UC-NRLF
B 3 785 712

ADM. REV. P.

F. LUCII FERRARIS

Soler-Alexandrini, Ordinis Minor. Regul. Observ. S. P. Francisci, Lectoris Jubilati, Exprovincial. Examin. Synodalis, ac S. O. Consultoris

PROMPTA

BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA

NEC NON

ASCETICA, POLEMICA, RUBRICISTICA, HISTORICA

De Principalioribus, & fere Omnibus, quæ in dies occurrunt, nec penes omnes facile, ac prompte reperiri possunt,

EX UTROQUE JURE, PONTIFICIIS CONSTITUTIONIBUS, CONCILIIS, SACRARUM CONGREGATIONUM DECRETIS, SACRÆ ROMANÆ ROTÆ DECISIONIBUS, AC PROBATISSIMIS ET SELECTISSIMIS AUCTORIBUS

Accurate collecta, adaucta, in unum redacta, & ordine alphabetico congesta

AC IN DECEM TOMOS DISTRIBUTA.

Editio Novissima denuo recognita, aucta, & emendata, adjecto Indice Materiarum absolutissimo.

TOMUS QUINTUS

IN — ME

VENETIIS

Apud GASPAREM STORTI

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

M. DCC. LXXXII.

INDEX TITULORUM

Qui Quinto hoc Tomo continentur.

I

K

L

M

Men-

A D M.

ADM. REV. P.

F. LUCII FERRARIS
PROMPTA BIBLIOTHECA
CANONICA, JURIDICO-MORALIS, THEOLOGICA.

INFAMIA, INFAMIS.

1 INfamia est privatio, seu diminutio bonæ famæ. *Est in re communis;* Seu, ut loquuntur Juristæ *Infamia est læsæ dignitatis status legibus, & moribus reprobatus.*
2 Sicuti e contra per ipsos Juristas; *Fama est illesæ dignitatis status legibus, & moribus comprobatus; l. 5. §. 1. ff. de variis, & extraordin. cognit.*

3 Infamia est duplex, *Infamia Juris*, & *Infamia Facti*. Infamia *Juris*, quæ etiam *Legalis* dicitur, est quæ ipso Jure, seu lege infligitur, seu decernitur in certa crimina committentes. Infamia vero *Facti* est, quæ oritur ex evidentia commissi alicujus delicti infamantis, seu vulgata opinione de tali commisso delicto, propter quod delinquentis bona existimatio apud probos & honestos viros læditur, licet ab ipso Jure expresse non notetur aliqua infamia, nec per sententiam irrogetur, *arg. l. neque famosis 2. C. de Dignit.*

4 Infamia Juris dupliciter contrahitur, scilicet ipso Jure, & Facto, & per sententiam Judicis.
5 *Communis*. Infamiam Juris ipso *Jure*, & *Facto* de Jure Civili contrahunt sequentes. *Primo*, qui sive viri, sive feminæ quæstuaria prostitutione lenocinium exercent, *l. Athletas 4. §. Ait Prætor, ff. de his, qui notantur infamia; l. Palam 42. §. Lenocinium, ff. de Ritu nuptiarum*. *Secundo*, qui quæstus causa, seu pretio accepto etiam cum homine ad privatum certamen descendunt; *l. Quod ait 2. §. 1., ff. De his, qui notantur infamia*. *Tertio*, qui ex simili quæstu, seu pretio accepto Histriones, ac turpes ludos agunt; *cit. l. Quod ait §. ultim. de his, qui notantur infamia*. *Quarto*, qui operam suam ad pugnandum cum bestiis locant; *leg. 2. §. Item Senatus consulto. ff. de postulando*. *Quinto*, qui, vel quæ eodem tempore sponsalia, vel Matrimonium contrahunt cum duabus, vel duobus *l. 1. & l. Quod ergo 13., ff. de his, qui notantur infamia*. *Sexto*, qui crimen perjurii promissorii committunt; *l. Si quis major 41., C. de transact. Septimo*, Usurarii manifesti, & usuras usurarum exigentes; *l. Improbum 20. C. Ex quibus causis infamia irrogetur*. *Octavo*, Hæretici. *Authent. Gazaros, Cod. de Hæreticis*. *Nono*, Mulieres intra annum viduitatis ad secundas nuptias transeuntes; *l. 1., C. de secundis nuptiis*: Ast hæc infamia fuit sublata a Jure Canonico *in cap. ultimo de secundis nuptiis*. *Decimo*, Milites ignominiose exauctorati ob crimen commissum: *l. 1. & 2. ff. de his, qui notantur infamia*.

Infamiam Juris ipso *Jure* & *Facto* contrahunt de Jure Canonico ultra numero antecedenti specificatos, etiam illi, qui tales expresse declarantur *in cap. Infames 17, caus. 9. q. 1.* ibi: *Infames esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua causa notantur infamia, idest omnes, qui Christianæ Legis normam abjiciunt, & statuta Ecclesiastica contemnunt; similiter Fures, & Sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos, & Sepulcrorum quoque violatores, & Apostolorum, seu successorum eorum, reliquorumque Patrum statuta libenter violantes, & omnes qui adversus Patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur, similiter Incestuosos, Homicidas, perjuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, & de bellis publicis fugientes, & qui indigne sibi petunt loca tenere, aut facultates Ecclesiæ abstrahunt injuste, & qui fratres ca-* 6

54. *de Testibus*, & *attest. ex cap. Nunquam* 4.
dist. 56. ubi ex verbis S. Chrysostomi sic di-
citur: *Ad meliora conversum nequaquam prior*
vita commaculat; ex *cap. Si duo* 4. *caus.* 35.
quæst. 6. ibi: *Se ... noverint segregatos, atque*
infames effectos, donec ab Incestu facinore desi-
stant. Et ratio conclusionis est, quia ex *cap.*
Cum cessante 60. *de appellat. cessante causa ces-*
sat effectus, & ex *cap. Omnis res* 1. *de Regulis*
Juris in 6. *Omnis res per quascumque causas na-*
scitur, per easdem dissolvitur. Et sic tenet com-
munis Doctorum cum Layman *loc. cit. n.* 10.
La Croix *lib.* 7. *n.* 517.
23 Solus Summus Pontifex dispensat in infamia
Juris, ac in Irregularitate, quæ ab ipsa pro-
cedit. *Communis* cum Barbosa *loc. c. num.* 30.
Layman *loc. c. num.* 3. Fagnan. *lib.* 5. *decre-*
24 *tal. in cap. Vergentis* 10. *de hæreticis n.* 38. Epi-
scopus autem dispensare potest solum in infa-
mia *Facti*, qualis est quæ nascitur ex crimi-
ne aliquo notorio. Barbosa *loc. c. n.* 31. Na-
varr. *in Manuali cap.* 27. *num.* 204. Miran-
da *in Manual Prælator. tom.* 2. *quæst.* 8. *art.*
5. *conclus.* 1. Joann. a Cruce *de statu Religios.*
lib. 1. *cap.* 6. *dub.* 17. *conclus.* 2. Fr. Sigis-
mund. a Bononia *de election. dub.* 87. *num.* 6.
25 & alii. Immo volunt alii, Episcopum, aut
Prælatum neque posse cum Subdito Benefi-
ciando dispensare in infamia *Facti*, sed solum
in effectibus, quos causat infamia; nam, di-
cunt ipsi, infamia *Facti*, quamdiu non purga-
tur, est impedimentum quasi de Jure naturæ
excludens a Beneficio. Passerin. *de election.*
cap. 25. *num.* 540. La Croix *lib.* 4. *n.* 788.
26 Alios infamare quale sit peccatum, & quam
obligationem inducat; Et an aliquando liceat?
Vide *verb. Detractio art.* 1. & *art.* 2. *per tot.*
27 Se ipsum infamare quale sit peccatum? Vi-
de *verb. Detractio art.* 1. *n.* 58. & 59.

Additiones ex aliena manu.

28 Divisio infamiæ in infamiam Juris, & in in-
famiam facti, quam tradit Auctor *n.* 3. non-
nullis displicet; Vide *Donell. Comment. Jur.*
29 *Civil. lib.* 18. *cap.* 6. *litt. I.* Sed eam probat
Osual. Hilliger. in suo Donell. Enucleat. loc. mox
citat. & *Frober. de Infam. lib.* 3. *cap.* 22. *qui*
n. 18. hanc Regulam tradit: *Quidquid bonis mo-*
ribus aversum, & gravium virorum incorrupto
judicio dedecore existimatur, facti infamiam gignit.
30 Recte vero notat *Stryk. in Usu moderno Pan-*
dectar. lib. 3. *tit.* 2. §. 1. quod sive de Infa-
mia Juris, sive de Infamia Facti agatur, ad
mores Provinciarum præcipue recurrendum sit,
& exinde infamia sit dijudicanda; Idque quia
quod olim infamiam irrogabat, contraria lege,
vel consuetudine ab infamiæ macula liberari
potuit. De Carnificibus, Lictoribus, Prodeun- 31
tibus in scenam, infra annum luctus nubenti-
bus, Tutoribus Pupillas ducentibus, & aliis
id genus, an hodiernis moribus pro infami- 32
bus habendi sint, vide apud laudatum Aucto-
rem loco mox allegato. E numero vero in- 33
famium tollendi sunt Aurigæ, quos nescio cur
Auctor num. 11. infames reputavit.
De effectibus infamiæ consule *Frober. dict.* 34
lib. 2. *de Infam. cap.* 24. & *sequent. utrobique*
per tot. Nota vero quod effectus illi Filios non 35
sequuntur, *Carpzov. part.* 3. *decis.* 298. *n.* 14.
Mev. part. 5. *decis.* 11. *num.* 7. De causis ve- 36
ro infamiæ Juris *vide Donel. Comment. Jur. Ci-*
vil. lib. 18. *cap.* 7. & 8. tum & maxime ibi-
dem *Osual. Hilliger.* qui hanc materiam accu- 37
ratissime tractavit, & una docet, quando tol-
latur infamia.
An causa non pœna hodie infamet, expen- 38
dit *Stryk. in Usu Moderno Pandectar. lib.* 3.
tit. 2. §. 13.
Non omittendum, quod observat *Mornac.* 39
ad leg. 13. §. 7. *ff. de his, qui notantur Infa-*
mia, hodie ob pœnam graviorem alicui irro-
gatam famam condemnari non conservari.
At non video, quare gravatus in uno, in alio 40
non debeat sublevari, & beneficio *d. l.* 13. in
conservanda fama gaudere.
Nec est prætereundum, receptam in praxi 41
esse, ut scilicet Judici liceat condemnatos de
delicto famoso famam reservare dictata pœna:
At praxim hanc improbat *Stryk. in Usu Mo-*
derno Pandectar. lib. 3. *tit.* 2. §. 14.

INFANTES.

Quoad infantes sine Baptismo defunctos, qui ad quædam Sanctuaria prodigiis celebrata, deferri solent, & ibi fusis precibus, ut Deus eos ad vitam revocare dignetur, donec saltem Baptismum recipere possint, ac si aliquod, licet incertum, in eis vitæ signum appareat, sub conditione baptizantur, cumque deinde, ut plurimum, morti reddantur, seu potius dicta dubia vitæ signa non appareant, tamquam baptizati in loco sacro sepeliuntur, Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 10. & 11. relatis variis Diœcesanis Synodis, in quibus præmissa

omnia

omnia vetita fuerunt sub gravium pœnarum interminatione, deinde *sub num.* 12. testatur, quod a Congregatione S. Officii re diligenter examinata, die 27. Aprilis 1729. decretum fuit, quod hujusmodi consuetudo de medio tolleretur; Idemque confirmatum fuit die 19. Decembris ejusdem anni, item 20. Febr. 1737. 30. Januar. 1738. 3. & 6. Junii 1744. ac denique die 11. Maii 1751.

INFERNUS.

1 Inferni, seu Infernorum quatuor sunt loca, sive sinus juxta qualitatem pœnarum, quas animæ defunctorum in illis sustinent, nempe Limbus Sanctorum Patrum veteris Testamenti, Limbus sive locus parvulorum in peccato originali decedentium, purgatorium, & locus damnatorum, qui Infernus communiter dicitur; Sic communis Theologorum sententia teste Bellarmino *tom.* 2. *l.* 2. *de Purgatorio cap.* 6. *vers. Octava est communis Scholasticorum*, Beyerlinck. *in Theatro vitæ humanæ*, *verb. Infernus*.

2 Horum quatuor Inferorum loca, seu quatuor inferni partes rationabiliter desumuntur ex quatuor pœnarum generibus, quia omnia illa quatuor loca sunt pœnalia, & omnis pœna, aut est tantum damni, aut etiam sensus; & rursus aut æterna, aut temporalis. Pro pœna igitur solius damni temporalis, erat Limbus SS. Patrum, qui nunc vacuus remanet. Pro pœna solius damni æterna, est Limbus puerorum. Pro pœna damni, & sensus temporali, est Purgatorium. Pro pœna damni, & sensus æterna, est Infernus; Bellarm. *loc. cit.* & alii passim.

3 Quod Limbus Sanctorum Patrum veteris Testamenti fuerit subterraneus, seu in Inferno, constat ex *Genesi* 27. *num.* 25. ubi Jacob, audita morte filii sui Joseph, *descendam*, dixit, *ad filium meum lugens in Infernum*, quem tamen sciebat esse in Limbo. Item ex Apostolo ad *Ephes.* 4. habetur, quod Christus *descendit ad inferiores partes terræ*, & ex Symbolo quod *descendit ad inferos;* constat autem quod ivit ad sinum Abrahæ, unde liberaret animas Sanctorum Patrum, adeoque talis Limbus est in inferioribus partibus terræ.

4 Quod Limbus puerorum sine Baptismo decedentium sit subterraneus, seu in Inferno, habetur ex Concilio Florentino *sess. ult.* ubi definitur eos, qui cum solo originali moriuntur, mox in Inferno descendere; Et sic tradunt communiter Doctores.

Quod Purgatorium sit in inferioribus terræ partibus, seu in Inferno, deducitur ex Apostolo *ad Philippenses* 2. ubi habetur quod *in nomine Jesu omne genuflectatur Cœlestium, Terrestrium, & Infernorum;* quæ ultima verba solummodo de animabus Purgatorii intelligi possunt, cum nequeant intelligi de animabus in Inferno damnatis, quæ nedum non flectunt genua Christo, sed potius illum continuo blasphemant, juxta illud *Psal.* 73. *num.* 23. *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.* Item ex illo *Psal.* 113. *Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui descendunt in Infernum*, ubi colligitur, adesse aliquas animas in inferioribus terræ partibus quæ Deum laudant, quæ cum non possint esse animæ æternaliter damnatæ in Inferno, debent necessario esse animæ temporaliter puniendæ in Purgatorio. Item aliis Sacræ Scripturæ textibus omissis, ex illis verbis quæ in Sacrificio Missæ pro Defunctis dicuntur: *Libera Domine animas omnium fidelium Defunctorum de pœnis inferni, & de profundo lacu;* quæ verba intelliguntur solùm de animabus Purgatorii, cum in Inferno nulla sit redemptio. Vide verb. *Purgatorium*. 5

Quod Infernus proprie dictus sit in inferioribus terræ partibus, nemo est, qui dubitet; immo per omnes est locus infimus inferorum. Et de hoc est sermo in præsenti; & de hoc intelliguntur omnes illæ comminationes Sacræ Scripturæ, & parabolæ Evangelicæ de Servo infideli & pigro, de Zizaniis &c. *Matth.* 13. Et in hunc descenderunt Chore, Dathan, & Abiron, qui ut habetur *Num. cap.* 16. *n.* 33. *descenderunt vivi in infernum operti humo*, & in hoc sepultus est dives ille, de quo *Luce* 16. dicitur: *Mortuus est dives, & sepultus est in inferno*. 6

Inferorum locus, & ignis ejus creatus est in prima die, in qua Deus creavit Mundum; Abulensis *tom.* 7. *in Matthæum cap.* 25. *qu.* 708. *in principio*, Beyerlinck *in Theatro vitæ humanæ*, *verb. Infernus lit. I.* Tirinus *in Genesim cap.* 1. *num.* 1. & alii passim contra Ludovicum Molinam existimantem tertia die creatum fuisse Infernum, eo quod illa die terra ornata fuisset, in cujus centro Infernus est. Et ratio nostræ conclusionis est, quia Deus in prima die creavit Angelos, & Angeli ut habentes actus celerrimos, statim ut creati sunt, peccaverunt, & statim damnati sunt ad ignem 7

Inferni, adeoque dicendum est in prima die creatum fuisse Infernum.

8 In Inferno adest verus & proprie dictus ignis, quo damnati cruciantur; Sic communis Theologorum sententia teste Tirino *in Judith cap.* 16. *num.* 21. Mastrio *Theolog. moral. disp.* 26. *num.* 5. contra Calvinum, & alios Hæreticos. Et hoc deducitur expresse ex pluribus Sacræ Scripturæ locis, in quibus de tali igne fit frequentissima mentio, & signanter *Matth. cap.* 2. *num.* 10. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur, & num.* 12. *Paleas comburet igni inextinguibili, cap.* 13. *n.* 42. *Mittent eos in caminum ignis, cap.* 25. *num.* 41. *Discedite a me maledicti in ignem æternum, Marc. cap.* 9. *num.* 42. *In gehennam, in ignem inextinguibilem; ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur, Lucæ cap.* 19. *num.* 24. *Crucior in hac flamma*, Apocalyp. *cap.* 14. *num.* 10. *Cruciabitur igne, & sulphure, cap.* 2. *num.* 9. *Missus est in stagnum ignis, cap.* 21. *num.* 8. *Pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure*, Deuteronom. 32. *num.* 22. *Ignis succensus est*, Judith *cap.* 26. *num.* 21. *Dabit ignem, & vermes in carnes eorum, ut urantur, & sentiant usque in sempiternum*, Ecclesiastici *cap.* 7. *n.* 19. *Vindicta carnis impii ignis, & vermis*, Isaiæ *cap.* 33. *num.* 14. *Quis poterit habitare cum igne devorante, cum ardoribus sempiternis? Psal.* 10. *num.* 7. *Pluet super peccatores laqueos, ignis, & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum, Psalm.* 20. *n.* 10. *Pones eos ut clibanum ignis, Psalm.* 139. *n.* 11. *Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos.*

9 Ignis Inferni est corporeus, & ejusdem speciei cum hoc nostro elementari; Scotus *in* 4. *dist.* 44. *q.* 2. & 3. S. Bonaventura *ibid. p.* 2. *q.* 1. Mastrius *Theolog. mor. disp.* 26. *n.* 6. & alii passim: Nulla enim est necessitas illum ponendi diversum, & citata loca Scripturæ sunt adeo clara, ut nonnisi de vero corporeo igne ejusdem speciei cum nostro elementari interpretari possint, alioquin Scriptura verbo valde æquivoco usa fuisset, & in significatione nobis incognita. Nec obstat, quod ignis infernalis pabulo non indigeat, nec sublimiorem petat locum, sicut hic noster, quia, & in propria sphæra secundum Philosophos ignis alimento non indiget; & facillimum est Divinæ Virtuti in infimo loco eum cohibere ad damnatorum cruciatum absque eo quod sicut ignis noster suapte natura sublimiorem petat locum.

10 Spiritus damnatorum ab igne infernali torquentur per modum alligationis, & detentionis localis, ut in carcere, ac per alligationem, & detentionem objectivam, idest cruciantur ab igne non actione physica, sed intentionali per tristitiam, quam causat; Sic Scotus, & Scotistæ *in* 4. *dist.* 44. *q.* 2. & etiam Nominales ibidem, & sequuntur recentiores passim; Amicus *disp.* 22. *sect.* 4. Aversa *quæst.* 64. *sess.* 1. Joannes de S. Thoma *q.* 64. *disp.* 24. *art.* 3. Nazarius, & alii citati, & secuti a Mastrio *cit. disp.* 26. *num.* 10. & *in secund. sententiarum disp.* 3. *q.* 6. *artic.* 3. *num.* 527. ubi ex Suarez testatur hanc fuisse etiam opinionem S. Thomæ, & Themistarum *p.* 1. *q.* 64. *art.* 4. & 4. *contra Gentes c.* 90. dicitque expresse, quod sententia in Scholis verior, & communior tam apud veteres quam recentiores docet, Dæmones & spiritus damnatorum esse igni alligatos, ita ut ab eo se liberare non possint, & ex hac alligatione cognita, & nolita admodum tristari, & torqueri, quam alligationem ad ignem explicant vel per modum carceris illos detinentis in certo loco, ne pro illorum libito ubique vagari possint, vel per modum objecti determinantis illos ad continuam sui considerationem, ne expedite pro suo arbitrio valeant ad alia objecta cogitanda converti.

Probatur igitur ex Sacra Scriptura, quod 11
pœna ab igne Inferni spiritibus damnatorum illata, sit pœna alligationis, & detentionis: Fere enim semper Scriptura explicat illam pœnam per dictum modum alligationis, & detentionis, & patet ex *Apocalyps.* 20. *Et apprehendit Angelus Draconem, qui est Diabolus, & Satanas, & ligavit eum per annos mille, & misit in Abyssum*, ubi, ut vides, cruciatus Dæmonum in Inferno explicantur per vincula, & alligationem, ac detentionem; *Et* 2. *Petri* 2. *Angelis peccantibus Deus non pepercit, sed rudentibus Inferni detractos in Tartarum tradidit cruciandos;* & in Epistola Catholica S. Judæ Apostoli dicitur: *Angelos verò, qui non servaverunt suum Principatum, vinculis æternis sub caligine reservavit.* Et *Isaiæ* 24. *Et congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere;* Et *Threnorum* 3. *In tenebrosis collocavit me sicut mortuos sempiternos, ut non egrediar, aggravavit compedem meum.* Et hoc idem indicat petitio illa, qua *Lucæ* 8. *Dæmones Christum rogabant, ne illis imperaret, ut in Abyssum irent*, ne scilicet ibi carceris, seu alligationis, & detentionis pœna punirentur, ut Patres colligunt ex illis verbis

bis *Matthæi* 8. *Quid nobis, & tibi Jesu Fili Dei? venisti huc ante tempus torquere nos.*

12 Probatur etiam auctoritate Sanctorum Patrum; Sanctus enim Gregorius Papa *l. 4. Dialogor. c.* 29. interrogatus: *Quomodo rem incorpoream tenere ignis corporeus possit?* Sic respondit: *Si viventis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur non post mortem, cum incorporeus sit spiritus, etiam corporeo igne teneatur?* Deinde cujusmodi sit ea pœna, declarat: *Teneri autem spiritum per ignem dicimus, ut tormento ignis videndo, atque sentiendo puniatur; Ignem namque eo ipso patitur, quod videt, & quia cremari se aspicit, crematur, sicque fit, dum res corporea incorpoream exurit, tum ex igne visibili ardor, ac dolor invisibilis trabitur, ut per ignem corporeum mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur.* Item S. Augustinus 21. *de Civitate Dei c.* 10. ait: *Cur non dicamus, quamvis miris, verisque tamen modis spiritus incorporeos posse pœna corporalis ignis affligi? Nam si spiritus hominum etiam ipsi profecto incorporei etiam nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum suorum vinculis perpetuo alligari . . . . Adhærebunt ergo, etiamsi eis nulla sint corpora, spiritus Dæmonum; immo spiritus Dæmonum licet incorporei, corporeis ignibus cruciandi*, & consimiliter loquuntur varii alii S. S. Patres, qui brevitatis gratia omittuntur.

13 Quomodo autem dicta pœna ab igne corporeo spiritibus inferatur? Demonstrat Scotus *in* 4. *dist.* 44. *num.* 5. ubi dicit, quod *dolor est passio consequens apprehensionem sensitivam, & in appetitu sensitivo, tristitia autem est proprie in appetitu intellectivo, aut in voluntate, & consequens apprehensionem eventus alicujus objecti noliti.* Deinde *num.* 7. dicit, quod ignis Inferni est objectum disconveniens Dæmonibus, idque dupliciter. Primo ut detinens spiritum definitive. Secundo ut immutans objective, & utroque modo cruciat Dæmones. Primo quidem, quia nolunt detineri ab igne, cui ex lege Dei se alligatos agnoscunt tamquam perpetuo carceri, ac instrumento Divinæ justitiæ, Unde illa nolita alligatio, ac violenta detentio infert magnam tristitiam, & afflictionem damnatis spiritibus, qui ob innatum libertatis amorem summe tristantur, quod sibi impeditam videant potentiam motivam, ne possint pro libito ubilibet vagari: Si enim brutum animal intellectu, ac libertate carens, & solum sensum, & appetitum habens, dum se catena ligatum videt, adeo vehementer affligitur, & torquetur, multo magis dicta alligatio, & detentio affliget, & torquebit nobilissimos illos spiritus.

14 Unde *ibidem num.* 9. subjungit Scotus, quod Diabolus *summe tristatur; Non enim tantum odit detentionem activam Dei, & suam passivam a Deo, sed etiam odit detentionem formalem perpetuam ab illo igne, & per consequens de illa detentione formali tristatur; Cum autem tristari sit formaliter cruciari, sequitur, quod ignis, ut formaliter detinens Diabolum, etiam aliquatenus effective ipsum cruciet.* Nec refert quod *ipsum non detineat effective; Inde namque non sequitur, quod non possit ipsum etiam effective cruciare, quia ut detinens formaliter est objectum nolitum, & apprehensum ut disconveniens; Objectum autem nolitum effective infert tristitiam.*

15 Ostenso igitur ex Scoto, quod ignis Inferni cruciet spiritus damnatos eos detinendo *definitive*, ostenditur, quod etiam eos cruciet ipsos immutando *objective*. *Primo namque*, inquit Doctor *ibidem num.* 11. *intellectus Angeli determinatur perpetuo ad intense considerandum ignem in ratione objecti; Secundo apprehendit istam determinationem*, idest necessitatem *ad talem considerationem; Tertio odit, & sicut prius istud odium oritur ex affectione commodi, ex quo vult quodcunque objectum, prout sibi delectabile fuerit, considerare nunc hoc, & nunc illud, & promovetur ex superbia, ex qua vult uti intellectiva sua secundum imperium voluntatis propriæ, & consummatur ex invidia, propter quam odit determinari a Deo ad aliquam considerationem unicam; Quarto sequitur apprehensio non tantum nuda istius considerationis sicut in secundo, sed apprehensio certa de eventu istius considerationis intensæ & perpetuæ. Quinto ex hoc sequitur tristitia.*

16 Et hæc secunda pœna, nempe detentio objectiva, quatenus intellectus ita perpetuo detinetur in intensa consideratione illius ignis vindicis in ratione objecti, ut nullatenus considerare possit alia objecta, est multo gravior, & acerbior, quam prima, nempe alligatio, seu detentio localis ab igne: Ignis enim, dicit Scotus *ibidem n.* 13. objective detinens intellectum Angeli, magis effective ipsum cruciat, quam quatenus ipsum detinet localiter; Nam ut detinens localiter tantum, affligit Dæmonem effective, quatenus est objectum nolitum; ut vero ipsum detinet objective, causat effective primam apprehensionem, ad quam determinatur intellectus, quæ est nolita, & ita hæc ultima detentio habet quasi duplicem actionem

in intellectum Dæmonis; prior vero habet tantum simplicem, & unicam.

17 Probatur signanter quod ignis Inferni non cruciet spiritus damnatos actione physica, quia ignis ille est corporeus, & ejusdem speciei cum hoc nostro elementari; ut patet ex dictis *supra n. 9.* adeoque naturaliter saltem non potest agere in substantias pure spirituales, quales sunt Dæmones, & animæ separatæ. Nec facile dictu est, quod per potentiam obedientialem res materialis, & corporea possit elevari ad producendum physice accidens spirituale; Et dato etiam quod hoc sit possibile, non est dicendum, quod Deus velit facere continuum, & æternum miraculum, ut elevet virtutem illius ignis corporei ad afficiendum physice Dæmones, & animas damnatas: Inconveniens enim esset, Deum non posse punire Dæmones, & damnatos sine continuo, & æterno miraculo; Unde concludendum est, quod dictus ignis illos cruciet, & affligat, non actione physica, sed intentionali.

18 Et hoc probatur, quia ponendo quod spiritus damnati crucientur ab igne Inferni actione intentionali per tristitiam, quam causat, facilius explicatur, quomodo sine miraculo illo talis elevationis Dæmones torqueantur vere per ignem, scilicet quatenus cognoscendo se detineri ab illo igne velut carcere; nec posse ab illo eripi, nec unquam avertere cogitationem suam ab illo sic tormentoso, quia summe nolito objecto, utpote summe opposito suæ potentiæ motivæ, & intellectivæ a tali alligatione locali, & detentione objectiva, ut summe eis displicita, summam, & intensissimam concipiunt tristitiam: Hic autem modus torquendi est intentionalis, & moralis, cum causet tristitiam, quæ est passio spiritualis in intellectu, & voluntate, adeoque ignis Inferni cruciat illos damnatos spiritus pœna intentionali. Et hæc tristitia, ac spiritualis cruciatus, quem ignis causat in mente illorum damnatorum spirituum per dictam duplicem alligationem, ac detentionem localem, & objectivam, est illa incorporea flamma, ac invisibilis ardor, quem S. Greg. *cit. sup. num.* 12. ajebat, res incorporeas trahere ab igne corporeo & materiali: *Res corporea incorpoream exurit, dum ex igne visibili ardor, ac dolor invisibilis trahitur, ut per ignem corporeum mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur.* Unde hæc pœna dicitur pœna sensus, non quia per actus sensuum, vel potentiam sensitivam sustineatur, sed quia causam, & originem habet ab aliquo sensibili corpore, quod causa est hujus pœnæ; Quod in præsenti ignem esse habetur ex Scripturis, & Patribus allegatis *sup. n.* 11. & 12. ac aliis similibus.

Quamvis in Inferno præter pœnam ignis, 19
alias sensus pœnas ponat Sacra Scriptura, scilicet pœnam vermis, & pœnam fletus, & dentium stridorem, & frigiditatem nimiam, tenebras, fœtorem sulphuris, spirituum procellas &c. ut patet ex pluribus ipsius textibus, ut *Psal.* 10. *num.* 7. *Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.* *Psal.* 59. *num.* 15. *Famem patientur ut canes.* *Job cap.* 15. *num.* 21. *Sonitus terroris semper in auribus impii, & c.* 24. *num.* 19. *Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, & usque ad inferos peccatum illius.* *Isaiæ cap.* 3. *num.* 24. *Erit pro suavi odore fœtor.* *Ezech. cap.* 32. *num.* 5. *De cadaveribus eorum ascendet fœtor.* *Ezechiel. cap.* 32. *n.* 6. *Irrigabo terram fœtore.* *Judith cap.* 16. *n.* 21. *Dabit ignem & vermes in carnes eorum, ut urantur, & sentiant.* *Deut. cap.* 32. *num.* 33. *Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum.* *Jerem. cap.* 23. *num.* 16. *Cibabo illos absynthio.* *Apocalyps. cap.* 18. *num.* 9. *Plangent, cum viderint fumum incendii ejus.* *Matth. c.* 2. *num.* 18. *Ploratus, & ululatus, & c.* 8. *n.* 12. *Filii autem Regni ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.* *Marci* 9. *num.* 43. 45. & 47. *Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*, cum pluribus similibus; Nemo tamen in hac vita scire potest distincte, & determinate, & adæquate, quænam, & quot sint damnatorum pœnæ, nisi a Deo revelante eas percipiat, ut teste Mastrio *in Theol. moral. disp.* 26. *art.* 1. *n.* 9. docet communis Patrum, & Theologorum sententia cum S. August. *lib.* 1. *de triplici habitaculo cap.* 1. ubi de pœnis Inferni loquens ait: *Mala autem Inferni dicere, vel cogitare ut sunt, nemo potest, pejora quippe sunt valde, quam cogitatur.* Et infra subdit: Locus Inferni plenus est tenebrarum, discordiæ, odii, stultitiæ, miseriæ, turpitudinis, amaritudinis, offensionis, doloris, adustionis, sitis, famis, ignis inextinguibilis, tristitiæ, vindictæ perennis, & omnis ineffabilis mali, quod nec dici, nec cogitari potest. Et paulo inferius tandem subjungit, quod in Inferno nihil invenitur, quod desideratur, nihil videtur, nihil sentitur, nisi quod displicet, nisi quod offendit, nisi quod cruciat, & concludit, quod omne malum abundat in carcere diaboli, & nullum bonum; & consimiliter loquuntur passim alii Sancti Patres, & Theologi; Et in Evangelio

ipso

ipso *Luca* 16. *num.* 28. vocatur Infernus *locus tormentorum*, ubi Ugo Gard. sic habet: *Bene dicit locum tormentorum, ubi omnia genera tormentorum sunt congregata*.

20 Homines damnati in Inferno post Judicium universale etiam quoad corpora sunt igne cruciandi. Est de Fide, & communis Doctorum, & habetur aperte ex *Matth.* 25. *num.* 44. *Discedite a me maledicti in ignem æternum*, & ex

21 aliis consimilibus Scripturis. Unde licet non sit improbabile, quod damnati post Judicium actione tantum intentionali ab igne sint cruciandi; Absolute tamen tenendum est, esse tunc cruciandos ab igne, non solum actione intentionali, sed etiam actione reali, idest ignis post Judicium cruciabit homines corpore, & anima præditos, non solum actione intentionali, idest per dolorem in appetitu sensitivo causatum, sed etiam actione reali revera corpus comburente, quamvis non corrumpente: Hic enim dicendi modus conformior est Sanctorum dictis, & ipsius Sacræ Scripturæ ubique dicentis damnatos igne Inferni esse cruciandos: ignis autem non cruciat nisi actione reali, & executive damnatorum corpora calefaciendo, & ignefaciendo, & dolorem intensum juxta peccatorum gravitatem, & quantitatem causando; Mastrius *loc. cit. n.* 25. cum Sancto Bonav. & aliis ibi allegatis.

22 Nec valet objicere quod sic homines damnati post Judicium magis torquerentur, quam Dæmones; nam homines præter pœnam illam intentionalem tristitiæ in anima ex alligatione locali, & detentione objectiva sentirent etiam diras & physicas pœnas, quas non sentirent Dæmones. Non valet, inquam, quia novit Deus sic attemperare pœnas animæ cum corporeis, ut ambæ simul commensurentur peccatis tam Dæmonum, quam hominum.

23 Post diem Judicii pœna & tristitia essentialis damnatorum non augebitur, quamvis augeatur dolor propter passionem, & tormenta corporum, & pœna accidentalis ex multitudine damnatorum: Sicut enim post diem judicii universalis, & corporum resurrectionem non augebitur in Beatis gloria essentialis, sed solum gloria accidentalis, ita in damnatis non augebitur pœna, & tristitia essentialis, sed solum pœna accidentalis; Mastrius *loc. cit. n.* 27. & alii passim.

24 Tam pœna damni, quam pœna sensus in damnatis erit inæqualis juxta inæqualitatem demeritorum. Sicut enim Beati inæqualem habent beatitudinem juxta meritorum inæqualitatem, ita damnati quoque inæqualem debent habere pœnam sive damni, sive sensus juxta inæqualitatem demeritorum, juxta illud Apostoli *ad Romanos cap.* 2. *num.* 6. *Reddet unicuique juxta opera ejus*. Et *Apocal. cap.* 18. *n.* 7. *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum; &* *ibidem cap.* 22. *num.* 12. *Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua*. Et *Deuteronom. cap.* 25. *n.* 2. *Pro mensura peccati erit & plagarum modus*; Sotus *in* 4. *dist.* 44. *qu.* 2. & *dist.* 50. *q.* 6. Mastrius *loc. cit. a num.* 33. *ad* 36. & alii passim.

Deus in Inferno in punitione damnatorum exercet misericordiam parcentem, & mitigantem, seu partialem, non vero liberantem, seu totalem; Sic expresse Sotus *in* 4. *dist.* 46. *q.* 4. *in fine*, Mastrius *loc. cit. a num.* 51. *ad* 55. quod etiam docuerunt ibid. S. Th. & S. Bonav. & prima pars colligitur ex illo *Ps.* 76. *Numquid obliviscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas?* Et ex illo *Psalm.* 142. *In misericordia tua disperdes omnes inimicos tuos*. Et ex illo *Habacuc* 3. *Cum iratus fueris misericordiæ recordaberis*; Secunda autem pars colligitur ex illo *Jacobi* 2. *Judicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam*, & ex aliis similibus. Unde Scotus *loc. cit.* ad conciliandos Scripturæ textus, qui quantum ad hoc videntur sibi contrarii, & demonstrandum quomodo misericordia in punitione damnatorum concurrat cum justitia, duplicem in Deo misericordiam distinguit; Unam totaliter a miseria liberantem, qua Deus utitur, cum in hac vita electos liberat a servitute diaboli; vel ab omni alio malo tam spirituali, quam corporali, sive imminente, sive præsente defendit; Alteram parcentem, vel mitigantem, seu partialem; qua Deus utitur, vel in hac vita, vel in alia vita, sed tamen citra condignum demeriti, condonando scilicet aliquam partem pœnæ, licet non totam juxta demerita; Unde prima dicitur misericordia totalis, quia omne prorsus malum aufert; Secunda vero partialis, quia solam partem tollit malorum. Et sic illud *Jacobi* 2. *Judicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam*, loquitur de misericordia liberante, & totali, non autem de parcente, & partiali. 25

Peccatum veniale, sive in hac vita dimissum quoad culpam, sive non, licet mortali conjunctum in Inferno punitur sola pœna temporali, sicuti pariter pœna peccati mortalis hic remissi, sed non in hac vita soluta persolvitur, 26

vitur, ac terminum habet in Inferno. Sic Scotus *in 4. dist. 21. q. 1. & dist. 15. q. 1.* quem sequuntur Scotistæ omnes, & Nominales & alii plurimi apud Mastr. *lib. 2. sent. disp. 6. de peccatis q. 8.* Vide verb. *Peccatum num.* 78. & 79.

27 Quisnam sit verus sensus illius Catholici axiomatis, quod *in Inferno nulla est redemptio?* Vide verb. *Peccatum n.* 80.

28 Anima Christi ad omnia loca Inferni descendit. Colligitur ex illo *Ecclesiastici cap. 24. num. 45. Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes*, & S. August. *Epist. 99.* dicit, Christum descendisse ad loca Inferni, ubi erant dolores, & tormenta, & S. Fulgentius *lib. 3. ad Trasimundum cap. 30.* dicit Christum descendisse usque ad Infernum, ubi solebant peccatorum animæ torqueri. Et S. Cyrillus Hierosolymitanus *Cath.* 4. S. Ambrosius *in libro de Mysterio Paschæ*, S. Eusebius Emissenus *in Oratione de Pascha*, & alii Patres, dum describunt terrorem gehennæ, ac Dæmonum in descensu Christi, aperte indicant Christum præsentiam suam illis manifestasse. Sic cum aliis Bellarminus *t. 1. de Controversiis Fidei lib. 4. de Anima Christi c. 16. lit. A & B* ubi ait, quod non videtur satisfacere id, quod dicit S. Thom. *3. par. q. 52. art.* 2. nempe quod Christus per realem præsentiam solum descendit ad Limbum Patrum, per effectum autem ad omnia loca Inferni, nam dicit ipse Bellarminus, hoc modo possumus cum Durando dicere ad nullum locum Christum descendisse aliter quam per effectum, cum Scriptura non distinguat loca.

29 Christo non fuit aliqua pœna esse in Inferno, fuit quidem in loco pœnæ, sed sine pœna; S. Bonav. *in dist. 22. q. 4.* cujus loquendi modus teste Bellarm. *l. c. litt. D.* videtur magis conformis SS. Patribus.

30 Descensus Christi ad Inferos contulit Animabus justorum duo maxima bona, nempe Beatitudinem essentialem, & eductionem in Cœlum; Beatitudinem enim essentialem continuo illis præstitit, juxta illud *Ecclesiastici cap. 24. num. 45. Penetrabo omnes inferiores partes terræ . . . . illuminabo omnes sperantes in Domino.* Et illud *Lucæ 23. Hodie mecum eris in Paradiso*, quod Origenes *homil. 15. in Gen.* asserit dictum fuisse non solum Latroni, sed etiam omnibus justis, qui in Inferno seu in Limbo Sanctorum Patrum erant, & Tirin. *in cit. cap. 23. Luc. num. 43.* claram Dei visionem intuitu mortis Christi, statim ac expiravit, concessam fuisse omnibus in Limbo; Eductionem autem in Cœlum præstitit illis die suæ Ascensionis juxta illud: *Ascendens Christus in altum captivam duxit captivitatem.*

Christus ad Inferos descendens nullum de Purgatorio secum duxit, nisi talis tunc pœnam totam purgatoriam, quam erat subiturus, solverit; Tostatus *Paradoxo 5. cap.* 118. S. Thomas *3. par. quæst. 52. artic.* 8. ubi docet, Animas Purgatorii non esse liberatas simpliciter ex descensu Christi ad Inferos; Bellarmin. *loc. cit. cap.* 16. & alii contra alios. Non enim tunc liberavit Christus nisi illos, qui habuerunt talem dispositionem, qualem habent qui nunc liberantur. 31

Et tanto minus Christus ad Inferos descendens liberavit Animas æternaliter damnatas in Inferno, quia in Inferno nulla est redemptio; *Sic Doctores Communiter.* Nec liberavit Animas infantium, qui decesserant cum peccato originali; Pueri enim in Limbo manentes, semper ibidem manebunt; Tostatus *Paradoxo 5. cap.* 126. Bellarminus *loco cit. cap.* 16. & alii. Vide verb. *Peccatum num.* 66. & 67. 32 33

Aliquæ Animæ damnatæ interdum cruciantur in aliquibus locis extra Infernum per Divinam specialem ordinationem ad exemplum, & correctionem vivorum; Tostatus *de statu Animarum, conclusione quarta.* Sanctus Gregorius *in quarto Dialogorum*, & alii plures; & patet de variis apparitionibus, & revelationibus relatis apud Beyerlinck *in Theatro Vitæ humanæ, verb. Infernus*, & apud multos alios. 34

Ora Inferni non sunt montes Ætna, Vulcanus, nec Vesuvius, & similes. Tostatus *Paradoxo 5. cap.* 10. & alii. Animæ enim damnatæ portantur ad Infernum a Dæmonibus. Tostatus *tom. 7. in Matth. cap. 25. qu.* 779. & alii. Et in die Judicii descendent in Infernum per miraculum absque terræ apertione. Tostatus *Paradoxo 5. cap.* 187. & alii. 35 36 37

An Trojanus Imperator gentilis, aliique Pagani, & peccatores fuerint precibus aliquorum Sanctorum liberati ab Inferno; variant Doctores: Sanctus enim Joannes Damascenus *in Oratione de mortuis* dicit, Orationibus Sanctæ Theclæ liberatam fuisse de Inferno Animam Falconillæ cujusdam feminæ paganæ; & orationibus Sancti Gregorii Papæ Animam Trajani Imperatoris, quod de Anima Trajani Imperatoris refert, & ad longum probat Abulensis *in libro quarto Regum quæst.* 57. Alphonsus Ciaconius *in Apologia historiæ Trajani*, & alii plures. Et in Vita Sancti Nicolai de 38

de Tolentino legitur, ejus precibus liberatam fuisse de Inferno animam sui Consobrini. Sanctus Gregorius *libro primo Dialogorum cap.* 12. scribit, a Sancto Severo excitatum fuisse quendam virum pessimum, qui a Dæmonibus in Infernum deducebatur. Ægesippus *libro tertio capite secundo*, refert, Beatum Petrum excitasse affinem quemdam Cæsaris ethnicum a morte. Sanctus Ambrosius *sermon.* 90. & Maximus *sermon.* 2. *de Sancta Agnete* scribit, ab ea excitatum filium Præfecti, qui in peccato mortali objerat. Evodius *libro primo de miraculis Sancti Stephani* dicit, puerulum mortuum ante Baptismum ad Reliquias Sancti Stephani fuisse excitatum, & de multis aliis Gentilibus, & Paganis eductis de Inferno per Apostolos, & Viros Sanctos novi Testamenti refert, & probat Abulensis *locis citatis*, dicens, multos ex illis, qui erant per sententiam definitivam damnati in Inferno, eductos ab ipso fuisse per Apostolos, & Viros Sanctos revocando animas eorum ad corpora, ut ibi pœnitentiam agerent, & salvarentur.

39 Melchior Canus autem *libro* 11. *de locis Theolog. cap.* 2. absolute improbat historiam de Trajano Imperatore ut confictam. Dominicus a Soto *in* 4. *distinct. quæst.* 2. *artic.* 2. & alii plures, ut incredibilem tenent hanc Trajani historiam, in quorum sententiam se magis propendere fatetur eruditissimus Bellarminus *tom.* 2. *de controversiis lib.* 2. *cap.* 8. *de Purgatorio*, variis rationibus probans librum illum referentem hanc Trajani historiam non esse Damasceni.

40 At dato etiam quod historia Trajani, & aliæ referentes alios Gentiles, & peccatores fuisse per Apostolos, & alios Sanctos de Inferno eductos, essent veræ; adhuc dicendum esset, nec Trajanum, nec alios Gentiles, & peccatores fuisse damnatos absolute, & per sententiam definitivam ad Infernum, sed cum mererentur pœnas æternas, fuisse suspensam eorum absolutam, & definitivam æternalem sententiam propter prævisas Sancti Gregorii, & respective aliorum Sanctorum preces, & interim per sententiam Interlocutoriam fuisse punitos in Inferno secundum præsentia eorum demerita. Nec immediate ex Inferno ad Cœlum transiisse, sed prius fuisse suscitatos, & tunc Gentiles baptizatos, & peccatores confessos pœnitentiam in hac vita egisse, & sic salvatos fuisse. Ita communis sententia, & solutio S. Thomæ, Durandi, Richardi, & aliorum *in* 4. *dist.* 45. *art.* 2. & sequitur Bellarminus *loco citato cap.* 8. *vers. Respondeo*, & *vers. Ad quid respondebit*; & alii.

APPENDIX,

Sive novus de Inferno Articulus.

I. Infernus Græce *Adis*, Hebraice *Scheol*, subterraneum terræ locum sive infra terram positum designat. Negari non potest quin hac voce designatum quandoque fuerit in Scriptura sepulcrum; Doctissimus Calmet Patres, ac nonnullos interpretes sequutus, Geneseos 37. v. 35. Jacobum inferni nomine sepulcrum designasse opinatur per hæc verba: *descendam lugens in infernum*, scilicet dolore confectus ingemiscens ad sepulcrum properabo; eademque ratione exponit locum num. 16. v. 30. expressum, quo Core, Dathan, & Abiron terræ hiatu viventes sepulti, in infernum absorpti dicuntur: atque hoc sensu vita functi hominis corpus in infernum, sive subtus terram positum dicitur. Nos vero inferni nomine locum tantum designamus, in quem animæ a corpore separatæ deveniant. Inter omnes convenit, infernum locum tormentorum exprimere, in quem damnatorum animæ detruduntur: hoc enim sensu sumitur Isaiæ 14. 9. Ezechielis 31. 15. Job 26. 5. Lucæ 16. 23. atque alibi passim, tum in Scripturis, tum apud Sanctos Patres. Significat etiam locum quemlibet animarum, quæ nondum in Cœlo empyreo æterna Beatitudine perfruantur, qua in acceptione sumitur Psal. 29. 4. Act. 2. v. 27. & alibi passim apud Ecclesiasticos Scriptores, ubi descensus animæ Christi ad inferos, vel locus ille indicatur, in quo animæ Sanctorum Christi adventum oppetientes detinebantur.

II. Fuerunt male feriati homines, qui opinati sunt, Judæos olim pœnas tantum, & præmia temporalia agnovisse, pro justorum, pravorumque hominum merito: Et inter hos alii a Græcis, alii vero ab Ægyptiis, & Persis mutuasse Judæos putant Inferni, & Paradisi Dogmata. Sed quis hæc delirantium somnia non irrideat? Nam longe ante Hesiodum, & Homerum Græcorum antiquissimos, Isaias, Jeremias, Salomon, Psalmista, Job, atque Moses scripserunt; ut est omnibus eruditis exploratum. At apud hos omnes mentio occurrit Inferni, loci nempe suppliciorum, quibus improbi in alia vita cruciantur. Videatur hac de re August. Calmet supplem. ad diction. Bibli. verbo *Infernus*, ubi textus omnes recensen-

sentur, quibus in libris veteris testamenti alterius vitæ suppliciorum, sive Inferni mentio aliqua occurrit; ex quibus perspicuum fit, apud Judæos viguisse semper dogma de præmiis suppliciisque vitæ futuræ, atque hujusmodi persuasionem non ex Ægyptiis, & Persis, sed ab antiquis Patriarchis accepisse, a quibus & vitam, & Religionem habuerunt. Nec putes hanc de alterius vitæ suppliciis doctrinam per solam traditionem, qua facta Adamo primum, deinde aliis quoque Patriarchis revelatio propagata in Hebræa gente fuit, ad Mosem usque pervenisse: Nam ipsum quoque rationis lumen, dum demonstrat, Universum, & creaturas rationales Supremi numinis providentiam regere & gubernare, ostendit etiam superesse in alia vita bonis præmia, improbis vero hominibus supplicia. Guillelmus Parisiensis part. 1. de Universo cap. 55. satis aptam congruentiam affert rationis lumini consentaneam, quæ admittendum esse suadet determinatum suppliciorum locum: *Cum universum, inquit, veluti domus quædam sit Creatoris, qui est Dominus omnium sæculorum, & Rex, ac Rector Universi, necesse est, ut domus ejus completa sit totalitate partium suarum, & opportuna sufficientia congruentium officiorum. Tu vero non dubitas, quoniam necessarius sit carcer in omni regali palatio, atque habitatione, præsertim ubi tanta multitudo latronum, & justitiandorum. Amplius, nulla est Civitas ordinata, cui bonus Rex præsideat, & bono Magistratu regatur, quæ non habeat locum exercendæ justitiæ. Cum igitur certum sit, & omnium Philosophorum consensione firmatum, Universum, seu Mundum Civitatem esse Dei altissimi, in qua Cives sunt Homines, & Angeli, hoc est omnes & universæ substantiæ spirituales .... necesse est hanc Civitatem, quæ Deo altissimo Rectore regitur, locum habere universalem, communem, & appropriatum exercendæ divinæ justitiæ*. Atque hinc facile patet, communem omnium cujuscumque ætatis Populorum persuasionem de futuro miserrimo impiorum statu post hanc mortalem vitam, deque quodam suppliciorum loco, in quo impii sint cruciandi, a traditione originem trahere, a primis parentibus ad omnes homines traducta, quæ deinceps semper conservata fuit interiori quadam naturæ vi, quæ per rectam rationem suggerit, superesse in alia vita impiis hominibus supplicia, ac paratum ipsis esse a Supremo Mundi Rectore suppliciorum locum. De consensu omnium gentium cujusque ætatis circa dogma de suppliciis ab impiis in alia vita subeundis, plures hac ætate nostra scripserunt Auctores; sed unum legere sat erit Joannem Vincentium Patuzzi Ord. Præd. qui lib. 1. de futuro impiorum statu hujusmodi argumentum luculenter pertractat.

III. Non defuerunt tamen impii, atque heretici homines, qui vel omnino alterius vitæ supplicia de medio sustulerint, vel circa ea turpissime erraverint. Athei omnes ac Materialistæ cum Dei providentia, & animi immortalitate, Infernum dari negant. Ex hæreticis Seleuciani, & Hermiani circa finem quarti sæculi Mundum istum Infernum esse asserebant, & nullum aliud superesse. De iis locutus est Augustinus lib. 12. de Genesi ad litteram cap. 32. dum dixit: *Inferos in hac vita explicari, nec esse post mortem*. In eadem deinceps hæresi fuit Almaricus, qui posuit unumquemque habere in se, vel Paradisum si habeat cognitionem Dei, vel Infernum si habeat conscientiam peccati lethalis; atque etiam Hermannus Risswich Batavus, qui nullum post hanc vitam esse Infernum asseruit. Horum vero impietatem, atque errores refellunt luculentissima argumenta ex Dei providentia deducta; Sacrarum Litterarum auctoritas; atque omnium cujusque ætatis gentium consensus. Videatur supra citatus Patuzzi.

IV. Inter omnes Catholicos convenit, Inferni nomine sicut & Empyrei determinatum quemdam locum designari; atque unanimi consensu oppositam huic sententiam detestantur, quam Lutherani commenti sunt ex eorum secta, quos Ubiquistas, aut Ubiquetarios nominant. Prætendunt isti, juxta Bellarminum, Fevardentium, Gretserum, & ipsum Bezam Calvinianum, Damnatorum locum, sive Infernum ubique esse, sive diffusum per Universum Mundum, non uni vel alteri, immo neque pluribus locis coarctatum. Quod si revera docuerunt, jam horum sententia exsibilanda potius, quam refutanda est. Si enim ubique est Infernus, necessario sequitur, nedum Damnatos, sed & Beatos cum Christo regnantes, non modo cacodæmones, sed etiam bonos Angelos, cunctosque homines in terra degentes, in Inferno esse: quod nemo non rideat. At qui sibi persuadeat tam monstruosam opinionem cuipiam in mentem venire potuisse? Malim igitur ego ita ipsorum mentem exponere, ut Infernum ubique esse, sive diffusum Universum Mundum, non quasi locus omnis Damnatorum locus sit; sed quod nullum Deus puniendis improbis locum certum destinaverit: verum arbitratu suo modo hunc, modo illum

ad hujusmodi officium deligat. Quam sententiam etiam aliqui alii præter Ubiquetarios, amplexati sunt. Hæc tamen opinio sic etiam temperata falsa est, & aliena a fide Catholicæ Ecclesiæ, quæ docet, semperque docuit, unum esse certum locum a Deo ad punitionem reproborum, sive Dæmonum, sive hominum deputatum. Nititur Ecclesiæ fides clarissimis sacrarum litterarum documentis, & perpetua Sanctorum Patrum, & fidelium traditione. Constat hæc in primis ex historia, sive Parabola de Lazaro, & divite Epulone. Nam Dives dum in Inferno inter horribiles flammas cruciaretur, elevasse dicitur oculos suos, ut videret Abrahamum, tanquam ex loco profundiore in altiorem respiciens: Abrahamus vero ipsum alloquens, præter alia, reposuit: *in his omnibus inter nos, & vos chaos magnum firmatum est, ut qui hinc volunt transire ad nos, non possint, neque inde huc transmeare*. Ac deinde Dives idem orans inducitur pro fratribus suis, *ne & ipsi*, inquit, *veniant in hunc locum tormentorum*. Cæcus sit oportet, qui non videat in hoc textu, extento veluti digito commonstrari locum certum, & peculiarem, illumque damnatis omnibus communem. Nam & a sinu Abrahæ aperte distinguitur; & inter utrumque *magnum chaos* interjectum esse perhibetur, *& tormentorum locus* distincte nominatur, & nedum pro infelici Divite, sed pro fratribus, ceterisque omnibus, qui ipsius vestigia secuti fuerint, deputatum. Id quoque constat tum ex eo quod corporeo igne impii sint cruciandi, ut a Lucio quoque nostro demonstratum est; tum etiam ex eo, quod peculiaribus nominibus locus hujusmodi in Scripturis designatur, quæ determinatum locum indicant; nam Lucæ 8. v. 13. & Apocalypseos 20. locus damnatorum vocatur *Abyssus*: Psal. 29. vers. 3. & Isaiæ 14. vers. 15. vocatur *Lacus*; atque alibi passim dicitur *Stagnum ignis*, *Gehenna &c.* Quæ quidem nomina determinatum locum exprimunt. Iis accedit Patrum omnium, omniumque Theologorum, qui Patribus successere, consensus; quo fit, ut manifesta Scripturæ oracula perpetua, atque constanti Ecclesiæ traditione ad certum quemdam indicandum suppliciorum locum ex hoc etiam capite determinentur. Dubitari ergo non potest, quin ut Sanctis hominibus Cœlum Empyreum, ita Impiis certus suppliciorum locus præparatus sit, qui Inferni nomine designetur.

V. Etsi certo constat, determinatum esse locum suppliciorum, in quo improbi pœnas alterius vitæ subire debeant; tamen nil certi Ecclesiæ judicio constitutum est circa Universi situm in quo constitutum sit. Quamobrem Angelicus Doctor opusculo 10. art. 31. quærens an locus Inferni sit in centro, vel circa centrum terræ, respondet: *Ad hoc dicendum videtur, quod locus Inferni sit infra terram, unde Augustinus in lib. retract. dicit*: De inferis magis dicere debuissem, quod sub terris sint, quam rationem reddere, cur sub terris esse dicantur: *Ubi tamen sit Infernus, an circa centrum terræ, vel circa superficiem, nihil arbitror ad doctrinam fidei pertinere, & superfluum est de talibus sollicitari asserendo, vel improbando*. Id ex eo quoque patet, quod variæ circa hujusmodi locum circumferantur opiniones. Quidam enim hujusmodi carcerem extra hunc Mundum situm existimarunt, iis moti Evangelii verbis: *Ejicite in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium*; Hinc Chrysostomus hom. 31. in Epist. ad Rom. de gehenna disserens ait: *Sed quonam in loco erit? Extra Mundum hunc totum, ut ego puto. Quemadmodum enim Regum carceres, & metalla procul posita sunt, ita extra Mundum hunc erit gehenna*. Ii ergo, qui cum Chrysostomo sentiebant, Infernum locum Cœlo Empyreo oppositum constituerunt, etiam inferiorem ad Empyreum ipsum comparatum, quamobrem Infernus diceretur; sed extra terrarum Orbem positum incognito loco. Alii putant, in quadam telluris superficie situm esse Infernum: fingunt enim regionem quamdam circa polum articum instar magnæ Insulæ intemperantissimam, molestissimam, horribilissimam, & deformissimam, quæ Infernus dicatur, sive locus excruciandis impiis destinatus. Alii opinati sunt, impiorum carcerem in hoc aere caliginoso situm esse, quibus adhærere videtur Gregorius Nyssenus in disputat. de Anima, & Resurrectione. Hæc autem opinio ex expositione hujus Paulini textus originem duxit; *Non est nobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem; sed adversus Principes, & potestates, adversus Mundi Rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in Cœlestibus*, ad Ephes. 6. vers. 12. Atque ii omnes, quos nominavimus, Inferni nomine non locum subtus terram positum, sed infra Cœlum Empyreum constitutum appellaverunt. Communis vero hac ætate nostra opinio est, carcerem Inferni in terræ visceribus, sive in ipsius centro situm esse, quæ enim prope terræ superficiem situm asserit opinio, universim rejicitur. Moventur Theologi ad hanc amplectendam opinionem, tum quod hæc aptius exponat Inferni vocabulum,

[illegible] Lu- [illegible] ipso [illegible].

VI. [illegible] a Inferorum loca expendenda, [illegible] num. 1. [illegible]. Continet ipse [illegible] Limbum, sive locum SS. Patrum veteris testamenti, Limbum, sive locum parvulorum in peccato originali decedentium, Purgatorium, & locum damnatorum, sive Infernum: loca autem hujusmodi ita distinxit, ut designaret varios carceres pro varietate pœnarum, quas homines in futura vita subire debeant. At hæc distinctio locorum, etsi multorum Theologorum suffragio comprobata est; tamen non adeo facile admittenda videtur; cum a Scholasticis excogitata fuerit, qui in Scripturis, & apud antiquos Patres vel leve fundamentum habuerint ad astruendas veluti omnino distinctas Inferorum sedes. Ad Scripturas enim quod attinet, satis constat Inferorum nomine locum designare, in quo animæ degant, quæ nondum in Regno Cælorum Cælesti beatitudine perfruuntur, sed quatuor illos Carceres nullibi indicant. Nec unum reperire est ex antiquis Patribus, qui de hac distinctione locorum meminerit. Quamobrem non ea confidentia exponenda videtur, ac lectoribus proponenda distinctio illa de quatuor Inferorum partibus, qua *Lucius* noster eam ex Auctore *Theatri vitæ humanæ* descripsit, & inculcavit. Sed rem clarius exponemus expendendo singulas Inferorum partes.

VII. Incipiam a Limbo SS. Patrum veteris Testamenti. Locus, in quo animæ SS. Patriarcharum ante Christi adventum versarentur, in illa parabola indicatur Evangelii, in qua anima Divitis in Inferno, anima vero Lazari in sinu Abrahæ posita describitur Lucæ 16. v. 22. & 23. Evangelium vero, magnum chaos interpositum innuit, locum inter suppliciorum Divitis, & Abrahami sinum, in quem per manus Angelorum delatas animas fuisse [illegible]. At Abrahami sinum in visceribus terræ positum non [illegible]. Accedit etiam, Patres [illegible] SS. Patriarcharum animas in carcere positas asseruisse, quod vel ex indicata parabola eruitur. Immo S. Augustinus pluries asserere visus est etiam [illegible] animas illas fuisse [illegible]. At [illegible] carcer, in quem animæ per manus Angelorum deferrentur, comparari non potest cum carcere in terræ visceribus posito. Non nego, Inferorum nomine fuisse quandoque etiam Abrahæ sinum designatum; sed negare possum, tunc [illegible] fuisse Inferorum vocem usurpatam, pro omni scilicet loco, in quo defunctorum animæ versarentur nondum ad Cælestem patriam delatæ; immo Augustinus contendit, numquam Inferni vocem in Scriptura accipi in bonam partem. En Augustini verba: *Quamquam illud me nondum invenisse confiteor, Inferos appellatos, ubi justorum animæ acquiescunt*. De Genesi ad lit. lib. 12. cap. 33. *Proinde ut dixi, nondum inveni, & adhuc quæro, nec mihi occurrit, inferos alicubi in bono posuisse Scripturam dumtaxat Canonicam*. Ibidem. *Non facile alicubi Scripturarum Inferorum nomen positum invenitur in bono*. Epist. 57. *Præsertim quia nec ipsos quidem Inferos uspiam Scripturarum locis in bono appellatos potui reperire. Quod si nunquam in divinis auctoritatibus legitur, non utique sinus ille Abrahæ, i. e. secretæ cujusdam quietis habitatio, aliqua pars inferorum fuisse credenda est. Quamquam in his ipsis tanti Magistri verbis, ubi ait, dixisse Abraham: Inter vos, & nos chaos magnum firmatum est, satis, ut opinor, appareat, non esse quandam partem, & quasi membrum inferorum tantæ illius felicitatis sinum*. Epist. 99. Fatemur tamen, Augustinum lib. 20. de Civit. Dei cap. 15. asserere, non absurde credi Animas SS. Patriarcharum apud Inferos fuisse, locis tamen a suppliciis impiorum remotissimis donec eos inde Sanguis Christi ad ea loca descensus erueret; at superius expositam opinionem probare ipse videtur: quo fit, ut attenta Patrum auctoritate incertum sit, num Abrahæ sinus in terræ visceribus fuerit. Ut vero clarius appareat, certo constitui non posse in terræ visceribus conclave illud, in quo animæ SS. Patriarcharum versarentur, hujus opinionis originem & historiam paucis recensebimus. Veterum Græcorum opinio fuit, omnes mortuorum animas ad ᾅδην sive Infernum mittendas fore; Infernum vero in duas distinguebant cellulas, alteram bonorum, & virtuosorum, alteram malorum, atque improborum;

quam

quam primam Latini Poetæ appellaverunt Elysium, alteram vero Tartara. Ab antiquis Græcis ad Judæos paulo ante Salvatoris nostri tempora propagata hæc eadem opinio fuit, præsertim apud Pharisæos, ut videre est apud Josephum hebræum lib. 18. c. 2. Antiquitatum Judaic. Patres nonnulli putantes vocem *Adis* eamdem retinere in Scripturis, ac apud auctores Græcos habebat significationem, doctrinam illam de duplici apud Inferos loco susceperunt, ac veluti hypothesim adhibuere in propriis exponendis de futuro animarum statu opinionibus. Justinus Martyr, Irenæus, Tertull. aliique antiqui Patres, qui Sanctorum beatitudinem ad finem usque Mundi differendam opinabantur, hanc de duplici apud Inferos loco usurpavere hypothesim, ut sedem designarent animarum Sanctorum cum corporum resurrectione Cœlestem beatitudinem expectantium. S. Hieron. aliique Patres, qui Christi animam ad Inferos descendisse crediderunt, ut disrupto antiquo carcere, animas SS. Patriarcharum in Cœlestem patriam perduceret; eamdem hypothesim secuti, sinum Abrahæ in Inferis constituerunt, ac hoc deinceps imitati sunt Scholastici Limbum SS. Patrum in Inferis adstruentes. Sed Ecclesiæ judicio nil certi definitum habemus, atque intacta fide Abrahæ sinus alibi quoque stabiliri potest extra Cœlum Empyreum; qui tamen locus ea ratione Inferorum nomine designari potuit, qua locum indicaret illis excipiendis defunctorum animabus destinatum, quæ expectarent retributionem, atque æternam beatitudinem. Animadvertendum quoque est, antiquis Ecclesiæ Patribus, quorum plerique Antipodas dari negaverunt, longe diversam fuisse Telluris nostræ notionem ab ea, quam in præsentia habemus, non enim sphæricæ figuræ ac planetarum instar in aere suspensam tellurem existimaverunt, sed altissimis, immensis ferme radicibus in Universi centro immobilem stabilitam credidere; qua de causa facilius ipsis fuit varias illas sedes in ejusdem visceribus imaginari, atque antè dictam hypothesim sine ullo examine amplecti. Quod sane non adeo facile fecissent, si terra, ejusque figura ita ipsis perspecta fuisset, quemadmodum cognita nobis est. Accedit etiam, ex descensu animæ Christi ad Inferos generalem inferri non posse Patrum consensionem in adstruendo Abrahæ sinu in terræ visceribus. Alii enim descendisse ad Inferos Christi animam putarunt, *ut legem mortuorum servaret*, ita Irenæus, Tertullianus, Hilarius, Gelasius; ne *nos Inferos adiremus*, ut colligere est ex Tertulliano *lib. de anima cap.* 51 & ex Augustino *in Psal.* 85. Alii, ut iis qui in Inferno erant prædicaret, ut Herma, Origenes &c. Alii præterea ut suum devicta morte, ac debellato Satana triumphum omnibus manifestaret; alii denique alios designavere hujusmodi descensus fines; atque omnes fere conveniunt Christi animam post ipsius mortem præsentia sua omnibus sese exhibuisse animabus, in quocumque illæ loco degerent, iis nempe, quæ in sinu Abrahæ erant, ut eas gloriæ suæ participes efficeret, reliquis vero, alios ob fines. Ex quibus facile intelligere quisque poterit, ne quidem ex hoc capite erui quidpiam certi posse de situ, in quo Abrahami sinus constitutus esset.

VIII. Venio nunc ad Limbum puerorum, quem Lucius noster cum communiori Scholasticorum opinione alteram Inferni partem constituit a Purgatorio, & loco Damnatorum omnino diversam. Distincti hujusce subterranei carceris a loco Damnatorum, nullum vestigium adest in Scripturis, nec mentio ulla apud Patres occurrit, sed scholastici a 12. sæculo, nulla prævia revelatione ducti, illum confinxere, ut locum infra tellurem designarent iis præparatum, qui solam damni pœnam sustinere debeant. Novitas ipsa suspectam hanc opinionem facit. At argumenta suppetunt, quæ, meo judicio, etiam falsam luculenter ostendunt. Sat esset ad id probandum unum Florentinum Concilium, ad quod Auctor noster provocavit: nam loco ab ipso laudato Concilii patres definiere, *cum peccato mortali, aut cum solo Originali decedentes, mox in Infernum descendere, dispari tamen pæna puniendos*. Hic vero Inferni vocabulum, Damnatorum, qui sub potestate Dæmonis sunt, locum indicat. Ubi ergo est ex Florentinorum Patrum sententia Limbus puerorum? Rursus parvuli sine baptismo decedentes Adamitica culpa infecti sunt; ideoque cum Adamo incurrerunt *cum morte captivitatem sub ejus potestate, qui mortis deinde habuit imperium, hoc est Diaboli*, ut definitum est a *Concilio Tridentino sess. 5. de peccato Originali*. Hac de causa Ecclesia in collatione baptismi exorcismos adhibere solet, ut hujusmodi ceremonia declaret parvulos eripi per baptismum a potestate Dæmonum, & ad Christum transferri, ut ajebat Augustinus *l.* 3. operis imperfecti contra Julianum, ubi ita concludit *cap.* 20. *Si non eruitur parvulus* (per baptismum) *de potestate tenebrarum, & illic remanet, quid miraris*

varis in igne æterno cum Diabolo futurum? Et lib. 1. de pecc. merit. & remiss. cap. 34. fingens parvulum a se baptizari, inquit, *Quid in parvulo agit exorcismus meus, si in familia Diaboli non tenetur?* In eadem fuere sententia plures Summi Pontifices, scilicet S. Cœlestinus in *Epist. ad Episcopos Galliæ cap.* 12. Zosimus *Epist.* 157. apud S. Augustinum, & S. Gregorius Magnus *lib.* 26. Moralium, *cap.* 20. ac Patres Concilii Carthaginensis anno 418. celebrati, qui parvulos nondum baptizatos *participes fore Diaboli* definierunt; & Concilium denique 15. Episcoporum in Sardiniam, a Thrasamundo Rege Vandalorum Ariano relegatorum, qui rogati a Petro Diacono, nonnullisque Monachis Romæ commorantibus, ut brevem veluti fidei professionem adversus errores illius temporis, ad eos mitterent, in lib. inscripto *de Incarnat. & gratia*, *de peccato originali c.* 27. hæc scripserunt: *Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum homines jam ratione utentes, verum etiam parvulos, qui sive in uteris matrum, sive cum de matribus nati sine Sacramento Sancti baptismatis, quod datur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, de hoc sæculo transeunt, Ignis Æterni sempiterno supplicio puniendos, quia etsi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione, & nativitate traxerunt.* Habes ergo explicatam per Ecclesiæ definitionem doctrinam, quæ tradit, parvulos non baptizatos sub Dæmonis potestate esse, ac tamdiu in Dæmonis familia manere, quoadusque per baptismum ex ipsius imperio eripiantur. At qui sub Dæmonis potestate sunt constituti, atque ad ipsius familiam pertinent, in carcere, cui Dæmon præsit, manere debent; ut consideranti patet. Et cum aliunde Patrum, quos antea citavimus, auctoritates adsint, quæ perspicue docent, parvulos istos in *loco suppliciorum*, *æternorum cruciatuum*, *tormentorum*, *gehennæ*, & *ignis æterni* futuros esse, manifestum est de medio tollendum esse Limbum puerorum. Patribus, quos citavimus, addimus S. Prosperum carmine de ingratis, S. Avitum Viennensem in Gallia Episcopum, qui in carm. ad Fuscinam Sororem *gehennæ* destinatum ait parvulum per baptismum non regeneratum, S. Prudentium Episcopum Tricassinum, qui ejusdem *gehennæ* meminit, S. Isidorum *l.* 2. *differ. Spirit. n.* 26. qui hos in *æterno igne* futuros asserit, S. Gregorium Magnum, qui *lib.* 9. moralium *c.* 12. *ad tormenta* perventuros scribit, & S. Anselmum, qui *lib. de Concep. Virg. & peccato Originali cap.* 22. in Inferno futuros parvulos non baptizatos asserit. Quæ quidem sententiæ satis perspicue ostendunt, ante 12. sæculum non solum incognitum, sed universim quoque improbatum fuisse hunc puerorum *Limbum*. Dicet vero Ferraris, solam pœnam damni hujusmodi parvulis deberi, ideoque locum iis designandum fore, in quo hanc tantum pœnam luant. At Norisius, & omnes fere Augustiniani Theologi, Florentius Corius, & Poncius e Franciscanis, Doctissimus Petavius ex Jesuitis, ac alii bene multi illustres Theologi, tum ex supra adductis Patrum sententiis, tum etiam ex eo, quod in Scriptura homines peccato Originali infecti vasa *iræ*, & *vindictæ* nominentur; & quod in extremo Judicii die ad sinistram Judicis futuri sint, ideoque mittendi in *ignem æternum*, argumentati sunt hujusmodi parvulos pœnam quoque sensus subituros esse. Sed hac missa Controversia, de qua alibi fortasse differemus, ad præsens quod adtinet, certum, exploratumque videtur, qui sub potestate sunt Dæmonis, ac de ipsius familia, in illa futuros esse Inferni Regione, cui Rector tenebrarum præest; ubi, sicut pro varietate peccatorum dispares improbi homines sustinent pœnas; ita parvuli pœnas luent peccato originali debitas, quæcumque hæ futuræ sint.

IX. Ad Purgatorium quod adtinet, Orthodoxa fides docet, animas sine Originali, & mortali peccato decedentes in futura vita Purgatorio igne tandiu esse, quoadusque a peccatorum reliquiis expurgatæ fuerint, ac perfecte satisfecerint. Sed num Purgatorii locus sit ab inferno omnino separatus, nihil decernit. Patres vero ignem Purgatorium, ab igne Inferni neutiquam distinguunt; ac Theologi Patrum auctoritate ducti, generatim asserunt, *eodem igne, quo cruciantur damnati, electos purgari*. Ex quo apparet non adeo diversum esse locum, ut assereret visus est Lucius. At de iis satis.

X. Nunc de igne Inferni paucis differendum est. Etsi nullum Ecclesiæ decretum adest, quod *definitivum* vocant, de vero ac reali Inferni igne; tamen universæ Ecclesiæ consensus satis superque ostendit quid sit cuique tenendum. Hinc ab omnibus Theologis statim rejecta & explosa fuit Ambrosii Catharini sententia, qui ignis vocabulum allegorice intellexit, ac designari ea voce voluit in Scriptura summam aliquam pœnam, aut cruciatus omnes a reprobis perferendos. Quam quidem sententiam alii *hæreticam*, alii *hæresi proximam*,

ssimam, universim autem saltem *erroneam*, ac admodum *temerariam* appellant. Ex Heterodoxis, qui Inferorum ignem tropice explicandum esse censuerunt, primo loco recensetur Origenes, qui teste S. Hieronymo in Epistola ad Avitum, in sola conscientia peccatorum Inferorum supplicia posuit. Non defuere tamen, qui Originem ab hujusmodi errore vindicare conati sint, præsertim S. Pamphilus Martyr in apologia pro eodem scripta, in qua loca nonnulla, ex Origene deprompta affert, quæ indicare videntur externam quoque intolerabilem damnatorum pœnam. Sed quidquid sit de Origene, illud pro comperto est, sequiore ævo plures Origenis discipulos ansam arripuisse ex iis, quæ ille in *Periarchon* scripserat, promovendi sententiam de igne metaphorico. Hanc eamdem sententiam docuit deinde Calvinus, ac postea Calvini discipuli Theodorus Beza, Lambertus Danæus, Junius, Filenus, & Reinoldus. At nemo confidentius hanc sententiam proposuit, quam nuperus Theologus Berolinensis, quem laudat, ac sequitur Franciscus Roches Pastor Genevensis *Epist.* 27. Is enim postquam asseruit, verum ac proprie dictum non esse ignem in Sacris litteris ad puniendos impios denunciatum, subjicit, *jam diu consensisse homines, aut Theologos, Scripturæ verba de hoc igne prolata in sensu metaphorico accipienda esse, adeo ut ignis ille ferme extinctus fuerit*. Sed quis hæretici hominis impudentiam non videat? Ignis semper meminit Scriptura, ut omnes fatentur. Ignem hunc materialem esse non solum Christiani omnes, sed etiam Judæi, & Mahometani docuere semper, & docent; qui vero metaphorice hunc interpretari voluere, statim ac singularem hanc explicaverunt opinionem, fuere ab universo Ecclesiæ cœtu reprehensi, atque damnati; constat id ex Origenianis antiquis Ecclesiæ sæculis hanc ob caussam universim improbatis: constat ex Calvino, ejusque Discipulis, quos vel ipsi Novatores hanc ob rem irriserunt, & confutarunt. Constat denique ex censuris Ambrosii Catharini opinioni a Theologis adjectis. Qui omnia argumentorum genera ad rem hanc pertinentia videre cupiat, legat *lib.* 2. Vincentii Patuzzi de futuro impiorum statu, qui *cap.* 10. Patrum auctoritates, quæ contra apponi solent, erudite exponit, ac sequentibus capitibus omnia Adversariorum sophismata luculenter dissolvit, & explicat.

XI. Hic tamen neutiquam prætermittenda duximus argumenta ab humana ratione petita, quæ ab Adversariis opponuntur, cum aptissimis, quas Patuzzi affert responsionibus. Ad quatuor itaque capita hæc revocantur. Primo, inquiunt, explicari non potest cujus naturæ sit ignis ille, qui Damnatos torquere asseritur, aut in qua materia subsistat. Secundo, quo pacto corporeus ignis in animas agat, ac substantias immateriales. Tertio, si in corpora operatur, eaque comburit, cur ipsa non dissolvat, ac consumat? Quarto demum, quomodo non omnes reprobos æqualiter cruciet, cum æqualiter omnes afficiat, ac naturaliter operetur? Hæc illi quidem ingenti verborum strepitu opponunt, ac exagerant. Sed pessimæ causæ argumentum est decertare armis ab imbecilli ratione humana depromptis adversus dogmata, quæ solidissimis Sacrarum litterarum divinæque traditionis fundamentis nituntur. Quid enim? Tametsi explicare minime possem peculiarem illius ignis naturam, aut actionem in immateriales substantias, aut alias difficultates solvere, quæ ex eodem sobolescunt, numquid idcirco negandus foret hujusmodi ignis nulla divinæ auctoritatis clare distincteque loquentis habita ratione? aut ad tropos & figuras confugiendum, cum litteralis sensus lucidissime se prodit, nec citra summam violentiam ad metaphoricum detorqueri valet? Si ita res est, nulla jam erit ex catholicæ fidei veritatibus, quæ pari jure negari non possit, aut ad figuratum sensum referri. Nulla siquidem est, quæ difficultatibus plurimis, iisque non raro gravissimis non obvolvatur. Quæ tamen a me dicta esse nemo putet, ac si nullus ad propositas difficultates solvendas mihi pateret aditus, cum eædem prorsus sint, quas tum Sancti Patres, tum Theologi, & Scripturarum interpretes sibi pluries objecerunt, ac diluerunt. Ex quibus hic aliqua cursim delibo.

1. Ad illud itaque quod primo loco objectum est, dico Gehennalem ignem ejusdem esse naturæ cum nostro vulgari, solumque quibusdam proprietatibus, aut qualitatibus differre: nimirum, ut ex sacris litteris, & Ecclesiæ Patribus liquido constat, quod non indigeat fomentis, ut conservetur, quod inextinguibilis sit, quod non luceat, luce saltem clara & perspicua, quod non corpora tantum, sed spiritus etiam corporis expertes affligat, quæ omnia diversitatem naturæ non arguunt, nec exigunt. Quod si de ejusdem materia scisciteris, respondeo eam certo definiri handquaquam posse: neque tamen exinde quidpiam contra ejus extantiam elici valet, cum Deus

ex quacumque, quæ sibi magis placuerit, materia fornacem illam accendere potuerit, atque accensam perpetuo conservare. Quidam tamen non improbabiliter censent, materiam illius ignis saltem præcipuam esse sulphurem; idque colligunt ex nonnullis Apocalypseos locis. Nam *cap.* 19. legitur: *vivi missi sunt hi duo viri in stagnum ignis ardentis sulphure.* Et *cap.* 20. *Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, & sulphuris*: & rursus *cap.* 21. de impiis omnibus dicitur *pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure.* In iis quippe locis de futuræ vitæ suppliciis sermonem fieri certum est. Cum igitur diserte asseratur ignem illum ardere sulphure, jure colligi posse videtur, materiam ejusdem, saltem præcipuam esse sulphuream. Sed de hoc satis: non enim tanti est hæc objectio, ut fusiorem responsionem mereatur.

2. Ad illud quoque, quod secundo loco objectum est, haud difficile est respondere. Paucis rem totam dirimi posse mihi videtur, si dixerimus Gehennæ ignem torquare spiritus *modo* quodam *inenarrabili*, ut inquit Lactantius, sed plane haud absimili modo, quo vulgaris ignis agit in animam spiritualem, dum corpori conjuncta est. Scimus enim certissime, immaterialem animam uniri corpori, vitam ipsi communicare, suppliciis corpori inflictis affici &c. licet modum, quo hæc contingant plane ignoremus. Igitur modus etiam, quo animæ a corpore sejunctæ, vel spiritus incorporei igne inferni corporeo afficiantur, poterit esse ineffabilis, ac nobis impervius, quin tamen illud merito inficiari possimus. Hinc Joannes Clericus, sub nomine Petri Alethini, licet de veritate ignis materialis dubitanter loquatur; fatetur tamen hocce argumento neminem ad illum abnuendum induci debere, eodem ductus exemplo animæ nostræ in hoc corpore existentis. Sic enim scribit in notis ad *cap. 6. lib. 3.* P. Petavii de Angelis: *Non negaverim, ignem fore corporeum, eo quod spiritus illo sint torquendi. Hoc enim intellectu difficilius non est, quamvis aliter sentiat Petavius, quam intelligere, qui motus corporis nostri mentem nostram incorpoream, qualis vulgo statuitur, afficiant. Scio dicturum qui hæc legerit, mentem esse cum corpore in unam personam conjunctam, ideoque corporis motibus necessario percelli. De re ipsa hic philosophari nolo. Sed quemadmodum mentes immateriales Deus ita cum corporibus conjunxit, ut motibus eorum afficerentur; sic in loco pœnarum novis legibus naturis rerum impositis efficere posset, ut spiritus igne conspicuo urerentur*; Hoc animæ nostræ exemplum late etiam prosequitur inter alios Auctor Reflexionum *in histor. Judæorum tom. 3. pag. 326.*

Sed neque Sanctus ipse Augustinus illud prætermisit *in lib. 21. de Civit. Dei cap.* 10. ubi quæstionem hanc proponit, inquiens: *Hic occurrit quærere, si non erit ignis incorporalis, sicut est animi dolor, sed corporalis tactu noxius ut eo possint corpora cruciari, quomodo in eo erit etiam pœna spirituum malignorum? Idem quippe ignis erit, scilicet hominum attributus, & Dæmonum, dicente Christo: discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus.* Et in medium prolata sententia tum eorum, qui dœmonibus aerea quædam corpora tribuebant, tum aliorum, qui eos omnis materiæ expertes faciebant, subdit juxta horum decretum; *non est de hac re laborandum operosa inquisitione, aut contentiosa disputatione certandum. Cur enim non dicamus, quamvis miris, tamen veris modis etiam spiritus incorporeos posse pœna corporalis ignis affligi, si spiritus hominum etiam ipsi profecto incorporei, & nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari?* Cæterum modi plurimi a Theologis nostratibus assignari solent ad explicandum actionem ignis corporei in substantias spirituales, qui legi possunt apud Petavium *lib.* 3. de Angel. Suaresium item de Angelis, Sotum, & Estium *in* 4. *sentent. dist.* 50. & alios; neque enim necessarium judico huc eos derivare.

3. Argumentum tertio loco positum accuratissime expendit idem S. Augustinus disputans adversus Gentiles, qui illud in primis opponebant: in eoque refellendo magnam partem insumit *lib.* 21. *de Civitate Dei.* Quæ fusius disserit ille, in brevem summam redacta hæc sunt. *Cap.* 2. ostendit, *Corpora in ustione ignis esse posse perpetua*, idque declarat exemplo aliquorum animalium, quæ in mediis ignibus vivere perhibentur. Hinc *cap.* 3. probat *consequens non esse, ut corporeum dolorem necessario sequatur carnis interitus*: *Id quidem verum est*, docet, *de corpore in hoc corruptibili statu posito: quoniam si est anima connexa huic corpori, ut summis doloribus cedat, atque discedat: quoniam & ipsa compago membrorum, atque vitalium sic infirma est, ut eam vim, quæ magnum, vel summum dolorem facit, non valeat sustinere. Tunc autem tali corpori anima, & eo connectetur modo, ut illud vinculum, sicut nulla temporis longitudine solvitur, ita nullo dolore rumpatur. Proinde etiamsi caro nunc nulla est, quæ*

sen-

sensum doloris perpeti possit, mortemque non possit, erit tamen tunc talis caro, qualis non est. Tum *cap.* 4. id pluribus exemplis naturalibus confirmat. Et *cap.* 5. decernit, quod tametsi modum ignoremus; quo ignis corpora sine eorum consumptione comburat, non ideo hoc indubium vocandum esse, quandoquidem multa sunt in rebus naturalibus certissima, de quibus tamen reddi ratio nulla potest, sive rationem & modum ignoramus unde consistere valeant; quorum nonnulla profert. Et soluta *cap.* 6. quadam objectiuncula, quam inde Gentiles conficere poterant, *cap.* 7. & 8. concludit: omnipotentiam Dei, *qui fecit Mundum in cælo, in terra, in aere, in aquis innumerabilibus miraculis plenum, cum sit omnibus, quibus plenus est, procul dubio majus, & excellentius etiam ipse mundus miraculum, posse facere, ut & resurgant corpora mortuorum, & igne æterno crucientur corpora Damnatorum.* Hæc Augustinus.

Mihi vero rem hanc consideranti difficultatis propositæ solutionem facillime explicari, ac pene oculis subjici videtur, si id ponamus, in quo jam Philosophi omnes, aut ferme omnes consentiunt, calorem scilicet, aut ardorem vehementi concitatoque partium corporis motu constare, vel produci, ipsumque ignem corpora calefacere, ac comburere, cum in ea imprimit hujusmodi motum vehementem & concitatum (vibrationis, aut vertiginis, vel expansionis sit, parum curo). Quod igitur pleraque corpora ita agitata tandem consumantur, id causæ habet, quod ex eo motu vehementi separentur invicem, ac distentur exiguæ primum, aliæque deinde resolutæ partes, quæ corpora ipsa componunt. Quare si nullas partes dissolvi, aut a corpore separari contigerit, calidum illud ignitumve inter flammas consistet citra ullum interitum, aut consumptionem: quemadmodum etiam naturaliter hoc accidere in quibusdam corporibus experientia deprehendimus. Manifestum est enim, aurum e. g. in ardenti fornace vexatum, liquatumque insigniter calescere, quin tamen absumatur, aut quidpiam primævi ponderis amittat, quia videlicet per agitationem & motum nihil a tota mole sejungitur aut evaporatur. Quod ergo naturaliter contingit in auro, intelligi potest ac debet divina virtute futurum in humanis corporibus, ut nova nimirum in ipsis lege constituta, tartarei ignis actione vehementissime concutiantur, & agitentur fibræ eorum ac partes, quin tamen separentur aut ipsarum textura dissolvatur.

Id evidentius apparet in systemate causarum occasionalium, quod multis philosophis plurimum arridet: juxta quod rem ita declarat quidam ex Anglia Scriptor agens de pari argumento, seu de corporibus per miraculum in igne sine læsione persistentibus: *Ex hujus legis* (secundæ nempe ab ipso positæ circa motum) *suspensione corpus humanum, rubus, vel aliquid quodvis inflammabile corpus, etiamsi ardentissimo igne undique cingatur, poterunt tamen non comburi, aut in cineres reduci, aut si forte flammas, uti Rubus, capiant, coacervatis in verticem flammis, poterunt non consumi. Ignis enim particulæ non comburunt ex innata ulla virtute, aut insito impetu, ut supra vidimus; Sed quia supremus motus Auctor voluit, ut ex occasione hujus impetus ipse dissolvat, seu comburat projecta in ignem corpora, velle quoque poterit, ut eadem non dissolvantur, etiamsi rapidissimis ignearum scintillarum cohortibus verticoso impetu irruentibus impetantur*: Ac subinde ostendit etiam quomodo per divinam voluntatem in æternum aliquis vivere valeat, inquiens: *possunt enim omnes corporis partes in eodem situ semper retineri: possunt quoque omnes elementares particulæ a dissolutione cohiberi: Sanguis & alii humores etiamsi perenni & intestino motu intra se agitentur, impediri possunt quominus vapescant, seu quominus principia ipsorum diffringantur, aut eorumdem abradantur anguli, quominus eædem particulæ per habitum corporis non exhalent, & reparatione non egeant. Brevi, tota quanta nunc est corporis materia cum eadem figura, situ, numero, fabrica, & usu partium in statu, in quo nunc est, in perpetuum conservari potest, ac proinde corporis vita in æternum perdurare poterit.*

4. Ad postremum tandem argumentum ita respondet S. Gregorius Magnus: *Sicut in hoc Mundo sub uno sole multi consistunt, nec tamen ejusdem solis ardorem æqualiter sentiant: quia alius plus æstuat, atque alius minus. ita illic in uno igne non unus est modus incendii: quia quod hic diversitas corporum, hoc illic agit diversitas peccatorum, ut & ignem non dissimilem habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.*

Verum hæc responsio moralem potius sive meritoriam, quam physicam causam declarat, cur non una eademque vi, & impressione Damnatos omnes Inferni ignis excruciet. Quare aptius, ut mihi videtur, dicendum, ignem illum corporeum, aut juxta plures causam esse mere occasionalem, aut juxta alios instrumentariam divinæ Justitiæ vindicis, ac tanquam Dei instrumentum vim & actionem suam in Damnatos imprimere; atque adeo a causa Prin-

[illegible]

[illegible]

I[illegible] partibus, quæ Lucas noster cum ex Auctore Theatri vitæ humanæ descripsit, & inculcavit. Sed [illegible] quatuor Inferiorem partium [illegible], & inculcavi confisus Oraculis Clementis VIII. & Bened. XIV. Qui in Constitut. de Doctrina Christiana populis tradenda, Incip. *Et si minime* §. 17. expresse habet: *Clementis Papæ VIII. aliorumque Prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, hortamur in Domino, & enixe commendamus, in doctrina Christiana tradenda adhiberi libellum de Clementis ejusdem mandato a Cardinali Bellarmino conscriptum, mox in deputata Congregatione diligenter examinatum & approbatum, ac denique ab eodem Clemente in lucem eo saluberrimo consilio editum, ut unus idemque modus in docendo & discendo Christianam doctrinam ab omnibus teneretur*. Et in hoc libello, qui titulum præfert: *Dottrina Cristiana composta per ordine di N. S. Papa Clemente VIII. dal R. P. Roberto Bellarmino della Comp. di Gesù Card. di S. Chiesa*, in declaratione quinti Articuli Symb. Apostol. sic præcise traditur: *Ma in questo pro-*

fondo

fondo della terra vi sono quattro come grandissime caverne; una per i dannati, che è la più profonda di tutte; così conviene, che i superbi Demonj, e gli uomini loro seguaci stiano nel più basso luogo, e più lontano dal Paradiso che si possa trovare. Nella seconda caverna, la quale è alquanto più alta, vi stanno quelle anime, che patiscono le pene del Purgatorio; Nella terza, che è ancor più alta, vi sono le anime di que' fanciulli, che sono morti senza battesimo, le quali non patiscono tormenti di fuoco, ma solo la privazione perpetua dell' eterna felicità. Nella quarta, che è la più alta di tutte, stavano le anime de Patriarchi, Profeti, ed altri Santi, che erano morti prima della venuta di Cristo. Unde videtur, quod Theologus noster sicut suæ censuræ voluit supra in verb. *Capellanus in com. n.* 19. Declarationem Sacræ Congregationis Concilii, ita hic etiam (ut critica oratio cresceret) voluerit ipsi subjicere adhuc ipsas Pontificias sanctiones. Et ecce plusquam Salomon hic; *Matth.* 12. 42. Vide etiam ad rem S. Bonaventuram a me allatum sub verb. *Peccatum n.* 80. & S. Thomam adductum in egregio Bullario præclarissimi Ordinis Prædicatorum, *tom.* 2. *pag.* 109. *in Const.* 3. *Clement. V. incip. Benedictus Deus, sub n.* 15. ubi sic expresse habetur, *Quadruplex autem est infernus, ut docet* S. Thomas *in* 3. *distinct.* 22. *quæst.* 2. *art.* 1. *Damnatorum scilicet, puerorum, limbus videlicet puerorum purgandorum, seu Purgatorium, & Sanctorum Patrum, limbus nempe Sanctorum, qui decesserant ante Christi adventum. In primo sunt tria, scilicet tenebræ gratiæ, tenebræ gloriæ, & pœna sensus. In secundo sola duo prima. In tertio tantum secundum & tertium. In quarto erat solummodo secundum.* Hinc colligitur *ex S. Thoma* quis ille sit *Infernus*, in quem, ut loquitur diploma, *illorum animæ, qui in peccato mortali, vel cum solo originali decedunt, pœnis tamen disparibus.* Illi siquidem, qui in sola culpa originis sunt, pœnam damni duntaxat luunt; Alii vero actuali peccato letali coinquinati, pœnas non solum *damni*, sed etiam *sensus* persolvunt.

INFIDELITAS.

---

* Signa protestativa Infidelitatis hæc indicat Benedictus XIV. in suis Decretis pro incolis Regni Serviæ incip. *Inter omnigenas*, Bull. *tom.* 1. *num.* 89. nomina turcica assumere, infidelium templa scilicet Moscheas frequentare, jejuniorum dies per carnium esum profanare, ad effectum ut Mahumetani credantur. Damnat etiam peccati illos, qui ex hac vita migraturi cadavera sua Turcarum sepulturæ demandarent cum istorum assistentia, & mahumeticis adhibitis ritibus. *

INFIRMITAS, INFIRMUS.

Infirmitas, quæ impedit egredi Domo ad ne- 1
gotia magni momenti, excusat ab obligatione audiendi Missam. *Communis* cum Suarez, Castropalao, Sanchez, Dicastillo, Gobat, & La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 678. Immo
Sanchez, Dicastill. Gobat cum La Croix *loc.* 2
cit. num. 678. dicunt, quod quamvis Infirmitas non impediat exire ad aliqua negotia, ad quæ Infirmus valde afficitur, adhuc excusat ab auditione Missæ, si alias adsit periculum subeundi gravis incommodi. Non enim tenetur Infirmus statim audire Missam, si hanc audiens cum repugnantia naturæ, alterari possit, & pati grave incommodum. An autem 3
in hoc, vel illo casu valetudinis censeatur incommodum sufficienter grave ad excusandum ab auditione Sacri, stari potest judicio Medici, vel Superioris, vel Parochi, vel etiam proprio, si Infirmus ipse sit ita prudens, ut possit per se ferre judicium; Sanchez, Dicastill. Bonac. Gobat cum la Croix *loc. cit. n.* 679. & alii passim.
Infirmitas gravis, ob quam Infirmus nequit 4
recitare Divinum Officium sine læsione suæ valetudinis, vel sine incommodo, vel incremento morbi, excusat a recitatione totali;
Communis, arg. cap. Clericus 2. *dist.* 91. Non 5
excusat tamen Infirmitas levis, ut parvus dolor capitis, stomachi, vel pectoris, & interdum etiam levis febris tertiana, aut quartana, cum talis dolor, aut febris non soleat tota die vehementer affligere, ita ut non vacet tempus ad Divinum Officium recitandum. Navar. *tom.* 4. *de orat. c.* 11. *n.* 6. & *in Manuali cap.* 25. *n.* 100. Sotus *lib.* 10. *de justitia qu.* 5. *art.* 3. Layman *lib.* 4. *tract.* 1. *cap.* 6. Donatus *tom.* 4. *prax. rerum Regul. quæst.* 51. *num.* 1. Tabiena, Armilla, & omnes Summistæ in *verb. Horæ Canonicæ*, Busemb. Filliuc. & aliis citatis Bonacina *de Horis disp.* 1. *qu.* 6. *p.* 1.
Infirmitas impediens Infirmum ad recitandum 6
v. g. solum Matutinum, non excusat ipsum a re-

[illegible]

[illegible] Et alii cum Fel- 15
[illegible] quod [illegible] adhuc ad recita-[illegible] Divini Officii, [illegible] dei [illegible], atque et-[illegible] causa [illegible], quia con-[illegible], ac lectiones [illegible] afferunt ægris [illegible], [illegible] morbus ingravescit, sed po-[illegible]. Recitatio vero Divini Officii e-[illegible] res seria, & ex sua natura caput [illegible] afferr. Item dum tales 16
[illegible] convalescunt, & adhuc vires sunt im-[illegible], possunt ad aliquos dies differre reci-[illegible], & aliquando etiam prius incipere [illegible], quam recitare Divinum Officium; [illegible] in experient. tract. 5. num. 715. Stoz loc. cit. num. 402. La Croix loc. cit. num. 1224.

1224. Sanchez, & Tamburin. *loc. cit.* & alii plures. (*a*)

17 Qui ob Infirmitatem non possunt Horas recitare debito tempore, possunt autem commode sine nocumento valetudinis recitare alio tempore ante, vel post, v. gr. si post prandium laborant Quartana, mane autem sint liberi, aut econtra, non excusantur a præcepto; Sic Castropal. *tract.* 7. *d.* 2. *part.* 6. *n.* 6. Stoz *loc. cit. num* 409. Tamburin. *lib.* 1. *c.* 3. §. 7. *verb. Horæ Canonicæ num.* 20. La Croix *loc. cit. num.* 1226. Pellizarius *loc. cit.* & alii. Et ratio est, quia quod recitentur Horæ hoc, vel illo tempore, est circumstantia accidentalis tantum, obligatio autem recitandi totum Officium incipit a media noctæ, & durat per singulas partes diei naturalis usque ad alteram

18 mediam noctem. Henriquez autem, Canus, Caramuel, & alii volunt, eos non teneri anticipare vel postea supplere Horas respondentes illi tempori, quo ægrotant, quia obligatio anticipandi, vel supplendi videtur tunc tantum esse, quando impedimentum est ex nostra libertate, non autem quando est ex necessitate, uti ex infirmitate, & hanc sententiam dicunt esse probabilem Diana *part.* 4. *tr.* 4. *res.* 10. Lessius *l.* 2. *cap.* 37. *num.* 43. Sanchez *loc. cit. d.* 43. *num.* 7. Gobat *loc. cit. nu.* 711. Sporer *in Theol. Sacramental. n.* 172. & alii. (*b*)

19 Si infirmus sit communicandus, & desit Stola vel Alba, potest in tali casu ei dari communio sine ipsis, quia quamvis ista spectent ad reverentiam Sacramento debitam, non est tamen positiva irreverentia, sed tantum omissio majoris reverentiæ, & necessitas hominis propter quam instituta sunt Sacramenta, videtur excusare; necessitas enim non habet legem, *cap. Sicut* 11. *de consecrat. dist.* 1. *cap. Omnes* 1. *de Feriis, capit. Consilium de observat. jejunior. cap. Consuluisti* 3. *de celebrat. Missar.*, & quod non est licitum in lege necessitas facit licitum; *cap. Quod non est* 4. *de Reg. Juris id* 6. & sic expresse tenet La Croix *lib.* 7. *p.* 2. *n.* 335. & alii. Infirmus, si com- 20
mode jejunus expectare non possit, communicare potest non jejunus, sed per modum Viatici; *Communis* cum la Croix *lib.* 6. *pag.* 1. *num.* 602. Aversa *quæst.* 8. *sect.* 9. §. 6. Gobat, Tamburin. Dicastill. & aliis. * Inter quos non est omnino prætermittendus P. Beniamin Elbel *part.* 3. *Conf.* 14. *num.* 90. ubi casum in hoc proposito valde singularem resolvit. *

Infirmus tenetur ex præcepto Divino Eucharistiam sumere per modum Viatici, quando est in periculo mortis constitutus, & hoc etiamsi non sit jejunus. Vide *verb. Eucharistia n.* 34. 21
Et licet sit jejunus, recte adhuc adhibetur formula: *Accipe Viaticum*. Vide *verb. Euchar. num.* 35. Qui mane ante periculum communicavit ex devotione, si superveniat periculum, an teneatur eodem die per modum Viatici communicare? Vide *verb. Eucharistia num.* 36. 22 23
In eadem infirmitate, etsi non teneatur, potest tamen ægrotus post septem, vel octo dies repetere Viaticum non jejunus, dummodo nequeat jejunus sumere, & periculum mortis recurrat. Vide *ibid. n.* 37. Quando morbus, & periculum diu protrahitur post 7. vel 8. dies, potest iterum dari communio non jejuno. Vide *ib. n.* 38. Viaticum dari debet infirmis in pe- 24 25 26

(*a*) Quæ hic circa onus recitandi divinum Officium afferuntur, nimis laxa videntur. Consulat igitur Lector hoc loco P. Antoine, aliosque Saniores Moralistas.

(*b*) Multa pronuntiat Lucius Ferraris a num. 14. ad num. 18. obligationem infirmorum recitandi divinum Officium spectantia, quæ, meo quidem judicio, a laxitate excusari nullatenus possunt. Quod autem majus negotium facessit illud est, quod Diana, aliisque casuistis ducibus, veluti probabile venditatur, nimirum illos, qui aliqua infirmitate præpediti officium recitare nequeunt debitis horis, non teneri anticipare, vel supplere horas tempori respondentes, quo fuerunt infirmitate detenti. Hujus asserti absurditas per se constat. Certum enim est matutinis recitandis nocturnum tempus esse assignatum: pone te Sacerdotem privatum numquam nocturno tempore assurgentem, ut matutinum persolvas, nocte præterita aliquo laborasse incommodo, a quo sole illucescente, perfecte convaluisti: Posita Ferraris sententia, teneberis quidem horas diurnas persolvere, quia nullo laboras valetudinis impedimento; minime vero nocturnas ob morbum, a quo jam convaluisti, quamquam si nullum pertulisses incommodum, diem expectasses ad matutinum recitandum. Immo nec prævenire teneberis, etsi prævideas morbum superventurum, quamquam assuetus sis canonicas horas anticipare, puta, matutinum recitare vespere antecedenti, diurnas horas de mane, &c. Quid in hac re absurdius?

periculo etiam in die Parasceves. Vide *ibid.*
27 *num.* 49. Si infirmus ob tussim, vel ob aliam causam sumere non possit Viaticum, non debet ad illum deferri SS. Eucharistia devotionis causa. Vide *ib. n.* 50.

28 Pro consecrando Viatico dando infirmo non est licitum Sacerdoti non jejuno celebrare; S. Antoninus, Suares, Azorius, Jordanus, aliique plurimi cum Dicastill. *disp.* 9. *n.* 345. La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 611. Quamvis enim Sacerdos teneatur celebrare jejunus solum de præcepto Ecclesiastico, & infirmus teneatur in periculo mortis sumere Viaticum de præcepto Divino, tamen præceptum Divinum non obligat, nisi quando observari potest cum debita reverentia principalibus ritibus, & quasi substantialibus cæremoniis ab Ecclesia præscriptis, ut recte observant Suares, Fag. Diana, Amicus, Lugo, Tambur. Dicastill. Platell. apud la Croix *loc. c. n.* 612. Tum quia in ipso casu defectu Hostiæ consecratæ infirmus excusatur a tali præcepto sumendi Viaticum ob impotentiam, quia impossibilium nulla est obligatio; *l. Impossibilium*, *ff. de Reg. Juris*, & *cap. Nemo potest 6. de Reg. Juris in 6.* ibi:
29 *Nemo potest ad impossibile obligari*. Aliqui tamen, ut Major, Zanard. Zambranus, Philiarch. & alii tenent oppositum, & horum sententiam Suares, Filliucius, Lugo, Dicastill. Layman, & alii vocant probabilem saltem in casu, quo infirmus aliud Sacramentum non possit suscipere.

30 Infirmi non tenentur ad jejunium; *Commu-*
31 *nio*. Vide *verb. Jejunium articulo secundo*. Infirmi non tenentur ad jejunium, sicuti non tenentur ad recitationem Horarum, & ad audiendum Sacrum, quamvis propria culpa inciderint in infirmitatem; *arg. cap. Infirmitas 23. de pœnitentiis, & rem.* Et ratio est, quia, etsi tales propria culpa sint impotentes; hæc tamen impotentia, & hoc impedimentum ad observantiam jejunii, & hujusmodi, nec a Jure, nec ab homine, sed ab ipso Deo illatum est, ut innuit textus *in cap. Percussio 2. caus. 7. qu. 1.* ibi: *Cum percussio corporalis imminet, utrum pro purgatione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc judicium ignoratur, & ideo non*
32 *debet a nobis addi flagellatis afflictio*. Fratres Minores non potentes jejunare bono modo propter infirmitatem, vel debilitatem, non tenentur, ut eis concessit Sixtus IV. apud Casarub. *in Compendio Privilegiorum verb. Infirmi Fratres n.* 2.

33 Episcopi infirmi, an, & quando dispensentur a residentia. Vide *verb. Episcopus art.* 3.

Canonici infirmi, an, & quando lucrentur 34
distributiones. Vid. *verb. Distrib. quotidianæ*.

Parochi infirmi, an, & quando censeantur 35
dispensati a residentia. Vide *verb. Parochus*.

Infirmus peccat, quando spretis Medicorum 36
consiliis, & remediis, pro libitu suo sibi remedia procurat, seu remedia ordinaria recusat; Busemb. La Croix *l.* 2. *num.* 201. & *l.* 3. *part.* 1. *n.* 769. & 775. cum aliis ibi citatis; Tunc enim vitæ suæ non consulit, quantum potest & debet. In casu tamen, quo aliquis infirmus diu, & graviter ægrotaret, & a Medicis tamquam incurabilis esset derelictus, non peccaret sumendo aliquod remedium periculosum, quia non tenetur homo se servare cum tantis doloribus, unde non censetur tunc, nisi indirecte morti suæ cooperari; Henno *tom.* 1. *tr. de conscientia disp.* 3. *qu. ult. concl.* 3. *resp.* 4. & alii passim. (Hæc tamen opinio non est satis tuta; *Rem. Th.*) Infirmus etiam periculosus ad mortem nequit licite omne remedium aut medicamentum respuere: Quisquis enim tenetur vitæ suæ periclitanti mediis ordinariis opitulari, Henno *l. c.* Busemb. & la Croix *l. cit.* Diana, & alii passim. Vide *verb. Moribundus n.* 1. & 2.

Additiones ex aliena manu.

Infirmitatem inter legitima impedimenta 37
recensuimus. *in Addit. ad Verb. Impediens*. At 38
quia non raro accidit, ut homines nonnullis ex causis infirmitates simulent, ne modo in judicio comparere necessum habeant; hinc est quod infirmitates evidentibus probationibus probari debent, & simulatæ infirmitates a veris infirmitatibus sunt distinguendæ.

Infirmitatis probatio ordinaria fit per litte- 39
ras, & testimonium Medicorum, Paul. Zacchias *in Quæstionib. Medic. Legalib. lib.* 2.
tit. 2. *quæst.* 1. *num.* 3. Quinimo in causa levi 40
probari potest infirmitas attestatione unius Medici; Strik. *Jur. Dissert. Vol.* 5. *Disp.* 4. *cap.* 3. *num.* 54.

Recepta quoque est probatio infirmitatis 41
per Testes ad minus duos; Damhouder. *in prax. crimin. cap.* 19. *n.* 9. Farinac. *de Testib. quæst.* 63. *in princ.*

Controversia vero non levis est, an Infir- 42
mitas aliis deficientibus probationibus, per juramentum probari possit? Affirmant Mascard. *de Probat. concl.* 884. *fere per tot.* Carpzov. *Jurisp. Forens. part.* 1. *constit.* 9. *defin.* 11. Zanger. *de Exception. part.* 2. *cap.* 9. *n.* [illegible] Mindan. *de Process. lib.* 2. *c.* 19.

At

43 At non aliter hæc sententia admittenda est, quam si agatur de persona non suspecta de perjurio. Fides enim juramenti dependet a Fide Viri; Adi Strik. *Juridic. dissert. vol. 5. disp. 3. c. 3. n. 57.*

INGRESSUS.

1 INgressus Ecclesiæ denegari nequit mulieribus menstruatis; Benedict. XIV. tom. I. Constit. 107. incip. *Omnium sollicitudinum* §. 3.
2 14. & 39. Ingressus mulierum in Monasteria Virorum sub gravissimis pœnis prohibetur. Idem Constit. 39. incip. *Regularis disciplinæ*.
3 In casibus exceptis, v. g. favore mulierum nobilium, jus Patronatus habentium, quomodo permittatur? Idem *ib.* §. 8. Facultates per-
4 mittendi hujusmodi ingressus, revocantur, & annullantur. Idem *ib.* §. 4. & 5. Vide tom. 2.
5 verb. *Clausura*. Ingressus in clausuram Monialium est omnibus sub gravissimis pœnis interdictus. Vide *dict. tom. verb. Clausura* & tom. 6. verb. *Moniales* art. 7. n. 99. ubi affertur ad id Pontificia Constitutio.

INIMICUS. Vide verb. *Odium*, & verb. *Virtus*, vers. *Caritas*.

INJURIA. Vide verb. *Conservatores n. 4.* & verb. *Pœna art. 2. n. 145. 146.*

INQUISITIONIS S. OFFICIUM, INQUISITORES.

1 INquisitionis Tribunal fuit primo erectum sub Innocentio III. occasione hæresis Albigensium, rem eidem Innocentio proponente S. Dominico præclarissimi Ordinis Prædicatorum Patriarcha, tunc Oxomensi Canonico, cui primo hæc delegata Inquisitoris jurisdictio commissa fuit. Paramus *de orig. Inquisitionis lib. 2. tit. 1. cap. 3. num. 13.* Castill. *in histor. Ordinis Prædicatorum cap. 17.* Fernand. *in concertat. Prædicat. pag. 16.* Lucius Marinus Siculus *in histor. Hispan.* Card. Petra *tom. 3. commentar. in Constit. 16. Innocentii IV. n. 8.* & alii passim.
2 Inquisitionis munus, seu Officium fuit commissum a Gregorio IX. solis Patribus Ordinis Prædicatorum, ut patet ex litteris datis anno 1231. eorum Priori in Lombardia, quæ litteræ extant *tom. 9. Conciliorum column. 335.* & ex aliis Inquisitoribus ejusdem Ordinis ab eodem Gregorio contra Albigenses missis, ut videri potest apud Leandr. *de viris illustrib. lib. 2.* Bzovium *ad annum 1235. a num. 4.* Deinde 3
Innocent. IV. tale Inquisitionis Officium commisit etiam Fratribus Minoribus, ut patet ex ejus Constitutione incipient. *Quia tunc*, & refert Card. Petra *loc. cit. num. 9.* & alii. Et aliquando fuit commissum etiam Patribus Minimis S. Francisci de Paula: Clemens enim VII. delegavit Inquisitorem in Regno Portugalliæ P. Didacum de Silva dicti Ordinis Minimorum, ut narratur in Constitutione S. Pauli III. incipient. *Illius* §. 1. ut refert Card. Petra *loc. c. n. 9.*

Superiores Prædicatorum, & Minorum olim 4
habebant facultatem eligendi Inquisitores, ut patet ex Constitutione 16. Innocentii IV. incipient. *Quia tunc*, & ex Constitutione 16. Alexandri IV. incipient. *Quod super*, & ex Constitutione 23. ejusdem Alexandri incipient. *Catholicæ*, ut notant Eymeric. *part. 3. direflor. q. 3.* & ibi Pegna *comment. 52.* §. *Regulariter*, Azorius *part. 1. lib. 8. cap. 18. quæst. 5.* Sanctarell. *de hæresi cap. 40. dub. 1. num. 6.* Delbene *part. 2. dubit. 195. sect. 8. num. 8.* Card. Petra *loc. c. num. 32.* Hodie tamen adempta 5
extat hæc facultas dictis Superioribus Regularibus, & Inquisitores Regulares eliguntur a Congregatione Sanctissimæ Inquisitionis, & a Sede Apostolica approbantur, exceptis solummodo Inquisitoribus Hispaniæ, qui immediate ab Inquisitore Generali eliguntur, ut notant Salell. *lib. 1. cap. 2. Regul. 10. & 11.* Carena *part. 1. tit. 3. num. 5. & tit. 5. §. 3. n. 11.* Sousa *in aphor. Inquis. lib. 1. cap. 6. n. 6.* Delbene *loc. c. sect. 8. num. 2.* Castropal. *Oper. moral. part. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 12. §. 2. num. 2.* Card. Petra *loc. c. num. 34.* & alii passim.

Congregatio Cardinalium Sanctissimæ Inquisitionis erecta fuit a Paulo III. Constit. 34. 6
incipient. *Licet*, & denuo restituta a Sixto V. Constit. 74. incipient. *Immensa*. Facultas hujus supremæ & universalis Inquisitionis est supra omnes Civitates, & loca Christianitatis etiam ultra montes. Paulus III. in cit. Constit. *Licet*. Hæc suprema Cardinalium Generalium 7
Inquisitorum Congregatio contra quoscumque procedit, appellationes ab aliis Inquisitoribus audit, Inquisitores ubivis locorum deputat, & alios,

stias, qui interesse debent, & inservire in actu
8 *degradationis*, *Paul. III. ib.* Hæc Cardinalium
Generalium Inquisitorum Congregatio præci-
pere potest degradationem reorum Clericorum,
qui damnandi sunt, & uti potest brachio sæ-
9 culari, *Paul. III. ib.* Potest privare benefi-
ciis &c. impedientes suum Officium, & aliis
10 inhabilitatibus afficere. *Paul. III. ib.* Omnia
ab hac suprema universalis Inquisitionis Con-
gregatione decreta firma sunt, & observari
11 debent. *Paulus III. ib.* Potest procedere con-
tra Episcopos, & etiam contra Cardinales
hæreticos, *Pius IV.* Constit. 67. incip. *Roma-*
12 *nus*. Quod a majori parte Cardinalium hujus
Congregationis fuerit conclusum, ab omnibus
factum esse censetur. *Pius IV.* Constitut. 79.
incipient. *Cum nos*, Pius V. Constit. 23. in-
13 cipient. *Cum felicis*. Si duo tantum Cardina-
les sint in Congregatione, quod ipsi decer-
nunt, est ratum. Pius V. Constit. 23. incip.
14 *Cum felicis*. Cum hæc Cardinalium Genera-
lium Inquisitorum Congregatio scribit, aut
præcipit aliquid Ordinariis, Vicariis, Inquisi-
toribus &c. isti statim debent rescribere, &
injuncta exequi, Clemens VIII. Constit. 76.
incip. *Sanctissimus*.

15 Inquisitionis Officium impediens, testes in
causis Fidei, aut denunciantes offendens, car-
ceratos extrahens, capi eos prohibens, oc-
cultans, adjuvans, consulens, vel similia in
favorem reorum faciens, est reus læsæ Maje-
statis, omni dominio privatur, ut hæreticus
vindicandus, infamis ipse, & filii ejus, pœnis
hæreticorum subjacet, & Curiæ Sæculari est
tradendus. Pius V. Constit. 81. incip. *Si de*
protegendis.

16 Inquisitores possunt procedere in causis Fi-
dei contra qualcumque personas cujusvis gra-
dus, conditionis, vel Dignitatis, contra Ma-
gistratus, Communitates &c. Etiamsi habeant
privilegium Sedis Apostolicæ, ut contra eos
non procedatur; *cap. Ut Officium*, *de hæreti-*
17 *cis in 6.* Urbanus IV. Constit. 2. incipient.
Licet §. 16. In causis Fidei procedere possunt
etiam contra quoscumque exemptos, Alexan-
der IV. Constit. 22. incipient. *Ne commissa*,
Clemens VII. Constit. 17. incipient. *Cum si-*
cut, Paulus III. Constit. 30. incipient. *In A-*
postolici, Pius IV. Constit. 51. incip. *Pastora-*
lis, Paulus V. Constit. 16. incip. *Romanus*,
ubi revocat facultatem Superioribus quorum-
cumque ordinum concessam cognoscendi causas
omnium Subditorum ad Officium Sanctæ Inqui-
18 sitionis quomodolibet pertinentes. In causis
Fidei possunt Inquisitores procedere etiam con-
tra suosmet Superiores ejusdem Ordinis. Cu-
chier *de jurisdict. ordinar. in exemptos part. 2.*
q. 45. n. 58. Sousa *in aphorism. Inquis. lib. 1.*
cap. 4. n. 8. Card. Petra *tom. 3. Comment. in*
Const. 23. Alexand. IV. num. 15. & alii pas-
sim. An autem Inquisitores procedere possint 19
etiam contra Generales Religionum, non con-
veniunt Doctores: multi enim, quos sequitur
Diana *part. 4. tract. 8. resolut. 23.* Peyrin. *in pri-*
vileg. Minor. tom. 2. Constit. 9. Pauli V. §. 1.
n. 1. Bordon. *in Tribunal. cap. 27. num. 27.* &
alii, tenent, non posse Inquisitores procedere
contra Generales Religionum, sed debere prius
certiorare Supremam Cardin. Inquisitionem;
arg. cap. Inquisitores, de hæreticis in 6. & Con-
cil. Trident. *cap. 11. sess. 25. de Regularibus*,
ubi quamvis submittat jurisdictioni, visitatio-
ni, & correctioni Ordinariorum omnes Paro-
chiales Ecclesias Regulares, excipit tamen eas
in Monasteriis, & locis, ubi Generales, seu
Capita Ordinum sedem ordinariam & princi-
palem habent, ibi: *Exceptis etiam iis Mona-*
steriis, seu locis, in quibus Abbates, Genera-
les, aut Capita Ordinum sedem ordinariam prin-
cipalem habent, & in continentia facti sic de-
clarasse Sacr. Congreg. Concilii pro Ecclesia
S. Hyppoliti de Faventia, quæ est Sedes or-
dinaria & principalis Generalis Camaldulen-
sis, testatur Fagnan. *lib. 3. decretal. in cap.*
Nullus Episcopus 3. de Parochiis num. 41. &
ipsum sequitur Monacell. *tom. 1. tit. 5. formul.*
1. num. 18. & tit. 6. formul. 20. num. 14. ubi
affert decretum Sacr. Congr. Concil. in *Lau-*
den. Jurisdictionis 1. Decemb. 1691. in qua
plene articulo discusso, & partibus informan-
tibus fuit resolutum, Bullam Gregorii XV.
incipient. *Inscrutabili*, non derogasse privile-
gio *cap. 11. sess. 25. de Regul.* favore Genera-
lium Ordinum concesso, & alii passim. Ali-
qui autem his non obstantibus censent, posse
Inquisitores procedere etiam contra Generales
Religionum, dicentes hanc exemptionem, seu
exceptionem Generalium non constare de Ju-
re, cum *cit. cap. Inquisitores*, loquatur solum-
modo de Episcopis, ut advertit Freita *in ad-*
dition. ad Rodric. Acugna, de Confessar. sollic.
q. 12. num. 20. & priorem opinionem proce-
dere posse inspecta solummodo quadam æqui-
tate, & decentia, ut ait Carena *part. 1. tit.*
5. §. 9. num. 78. & sequitur Card. Petra *loc.*
cit. num. 16.

Inquisitores Regulares in iis, quæ ad mu- 20
nus Inquisitionis pertinent, non sunt subjecti
suis Regularibus Superioribus, nec eis tenen-
tur obedire, ut de Inquisitoribus Prædicato-
rum,

rum, & Minorum expresse statuit Alexander
21 IV. Constit. 23. incipient. *Catholicæ*. In iis autem quæ pertinent ad statum Religiosum, & observantiam Regularem, sunt subjecti suis superioribus Regularibus, & eis tenentur obedire, ut ex cit. Constitut. Alexandri IV. incipient. *Catholicæ* docent Eymeric. *in directorio part.* 3. *q.* 11. & 12. ubi Pegna *Comment.* 60. Sanctarell. *de hæresi cap.* 49. *dub.* 1. *num.* 7. Decianus *l.* 5. *tract. Crimin. cap.* 22. *num.* 33. Roias *de hæreticis part.* 2. *n.* 418. Mascovius *de Majestat. milit. Eccles. lib.* 2. *part.* 1. *cap.* 11. Carena *de Offic. Inquis. part.* 1. *tit.* 5. §. 8. *n.* 69. Salelles *de Mater. Tribun. Fid. lib.* 1. *cap.* 2. *Regula* 11. *num.* 13. Card. Petra *loc. c. num.* 4.
22 Unde, si extra Officium deliquerint, certum est de Juris rigore puniri posse a suis Prælatis Regularibus. Eymeric. *loc. c. quæst.* 12. *num.* 1. Locat. *in judicial. verb. Inquis. n.* 40. Sanctarell. *cit. dub.* 1. *num.* 7. Zanardus *in director. part.* 2. *cap.* 6. *quæst.* 43. Rodriquez *qq. regul. tom.* 2. *quæst.* 71. *art.* 5. Card. Petra *loc. cit. num.* 7. & alii. Ast tamen, quia eisdem Superioribus Regularibus vetita sunt ea, ex quibus directe, vel indirecte sui subditi Inquisitores in eorum officio impediuntur; Idcirco, dum isti extra officium delinquunt, poterunt quippe eorum Superiores omni casu informationes capere, eosque monere, & reprehendere, cum ex his nullum eis impedimentum in suo munere exercendo oriatur; Dum autem pœna est infligenda, ad eam devenire non debent, si inde Inquisitores quodammodo a suo Officio impediantur, & tunc informationes transmittere Supremæ Cardinalium Inquisitioni, ejusque mandata expectare debent, ut post Farinac. *de hæresi q.* 186. *n.* 132. tenent Castropal. *tom.* 1. *oper. mor. tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 12. §. 2. *num.* 23. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resolut.* 53. Carena *de offic. Inquisit. part.* 1. *tit.* 5. §. 8. *num.* 72. Card. Petra *loc. c. n.* 8. & alii.

23 Inquisitores non possunt procedere contra Episcopos, neque econtra, nisi habeant in commissis a Papa specialiter; sed occurrente casu suspensionis, vel accusationis, vel denunciationis contra ipsos, debet significari Summo Pontifici; *c. Inquisitores* 16. *de hæreticis in* 6. Et *Extravagant. de hæreticis, cap.*
24 *cum Matthæus*. Inquisitores non possunt excommunicare Episcopos, nec econtra; *c. Statuta* 20. *de hæreticis in* 6.
25 Inquisitores non possunt procedere contra Legatos, vel Nuncios Papæ, sed occurrente casu, aut suspicione hæresis contra eos, debent id Papæ significare; *cap. Inquisitores, de hæreticis in* 6. *Extravagant. de hæreticis, cap. cum Matthæus*.
Neque possunt excommunicare Officiales Papæ, vel contra eos procedere; *cit. cap. Inquisitores, & cit. cap. cum Matthæus*. 26
Inquisitores non possunt se intromittere in aliis causis, quam in delictis contra Fidem. *Clement. de hæreticis, cap. Multorum* 1. §. *Propter*. 27
Inquisitores non possunt in judiciis admittere Laicos Judices ad judicandum sub pœna (etiam Inquisitoribus) excommunicationis Papalis ipso facto. Julius III. Constit. 21. incip. *Licet a diversis*. 28
Inquisitores non possunt extorquere a reis pecuniam modo illicito sub pœna excommunicationis Papalis ipso facto, a qua non possunt absolvi, donec satisfaciant. *Clement. de hæreticis, cap. Nolentes* 2. 29
Unde pro actis S. Officii, & processibus nihil possunt facere solvi, nec sibi, nec aliis Officialibus, sed omnia gratis debent facere expediri. Clemens VIII. Constit. 76. incipient. *Sanctissimus*. 30

Inquisitores possunt creare, & assumere in Notarios Clericos etiam in Sacris. Urban. IV. Constitut. 2. incipient. *Licet*. §. 8. 31
Et quosvis sive sæculares, sive Clericos, sive Regulares. Pius IV. Constitut. 36. incipient. *Pastoralis, cap. Ut officium* §. *Verum, de hæreticis in* 6. 32
In sententiis ferendis possunt assumere quoslibet peritos. Urban. IV. Constitut. 2. incipient. *Licet*, §. 10. *cap. Ut commissi, de hæretic. in* 6. & hi tenentur obedire, *cit. cap. Ut commissi*. 33
Possunt constringere Magistratus omnes etiam Sæculares ut observare faciant statuta contra hæreticos facta, sive contra fautores, ac receptatores, & cogere possunt eos ad jurandum de tali observantia. Quod si nolunt jurare, fiunt infames, ac suspecti in Fide, & Officio privandi sunt; *cap. Ut officium* §. *Compescendi, de hæreticis in* 6. 34
Possunt cogere omnes Magistratus, & Judices ad exequendum suas sententias, & isti debent sub pœna excommunicationis obedire. Innoc. VIII. Constit. 10. incipient. *Dilectus*. 35
Possunt omnes Magistratus compellere, & alios ad dandum eis scripturas pertinentes ad S. Officium. Alexand. IV. Constit. 18. incip. *Cupientes*. 36
In causis hæresis uti possunt brachio sæculari; *cap. Ut officium* §. *Compescendi, de hæreticis in* 6. 37
Inquisitoribus in causis Fidei tenentur obedire omnes Domini temporales, & si aliquem illi carcerari faciunt, isti tenentur fideliter custodire: & si illi sententiant, isti tenentur indilate obedire, non obstante appellatione rei; *cap. Ut Inquisitionis, de hæreticis in* 6.

Inqui-

38 Inquisitores possunt procedere contra delin-
quentes in sua Provincia, etiamsi alio se tran-
stulerint. Alexand. IV. Const. 16. incip. Cupien-
39 tes. Possunt procedere in causis heresis, quas
etiam Episcopi ceperunt cognoscere. Urban.
40 IV. Constit. 2. incip. Licet §. 3. Possunt proce-
dere etiam inrequisitis Diœcesanis. Alexander
41 IV. Constit. 9. incip. Ad capiendum. Inquisitor
cum Episcopo, & sine eo, & contra potest
citare in causis hæresis, Clementina, de hære-
42 ticis, cap. Multorum 1. §. Propter. Inquisitor,
& Episcopus possunt conjunctim, & divisim
procedere in causis hæresis, sed communiter
conveniunt; & si non conveniunt, referunt ad
43 Papam, cap. Per hoc, de hæreticis in 6. Debent
communicare processus, quando divisim proce-
dunt. Extravagant. de hæreticis, cap. Ex eo.
44 Inquisitor sine Episcopo non potest carcerare
duro, vel arcto carcere, qui datur ad pœnam.
Clementin. de hæreticis, cap. Multorum 1. §.
45 Propter. Inquisitor sine Episcopo, vel Vicario
non potest dare tormenta, nec sententiare; si
vero intra octo dies non possit Inquisitor ha-
bere copiam Episcopi vel Vicarii ejus, &
e contra, potest alteruter se solo id facere,
postquam se requisierint, cit. Clementina, cap.
Multorum 1. §. Propter. Urbanus IV. Constit.
46 2. incip. Licet, §. 5. Potest tamen Episcopus,
aut Vicarius Inquisitori, & hic illis commit-
tere suas vices in dictis casibus, si nolint
adesse; aliás irritum est quod fit; cit. Clement.
47 Multorum. Vacante vero Sede Episcopali, lo-
co Episcopi requirendus est Officialis Capitu-
li, seu Vicarius Capitularis eodem modo, quo
supra, aliàs nulla est sententia, cit. Clementi-
48 na Multorum. Inquisitor cum Episcopi, vel
Vicarii consensu potest privare hæreticum Of-
ficio, & Beneficio, & privatum declarare,
excepto si Episcopus contulit Beneficium hæ-
retico scienter, quia tunc sine eo sententiat,
49 cap. Ut commissi, de hæreticis in 6. Inquisitor
non tenetur reddere rationem Episcopo de ex-
pensis factis in causis hæresis. Extravagant.
de hæreticis, cap. Ex eo.
50 Inquisitores procedere possunt in omnibus
contra fidem, ut circa hæreticos, fautores,
receptatores, & suspectos de fide. Clementina
51 de hæreticis, cap. Multorum 1. §. Propter. Pos-
sunt procedere contra impedientes suum Offi-
cium, contra non juvantes, si requiruntur,
etiamsi sit Communitas, Principes, Magistra-
tus &c. cap. Statutum 9. de hæreticis in 6.
52 Inquisitores procedunt contra Saracenos, vel
alios, qui facti Christiani redeunt ad sectam.
Gregor. XI. Constitut. 2. incipient. Admodum.
Item contra Saracenos, qui Christianos ad fi- 53
dem suam trahunt. Gregorius XI. d. Item 54
contra omnes maleficos, & sortilegos, qui
malum aliquod procurant. Innocent. VIII.
Constit. 1. incip. Summis. Item contra Astro- 55
logos judiciarios, & alios Magos, Sortilegos,
Divinatores, & hujusmodi. Sixtus V. Consti-
tut. 17. incip. Cœli & Terræ Creator. Inqui- 56
sitores procedunt contra maleficos, & Sorti-
legos cum Diabolo pactum facientes, a Fide-
que apostatando alios lædentes. Gregorius XV. 57
Constitut. 46. incip. Omnipotens. Item proce-
dunt contra Astrologos, qui de statu Reipu-
blicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, seu
vita Romani Pontificis, aut ejus consangui-
neorum judicia facere, nec non contra eos,
qui illos desuper consulere præsumpserint cum
innovatione dictæ Constitutionis Sixti V. Ur-
ban. VIII. Constitut. incip. Inscrutabilis. Item 58
contra impedientes Neophytos, ne Fidem com-
plectantur. Paul. III. Constit. 32. incip. Cu-
pientes §. 8. Item contra hæreticos judiciali- 59
ter confessos, & obstinatos etiam illorum Diœ-
cesanis irrequisitis. Alexander IV. Constitut.
6. incip. Ad capiendum. Item contra hæreti- 60
cos, eorumque fautores se negotio Inquisitio-
nis opponentes. Innocent. IV. Constit. 16. in-
cip. Quia.
Inquisitores procedunt contra prædicantes 61
doctrinam scandalosam, vel Fidei contrariam
etiam Regulares Paul. III. Constit. 30. incip.
In Apostolici. Item contra omnes etiam Re- 62
gulares audentes in publicis Concionibus, le-
ctionibus, conclusionibus, & aliis quibuscum-
que actibus publicis asserere, quod Beatissima
Virgo fuerit concepta cum peccato originali.
Sac. Congr. Sanctæ Romanæ, & Universalis In-
quisitionis in Palatio Apostolico coram Paulo V.
sub die 31. Augusti 1617. Quod postea ad au-
dentes asserere idem in sermonibus, & scri-
ptis privatis extendit Eadem Sacr. Congr. coram
Gregorio XV. sub die 24. Maii 1622.
Item contra eos, qui utuntur Litaniis novis 63
non approbatis ab Ecclesia, vel Sacra Con-
gregatione Rituum. Clem. VIII. Constit. 22.
incip. Sanctissimus. Item contra non ordinatos 64
ad Presbyteratum Missam celebrantes, vel Pœ-
nitentiæ Sacramentum ministrantes. Gregor.
XIII. Constit. 21. incip. Officii nostri. Cle-
mens VIII. Constitut. 81. incip. Etsi alias.
Urbanus VIII. Constit. 79. incip. Apostolatus.
Item contra Sacerdotes, qui mulieres pœni- 65
tentes in actu Confessionis ad actus inhonestos
sollicitant. Pius IV. Constit. 31. incip. Cum
sicut, & Gregor. XV. Constitut. 34. incip.
Uni-

Universi, hoc extendit ad Sacerdotes sollicitantes quascumque personas ad inhonesta sive inter se, sive cum aliis perpetranda quomodolibet in actu Confessionis Sacramentalis, vel antea, vel post immediate, seu occasio-
66 ne, vel prætextu Confessionis &c. Item contra Confessarios negligentes monere pœnitentes ut denuncient sollicitantes, aut docentes eos non teneri. Gregor. XV. in d. Constit. *Universis* §. 7.

67 Inquisitores procedunt contra testes falsum in causis Fidei deponentes, eosque Curiæ sæculari tradere possunt. Leo X. Constit. 29.
68 incip. *Intelleximus*. Item procedunt contra Christianos ad Judæorum Ritus transeuntes, & Judæos conversos ad illum redeuntes. Ni-
69 colaus IV. Constit. 1. incip. *Turbato*. Inquisitores libere procedere possunt contra Judæos, & alios infideles paganos in sequentibus casibus. I. Si negaverint, quæ circa Fidem communia sunt cum Christianis. II. Si Dæmones invocaverint, aut eis immolaverint. III. Si quem Christianum hæc docuerint, vel ad ea perduxerint. IV. Si hæreticas blasphemias dixerint. V. Si Christianos a Fide deviaverint. VI. Si Infideles ad Fidem Christi transire impediverint. VII. Si Hæreticos scienter receptaverint. VIII. Si libros Hæreticos, Thalmudicos, aut alios Judaicos quomodolibet damnatos tenuerint. IX. Si Hostiam salutarem, aut Crucem, & similia, vel Christianos deriserint. X. Si nutrices Christianas retinuerint, vel easdem illa die, qua Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, vel etiam diebus sequentibus, lac in latrinas effundere coegerint. Gregor. XIII. Constit. 70. incip. *Antiqua Judæorum*; & concordat Constit. 20. Clem. VIII. incip. *Cum Hebreorum malitia*.
70 Item procedere possunt contra eos, qui dicunt Usuram non esse peccatum. *Clement. de Usuris cap. Unic. §. Jane*.

71 Inquisitores, & Episcopi tenentur procedere in omnibus causis contra Fidem, ac omittentes id facere, incurrunt excommunicationem Papæ reservatam. *Clement. de hæreticis cap.* 1.
72 §. *Verum*. Tenentur procedere sine acceptio-
73 ne Personarum, *cap. Qualiter, de accusat.* Tenentur exigere juramentum ab omnibus Officialibus sui Tribunalis de secreto, & fidelitate servandis. *Clement. de hæreticis cap.* 1. §. *Porro*. Innocent. IV. Constit. 10. incip. *Ad*
74 *extirpandam*. Item tenentur dare juramentum Secreti Advocato, & Procuratori reorum, & aliis quibuscumque manifestant dicta testium, & delicta, ut possit in causa procedi; *cap. Statuta* 20. *de hæreticis in* 6. Tenentur prohi- 75
bere, ne sæculares in causis Fidei se ingerant, & per Censuras deterrere. Leo X. Constitut. 43. incip. *Honestis*. Sixtus IV. Constitut. 19. 76
incip. *Sacri* statuit, ut Inquisitores Ordinis Prædicatorum non procederent contra Fratres Ordinis Minorum, & econtra, sed modo non est in praxi. Item *ibidem* statuit, ut Inquisitores Ordinis Minorum, & Prædicatorum a suis Generalibus possint corripi, processari, puniri, & privari, sed modo non est in praxi.

Inquisitores possunt absolvere judicialiter 77
omnes Hæreticos, qui pœnitentes hæresim abjurant, & ad Fidem revertuntur. Alexand. IV. Const. 18. incip. *Cupientes*; *cap. Ut officium* 11. *de Hæreticis in* 6. Item possunt absolvere 78
judicialiter etiam alios fautores, receptatores, credentes, infamatos, seu suspectos de Hæresi, *ibidem*, & Urbanus IV. Constitut. 2. incip. *Licet*. Item possunt non publicare, nec de- 79
bent, nomina testium examinatorum in causa Hæresis. Urbanus IV. Constit. 2. incip. *Licet* §. 9. Pius IV. Constitut. 26. incip. *Pastoralis*. Possunt tamen illa publicare viris illis, de quorum consilio sententia danda est, & hoc sub secreto, *ibidem*. Inquisitores possunt com- 80
mittere citationes, & examinationes testium. Urbanus IV. Constitut. 2. incip. *Licet* §. 10. Item possunt procedere *appellatione remota*. 81
Clemens VII. Constitut. 22. incip. *Placuit*. Item in causis Fidei possunt delegare, & revocare delegationes. Clemen. VII. in cit. Constit. *Placuit*. Inquisitores possunt concedere li- 82
centias portandi arma tot ministris, quot per viam sibi sint necessarii, dum procedere debent in causa aliqua. Joan. XXII. Constit. 9. incip. *Exigit*; *Clement. de Hæreticis, cap. Nolentes*. Sed caveant, ne abutantur hac facultate. *Clement. ibidem*. Possunt concedere Indulgentiam 40. dierum iis, qui suæ convocationi intersunt pro exequendo Officio, seu suis concionibus pro Fide habitis intersunt. Urbanus IV. Const. 2. incip. *Licet* §. 12. Innoc. IV. Constitut. 16. incip. *Quia*; Alexander IV. Constitut. 18. incip. *Cupientes* apud Card. Petram *tom.* 3. *com. ad Constitut.* 16. *Alex. IV. num.* 9.

Inquisitores, & eorum Officiales non pos- 84
sunt conveniri, excommunicari, suspendi &c. neque ab Ordinariis, neque a Legatis Papæ sine licentia Papæ. Urbanus IV. Const. 4. incip. *Ne Inquisitionis*; *Extravagant. de Hæreticis cap. Cum Matthæus*. Inquisitores non pos- 85
sunt in causis sui Officii impediri a Guberna-

tori-

toribus, aut aliis quibuscumque sub pœnis Excommunicationis &c. Paulus III. Constit. 30. incip. *In Apostolici*. Ipso facto excommunicat Julius III. Constit. 11. incip. *Licet a diversis*. Inquisitores non possunt sindicari ab alio, quam a Papa, vel Sacra Congregatione Romana de processu male facto, & aliis. Pius
86 IV. Constit. 48. incip. *Dudum*. Inquisitores Hispaniarum in S. Officio sine Papæ licentia nullam innovationem pati possunt. Sixtus V. Constit. 74. incip. *Immensa* §. 5.

87 Inquisitoris etiam majoris Officium non excusat Episcopum a residentia in propria Diœcesi. *Sacra Congreg. Concil.* teste Gonzalez, *ad Reg.* 8. *Cancellariæ gloss.* 43. *num.* 164. Barbosa *Summ. Apostolicar. decision. verb. Inquisi-*
88 *tores num.* 10. Nec etiam excusat Parochum a residentia. *Eadem S. Congr. Conc.* penes Nicol. Garciam, *de benefic. p.* 3. *cap.* 1. *nu.* 24.
89 & Barbosa *loc. cit. num.* 10. Si Officiales, & Familiares Tribunalis S. Inquisitionis sint Canonici, & hujusmodi, non lucrantur distributiones in absentia ob tale Officium, ~~nisi~~ speciali Sedis Apostolicæ privilegio muniantur. *Sacr. Congreg. Conc. in Toletana* 4. *Jun.* 1594.
90 & *in Mediolanensi* 3. *Februarii* 1635. Immo sine speciali privilegio neque lucrantur distributiones Inquisitores ipsi, si sint Canonici, & absint propter S. Inquisitionis Officium. *Ead. Sac. Congreg. in citatis decretis*, & rursus *in*
91 *Romana servitii Chori* 23. *Sept.* 1690. Familiares Tribunalis S. Officii non satisfaciunt præcepto annuæ Communionis per hoc, quod in Communione Generali fieri solita Feria quinta in Cœna Domini ab Inquisitoribus Eucharistiam sumpserint, sed illam sumere debent a proprio Parocho, ut resolvit *Sac. Congreg. Concil. in Neapolitana* 3. *Julii* 1666. Nec iidem Inquisitores cognoscere possunt de adimplemento ejusdem præcepti a suis Familiaribus, ut suprema Inquisitio resolvit, apud Cardin. Albit. *de Inconstant. in Fide cap.* 29. *num.* 51. Card. Petram *tom.* 3. *Comment. ad Constit.* 29. *Innocent. IV. n.* 17.

92 Vicarius S. Officii permittens Officialibus sæcularibus ut propria auctoritate perquisitionem faciant, incurrit excommunicationem, & datur Archiepiscopo facultas delegandi quemcumque Confessarium approbatum pro ipsius absolutione. *Sacr. Congreg. Immunit.* 29. *Julii*
93 1673. *lib.* 1. *decret. Altovit. pag.* 824. Vicarius S. Officii ob extractionem factam a loco immuni in personam Sacerdotis ob prætensam celebrationem duarum Missarum, censetur incurrisse, & datur facultas ipsum absolvendi. *Sac. Congr. Immun. in Auximana* 19. *Novemb.* 1680. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.* 2088. Ministri 94
Inquisitoris S. Officii, qui de ejus mandato in causa homicidii P. Vicarii Inquisitionis patrati a quodam Religioso, fecerunt recognitionem Cadaveris in loco immuni, & deinde extraxerunt d. Homicidam a Conventu suæ Religionis, & ad carceres S. Officii adduxerunt, ex utroque capite Censuras contraxerunt. *Sac. Congr. Immunit. in Cremon.* 1. *Apr.* 1703. *lib.* 4. *decr. Vallem. pag.* 569.

Sacræ Inquisitionis Officium procedere de- 95
bet juxta suas facultates, & stilum contra Confessarios exquirentes a pœnitentibus complicum nomina, si suspecti sint de pravo dogmate; Bened. XIV. tom. 2. Const. 8. incip. *Ubi primum*. Vide etiam in nostro II. Tomo verb. *Complex*: ubi affertur dicta Pontificia dispositio.

S. Univer. Inquisitionis carceribus detenti, 96
qui sint ex familiis FF. Minorum de Observantia Reformatorum & Capuccinorum, declarantur exempti a solutione alimentorum; vide Decretum adductum *in Tomo I. verb. Alimenta*, *n.* 118.

Affertur Decretum Sanctæ Universalis Inquisitionis super perpetua inhabilitatione Sacerdotum ad turpia sollicitantium, vel sacrificio Missæ abutentium ad sortilegia.

Feria V. Die 5. Augusti 1745.

In Generali Congregatione Sanctæ Roma- 97
næ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Quirinali coram Sanctissimo Domino Nostro Domino Benedicto Divina Providentia Papa XIV., & Eminentiss., ac Reverendiss. DD. S. R. E. Cardinalibus adversus hæreticam pravitatem Inquisitoribus Generalibus a Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus Dominus Noster sollicite animadvertens quam grave sit delictum illorum perditorum hominum, qui Sacrosancto Missæ Sacrificio, ac salutaris Pœnitentiæ Sacramento, ad Animarum reparationem a Christo Domino institutis, in illarum perniciem, & damnationem abutuntur, decrevit, quod in posterum Sacerdotes tam Sæculares, quam Regulares cujuscumque Ordinis, Instituti, Congregationis, & Societatis etiam de necessitate exprimendæ, vel in actu Sacramentalis Confessionis, sive illius occasione, aut prætextu ad turpia sollicitantes, vel Sacrificio Missæ abutentes ad sortilegia, præter pœnas a Jure, &

Apo-

Apostolicis Constitutionibus, ac signanter san. mem. Sixti V. & Gregorii XV. contra eosdem inflictas, perpetuam etiam inhabilitationem incurrant ad præfati Sacrificii celebrationem; Quodque ejusmodi Decretum significetur singulis cujuscumque Ordinis Superioribus, ac Præpositis ad hoc, ut de illo sicuti, & de prædictis, aliisque Summorum Pontificum Constitutionibus, juxta præscriptum in generali Decreto Supremæ Inquisitionis die 15. Decembris 1633. semel saltem in Anno Feria sexta post Octav. Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis in publica mensa, vel in Capitulo, ad hoc specialiter convocato, ac insuper in quocumque Generali, vel Provinciali Capitulo, vel alio quovis nomine nuncupato Capitulari Congressu suos subditos, ac Religiosos commonendos curent, ejusdemque commonitionis coram suprema Congregatione juratum Testimonium exhibeant.

Paulus Antonius Cappellonus S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

98 Quoad extractionem Reorum ad Sacræ Inquisitionis Officium spectantium a locis immunibus ad quæ forte confugerint; Vide novissimam Constitutionem Benedicti XIV. quam ad litteram attulimus Tom. 4. verb. *Immunitas*, *art.* 2. *n.* 158.

99 Hic lubet adjicere decreta duo S. Romanæ & Universalis Inquisitionis, recens edita tenoris, ut sequitur.

Noi Fra Alessandro Pio Sauli da Forlì dell' Ordine de' Predicatori, Maestro di Sagra Teologia, Commissario Generale della S. Romana ed Universale Inquisizione.

AVendo Anna Apollonia Manfredi da Perizano Zitella di anni 30. con studiose invenzioni procurato di esser tenuta in concetto di Santa, con aver vantato visioni, apparizioni di Angeli, della Santissima Vergine, e di Gesù Cristo, Stimmate, ed altre cose credute prodigiose, e grazie particolari di Dio.

E costando dagli Atti fabbricati sopra le cose predette, e dalla di lei confessione giuridicamente fatta in questo Santo Officio dopo la di lei riduzione alle Carceri del medesimo, essere stati inganni, jattanze, falsità, e finzioni rispettivamente le asserite di lei Visioni, apparizioni di Angeli, della Santissima Vergine, e di Gesù Cristo, Stimmate, ed altre cose, come sopra credute prodigiose, e grazie particolari di Dio.

Per tanto in esecuzione del Decreto della Sagra Congregazione del Santo Officio, a fine che il Pubblico resti disingannato, e per togliere dalle menti di ogn' uno qualunque falsa credenza della Santità della medesima.

Notifichiamo, e dichiariamo, che la Santità della suddetta Anna Apollonia Manfredi è stata affettata, e finta, e le cose predette sono state rispettivamente false, e supposte; e perciò la medesima è stata condannata dal Santo Officio alla Carcere.

Niuno pertanto ardisca in avvenire di asserire, o tenere la suddetta Anna Apollonia Manfredi come Santa per le cose suddette sotto pena ad arbitrio degli Eminentissimi, e Reverendissimi Signori Cardinali Generali Inquisitori.

Dato dal Palazzo del medesimo S. Officio questo dì 21. Luglio 1746.

F. Alessandro Pio Sauli
Commissario Generale del S. Officio.

Paolo Antonio Cappellone Notaro.

Die 23. Julii 1746. Supradicta Notificatio affixa & publicata fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Palatii Sancti Officii, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Petrum Romolatium Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

DECRETUM.

Feria V. Die XXIII. Novembris 1747.

IN Congregatione Generali Sanctæ Roma- 100
næ & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Quirinali coram Sanctissimo Domino Nostro Domino Benedicto Divina Providentia PP. XIV. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus in tota Republica Christiana contra Hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus a Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Proposita Causa contra Sororem Angelam Franciscam Zappata Monialem professam Monasterii S. Claræ Cherii, & ad præsens degentem in Monasterio S. Agnetis Civitat. Astæ Pompejæ inquisitam ob affectatam Sanctitatem,

[illegible]

... Petra in comment. ad Constit. Apostol. Constit. 16. Innocentii IV. n. 20.

INSANA, FABULOSA, & MENDOSA PROPOSITIO.

Vide verb. *Propositiones damnata n. 42.*

INSIGNIS, INSIGNITAS.

---

1 Ecclesia Collegiata potest esse Insignis dupliciter, scilicet, vel de jure, vel ex Privilegio; *Communis*. Collegiata Insignis de ju- 2
re dicitur illa, quæ habet requisita descripta, & enumerata communiter a Doctoribus, nempe si sit Matrix in loco, præcedatque aliis in publicis functionibus, sit antiqua, & conspicua quoad structuram materialem, & numerositatem Dignitatum, & Canonicorum, aliorumve Ministrorum deservientium, sitque in loco seu Oppido nobili, & numeroso, & peritorum copioso; Cardin. de Luca *de præeminentiis* [illegible] 14. Cardin. Petra *tom.* 3. *Comment.* in Constit. 7. *Innocent. IV. n.* 36. Barbosa in cap. *Translato* 33. *de verbor. signif.* & [illegible] 15. *jur. Eccles. univers.* n. 15. [illegible] n. 18. & *in Trident. sess.* [illegible] n. 52. [illegible] *de Sy-*

de Synod. c. 4. dub. 14. *n.* 9. Lotter. *de re beneffic. lib.* 1. *qu.* 15. *n.* 8. Corrad. *in prax. benefic. lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 18. Ceccoper. *lucubrat. Canonic. lib.* 1. *num.* 75. Aloysius Riccius *in Collect. decis. part.* 6. *Collect.* 2350. *vers. Insignis*, Mantica *decis.* 175. *num.* 2. Panimoll. *decis.* 98. *adnotat.* 1. *num.* 24. Ursaya *tom.* 1. *part.* 1. *discept.* 6. *num.* 39. & 175. Pitonius *discept.* 116. *num.* 35. & omnes alii scribentes *in cap. Statutum* 11. *de Rescriptis in* 6. & sic tenuit Rota *decis.* 29. *num.* 4. & 5. *part.* 2. *diversar.* & *part.* 7. *recentior. dec.* 288. *num.* 7. & *Sac. Congr. Rit. in Firmana* 23. *Mart.* 1622. apud Barbosam *de Canon. loc. cit.* & Pitonium

3 *loc. cit.* Collegiata Insignis ex Privilegio dicitur illa, cui a Summo Pontifice tale Privilegium conceditur, ut ita vocetur; Pellegrin. *in Praxi Vicar. part.* 1. *sect.* 5. *num.* 13. Ursaya *loc. cit. n.* 175.

4 Non omnis autem Collegiata est Insignis. Alia enim est Insignis, & alia non Insignis; Card. Mantica *dec.* 175. *num.* 2. Corrad. *loc. cit a num.* 20. *ad* 22. Panimoll. *loc. cit. num.* 24. & 25. Pellegrin. *loc. cit. num.* 13. & alii passim scribentes *in cit. cap. Statutum* 11. *de*

5 *Rescriptis in* 6. Insignis dicitur illa, quæ habet supradictas qualitates enumeratas *sub n.* 2. quas Corradus *loc. cit. num.* 19. ex Rota *in Mediolanen. Præpositura dec.* 29. *num.* 8. *part.* 2. *divers.* reducit ad septem. Prima nempe qualitas Collegiatæ Insignis est ejus Matricitas. Secunda, Nobilitas, & celebritas Loci. Tertia, Antiquitas ipsius. Quarta, Præcedentia ipsius super alias. Quinta, Structura sui ædificii, tam intus, quam extra. Sexta, Numerositas Ministrorum in ea inservientium. Septima, Multitudo, & frequentia Christifidelium ad eam pro Divinis Officiis confluen-

6 tium. Non Insignis dicitur illa, quæ habet exiguum numerum Canonicorum, modicos redditus, & inferiorem qualitatem servitii, loci, & personarum; Mantica *cit. decis.* 175. *num.* 2. Corrad. *loc. cit. n.* 22. Pellegrin. *loc. cit. num.* 13. Pignatell. *loc. cit. num.* 25. & alii passim scribentes *in cit. cap. Statutum* 11. *de Rescriptis in* 6.

7 Insignitas Collegiatæ resultat etiam ex provisionibus Apostolicis de prima Dignitate cum onere assumendi gradum Magisterii, vel Doctoratus in jure Canonico intra annum. Hoc enim est signum certum & univocum Collegiatæ Insignis, cum iste gradus non requiratur, nisi in prima Dignitate Cathedralis vel Collegiatæ Insignis juxta dispositionem Concilii Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* & punctualissime quod hoc demonstret Insignitatem Collegiatæ firmarunt Lotter. *de re Benefic. lib.* 1. *q.* 15. *n.* 9. Piton. *loc. cit. n.* 40. Rota *dec.* 29. *n.* 9. *p.* 2. *diversar.*

Item Insignitas Collegiatæ probatur ex rela- 8
tionibus Episcoporum; Rota coram Gregorio *decis.* 482. *num.* 3. & *coram Merlin. decis.* 87. *la* 2. *n.* 14. & *in recent. decis.* 469. *num.* 18. *part.* 19. & *in Comen. Canonicatus* 6. *Februar.* 1704. §. *Visa fuit*, *coram Eminentiss. Scoto*, & *in Matheranen. Archipresbyteratus* 27. *Jun.* 1707. §. *Collegialitas*, *coram bon. mem. Kaun.* Card. de Luca *de præeminent. disc.* 52. *n.* 6. Fagnan. *in cap. Postulasti num.* 14. *de jurepatron.* Piton. *loc. cit. num.* 37.

Collegiata non Insignis a sua fundatione, 9
seu a tempore suæ electionis potest progressu temporis declarari Insignis, maxime si augeatur numerus Dignitatum, Canonicorum, ac redditum, & locus, in quo fundata est, evadat insignis. Colligitur ex declaratione *Sacr. Congreg. Rit. in Firmana* 24. *Martii* 1622. ubi Collegiata Ecclesia S. Pauli Oppidi Civitatis novæ dictæ Firmanæ Diœcesis ad instantiam Ludovici Centofloreni fuit declarata Insignis, eo quod Oppidum, in quo repetitur, est insigne, & reddit numerum quatuor mille Habitatorum, hoc est focularium 820. quatuor Regularium Conventus, & unum Sanctimonialium Monasteriorum cum magna copia peritorum, & Nobilium ibi existentium Corrad. *loc. cit. n.* 23. cum Mantica, & Barbosa ibi citatis, & alii. Unde patet quis locus sit & 10
debeat reputari Insignis, ille nempe qui ultra conspicua & magnifica ædificia copiosam continet Nobilium, & illustrium personarum, ac utriusque juris Doctorum, aliorumque incolarum multitudinem, sicque pro tali communiter habetur, ac reputatur; Bald. *in l. Providendo num.* 1. *Cod. de Postul.* Archidiacon. *in cap. Statutum* 11. *col.* 6. *circa med. verb. Locis Insignibus*, *de Rescriptis in* 6. Card. *in Clementin.* 1. *n.* 28. *de foro competent.* Lupus *alleg.* 122. *num.* 2. *in fin.* Innocent. *in cap. Præsenti num.* 3. *de Rescriptis in* 6. Corrad. *loc. cit. n.* 8. & 10. Tiraquel. *de Nobilitate cap.* 10. *n.* 8. cum Felino, Alexandro, Decio, & aliis ibi citatis.

Canonici Collegiatæ Insignis tenentur ad 11
diurnam Officiaturam in Choro, quacunque consuetudine non obstante. Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform. c.* 11. & ex pluribus docet Fagnan. *in cap. Cum omnes num.* 31. *cum seq. de Constit.* Card. Petra *loc. cit. n.* 27. & alii communiter cum universali praxi.

12 Canonici autem Collegiatæ non Insignis, quamvis regulariter teneantur ad assiduum Chori servitium, tamen ex triplici limitatione ab eo absolvuntur, scilicet aut si Ecclesiæ sint rurales, aut si adsit contraria immemorabilis consuetudo, aut demum si sint adeo tenues redditus, aut ipsi Canonici ali non valeant, ut in fortioribus terminis obligationis residentiæ resolvit *Sacra Congreg. Conc. in Fundana* 15. *Octobris* 1618. & fuse Fagnan. *in cit. cap. Cum omnes num.* 31. §. *Sed postea*, Garcias *de Benefic. part.* 3. *cap.* 2. *n.* 197. Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 114. *num.* 10. *&* *consult.* 134. *num.* 14. *& tom.* 10. *consult.* 150. *n.* 84. Crispin. *part.* 2. *Visitat. Pastor.* §. 19. *n.* 13.

13 Quæ limitationes sufficit si concurrant alternative, tum ex dictione *Aut* per Sac. Congr. adhibita, quæ efficit, ut unica tantum pars verificari sufficiat; Altograd. *consil.* 70. *n.* 63. Rota *decis.* 1342. *num.* 3. *coram Emerix junior.* tum ex speciali declaratione ejusdem Sacræ Congreg. apud Fagnan. *in cit. cap. Cum omnes n.* 31. *vers. Expresse*, & Pignatell. *t.* 9. *consult.* 134. *n.* 14. ubi declaratum fuit sufficere solam immemorabilem. Et in terminis Collegiatæ non Insignis Sacra Congreg. Visitationis Apostolicæ in quadam Collegiata Civitatis Laviniæ 28. Aug. 1704. declaravit, non sustineri decretum Visitatoris Apostolici cogens Canonicos ad diurnam Officiaturam, sed quod servaretur solitum, quod erat de inserviendo tantum diebus Festivis, licet alioquin Canonici haberent pingues redditus. Et pariter *Sac. Congreg. Conc. in Narnien. servitii* 26. *Apr.* 1658. *lib.* 20. *decret. pag.* 612. declaravit, non sustineri decretum Episcopi demandantis diurnum servitium in Collegiata Otricoli, cum obstaret consuetudo.

14 Ceterum quotiescumque exemptio a quotidiana Officiatura prætendatur per Canonicos Collegiatæ non insignis ob tenuitatem redditruum, eadem exemptio durabit, durante redituum tenuitate; nam si isti augeantur, par est, ut in Officiaturæ onus reincidant. Hinc cum Canonici Collegiatæ non Insignis Oppidi Vallatæ Aliphanæ Diœcesis prætenderent nullum esse decretum Episcopi ipsos cogens ad quotidianam Officiaturam, prætensionemque fundarent in consuetudinem Officiandi tantum diebus Festis, & in tenuitate redditruum; *Sacr. Congreg. Conc. die* 12. *Februarii* 1707. ad dubium: *An Canonici SS. Annunciatæ Vallatæ teneantur ad quotidianam Officiaturam in Choro?* Respondit *Pro nunc*, *Negative*. Quæ resolutio non fundatur in prætensa consuetudine, quia ejus probatio non fuit juridice facta: sed solummodo in tenuitate redditruum, qui cum augeri possint, ideo fuit dictum: *Pro nunc*, & ex superius adductis rationibus in altera *Aliphana Collegiatæ* dubio proposito: *An Canonici Collegiatæ Ecclesiæ S. Crucis quotidie officiare teneantur? die* 17. *Decemb.* 1717. rescripsit: *Negative*, *& servetur reductio facta ab Episcopo anno* 1671. *auctoritate Sac. Congreg.* Hactenus Emin. Petra *t.* 3. *Comment. in Constit.* 7. *Innocent. IV. sect.* 2. *a n.* 28. *ad* 31.

Collegiata Insignis præcedit aliis non Insignibus, etiamsi fuerint prius erectæ. *Sac. Rit. Cong. in Firmana* 24. *Maii* 1612. *& in Nolana* 24. *Junii* 1699. 15 Etiamsi erectio Collegiatæ Insignis facta fuerit cum clausula *sine alicujus præjudicio*; *Ead. Sac. Congreg. Rit. in d. Firmana*, *& jam prius in Nolana* 21. *Apr.* 1602. apud Barbos. *Collect. Apostol. decis. verb. Collegiata num.* 5. *& cap. Transmissæ* 33. *de verbor. signific. n.* 3. 16

Inter Collegiatas Insignes Collegiata antiquior, quæ habet Insignitatem a jure, præfertur habenti Insignitatem ex Privilegio posteriorem. *Sac. Congr. Rit. in Castellana Præcedentiæ* 13. *Febr.* 1700. *& in Novarien.* 8. *Maii ejusdem anni ad dub.* 11. apud Monacell. *tom.* 1. *tit.* 1. *formul.* 4. *num.* 22. & Ursayam *tom.* 1. *p.* 1. *discept.* 6. *n.* 571. 17

Et sic inter duas Collegiatas Insignes a jure semper præcedere debet antiquior, ut ex Decreto Sacræ Congreg. resolvit Ursaya *loc. cit. n.* 177. citans Nicolium, Pellegrin. Tondut. & Card. de Luca in Miscell. Ecc. *disc.* 45. *n.* 6. 18

Et hoc procedit, etiamsi Collegiata Insignis posterior habeat Insignia honorificentiora, ut declaravit *Sac. Congr. Rit. in Novarien.* 8. *Maii* 1700. decernens præcedentiam deberi Collegiatis SS. Gervasii & Protasii Domus Ossulæ & S. Jacobi Victoris Intri, quæ minus honorifica Insignia habent in concursu Collegiatæ S. Bartholomæi Burgi Mainerii habentis insignia honorificentiora. Et *in Civitatis Castellanæ* 14. *Februar.* 1700. respectu Insignis Collegiatæ Terræ Gallesii, cui fuit adjudicata præcedentia in concursu Insignis Collegiatæ SS. Vincentii & Anastasii Terræ Arignani habentis usum Almutiarum, quem non habebat d. Collegiata Gallesii. Et hoc patet in Urbe exemplo Collegiatæ S. Mariæ ad Martyres, seu Rotundæ, quæ, quamvis non habeat usum neque Rocheti, neque Cappæ Magnæ, neque Almutiarum, nihilominus in Processionibus, & aliis publicis functionibus ratione suæ anti- 19

qui-

quitatis præcedit omnes alias octo Collegiatas ejusdem Urbis, quarum major pars habet Insignia honorifica, & ornamenta nobilia, ut refert, & observat Ursaya *loc. cit. num.* 164. 165. 181. 182. & 183.

20 Immo Collegiata Insignis antiquior præcedit Insignem posteriorem, quamvis Insignis posterior, seu modernior habeat usum Pontificalium respectu sui Abbatis, & facultatem gestandi Rochetum, & Cappam Magnam respectu suorum Canonicorum, ut in Januensi Præcedentiarum pro Insigni Collegiata S. Mariæ Vinearum cum Insigni Collegiata SS. Fabiani & Sebastiani habente usum Pontificalium respectu sui Abbatis, & Cappam Magnam respectu suorum Canonicorum utraque parte ad longum informante, resolvit *S. R. C.* 19. *Julii* 1710. ad relationem Emin. Barberini, quæ circa infrascripta dub.

I. *An constet de Collegialitate cum qualitate Insignitatis S. Mariæ Vinearum Genuæ?*

II. *An liceat Canonicis ejusdem Ecclesiæ capitulariter cum eorum Præposito incedere in Processionibus, & aliis functionibus Ecclesiasticis? & quatenus affirmative;*

III. *An eis debeatur præcedentia adversus Parochos Urbanos, & Canonicos Ecclesiæ S. Mariæ, & SS. Fabiani & Sebastiani de Carignano ejusdem Civitatis?* Respondit *Affirmative in omnibus*.

Sic refert Ursaya *tom.* 1. *part.* 1. *discept.* 6. *per tot.* Vide *ibi* ipsum, ubi multa ad rem.

21 Collegiatæ Insignes fere Cathedralibus æquiparantur; *cap. Quia sæpe contingit* 11. *de electiox. in* 6. Glossa *in cap. Statutum* 11. *verb. Cathedralium, de Rescriptis in* 6. Conc. Trid. *sess.* 24. *cap. de regul.* Card. Petra *t.* 3. *Comment. in Constitut.* 7. *Innocentii IV. sect.* 2. *n.* 9. Corrad. *in prax Benefic. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 73. *c.* 13. *n.* 72. & *c.* 15. *n.* 4.

22 Et quandoque præsertim in limine erectionis conceduntur Collegiatæ Insigni nobiliora Insignia, quam Cathedrali. Vide verb. *Insignia n.* 10.

Additiones ex aliena manu.

23 Opinio *Auctoris n.* 13. quod Canonici Ecclesiæ collegiatæ non insignis haud teneantur ad residentiam, vel si Collegiata illa Ecclesia sit ruralis, vel si adsit immemorabilis consuetudo non residendi, vel si redditus habeat adeo tenues, ut minime sufficiant sustentationi Canonicorum, haud potest recipi.

24 Spectato enim Pontificio decreto relato *a* S. M. Benedict. XIV. *Instit. Eccles.* 107. *n.* 2. tum a nobis *in Addit. ad verb. Canonicus artic.* 5. a residentia nec excusat nuda qualitas 25
Ecclesiæ ruralis, nec sola consuetudo immemorabilis non residendi, sed utrumque concurrat oportet; idque quia Pontificium illud 26
decretum non *disjunctive*, sed *conjunctive* loquitur. *In collegiatis autem non insignibus* (sunt verba decreti) *posse excusare, dum tamen sint rurales prorsus destitutæ, & in quibus numquam antea supra hominum memoriam solitum esset residere.*

Neque tenuitas redditiuum excusat a resi- 27
dentia in quacumque Ecclesia Collegiata non insigni, sed tantummodo in rurali; propte- 28
rea quod de ruralibus loquebatur mox dictum Pontificium decretum, dum inquit, *aut quæ adeo tenuis redditus essent, ut Canonicos, aliunde non habentes unde vivere, alere non possint*. Consuetudo vero immemorabilis non 29
residendi nequaquam requiritur in Collegiata non insigni rurali, quæ tenues hosce habeat redditus, nam disjunctive loquitur præfatum decretum, ut patet ex verbis mox relatis.

INSIGNIA.

INsignia concedere Canonicis Ecclesiæ Ca- 1
thedralis, aut Collegiatæ, vel concessa mutare non potest Episcopus inconsulta Sede Apostolica. *Sacra Congreg. Rit. in Hydruntina* 1. *Septhembr.* 1612. Nec etiam de novo conce- 2
dere Almutiam. *Ead. Sacr. Rit. Congreg. in Camerinen.* 25. *Januar.* 1602. & *in Placentina* 16. *Januar.* 1620. Nec Cappam sine privile- 3
gio, & expressa licentia Sedis Apostolicæ. *Eadem Sacr. Congregat. Rit. in Elven.* 10. *Januar.* 1604. apud Barbosam *de Canonicis c.* 2. *num.* 27. Non enim licet novum Habitum, 4
sive signum a Canonicis Cathedralis, seu Collegiatæ Ecclesiæ absque Sedis Apostolicæ auctoritate assumi. *Sacr. Congreg. Concil. in Taurinensi* 21. *Jun.* 1641. & *in Tarvisina* 8. *Februar.* 1659. apud Piton. *Constitution. & decis. ad Canonicos num.* 694. & patet in omnibus concessionibus factis a Sede Apostolica diversis Cathedralibus, & Collegiatis.

Insignia deferendi facultas quomodo sit pe- 5
tenda a Papa, tradit Corrad. *in praxi benefic. lib.* 2. *cap.* 14. *a n.* 7. Vide ipsum. Talis fa- 6
cultas deferendi Insignia regulariter non conceditur nisi ex voto Sacræ Cong. Rit. ut observat Corrad. *loc. c. n.* 24. Insignium concessio 7

extra casum novæ erectionis Ecclesiæ rationabilem causam requirit. Corrad. *loc. c. num.* 29. id colligens ex formulis traditis pro petendis
8 a Sede Apostolica ipsis Insignibus. Et inter alias causas Insignia concedendi est Divini cultus augmentum, quod est maxime attendendum, ut dicitur in una Civitaten. Constructionis Capellæ penes Seraphin. *decis.* 586. *num.* 3. ex Butrio *in cap. Cum olim num.* 15. *de consuetudine*, *& in cap. Ad audientiam* 2. *de Eccles. ædificand.* & notat. Corrad. *loc. c. n.* 19.

9 Quamvis incongruum sit, quod nobiliora Insignia concedantur Collegiatæ, quam Cathedrali, ut resolvit *Sacr. Rit. Congregat. in Trojana Indulti Cappæ Canonicalis* 10. *Septemb.* 1705. *ad relationem Emin. Card. Colloredi* apud Piton. *discept. Eccles. discept.* 49. *n.* 3. & advertit Corrad. *loc. c. sub num.* 15. *vers. Sane*, cum incongruum sit, quod Collegiata nobiliori Habitu suam Cathedralem antecellat, ex quo majoritas Habitus majoritatem Personæ designet, juxta Text. *in cap. Ut Apostolicæ*, *de privil. in* 6.

10 Tamen quandoque Insignia nobiliora Collegiatæ quam Cathedrali conceduntur, & præsertim si in limine erectionis Collegiatæ aliquis Laicus suis bonis eam dotando exposcat hæc Insignia nobiliora: nam tunc Summus Pontifex deferre solet desiderio, & petitioni dotantis, quia ita & non aliter voluit Ecclesiam dotare, eamque erigi facere in Collegiatam, ut fuit dictum *in una Milevitana Erectionis Collegiatæ* penes Rub. *decis.* 258. *tom.* 2. in qua præsertim *num.* 23. subditur, quod etiamsi Papa scivisset Canonicos Cathedralis Cappis non decorari, nihilominus illas concessisset Collegiatæ, ne dotans retraheretur ab erectione, cum magis præponderet ratio augmenti cultus Divini, quod sequitur per erectionem, quam ratio præjudicii, quod inferri potest Canonicis Cathedralis circa diminutionem honoris, seu decoris, ut docet Seraphin. *decis.* 847. *num.* 5. Carill. *decis.* 76. *num.* 12. *& sequent.* Carrud. *lec. c. num.* 16. Piton. *loc. c. num.* 4. Et patet exemplo Ecclesiæ Collegiatæ Oppidi Summæ Diœcesis Nolanæ, cujus Canonicis fuit concessus usus Cappæ Magnæ, non obstante quod Canonici Cathedralis Nolanæ eum non haberent, apud Pignatell. *tom.* 6. *consf.* 59. *num.* 8. *vers. Quod prædictæ*, & Piton. *loc. cit. num.* 6.

11 Per concessionem Cappæ intelligitur concessus etiam usus Rocheti. Ceccoper. *Lucubrat. Canonic. lib.* 1. *n.* 91. Carolus Dufresne *in verb. Cappæ vers. Cappæ Chorales*, Macr. *in suo Hierolexico eod verb. Cappa*; Piton. *loc. c. n.* 1. & alii. Cappa est antiquior Habitus Chora- 12
lis, ac proprius Canonicorum. Ughell. in Italia Sacra *tom.* 3. *pag.* 634. Ceccoper *loc. cit. n.* 91. & alii.

Pro expensis faciendis, aut factis a Canoni- 13
cis pro obtinendo Indulto deferendi Cappam, & Rochetum non possunt alienari bona Capituli, seu Ecclesiæ. *Sacra Congregat. Conc. in Praten. Beneplaciti* 7. *Jul.* 1696. apud Cardin. Petram *tom.* 1. *Comment. in Constit.* 1. *Divi Leonis Magni sect.* 4. *n.* 148. *& in una Montis Regalis in causa Insignis Collegiatæ Civitatis Cunei sub die* 19. *Maii* 1708. apud eumdem Cad. Petr. *tom.* 3. *Comment. in Constitut.* 7. *Innoc. IV. sect.* 2. 55.

Capitulum tenetur exhibere Cappas Cano- 14
nicis stante consuetudine etiam absque solutione. Rota *in Gerunden. Capparum cor. Pio* 17. *Jan.* 1698. apud Antonell. *tract. de juribus*, *& oneribus Clericor. lib.* 2. *dec.* 41. *n.* 20. Card. de Luca *de Canonicis*, *& Dignitatib. disc.* 3. *n.* 3. *& seq.* Rota *dec.* 542. *num.* 4. *& seq. dec.* 545. *n.* 1. *& seq. cor. Ric. in recent. part.* 11. *dec.* 380. *par tot.*

Insignia Canonicorum Cathedralis, & Ca- 15
nonicorum Collegiatarum non conceduntur uniformia, sed diversa. *Sacra Congreg. Rit. in Lauden.* 19. *Maii* 1602. *& in Mediolanen.* 23. *Jun.* 1680. Piton. *loc. c. num.* 5. ubi ex aliis dicit sufficere diversitatem in colore, & in circumstantiis.

Cappæ, & Rocheti usus adinstar Beneficia- 16
torum Sancti Petri de Urbe conceditur Beneficiatis de massa Ecclesiæ Cathedralis Urbevetanæ. *Sac. Congreg. Rit. in Urbevetana* 13. *Januar.* 1611.

Cappas deferendi privilegium concessum Ca- 17
nonicis, & Capitulo Ferrariensi non comprehendit Capellanos Ferrarienses. *Sacra Rit. Congregat.* 11. *Novemb.* 1605. Sed postea *sub die* 18. *Januar.* 1606. fuit dictum illis esse concedendum usum Capparum juxta formam Litterarum Apostolicarum non obstante supradicto Decreto a Canonicis contra ipsos Capellanos obtento. Sic refert Burb. *in summa Apostolic. dec. verb. Cappa n.* 10. Aldano *in Compend. Canonic. resol. lib.* 3. *tit.* 19. *n.* 51.

Insignia Archipresbyteri non debent appo- 18
ni in Valvis Ecclesiæ, cum in Festivitatibus ornantur, nisi sit consuetudo immemorabilis. *Sacra Rit. Congregat. in Perusina* 23. *Maii* 1602. apud Barbosam *loc. cit. verb. Insigniæ num.* 2.

Insignia nova præter solitum in Processio- 19
ni-

nibus deferre non licet. *Sacra Rit. Congr. in Andrien. 21. Augusti* 1604.

20 Capitulum non potest de novo addere suis Insigniis sive armis Mitram, & Baculum seu Pastorale. *Sacra Congr. Episcop. & Regular. in Firmana* 20. *Novemb.* 1611. apud Piton. *Constit. & decis. pro Canonicis n.* 254.

21 Cappa, seu Insigniis propriis debent uti Canonici in Divinis Officiis, alias punctari debent, & distributiones amittunt. *Sacra Rit. Congreg. in Lunen. Sarzanen.* 3. *Mart.* 1633. *Acta Eccles. Mediolanens. part.* 1. *Concil. Provincial.* 4. *tit. Quae pertinent ad SS. Missae Sacrificium, & Divina Officia.*

22 Cappa est deferenda in Processionibus. *Act. Eccles. Mediolanens. part.* 4. *Instructiones variae*

23 *tit. Avvertenze per le Processioni Generali.* Item deferenda est in Synodo Dioecesana. *Act. Eccles. Mediolanens. part.* 1. *Concil. Provinc.* 5.

24 *tit. Quae ad Synodum attinet.* Item adhibenda est in conventibus Dioecesanis, sicuti & Insignia alia, quibus quis in Ecclesia sua uti potest. *Acta Eccles. Mediolanens.* 4. *Instruct. Congreg. Dioeces. tit. de vestitu ad conventum de-*

25 *ferendo.* Item deferenda est a Parochis Urbanis, non in alienis Ecclesiis, sed in suis solum, ac praeterea foris, cum aliquod Ecclesiasticae functionis munus collegiatim cum suo Clero obeunt. A Dioecesanis item in suis, non in alienis Plebibus. *Acta Eccles. Mediolanens. part.* 2. *Synod. Dioecesan.* 4. *decret.* 19. & *part.* 2. *Synod. Dioecesan.* 12. *tit. Monita Executionis Decretorum, quae ad Parochos pertinent.*

26 Canonici, & Praebendati non possunt deferre Cappam, seu Almutias, cum uti singuli invitantur ad associandum funera, sed deferre tantum possunt in casibus, quando incedunt collegialiter una cum Capitulo. *Sacra Congr. Episcopor. & Regular. in Placentina Funerum* 2. *Maii* 1659. apud Piton. *Constitut. & decis. pro Canonicis n.* 695.

27 Praebendati possunt solum deferre Almutias in iis casibus, quando incedunt collegialiter cum Capitulo. *Sacra Congregat. Episcop. & Regul.* 10. *Novemb.* 1662. apud Pignatell. *tom.* 3. *consult.* 51. *n.* 4.

28 Canonici Cathedralis, & Collegiatae nequeunt uti Cappa, & Rocheto in alienis Ecclesiis. Sic expresse *Sacra Rit. Congr. in Capuana* 20. *Maii* 1651. apud Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 185. *n.* 15. ibi: *Capitulum, & Canonici Cathedralis habentes usum Cappae, & Rocheti tam in suis, quam in aliis quibuslibet Ecclesiis in functionibus, & Divinis Officiis supplicaverunt Congregationi Sacrorum Rituum declarari, se illis uti posse in aliis Ecclesiis, dum Conciones habent; vel ab eis Poenitentiae, vel Baptismi Sacramentum administratur, & in aliis similibus functionibus. Eminentissimi vero Patres responderunt id eis non licere, nisi in propria Ecclesia.* Vide Pignatell. *loc. c. n.* 15. & *tom.* 2. *consult.* 33. *per tot.* ubi idem resolvit de casu Mitrae.

Canonici Pluviali, Planeta, Dalmatica, vel 29
Tunicella induti non possunt deferre Almutias: Canonico vero defuncto etiam Sacris Vestibus induto imponi potest Almutia super brachium. *Sacra Rituum Congreg.* 4. *August.* 1663. apud Pitonium *Constitut. & decision. pro Canonicis n.* 721.

Cappa, & Rochetum, aliaque Insignia Ca- 30
nonicalia non denotant jurisdictionem, sed solum perfectionem, gravitatem, & ornamentum Personarum. Ceccoper. *Lucubrat. Canonic. lib.* 1. *num.* 93. Franciscus Maria Pitonius Advocatus Romanus, deinde Episcopus Imeriae, & Auditor Benedicti XIII. *cit. discept.* 49. *num.* 9. ubi sic expresse subdit; Et ideo Habitus potest deferri nedum in Ecclesia, sed etiam extra in processionibus, aliisque functionibus Ecclesiasticis, cum sit privilegium personale, quod non circumscribitur loco, ut resolvit *Sacr. Rit. Congregat.* 19. *Aug.* 1634. & testatur Ceccoper. *ubi proxime num.* 92. & 93. ibi: *Antedicta Insignia Canonicis impertita possunt ab eisdem deferri in functionibus Ecclesiasticis etiam extra Dioecesim &c. ut deducitur ex Decreto Sacr. Ric. Congregatio die* 19. *Augusti* 1634. *Ratio est, quia privilegium est personale, quod persona secum ubicumque defert, nec restringitur in loco.*

Praelati Episcopis inferiores nequeunt uti 31
suis Insigniis extra Ecclesias sibi subjectas. *Sacra Congreg. Rit. coram Alexandro VII.* 27. *Septemb.* 1659. *in Decreto Generali* §. 8. Vide verb. *Abbas in fine.*

Abbreviatoribus de Parco majori conceditur 32
usus Redimiculi galeri, vulgo *Cordone* coloris violacei, etiam dimisso officio; Benedictus XIV. tom. 1. Constit. 3. incip. *Maximo.*

Additiones ex aliena manu.

Episcopum nec majora nec minora insignia 33
concedere posse Canonicis, praeter allegatos ab Auctore respondit Rota *in Thelesina delationis Insignium* 4. *Jun.* 1736. *coram Eminentiss. Crescentio.*

Dubitatum vero fuit an Episcopus accedente

te consensu Capituli Ecclesiæ Cathedralis in-
signia concedere queat Canonicis Ecclesiæ Col-
35 legiatæ. Ratio dubitandi inde oriebatur, quod
prohibitio fundata videbatur in præjudicio Ca-
pituli Ecclesiæ Cathedralis, adeoque consen-
tiente Capitulo Ecclesiæ Cathedralis cessabat
prohibitio.
36 At contrarium fuit decisum a Rota *in d.
Thelesina delationis insignium* 4. *Jun.* 1736. *co-
ram Eminentissimo Crescentio*, ex ratione illa
37 quod nequit Episcopus concedere insignia non
ex præjudicio Capituli Ecclesiæ Cathedralis,
sed ex reservatione hujus concessionis facta a
S. Sede.
38 Non omittendum vero, quod insignia mi-
nora posse ab Episcopo concedi sensit *Sacra
Congregatio in Sorana* 14. *April.* 1725.

INSORDESCENS, INSORDESCENTIA.

---

1 Insordescens dicitur ille, qui animo pertina-
ci & obdurato, seu in contemptum Cla-
vium, quia scilicet noluit obedire, seu se sub-
jicere clavibus, perseverat in Censura per an-
num, *c. Cum bonæ memoriæ* 8. *de ætate*, &
qualitate, *c. Cum contumacia* 7. *de hæreticis in*
6. & Concil. Trid. *sess.* 25. *de reformat. c.* 3.
ibi: *Obdurato animo Censuris annexus*, *in il-*
2 *lis insorduerit*. Insordescentia, quamvis præci-
pue dicatur ratione excommunicationis, atta
men convenit etiam aliis Censuris; *argum. cit.
text. Concilii Tridentini*, ubi dicitur: *Censuris
annexus*, & *cit. cap. cum bonæ memoriæ*, ubi
est sermo de insordescente per annum in Cen
sura, Suspensionis.
3 Ad effectum docendi de insordescentia ali-
cujus Censurati opus est probare in primis ex-
communicatum, seu Censuratum habuisse no-
titiam Excommunicationis, seu Censuræ. Ric-
ciull. *de jure personar. extra gremium Eccles.
existentium lib.* 4. *cap.* 8. *n.* 4. Barbosa *in Con-
cil. Trid. sess.* 25. *de reformat. cap.* 3. *num.* 33.
& communis aliorum; requiritur enim ad in-
sordescentiam animus obduratus, & contem-
ptus Clavium, qui non supponitur in igno-
rante Censuram; *arg. cit. c. Cum bonæ memo-
riæ*, *cit. c. Cum contumacia*, & Concil. Trid.
4 *loc. cit.* Secundo, opus est probare, quod sine
rationabili causa distulerit post annum petere
absolutionem; Unde, si distulit ex rationa-
bili causa, v. g. quia absens, quia impeditus,
& hujusmodi, non censetur insordescens ex
defectu animi indurati, & contemptus clavium
propter *citata Jura*. Sic eadem ratione non 5
potest dici insordescens, si intra annum pe-
tiit, & non obtinuit absolutionem. Ricciull.
loc. c. d. 5. & 9. Barbosa *loc. c. n.* 33. & com-
munis aliorum. Similiter non potest dici in- 6
sordescens, si per sex menses perseveravit in
Censura, & deinceps obtenta absolutione cum
reincidentia, post absolutionem reincidit, &
permansit in ipsa per alios sex menses; Tem-
pora enim in hac materia non conjunguntur,
cum ad contrahendam insordescentiam requi-
ratur perseverantia continua unius integri &
ininterrupti anni in censura, *arg. citatis Ju-
ribus*, Barbosa *loc. c. n.* 37. Navarr. *consil.* 7.
n. 3. *de hæreticis*. Monacell. *tom.* 3. *tit.* 3. *for-
mul.* 3. *num.* 12. Seraphin. *decis.* 1285. *n.* 5. &
alii communiter cum Rota *in Oscen. Archidia-
conatus* 16. *Maii* 1603. coram Card. Lancel-
lotto impressa per Farinac. *tom.* 2. *consil. decis.*
196. *n.* 5. & refert Riciull. *loc. c. cap.* 8. *n.* 3.
Nec ad probandam insordescentiam sufficit 7
probare solam perseverantiam per annum in
Censura, sed est etiam necesse probare ani-
mum induratum in contemptum clavium, *cit.
cap. Cum bonæ memoriæ*, *cit. cap. Cum contu-
macia*, & Concil. Trid. *loc. cit.* Rota in *d.
Oscen. coram Card. Lancellotto*, Pignatell. *tom.*
7. *consult.* 18. *num.* 9. & communis aliorum.
Excommunicatus tamen post annum a decla- 8
ratione citari potest uti suspectus absque alia
monitione ex *Sacra Congregatione Concil.* 22.
Maii 1585. apud Pignatell. *loc. c. n.* 9.
Insordescens in Censura lata in causa hæ- 9
resis habetur veluti hæreticus ipso Jure, & abs-
que alia sententia. *Authent. Gazaros*, *Cod. de
hæreticis*, *cap. Excommunicamus* 1. *de hæreticis*,
ubi Glossa *verb. Condemnetur*, Hostiens. *n.* 7.
& 8. Abbas *n.* 11. Socin. *n.* 14. Butrius *num.*
17. Joann. Andr. *n.* 4. Ancharan. *n.* 4. Anan.
num. 6. & communis aliorum cum Pignatell.
tom. 7. *consult.* 18. *n.* 5. & *tom.* 8. *consult.* 134.
num. 1. & *sequent.* Attamen priusquam pu- 10
blice declaretur hæreticus citari debet, ut se
purget. Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 18. *n.* 8. &
tom. 8. *consult.* 134. *n.* 2. Pegna *part.* 3. *com.*
46. *vers. Adveniente*, Chartar. *de execut. sen-
tent. cap.* 5. *num.* 278. Sanctarell. *de hæresi cap.*
4. *dub.* 5. *conclus.* 1. Farinac. *de hæresi quæst.*
192. *num.* 17. La Croix *lib.* 7. *num.* 288. &
alii passim.
Insordescens in Censura lata ob aliam cau- 11
sam ab hæresi habetur tamquam leviter suspe-
ctus de fide, ac specialiter de potestate cla-
vium in Ecclesia, potestque citari ab Episco-
po,

po, ut respondeat quid sentiat de his; si purgare se noluerit, & permanserit altero anno, sit vehementer suspectus, & citatus nec se purgans, potest ex violenta suspicione declarari hæreticus. Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 18. *a num.* 2. *ad* 4. cum multis aliis ibi allegatis, Gonzalez *in Regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 15. *num.* 108. Pegna *part.* 1. *director. quæst.* 47. *num.* 7. *&* 8. La Croix *loc. cit. num.* 289. *arg. cap. Excommunicamus* 1. *cap. Cum contumacia* 7. *de hæreticis in* 6. & Concil. Trid. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 3. *in fine*, ubi sic habet: *Excommunicatus quicumque, si post legitimas monitiones non resipuerit... Sed si obdurato animo Censuris annexus, in illis per annum insorduerit, etiam contra eum tamquam de hæresi suspectum procedi possit.*

12 Insordescens in Excommunicatione lata in causa criminali habetur pro convicto de eo crimine. Farinac. *lib.* 1. *quæst.* 18. *num.* 39. Gonzalez *in Regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 15. *num.* 106. *&* 108. cum aliis ibi allegatis; Pignatell, *tom.* 7. *d. consult.* 18. *num.* 18. La Croix *loc. cit. num.* 290. & alii. Secus vero in causa civili secundum veriorem, ut Gonzal. *loc. cit.* Pignatell. *loc. c.* La Croix *loc. cit.* quamvis alii contrarium teneant, ut Salzed. *ad Diaz. cap.* 110. *num.* 4. vel *cap.* 118. *num.* 4. *in nova editione*.

13 Insordescens in Censura Excommunicationis, vel Suspensionis, vel Interdicti per annum, vel ultra, secundum aliquos Doctores est privatus ipso Jure Beneficiis. Ita Menochius *de arbitr. cas.* 416. *n.* 52. At optime ex Rotæ decisionibus Theodosius Rubeus *in singular. Rotæ tom.* 2. *part.* 3. *sub verb.* Menochius §. 1. *pag.* 202. sic distinguit: Aut Excommunicatio, seu alia Censura lata fuit propter crimen, quod ipso Jure privat Clericum beneficio, & tunc per insordescentiam habetur pro confesso, & censetur ipso Jure privatus. Aut Excommunicatio, seu alia Censura lata fuit ob crimen, propter quod non est privatus beneficiis ipso Jure, sed venit per sententiam privandus, & tunc poterit post contractam insordescentiam privari. Aut crimen est tale, propter quod nullo modo potest imponi pœna privationis, puta ob debitum civile pensionis, & tunc nunquam ob insordescentiam imponetur pœna privationis, sed alia arbitraria. Hæc apud Barbosam *loc. cit. num.* 38.

14 Contra Excommunicatos non curantes absolutionem, & non obstante excommunicatione celebrantes procedit Ordinarius, nam sic resolutum fuisse *die* 26. *Maii* 1609. *&* 1631. *&* 1632. refert Pignatell. *tom.* 7. *d. consult.* 18. *num.* 15. ubi subjungit, quod quandoque S. Officium commisit informationes, ut *in litteris Patriarchæ Aquilejæ sub* 15. *Jun.* 1591. præcipitur Vicario Generali, ut excommunicatos renuentes restituere ablatum ab Ecclesiis aggravet, & reaggravet, & finito anno declaret insordescentes. *Sac. Congr. Immun.* 12. *Febr.* 1637. *lib.* 4. *decret. Paul. pag.* 4. 15

Insordescenti in Excommunicatione per annum, etiamsi in articulo mortis fuerit absolutus, potest Ecclesiastica Sepultura denegari, & sepeliri in loco profano. Genuens. *in praxi cap.* 7. *in addit.* Pignatell. *cit. consult.* 18. *num.* 13. La Croix *loc. c. num.* 292. & alii passim. Plura alia de insordescentibus in Censuris vide apud Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 18. *&* *tom.* 8. *consult.* 134. Barbosam *loc. c.* Monacell. *loc. cit.* & alios. 16 17

Additiones ex aliena manu.

De anno *insordescentiæ* libet aliqua adnotare. Hic annus numerandus est non a die incursæ excommunicationis, si ageretur de excommunicato a jure, sed a die quo fuit vel excommunicatus, vel declaratus excommunicatus, quum ex illa die incipiat rumor contumaciæ, & contemptus clavium Ecclesiæ; Sanctarell. *de Hæres. cap.* 4. *n.* 6. Caren. *de Offic. S. Inquisit. parc.* 2. *tit.* 8. *n.* 5. 18

Non ignoro esse qui limitant id in casu *Notorii*, annumque tunc tenent incipere a die *Notoriæ* excommunicationis incursæ; Alber. *in* 6. *quæst.* 13. *n.* 35. Farinac. *de Hær. qu.* 191. *n.* 26. At confutant hanc opinionem Passerin. *in cap. Cum contumacia n.* 12. *de Hæretic. in* 6. del Bene *de offic. Sanct. Inquisitionis dub.* 211. *sect.* 1. *n.* 4. Et non immerito. Habetur enim in *cap. Quum in contumacia, de Hæretic. in* 6. *Excommunicationis vinculo per vos fuerit innodatus*. Hæc autem verba important excommunicationem ab Homine per sententiam latam, aut saltem declarantem: *Neque in his* (ita recte ait Passerin. *ubi supra*) *potest habere locum notarium. Neque enim sufficere potest notorium puri facti, quia necesse est, quod in judicio constet & de excommunicatione, & de persistentia in illa, & sic requiritur notorium juris quod habetur per Judicis pronunciationem per quam pronunciet suspectum excommunicatum, & postea in excommunicationem pertinacem. Incipit ergo hic annus a die latæ vel declaratæ excommunicationis factæ per Judicem.* 19 20

Debet itidem hic annus esse integer & continuus, 21

tinuus, *cap. Quum contumacia, de Heretic. in 6.* Quæri propterea solet, an habeatur hic annus integer & continuus, ubi quis plurium annorum spatio persistit in excommunicatione, sed in unoquoque anno obtinuit absolutio-
21 nem cum reincidentia? Negat Carena *de offic. S. Inquisitionis part. 2. tit. 8. n. 3.* ubi ex Cardinal Bellarmino, quod Sacra Congregatio Concilii interpres declaravit non posse procedi contra illum qui excommunicatus ab Auditore Cameræ per triennium in excommunicatione perstitit, ita tamen ut in unoquoque anno in Festo Paschatis ab eodem Auditore Cameræ absolutionem cum reincidentia obtinuerit; del Bene *eod. tract. dub. 211. sect. 1. n. 6. & 25.* probeque monent, quod in subjecta materia haud conjunguntur tempora.

23 Major dubitatio est, an habeatur hic annus integer & continuus, si intra ipsum excommunicatus in foro conscientiæ absolvatur; Haberi de juris rigore ex ratione illa, quod absolutio in Foro interno non suffragatur in Fo-
24 ro externo, non haberi vero de æquitate, cessante tamen Partis oppositione, censet Carena *de offic. S. Inquisitionis part. 1. tit. 8. n. 26.*

25 At indistincte non haberi alii tenent. *Sed Quum verum sit* (sic opportune inquit Passerin. *in 6. cap. Quum in contumacia, de Heretic. in 6.*) *quod absolutio in Foro conscientiæ directe non juvat in Foro externo, nec liberat a pœnis externi fori, indirecte tamen auferendo materiam super qua fundantur pœnæ, potest a pœna liberare; quia ablato sufficienter delicto etiam in futurum, & ut non duret, & non perficiatur, non remanet unde infligatur pœna, cessante etiam in Foro externo delicto. Quum igitur in proposito nostro non debeatur nisi pertinaciæ duranti per annum, si tollitur pertinacia, tollitur pœna. Non potest vero dici pertinax in persistendo in excommunicatione ille, qui absolutionem petiit in Foro conscientiæ, & obtinuit, & de hoc in foro externo constat. Et eo magis quia quod iste non obtineat absolutionem ab excommunicatione in foro externo, non potest tribui pertinaciæ, & contemptui clavium, sed alicui alteri causæ, ex qua pro jure suo tuendo, impeditur ne statim in foro externo absolvi possit. In hoc enim negotio quamlibet causam etiam injustam excusare pertinaciam dixit idem Carena &c. Et eo magis quod qui velit esse pertinax contra Judicem in foro externo, & claves Ecclesiæ contemnere, non est dignus ut absolvatur in foro conscientiæ.*

26 De eo etiam disputari solet, an habeatur hic annus integer & continuus, si intra ipsum obtinuit excommunicatus rescriptum cum clausula: *Te absolventes?* At haberi tenet Passerinus *in cap. Quum contumacia n. 14. de Heretic. in 6.* Carena *de offic. S. Inquisitionis p. 1.*
tit. 8. num. 35. tum quia illa absolutio datur 27
tantum, ut rescriptum non sit nullum, tum quia d. absolutio de stylo datur etiam non concurrente pœnitentia, adeoque haud potest
operari ut desit pertinacia, tum demum quia 28
d. absolutio non tollit excommunicationem, sed solum impedimentum proveniens ab illa excommunicatione suspendit, donec gratia suum sortiatur effectum.

Limitat autem hanc opinionem del Bene *de* 29
offic. S. Inquisitionis dub. 211. sect. 7. num. 2. in casu, in quo Papa scivisset, eum per an-
num in excommunicatione perstitisse. Sed ne- 30
que huic limitationi locum esse posse propter mox allatas rationes firmat Passerin. *loco proxime citat.*

Insordescentia quomodo sit probanda, ut 31
contra insordescentes in excommunicatione possit procedi, expendunt post alios Pignatell. *consultat. canon. 18. n. 9. tom. 7.* Rot. *in recent. decis. 132. n. 7. part. 1.*

INSTITUTIO, SEU INSTITUERE IN BENEFICIIS.

INstitutio, seu instituere in Beneficiis dupli- 1
citer in Jure accipitur, scilicet late, seu pro quocumque provisionis modo, & proprie,
seu specialiter. *Communis.* Institutio late ac- 2
cepta comprehendit sub se quamlibet provisionem Canonicam, seu modum legitime acquirendi Beneficium Ecclesiasticum, sive talis Canonica provisio fiat per *Electionem* rite celebratam, & confirmatam, sive per *Postulationem* a Papa admissam, sive per *Nominationem*, seu *Præsentationem* factam a Patrono cum institutione secuta, sive per *Collationem* liberam Beneficii factam a legitimo Superiore absque prævia Capitulari electione, vel alterius præsentatione, sive per *Resignationem*, sive per *Permutationem*, sive per *Translationem* auctoritate legitimi Superioris factam; *argum. cap. In litteris 5. de restit. spoliator. cap. Non amplius 1. cap. Auctoritate 4. cap. Ad decorem 5. & cap. Cum venisset 6. de Institutionibus, & cap. Beneficium 1. de Regulis Juris in 6.* Vide
verb. *Beneficia art. 3.* Institutio proprie, seu 3
specialiter accepta comprehendit solummodo

eam

eam concessionem Beneficii, quæ per legiti-
mum Superiorem fit cuipiam ad prævium præ-
sentationem Patroni, & definitur, quod sit
concessio Ecclesiæ seu Beneficii auctoritate Episco-
pi, vel alterius Ordinarii facta non simpliciter
cuivis Clerico, sed ei, qui est a Patrono nomi-
natus, & præsentatus. Sic in re communis cum
Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episcop. al-*
legat. 72. n. 174. & Glossa *in cap.* 1. *de Insti-*
tution. in 6.

4 Institutio proprie, & specialiter accepta
valde differt a Collatione, & præsentatione,
textu expresso in *cap. Cum in illis* 16. §.
Cum autem, de præbend. in 6. ibi: *Cum au-*
tem inter Collationem, Præsentationem, & In-
stitutionem differentia magna esse noscatur.
5 Præsentatio enim proprie est, & fit, quando
a Patrono, cui competit jus Patronatus, no-
minatur seu præsentatur Clericus idoneus Or-
dinario ad Beneficium vacans. *Communis* cum
Glossa *in cit. c. Cum in illis, verb. Nona insu-*
6 *per*. Collatio autem proprie est, & fit, quan-
do Beneficium est liberum, & in mera dispo-
sitione Ordinarii, & libere confert, cui vult,
dummodo sit idoneus. *Communis* cum Glos-
sa *loc. citat.* & alia Glossa in *Rubrica de In-*
7 *stitutionibus in 6. verb. Nam Collatio*. Insti-
tutio vero proprie est, & fit, quando Bene-
ficium non est liberum in dispositione Ordi-
narii, sed est de Jure Patronatus alicujus, ad
cujus Patroni præsentationem Ordinarius Cle-
ricum idoneum præsentatum in tali Beneficio
instituit, seu ei tale Beneficium concedit.
Communis cum Glossa *loc. c.* Barbosa *loc. c.*
num. 272. Abbas in *cap. Auctoritate* 4. *de In-*
stitution. num. 7. Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal.*
tit. 7. num. 4.

8 Institutio est triplex, scilicet *Collativa,*
Auctorizabilis, & *Corporalis*. Abbas in *c. Au-*
ctoritate num. 7. & 8. Fagnan. in *cap. Cum*
Ecclesia 3. de causa possession. num. 28. & seq.
Reiffenstuel *loc. c. num.* 5. & communis alio-
rum cum Glossa in *cap. Cum Beneficium* 1. *de*
Regulis Juris in 6. ubi circa medium sic ex-
presse habet: *Dicendum, quod triplex est insti-*
tutio, quadam est institutio tituli collativa; alia
est institutio Auctorizabilis quoad commissionem
Curæ Animarum; alia est institutio realis, &
actualis, quæ vocatur Investitura, seu inductio
9 *in possessionem realem, & corporalem*. Institu-
tio *Collativa* (quam aliqui verbalem appel-
lant) ea est, per quam ab Ordinario verbis,
aut litteris confertur, seu conceditur titulus
Beneficii Clerico idoneo ad ipsum a legitimo
10 Patrono nominato, seu præsentato. Institutio
Auctorizabilis aliud non est, quam approbatio
ad exercendam curam animarum, sive com-
missio curæ animarum, ut expresse dicit Glos-
sa *numero antecedenti adducta*, & Summarium
in *c. Cum satis 4. de Officio Archidiaconi*, ibi:
Archidiaconus sine mandato Episcopi non com-
mittit curam animarum, idest non habet institu-
tionem auctorizabilem. Institutio *Corporalis*, 11
sive realis aliud non est, quam inductio in
actualem possessionem Beneficii, per quam
videlicet datur vera & realis possessio ipsius
Beneficii per legitimum Superiorem alicui col-
lati, & de hac institutione corporali fit ex-
pressa mentio in *cap. Ad hæc 7. de Offic. Ar-*
chidiaconi, ibi: *Institutio corporalis tam super*
Beneficiis, quam etiam Dignitatibus ad ipsum
(Archidiaconum) *debeat pertinere*. Hæc in-
stitutio corporalis alio nomine vocatur Inve-
stitura, Installatio, missio in actualem pos-
sessionem.

Institutio collativa de jure communi perti- 12
net ad Episcopum loci, in quo situm est Be-
neficium; *cap. Omnes Basilicæ* 10. *causa* 16.
qu. 7. c. Ex frequentibus 3. de institution., cap.
Cum ex injuncto 12. *de Hæretic. in fine*. Et
sic tenet communis cum Fagnano in *c. Eam*
te n. 6. de ætate & qualitate, & c. Auditis
num. 2. de præscription. Barbosa *part. 3. de Of-*
fic. & potest. Episcop. allegat. 72. num. 176. &
Abbate in *cap. Cum Ecclesia Vulterana num.* 8.
de electione. Etiam Vicarius Generalis Epi- 13
scopi virtute mandati Generalis potest insti-
tuere in Beneficiis præsentatos a Patronis;
cap. Ex frequentibus 3. de institutionibus, Glos-
sa *ib. verb. Officialium*, Abbas *ib. num.* 7.
Barbosa *ib. num.* 3. & alii communiter. Et- 14
iam Capitulum, seu Vicarius Capitularis, Se-
de vacante, textu expresso in *cap. Etsi Ca-*
pitulum 1. de Institution. in 6. ibi: *Etsi Ca-*
pitulum Sede vacante Beneficia, quæ ad Colla-
tionem Episcopi pertinet, conferre non possit,
Præsentatos tamen a Patronis potest admittere,
si sint idonei, & eos instituere in Beneficiis,
ad quæ fuerint præsentati; Licet ad Episcopum
(si superesset) admissio, & institutio hujusmo-
di pertineret.

Prælatis inferioribus non competit de ju- 15
re communi potestas instituendi in Beneficiis
præsentatos. *Communis, arg. cap. Omnes Ba-*
silicæ 10. caus. 16. quæst. 7. cap. Ex frequen-
tibus 3. de Institutionibus, cap. Cum ex injun-
cto 12. de Hæretic. in fine, cap. Etsi Capi-
tulum 1. de Institutionibus in 6. Potest tamen 16
ipsis talis instituendi facultas competere, ex
aliquo Jure speciali, verb. grat. ex privile-
gio,

gio, fundatione, consuetudine, aut præscriptione legitime completa. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 72. *num.* 184. cum aliis ibi allegatis, Pirhing *lib.* 3. *decretal. titul.* 7. *num.* 6. Reiffenstuel *ibidem num.* 5. Azorius *part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 22. *quæst.* 1. & alii, & ostenditur conclusio per singulas partes.
17 Quod enim possit eis competere talis facultas ex privilegio, seu speciali concessione, colligitur *ex cap.* (*Super eo* 13. *de Officio Delegati*, *ex cap. Ex frequentibus* 3. *de institutionibus*, juncta Glossa verb. *Officialium*, *& cap. Cum satis* 4. *de Offic. Archidiaconi*, ibi: *Sine licentia, & mandato Episcopi*.
18 Quod possit eis competere talis facultas ex fundatione saltem ab antiquo facta, colligitur *ex cap. Significatum* 11. *de præbend. cap. Præterea* 23. *de Jurepatron. & cap. Quanto* 16. *de censibus*, ex quibus desumitur, posse Fundatorem Beneficii in limine fundationis adjicere quascumque voluerit qualitates, leges, seu conditiones sibi benevisas, ceteroquin possibiles, ac honestas cum consensu Ordinarii; Unde si in limine fundationis de consensu Episcopi fuerit apposita qualitas ista, seu conditio, ut institutio in tali Beneficio pertineat ad inferiorem, poterit equidem talis Inferior instituere Præsentatum ad ipsum; Abbas in *cap. Cum dilectus num.* 4. *de consuetudin.* Barbosa *lib.* 3. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 12. *num.* 208. Pirhing *loc. cit. num.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. numer.* 28. & alii.
19 Dicitur autem notanter *ex fundatione saltem ab antiquo facta*, quia in novis fundationibus non potest amplius poni talis lex, seu conditio, eo quod Concilium Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 12. *de reformat.* provide decreverit, *ut in casu fundationis, hujusmodi institutio Episcopo, & non alteri inferiori reservetur*. Hinc Sacra Congregatio ejusdem Concilii Interpres consulta, an in Juribus Patronatus, quæ post Concilium acquiruntur, reservari possit institutio alteri, quam Episcopo? Respondit, non posse in Ecclesiis etiam exemptis, nisi Rector illius ordinaria fungeretur jurisdictione. Sic refert Fagnan. *lib.* 1. *decretal. in cap. Cum Ecclesia Vulterana* 31. *de electione n.* 31.
20 Quod possit ei competere talis facultas ex consuetudine, colligitur *ex cap. Dudum* 53. §. *Sed cum in jure, de election. cap. Dilecto* 10. *de Offic. Archidiacon.*, *cap. Cum venissent* 6. *de institution. cap. Referente* 7. *de præbend. cap. Ad hæc* 2. *de excessib. Prælat.* Et tenet Glossa in *cap. Super eo* 15. *verb. Archidiaconus*, *de Officio Delegati*, & alia Glossa in *citat. cap. Referente*, *verb. Assignavit*, Fagnan. in *cap. Eam te* 4. *de ætat. & qualitate num.* 7. Abbas in *cap. Cum satis* 4. *de Offic. Archidiac.*, Seraphin. *dec.* 306. *num.* 9. Reiffenstuel *loc. c. num.* 30. Barbosa *cit. allegat.* 72. *num.* 184. cum aliis ibi allegatis. Quod possit eis com- 21
petere talis facultas ex præscriptione legitime completa, colligitur *ex cap. Placuit* 1. *cap. de quarta* 4. *cap. Ad aures* 6. *cap. Auditis* 15. *& cap. Cum olim* 18. *de præscriptionibus*. Et de præscriptione immemoriali tenet Barbosa *cit. allegat.* 72. *num.* 174. citans Marium Antonium *variar. resol. lib.* 1. *resolut.* 47. *num.* 6. & Lambertinum *lib.* 2. *part.* 2. *quæst.* 1. *princip. part.* 10. Immo Azorius *part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 22. *quæst.* 3. Pirhing *loc. cit. num.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 31. & alii istud concedunt absolute de præscriptione, & non necessario requirunt immemorialem, ut requirit Barbosa *loc. cit.* idque juxta generalia principia in materia præscriptionis tradi solita, & sic tenet enim Fagnanus *in cit. cap. Auditis num.* 6. ubi dicit, quod Prælatus inferior, si solus instituerit, spatio annorum quadraginta præscribit excluso Episcopo, & idem sentire asserit Alexandrum de Nævo *in cit. cap. Auditis n.* 25. & Innocentium *in cap. Cum olim*, *de restitut. spoliator.*

Prælatis inferioribus etiam Regularibus competit jus instituendi in Ecclesiis sibi pleno jure subjectis, ut colligitur *ex cap. in Lateranensi* 31. *de præbend.* argumento a sensu contrario desumpto ex sequentibus verbis, ibi: *Statuentes nihilominus quatenus* (Religiosi) *in Ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, juxta ejusdem Concilii statuta Episcopis instituendos Presbyteros repræsentent, ut illis de plebis cura respondeant*, concordat *Clement. unica, de excessibus Prælat.* §. *Quidam præterea*, *& cap. Cum & plantare* 3. §. *In Ecclesiis*, *de privil.* ubi Glossa verb. *Pleno jure* infert, quod in Ecclesiis pleno jure, idest in spiritualibus, & temporalibus ad Religiosos pertinentibus, nihil possit Episcopus attentare in illos, & ita institutio, & destitutio, quoad temporalia, & spiritualia ad ipsos pertinent; *cap. Visis litteris* 1. *caus.* 16. *quæst.* 2. & tenent Fagnan. *in cap. Cum venissent* 6. *de institutionibus n.* 14. Barbosa *d. allegat.* 72. *num.* 184. Pirhing *loc. cit. n.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 32. & alii. 22

Laici quicumque sint, nullo modo possunt proprie instituere Clericum in aliquo beneficio, ut colligitur *ex cap. Præterea quia* 4. *de Jurepatronatus*, ubi Laici, qui Clericos instituere, 23

tuere, vel destituere præsumunt in Ecclesiis etiam Patronatus, jubentur excommunicari. Item *ex cap. Si quis deinceps* 12. *& cap. Quoniam* 13. *caus.* 16. *quæst.* 7. ubi Clericus non solum pœnæ suspensionis, sed etiam excommunicationis subjacere decernitur, qui investituram Ecclesiarum contra statuta Sanctorum Patrum de manu Imperatoris, vel Regis, aut alterius Laicæ personæ suscipere præsumpserit. Et ratio est, quia potestas instituendi in Beneficiis est spiritualis, cujus incapax est Laicus; *cap. Decernimus* 2. *de judiciis, & cap. Causam, q.* 6. *de præscript.* cum similibus.

24 Institutio auctorizabilis, sive potestas conferendi curam animarum de jure communi pertinet ad Episcopum solum privative ad Prælatos inferiores, nisi habeant jurisdictionem quasi Episcopalem in Clerum, & populum privative ad Episcopum, textu expresso *in cap. Cum satis* 4. *de Offic. Archidiaconi, ubi* Glossa *fin.* & DD. communiter, & concordat *cap. Nullus* 11. *caus.* 16. *quæst.* 7. ubi id expresse

25 statuitur. Dicitur autem notanter, *nisi habeant jurisdictionem quasi Episcopalem in Clerum, & populum privative ad Episcopum*, quia tales Prælati inferiores sunt nullius Diœcesis, & sunt ita constituti in proprio Territorio, ut veniant nomine Diœcesani juxta Glossam *in Clement.* 1. *verb. Diœcesanis, de foro competent.* & Abbatem *ibi n.* 25. Cardinal. *in quarta q. num.* 2. Imolam *num.* 38. Vitalin. *n.* 4. Unde quia omnimodam habent jurisdictionem in Clerum, & populum privative ad Episcopum, hoc ipso obtinent potestatem tradendi curam animarum, quam nemo alius præter Papam potest concedere; Fagnanus *lib.* 1. *decretal. in cap. Eam te nu.* 4. *de ætat. & qualitate, & in cap. Cum contingat num.* 31. *&* 37. *de foro competent.* allegans sententiam Sacræ Congregationis Concilii, Reiffenstuel *loc. cit. n.*

26 37. & alii communiter. Institutio auctorizabilis, seu potestas conferendi curam animarum non potest competere neque vi consuetudinis, seu præscriptionis Prælatis inferioribus non habentibus proprium Territorium privative ad Episcopum; *cap. Cum satis* 4. *de Offic. Archidiaconi*, ubi Alexander III. Elianensi Archidiacono (qui sine licentia Episcopi sui committebat curam animarum, dicens hoc ex consuetudine sibi licere, prout refert Glossa *in casu ibidem*) rescripsit in hæc præcisa verba: *Quoniam igitur obtentu alicujus consuetudinis non debes contra SS. Patrum Constitutiones venire, & quod ad tuum non spectat officium vendicare, mandamus, ut nemini sine licentia, & Mandato Episcopi curam præsumas committere animarum*, & sic tenent *in d. cap. Cum satis*, Abbas *num.* 3. Joann. Andr. *ibid. nu.* 6. *&* 18. Layman *notand. unic.* Fagnan. *in cit. cap. Eam te, de ætate & qualitat. n.* 3. Azorius *par.* 1. *lib.* 5. *cap.* 19. *§. Consuetudo item*, Pirhing *lib.* 1. *decretal. tit.* 23. *num.* 13. Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 7. *num.* 38. & alii *arg. cit. cap. Cum satis* 4. *de Officio Archidiaconi*, & Concil. Trident. *sess.* 7. *cap.* 13. *de reformat.* ubi statuit nullos Clericos posse institui etiam prætextu *cujusvis privilegii, seu consuetudinis etiam ab immemorabili tempore præscriptæ, nisi fuerint prius a locorum Ordinariis examinati, & idonei reperti*; unde patet, nulla consuetudine introduci posse, ut in Ecclesiis Episcopo subjectis sine ejusdem approbatione ab aliquo Prælato inferiori instituantur Clerici ad curam animarum. Quidquid in contrarium sentiat Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 72. *num.* 185. & nonnulli alii ab ipso citati, & post ipsum Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 7. *n.* 8.

Institutio corporalis, seu realis, vulgo *Investitura*, seu *Installatio* spectato Jure communi spectat ad Archidiaconum, textu expresso *in cap. Ad hæc* 7. *§. in quadam, de Officio Archidiaconi*, ibi: *Institutio corporalis tam super beneficiis, quam etiam Dignitatibus ad ipsum* (Archidiaconum) *debet pertinere*. Dicitur au- 27

28 tem notanter *spectato jure communi*, quia ex consuetudine tale Jus est Archidiacono sublatum, & Episcopo etiam adjudicatum, ut fere ubique Institutio corporalis, seu Investitura in Beneficiis jam pertineat ad Episcopum, vel delegatum ab eo; *arg. cap. Licet Episcopus* 27. *de præbend. in* 6. Gonzal. *in cit. cap. Cum satis, de Officio Archidiaconi num.* 3. Barbosa *de Dignitatib. cap.* 5. *num.* 3. Cardin. Petra *tom.* 5. *comment. in Constit.* 4. *Callisti III. n.* 123. Covarruv. *lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 16. *num.* 7. *vers. Tertius casus*, Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 7. *n.* 5. Reiffenstuel *ibid. num.* 44. & alii passim.

Is, ad quem spectat collatio Beneficii, non potest seipsum instituere; *Communis*, textu expresso *in cap. Cum ad nostram* 7. *de Institutionibus* assignata ratione: *Cum inter dantem, & 29

accipientem debeat esse distinctio personalis*. Immo is, ad quem spectat collatio Beneficii nec ab alio a se delegato potest institui: *Communis* textu expresso *in cit. cap. Cum ad nostram*, ibi: *Sed nec ab alio beneficium recipere potuit, cum jus conferendi alius non haberet*; Delegatus enim non confert jure proprio, sed jure, 30

aut

aut auctoritate Delegantis, cujus personam repræsentat, ac vices gerit, & ideo in effectu Delegans sibi ipsi conferret beneficium, & se ipsum institueret, nam, ut dicitur *in cap. Qui facit 72. de Regul. Juris in 6. Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.*

31 In Beneficiis Ecclesiasticis Laici non possunt institui, sed soli Clerici; *Communis, arg. cap. In Ecclesia vestra 2. de institutionib.* ibi: *Cum Laici non debeant in Canonicorum numero computari*, & ideo excluduntur Laici, ut sine speciali dispensatione Apostolica nequeant institui, nec sufficiat, si post institutionem in Beneficio, vel etiam collationem ipsius fiant Clerici suscipiendo primam Tonsuram; *arg. cap. Ex litteris 6. de transactionibus*, & notat Glossa *fin.* & Abbas *ibid. num. 3.* & alii communiter.

32 Clerici possunt institui in Beneficiis certum Ordinem Sacrum requirentibus, licet istum nondum habeant, dummodo intra tempus a Iure statutum possint ad requisitum Sacrum Ordinem promoveri, & alias sint idonei; *Communis*, textu expresso *in cap. Si his, 2. de instit. in 6.* ibi: *Si is, ad quem Rectoris præsentatio in aliqua Parochiali Ecclesia noscitur pertinere, quempiam non constitutum in Sacris præsentet ad eam, ipsum (dummodo alias sit idoneus, & infra tempus a Jure statutum ad Ordines, quos ipsius Ecclesiæ cura requirit, valeat promoveri) decernimus admittendum.*

33 Tempus institutionis præsentatorum faciendæ in Beneficiis non reperitur a Jure præfixum, & determinatum, dummodo non diu differatur; *Communis* cum Corrad. *c. 7. n. 11.* Lotter. *q. 13. n. 59.* Pirhing *lib. 3. decretal. tit. 7. n. 9.* Garcia *part. 10. de Benefic. part. 4. nu. 1.* & Rota *in Dertonens. Juris Patronatus 8. Febr. 1599. coram D. Penna*, in qua fuit dictum, quod Beneficium non est devolutum ex eo, quod Ordinarius distulerit instituere, cum non sit tempus præfixum &c. ut ex Garcia refert, & tenet Reiffenstuel *lib. 3. decret. tit. 7. n. 73.* & Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part. 3. allegat. 72. num. 191.* ubi allegat etiam Rotam *dec. 4. de Jurepatr. in noviss.*

34 Si autem habens potestatem instituendi præsentatos sit negligens, aut plus æquo differat, seu penitus recuset instituere, tunc recurrendum est ad Superiorem, v. gr. ad Archiepiscopum, qui Episcopo præfigat certum tempus ad instituendum, quo elapso ipse Archiepiscopus potest supplere, vel compellendo Episcopum ad instituendum, vel ipsemet instituendo præsentatum, ne ex diuturniori vacatione Beneficiorum, ac defectu Rectorum Ecclesiæ vacantes diutius patiantur in divinis, aut aliquod grave dispendium patiantur in facultatibus suis, & si sint Curatæ, grave periculum immineat animarum, ut dicitur *in cap. Ne pro defectu 41. de elect.* & sic tenent Doctores passim cum Reiffenstuel *loc. cit. num. 74.* Antonell. *de tempor legal. lib. 3. cap. 17. num. 2.* Barbosa *loc. cit.* 35

Ob quam causam S. Pius V. Constitut. incip. *In conferendis* statuit, ut in Parochialibus cujuscumque Juris Patronatus Institutio fiat intra bimestre a die præsentationis computandum, quo tempore *Ordinariis* (sunt verba Bullæ §. 4.) *Institutionem facere negligentibus possint Patroni pro hujusmodi institutione obtinenda habere recursum ad Metropolitanum, vel viciniorem Ordinarium, aut Sedem Apostolicam*; Antonell. *de tempore legali lib. 3. c. 17. num. 3.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 74.* Pax Jordan. *tom. 2. de re Benefic. lib. 10. tit. 7. de Jurispatronat. num. 406.* & alii communiter; Castropalao autem apud La Croix *lib. 4. n. 167.* dicit, fieri non debere Institutionem durante tempore concesso ad præsentandum; Tum quia Laicus interea potest variare, tum maxime quia posset alius interea prætendere, & probare jus præsentandi.

Ritus, seu modi realiter, & corporaliter instituendi, seu investiendi in Beneficiis solent esse varii pro diversitate locorum, ut notant Engel *lib. 3. decretal. tit. 7. num. 5. & 6.* Pirhing *ibid. n. 1.* Zoesius *ibid. n. 4.* Reiffenst. *ibid. n. 49.* Sannig *eod. tit. c. 3. n. 4.* & alii. Unde in praxi expedit laudabiles cujuslibet loci consuetudines, & Ritus realiter, seu corporaliter instituendi, vel investiendi in Beneficiis ab antiquo usitatos observare; *arg. cap. Cum tanto 11. de consuetudine.* 36

Institutus quoad titulum in Beneficio, quamvis non possit ejus possessionem capere propria, & sola sua auctoritate, accedente tamen consensu, seu licentia legitimi Superioris volentis tradere possessionem corporalem, potest eam capere nullo alio eum introducente in ipsam, ut passim fatentur Doctores, eo quod jam interveniat Auctoritas Superioris; Abbas *in cap. Auctoritate 4. de Institutionibus*, Covarr. *Variar. resolut. lib. 3. c. 16. num. 7.* Rebuffus *in praxi Beneficior. tit. de missione in possess. num. 6.* Layman *in cap. Nosti num. de election.* Engel *lib. 3. decretal. tit. 7. num. 5.* Reiffenstuel *ibid. num. 52.* Jul. Clar. in §. *Feudum q. 26. num. 1.* Jason. *l. Si ex stipulatione num. 5. ff. de acquirend. possess.* & alii; & observatur passim pro Beneficiis erectis in Ecclesiis Regularium, 37

rium, pro quorum possessione sufficit legitima Institutio, seu respective legitima collatio nullo alio introducente, maxime cum rerum possessio possit etiam acquiri traditione scripturæ, aut instrumenti, in quo jus tradentis continetur, per textum *in l.* 1. *Cod. de donationibus*, ubi dicitur, quod qui tradit instrumentum, videtur tradere possessionem rei.

37 Instituens potest gratificari, quando duo ab eodem Patrono laico præsentati sunt æque digni, textu expresso *in cap. Cum autem* 24. *de*
38 *Jurepatr.* Quando plures Patroni diversos æquali numero suffragiorum præsentant, si moniti nolint consentire in unum, & Episcopum neutrum ex præsentatis possit instituere absque atroci scandalo facti, tunc potest Episcopus gratificari uni, & tertium aliquem eligere; Lotter. *q.* 6. *num.* 27. La Croix *l.* 4. *nu.* 364.
39 cum variis aliis. Institutio potest fieri extra Diœcesim, vel Territorium instituentis, cum sit actus voluntarius, & extrajudicialis; Garciaz, Gonzalez, Leurenius, & alii cum La Croix *loc. cit. n.* 366.

Additiones ex aliena manu.

40 In fundationibus post *Concilium Tridentinum* factis haud posse institutionem reservari Inferiori carenti ordinaria jurisdictione, præter allegatos ab Auctore *nu.* 19. recte firmavit Rota *cor. Molin. decis.* 158. *num.* 5. & *sequent.* li-
41 cet de hoc dubitasse videatur postmodum idem supremum Tribunal *in Colonien. Vicariæ de Buttgen* 9. *Martii* 1750. §. 8. *coram Reveren. P. D. Camilliac.*

42 Et ut probe monuit Rota *coram Molino dicta decis.* 158. *num.* 7. & 8. Concilium Tridentinum dum *sess.* 14. *cap.* 12. *de Reformat.* vetat in fundationibus reservari institutionem Inferiori carenti jurisdictione ordinaria, intelligendum est non de institutione auctorizabili, sed de institutione collativa.

43 Institutionem auctorizabilem, *vicario tamen nomine Episcopi*, competere etiam posse præscriptione Prælato inferiori, qui careat territorio separato, jurisdictionem vero ordinariam habeat, contra quam tenet Auctor *num.* 26. firmavit pluries Rota, & signanter *in Burgen. Jurisdictionis S. Joannis super territorio separato* 10. *Decemb.* 1725. §. 18. & 2. *Junii* 1726. §. 10. *cor. bon. mem.* Cerro, & 9. *Januarii* 1728. §. 16. *cor. bon. mem. Ratt.*, inter impressas *dec.* 163. *num.* 13. & 28. *Martii* 1735. §. 16. & 20. *Januarii* 1737. §. 12. *cor. Rev. P. D. Bussio Decano*, & 16. *Maii* 1738. §. 15. *cor. clar. mem. Calcagnin.* Atque hinc tenuit 44
in mox allegatis decisionibus, auctorizabilem institutionem argumentum haud præbere territorii separati.

Quando processum ab Ordinario dici debeat 45
potius per viam institutionis, quam gratificationis, vel e contra, vide apud Rot. *in Majoricen. Beneficii* 4. *Decemb.* 1744. *cor. bon. mem. Vicecomite*, *in Colonien. Personatus* 14. *Februar.* 1746. *cor. R. P. D. Camilliac.* & 13. *Martii* 1747. *cor. bon. mem. Vicecomit.* & 19. *Januar.* 1748. *cor. Illustriss. Molino.*

INSTRUCTIO PAROCHORUM, ET ALIORUM CONFESSARIORUM

Pro casibus, pro quorum absolutione, seu dispensatione recurrendum est ad Sacram Pœnitentiariam.

CUM sæpe contingat, Pœnitentes Censuris, 1
Irregularitatibus, votorum obligationibus, Matrimoniorum impedimentis, aliisque hujusmodi casibus reservatis ad Sacram Pœnitentiariam, seu Sanctam Apostolicam Sedem spectantibus, irretitos accedere ad Parochos, seu Confessarios, qui præsertim in Pagis, aut locis ruralibus viam, ac modum recurrendi ad dictam Sacram Pœnitentiariam non plene & plane sciant; Indeque ipsis Pœnitentibus non parva, ac pauca mala, & incommoda obveniant, ad ipsa evitanda traditur hic brevis instructio, qua omnibus prædictis recurrendi modus, ac via planatur.

Parochi igitur, aliique Confessarii, ad quos 2
similes Pœnitentes accesserint, debent ipsos diligentissime examinare circa causas, omnesque circumstantias suorum casuum; ipsisque bene perceptis, ac caute perpensis, poterunt casus plene cum omnibus suis causis & circumstantiis expressos, reticito tamen nomine, & cognomine Pœnitentis, scribere per simplex NN. in Charta quocumque idiomate, sive latino, sive vulgari, ac nativo propriæ Regionis, cum Sacra Pœnitentiaria suos ex quacunque Regione Pœnitentiarios subordinatos habeat, debebuntque in fine perfectæ expositionis casus significare modum, & viam, per quam a Sacra Pœnitentiaria responsio secura dirigi possit, notando videlicet Oppidum, seu Civitatem, Diœcesim, & Provinciam cum expressione nominis, & cognominis, cui sit rescriben-

bendum; quamvis tale nomen, & cognomen sit fictitium, & casum sic expressum cum data diei, mensis, & anni poterunt directe per postam, seu communem publicum Tabellarium mittere Romam Emin. Majori Pœnitentiario in hunc modum.

Eminentissime & Reverendissime Domine.

3 NN. conscius (vel ignarus) impedimenti, contraxit in facie Ecclesiæ Matrimonium cum muliere, cujus matrem, aut filiam, seu sororem prius carnaliter cognovit. Quare cum absque scandalo separari non possint, & impedimentum sit occultum, humillime supplicat pro absolutionis, & dispensationis remedio. Dignetur Eminentia Vestra rescribere NN. in Civitate N. Interim Orator ad Eminentiæ Vestræ pedes humiliter provolutus, & pro ejusdem incolumitate precans, silet. N. die 20. Jan. 1744.

4 Advertendum hic est, quod loco N. N. debet exprimi nomen, & cognomen, quamvis fictitium illius, cui a Sacra Pœnitentiaria est scribendum, & loco *in Civitate N.* debet exprimi nomen Civitatis, seu Oppidi, & pro majori facilitate exprimi etiam cujus sit Diœcesis, & Provinciæ. Et insuper valde expedit, ut in Epistola supplicetur quod Eminentissimus Pœnitentiarius dignetur dirigere Breve seu Gratiam simplici Confessario ex approbatis ab Ordinario, maxime si in tali loco non desint Confessarii Magistri in S. Theologia, seu Decretorum, aut in jure Canonico Doctores, aut alii ad id privilegiati; vel si tales adsint, non possint de facili induci pœnitens ad eis suam aperiendam conscientiam, & tandem ut supra concepta, & scripta Epistola seu supplicatio debet dirigi cum hac externa, seu a foris inscriptione.

Eminentissimo & Reverendissimo Domino Cardinali Majori Pœnitentiario. Romam.

5 N. N. Vir laicus, seu femina libera emisit simplex votum Castitatis perpetuæ, sed cum adsit, vel futurum esse prævideat periculum incontinentiæ, nisi nubat, supplicat sibi votum commutari ad effectum contrahendi Matrimonium. Dignetur Eminentia Vestra rescribere Cajo Pamphilio Presbytero Confessario in Civitate Cremonæ Provinciæ, & Status Mediolanensis, seu Fratri Francisco Rubeo a Turricella Sacerdoti Professo Ordinis Minorum in Conventu S. Bernardini Alexandriæ Provinciæ Mediolanensis, & Ditionis Ducis Sabaudiæ Regis Sardiniæ &c. Interim Orator ad Eminentiæ vestræ pedes &c. ut *supra n.* 3.

N. N. Sacerdos contraxit Excommunicationem, & Irregularitatem ex homicidio occulto ab eo ob talem, vel talem causam, clam tali modo patrato, aut procurato in persona hominis Diaconi, seu Sacerdotis Sæcularis, aut Regularis, & ex tunc vitandi scandali causa, vel ne se proderet, semper libere ut prius, continuavit in exercitio Ordinum; Aut abstinuit; sed cum diu absque scandalo abstinere non possit, humillime supplicat pro remedio. Dignetur Eminentia Vestra &c. *ut sup. n.* 5. 6

Et hæc adducta supplicationum exemplaria possunt, variatis variandis, inservire pro omnibus aliis casibus, qui in dies possunt occurrere. Unde poterunt Confessarii, seu Pœnitentes ipsis dictis exemplaribus instructi pro quocumque simili occulto casu consimiles supplicationes, tute, & fidenter ad Eminentissimum Majorem Pœnitentiarium Romam dirigere: Et si forte aliquando responsio tardaverit, iterum rescribere, ne forte prior Epistola deperdita fuerit, sic firmiter certi quod ad ipsum perventa eorum Epistola statim gratis providebitur de opportuno remedio, quod solet expediri tenore sequentis formulæ. 7

N. tituli S. . . . . Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, *Discreto viro Confessori Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario per Latorem præsentium ad infrascripta specialiter eligendo salutem in Domino.* „ Ex parte Latoris præsentium Nobis oblata petitio continebat, quod „ ipse alias Matrimonium cum muliere, cujus sororem antea carnaliter cognoverat, „ publice in facie Ecclesiæ contraxit, & successive consummavit. Cum autem, sicuti „ eadem petitio subjungebat, lator prædictus „ ob impedimentum ex præmissis proveniens „ in dicto Matrimonio remanere nequeat absque Apostolicæ Sedis dispensatione, ad evitanda scandala, quæ, si divortium fieret „ inter eos, verosimiliter oriri possunt, ac „ pro suæ conscientiæ quiete cupit a præmissis, quæ sunt occulta, & de quibus plurimum dolet, absolvi, secumque desuper dispensari; Quare supplicavit humiliter, ut sibi super hoc de opportuno remedio providere dignaremur. Nos itaque, qui Pœnitentiariæ Domini PP. curam gerimus, hujusmodi supplicationibus inclinati auctoritate „ Apostolica specialiter Nobis concessa discretioni tuæ committimus, quatenus, si est „ ita, dictum latorem, audita prius ejus Sacramentali Confessione, ac sublata occasione siqua adhuc extat amplius cum dicta sorore 8

„ rore peccandi, a quibusvis sententiis, Censuris, & pœnis Ecclesiasticis, quas propter „ præmissa quomodolibet incurrit ab incestu, „ & excessibus hujusmodi absolvas hac vice „ in forma Ecclesiæ consueta, injuncta inde „ ei pro tam enormis libidinis excessu gravi „ pœnitentia salutari, ac Confessione Sacramentali peccatorum suorum singulis scilicet „ mensibus, ut minimum semel, aut quoties tibi videbitur, & aliis, quæ de jure „ fuerint injungenda. Demum dummodo impedimentum præfatum sit occultum, & separatio inter latorem, & præfatam mulierem fieri non possit absque scandalo, ex „ cohabitatione vero de incontinentia probabiliter timendum tibi visum fuerit, aliudque Canonicum non obstet impedimentum, „ cum eodem latore & dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita „ caute, ut latoris delictum nusquam detegatur, Matrimonium cum eadem, & uterque „ inter se de novo secrete ad vitanda scandala, præmissis non obstantibus contrahere, „ & in eo postmodum remanere licite valeant, misericorditer dispenses, prolem susceptam, siqua sit, & suscipiendam exinde „ legitimam decernendo in foro conscientiæ, „ & in ipso actu Sacramentalis Confessionis „ tantum, & non aliter, neque ullo modo; „ Ita quod hujusmodi absolutio & dispensatio latori in foro judiciario nullatenus suffragentur: nullis super his testibus adhibitis, aut litteris datis, seu processibus confectis, sed præsentibus laniatis, quas sub „ pœna Excommunicationis latæ sententiæ laniare tenearis, ita ut nullum earum exemplum extet, neque eas latori restituas; „ quod si restitueris, nihil ei præsentes litteræ suffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum sub sigillo Officii Pœnitentiariæ. „

9 Prima clausula specialiter in ipsa formula observanda est sequens: *Discreto viro Confessori Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario per latorem præsentium ad infrascripta specialiter eligendo*. Quæ clausula quomodo sit intelligenda quoad omnes qualitates requisitas ad hoc, ut aliquis aperire, & exequi possit Litteras dispensationis a S. Pœnitentiaria emanatas, habes sub verbo *Executor Litterarum Apostol. num. 39. ad 49.* Vid. ibi.

10 Secunda clausula nempe: *Discretioni tuæ committimus, quatenus, si ita est &c.* denotat, quod Executor debeat diligenter indagare veritatem precum, diligenter se solo absque testibus examinando pœnitentem, an revera Matrimonium sit jam contractum, an impedimentum sit occultum, an scandala ex separatione probabiliter sint metuenda, seu an alia causa finalis allegata subsistat, & hujusmodi. Et si repererit preces veritate niti, dispensare poterit: si autem repererit veritate non niti, dispensare non poterit. Et ratio est, quia veritas precum est conditio requisita, tamquam necessaria forma ad valorem dispensationis, unde si non servetur, invalida erit dispensatio. Sic communiter Doctores *arg. l. Diligenter 5. ff. Mandati, c. Cum dilecto 20. de Rescriptis*. Non est tamen necessarium tale examen, si Executor sine ipso certo, & indubitate sciat dictas preces veritate niti, ut tradunt passim DD. *argum. c. Eum 31. de regul. juris in 6.* ibi: *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet*.

Tertia clausula nempe: *Audita prius ejus Sacramentali Confessione*, denotat, quod Confessarius ad exequendam dispensationem electus debeat prius pœnitentis Confessionem Sacramentalem audire, quia verba d. Clausulæ conditionem important; *l. A Testatore 109. ff. de conditionib. & demonstrationib.* Conditio autem dat formam omnino observandam; *l. Qui heredi 44. & l. Mævius 55. ff. eod.* adeoque d. clausula quo ad Confessionem a Pœnitente præmittendam, & a Confessario electo audiendam, est omnino ad valorem dispensationis observanda; *arg. l. Diligenter 5. ff. Mandati, cap. Cum dilecta 22. de Rescriptis*, Corrad. in *praxi dispensat. lib. 8. cap. 10. num. 31.* Vincentius de Justis *de dispensat lib. 1. cap. 8. num. 106. & seq.* Gobat in *Quinar. tract. 4. cap. 37. n. 176.* Reiffenst. *lib. 4. decret. in Append. de dispensat. §. 9. n. 457. & seq.* & ratione moderni styli Pœnitentiariæ introducti tempore Pauli V. testibus Corrado, & Vincentio de Justis *loc. c.* jam omnes DD. communiter, quamvis ante d. Stylum varii scripserint contrarium. 11

Quarta clausula: *Ac sublata occasione, siqua adhuc extat amplius cum d. sorore peccandi*, indicat, Confessarium non posse dispensationem exequi, nisi prius Pœnitens talem occasionem proximam peccandi deseruerit, & se a tali incestu emendaverit, cum in formula dispensationis sit etiam ipsa posita tamquam conditio, & forma necessario observanda per Jura numero antecedenti adducta. 12

Quinta clausula: *A quibusvis sententiis, Censuris &c. absolvas in forma Ecclesiæ consueta*; denotat, Confessarium quoad absolutionem deberi 13

beri ut ea forma, qua Ecclesia in foro Sacramentali uti solet. Reiffenst. *loc. c. n.* 468. Gobat in *Quinar. tr.* 5. *c.* 37. *n.* 207. Bonac. *disp.* 1. *de Legibus q.* 2. *p.* 2. *n.* 19.

14 Sexta clausula: *Injuncta ei pro tam enormis libidinis excessu gravi pœnitentia salutari, ac Confessione Sacramentali peccatorum suorum singulis scilicet mensibus ut minimum semel, aut quoties tibi videbitur*, mandat, quod Confessarius debeat necessario injungere pœnitenti, ut per totam vitam ad *minimum semel* in mense confiteatur: Dictio enim *Ad minimum* idem significat addictio saltem, quæ est implicativa, non limitativa. Barbosa *de dictionibus dict.* 255. *num.* 6. Reiffenstuel *loc. c. n.* 466. Gobat *loc. c. n.* 213. *&* 214. qui *n.* 22. concludit, peccare mortaliter pœnitentem quoties in mense aliquo non confitetur saltem semel, *arg. Clementin. Ne in agro* 1. *de statu Monachor.* Reliqua autem gravis salutaris pœnitentiæ opera, cum non sint determinata a Sac. Pœnitentiaria, videntur relicta arbitrio prudentis Confessarii, qui ei imponat juxta qualitatem delinquentis; Dummodo tamen talis sit, ut gravis dici possit, juxta verba clausulæ: *Gravi pœnitentia salutari*, Reiffenstuel *loc. c. num.* 467. ubi inter alias pœnitentias injungendas assignat Litanias, aut quinquies Pater, & Ave singulis diebus per unum, duos, aut tres annos recitanda, vel singulis hebdomadis Rosarium per totam vitam, aut jejunium uno, vel pluribus diebus in mense, in hebdomada, eleemosynam faciendam pauperibus &c.

15 Septima clausula: *Dummodo impedimentum præfatum sit occultum*, denotat, quod dispensatio non possit exequi, si impedimentum jam esset manifestum, alias esset invalida etiam pro foro interno, ut tradunt communiter DD. cum super impedimentis manifestis dispensatio

16 obtineri debeat a Dataria Apostolica. Immo si impedimentum occultum, super quo conjuges secreto dispensati jam fuerint, aliquo casu temporis cursu publicari contingeret, dispensatio a Confessario facta non juvaret. Et si tale impedimentum denunciaretur Parocho, quamvis certo sciret conjuges fuisse pro foro conscientiæ secreto dispensatos, & ob id tutos esse coram Deo, nihilominus teneretur deferre d. impedimentum ad Ordinarium, qui quamvis etiam sciret fuisse tales conjuges secreto dispensatos super d. impedimento, si impedimentum probari posset per testes, teneretur ipsos conjuges separare, donec aliam dispensationem pro foro externo a Dataria Apostolica impetraverint. Corrad. *in praxi dispensat. lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 35. Navarr. *lib.* 4. *consil. tit. de privil. consil.* 5. *num.* 7. *in prima editione*, Sanchez, *lib.* 3. *disp.* 15. *n.* 9. Basilius Pontius *de Matr. lib.* 5. *cap.* 36. *num.* 7. Vincentius de Justis *loc. c. lib.* 1. *cap.* 6. *a n.* 175. *ad* 177. *& cap.* 8. *n.* 158. *&* 159. Felix Potest. *tom.* 1. *p.* 4. *n.* 4244. Reiffenstuel *loc. c. n.* 489. testans de communi.

Octava clausula: *Et separatio inter latronem* 1
& præfatam mulierem fieri non possit absque scandalo, ex cohabitatione vero de incontinentia probabiliter timendum tibi visum fuerit, mandat Confessario, ut solum dispenset, si omnibus attentis prudenter judicet, conjuges nec sine scandalo amplius separari, nec absque incontinentiæ periculo, ut frater, & soror cohabitare posse. Quod scandalum in separatione, & periculum incontinentiæ in continuatione cohabitationis, cum evitari ordinarie nequeat in similibus casibus, non est necesse ad dispensandum, ut Confessarius nimium in his indaget, sed poterit tale scandalum, & periculum sufficienter deducere ex præteritis, & præsentibus, aut alias consideratis considerandis personarum, ac rerum circumstantiis, & sic dispensationem exequi, seu dispensare. Vincent. de Justis *l.* 1. *c.* 8. *n.* 178. *& seq.* Sanchez *l.* 8. *disp.* 34. *n.* 60. Lezana verb. *Litteræ Apostolicæ n.* 30. Reiffenst. *loc. c. num.* 470. & ipso teste alii communiter.

Nona clausula: *Aliudque Canonicum non obstet impedimentum*, vult, quod Confessarius non 18
possit exequi dispensationem, si cognoscat pœnitentem irretitum esse alio Canonico impedimento præter expressum in supplicatione, quamvis bona fide, & ex ignorantia invincibili illud exprimere omiserit. Et ratio est, quia dispensatio non datur, nec data censetur, nisi super supplicatis, & petitis, adeoque non potest extendi ad non expressa, & non supplicata, ut tenent communiter Doctores *arg. cap. Inter dilectos* 6. §. *Ceterum*, *de fide instrumentor.*

Decima clausula: *Dicta muliere de nullitate* 19
prioris consensus certiorata, sed ita caute, ut Latoris delictum nusquam detegatur, indicat, quod ad valide exequendam d. dispensationem, & revalidandum Matrimonium ratione impedimenti invalide contractum, etiam altera pars impedimenti inscia debet aliquo modo prudenter & caute certiorari de nullitate Matrimonii prius contracti. Scotus *in* 4. *dist.* 35. *quæst. unic.* §. *Respondeo*, *vers. Primus consensus*. Tambur. *lib.* 8. *de Matrim. tract.* 4. *c.* 7.

§. 2.

§. 2. *num.* 6. *&* 8. Pontius *de Matrimon. l.* 4. *cap.* 25. *a n.* 2. Guttierez *de Matrimon. cap.* 47. *a num.* 4. Bonacina *disp.* 12. *de impedim. Matrim. sect.* 14. *concl.* 2. Sanchez *lib.* 8. *disput.* 36. *num.* 5. Navarr. *in Manual cap.* 22. *num.* 17. Comitol. *lib.* 1. *resp. moral. qu.* 120. Bossius *de Matrim. cap.* 2. *a num.* 74. Coninch. *disp.* 24. *dub.* 10. *n.* 90. Aversa *quæst.* 11. *de Matrim. sect.* 4. *vers. Quantum ad tertium*, Castropal. *disp.* 2. *de sponsalib. qu.* 7. §. 2. *num.* 3. Cardenas *d.* 2. *num.* 673. Busemb. *lib.* 6. *tract.* 6. *cap.* 3. *dub.* 3. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *num.* 814. Gobat in *Quinar. tract.* 5. *cap.* 37. *num.* 141. Leo in *praxi ad Litteras Pœnitentiariæ part.* 2. *pag.* 251. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 4. *a n.* 4247. *& seq.* Reiffenstuel *loc. c.* §. 13. *num.* 587. testans de communi aliorum contra Henriq., Ledesm. & alios apud Sanch. *l.* 2. *disp.* 36. *n.* 2. relatos. Et ratio est, quia d. clausula, cum sit in ablativo posita conditionem necessariam importat; *arg. l. A testatore* 109. *ff. de conditionib. & demonstrat. l. Si debitor*, §. 1. *ff. Quibus modis pignora*, adeoque est necessario observanda, *arg. l. Diligenter* 5. *ff. mandati*, *cap. Cum dilecta* 22. *de Rescriptis*. Tum quia Matrimonium prius invalide contractum non potest novo consensu revalidari, nisi utraque pars sciat nullitatem ipsius, cum voluntas non feratur in incognitum, ex Aristotele 2. *de Anima*, *comment.* 39. & nihil incognitum sit volitum, ex S. Augustino 13. *de Trinitate*, *& l. Cum Aquiliana* 5. *ff. de transactionibus* cum similibus. Tum etiam quia teste doctissimo P. Comitolo *l. c.* sic expresse respondit Clemens VIII. specialiter ab ipso super hac controversia consultus, nempe *esse necessarium novum consensum utriusque, admonito prius Marito de Matrimonii nullitate*. Tum tandem quia hic agitur de valore Sacramenti. Unde quamvis contraria opinio esset probabilis, cum nostra sit vere probabilior, ac tutior, & alia minus probabilis, ac minus tuta, sequenda est nostra, alia relicta, utpote subjecta damnationi factæ ab Innoc. XI. die 2. Martii 1679. in 1. propositione ut advertunt Cardenas in 2. *Crisi dis.* 2. *a num.* 669. La Croix *l. c. n.* 814. Reiffenstuel *l. c. num.* 605. & alii.

20 Non est tamen necesse, ut pars conscia certioret partem insciam de causa nullitatis Matrimonii, seu ei revelet, quale fuerit impedimentum, ut tenent communiter DD. sed sufficit, si dicat aliquid ad valorem defuisse, seu dicat se sufficientem consensum non habuisse, quod revera sine mendacio dicere potest, quia consensus ratione impedimenti invalidus, revera non est sufficiens ad valorem Matrimonii, cum consensus invalidus reipsa non sit consensus, eo quod invalidum esse, & non esse paria sint, *arg. l. Quoties* 6. *ff. Qui satisdare cogantur*, *l. Si non se obtulit* 4. §. 6. *ff. de re judicata*, *l. Duo sunt Titii* 30. *ff. de Testamentaria tutela*. Sic Cardenas *loc. c. num.* 676. Sanchez *lib.* 2. *disp.* 36. *num.* 7. Reiffenstuel *loc. c. n.* 596. Felix Potestas *loc. c. num.* 4249. *vers. Addit.* La Croix *loc. c. num.* 814. *in fine*, testans de communi.

Sunt tamen graves alii Doctores, qui tenent, requiri quidem ad revalidandum d. nullum Matrimonium utriusque conjugis consensum, sed non esse necesse, ut pars inscia certioretur de nullitate prioris consensus, volentes, quod sufficiat, si pars conscia obtineat a parte inscia, ut pro sua scilicet partis consciæ consolatione renovet consensum jam factum, & renovante parte inscia, renovet etiam ipsa pars conscia. Et ratio istorum est, quia tunc conjuges sunt habiles ad Matrimonium, cum supponatur jam ablatum impedimentum per dispensationem, adeoque si mutuo consentiant, habetur (dicunt ipsi) id, quod requirit essentia Matrimonii. Nec videtur conditio necessaria, ut conjux inscius certioretur de prioris consensus nullitate, sed potius videtur simplex instructio: Alias si id necessarium esset, sæpissime dictæ dispensationes suo valore frustrarentur, cum ut plurimum pars inscia certiorari non possit absque gravi partis consciæ periculo. Sic Vincentius de Justis *loc. cit. lib.* 1. *c.* 8. *n.* 181. cum Reginald., Trullench, Bonac. & aliis ibi allegatis, Scotus, Rodriq. Henriq. & alii apud Sporer *de Matrim. c.* 2. *sect.* 2. *n.* 459. Castropal. *l. c.* Bossium *l. c. n.* 37. & apud La Croix *loc. cit. n.* 814. qui dicit Lessium, Gobat, aliosque communiter admittere hanc sententiam in casu extremæ necessitatis v. g. si pars conscia timeat aliam partem dissensuram, indeque oriri gravissima mala sibi, aut proli, perpetuas inimicitias, gravissima scandala, & mortem, quæ mala nequeant aliter evitari, quam omittendo hujusmodi certiorationem partis insciæ. Tunc enim (dicunt ipsi) d. necessitas videtur salvare reverentiam Sacramenti, ideoque illam non videtur comprehendere damnatio Innoc. XI. in cit. 1. propositione. Hæc illi.

Sed cum verior & tutior sit nostra sententia asserens ad revalidandum Matrimonium requiri, quod pars inscia de nullitate certioretur aliquo modo, vel formaliter, & absolute, 22

te, vel saltem æquivalenter, traditur hic quidam modus, qui inservire potest ad sufficienter insinuandam parti insciæ nullitatem Matrimonii, & ad evitanda mala, quæ inde oriri possent. Et est, quod pars conscia de nullitate Matrimonii nacta commodam occasionem discurrendi, sive per se, sive per alium de præstantia Matrimonii, de gratiis Sacramentalibus, & bonis, quæ inde conjugatis obveniunt, deque pluribus impedimentis occultis, & variis causis, ob quas Matrimonium potest esse nullum, etiam inter conjuges in optima fide existentes, & ob id privari dictis gratiis, & bonis, partem insciam de nullitate, sic caute & prudenter disponat, ut interne consentiat ad novum Matrimonium conditionate; ita quod si ex aliqua causa Matrimonium esset nullum, velit nunc, sicut ipsa, Matrimonium vere contrahere, ne fortasse tantis fraudentur Sacramentalibus gratiis, ac bonis. Quod facillime evenient, si conjux conscius ostendat conjugi insciæ magna amicitiæ conjugalis signa, dicatque, *si nullum fuit Matrimonium nostrum, hic, & nunc accipio te in meam uxorem, quasi numquam accepissem*, quia tunc statim respondebit conjux inscia nullitatis: *Et ego idem facio, seu hic, & nunc etiam ego accipio te in meum maritum quasi numquam accepissem, aut quid simile*. In tali enim casu licet ita consentiens non habeat cognitionem formalem, habet tamen cognitionem æquivalentem de nullitate, hoc ipso, quod facta nullitatis mentione, & memoria forsan existentis, expresse consentiat, vereque de novo velit Matrimonium contrahere, & de præsenti contrahat, si forsan prius Matrimonium invalidum fuerit, aut sit, quod vere sufficit ad revalidandum d. Matrimonium, cum notitia, seu cognitio nullitatis prioris Matrimonii præcise ideo requiratur, ut novus consensus partis insciæ non referatur ad prius Matrimonium, quod putat validum, sed vere detur ad novum de præsenti contrahendum. Qui consensus vere de præsenti ad novum contrahendum Matrimonium datur per supradictum modum hoc ipso, quod nullitatis forsan existentis memor expresse dicat: *Si nullum fuit Matrimonium nostrum, hic & nunc accipio te* &c. aut quid simile. Nec refert, quod d. consensus detur sub conditione, quia consensus datus sub conditione de præsenti, vel præterito æque valet, ac consensus absolutus, si conditio est vera, ut in nostro casu, *l. Cum ad præsens* 37. *ff. de rebus creditis &c.* §. *Conditiones* 6. *Instit. de verbor. oblig.* Sic Sporer *de Matr. c.* 2. *sect.* 2. *n.* 459. id pro certo habens cum Henrincx *de Matr. disp.* 6. *q.* 3. *n.* 33. Sanch. *lib.* 2. *disp.* 36. *n.* 5. Gobat in *Quinar. tr.* 6. *c.* 37. *a n.* 32. Bosco *de imped. Matr. dip.* 12. *sect.* 14. *concl.* 2. Henno *tom.* 2. *de Matr. disp.* 3. *q.* 4. *concl.* 4. *vers. Respondetur, Convocato*, Reiffenstuel *loc. c. n.* 597. & 604. & alii passim.

Alii ab aliis adducuntur modi pro revalidandis similibus Matrimoniis, qui brevitatis gratia videndi relinquuntur apud ipsos, & signanter apud Sanchez, Sporer, Reiffenstuel, Castropal. La Croix *loc. cit.* Solum hic advertendo, quod in omnibus semper requiritur, quod consensus pro novo Matrimonio debeat præstari de præsenti, & in præsenti dicendo v. g. *Si matrimonium nostrum esset nullum, nunc de novo tecum contraho*, & quid simile; nec sufficit consensus præstitus in præterito imperfecto dicendo: *Si Matrimonium nostrum esset nullum, vellem tecum contrahere*, quia ly *Vellem* non importat actualem consensum de præsenti requisitum pro essentia Matrimonii, ut recte advertunt Sanch. *lib.* 2. *disp.* 36. *n.* 5. Reiffenst. *loc. c. n.* 604. & alii communiter. 23

Talis revalidatio Matrimonii nulli ob impedimentum occultum quocumque modo fiat, non est necesse, quod fiat coram Parocho, & testibus. Sic enim clare habetur ex formula dispensationis Sacræ Pœnitentiariæ, quæ mandat secreto, & nullis adhibitis testibus de novo contrahi Matrimonium, & sic expresse declarasse S. Pium V. refert Navarr. in *Summa cap.* 22. *num.* 70. Reiffenst. *loc. n.* 612. Pontius *de Matr. lib.* 5. *cap.* 6. *a num.* 5. Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 27. Tambur. *loc. c.* §. 3. Cardenas in 2. *Crisi diss.* 2. *n.* 667. La Croix *loc. c. n.* 815. Felix Potest. *loc. c. num.* 4248. alii testantes etiam sic declarasse Sacr. Congr. Card. & Rotam Romanam. Et declarationes, quæ in contrarium possent afferri, intelligendæ sunt in casibus, ubi impedimenta sunt publica, ut recte explicat Pignatell. *loc. c.* & alii, ac colligitur ex Decreto Sacr. Congreg. Conc. quæ 25. Maii 1657. censuit, hujusmodi Matrimonia esse nulla, sed prævia dispensatione Sedis Apost. esse renovata servata forma Concilii Trid. *Dummodo impedimenta sint publica*. Sic apud Pignatell. *loc. c. n.* 5. Et ratio nostræ conclusionis est, quia cum dictum Matrimonium fuerit publice contractum in facie Ecclesiæ coram Parocho, & testibus, cessant inconvenientia, scandala, ac mala, ob quæ evitanda Tridentinum *sess.* 24. *de reform. Matr. cap.* 1. præscripsit præsentiam Parochi, 24

& te-

& testium esse adhibendam, adeoque &c. Sic Pignatell. Navarr., Pontius, Cardenas, Reiffenstuel, La Croix *l. c.* cum innumeris aliis apud ipsos, quibus accedit praxis.

25 Undecima clausula: *Matrimonium cum eadem, & uterque inter se de novo secrete ad evitanda scandala*, aperte declarat posse d. Matrimonium de novo contrahi sine Parocho, & testibus, ut dictum est *n. antec.*

26 Duodecima clausula: *Prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam exinde legitimam decernendo in foro conscientiæ, & in ipso actu Sacramentalis Confessionis tantum, & non aliter, neque ullo alio modo: Ita quod hujusmodi absolutio, & Dispensatio Latori in foro judiciario nullatenus suffragentur*, de se clara est, & manifeste demonstrat, quod Sacra Pœnitentiaria absolvit, dispensat, & legitimat in solis casibus occultis, & pro solo foro interno, & nullatenus pro foro externo, si aliquando impedimentum evaderet manifestum; Unde tam dispensatio, quam prolis legitimatio necessario fieri debet pro solo foro interno in ipso actu Sacramentalis Confessionis, alias si fiat extra ipsam, erit invalida etiam pro foro interno, juxta dicta *supra num.* 16. cum sit nimis clara dicta clausula, quæ expresse pro forma præscribitur.

27 Tertiadecima clausula: *Nullis super his testibus adhibitis, aut Litteris datis, seu processibus confectis*, mandat, quod pro dispensatione facienda, seu facta nulli adhibeantur testes, nec de ea facta Confessarius det Litteras testimoniales, aut conficiat processus, nec ipsemet oretenus desuper testetur, sed circa eam in foro externo se habeat tamquam penitus nescius, cum fuerit facta præcise sub actu Sacramentalis Conessionis.

28 Quartadecima clausula: *Sed præsentibus laniatis, quas sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ laniare tenearis; itaut nullum earum exemplum extet*, præcipit, quod sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ, & consequenter sub gravi peccato teneatur Confessarius Litteras dispensationis taliter lacerare, corrumpere, comburere &c. ut nullatenus possint notitiam parere, & inservire pro foro externo.

29 Quintadecima clausula: *Neque eas Latori restituas*, prohibet sub gravi peccato, ne Confessarius dictas Litteras jam executas iterum pœnitenti restituat; Quamvis tamen, si nondum fuerint executæ, vel quia ex aliqua causa ipse exequi recuset, vel quia Pœnitens alium promptiorem, & benigniorem jam elegit ad id Confessarium, ipsas iterum pœnitenti tradere teneatur: Pœnitens enim si unus Confessarius electus exequi dictas Litteras recuset, vel ob nimium rigorem sibi displiceat, potest variare, & alium benignioris opinionis eligere, ut patet ex dictis sub verb. *Executor Litterarum Apostolicarum* n. 47.

Sextadecima clausula: *Quod si restitueres, nihil eis præsentes Litteræ suffragentur*, indicat, 30
quod etiamsi Confessarius illas, non obstante tali gravi prohibitione, pœnitenti iterum traderet, nihil prorsus ei pro foro externo suffragarentur, remanente tamen in suo esse, valore, & effectu pro foro interno, pro quo legitima jam fuit facta executio.

Clausula *Gratis ubique*, quæ a tergo solet 31
inscribi, præscribit quod nec Officialæs Pœnitentiariæ, nec Executores Litterarum ipsius possint aliquid exigere, vel acceptare etiam sponte oblatum, nec etiam sub prætextu incommodi & laboris; Gobat in *Quinar. tract.* 5. *cap.* 37. *num.* 279. Lezana verb. *Litteræ Apostolicæ num.* 34. Reiffenstuel *loc. c. num.* 487. & alii communiter. Post executam vero dispensationem posse recipi munera gratis oblata, tenent Sanch. *lib.* 8. *disp.* 35. *num.* 9. Guttierez *de Matr. cap.* 128. *num.* 9. Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 10. *num.* 365. Trullench *tom.* 3. *lib.* 7. *cap.* 10. *dub.* 11. *n.* 4. Reiffenst. *loc. c. num.* 321. & 487. Vincent. de Justis *lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 235. & alii, eo quod talis prohibitio videatur respicere solum tempus ante dispensationem, ne Officiales, aut Executores muneribus excæcati munus suum minus recte exequantur. Cavendum est tamen, ne ante ipsam dispensationem fiat aliqua promissio, vel verbis expressis, vel signis, aut verbis æquipollentibus dandi aliquid post factam dispensationem, quia tunc per ipsam promissionem, aut datam intentionem violaretur præceptum, ac si illud fuisset effective traditum, & acceptum ante dispensationem, cum sic Officiales, aut Executores possent corrumpi per d. promissionem, ac per realem, & effectivam largitionem, ac receptionem.

Adducta, & satis explicata formula Littera- 32
rum dispensationis super impedimento occulto affinitatis post contractum Matrimonium, quæ variatis variandis, inservire potest pro aliis consimilibus occultis impedimentis, adducitur hic formula absolutionis dandæ, & dispensationis exequendæ super dicto impedimento occulto affinitatis ex culpa illicita proveniente ad remanendum in Matrimonio contracto. Postquam igitur dixerit Confessarius: *Absolvo te a peccatis tuis &c.* debet addere: *Insu-*

per Auctoritate Apostolica mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento primi, vel secundi affinitatis gradus ex copula illicita, quam cum sorore, Matre, vel &c. tuæ putatæ conjugis habuisti, ita ut illo non obstante renovato consensu cum præfata conjuge Matrimonium cum illa contrahere, consummare, & in eo remanere licite possis, & valeas: In nomine Patris, & Filii &c. Item eadem auctoritate Apostolica prolem, si quam suscepisti, & susceperis legitimam fore decerno, & declaro. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti &c. Quæ item formula, variatis variandis, potest etiam inservire pro aliis consimilibus casibus occultis.

33 Hic pro complemento advertendum est, quod Confessarius potest absolvere, & dispensare pœnitentem, quamvis ante executionem dispensationis obtentæ iterum copulam illicitam habuerit cum eadem sorore feminæ, quam ducere intendit, quia repetita illa copula non inducit novum impedimentum affinitatis, sed manet illud unicum, quod prius contractum erat, sicuti antequam obtinuisset dictam dispensationem decies v. g. illam eamdem sororem cognovisset, unicum esset impedimentum, nec in supplicatione opus fuisset exprimere quoties illam cognovisset, cum affinitas non per diversas copulas cum eadem persona, sed solum per diversas personas multiplicetur. Sanch. *lib. 8. disp. 24. num. 38.* Pontius *lib. 8. cap. 17. §. 5. num. 30.* La Croix *lib. 6. part. 3. num. 990.* Vincentius de Justis *lib. 1. cap. 4. n. 171. & seq.* cum aliis ibi citatis.

34 Secus autem esset dicendum, si post obtentam ipsam dispensationem nondum executam, dictus pœnitens iterum copulam haberet, non cum eadem dicta sorore, sed cum alia persona diversa intra secundum gradum conjuncta feminæ, quam ducere intendit, quia tunc insurgeret novum impedimentum, & nova opus esset dispensatione, cum dispensatio non extendatur ad alias affinitates, seu ad alios casus postea exortos. Ludovisius *dec. 34. num 2.* de Justis *loc. cit. num. 163. & 164.* & alii citati. Unde denuo deberet in tali casu recurri ad Sacram Pœnitentiariam, & exponi integre factum.

35 Dispensatio concessa, seu gratia facta a Sacra Pœnitentiaria, seu Majori Pœnitentiario, non expirat morte Pontificis, etiam re integra. Ejus enim auctoritas non expirat morte Papæ. Et si major Pœnitentiarius, aliique Pœnitentiarii, Sede Romana vacante, moriantur, alii subrogantur a Collegio Cardin. *Clementin. de electione. c. Ne Romani §. Ea tamen*, Pius IV. Constitut. 55. incip. *In sublimi*, S. Pius V. Constitut. 83. incip. *In omnibus*.

INSTRUCTIO

Pro examine illorum Testium, qui inducuntur pro contrahendis Matrimoniis, tam in Curia Eminentiss. D. Cardin. Urbis Vicarii, quam in aliis Curiis cæterorum Ordinariorum.

IN primis, Testis moneatur de gravitate juramenti, in hoc præsertim negotio pertimescendi, in quo Divina simul, & humana Majestas læditur, ob rei, de qua tractatur, importantiam, & gravitatem, quod imminet pœna triremium, & fustigationionis deponenti falsum. 36

Interrogetur de nomine, & cognomine, patria, ætate, exercitio, & habitatione. 37

An sit Civis, vel exterus, & quatenus sit exterus, quanto tempore est in loco, in quo Testis ipse deponit. 38

An ad examen accesserit sponte, vel requisitus: Si dixerit accessisse sponte a nemine requisitum, dimittatur, quia præsumitur mendax: Si vero dixerit accessisse requisitus, interrogetur a quo, vel a quibus, ubi, quando, quomodo, coram quibus, & quoties fuerit requisitus, & an sciat adesse aliquod impedimentum inter contrahere volentes? 39

Interrogetur, an sibi pro hoc testimonio ferendo, fuerit aliquid datum, promissum, remissum, vel oblatum a contrahere volentibus, vel ab alio ipsorum nomine. 40

Interrogetur, an cognoscat ipsos contrahere volentes, & a quanto tempore, in quo loco, qua occasione, & cujus qualitatis, vel conditionis existant? Si responderit negative, Testis dimittatur; Si vero affirmative; 41

Interrogetur, an contrahere volentes sint cives, vel exteri? Si responderit esse exteros, supersedeatur in licentia contrahendi, donec per litteras Ordinarii ipsorum contrahere volentium, doceatur de eorum libero statu, de eo tempore, quo permanserunt in sua Civitate, vel Diœcesi. Ad probandum vero eorumdem contrahere volentium statum liberum pro reliquo temporis spatio, scilicet usque ad tempus, quo volunt contrahere, admittantur testes idonei, qui legitime, & concludenter deponant statum liberum contrahere volentium, & reddant sufficientem rationem causæ eorum 42

scien-

scientiæ, absque eo quod teneantur deferre attestationes Ordinariorum locorum, in quibus contrahere volentes moram traxerunt. Si vero responderit, contrahere volentes esse cives;

43 Interrogetur sub qua Parochia hactenus contrahere volentes habitarunt, vel habitent de præsenti?

44 Item an ipse Testis sciat, aliquem ex prædictis contrahere volentibus quandoque habuisse uxorem vel maritum, aut professum fuisse in aliqua Religione approbata, vel suscepisse aliquem ex Ordinibus Sacris, Subdiaconatum scilicet, Diaconatum, vel Presbyteratum, vel habere aliud impedimentum, ex quo non possit contrahi Matrimonium? Si Testis responderit, non habuisse uxorem, vel maritum, neque aliud impedimentum, ut supra;

45 Interrogetur de causa scientiæ, & an sit possibile quod aliquis ex illis habuerit uxorem, vel maritum, aut aliud impedimentum &c. & quod ipse Testis nesciat; Si responderit affirmative, supersedeatur, nisi ex aliis Testibus probetur concludenter non habuisse uxorem, vel maritum, neque ullum aliud impedimentum &c. Si vero responderit negative;

46 Interrogetur de causa scientiæ, ex qua deinde Judex colligere poterit, an Testi sit danda fides? Si responderit contrahere volentes habuisse uxorem, vel maritum, sed esse mortuos;

47 Interrogetur de loco, & tempore, quo sunt mortui, & quomodo ipse Testis sciat, fuisse conjuges, & nunc esse mortuos? Et si responderit mortuos fuisse in aliquo Hospitali, vel vidisse sepeliri in certa Ecclesia, vel occasione militiæ sepultos fuisse a militibus, non detur licentia contrahendi, nisi prius recepto testimonio authentico a Rectore Hospitalis, in quo prædicti decesserunt, vel Rectore Ecclesiæ, in qua humata fuerunt eorum cadavera, vel si fieri potest a Duce illius cohortis, in qua descriptus erat miles; Si tamen hujusmodi testimonia haberi non possunt, Sacra Congregatio non intendit excludere alias probationes, quæ de jure communi possunt admitti, dummodo sint legitimæ, & sufficientes.

48 Interrogetur, an post mortem dicti conjugis defuncti, aliquis ex prædictis contrahere volentibus, transierit ad secunda vota? Si responderit negative;

49 Interrogetur, an esse possit, quod aliquis ex illis transierit ad secunda vota, absque eo quod ipse Testis sciat? Si responderit affirmative, supersedeatur in licentia, donec producantur testes, per quos negativa coarctetur concludenter. Si vero negative;

Interrogetur de causa scientiæ, qua perpensa, Judex poterit judicare, an sit concedenda licentia, necne? 50

Si contrahentes sunt vagi, non procedatur ad licentiam contrahendi, nisi doceant per fides Ordinariorum suorum esse liberos, & in aliis, servata forma *Concil. Trid. in cap. Mulli, sess.* 24. Fides, aliaque documenta, quæ producuntur de partibus, non admittantur, nisi sint munita Sigillo, & legalitate Episcopi Ordinarii, recognita saltem per testes, qui habeant notam manum, & sigillum, & attente consideretur, quod fides, seu testimonia bene, & concludenter identificent personas, de quibus agitur. 51

Pro testibus in hac materia, recipiantur magis consanguinei, quam extranei, quia præsumuntur melius informati; & cives magis, quam exteri, nec admittantur homines vagi, & milites, nisi data causa, & maturo consilio; Et Notarius exacte describat personam Testis, quem si cognoscit, utatur clausula, *mihi bene cognitus;* sin minus examen non recipiat, nisi una cum persona Testis, aliqua alia compareat cognita Notario, & quæ attestetur de nomine, & cognomine ipsius Testis, necnon de idoneitate ejusdem ad testimonium ferendum. Et hujusmodi examinibus debet interesse in Urbe, ultra Notarium, Officialis specialiter deputatus ab Eminentiss. Vicario; & extra Urbem, vel Vicarius Episcopi, vel aliqua persona insignis, & idonea ab Episcopo specialiter deputata; Alias puniatur Notarius arbitrio Sacræ Congregationis, & Ordinarius non permittat fieri publicationes. 52

Ordinarii præcipiant omnibus, & singulis Parochis in eorum Diœcesibus existentibus, ut pro Matrimoniis cum exteris contrahendis, non faciant publicationes in eorum Ecclesiis, nisi certiorato Ordinario, a quo, vel ejus Vicario Generali prius teneantur fidem authenticam reportare, quod pro tali Matrimonio fuerint examinati testes in eorum Tribunali, qui probant statum liberum contrahere volentium, &c. Contravenientes autem severe puniantur. 53

Franciscus Richardus S. Rom. & Univers. Inquisitionis &c.

INSTRUMENTA. Vide verb. *Scriptura*.

I N T E N T I O.

1 INtentio generatim sumpta est actus volun-
tatis volentis aliquid facere, vel fieri a se,
2 vel ab alio. *Est in re communis*. Intentio di-
viditur in actualem, virtualem, habitualem,
3 & interpretativam. *Intentio actualis* est illa,
quam quis actu elicit, & habet, dum actua-
liter facit opus intentum, actu scilicet cogi-
tans, & volens, seu intendens, illud, quod fa-
4 cit. *Intentio virtualis* est illa, vi seu virtute
cujus antea realiter habitæ, & non revocatæ
hic & nunc aliquid fit quod alias, non fie-
ret. Licet enim talis intentio actu jam præ-
terierit, adhuc tamen manet in virtute sua,
in quantum vi ejus applicantur potentiæ exte-
riores ad actum, licet operans non attendat
hic & nunc ad id, quod exequitur. Talem
intentionem virtualem habet; v. g. Sacerdos,
qui ex voluntate, seu intentione actuali cele-
brandi Missam induit se sacris vestibus, & va-
dit ad Altare, & dum celebrat, fit distra-
ctus, & ex distractione non considerat actua-
liter actum, quem exequitur; talis Sacerdos
sic distractus, dicitur celebrare cum intentione
virtuali, quia virtute intentionis prius actuali-
ter habitæ celebrandi Missam applicantur po-
tentiæ exteriores ad omnes illos actus concer-
nentes, & perficientes Missæ celebrationem.
5 *Intentio habitualis* est volitio, seu intentio me-
re præterita, & non revocata, sed ita inter-
rupta, ut nec in se, nec in virtute, seu effi-
cacia censeatur adhuc perseverans in aliqua
operatione morali, cum talis habitualis inten-
tio possit esse nedum in homine rationis com-
pote, vigili, & sobrio, sed etiam in homine
rationis impote, dormiente & ebrio, qui ta-
6 men moraliter operari nequeunt. Unde in hoc
potissimum differunt inter se Intentio habitua-
lis, & Intentio virtualis, quod Intentio habi-
tualis duo tantum requirit; Primo quod præ-
cesserit Intentio actualis; Secundo quod talis
intentio non sit revocata. At vero intentio
virtualis ultra hæc duo requirit aliquod ter-
tium, idest remanentem aliquam virtutem,
vim, & efficaciam influentem, & moventem
ad opus præsens intentum; ut patet ex dictis
7 *num.* 4. *Intentio interpretativa* est illa, quam
homo nunquam habuit, est tamen ita compa-
ratus animo, ut eam haberet, si de ea cogi-
taret.

Intentio alia est *explicita*, qua volumus, & 8
intendimus aliquid in se clare cognitum, &
cogitatum. Alia *implicita*, qua volumus, & 9
intendimus aliquid solum confuse cognitum,
volendo aliquid sub quo, vel in quo illud
continetur; Sic qui vult v. g. Subdiaconatum
cognoscens in confuso, quod aliqua onera gra-
via sint illi annexa, implicite intendit obli-
gationem ad Castitatem, & ad Horas, quam-
vis de illis explicite, seu expresse non cogi-
tet. Alia *directa*, qua volumus, & intendi- 10
mus aliquid in se ipso formaliter, & positi-
ve. Alia *indirecta*, qua aliquid in se ipso di- 11
recte quidem minime volumus, & intendi-
mus, & tamen volumus, & intendimus dire-
cte causam aliquam, unde videmus illud aliud
tamquam effectum secuturum. Sic volens bi-
bere vinum meraceum probe advertens se ine-
briandum, quamvis tunc minime velit, & in-
tendat ebrietatem directe in se, ipsam tamen
vult, & intendit directe tamquam prævisum
effectum illius potationis. *Alia absoluta*, qua 12
volumus, & intendimus aliquid simpliciter ac
libere independenter ab omni conditione. *Alia* 13
conditionata, qua volumus, & intendimus
aliquid solum dependenter a tali, vel tali
conditione, ita ut nostrum velle non sit effi-
cax, nisi illa conditio ponatur, vel *posita esse*
cognoscatur.

Ad valide conficienda, seu ministranda Sa- 14
cramenta quamvis sit optima, non est tamen
necessaria intentio actualis. *Communissima*. Est 15
enim ad id plene sufficiens intentio virtualis,
ut sentiunt communiter Doctores cum S. Tho-
ma 3. *part. Summ. q.* 64. *art.* 8. S. Bonaven-
tura *in Breviloq.* 6. *p. cap.* 5. *de sacr. dispens.*
Soto *in* 4. *d.* 6. *quæst.* 6. & aliis passim. Et
ratio est, quia talis virtualis intentio sufficit
ad omnes alios humanos contractus, & actus,
nec Christus majorem intentionem, & atten-
tionem requisivit ad Sacramentorum confectio-
nem, & administrationem, quam ad alios
humanos contractus, & actus, adeoque &c.
Non sufficit autem Intentio habitualis, quia 16
ex habitu agere non est humano modo agere,
ut quisque fatetur de eo, quod stultus, aut
phræneticus, aut dormiens agit vi habitus,
quem contraxit; *Communis*. Multo minus suf- 17
ficit Intentio interpretativa, quia hæc, ut pa-
tet ex ejus definitione, nec est, nec fuit in-
tentio re ipsa existens, sed tantum, quæ exi-
steret, si occurreret cogitatio de illa elicien-
da. Quod autem non est, non potest dirige-
re confectionem, seu administrationem Sacra-
menti, ut nomine Christi, & humano modo
fiat,

18 fiat, adeoque &c. *Communis*. Nec etiam sufficit Intentio indirecta tantum, quia ebrius v. gr. prout in exemplo allato sub *num.* 11. pro hac intentione indirecta non agit humano modo, & moraliter, sed mere naturali, ac brutali, cum non agat libere, seu ex deliberatione rationis: Immo dato etiam quod se inebrians, & prævidens se in ebrietate adhibiturum materiam, & formam, antea expresse intendat, & velit conficere Sacramentum in ebrietate, adhuc nihil efficiet, quia illa intentio præcedens moraliter nullo modo influit in actionem secuturam in ebrietate, sed eam mere naturalem, & inhumanam relinquens, manet mera intentio habitualis; *Communis*. Nec

19 tandem sufficit intentio conditionata sub conditione de futuro; *Communis*. Et ratio est, quia intentio Ministri Sacramenti debent adesse, quando fit actio Sacramentalis, cum non sit in ejus potestate suspendere effectum Sacramenti in futurum: Intentio autem conditionata de futuro, eo ipso quod sit suspensiva in futurum, non adest, nec quidquam operatur de præsenti, quando fit actio Sacramentalis, cum conditio nondum sit posita. Immo neque operabitur in futuro, quando ponetur conditio, quia tunc non erit amplius actio Sacramentalis, neque ipsa intentio, nisi ad summum habitualis nihil operans, adeoque &c.

20 Sufficit tamen Intentio conditionata sub conditione de præsenti, vel præterito, dicendo v. g. *Si adhuc vivis, si non fuisti baptizatus, ego te baptizo: si es capax, si concubinam domo ejecisti, ego te absolvo*. Et ratio est, quia conditio de præsenti, aut præterito, cum sit posita extra causam, & non sit dependens in futurum, non suspendit intentionem, & actionem; sed mox facit transire in absolutam, & efficacem.

21 Ad valorem Sacramenti non sufficit in Ministro intentio ponendi materiam, & formam ex joco. *Est de fide* contra Lutherum, Calvinum, & alios apud Bellarmin. *de Sacramentis lib.* 1. *cap.* 17. qui dicunt, sufficere, si res, & verba quomodocumque ponantur dummodo adsit fides in suscipiente; Colligitur ex Concilio Florentino *in decreto Eugenii IV. ad Armenos*, & Conc. Tridentino *sess.* 7. *canone* 11. ubi ad valorem Sacramenti statuitur, requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, & etiam ex articulo 12. inter justissime damnatos a Leone X. Constit. incip. *Exurge Domine*, ibi: *Si per impossibile confessus non esset contritus, aut Sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus*, quem articulum etiam expresse damnat Conc. Trid. *sess.* 14. *de Pœnitent. Canon.* 9. ibi: *Si quis dixerit, absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum Ministerium pronunciandi, & declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat se esse absolutum, aut Sacerdos non serio, sed joco absolvat . . . . . anathema sit*. Quod autem dicitur de absolvente, valet de conficiente quodvis aliud Sacramentum.

Neque etiam sufficit ad valorem Sacramenti intentio tantum materialis ponendi materiam, & formam serio, & pure materialiter, sed necessario requiritur intentio formalis ponendi ea, ut Sacramentalia, & saltem faciendi quod facit Ecclesia; idest, non sufficit in Ministro intentio pure materialis, & externa, sed requiritur intentio vere formalis, & interna. *Est fere communis* contra quosdam antiquos, & aliquos recentiores relatos, & secutos a Juenin *dissert.* 1. *de Sacramentis in genere quæst.* 5. *art.* 3. *per tot.* ubi acriter tenet, & defendit ponentem serio materiam, & formam, etsi non intendat Sacramentum, immo positive dicat, *Nolo facere Sacramentum*, equidem illud conficere, quia intentio illa contraria tantum est inefficax, quandoquidem, illa non obstante, ponat partes Sacramenti constitutivas, adeoque Sacramentum. Ast hanc opinionem vocat Augustinus Bernal *d.* 17. *n.* 55. omnino falsam, Herincx *d.* 3. *num.* 16. improbabilem, Arriaga *d.* 19. *num.* 13. non tantum improbabilem, sed forsan etiam plene erroneam; Lugo *d.* 8. *num.* 15. dicit, parum distare ab errore Hæreticorum; Vasquez *d.* 138. *num.* 34. putat esse expresse damnatam, ideoque *num.* 29. dixerat oppositum ab Ecclesia definitum, & La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *sub n.* 54. dicit hoc esse saltem certissimum, postquam Alexander VIII. *die* 7. *Decemb.* 1690. damnavit sequentem propositionem 28. in ordine, ibi: *Valet Baptismus collatus a Ministro, qui omnem Ritum externum, formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit; Non intendo facere quod facit Ecclesia*. Et per hanc damnatam propositionem fuisse damnatam supradictam opinionem tenet Viva *in d. propositione* 28. *Alexandri VIII. num.* 1. Henno *in Theologia Dogmatica tom.* 2. *tract. de Sacramentis disp.* 4. *qu.* 2. *art.* 2. *conclus. unic.* & alii passim, quamvis Juenin *loc. cit. art.* 1. contendat, per ipsam non damnari talem opinionem, immo Henno *loc. cit.* & alii dicunt, talem opinionem expressissime contrariari Concilio Tridentino *sess.* 14. *de Pœnitentia*, ubi La

Croix *loc. cit.* recte observat, Concilium ibi requirere in Sacerdote animum non tantum serio agendi, sed vere absolvendi, dicit enim ibi Concilium: *Atque ideo non debet Pœnitens adeo sibi de sua ipsius fide blandiri, ne etiamsi... Sacerdoti animus serio agendi, & vere absolvendi desit, putet se esse absolutum vere, & coram Deo*, ubi nota verba illa, *serio agendi, & vere absolvendi*. Quod autem dicitur de hoc Sacramento, idem est de aliis. Vide infra *nu.* 57. *& seqq.*

23 Probatur igitur veritas nostræ conclusionis, & simul ostenditur falsitas contrariæ opinionis. De fide est, requiri ad Sacramenta intentionem faciendi quod facit Ecclesia; hoc habetur expresse definitum ex Concilio Florentino in decreto Eugenii IV. ad Armenos, ibi: *Omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia*, & ex Concilio Tridentino *sess. 7. canon. 11.* ibi: *Si quis dixerit, in Ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem, saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit*. Atqui Ecclesia non facit cæremoniam profanam & materialem, sed sacram & formalem; non naturalem, sed Sacramentalem: Ecclesia enim per suos Ministros in conficiendis Sacramentis operatur nomine Christi, cum quilibet ejus respective Minister dicat in nomine Christi: *Ego te absolvo: Hoc est Corpus meum*, & hujusmodi. Unde Apostolus 1. *Corinth.* 4. dicit: *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & Dispensatores Mysteriorum Dei*. Ergo non solum requiritur ad Sacramentorum valorem intentio ponendi serio ritum externum ab Ecclesia præscriptum, sed etiam intentio operandi nomine Christi, atque adeo sine intentione faciendi formaliter, quod facit Ecclesia, nullum Sacramentum valide conficitur, seu confertur, & a fortiori, si habeatur intentio opposita dicendo: Non intendo facere quod facit Ecclesia.

24 Tum quia Ecclesia in Rubricis Missalis §. 7. *de defectu intentionis* expressissime declarat, Sacerdotem serio proferentem formam super materiam præsentem, & quidem in iis circumstantiis, in quibus creditur ab omnibus consecrare, nihil tamen efficere, si desit intentio consecrandi: *Si quis habeat coram se*, inquit, *undecim Hostias, & intendat consecrare solum decem, non determinans quas decem intendit, in his casibus non consecrat, quia requiritur intentio*. Quid clarius? Nonne ex his evidenter apparet solum contumacem posse deinceps de Ecclesiæ mente circa hoc dubitare? Tum etiam quia si Ecclesia tantum exigeret intentionem ponendi ritum externum, numquam exegisset ultra positionem materiæ, & formæ, intentionem Ministri, cum sit impossibile, ut quis in sui præsentia ponat materiam, & formam, & non intendat ponere.

25 Aliæ rationes passim assignantur a Doctoribus, & signanter ex absurdis, quæ sequerentur. Nam si sufficeret sola intentio illa materialis, qua quis libere velit ponere talem materiam, & recitare talia verba, quæ ad Sacramentum requiruntur, sequeretur, quod Sacerdos legens ad mensam ex Sacris Bibliis, vel alio libro verba illa: *Hoc est Corpus meum*: *Hic est sanguis meus*, consecraret omnem panem, & omne vinum in mensa appositum. Item si quis in Theatro ageret personam Constantini, & modo agendi externo baptizaretur, reipsa rebaptizaretur, & alia hujusmodi, quæ sine dubio sunt maxima absurda; unde ne hæc admittantur, dicendum est, quod ad conficienda Sacramenta non sufficit intentio sola materialis, sed requiritur necessario intentio formalis conficiendi Sacramenta.

26 Objiciunt adversarii varias auctoritates Sanctorum Patrum, & signanter, aliis brevitatis gratia omissis, auctoritatem Sancti Augustini, & S. Thomæ. Sanctus enim Augustinus, dicunt ipsi, *lib. 7. contra Donatistas cap.* 53. docuit, Baptismum fallaciter collatum valere, præcise dicens: *Nihil interest ad integritatem Sacramenti in Ecclesia Catholica, utrum id aliqui fallaciter, ac veraciter agant*, & S. Thomas *in 4. dist. 7. quæst. 1. art. 2.* sic præcise docet: *Non requiritur mentalis intentio, sed sufficit expressio intentionis per verba ab Ecclesia instituta, & ideo, si forma servatur, nec aliquid exterius dicitur, quod intentionem contrariam exprimat, baptizatus est Catechumenus*: Quod confirmat *in sua summa 3. part. quæst. 64. art.* 8. *ad* 2. ubi postquam retulit opinionem eorum, qui mentalem intentionem requirunt in Ministro, ut Sacramenta valeant, sic de opposita sententia loquitur: *Alii melius dicunt, quod Minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cujus est Minister; in verbis autem, quæ profert, exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte Ministri, vel recipientis*.

27 Ad supradictas autem auctoritates respondetur, quod S. Augustinus ibi loquitur de Baptismo dato, & accepto fallaciter, hoc est in schisma-

schismate, cum Hæresis, Schisma, & iniquitas Ministri non obstet valori Sacramenti. Sic Doctissimus P. Viva *in cit. damnata ab Alexandro VIII. propositione* 28. *n.* 5. & alii. Sanctus vero Thomas (quem ob allata testimonia fecerunt oppositæ sententiæ Patronum, Vasquez, Bernal & alii, & præcipue Juenin *loc. cit.* §. 3. *per totum*) ibi solum docet non requiri intentionem mentalem expressam, seu exterius manifestatam, ut interpretatur Gonetus ex contextu, expresse enim *art.* 10. requirit intentionem internam ad validitatem Sacramenti. Sic Viva *loc. cit. n.* 5.

28 Objiciunt adhuc Adversarii dicendo, quod Lutherani, & Calvinistæ v. g. non intendunt facere quod facit vera Ecclesia, nempe Romana, sed solum quod facit sua Ecclesia Lutherana, & Calviniana, & tamen valide baptizant, adeoque &c. Sed statim respondetur distinguendo antecedens. Non intendunt intentione particulari, & explicita, concedo; intentione generali, & implicita, nego; Intendunt enim facere quod instituit Christus, & consequenter cum nihil faciat Ecclesia Romana, quam quod Christus instituit, intendendo primum, intendunt secundum; Quamvis enim falso credant non Romanam Catholicam, sed suam Lutheranam, & Calvinianam esse veram Ecclesiam, adhuc enim volendo facere, quod *vera Ecclesia facit*, implicite volunt facere verum Sacramentum, quod vult facere vera Ecclesia, etiamsi ipsi circa existentiam veræ Ecclesiæ errent.

29 Instant dicendo, Atheistæ possunt valide baptizare, sed isti cum nec Deum, nec Christum, nec Ecclesiam agnoscant, immo omnia illa reputent chimerica, non possunt velle, quod Christus instituit, aut Ecclesia facit, ergo &c. Respondetur autem distinguendo Minorem: non possunt velle expresse & distincte, concedo, implicite & confuse, nego, quia possunt velle facere quod vident a Christianis fieri, & consequenter quod Ecclesia facit, sicut accidit quibusdam Paganis, & Infidelibus, quibus Christus, & Ecclesia erant ignoti; Unde Innocentius IV. *in cap.* 1. *lib.* 3. *Decret.* sic dicit: *Non est necesse, quod baptizans sciat quid sit Ecclesia.*

30 Objiciunt insuper adversarii dicendo, quod nostra sententia repugnat Divinæ bonitati, quia ipsi Divinæ bonitati repugnat quod damnetur infans, vel homo tantum attritus propter malitiam Ministri, qui sine intentione interna externe tantum fingit se baptizare, & absolvere, quod non potest evenire in sententia contraria, tenendo nempe, quod ad valorem Sacramenti non requiratur necessario intentio interna, & formalis, sed sufficiat intentio externa, & materialis. Ad id respondent Alensis, Durand. Gabriel, & alii apud Aversam *q.* 64. *sect.* 3. dicendo, quod Christus in ejusmodi casibus supplet effectum gratiæ: quam opinionem non improbat S. Thomas, favetque Valentia apud Escobar *lib.* 8. *n.* 254. & apud La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *sub n.* 54. Similiter S. Bonaventura, Silvester, & alii apud Dicastill. *de Baptism. d.* 1. *dub.* 13. & La Croix *loc. cit.* putarunt Deum supplere in Baptismo collato pueris nondum absoluta forma mortuis; Immo Cajetan. putavit tales pueros, qui baptizari non possunt, salvari per fidem parentum, Gerson. docuit, Deum saltem quandoque supplere extraordinarie; At recte dicit Suarez *in Comment. ad qu.* 64. *art.* 8. omnes suppletiones illas non fundari in ulla lege, vel promissione Dei, immo carere omni ratione probabili. Hinc Henriquez opinionem primam vocat imperitam, Cabrera temerariam, & erroneam, Escobar improbabilem, eamque recte confutant Gonet. *d.* 6. *ad n.* 42. Henrincx *d.* 6. *a n.* 21. Dicastill. *loc. cit.* & alii. Unde dicendum est, tales damnari propter peccata sua originaria, vel actualia, quæ contraxerant, & remissa non sunt. Quod autem remissa non sint, non est defectus bonitatis in Deo, qui dederat media, sed est occasionaliter per malitiam Ministri, quam Deus impedire non tenebatur; immo nec poterat, salva lege ordinariæ Providentiæ. Hactenus sapientissimus P. Claudius La Croix *loc. cit.* Vide Eminentiss. Card. Gotti *tom.* 33. suæ Theolog. *q.* 7. *dub.* 4. & D. Cajetanum Mariam Merati *tom.* 1. *part.* 3. *tit.* 7. *n.* 2. ubi multa ad rem.

Ad valide recipienda Sacramenta, quorum sunt capaces pueri, & perpetuo amentes, nulla requiritur in ipsis propria intentio, aut consensus. *Communissima* inter Catholicos ex universali Ecclesiæ praxi, quæ tales baptizat, licet noverit intentionis formandæ esse incapaces. In Adultis vero ratione utentibus requiritur semper aliqua intentio diversa pro diversitate Sacramentorum recipiendorum. *Communissima*. Ad Baptismum enim sufficit intentio habitualis semel habita, & non revocata. *Communis ac certa*: Immo sufficit etiam intentio implicita tantum. *Communior, ac probabilior* cum Coninch, Rhodes, Dicastill. Bernal, Haunold. Gobat, Sporer, Bosco apud La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 168. & alii contra paucos. Si enim Catechumenus Christianam Fidem 31 32 33

jam

jam animo amplexus, aut quivis Infidelis curans se instrui in Fide Christiana animo eam amplectendi, cum fuerit bene instructus, hac voluntate non revocata reperiatur in articulo mortis ratione, & sensibus destitutus, quamvis de Baptismo in specie nunquam cogitaverit, potest valide, & licite baptizari. Nam eo ipso quo voluit amplecti Fidem Christianam, implicite etiam voluit servare Christi præcepta, & admittere media salutis in Christiana Religione constituta, inter quæ primum, & omnium maxime necessarium est Baptismus, & consequenter ea voluntate etiam implicita voluit Baptismum saltem pro illa extrema necessitate suæ æternæ salutis, & sic docet etiam S. August. *lib.* 1. *de Adulterinis coniugiis cap. ultimo*.

34 Ad Confirmationem sufficit intentio habitualis, forte etiam interpretativa maxime in articulo mortis; Coninch, Arriaga, Bernal, Busemb. La Croix *loc. cit. num.* 169. & alii. Ad Eucharistiam sufficit intentio habitualis.

35 *Communis*. Immo in moribundo sufficit etiam intentio interpretativa, præsertim, si ante confessus est, quamvis jam a mente sit amotus, dummodo absit periculum irreverentiæ; Suarez, Coninch, Rhodes, Lugo, Aversa, Bernal cum La Croix *loc. cit. num.* 170. Sporer *tom.* 3. *part.* 1. *cap.* 2. *sect.* 3. *num.* 154.

36 & ali. Ad Pœnitentiam sufficit intentio habitualis. *Communis*. Immo in moribundo sufficit etiam implicita, vel interpretativa, dummodo dolorem aliquo signo externo exprimat, & in casu, quo nullum signum externum possit exhibere, sufficit sola vita Christiane acta, ut possit saltem sub conditione absolvi; Sporer *loc. cit. num.* 158. Barbosa *in Collectan. ad Concil. Trid. sess.* 24. *de Sacramento Pœnitent. cap.* 5. *num.* 2. alios plurimos citans, Marchantius, Herincx, Pontius, Bosco, Bassæus, Anacletus, Felix Potestas, Schilder, Moya, qui hanc sententiam vocant nunc communem. Vide *verb. Absolutio art.* 2. *a n.* 3. *ad* 7. *inclusive*, ubi pluribus adductis late probatur.

37 Ad Extremam Unctionem sufficit intentio interpretativa. *Colmmunis* cum Bernal *loc. cit. num.* 79. La Croix *oc. cit. num.* 172. Sporer

38 *loc. cit. nu.* 154. Ad Ordinem non sufficit intentio interpretativa, sed requiritur saltem intentio habitualis. *Communis*, & secundum Gobat *tom.* 1. *tract.* 1. *num.* 245. Sporer *loc. cit. num.* 156. & alios sufficiet etiam intentio implicita, habita scilicet in alio volito Sacramentum illud involvente. Ad Matrimonim non

39 sufficit intentio interpretativa, sed requiritur intentio expressa ad minus virtualis, saltem quando contrahitur inter præsentes, eo quod contrahentes sint etiam Ministri. *Communis*. 40

Ratio autem cur potius requiratur intentio saltem virtualis in Ministro, quam in suscipiente? Et in ipso suscipiente sufficiat intentio habitualis, & interpretativa, & hæc non sufficiat in Ministro? Est quia Minister conficiens Sacramentum debet se habere active, & causaliter influere in actionem Sacramentalem, adeoque ejus intentio debet actu, vel in se, vel in virtute a se relicta existere quando conficitur Sacramentum. At vero suscipiens Sacramentum habet se passive tantum, adeoque in ipso non requiritur; intentio, quæ sit causa actionis Sacramentalis, ut est intentio actualis, vel virtualis, sed sufficit in ipso intentio, quæ sit dispositio ad suscipiendum Sacramentum, & recipiendum effectum Sacramentalem, ut est intentio habitualis, & pro aliquibus Sacramentis etiam implicita, & interpretativa, ut patet ex dictis. Sic Sporer *loc. cit. n.* 145. Henno *tom.* 2. *tract. de Sacramentis disp.* 5. *q.* 2. *conclus.* 4. *vers. Quantum ad Matrimonium*, La Croix *loc. cit. n.* 56. & 175. & alii passim:

Ad valide applicandum Sacrificium, seu Missam non requiritur intentio formalis, & explicita, sed sufficit virtualis, & implicita, & ita quidem, ut si Religiosus nemini applicavit suum Sacrum, censeatur esse ejus voluntas, ut prosit illis, pro quibus sacrificari, & applicari mandavit Superior; Diana *part.* 2. *tract.* 15. *resol.* 62. Gavant. *part.* 2. *tit.* 8. *n.* 3. *litt.* P. Gobat *tom.* 1. *tract.* 3. *nom.* 162. Stephanus *tom.* 3. *d.* 4. *num.* 61. La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 204. & alii. Pro tali Missæ applicatione sufficit etiam intentio habitualis semel posita, & non revocata, quamvis ante 20. annos præcesserit; Suarez, Coninch, Bonacina, Tamburin. Gobat, Quartus, Stephanus, Pasqualig. cum La Croix *loc. cit. n.* 205. Viva *in propos.* 28. *n.* 14. *ex damnatis ab Alexandro VIII.* & alii contra Vasquez, Gran. & alios. Et ratio est, quia applicatio Missæ est veluti donatio de præsenti, sive assignatio rei futuræ, quæ fieri potest anticipate, & sub conditione, qua posita, sortiatur effectum, cum purificata conditione talis assignatio conditionata transeat in absolutam. Pro consecrandis parvis Hostiis sufficit intentio ante habita, quamvis postea, dum major Hostia consecratur, ad illas expressa reflexio non habeatur. *Communis* cum Castrop. *part.* 6. *num.* 3. Dicastill. *n.* 216. La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 458.

Ad

44 Ad recitandas Horas requiritur intentio aliqua formalis orandi Deum. *Communis ac certa.*
45 Non requiritur tamen intentio actualis, & explicita, sed sufficit virtualis, quia tunc recitatio censetur adhuc moraliter fieri ex antecedenti intentione actuali, & sufficienter tendit in Deum precandum, vel laudandum. *Com-*
46 *munis ac certa.* Et etiam sufficit intentio implicita ut si quis intendat colere Deum, satisfacere suo Officio, obligationi, intentioni, & Ordinationi Ecclesiæ, legere, ne peccet, & hujusmodi, quia in his continetur, vel cum his est connexa voluntas orandi, adeoque
47 &c. *Communis.* Intentio autem mere habitualis & interpretativa non sufficit, quia certum est, quod intentio pure habitualis, & mere interpretativa non sufficit ad hoc, ut recitatio sit actus humanus, qualis debet esse Oratio; Sporer *tom.* 3. *tract. Append. de Horis Canonic. cap.* 2. *sect.* 1. *n.* 60. La Croix *lib.* 4. *n.* 1326. & alii passim contra Gobat *tom.* 1. *tract.* 5. *n.* 738.
48 Non requiritur expressa intentio recitandi attente, & studiose, quia in intentione orandi includitur intentio attendendi ad Oratio-
49 nem. *Communis.* Intentio nova, vel primæ intentionis renovatio non requiritur, si plures Horæ consequenter recitentur. Neque etiam ea requiritur, si fiat interruptio, & postea prosecutio Horæ, quia hæc resumptio fit ex imperio, & virtute prioris intentionis. *Commu-*
50 *nis.* Intentio satisfaciendi non requiritur ad recitationem Horarum, seu ad auditionem Sacri, sed sufficit intentio ponendi opus debitum. *Communis*, cum Suarez, Sanchez, Bonacina, Castropal. Dicastill. Gobat, Layman *l.* 1. *tract.* 4. *cap.* 4. *num.* 7. La Croix *loc. cit. n.* 1329. Sporer *loc. cit. num.* 61. Et ratio est, quia præcepta non obligant ad obedientiam formalem, hoc est, ut aliquid fiat quia præcipitur, sed tantum ad materialem, hoc est, ut fiat quod præcipitur. Ecclesia enim in nostro casu solum præcipit recitationem Horarum, auditionem Sacri &c. nullo autem modo præcipit, ut recitentur Horæ, ut audiatur Sacrum cum intentione satisfaciendi præcepto.
51 Hinc, qui ignorans esse diem Festum libere interfuit Sacro, is satisfecit, nec postea intelligens esse diem Festum tenetur audire aliam Missam, aut tunc elicere intentionem volendi satisfacere per ipsam Missam auditam, quia quamvis non habuerit intentionem implendi præceptum de auditione Missæ, ipsam audiendo implevit substantiam actus præcepti; S. Thomas, Henriq. Filliuc. cum Busemb. *lib.* 1. *de legibus cap.* 3. *dub.* 2. Suarez *disp.* 88. *in* 3. Gobat *tom.* 1. *tract.* 5. *num.* 199. & alii passim.

Immo satisfacit præcepto, qui recitans Horas, seu audiens Sacrum expresse intendit per illam recitationem, seu auditionem non satisfacere, quamvis dicat: *Nolo hac Horarum recitatione, hujus Sacri auditione satisfacere præcepto Ecclesiæ, sed ut satisfaciam, decerno iterum has Horas recitare, adhuc uni Sacro interesse;* Vasquez *tom.* 2. *quæst.* 100. *cap.* 9. *num.* 5. Suarez *disp.* 88. *in* 3. *part. sect.* 3. ac rursum fuse *tom.* 2. *de Religion. lib.* 2. *de Festis cap.* 26. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 3. Bonacina *d.* 4. *de Sacram. q. ult. p.* 11. *n.* 23. Palaus *tract.* 3. *d.* 1. *p.* 17. *num.* 12. Dicastill. *tract.* 5. *de Euchar. d. num.* 66. Lessius *lib.* 2. *cap.* 7. *dub.* 10. Valent. *tom.* 3. *disp.* 6. *qu.* 10. *in fine*, Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 4. *num.* 7. Gobat *tom.* 1. *tract.* 5. *n.* 201. Busemb. *lib.* 1. *de legibus cap.* 3. *dub.* 3. La Croix *lib.* 4. *n.* 1330. ubi dicit sic sentire alios communissime, Sporer *loc. cit. n.* 62. Coninch, Lugo & alii plurimi contra Azorium, Navarrum, Medinam, & alios; Et ratio est, quia illud dictum: *Nolo hac Horarum recitatione... hac Missæ auditione satisfacere præcepto Ecclesiæ*, est inefficax, continet quippe protestationem contrariam facto, & involvit implicantiam in adjecto, ergo non impedit, quominus talis sic dicens revera satisfaciat suæ obligationi. Probatur antecedens, quia Ecclesia non petit ab illo plus quam, ut semel in die recitet Horas, & unum Sacrum audiat die Festo; non enim potest ulla, seu lex, seu ratio adferri, qua probetur eam plus exigere, adeoque si semel recitet, seu unum Sacrum audiat, faciet totum id, quod ei præcipit Ecclesia, & consequenter, etiamsi sexcenties dicat *nolo, nolo, satisfacere præcepto Ecclesiæ*, revera satisfaciet, sicuti, si fuste cædendo aliquem dicat *nolo verberare*, nihilominus & verberat, & sentit alter verbera, ut recte dicit doctissimus P. Gobat *loc. cit. n.* 201. 52

Nec valet dicere, quod actus non operentur ultra intentionem agentis, adeoque &c. Non valet, inquam, quia id intelligitur, quando est in potestate operantis, v. gr. satisfacere, vel non; in nostro autem casu, cum Ecclesia tantum obliget ad substantiam oneris injuncti recitandi Horas, audiendi Sacrum &c. illa scilicet recitatione Horarum, & auditione Sacri posita, non est in potestate operantis, scilicet recitantis Horas, & audientis Sacrum, ut non satisfaciat, cum reipsa faciat totum id, quod est præceptum; obligatio enim parendi 53

legi

legi provenit ex voluntate Legislatoris, ideoque non extenditur ultra ejus intentionem, & voluntatem, nempe ultra substantiam operis præcepti, & in nostro casu, ultra recitationem Horarum, & auditionem Sacri; *Sic supracitati Doctores*.

54 Hinc qui legit Horas, seu audivit Sacrum non ea devotione, qua voluisset, ideoque proposuit (sine voto tamen) ad satisfaciendum præcepto repetere recitationem Horarum, seu auditionem alterius Sacri, etsi deinde non repetat, satisfecit tamen præcepto. Dicitur autem notanter, *sine voto tamen*, quia si se obligasset repetere sub voto, peccaret mortaliter non stando suo voto, ut notant Gobat *loc. cit. num.* 203. & alii citati. Advertendum tamen

55 est, quod si talis persisteret in falsa persuasione, seu opinione, quod non satisfecerit præcepto, nisi repeteret, tunc ipse peccaret ratione conscientiæ erroneæ, nisi vel errorem deponeret, aut Horas Canonicas repeteret, vel aliam Missam audiret &c. *Communis* cum Layman *loc. cit. num. 7. in fine*, & aliis citatis.

56 Adducitur pro complemento tritum quidem, sed notabile dictum a Purchotio relatum *tom. 5. part. 2. cap. 4. circa finem*, videlicet: *Quicquid agant Homines, intentio judicat omnes*. Unde Christus *Matth. 6. vers.* 23. dixit: *Lucerna corporis tui*, idest Operis tui, *est Oculus tuus*, scilicet Intentio (juxta D. Gregor. *lib.* 38. *Moral. cap.* 3. *&* *alios*) *Si Oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: Si autem Oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit*.

57 Ad Sacramentum valide administrandum, satis esse, ut minister intentionem habeat serio perficiendi ritum externum, qui ab Ecclesia adhibetur, atque ideo etiamsi suam intentionem retineat, aut interius dicat, se nolle facere quod facit Ecclesia, dummodo exterius serio agat, nulloque signo pravam suam voluntatem prodat, ratum perfectumque Sacramentum ab eo perfici, defendit Ambrosius Catharinus *in Opusculo de intentione Ministri*.

58 Ante Catharinum id tenuerant Petrus Cantor, Robertus Cardinalis Pullus, Paludanus, Silvester, eumque postea sunt sequuti Salmeron. *lib.* 1. *Commentar. in Epist. D. Pauli 2. part. disp.* 2. Joannes Marius Scribonius *in Summa Theolog. de Sacrament. in genere quæst.* 6. *&* 7. Vincentius Contensonius *in suo Tractat. de Sacrament. in genere*, Hyacinthus Serry *in vind. vind.* Natalis Alexander, Gaspar Juenin, aliique recentiores, que opinio licet proprie non coincidat cum sententia Lutheri, & Calvini, ut varii contendunt, vix tamen amplius sustineri potest, ut docet Benedict. XIV. de Synodo Diœcesana *lib. 7. cap. 4. a n. 6. ad 9.* cum negari non possit grave vulnus præfatæ opinioni inflictum fuisse ab Alexandro VIII. per propositionem 28. inter ab ipso damnatas 7. Decemb. 1690. & a me ad id jam adducta superius *num.* 22. Unde vult, quod in praxi 59
sit omnino servanda, veluti tutior, contraria opinio, exigens in Ministro intentionem, vel actualem, vel virtualem faciendi non solum ritum externum, sed id, quod Christus instituit, seu quod facit Ecclesia. Et si constet 60
quempiam, aut Baptismum contulisse, aut aliud Sacramentum ex iis, quæ iterari nequeunt administrasse, omni adhibito externo ritu, sed intentione retenta, aut cum deliberata voluntate non faciendi, quod facit Ecclesia, urgente quidem necessitate, sit Sacramentum iterum sub conditione perficiendum; Si tamen res moram patiatur, Sedis Apostolicæ 61
oraculum sit exquirendum absque eo quod Episcopus possit suos Diœcesanos adigere ad unam præ altera in dictis opinionibus tuendam, seu reprobandam, cum hæc sit una ex causis majoribus ad solam Sedem Apostolicam deferendis, ut statuit perpetua Ecclesiæ consuetudo, confirmata ab Innocentio III. *in cap. Majores 3. de Baptismo*.

APPENDIX

Sive uberior de Intentione Ministri ad valorem Sacramenti requisita declaratio.

I. QUæ sunt ab Auctore in hoc Artic. n. 57. 62
exposita, ex opere Benedicti XIV. de Synodo Diœcesana deprompta sunt: quo in opere Sapientissimus Pontifex duo exponit; primum Ambrosii Catharini, aliorumque Catholicorum opinionem ab hæresi Ecclesiæ auctoritate proscripta omnino diffidere; deinde monet, non licere Theologis in Sacramentorum confectione, vel administratione Ambrosii Catharini, ac reliquorum istum sequentium, opinionem sequi, quia in his, quæ ad salutem, & Sacramenta pertinent, non licet sequi opinionem probabilem, relicta tutiore, ut ex damnata ab Innocentio XI. propositione liquet: tutior vero est opinio, quæ ad Sacramenti valorem exigit, ut Minister non modo voluntatem habeat externum Sacrum ritum perficiendi, sive *externam intentionem* tantum; sed etiam interius animo contendat velle id facere, quod

quod Christi Ecclesia facere contendit. Exponendum itaque superest discrimen, quod nostrorum Theologorum opinionem, & damnatam Lutheri, aliorumque Hæreticorum hæresim intercedit; atque verus germanusque sensus opinionis Catharini, aliorumque Catholicorum, istiusque a communi Scholasticorum opinione discrepantia.

63 II. Circa Ministri intentionem credidit Lutherus, ne eam quidem desiderari, quæ exteriorem jocum excludat. En ipsius verba, quæ habentur lib. de Captivit. Babylonica cap. de Baptismo: *Non dubitem si quis in nomine Domini suscipiat baptismum, etiamsi hujus Minister non det in nomine Domini, vere baptizatum esse . . . sicut legitur exemplum de quodam Mimo per jocum baptizato*: & art. 12. inter proscriptos a Leone X. habet: *Si per impossibile confessus non esset contritus, aut Sacerdos non serio, sed joco absolveret; si tamen credat se esse absolutum, verissime est absolutus*. Hujusmodi error ridiculus visus est sequentibus Novatoribus, ut patet ex his Kemnitii verbis in Canonem secundum sess. 7. Concilii Tridentini: *Non hoc vult institutio Baptismi, ut fiat vulgari aliqua lotio, vel quæ ex professo nihil aliud sit, quam ridiculus lusus, vel mimica subsannatio, vel profanatio institutionis cum recitatione verborum*. At si Novatores constare sibi velint, ac falsis eorum principiis cohærentia tradere, & prædicare cupiant, hujusmodi hæreseos monstrum adstruant, & tueantur, necesse est. Sacramenta enim in horum sententia non ex *opere operato* gratiam efficiunt, ac suscipienti conferunt, sed homines justificant, quatenus animo Christi promissiones exhibent; atque Christi passionem promissionesque in memoriam revocando, fidem in suscipientibus excitant, qua justificantur. Præstare autem hæc possunt Sacramenta, seu serio, seu mimice conferantur; se habent enim Sacramenta juxta Novatorum hæresim instar verbi Dei, quod quantumvis, seu intus, seu exterius perversa Ministri voluntas sit, Dei verbum esse non desinit, ac proinde justificare illos valent, qui audiant & consentiant, etsi per jocum ab impiis Ministris Christi Sacramenta adhibeantur. Velint ergo, nolintque Novatores, ex eorum Systemate fit, valida esse Sacramenta, etsi ab ebrio, immo & a psittaco. Contra vero Catholici omnes, qui etiam cum Catharino sentiunt, unanimi consensu fatentur, Sacramenta ex iis, quæ Christus Dominus pro nostra salute operatus est, virtutem habere producendi, & conferendi gratiam, atque hanc producere dum a Ministris ita conficiantur, ut existimare eos homo possit, se gerere veluti Christi Ministros, & dispensatores mysteriorum Dei dum Sacramenta conficiunt, & conferunt. Quo fit, ut omnes detestentur impium Lutheri commentum; cum pro Christi Ministro, & dispensatore Mysteriorum Dei haberi, & cognosci nequeat, qui id unum curet, ut interius exteriusque Christum, Deique mysteria derideat, atque subsannet. Vides ergo, quam inepte Catharini aliorumque Theologorum opinio a Scholasticis nonnullis cum hæresi Lutherana confundatur.

III. Qui intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, in voluntate ponendi ritum Sacrum externum constituunt, eamque sufficere ad Sacramenti valorem ajunt, repugnante quoque interiore voluntate, in hanc abiere opinionem, ne viderentur adstruere Sacramenti valorem a Ministri voluntate pendere. Neque enim consonum Divinæ bonitati visum hujusmodi Theologis est, ita Sacramenta Ministrorum arbitrio, & voluntati committere, ut in pravi Ministri libertate sit, homines beneficio Redemptionis per Sacramenta applicando, eos salutari gratia privare, quin exterius constet, aut constare possit de eorum prava voluntate, qua homines optato salutari effectu frustrantur. Notandum id duximus, ut deinceps mitiores sint vulgares Theologi in hac reprehendenda, & notanda opinione, quæ hac recta voluntate excogitata, & propugnata a tot doctissimis viris fuit. At externæ hujus intentionis defensores circa illius usum invicem dissident. Alii enim eam sufficere credunt pro Baptismo, quia Baptismus nullum in Ministro characterem exigit; non autem pro ceteris Sacramentis. Alii eam valere putant pro Sacramentis, quæ habent in forma actum exercitum, seu per quorum formam exprimitur actum Sacramentalem a Ministro exerceri, unde sequitur externam intentionem in ceteris quidem Sacramentis sufficere, non tamen in Eucharistia; quia verba ista: *Hoc est Corpus meum*, nullam prorsus exprimunt actionem Ministri, secus de istis, *Ego te baptizo*, *Te confirmo &c.* Alii externam intentionem in iis sufficere volunt Sacramentis, in quibus homo est tantum agens instrumentale, non in iis, in quibus est principale agens: unde hujus opinionis defensores matrimonium sine interna intentione validum esse negant, cetera vero Sacramenta absque eadem valere opinantur. Alii demum externam intentionem generatim & pro quibuslibet Sacramentis sufficere, putant: sed & hi duas in partes scindun-

[illegible]

64 IV. [illegible]

Alii tamen [illegible] Anlea inter doctos ac pios viros dubitatum fuit, an Baptisma a Calvinistis administratum, pro vero credi deberet, quoniam non haberent intentionem baptizandi in remissionem peccatorum. Alii, ut [illegible], & Gabriel, [illegible] intentionem [illegible], generalem, & quidem explicitam intentionem producendi effectum Sacramenti, tamquam necessariam postularunt. Alii ne hanc quidem postulantes, necessariam esse rati, necessariam [illegible] intentionem explicitam conficiendi Sacramenti. Alii demum minime requirentes intentionem explicitam, seu producendi effectum Sacramenti, seu etiam conficiendi Sacramentum, docuerunt necessariam ac sufficientem esse intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, seu intentionem, qua quis externum ritum sic frequentat, ut nec interius jocari velit, nec ritum hujusmodi materialiter dumtaxat, & ut rem mere naturalem, aut profanam peragere, sed illum potius formaliter, ut ritum Facere, vel ut ritum in Ecclesia sacrum celebrare velit: & hæc multo communior fuit hactenus internæ intentionis defensorum opinio. Ita historiam hujus opinionis recenset continuator Tournelii ex Lamberto Gaud doctissimo Dominicano, qui de hac re luculentissime scripsit: Ad usum quod spectat, dicemus paucis sequentibus numeris.

66 V. Itaque certum est, ad valorem Sacramenti non desiderari eam intentionem Ministri, qua velit explicite Sacramenti effectum producere. Constat id ex Augustino Epist. 98. alias [illegible] quæ est ad Bonifacium, ubi expres[illegible] [illegible] privari parvulos gratia spiri-

[illegible]

[illegible] Quamvis [illegible] tur Baptizatus a Gentili, immo & ab Atheo ipso [illegible], [illegible] contendat, quod in Ecclesia Christianorum fit; ut certum est, Gentilem, Atheumque nec pro Sacramento, nec pro re sacra hujusmodi ritum habere; Ita rem explicat S. Thomas *in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 3. resp. 2. ad primum*: *Quamvis ille, qui non credit Baptismum esse Sacramentum, aut habere aliquam specialem virtutem, non intendat, dum baptizat, conferre Sacramentum; tamen intendit facere quandoque quod facit Ecclesia, etsi illud reputet nihil esse, & quia Ecclesia aliquid facit, ideo ex consequenti, & implicite intendit aliquid facere, quamvis non explicite.* Manifestum ergo est, ad valorem Sacramenti non requiri intentionem explicitam Sacramenti conficiendi, vel celebrandi ritum externum ut in se revera & absolute sacrum; sed sufficere intentionem faciendi quod facit Ecclesia, hoc est voluntatem usurpandi, & celebrandi ritum, qui in Societate Christianorum pro Religioso habetur; quo in casu juxta traditam a S. Thoma doctrinam, in Ministro *ex consequenti, & implicite* intentio inest rem Sacram faciendi, quia Ecclesia, cujus se ritum usurpare contendit,

ali-

aliquid facit, dum hujusmodi ritum celebrat.

68 VII. Age vero, videamus modo, num ii, qui Catharini opinionem tenent, dum serio, & attente ritum externum, quem facit Ecclesia, adhibendum prædicant, quin interior intentio adsit, ea revera adhibeant in Sacramento conficiendo, quæ supra commemoravimus. Nam rem consideranti, & diligenter perpendenti facile apparebit, in Ministro illo, qui voluntatem habeat serio, & attente id perficiendi quod facit Ecclesia, nil ex iis deesse, quæ ad Sacramentum perficiendum necessaria diximus. Jam statuitur, hos materiam & formam adhibere; cum vero voluntatem, hoc est intentionem habeant, dum illas adhibent, faciendi ritum, quem Christiana Ecclesia facit, quis non videat habere quoque illam intentionem, quæ necessaria sit ad perficiendum Sacramentum, ac contrariam interiorem intentionem, qua ex. gr. intra se dicant *Nolo hominem baptizare*, aut per celebrationem ritus, quo baptizat, irritam, & inanem fieri, aut supra effectum cadere Sacramenti, hoc est supra gratiam, & characterem, ita ut interior illa intentio non baptizandi in hujusmodi ministris, nihil aliud sit, nisi voluntas non conferendi characterem, non delendi peccatum, non sanctificandi hominem? At voluntas hæc, ut supra diximus, valori Sacramenti non obest, immo præsumitur hæc voluntas in Sociniano, & Calviniano, quin proinde dubitetur ab Ecclesia de valore Baptismi ab iisdem collati. Videant ergo Catharinianæ opinionis Adversarii, hanc opinionem solo nomine a communiori Scholasticorum differre. Dicent vero, necessarium saltem esse ad valorem Sacramenti, *ut Minister velit formaliter, ut ritum Ecclesiæ, vel ut ritum in Ecclesia sacrum illud celebrare*. Assentior; sed quid inde? Numquid ille, qui serio, & attente vult externum ritum celebrare, quem Christus instituit, ejusque Ecclesia facit, non vult illum formaliter ut ritum Ecclesiæ, vel ut ritum in Ecclesia Sacrum celebrare? Si exteriori apparatu, si exteriori attentione, si seria actione, si cæremoniarum usu, si denique eorum omnium applicatione, quæ fieri Ecclesia jubet, dum Sacramenta celebrantur, determinatur ad faciendum formaliter Sacramentum, ut ritum Ecclesiæ, vel ut ritum in Ecclesia sacrum, quis in hujusmodi Ministro deesse affirmabit hujusmodi intentionem? Immo actus ipsi, quos supra recensuimus, hanc inesse in Ministro voluntatem satis superque demonstrant; cum enim voluntarie ac omnino libere fiant, interiori dirigente voluntate, sive intentione, fiant necesse est; & contraria voluntas nonnisi in effectum cadere poterit. Reponent fortasse, in improbo Ministro voluntatem esse posse interiorem aut jocandi, aut rem ut mere naturalem & profanam perficiendi. Sed liberæ illæ operationes, quas supra memoravimus, hujusmodi voluntatem retractant, & excludunt omnino; cum per illas ad rem, ut formaliter sacram, & ad ritum ut in Ecclesia Christi sacrum celebrandum, determinari debeat, ac revera determinetur. Quo fit, ut quæstio, vel de solo nomine sit, vel eo reducatur; Num scilicet exterior actio deliberate facta intentionem ipsi contrariam actionem necessarie excludat, aut retractet. Nam in utraque opinione ad valorem Sacramenti requiritur intentio faciendi, quod facit Ecclesia; in opinione Catharini hæc intentio habetur, dum Minister velit serio, & attente externum ritum celebrare, quem Ecclesia facit, quidquid sit de interna voluntate, quæ tamen ritui per Ministrum celebrato contraria esse non potest; in aliorum vero opinione non requiritur intentio producendi characterem, & alios Sacramenti effectus, sed voluntas sufficit applicandi res, & verba a Christo instituta, quemadmodum in societate Christianorum applicantur, etsi minister non credat virtutem illis inesse, quam Christus contulerit. Quamobrem re diligenter exposita sola voce invicem hujusmodi Auctores diffident. Cum vero de valore Sacramenti hic agatur, in praxi communior opinio semper tenenda erit, ut initio monuimus.

INTERDICTUM.

Articulus I.

Interdictum quoad ejus esse, & divisionem.

Interdictum est Censura Ecclesiastica, per quam homo arcetur a participatione aliquorum Sacramentorum, omnium Divinorum Officiorum, & Ecclesiastica sepultura. Colligitur *ex cap. Non est nobis* 11. *de sponsal. & Matrim. & cap. Quod in te, de Pænit. & remiss.* 1

Interdictum dividitur in locale, personale, & mixtum, ut colligitur ex Jure Canonico *in cap. Præsenti* 10. *& cap. Si Civitas* 17. *de* 2

3 *de sent. excomm. in 6.* Interdictum locale
est, quo immediate locus ipse interdicitur,
ne ibi divina celebrentur, vel audiantur sive
4 ab indigenis, sive ab alienigenis. Interdictum
personale est, quo immediate interdicuntur
ipsæ personæ, & non locus, & tunc illæ per-
sonæ nec hic, nec alibi possunt percipere Sa-
cramenta, nec exercere functiones sacras per
5 interdictum prohibitas. Interdictum mixtum
est, quo immediate & locus, & personæ inter-
dicuntur, verb. grat. Civitas, & ejus Inco-
læ; colligitur *ex c. Si sententia 16. de sentent.
excomm. in 6.*
6 Interdictum tam personale, quam locale sub-
7 dividitur in particulare, & generale. Personale
particulare est, quo persona aliqua parricularis
8 interdicitur. Personale generale est, quo in-
terdicitur aliqua Communitas personarum, ut
populus unius Provinciæ, Civitatis, vel inte-
gra aliqua universitas, Collegium, Capitu-
9 lum, Conventus. Locale particulare est, quo
interdicitur locus unus particularis, ut parti-
10 cularis aliqua Ecclesia. Locale generale est,
quo interdicitur locus generaliter, idest locus
varia sub se loca complectens, ut Regnum,
Provincia, Civitas, ut colligitur ex *cap. Cum
in partibus 17. de verbor. significat.*
11 Circa interdictum personale generale scien-
dum est, quod interdicto populo unius Provin-
ciæ, vel Civitatis, sunt interdicti omnes il-
12 lius Provinciæ, & Civitatis habitatores etiamsi
sint innocentes. Et omnes isti nec in suo, nec
in alio loco audire possunt divina, vel Eccle-
siastica recipere Sacramenta, quia hujusmodi
[illegible] sequitur personam quocumque je-
[illegible] *c. Si sententia 16. de sentent. Excomm. in 6.*
13 [illegible] censetur interdictus inter-
[illegible] contra, interdicto Clero cen-
[illegible] populus, nisi in sententia aliud
[illegible] uno ipsorum interdicto alius
[illegible] ad Ecclesiastica Officia & Sa-
[illegible] *Si sententia 16. de sentent. Ex-
comm. in 6.* In materia enim pœnali, uti est
[illegible] sunt stricte interpretanda, *c. Odia
[illegible] Regul. Jur. in 6.*
14 [illegible] generali interdicto Cleri non compre-
[illegible] Religiosi utriusque sexus, nisi ex-
[illegible], vel ex subjecta materia, aliisque
[illegible] aliter appareat; & ratio est,
[illegible] materia odiosa secundum communem
acceptionem Religiosi non veniunt nomine Cle-
ri, nisi exprimatur, & si quandoque lata signi-
15 ficatione veniat nomine Cleri, semper fit cum
addito *Regularis*. Tum quia interdicto lato con-
[illegible] Religiosos non comprehenduntur Clerici
sæculares, ergo in interdicto lato contra Cleri-
cos non debent comprehendi Religiosi. Ulte- 16
rius in Jure Canonico passim ista ponuntur tam-
quam diversa, *ut c. Si quis suadente 17. q. 4.* ubi
dicitur *in Clericum vel Monachum, & cap. Su-
per specula 10. Ne Clerici, vel Monachi*. Sic
tenent Abbas *cap. Non amplius 1. de Institutio-
nibus n. 3.* Fagnan. *ibi n. 7.* Anaclet. *§. 7. de in-
terdict. n. 187.* Layman, Rosignolus, Silvester,
Ugolinus, Coninchius, Bonacina, Engel, &
alii multi. Item sub generali interdicto Cleri 17
non comprehenduntur Episcopi, nisi de eis ex-
pressa fiat mentio; *cap. Quia periculosum 4. de
sent. Excomm. in 6.*
Circa interdictum locale sciendum est, quod 18
interdicta Civitate eo ipso intelliguntur inter-
dicta etiam ejus suburbia, sive hæc sint pars
Civitatis, sive non; sive sint contigua eidem
Civitati divisa solummodo per mænia interja-
centia, sive vicina, dummodo non valde di-
stent, sive suburbia sint ejusdem Diœcesis, si-
ve diversæ; & ratio est, quia, si possent in
Civitatis Suburbiis Divina celebrari, interdi-
cti sententia vilipenderetur, cum Cives ad il-
la de facili possent convolare: ne igitur sen-
tentia interdicti possit sic de facili vilipendi,
expedit interpretationem fieri laxiorem, ipsum
extendendo etiam ad suburbia, ut habetur ex-
presse ex *c. Si Civitas 17. de sentent. Excomm.
in 6.* Nec valet dici, quod quando Suburbia 19
sunt diversæ Diœcesis non possint subesse legi-
bus Episcopi Diœcesani. Non valet, inquam,
quia illud interdictum afficit illa Suburbia, non
quatenus provenit ab Episcopo Diœcesano, sed
quatenus provenit a jure communi per interpre-
tationem, quam facit ex rationabili causa, cum
respectu etiam Suburbiorum diversæ Diœcesis
militet eadem ratio vilipendii ex suppositione,
quod non plus distent a Civitate, quam Su-
burbia ejusdem Diœcesis; æque enim faciliter
possent Cives ad Ecclesias in utrisque subur-
biis existentes confugere, & ibi interesse Divi-
nis, & percipere Sacramenta, & sic eludere,
seu vilipendere interdictum, ad quod vitan-
dum fit laxior interpretatio ipsum extenden-
do etiam ad Suburbia *in d. cap. Si Civitas
17. de sent. Excomm. in 6.* Sic tenent Suarez
disp. 32. sect. 2. n. 23. Avila *part. 5. disp. 1.
dub. 3.* Coninch. Bonacina, Rosignol. & alii.
Interdicta Civitate, vel Diœcesi censetur in- 20
terdicta etiam Ecclesia Cathedralis; *cap. Si Ci-
vitas 17. de sentent. Excomm. in 6.* ubi expres-
se habetur, quod interdicta Civitate omnia lo-
ca ibidem interdicta censeantur, dum alias de
facili posset vilipendi interdictum talis Civita-
tis

ris celebrando, & audiendo Divina in Cathe-
21 drali. Et propter eamdem rationem interdicta
Civitate, vel Diœcesi, intelliguntur interdictæ
etiam Ecclesiæ Regularium, ipsi enim tam exem-
pti, quam non exempti, nisi speciali privile-
gio super eo muniti existant, tenentur servare in-
terdictum locale, nedum a Sede Apostolica ema-
natum, sed etiam ab Episcopo promulgatum;
*c. Auctoritate 4. de privileg. in 6. & cap. Cum
in partibus 17. de verb. signification.* & Conc.
Trident. *sess.* 25. *cap.* 12. *de Regul.* ubi expres-
se habet: *Censuræ, & interdicta, nedum a Se-
de Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis
promulgata, mandante Episcopo a Regularibus in
Ecclesiis publicentur, & serventur.*

22 Interdicta alia sunt a Jure, & alia ab ho-
23 mine. *Communis.* Interdicta ab homine ferri
possunt ab omnibus illis, qui possunt excom-
municare & suspendere, *cap. Cum Ecclesiarum*
24 *3. de Offic. Judicis ordinar.* Excipiuntur tamen
Superiores Regulares, qui non possunt appo-
nere Interdictum in Ecclesiis sibi subjectis,
quia eorum jurisdictio est personalis, non au-
tem localis, & etiam quia actus iste percutit
exercitium jurisdictionis in Clerum, & popu-
lum illos privando, ne in ea celebrare, & re-
spective audire possint Divina, & sic cum non
subditis, ut recte de more suo ratiocinatur Card.
de Luca *de jurisdiction. disc.* 99. *n.* 2. & ex-
presse partibus auditis, & informantibus, de-
claravit *Sacra Congreg. Episc. & Regular. in
Neapolitana Censurarum 21. Junii 1679. referente
Card. Cavallerino* contra Abbatem S. Petri ad
Aram, qui Ecclesiam Monialium Reginæ Cæ-
li sibi subjectam Interdicto subjecerat.

25 Interdicta, quæ a Jure communi, & a Con-
stitutionibus Apostolicis, tam localia, quam
personalia lata sunt, ad uberiorem notitiam di-
stincte in distinctis articulis hic subnectuntur.

Additiones ex ultima manu.

26 Non omne Interdictum infligitur per *modum
27 censuræ*, aut est species Censuræ. Solet enim
nonnumquam Interdictum, uti & Suspensio,
infligi *per modum meræ pœnæ* instar aliarum
pœnarum canonicarum in punitionem com-
missi delicti, Vanesp. *de Censur. cap.* 9. §. 1.
Rousseaud De la Combe *in Jurisprud. Canon.
28 Verb. Interdictum num.* 8. Interest autem di-
stinguere Interdictum in ratione Censuræ ab
Interdicto per modum pœnæ ob insignes, quæ
unum inter & alterum intercedunt, differen-
29 tias. Primo enim Interdictum *in ratione Cen-
suræ* requirit contumaciam, item canonicas
monitiones, ut de contumacia constare pos-
sit; Secus vero Interdictum per modum pœ- 30
næ; Fleury *Instit. Jur. Eccl. part.* 3. *cap.* 21.
Vanesp. *ubi supra*, Suarez *de Censur. disput.*
25. *sect.* 1.

Secundo Interdictum *in ratione Censuræ* ad 31
certum tempus infligi nequit: Idque quia
cum infligatur ad reprimendam contumaciam,
habere debet tempus incertum, prout & ha-
bet ipsa contumacia, scilicet tandiu durare
debet, quandiu durat contumacia. At non 32
repugnat ut Interdictum *per modum pœnæ* in-
fligatur ad certum tempus, prout gravitas
ipsius delicti postulaverit, eoque lapso cesset;
Vanesp. *loc. cit.*

Tertio violatio Interdicti *in ratione Censuræ* 33
exercendo solemniter actum Ordinis secum fert
Irregularitatem; nequaquam vero hæc ipsa 34
violatio Interdicti *per modum pœnæ*; Vanesp.
loc. allegat. §. 4. Hurtad. *de Censur. Tractat.
de Cessatione a Divinis difficult.* 4.

De Origine Interdicti *in ratione Censuræ* haud 35
certo constat; Rousseaud De la combe *in Ju-
risprud. Canon. verb. Interdictum num.* 5. Per 36
plura vero sæcula incognitum ipsum fuisse in-
de liquet, quod Ivo Carnotensis *Epist.* 94. ap-
pellat Interdictum: *Remedium insolitum, ob
suam nimirum novitatem.*

Dividit *Auctor* Interdictum in personale, 37
locale, & mixtum; sed ut probe monet *Cle-
ment. Concord. Pastoral. part.* 2. *cap.* 5. *n.* 3. Con- 38
venientius dividitur Interdictum in personale,
& locale tantum, & utrumque in generale,
& particulare.

Quæstionis est; An posito Interdicto locali 39
censeatur positum personale, & versa vice;
In eam communiter itum est sententiam, po-
sito Interdicto locali, sive generali, sive par-
ticulari, non censeri positum personale, nisi
tantum respectu personarum, quarum culpa
positum est Interdictum locale, *cap.* 17. *de sent.
Excomm. in* 6.

Pariter in eo omnes conveniunt, quod posi- 40
to Interdicto personali particulari non censea-
tur positum locale. At non conveniunt DD.
an posito Interdicto generali personali, cen-
seatur etiam positum locale, idest, An inter-
dicto personaliter Populo, Interdicto subjicia-
tur locus Populi, idest Villa. Affirmant enim 41
Covar *in cap. Alma Mater part.* 2. §. 1. *n.* 7.
Henriq. *cap.* 42. *in fin.* At post Navarr. Ægid.
negat Hurtad. *de Censur. Tract. de Interdict.* 42
difficult. 3. *num.* 7. Et jure quidem meritoque.
Interdictum enim personale tametsi generale
est omnino distinctum a locali; Non est igi- 43
tur

tur cur posito Interdicto personali, ponatur locale. *Ac proinde* (ita recte ait Hurtad. *loc. mox citat.*) *in loco Populi Interdicti possunt Clerici divina officia solemniter, & apertis Januis celebrare etiamsi aliquando per accidens non liceat, quando scilicet nequeant non admitti Interdicti ad Templum, aut ad partes Templo vicinas.*

44 De Personis, quæ comprehenduntur Interdicto personali, vide mox laudatum Auctorem *difficul. 4. per tot.* Notabile vero est discrimen innocentes inter & nocentes Populos

45 generaliter interdictos. Innocentes enim ut primum mutatione domicilii, aut aliter desinunt esse membra ejus Populi, desinunt esse

46 interdicti, sine ulla alia relaxatione. At Nocentes tametsi membra illius Populi esse desinant, Interdicto obnoxii remanent; Idque quia interdicti ii etiam intelliguntur uti particulares Personæ.

47 De locis comprehensis Interdicto Locali consule tum eumdem Auctorem *difficult. 5. per tot.* tum *Clement. Concord. Pastoral. part. 2. c. 5. fere per tot.*

Articulus II.

Interdicta localia generalia.

1 Contra Reges, & Principes impedientes Legatos, vel Nuncios Pontificios, ne fungantur suo Officio, in quo casu omnes Ditiones ipsius impedientis sunt Interdictæ. *Extravag. Super gentes, de consuetud.*

2 Contra Civitatem, excepta Roma, quæ hostiliter insequitur Cardinales, vel insecutoribus consilium, auxilium, aut favorem præstat; *cap. Felicis 5. de pœnis in 6.*

3 Contra Civitatem, quæ delinquit percutiendo injuriose proprium Episcopum, vel ipsum capiendo, banniendo, seu mandando hæc fieri. Et contra Territorium, cujus Dominus deliquit percutiendo, injuriose capiendo, banniendo, seu mandando hæc fieri in quemcumque Pontificem. *Clement. 1. de pœnis.*

4 Contra Civitatem, in qua mortuus est Papa, & ibi novus est eligendus, & Rectores ejusdem non observantes, nec observare facientes præscripta *in cap. Ubi periculum 3 de electione. in 6.* ibi enim habetur expresse: *Civitas autem prædicta non solum sit Interdicto supposita, sed & Pontificali Dignitate privata.*

5 Contra Civitatem admittentem alienigenas ad fœnerandum; *cap. 1. de Usuris in 6.*

Articulus III.

Interdicta localia particularia.

Contra Universitates & Collegia exigentes juramenta illicita, vel contra libertatem Ecclesiasticam. Gregor. XIII. *Constitution. 93. incip. Inter Apostolicas.* 1

Contra Ecclesiam, in qua scienter sepultum fuerit cadaver Hæretici; *cap. Quicumque 2. de Hæreticis in 6.* 2

Contra Ecclesias Regularium, & Clericorum Sæcularium inducentium aliquem ad jurandum, vel promittendum eligere sepulturam in illis, vel ad non mutandam electionem jam factam, si postea de facto in eis jurantes, vel promittentes sepeliantur; *cap. 1. de sepultur. in 6.* 3

Articulus IV.

Interdicta Personalia generalia.

Contra Universitates exigentes tributa ab Ecclesiasticis; *cap. Quamdam 4. de censib. in 6.* 1

Contra Universitates concedentes, vel extendentes repræsalias contra Ecclesiasticos; *cap. Unic. de jurejur. in 6.* 2

Contra Universitates, Capitula, & Collegia a Papa ad futurum Concilium appellantia. *Can. 2. Bullæ Cœnæ.* 3

Contra Universitates, Capitula, & Collegia non servantia Constitutionem Joann. XXII. circa fructus Beneficiorum vacantium. *Extravag. Suscepti regiminis, ne Sede vacante.* 4

Contra Capitula Cathedralium Dimissorias infra annum a die vacationis Sedis concedentia. Concil. Trident. *sess. 7. c. 10.* 5

Contra Universitates habitationem Usurariis locantes, aut Usuras publice exercere permittentes; *cap. 1. de Usuris.* 6

Articulus V.

Interdicta Personalia particularia.

Contra Cardinales, aliosque Ecclesiæ Prælatos recipientes beneficia, & Pensiones cum Simonia confidentiali. Pius IV. Constit. incip. *Romanum Pontificem.* 1

Contra Metropolitanos de non residentia Suffraganeorum, & contra antiquiores Episcopos de non residentia Metropolitanorum post annum a die absentiæ eorumdem, non certiorantes 2

tes Pontificem intra tres menses. Conc. Trident. *sess. 6. cap. 1. de reformat.*

3 Contra promotos ad Ecclesias Cathedrales, etiamsi sint Cardinales, in Romana Curia existentes intra unum mensem a die eorum promotionis, & consecrationis, itineri non se committentes ad faciendam residentiam. Urban. VIII. Constit. 139. incip. *S. Synodus*, & Conc. Trid. *sess. 23. cap. 2. de reform.*

4 Contra Episcopos usurpantes bona, vel fructus Ecclesiarum, aut beneficiorum vacantium; *c. Præsenti 9. de Offic. Ordinar. in 6.*

5 Contra Episcopos, vel Abbates alienantes bona Ecclesiæ non servata forma *Extravagant. Ambitiosæ, de rebus Ecclesiast. non alienand.*

6 Contra Episcopos, aliosque Superiores Prælatos, qui in Visitatione procurationem excessivam recipiunt contra Constitutionem Innocentii IV. relatam *in cap. Romana 1. de censibus in 6. cap. Exigit 2. de censibus in 6. & Trid. sess. 24. c. 3. de reform.*

7 Contra Prælatos edentes Commentarios in Concil. Trident. inconsulto Romano Pontifice. Pius IV. *Constitution. Confirmatoria ejusd. Concilii.*

8 Contra eos, qui Episcopatum, Abbatiam, vel aliam Ecclesiasticam Dignitatem de manu Laici recipiunt, *cap. Si quis deinceps 16. quæst. 7.*

9 Contra Clericos in Sacris constitutos in crimine fornicationis perseverantes; *cap. Si qui sunt, dist. 81.*

10 Contra Ordinarios, qui privant beneficiis commorantes in Urbe, & eos, qui illa recipiunt; *Extravag. 3. de privileg.*

11 Contra non servantes formam a Jure præscriptam in ferendis Censuris; *cap. Sacro 48. de sentent. excomm.*

12 Contra Violantes interdictum locale, & contra eos, qui Excommunicatos publice, vel interdictos ad Divina Officia, ad Sacramenta, & ad Ecclesiasticam sepulturam admittunt; *cap. Episcop. de privileg. in 6.*

13 Contra eos, qui dant causam interdicto locali; *cap. Si Sententia 6. de sentent. Excomm. in 6.*

14 Contra omnes Ecclesiarum Sæcularium Rectores, & Ministros recipientes onera perpetua Missarum sine licentia Ordinarii loci, ac etiam contra recipientes pecunias talium Legatorum, & eas non deponentes penes personam idoneam. Urban. VIII. Constit. 43. incip. *Cum sæpe contingat.*

ARTICULUS VI.

Interdictum quo ad ejus effectus.

Effectus Interdicti sunt tres, primus est privatio aliquorum Sacramentorum, secundus est privatio divinorum Officiorum, tertius est privatio sepulturæ Ecclesiasticæ, ut expresse habetur in *cap. Alma Mater 24. de sent. excomm. in 6.* 1

Circa primum effectum notandum est, quod non omnium Sacramentorum, sed aliquorum tantummodo prohibitus est usus, sive activus, sive passivus. Tempore enim Interdicti propter moræ periculum licite administratur non solum parvulis, sed etiam adultis Baptismus, & Confirmatio, & ad hunc finem potest fieri Catechismus, Fontis benedictio, & in Cæna Domini Chrismatis consecratio, *cap. Responso 43. de sent. Excomm. & cap. Quoniam 18. de sent. Excomm. in 6.* Item Sacramentum Pœnitentiæ omnibus administrari potest, etiam sanis, exceptis iis, qui sunt excommunicati, & causam dederunt Interdicto, nisi de delicto satisfecerint, aut de satisfaciendo cautionem idoneam, vel juratoriam præstiterint; *cap. Alma Mater 24. de sent. excomm. in 6.* Item Sacramentum Matrimonii potest tempore Interdicti licite celebrari. Glossa *in cit. cap. Alma Mater 23. de sent. Excomm. in 6. verb. Sacramentis*, Abbas *in cap. Non est 11. de sponsalibus num. 8.* & alii passim. Solemnis tamen, & publica benedictio tunc sponsis dari nequit, ut colligitur *ex cit. cap. Alma Mater*. Item constitutis in articulo, seu probabili periculo mortis licite ministrari potest etiam Sacramentum Eucharistiæ, *cap. Permittimus 57. de sent. Excomm. & cap. Quod in te 11. de pœnit. & remiss.* Item Infirmis aliud Sacramentum non valentibus recipere, licet ministrari etiam extrema Unctio, ut cum aliis colligunt Pirhing, & Palao *ex cit. cap. Quod in te 11. de pœnit. & remiss.* Et casu magnæ necessitatis, & penuriæ Sacerdotum etiam Sacramentum Ordinis Clericis specialiter non interdictis conferri potest, ut cum multis colligunt Pirhing, Innocentius, & Abbas *ex cap. Non est 11. de sponsalibus n. 8.* 2 3 4 5 6 7 8 9

10 Circa secundum effectum notandum est, quod nomine Divinorum Officiorum tempore Interdicti prohibitorum *in cap. Si Sententia 16. de sent. Excomm. in 6. & cap. Permittimus 57. hoc tit.* intelliguntur celebratio publica Missæ, publica recitatio Horarum Canonicarum in Cho-

Choro, processiones publicæ, benedictiones
publicæ Templi, Fontis baptismalis, Cine-
rum, Palmarum, Candelarum, Nuptiarum,
solemnis aspersio aquæ lustralis, professio so-
11 lemnis in Religione, & alia similia. Exce-
pta privata recitatione Horarum, ad quam
alias obligati tenentur, licet sint interdicti,
& Concione, ad quam etiam per Campanæ
pulsum possunt convocari interdicti, ut ad cor-
rectionem, & resipiscentiam inducantur, ex
12 *cap. Responso 43. de sentent. Excomm.* Tempo-
re Interdicti generalis Clerici, & Religiosi,
quando ipsi non sunt interdicti, possunt, ut
extra tempus Interdicti, Missas, & divina
Officia celebrare, sed januis clausis, non pul-
satis Campanis, voce submissa, & exclusis per-
sonaliter Interdictis, & iis, qui Interdicto cau-
sam dederunt; *cap. Alma Mater 24. de sent.*
13 *Excomm. in 6.* Et in hoc eodem capite *Alma
Mater*, permittitur, ut Festis Natalis, Pascha-
tis, Pentecostes, & Assumptionis B. M. Vir-
ginis, quibus a Martino V. & Eugenio IV.
additus fuit dies Festus Corporis Christi cum
tota Octava, & a Leone X. dies festus Con-
ceptionis B. M. V. etiam cum tota octava
tempore Interdicti generalis Missæ, & divina
Officia publica cum omni solemnitate celebren-
tur januis apertis cum Campanarum sonitu,
admissis quoque Interdictis, qui causam Inter-
dicto dederunt, modo isti non appropinquent
Altari, nec veniant ad Offertorium, vel Com-
munionem, exclusis tamen excommunicatis.
14 Et hoc privilegium est solum de Interdicto lo-
cali generali, non vero de locali particulari,
nec de Personali etiam generali, quia in his
nihil est immutatum jure novo *in cap. Alma
Mater*, sed remanet rigor juris antiqui; *cap.
Permittimus*. Unde in Ecclesiis specialiter in-
terdictis, in quibus Eucharistia asservatur, so-
lum licet semel in hebdomada celebrare Mis-
sam pro renovanda Eucharistia pro infirmis,
ut expresse colligitur *ex d. cap. Permittimus
57. de sent. Excomm.*
15 Regulares, quibus post Trid., & Gregor.
XIII. cum sufficientibus Derogatoriis specifi-
ce, & expresse est indultum, ut quædam pro-
prii Ordinis Festa solemni ritu tempore Inter-
dicti generalis quacumque auctoritate positi
celebrent, possunt in omnibus illis Festivita-
tibus voce alta, apertis januis, pulsatis Cam-
panis Divina facere ac omnibus Fidelibus Sa-
cramenta ministrare, exceptis nominatim In-
terdictis, & Interdicto causam præbentibus,
& omnia alia libere, & solemni ritu perage-
re, ac si Interdictum minime appositum esset,
ut expresse post Conc. Trid. & Gregor. XIII.
concessit Ordini Minorum S. P. Francisci Cle-
mens VIII. die 17. Octobr. 1595. Constitut.
incip. *Sacræ*, per quam omnem dubietatem,
e medio tollit præcisis his verbis: *Ut Sacræ
Seraphici B. Francisci Religionis in Sanctam Ro-
manam Ecclesiam merita poscunt, ut Privilegia,
& Indulta, illi per Sedem Apostolicam concessa,
non modo conserventur, sed etiam amplientur;
Cum itaque sicut accepimus, diversorum Roma-
norum Pontificum concessionibus Religioni præfatæ
indultum sit, ut temporibus Interdicti quorumcum-
que, etiam Apostolica auctoritate appositi, Fe-
sta Sanctorum ejusdem Ordinis, Francisci mi-
nimum, Bonaventuræ, Antonii de Padua, Lu-
dovici, Bernardini, Claræ, Elisabeth, ac Mar-
tyrum solemni ritu celebrare, perinde ac si Inter-
dictum hujusmodi minime appositum esset, libere
possint; Festa vero Sanctorum Didaci, & Por-
tiunculæ in prædicto Indulto minime comprehen-
dantur; Nos Religionem prædictam amplioribus
favoribus, & gratiis prosequi volentes, ac In-
dultorum hujusmodi, & Litterarum Apostolica-
rum desuper expeditarum tenores, præsentibus pro
expressis habentes, supplicationibus dictæ Religio-
nis per Dilectum filium nostrum Hieronymum
Presbyterum Cardinal. Matthæum Nobis super
hoc humiliter porrectis inclinati, Religioni præ-
dictæ universæ, ac cuicumque ipsius Ordinis sive
Familiæ Conventui, ut in eorum Ecclesiis Festa
etiam prædicti S. Didaci, & Portiunculæ, tem-
poribus Interdicti solemniter, prout alia Festa præ-
dicta, ac juxta Indultorum illi concessorum se-
riem, & tenorem celebrare libere, & licite pos-
sit, Auctoritate Apostolica tenore præsentium con-
cedimus & indulgemus, ac Indulta prædicta ad
prædictas S. Didaci, & Portiunculæ Festivitates
extendimus, & ampliamus. Non obstantibus
Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in
universalibus, Provincialibus, & Synodalibus,
Conciliis editis, generalibus, vel specialibus, nec
non omnibus illis, quæ in præfatis Indultis &
Litteris Apostolicis concessum est, non obstare, ce-
terisque contrariis quibuscumque. Dat. Tusculi
sub annulo Piscatoris 17. Octobr. 1595. Pontifi-
catus Nostri anno 4.* Sic tenent plurimi cum
Pignatell. *tom.* 10. *cons.* 1. Matthæucci, *Of-
fic. Curiæ capit.* 27. *num.* 12. & 13. & alii
passim.

An autem hoc privilegium suffragetur aliis 17
Regularibus propter communicationem privi-
legiorum? Videtur respondendum esse affirma-
tive. Nam Suarez *lib.* 8. *de legibus c.* 17. *n.* 7.
Roder. *qq. Regul. quæst.* 55. *art.* 20. *tom.* 1.
Portell. *in respons. moral. tract.* 1. *disp.* 4. *punct.*
2. § 2.

2. §. 9. *num.* 5. ac Hieronymus Roderiq. *in compend. resolut.* 65. *num.* 2. & alii asserunt in celebratione Festorum locum habere communicationem privilegiorum, præsertim quoad eos Regulares, qui habent prægnantissimam communicationem privilegiorum ab Apostolica Sede, tam concessorum, quam concedendorum, & hoc maxime verum censeo pro illis Regularibus, qui obtinuerunt a S. Sede communicationem, aut innovationem privilegiorum post dictum privilegium a Clemente VIII. in supra allata Constitutione concessum Minoribus; Pignatell. tamen *tom.* 10. *citat. consult.* 1. *num.* 32. *& sequent.* pluribus adductis censet tale privilegium non suffragari aliis Regularibus virtute communicationis privilegiorum, quod & censet Matthæucci *in Officiali Curiæ cap.* 27. *num.* 14. & alii. Vide Cardinal. Petram *tom.* 5. *Commentar. ad Constitut.* 10. *Sixti IV. num.* 15. *&* 16.

18 Regulares tempore Interdicti possunt celebrare, & communicare januis clausis ex privilegio variorum Summorum Pontificum, & præcipue Clementis IV. Constitut. incip. *Virtute* §. 9. Gregorii IX. Constitut incip. *Virtute*, & Pauli III. Contitut. incip. *Licet debitum*.

19 Circa tertium Interdicti effectum, qui est privatio Ecclesiasticæ Sepulturæ, notandum est, quod in loco Sacro interdicto nullus quantumvis innocens, nec infans, nec amens, potest sepeliri; *cap. Quod in te* 11. *de pænit. &*
20 *remiss.* Excipiuntur tamen Clerici personaliter non interdicti, nec Interdicto causam dantes, nec illud pro ullo tempore violantes, qui cum silentio, & sine solemnitate absque Campanarum pulsatione possunt in loco Sacro interdicto sepeliri, *d. cap. Quod in te* 11. *de pænit. & remiss.* Pirhing *in Jus Canonic. lib.* 5. *c.* 39. *n.* 251.

21 Tempore Interdicti localis generalis possunt incolæ illius loci, qui non sunt personaliter interdicti, efferri extra illum locum interdictum, & in alio loco Sacro non interdicto sepeliri; *cap. Si sententia* 16. *de sentent. excomm.*
22 *in* 6. Et si quis sepultus fuerit extra locum Sacrum tempore Interdicti, cessante Interdicto, in locum Sacrum est transferendus, si id commode fieri possit; Glossa *in cap. A nobis* 2. *de sent. excomm. in* 6. *verb. forma*, Pirhing
23 *in Jus Canon. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 251. Si vero contingeret contra prohibitionem Juris aliquem interdictum sepeliri in loco Sacro, is non esset extrahendus, quia hoc non reperitur in jure præscriptum. Et licet excommunicati in loco Sacro contra prohibitionem sepulti denuo debeant exhumari, & eo loco Sacro ejici; *cap. Sacris* 12. *de sepulturis*; Hæc tamen tam severa pœna non est extendenda ad alium casum in Jure non expressum, cum diversa sit ratio de excommunicatione, & Interdicto. Excommunicatio enim privat communione fidelium, non autem Interdictum; Glossa *in d. cap. A nobis, de sentent. excomm. in* 6. Engel *lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 96. cum Anacleto, & aliis.

Interdicti tempore in vim Bullæ Cruciatæ competunt privilegia Missas celebrare faciendi, Sacramenta sumendi, & ecclesiastica sepultura gaudendi juxta modum præscriptum a Benedicto XIV. tom. 1. Bull. Constitution. 24
86. incipien. *Quoniam*, §. 5. Interdicti tempore conceditur militibus S. Januarii ut Missas celebrare facere, & Sacramenta recipere valeant; Idem Const. 24. incip. *Romanæ Ecclesiæ*, §. 4. 25

* Interdicti ab ingressu Ecclesiæ assistere non possunt Missæ, & divinis Officiis, neque coram illis potest Missa celebrari in Ecclesia. Spectat vero ad Ministros Ecclesiæ illos ejicere; si tamen vis adhibenda sit cum scandalo, vel etiam frustra, tunc ex Suaresio docetur, Missam jam inceptam non esse omittendam. *Instit. Eccles.* 55. *n.* 11. 26

Interdicti ab ingressu Ecclesiæ, utrum eam ingredi possint ad orandum tantummodo, quæstio est anceps inter Doctores. *Ibid.* 33. 27

Interdicti ab ingressu Ecclesiæ ob transgressionem præcepti de Communione Paschali, si contumaces se præbuerint, ab Episcopo excommunicatione plecti possunt, ut ex DD. firmatur *Instit. Eccles.* 55. *cit. n.* 11. * 28

Additiones ex aliena manu.

Tunc quum primum introduci in Ecclesia cœpit interdictum, & multo etiam tempore post maximus fuit ejus rigor. Sic enim Oldericus Familiæ B. Martialis Monachus a Synodo de contumacia Principum Militiæ Lemovicensis sententiam rogatus, inquit: *Nisi de pace acquieverint, ligate omnem terram Lemovicensem publica excommunicatione, eo videlicet modo, ut nemo nisi Clericus, aut Pauper mendicans, aut Peregrinus adveniens, aut infans a bimatu & infra in toto Lemovicino sepeliatur, nec in alium Episcopatum ad sepeliendum portetur. Divinum officium per omnes Ecclesias latenter agatur, sed baptismus petentibus tribuatur.* 29 30

Circa horam tertiam signa sonent in Ecclesiis omnibus, & omnes proni in faciem preces pro tribulatione, & pacem fundant. Pœnitentia, & Viaticum in exitu mortis tribuatur. Altaria per omnes Ecclesias sicut in Parasceve nudentur, & ornamenta absconduntur, quia signum luctus & mœstitiæ omnibus est. Ad missas tamen, quas unusquisque Sacerdotum januis Ecclesiarum obseratis faciat, altaria induantur, & iterum post Missas nudentur. Nemo in ipsa excommunicatione uxorem ducat. Nemo alteri osculum det. Nemo clericorum aut laicorum vel habitantium, vel transeuntium in toto Lemovicino carnem comedat, neque alios cibos, quam illos, quibus in quadragesima vesci licitum est. Nemo Laicorum, aut Clericorum tondeatur, neque radatur, quousque districti Principes & Capita Populorum per omnia Sancto Concilio obediant. Si quis vero probatus fuerit aliquo modo hujus vinculi violator, non recipiatur nisi cum digna pœnitentia.

31 Liquet hinc, quantus eo tempore erat ri-
32 gor interdicti. Mitigari vero ille aliquantulum postmodum cœpit, ut liquet ex collectionibus Gregorii IX. & Bonifacii VIII. Innocentius III. qui anno 1200. Ecclesiam rexit, semel in Hebdomada prædicare, & Baptizatos confirmare licitum esse declaravit, *in cap. Res-*
33 *ponso, de sentent. Excommunic.* Præterea Clericis qui interdictum observaverant in cœmeterio cum silentio sepeliri, in Conventualibus Ecclesiis voce remissa januis clausis, non pulsatis campanis horas canonicas binos, vel trinos recitare concessit; *Cap. Quod in te, de Pœ-*
34 *nit. & Remiss.* Gregorius IX. sub annum 1230. addidit, ut moribundis viaticum ministraretur, semelque in Hebdomada Missa pari cum silentio celebraretur; *Cap. Permittimus, de*
35 *sentent. excommun.* Plura etiam permisit Innocentius IV. qui anno 1245. Pontificatum in-
36 iit. Sed omnium maxime interdicti rigorem mitigavit Bonifacius VIII. *in Cap. Alma Mater, de sententia Excommunic. in 6.* Probe enim hic animadvertens quod *ex districtione hujusmodi statutorum excrescit indevotio Populi, pullulant hæreses, & infinita pene pericula animarum insurgunt, Ecclesiis sine culpa earum debita obsequia subtrahuntur*, permisit, ut ad Pœniten-
37 tiæ Sacramentum admitti omnes queant; nisi essent excommunicati, vel culpabiles de tali interdicto, vel specialiter interdicti; tum permisit, ut officia divina possint januis clausis celebrari submissa voce laicis exclusis, ac sine sonitu campanarum, & demum permisit, ut
38 quinquies in anno, idest Natali Domini, Paschate, Pentecoste, Assumptione B. Mariæ, & Festo Corporis Christi januis apertis, exclusis excommunicatis, & iis, qui causam dederunt interdicto, cæteri ad communionem Eucharisticam, ad oblationem, & ad divina
officia admittantur. Hanc vero moderationem 39
de interdicto locali generali, non speciali accipiendam esse monent *post Gloss. ibid. verb. Ecclesiis* Covarruv. *in relect. ad ipsum cap. Alma Mater* §. 4. *num.* 1. & §. 4. *num.* 2. Sua-
rez *de Censur. disp.* 34. *sect.* 2. *num.* 1. Quin- 40
immo quum idem Bonifacius VIII. nimium hujus interdicti usum Ecclesiæ damno fuisse experientia comperiisset, hinc est quod multis in casibus prohibuit Episcopis fulmen interdicti detorquere.

Veniamus nunc *ad Auctorem*. Recte ipse *n.* 41
10. ait prohibitam esse professionem solemnem
in Religione. At nota prohibitam minime 42
esse benedictionem vestium illorum, qui Religionem ingrediuntur; Navar. *in Manual. Confessar. cap.* 22. *n.* 122. Alter. *de Censur. disp.* 5 *de Interdict. c.* 5. *fol.* 392. *col.* 3.

Suos hinc inde habet Auctores quæstio, de 43
qua agit *Auctor num.* 17. an sub communicatione Privilegiorum veniat privilegium illud, quod nonnullis Regularibus concedi solet quasdam proprii Ordinis festivitates solemni ritu tempore interdicti generalis quacumque aucto-
ritate positi celebrandi. Novissime affirmati- 44
vam opinionem tenuit P. Gaudent. a Janua *de visit. tom.* 1. *cap.* 14. *dub.* 10. *sect.* 4. *n.* 6.
& plur. sequent. Sed probe monuit clar. mem. 45
Cardinal. Petra *in comment. ad Constit. Apostol. Constit.* 10. *Sixti IV. num.* 16. *in subjecta materia inspiciendam esse formam Indulti communicationis, ita ut ex illius verbis deprehendi & censeri valeat, an inducta vel exclusa censeri valeat communicatio hujusmodi Privilegii.*

ARTICULUS VII.

Quo ad ea, quæ concernunt culpam, & pœnam Interdictum violantium.

LAici violantes Interdictum solum locale, 1
audiendo v. gr. Divina Officia licet sine contemptu, & scandalo, peccant saltem ve-
nialiter. Violantes vero Interdictum persona- 2
le, sive particulare, sive generale scienter, peccant mortaliter quia violant præceptum Ecclesiæ in materia gravi, & Interdictum personale particulare directe afficit personas interdictas, easque privat participatione Divinorum,

rum, sicuti etiam Interdictum personale generale afficit directe omnes personas, quæ comprehenduntur in Communitate interdicta, juxta textum *in cap. Si sententia* 16. *de sent. Excommun. in* 6. adeoque illud violantes assistendo Divinis peccant mortaliter. Si autem ipsi
3 Laici, uti interdum faciunt Domini temporales, & Officiales eorum, cogant celebrari Divina Officia in loco interdicto, vel vocent interdictos, & excommunicatos, ut illis intersint, aut prohibeant, ne ipsi interdicti, aut excommunicati a celebrante, seu ab alio moniti, de Ecclesia exeant, aut ipsimet interdicti post monitionem exire recusent, vel Divinis violenter se se ingerant, ultra gravissimam culpam, incurrunt ipso facto Excommunicationem majorem Papæ reservatam, prout expresse habetur *in Clement.* 3. *de sent. Excomm. cap. Gravis*.

4 Clerici, & Regulares utriusque sexus, violantes Interdictum peccant mortaliter, sive sit Interdictum personale, sive locale, hoc est sive ipsi interdicti sint, sive in Ecclesia interdicta aliquem actum Ordinis exerceant, ut Missam, aut aliud Officium divinum de more celebrent, aut cum scandalo, & contemptu Sacramenta recipiant, & divinis assistant.
5 Et Clerici, & Religiosi ultra culpam mortalem incurrunt Irregularitatem; *cap. Is, qui* 18. §. *fin. & cap. Is, cui* 20. *de sen-*
6 *tent. Excommunicat. in* 6. Privantur privilegio, quod alioquin haberent, ut in loco Sacro sepeliri possent; *cap. Quod in te* 11. *de pœnit. & remiss. & cap. Is, cui* 20. *de*
7 *sentent. Excommunicat. in* 6. Privantur jure passivæ, & activæ electionis, ita ut nec eligere valeant; *cap. Is, qui* 10. *de sent. Excommunicat. in* 6. nec ipsi eligi, aut postulari possint; *capit.* 1. *de postulat. Prælator.*
8 Incurrunt suspensionem ab Officio, beneficio, & jurisdictione; *cap. Tanta est* 18. *de excessib.*
9 *Prælator.* Et si scienter interdictos in loco Sacro sepelire præsumpserint, excommunicationis sententiam incurrunt. *Clement.* 1. *de sepul-*
10 *turis*. Regulares vero, tam exempti, quam non exempti violantes Interdictum generale locale, quod ab Ecclesia Cathedrali, Matrice, vel Parochiali loci servatur; ultra supra recensitas pœnas incurrunt etiam Excommunicationem. *Clement.* 1. *de sent. Excommunicat.*
11 Sicuti etiam eam incurrunt violando cessatio-
12 nem a Divinis. *Ead. Clement. ibidem*. Quod procedit non solum de Interdicto generali, quod fertur in Regnum, vel Provinciam, sed etiam de eo, cui submittitur Villa, vel Castrum, *per textum cap. Cum in partibus* 17. *de verbor. significat.*

Episcopi tamquam Sedis Apostolicæ Delegati variis in casibus possunt subjicere Interdicto Ecclesias exemptorum, & Regularium, & præsertim si Interdictum in loco publicatum non observent; *Sac. Congr. Conc. in Indiatum* 17. *Dec.* 1650. *lib.* 19. *decr. pag.* 96. Si acce- 13
dente Episcopo ad eorum Ecclesias pro celebranda Missa Pontificali nolint eum obsequiis juxta præscriptum Decretorum Apostolicorum, & Sacræ Congregat. Rituum, recipere, servire, vel ei Baldachinum erigere, & juxta solitum de cera, & suppellectilibus providere; *Sacra Congreg. Conc. in Venafrana Interdicti* 26. *Jan.* 1697. 14

Si Baldachinum, vel osculum Evangelii, 15
vel assistentiam in Presbyterio in eorum Ecclesiis dent, permittant, & concedant personis sæcularibus, quantumvis nobilibus, & illustribus, ut disponunt *Decreta generalia Sacr. Congreg. Rituum sub die* 13. *Mart.* 1688. & *sub* 22. *Apr.* 1690. *approbata a Sanctissimo die* 22. *ejusdem mensis April. & anni* 1690. vide verb. *Ecclesia art.* 5. *num.* 29. & 30. ubi referuntur ad litteram dicta Decreta. Si ab Epi- 16
scopo moniti sepulturas sub Altaribus, & bradellis eorum Ecclesiarum constructas nolint, aut differant expurgare, & illas muro obstrui facere, & replere. Sic pluries decrevit Sacra Congreg. Episcop. & Regular. vide verb. *Altare n.* 48. & 49. ubi talia decreta ad litteram referuntur.

Si ad processiones, quibus tenentur interve- 17
nire, moniti recusent accedere. Sic declaravit pluries *Sacra Congregat. Conc.* & signanter *die* 27. *Jul.* 1627. & *in una Mediolanen.* 3. *Aug.* 1658. & *in una Neapolitana* 27. *Febr.* 1591. & etiam *Sacra Congregatio Rituum in una Ferrarien.* 27. *Jul.* 1609. *in una Aversana* 12. *Februarii* 1641. *in una Tarentina* 3. *Maii* 1642. & *in una Spoletana* 25. *Septemb.* 1649. quæ omnia Decreta ad litteram refert Pignatell. *tom.* 3. *consultat.* 46. *a num.* 11. *ad* 38.
Si abusus, & irreverentias ab eorum Eccle- 18
siis, moniti nolint, vel negligant removere, vigore Concilii Tridentini *in Decret. de observand. & evitand. in celebratione Missarum*.

Episcopi tamquam Sedis Apostolicæ Delega- 19
ti, possunt Abbates, & alios usum Pontificalium habentes, ac Prælatos, & Superiores Regulares, & exemptos, censura Interdicti ab ingressu Ecclesiæ, vel suspensionis ab exercitio Pontificalium punire, & coercere, & Ec-

duntur. Quidam nimirum externam, & seriam intentionem ubilibet ad confectionem Sacramenti satis esse contendunt: quidam præfracte negant, & sentiunt Ministrum, nisi vel in loco sacro præsens sit, vel ad confectionem fuerit invitatus, nihil operari eo ferme modo, quod Judex totam sententiam etiam contra mentalem intentionem profert, si sedeat pro tribunali; secus, si loquatur e loco, ubi Judicis personam gerere non intelligatur: ita Juenin, Serry, aliique recentiores non pauci.

65 IV. Nec pauciores, nec ignobiliores Theologi sentiunt, & hodiedum sentiunt, internam ad Sacramenta valide conficienda requiri intentionem, sed & inter se divisi sunt. Alii nempe dubitarunt, an non requireretur intentio finis explicita & particularis, seu intentio producendi hunc in specie Sacramenti effectum: tales fuerunt ii, de quibus loquitur Ebroicensis Synodus an. 1576. his verbis: *Antea inter doctos ac pios viros dubitatum fuit, an Baptisma a Calvinistis administratum, pro vero credi deberet; quoniam non haberent intentionem baptizandi in remissionem peccatorum.* Alii, ut Scotus, & Gabriel, particularem illam intentionem finis rejicientes, generalem, & quidem explicitam intentionem producendi effectum Sacramenti, tamquam necessariam postularunt. Alii ne hanc quidem potestatem, necessariam esse rati, necessariam dixerunt intentionem explicitam conficiendi Sacramenti. Alii demum minime requirentes intentionem explicitam, seu producendi effectum Sacramenti, seu etiam conficiendi Sacramentum, docuerunt necessariam ac sufficientem esse intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, seu intentionem, qua quis externum ritum sic frequentat, ut nec interius jocari velit, nec ritum hujusmodi materialiter dumtaxat, & ut rem mere naturalem, aut profanam peragere, sed illum potius formaliter, ut ritum Ecclesiæ, vel ut ritum in Ecclesia sacrum celebrare velit: & hæc multo communior fuit hactenus internæ intentionis defensorum opinio. Ita historiam hujus opinionis recenset continuator Tournelii ex Lamberto Gaud doctissimo Dominicano, qui de hac re luculentissime scripsit: Ad usum quod spectat, dicemus paucis sequentibus numeris.

66 V. Itaque certum est, ad valorem Sacramenti non desiderari eam intentionem Ministri, qua velit explicite Sacramenti effectum producere. Constat id ex Augustino Epist. 98. alias 23. quæ est ad Bonifacium, ubi expresse asserit, non privari parvulos gratia spirituali, *qua ad vitam regenerantur æternam, quæ non istis hac intentione Sacramenta offeruntur, cum celebrentur per eos necessaria mysteria, verba Sacramentorum.* Deinde Ecclesia, nec Pelagianos, nec Calvinianos iterum baptizat, dum in ipsius gremium revertuntur: immo id quoad Calvinianos expresse vetuit S. Pius V.; Nota autem res est, antiquos Pelagianos, ac Socinianos, qui illorum iterum excitaverunt errores, negare, baptismum delere originale peccatum, ac conferre gratiam; & Calvinianos, aliosque hæreticos negare per baptismum imprimi characterem; hi ergo dum baptizant, non ea voluntate baptizant, ut velint deleri originalem culpam, conferri gratiam, ac imprimi baptizato characterem. Non est ergo necesse, ut Minister velit effectum Sacramenti.

VI. Neque intentio requiritur explicita vel conficiendi Sacramenti, vel celebrandi ritum externum ut in se revera & absolute Sacrum. 67
Nam Florentina, & Tridentina Synodus eam tantum in Ministro intentionem exposcunt, qua velit facere, quod facit Ecclesia; hæc vero intentio in eo quoque est, qui licet hunc ritum pro Sacramento non habeat, vel pro ritu in se sacro; tamen perficere eum contendit, ut Christianæ Ecclesiæ ritum, sacramque ipsius cæremoniam. Quamobrem ratus habetur Baptismus a Gentili, immo & ab Atheo ipso ea voluntate collatus, ut facere unice contendat, quod in Ecclesia Christianorum fit; ut certum est, Gentilem, Atheumque nec pro Sacramento, nec pro re sacra hujusmodi ritum habere; Ita rem explicat S. Thomas *in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 3. resp. 2. ad primum*: *Quamvis ille, qui non credit Baptismum esse Sacramentum, aut habere aliquam specialem virtutem, non intendat, dum baptizat, conferre Sacramentum; tamen intendit facere quandoque quod facit Ecclesia, etsi illud reputet nihil esse, & quia Ecclesia aliquid facit, ideo ex consequenti, & implicite intendit aliquid facere, quamvis non explicite.* Manifestum ergo est, ad valorem Sacramenti non requiri intentionem explicitam Sacramenti conficiendi, vel celebrandi ritum externum ut in se revera & absolute sacrum; sed sufficere intentionem faciendi quod facit Ecclesia, hoc est voluntatem usurpandi, & celebrandi ritum, qui in Societate Christianorum pro Religioso habetur; quo in casu juxta traditam a S. Thoma doctrinam, in Ministro ex *consequenti, & implicite* intentio inest rem Sacram faciendi, quia Ecclesia, cujus se ritum usurpare contendit, ali-

aliquid facit, dum hujusmodi ritum celebrat.

68 VII. Age vero, videamus modo, num ii, qui Catharini opinionem tenent, dum serio, & attente ritum externum, quem facit Ecclesia, adhibendum prædicant, quin interior intentio adsit, ea revera adhibeant in Sacramento conficiendo, quæ supra commemoravimus. Nam rem consideranti, & diligenter perpendenti facile apparebit, in Ministro illo, qui voluntatem habeat serio, & attente id perficiendi quod facit Ecclesia, nil ex iis deesse, quæ ad Sacramentum perficiendum necessaria diximus. Jam statuitur, hos materiam & formam adhibere; cum vero voluntatem, hoc est intentionem habeant, dum illas adhibent, faciendi ritum, quem Christiana Ecclesia facit, quis non videat habere quoque illam intentionem, quæ necessaria sit ad perficiendum Sacramentum, ac contrariam interiorem intentionem, qua ex. gr. intra se dicant *Nolo hominem baptizare*, aut per celebrationem ritus, quo baptizat, irritam, & inanem fieri, aut supra effectum cadere Sacramenti, hoc est supra gratiam, & characterem, ita ut interior illa intentio non baptizandi in hujusmodi ministris, nihil aliud sit, nisi voluntas non conferendi characterem, non delendi peccatum, non sanctificandi hominem? At voluntas hæc, ut supra diximus, valori Sacramenti non obest, immo præsumitur hæc voluntas in Sociniano, & Calviniano, quin proinde dubitetur ab Ecclesia de valore Baptismi ab iisdem collati. Videant ergo Catharinianæ opinionis Adversarii, hanc opinionem solo nomine a communiori Scholasticorum differre. Dicent vero, necessarium saltem esse ad valorem Sacramenti, *ut Minister velit formaliter, ut ritum Ecclesiæ, vel ut ritum in Ecclesia sacrum illud celebrare*. Assentior; sed quid inde? Numquid ille, qui serio, & attente vult externum ritum celebrare, quem Christus instituit, ejusque Ecclesia facit, non vult illum formaliter ut ritum Ecclesiæ, vel ut ritum in Ecclesia Sacrum celebrare? Si exteriori apparatu, si exteriori attentione, si seria actione, si cæremoniarum usu, si denique eorum omnium applicatione, quæ fieri Ecclesia jubet, dum Sacramenta celebrantur, determinatur ad faciendum formaliter Sacramentum, ut ritum Ecclesiæ, vel ut ritum in Ecclesia sacrum, quis in hujusmodi Ministro deesse affirmabit hujusmodi intentionem? Immo actus ipsi, quos supra recensuimus, hanc inesse in Ministro voluntatem satis superque demonstrant; cum enim voluntarie ac omnino libere fiant, interiori dirigente voluntate, sive intentione, fiant necesse est; & contraria voluntas nonnisi in effectum cadere poterit. Reponent fortasse, in improbo Ministro voluntatem esse posse interiorem aut jocandi, aut rem ut mere naturalem & profanam perficiendi. Sed liberæ illæ operationes, quas supra memoravimus, hujusmodi voluntatem retractant, & excludunt omnino; cum per illas ad rem, ut formaliter sacram, & ad ritum ut in Ecclesia Christi sacrum celebrandum, determinari debeat, ac revera determinetur. Quo fit, ut quæstio, vel de solo nomine sit, vel eo reducatur; Num scilicet exterior actio deliberate facta intentionem ipsi contrariam actionem necessarie excludat, aut retractet. Nam in utraque opinione ad valorem Sacramenti requiritur intentio faciendi, quod facit Ecclesia; in opinione Catharini hæc intentio habetur, dum Minister velit serio, & attente externum ritum celebrare, quem Ecclesia facit, quidquid sit de interna voluntate, quæ tamen ritui per Ministrum celebrato contraria esse non potest; in aliorum vero opinione non requiritur intentio producendi characterem, & alios Sacramenti effectus, sed voluntas sufficit applicandi res, & verba a Christo instituta, quemadmodum in societate Christianorum applicantur, etsi minister non credat virtutem illis inesse, quam Christus contulerit. Quamobrem re diligenter exposita sola voce invicem hujusmodi Auctores dissident. Cum vero de valore Sacramenti hic agatur, in praxi communior opinio semper tenenda erit, ut initio monuimus.

INTERDICTUM.

ARTICULUS I.

Interdictum quoad ejus esse, & divisionem.

INterdictum est Censura Ecclesiastica, per quam homo arcetur a participatione aliquorum Sacramentorum, omnium Divinorum Officiorum, & Ecclesiastica sepultura. Colligitur *ex cap. Non est nobis* 11. *de sponsal. & Matrim. & cap. Quod in te, de Pænit. & remiss.* 1

Interdictum dividitur in locale, personale, 2 & mixtum, ut colligitur ex Jure Canonico *in cap. Præsenti* 10. *& cap. Si Civitas* 17. de

3 *de sentent. excomm. in 6.* Interdictum locale est, quo immediate locus ipse interdicitur, ne ibi divina celebrentur, vel audiantur sive ab indigenis, sive ab alienigenis. Interdictum
4 personale est, quo immediate interdicuntur ipsæ personæ, & non locus, & tunc illæ personæ nec hic, nec alibi possunt percipere Sacramenta, nec exercere functiones sacras per interdictum prohibitas. Interdictum mixtum
5 est, quo immediate & locus, & personæ interdicuntur, verb. grat. Civitas, & ejus Incolæ; colligitur *ex c. Si sententia 16. de sentent. excomm. in 6.*

6 Interdictum tam personale, quam locale sub-
7 dividitur in particulare, & generale. Personale particulare est, quo persona aliqua parricularis
8 interdicitur. Personale generale est, quo interdicitur aliqua Communitas personarum, ut populus unius Provinciæ, Civitatis, vel integra aliqua universitas, Collegium, Capitu-
9 lum, Conventus. Locale particulare est, quo interdicitur locus unus particularis, ut parti-
10 cularis aliqua Ecclesia. Locale generale est, quo interdicitur locus generaliter, idest locus varia sub se loca complectens, ut Regnum, Provincia, Civitas, ut colligitur ex *cap. Cum in partibus 17. de verbor. significat.*

11 Circa interdictum personale generale sciendum est, quod interdicto populo unius Provinciæ, vel Civitatis, sunt interdicti omnes il-
12 lius Provinciæ, & Civitatis habitatores etiamsi sint innocentes. Et omnes isti nec in suo, nec in alio loco audire possunt divina, vel Ecclesiastica recipere Sacramenta, quia hujusmodi interdictum sequitur personam quocumque jerit, *c. Si sententia 16. de sentent. Excomm. in 6.*
13 Clerus autem non censetur interdictus interdicto populo, nec contra, interdicto Clero censetur interdictus populus, nisi in sententia aliud exprimatur; unde uno ipsorum interdicto alius licite admittitur ad Ecclesiastica Officia & Sacramenta; *cap. Si sententia 16. de sentent. Excomm. in 6.* In materia enim pœnali, uti est ista, verba sunt stricte interpretanda, *c. Odia 15. de Regul. Jur. in 6.*

14 Sub generali interdicto Cleri non comprehenduntur Religiosi utriusque sexus, nisi exprimatur, vel ex subjecta materia, aliisque circumstantiis aliter appareat; & ratio est, quia in materia odiosa secundum communem acceptionem Religiosi non veniunt nomine Cleri, nisi exprimatur, & si quandoque lata signi-
15 ficatione veniat nomine Cleri, semper fit cum addito *Regularis*. Tum quia interdicto lato contra Religiosos non comprehenduntur Clerici sæculares, ergo in interdicto lato contra Clericos non debent comprehendi Religiosi. Ulte- 16
rius in Jure Canonico passim ista ponuntur tamquam diversa, *ut c. Si quis suadente 17. q. 4.* ubi dicitur *in Clericum vel Monachum*, & *cap. Super specula 10. Ne Clerici, vel Monachi*. Sic tenent Abbas *cap. Non amplius 1. de Institutionibus n. 3.* Fagnan. *ibi n. 7.* Anaclet. §. 7. *de interdict. n. 187.* Layman, Rosignolus, Silvester, Ugolinus, Coninchius, Bonacina, Engel, & alii multi. Item sub generali interdicto Cleri 17
non comprehenduntur Episcopi, nisi de eis expressa fiat mentio; *cap. Quia periculosum 4. de sent. Excomm. in 6.*

Circa interdictum locale sciendum est, quod 18
interdicta Civitate eo ipso intelliguntur interdicta etiam ejus suburbia, sive hæc sint pars Civitatis, sive non; sive sint contigua eidem Civitati divisa solummodo per mænia interjacentia, sive vicina, dummodo non valde distent, sive suburbia sint ejusdem Diœcesis, sive diversæ; & ratio est, quia, si possent in Civitatis Suburbiis Divina celebrari, interdicti sententia vilipenderetur, cum Cives ad illa de facili possent convolare: ne igitur sententia interdicti possit sic de facili vilipendi, expedit interpretationem fieri laxiorem, ipsum extendendo etiam ad suburbia, ut habetur expresse ex *c. Si Civitas 17. de sentent. Excomm. in 6.* Nec valet dici, quod quando Suburbia 19
sunt diversæ Diœcesis non possint subesse legibus Episcopi Diœcesani. Non valet, inquam, quia illud interdictum afficit illa Suburbia, non quatenus provenit ab Episcopo Diœcesano, sed quatenus provenit a jure communi per interpretationem, quam facit ex rationabili causa, cum respectu etiam Suburbiorum diversæ Diœcesis militet eadem ratio vilipendii ex suppositione, quod non plus distent a Civitate, quam Suburbia ejusdem Diœcesis; æque enim faciliter possent Cives ad Ecclesias in utrisque suburbiis existentes confugere, & ibi interesse Divinis, & percipere Sacramenta, & sic eludere, seu vilipendere interdictum, ad quod vitandum fit laxior interpretatio ipsum extendendo etiam ad Suburbia *in d. cap. Si Civitas 17. de sent. Excomm. in 6.* Sic tenent Suarez *disp. 32. sect. 2. n. 23.* Avila *part. 5. disp. 1. dub. 3.* Coninch. Bonacina, Rosignol. & alii.

Interdicta Civitate, vel Diœcesi censetur in- 20
terdicta etiam Ecclesia Cathedralis; *cap. Si Civitas 17. de sentent. Excomm. in 6.* ubi expresse habetur, quod interdicta Civitate omnia loca ibidem interdicta censeantur, dum alias de facili posset vilipendi interdictum talis Civitatis

tis celebrando, & audiendo Divina in Cathe-
21 drali. Et propter eamdem rationem interdicta
Civitate, vel Diœcesi, intelliguntur interdictæ
etiam Ecclesiæ Regularium, ipsi enim tam exem-
pti, quam non exempti, nisi speciali privile-
gio super eo muniti existant, tenentur servare in-
terdictum locale, nedum a Sede Apostolica ema-
natum, sed etiam ab Episcopo promulgatum;
*c. Auctoritate 4. de privileg. in 6. & cap. Cum
in partibus 17. de verb. signification.* & Conc.
Trident. *sess. 25. cap. 12. de Regul.* ubi expres-
se habet: *Censuræ, & interdicta, nedum a Se-
de Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis
promulgata, mandante Episcopo a Regularibus in
Ecclesiis publicentur, & serventur.*

22 Interdicta alia sunt a Jure, & alia ab ho-
23 mine. *Communis.* Interdicta ab homine ferri
possunt ab omnibus illis, qui possunt excom-
municare & suspendere, *cap. Cum Ecclesiarum*
24 *3. de Offic. Judicis ordinar.* Excipiuntur tamen
Superiores Regulares, qui non possunt appo-
nere Interdictum in Ecclesiis sibi subjectis,
quia eorum jurisdictio est personalis, non au-
tem localis, & etiam quia actus iste percutit
exercitium jurisdictionis in Clerum, & popu-
lum illos privando, ne in ea celebrare, & re-
spective audire possint Divina, & sic cum non
subditis, ut recte de more suo ratiocinatur Card.
de Luca *de jurisdiction. disc. 99. n. 2.* & ex-
presse partibus auditis, & informantibus, de-
claravit *Sacra Congreg. Episc. & Regular. in
Neapolitana Censurarum 21. Junii 1679. referente
Card. Cavallerino* contra Abbatem S. Petri ad
Aram, qui Ecclesiam Monialium Reginæ Cæ-
li sibi subjectam Interdicto subjecerat.

25 Interdicta, quæ a Jure communi, & a Con-
stitutionibus Apostolicis, tam localia, quam
personalia lata sunt, ad uberiorem notitiam di-
stincte in distinctis articulis hic subnectuntur.

Additiones ex alima manu.

26 Non omne Interdictum infligitur per *modum
27 censuræ*, aut est species Censuræ. Solet enim
nonnumquam Interdictum, uti & Suspensio,
infligi *per modum meræ pœnæ* instar aliarum
pœnarum canonicarum in punitionem com-
missi delicti, Vanesp. *de Censur. cap. 9.* §. 1.
Rousseaud De la Combe *in Jurisprud. Canon.*
28 *Verb. Interdictum num.* 8. Interest autem di-
stinguere Interdictum in ratione Censuræ ab
Interdicto per modum pœnæ ob insignes, quæ
unum inter & alterum intercedunt, differen-
29 tias. Primo enim Interdictum *in ratione Cen-
suræ* requirit contumaciam, item canonicas
monitiones, ut de contumacia constare pos-
sit; Secus vero Interdictum per modum pœ- 30
næ; Fleury *Instit. Jur. Eccl. part. 3. cap. 21.*
Vanesp. *ubi supra*, Suarez *de Censur. disput.
25. sect. 1.*

Secundo Interdictum *in ratione Censuræ* ad 31
certum tempus infligi nequit: Idque quia
cum infligatur ad reprimendam contumaciam,
habere debet tempus incertum, prout & ha-
bet ipsa contumacia, scilicet tandiu durare
debet, quandiu durat contumacia. At non 32
repugnat ut Interdictum *per modum pœnæ* in-
fligatur ad certum tempus, prout gravitas
ipsius delicti postulaverit, eoque lapso cesset;
Vanesp. *loc. cit.*

Tertio violatio Interdicti *in ratione Censuræ* 33
exercendo solemniter actum Ordinis secum fert
Irregularitatem; nequaquam vero hæc ipsa 34
violatio Interdicti *per modum pœnæ;* Vanesp.
loc. allegat. §. 4. Hurtad. *de Censur. Tractat.
de Cessatione a Divinis difficult.* 4.

De Origine Interdicti *in ratione Censuræ* haud 35
certo constat; Rousseaud De la combe *in Ju-
risprud. Canon. verb. Interdictum num.* 5. Per 36
plura vero sæcula incognitum ipsum fuisse in-
de liquet, quod Ivo Carnotensis *Epist.* 94. ap-
pellat Interdictum: *Remedium insolitum, ob
suam nimirum novitatem.*

Dividit *Auctor* Interdictum in personale, 37
locale, & mixtum; sed ut probe monet *Cle-
ment. Concord. Pastoral. part. 2. cap. 5. n. 3.* Con- 38
venientius dividitur Interdictum in personale,
& locale tantum, & utrumque in generale,
& particulare.

Quæstionis est; An posito Interdicto locali 39
censeatur positum personale, & versa vice;
In eam communiter itum est sententiam, po-
sito Interdicto locali, sive generali, sive par-
ticulari, non censeri positum personale, nisi
tantum respectu personarum, quarum culpa
positum est Interdictum locale, *cap. 17. de sent.
Excomm. in 6.*

Pariter in eo omnes conveniunt, quod posi- 40
to Interdicto personali particulari non censea-
tur positum locale. At non conveniunt DD.
an posito Interdicto generali personali, cen-
seatur etiam positum locale, idest, An inter-
dicto personaliter Populo, Interdicto subjicia-
tur locus Populi, idest Villa. Affirmant enim 41
Covar *in cap. Alma Mater part. 2. §. 1. n. 7.*
Henriq. *cap. 42. in fin.* At post Navarr. Ægid.
negat Hurtad. *de Censur. Tract. de Interdict.* 42
difficult. 3. num. 7. Et jure quidem meritoque.
Interdictum enim personale tametsi generale
est omnino distinctum a locali; Non est igi- 43
tur

tur cur posito Interdicto personali, ponatur locale. *Ac proinde* (ita recte ait Hurtad. *loc. mox citat.*) *in loco Populi Interdicti possunt Clerici divina officia solemniter, & apertis Januis celebrare etiamsi aliquando per accidens non liceat, quando scilicet nequeant non admitti Interdicti ad Templum, aut ad partes Templo vicinas.*

44 De Personis, quæ comprehenduntur Interdicto personali, vide mox laudatum Auctorem *difficul.* 4. *per tot.* Notabile vero est discrimen innocentes inter & nocentes Populos
45 generaliter interdictos. Innocentes enim ut primum mutatione domicilii, aut aliter desinunt esse membra ejus Populi, desinunt esse
46 interdicti, sine ulla alia relaxatione. At Nocentes tametsi membra illius Populi esse desinant, Interdicto obnoxii remanent; Idque quia interdicti ii etiam intelliguntur uti particulares Personæ.

47 De locis comprehensis Interdicto Locali consule tum eumdem Auctorem *difficult.* 5. *per tot.* tum *Clement. Concord. Pastoral. part.* 2. *c.* 5. *fere per tot.*

ARTICULUS II.

Interdicta localia generalia.

1 Contra Reges, & Principes impedientes Legatos, vel Nuncios Pontificios, ne fungantur suo Officio, in quo casu omnes Ditiones ipsius impedientis sunt Interdictæ. *Extravag. Super gentes, de consuetud.*

2 Contra Civitatem, excepta Roma, quæ hostiliter insequitur Cardinales, vel insecutoribus consilium, auxilium, aut favorem præstat; *cap. Felicis* 5. *de pœnis in* 6.

3 Contra Civitatem, quæ delinquit percutiendo injuriose proprium Episcopum, vel ipsum capiendo, banniendo, seu mandando hæc fieri. Et contra Territorium, cujus Dominus deliquit percutiendo, injuriose capiendo, banniendo, seu mandando hæc fieri in quemcumque Pontificem. *Clement.* 1. *de pœnis.*

4 Contra Civitatem, in qua mortuus est Papa, & ibi novus est eligendus, & Rectores ejusdem non observantes, nec observare facientes præscripta *in cap. Ubi periculum* 3 *de election. in* 6. ibi enim habetur expresse: *Civitas autem prædicta non solum sit Interdicto supposita, sed & Pontificali Dignitate privata.*

5 Contra Civitatem admittentem alienigenas ad fœnerandum; *cap.* 1. *de Usuris in* 6.

ARTICULUS III.

Interdicta localia particularia.

Contra Universitates & Collegia exigentes juramenta illicita, vel contra libertatem Ecclesiasticam. Gregor. XIII. *Constitution.* 93. incip. *Inter Apostolicas.* 1

Contra Ecclesiam, in qua scienter sepultum fuerit cadaver Hæretici; *cap. Quicumque* 2. *de Hæreticis in* 6. 2

Contra Ecclesias Regularium, & Clericorum Sæcularium inducentium aliquem ad jurandum, vel promittendum eligere sepulturam in illis, vel ad non mutandam electionem jam factam, si postea de facto in eis jurantes, vel promittentes sepeliantur; *cap.* 1. *de sepultur. in* 6. 3

ARTICULUS IV.

Interdicta Personalia generalia.

Contra Universitates exigentes tributa ab Ecclesiasticis; *cap. Quamdam* 4. *de censib. in* 6. 1

Contra Universitates concedentes, vel extendentes repræsalias contra Ecclesiasticos; *cap. Unic. de jurejur. in* 6. 2

Contra Universitates, Capitula, & Collegia a Papa ad futurum Concilium appellantia. *Can.* 2. *Bullæ Cœnæ.* 3

Contra Universitates, Capitula, & Collegia non servantia Constitutionem Joann. XXII. circa fructus Beneficiorum vacantium. *Extravag. Suscepti regiminis, ne Sede vacante.* 4

Contra Capitula Cathedralium Dimissorias infra annum a die vacationis Sedis concedentia. Concil. Trident. *sess.* 7. *c.* 10. 5

Contra Universitates habitationem Usurariis locantes, aut Usuras publice exercere permittentes; *cap.* 1. *de Usuris.* 6

ARTICULUS V.

Interdicta Personalia particularia.

Contra Cardinales, aliosque Ecclesiæ Prælatos recipientes beneficia, & Pensiones cum Simonia confidentiali. Pius IV. Constit. incip. *Romanum Pontificem.* 1

Contra Metropolitanos de non residentia Suffraganeorum, & contra antiquiores Episcopos de non residentia Metropolitanorum post annum a die absentiæ eorumdem, non certiorantes 2

tes

tes Pontificem intra tres menses. Conc. Trident. *sess. 6. cap. 1. de reformat.*

3 Contra promotos ad Ecclesias Cathedrales, etiamsi sint Cardinales, in Romana Curia existentes intra unum mensem a die eorum promotionis, & consecrationis, itineri non se committentes ad faciendam residentiam. Urban. VIII. Constit. 139. incip. *S. Synodus*, & Conc. Trid. *sess. 23. cap. 2. de reform.*

4 Contra Episcopos usurpantes bona, vel fructus Ecclesiarum, aut beneficiorum vacantium; *c. Præsenti 9. de Offic. Ordinar. in 6.*

5 Contra Episcopos, vel Abbates alienantes bona Ecclesiæ non servata forma *Extravagant. Ambitiosæ, de rebus Ecclesiast. non alienand.*

6 Contra Episcopos, aliosque Superiores Prælatos, qui in Visitatione procurationem excessivam recipiunt contra Constitutionem Innocentii IV. relatam *in cap. Romana 1. de censibus in 6. cap. Exigit 2. de censibus in 6. & Trid. sess. 24. c. 3. de reform.*

7 Contra Prælatos edentes Commentarios in Concil. Trident. inconsulto Romano Pontifice. Pius IV. *Constitution. Confirmatoria ejusd. Concilii.*

8 Contra eos, qui Episcopatum, Abbatiam, vel aliam Ecclesiasticam Dignitatem de manu Laici recipiunt, *cap. Si quis deinceps 16. quæst. 7.*

9 Contra Clericos in Sacris constitutos in crimine fornicationis perseverantes; *cap. Si qui sunt, dist. 81.*

10 Contra Ordinarios, qui privant beneficiis commorantes in Urbe, & eos, qui illa recipiunt; *Extravag. 3. de privileg.*

11 Contra non servantes formam a Jure præscriptam in ferendis Censuris; *cap. Sacro 48. de sentent. excomm.*

12 Contra Violantes interdictum locale, & contra eos, qui Excommunicatos publice, vel interdictos ad Divina Officia, ad Sacramenta, & ad Ecclesiasticam sepulturam admittunt; *cap. Episcop. de privileg. in 6.*

13 Contra eos, qui dant causam interdicto locali; *cap. Si Sententia 6. de sentent. Excomm. in 6.*

14 Contra omnes Ecclesiarum Sæcularium Rectores, & Ministros recipientes onera perpetua Missarum sine licentia Ordinarii loci, ac etiam contra recipientes pecunias talium Legatorum, & eas non deponentes penes personam idoneam. Urban. VIII. Constit. 43. incip. *Cum sæpe contingat.*

ARTICULUS VI.

Interdictum quo ad ejus effectus.

Effectus Interdicti sunt tres, primus est privatio aliquorum Sacramentorum, secundus est privatio divinorum Officiorum, tertius est privatio sepulturæ Ecclesiasticæ, ut expresse habetur in *cap. Alma Mater 24. de sent. excomm. in 6.* 1

Circa primum effectum notandum est, quod non omnium Sacramentorum, sed aliquorum tantummodo prohibitus est usus, sive activus, sive passivus. Tempore enim Interdicti propter moræ periculum licite administratur non solum parvulis, sed etiam adultis Baptismus, & Confirmatio, & ad hunc finem potest fieri Catechismus, Fontis benedictio, & in Cæna Domini Chrismatis consecratio, *cap. Responso 43. de sent. Excomm. & cap. Quoniam 18. de sent. Excomm. in 6.* Item Sacramentum Pœnitentiæ omnibus administrari potest, etiam sanis, exceptis iis, qui sunt excommunicati, & causam dederunt Interdicto, nisi de delicto satisfecerint, aut de satisfaciendo cautionem idoneam, vel juratoriam præstiterint; *cap. Alma Mater 24. de sent. excomm. in 6.* Item Sacramentum Matrimonii potest tempore Interdicti licite celebrari. Glossa *in cit. cap. Alma Mater 23. de sent. Excomm. in 6. verb. Sacramentis*, Abbas *in cap. Non est 11. de sponsalibus num. 8.* & alii passim. Solemnis tamen, & publica benedictio tunc sponsis dari nequit, ut colligitur *ex cit. cap. Alma Mater*. Item constitutis in articulo, seu probabili periculo mortis licite ministrari potest etiam Sacramentum Eucharistiæ, *cap. Permittimus 57. de sent. Excomm. & cap. Quod in te 11. de pœnit. & remiss.* Item Infirmis aliud Sacramentum non valentibus recipere, licet ministrari etiam extrema Unctio, ut cum aliis colligunt Pirhing, & Palao *ex cit. cap. Quod in te 11. de pœnit. & remiss.* Et casu magnæ necessitatis, & penuriæ Sacerdotum etiam Sacramentum Ordinis Clericis specialiter non interdictis conferri potest, ut cum multis colligunt Pirhing, Innocentius, & Abbas *ex cap. Non est 11. de sponsalibus n. 8.* 2 3 4 5 6 7 8 9

Circa secundum effectum notandum est, quod nomine Divinorum Officiorum tempore Interdicti prohibitorum *in cap. Si Sententia 16. de sent. Excomm. in 6. & cap. Permittimus 57. hoc tit.* intelliguntur celebratio publica Missæ, publica recitatio Horarum Canonicarum in 10

 Cho-

Choro, processiones publicæ, benedictiones publicæ Templi, Fontis baptismalis, Cinerum, Palmarum, Candelarum, Nuptiarum, solemnis aspersio aquæ lustralis, professio so-
11 lemnis in Religione, & alia similia. Excepta privata recitatione Horarum, ad quam alias obligati tenentur, licet sint interdicti, & Concione, ad quam etiam per Campanæ pulsum possunt convocari interdicti, ut ad correctionem, & resipiscentiam inducantur, ex
12 *cap. Responso 43. de sentent. Excomm.* Tempore Interdicti generalis Clerici, & Religiosi, quando ipsi non sunt interdicti, possunt, ut extra tempus Interdicti, Missas, & divina Officia celebrare, sed januis clausis, non pulsatis Campanis, voce submissa, & exclusis personaliter Interdictis, & iis, qui Interdicto causam dederunt; *cap. Alma Mater 24. de sent.*
13 *Excomm. in 6.* Et in hoc eodem capite *Alma Mater*, permittitur, ut Festis Natalis, Paschatis, Pentecostes, & Assumptionis B. M. Virginis, quibus a Martino V. & Eugenio IV. additus fuit dies Festus Corporis Christi cum tota Octava, & a Leone X. dies festus Conceptionis B. M. V. etiam cum tota octava tempore Interdicti generalis Missæ, & divina Officia publica cum omni solemnitate celebrentur januis apertis cum Campanarum sonitu, admissis quoque Interdictis, qui causam Interdicto dederunt, modo isti non appropinquent Altari, nec veniant ad Offertorium, vel Communionem, exclusis tamen excommunicatis.
14 Et hoc privilegium est solum de Interdicto locali generali, non vero de locali particulari, nec de Personali etiam generali, quia in his nihil est immutatum jure novo *in cap. Alma Mater*, sed remanet rigor juris antiqui; *cap. Permittimus*. Unde in Ecclesiis specialiter interdictis, in quibus Eucharistia asservatur, solum licet semel in hebdomada celebrare Missam pro renovanda Eucharistia pro infirmis, ut expresse colligitur *ex d. cap. Permittimus 57. de sent. Excomm.*
15 Regulares, quibus post Trid., & Gregor. XIII. cum sufficientibus Derogatoriis specifice, & expresse est indultum, ut quædam proprii Ordinis Festa solemni ritu tempore Interdicti generalis quacumque auctoritate positi celebrent, possunt in omnibus illis Festivitatibus voce alta, apertis januis, pulsatis Campanis Divina facere ac omnibus Fidelibus Sacramenta ministrare, exceptis nominatim Interdictis, & Interdicto causam præbentibus, & omnia alia libere, & solemni ritu peragere, ac si Interdictum minime appositum esset, ut expresse post Conc. Trid. & Gregor. XIII. concessit Ordini Minorum S. P. Francisci Clemens VIII. die 17. Octobr. 1595. Constitut. incip. *Sacræ*, per quam omnem dubietatem, 16 e medio tollit præcisis his verbis: *Ut Sanctæ Seraphici B. Francisci Religionis in Sanctam Romanam Ecclesiam merita poscunt, ut Privilegia, & Indulta, illi per Sedem Apostolicam concessa, non modo conserventur, sed etiam amplientur; Cum itaque sicut accepimus, diversorum Romanorum Pontificum concessionibus Religioni præfatæ indultum sit, ut temporibus Interdicti quorumcumque, etiam Apostolica auctoritate appositi, Festa Sanctorum ejusdem Ordinis, Francisci nimirum, Bonaventuræ, Antonii de Padua, Ludovici, Bernardini, Claræ, Elisabeth, ac Martyrum solemni ritu celebrare, perinde ac si Interdictum hujusmodi minime appositum esset, libere possint; Festa vero Sanctorum Didaci, & Portiunculæ in prædicto Indulto minime comprehendantur; Nos Religionem prædictam amplioribus favoribus, & gratiis prosequi volentes, ac Indultorum hujusmodi, & Litterarum Apostolicarum desuper expeditarum tenores, præsentibus pro expressis habentes, supplicationibus dictæ Religionis per Dilectum filium nostrum Hieronymum Presbyterum Cardinal. Matthæum Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Religioni prædictæ universæ, ac cuicumque ipsius Ordinis sive Familiæ Conventui, ut in eorum Ecclesiis Festa etiam prædicti S. Didaci, & Portiunculæ, temporibus Interdicti solemniter, prout alia Festa prædicta, ac juxta Indultorum illi concessorum seriem, & tenorem celebrare libere, & licite possit, Auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus & indulgemus, ac Indulta prædicta ad prædictas S. Didaci, & Portiunculæ Festivitates extendimus, & ampliamus. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in universalibus, Provincialibus, & Synodalibus, Conciliis editis, generalibus, vel specialibus, nec non omnibus illis, quæ in præfatis Indultis & Litteris Apostolicis concessum est, non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque. Dat. Tusculi sub annulo Piscatoris 17. Octobr. 1595. Pontificatus Nostri anno 4.* Sic tenent plurimi cum Pignatell. *tom. 10. consf. 1.* Matthæucci, *Offic. Curiæ capit. 27. num. 12. & 13.* & alii passim.

17 An autem hoc privilegium suffragetur aliis Regularibus propter communicationem privilegiorum? Videtur respondendum esse affirmative. Nam Suarez *lib. 8. de legibus c. 17. n. 7.* Roder. *qq. Regul. quæst. 55. art. 20. tom. 1.* Portell. *in respons. moral. tract. 1. disp. 4. punct. 2. § 9.*

2. §. 9. *num.* 5. ac Hieronymus Roderiq. *in compend. resolut.* 65. *num.* 2. & alii asserunt in celebratione Festorum locum habere communicationem privilegiorum, præsertim quoad eos Regulares, qui habent prægnantissimam communicationem privilegiorum ab Apostolica Sede, tam concessorum, quam concedendorum, & hoc maxime verum censeo pro illis Regularibus, qui obtinuerunt a S. Sede communicationem, aut innovationem privilegiorum post dictum privilegium a Clemente VIII. in supra allata Constitutione concessum Minoribus; Pignatell. tamen *tom.* 10. *citat. consult.* 1. *num.* 32. *& sequent.* pluribus adductis censet tale privilegium non suffragari aliis Regularibus virtute communicationis privilegiorum, quod & censet Matthæucci *in Officiali Curiæ cap.* 27. *num.* 14. & alii. Vide Cardinal. Petram *tom.* 5. *Commentar. ad Constitut.* 10. *Sixti IV. num.* 15. *&* 16.

18 Regulares tempore Interdicti possunt celebrare, & communicare januis clausis ex privilegio variorum Summorum Pontificum, & præcipue Clementis IV. Constitut. incip. *Virtute* §. 9. Gregorii IX. Constitut incip. *Virtute*, & Pauli III. Contitut. incip. *Licet debitum*.

19 Circa tertium Interdicti effectum, qui est privatio Ecclesiasticæ Sepulturæ, notandum est, quod in loco Sacro interdicto nullus quantumvis innocens, nec infans, nec amens, potest sepeliri; *cap. Quod in te* 11. *de pænit. &*
20 *remiss.* Excipiuntur tamen Clerici personaliter non interdicti, nec Interdicto causam dantes, nec illud pro ullo tempore violantes, qui cum silentio, & sine solemnitate absque Campanarum pulsatione possunt in loco Sacro interdicto sepeliri, *d. cap. Quod in te* 11. *de pænit. & remiss.* Pirhing *in Jus Canonic. lib.* 5. *c.* 39. *n.* 251.
21 Tempore Interdicti localis generalis possunt incolæ illius loci, qui non sunt personaliter interdicti, efferri extra illum locum interdictum, & in alio loco Sacro non interdicto sepeliri; *cap. Si sententia* 16. *de sentent. excomm.*
22 *in* 6. Et si quis sepultus fuerit extra locum Sacrum tempore Interdicti, cessante Interdicto, in locum Sacrum est transferendus, si id commode fieri possit; Glossa *in cap. A nobis* 2. *de sent. excomm. in* 6. *verb. forma*, Pirhing
23 *in Jus Canon. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 251. Si vero contingeret contra prohibitionem Juris aliquem interdictum sepeliri in loco Sacro, is non esset extrahendus, quia hoc non reperitur in jure præscriptum. Et licet excommunicati in loco Sacro contra prohibitionem sepulti denuo debeant exhumari, & eo loco Sacro ejici; *cap. Sacris* 12. *de sepulturis*; Hæc tamen tam severa pœna non est extendenda ad alium casum in Jure non expressum, cum diversa sit ratio de excommunicatione, & Interdicto. Excommunicatio enim privat communione fidelium, non autem Interdictum; Glossa *in d. cap. A nobis*, *de sentent. excomm. in* 6. Engel *lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 96. cum Anacleto, & aliis.

Interdicti tempore in vim Bullæ Cruciatæ 24
competunt privilegia Missas celebrare faciendi, Sacramenta sumendi, & ecclesiastica sepultura gaudendi juxta modum præscriptum a Benedicto XIV. tom. 1. Bull. Constitution. 86. incipien. *Quoniam*, §. 5. Interdicti tem- 25
pore conceditur militibus S. Januarii ut Missas celebrare facere, & Sacramenta recipere valeant; Idem Const. 24. incip. *Romanæ Ecclesiæ*, §. 4.

* Interdicti ab ingressu Ecclesiæ assistere 26
non possunt Missæ, & divinis Officiis, neque coram illis potest Missa celebrari in Ecclesia. Spectat vero ad Ministros Ecclesiæ illos ejicere; si tamen vis adhibenda sit cum scandalo, vel etiam frustra, tunc ex Suaresio docetur, Missam jam inceptam non esse omittendam. *Instit. Eccles.* 55. *n.* 11.

Interdicti ab ingressu Ecclesiæ, utrum eam 27
ingredi possint ad orandum tantummodo, quæstio est anceps inter Doctores. *Ibid.* 33.

Interdicti ab ingressu Ecclesiæ ob transgres- 28
sionem præcepti de Communione Paschali, si contumaces se præbuerint, ab Episcopo excommunicatione plecti possunt, ut ex DD. firmatur *Instit. Eccles.* 55. *cit. n.* 11. *

Additiones ex aliena manu.

Tunc quum primum introduci in Ecclesia 29
cœpit interdictum, & multo etiam tempore post maximus fuit ejus rigor. Sic enim Ol- 30
dericus Familiæ B. Martialis Monachus a Synodo de contumacia Principum Militiæ Lemovicensis sententiam rogatus, inquit: *Nisi de pace acquieverint, ligate omnem terram Lemovicensem publica excommunicatione, eo videlicet modo, ut nemo nisi Clericus, aut Pauper mendicans, aut Peregrinus adveniens, aut infans a bimatu & infra in toto Lemovicino sepeliatur, nec in alium Episcopatum ad sepeliendum portetur. Divinum officium per omnes Ecclesias latenter agatur, sed baptismus petentibus tribuatur.*

Circa horam tertiam signa sonent in Ecclesiis omnibus, & omnes proni in faciem preces pro tribulatione, & pace fundant. Pœnitentia, & Viaticum in exitu mortis tribuatur. Altaria per omnes Ecclesias sicut in Parasceve nudentur, & ornamenta abscondantur, quia signum luctus & tristitiæ omnibus est. Ad missas tamen, quas unusquisque Sacerdotum januis Ecclesiarum obseratis fecerit, altaria induantur, & iterum post Missas nudentur. Nemo in ipsa excommunicatione uxorem ducat. Nemo alteri osculum det. Nemo clericorum aut laicorum vel habitantium, vel transeuntium in toto Lemovicino carnem comedat, neque alios cibos, quam illos, quibus in quadragesima vesci licitum est. Nemo Laicorum, aut Clericorum tondeatur, neque radatur, quousque districti Principes & Capita Populorum per omnia Sancto Concilio obediant. Si quis vero probatus fuerit aliquo modo hujus vinculi violator, non recipiatur nisi cum digna pœnitentia.

31 Liquet hinc, quantus eo tempore erat ri-
32 gor interdicti. Mitigari vero ille aliquantulum postmodum cœpit, ut liquet ex collectionibus Gregorii IX. & Bonifacii VIII. Innocentius III. qui anno 1200. Ecclesiam rexit, semel in Hebdomada prædicare, & Baptizatos confirmare licitum esse declaravit, *in cap. Res-*
33 *ponso, de sentent. Excummunic.* Præterea Clericis qui interdictum observaverant in cœmeterio cum silentio sepeliri, in Conventualibus Ecclesiis voce remissa januis clausis, non pulsatis campanis horas canonicas binos, vel trinos recitare concessit; *Cap. Quod in te, de Pœ-*
34 *nit. & Remiss.* Gregorius IX. sub annum 1230. addidit, ut moribundis viaticum ministraretur, semelque in Hebdomada Missa pari cum silentio celebraretur; *Cap. Permittimus, de*
35 *sentent. excommun.* Plura etiam permisit Innocentius IV. qui anno 1245. Pontificatum in-
36 iit. Sed omnium maxime interdicti rigorem mitigavit Bonifacius VIII. *in Cap. Alma Mater, de sententia Excommunic. in 6.* Probe enim hic animadvertens quod *ex districtione hujusmodi statutorum excrescit indevotio Populi, pullulant hæreses, & infinita pene pericula animarum insurgunt, Ecclesiis sine culpa earum debita obsequia subtrahuntur*, permisit, ut ad Pœniten-
37 tiæ Sacramentum admitti omnes queant; nisi essent excommunicati, vel culpabiles de tali interdicto, vel specialiter interdicti; tum permisit, ut officia divina possint januis clausis celebrari submissa voce laicis exclusis, ac sine sonitu campanarum, & demum permisit, ut
38 quinquies in anno, idest Natali Domini, Paschate, Pentecoste, Assumptione B. Mariæ, & Festo Corporis Christi januis apertis, exclusis excommunicatis, & iis, qui causam dederunt interdicto, cæteri ad communionem Eucharisticam, ad oblationem, & ad divina officia admittantur. Hanc vero moderationem 39
de interdicto locali generali, non speciali accipiendam esse monent *post Gloss. ibid. verb. Ecclesiis* Covarruv. *in relect. ad ipsum cap. Alma Mater §. 4. num. 1. & §. 4. num. 2.* Suarez *de Censur. disp. 34. sect. 2. num. 1.* Quin- 40
immo quum idem Bonifacius VIII. nimium hujus interdicti usum Ecclesiæ damno fuisse experientia comperiisset, hinc est quod multis in casibus prohibuit Episcopis fulmen interdicti detorquere.

Veniamus nunc *ad Auctorem*. Recte ipse *n.* 41
10. ait prohibitam esse professionem solemnem in Religione. At nota prohibitam minime 42
esse benedictionem vestium illorum, qui Religionem ingrediuntur; Navar. *in Manual. Confessar. cap. 22. n. 122.* Alter. *de Censur. disp. 5 de Interdict. c. 5. fol. 392. col. 3.*

Suos hinc inde habet Auctores quæstio, de 43
qua agit *Auctor num. 17.* an sub communicatione Privilegiorum veniat privilegium illud, quod nonnullis Regularibus concedi solet quasdam proprii Ordinis festivitates solemni ritu tempore interdicti generalis quacumque auctoritate positi celebrandi. Novissime affirmati- 44
vam opinionem tenuit P. Gaudent. a Janua *de visit. tom. 1. cap. 14. dub. 10. sect. 4. n. 6. & plur. sequent.* Sed probe monuit clar. mem. 45
Cardinal. Petra *in comment. ad Constit. Apostol. Constit. 10. Sixti IV. num. 16. in subjecta materia inspiciendam esse formam Indulti communicationis, ita ut ex illius verbis deprehendi & censeri valeat, an inducta vel exclusa censeri valeat communicatio hujusmodi Privilegii.*

Articulus VII.

Quo ad ea, quæ concernunt culpam, & pœnam Interdictum violantium.

Laici violantes Interdictum solum locale, 1
audiendo v. gr. Divina Officia licet sine contemptu, & scandalo, peccant saltem venialiter. Violantes vero Interdictum persona- 2
le, sive particulare, sive generale scienter, peccant mortaliter quia violant præceptum Ecclesiæ in materia gravi, & Interdictum personale particulare directe afficit personas interdictas, easque privat participatione Divinorum,

rum, sicuti etiam Interdictum personale gene-
rale afficit directe omnes personas, quæ com-
prehenduntur in Communitate interdicta, jux-
ta textum *in cap. Si sententia* 16. *de sent. Ex-
commun. in 6.* adeoque illud violantes assisten-
3 do Divinis peccant mortaliter. Si autem ipsi
Laici, uti interdum faciunt Domini tempora-
les, & Officiales eorum, cogant celebrari Di-
vina Officia in loco interdicto, vel vocent in-
terdictos, & excommunicatos, ut illis inter-
sint, aut prohibeant, ne ipsi interdicti, aut
excommunicati a celebrante, seu ab alio mo-
niti, de Ecclesia exeant, aut ipsimet interdi-
cti post monitionem exire recusent, vel Divi-
nis violenter se se ingerant, ultra gravissimam
culpam, incurrunt ipso facto Excommunica-
tionem majorem Papæ reservatam, prout ex-
presse habetur *in Clement.* 3. *de sent. Excomm.
cap. Gravis*.

4 Clerici, & Regulares utriusque sexus, vio-
lantes Interdictum peccant mortaliter, sive
sit Interdictum personale, sive locale, hoc est
sive ipsi interdicti sint, sive in Ecclesia inter-
dicta aliquem actum Ordinis exerceant, ut
Missam, aut aliud Officium divinum de mo-
re celebrent, aut cum scandalo, & contem-
ptu Sacramenta recipiant, & divinis assistant.
5 Et Clerici, & Religiosi ultra culpam mor-
talem incurrunt Irregularitatem; *cap. Is,
qui* 18. §. *fin. & cap. Is, cui* 20. *de sen-
6 tent. Excommunicat. in* 6. Privantur privi-
legio, quod alioquin haberent, ut in loco
Sacro sepeliri possent; *cap. Quod in te* 11.
de pœnit. & remiss. & cap. Is, cui 20. *de
7 sentent. Excommunicat. in* 6. Privantur jure
passivæ, & activæ electionis, ita ut nec eli-
gere valeant; *cap. Is, qui* 10. *de sent. Ex-
communicat. in 6.* nec ipsi eligi, aut postu-
lari possint; *capit.* 1. *de postulat. Prælator.*
8 Incurrunt suspensionem ab Officio, beneficio,
& jurisdictione; *cap. Tanta est* 18. *de excessib.
9 Prælator.* Et si scienter interdictos in loco Sa-
cro sepelire præsumpserint, excommunicatio-
nis sententiam incurrunt. *Clement.* 1. *de sepul-
10 turis*. Regulares vero, tam exempti, quam
non exempti violantes Interdictum generale
locale, quod ab Ecclesia Cathedrali, Matri-
ce, vel Parochiali loci servatur; ultra supra-
recensitas pœnas incurrunt etiam Excommuni-
cationem. *Clement.* 1. *de sent. Excommunicat.*
11 Sicuti etiam eam incurrunt violando cessatio-
12 nem a Divinis. *Ead. Clement. ibidem*. Quod
procedit non solum de Interdicto generali,
quod fertur in Regnum, vel Provinciam, sed
etiam de eo, cui submittitur Villa, vel Ca-
strum, *per textum cap. Cum in partibus* 17. *de
verbor. significat.*

Episcopi tamquam Sedis Apostolicæ Dele- 13
gati variis in casibus possunt subjicere Interdi-
cto Ecclesias exemptorum, & Regularium, &
præsertim si Interdictum in loco publicatum
non observent; *Sac. Congr. Conc. in Indiatum*
17. *Dec.* 1650. *lib.* 19. *decr. pag.* 96. Si acce- 14
dente Episcopo ad eorum Ecclesias pro cele-
branda Missa Pontificali nolint eum obsequiis
juxta præscriptum Decretorum Apostolicorum,
& Sacræ Congregat. Rituum, recipere, ser-
vire, vel ei Baldachinum erigere, & juxta
solitum de cera, & suppellectilibus providere;
Sacra Congreg. Conc. in Venafrana Interdicti 26.
Jan. 1697.

Si Baldachinum, vel osculum Evangelii, 15
vel assistentiam in Presbyterio in eorum Ec-
clesiis dent, permittant, & concedant perso-
nis sæcularibus, quantumvis nobilibus, & il-
lustribus, ut disponunt *Decreta generalia Sacr.
Congreg. Rituum sub die* 13. *Mart.* 1688. *&
sub* 22. *Apr.* 1690. *approbata a Sanctissimo die*
22. *ejusdem mensis April. & anni* 1690. vide
verb. *Ecclesia art.* 5. *num.* 29. *&* 30. ubi refe-
runtur ad litteram dicta Decreta. Si ab Epi- 16
scopo moniti sepulturas sub Altaribus, & bra-
dellis eorum Ecclesiarum constructas nolint,
aut differant expurgare, & illas muro obstrui
facere, & replere. Sic pluries decrevit Sacra
Congreg. Episcop. & Regular. vide verb. *Al-
tare n.* 48. *&* 49. ubi talia decreta ad litte-
ram referuntur.

Si ad processiones, quibus tenentur interve- 17
nire, moniti recusent accedere. Sic declara-
vit pluries *Sacra Congregat. Conc.* & signanter
die 27. *Jul.* 1627. *& in una Mediolanen.* 3.
Aug. 1658. *& in una Neapolitana* 27. *Febr.*
1591. & etiam *Sacra Congregatio Rituum in
una Ferrarien.* 27. *Jul.* 1609. *in una Aversana*
12. *Februarii* 1641. *in una Tarentina* 3. *Maii*
1642. *& in una Spoletana* 25. *Septemb.* 1649.
quæ omnia Decreta ad litteram refert Pigna-
tell. *tom.* 3. *consultat.* 46. *a num.* 11. *ad* 38.
Si abusus, & irreverentias ab eorum Eccle- 18
siis, moniti nolint, vel negligant removе-
re, vigore Concilii Tridentini *in Decret. de
observand. & evitand. in celebratione Missa-
rum*.

Episcopi tamquam Sedis Apostolicæ Delega- 19
ti, possunt Abbates, & alios usum Pontifica-
lium habentes, ac Prælatos, & Superiores Re-
gulares, & exemptos, censura Interdicti ab
ingressu Ecclesiæ, vel suspensionis ab exerci-
tio Pontificalium punire, & coercere, & Ec-

clesiasticam supellectilem, seu paramenta Sacra pro usu aliarum Ecclesiarum, quam suarum, benedicant, cum hoc eis expresse vetitum sit a *Decretis generalibus Sacræ Congregat. Rit. emanatis 27. Septembr. 1659. & 20. Jul.* 1660. quoad hoc confirmatis, & approbatis ab Alexandro VII. *die* 20. *Julii* 1660. in quibus datur Ordinariis facultas inobedientes, & transgressores per Censuras compellendi. Vide verb. *Abbas a n.* 30. ubi ipsa decreta ad litteram dantur.

20 Episcopi, tamquam Sedis Apostolicæ Delegati possunt procedere per interdictum, aliasque Censuras contra Regulares inobedientes, & contumaces in casibus illis, in quibus datur eis facultas ipsos coercendi, corrigendi, & puniendi. Sic fere communis, & expresse fatetur Sapientissimus Petrus Maria Passerinus inclytæ Religionis Prædicatorum alumnus, qui *tom.* 3. *de statu homin. q.* 189. *art.* 10. *insp.* 10. *num.* 768. sic præcise dicit: *Sed ubi Episcopis datur facultas coercendi, corrigendi, & puniendi Regulares, datur etiam facultas eos excommunicandi;* Et *sic v. g. Dum sess.* 25. *cap.* 13. *Datur Episcopis facultas compellendi eos ad Processiones, datur etiam facultas eos compellendi per Censuras*, & sic passim Doctores, arg. Constit. 18. Greg. XV. incip. *Inscrutabili*.

Additiones ex aliena manu.

Ansam hic nobis præbet *Auctor* licet loco non suo differendi de potestate Episcopi in exemptos, quo ad interdictum, aliasque censuras.

21 Verba haud facimus de interdicto *locali generali*; nam ei subiici Ecclesias omnes quamtumvis exemptas concors est omnium senten-
22 tia. Quod vero concernit alias species interdicti, immo in universum censuras omnes, distingui debent censuræ a jure latæ ab iis quæ feruntur ab homine. An Episcopus declarare possit incursos in censuras a jure latas exem-
23 ptos, non conveniunt inter se Doctores. Affirmant enim Fagnan. *in cap. Non potest n.* 12. *de Re jud.* Pignatell. *canon. consult. tom.* 9. *cons.* 52. *n.* 7. Card. de Luc. *de Regul. disc.* 1. *n.* 29. & *discurs.* 64. *n.* 14. & *sequent.* Ventriglia *in Prax. tom.* 1. *adnot.* 48. §. *unic. n.* 34. ibique Carol. Anton. de Luc. *num.* 5. aliique.
24 Negant vero Bordon. *in Consil. Regular. Resolut.* 6. *quæst.* 7. *n.* 19. Hieronymus Garzia *in Polit. Regular. tom.* 1. *tract.* 8. *diff.* 3. *dub.* 2. *punct.* 2. *n.* 14. Lezana *in Summa verb. Exemptio n.* 9. Escann. *in Propugnacul. Relig. discep.* 13. *c.* 10. *per tot.* tum alii.

Mediam sententiam alii tenent, nimirum 25
haud posse Episcopum declarare, posse vero denunciare exemptos incursos in censuras; Confer Card. Petra *in Comment. ad Constit. Apostol. constit.* 11. *Alexandri IV. sect. unic. n.* 11.
Media hæc sententia in hoc fundatur, quod 26
declaratio est actus judicialis in ipsos exemptos, adeoque ex defectu jurisdictionis Episcopo minime competere valeat. Denunciatio vero est actus mere extrajudicialis respiciens nonnisi indirecte exemptos, directe vero Populum Episcopo subjectum, & sic Episcopo competere potest.

Placet aliis, quod si incursio in censuras sit 27
publica, sed non *notoria*, possit solummodo Episcopus denunciare, non item declarare exemptos incursos in censuras; sin autem sit iridem incursio notoria, possit & declarare ipsos exemptos incursos in censuras; Consule *Clement. Concord. Pastoral. part.* 2. *c.* 4. *n.* 42. &
plur. sequent. ubi hanc reddit rationem, cur 28
possit Episcopus in casu incursionis *notoriæ* declarare exemptos incursos in censuras: *Quia* (inquit) *tunc cessat qualitas illa judicialis considerata in casu præcedenti, quæque non permittitur contra exemptum, quum in casu veri notorii non requiratur vera citatio, nec processus, neque opponi possit aliqua exceptio*: At si in casu notoriæ incursionis judicialiter haud sit procedendum, in nihilo videtur differre denunciatio a declaratione, ita ut in nomine, non item in re sit differentia.

Quod attinet ad censuras, quæ ab Homine 29
feruntur, porro in casibus illis, in quibus exempti Episcopo subjecti non sunt per *Concilium Tridentinum, constitutionesque pontificias*, nequit Episcopus ex defectu jurisdictionis censuras ferre; Adi *Clement. Concord. Pastoral. part.* 2. *c.* 4. *n.* 52. & *sequent.* ubi: *Aliquis tamen casus* (subdit) *poterit considerari, in quo vigente exemptione & sic præcisive a jurisdictione Episcopi in ipsas Personas Exemptorum possit Ecclesia exempta locali subjici interdicto, quod utique eveniet quoties in ea scandalum aut aliquod delictum patratur ab iis qui sunt de Populo, etiam sine facto ipsorum exemptorum. Tunc enim talis pœna solum percutit & dirigitur in punitionem Populi audientis divina, cujus cura Episcopo est commissa, quin per hoc in aliquo vulneretur exemptio, nam interdictum hoc casu non respicit punitionem exemptorum, quibus licet tunc divina peragere januis clausis ex temperato rigore interdicti juxta moderationem citati cap. Alma Mater, & suorum privilegiorum, unde tota pœna videtur inesse respectu Populi.*

Quæ-

30 Quæstionis autem est, an iis in casibus, in quibus Exempti per *Concilium Tridentinum*, & *Apostolicas Constitutiones* subjecti Episcopo sunt, datum sit ei ferre censuras? Sunt qui tenent, posse Episcopum censuras ferre, si tunc quum eis subjiciuntur, una ipsi potestas fiat censuras ferendi; nequaquam vero si absque potestate hac illi subjiciantur. Vide Escann. *in Propugnacul. Relig. discept.* 14. *c.* 2. *n.* 12.

31 At posse Episcopum censuras ferre etiamsi Exempti sine dicta potestate ipsi subjiciantur, auctoritatibus, & rationibus, tum contrariis confutatis firmavit *Clement. Concord. Pastoral. part.* 2. *c.* 5. *a n.* 55. *ad plur. sequent.*

ARTICULUS VIII.

A quibus, & quibus modis tollatur, & relaxetur interdictum.

1 Interdictum latum ad certum tempus, vel sub conditione aliqua, elapso tempore, vel adimpleta conditione statim per se cessat. Sic Glossa communiter recepta *in Clement.* 1. *verb. Donec, de decimis*, & Abbas *in cap.* 1. *de ju-*
2 *diciis*. Et sic si sit latum a Jure ante elapsum tale tempus, & ante adimpletionem talis conditionis, Episcopus dispensare non potest, nisi interdictum proveniat ex delicto occulto, nondum deducto ad forum contentiosum, quia censetur tacite reservatum. Pirhing *in Jus Canonic. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 232. & alii.

3 Interdictum generale, locale, vel personale a Jure communi latum, & non reservatum potest tolli ab Episcopo, aut suspendi ad tempus, vel ab alio habente jurisdictionem quasi Episcopalem in Communitatem interdictam; sic colligitur *ex cap. Nuper* 29. *de sent. excom.* ubi expresse dicitur, *quod Legislator specialiter sibi non reservavit, aliis Ordinariis Judicibus*
4 *concessisse videtur*. Non tamen Episcopus posset Interdictum relaxare, si esset latum a Papa tamquam ab homine, quia Censura specialiter lata ab homine, non potest auferri, nisi ab ipso ferente, vel Delegato, aut Superiore in ipsum plenam jurisdictionem habente, *ex capit. Pastorali* 11. §. *Præterea, de Officio Ordinar.*

5 Interdictum locale, sive generale, sive particulare, & interdictum personale generale non possunt tollere, seu ab illo absolvere Parochi, & alii Confessarii etiam privilegiati, quia ad relaxandum Interdictum locale generale, & particulare, & personale generale requiritur jurisdictio pro foro externo, qualis non est in Parocho, nec in aliis Confessariis etiam privilegiatis, qui solum habent jurisdictionem pro foro animæ; Locus autem, & Communitas non subjacent judicio interno pro foro animæ, ut de se patet. Possunt tamen 6
Parochi, & alii Confessarii absolvere ab Interdicto personali particulari a jure lato, & non reservato, ut colligitur *ex cap. Nuper* 29. *de sent. Excomm.*

Si Interdictum quodcumque per specialem 7
sententiam latum sit ab homine v. gr. ab Episcopo, ordinarie ab illo is solus, qui illud tulit, vel illius Delegatus, vel Successor, aut ejus Superior plenam jurisdictionem in illum obtinens, potest absolvere; *cap. Pastoralis* 11. §. *Præterea, de Officio, cap. Quærenti* 26. *de Officio Delegat. cap. Si Episcopus causa* 5. *q.* 3.
Sicuti pariter soli supradicti possunt absolvere 8
ab Interdicto lato per sententiam generalem, quando Auctor illius in ipsa generali sententia ejus absolutionem sibi reservavit; *arg. cap. Nuper* 29. *de sent. excomm.* Vide dicta *de Absolut. & Excommun.*

Interdictum generale locale non potest rela- 9
xari ad cautelam; sic habetur expresse *in cap. Præsenti* 10. *de sent. Excomm. in* 6. præcisis verbis, *Beneficium relaxationis ad cautelam, quoad Interdicti sententias in Civitates, Castra vel quælibet alia loca, seu terras aliquas generaliter promulgatum, locum aliquatenus non habere*. Quæcumque vero alia Interdicta ad cau- 10
telam possunt relaxari, sicut Excommunicatio, quia Excommunicatio, & Interdictum pari passu procedunt, ut probat ex variis textibus Glossa *in d. cap. Præsenti, verb. Declaramus*; ergo sicuti Excommunicatio potest relaxari ad cautelam, ita pariter Interdictum, eo vel maxime, quod non debemus nos facere extensionem ad ullum aliud Interdictum, cum textus præcise loquatur de Interdicto locali generali, ut patet aperte *in dicto capit. Præsenti* 10. *de sentent. Excommunic. in* 6. *supra relat.*

Additiones ex aliena manu.

Interdictum, ut dictum est *in addit. ad ar-* 11
ticul. 1. fertur vel uti censura, vel uti pœna.
Interdictum uti censura, quemadmodum & 12
quælibet alia species censuræ, non nisi absolutione tollitur. Interdictum vero uti pœna, si 13
elapsum sit tempus, ad quod fuit latum, non
tolli, sed cessare dicitur; ante vero tempus 14
illud dispensatione tollitur; Hurt. *de Censur. tractat. de Interdict. difficult.* 16. *num.* 46.

A qui-

15 A quibus unum & alterum interdictum tolli
possit, breviter sed perspicue tradit mox lau-
datus Auctor qui *n.* 49. tametsi conveniat, in-
terdictum generale locale tolli haud posse ad
16 cautelam; *Nihilominus*, subdit, *quodcumque in-
terdictum adhuc locale generale posse tolli ad tem-
pus ab eo, qui potest illud totaliter auferre in fo-*
17 *ro exteriori*; *& ab eodem posse quoad aliquem effe-
ctum auferri sive ad tempus, sive absque termi-
no, ut quoad aliquam Missam, aut quoad ali-*
18 *quem sepeliendum, quin interdictum potest a fe-
rente ipsum quoad suos effectus limitari, tam
quoad primam impositionem illius, tam quoad
conservationem, quum conjunctio omnium effe-
ctuum interdicti non est jure annexa cum ipso si-
cut sunt jure connexi omnes effectus excommuni-
cationis cum ipsa.*

INTERLOCUTORIA SENTENTIA. Vide verb. *Sententia a n.* 3. *ad* 17. *&* verb. *Appellatio art.* 4.

INTERPRETATIO LEGIS. Vide verb. *Lex art.* 5. *a n.* 18. *ad* 21. *& n.* 42.

INTERSTITIA.

---

1 INterstitia nihil aliud sunt, quam illud in-
tervallum temporis, quod ex Ecclesiæ Con-
stitutione interjacere debet inter susceptionem
unius, & alterius Ordinis. *Est in re commu-*
2 *nis*. Talia interstitia, seu intervalla temporum
sunt ab Ecclesia constituta, ut nota esse pos-
set atque perspecta vocationis Clericorum ve-
ritas, morum probitas, & capacitas, seu pe-
ritia pro cujuscumque Ordinis exercitio, ut
habetur ex Concilio Tridentino *sess.* 23. *c.* 11.
de reformatione, & ex Constitutione Innocentii
3 XII. incip. *Speculatores*. Interstitia temporum
etiam in minoribus Ordinibus sunt servanda;
cap. In singulis 2. *dist.* 73. & Concil. Trident.
4 *loc. cit.* Quodnam autem intervallum inter
unum & alterum ex minoribus Ordinibus in-
tervenire debeat, non reperitur expresse statu-
tum: unde variant Doctores. Quidam enim
dicunt sufficere intervallum illud, quod datur
de uno die Festo ad alium proximum, cum
singulis diebus Festis conferri possint. Ita Sor-
bus *in Compendio privilegiorum Mendicantium*,
verb. Ordo, *vers. sic bene*, Campanil. *in diver-
sorio Juris Canonici rub.* 6. *c.* 3. *n.* 3. Et verum
judicat Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. par.*
2. *allegat.* 11. *n.* 18. Alii autem existimant de-
bere esse intervallum de uno ex Temporibus
generalium Ordinationum ad aliud. Ita Ugo-
linus *de Potest. Episcop. c.* 26, §. 17. *n.* 4. Ma-
jol. *de Irreg. lib.* 3. *c.* 24. *n.* 16. & tutius judi-
cat Barbosa *loc. cit. n.* 18.

Pro suscipiendis vero Ordinibus Sacris ha- 5
betur expresse statutum, quod intercedere de-
beat intervallum unius anni a receptione unius
usque ad receptionem alterius. Sic Concil.
Trident. *cit. sess.* 23. *cap.* 11. 13. *&* 14. *de
reformat.* Hinc a receptione postremi gradus 6
minorum Ordinum non potest quis promoveri
ad Subdiaconatum nisi elapso Interstitiorum
anno, ut expresse statuit Trident. *loc. cit. c.*
11. ibi: *Hi vero nonnisi post annum a susce-
ptione postremi gradus Minorum Ordinum ad
Sacros Ordines promoveantur, nisi necessitas,
aut Ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud ex-
poscat*. Item non potest quis promoveri ad 7
Diaconatum, nisi post annum a susceptione
Subdiaconatus, ut expresse statuit Trident. *ci-
tat. sess.* 23. *cap.* 13. ibi: *Promoti ad Sacrum
Subdiaconatus Ordinem, si per annum saltem in
eo non sint versati, ad altiorem gradum, nisi
aliud Episcopo videatur, ascendere non permit-
tantur*. Item non potest quis promoveri ad 8
Presbyteratum, nisi post annum a susceptione
Diaconatus, ut expresse statuit Tridentinum
cit. sess. 23. *cap.* 14. ibi: *Et hi sint, qui
non modo in Diaconatu ad minus annum inte-
grum, nisi ob Ecclesiæ utilitatem ac necessita-
tem, aliud Episcopo videretur, ministraverint,
sed etiam &c.* Anni cursus, qui inter unum 9
& alterum Ordinem debet intervenire, non
est necesse, ut sit naturalis & solaris habens
trecentos sexaginta quinque dies, sed sufficit,
quod sit Ecclesiasticus, videlicet ab una Qua-
dragesima ad aliam, & a Pentecoste ad Pen-
tecostem, & hujusmodi. Sic tenent, & a Sa-
cra Congregat. fuisse decisum referunt Hiero-
nymus Sorbo *in compendio privilegior. Mendi-
cant. verb. Ordines Sacri*, *vers. circa id*; Bar-
bosa *de Offic. & potest. Episcop. par.* 2. *alle-
gat.* 18. *num.* 2. & super *Concil. Tridentin.
sess.* 23. *cap.* 13. *num.* 5. Zerola *in praxi Epi-
scop. par.* 1. *verb. Ordo*, *vers. ad quartum*,
Lauretus de Franchis *in controversiis inter Epi-
scopos, & Regulares num.* 264. *&* 265. Reif-
fenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 11. *n.* 145. ubi
recte addit, quod neque annus Ecclesiasticus
adeo necessario requiritur, quin sufficere possit
annus naturalis completus, cum Conc. Trid.
loc. cit. non plus requirat, quam annum inte-

grum

grum, ut revera est annus naturalis, & solaris.

10 Episcopus dispensare potest super hujusmodi Interstitiis cum suis subditis. *Communis*, & habetur aperte ex Concil. Trident. *loc. cit.* ubi id relinquit judicio Episcopi, ibi: *Nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat .... Nisi aliud Episcopo videatur .... Nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur*. Episcopus autem Ordinans alienos subditos cum Litteris Dimissoriis advenientes non potest cum istis quoad Interstitia dispensare, nisi hoc in Dimissoriis expresse ei concedatur. Sic responsum fuisse *a Sac. Congreg. Episcop. Episcopo de Alife die 9. Augusti* 1593. referunt, & tenent Piasec. *in praxi nova Episcop. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 11. *pag.* 29. ubi dicit ita communiter servari in praxi. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part.* 2. *alleg.* 18. *n.* 9. cum plurimis aliis ibi citatis, Reiffenstuel *l. c. num.* 153. & alii *arg. Concil. Trid. loc. c.* ubi vult servari Interstitia in collatione Ordinum: *Nisi necessitas, aut utilitas Ecclesiæ judicio Episcopi aliud exposcat*, vel, *nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur*. Cognoscere autem, & judicare de necessitate, aut utilitate suæ Ecclesiæ spectat ad proprium Diœcesanum Episcopum, & non ad Episcopum Ordinatorem; cum hic velut extraneus nequeat eam dignoscere, nec de ea judicare. Eo vel maxime, quod Concil. *ead. sess.* 23. *cap.* 16. habet expresse, ut sequitur: *Cum nullus debeat ordinari, qui judicio sui Episcopi* (pondera ly *sui Episcopi*) *non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis*.

11

12 Facultas prædicta dispensandi in Interstitiis extenditur etiam ad Vicarium Generalem Episcopi, & Sede vacante transit ad Capitulum, seu Vicarium Capitularem. Sic quoad utrumque declaravit Sacr. Congreg. Concil. ut referunt Lauretus de Franchis *in controversiis inter Episcopos, & Regulares num.* 256. Reiffenstuel *loc. c. n.* 155. & tenent Marchinus, Quaranta, Armendariz, Piasec. & alii plurimi cum Barbosa *in cit. alleg.* 18. *n.* 6. *& super Trident. sess.* 23. *cap.* 13. *n.* 7.

13 Episcopus tacite dispensare videtur in Interstitiis, si assumat aliquem scienter inter anni circulum ad Ordines. Majol. *de Irregul. lib.* 3. *cap.* 24. *n.* 14. Carolus de Graffis *de effectibus Cleric. in prælud. n.* 342. Lauretus de Franchis *loc. c. n.* 260. Reiffenstuel *loc. c.* 156. Barbosa *cit. alleg.* 18. *n.* 7. *&* 8. *& super Trid. loc. c. num.* 9. cum pluribus aliis ibi citatis.

An autem dispensare in Interstitiis respectu Regularium spectet ad Episcopos, vel ad Prælatos Regulares; variant Doctores. Plurimi enim, ut Hieronymus Sorbo, Confectius, Molfesius, Bonacina, Piasec. Riccius, Villalobos, Rodericus, Miranda, Homobonus, Portell. Marchinus, Ugolinus, Henriquez, Lezana, Genuensis, Menochius, & alii apud Barbosam *cit. alleg.* 18. *num.* 10. *& super Trident. cit. cap.* 13. *num.* 8. tenent spectare ad Episcopum Ordinantem, & Parasellus *in suo libro privilegiorum fol.* 225. Lauretus de Franchis *l. c. n.* 255. Barbosa *l. c. n.* 10. & alii Auctores apud Aversam referunt, Sac. Congregat. censuisse expresse, ut infra, nempe: *Superiores Regulares non posse dispensare super Interstitiis Regularium Ordinandorum, sed id pertinere ad Episcopum Ordinantem, qui tamen quoad causam dispensandi judicium suum formare debet ex attestatione Superiorum Regularium*. Multi vero, ut Suarez, Hurtad, & aliis apud La Croix *l.* 6. *part.* 2. *num.* 2300. & alii apud alios tenent, posse Superiores Regulares dispensare cum suis subditis Regularibus in Interstitiis; Tamen, ut recte dicit La Croix *l. c.* id tantum intelligitur ex privilegio, quod creduntur communiter habere. Unde ad conciliandos Doctores, & ad evitandas confusiones dicendum est, primam opinionem veram esse de illis Regularibus, qui post Concilium Tridentinum, nempe per specialem concessionem, neque per communicationem habent Apostolicum privilegium suscipiendi Sacros Ordines extra Tempora tribus diebus Dominicis, aut Festivis continuis, vel interpolatis, sicque non servatis Interstitiis: Secundam vero opinionem veram esse de illis Regularibus, qui post Tridentinum sive per specialem concessionem, sive per concessam communicationem habent supradictum Apostolicum privilegium. Nam quo ad hos jam ipsemet Summus Pontifex dispensavit in Interstitiis, sicque non indigent ulteriori dispensatione Episcopi; immo neque proprii Prælati. Sic expresse Reiffenstuel *l. c. n.* 157. La Croix *l. c.* ubi, ut supra fuit notatum, dicit, quod id tantum intelligitur ex privilegio, quod creduntur communiter habere. Rosign. *de Ordinibus Ecclesiasticis part.* 1. *q.* 2. *art.* 9. *n.* 9. Et favet Barbosa *cit. alleg.* 18. *num.* 11. ubi sic præcise dicit; Est tamen hic valde observandum, Regulares ex privilegio concesso a Gregorio XIII. Societati Jesu, & ex alio concesso a Clemente VIII. *die* 23. *Novemb.* 1596. Congregationi S. Joannis Evangelistæ in Portugallia, quod refert Portell. *in dub.*

14

15

dub. Reg. verb. Ordines Sacri n. 4. posse ordinari non servatis Interstitiis etiam ad Ordinem Presbyteratus, etiam absque praevia functione praecedentis Ordinis, immo etiam per extra Tempora, quod privilegium communicatur aliis Regularium Ordinibus, non obstante prohibitione communicationis per eumdem Gregorium XIII. Ita Fr. Emmanuel *qq. Reg. t. 1. q. 23. art.* 5. Hieronym. Roderic. *in comp. qq. Reg. resol.* 106. *n.* 20. Diana *resol. moral. t. 2. tract. 2. de dub. Reg. res.* 112. Marchin. *tr. 1. de Sacr. Ord. in Communi part. 7. cap. 2. n.* 4. Quidquid dicant Suarez, & Vasquez *citati supra all. 17. n.* 7. Hactenus Barb.

16 Et quod tale privilegium concessum Societati Jesu a Gregorio XIII. Constitut. incip. *Pium & utile*, scilicet quod etiam extra tempora a Jure statuta tribus Dominicis, aut aliis Festis diebus etiam continuis possint a quocumque Catholico Antistite communionem Sedis Apostolicae habente ad Sacros etiam Presbyteratus Ordines promoveri, communicetur illis Regularibus, qui ipsius Societatis privilegia per posteriores concessiones Apostolicas expresse communicant, non obstante prohibitione Gregorii XIII. de tali communicatione, ultra supradictos, & alios late probat Reiffenstuel *lib. 1. decretal. tit. 11. num.* 51. & Rosignol. *loc. c. art. 8. num. 2. & sequent.* Et ratio est, quia licet Gregorius XIII. in dicta Constitutione §. 4. expresse prohibuerit tale privilegium communicari aliis, etiam qui sua privilegia cum ipsa Societate Jesu expresse communicant; Nihilominus, cum par in parem non habeat imperium, *c. Innotuit 20. de election.* per dictam clausulam ipse non potuit ligare manus suorum Successorum, quin eamdem gratiam aliis quibusdam Ordinibus concederent, seu communicarent, prout de facto Clemens VIII. *die 23. Novemb.* 1596. concessit Congregationi S. Joannis Evangelistae in Portugallia, ut possint ordinari extra tempora, & per quemcumque Episcopum communionem Ecclesiae Catholicae habentem tribus Dominicis, vel tribus Festivis diebus continuis, vel interpolatis, etiam non servatis Interstitiis; Quod privilegium sese vidisse testatur Portell. *in dub. Reg. verb. Ordines Sacri num.* 4. Et idem Clem. VIII. Constit. incip. *Ratio pastoralis*, concessit, & communicavit Fratribus Minoribus omnia privilegia quomodocumque concessa, & concedenda omnibus aliis Ordinibus, tam Mendicantibus, quam non Mendicantibus, quod & eis concessit novissime Benedictus XIII. Constitut. incip. *Sumne eos*, etiam expressis privilegiis Societatis Jesu, quod & concessit expresse etiam suo perclarissimo Ordini Praedicatorum Constitut. incip. *Pretiosus*; quod & fecit etiam variis aliis Ordinibus. Et Rodericus *loc. cit. art.* 8. *n.* 4. testatur, fuisse per alios Pontifices post Gregorium XIII. communicata suae Congregationi omnia privilegia Societatis Jesu, & etiam dato, quod alii Regulares non communicarent in tali privilegio ratione concessionis factae a Gregorio XIII. Societati Jesu, gauderent tali privilegio ratione concessionis factae a Clemente VIII. supradictae Congregationi S. Joannis Evangelistae in Portugallia, quotquot participant privilegia dictae Congregationis.

Ad dispensandum in Interstitiis Ordinum 17
minorum sufficit quaecumque causa. Communis, cum Barbosa *supra Concil. Trident. sess. 23. cap. 11. n. 5. & cit. alleg. 18. n. 5.* Reiffenst. *loc. cit. n.* 148. *arg. Concil. Trid. cit. sess. 23. cap.* 13. ubi videtur requiri solum prudens arbitrium Episcopi, ibi: *Nisi aliud Episcopo expedire magis videretur*. Unde consuetudine pluribus in locis receptum est, ut eodem die, & sub eadem ordinatione quatuor Ordines minores simul conferantur, quam consuetudinem valere declaravit Sacra Congregatio Concilii, ut refert, & tenet Fagnanus *lib. 1. decretal. in cap. De eo 3. de tempor. Ordinat. num. 41. & 42.* Ad dispensandum in Interstitio inter Subdiaconatum, & Diaconatum re- 18
quiritur, & sufficit minor causa, quam in Interstitio inter quatuor Ordines minores, & Subdiaconatum. Major autem causa requiritur ad dispensandum in Interstitio inter Diaconatum, & Presbyteratum. *Communis, arg. cit. Concil. Trident.* quod pro dispensando in Interstitio inter Subdiaconatum, & Diaconatum requirit solum prudens Episcopi arbitrium, ut patet *cit. sess. 23. c.* 13. ibi: *Nisi aliud Episcopo videatur*. Pro dispensando autem in Interstitio inter quatuor Ordines minores, & Subdiaconatum requirit determinate saltem disjunctive causam necessitatis, aut utilitatis Ecclesiae, ut patet *ibid. c.* 11. ibi: *Nisi necessitas, aut Ecclesiae utilitas judicio Episcopi aliud exposcat*. Pro dispensando vero in Interstitio inter Diaconatum, & Presbyteratum requirit determinate nedum disjunctive, sed conjunctive una simul utilitatem, ac necessitatem Episcopi judicio discernendam, ut patet *ib. c.* 14. ibi: *Nisi ob Ecclesiae utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur*.

Quamvis tam Ordinatus, quam Ordinans 19
non servatis Interstitiis sine dispensatione nul-

lam

lam Canonicam pœnam incurrant, ut sentiunt communiter Doctores cum Barbosa *cit. alleg.* 18. *num.* 14. *& super Trident. cit. sess.* 23. *cap.* 13. *num.* 10. *&* 11. & Rosignol. *loc. cit. num.* 14. ex quo in Jure Canonico nulla expresse reperiatur pœna imposita adversus ipsos, tamen uterque graviter peccat, ex eo, quod uterque sit transgressor Sacrorum Canonum in materia gravi, cujusmodi est illa Ordinum; & frustra insudassent tot Concilia, & Summi Pontifices unanimes in prohibenda gravibus verbis Ordinatione, non servatis Interstitiis, si levibus de causis, & tantum sub levi posset transgredi. Neque ex eo quod nulla imponatur pœna, potest dici, quod nulla, vel saltem non gravis culpa in ejus transgressione committatur; quandoquidem plura sub gravi prohibentur, quæ tamen alicui pœnæ non subduntur, nisi æternæ, quando talis transgressio non remittitur. Sic tenent Navarrus *consil.* 4. *& 6. de tempor. Ordinat.* Julius Cæsar Maddius *de Sacris Ordin. cap.* 9. *num.* 11. Suarez *de Censuris disp.* 31. *sect.* 11. *num.* 43. Barbosa *cit. alleg.* 18. *num.* 14. cum multis ibi citatis, Rosignol. *loc. cit. num.* 14. & alii ipso teste, magis communiter.

Additiones ex aliena manu.

20 De veteri & nova Ecclesiæ disciplina circa interstitia, vide Morin. *de Sacr. Ordin. part.* 3. *cap.* 3. *& plur. sequent.* Vanespen *Jur. Eccles. univ. part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 6. *num.* 4. *& fusius, part.* 2. *tit.* 9. *cap.* 5. *per tot.*

21 Hic vero non est omittendum, quod ex Constitutione *S. M. Benedicti XIV.* cui initium est: *Impositi*, Privilegium suscipiendi Ordines a quocumque Antistite extra tempo-
22 ra, de quo disserit *Auctor n.* 16. illis solummodo Regularibus suffragatur, quibus post *Concilium Tridentinum* nominatim atque recta, nequaquam vero per communicationem concessum sit; & privilegium hoc non censetur concessum nisi vel post ipsius *Concilii Tridentini* confirmationem fuerit reipsa concessum, vel quatenus ante concessum & postea confirmatum asseratur, hujusmodi confirmatio in forma specifica cum litterali veteris indulti insertione, ejusque expressa innovatione facta dignoscatur.

INTRUSUS IN BENEFICIUM. Vide verb. *Beneficia art.* 7. *a num.* 19. *ad* 27. *& art.* 10. *a num.* 116.

INVIDIA.

Invidia est inordinata tristitia de bono proximi, quatenus est propriæ gloriæ, vel excellentiæ diminutivum. *Est in re communis*. 1
Unde, ut vides, Invidia est genuina proles 2
Superbiæ, cujus inordinatio consistit in hoc, quod quis ita inordinate amet, vel appetat sibi propriam excellentiam in bonis veris, vel fictis, ut nolit talia, vel similia bona inesse proximo, & proinde, si videat ea proximo inesse, invidet, tristatur, ac veluti tingitur amarulento affectu. Hinc de invido S. Augustinus *lib.* 11. *de Genesi ad litt. cap.* 14. sic praeclare scripsit: *Amando quisque excellentiam suam, vel paribus invidit, quod ei coæquentur, vel inferioribus, ne sibi coæquentur, vel Superioribus, quod eis non coæquetur.*

Invidia ex genere suo est peccatum mortale contrarium Caritati, quia Caritas gau- 3
det de bono proximi; invidia vero tristatur de bono proximi. Peccatum autem Caritati oppositum esse ex genere suo mortale docet S. Thomas 2. 2. *quæst.* 36. *art.* 3. & alii passim. Dicitur autem notanter *ex genere suo*, 4
quia potest esse veniale, vel defectu consensus, aut advertentiæ sufficientis, vel ex parvitate materiæ, ut contingere solet quandoque in pueris, qui de parvis, & levibus aliorum puerorum bonis tristitiam capere solent.
Unde peccati Invidiæ gravitas mensuranda est 5
ex magnitudine boni corporalis vel spiritualis, quod invidetur. Hinc omnium gravissima est invidia fraternæ caritatis, qua quis invidet proximo bona spiritualia, ac dona Spiritus Sancti, ipsammet Caritatem, & gratiam Dei, virtutem, & Sanctitatem, quia nimirum omnia illa propriam suam excellentiam minuere, sui vilipensionem causare, aut certe vitam, & actus suos redarguere, & condemnare videt, & æstimat. Unde odium, detractiones, temeraria judicia, persecutiones justorum oriuntur; & ideo hæc invidia dicitur peccatum in Spiritum Sanctum, quia, qui sic invidet, etiam Spiritui Sancto invidet, qui in donis suis, & operibus glorificatur. Sic

talis

talis fuit invidia mortifera Cain occidentis fratrem suum Abel, de quo 1. *Joan.* 3. *Hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum. Non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum; & propter quid occidit eum? quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem justa.* Simili invidia tabidi clamant impii *Sapient.* 1. *Circumveniamus hominem justum, quoniam dissimilis est operibus nostris; Gravis est nobis ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius.*

6 Invidia jure optimo numeratur inter vitia capitalia, quia ex ipsa tamquam ex capite multa alia peccata originem ducunt, ut patet ex quinque Filiabus, quas ei assignat S. Gregorius *lib.* 31. *moral. cap.* 17. Prima scilicet *Odium*, quo quis mala vult illi, cui bona invidet. Secunda *Susurratio*, quæ apud alios invisum reddere molitur eum, cui invidetur, adeoque amicitiam dissolvere. Tertia *Denigratio*, quia quis denigrat bonam famam, quam proximo invidet. Quarta *Exultatio* in adversis

7 proximi. Quinta *Afflictio* in prosperis proximi. Et hæc est pœna continua invidi, qua suo livore tabescit, ac velut serpentina morsicatione cor exedit, juxta Psalm. 111. *Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet, desiderium peccatorum peribit.* Unde egregie S. Bonaventura *in dieta salutis tit.* 2. *cap.* 4. de invido sic ait: *De bonis aliorum affligitur, de melioratione deterioratur, de profectu deficit, de pinguedine macrescit, de sanitate infirmatur, de vita moritur, & ipse amittere se putat quod alii lucrantur, & sicut diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ita invido omnia cooperantur in malum*, & S. Isidorus *lib.* 2. *Synonim. cap.* 8. sic optime concludit: *Invidia sibi primum nocet, primum se mordet, primum Auctorem suum rodit...... sensum comedit, pectus urit, mentem afficit, cor hominis quasi quadam pestis depascit.*

8 Tres aliæ dantur tristitiæ affectiones, quæ cum invidia similitudinem quamdam præseferunt, nempe *Indignatio*, *Æmulatio*, & *Timor*, de quibus optime S. Thomas 2. 2. *qu.* 36. *art.* 2. ex Aristotele 2. *Rhetor. cap.* 9. & 10. *Indignatio*, seu *Nemesis* est affectio, qua 9
quis tristatur, quod bona temporalia v. g. Divitiæ, Dignitates, Officia, Beneficia, & hujusmodi, obveniant impiis in via sua. Hæc affectio & tristitia est peccaminosa & mala, si tendat in talia bona quatenus absolute sunt proximi, quia ipsum proximum ex caritate debemus amare, & de ejus bonis potius gaudere, quam tristari; & a fortiori est mala, si tendat in talia bona quatenus ex justa Dei dispositione ob certos, & semper bonos fines, etiam indignis proveniunt; sic etiam sapit blasphemiam, & est contra voluntatem Dei, cui nostra voluntas in volito formali cognito numquam repugnare, sed semper conformari debet. Unde contra hanc tristitiam David ait *Psalm.* 36. *Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua, in homine faciente injustitias.* Bona autem, & licita est hæc tristitia, & affectio, si tendat in talia bona, quatenus humana voluntate, ac potestate contra justitiam indignis obveniunt, aut prout eis indigni ad peccandum abutuntur. *Communis.*

Æmulatio, seu zelus est affectio, qua quis 10
tristatur de bono alterius, non quia ipsius est, sed quia simili bono ipse caret. Hæc affectio, & tristitia est bona & laudabilis, sive versetur circa bona animi, v. g. merita, bona opera, virtutes, & scientias, cum talem æmulationem præcipiat Apostolus 1. *ad Corinth.* 12. dicens: *Æmulamini Charismata meliora*, & S. Hieron. Epist ad Letam, de ejus filia sic scribit: *Habeat socias, cum quibus discat, quibus invideat, quarum laudibus mordeatur*; sive versetur circa bona temporalia æmulanti convenientia; (*a*) Sic enim Opifex videns alios suo opificio familiam suam commode alere, meri-

Nota Romani Theologi.

(*a*) Auctoris assertio, qua ait tristitiam bonam esse & laudabilem, *si versetur circa bona temporalia æmulanti convenientia*, difficultatem aliquam pati existimarunt docti Censores; & quidem jure meritoque. Nam dum tristitiæ affectus ex libera animi determinatione pendeat, ut & laudabilis sit, bonum & laudabilem finem habeat oportet, atque hominem ad virtutem incitare, & perficere debet; boni enim, & laudabiles affectus virtutem promovent, & fovent, ac homines meliores faciunt. At dum tristitia in homine sit ob temporarium bonum alterius hominis, ubi laudabilis finis est? In eo enim actu, qui ad Deum actu aut virtute non referatur, laudabilis finis desideratur: in eo vero, qui ob temporarium proximi bonum tristetur, tristitiæ finis non est Deus, hoc est deliberatus ille tristitiæ actus non refertur in Deum, nec actu, nec virtute, nec implicite, ut consideranti patet. Cum ergo illius tristitiæ finis, & be-

merito æmulatur, & dolet se non posse suo opificio ita commode alere suam; Sic mercator licite quidem tristatur, quod ipse non vendat tantum, quantum alter, seu ad se non accedant tot emptores, quot ad alterum, quia ipse non tristatur de alterius bono, sed de suo proprio damno, seu cessatione lucri, quod alioquin juste habere posset. Illicite tamen saltem venialiter tristaretur, si doleret, quod plures emptores concurrerent ad alterum, quatenus ille concursus alteri bonus est. Sic communis Doctorum.

XI Timor est affectio, qua quis tristatur de bono alicujus, in quantum prudenter timet, ne ille ex tali bono ansam capiat nocendi sibi, aliisque innoxiis, aut Reipublicæ, seu Ecclesiæ. Et hæc affectio, & tristitia ex se bona est, & licita, ut de se patet, & clare demonstrat S. Gregorius *lib. 22. moral. cap. 6.* his verbis: *Evenire plerumque solet, ut non omissa Caritate, & inimici nos ruina lætificet, & rursus ejus gloria sine invidiæ culpa contristet, cum & ruente eo quosdam bene erigi credimus, & proficiente illo plerosque injuste opprimi formidamus.* Illicita autem est talis affectio, & tristitia, si temere, ac imprudenter sinistram talem suspicionem, aut judicium de proximo quis concipiat, seu si quis doleat, & tristetur de bono alterius, v. g. de Officio alicui collato, in quantum prævidet ipsum esse tali Officio recte usurum, & sibi, aliisque male agentibus debitas pœnas esse inflicturum. *Communissima.*

Ex omnibus supradictis colliges, illum solum esse proprie, & rigorose invidum, qui dolet, & tristatur, quod alter Officium, Dignitatem, Beneficium, Hereditatem, aliudve hujusmodi bonum temporale, & a fortiori alia bona spiritualia, ut spiritualia dona Spiritus Sancti, & hujusmodi obtinuerit, in quantum ratione ipsorum evenit, quod ille apud omnes præ se excellat, & major, seu melior se ab omnibus habeatur. Invidus enim dicitur, quod non sit videns, quia bona alterius sine tristitia videre non potest. Baldel. *d. 29. l. 3.* & alii passim. XII

JOB PROPHETA.

I JOB dicitur natus matre *Bosra*, patre *Zara* vel *Zareph*, Isaaci pronepote, nam Abraham genuit Isaac; hic Esau; hic Ravel; hic Zara; hic Job; *Gen. 36.* Fuit ergo Job quintus ab Abrahamo. Sic traditur in Appendice libri Job, quam septuaginta Interpretes, & SS. Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus, Policronius, & alii Patres in Catena, & a Bellarmino citati passim, ut legitimam admittunt. Hinc habitavit in terra Hus, seu *in Ausitide in orientali Idumæa, in Bozre finibus.* Et *ut Rex imperavit in Edom post Balac*, seu Bela, ut in Genesi nominatur, & regem

& bonum sit temporarium, quod alter homo possideat, quodque sibi cupiat is, qui tristatur, manifestum est, aut ex superbiæ, aut ex avaritiæ fonte, aut ex prava invidia affectum illum originem trahere; quia tristatur tum homo de alterius bono, ex eo, vel quod majorem aliis gloriam sibi cupiat, vel quod ditiorem aliis se esse optet, vel denique, quod ipsi displiceat inesse in proximo bonum, quo ipse careat. Rursus: quod charitati obest, & præcepto illi adversatur, quo proximum diligere debemus sicut nosmetipsos, non bonum & laudabile, sed malum & vitiosum est. At tristitia illa, qua tristatur homo ob temporarium bonum alterius hominis, charitati obest, & præcepto illi contraria est, quo debemus proximum sicut nosmetipsos diligere. Nam, qui ita proximum diligit, de illius bono non tristatur, sed gaudet. Dicet vero bonam ac laudabilem esse tristitiam illam, quia ad scientiam, ad virtutem, & ad aliud bonum temporarium comparandum hominem excitat. Sed si charitati adversatur, si superbiam, & alia quæ diximus vitia fovet, qua ratione bona, & laudabilis esse poterit? Numquid quia terrenos fovet affectus? At hos compescere, ac rationi subjicere, & in honestum finem dirigere Christi Theologia docet, non vero æmulatione fovere.

Multo majorem vero difficultatem patitur, quod circa ejusdem numeri finem affirmat, dum ait *illicite tamen saltem venialiter tristaretur Mercator, si doleret, &c.* Nam dum Mercator tristatur ob emptorum concursum ad alterum, quatenus huic ejusmodi concursus bonus esset, gravissime contra charitatem peccat, si consensus, & debita advertentia adsit, quemadmodum Auctor num. 3. & sequentibus probat; charitas enim gaudium excitat ob bonum proximi sicuti ob bonum nostrum. Mercator vero ille tristitiam gaudio oppositam in se excitaret, atque foveret. Grave ergo invidiæ peccatum committeret.

regem fuisse, ipsemet Job satis innuit *cap.* 19. *v.* 9. & alibi. Immo regem regum fuisse probat Pineda in *cap. prim. Job v.* 3. ubi dicitur: *erat vir ille magnus inter omnes orientales*.
2 *les*. Fuit idem etiam Sacerdos, ut patet ex
3 sacrificio, quod obtulit *vers.* 5. Fuit & Propheta, inquiunt SS. Hieronymus, Augustinus, Gregorius, ut colligitur ex *cap.* 14. *v.*
4 1. Et insuper Martyr, immo multis martyribus majorem vocat S. Chrysostomus, cum aliis, quos passim citant Pineda & Salianus.
5 Jobum fuisse sub id tempus, quo mortuus est Isaac ejus abavus, & quidem ipso anno, quo Jacob cum suis in Ægyptum descendit; sicque vixisse sub tempus habitationis hebræorum in Ægypto, & pertigisse ad tempora Moysis, colligitur ex communiori & verosimiliori sententia, quam tenent Philo, Aristæas, Athanasius, Chrysostomus, Augustinus, Theodoretus, & ex recentioribus, Abulensis, Pererius, a Lapide, Pineda, & alii; vixit enim ducentis, & pluribus annis; *Job cap. ult. vers. ultim.* Hæc ex eruditiss. Tirino *Comment. in Gen. cap.* 36. *& in Job cap.* 1.
6 ubi insuper addit, trigesimo post anno Jobum uxorem duxisse *Bosorram* Arabissam, ac sub idem tempus regnum administrasse: Calmetus autem in Dictionario verb. *Job* §. *Rerum a Job gestarum*, refert, Scriptores alios tradere, Job uxorem vocatam fuisse *Ramissam* e genere *Loth*, idest Moabitidem, vel Amonitidem.

I R A.

---

1 IRA pro ut est unum ex peccatis capitalibus, est inordinatus appetitus vindictæ, aut
2 quasi vindictæ. *Est in re communis.* Dicitur primo *inordinatus appetitus vindictæ*, quia si ordinate appetatur vindicta, non est peccatum. Immo ira si præscriptum rationis modum non excedat, nedum non est mala, sed est bona, & meritoria; quinimmo, & ejus absentia potest aliquando esse peccaminosa. Unde peccant quandoque Superiores, & quandoque parentes defectu iræ in subditos, seu filios, sicut peccavit Heli 1. *Reg.* 2. fuitque ideo justa morte punitus, quod filiis discolis, eorumque vitiis non fuerit iratus. Hinc *Eccl.* 7. legitur: *Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis*, & *Psal.* 4. dicitur: *Irascimini, & nolite peccare*, & de facto quod ira ordinata non sit peccatum, manifeste patet ex quo ipsemet Christus, a quo longe erat omne peccatum, circumspexit *eum ira*, ut dicitur *Marc.* 3. Dicitur secundo, *Vel quasi vindictæ*, quia dum homo irascitur in res inanimatas, ut dum Scriptor ex cholera comminuit calamum male scribentem, Pictor penicillum male pingentem, Artifex frangit, aut projicit instrumentum non ita idoneum ad suum intentum, & hujusmodi, non est proprie vindicta, & tamen est proprie ira, quamvis ordinarie venialis, nisi ab extrinseco fiat mortalis.

Ira potest esse *appetitus inordinatus*, seu peccatum dupliciter. Uno modo ex parte objecti appetibilis, seu vindictæ, ut si proximo appetas vindictam injustam, vel justo majorem. Alio ex parte ipsius motus iræ, seu modi irascendi, ut si nimium interius excandescas, vel exterius per signa nimis patefacias. *Communis* cum S. Thoma infra citando. Ira inordinata primo modo, seu excessiva quoad inordinatum appetitum vindictæ inferendæ est peccatum ex genere suo mortale. *Communis* cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 158. *art.* 2. *in corpore*, ubi sic præcise habet: *Motus iræ potest esse inordinatus, & peccatum dupliciter, uno modo ex parte appetibilis, utpote cum aliquis appetit injustam vindictam, & sic ex genere suo ira est peccatum mortale, quia contrariatur Caritati, & Justitiæ*; ubi, ut vides, tota ratio est, quia Caritati, & Justitiæ contrariatur. Caritati quidem, cum optemus proximo malum, quod nobis non optaremus fieri; Justitiæ vero, quia, sicuti ad justitiam commutativam requiritur æqualitas inter datum, & acceptum, ita ad justitiam vindicativam æqualitas inter pœnam, & culpam. Dicitur notanter *ex genere suo mortale*, 6
quia potest esse peccatum veniale ob imperfectionem actus, quæ imperfectio spectatur, vel ex parte appetentis, seu voluntarii, ut cum motus iræ prævenit judicium perfectum rationis, vel ex parte objecti appetibilis, ut cum levis est vindictæ optatæ excessus. *Communis* cum Sancto Thoma *loc. cit.* ubi sic præcise subjungit: *Potest tamen contingere, quod talis appetitus sit peccatum veniale propter imperfectionem actus; quæ quidem imperfectio attenditur, vel ex parte appetentis, puta cum aliquis appetit in aliquo modico se vindicare, quod quasi nihil est reputandum, ita etiam quod si actu inferatur, non esset peccatum mortale, puta si aliquis parum trahit aliquem puerorum per capillos, vel aliquid hujusmodi.*

Ira inordinata secundo modo, seu excessiva 7
ex parte modi irascendi est ordinarie peccatum

tum veniale tantum, quia homo per solum emotionis excessum, nec intendit nocere, nec nocet, nisi sibi. *Communis* cum S. Th. *loc. cit.* ubi sic sequitur: *Alio modo potest esse motus iræ inordinatus, quantum ad modum irascendi, utpote, si nimis ardenter irascatur interius, vel si nimis exterius manifestet signa iræ; & sic ira secundum se non habet de suo genere rationem peccati mortalis.* Dicitur notanter *ordinarie peccatum veniale tantum*; quia potest contingere, quod per accidens ex nimia vehementia iræ evadat peccatum mortale ratione affectus adjuncti, quo quis paratus existat aliquid facere contra dilectionem Dei, & proximi, quod sit peccatum mortale. *Communis* cum S. Th. *loc. cit.* ubi sic concludit: *Potest tamen contingere quod sit peccatum mortale, puta si ex vehementia iræ aliquis excidat a dilectione Dei, & proximi*, & Silvius 2. 2. *quæst.* 158. *art.* 3. *concl.* 3. sic dixit: Potest tamen esse mortale, si vehementia sit tanta, ut vel scandalum magnum infirmis præbeat, vel irascentis valetudini multum noceat, vel alioquin destruat Caritatem, sive in opere externo, sive tantum in animo.

8

9 Iræ filiæ communiter a Doctoribus cum S. Gregorio *lib.* 31. *moral. cap.* 17. assignantur sex, nempe Indignatio, Tumor mentis, Clamor, Contumelia, Rixa, Blasphemia.

10 *Indignatio*, seu aversio est inordinatus affectus in proximum, ex eo, quod quis reputet se, aut suos indigne, seu injuriose tractari; Talis Indignatio est ordinarie peccatum veniale, quamvis possit esse mortale, si crescat usque ad deliberatum odium, vel gravem personæ contemptum.

11 *Tumor mentis* est, quo quis morose excogitat diversas vias vindictæ, iisque cogitationibus animum tumefacit, & inflat; Talis tumor mentis est peccatum mortale, vel veniale juxta rationem vindictæ cogitatæ gravis, vel levis.

12 *Clamor* indignationis index est, cum iratus vocem extollit, multa inordinate, & confuse effundens; Talis clamor est ordinarie peccatum veniale, nisi addatur aliud, v. g. blasphemia, contumelia, & hujusmodi.

13 *Contumelia* interni contemptus index est dictum, vel factum injuriosum, quo quis proximo præsenti palam aliquod malum objicit intentione illum inhonorandi; Talis contumelia est ex genere suo peccatum mortale, nisi levitas materiæ, aut imperfectio actus excuset. *Rixa*, per quam, inquit D. Th. *loc. cit. intelliguntur omnia nocumenta, quæ facto proximis inferuntur ex ira*, adeoque pugnæ, Duellum, seditio, vulnus, cædes & hujusmodi; si modum non excedat, sed sistat v. g. in quadam levicula pugna, erit solum venialis; secus autem, si progrediatur ad seditiones, vulnera, cædes, & hujusmodi. (*a*)

Blasphemia fit, cum jactamus convicia in Deum, Deiparam, aut Sanctos; Talis blasphemia de genere suo est peccatum mortale, nisi inadvertentia, aut indeliberatio excuset. 14

IRREGULARITAS.

Articulus I.

Irregularitas quo ad ea, quæ concernunt ejus esse, & divisionem.

Irregularitas est inhabilitas, seu impedimentum Canonicum, quo quis inhabilis redditur ad primam Tonsuram, & ordines suscipiendos, vel ad susceptos exercendos. *Est in re communis*. 1

Irregularitas est duplex, totalis, & partialis. 2

Totalis est, quæ omni Ordine suscipiendo, & suscepti omni exercitio privat, ut est illa proveniens ex homicidio, & bigamia. 3

Partialis est quæ privat solum aliquo Ordinum exercitio, vel solo ascensu ad Ordinem superiorem. Sic v. gr. Diaconus oculo sinistro carens inhabilis est ad Sacerdotium; potest tamen in Diaconatu ministrare; & Sacerdos, cui fuit præcisus pollex, inhabilis redditur ad celebrandum, non autem ad Confessiones excipiendas, si sit approbatus; *c. Presbyterum, de Clerico ægrotante*. 4

Irregularitas alia est ex delicto, & alia est ex defectu. 5

Irregularitas ex defectu contrahitur sine culpa, cum sit a Jure imposita ob solam indecentiam, quam talis defectus affert Sacro Altari, & Ministerio. 6

Irregularitas vero ex delicto ad hoc, ut contrahatur, requiritur actus externus consummatus; *c. si quis non iratus* 15. *q.* 1. 7

Et nulla irregularitas unquam incurritur, nisi sit in jure expressa, ut clare desumitur ex *c. Is, qui, de sent. Excom. in* 6. ubi habetur; *Licet in hoc temere agat, Irregularitatis tamen* (cum 8

(*a*) Non videtur Duellum inter peccata venialia numerari posse. Videantur ea, quæ de Duello *tom.* 2. *verb. Duellum* exposita sunt. *Nota Rom. Theol.*

(*cum id non sit expressum in jure*) *laqueum non*
9 *incurrit*. Hinc in dubio sive juris, sive facti potest quis tenere quod non sit irregularis, cum sit melior conditio possidentis, & pro tali dubio nulla reperiatur in Jure imposita irregula-
10 ritas. Excepto in dubio de homicidio, in quo dubitans, an vere homicidium commiserit, tenendus esset irregularis; *ex c. Audientiam*; & *c. significasti*, *de homicidio*, ubi expresse statuitur, quod sic dubius non debeat in Sacris ministrare, nec celebrare, præcisis verbis: *Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem*, & *in hoc casu cessare sit tutius, quam temere celebrare.*
11 Irregularitas ex delicto est multiplex, & enumerantur casus, in quibus incurritur.

Primo evadunt irregulares ex delicto Hæretici, & Apostatæ a Fide; *c. Presbyteros dist.* 50. & *cap. Qui in aliquo dist.* 51. & eorum receptores, & fautores, & Defensores, *cap. Quicumque*, *de hæreticis in* 6. & eorum filii usque ad secundam generationem ratione Hæresis Patris, & usque ad primam ratione Hæresis Matris, nisi parentes ante mortem abjurarint Hæresim, *c. Statutum* 15. *de Hæreticis in* 6.

* Abjurantes autem hæresim, sive de vehementi, sive de levi; aut publici pœnitentes utrum irregulares sint, necne, vide Maravigliam *Leg.* 235. & 236. *Prudentiæ Episcopalis*. *

Secundo, evadunt irregulares iterantes serio, & scienter Baptismum, & rebaptizati ministrantes; *cap. Ex litterarum*, *de Apostatis*, & *reiterantibus baptisma*, non autem iterantes Confirmationem, vel Ordinem, cum hoc non sit in jure expressum. Adulti, qui scienter sinunt se ab Hæreticis extra casum necessitatis baptizari; *Cap. Eos, quos*, *de consecr.* 4. & *cap. Afros dist.* 98.

* Imo Irregularitas ex iteratione Baptismi contrahitur etiamsi Baptismus absque prudenti dubio sub conditione innovetur, ut ex Catechismo Romano multo probabilius deducitur. Hanc vero pœnam etiam baptizantem afficere, non baptizatum tantummodo, ferme inter omnes convenit. Sicut & ea affecti non tantum ad altiores Ordines ascendere vetantur, sed & ab exercitio jam susceptorum Ordinum absterrentur, quæ tamquam magis cohærens auctoritati Catechismi Romani opinio præfertur alteri neganti. Bened. XIV. *Instit. Ecclesiast.* 84. §. 18. *

Tertio, evadunt irregulares Clerici censuras temere violantes, v. g. Si Excommunicati, Interdicti, vel suspensi Ordinum munera exerceant, divinis scienter se ingerendo, scienter celebrando in loco interdicto in casibus non permissis; *cap. Si quis Episcopus* 11. *q.* 3. *c. Is, qui*, *de sent. Excom. in* 6. & *cap. Is, cui* 20. *eod. tit. in* 6.

* At Clerici ab exercitio sui Ordinis suspensi, si ab eo se abstinuerint, esto absque prævia absolutione ad altiorem ordinem transierint, quamquam id agant sacrilege, irregularitatem non incurrunt, quæ est magis communis sententia. Bened. XIV. *de Synodo Diœces. lib.* 12. *c.* 2. *n.* 6. *nov. edit.* *

Quarto, evadunt irregulares indebite, & male Ordines suscipientes, scilicet suscipiendo furtive sive Episcopi Ordinantis scientia, & voluntate, non vocati, nec legitime examinati, nec admissi, nomen alterius approbati, & admissi usurpando, vel alium in examine sub suo nomine dolose supponendo; *c. Veniens*, *de eo, qui furtive Ordines suscipit*; Aliqua Censura irretiti Ordines recipiendo; *c. Cum illorum*, *de sent. Excom.* Per saltum Ordines recipiendo, ut Subdiaconatum omisso Ostiariatu; *cap. Sollicitudo dist.* 52. Absque dispensatione Canonica ante ætatem legitimam, vel extra tempora a Jure statuta, vel absque Dimissoriis Litteris aliquem ex Sacris Ordinibus suscipientes, & durante suspensione eo ipso contracta, in iisdem Ordinibus temere ministrantes; *c. Dilectus*, *de tempor. Ordinat.* Pii II. Const. incip. *Cum ex Sacrorum*. Ab Episcopo excommunicato, suspenso, interdicto, Hæretico denunciato, Schismatico, seu non habente jurisdictionem Ordines recipientes; *c. Cum Clerici* 2. *de ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*; *cap. Statuimus decretum* 1. *qu.* 1. *c. Convenientibus vers. Constantinus* 1. *q.* 7. Conjugati præsumentes suscipere aliquem Sacrum Ordinem etiam nondum consummato Matrimonio. *Extravagant. Antiquæ consecrationi*, *de voto*, & *voti redemptione*. Suscipientes plures Ordines Sacros eodem die; *cap. In singulis*, & *c. Quicumque d.* 57.

Quinto, evadunt irregulares exercentes solemniter, & scienter actum Ordinis Sacri, quem non habent, ut Clerici in Minoribus exercentes solemniter, & scienter, & adhibitis eorum insignibus Ordines majores; *c.* 1. & 2. *de Clerico non ordinato ministrante*. Clerici, & Subdiaconi solemniter baptizantes; *cap.* 1. *de Clerico non ordinato ministr.* Diaconi nondum Sacerdotes Missam celebrantes; *c. Ex litteris* 2. *de Cleric. non ordid. ministr.* Nondum Sacerdotes serio, & Sacramentaliter alios a peccatis absolventes, ut colligitur *ex c.* 1. & 2. *de Cleric. non ordin. ministr.* cum vere exerceant actum Ordinis, quem non habent. Non

Sacer-

Sacerdotes benedicentes Sponsis, cum hoc sit proprium munus Sacerdotio affixum; Sicuti etiam Diaconi solemniter benedicentes aquam lustralem, cum hoc munus proprie ad Sacerdotem spectet per textum *in c. Aquam*, *de consecr. dist. 3.* Non Episcopi confirmantes, & Ordines conferentes, ut de communi testatur Suarez *Disp.* 24. *sect.* 4. *num.* 7. Immo etiam Episcopi promoti per saltum, si conferant illum Ordinem, quem ipsi ratione saltus non receperunt, ut deducitur *ex cit. c.* 1. *de Clerico non ordin. ministr.* cum vere exerceant Ordinem, quem non habent. Laici etiam exercentes actus majorum Ordinum, quidquid dicant alii, evadunt irregulares, quia textus *in c.* 1. *de Clerico non ordinato baptizante* loquitur indistincte *de non ordinato* per hæc præcisa verba: *Si quis baptizaverit, aut aliquod Divinum Officium exercuerit, non ordinatus, propter temeritatem abjiciatur de Ecclesia, & nunquam ordinetur*, æque autem non est ordinatus Laicus, ac Clericus, qui non est Sacerdotio initiatus. Neque valet dicere, quod hic textus contineatur sub titulo de Clerico non ordinato, & per hoc sit ei conformandus, & cum versemur in odiosis, quæ sunt potius restringenda; *arg. c. Odia*, *de Reg. Juris in* 6. non sit extendendus ad Laicos, de quibus non loquitur. Non valet, inquam, quia ultra quam quod multi Doctores dicunt titulum illum fuisse alteratum, & inter alios testatur Suarez *disp.* 31. *sect.* 4. *vers. Sed quæres*, se vidisse in Codicibus Gregorianis in septem manuscriptis inscriptum præcise *de non ordinato baptizante*; & dato etiam, quod in titulo revera semper fuerit supposita illa adjectio *de Clerico*, adhuc potius attendendus est textus, qui disponit, quam titulus, sub quo continetur, cum ille sit dispositivus; nec mirum est, quod sub aliquo titulo contineatur aliqua dispositio, quæ non videatur directe sub illo titulo contineri, cum tamen habeat cum illo symboleitatem, & similitudinem. Nec ut prætenditur sit aliqua odiosa extensio, cum potius, ut patet ex lectura textus, hæc sit manifesta comprehensio, cum in illo dicatur: *Si quis baptizaverit non ordinatus*, laicus enim, ut aperte patet, non est ordinatus. Sic tenent Divus Antoninus 3. *par. tit.* 20. *in princip.* Majolus *de Irregularitate*, Rosignolus, Silvester, Sotus, Navarrus, Avila, Valentia, Blundus, Caspensis, Mastrius, & alii cum Suarez, qui *disp.* 42. *sect.* 4. advertit hoc interesse quoad hanc Irregularitatem inter Clericum, & Laicum, quod hæc respectu Laici est totalis, ita ut nullum Ordinem suscipere valeat; respectu vero Clerici est partialis, ut non possit ascendere ad Ordines superiores, & manet suspensus ab executione Ordinis præstantioris, & ultimi per biennium, vel triennium ad arbitrium Episcopi, ut habetur *d. c.* 2. *de Cler. non ordin. ministran.*

Sexto, evadunt irregulares, ita ut nequeant ad Ordines promoveri, omnes enormiter criminosi, si eorum crimina sint notoria, & publica, quæ habent annexam infamiam, ut sunt Sodomia, Incestus, Raptus virginis, Maleficium, Veneficium, Adulterium, Simonia, Sacrilegium, perjurium in judicio, crimen læsæ Majestatis, & alia hujusmodi enumerata *cap. Infames* 6. *qu.* 1. ubi concluditur sic: *Hi omnes, inquam, nec ad Sacros gradus debent provehi*. Notanter dicitur, *si eorum crimina sint notoria, & publica*, quia, si sint occulta, excepto homicidio, non inducunt Irregularitatem; *cap. Ex tenore* 4. *& cap. ult. de temporibus Ordinationum*, ubi expresse habetur: *Si proposita crimina ordine judiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent hi (præter reos homicidii) post pœnitentiam in jam susceptis, vel suscipiendis Ordinibus impediri*.

Septimo, evadunt irregulares homicidæ voluntarii, quamvis occulti; *cap. Suscepimus*, *de homicidio*, *c. De cætero dist.* 40. *Concil. Trid. sess.* 14. *cap.* 7. *de reformat.* Homicidium mandantes; *Capit. Si quis viduam* 8. *dist.* 50. etiamsi mandantes mandatum revocaverint, si revocatio non innotuit mandatario, quia hic quandiu revocationem mandati ignorat, agit nomine mandantium. Pirhing *de homicidio n.* 23. & etiam irregularitatem incurrunt, si occasione sui mandati occidatur ipse mandatarius, quia licet talis mors sequatur præter mandantium intentionem, & directam voluntatem, tamen cogitare poterant, & debebant illam accidere posse; *arg. cap. ultimo*, *de homicid. in* 6. Et eam incurrunt mandantes aliquem verberari, licet expresse inhibeant, ne occidatur, vel membro aliquo mutiletur, si mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat, quia mandando in culpa fuerunt, & hoc evenire posse debuerunt cogitare; *cap. Is, qui*, *de homicid. in* 6. Homicidium injustum efficaciter consulentes, *cap. Si quis viduam dist.* 50. *& cap. Sicut §. ultimo de homicidio*, etiamsi consulentes ante homicidium suum consilium revocaverint, quia etiam in tali casu consulentes adhuc censentur moralis causa homi-

[illegible], maxime si rationes, quibus innitebatur confessum, sint ita moventes, & convincentes, ut revocatio confessi non amplius attendatur, ut notat Suarez *disput. 44. sect. 2. num. 10.* & cum aliis Pirhing *lib. 5. decretal. tit. 12. num. 34.* Ad homicidium cooperantes; *cap. Sicut 6. de homicid. & l. unic. Cod. de raptu virginis.* Unde si plures communi consensu conspiraverint in mortem alicujus, & is ab uno tantum sit occisus, nec sciatur a quo sit ictus inflictus, sunt omnes Irregulares; *cap. Significasti 18. §. Quod si, de homicid.* Si plures sine praevio deliberato animo, & sine communi consensu occidendi in subita rixa eundem aggressi fuerint, nec sciri possit, a quo letale vulnus sit inflictum, etiam tunc pro foro externo sunt omnes irregulares; *cap. Ad audientiam, & cap. Significasti, de homicidio.* Si vero sciatur, quis illum occiderit, tunc solum iste erit irregularis; *cap. Significasti 18. §. Nos in promisso, de homicid.* Obligati ex justitia impedire homicidium, & non impedientes, quia tales moraliter censentur occidere, peccantque contra justitiam, & tenentur ad restitutionem; *arg. cap. Sicut 6. §. Illi etiam, de homicidio.* Procurans abortum foetus animati, secuto effectu, est irregularis, *cap. Sicut ex litterarum, de homicidio.*

* Si Patronus Beneficii Rectorem interfecerit, ejus filii & descendentes usque ad quartum gradum fiunt irregulares, *ex capit. In quibusdam, de poenis*: intellige tamen de filiis natis post homicidium, non vero ante, quae est interpretatio ab ipsa etiam S. Congregatione admissa. Et ipse Patronus ac reliqui ad patronatum vocati, ab eo jure cadunt. De Synodo Dioecesi. *lib. 13. c. 24. §. 21. nov. edit.* *

Octavo, evadunt irregulares mutilatores; mutilare enim, & occidere quoad incurrendam irregularitatem aequiparantur ex Glossa *in Clement. Si furiosus, de homicid. voluntario*; dummodo mutilatio inducat separationem, & truncationem membri alicujus principalis habentis in corpore humano distinctum & peculiare officium; ut manus, pedis, brachii, nasi, auris &c. *cap. Clerici, vel Monachi; cap. In Archiepiscopatu, de raptoribus, & cap. final. dist. 55.* Et ideo abscissio digiti, cartilaginis, excussio dentis &c. non est mutilatio sufficiens ad inducendam irregularitatem; Glossa *citat. in Clem. Si furiosus &c.* Abscindens tamen digitum pollicem, aut indicem debet petere dispensationem ad cautelam. Sac. Congregat. Concil. 19. Julii 1687. Irregulares etiam evadunt mutilantes seipsos, aut mutilationem sine justa causa procurantes in quacumque parte sui corporis; *cap. Si quis abscidit, & cap. Hi, qui se, dist. 55.* etiamsi ex zelo indiscreto v. g. animo sedandi libidinem, vel existimando ea ratione se obsequium Deo praestare, seipsos mutilaverint, aut castrari permiserint, prout expresse habetur *cit. c. Hi, qui se, dist. 55. & c. Significavit 4. de corpore vitiatis*, etiamsi permiserint se castrari ad vocem musicam conservandam, quia vere, & voluntarie ad sui membri mutilationem sine necessitate concurrunt, & nullus est dominus suorum membrorum, nec in ipsorum abscissione consentire potest, nisi cum id exigit conservatio totius corporis, aut membri principalis; *arg. cap. Si quis 3. distinct. 55.* Tum quia si voluntarie procurantes mutilationem propter castitatem servandam, vel sic Deo obsequium praestandum, fiunt irregulares *ex cit. cap. Hi, qui se, dist. 55. & cap. Significavit 4. de corpore vitiatis*; a fortiori erunt irregulares se permittentes castrari ob vocem musicam, cum hic sit finis illo valde inferior, & minus excellens; sic tenent Leander, Bonacina, Diana, Matthaeucci, & alii cum Engel *lib. 1. tit. 20. n. 13.* Mutilationem autem patientes *ignoranter*, ut pueri secti in infantia, *invite*, aut violenter, a latronibus, vel Barbaris mutilati, vel ad evitandum gravius malum corporis de consilio medicorum, non fiunt irregulares, quia cessat hic ratio incurrendi Irregularitatem, puta perversa voluntas, & saevitia in seipsum; *c. Si quis a Medicis dist. 55. & c. 3. & 5. de corpore vitiatis.*

Nono, assignantur qui evadant, vel non evadant irregulares ex homicidio patrato in sui, suorumque necessariam defensionem. Occidens alium ad vitae suae defensionem cum moderamine inculpatae tutelae, non fit irregularis. *Clement. Si furiosus, de homicidio*, ubi expresse dicitur, *illum non incurrere Irregularitatem, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit, vel mutilat invasorem.* Tamen *ex cap. Significasti 18. de homicidio, id fieri debet cum moderamine inculpatae tutelae, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam.* Et ad servandum hoc moderamen inculpatae tutelae tria potissimum requiruntur, scilicet causa, modus, & tempus. Primo requiritur causa, idest injusta invasio occisionem, vel mutilationem praecedens, vel certo imminens, quia si quis ante hanc occidit, vel mutilat, jam non est sui defensio, sed aggressio, & tunc

tunc non evadit irregularitatem; & hæc invasio præcedens, vel certo imminens debet esse injusta; hinc pro defensione vitæ suæ non potest sine irregularitate occidere invadentes ministros justitiæ, quia isti juste invadunt, ut cum multis tenet Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 12. *n.* 92. Secundo requiritur debitus modus defensioni, offensioni, & invasioni proportionatus, & necessariam defensionem non excedens; *arg. c. Ut famæ* 35. *de sent. excom.* ubi expresse dicitur, *dum tamen non amplius eorum violentia se extendat, quam defensio exigit*: hinc defectu hujus modi pro moderamine requisiti irregularitatem incurrit, qui potens baculo aggressorem repellere, pugione, ense, vel aliis armis mutilat, & occidit; qui potens se salvare fugiendo, clamando, auxilium implorando, tamen occidit, qui potens se defendere pugnis, vel aliis instrumentis leviter ferientibus injustum aggressorem, adhuc mutilat, vel occidit. *Communis* cum Pirhing *loc. cit. num.* 92. Tertio requiritur tempus, ut scilicet occisio, mutilatio ad sui defensionem statim seu incontinenti fiat, quo quis injustam aggressionem patitur, seu certo imminentem cognoscit, quia si ex intervallo postquam aggressor jam abiit, aut nocere & aggredi destitit, cessante omni periculo, illum adhuc occidat, non amplius ex necessaria sui defensione, sed ex mera vindicta occidit, adeoque irregularitatem incurrit; *arg. cap. Si vero., de sent. Excommun.* ubi expresse excipitur solum *si incontinenti vim vi repellat*.

Occidens aggressorem, ne fugiendo ignominiosæ timiditatis notam incurrat, fit irregularis, quia nota timiditatis fugiendæ non est sufficiens ad excusandum a gravi culpa virum equestrem provocatum ad duellum, si illud acceptet, ex Alex. VII. qui 24. *Septemb.* 1665. damnavit propositionem hanc secundam in ordine: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*: ergo si hæc timiditatis nota non est sufficiens ad excusandum a gravi culpa, nec erit sufficiens ad excusandum ab irregularitate aggressum, qui potest se ipsum tueri fugiendo, & non occidendo aggressorem.

Occidens iniquum accusatorem, falsum testem, vel Judicem sibi injustam mortem parantem, quam aliter effugere non potest, fit irregularis; colligitur ex declaratione Alex. VII. qui anno & die, quo supra, damnavit hanc propositionem 18. in ordine: *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare*, ex quibus sequitur, quod si interficeret, injuste & inique interficeret; ex injusta autem interfectione resultat Irregularitas.

Occidens calumniatorem, & inhonorantem pro defensione sui honoris, & famæ, licet non sit alia via eumdem defendendi, fit irregularis; sic colligitur ex declaratione Alexandri VII. qui anno & die, quo supra, damnavit hanc propositionem 17. in ordine; *Est licitum Religioso, vel Clerico, calumniatorem gravia crimina, de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si Calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publice, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur*. Et ex declaratione Innocentii XI. qui *die* 2. *Martii* 1679. damnavit hanc propositionem 30. in ordine: *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat*, si enim talis occisio ad evitanda multa mala in perniciem Reipublicæ damnatur ut iniqua, & injusta, sine ullo dubio irregularitatem inducit.

Occidens invasorem bonorum propriorum fortunæ etiam cum moderamine inculpatæ tutelæ, fit irregularis, & ratio est, quia si fit irregularis occidens calumniatorem pro defensione bonorum famæ, & honoris, quæ sunt bona superioris ordinis ad bona fortunæ; a fortiori fiet irregularis occidens invasorem bonorum fortunæ; tum quia *in Clement. Si furiosus*, liber ab irregularitate declaratur solum occidens aggressorem ob defensionem sui, & *cap. Significasti, de homicidio*, declaratur irregularis Clericus percutiens letaliter latronem pro defensione rerum Ecclesiæ, & *cap. Suscepimus* 10. *de homicidio*, declaratur irregularis occidens latronem furantem, præcisis his verbis; *Quoniam expediebat potius post tunicam relinquere pallium, & rerum sustinere jacturam, quam pro conservandis vilibus rebus, & transitoriis tam acriter in alios exardescere, &c. constat eos contra mansuetudinem Ecclesiasticam interemptos*; adeoque &c.

Occidens aliquem propter defensionem proximi quantumvis propinqui, ut patris, matris, filii, uxoris, fratris &c. licet non peccet occidendo, tamen incurrit irregularitatem ex defectu lenitatis, quidquid sentiant aliqui in

in contrarium, & ratio est, quia *Clement. si furiosus, de homicidio* excipit ab incursu irregularitatis solum homicidam pro necessaria defensione propriæ vitæ; dicit enim præcise *invasorem suum*, ergo non evitatur ab homicida pro defensione vitæ etiam patris, & matris, licet occidendo non peccet, cum irregularitas quandoque etiam sine peccato incurratur, *cap. Dilecto 6. §. final. de sentent. excomm. in 6.* Tum quia de jure communi irregularis est omnis homicida, ut communiter colligunt Doctores *ex cap. De his 6. & capit. Si quis viduam 8. dis. 56. & per Clement. si furiosus, de homicidio*, excipitur solum occidens pro necessaria defensione propriæ vitæ, adeoque quoad occidentem pro defensione vitæ aliorum, etiam consanguineorum jus commune remanet in suo robore, & sic evadit irregularis, cum pro defensione ipsorum nulla fiat exceptio. Sic Glossa *in d. Clement. verb. Summ.* Panormitan. cum aliis *in d. cap. Si vero 3. num. 11. de sent. excommunicat.* Fagnan. *ad cap. Suscepimus, de homicid. num. 16.* Covarruv. Panimolle, Piasec. Matthæucci, Abbas, Silvester, S. Antonin. Suarez, Navar. Cardin. Innocent. Farinac. Angelus, Majol. Tabiena, Medin. Salonius, Henriquez, Philiarc. & alii cum Pignatell. qui *tom. 7. consultat. 20.* nedum censet hanc sententiam pro communiori, sed etiam pro certa tenet.

Decimo, assignantur qui evadant, vel non evadant irregulares ex homicidio mere casuali. Dantes operam rei licitæ, & adhibita debita diligentia, ne mors, aut mutilatio sequatur, non evadunt irregulares, ut vertentes diligenter infirmos iu lecto, vel de lecto ad lectum transferentes, vel cibum, aut medicinam porrigentes, si infirmi ex illa versione, & translatione, & cibi seu medicinæ porrectione moriantur. Tecta reficientes, & post adhibitam consuetam diligentiam, tegulas vel lapides projicientes, ex quibus pertransiens occiditur. Ludentes pila, conis, vel aliis honestis ludis, licet aliquis eorum casualiter percutiatur, vel occidatur; campanam pulsantes licet pistillo decidente aliquis interficiatur, & alii consimiles, non evadunt irregulares, ut colligitur *ex cap. Dilectus 13. cap. Significasti 16. cap. Exhibita 22. & cap. Quidam 24. de homicid.* Dantes autem opera rei licitæ, & non adhibentes debitam diligentiam, ne mors, seu mutilatio sequatur, evadunt irregulares, ut lapides per aerem projicientes, & pilas niveas hyemali tempore, tegulas e tectis projicientes, arbores incidentes, muros destruentes, si ex defectu debitæ diligentiæ aliquis casu interficiatur; colligitur *ex cap. Hi qui arborem dist. 50.* ubi præcise habetur: *Si vero aliqua culpa eorum, vel neglectu morientis hominis interitus cognoscitur advenisse, abjiciendi sunt e gradu & in sacro Ordine nullatenus suscipiendi; & ex cap. Presbyterum 7. de homicidio*, in cujus summario præcisa verba reperiuntur; *Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit*. Pariter irregulares sunt Magistri nimium castigantes discipulos, si inde mors, aut mutilatio sequatur, quia licet intentio corrigendi, & ipsa correctio sit opus licitum, ex quo tamen ad cavendam mutilationem, seu mortem, debitam diligentiam non adhibuerint, irregulares declarantur, *cap. Presbyterum 7. de homicidio*, sicuti Clericus, qui gestans retro falcem, casu occidit laicum, qui causa ludi supra ipsum Clericum, quasi equitaturus incautus saltavit, & falce se interfecit, declaratus fuit irregularis, ex quo non præcavit periculum mortis illius, removendo falcem a tergo, uti debebat, sciens quod ratione talis ludi alter in suum dorsum deberet insilire; sic habetur expresse *cap. Continebatur 8. de homicidio*.

Dantes operam rei illicitæ etiam adhibita diligentia, ne homicidium sequatur, & secuto, evadunt irregulares; expresse habetur *c. finali de homicidio*, ubi dicitur homicidium casuale non imputari ei, qui dedit operam rei licitæ, & debitam adhibuit diligentiam; ex quo clare deducitur, altera istarum conditionum deficiente, irregularitatem incurri; Si enim declaratur non incurri irregularitatem ex homicidio casuali, per hoc, quod dedit operam rei licitæ, & adhibuit debitam diligentiam ad ipsum evitandum; a sensu contrario debet inferri, quod incurratur irregularitas ex homicidio casuali per hoc, quod det operam rei illicitæ, licet adhibeat debitam diligentiam ad ipsum evitandum: & hoc deducitur etiam expresse *ex capit. Suscepimus 10. & ex cap. De cetero 11. de homicidio*. Tum quia debet dari aliqua differentia, quo ad contrahendam irregularitatem inter dantes operam rei licitæ, & dantes operam rei illicitæ; ex dictis, & ex citatis Juribus dantes operam rei licitæ contrahunt irregularitatem ex homicidio casuali, si non adhibeant debitam diligentiam: ergo ex dicendis dantes operam rei illicitæ debent contrahere irregularitatem ex homicidio casuali, etiamsi debitam adhibeant diligentiam, aliter paris essent conditionis, quod

quod non est dicendum, cum citius contrahatur irregularitas per homicidium casuale ex illicito, quam ex licito opere secutum, *ex cap. Dilectus* 13. & *cap. Joannes* 23. *de homicidio*: Tum etiam quia *cap. Tua nos, de homicidio, & cap. Sententiam* 9. *Ne Clerici, vel Monachi*, declarantur irregulares Clerici in Sacris constituti, & Monachi exercentes Medicinam, vel Chirurgiam, & mortem alicui casualiter inferentes, non obstante peritia, & adhibita diligentia, ad ipsam evitandam, præcise per hoc, quod Clerici, & Monachi Chirurgiam, & Medicinam exercentes extra casum necessitatis, dant operam rei illicitæ; ergo a pari omnes dantes operam rei illicitæ ex homicidio casuali contrahent irregularitatem, quamvis debitam adhibuerint diligentiam ad ipsum evitandum. Sic Glossa *in cit. cap. Tua nos, de homicidio, verb. Congruebat*, Divus Thomas 2. 2. *quæst.* 64. *art.* 8. Scotus *in dist.* 26. *quæst.* 1. *lit.* E. Innocentius *in cap. Tua nos, de homicidio;* Fagnan. *in cap. Ad audientiam* 12. *de homicidio num.* 9. Navarrus, Layman, Faber, Blundus, Mastrius, & alii plurimi.

Ex homicidio, vel mutilatione casuali irregularis evadit Ebrius, qui ex proposito se inebriavit, licet sciret se consuevisse in ebrietate arma sumere, & homines percutere: colligitur *ex cap. Si constiterit, de accusationibus*. Dormiens sciens de dormiendo consuevisse e lecto surgere, ensem evaginare, & ferire, si diligentiam non adhibuit claudendo ostium, vel removendo arma; colligitur *ex cap. Ad audientiam, de homicidio*, & Fagnan. *ibi num.* 37. Tenens animalia consueta nocere, ut Ursum, Leonem &c. si ab eis quis interficiatur; ex quo ipsos non custodierit debito modo ligatos; colligitur *ex cap. Hi, qui arborem, & cap. Sæpe contingit dist.* 50. Laicus Chirurgus, vel Medicus, si propter suam imperitiam, vel negligentiam moriatur infirmus; colligitur *ex cap. Tua nos, de homicidio*. Et in casu dubii, an ex sua negligentia, vel imperitia decesserit; habendus est ut irregularis, ita ut nequeat ad Ordines promoveri; habetur expresse *cap. Ad aures, de ætat. & qualit. Ordinandorum*. Clericus in Sacris, vel Monachus exercens Chirurgiam, vel Medicinam, licet sit in arte peritus, & omnem adhibeat diligentiam, si aliquis ab ipsis patiatur etiam solummodo abscissionem, vel combustionem; *cap. Sententiam sanguinis, Ne Clerici, vel Monachi l.* 3. *tit.* 50. Nec valet dicere, quod sicuti Medici, & Chirurgi Laici non evadunt irregulares abscindendo, & comburendo aliquod membrum causa sanitatis, ita etiam Medici, & Chirurgi Ecclesiastici. Non valet, inquam, quia Clericis in Sacris, & Monachis facta est specialis & expressa restrictio *citra abscissionem, vel combustionem;* quæ restrictio non reperitur facta Laicis, nec sine ratione hæc restrictio est potius facta Clericis in Sacris, vel Monachis. quia non congruit Dignitati Sacerdotali, vel eidem proxime accedenti fædare in humano sanguine manus illas, quas sanctificat in Divini sanguinis, & corporis oblatione, ut colligitur *ex dict. cap. Sententiam sanguinis; Ne Clerici, vel Monachi*, in quo fit exceptio quoad Subdiaconum, Diaconum, & Sacerdotem. Medicus, & Chirurgus, sive laicus, sive Ecclesiasticus præbens infirmo medicamentum, quod nescit, vel saltem dubitat, an sit ei proficuum, vel noxium, vel dubitat, an ei acceleraverit mortem; debet se habere pro irregulari, ut habetur expresse *in cap. Petitio tua, de homicidio*.

Undecimo, assignantur qui evadunt, vel non evadunt irregulares ex homicidio commisso auctoritate publica, & juridica, vel in bello. Omnes physice, vel moraliter concurrentes ad mortem malefactorum ex defectu lenitatis evadunt irregulares; *ex cap. fin. Ne Clerici, vel Monachi in* 6. *cap. Si quis viduam, & cap. Clericus dist.* 50. ut omnis Judex, sive Clericus, sive Laicus, qui fert, vel dictat sententiam mortis, aut mutilationis in reum effectu secuto; *argum. cap.* 1. *& sequentib. dist.* 51. *& cap. Ex litteris* 10. *de excessib. Prælator. & cap. Sententiam* 9. *Ne Clerici, vel Monachi*. Excipiuntur tamen Papa, Inquisitores, & Judices Ecclesiastici, seu Prælati jurisdictionem temporalem habentes; Papa enim est incapax irregularitatis, adeo ut ab illa prius contracta fiat liber per evectionem ad Papatum, uti colligitur ex *cap. Licet vitanda, de electiον. cap. Ubi periculum* 4. *eodem in* 6. Inquisitores hæreticæ pravitatis, etiamsi Hæresis reos ad pœnas jure statutas, etiam mortis condemnent, non evadunt irregulares ex privilegio, favore Fidei eis concesso per Paulum IV. & Pium V. Et Judices Ecclesiastici, seu Prælati jurisdictionem temporalem habentes, licet per se ipsos sententiam mortis, vel mutilationis ferre non possint, possunt tales aliis delegare jurisdictionem criminalem, & caussas sanguinis, *ex cap. finali; Ne Clerici, vel Monachi*, ubi expresse habetur; *Nam licet Clericis caussas sanguinis agitare non liceat, eas tamen (cum jurisdictionem obtinent temporalem) debent*,

[illegible]

[illegible] ut habetur in cap. Postulasti 21. de homicidio, & cap. Prælatis 2. eod. in 6. præcise his verbis. Prælatis, vel Clericis quibuscumque, qui de Laicis malefactoribus suis querelam apud Judicem sæcularem deponentes, petunt emendam sibi fieri, & providere, ne contra eos talia de cetero præsumant protestando expresse, quod ad vindictam, seu ad pœnam sanguinis agere non intendant, imputari non debet, quamvis alias de jure debeat pœna sanguinis irrogari, si Judex mortem illis inferat justitia exigente. Nam alioquin, si Prælati, aut Clerici propter metum hujusmodi, quia Judex ad pœnam sanguinis posset procedere, de suis malefactoribus taliter conqueri non auderent, daretur plerisque materia, seu occasio trucidandi eosdem, & illorum bona libere deprædandi.

Advertendum tamen est, quod accusator evadit irregularitatem accusando reum cum supradicta protestatione solum in causa propria, non autem in causa aliena, cum in cit. cap. Prælatis 2. in 6. dicatur solum suis malefacto- [illegible]

[illegible] Si accusat [illegible] non de crimine commisso, sed de crimine patrando committendo, sive in proprium, sive in alienum damnum redundaturo, cum alia via impediri non potest, quam per accusationem, & manifestationem, quia Sacri Canones non imponunt irregularitatem propter opus, ad quod quis lege naturali, & Divina tenetur, uti est avertere grave malum a proximo, arg. cap. Accusasti 8. de accusat. ubi expresse dicitur: *Nisi pro pace feceris*; Pirhing *loc. cit. n.* 109. Anacletus, Molina, Covarruv. & alii.

Clerici, & Religiosi non possunt coram Judice Laico criminaliter in causa sanguinis esse accusatores, *ex cap. Sicut Sacerdotes* 2. *q.* 7. Nec testes; *cap. Testimonium* 11. *quæst.* 1. nisi ad innocentis liberationem de licentia suorum Superiorum. Nec Judices, *cap. His a quibus* 23. *quæst.* 8. Nec Notarii, seu Scribæ, *capit. Sententiam, Ne Clerici, vel Monachi*, & si hæc præstiterint, non solum irregularitatem incurrunt, sed etiam grave peccatum committunt,

enim

cum in re gravi Canonum præscripta transgrediantur, *argum. cap. Postulasti 21. de homicidio*. Ad differentiam Laicorum, qui hæc præstando incurrunt solum irregularitatem ex defectu lenitatis, & nullum committunt peccatum, cum nullibi ista reperiantur ipsis prohibita, sicuti expresse reperiuntur prohibita Clericis, & Monachis in citatis Juribus, *& cap. final. Ne Clerici, vel Monachi, & capit. Postulasti 21. de homicidio*, & pluribus aliis in locis.

Clerici Theologi, & Canonistæ, seu Confessarii non incurrunt irregularitatem si consulti in genere tantum respondeant, & explicent quid jura statuant de hujusmodi malefactoribus, nil suadendo circa reum in particulari. Glossa communiter recepta, *in cap. Ex litteris 10. de excessibus Prælator. vers. Consuluit*. Immo Confessarius non fit irregularis, etiamsi neget absolutionem Judici nolenti condemnare ad mortem ex Officio, & secundum Leges reos modo generaliter loquatur, ut puniat secundum Leges, quas ipsi potest ostendere, ut videat, quid Juris, *arg. cap. Pessimam 32. caus. 23. q. 8.* Barbosa *in cap. Ex litteris*, Suarez, Layman, Pirhing *loc. cit. n. 98.* Reiffenstuel *lib. 5. decretal. tit. 12. n. 101. & 102.* & alii passim.

In bello manifeste injusto, sive offensivo, sive defensivo, licet pauci occidantur, seu mutilentur, vel etiam unus solus occidatur, vel mutiletur, evadunt irregulares omnes militantes, quamvis non omnes suis manibus occidant, seu mutilent, quia omnes ad homicidium, seu mutilationem cooperantur, & constituunt unam causam totalem ad eam occisionem, vel mutilationem, cum omnes ad invicem, se excitent ad illam; *arg. cap. Sicut dignum 6. §. fin. de homicidio, cap. Quod in dubiis 5. de pœnis*, & *ibi* Glossa *vers. incitant.*

In bello autem manifeste justo, sive offensivo, sive defensivo evadunt irregulares solum occidentes, vel mutilantes propriis manibus. Pugnantes autem, & neminem occidentes, nec mutilantes non fiunt irregulares, licet ab aliis multi occidantur, vel mutilentur; *cit. cap. Petitio tua 24. de homicidio, & capit. Si quis 4. dist. 51.* & Doctores communiter. Nec etiam evadunt irregulares, si aliquos ipsi vulnerent, & percutiant solum, dummodo non occidant, nec mutilent, *cit. cap. Petitio tua 24. de homicidio*, ubi Sacerdoti pugnanti in bello præcipitur solum ob irregularitatem abstinere a celebratione in casu, quo ipse propriis manibus aliquem interfecerit, non autem, si neminem occidit, aut mutilavit, ibi: *Mandamus, quatenus, si de interfectione cujusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet, a Ministerio Altaris abstineas reverenter, cum sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quam temere celebrare*. Ob solam enim vulnerationem, & percussionem non reperitur in Jure imposita ulla irregularitas, adeoque non contrahitur, cum ista non contrahatur, nisi sit in Jure expressa, *cap. Is, qui 18. de sent. Excomm. in 6.*

Clerici, & Laici pugnantes in bello justo, & occidentes, vel mutilantes inimicos fiunt irregulares, non ex delicto, sicuti pugnantes in bello injusto, sed tantum ex defectu lenitatis, quia sicuti, qui juste contra aliquem profert sententiam sanguinis, secuto effectu, irregularitatem incurrit, *arg. cap. Aliquantos 1. dist. 51. cap. Sæpe 29. & cap. His 30. caus. 23. quæst. 8. cap. Ex litteris 10. de excessibus Prælator. cap. Clericis 5. & cap. Sententiam 9. Ne Clerici, vel Monachi*, ita qui militat in bello justo, incurrit irregularitatem, si aliquem occidat, vel mutilet, *capit. Si quis viduam 8. dist. 50. cap. Aliquantos 1. dist. 51. & cap. Petitio tua 24. de homicidio*. Clerici tamen, si sint in Sacris, vel Beneficiati, peccant mortaliter pugnando in tali bello aggressivo, quamvis justo, cum eis sit absolute prohibitum propriis manibus pugnare in bello offensivo, quamvis justo, *cap. Eos qui 3. caus. 20. qu. 3. cap. Clerici 5. & cap. Quicumque ex Clero 6. caus. 23. qu. 8. & cap. Ex multo 9. de voto §. De Clericis*. Vide *verb. Bellum art. 5.*

Clerici, sive Laici pugnantes in bello justo, etiam mere defensivo contra quoscumque etiam Paganos, & Hæreticos ob necessariam defensionem Patriæ, & aliquem occidentes, vel mutilantes, sicuti etiam ob necessariam defensionem parentum, filiorum, aliorumque quorumcumque conjunctorum, licet in talibus justis, & necessariis casibus non peccent, fiunt tamen irregulares ex defectu lenitatis. Et ratio est, quia *in Clementina unic. Si furiosus, de homicidio* irregularitatis incursus evitatus a solo Homicida, qui necessario tuetur vitam propriam, ergo non evitatur ab Homicida, qui alienam vitam etiam Patris, & Matris, aliorumque conjunctorum, & Patriam defedit, licet non peccet, *ex cap. Dilecto 6. §. fin. de sentent. Excomm. in 6.* Nam de jure communi irregularis est quilibet homicida; *cap. Si quis viduam 8. dist. 50.* & Doctores communiter; hodie autem limitatur jus per dictam Clementinam, & in limitatione solum fit mentio de necessario defendente vitam propriam, ibi: *Et*

idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens suum occidit, vel mutilat invasorem; ergo secus in aliis casibus; *arg. cap. Nonne, de præsumptione*, ut optime Marian. Socin. *in cap. Ad audientiam* 22. *de homicidio n.* 187. & Fagn. *in cap. Suscepimus* 10. *de homicid.* & expresse Glossa *in d. Clement. verb. Suum*, quam sequuntur Lap. & Paul. item Card. Imola, & Abbas *in c.* 2. *de vita, & honest. Clericor.* & hanc glossam dicit communiter receptam Navarr. *in Manual. cap.* 27. *n.* 213. Tum quia de pugnantibus etiam in bello justo ad necessariam defensionem Patriæ habetur expresse *in cap. Petitio tua* 24. *de homicidio*, ubi Honorius III. sic præcise respondit Pelagio Presbytero: *Petitio tua Nobis exhibita continebat, quod, cum inimici Dominicæ Crucis, ac blasphemi nominis Christiani, Castrum quoddam in quo morabaris, graviter invasissent, exeuntibus inde habitatoribus, tam Clericis, quam Laicis contra eos, ac invicem confligentibus, hinc inde occisi quamplurimi extiterunt; Unde cum pro eo, quod aliquos percussisti, irregularitatem metuas incurrisse: Mandamus quatenus, si de interfectione cujusquam in illo conflictu, tua conscientia te remordet, a Ministerio Altaris abstineas reverenter, cum sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quam temere celebrare*; ubi Glossa, & Barbosa *n.* 1. Fagnan. *n.* 11. & 14. & *per tot.* & alii Canonistæ, Bonacina *de Censuris disp.* 7. *punct.* 4. Petra *in Constitut. unic. Gregorii VIII. sect.* 1. *num.* 7. & Rota *part.* 2. *recentior. num.* 5. & consonat *cap. De his* 36. *dist.* 50. Et de facto fuit a Sanctissimo concessa facultas Nuncio Portugalliæ, ut dispensaret cum Ecclesiasticis, qui in casu inevitabilis necessitatis Infideles, seu Hæreticos, defendendo Patriam, occiderunt, vel mutilarunt, ut refert Fagn. *in cit. cap. Petitio num.* 15. ubi advertendo verba *inevitabilis necessitatis* elicit non esse facile dispensandum, si poterat a Laicis patria defendi. Et ratio est, quia hoc impedimentum irregularitatis inolevit, ut eruantur a Ministerio Divino ii, qui sanguinem humanum profundunt, juxta id, quod dixit Dominus Davidi *lib.* 1. *Paralipomen.* 22. *n.* 8. *Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti, non poteris ædificare domum Nomini meo*, & ibidem *cap.* 28. *num.* 3. *Non ædificabis domum Nomini meo, eo quod sis vir bellator, & sanguinem fuderis*. Ecclesia namque, & sui Ministri imitari debent lenitatem, & mansuetudinem Christi Domini, *cap. Pœna* 2. & *cap. Unum solum* 3. *caus.* 23. *q.* 5. Præpositus *in cap. Miror. dist.* 50. Div. Thomas 2. 2. *q.* 40. *art.* 2. *ad secundum*. Ex solo itaque facto alioquin meritorio potest quis irregularitatem incurrere, ut de deferentibus ligna pro comburendo Hæretico, ut acquirat indulgentias. Speculator *tit. de dispensat.* §. *Juxta, vers. Quid de his*, Joann. Andr. *in cap. Sicut dignum, de homicidio*, Socin. *in cap. Ad audientiam n.* 279. *de homic.* Et sic etiam Judices, qui administrant justitiam, licet objectum tam bonum intendant, & mereantur, tamen fiunt irregulares, si sententiam mortis proferant contra reos, *arg. cap. Aliquantos* 1. *dist.* 51. *cap. Sæpe* 29. & *cap. His* 30. *caus.* 23. *quæst.* 8. *cap. Ex litteris* 10. *de excessibus Prælator. cap. Clericis* 5. & *cap. Sententiam* 9. *Ne Clerici, vel Monachi*. Et per hoc hanc sententiam tenent ultra jam cit. Doctor. Farinac. Angelus, Panormitan. Innocent. Divus Antonin. Navarr. Majol. Tabiena, Medin. Saler. Henriquez, Philiarch. Medices, & alii cum Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 20. *n.* 4. & 5. qui istam sententiam, nedum communiorem, sed etiam certam censet.

Clerici cum legitima sui Superioris facultate bello justo interessentes, tamquam Capellani, ut militibus Sacramenta ministrent, eisque in morte assistant, non peccant, *cap. Ex multa* §. *De Clericis, de voto*. Immo neque ipsi, neque alii Clerici irregularitatem incurrunt, si in tali bello justo milites adhortentur ad strenue pugnandum, ut colligitur *ex cap. Petitio tua, de homicidio, & cap. Hortatu* 33. *quæst.* 8. In bello autem manifeste injusto Clerici exhortantes milites ad pugnandum, evadunt irregulares; *cap. Sicut* 6. §. *fin. de homicidio, & cap. Quod in dubiis* 5. *de pœnis*.

* Clericus militiæ nomen dans ipso facto privatur beneficio & pensione, ut ex Decis. Rotæ Rom. *Institut. Eccles.* 101. §. 18.

Quoad hanc irregularitatem præter hucusque tradita, hæc accipe. Clericus in sacris constitutus militans, & arma ferens in servitium alicujus laici Principis, si expeditionibus bellicis interfuerit, in quibus homicidia, furta, rapinæ, incendia secuta fuerint, multo probabilius est, incidisse in irregularitatem, licet moraliter certus sit, se neminem mutilasse vel occidisse, ut ex Decreto Sac. Congreg. in Ipren. *Irregularitatis* erui posse videtur cit. *Instit.* 101. §. 19.

Idem forte affirmari potest de Clerico in minoribus beneficiato, cum ea quæ vetantur ordinatis in Sacris, etiam beneficiatos Clericos comprehendant; *ibid.* §. 23.

Clerici in minoribus si militaverint in bello injusto, etsi ipsi neminem occiderint, vel mutilaverint, si tamen ala, in qua militant, homici-

micidia commiserit, seu mutilaverit, inducit in eos Clericos irregularitatem; etenim in eo casu Clericus facit unum corpus cum sociis, & ulterius dat operam rei illicitæ; *Ibid.* §. 8.

Porro si ille militaverit sub suo Principe, nec certo sciverit bellum esse injustum, non tenetur per se indagare, num justum sit, nec ne, sed poterit credere bellum esse justum. Idem probabiliter dici potest de Clerico militante sub alieno Principe, quia impossibile esset illi indagare num sit bellum istud justum, injustumve. *Ibid.* §. 17.

Si vero bellum esset justum, Clericus militans, si certus sit moraliter se neminem occidisse, vel mutilasse, etiamsi hoc actum fuerit a sociis, non incidit in irregularitutem, ut ex *cap. Petitio, de homicid. volunt. ibid.* §. 10.

Demum si bellum sit justum & defensivum, si Clericus jussus est arma capere, nec sufficiant ad defensionem Laici, non incidit in irregularitatem etiamsi occiderit; *ib.* §. 9.

12 Irregularitates ex defectu sunt multæ, & assignantur.

Prima est ex defectu animæ, ratione cujus Irregulares sunt Amentes, Lunatici, & furiosi, licet habeant aliquod lucidum intervallum; *cap. Maritum* 2. *& cap. Communiter* 3. *dist.* 33. Epileptici, seu laborantes morbo caduco, *d. cap. Maritum dist.* 33. Dæmoniaci, seu obsessi a Dæmone; *cap. Clerici* 4. *dist.* 33. Omnes tamen isti, si a sua respectiva ægritudine Epilepsiæ, Amentiæ, & Dæmonis vexatione liberati fuerint, possunt susceptos Ordines exercere, si constet, eos per integrum annum ab ultimo lapsu non amplius fuisse correptos, ut expresse habetur *cap. Communiter* 3. *dist.* 33. præcisis his verbis: *Ut nullus de iis, qui aut in terram arrepti a Dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel sacris audeant Altaribus ministrare, vel indiscusse se ingerant Sacramentis Divinis, exceptis illis, qui corporis incommoditatibus dediti sine hujusmodi passionibus in terram probantur elisi, qui tamen, & isti tandiu erunt ab Officii sui ordine & loco suspensi, quosque unius anni spatio per discretionem Episcopi inveniantur ab incursu Dæmonum liberati.* Immo amentes, seu furiosi constantia lucis intervalla habentes, & Epileptici, seu morbo caduco laborantes, quamvis nondum perfecte sanati, si raro cadant, aut deficiant, possunt privatim celebrare cum assistentia unius Sacerdotis jejuni, qui Missam prosequi posset, si alter deficeret; ut colligitur *ex cap. Illud* 15. *& cap. Nihil* 15. *caus.* 17. *q.* 1. & tenent Layman *lib.* 1. *Theolog. Moral. tract.* 5. *cap.* 5. *par.* 7. *num.* 2. cum aliis ibi citatis, Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 20. *num.* 19. La Croix *lib.* 7. *num.* 495. Pirhing *lib.* 1. *decretal. tit.* 20. *n.* 14. & alii.

Ex defectu animæ irregulares sunt etiam illiterati; *cap. Illiteratos dist.* 36. ubi Glossa notat sufficere scientiam mediocrem. Tridentinum autem sess. 23. *de reformat. cap.* 4. præscribit, ut tonsurandus sciat rudimenta Fidei, & legere, & scribere; promovendus ad Minores sciat saltem linguam latinam sic, ut latinas sententias in patrum sermonem vetere sciat, ibi *cap.* 11. promovendus ad Subdiaconatum, & Diaconatum sit instructus litteris, & iis, quæ ad exercendos tales Ordines pertinent, ibi *cap.* 13. promovendus ad Presbyteratum habeat scientiam talem, ut possit populum docere, quæ necessaria sunt ad salutem, & idoneus sit ad Sacramenta debito modo ministranda, ibi *cap.* 14. & promovendus ad Episcopatum tali sit instructus scientia, & doctrina, ut muneris sibi injungendi necessitati possit omnimode satisfacere, & per hoc vult, quod sit in Universitate studiorum Magister, seu Doctor, aut Licentiatus in Sacra Theologia, vel Jure Canonico *sess.* 22. *de reform. cap.* 2. *Qui enim ad Episcopatus promovendus est gradum, ex cap. Omnes psallentes dist.* 38. tali scientia debet esse ornatus, ut *in promptu habeat legere scrutabiliter, & non transitorie tam Sacros Canones, & Sacrum Evangelium, quam omnem Divinam scripturam.* Irregulares etiam sunt ex defectu animæ omnes Neophyti, scilicet primo, qui nuper existentes in adulta ætate a Paganismo, Judaismo, & Atheismo convertuntur ad Fidem Catholicam, *ex cap. Sicut Neophytus dist.* 48. *& cap. Neophyti, de consecrat. dist.* 5. ne in superbiam elati, ut dicit Apostolus 1. *ad Timoth.* 3. in laqueum incidant Diaboli, & ne fiant Magistri, qui nondum didicere esse discipuli, ut habetur *in cap. Miserum dist.* 61. *& in cap.* 1. *dist.* 48. Secundo, qui cum diu fuerint sæcularibum curis addicti recenter a sæculari vita promoti ad Ecclesiasticam, statim sine mora contendunt ad Sacros Ordines, & Dignitates Ecclesiasticas promoveri, isti enim sunt vere irregulares, nec possunt ad Ordines & Dignitates sic promoveri, *ex cap. Sicut Neophytus dist.* 48. *ex cap. Qui Ecclesiasticus dist.* 59. *ex cap. Hoc ad nos dist.* 60. *& ex cap. Sacerdotali dist.* 61. Tertio, qui a sæculo recenter conversi sunt ad Religionem aliquam, & nondum anno probationis elapso contendunt ad Ordines, & Digni-

gitates promoveri, illi etiam sunt vere pro tali tempore irregulares omnes Ordines suscipientes, & Irregulares a Religione acceptantes, ut expresse habetur in cap. *Monachus* 19. *quæst.* 3.

Secunda ex defectu corporis, ratione cujus irregulares sunt omnes, qui ita sunt corpore vitiati, ut minime non possint peragere Ordinis munera, vel si aliquatenus possint, non sine tamen horrore, ut colligitur, ex *cap. Illiteratos*, ibi: *Aut aliqua parte corporis vitiatus, vel imminutus, dist.* 36. *ex cap. Presbyterum, & ex cap. Tua nos, de Clerico ægrotante*, hic irregularis est cui fuit altera manus mutilata; *cap. Expositisti* 6. *de corpore vitiatis. Presbyter*, cui medietas palmæ cum duobus digitis fuit abscissa, Missam celebrare non permittitur, quia nec *secure propter debilitatem nec sine scandalo propter deformitatem membri hoc fieri potest*; ut expresse cavetur *cap. Presbyterum, de Clerico ægrotante*. Sic deformiter Gibbosus; *cap. Hinc etenim, vers. Gibbosus dist.* 49. Claudus nesciens sine pede ligneo, vel sine baculo incedere; *cap. Nullus Episcopus, de consecrat. dist.* 1. Oculo orbatus, seu cui oculus erutus est, si absque notabili deformitate Canonem legere nequeat, *cap. Si Evangelica* 13. *dist.* 55. & omnes notabiliter impediti aliquo usu membrorum, *cit. cap. Si Evangelica, & tot. tit. de corpore vitiat.* Si autem quis aliquem defectum corporalem habeat, qui neque notabilem deformitatem contineat, ita ut scandalum in celebratione non causet, neque exercitium celebrationis impediat, talis non est irregularis. Unde si re ipsa alicui erutus esset unus oculus, & alius v. g. vitreus ita artificiose esset impositus, ut vix adverti posset, docet Silvius *part.* 1. *verb. Irregularitas cas.* 4. talem non fore irregularem, quia, quando in jure dicitur, quod, qui amisit oculum, sit irregularis, causa est, uti communiter explicant Doctores, quia in hoc est deformitas; ergo si nulla adsit deformitas, non sequeretur inde irregularitas. Sic La Croix *lib.* 7. *num.* 500. & cum aliis Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 5. *cap.* 7. in cujus Summario *n.* 2. sic præcise dicit: *Unius oculi etiam sinistri privatio sine notabili deformitate irregularem non efficit.* Sic qui caret visiva virtute in oculo sinistro, sive Canonis, & tanta pollet virtute in dextro, ut sine deformi faciei conversione possit legere Canonem, non est irregularis, & ut commodius possit legere, potest Missale tanto magis ad medium Altaris attrahere, & sibi approximare. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 2. *alleg.* 42. *num.* 31. Layman *loc. cit. num.* 2. Pirhing *lib.* 1. *decretal. tit.* 20. *num.* 6. Diana *part.* 4. *tract.* 2. *resol.* 73. & Vidal... *c.* 7. *num.* 173. Navarr. *in Manual. cap.* 27. *num.* 199. La Croix *loc. cit.* cum Molina, Avila, Sa, Suarez, Vasquez, Valentia, Henriquez, Sayr, ab ipso citatis, Bonacina, Filliuc. & alii a Barbosa, ubi supra adducti, & pluribus additis tenet novissime Pontas *in suo Dictionario num.* 2. *verb. Irregularitas cas.* 12.

Advertendum tamen est, quod si defectus corporis absque propria culpa superveniat post susceptos jam Ordines, tunc Ordinatus non redditur ex toto irregularis, sed solum quoad illum actum Ordinis, quem ob talem corporis defectum, vel nullo modo, vel saltem non sine aliqua notabili deformitate exercere potest, *ex cap.* 2. *de Clerico ægrotante*. Si autem talis corporis defectus jam reperiatur in Laico, antequam sit promotus, licet sit dumtaxat celebrationem impediens, ut defectus pollicis, seu indicis sacræ Hostiæ fractionem impediens, non potest absque dispensatione promoveri ad Ordines, etiam Minores, *ex cap. Nos consuetudinem dist.* 50.

Tertia ex defectu lenitatis, ratione cujus sunt irregulares omnes, qui directe concurrunt ad mortem, aut mutilationem, etiam justam, effectu secuto, ut Judices sententiam mortis, vel mutilationis pronuntiantes, accusatores sine protestatione, Testes ultronei, & voluntarii, Notarii sententiam scribentes, dictantes, subscribentes, Legentes, Assessores, Consultores, Advocati, & omnes Ministri Justitiæ sententiam exequentes, *ex cap. Aliquantos dist.* 51. *& cap. si quis viduam dist.* 50. Licet enim omnes supradicti nullum committant delictum, cum tamen non perfecte imitentur lenitatem, & mansuetudinem Christi, qui noluit pronuntiare dignam morte mulierem in adulterio deprehensam, & pro perfidis Judæis Patrem oravit, ideo merito ab Ecclesia inhabiles declarantur, ut in Altari immaculatam, & incruentam Hostiam Deo offerant, & Christi mansuetissimi personam repræsentent, eo vel maxime, quod etiam in Lege veteri noluit Deus sibi ædificari templum a Rege David, eo quod multum sanguinem fudisset, non obstante quod id factum fuerit in bello justo, & David fuerit Sanctissimus: *Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti, non poteris ædificare domum Nomini meo*, 1. *Paralipomenon* 22. 8., sed voluit sibi ædificari illud a Salomone viro quietissimo, & mansuetissi-

tissimo, *Filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus... ipse ædificabit domum Nomini meo, ibi n. 9. & 10.*

Quarta ex defectu natalium, ratione cujus irregulares sunt omnes illegitimi, ut filii naturales, idest nati ex soluto & concubina, Manzeres idest nati ex meretrice, nothi, idest nati ex conjugato & soluta, & Spurii idest nati ex copula a Jure civili damnata, ut ex incestu, stupro, raptu, & sacrilegio; *cap. Per venerabilem, Qui filii sint legitimi, cap. 1. & final. de filiis Presbyterorum, cap. Innotuit, de election.* & ex Conc. Trident. *sess. 22. de reform. cap. 29. sess. 23. cap. 5.* Illegitimi tamen, qui per subsequens Matrimonium legitimantur, non sunt irregulares; *arg. c. Conquestu, & c. Tanta, Qui filii sint legitimi*, quia subsequens Matrimonium fictione Juris retrotrahitur ad tempus conceptionis; *l. Divi Constantini 5. l. Cum quis 10. l. Nuper 11. Cod. de naturalibus liberis*. Sicuti etiam non sunt irregulares aliquam Religionem intrantes, tunc enim illegitimi possunt ad Sacros Ordines promoveri, licet non possint ad Prælaturas, ut expresse habetur *cap. 1. de filiis Presbyterorum*, his verbis; *Filii Presbyterorum, ut ceteri ex fornicatione nati ad Sacros Ordines non promoveantur, nisi aut Monachi fiant, vel in Congregatione Canonica regulariter viventes, Prælationem vero nullatenus habeant*. Filii expositi reputantur pro illegitimis; in Jure enim reputantur illegitimi, qui nequeunt parentes suos ostendere, per textum in *cap. 1. De infantibus expositis*.

* Illegitimi sunt irregulares ex defectu, adeoque Ordinum & Beneficii incapaces; attamen pro minoribus Ordinibus & Benefaciis non habentibus annexam animarum curam, potest Episcopus cum illis dispensare; nonnisi vero Romanus Pontifex in aliis omnibus, ut ex *cap. Is qui, de filiis Presbyt. in 6.* De Synodo Diœcesf. *lib. 13. cap. 24. §. 11. nov. edit.* Hinc ad rem notanda sequentia.

Filii illegitimi Clericorum consequi non possunt beneficia, & pensiones in Ecclesiis, in quibus parentes eorum obtinuerunt aliquod beneficium, licet dissimile, neque in eisdem Ecclesiis ministrare; neque tandem pensionem ullam habere super fructibus beneficiorum, quæ ab eorum parentibus possessa sunt; Ex Tridentino *sess. 25. cap. 15. de reform.* Sicut & nullæ sunt reciprocæ resignationes a parentibus Clericis in favorem filiorum suorum factæ, ita ut ipsis filiis minime suffragentur, *De Synodo &c. ib. §. 13.* Quin nec filius illegitimus Parochi jam defuncti munus Confessarii obire potest in ea Ecclesia, quam Pater Parochus obtinuit, ut ex verbis Congregationis vetantis, ne filii in ea Ecclesia *quoquo modo ministrent*, & ex responso S. Congregationis habetur, *Ib. §. 14.*

Vicissim autem si Pater in aliqua Ecclesia munus gessit Capellani ad nutum amovibilis, potest ejus filius illegitimus idem munus ibidem obire; non enim hoc est beneficium, seu pensio, ut ex responsione Sac. Congreg. *Ibidem*.

Si vero Pater dignitatem in Ecclesia aliqua obtinuit, filius titulo Missæ semper in eadem celebratæ non potest fieri particeps emolumentorum, quæ Sacerdotes post certum servitii tempus obtinere ibi consueverant, ut ex responf. S. Congregationis. *Ib.* *

Quinta ex defectu Sacramenti, scilicet Matrimonii: Matrimonium enim consummatum significat conjunctionem Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem, juxta illud Apostoli *ad Ephes. cap. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*: hæc autem significatio deficit in bigamis, idest, in iis, qui contrahunt, & consummant Matrimonium cum pluribus uxoribus, aut cum una vidua, vel corrupta, quia non fit conjunctio unius cum una, eaque virgine, sicut Filius Dei copulavit sibi unicam, & immaculatam Sponsam Ecclesiam ab alio non assumptam, ideoque irregularitatem incurrunt omnes bigami; *cap. Ut bigami; cap. Super eo, de bigamis*; sive sint bigami bigamiæ veræ, idest, qui contrahunt, & consummant Matrimonium cum pluribus uxoribus; *cap. Debitum, de bigamis non ordinandis, & cap. ult. dist. 34.* sive sint bigami bigamiæ interpretativæ, idest, qui contrahunt, & consummant cum vidua, vel cum corrupta ab alio; isti enim censentur quadam juris interpretatione habuisse duas uxores, licet vere illas non habuerint; *cap. Maritum dist. 33. cap. Si cujus, & cap. Si Laici dist. 34.* sive sint bigami bigamiæ similitudinariæ, idest, qui post votum solemne castitatis emissum in Religione approbata, vel post receptionem Sacrorum Ordinum Matrimonium quamvis invalidum contrahunt, & consummant: isti enim sunt aliquo modo similes contrahentibus duplex Matrimonium, quatenus post Matrimonium spirituale cum Christo contractum, ab eo recedentes attentant Matrimonium carnale contrahere, & consummare, adeoque bigamiam similitudinariam, dicuntur incurrere; *cap. Nuper a nobis 5. cap. Quotquot,*

cap.

cap. Monacho 27. *q.* 1. *& cap. ultim. de bigamis non ordin.*

Hanc autem irregularitatem non incurrit, qui prius cum pluribus fornicatus est, & postea Virginem ducit, quia hic non intervenit defectus Sacramenti, cum nullum cum illis liberis præcesserit Matrimonium significans conjunctionem Christi cum Ecclesia; *cap. Quia circa, de bigamis non ordinandis*. Nec eam incurrit, qui contrahit cum vidua in articulo mortis constituta ad ejus honorem tuendum, cum qua antea rem habuerat, si Matrimonio non consummato, vidua decesserit, ut declaravit *Sacra Congr. Concilii in una Burgen. Bigamiæ remissa in Pœnitentiaria* 17. *Julii* 1688. Nec qui contrahit cum vidua a primo viro non cognita. *Eadem Sacra Congr. Concil. in Senogallien. Bigamiæ* 10. *Decembr.* 1661. Nec qui ducit feminam prius a se solo corruptam, quia talis non divisit carnem suam in plures, sed adhuc est unicus unicæ sponsus, sicque non patitur defectum Sacramenti. Glossa *in c. Sane* 1. *de Clerico conjug. & in cap. Debitum, de bigamis, vers.* Cognita, S. Th. *in* 4. *dist.* 26. *qu.* 1. *art.* 1. Abbas *de bigamis num.* 2. & communiter alii plurimi cum Barbosa *p.* 1. *de Officio & potest. Episcop. allegat.* 49. *n.* 7.

Sexta ex defectu libertatis, ratione cujus irregulares sunt servi proprie dicti, seu mancipia; *cap. Nullus* 1. *cap. Nulli* 2. *cap. De servorum ordinatione* 6. *dist.* 54. *& cap. Consuluit, de servis non ordinandis*. Servi adscriptitii, atque originarii ex istis, qui certæ glebæ, seu prædio colendo sunt perpetuo obligati, atque ideo sine consensu Dominorum ordinari non possunt; *cap. Generalis, & cap. Admittuntur dist.* 54. Famuli autem illi, qui pro annua mercede Dominis suis inserviunt, in sensu juris non sunt irregulares, cum non censeantur proprie servi, sed potius habeantur quod ad hoc pro vere liberis, sunt etiam irregulares obligati ad ratiocinia, ut qui generalem aliquam rerum sæcularium administrationem habent, vel habuerunt, & exinde principalibus suis ad reddendas rationes sunt obstricti, ut sunt Procuratores, Rectores, Tutores Syndici, Officiales, Fiscales, Curiales publici, & hujusmodi, isti enim ordinari non possunt, nisi deposito onere, seu relicto officio, atque reddita ratione; *cap. Curiales dist.* 53. *cap. Unico, de obligatis ad ratiocinia*, ubi expresse prohibitionis ratio adducitur his verbis: *Si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum fuerint ordinati, Ecclesia infamabitur*.

Quia tamen Clerici possunt esse Tutores, & Curatores suorum Agnatorum, *ex cap. Pervenit, dist.* 86. & etiam Administratores rerum Ecclesiarum, pupillorum, viduarum, aliarumque miserabilium personarum, quæ potissimum indigent Ecclesiastico adjutorio, *ex citat. cap. Pervenit, & cap.* 1. *caus.* 21. *quæst.* 3. ideo etiam talia munia, & Officia gerentes, & in his adhuc perseverantes, possunt ad Ordines promoveri, ut notat Glossa magna *in cap. Unico, de obligatis ad ratiocinia*.

Septima ex defectu legitimæ ætatis, ratione cujus irregulares sunt omnes, qui nondum habent legitimam ætatem ad susceptionem Ordinum requisitam; quæ ætas pro receptione cujusque Ordinis est novissime & clare statuta a Concilio Trident. *sess.* 23. *de reform. cap.* 11. *&* 12. Et hæc irregularitas durat solum, quandiu durat talis defectus legitimæ ætatis; completa autem requisita ætate absque alia dispensatione cessat; *arg. cap. Ult. de temporib. Ordination.*

Octava ex defectu bonæ famæ, seu ex infamia; & hæc irregularitas duplici modo contrahitur, scilicet ex infamia cum propria culpa, & ex infamia sine culpa. Irregularitas, quæ contrahitur ex infamia cum propria culpa est illa, quæ oritur ex delicto enormi, & notorio; *cap. Infames* 6. *quæst.* 1. & de ista satis fuit dictum de irregularitatibus ex delicto *n.* 6. Irregularitas ex infamia sine culpa, a qua est sermo in præsenti, est quæ contrahitur ex exercitio artium, vel Officiorum ex Jure infamium, vel alio modo sine culpa, ut sunt histriones, mimi, comœdi, filii publicæ meretricis, quamvis conjugatæ, & omnes in scena ludentes, per textum *in l.* 1. *&* 2. *§. Ultim. ff. de his, qui notantur infamia*. Aleatores publici, & pro ludo mutuantes, per textum *in cap. Inter dilectos, de excessibus Prælat.* Aurigæ, Gladiatores, Cursores, Citharædi, Lyristæ, Saltatores, Caupones per ea, quæ tradit Clemens I. *in Institutionibus*, Macellarii, Satellites, cloacas emundantes, pelles expurgantes, ut habetur *in Clement.* I. *de vita & honestate Clericor.* & ibi Glossa omnes istas artes expresse enumerans. Quamvis autem ignominiosas & viles has artes exercentes reputentur infames, ideoque reddantur irregulares, non tamen sunt infames, & irregulares eorum filii, ut habetur ex Anthero Papa in Epistola ad Episcopos Bæticos præcisis his verbis: *In Episcoporum negotio prosapiam non agnosco, Apostolicus ordo hoc probat, & tot Pontificum, & Episcoporum numerus, qui vilibus parentibus nati dignissime Sacerdotio functi sunt*.

Ad

3 Ad uberiorem supradictorum notitiam adduntur hic varii speciales casus a Sacris Congregationibus resoluti.

4 Occidens aliquem ad necessariam sui defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ non fit irregularis. *Clement. unic. Si furiosus, de homicidio, Sacr. Congr. Conc. in Aquilana* 23. *Febr.* 1715. apud Ursayam *tom.* 1. *part.* 2. *disc.* 6. *n.* 20. & sæpius alibi, ut refert Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 20. *num.* 3. *& seq. & consult.* 80. *per tot.*
5 Si autem talis occidens excesserit moderamen inculpatæ tutelæ, Monacell. *tom.* 4. *supplem. ad* 3. *tom. num.* 25. cum pluribus ibi allegatis, Passerin. *de election. cap.* 17. *num.* 29. Ursaya *tom.* 3. *part.* 2. *discept.* 7. *num.* 12. *&* 13. & alii dicunt, quod evadit quidem irregularis, sed dispensari potest ab Episcopo, & non indiget dispensatione Papæ. Et in tali casu declarare, an occidens, seu mutilans sic defendendo vitam propriam indigeat dispensatione, potest Episcopus, ut sæpius declaravit *S. Congreg. Episcop.* præsertim in *Lucerina* 1580. in *Sebenicensi* 1587. & in *Januensi* 23. *Maii* 1589. apud Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 80. At consultius videtur petenda in tali casu dispensatio a S. Congr. Concilii, quam de facili solet concedere, uti concessit in *Triventina Irregularitatis* 11. *Decembr.* 1694. in *Nuscana Irregularitatis* 12. *April.* 1710. & sæpius alibi. Non sic autem de facili solet dispensationem concedere quando quis voluntarie alium in rixa occidit, ut ipsam denegavit in *Panormitana Irregularitatis* 26. *April.* 1698. in *Veliterna Irregularitatis* 28. *Jun.* 1704. & sæpe alibi.

6 Condemnatus ad Triremes, licet non remigaverit, quando delictum propter quod damnatus fuit, infamiam irrogat, remanet irregularis. *Sacr. Congr. Episc. in Mantuana* 20. *Decemb.* 1619. apud Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *form.* 3. *n.* 39. *& Sacr. Congr. Concil. in Panormitana* 8. *Aug.* 1715. apud eumd. Monacell. *tom.* 4. *supplem. ad* 3. *tom. n.* 140. & apud Ursayam *tom.* 2. *part.* 2. *discept.* 22. *n.* 30. *& Instit. Crim. lib.* 4. *t.* 5. *n.* 150. ubi citat idem Decretum in *Panormitana*, sed sub *dat.* 4. *Febr.* 1702. & in *Romana, seu Lavellen.* 6. *Jul.* apud Ursayam
7 in *Miscellaneo* 2. *litt. T. n.* 45. An autem etiam remaneat irregularis, quando delictum, ob quod damnatus fuit, infamiam de jure non irrogat, & ipse non remigavit; Ursaya *loc. c. n.* 150. cum Raynaldo, & Monacell. ibi allegatis, videtur inclinare in negativam opinionem, in quam dicit videri inclinasse etiam *Sacr. Congreg. Concil. in Comen.* 4. *Mart.* 1671. At vero Monacell. *cit. tom.* 4. *n.* 140. ubi sub *dat.* 14. *Mart.* refert per extensum d. Decretum in *Comensi* de quodam Presbytero Josepho Cattaneo Comen. Diœcesis, qui ad Triremes damnatus, & transmissus ob armorum delationem, absque eo quod remigasset, inde egressus supplicavit pro absolutione &c. *Sacr. Congreg. Concil.* audita relatione Episcopi, *die* 14. *Mart.* 1671. censuit, si Sanctitati suæ placuerit, posse per Litteras Apostolicas in forma Brevis eidem Episcopo committi, ut constito de expositis, & præsertim quod non remigaverit, Oratorem pro suo arbitrio, & conscientia absolvat, & ad executionem suorum Ordinum rehabilitet, & restituat, *lib.* 27. *Decr. fol.* 54. dicit, quod ex hoc Decreto videtur, quod Sac. Congreg. judicaverit requiri Papæ dispensationem. Et de facto cum Sacerdos Petrus Cardonus Panormitanus ad Triremes damnatus, & transmissus tamquam unus inditiatus de crimine fabricationis falsæ monetæ, & postea absque eo quod remigasset, liberatus cum sola pœna exilii supplicasset pro absolutione, *Sac. Congreg. Concil. in Panormitana die* 8. *Augusti* 1705. gratiam denegavit, rescribendo *Lectum* apud Monacel. *cit. tom.* 4. *n.* 140. quam denegatam gratiam refert ipse etiam Ursaya *l. c.* Unde in similibus casibus semper recurrendum est ad Sanctam Apostolicam Sedem.

* Quando exilii pœna inducat irregularitatem, & quando non, vide apud Thesaurum *de pœnis Ecclesiasticis part.* 1. *c.* 33. §. *Talis autem*. Illustrissimus, & Reverendissimus Maraviglia in Leg. 176. *Prudentiæ Episcopalis* ad hoc dignoscendum hanc tradit regulam: Quando exilii pœna imposita est propter delictum, cui a Jure annexa sit infamia, certum est inducere Irregularitatem juxta *cap. Inter dilectos, de excessibus Prælatorum, & cap. Accedens, de Accusat. & cap. Accusatum, de Simonia*; quando vero delicto, quod exilio punitur, a Jure non est annexa infamia, certum est, nullam inducere Irregularitatem, nisi aliud obstet, sic enim declaravit ipsa S. C. in *una Maceraten.* 4. *Sept.* 1602. Non enim quodcumque crimen causat infamiam, sed debet esse ex illis, quæ specialiter recensentur in jure, & talia sunt ex communi æstimatione; quia dato etiam quod crimen esset vere ex illis, quæ generant infamiam, cum tamen possit non esse notorium in loco, ubi exul degit, ibi non poterit infamiam causare, & sic sacerdos exul ibi non erit censendus irregularis; sola enim infamia Juris annexa delicto, & per sententiam condemnatoriam expressa ad summum illa est,

quæ

quæ inducit Irregularitatem, non infamia facti. Ita communiter Doctores apud Covarruviam, in *Clement. si furiosus*, Garciam *de benef. part.* 11. *cap.* 3. Giballin. *de Irregularitat.* & Suarez *disp.* 43. *de Censur.* *

18 Si vero damnatus ad Triremes actu remigaverit; tunc indistincte, sive delictum irroget infamiam, sive non, talis efficitur irregularis, & solus Papa dispensat juxta Decretum Sacræ Congreg. S. Officii emanatum anno 1635. tempore Urbani VIII. quo statuitur quod Presbyteri tam Sæculares, quam Regulares damnati ad Triremes, si actu Remiges fuerint, non habilitentur ad exercitium Ordinum, quod per extensum refert Nicolius *Lucubrat. Canon. lib.* 5. *tit.* 12. §. 13. & sequitur Monacell. *tom.* 1. *tit.* 4. *form.* 9. *num.* 7. *& tom.* 3. *tit.* 3. *form. unic. n.* 13. cum aliis ibi allegatis.

19 Qui dat operam rei licitæ, & omnem adhibet diligentiam, ne sequatur homicidium, si deinde casu fortuito sequatur, non incurrit Irregularitatem. *Sacr. Cong. Conc.* 1. *Octob.* 1588. & desumitur *ex cap. Dilectus* 13. *cap. litteris* 15. *& cap. Quidam* 25. *de homicidio*; Barbosa in *Sum. Apostol. decis. verb. Irregularitas num.* 1. cum aliis ibi citatis, Pascuccius *de Irregularitate cas.* 6. ubi insuper addit, quod declaratum fuit, Concilium Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. *de reform.* loqui de eo, qui fuisset in aliqua culpa, & indigeret dispensatione, ut in *Hispalen.* eodem *anno* 1588. in *Aversana* 13. *Novembr.*
20 1627. in *Prænestina* 7. *Sept.* 1630. Ob homicidium autem casuale commissum a Parocho, rescripsit eadem Sac. Congr. Conc. *Pro gratia, dummodo non celebret in loco commissi delicti, & per viginti milliaria circumcirca. sic in Aquilana* 1. *Apr.* 1713. *& die* 12. *Maii* 1714. in eadem rescripsit, *Pro gratia, ut possit celebrare in loco commissi delicti*. Ita apud Ursayam *tom.* 1. *part.* 2. *discept.* 6. ubi varias alias refert consi-
21 miles resolutiones. Et ob offensionem, & percussionem factam mediante instrumento non apto ad occidendum, *Ead. Sac. Congr. Conc.* in *Nuscana* 12. *Apr.* 1710. rescripsit: *Pro gratia peractis exercitiis spiritualibus per mensem*, apud Ursayam *tom.* 4. *part.* 2. *discept.* 5.

22 Irregularitas incurritur ab eo, qui leviter percussit letaliter vulneratum, ita ut ex dictis levibus percussionibus accelerata fuerit mors vulnerati. *Sac. Congr. Conc.* in *Caputaquen.* 24. *Mart.* 1725. ubi denegavit etiam gratiam dispensationis. Ursaya in *Miscellaneo primo sa-*
23 *cro & profano littera l. sub n.* 200. Et irregularem fieri, qui projicit cultrum contra aliquem, etiam sine animo offendendi, sequuta offensione, tenent Pignatel. *tom.* 10. *consul.* 110. *n.* 14. Ursaya *l. c. n.* 204. & alii passim.

Clericus habita licentia ab Ordinario querelandi malefactores in foro Laicali citra pœnam sanguinis, si querelat, & indicia ac probationes subministrat ad probandum delictum, incurrit irregularitatem, secuta mutilatione querelati delinquentis. Sic declaravit *Sacr. Congr. Conc. die* 4. *Febr.* 1651. apud Pignatel. *tom.* 1. *consult.* 377. Item irregularitatem incurrit Clericus pro delicto in personam conjunctam commisso habens licentiam ab Ordinario querelandi, si non querelat; sed tantummodo prosequatur accusationem, & subministret indicia in foro Laicali insistendo pro punitione, secuta mutilatione, *Ead. Sacr. Congr. Conc. d. d.* 4. *Febr.* 1651. apud Pignatel. *loc. c. consult.* 378. Non incurreret tamen Irregularitatem Clericus, si querelaret tantummodo malefactorem cum expressa protestatione, quod ad vindictam, seu pœnam sanguinis nullimode intendit; juxta dicta *supra n.* 11. §. *Quamvis per textum, in c. Perlatis* 2. *de homicidio in* 6. ibi allatum.

Irregularis non est Pharmacopola rite & fideliter suam exercens professionem; *Sacr. Congr. Conc.* in *S. Marci* 5. *Jan.* 1688. *l.* 8. *Decret. fol.* 253. apud Ursayam in *Miscellaneo* 1. *litt.* I. *num.* 202. & Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 146. Incurreret tamen Irregularitatem, sicuti etiam Chirurgus, & Medicus, si ex eorum imperitia, & negligentia, seu culpa infirmus moreretur, seu mutilaretur, ut tradunt Panimoll. *decis.* 89. *adnot.* 5. *num.* 37. Corrad. *in praxi dispens. lib.* 5. *cap.* 3. *num.* 1. *& seq.* Antonel. *de juribus Clericor. lib.* 1. *cap.* 56. *n.* 33. Ursaya *Instit. Criminal. lib.* 1. *tit.* 10. §. 4. *num.* 97. Pignatell. *loc. cit.* & alii passim. Quoad Medicos autem, ut testatur Panimol. *cit. dec.* 89. *adnot.* 5. *n.* 37. praxis Romanæ Curiæ est, ut eos non admittat ad Ordines absque dispensatione Apostolica, ut pariter esset dicendum de Chirurgis. Vide verb. *Medicus n.* 20. ubi varia ad rem.

Sacerdos celebrans pluries eadem die incurrit irregularitatem. *Sacr. Congr. Conc. in Senensi* 16. *Nov.* 1686. apud Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 43. *& in Placentina* 11. *Jan.* 1711. apud Ursayam *Instit. Crim. lib.* 1. *tit.* 10. §. 2. *n.* 57.

Irregularitas non incurritur a Clerico exercente criminale aliquod officium seu Judicaturas, si sævis se non immisceat; & in causis sanguinis judicium non proferat, ut re mature perpensa recedendo a resolutis *die* 3. *Mart.* 1703.

1703. respondit Sacra Congregat. Conc. in Sancti Severini Irregularitatis 2. Jun. ejusd. anni 1703. lib. 58. Decret. fol. 413. apud Ursayam Institut. Crimin. lib. 4. tit. 8. n. 50.

32 Neque Irregularitatem incurrunt Personæ Ecclesiasticæ absque ulla Pontificis dispensatione intervenientes tamquam Principis consiliarii in conditione Legum imponendo pœnam mortis, vel ipsimet easdem Leges condentes, ubi temporalem habent jurisdictionem, quia Conditores Legum, illorumque Consiliarii per Legum conditionem, & promulgationem non intendunt homines occidere, sed pœnarum timore a malis, & delictis illos arcere. Sacra Rota part. 9. recent. decis. 172. n. 20. & seq. Ursaya loc. c. num. 48. cum aliis ibi citatis.

33 Non possunt tamen Prælati Ecclesiastici (quibus ex Summi Pontificis dispensatione permissum est in certis casibus sententiam sanguinis proferre) executioni sententiæ se immiscere, consilium, vel præsentiam præstare eidem executioni absque irregularitatis incursu; c. Ex litteris 10. de excessibus Prælat. Ursaya loc. c. n. 43. cum aliis ibi allegatis.

34 Irregularitas non incurritur ab Episcopo permittendo exhumationem Cadaveris, ut fiat Visum, & repertum. Talis autem recognitio fieri debet extra Ecclesiam, & locum immunem, aliter a Ministris Laicis incurritur Excommunicatio, ut declaravit Sacra Congregat. Immunit. in Maceraten. 8. Aug. 1645. in Cremon. 1. April. 1704. apud Ursayam Inst. Crim. lib. 1. tit. 4. n. 16. Monacel. tom. 1. tit. 6. form. 7. n. L.

35 Irregularis non est descendens per rectam lineam a Mahumetanis. S. Congr. Concil. in Hispalen. 7. Maii 1701. apud Ursayam tom. 2. part. 2. discept. 22, a n. 25.

36 Irregularis non fit violans Censuras nullas. Sacr. Congr. Conc. in Herbipolen. 19. Jul. 1704. & in Casertana 11. Sept. 1717. apud Ursayam in Miscell. 1. Sac. profan. litt. 1. n. 199.

37 Irregularis non est ministrans in Ordine suscepto, postquam appellavit a sententia Excommunicationis contra ipsum lata. S. Cong. Conc. in dub. Irreg. 15. Sept. 1625. lib. 12. Decret. 329. apud Ursayam loc. c. n. 203.

38 Irregularis non est læsus in calcaneo, & licet claudus ambulans sine baculo. S. Cong. Conc. in Messanen. 27. April. 1686. lib. 3. decr. fol. 126. apud Ursayam loc. c. n. 201.

39 Irregularis est Clericus confessus, & condemnatus de crimine adulterii. S. Cong. Concil. in dubio irregularitatis 5. Maii 1657. lib. 20. Decr. fol. 233. apud Ursayam loc. c. n. 200.

Et irregularem esse etiam Clericum convictum, & condemnatum de crimine stupri sustinent Thesaurus, Majolus, & Amenus apud Monacel. tom. 4. supplem. ad tom. 1. n. 161. qui tamen ibid. cum Garcia, Bonac. Nicol. & aliis sustinet contrarium. 40

Irregularitas non incurritur per scriptionem processuum causarum, seu querelarum criminalium, neque per exercitium Officii Gubernatoris absque prolatione sententiæ Sanguinis, seu Capitalis. Sac. Cong. Conc. in Sutrina Irregularitatis 28. Maii 1695. & in S. Severini 2. Jun. 1703. apud Monacel. tom. 4. supplem. ad 2. tom. n. 70. 41

Irregularitas non incurritur per solam adscriptionem militiæ sæculari sine actibus hostilibus. Sac. Congreg. Conc. in N. 10. Mart. 1674. & in Leodien. 30. Sept. 1684. apud Monacell. tom. 4. supplem. ad 2. tom. n. 71. 42

Clericus autem, qui Militiæ nomen dedit, & armatus in bello servivit, & stipendium accepit, ac expeditionibus militaribus se associavit, fit irregularis, & indiget dispensatione ab irregularitate incursa, licet moraliter certus sit, neminem mutilasse, læsisse, aut occidisse. Sac. Congr. Conc. in Ipon. 13. Januar. 1703. Et ipso jure amittit Beneficium etiamsi sit juris patronatus. Sac. Cong. Conc. in Firmana 17. Januar. 1618. apud Monacell. tom. 2. tit. 13. formul. 3. n. 33. & consimiliter Card. Petra tom. 2. Commentar. ad Const. unic. Gregor. VIII. n. 57. in fin. ubi refert, quod in Sac. Cong. Conc. in una Salisburgensi Irregularitatis, exhibito supplici Libello remisso a Sac. Pœnitentiaria cujusdam Sacerdotis, qui se vendidit Hollandis pro servitio maritimo egestate pressus, & proinde arma sumpsit, & in Indiis militiam egit, fuerunt proposita dubia: An Orator incurrerit Irregularitatem; & an cum eo sit dispensandum? Respondit 14. Maii 1689. Esse dispensandum, quia dictus Sacerdos miscuit se bello injusto, arma & sæva tractando. Hæc ille. 43

Mandans aliquem baculo verberari eo expresso ne occidatur, si mandatarius fines mandati excedens percusserit, & occiderit, non dicitur irregularis ex homicidio voluntario, adeo ut sit indispensabilis juxta c. 7. sess. 14. quia est solum voluntarium in causa, & non voluntarium directe, & in se, & potest proinde a Sede Apostolica dispensari. Sacra Congreg. Conc. 2. Novemb. 1581. lib. 22. Decret. pag. 59. & 7. Septemb. 1604. lib. 7. Decret. pag. 597. & 589. apud Monacel. tom. 2. tit. 13. form. 3. n. 34. in fine. Et quod is incurrerit irregularitatem, habetur expresse in c. Is qui 44

3. *ar homicid. in* 6. Quamvis Barbosa *in Summa decis. Apostol. verb. Irregularitas num.* 2. citans Decretum Sacræ Congreg. Concil. *sub die* 2. *Sept.* 1604. dicat ipsum Irregularitatem non incurrere.

45 Irregularis evadit, qui voluntarie se castrari facit, & culpa sua se ipsum mutilat. *Sac. Congr. Episc. in Milevitana* 15. *Januar.* 1694. apud Monacell. *tom.* 2. *tit.* 3. *formul.* 3. *n.* 31. *& tom.* 4. *supplem. ad* 2. *tom. num.* 429. Et dispensatio hujus Irregularitatis petenda est a Sac. Congr. quæ maxima facilitate illam concedit, ut accidit *in Æsina* 13. *Maii* 1702.

46 Qui abscidit digitum Pollicem, debet petere dispensationem ad cautelam, quia dubium est, an per talem mutilationem Irregularitas incurratur, ut bis respondit Sac. Cong. Conc. nempe 12. *Jul.* 1687. *&* 13. *Januar.* 1688. apud Monacell. *tom.* 4. *supplem. ad* 3. *tom. n.* 12.

47 Clericus qui levi epilepsia semel affectus fuit, & deinde per plures annos amplius dicti morbi signa non dedit, non est irregularis, & promoveri potest; *Sacr. Congreg. Concil. in Tudertina* 9. *Jul.* 1704. apud Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *formul.* 3. *num.* 36.

48 Clericus energumenus est irregularis, & licet fuerit liberatus, non potest promoveri sine dispensatione Apostolica. *Sacr. Congr. Conc.* 12. *Febr.* 1689. apud Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *formul.* 3. *num.* 32. & *in Mediolanen.* 2. *Decemb.* 1723. *ad* 1. *dub.* apud Thesaurum *resolutionum*

49 *Cong. Conc. d. anni* 1724. Si autem antequam a Dæmone obsideretur, erat promotus ad Ordines, potest Episcopus illorum exercitium permittere suo arbitrio, ut dictum est *supra num.* 12. de Irregularitatibus ex defectu per textum *in cap. Communiter* 3. *dist.* 33. ibi allatum.

50 Suspensus a suo Ordinario extrajudicialiter sine scriptis, si celebrat, non fit irregularis. *Sacr. Cong. Conc. in Vercellen.* 18. *Aug.* 1703.

51 Secus autem, si fuerit suspensus juridice. Monacell. *tom.* 4. *supplem. ad* 3. *tom. n.* 6.

52 Irregularitas incurritur a Clericis ordinatis scienter cum ficto Patrimonio, vel Beneficio, & Ordines sic receptos exercentibus. *S. Congr. Episcop. in Vendana* 6. *Jun.* 1611. *in Andrien.* 1. *Octobr.* 1672. *& Sac. Cong. Conc.* 2. *Nov.* 1610. apud Pignatell. *tom.* 3. *consult.* 77. *n.* 16. Vide verb. *Ordo art.* 2. *n.* 56.

53 Clerici sive Sæculares, sive Regulares recurrentes in suis causis ad Judices, & Principes sæculares, si ex eorum recursu sequatur impedimentum jurisdictioni Ecclesiasticæ, ex quo illi incurrant Excommunicationem contentam in Bulla Cœnæ, si post talem recursum exerceant Ordinem solemniter, vel Missam celebrent, evadunt irregulares, prout de Regularibus respondit *Sacr. Congr. Immun. in Ulissiponen.* 6. *Nov.* 1688. *lib. decr. Martell. pag.* 373. & de Clerico sæculari *in Alatrina* 29. *April.* 1704. *lib.* 3. *Decr. Vallem. pag.* 576. apud Monacell. *tom.* 3. *tit. formul. unic. n.* 15.

Irregularis non est filius homicidæ Presbyteri, unde potest promoveri ad Ordines sine dispensatione. *Sacra Cong. Conc.* 2. *Aug.* 1687. apud Monacell. *tom.* 1. *tit.* 13. *form.* 3. *n.* 34. 54

Irregularis non est, qui armatus cum consanguineis accurrit ad domum consanguineæ, ut compelleret fornicarium, si fornicarius e fenestra se projiciens moriatur. *Sacr. Cong. Conc. in Pampilonen.* 29. *Sept.* 1600. apud Monacell. *loc. cit. n.* 34. 55

Nec irregularis est, qui accedens ad domum mulieris conjugatæ fornicandi causa, si supervenientibus viro, & consanguineis, mulier occidatur. *Sac. Congr. Conc. in Potentina* 18. *Martii* 1684. apud Monacell. *cit. n.* 34. 56

Irregularis non fit Judex qui protulit sententiam mortis, vel mutilationis, nisi fuerit exequuta; unde non indiget dispensatione. *Sac. Cong. Conc. in Cesenaten.* 1615. apud Monacell. *loc. cit. num.* 35. 57

Item irregularis non est Notarius, qui compilavit processus criminales, & plures fuerunt condemnati in pœnam mortis, at sententiæ non fuerunt exequutæ. *Sacr. Congr. Conc. in Spoletana* 14. *Decemb.* 1630. apud Monacell. *cit. num.* 35. 58

Quemdam, qui per quatuor annos exercuit Prætoriam, & sententias sanguinis protulit, sed non constabat resultasse prædictam pœnam, & dispensari ab irregularitate petebat, *Sacr. Cong. Conc. die* 28. *Mart.* 1676. respondit *dispensandum esse ad cautelam*. 59

Irregularitatem non incurrit Clericus, qui Judici sæculari petenti librum baptizatorum exhibuit ad effectum recognoscendi ætatem rei inquisiti de delicto, quod mortem meretur, & subiturus credatur. *Sacr. Congreg. Conc. in Lycien.* 10. *Decemb.* 1661. apud Monacell. *loc. cit. num.* 36. 60

Irregularis est, qui inquisitus de homicidio sustinuit torturam, indicia diluit, & fuit absolutus; quia si de delicto remanet fama, non debet promoveri, cum remaneat infamia facti. *Sacr. Cong. Concil. in Novarien.* 1. *Octob.* 1661. apud Monacell. *loc. cit. n.* 37. & apud Pignatell. *tom.* 2. *consult.* 19. Si autem de homicidio inculpatur, tamquam non repertus 61

culpa-

culpabilis, fuisset absolutus, non esset irregularis. *Ead. Sacr. Cong. Concil.* 8. *Julii* 1664. apud Monacell. *cit. n.* 37.

63 Irregulares non sunt filii, & nepotes Haereticorum, quorum patres, & patruos constat emendatos esse. *Sac. Congr. Conc. Sept.* 1591.
64 apud Monacell. *cit. num.* 37. Et Irregularem non esse eum, qui natus est a parentibus Haereticis, si parentes Fidem Catholicam amplexi sint, rescripsit *ead. Sac. Cong. Conc. in Romana* 21. *Maii* 1718. *ad* 2. *dub.* apud Thesaurum *resolutionum Sacrae Congregat. Conc. in*
65 *Decr. d. anni*. Nec irregularem esse eum, qui in infantili aetate Baptismum receperit ab Haereticis, respondit *ead. Sacr. Congregat. in d. Romana ad* 1. *dub.* apud dictum Thesaurum *ibidem*.

66 Irregularitatem contraxit, qui contra fures clamavit, & isti capti fuerunt capite damnati. *Sacr. Congr. Conc. in Casalen. Irregularitatis* 24. *Septemb.* 1718. apud cit. Thesaurum *in Decretis dicti anni*.

67 Irregularis est, qui causam dedit rixae, ex qua sequutum fuit homicidium. *Sac. Congreg. Conc. in Caputaquen.* 24. *Mart.* 1725. *ad* 2. *dub.* apud cit. Thesaurum *in decretis dicti anni*.

68 Irregularitatis, qua laborat Sacerdos non valens Sacram Hostiam, & Sanguinem sumere nisi auxilio manus sinistrae, dispensatio remissa fuit arbitrio Episcopi. *Sac. Congreg. Conc. in Consentina* 13. *Jul.* 1745. apud cit. Thesaurum *in Decretis dicti anni*.

69 Non est irregularis, qui percussit gladio, vel virga aliquem in oculo, cujus virtutem debilitavit, adeo ut lucis radios obscure percipiat. *Sacra Congregat. Conc. in Feretrana* 5. *Maii* 1705. apud Monacel. *tom.* 4. *supplem. ad* 3. *tom. n.* 11.

70 Neophyti, nempe qui ex Lege Judaica, Mahumetica, vel Ethnica nuper conversi, quamvis tamquam irregulares non sint promovendi ad Ordines ex dictis supra *sub num.* 12. *vers. Ex defectu animae;* Tamen si baptizati fuissent ab infantia, vel post transactum notabile tempus à die suscepti Baptismi judicio, & arbitrio Episcopi reperiantur in rebus Fidei bene instructi, & stabiles, cum tunc non dicantur proprie Neophyti, cessat Irregularitas; *cap. Eam te* 7. *de rescriptis*, Panimol. *dec.* 89. *adnot.* 1. *num.* 4 cum aliis ibi allegatis, ubi recte ex Bonac. Corrad. & Sayro, subdit, quod veri Neophyti dispensandi sunt a Summo Pontifice.

71 Irregulares non sunt filii nati ex Matrimonio contracto cum impedimento affinitatis cum mala fide patris, & bona fide matris, nam isti sunt legitimi. *Sac. Congr. Conc. in Tornacen.* 24. *Maii* 1684. *lib.* 31. *Decret. fol.* 400. apud Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *n.* 37.

Irregularitas ex homicidio voluntario non 72
impedit reassumptionem habitus Clericalis, & Episcopus procedat prout de jure. Sic respondit *Sacr. Congr. Immun. in una Civitatis Ducalis* 10. *Mart.* 1699. apud Riccium *in Synopsi verb. Habitus n.* 1.

Additiones ex aliena manu.

Tametsi *in cap.* 18. *de sentent. excommun.* 73
in 6. disertis verbis statutum sit, Irregularitatem non incurri, nisi *in casibus in Jure ex-*
pressis; nihilo tamen minus disputare de eo 74
solent Theologi, praesertim scholastici; an possit Judex poena Irregularitatis punire Reum delicti, cui a jure non est adnexa Irregularitas; Vide *affirmantes*, tum *negantes* apud Hurtad. *de Irregular. disput.* 1. *difficul.* 6. *num.* 24. qui tamen *in negantium* ivit sententiam, & quidem recte.

Caeterum, quod dicitur non incurri Irregu- 75
laritatem, nisi *in casibus in jure expressis*, id intelligi debet de casu, quo non constat, an delictum, vel defectus adnexam habeat Irregularitatem. At si constet delictum, de quo agi- 76
tur, Irregularitatem habere adnexam, dubium vero sit, num quis delictum illud patraverit, eo casu propter dubium incursae Irregularitatis, tenetur se pro Irregulari gerere; Vanesp. *Jur. Eccles. univ. part.* 2. *tit.* 10. *c.* 1. *n.* 75. Rousseaud de la Combe *in Jurisprud. Canon. verb. Irregularitas sect.* 1. *n.* 2.

Ne autem in errores incidamus, duo hic 77
necessario sunt monenda. Primum est, quod solummodo *in dubio* homicidii incurratur Irregularitas; idque quia *cum nulla contrahatur Irregularitas*, (ut recte ait Giballin. *de Irregul. c.* 4. *consect.* 3. *n.* 21. *in fine*) *nisi in casibus in jure expressis, & nullibi jus dicat in dubio facti incurri Irregularitatem, praeterquam in casu homicidii modo hactenus explicato, certum esse debet nullam aliam Irregularitatem, quam homicidii in dubio contrahi*.

Alterum est, quod in ipso casu homicidii, 78
non aliter incurratur Irregularitas, quam si ipsum homicidium certum sit, dubiumque solummodo sit de persona committente, ut est *casus* Text. *in cap.* 12. *de homic. & cap.* 5. *de cleric. excomm. administrante*. Verum, si de homicidio dubitetur, an commissum ipsum sit,

 mini-

minime incurritur Irregularitas, Giballin. *de Irregularit. cap. 4. consect. 3. num. 17. & plur. sequent.*

79 Dividitur Irregularitas, si spectes effectus, in totalem, qua quis privatur omnium Ordinum usu, qualis est ea, quæ ex homicidio nascitur, & partialem, qua usus solummodo adimitur alicujus Ordinis, ut evenit in ea, quæ proficiscitur a cœcitate, propter quam Sacerdos removetur a sacrificio, non item a pœnitentiæ administratione.

80 At si causas perpendas, dividitur Irregularitas in eam, quæ oritur ex delicto, & eam, quæ oritur ex defectu. Notabile vero est discrimen unam inter & alteram Irregularita-
81 tem. Irregularitas enim, quæ nascitur ex defectu, incurritur, licet defectus ille sine ulla
82 culpa patientis evenerit. At Irregularitas, quæ nascitur ex delicto, non aliter incurritur, quam si delictum illud imputari queat ei, qui illud commisit. Confer Hurtad. *de Irregularit. disp. 1. difficul. 8. num. 27.*

83 Habet utraque Irregularitas varias sub se species. Singulas pro dignitate explicare haud est mei instituti. De iis secundum Ecclesiæ disciplinam, tum antiquam, tum novam optime, præ aliis, differunt Vanespen. *Juris Eccles. univ. part. 2. tit. 10. per tot.* Rousseaud de la Combe *in Jurisprud. Canonic. verb. Irregularitas* pariter *per tot.*

84 Hic vero haud est omittendum, *Auctorem nostrum* sæpe in hoc articulo Irregulares eos pronunciare, quos sacri Canones Irregulares non declararunt, sed tantummodo minime decet ad Ordines promovere. (a) Tales sunt plures ex iis de quibus verba facit *num. 12.* & præsertim *art. octavo*, ut patet ex iis, quæ habet Giballin. *de Irregularit. cap. 5. quæst. 4. proposit. 3.* ibi: *Deinde aliquando contrahitur infamia sine ullo peccato proprio, aut alieno, ut propter vilis alicujus artis exercitium, aut matrimonium cum meretrice, aut scenica, ex qua tamen infamia nulla contrahitur Irregularitas, nisi peculiari jure sit expressa, sed fortassis aliqua prohibitio ordinandi viles hujusmodi personas, quandiu eas artes exerceant.*

Patet hinc, quod personæ illæ viles, quas Auctor Irregulares pronunciat, ut ad Ordines promoveantur dispensatione haud indigent.

ARTICULUS II.

Irregularitas quo ad ejus effectus.

IRregularitatis effectus sunt specialiter tres. 1
Primus est inhabilitas, seu impedimentum ad licite primam Tonsuram, & Ordines suscipiendos: *cap. Curandum 6. dist. 34. & cap. Ultimo, de tempor. Ordinat.* Unde si stante Ir- 2
regularitate recipiantur Sacramenta, peccatur quidem mortaliter, sed valide recipiuntur, & recipiens solum privatur usu, ut tenet Suarez *disp. 40. sect. 1. n. 2.* Sayr. *de Censur. lib. 6. cap. 1. num. 25.* & est communis Theologorum, & Canonistarum opinio. Secundus effe- 3
ctus est inhabilitas, seu impedimentum ad exercendum quoscumque Ordines, si sit totalis; vel alicujus tantum, si sit partialis; *cap. final.*

(a) *Responsio Auctoris.* Additor ait, Auctorem nostrum in hoc articulo Irregulares eos pronunciare, quos sacri Canones Irregulares non declararunt, sed tantummodo minime decet ad ordines promovere; & tales sunt plures ex iis, de quibus verba facit *num.* 12. & præsertim artic. 8. Patet hinc, quod personæ illæ viles, quas Auctor irregulares pronunciat, dispensatione haud indigent. Et tamen Ego *loc. cit.* pro eorum infamia, & irregularitate adduco nedum Sacros Canones, sed & leges civiles, ut ibi videri potest: quæ jura tum Canonica, tum civilia adducunt alii plures, & signanter sapientissimus Gregorius Rossignolus, cap. 1. *de Ordinibus in communi quæst. 3. art. 12. num. 5.* qui ibidem sub num 24. subjungit, quod infamia ex arte vili non tollitur, nisi per Romanum Pontificem. Et ratio est, quia quæ sunt juris positivi communis, non cadunt nisi sub potestate Pontificis, vel Principis, secundum quod jus est Canonicum, vel civile. Quum igitur infamia, quæ consurgit ex utroque allegato capite sit juris Canonici communis, ut habetur ex cap. *Admittuntur, dist.* 54. & glos. in cap. *Nihil*, verb. *suspendatur, de elect.* & ex Clementina *prima* de Institut. & ex cap. *In Capite Quadragesimæ dist.* 50. & cap. *Ex pœnitentibus eadem distinct.* sequitur, quod impedimentum ad ordines, quod ex eodem consurgit, non possit, nisi per Romanum Pontificem auferri. Quod & replicat *in disput. 3. de Irregularit. quæst. 5. cap. 8. num. 20.* dicens. Huc etiam venit difficultas, a quo possit dispensari Irregularitas proveniens ex exercitio artis ignominiosæ, quæ etiam potest reduci ad infamiam; Respondendum, non posse dispensari, nisi a Romano Pontifice, vel ab habente ab ipso facultatem; adeoque dictæ personæ viles indigent dispensatione.

final. de tempor. Ordinat. cap. Ad audientiam, de homicidio; & si durante Irregularitate Ordines administrentur, valide administrantur, sed graviter peccatur ab Irregulari, ut tenet Innocentius *in cap. Si celebret, de Clerico excommun. ministrante num.* 3. Cardinalis *in Clement. unic. de homicidio*, & alii communiter.
4 Possunt tamen Irregulares recipere licite omnia alia Sacramenta, excepto Ordine, & sic absolvi a peccatis in Sacramento Pœnitentiæ, quia Irregularitas non habet oppositionem cum absolutione a peccatis, & cum aliis Sacramentis ab Ordine, cum solum privet susceptione Ordinum, & exercitio ipsorum, non autem receptione Sacramentorum. Sic Innocentius *in cap. Nisi cum pridem §. Personæ, de renunt. n.* 8. Cardinalis *in Clement. Dudum §. Ac deinde qu.* 8. *de sepult.* & communiter Summistæ *in verb. Irregularitas*, & Canonistæ *in cap. Ultimo, de tempore Ordination.* Possunt etiam Irre-
5 gulares licite exercere quoscumque actus sacros, qui non sunt Ordinum, ut Missæ privatæ ad modum Laici deservire, Baptismum sine solemnitate, & privatim conferre, urgente necessitate, privatim Officium Divinum recitare, conciones habere, immo etiam in Choro licite canere, & psallere ad modum Laici, ut tenet Covarruvias *in Clementina Dudum part.* 1. §. 1. Suarez *disp.* 40. *sect.* 2. *num.* 11.
6 & alii communiter. Tertius effectus est inhabilitas seu impedimentum ad Beneficia recipienda, *cap. Dudum* 12. *de electione*, *cap. final. de Cleric. duell.* cum enim Beneficium detur propter officium; *cap. final. de rescript. in* 6. & irregularis Officii Divini capax non sit, quatenus illud nequit exercere, sequitur evidenter, ipsum Beneficium obtinere non posse, *arg. cap. final. de Cleric. excommunic. ministr.*
7 Quamvis autem Irregularitas inhabilitet ad Beneficia obtinenda, non inhabilitat tamen ad Beneficia antecedenter canonice obtenta retinenda; nullibi enim reperitur in Jure, quod per Irregularitatem ipso facto inducatur privatio Beneficiorum antea canonice obtentorum, immo potius deducitur, quod non sequatur, nisi per Judicis sententiam, ut colligitur *ex cap. Ex litteris, de excessibus Prælatorum.*

Additiones ex aliena manu.

8 Irregularitas beneficiis jam obtentis regulariter haud privat; inhabilem vero reddit irregularem ad alia obtinenda; difficile vero haud est rationem reddere, cur Irregularitas Benefi-
9 ciis jam obtentis haud privet. Id ex eo provenit, quod juxta novam Ecclesiæ disciplinam Beneficia, & Ordines, eorumque functiones sint plane disparata, neque Ordo supponit Beneficium, ipsumque Beneficium sine Ordinum usu haberi, & retineri valet; Vanespen. *Jur. Eccles. univers. part.* 2. *tit.* 10. *c.* 1. Rousseaud de la Combe *in Jurisprudentia Canonica verb. Irregularitas sect.* 1.

Dixi *regulariter*, nam Irregularitas ex homicidio per Assassinos perpetrato, privat etiam Beneficiis jam obtentis; *cap.* 1. *de homicid. in* 6. 10

De collatione vero Beneficii Irregulari facta, utrum irrita ipso jure sit, an potius irritanda, non conveniunt inter se Doctores. Confer Hurtad. *de Irregularit. disput.* 1. *difficul.* 5. *num.* 20. *& seq.* At Sacrum Tribunal Rotæ, collationem illam irritam esse ipso jure tenet, ita ut possit Beneficium alteri conferri; Vide ejus decisiones *in Turritana Canonicatus* 10. *Decembris* 1723. *&* 19. *Junii* 1724. *coram bon. memor. Ratto inter impress. decis.* 104. ubi de irregularitate ex homicidio late disseritur. 11 12

ARTICULUS III.

Irregularitas quoad ejus dissolutionem, & dispensationem.

IRregularitas dissolvitur, & tollitur quatuor modis. Primo, per cessationem, vel ablationem causæ, qui modus intervenit in irregularitate ex defectu; cessante enim defectu corporis, vel defectu ætatis, tollitur irregularitas; *arg. cap. ultimo, de temporibus Ordination. cap. Neophytus dist.* 61. & in obligato ad publica ratiocinia statim ac ab ipso sunt redditæ rationes, cessat irregularitas, *arg. capit. Unico, de obligatis ad ratiocinia.* Secundo, per Baptismum, & per hunc tolluntur Irregularitates ex delicto, uti homicidii, mutilationis &c. *arg. cap. Si quis viduam dist.* 50. Non tamen tollitur per Baptismum Irregularitas orta ex Bigamia, ut inter alios tenet Div. Ambrosius *lib.* 3. *epist.* 25. Divus Augustinus *lib. de bono conjug. cap.* 18. & expresse habetur *in cap. Acutius dist.* 36. Tertio, per Professionem religiosam; per hanc enim tollitur Irregularitas orta ex defectu natalium quoad Ordines suscipiendos, non tamen quoad Dignitates, & Prælaturas, ut expresse habetur *cap.* 1. *de Filiis Presbyterorum*. Quarto, per dispensationem, & per hanc Papa potest tollere quascumque Irregularitates, sive ex delicto, sive ex defe- 1 2 3 4 5

defectu provenientes: Papa enim potest dispensare in omni Jure Ecclesiastico. *Clement. Ne Romani, in principio, de electione, cap. Sunt quidam 6. caus. 25. qu. 1. cap. Proposuit 4. de*
6 *concess. Præb.* Archiepiscopi in actu visitationis, & in caussis appellationis virtute Concilii mox citandi possunt dispensare in Irregularitate occulta subditos suorum Suffraganeorum; tunc enim fiunt sui subditi ratione visitationis, & appellationis, ut cum plurimis tenet Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part. 2. allegat. 3. n. 10.*

7 Episcopi dispensare possunt cum suis subditis, & in sua Diœcesi in omnibus Irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario injusto, & ex animo patrato, & aliis deductis ad forum contentiosum, ex Tridentino *sess. 24. de reformat. cap. 6.* ubi habet: *Liceat Episcopis in Irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare. Et in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi suâ per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis absolvere, imposita pœni-*
8 *tentia salutari.* Hinc possunt dispensare in Irregularitate ex homicidio occulto patrato causa defensionis, non servato moderamine inculpatæ tutelæ, quia hujusmodi homicidium volitum causa defensionis, non comprehenditur sub homicidio voluntario; immo potius licet non sit mere necessarium, necessarii tamen vim habet, quatenus fit causa vitandæ mortis, ut cum multis tenet Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part. 2. allegat. 39. num. 53. &*
9 54. Possunt etiam dispensare in Irregularitate orta ex mutilatione occulta licet voluntaria, cum hæc in jure non sit excepta, & in iis, quæ concernunt rigorem, non sit facienda extensio de casu ad casum; *arg. capit. Odia restringi 15. de regulis juris in 6.*

10 Probabilius tamen non possunt dispensare in Irregularitate contracta ex Hæresi occulta, ut colligitur *ex cap. Cum illorum 32. de sent. Excomm.* ubi habetur, quod Episcopi non habent facultatem dispensandi in illis casibus, in quibus non habent facultatem absolvendi; sed hodie per Bullam Cœnæ est abrogata Episcopis facultas absolvendi a crimine occulto Hæresis, cum derogatione etiam Concilii Trident., ut sæpius declaravit *Sacra Congregatio*, cum Bulla dicat expresse, & aperte, *ac cujusvis Concilii decreta*, ergo etiam intelligitur ipsis abrogata facultas dispensandi in Irregularitate ab illo proveniente; Vide verb. *Absolvere art. 9. n. 3. & 4.*

Circa Irregularitates autem provenientes ex defectu, Episcopi possunt dispensare etiam quoad ascensum ad Sacros Ordines in sola Irregularitate proveniente ex Bigamia similitudinaria, ut tenet Communis *ex cap. Sane, de Clericis conjugatis, & cap. 1. Qui Clerici, vel voventes.* In Irregularitate autem orta ex Bigamia vera, & interpretativa non possunt, ut tenent Hostiensis, Præpositus, Panormitanus, & alii passim, & colligitur *ex cap. Super eo, & cap. Nuper, de Bigamis*, & ex declaratione Sacræ Congr. apud Fagnan. *lib. 1. decretal. cap. Quoniam 13. de Constit. n. 32.*

Capitulum, Sede vacante, probabilius eamdem habet potestatem dispensandi, & absolvendi concessam Episcopis a Tridentino *sess. 24. de reformat. cap. 6.* Nam licet illa facultas videatur concessa Episcopis jure speciali, tamen competit ei jure communi, & jurisdictione ordinaria ei tributa, & sic tenent Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. p. 2. allegat. 39. num.* 16. Pirhing, Anaclet. Piasec. Sanchez, Ventrigl. & plurimi alii apud Barbosa *l. c.*

Prælati inferiores Episcopis jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, quamvis habeant proprium Territorium, & Subditos, non gaudent prædicta facultate dispensandi, & absolvendi concessa Episcopis a Concilio Tridentino *sess. 24. de reform. cap. 6.* quia Concilium in hac parte derogat juri communi, adeoque potius stricte interpretandum, ut nomine Episcopi velit intelligendos esse secundum propriam significationem hujus nominis illos solum, qui vere & proprie sunt Episcopi, & de facto sic decrevit Sac. Congr. Concilii, a qua, cum in specie quæsitum esset: *An facultate concessa Episcopis a Decreto Concilii sess. 24 cap. 6. etiam inferioribus jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus in locis suæ jurisdictionis uti liceat? die 9. Decemb. 1582. Sac. Congreg. censuit, non licere*, & cum Abbas Aquisanetem. jurisdictionem quasi Episcopalem habens in subditos, declarari petiisset: *An facultas tributa Episcopis a Concilio Tridentino cap. 6. sess. 24. ipsum comprehenderet? Sacra Congregatio censuit, non comprehendere*, ut tenet, & refert Fagnanus *in cap. Cum illorum, de sent. excomm. sub num. 33.* Suarez *disp. 41. sect. 2. num. 7.* & cum plurimis Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part. 2. allegat. 39. num. 17.* Et Pignatell. *tom. 6. consul. 99. num. 32.* qui *num. 34.*

sub-

ibdit, ne quidem posse vi hujus facultatis 'ridentini ex declaratione Gregorii XIII. dispensare Cardinales in Ecclesiis sui tituli, quia licet habeant ibi quasi Episcopalem jurisdictionem, ibi tamen non sunt vere ac proprie Episcopi quoad facultates concessas Episcopis a Concilio, ut approbante Pontifice, interpretata est Sacra Congregatio. Præscindendo autem ab illis facultatibus hic a Concilio concessis Episcopis, salva remanet plena jurisdictio Cardinalium in suis Titulis, prout Doctores illis attribuunt *in cap. His quæ, de major. & obed.* ibi, Fagn. *n. 16.*

Prælati Regulares, licet a Trident. non habeant facultatem dispensandi concessam Episcopis, eamdem tamen habeant in suos subditos per concessionem variorum Pontificum, & præcipue S. Pii V. qui Constit. incipient. *Romani Pontificis*, indulsit Prælatis Ordinis Prædicatorum (cum quibus communicant alii Regulares) ut sequitur: *Et insuper, quia Œcumenicum Generale Trid. Conc. concessit Episcopis, ut absolvere possint in foro animæ, seu conscientiæ ab omnibus peccatis, & dispensare in Irregularitatibus, prout sess. 24. cap. 6. habetur; Ne Prior Conventualis, & Superiores Prælati dicti totius Ordinis, tam in dicta Provincia, quam extra eam ubilibet deterioris conditionis, quam Clerici, aut sæculares existant, eidem Priori Conventuali, & Superioribus Prælatis, ut ipsi per se ipsos idem omnino possint in Fratres, & Moniales dicti Ordinis sibi subditos, quod possunt Episcopi in Clericos, & Laicos sibi subditos, tam quoad absolvendi, & dispensandi hujusmodi, quam alias quascumque facultates eisdem auctoritate, & tenore præsentium perpetuo concedimus, & indulgemus*; adeoque per hanc concessionem possunt dispensare cum suis subditis in omnibus Irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario injusto, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum; & etiam dispensare possunt in Irregularitate orta ex mutilatione occulta licet voluntaria, uti dictum est de Episcopis.

Amplissimum privilegium dispensandi in omnibus Irregularitatibus ex delicto, & etiam ex defectu, & ex quavis causa, præterquam homicidii voluntarii, bigamiæ, & mutilationis membrorum concessit Prælatis Ordinis Minorum Sixtus IV. in Bulla Maris magni incip. *Regimini*, uti etiam in Bullis Maris magni aliorum Mendicantium reperitur concessum, & signanter Præpositis Generalibus Societatis Jesu dispensandi, tam per se, quam per alios a Paulo III. 18. Octobris 1549. Constit. incip. *Licet debitum*, & omnibus aliis Ordinibus ab iisdem, & aliis variis Pontificibus; sed istis omnibus omissis, brevitatis gratia, unum pro omnibus placet referre amplissimum concessum a S. Pio V. Cassinensibus *idibus Jul.* 1571. Constit. incip. *Dum ad Congregationem Cassinensem*, in qua concedit Abbatibus, & Prælatis ejusdem Congregationis, cum qua communicant alii Regulares, ut suos subditos etiam Novitios in Religione perseverantes ab omnibus casibus, & Censuris, etiam in Bulla Cœnæ contentis absolvere possint, cum eisdem dispensare in omnibus Irregularitatibus quomodocumque contractis, & pro foro conscientiæ etiam in Irregularitate contracta ex homicidio voluntario, dummodo non sit commissum post ingressum in Religionem, & eos habilitare, ut possint ad quascumque Prælaturas suæ Congregationis eligi, & assumi, & eas libere & licite retinere, & quæcumque Ordinis Officia exercere, etiamsi Irregularitatem contraxerint ante eorum promotionem. Nec 19
hoc privilegium videtur revocatum per Concilium Tridentinum, cum fuerit concessum post idem Concilium cum clausula derogatoria quorumcumque Conciliorum. Vide verb. *Absolutio, art. 1. a nu. 20. ad* 40. & verb. *Prælatus Regularis a n. 14. ad* 35.

20
Verum tamen est, quod istæ tam amplæ facultates non sunt de facili deducendæ ad praxim. Immo per Lezanam *in Summ. tom. 1. c. 18. n. 42. & tom. 5. comment. in Mare magnum Minor. num.* 141. Mirandam, Absens., Matthæuc. Felic. Potest. & alios graves Doctores nequeunt Prælati Regulares dispensare cum suis subditis amentibus, furiosis, epilepticis, lunaticis, energumenis, enormiter leprosis, cum abstemiis, deformiter gibbosis, notabiliter claudis, & gallico morbo affectis, cum habentibus manus tremulas, ut sit effusionis periculum, & similibus, quia a generalibus illis facultatibus dispensandi intelliguntur exclusæ omnes & singulæ Irregularitates, quæ procedunt ex aliquo enormi corporis, vel etiam animi vitio, & defectu, ex quo posset generari scandalum in fidelibus videntibus celebrare eum, qui præfatis esset affectus; cum enim sint casus specialissimi, credendum est, Pontificem non voluisse illos comprehendere in generalibus concessionibus, juxta Regulam 81. *Juris in 6. In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus*; Tanto magis, quod in similibus irregularitatibus, quotidie videmus ab omnibus fieri

G 4

[illegible]

21 [illegible]

22 * [illegible] Ecclesiastica [illegible] ad hæc, [illegible] dum, [illegible] Ecclesiastica [illegible] dispensationes [illegible] dignitates [illegible] Exceptis Cathedralibus & Metropolitanis [illegible] per [illegible] XIV. [illegible] § [illegible]

23 Ubi autem in irregularitatibus [illegible] lares [illegible] officia & Beneficia [illegible] irregularitate ex [illegible] Ea vero [illegible] conscientiæ, [illegible] vero [illegible]

24 [illegible]

[illegible]

[illegible]

ARTICULUS I.

[illegible]

H[illegible] Levitic. [illegible] Sanctificabis Annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus Terræ, ipse est enim Jubilæus, revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque redibit ad Familiam pristinam, quia Jubilæus est, & quinquagesimus Annus. Hoc [illegible] Lirano, & Turrecremata apud [illegible] tom. 3. comment. de Jubilæo, & Indulgentiis notabil. 1. num. 2. derivari a voce Hebræa Jobel quæ Buccinam sonat; Buccinæ enim sonitu Jubilæus indicabatur; Alii tamen

dicunt, quod *Jobel* significat *Quinquagesimum*. Inde potius dici deberet *Jobeleus*, quam *Jubilæus*. Alii vero cum Bellarmino *de Indulgent. lib.* 1. *cap.* 1. Sanctarello *tract. de Jubilæo cap.* 1. *dub.* 1. dicunt derivari a verbo Hebræo *Jubal*, quod significat producere, seu germinare, quia illo anno quinquagesimo, ut dictum est, terra sine cultura de se fructus producebat.

Hinc ex quo Dominus Noster Jesus Christus non venit solvere Legem, sed spiritualiter adimplere, ad similitudinem antiqui Ritus, utpote futurorum præfigurativi in Ecclesia Catholica altiori quadam ratione institutus fuit *Annus Jubileus*, *seu Jubilæi*, communiter appellatus *Annus Sanctus*, eo quod ipso Anno plenissima peccatorum remissio, seu Indulgentia sit concessa, & ad eam lucrandam sanctissima pietatis opera a fidelibus certatim edantur, ut notat Gobat *loc. citat. num.* 2. Sanctarell. *loc. cit. dub.* 2. & alii passim. Unde annus Jubilæi solet a Theologis sic describi: *Annus, quo visitantibus certas Ecclesias, & certa pia opera facientibus Indulgentia plenaria conceditur, cum facultatibus circa absolutionem a peccatis, & censuris reservatis, & circa commutationem votorum*. Et circa hunc Annum Jubilæi, quamvis aliqui, ut notat Viva *de Jubilæo quæst.* 1. *art.* 1. *num.* 3. dixerint, quod Annus Sanctus vocari debeat *Jubilæus*; Remissio vero, & Indulgentia *Jubilæum*, Sanchez tamen docet indifferenter utrumque vocari & *Jubilæus*, & *Jubilæum*.

5 Jubilæum est triplex, scilicet *Romanum*, quod Romæ Anno Sancto celebratur. *Compostellanum*, quod ex concessione Alexandri III. ut refert Gobat *loc. cit. nu.* 2. habetur Compostellæ toto illo anno, quo S. Jacobi Apostoli Festum incidit in diem Dominicum, & *Extraordinarium*, quod extra Annum Sanctum
6 ob gravem aliquam causam indici solet. Et Jubilæum ut sic hæc tria Jubilæa complectens recte describitur dicendo, quod sit *Indultum Pontificis, Indulgentiam plenariam, & magna privilegia tribuens, certa opera in Brevi præscripta præstantibus. Est in re communis*.

7 Jubilæum Romanum, seu Jubilæum Anni Sancti quando incæperit? A quo primo Institutum? Intra quod temporis spatium recurrat? quibus ritibus indicetur, inchoetur, & terminetur? qua die, & hora incipiat, & desinat? quæ Basilicæ, & quoties visitandæ pro ipso Jubilæo lucrando? Vide Verb. *Annus Sanctus*, *per totum*.

8 Durante Anno Sancto suspenduntur omnes Indulgentiæ plenariæ concessæ pro vivis. *Communis*, & hoc clare constat ex fine suspensionis, qui est, ne usu Indulgentiarum impediatur accessus ad Urbem, ut exprimitur *in Extravagant. Quemadmodum*, *de Pœnit. & remiss.* Non suspenduntur tamen Indulgentiæ Altarium privilegiatorum pro defunctis, neque aliæ 9
Indulgentiæ plenariæ concessæ pro mortuis, & pro moribundis, seu constitutis in articulo mortis; sic tenet Gavantus, Peyrinus, Lezana, La Croix *l.* 6. *p.* 2. *num.* 1401. Reiffenstuel *Theol. Moral. tract.* 12. *dist.* 3. *num.* 99. & 100. Felix Potestas *tom.* 1. *num.* 3834. Viva *de Jubilæo quæst.* 4. *artic.* 4. & alii passim referentes sic declarasse Urbanum VIII. Innocent. X. & Clement. X. qui ultimus cum in sua Notificatione infra *sub num.* 28. adducenda, dicat *Declaramus*, valet hoc etiam pro futuro tempore, ut recte notat la Croix *loc. cit.* Neque suspenduntur Indulgentiæ concessæ 10
Domui Augustissimæ Lauretanæ, ut declaravit Gregorius XIII. teste Benzonio, *l.* 4. *cap.* 7. & Viva *loc. cit. quæst.* 4. *art.* 1. *n.* 3.
Nec suspenduntur Indulgentiæ Compostellanæ 11
ex declaratione Sixti V. ut refert, & tenet Viva *loc. cit. num.* 3. Castropal. *tractat.* 24. *punct.* 12. *num.* 8. La Croix *loc. cit. num.* 1401. & alii. Nec suspenditur Indulgentia 12
Portiunculæ Assisii, ut declararunt varii Summi Pontifices, & signanter Innocentius X. 5. *Jul.* 1650. Clemens X. 12. *Novemb.* 1664. & Innocentius XII. 21. *Augusti* 1699. in suo Brevi per extensum adducto sub verb. *Indulgentia artic.* 5. *num.* 55. In aliis vero Ecclesiis Franciscani Ordinis suspenditur talis Indulgentia Anno Sancto pro vivis, minime pro defunctis. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 4. *num.* 3796. & alii. Cum enim talis Indulgentia sit extensa ad omnes Ecclesias Ordinis ubique existentes a Gregorio XV. Constitution. incip. *Splendor paternæ*, ad litteram adducta sub verb. *Indulgentia art.* 5. *num.* 51. & posse applicari etiam pro Defunctis fuerit concessum ab Innocentio VI. Constitut. incip. *Alias* per extensum adducta sub dict. verb. *Indulgentia art.* 5. *num.* 52. & supra *sub num.* 9. fuerit ostensum non suspendi anno Sancto Indulgentias concessas pro Defunctis, stat clarum, dictam Indulgentiam suspendi tali Anno in aliis Ecclesiis Ordinis solum pro vivis, & minime pro Defunctis.

Anno Sancto non suspenduntur probabiliter 13
Indulgentiæ Bullæ Cruciatæ, quia sunt per modum contractus. Ita Salas, Bonacina, Henriquez, Sanchez, La Croix *loc. cit. num.* 1401.

1401. Viva *loc. cit. art.* 3. *num.* 1. ubi ex Rodriquez apud Dianam *part.* 1. *tract.* 3. *resol.*
14 97. refert sic declarasse Clementem VIII. Nec suspenduntur probabilius Indulgentiæ non plenariæ concessæ a Summis Pontificibus. Ita Fillincius, Gobat, Lezana, Castropalaus, Dicastill. Quintanadvenas, Faustus, Peyrinus, Benzonius, cum La Croix *loc. cit. num.* 1401. Viva *loc. cit. quæst.* 4. *artic.* 1. *num.* 2. & alii plures. Et ratio est, quia plurimi Pontifices in suis Bullis Jubilæi Anni Sancti, ut Clemens VI. Julius III. Gregorius XIII. & alii, & præsertim Sixtus IV. *in Extravagant. Quemadmodum, de pœnitent. & remiss.* solum suspenderunt Indulgentias plenarias. Unde si voluissent suspendere etiam non plenarias, eas expressissent, *argum. capit. Inter temporalia, de translat. Episcop.* Nec obstat, quod posteriores Pontifices non exprimant *Plenarias*, sed exprimant *omnes, & singulas Indulgentias*, quia quidquid in posteriori Lege non fuerit expressum, id veterum legum, Constitutionumque regulis relictum esse intelligendum est, *l. Præcipimus, Cod. de Appell.* Tum quia, quando quid aliud non exprimitur, suspensio ista accipi debet juxta Jus commune; De Jure autem communi solum plenariæ suspenduntur, ut constat ex *citat. Extravagante Quemadmodum*, quæ tamquam inserta in corpore Juris facit Jus commune, adeoque &c. (*a*).

15 Certum autem est, quod Anno Sancto non suspenduntur Indulgentiæ non plenariæ concessæ ab aliis, quam a Summis Pontificibus, quia alii etiam durante Anno Sancto concedere possunt Indulgentias partiales suæ facultati competentes, & Pontifices in suis Bullis suspendunt solum Indulgentias, quæ sunt concessæ a Romanis Pontificibus, & id expresse declaravit Innocentius XII. in Notificatione infra referenda *sub num.* 29. & tenent Bellegambe *in Enchir. de Jubilæo par.* 1. *sect.* 4. *qu.* 2. Viva *loc. cit. art.* 1. La Croix *loc. cit. num.* 1401. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 103. &
16 alii passim. Nec suspenduntur Indulgentiæ stationum, & aliæ Indulgentiæ concessæ Basilicis, & Ecclesiis Romanis. Filliucius, Lezana, Gobat cum Viva *loc. cit. art.* 1. *num.* 2. & patet ex Notificatione Clementis X. infra adducenda *sub n.* 28.

17 Anno Sancto non suspenduntur facultates absolvendi a reservatis Papæ concessæ ad alium finem, quam lucrandi Indulgentias, ut declararunt Clemens, & Urbanus VIII. ut refert Viva *loc. cit. quæst.* 4. *art. ultimo num.* 1. & tradunt Doctores cum ipso Viva, & Bellegambe *loc. cit. quæst.* 4. Hinc non suspendun- 18
tur Anno Jubilæi privilegia Regularium in ordine ad absolvendum pœnitentes a reservatis Sedi Apostolicæ, & commutandi Vota. *Sic Communis Doctorum* cum Bossio, Leandro, Henriquez, Fausto, Filliucio, La Croix, Viva *loc. cit. art. ultimo num.* 2. & sic declarasse Urbanum VIII. anno 1625. refert ex multis Busemb. §. 2. *de Indulgentiis*. Et ratio est, quia, ut mox fuit dictum, Anno Sancto suspenduntur solum facultates concessæ intuitu Indulgentiarum; Facultates autem, & privilegia Regularium non sunt concessa intuitu, & occasione Indulgentiarum, adeoque &c.

Nec suspenditur facultas, quam habent Epi- 19
scopi, & alii Prælati eligendi sibi Confessarium, a quo absolvantur. Talis enim facultas non est concessa intuitu indulgentiarum. La Croix *loc. cit. num.* 1403. Viva *loc. cit. art.*
ultimo num. 3. & alii passim. Nec etiam su- 20
spenditur facultas, quam habent Episcopi ex Concilio Tridentino *sess.* 24. *cap.* 6. absolvendi ab occultis Papæ reservatis, & dispensandi in Irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, & non deductis ad forum contentiosum, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, aut absolvendi impeditos adire Sedem Apostolicam; talis enim facultas competit Episcopis ratione proprii Officii, & de jure communi, adeoque non suspenditur tali an-
no. Sicuti neque suspenditur facultas, quam 21
habent Prælati Regulares ratione proprii Officii in Ordine ad absolvendos suos subditos; talis enim facultas non est eis concessa intuitu Indulgentiarum, La Croix *loc. cit. num.* 1403. Viva *loc. cit. art. ultimo num.* 4. Busemb. *loc. cit.* Zerola verb. *Annus Sanctus* §. 4. & alii passim.

Suspensio Indulgentiarum, & facultatum in 22
Anno Sancto incipit a primis Vesperis Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, & desinit cum fine Vesperarum ejusdem Vigiliæ anni sequentis, tuncque reviviscunt absque nova concessione. Castropalaus *tract.* 24. *punct.* 12. S. 1. La Croix *loc. cit. num.* 1405. & alii pas-
sim. Ad Jubilæum Anni Sancti requiri solet 23
Con-

(*a*) *Nota Rom. Theol.* Haud scio, an hæc opinio ab aliquo cordato viro possit sustineri, nisi ab eo, qui Religione ad ostentandas ingenii sui vires abuti velit.

Confessio: An autem exigatur etiam Communio? dubitant Doctores, quia Bulla non exprimit. Unde La Croix *loc. cit. n.* 1400. dicit non requiri, sicuti & dicunt plures alii; Filliuc. vero *n.* 251. & alii putant eam præsup-
24 poni. Requiritur tamen per omnes Visitatio certarum Ecclesiarum in Bulla expressarum, & quidem ab Incolis Romanis per triginta dies continuos, vel dispensativos, & a peregrinis, seu exteris per quindecim. Putatque Bellegambe *loc. cit. sect. 3. q. 3.* toties obtineri posse hoc Jubilæum, quoties repetuntur opera præscripta, & id declarasse Urbanum VIII. tenet, & refert Bonac. *disp. 6. q. 1. punct. 5. n.* 32. apud Busemb. *loc. c.*

25 Post absolutum Romæ Annum Sanctum solet Papa concedere Jubilæum etiam pro aliis Provinciis extra Italiam, si Nuncii Apostolici, vel Episcopi requirant, ut notat Gobat *in Quinario tract. 3. de Jubilæo num.* 409. &
26 412. ubi dat Exemplaria. Et tale Jubilæum possunt in partibus iterum lucrari qui Romæ lucrati sunt. Bellegambe *loc. cit. q. 7.* La Croix
27 *loc. c. num.* 1405. & alii. Jubilæum extraordinarium, quod per duas hebdomadas post Jubilæum Anni Sancti concedi solet, necnon post coronationem Pontificis, ac sæpe aliis gravibus de causis, continet non solum Indulgentiam plenariam instar Anni Sancti, sed etiam confert facultatem eligendi Confessarium ab Ordinario approbatum, qui a reservatis etiam in Bulla Cœnæ contentis absolvat, & vota commutet, & præscribere, seu exigere solet septem opera, scilicet Processionem, Visitationem Ecclesiarum, Orationem in illis, Confessionem, Communionem, Jejunium, & Elemosynam.

28 Bullæ Jubilæi quoad ea, quæ favores continent, sunt latissime interpretandæ, quantum patitur proprietas verborum, nisi in particulari casu, vel materia, communis praxis, vel Stylus Curiæ Romanæ, aut omnino peculiaris ratio restrictionem persuadeat. Quoad ea autem, quæ gravamen, seu odium continent, sunt stricte interpretandæ quantum patitur verborum proprietas, nisi in particulari casu stylus, & praxis Curiæ Romanæ, seu aliqua peculiaris ratio laxiorem interpretationem persuadeat; *arg. cap. Odia* 15. *de Regulis Juris in* 6. ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*. Sic Suarez, Henriquez, Sanctarell. cum Gobat *loc. c. cap. 5. num. 24. & sequent.* Viva *de Jubilæo quæst.* 2. La Croix *loc. cit. num.* 1395. & alii passim. Hinc latissime sunt interpretandæ quoad concessionem Indulgentiæ, electionem Confessarii, absolutionem, commutationem operum, vel votorum, &c. quia sunt favores. Stricte autem sunt interpretandæ quoad obligationem ad certa opera, suspensionem Indulgentiarum, & facultatum, quia sunt gravamina. Bellegambe *loc. citat. part. 1. sect. 1. quæst.* 6. Viva *de Jubilæo q.* 2. La Croix *loc. cit. num.* 1395. & alii plures.

Affertur tenor Notificationis pro Jubilæo Anni Sancti 1675. concesso a Clemente X. 29

I. Conceditur Pœnitentiariis, & Parochis Romanis facultas absolvendi a Reservatis, & commutandi Vota.
II. Nec non Confessariis Religiosis a Vicesgerente approbatis.
III. Facilitatur Religiosis consecutio Anni Sancti.
IV. Alumnis etiam, & Convictoribus Seminariorum.
V. Pauperibus, & ægrotis.
VI. Declaratur Bulla Indulgentiarum suspensiva.
VII. Indulgentiæ concessæ visitantibus septem Ecclesias Romanas, & Scalam Sanctam non suspenduntur. Conceduntur item Indulgentiæ septem annorum, & totidem quadragenarum visitantibus Romana Templa, ubi habetur comprecatio quadraginta horarum circularium.

NOTIFICATIO.

Gaspar Titul. S. Silvestri in capite S. R. E. Presbyter Cardinalis Carpineus Sanctissimi D. N. Papæ Vicarius Generalis.

„ I. CUM Sanctitas Domini Nostri, pro ut „ Nobis vivæ vocis oraculo mandavit, „ cupiat magis dilatari gratias concessas „ omnibus illis, qui convenerunt, veniuntque „ Romam, consecuturi plenissimum Jubilæum „ hujus Anni Sancti, mandavit Nobis exponere „ infrascriptas concessiones, declarando „ etiam illa, quæ in dubio erant, aut vocabantur, „ non sine Fidelium turbatione, & „ scrupulis conscientiarum; quarum paci, & „ quieti consulturus Summus Pontifex hæc statuit. „ Ut itaque Confessarii, & operarii multiplicentur „ ad majorem commoditatem, & „ consolationem Fidelium utriusque sexus in „ omni plenitudine paternæ Caritatis concedit „ amplam facultatem Pœnitentiariis Basilicarum „ S. Petri, S. Pauli, S. Joannis La-

„ tera-

„ teranensis, & Sanctæ Mariæ Majoris sive illi sint ex numero ante hac esse solito, sive ex jam aucto, & deinceps augendo; Ad hæc eadem facultas datur Parochis, tam Sæcularibus, quam Regularibus omnium Parochiarum Romæ (durante tamen Jubilæo Anni Sancti) absolvendi, videlicet in ordine ad lucrandum præsens Jubilæum, Fideles ab omnibus sententiis, & Censuris Ecclesiasticis contra illos pronunciatis, & fulminatis a Sacris Canonibus, aut Judicibus quacumque de causa, & ab omnibus peccatis, & excessibus, & delictis quantumcumque gravibus, & enormibus, etiam a casibus reservatis, non solum ab Episcopis, aut alias a Prælatis inferioribus, verum etiam a Pontifice ipso, & a Sede Apostolica, etiam in Bulla Cœnæ Domini, & in aliis quibuscumque Constitutionibus Summorum Pontificum in foro conscientiæ tantum; Ubi tamen sua Sanctitas declarat, se non intelligere, aut dispensare, nec dare facultatem dispensandi, aut habilitandi, & in pristinum statum restituendi, quæ ad Irregularitatem publicam, aut occultam, vel notam, defectum, incapacitatem, & inhabilitatem quomodocumque contractam spectant, nequidem in foro conscientiæ. Neque vult sua Sanctitas, ut præsens facultas illi suffragetur, qui a Summo Pontifice, aut Judicibus Apostolicis, vel aliis Ecclesiasticis excommunicati, suspensi, vel interdicti sunt declarati, vel publice denunciati ob sententias, & Censuras Ecclesiasticas, quas incurrerunt, adeo, ut isti omnes absolvi non possint, nisi prius satisfecerint, aut obediverint, & partes sibi contrarias pacificas ante reddiderint: Ita ut iidem Pœnitentiarii, & Parochi, durante hoc anno Jubilæi Sancto, commutare possunt omnia vota (exceptis Castitatis, & Religionis) in alia opera pia, imponendo nihilominus hisce Fidelibus, & quibusque aliis pœnitentiam salutarem, & alia opera pia, quæ iidem Confessarii præscribent.

„ II. Concedit pariter Sua Sanctitas Confessariis Religiosis cujuscumque Ordinis, Congregationis, & Instituti, qui a Nobis, vel a nostro Vicesgerente sunt approbati, aut deinceps approbabuntur, eamdem facultatem paulo ante explicatam absolvendi a Censuris, & casibus reservatis, commutandi vota, modo ea non sint substantialia Religionum, Ordinum, Institutorum: immo & Religiosis Confessariis eadem datur facultas respectu sui Ordinis, & illis æque, qui modo Romæ versantur, quam illis, qui huc sunt venturi hoc Anno Sancto, ad quem se extendit tantum hæc facultas.

„ III. Ut etiam facilitetur iisdem Religiosis consecutio Anni Sancti, & Jubilæi, tantique thesauri spiritualium gratiarum, & ut illi suo exemplo populum ædificent, compareantque debito cum decore, qui decet personas Deo dicatas, significatur eisdem, suam Sanctitatem contentam esse, ut illi visitent quatuor assignatas Ecclesias ter tribus diebus continuis, aut interpolatis, una simul, aut quo ad majorem partem euntes, & incedentes respectu eorum, qui in eodem Conventu, aut Domicilio versentur, & sic consequantur sanctissimum Jubilæum, ac si visitassent easdem Ecclesias triginta vicibus, aut diebus. Ut tamen observentur *cetera*, quæ in Bulla Jubilæi continentur, hortamur & nos eosdem Religiosos in Domino, ut incedant, servato ordine quam modestissime, recitantes Psalmos, vel alias preces, & laudes Divinas decantantes.

„ IV. Idem Indultum, ut visitentur tamen quatuor diebus continuis, aut interpolatis eædem Ecclesiæ, concedit Summus *Pontifex* etiam Alumnis, & Convictoribus juvenibus, qui operam dant scientiis, & liberalibus artibus, & vivunt in eodem convictu, modo & illi eant saltem quoad mediam partem, quos comitabitur Præfectus, aut Rector, vel alii, qui eisdem præsunt, ut eadem gratia fiat iisdem Præfectis, Magistris, & famulis: monentur tamen hi omnes, ut servent modestiam, & ordinem inter eundum, orantes, vel pium quid tractantes. Regulares vero aliunde huc profecti ad lucrandum Jubilæum sanctum, si voluerint se conjungere aliis suæ Religionis, habebunt eamdem facultatem, & lucrabuntur Indulgentias, si eodem modo ter visitaverint Ecclesias supradicto modo. Si vero non possent expectare aliorum commoditatem, aut advenirent cum alii lucrati sunt Indulgentias, concedit sua Sanctitas, ut illi quinquies visitando Ecclesias per quinque continuos, aut interpolatos dies lucrentur easdem Indulgentias, quas fuissent lucrati visitando per quindecim dies easdem Ecclesias pro ut Bulla præscribit. Conceditur etiam Congregationibus, Confraternitatibus, quæ aliunde huc venerunt, ut simul semel visitando Ecclesias, & bis separatim Fra-

„ tres, aut Sorores satisfaciant visitationibus præscriptis in Bulla, ac si quindecies visitassent.

„ V. Et cum maxime Sua Sanctitas secundum viscera paterna compatiatur paupertati, ac multiplicibus miseriis Advenarum, eorumque plurimorum, qui non habent, unde se tamdiu alant, vel neque sufferre possunt molestias tot visitationum intra quindecim dies, remittit arbitrio, discreto tamen, & prudenti dictorum Pœnitentiariorum, & Parochorum, ut quivis dispenset juxta cujusvis pœnitentis indigentiam, & possibilitatem in assignando numero visitandarum Ecclesiarum dando eisdem omnem facultatem circa id necessariam, & opportunam. Eodem modo quia Cives, & incolæ Romani, qui incæperunt visitare Ecclesias, sed morbo impediuntur prosequi secundum opus, ne priventur fructu laborum inchoatorum, & piæ intentionis, qua aggressi sunt opus, ne affligantur corpore, & animo, concedit eisdem Pœnitentiariis, & Parochis facultatem commutandi opera injuncta visitandarum Ecclesiarum per triginta dies in alia, quæ viderint esse proportionata possibilitati dictorum Civium & Incolarum infirmorum. Quod si repente mors immineat, antequam obtineant hanc immutationem, concedit illis sua Sactitas Jubilæum, ac si omnia opera necessaria explevissent.

„ VI. Ut etiam finaliter tollatur omnis ambiguitas, & ut Fideles sint certi de Indulgentiis, quas possunt lucrari, declaramus una cum Oraculo suæ Sanctitatis, ut supra insinuato, quod in suspensione Generali Indulgentiarum, quæ continentur in Bulla data 5. Maii 1674. publicata vero 17. Septembris ejusdem Anni, non intelligantur suspensæ Indulgentiæ Altarium privilegiatorum pro defunctis, neque aliæ concessæ eodem modo pro defunctis; verum illæ suspensæ habeantur, quas possunt sibi consequi vivi, ut eas possint concedere Animabus Purgatorii per modum suffragii, & nec minus Indulgentiæ concessæ in articulo mortis, & facultates communicandi eas aliis. Sicut nec cessant modo facultates Sanctæ Inquisitionis, & Officialium ejusdem, aut Missionariorum, & Ministrorum, qui ab eodem Tribunali, vel a Congregatione propagandæ Fidei, vel cum auctoritate Apostolica ad id sunt deputati, & specialiter facultatem absolvendi ab hæresi illos, qui, abjurato errore, redduntur capaces earum Gratiarum.

„ VII. Ut autem conservetur pium Institutum, & consuetudo visitandi Templa, in quibus celebratur comprecatio Quadraginta horarum, & præcipua Sanctuaria colendi hac in Urbe, concedit Sua Sanctitas, non obstante ea generali Indulgentiarum suspensione, ut Indulgentias solitas consequi possint Fideles utriusque sexus, quas alias consequebantur, si visitent septem Ecclesias, & Scalam Sanctam diebus determinatis, eo modo, & his cum conditionibus, quibus illæ fuerunt concessæ, easdem lucrantur Indulgentias. Quivis insuper qui visitat Templa, ubi habetur expositum Venerabile, & est comprecatio Quadraginta horarum circularium, & ordinariarum, quæ sunt in publico folio a Nobis exponendo, & publicando hujus Anni Sancti decursu, ita ut ibidem aliquo tempore inter preces detineatur, prout illi videbitur, Confessione prius, & Sacra Communione peractis, aut saltem concepto firmo proposito confitendi, lucrabitur is septem Annorum Indulgentias, & totidem quarantenas toties, quoties id præstiterit.

Datum Romæ ex Ædibus nostris die 1. Februarii 1675. Jubilæi.

G. Cardinalis Vicarius.

Assertur tenor alterius Notificationis jussa 30
Innocentii XII. editæ 6. Martii 1700. occasione Anni Sancti tunc tempore decurrentis.

NOTIFICATIO.

Gaspar Miseratione Divina Episcopus Sabinensis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis de Carpineo S. D. N. Papæ Vicarius Generalis, Romanæque Curiæ, ejusque Districtus Judex Ordinarius, &c.

ESsendosi nella Sacra Congregazione deputata da N. S. sopra la celebrazione del presente Anno Santo, tenutasi li 26. Febbrajo prossimo passato, portate diverse istanze per la dichiarazione di alcuni dubbj insorti sopra l'intelligenza della Bolla; e riferitosi da Noi il sentimento della medesima Congregazione alla Santità di N. S. nell'udienza delli 4. corrente, alla Santità sua è piaciuto fare le seguenti dichiarazioni.

Che

Che l' intera visita delle quattro Basiliche debba farsi in un giorno contenuto nello spazio di 24. ore, e che il giorno debba intendersi, ed incominciare, e finire da una mezza notte all' altra.

Che la facoltà concessa sotto li 24. Gennajo del presente anno alli RR. Parrochi, Penitenzieri, e Confessori destinati di commutare in altre Opere pie, & abbreviare le visite delle Chiese agli invalidi, ed impotenti Cittadini, ed Abitanti di Roma, che avessero incominciato le medesime visite, e per sopravenienza d' impedimenti non le potessero terminare, la Santità Sua l' estende a beneficio ancora di quelli, che per la causa stessa non le avessero potute incominciare. Avvertendo però i suddetti Confessori, come sopra, di servirsi con prudenza, e moderazione di questa facoltà. Rimanendo nel resto preservato l' Indulto conceduto a Noi, ed a Nostro Monsignor Vicegerente di poter delegare qualsivoglia Confessore ne' casi particolari con le stesse facoltà.

Concede parimente la Santità Sua al Padre Confessore del Sacro Palazzo Apostolico la stessa facoltà de' Penitenzieri per la Famiglia, che lo serve durante il presente anno.

Intende ancora, e dichiara, che le Indulgenze solite a concedersi da' Signori Cardinali, Legati, Nunzj Appostolici, e Vescovi, o nell' uso de' Pontificali, o nel darsi le benedizioni, o in altra forma solita, rimangano nel loro vigore, non ostante la generale sospensione dell' Indulgenze sotto li 4. Giugno 1699.

Data dal nostro Palazzo questo dì 6. Marzo 1700.

G. Cardinalis Vicarius.

31. Subnectitur hic Bulla suspensiva Indulgentiarum tempore Jubilæi Romani, seu Anni Sancti, & est ut sequitur eadem ad litteram edita a Clemente X. pro Anno Sancto 1675. ab Innocentio XII. pro Anno Sancto 1700. & a Benedicto XIII. pro Anno Sancto 1725.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei.

Ad futuram rei memoriam.

CUm Nos nuper Sancti Jubilæi celebrationem a Vigilia Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi proxime futuræ inchoandam, & usque ad finem sequentis anni duraturam, universo populo Christiano, de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium assensu indixerimus, ac omnibus utriusque sexus Christifidelibus vere pœnitentibus, & confessis, qui Beatorum Petri & Pauli Apostolorum, nec non Sancti Joannis Lateranensis, & Sanctæ Mariæ Majoris de Urbe Basilicas visitaverint, plenissimam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, remissionem, & veniam concesserimus, prout in nostris desuper confectis Litteris plenius continetur; cupientes, ut Christianæ nationes ex omnibus terrarum Orbis locis in alma Urbe nostra in Fidei ac Religionis unitate congregatæ, eodem pietatis ac devotionis spiritu Basilicas prædictas, quo maximo fieri poterit concursu, durante eodem Jubilæo *visitent*, & frequentent, multorum Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum exemplo adducti, omnes, & singulas Indulgentias, etiam perpetuas, & peccatorum remissiones, ac facultates, & indulta absolvendi, etiam a casibus Sedi Apostolicæ reservatis, etiam in Litteris die Cœnæ Domini legi solitis contentis, quibus Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, Domibus, Militiis, Ordinibus, etiam Mendicantibus, Congregationibus, Confraternitatibus, etiam Laicorum, Universitatibus, & piis locis, illorumque Ordinibus, Capitulis, Conventibus, Magistris, Superioribus, & tam sæcularibus, quam quorumvis, etiam Mendicantium Ordinum Regularibus personis, Coronisque, Granis, Imaginibus, Numismatibus ex metallo, seu quacumque alia materia confectis, tam singulariter, quam universaliter per quoscumque Romanos Pontifices Prædecessores nostros, ac etiam Nos, etiam ad instantiam Imperatoris, Regum, Ducum, aliorum Principum, aut ipsis etiam Imperatori, Regibus, Ducibus, & Principibus, vel aliis quacumque alia mundana, vel Ecclesiastica Dignitate, etiam speciali nota digna fulgentibus, etiam ad instar Jubilæi, aut *alias* quo-

quomodocumque, & ex quibusvis causis, & occasionibus sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clausulis, & Decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac alias quomodolibet concessas, & concessa, quorum omnium tenores, formas, derogationes, & decreta præsentibus pro expressis haberi volumus, Apostolica auctoritate de eorumdem Fratrum consilio, & assensu, ac potestatis plenitudine, suspendimus, & suspensas, ac suspensa esse declaramus, easque, & ea eodem anno durante, nulli prodesse, aut suffragari debere. Irritum quoque, & inane decernimus, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quo circa per præsentes auctoritate Apostolica præcipimus, & mandamus, ne interim aliæ, quam indicti a nobis prædicti Jubilæi Indulgentiæ sive publice, sive privatim, quovis prætextu ubivis locorum, & gentium sub excommunicationis, eo ipso incurrendæ, aliisque arbitrio Ordinariorum infligendis pœnis publicentur, vel nuncientur, aut in usum demandentur. Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, nec non Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Ordinum, Congregationum, Hospitalium, Confraternitatum, Universitatum, Collegiorum, & Locorum, aliorumque prædictorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque exemptionibus, & indultis Apostolicis illis, eorumque Superioribus, & personis, ac aliis quibuscumque per eosdem Romanos Pontifices Prædecessores Nostros, ac Nos, & dictam Sedem, ejusque Legatos sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clausulis, & Decretis, & ex quibusvis causis, concessis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus etiamsi in illis caveatur expresse, quod sub similibus, vel dissimilibus suspensionibus nequaquam comprehendantur, nisi de illis specialis, & individua mentio fiat, illis alias in suo robore permansuris ad effectum præmissum, hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque. Et quia difficile nimis esset præsentes quocumque ubi illis opus fuerit perferri, volumus earum exemplis etiam impressis, Notarii publici manu, & sigillo personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ obsignatis, eamdem prorsus fidem in judicio, & extra ubique locorum adhiberi, quæ adhiberetur præsentibus, si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ suspensionis, declarationis, decreti, præcepti, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ Millesimo Septingentesimo vigesimoquarto, pridie Nonas Julii, Pontificatus Nostri anno primo.

P. M. Card. Prodatarius.

F. Card. Oliverius.

32 Dictæ Constitutioni addi mandarunt speciales Notificationes, seu declarationes Clemens X. & respective Innocentius XII. uti supra videri possunt *n.* 29. *&* 30. ubi afferuntur per extensum; & suam etiam adhuc liberaliorem Notificationem, seu Declarationem addi mandavit Benedictus XIII. ut sequitur.

Declaratio ex vivæ vocis Oraculo Sanctissimi Domini Benedicti XIII. *quoad Indulgentias in Anno Sancto suspensas, facta per* Fabricium Paulucci *Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, & Sanctitatis Suæ Vicarium Generalem.*

33 I. Ad tollendam omnem ambiguitatem, & ut fideles sint certi quoad obtinendas in Anno Sancto Indulgentias, declaramus, quod sub suspensione Indulgentiarum in Anno Sancto non contineantur Indulgentiæ concessæ Altaribus privilegiatis, vel alias immediate pro defunctis. Intelliguntur autem suspensæ illæ Indulgentiæ, quas alias consequi valent vivi cum facultate applicandi easdem defunctis, per modum suffragii.

II. Item in Anno Sancto non sunt suspensæ Indulgentiæ concessæ in articulo mortis, uti nec facultas hasce aliis communicandi.

III. Præterea non sunt suspensæ Indulgentiæ, quæ concedi solent a Cardinalibus, Legatis, Nuntiis Apostolicis, & Episcopis, sive in usu Pontificalium, sive in danda Benedictione, vel in alia solita forma.

IV. Nec cessant ullo modo facultates Tribunalis S. Inquisitionis atque Officialium ejusdem, sive Ministrorum, ac Missionariorum ab hoc sacro Tribunali, aut a Sacra Congregatio-

tione de propaganda Fide, vel alias Auctoritate Apostolica deputatorum. Specialiter apud mentionatos non cessant facultates absolvendi ab hæresi illos, qui pœnitentes eamdem abjurant, seque dictæ absolutionis capaces reddunt.

V. Ut etiam conservetur devota consuetudo visitandi principalia Sanctuaria hujus Urbis, ac SS. Sacramentum sub comprecatione 40. horarum expositum: pariter ut stabiliatur pius usus genuflectionis ad pulsum salutationis Angelicæ, Sua Sanctitas concedit sequentes indulgentias.

Illi qui devote visitant septem Ecclesias, aut Scalam Sanctam, vel templa, ubi sunt Stationes, diebus, qui alias specificantur, solitas lucrantur Indulgentias absque ulla diminutione.

Item, qui comitantur Sanctissimum Viaticum deportatum ad infirmos, vel si fuerint impediti, saltem mittentes illuc quodpiam lumen, obtinent eas Indulgentias, quæ alias propterea a Summis Pontificibus concessæ fuerunt.

Insuper manent adhuc in suo vigore Indulgentiæ a Sua Sanctitate concessæ Fidelibus, qui ad sonitum campanæ mane, aut meridie, seu vespere flexis genibus devote recitaverint *Angelus Domini*.

Finaliter illi, qui visitant templa, ubi habetur expositum Venerabile, & est comprecatio 40. horarum circularium, ac ordinariarum (quæ horæ indicantur in publico folio a Nobis exposito, & adhuc per decursum hujus Anni Sancti exponendo) lucrantur Indulgentias 7. annorum, & totidem Quadragenarum toties, quoties id præstiterint, si tamen aliquo tempore, prout ipsis in Domino videbitur, inter preces ibidem detineantur, & Confessionem, ac SS. Communionem præmittant, vel saltem firmum propositum confitendi concipiant.

Datum Romæ 10. Jan. 1725.

F. Cardinalis Vicarius.

Nicolaus Antonius Canon. Cuggiò Secr.

34 Deinde ipse Bened. XIII. *in bonum Defunctorum* post præcedentem Notificationem, seu Declarationem concessit aliam specialissimam gratiam, quæ non legitur concessa ab Antecessoribus Pontificibus; Ipsi enim tempore Jubilæi Anni Sancti, extra Romam, suspenderunt etiam pro Defunctis illas Indulgentias, quas alias consequi valent vivi cum facultate applicandi easdem defunctis per modum suffragii. Quod equidem suos Antecessores etiam ab initium secutus est Bened. XIII. in notificatione 10. Jan. 1725. &c.

Manente in suo vigore suspensione omnium Indulgentiarum pro Vivis, uti in Bulla præmemorata continetur, sua Sanctitas dat facultatem pro hoc anno solum omnibus Fidelibus lucrandi omnes illas Indulgentias suspensas pro vivis ad effectum dumtaxat eas directe, & immediate applicandi per modum suffragii animabus Defunctorum, & non aliter: Dico: omnes, idest, Indulgentias tam temporales, quam perpetuas, tam plenarias, partiales, locales, vel personales, concessas quocumque modo per Summos Pontifices, vel per Legatos Apostolicos, & non solum illas, quæ datæ sunt cum facultate eas applicandi pro Defunctis, sed etiam omnes alias, in quibus talis facultas non est apposita, ita tamen ut fiant omnia opera in earum concessione præscripta. Et hæc omnia ut per merita Jesu Christi Redemptoris nostri ejusque Sanctissimæ Matris, & omnium Sanctorum, de quibus Thesaurus Indulgentiarum cumulatur, illæ animæ quantocius possint transire a flamma castigante (ut ait S. Augustinus) in flammam beatificantem, & cœlestem Jerusalem per suas sanctas portas intrare: ita, ut præsens annus etiam pro animabus Purgatorii dici possit Annus Sanctus, & annus jucundus, Sanctissimi Jubilæi. Datum 9. Februar. 1725.

Insuper idem Bened. XIII. intra Annum Sanctum 1725. concessit quasdam extraordinarias gratias pro vivis; Ad humilimas enim preces ex specialissima gratia indulsit toti Nationi Germano-Belgicæ nostri Seraphici Ordinis, ut in singulis ejusdem Ecclesiis ab omnibus Fidelibus utriusque sexus pro vivis obtineri valeant Indulgentiæ Plenariæ in Festis S. Antonii Paduani &c. sicut sequitur.

BENEDICTUS XIII.

Supplicationibus P. Joannis Thoni Fratrum Minorum Recollect. Nationis Germano-Belgicæ in Romana Curia Agentis (non obstante communi Indulgentiarum suspensione) pro Festis Sanctorum Antonii, & Francisci, ac Sanctæ Mariæ Angelorum Portiunculæ nuncupatæ in singulis Ecclesiis Ordinis, & Nationis prædictorum, etiamsi Monialium, nec non Oratoriis Missionum prædicti Ordinis, omnibus utriusque sexus Christi Fidelibus vere pœniten-

nitentibus, & confessis, ac sacra Communione refectis, qui aliquam ex supradictis Ecclesiis, seu Oratoriis a primis Vesperis usque ad occasum solis dierum hujusmodi devote visitaverint, & ibi pro Christianorum Principum concordia, Hæresum extirpatione, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino consequi posse, benigne concessit.

Hac die 4. Maii 1725.

Cosmus de Hieronymis Secr.

37 Advertendum tamen est, qnod istæ specialissimæ gratiæ utpote extraordinariæ non extenduntur ad alios Annos Sanctos, nisi similiter sic subsequentes Summi Pontifices concedant, aut declarent, ut recte advertit eruditissimus P. Maffæus Kreslinger *in addit. ad Theol. Moral. P. Anacleti Reiffenst. tom. 2. tract. 22. dist. 3. q. 19. append. 2. impressionis* 1745. *sub dat. Mutinæ*, ubi omnia supra tradita diligenter refert, & erudite exornat.

38 Novissime in lucem prodiit Bulla suspensiva Indulgentiarum pro Anno Sancto 1750. edita a Benedicto XIV. quæ, ut ab omnibus pro exacta ejus observantia in promptu habeatur, hic ad litteram datur.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei,

Ad futuram rei memoriam.

CUM Nos nuper Sancti Jubilæi celebrationem in hac Alma Urbe a Vigilia Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi proxime futuræ inchoandam, usque ad finem sequentis anni duraturam universo populo Christiano de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Card. assensu indixerimus, ac omnibus utriusque sexus Christifidelibus vere pœnitentibus, & confessis, ac Sacra Communione refectis, qui Beatorum Petri & Pauli Apostolorum, nec non Sancti Joannis Lateranensis, & Sanctæ Mariæ Majoris de Urbe Basilicas certis vicibus visitaverint, plenissimam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, remissionem, & veniam concesserimus, prout in nostris desuper confectis Litteris plenius continetur: Cupientes ut Christianæ Nationes ex omnibus Terrarum Orbis locis in hac Urbe Nostra, in Fidei, ac Religionis unitate congregatæ, eodem pietatis, ac devotionis spiritu Basilicas prædictas quo maximo fieri poterit concursu, durante Jubilæo, visitantes, & frequentantes, tanti, & tam certi spiritualis emolumenti compotes fiant; multorum Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum exemplo adducti, Indulgentias, & Facultates ab Apostolicæ Sedis liberalitate alias emanatas, pro hoc anno suspendere; & nihilominus tum spiritualibus Fidelium per universum Orbem degentium necessitatibus Paterna Caritate consulere; tum pium devotionis fervorem erga laudabilia quædam Religionis, & pietatis opera in Christianorum animis conservare, & fovere: tum demum suffragia in Fidelium defunctorum levamen, atque subsidium erogare solita neutiquam imminuere, eorumdem Prædecessorum vestigiis insistentes, decrevimus, & constituimus.

Itaque præservatis, & firmis remanentibus Indulgentiis concessis in articulo mortis, ac facultatibus, seu Indultis illas impertiendi, seu communicandi, tam Venerabilibus Fratribus Episcopis, ac dilectis Filiis Prælatis locorum ordinariis, in vim, seu ad formam nostrarum Litterarum nonis Aprilis an. 1747. editarum, quam aliis quibuscumque communiter, aut personaliter, seu pro certo Personarum genere, gradu, aut numero, concessis, iisque pariter quas felic. record. Prædecessor noster Benedictus Papa XIII. cunctis Fidelibus salutationem Angelicam, seu alias preces de tempore mane, aut meridie, seu vespere ad Campanæ pulsum, de genu, vel juxta dierum, & temporum rationem, stando recitantibus; Item Indulgentia septem annorum, & totidem quadragenarum, quam ipse Benedictus, & novissimo Jubilæi anno durante, omnibus Christifidelibus, tam in Urbe, quam extra eam ubicumque degentibus, qui sacramentaliter confessi, & Sacra Communione refecti, vel saltem vere contriti, & cum firmo proposito confitendi Ecclesias, in quibus Augustissimum Eucharistiæ Sacramentum pro Oratione quadraginta Horarum, eo anno durante, expositum esset, devote visitassent, ibique juxta Sanctæ Matris Ecclesiæ mentem orassent, toties quoties id egissent, benigne concessit; quamque Nos etiam, illius exemplo, pro maxime ineunte Jubilæi anno, & tam pro Urbe, quam pro aliis ubique locis præsentium tenore libenter concedimus, & elargimur; Atque illis etiam, quas simi-

similis memoriæ Innocentius XI. & Innocentius XII. Romani Pontifices Prædecessores nostri fidelibus Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, cum ad Infirmos defertur, devote comitantibus, vel lumen, aut facem per alios ea occasione deferendum, seu deferendam mittentibus, similiter concesserunt; tum etiam Indulgentiis a S. R. E. Cardinalibus de Latere legatis, & Apostolicæ Sedis Nunciis, ac Episcopis in usu, seu exercitio Pontificalium, aut impertienda Benedictione, aliave forma consueta, concedi solitis; Item salvis, & firmis remanentibus Indulgentiis Altarium privilegiatorum pro Fidelibus Defunctis, aliisque eodem modo pro solis ipsis Defunctis concessis; itaque etiam aliis quibuscumque Indulgentiis, & peccatorum remissionibus, alias pro vivis concessis, ad effectum dumtaxat, ut Christifideles illas animabus Fidelium Defunctorum, quæ Deo in charitate conjunctæ ab hac luce migraverint, per modum suffragii directe applicare valeant; quas omnes, & singulas, licet pro eo quod respicit vivorum favorem, hoc Jubilæi anno durante, generaliter, ut infra suspensas, ad prædictum tamen effectum ipsius anni decursu, etiamsi in earum concessionibus hujusmodi applicandi facultas indulta non fuerit, ab omnibus utriusque sexus Christifidelibus, qui injuncta in ipsis concessionibus opera cum debitis dispositionibus impleverint, acquiri posse, concedimus, & indulgemus.

Præservatis etiam, & firmis remanentibus facultatibus Tribunalis Officii Inquisitionis adversus Hæreticam pravitatem auctoritate Apostolica instituti, ejusque Officialium, Missionariorum quoque, & Ministrorum, qui ab eodem Tribunali, seu a Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum ejusdem S. R. E. Cardinalium negotiis Propagandæ Fidei præposita, vel alias a Sede prædicta ad id deputati fuerint; & præsertim facultate absolvendi ab Hæresi illos, qui abjuratis eorum erroribus, capaces ejusmodi absolutionis redduntur; aliisque facultatibus, quæ ab Officio Pœnitentiariæ nostræ Apostolicæ Missionariis, in Locis Missionum, earumque occasione, ab ipsis exercendæ, concessæ fuerint. Item salvis, & illæsis remanentibus facultatibus tam Venerabilium Fratrum Episcoporum aliorumque Superiorum Antistitum, in suis respective Diœcesibus, circa dispensationes, & absolutiones suorum subditorum in casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis; prout ipsis a Sacra Tridentina Synodo, seu alias, etiam in publicis a jure communi Ecclesiastico, & ab eadem Apostolica Sede, pro certis personis, & casibus, indultæ, permissæque dignoscuntur, quam etiam Superiorum Ordinum Regularium, quæcumque ipsis in Regulares pariter sibi subjectis a Sede Apostolica prædicta tributæ fuerunt.

Cæteras omnes, & singulas Indulgentias, tam Plenarias, quam non Plenarias, etiam perpetuas & peccatorum remissiones, ac facultates, & indulta absolvendi, etiam a Casibus Sedi Apostolicæ reservatis, etiam in Litteris *die* Cœnæ Domini legi solitis contentis, seu relaxandi censuras, commutandi vota, aut dispensandi etiam super irregularitatibus, & impedimentis, quibusvis Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, etiam S. Joan. Hierosolymit. Domibus, Militiis, Ordinibus, etiam Mendicantium, Congregationibus, Confraternitatibus etiam Laicorum, Universitatibus, & piis Locis, illorumque Ordinibus, Capitulis, Conventibus, Magistris, Superioribus, & tam Sæcularibus, quam quorumvis etiam mendicantium Ordinum Regularibus Personis, Coronisque, Granis, Imaginibus, & Numismatibus ex Metallo, seu quacumque alia materia confectis, tam singulariter, quam universaliter per quoscumque Romanos Pontifices Prædecessores nostros, ac etiam Nos, etiam ad *instantiam Imperatoris*, Regum, Ducum, & aliorum Principum, aut ipsis etiam Imperatori, Regibus, Ducibus, & Principibus, vel aliis quacumque alia mundana, vel Ecclesiastica Dignitate fulgentibus, etiam ad instar Jubilæi, aut alias quomodocumque, & ex quibusvis causis, & occasionibus, sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clausulis, & decretis, etiam Motu proprio, & ex certa scientia, ac alias quomodolibet concessas, & concessa, quorum omnium tenores, formas, derogationes, & Decreta præsentibus pro expressis haberi volumus, Auctoritate Apostolica de eorumdem Fratrum consilio, & assensu, ac potestatis nostræ plenitudine, suspendimus, & suspensas, ac suspensa esse declaramus, easque, & ea, eodem anno durante, nulli prodesse, nec suffragari debere; Irritum quoque, & inane decernimus. si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Quo circa per præsentes auctoritate Apostolica præcipimus, & mandamus, ne interim, præter superius expressas, aliæ, quam indicti a Nobis prædicti Jubilæi, Indulgentiæ, sive publice, sive privatim, quovis prætextu ubivis locorum, & gentium sub excommunicationis

eo ipso incurrendæ, aliisque arbitrio Ordinariorum infligendis pœnis, publicentur, vel nuncientur, aut in usum demandentur.

Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, nec non Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Ordinum, Congregationum, Hospitalium, Confraternitatum, Universitatum, Collegiorum, & Locorum, aliorumque prædictorum, etiam juramento, Confirmatione Apostolica, vel quavis infirmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus; privilegiis quoque, exemptionibus, & Indultis Apostolicis illis, eorumque Superioribus, & Personis, ac aliis quibuscumque per eosdem Romanos Pontifices Prædecessores nostros, ac Nos, & dictam Sedem ejusque Legatos sub quibuscumque tenoribus, & forma, ac cum quibusvis clausulis, & decretis, & ex quibusvis causis concessis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, etiamsi in illis caveatur expresse, quod sub similibus, vel dissimilibus suspensionibus nequaquam comprehendantur, nisi de illis specialis, & individua mentio fiat, illis alias in suo robore permansuris, ad effectum præmissum, hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, cœterisque contrariis quibuscumque.

Et quia difficile nimis esset, præsentes, quocumque ubi illis opus fuerit, perferri, volumus earum exemplis, etiam impressis, Notarii publici manu, & sigillo Personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ, obsignatis, eamdem prorsus fidem in judicio, & extra ubique Locorum adhiberi, quæ adhiberetur præsentibus, si essent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo Septingentesimo quadragesimo nono, Sextodecimo Kalendas Junii, Pontificatus Nostri Anno Nono.

D. Cardinal. Passioneus.

39 Indulgentiam plenariam, quatenus ipsa significat remissionem totius pœnæ debitæ pro peccatis, obtineri etiam Anno Sancto a Profitentibus in Religione, recte tradit Doctissimus P. Viva *de Jubilæo quæst.* 4. *art.* 5. *n.* 1. post Sanchez *lib.* 5. *Summ. cap.* 5. ex Navarr. & aliis. Et ratio est, quia, ut colligitur ex Sanctis Patribus, Regularis Professio æquivalet Baptismo, quatenus virtute maximæ satisfactionis in eo opere contentæ, dum quis sibi, ac sæculo moritur, obtinet, ex opere operantis omnem omnino remissionem, ut docet S. Thomas 2. 2. *quæst.* 189. *art.* 3. *ad* 3. Unde suo modo plenariam Indulgentiam assequitur, quamvis non illam, quam Pontifex de Thesauro Ecclesiæ concedit ad pleniorem se-
curitatem. Quæ doctrina valet utique etiam 40
pro Anno Sancto, ut docet & eruditissimus P. Gobat *tom.* 2. *de Jubilæo tract.* 3. *cap.* 50. *num.* 57. addens quod porro censet Rodriquez *tom.* 2. *qq. Regul. q.* 88. *art.* 1. Indulgentiam plenariam promissam ingredientibus Religionem obtingere non tantum iis, qui vota Religionis substantialia emittunt, sed etiam qui Novitia-
tum ingrediuntur; Quod Viva *loc. cit.* scite 41
dicit intelligendum etiam esse de iis, qui post biennium Novitiatus emittunt tria vota simplicia in præclarissima sua Societate Jesu, quippe isti etiam in vero statu Religioso constituuntur, & ex parte sua in perpetuum moriuntur sæculo, se, suaque Deo, mancipantes sub obedientia Superioris.

Quinimmo Viva *loc. cit. num.* 2. addit, pro- 42
babile videri posse alicui, ut notat Gobat *loc. cit.* quamvis ipse non subscribat, quod Indulgentia plenaria a Pontifice concessa obtineatur Anno Sancto ab emittentibus Professionem Regularem, quia sicuti *ex cap. In generali* 81. *de Regulis juris in* 6. *In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus*; ita nec in generali prohibitione (atque adeo in suspensione Indulgentiarum) veniunt eæ Indulgentiæ, quas Pontifex in specie non esset verisimiliter suspensurus; Talis autem videtur esse hujusmodi Indulgentia. Tum quia non obstat fini, ob quem aliæ suspenduntur, nempe ne ob id præpediatur accessus ad Urbem. Tum quia prædicta Indulgentia est omnino speciali nota digna, & majori longe jure, quam ulla alia conceditur. Ast vero ego non auderem absolute negare, sicut non audet Gobat *loc. citat.* quin verbis Pontificis adeo specialibus, simul & generalibus comprehendatur reipsa suspensio etiam dictæ Indulgentiæ pro vivis, maxime cum nunc ex concessione Benedicti XIII. & XIV. possit applicari pro defunctis, nisi aliter declarent successores Pontifices.

Post breve tempus intra ipsum Annum San- 43
ctum solebat alias emanare Pontificia Notificatio, qua declarabatur quales Indulgentiæ intelligerentur in Anno Sancto suspensæ, vel non, prout patet supra *num.* 29. & 30. de notificationibus Clemen. X. & Innocent. XII. nec non *num.* 31. de declaratione Benedicti

XIII. At pro novissimo Anno Sancto 1752. Benedictus XIV. dictas Notificationes, seu declarationes inseruit eidem Bullæ suspensionis indulgentiarum supra allatæ, ut ibi videri potest.

44 Intra eumdem Annum Sanctum emanare contigerit nova quædam Bulla, vi cujus Monialibus, Anachoretis, atque Eremitis, nec non infirmis, & carceratis sub ipso Anno Sancto conceduntur Indulgentiæ, & Gratiæ Magni Jubilæi, dummodo alias parati essent Romam ire ad lucrandum Jubilæum, si hoc impedimento non detinerentur, & dummodo pia Christianæ pietatis, & caritatis opera peragant, ab Ordinariis Locorum, aut Monialium, & Eremitarum Superioribus, vel de eorum mandato a prudente Confessario, & in Alma Urbe a Pontificis Vicario, seu ejus Vicesgerente præscribenda; Et conceditur pariter in eadem Bulla facultas supradictis Personis eligendi Confessarium, sive Sæcularem, sive Regularem cujusvis Ordinis, ab Ordinariis locorum ad id probatum, a quo possint, etiam a reservatis in Bulla Cœnæ absolvi. Sic tradunt Gobat *loc. cit. cap. 6.* ubi adducit exemplar hujusmodi Bullæ editæ ab Innocentio X. anno 1650. eamque in omnibus erudite explanat; & Viva *loc. cit. qu. 7.* per varios Articulos eam egregie elucidans, Franciscus Van-Rast *in Opusculi de Indulgentiis qu. 8.* Massæus Kresslinger *loc. cit. addition.* 10. adducens similem concessionem etiam factam a Benedicto XIII. Constitut. incip. *Pontificia solicitudo* edita 12. Januarii 1725.

45 Attamen hucusque dicta sunt intelligenda, nisi aliter Pontifices pro tempore existentes statuerint, & declaraverint, cum semper sit exacte observanda Bulla laudati Pontificis Ben. XIV. tempore Anni Sancti, si quid aliud diversum a suis Prædecessoribus disponat, aut expresse declarat, ut in novissima supra allata Constitutione ejusdem Pontificis, pro Anno Sancto 1750. in qua præservatis duntaxat Indulgentiis, *in §. Itaque præservatis*, enumeratis, & facultatibus *in §. Præservatis etiam*, specificatis, suspendit cæteras omnes Indulgentias, tam plenarias, quam non plenarias, etiam perpetuas, & peccatorum remissiones, ac facultates, & indulta absolvendi a Casibus Sedi Apostolicæ reservatis, seu relaxandi Censuras, commutandi vota, aut dispensandi etiam super irregularitatibus, & impedimentis per quoscumque Romanos Pontifices suos Prædecessores, ac etiam per se, quibuscumque tam singulariter, quam universaliter, ac alias quomodolibet concessas, & concessa, ut plenius, ac fusius in ipsa §. Cæterum autem. Vide supra omnia in ipsa statuta, & exacte observa.

Subnectitur Bulla novissime emanata a Benedicto XIV. concedente Monialibus, Anachoretis, atque Eremitis, nec non infirmis, carceratis, captivis, aliisque in ipsa specificatis, sub ipso Anno Sancto Indulgentias, & Gratias Magni Jubilæi, ut sequitur.

BENEDICTUS EPISCOPUS,

Servus Servorum Dei

Ad futuram rei memoriam.

PAterna Caritas urget Nos, ut omnium Nostrorum, Ecclesiæque Filiorum pia vota non tam oblata Nobis benigne suscipere, quam animo vis concepta prævertere, eisque recluso Apostolicæ liberalitatis thesauro occurrere studeamus. Dum itaque frequentes ex omni Christiani Orbis Regione Fideles ad Nostram hanc Urbem, & ad Beatorum Apostolorum limina, pro indicto a Nobis imminentis Anni Sancti Jubilæo consequendo, partim jam advenientes intuemur, partim venturos accipimus, ad complures alios utriusque sexus Christifideles mentis Nostræ oculos convertimus, qui non minori devotionis spiritu incensi, vel etiam animarum suarum necessitatibus impulsi, hujusmodi iter avide aggrederentur, nisi eos aut susceptum sanctioris vitæ propositum certis locorum spatiis affigeret, aut ineluctabilis captivitas, vel corporalis infirmitas detineret. Horum Nos fidei; ac desideriis favere, nec non spiritualibus indigentiis consulere, simulque pias preces, supplicationesque eorum omnium, inter quos Evangelicæ perfectionis sequaces animæ, lectissima portio Dominici gregis, connumerantur, Nostris, congregatæque Nobiscum Fraternitatis obsecrationibus, ad exorandam Omnipotentis Dei misericordiam adjungere cupientes; præsentium Litterarum tenore opportunas rationes præscribere decrevimus, per quas tam Viri, quam Mulieres, in Eremis, Monasteriis, & Religiosis Domibus assidue vitam degentes, seu in custodiis, & carceribus detenti, aut morbis, & infirmitatibus procul ab Urbe impediti, etiam ad ipsam Urbem non accedentes, nempe Sacras Apostolorum memorias, & Patriarchales ejusdem Urbis Basilicas respective visitantes, permissorum absolutionum concessique a No-

Nobis plenarii Jubilæi participes effici valeant.

Ut autem nemini dubium oriri possit, quænam personæ sub harum Litterarum providentia comprehendantur; in primis Moniales omnes, quæcumque solemnia Religionis vota emiserunt, & in Monasteriis sub perpetuæ Clausuræ legibus, sive Locorum Ordinariis, sive Regularibus Superioribus, sive Apostolicæ Sedi immediate subjectæ vivunt, earum quoque Novitias, aliasque Virgines, seu Mulieres sæculares, Educationis, aut alia de causa, cum opportunis licentiis, in eisdem Monasteriis habitantes; Item Monasteriorum hujusmodi Moniales, quæ aliquando ad eleemosynas colligendas ex eorumdem Clausura egrediuntur; nec non oblatas in communitatibus viventes, quarum institutum ab hac Apostolica Sede approbatum existit, cum earum pariter Novitiis, Educandis, aliisque cum ipsis conviventibus, licet rigorosæ Clausuræ legibus adstrictæ non sint; Tertiarias quoque sub uno, eodemque tecto collegialiter viventes, una cum earum Novitiis, Educandis, aliisque Sæcularibus Personis, in earum societate viventibus, quamvis rigorosam clausuram non observent, earumque Institutum nec unquam ad hunc diem ab Apostolica Sede approbatum aut confirmatum extiterit, neque pro approbato præsentis concessionis vigore, in posterum haberi debeat; Ac denique Puellas, atque Mulieres in Conservatoriis degentes; quamvis nec Monialium, nec Oblatarum, nec Tertiariarum numero habeantur, nec Clausuræ legibus subjectæ sint tam in Urbe, quam extra eam ubique locorum, & gentium existentes, præsentis concessionis favoribus uti, & gaudere posse volumus, & declaramus.

Item Anachoretas, & Eremitas, non quidem eos, qui nullis Clausuræ legibus adstricti, sive collegialiter, & in societate, sive etiam solitarii, sub Ordinariorum etiam regimine, certisque legibus, aut regulis obtemperantes, vivunt; sed eos, qui in continua, licet non omnimode perpetua, Clausura, & solitudine, contemplativæ vitæ exercitiis dediti, alter ab altero seorsim degunt, etiamsi Monastici, aut Regularis Ordinis, & Instituti Professores existant, uti Cistercienses aliquot, & Carthusienses Monachi, & Eremitæ Sancti Romualdi in more habent, sub hujus concessionis amplitudine volumus comprehensos.

Ad eos etiam utriusque sexus Christifideles, qui in captivitate apud hostes quoquomodo existunt, nec non ad eos, qui ubique locorum, ex civilibus, aut criminalibus causis in carceribus tam Episcoporum, aliorumque Ecclesiasticorum Superiorum, & Tribunalium, quam sæcularium Principum, & Magistratuum, & ad Regulares, qui in carceribus Claustralibus detinentur, vel quia nondum eorum causæ expeditæ sint, vel quia tempus pœnæ eisdem impositæ non adhuc sit elapsum, quive ex Superiorum quorumcumque præcepto, aliquem locum, aut Civitatem, carceris, & custodiæ, seu exilii, & deportationis loco habent; ac demum ad eos, qui in Triremibus, seu alibi, ad opus damnati, eique addicti reperiuntur, ejusdem præsentis concessionis gratiam misericorditer extendimus. Pro iis tamen, qui carceribus Tribunalis Sanctæ Inquisitionis inclusi ubicumque detinentur, ea, quæ paternæ providentiæ Nostræ opportuna videbuntur, per organum ipsius Inquisitionis Officii præscribere non omittemus.

Denique ad Infirmos pariter utriusque sexum, tam Laicos, quam Ecclesiasticos, sive sæculares, sive cujuslibec Ordinis, Congregationis, & Instituti Regulares, qui nempe extra Urbem actu aliqua laborant corporis infirmitate, a qua juxta Medicorum judicium, non ita tempestive liberari poterunt, ut intra ipsum Jubilæi annum ad Urbem conferre se valeant, vel qui licet ex hujusmodi infirmitate convaluerint, non tamen sine gravi incommodo, & recidivæ periculo, Romanum iter conficere possent; quive etiam habitualiter infirma valetudine utuntur; adeo ut iter hujusmodi suscipientes, in actualem facile morbum, aliudve grave corporis incommodum incidere possent; ac demum ad senes septuagenario majores; quæcumque inferius præsentibus Litteris respective statuentur, spectare, & pertinere volumus pariter, & declaramus.

Hos itaque omnes, & singulos monemus, hortamur, & obsecramus in Domino, ut peccata sua in amaritudine animæ recolentes, totoque cordis affectu detestantes, salutari Pœnitentiæ Sacramento, & congruis satisfactionis operibus conscientias suas expiare curent, tum ad vivificum Divinæ mensæ convivium innocentiæ, & caritatis stola ornati, reverenter accedant; Deumque Optimum Maximum, per Unigenitum Filium ejus, ac per merita Beatissimæ Virginis Mariæ, & Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, omniumque Sanctorum, juxta Nostram, Ecclesiæque mentem, enixis precibus orent, pro ejusdem Sanctæ Ecclesiæ exaltatione, hæresum extirpatione,

ne, Catholicorum Principum concordia, & totius Christiani Populi tranquillitate, & salute; in eumque finem alia, tum voluntaria, tum sibi in locum Visitationis quatuor Basilicarum Urbis ab Ecclesiasticis Superioribus, ut infra, injungenda, Religionis, pietatis, aut caritatis opera, devote peragant, & exequantur.

Nos enim Venerabilibus Fratribus Episcopis, aliisque Locorum Ordinariis, per præsentes committimus, & demandamus, ut Monialibus, Oblatis, Tertiariis, aliisque superius expressis Puellis sive Mulieribus, tam sibi, quam Nobis, & Sedi Apostolicæ immediate subjectis, in eorum Civitatibus, Diœcesibus, & Territoriis existentibus; Anachoretis quoque, & Eremitis, Carceratis, & morbo, seniove affectis, eorum jurisdictioni respective subjectis, atque etiam ab illa exemptis, quatenus Sæculares Personæ, aut extra Claustra forsan cum debitis licentiis Regulares existant; Regularibus autem Prælatis, & Superioribus, ut subditis sibi Monialibus, & si quæ sint Oblatæ, aut Tertiariæ ipsorum regimini subjectæ, & ab Ordinariorum jurisdictione exemptæ, earumque Novitiis, aliisque in earumdem Monasteriis, & Communitatibus, ut supra, degentibus extra Urbem, nec non Religiosis Anachoretis, sive Eremitis, aliisque Religiosis in carceribus Claustralibus detentis, sive infirmis, & senibus septuagenario majoribus, congrua Religionis, pietatis, aut caritatis opera, æquabili disciplinæ, & indulgentiæ moderatione servata, sive per se ipsos, sive per prudentes Confessarios, designare, & præscribere non omittant, quæ illi, & illæ, loco visitationum quatuor Basilicarum, & Ecclesiarum intra, & extra Urbis Muros, a Nobis pro consequendo hujus Anni Sancti Jubilæo præscriptarum, juxta singulorum statum, conditionem, & valetudinem ac loci, & temporis rationes respective exequi, & implere possint, ac debeant; & quorum implementum Nos in earumdem Visitationum locum, ad effectum ipsius Jubilæi consequendi, auctoritate Apostolica commutando subrogamus. Pro Monialibus autem, Oblatis, & Tertiariis quibuscumque hujus Almæ Urbis, earumque Novitiis, nec non Puellis, aut Mulieribus tam in prædictarum Monasteriis, & Communitatibus, quam in Conservatoriis ipsius Urbis degentibus, & pro Carceratis in ejusdem Urbis carceribus, volumus, ut ad Dilectum Filium Nostrum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, nostrum in ipsa Urbe, ejusque Districtu Vicarium in Spiritualibus Generalem, ejusve Vicesgerentem dumtaxat, hujusmodi operum designationem, sive per se ipsos, sive per prudentes Confessarios, facere, omnino spectet, atque pertineat.

Itaque de Omnipotentis Dei misericordia, & prædictorum Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, ex concessa Nobis, licet immerentibus, suprema ligandi, atque solvendi potestate, omnibus, & singulis præfatis Monialibus, Oblatis, Tertiariis, aliisque Puellis, sive Mulieribus in Monasteriis, ac Religiosis, piisve Communitatibus viventibus, Anachoretis, Eremitis, nec non utriusque sexus Captivis, & in Carcere, sive in Custodia detentis, atque Infirmis, & senibus, vere pœnitentibus, & intra præsens Jubilæi Annum rite confessis, ac Sacra Communione refectis; Deumque Optimum Maximum, ut supra dictum est, orantibus; aliaque sibi in locum Visitationis prædictæ injungenda opera, in locis, in quibus extiterint, devote adimplentibus; atque etiamsi, eorumdem operum executione suscepta, ipsos ante integrum eorum implementum ex hac vita migrare contigerit; plenissimam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, veniam, & remissionem, etiam duabus vicibus intra ipsius Anni Sancti decursum; si omnia præmissa opera injuncta iteraverint; per eorum singulos consequendam non secus ac ipsi, & eorum quilibet, præmissa in hac Alma Urbe exequentes & quatuor Basilicas ejusdem urbis, pro quibus visitandis Jubilæum ipsum, & Indulgentia per Nos concessa fuit, eodem Jubilæi Anno, diebus ad id statutis, personaliter visitantes, consequerentur, & consequi possent, tenore præsentium, ac de Apostolicæ liberalitatis amplitudine, concedimus, & elargimur.

Eisdemque Monialibus, earumque Novitiis, ut, ad effectum præsentium, & pro prima vice duntaxat, Confessarios Presbyteros sæculares, vel cujusvis Ordinis Regulares, a Locorum respective Ordinariis ad audiendas Monialium Confessiones approbatos quoscumque, ceteris autem supradictis Anachoretis, Eremitis, nec non Oblatis, Tertiariis, aliisque Puellis, & Mulieribus in Monasteriis, & Religiosis, ac Piis Communitatibus, seu Conservatoriis conviventibus, & Christifidelibus captivitate, carceratione, aut custodia, Infirmitate, aut senectute impeditis tam Laicis, quam Ecclesiasticis Sæcularibus, & cujusvis Ordinis, Congregationis, & Instituti etiam specialiter nominandi Regularibus, ut ad effectum hujus-

modi, & pro prima pariter vice duntaxat, Confessarios Presbyteros Sæculares, sive cujusvis, etiam diversi Ordinis Regulares, ab Ordinariis similiter, in quorum Civitatibus, Diœcesibus, & Territoriis Confessiones hujusmodi excipiendæ erunt ad personarum Sæcularium Confessiones audiendas approbatos quoscumque, eligere valeant; utque Confessarii sic electi, illorum Confessionibus diligenter auditis eos, & eorum quemlibet a quibusvis peccatis, criminibus, & delictis, quantumcumque gravibus, & enormibus, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, etiam in Bulla die Cœnæ Domini legi solita, contentis, absolvere, injuncta ipsis pœnitentia salutari, aliisque juxta Canonicas sanctiones, rectæque disciplinæ regulas injungendis; ac præsertim quoad illos in carceribus detentos, quorum Criminales Causæ nondum conclusæ sunt, iisdem serio admonitis de obligatione, qua tenentur Judicibus super eorum delictis legitima auctoritate eos interrogantibus, veritatem aperire; quodque hoc animi proposito carentes absolutionem sacramentalem nullo fructu, quin potius majori animarum suarum damno, susciperent; Si autem cum hujusmodi veritatis fatendæ proposito, aliisque debitis dispositionibus, peccata sua rite confiteantur, absolutio, quam a Confessario obtinuerint, ipsis in foro interno utilis sane, & salutaris existet, nullatenus vero in foro externo ad temporales promeritas pœnas evitandas prodesse poterit; Utque præterea Confessarii a Monialibus, Oblatis, Tertiariis, aliisque Puellis, & Mulieribus supradictis ad præmissum effectum electi, iisdem Monialibus, intra Monasteria Clausulæ legibus subjecta solemniter Professis, vota quæcumque post Professionem emissa, & cum earum observantia Regularis compatibilia, dispensando commutare; Oblatis vero, Tertiariis, & tam istarum, quam prædictorum Monasteriorum Novitiis, cæterisque Puellis, sive Mulieribus Sæcularibus in eisdem Monasteriis, & Oblatarum, aut Tertiariarum Domibus, & Communitatibus, nec non in Conservatoriis quibuslibet, Educationis, Convictus, aliave causa, & ratione, cum debitis licentiis, commorantibus, omnia, & quæcumque Vota, exceptis illis, quæ Nobis, & Apostolicæ Sedi reservata sunt, etiam dispensando commutare, easque omnes, & singulas, facta commutatione hujusmodi, ab emissorum Votorum, etiam juratorum, observantia, absolvere possint, & valeant; dicta auctoritate Apostolica, & earumdem tenore præsentium, misericorditer in Domino concedimus, & indulgemus.

Non obstantibus nostris super Indictione Jubilæi præsentis Anni in hac Alma Urbe, & super suspensione Indulgentiarum, & Facultatum eodem Jubilæi Anno vertente, nec non Prædecessorum Nostrorum de Indulgentiis non concedendis ad instar, aliisque Apostolicis, & in Universalibus, Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis Constitutionibus, Ordinationibus, & Reservationibus etiam in eadem Bulla Cœnæ contentis, nec non quorumcumque, etiam Mendicantium, & Militarium Ordinum, Congregationum, Societatum, & Institutorum, etiam Societatis Jesu, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, legibus, usibus, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus, Privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apostolicis eisdem concessis, præsertim in quibus caveatur expresse, quod alicujus Ordinis, Congregationis, Societatis, & Instituti hujusmodi Professores extra propriam Religionem peccata sua confiteri prohibeantur. Quibus omnibus, & singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, & individua mentio facienda, vel alia exquisita forma ad id servanda foret, hujusmodi tenores pro insertis, & formas pro exactissime servatis habentes, pro hac vice, & ad præmissorum effectum dumtaxat plenissime derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Cæterum Venerabiles Fratres Episcopos aliosque Locorum Ordinarios hortamur, ut, Nostræ & Apostolicæ Sedis benignitatis exemplo permoti, Confessariis a præmissis omnibus ad earumdem præsentium effectum respective eligendis, facultatem absolvendi eosdem a casibus eisdem Ordinariis respective reservatis, impertiri non recusent.

Volumus autem, &c.

Nulli ergo omnino &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo septingentesimo quadragesimo nono, Decimo septimo Kalendas Januarii, Pontificatus Nostri Anno Decimo.

D. Card. Passioneus.

J. Datarius.

47 Essendosi degnata la Santità di Nostro Sig. Papa Benedetto XIV. approvare, e confermare il Decreto della Sacra Congregazione delle Indulgenze, e Sagre Reliquie emanato ad istanza de' Divoti dell' Anime del Purgatorio sotto li 6. Aprile dell' Anno 1745. in vigore del quale si concede l' Indulgenza di sett' anni, ed altrettante Quarantene con la facoltà di poterla applicare per modo di suffragio alle suddette Anime del Purgatorio a tutti li Fedeli dell' uno, e dell' altro sesso, i quali o nell' Italia, o nell' Isole adjacenti nelli tre ultimi giorni della settimana Santa, cioè Giovedì, Venerdì, e Sabbato Santo divotamente si occuperanno per lo spazio d' un' ora continua in Orazione ò mentale, oppure vocale a prò de' Fedeli Defonti; con potersi conseguire l' accennata Indulgenza in ciascheduno de' detti giorni dalla stessa Persona. Pertanto si rende consapevole ogn' uno de' Fedeli di sì inestimabile tesoro nuovamente dispensato da Nostro Signore, e si raccomanda alla loro pietà l' applicarsi di proposito a sì divoto esercizio, non meno meritevole per essi, che profittevole alle Anime Purganti, alle quali ne' tre suddetti giorni manca il consueto Suffragio del Sacros. Sacrificio dell' Altare.

Data questo dì 4. Marzo 1750.

Fr. G. A. Card. Vicario.

Gaspare Arciprete Ori Segr.

48 Ob generalia Comitia Ordinis Minorum de Observantia celebranda in Aracælitano Conventu Almæ Romanæ Urbis die 26. Maii dicti Anni Sancti 1750. occurrente Vigilia Pentecostes, idem Benedictus XIV. per suam Constitutionem incipientem *Pontificis omnium*, dat. 6. Martii 1749. omnibus, & singulis Fratribus Ministro Generali totius Ordinis subjectis rite confessis, sacraque Communione refectis Indulgentiam Plenariam, ac remissionem omnium peccatorum suorum pro illa vice benigne concessit.

49 Ad complementum Jubilæi Anni Sancti subjungitur hic novissima Constitutio ejusdem Benedicti XIV. merito attendenda, ut sequitur.

Extensio Universalis Jubilæi in Urbe celebrati Anno Domini Millesimo septingentesimo quinquagesimo ad Universum Catholicum orbem.

BENEDICTUS EPISCOPUS &c.

Benedictus Deus, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui dedit Nobis elapsum Jubilæi Annum, secundum desideria cordis Nostri, per omnia felicem, faustumque transigere. Repleti sumus consolatione, superabundavimus gaudio, dum toto hujus Anni decursu, Dilectorum in Christo Nostrorum Ecclesiæ Filiorum fidem, religionem, pietatemque perspeximus. Vidimus confluentes ad hanc Urbem Nostram innumeros ex omni lingua, & populo, & natione, ex omni ordine, ætate, ac sexu, Christifideles, qui ipso suo adventu, & propriæ fidei fervorem, & amplitudinem Regni Dei testabantur. Eosdem vidimus ad sacra ejusdem Urbis Templa certatim accurrentes, in spiritu contrito, & humiliato, animarum suarum expiationi consulere, & sicut olivarum novellas in circuitu Mensæ Domini, vivificæ Christianæ unitatis & pacis Sacramenta percipere. Tum etiam impigro studio, & religiosa frequentia, ab una ad alteram sæpe procedentes Ecclesiam; nunc in Constantiniana Lateranensi Basilica, SALVATORIS Nostri Clementiam, per merita ipsius *Beati* PRÆCURSORIS, ejusdemque Dilecti DISCIPULI & EVANGELISTÆ, exorantes; nunc in Liberiana Æde in Exquiliis, gloriosæ Virginis DEI GENITRICIS opem atque præsidium implorantes; nunc Sacram APOSTOLORUM PRINCIPIS Confessionem in Vaticano; nunc via Ostiensi DOCTORIS GENTIUM Martyrium osculantes, uberibusque lacrymis perfundentes pro Ecclesiæ Catholicæ pace & exaltatione, cunctorumque credentium incolumitate & salute, unanimes ferventesque preces effundere. Quo spirituali gaudio auribus Nostris audivimus ejusdem Urbis vias, & fora, areas, & colles, piis precationibus, suavibus canticis, ac Divini Nominis laudibus personare! Quoties commota sunt paterna viscera nostra, dum confertissimos vidimus Fidelium greges, Nostris pedibus circumfusos, in persona humilitatis Nostræ, Vicariam Christi potestatem venerari, ac Beati Petri Apostolatum, cujus dignitas in indigno herede non deficit, effusis filialis obsequii significationibus prosequi! His populorum flagrantibus studiis sacrorum præluxerunt exempla Pastorum, qui ad honorandam de more memoriam ejusdem Beatissimi Ecclesiæ Principis, hoc Anno potissime frequentes se contulerunt, & quorum

rum Nos splendida corona stipati, sacros Conventus maxima cum dignitate, universæque Fraternitatis ædificatione, celebravimus. Quid vero dicemus de Venerabilibus Fratribus Nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, aliisque Curiæ Nostræ Proceribus, qui piorum operum assiduitate cæteris præuntes, simulque Christianæ humilitatis exercitationibus infra quoscumque, licet abjectæ sortis, fratres sese demittentes, Christi bonus odor facti sunt universæ Civitati, & omnibus, qui fuerunt in ea? Quid demum de totius dilectissimæ Urbis Cleri, ac Populi devotione narrabimus, cujus pietatis exempla, cujus caritatis officia erga advenas & peregrinos hoc Anno præsertim largiter ac sedulo impensa, in universo mundo annuncianda fore non dubitamus? Benedicti Filii Nostri, Romanæ Urbis Cives & Incolæ, qui fecerunt hanc misericordiam cum Fratribus suis, Nos autem confitebimur Domino, quoniam benignus est, quoniam consolationes ejus lætificaverunt animam Nostram.

Sed præterea magna a nobis spes jure ac merito concepta est, eumdem clementissimum Dominum, imploratam votis Nostris misericordiam suam Nobis ostensurum, idque demum Ecclesiæ suæ largiturum fore, quod tam concordibus studiosisque obsecrationibus a se postulari concessit; ut scilicet Ecclesiam ipsam Catholicam, & Regnum Filii sui, per totum terrarum Orbem, & sanctitate, & amplitudine exaltet; ut cunctis Mundum purget erroribus; ut inter Christianos Principes concordiam, & pacem confirmet; universamque Christi sui plebem ab omni mundana adversitate defendens, ad æternæ salutis portum dirigat atque perducat. Quod ut ab eodem Deo Optimo Maximo fidentius petere audeamus, de prædictorum Fratrum Nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, decrevimus Universos Christifideles, qui ubique locorum & gentium unius Fidei communione Nobis junguntur, in hujusmodi votorum societatem adscire, apertoque largius Indulgentiarum Thesauro, efficaciter invitare; sperantes fore, ut dum ad id assequendum, animarum suarum maculas per pœnitentiam eluendo, se comparabunt, ac pio devotionis affectu ferventes, debitæque erga Sedem Apostolicam observantiæ speciem in hoc ipso præseferentes, injuncta pietatis & religionis opera exercebunt; & singuli in semetipsis id, quod pro aliis postulabunt, obtineant; & quas pro Fratribus preces supplicationesque offerent, eidem bonorum omnium largitori, innocentiæ & caritatis suæ merito commendent.

Itaque de Omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, ex suprema ligandi atque solvendi potestate, quam Nobis Dominus, licet indignis, contulit, omnibus & singulis utriusque sexus Christifidelibus, in quacumque Mundi parte existentibus, & in Apostolicæ Sedis gratia & obedientia manentibus, etiam iis, qui forsan elapso Anno Romam venerunt, ibique, seu alibi, quavis ratione, hoc idem Jubilæum a Nobis concessum adepti sunt, vere pœnitentibus & confessis, & sacra Communione refectis, qui intra sex menses, a die publicationis præsentium in qualibet Diœcesi faciendæ computandis, Ecclesiam ipsius Cathedralem, seu Majorem, aliasque tres ejusdem Civitatis, aut Loci, sive in illius Suburbiis existentes, ab Ordinariis Locorum, vel eorum Vicariis, aliisve de ipsorum mandato, designandas, semel saltem in die, per quindecim continuos, vel interpolatos dies, sive naturales, sive etiam Ecclesiasticos, nimirum a primis Vesperis unius diei, usque ad integrum ipsius subsequentis diei vespertinum crepusculum, devote visitaverint, ibique pro Sanctæ Matris Ecclesiæ exaltatione, Hæresum extirpatione, Catholicorum Principum concordia, & Christiani populi salute & tranquillitate, pias ad Deum preces effuderint, ut plenissimam ejusdem Anni Jubilæi omnium peccatorum suorum Indulgentiam, remissionem, & veniam semel consequantur, perinde ac si quatuor Basilicas, seu Ecclesias, intra & extra Urbem pro consequendo Jubilæo hujusmodi a Nobis designatas, statutis ad id diebus personaliter visitassent, & alia ad hoc requisita adimplevissent, misericorditer in Domino concedimus, & impertimur.

Navigantes vero, & iter agentes, ut, si post elapsos menses hujusmodi, ad sua se domicilia, seu alio ad certam stationem se receperint, suprascriptis peractis, & visitata totidem vicibus Ecclesia Cathedrali, vel Majori, aut Parochiali loci eorum domicilii, seu stationis hujusmodi, eandem Indulgentiam consequi possint, & valeant. Nec non prædictis Locorum Ordinariis, ut cum Monialibus, Oblatis, aliisque Puellis, aut Mulieribus, sive in Monasteriorum Clausura, sive in aliis Religiosis, aut piis Domibus, & Communitatibus vitam ducentibus, Anachoretis quoque & Eremitis, ac aliis quibuscumque tam Lai-

cis,

ac etiam Ecclesiasticis Personis, Saecularibus, vel Regularibus, in Carcere, aut Captivitate existentibus, vel aliqua corporis infirmitate, seu alio quocumque impedimento detentis, quo- minus supra expressas [illegible] [illegible] . super praecepti [illegible] [illegible] [illegible] . [illegible] ad primam Communionem admissi [illegible] etiam super Communione sumendi . dispensare , ac illis omnibus & singulis , sive per se ipsos , sive per eorum , eorumque Regularium Praelatos, aut Superiores, vel per praedictos Confessarios , alia pietatis , caritatis , aut religionis opera , in locum visitationum [illegible] , ac respective in locum sacramentalis Communionis praedictae , ab ipsis adimplenda praescribere , atque etiam Capitulis , Congregationibus , tam Saecularium , quam Regularium , Sodalitatibus , Confraternitatibus , seu Collegiis [illegible] , Ecclesias hujusmodi processionaliter visitantibus , easdem visitationes ad minorem numerum , pro suo prudenti arbitrio , reducere possint ac valeant , eorumdem tenore praesentium concedimus pariter , & indulgemus.

Insuper [illegible] Monialibus , earumque Novitiis ut ita , ad hunc effectum Confessarium quemcumque ad excipiendas Monialium Confessiones ab actuali Ordinario Loci , in quo earum Monasteria consistunt sunt approbatum ; Caeteris autem omnibus & singulis utriusque sexus Christifidelibus , tam Laicis , quam Ecclesiasticis , Saecularibus , & cujusvis Ordinis , Congregationis , & Instituti , etiam specialiter nominandi Regularibus , licentiam concedimus , & facultatem , ut sibi ad eumdem effectum eligere possint quemcumque Presbyterum Confessarium , tam Saecularem , quam cujusvis etiam diversi Ordinis & Instituti Regularem , ab actualibus pariter Ordinariis , in quorum Civitatibus , Dioecesibus , & Territoriis Confessiones hujusmodi excipiendae erunt , ad personarum Saecularium Confessiones audiendas approbatum ; qui intra dictum semestris spatium , illas , & illos , qui scilicet praefatum Jubilaeum consequi sincere , & serio statuerint , atque, ex hoc animo ipsum lucrandi , & reliqua opera ad id lucrandum necessaria adimplendi , ad Confessionem apud ipsos peragendam accedant , hac vice , & in foro conscientiae duntaxat , ab Excommunicationis , suspensionis , & aliis Ecclesiasticis Sententiis & Censuris , a jure vel ab homine quavis de causa latis , seu inflictis , etiam Ordinariis Locorum , ac Nobis , & Sedi Apostolicae , etiam in Bulla [illegible] Domini [illegible] , seu per alias quascumque Apostolicae Constitutiones [illegible] reservatis , & a Sacris Canonibus [illegible] ; necnon ab omnibus peccatis & excessibus , [illegible] gravibus , & enormibus , etiam iisdem Ordinariis , ac Nobis , & Sedi Apostolicae , ut praefertur , reservatis , injuncta ipsis poenitentia salutari , aliisque ad jure injungendis , absolvere ; necnon Vota quaecumque , etiam jurata , ac Sedi Apostolicae reservata (Castitatis , Religionis , & Obligatoriis , quae a tertio acceptata fuerint , seu in quibus agitur de praejudicio tertii , semper exceptis ; ac non poenalibus , quae praeservativa a peccato nuncupantur , nisi commutatio futura judicetur ejusmodi , ut non minus a peccato committendo refraenet , quam prior voti materia) , in alia pia & salutaria opera commutare , & cum Poenitentibus hujusmodi in Sacris Ordinibus constitutis , etiam Regularibus , super occulta Irregularitate ad exercitium eorumdem Ordinum , & ad Superiorum assecutionem , ob Censurarum violationem duntaxat contracta , dispensare possint , & valeant , Eadem auctoritate , & Apostolicae benignitatis amplitudine , concedimus & indulgemus.

Non intendimus autem per praesentes super aliqua alia Irregularitate vel publica , vel occulta , seu defectu , aut nota , aliave incapacitate , aut inhabilitate , quoquomodo contractis , dispensare , vel aliquam facultatem tribuere super praemissis dispensandi , seu habilitandi , & in pristinum statum restituendi , etiam in foro conscientiae ; neque etiam ulli Confessario facultatem absolvendi Complicem in quolibet inhonesto contra sextum Praeceptum peccato ; aut Complici , Confessarium hujusmodi ad effectum praesentium eligendi licentiam impertiri ; ut jam in aliis Nostris Literis incipient. *Sacramentum Poenitentiae* : Anno Incarnationis Dominicae Millesimo septingentesimo quadragesimo primo , Kalendis Junii , Pontificatus Nostri Anno Primo editis , generaliter declaratum fuit ; neque demum easdem praesentes iis , qui a Nobis & Apostolica Sede , vel ab aliquo Praelato , seu Judice Ecclesiastico , nominatim Excommunicati , suspensi , interdicti , seu alias in sententias , & censuras incidisse declarati , vel publice denunciati fuerint , nisi intra tempus dictorum sex mensium satisfecerint , & cum partibus , ubi opus fuerit , concordaverint , ullo modo suffragari posse , aut debere.

Ce-

Cæterum, si qui post inchoatum, hujus Jubilæi consequendi animo, præscriptorum operum implementum, morte præventi, præfinitum Visitationum numerum complere nequiverint; Nos piæ promptæque illorum voluntati benigne favere cupientes, eosdem vere pœnitentes & confessos, ac Sacra Communione refectos, prædictæ Indulgentiæ & remissionis participes perinde fieri volumus, ac si prædictas Ecclesias diebus præscriptis reipsa visitassent. Si qui autem, post obtentas, vigore præsentium, absolutiones a censuris, aut votorum commutationes, seu dispensationes prædictas, serium illud, ac sincerum, ad id alias requisitum, propositum ejusdem Jubilæi lucrandi, ac proinde reliqua ad id lucrandum necessaria opera adimplendi, mutaverint; licet propter id ipsum a peccati reatu immunes censeri vix possint, nihilominus hujusmodi absolutiones, commutationes, & dispensationes ab ipsis cum prædicta dispositione obtentas, in suo vigore persistere decernimus ac declaramus.

Ut autem hujus consilii Nostri, quod pro totius Populi Christiani salute & sanctificatione suscepimus, optatum consequamur effectum, maxima, post Deum, fiducia Nobis reposita est in Venerabilium Fratrum Nostrorum Ecclesiæ Dei Antistitum cooperatione & sedulitate. Itaque omnes Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Ordinarios Locorum Prælatos, sive Ordinariam localem jurisdictionem, in defectum Episcoporum & Prælatorum hujusmodi, legitime exercentes, gratiam & communionem Sedis Apostolicæ habentes, per nomen Domini Nostri, & Pastorum Principis JESU CHRISTI, & per Caritatem Ecclesiæ ipsius Sponsæ, hortamur, rogamus, atque etiam Apostolica auctoritate ipsis injungimus, ut simul ac præsentium Litterarum exempla ad eorum manus pervenerint, non solum easdem solemniter publicare, & in reliquis sibi superius injunctis exequi non prætermittant; verum etiam omni studio adnitantur, ut Fideles sub eorum regimine constituti, oblatam sibi occasionem reformationis, reconciliationis, & sanctificationis, cum gaudio suscipiant; ac se Apostolicæ Sedis favoribus & gratiis dignos exhibentes, has ipsas in uberrimum animarum suarum, Ecclesiæque universæ fructum convertant. Quid jam ab ipsorum Antistitum zelo, in præparandis ad Universalis Jubilæi acquisitionem subjectis sibi plebibus, præstari optaverimus, dudum eisdem per Apostolica scripta ex hac Sede directa significavimus. Quid vero Nos ipsi in hac Urbe nostra, in eumdem finem, præstiterimus, ad eorum notitiam perlatum fuisse putamus. Quo demum pietatis fructu, quo religionis exemplo, in hac ipsa Urbe, benedicente Domino, celebrata fuerit ipsius Jubilæi solemnitas, nullum Terræ angulum latere arbitramur. Merito igitur ab iisdem Ecclesiarum Pastoribus expectamus, & petimus, ut attendentes ad Petram, ex qua excisi sunt; suam cum Romana Ecclesia unitatem, & communicationem in hoc etiam ostendere gestiant, ut singuli in suis Civitatibus, & Diœcesibus id efficere curent, quod ipsa Ecclesiarum Mater, pro totius Catholicæ Societatis profectu & incremento, pro Christiani Populi emendatione & salute, expetit; quod eadem Romana Ecclesia illustribus exemplis commonstrat & docet. Omnes itaque Pastoralis solicitudinis curas in id impendant, ut commissos sibi Populos, in ejusdem disciplinæ puritate, Christianæque pietatis favore concordes exhibeant; unusque per omnes Catholicas Ecclesias bonorum operum splendor appareat; ut omnium Fidelium consentientibus precibus exoratus Omnipotens Pater, Ecclesiam suam miseratione continuata emundet, defendat, & amplificet; Supremos Principes, qui ejus ordinatione in sublimitate sunt, cœlestibus benedictionibus cumulet; universosque credentes, per viam pacis, & per mandatorum suorum semitas, ad æternam salutem, quam Nobis Unigenitus ipsius Filius promeruit, gratiæ suo munere perducat. Tunc demum gaudium nostrum plenum erit, ipsique Ecclesiarum Pastores de profectu sanctarum Ovium una Nobiscum exultatione gaudebunt.

Carissimos denique in Christo Filios Nostros, Imperatorem electum, ac Reges, & Principes omnes Catholicos, quorum plerique pro hujus Jubilæi ad eorum Regna atque Dominia extensione, suum Nobis desiderium significarunt, quum satis intelligere non dubitemus, ex hoc salutari opere in eorum Ditionibus exequendo, cum piæ conversationis augmento sinceræ erga ipsos obedientiæ studium, in populis eorum Ditioni subjectis magis magisque firmatum iri; Divinæque propitiationis auxilium, ad ipsorum Dominantium, eorumque Principatuum prosperitatem & pacem efficacius implorari; Idcirco eosdem omnes & singulos fidentius hortamur atque rogamus, ut omnia adjumenta & auxilia præstent dictis Ecclesiarum Prælatis, ad hoc

ut

ut pium hujusmodi opus aptissimis mediis promovere, & ad optatum finem perducere valeant.

Præsentes quoque Litteras per omnia validas, & efficaces existere, suosque plenarios effectus, ubicumque per dictos Ordinarios Ecclesiarum Præsules publicatæ, & executioni mandatæ fuerint, sortiri & obtinere, omnibusque Christifidelibus in Apostolicæ Sedis gratia & obedientia manentibus, in hujusmodi locis commorantibus; sive ad illa postmodum ex navigatione & itinere se recipientibus plenissime suffragari volumus, atque decernimus; Non obstantibus de Indulgentiis non concedendis ad instar, aliisque Apostolicis, & in Universalibus, Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis Constitutionibus, Ordinationibus, & generalibus, seu specialibus absolutionum, seu relaxationum, ac dispensationum reservationibus, etiam in prædicta Bulla Cœnæ contentis; nec non quorumcumque, etiam Mendicantium, & Militarium Ordinum, Congregationum, Societatum, & Institutorum, etiam Societatis Iesu, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, legibus, usibus, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus, Privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apostolicis eisdem concessis, præsertim in quibus caveatur expresse, quod alicujus Ordinis, Congregationis, Societatis, & Instituti hujusmodi Professores extra propriam Religionem peccata sua confiteri prohibeantur. Quibus omnibus, & singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, & individua mentio facienda, vel alia exquisita forma ad id servanda foret, hujusmodi tenores pro insertis, & formas pro exactissime servatis habentes, pro hac vice, & ad præmissorum effectum dumtaxat, plenissime derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Volumus autem, &c.

Nulli ergo omnino, &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo septingentesimo quinquagesimo, Octavo Kalendas Januarii, Pontificatus Nostri Anno Undecimo.

D. Card. Passioneus.

50 Ad uberiorem intelligentiam allatæ Constitutionis de extensione universalis Jubilæi, juvat hic subnectere plura dubia per varias suas Apostolicas Litteras sub eodem vigilantissimo Summo Pontifice resoluta, & explanata; Cum enim ipse per suam Constitutionem incip. *Celebrationem Magni Jubilæi*, moneat omnes locorum Ordinarios, ut ad removendas omnes difficultates, & controversias a Theologis Moralibus de Anni Sancti Jubilæo excitatas, ad suas Apostolicas Litteras recursum habeant, & præsertim ad Constitutionem incip. *Convocatis*, & ad Epistolam italice impressam incip. *Fra le fatiche*, in quibus plurima ad hujusmodi controversiarum, & difficultatum solutionem adnotata reperiuntur, hinc juxta illas variorum dubiorum solutio, exponendo breviter specialiores Bullæ particulas, hic traditur.

51 Et in primis quod per ly *Vere pœnitentibus, & confessis*, indicatur non sufficere pro Jubilæo lucrando Confessionem in voto, sive actum Contritionis dumtaxat cum proposito non peccandi de cætero; cum sub nomine *Pœnitentis* contritus importetur, & sub nomine *Confessi* eademmet actualis Confessio Sacramentalis demonstretur, & exquiratur: Hancque opinionem firmat Benedictus XIV. in laudata Epistola *Fra le fatiche n. 6.* eamque Ecclesiæ sententiam appellat, memorando ibi responsum Congregationis Indulgentiarum, *pro Missionariis*, qui Confessario carentes, Indulgentiam plenariam consequi non poterant, quibus Clemens XII. nova speciali gratia solius actus Contritionis consuluit.

52 Immo ita necessario ad comparandum Jubilæum, & Indulgentiam requiritur Sacramentalis Confessio, ut ad eam teneantur etiam, qui solis peccatis venialibus, & nullo mortali sunt coinquinati; Cum enim Ecclesia pro Jubilæo opera consilii, & supererogationis præscribat, ubi Confessio operibus præscriptis annumeratur, etiam de solis venialibus pro comparanda Indulgentia fieri debet; ut tradit idem Pontifex in d. Constitut. *Convocatis* §. 46. & in dict. Epistola *Fra' le fatiche num.* 77.

53 Insuper ita pro adquirendo Jubilæo requiritur Sacramentalis Confessio, quod qui ipsam visitationibus Ecclesiarum præmisit, si istarum tempore in mortale incidat peccatum, aut peccati mortalis obliti recordetur, ut ultimum opus in gratia conficiat, teneatur iterum Sacramentaliter confiteri, nec ei sufficiat actus contritionis. Sic idem Pontifex in d. Constit. *Convocatis* §. 47. & in recensita *Epistola num.* 79. Nec sufficit Confessio voluntarie nulla, seu sacrilega, ut deducitur ex propositione 14.

inter

inter damnatas ab Alexandro VII. 24. Sept. 1665. a nobis jam ad id adducta infra *art.* 3. *num.* 25.

4 Per ly *Et sacra Communione refectis*, denotatur quod requiritur Communio Sacramentalis spiritualis in gratia facta, & non sufficit communio sacrilega, ut colligitur ex propositione 55. ex damnatis ab Innocentio XI. 2. Martii 1679. jam a nobis ad id allata *loc. c. n.* 28. & firmat Pontifex in laudata *Epistola n.* 2. qui primus pro Jubilæi Indulgentia lucranda hanc de Communione conditionem adjecit propter momenta in ejusdem Alloquutione Consistoriali descripta die 5. Maii 1749.

5 Per ly *semel saltem in die*, designatur, quod omnes quatuor statutæ Ecclesiæ visitandæ sint semel saltem in eadem die; nec sufficit unam ex ipsis uno die, & alteram altera die intra præfinitum Jubilæi tempus visitare; ut docet praxis, & ita fieri debere sancivit peculiaris Congregatio Eminentissimor. Cardinalium, & Prælatorum anno 1700. ab Innocentio XII. ad id deputata. Quod etiam expressit in sua tunc temporis notificatione Eminentiss. Cardinalis Gaspar Carpegna Romæ Vicarius, uti videre est supra in hoc *art.* 2. *num.* 30. & impræsentiarum firmat Benedictus XIV. ex valore ipsorum verborum *semel saltem in die* in Constit. incip. *Peregrinantes*, & in laudata *Epistol. num.* 11.

56 Per ly *Dies sive naturales*, *sive Ecclesiasticos*, indicatur, quod utraque dies, aut *naturalis* incip. ab una media nocte, & in alteram subsequentem desinens, aut *Ecclesiastica* incipiens a primis Vesperis unius diei usque ad integrum ipsius subsequentis diei vespertinum crepusculum, ad visitationes peragendas idonea declaratur, ut expresse idemmet Pontifex in Constitut. *Benedictus Deus* §. *Itaque*, & in d. *Epistola num.* 13.

57 Per ly *visitaverint*, quamvis satius sit intelligi Visitationes Ecclesiarum faciendas esse in gratia, sicuti & alia opera injuncta pro Jubilæo comparando; Attamen si Visitationes Ecclesiarum, & alia injuncta opera executioni mandentur cum devotione, & reverentia juxta Extravag. *Unigenitus*, & aliam *Quemadmodum*; & Constitutionem Benedicti XIV. incip. *Peregrinantes*, itaut pie disponant ad Sacramentalem Confessionem, & Communionem, idest modeste, & devote in Ecclesia colendo Deum, & venerando Sanctos, adeout actus moraliter boni dici possint, dummodo ultimum opus ex injunctis in gratia adimpleatur; certum est ab hisce sic Deo reconcilians Indulgentiam plenariam Jubilæi lucrari, ut jam tradidimus supra *art.* 3. *n.* 46. & firmat idem Pontifex cum Constitut. *Convocatis*, tum in Epistola *Fra le fatiche num.* 76. Nec officit quod in Bulla Jubilæi Confessio pro prima ex injunctis operibus recenseatur, sicque videatur Confessionem debere aliis operibus præmitti. Non officit, inquam, quia ordo verborum nequit esse regula pro ordine facti, ut ad rem nostram significat idem Pontifex in cit. *Epistola num.* 76.

Non lucrantur autem Jubilæum, qui in peccato mortali Ecclesiarum visitationes peragunt, 58
& insuper pravo fine, vel sine recta intentione, v. g. ut otientur, ut curiositati satisfaciant, & id genus alia, ab intento comparandi Jubilæum penitus aliena, ut recte declarat laudatus Pontifex in cit. Constit. *Convocatis*, & in d. *Epistola n.* 76.

Per ly *Pias ad Deum preces effuderint*, significat Pontifex, pro lucrando Jubilæo sufficere 59
Orationem vocalem, & quamvis laudanda sit Oratio mentalis, addendam vult aliquam vocalem in cit. Constitut. *Convocatis* §. 51. Et insuper brevem Orationem magno fervore factam satis esse declarat ad satisfaciendum fini Constitutionis *Peregrinantes*, seu Jubilæo in laudata *Epistola n.* 83. Non autem sufficere modicam Orationem acedia, aut tepore provenientem, nam cum ipsa devotionem excludat, inepta est ad Jubilæum comparandum.

Per ly *Plenissimam ejusdem Anni Jubilæi omnium peccatorum suorum Indulgentiam*, occasio- 60
nem sumit Pontifex erudite demonstrandi primis Ecclesiæ sæculis usque ad annum MCCC. Indulgentiam hanc plenariam consequi volentibus, necesse fuisse in Palæstinam se conferre ad pugnandum pro Terræ Sanctæ recuperatione, ut videre est in Concilio Claramontano, ubi Urbanus II. hanc Indulgentiam concessit; Neque aliam sæculis illis extra Terram Sanctam potuisse comparari Indulgentiam plenariam usque ad exordium decimi quarti sæculi, in quo Bonifacius VIII. illam concessit pro Anno Sancto Jubilæi. Sic laudatus Pontifex in Epistola Encyclica incip. *Celebrationem*. Quomodo autem sit intelligenda Indulgentia plena, plenior, & plenissima, jam tradidimus supra *in verb. Indulgentia artic.* 2. *num.* 9. & 10. Vide *ibi*.

Per ly *Semel consequantur*, intelligitur quod 61
Jubilæum Anni Sancti quoad facultates semel tantummodo; quoad Indulgentias vero pluries repetitis operibus injunctis intra tempus præfinitum comparari posse, ut declaravit Sanctissimus in Constitut. *Convocatis*, & in cit. *Epi-*

stola

stola n. 84. & expressit in Bulla Jubilæi *Benedictus Deus* §. *Itaque* ibi: *Indulgentiam, remissionem, & veniam semel consequantur*. Nemo tamen potest Indulgentiam Jubilæi hujus pro se acquisitam, mortuis applicare; Nam idem Pontifex *in cit. Epistola* firmat Regulam esse, non posse Indulgentias vivis concessas, pro defunctis applicari per modum suffragii, nisi id in concessione exprimatur. Generaliter autem eandem Indulgentiam plenariam, etiam repetitis operibus eadem die iterari non posse declaravit Sacra Congregatio Indulgentiarum die. 7. Martii 1678. approbante Sanct. memor. Innocentio XI. Vide supra *verb. Indulgentia art.* 3. *n.* 23. *& art.* 4. *n.* 15. *in fine*.

62 Per ly *Navigantes vero, & iter agentes*, declarat Pontifex quod navigantes, & iter agentes, seu alio ad certam stationem se recipientes, post elapsum Jubilæi tempus, possunt ipsum lucrari, visitata totidem vicibus Ecclesia Cathedrali, vel Majori, aut Parochiali loci eorum domicilii, seu stationis hujusmodi. Sic ipse expresse in eadem Bulla *Benedictus Deus* §. *Navigantes*.

63 Per ly *Super præscriptis hujusmodi visitationibus tantummodo*, determinat Sanctissimus, quod non omnia opera in Jubilæo injuncta in alia pia Opera commutari possint, sicque hanc commutationis facultatem non extendi ad Confessionem, aut communionem (exceptis nondum ad Communionem idoneis) neque ad ipsas preces in visitationibus fundendas, ut monet in laudata *Epistola num.* 53. Quinimmo tum *ibi*, tum in Constitutione *Convocatis* §. 21. pro Romano Jubilæo onerat conscientias Pœnitentiariorum, ne hac tam in minuendis, quam commutandis visitationibus abutantur; Et in Epistola Encyclica omnibus locorum Ordinariis directa, permittit, ut justis solum de causis opportunas commutationes, & reductiones concedant; Hinc clare stat, facultatem commutandi concessam se extendere tantummodo super præscriptis visitationibus, ut expresse statuitur in eadem Constitutione *Benedictus Deus* §. *Navigantes*.

64 Per ly *Alia pietatis, caritatis, aut religionis opera*, intelligendum est, quod nisi qui Jubilæi Indulgentiam largitur, aliter expresse asserat, commutatio visitationum, aut Communionis cum pueris, nequit fieri in alia opera, quibus pœnitens jam alio oneris titulo sit adstrictus, ut relatis ad id Doctorum diversis opinionibus, æquius censet Benedictus XIV. in d. Epistola *Fra le fatiche num.* 53. de Italico in latinum conversa, sic: *Æquior tamen opinio ea videtur, quæ inficiatur Indulgentiam comparari posse operibus, ad quæ alio titulo quis adstringitur; Nisi tamen, qui Indulgentiam largitur, expresse asserat, eam prædictis aliunde jam debitis operibus acquiri posse; ceu si quis inter injuncta opera, tria jejunia recenseret, eaque quatuor anni temporibus, puta Septembris, speciatim asserat esse complenda*. Ex quibus patet, quod quando Legislator absolute loquitur ad lucrandum Jubilæum, uti non possumus operibus, quæ alio titulo Deo debemus; Et paulo post arctius pro visitationibus, sic habet; *Cum nequeant pœnitenti commutari* (visitationes Basilicarum) *in pia opera, quæ alio titulo idem adimplere tenetur; Cum hic agatur de subrogatione, & juxta sancitam regulam, subrogatum ejusdem naturæ, & indolis esse debeat cum re, pro qua supponitur; Si ergo Basilicarum visitatio libera est, nullique præcepto obnoxia, sed novum onus ad Indulgentiam consequendam, subrogatum ejusdem naturæ, & speciei non erit, si jam cadat sub præcepto, si ex iis sit, ad quæ pœnitens alio titulo sit adstrictus*. Unde non videtur subsistere Auctorum opinio, qui eadem Paschali Communione, & Præcepto Communionis Paschalis & Jubilæo satisfieri posse censuerunt.

Per ly *Ad minorem numerum*, duplex potest dubium expendi. I. An si decursu temporis Jubilæi, Indultum minoritatis visitationum exiret, qui jam tot vicibus Ecclesias visitasset, quot satis essent ad implendum numerum in minoratione præscriptum, ad alias visitationes teneretur: Et respondetur, certum esse valere visitationes Ecclesiarum jam juxta minorationem completas; hac tamen adjecta conditione, quod post minorationem adhuc semel quatuor designatæ Ecclesiæ unica die visitentur. II. An qui aliquibus vicibus jam Ecclesias visitavit ante Indultum minorationis, post idem possit jam ante factas numerare pro iis, quæ in minoratione restringuntur? Et respondetur, certum esse jam factas visitationes Ecclesiarum, numerum ingredi in minoratione præscriptum. Ita sancit, & firmat idem Pontifex in recensita *Epistola num.* 82. & in citat. Constitutione *Convocatis* §. 50.

Per ly *Insuper iisdem Monialibus, earumque Novitiis*, explicat Pontifex eos solummodo posse Moniales, & Novitias eligere Confessarios, quos actualis loci Ordinarius, vel universaliter, vel pro aliquo peculiariter Monasterio approbavit, nec postea reprobavit; Sic in eadem Bulla *Benedictus Deus* §. *Insuper*, & in Epistola Encyclica *Celebrationem* §. *Cum*-

Cum autem Nos; declarans insuper electionem hanc esse debere ad effectum Jubilæi consequendi, his verbis: *Licere Monialibus, earumque Novitiis in hoc præsenti Jubilæo ad effectum ejusdem Jubilæi consequendi Confessarium eligere ab actuali Ordinario loci, etiam pro alio Monasterio vel pro Monialibus in genere approbatum*.

Per ly *Regularibus*, declarat Sanctissimus posse Regulares cujusvis Ordinis, Congregationis, & Instituti, etiam specialiter nominandi, tempore Jubilæi sine proprii Superioris facultate sibi eligere pro suo arbitrio quemcumque Confessarium, sive Sæcularem, sive Regularem cujusvis Ordinis, approbatum ab Ordinario loci ad personarum sæcularium Confessiones audiendas. Sic expresse in eadem Constitut. *Benedictus Deus* §. *Insuper*. Nec valet dicere, quod sicuti Regulares sine sui Superioris facultate non possunt extra suum Ordinem Confessarium eligere vigore Bullæ Cruciatæ, uti sancitum est a pluribus Summis Pontificibus, & præsertim a Benedicto XIV. Constitut. incip. *Apostolica Indulta*: Ita neque possunt virtute Bullæ Jubilæi; Non valet, inquam, quia ideo non possunt id Regulares virtute Bullæ Cruciatæ, quia cum Cruciata, sit privilegium permanens, si in Regularibus Ordinibus hoc Jus vigeret, iisdem etiam detrimento foret; Jubilæum autem cum sit privilegium transiens, & cito præteriens, omnibus favet, & nulli nocet; adeoque possunt Regulares libere sibi eligere quemcumque Confessarium extra Ordinem ut supra virtute Jubilæi, & non vigore Cruciatæ: quam rationem reddit idem Pontifex in laudata Epistola *Fra le fatiche numer.* 36. & nos fuse tradimus infra *articul.* 2. *num.* 3. Vide *ibi*.

Per ly *Sincere*, *& serio statuerint*, demonstratur eum, qui præsens Jubilæum consequi serio, & sincere nolit, neque absolutionem a Censuris, neque alias facultates consequi posse, ut firmat Pontifex in recensita *Epistola num.* 62. ubi rationem reddens dicit, *Nam si facultates in ordine ad Jubilæum conceduntur, usum deperdunt, ubi quis ad Jubilæum consequendum nolit accedere;* Et Suarez *tom.* 2. *de Religione lib.* 6. *cap.* 16. *num.* 6. sic expresse tradit: *Gratia non conceditur nisi in ordine ad hunc finem, & per modum præparationis ad effectum Jubilæi; ergo qui non habet animum implendi, & obtinendi Jubilæum, non potest gaudere facultate*.

Per ly *Et censuris*, intelligendum venit dumtaxat de Interdicto, Suspensione, & Excommunicatione, juxta *cap. Quærenti* 10. *de verb. signific.* & non de Irregularitate ex delicto contracta. Sic idem Pontifex in laudata *Epistola num.* 50. ubi Censuras ab Irregularitate secernit, & pro Censuris nomen *absolutionis*, pro Irregularitatibus vero nomen *dispensationis* juxta phrasim Tridentini *sess.* 24. *c.* 6. *de reformat.* data opera se adhibuisse significat.

Per ly *Etiam in Bulla Cœnæ Domini*, quamvis ampla concedatur facultas, non tamen absolvendi ab hæresi externa, ut constat tum ex Decreto Alexandri VII. in Congregatione S. Officii die 23. Martii 1656. ubi habetur, *facultatem absolvendi ab hæresi in Jubilæis, vel aliis similibus concessionibus non censeri comprehensam, nisi expressis verbis concedatur facultas absolvendi ab hæresi;* Tum ex iis, quæ tradit idem Benedictus in Constitut. *Convocatis*, & in memorata *Epistola n.* 85. ac in quarta Notificatione edita ab ipso adhuc Cardinali, & Archiepiscopo Bononiæ residente. 70

Per ly *Quantumcumque gravibus*, *& enormibus*, ne aditus pateat aliquibus asserendi Jubilæi tempore casum aliquem enormem reservatum esse, ut nonnulli Auctores ex Bullis Alexandri VI. *Cum in principio*, Clementis VII. *Pastoris æterni*; & Pauli II. *Et si Dominici Gregis*, *inter Extravagant. commun. de pœnitent. & remissionib.* dixerunt, Benedictus XIV. omnem submovit difficultatem, hanc adjiciendo ampliantem clausulam, sicut se explicat in d. *Epistola n.* 37. 71

Per ly *Injuncta ipsis Pœnitentia salutari*, declaratur onus imponendi, & adimplendi salutarem pœnitentiam in Jubilæo, ut tradit Pontifex in recensita *Epistola n.* 65. recte animadvertens neminem vere pœnitentem esse posse juxta *cap. Omnis utriusque sexus* 10. *de pœnit. & remission.* qui salutarem refugit pœnitentiam. 72

Per ly *Vota quæcumque*, expresse conceditur Confessariis Jubilaribus facultas commutandi in alia pia, & salutaria opera vota quæcumque; etiam jurata, & Sedi Apostolicæ reservata, exceptis votis solemnibus Castitatis, Religionis, & Obligationis jam a tertio acceptatis, seu in quibus agitur de præjudicio tertii; & pœnalibus pro præservatione a peccato emissis, nisi commutatio futura judicetur ejusmodi, ut non minus a peccato committendo refrænet, quam prior voti materia. Sic ipse Pontifex in eadem Bulla *Benedictus Deus* §. *Insuper*, in Const. *Convocatis*, & cit. *Epist. n.* 40. *& seq.* 73

Per ly *Super occulta Irregularitate ad exercitium eorumdem Ordinum*, venit intelligendum, 74

quod

quod Confessarii in Jubilæo possunt sicuti in majoribus Ordinibus, sive Sacris, dispensare super occulta Irregularitate ob censurarum violationem contracta in exercitio suorum Ordinum, ut expresse in ipsa Bulla *Benedictus Deus* §. *Insuper in fin.*; Ita etiam possunt a fortiori dispensare in iis Minorum Ordinum, qui Irregularitatem prædictam ob earumdem censurarum violationem contraxerunt, quamvis in Bulla non exprimantur, quia ut explicat Pontifex in d. Epistola *Fra le fatiche n.* 50. concesso majori, minus etiam concessum intelligitur, *cap. Ex parte 27. de decimis* cum plus semper in se contineat quod est minus, *cap. Plus 35. de Regul. jur. in 6. l. in eo quod plus* 210. *ff. de Reg. Juris*: Et cui licet quod est plus, liceat utique quod est minus, *cap. Cui licet 43. de Regul. jur. in 6. L. Non debet* 21. *ff. de Regul. jur.*

75 Per ly *Concedimus, & indulgemus*, intelligi debet, facultates in Jubilæo concessas, in Confessione dumtaxat exercendas esse, ut declaravit Benedictus XIV. in Constitut. *Convocatis* §. 25. & in memorata *Epistola num.* 63. addens ex Thesauro *de Pœnitent. Eccles. p.* 1. *c.* 22. hanc esse praxim Pœnitentiariæ, quod nempe prædictæ facultates nonnisi intra Confessionem exerceantur.

76 Per ly *Complicem*, declarat Pontifex complicem Confessarium in quolibet inhonesto contra sextum Decalogi præceptum peccato, in quocumque etiam amplissimo Jubilæo non posse Sacramentalem absolutionem impertiri, eo quo ipse per ejusdem Pontificis Constit. incip. *Sacramentum Pœnitentiæ*, & Constitut. incip. *Apostolici muneris*, factus sit subjectum incapax sub pœna nullitatis ad absolutionem impertiendam suo complici in dicto peccato, ut jam tradidimus *in Tomo 3. verb. Complex peccati*, & verb. *Confessarius art. 4. num.* 14. Vide *ibi*.

77 Per ly *Nisi intra tempus dictorum sex mensium satisfecerint*, denotatur quod obligatio imponi solita in absolutione a censuris incursis propter damnum illatum, aut injuriam irrogatam, satisfaciendi parti læsæ, non respicit Judicem, ut nonnulli intellexerunt, sed eum, qui damnum, aut injuriam passus est, ut patet ex obvio verborum sensu, & expresse declaravit idem Pontifex in laudata *Epistola num. 66.*

78 Per ly *Visitassent*, indulget quidem Pontifex, ut qui morte præveniuntur, antequam præfinitum visitationum numerum compleverint, si vere pœnitentes confessi, & Sacra Communione refecti decesserint, Jubilæum consequantur; uti etiam disposuit pro Jubilæo Romano in Constitutione *Peregrinantes*. At vero Jubilæum minime consequeretur, qui ante Confessionem, & Communionem ad Jubilæum requisitam interiret, quia Pontifex morte correptos dispensat solummodo a residuis visitationibus, & aliunde declarat quod in operibus præscriptis voluntas exequendi non sufficit, nisi opere compleatur; Sic expresse in toties laudata *Epistola n.* 15.

Per ly *Si quis autem post obtentas, vigore præsentium, absolutiones a Censuris, aut votorum commutationes, seu dispensationes*, decernit Pontifex, quod qui confessus animo lucrandi Jubilæum, in Confessione obtinuit absolutionem a Censuris, commutationem votorum, vel dispensationem, si deinde mutato animo, opera pro Jubilæo injuncta prætermittat, nihilominus prædictæ absolutiones, commutationes, vel dispensationes subsistant; licet qui opera implere negligit, vix a reatu peccati immunis censeri possit; Sic in hac Bulla *Benedictus Deus*, §. *Ceterum*; & in Constitutione *Convocatis* §. 54. ac in d. *Epistola num.* 86. recte animadvertens absolutionem non dari conditionate, seu ad reincidentiam, sed absolute, dummodo pro tunc pœnitens habeat animum lucrandi Jubilæum; Unde si post mutet propositum, remanet adhuc absolutus, quamvis peccet. Et quidem probabilius mortaliter, ut cum Suarez, Aversa, Viva, Vasquez, & Fillincio videtur sentire Pontifex in toties commemorata *Epistola n.* 86. quia non satisfacit tacitæ promissioni in re gravi, cum videatur intervenire tacitum pactum inter Pontificem, & Pœnitentem, ita scilicet, ut Pontifex concedat hujusmodi media, & pœnitens ea acceptet, obligando se ad ponendum finem, adeoque si absque rationabili causa omittat deinde ponere opera injuncta, & lucrari Jubilæum, violabit pactum tacitum in re gravi, sicque graviter peccabit.

Quibus omnibus hucusque traditis, tamquam de irrefragabili mente eruditissimi, sapientissimi, ac zelantissimi Pontificis Benedicti XIV. firmiter adhærendum statuo, quidquid in aliquibus cum variis aliis de Jubilæo contrarium scripserim.

Ad complementum hucusque dictorum, placet hic subnectere sequentem Constitutionem Clementis XIII. qua Jubilæum universale indixit anno 1. sui Pontificatus.

CLE-

CLEMENS PAPA XIII.

Universis Christifidelibus præsentes Litteras inspecturis salutem, & Apostolicam benedictionem.

VEnimus in altitudinem maris, & ne, adversis luctantibus ventis, tempestas aquarum Nos demergat, gemitibus inenarrabilibus ad Deum clamavimus, ut in suscepto a Nobis Apostolatus Officio, & in gerendo hoc gravissimo munere, viribus nostris longe impari efficacissimæ gratiæ suæ opem, & præsidium copiose largiatur, & preces nostras, quas in hac die tribulationis prolixe effundimus, benignissime suscipiat. Quis enim tota mente, atque totis artubus non contremisceret? Quis maximo timoris cruciatu non angeretur? Quis præ tristitia penitus non conficeretur, statuens ante oculos, & diligentissime perpendens Catholicæ Religionis, & hujus Apostolicæ Sedis mœstissimam faciem? Quis denique acerbissime non defleret tot horrida vulnera & fidei, & disciplinæ, & juribus nostris inflicta? Sed non opus est tot mala commemorare & referre, & silentio præterire remedia, quibus tot jacturis possumus subvenire. Nullus est morbus tam magnus, tam diuturnus, tam desperatus, qui sanari non possit, vel cui certe opitulari non valeat pro ineffabili sua Clementia Omnipotens Deus, cujus misericordia superexaltat Judicium. Adeamus ergo cum fiducia ad Thronum ejus in tempore opportuno, arma enim nostra, quibus tot malis fortiter constanterque obsistere possumus, sunt Preces, & Lacrymæ, Jejunia, & Eleemosynæ; scimus quod si manserimus in eo, & verba ejus in nobis manserint, quodcumque voluerimus, petemus, & fiet nobis. Convertamur igitur ad Deum in toto corde nostro, in jejunio, in fletu, in planctu, nec avertamus faciem ab ullo paupere, ita enim fiet, ut nec a nobis avertatur facies Domini. Hæc autem, ut ferventiori spiritus ardore, majorique fructu peragantur, priscum Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum morem sequuti, cœlestium munerum thesauros, quorum dispensatio fidei nostræ commissa est, proximis diebus, quibus Catholica Ecclesia sacras Quatuor Temporum observationes annua recolit devotione, pro felici nostri Pontificatus initio erogare decrevimus. Itaque de Omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, ex illa ligandi, atque solvendi potestate, quam Nobis Dominus, licet indignis, contulit, universis & singulis utriusque sexus Christifidelibus in Alma Urbe nostra degentibus, qui solemni Processioni, quam Dominica, decimaoctava post Pentecosten, die videlicet decimaseptima currentis mensis Septembris ab Ecclesia Sanctæ Mariæ Angelorum in Thermis, ad Basilicam Sanctæ Mariæ Majoris nuncupatam de eadem Urbe una cum Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, necnon Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, quos in Romana Curia adesse contigerit, ac Christianorum Regum, & Principum Oratoribus apud Nos existentibus, Prælatis quoque, & Officialibus ejusdem Curiæ, universoque Clero, & Populo, benedicente Domino, agemus, devote interfuerint, vel S. Joannis in Laterano, Principis Apostolorum, & S. Mariæ Majoris præfatæ Ecclesias, seu Basilicas, vel earum aliquam intra spatium ejusdem, vel proxime subsequentis hebdomadæ saltem semel visitaverint, ibique per aliquod temporis spatium pias ad Deum preces effuderint; ac quarta, & sexta feria, ac Sabbato alterius ex præfatis hebdomadis jejunaverint, & peccata sua confessi Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum in Dominica die immediate sequenti, vel alia die intra eamdem hebdomadam reverenter sumpserint, ac pauperibus aliquam eleemosynam, prout unicuique suggeret devotio, erogaverint: ceteris vero extra urbem prædictam ubicumque degentibus, qui Ecclesias ab Ordinariis locorum, vel eorum Vicariis, seu Officialibus, aut de eorum mandato, & ipsis deficientibus, per eos, qui ibi curam animarum exercent, postquam ad eorum notitiam hæ nostræ pervenerint, designandas, vel Ecclesiarum hujusmodi aliquam spatio duarum similiter hebdomadarum a publicatione designationis per Ordinarios, vel eorum Vicarios, seu Officiales, vel alios, ut præfertur, faciendæ decurrendarum saltem semel visitaverint, ibique ut supra oraverint, ac quarta, & sexta feria, ac Sabbato alterius ex hebdomadis hujusmodi jejunaverint, pariterque peccata sua confessi, ac in die Dominica immediate sequenti, vel alia die intra eamdem hebdomadam sanctissima Communione refecti fuerint, & pauperibus aliquam eleemosynam, ut præmittitur erogaverint, plenissimam omnium peccatorum suorum indulgentiam, & remissionem, sicut in anno Jubilæi visitantibus certas Ecclesias intra, & extra Urbem prædictam concedi consuevit, tenore præsentium concedimus, & elargimur. Navigantes vero, & iter agentes, ut cum pri-

mum ad sua se domicilia receperint, suprascriptis peractis, & visitata Ecclesia Cathedrali, vel Majori, aut Parochiali loci eorum domicilii eamdem indulgentiam consequi possint & valeant. Regularibus autem personis utriusque sexus, etiam in claustris perpetuo degentibus, necnon aliis quibuscumque tam laicis, quam ecclesiasticis sæcularibus, vel regularibus, etiam in carcere, aut captivitate existentibus, vel aliqua corporis infirmitate, seu alio quocumque impedimento detentis, qui supra expressa, vel eorum aliqua præstare nequiverint, ut illa Confessarius ex jam approbatis a locorum Ordinariis ante præsentium publicationem, seu approbandis eis in alia pietatis opera commutare, vel in aliud proximum tempus prorogare possit, eaque injungere, quæ ipsi pœnitentes efficere poterunt, pariter concedimus & indulgemus. Insuper omnibus, & singulis Christifidelibus utriusque sexus tam laicis, quam ecclesiasticis sæcularibus, & regularibus cujusvis Ordinis, Congregationis, & Instituti tam in Urbe præfata, quam extra eam ubique locorum, ut præfertur, degentibus licentiam concedimus & facultatem, ut sibi ad hunc effectum eligere possint quemcumque Presbyterum Confessarium tam sæcularem, quam cujusvis Ordinis, & Instituti regularem ex approbatis, ut præmittitur, a locorum Ordinariis, qui eos ab excommunicationis, suspensionis, vel aliis ecclesiasticis sententiis, & censuris a jure, vel ab homine quavis causa latis, seu inflictis, nec non ab omnibus peccatis, excessibus, criminibus, & delictis quantumvis gravibus, & enormibus, etiam locorum Ordinariis, sive Nobis, & Sedi Apostolicæ, etiam in Litteris die Cœnæ Domini legi solitis contentis, & alias per quascumque nostras, aut Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum Constitutiones, quarum tenores præsentibus haberi volumus pro expressis quomodocumque reservatis, in foro Conscientiæ, & hac vice tantum absolvere, & liberare valeant; insuper vota quæcumque (religionis, & castitatis exceptis) in alia pia & salutaria opera commutare, injuncta tamen eis, & eorum cuilibet in supradictis omnibus casibus pœnitentia salutari, aliisque ejusdem Confessarii arbitrio injungendis? Quapropter tenore præsentium in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus, atque mandamus omnibus & quibuscumque Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis, ac quibuscumque Ordinariis locorum ubicumque existentibus, eorumque Vicariis, & Officialibus, vel, iis deficientibus, illis, qui curam Animarum exercent, ut, cum præsentium Litterarum transumpta, aut exempla etiam impressa acceperint, illa statim absque ulla mora, retardatione, vel impedimento per suas Ecclesias, & Diœceses, Provincias, Civitates, Oppida, Terras, & Loca publicent, & publicari faciant, Ecclesiamque, seu Ecclesias visitandas designent. Non intendimus autem per præsentes super aliqua irregularitate publica, vel occulta, nota, defectu, incapacitate, seu inhabilitate quoquomodo contracta dispensare, vel aliquam facultatem tribuere dispensandi, seu habilitandi, & in pristinum statum restituendi etiam in foro conscientiæ: neque etiam easdem præsentes iis, qui a Nobis, & Apostolica Sede, vel ab aliquo Prælato, seu Judice Ecclesiastico excommunicati, suspensi, interdicti, seu alias in sententias, & censuras incidisse declarati, vel publice denuntiati fuerint, nisi intra tempus dictarum duarum hebdomadarum satisfecerint, aut cum partibus concordaverint, ullo modo suffragari posse, aut debere. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, præsertim quibus facultas absolvendi in certis tunc expressis casibus ita Romano Pontifici pro tempore existenti *reservatur*, ut nec etiam similes, vel dissimiles *indulgentiarum*, & facultatum hujusmodi concessiones, nisi de illis expressa mentio, aut specialis derogatio fiat, cuiquam suffragari queant; necnon Regula nostra de non concedendis indulgentiis ad instar, ac quorumcumque Ordinum, & Congregationum, sive Institutorum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus; privilegiis quoque, indultis, & Litteris Apostolicis eisdem Ordinibus, Congregationibus, & Institutis, illorumque personis quomodolibet concessis, approbatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis, etiamsi de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis, ac formam in eis traditam pro servata habentes hac vice specialiter, nominatim, & expresse ad effectum præmissorum derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque. Ut autem præsentes nostræ, quæ ad singula loca deferri non possunt, ad omnium notitiam facilius deveniant, volumus, ut earumdem præsentium transumptis, vel exemplis etiam impressis manu

ali-

licujus Notarii publici subscriptis, & Sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis ubique locorum, & gentium eadem prorsus fides habeatur, quæ haberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 11. *Septembris* 1758. *Pontificatus Nostri Anno Primo.*

D. Card. Passioneus.

ARTICULUS II.

Jubilæum quoad ea, quæ concernunt Confessarium Jubilarem.

IN Jubilæis extraordinariis duarum hebdomadarum conceditur cuilibet Sæculari facultas eligendi Confessarium ab Ordinario loci approbatum; *Communis*, & patet ex Bullis pro talibus Jubilæis edi solitis. Etiam Regulares possunt tempore Jubilæi sine licentia suorum Superiorum sibi eligere Confessarium quemlibet, sive Sæcularem, sive Regularem ex approbatis ab Ordinario loci; Navarrus, Suarez, Filliuc. dicens sic esse declaratum a Sac. Congregatione, Bossius, Diana, Bordon. Lugo, Gobat dicens esse rescriptum Roma, ut stetur verbis Bullæ, Bellegambe *part.* 4. *sect.* 6. q. 1. cum La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *num.* 1464. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *n.* 1429. Tamburin. *tom.* 2. *pag.* 37. *n.* 40. & sic etiam plures alii. Et de facto verba Bullæ non solum dant potestatem *Omnibus, & singulis Regularibus cujusvis Ordinis, Congregationis, & Instituti eligendi sibi Confessarium quemlibet tam Sæcularem, quam Regularem, qui ab omnibus casibus absolvat &c.* sed etiam hanc potestatem concedunt, *non obstantibus quibuscumque privilegiis iisdem Ordinibus concessis, etiamsi de illis specialis mentio facienda esset.*

Nec obstant Constitutiones aliquæ Summorum Pontificum, & signanter Urbani VIII. Constitut. incip. *In specula* 10. *Jun.* 1630. declarantes, & respective declarans, Bullam *Cruciatæ, & alia Indulta hujusmodi Regularibus, & Monialibus non suffragari quantum ad illum articulum eligendi Confessarium independentem a suis Superioribus.* Non obstat, inquam, quia ultra quam quod, ut notat Felix Potestas *loc. cit. num.* 1429. & alii, declaratio contraria Pontificum est expresse edita pro Bulla Cruciatæ, minime pro Jubilæo: recte insuper advertit Card. de Lugo *disp.* 20. *de Pœnitentia num.* 189. diversis formulis, & efficacioribus revocari privilegia Regularium in Bulla Jubilæi, quam in Bulla Cruciatæ. Unde quamvis Regulares non possint vi Bullæ Cruciatæ eligere Confessarium sine licentia suorum Superiorum, eo quod privilegium concessum Regularibus, quod non possint eligere Confessarium extraneum, non sit revocatum per Bullam Cruciatæ, possunt tamen talem Confessarium eligere vi Jubilæi, eo quod per ejus Bullam censeatur revocatum supradictum privilegium, ut patet ex supra adductis verbis in Bulla Jubilæi apponi solitis: *Non obstantibus quibuscumque privilegiis iisdem Ordinibus concessis, etiamsi de illis specialis mentio facienda esset.* Et ratio, cur non sit revocatum supradictum privilegium per Bullam Cruciatæ, bene vero per Bullam Jubilæi, est, quia Bulla, seu Indultum Cruciatæ est permanens, & ideo Religionibus obesset; Bulla vero, seu Indultum Jubilæi est transiens, favens omnibus, nulli nocens; ideoque sæpe Pontifices declararunt, vi Bullæ Cruciatæ se noluisse revocare privilegia Religionum; secus vero vi Bullæ Jubilæi; Quod præsertim constat ex Declaratione Gregorii XIII. apud Rodriquez relata a Pasqualigo *de Jubileo qu.* 206. his verbis: *Congregatio pro majori parte sensit pro negativa sententia (videlicet, quod non possint Confessarium extra Religionem Regulares eligere) dixit tamen dubium esse referendum Sanctissimo Domino, qui postea die* 19. *Decembris* 1581. *in Consistorio respondit: Tempore Jubilæi posse omnes Regulares confiteri peccata Sacerdotibus etiam Sæcularibus approbatis ad Confessiones; Nam in Bulla non fit mentio, nisi de Ordinario eorum, qui audituri sunt Confessiones, non de Ordinario pœnitentis.* Immo nedum possunt Regulares tempore Jubilæi confiteri cuicumque Confessario approbato ab Ordinario loci, tam Sæculari quam cujusvis Ordinis Regularis, sed etiam possunt absolvi a casibus suo Superiori Regulari reservatis, ut apud Nicolium *in Flosculis, verb. Jubileum num.* 6. declaravit *Sac. Congreg. Episcop. & Regularium* 19. *Aprilis* 1583. & Alexander VII. *die* 14. *Maii* 1655. in suo Brevi incip. *Unigenitus*, & sic antea declarasse Gregorium XIII. testatur Peyrin. *de privileg. Regul. tom.* 3. *cap.* 4. *num.* 2. *pag.* 1324. & Murga *in tract. de Benefic. Ecclesiast. qu.* 2. *n.* 121. *pag.* 44.

Confessarius eligendus tempore Jubilæi debet esse approbatus ab Ordinario loci, seu ipsius Confessarii, non autem ab Ordinario pœnitentis. Ita Sacra Congregatio Concilii in- 5

terpretando Bullam Jubilæi, & ex ejus sententia Sanctissimus declaravit, Bullam esse intelligendam de Ordinariis eorum qui audiunt Confessiones, non autem de Ordinariis pœnitentium; sic refert Fagnan. *lib. 5. decretal. in cap. Ne pro dilatione 16. de pœnit. & remission. n. 19.*

6 Unde Regulares, ut absolvantur a reservatis virtute Jubilæi, probabiliter non possunt eligere Confessarium approbatum a solo suo Prælato Regulari; Suarez, Reginald. Vega, Lugo cum La Croix *loc. cit. num.* 1465. Filliuc. Lezana, Bossius, Henriq. Faustus, & alii cum Viva *de Jubileo qu. 9. art. 1. n. 3.* Pontius *dis. 46. qu. 20. conclus. 5. num.* 138. Barbosa *super Concil. Trid. sess. 23. cap.* 15. Quilici *quæst. 5. artic.* 4. Matthæucci *Cautela Confessarii lib. 1. cap. 9. num.* 8. & alii. Et ratio est, quia per *Ordinarios locorum*, a quibus Jubilares Confessarii debent esse approbati secundum Bullam Jubilæi, ibi: *Ex approbatis a locorum Ordinariis*, in communi sensu intelliguntur Episcopi; & secundum Sacram Rotam Romanam *part. 11. decis. 23. num. 8. & part. 19. tom. 1. decis. 69. num.* 15. rigorosè Ordinarii nomen soli Episcopo spectat, seu convenit, non autem inferiori.

7 Opposita tamen sententia non caret sua vera probabilitate, eamque tutam in praxi vocat Gobat *in Quinario tract. 3. de Jubileo num.* 229. & probabilissimam, & in praxi tutam appellat Silvius *resol. variar. verb. Jubilæum* 1. quem sequitur Pontas *verb. Jubilæum cas.* 7. & tenent Sanctarellus, Coriolanus, Rodriquez, Bonacina apud Pasqualigum *qu.* 208. Diana *part. 5. tract. 12. resol.* 37. & alii dicentes sufficere, si Confessarius sit approbatus a solo suo proprio Prælato Regulari, quia Prælatus Regularis est vere Ordinarius suorum subditorum habens in illos jurisdictionem ordinariam, & ut dicit Rota *part. 13. decis. 54. num.* 25. appellatione Ordinariorum veniunt omnes, qui exercent jurisdictionem Ordinariam, quasi Episcopalem. Tum quia *Favorabilem interpretationem non recipit, quæ eum, cui favetur, lædere possit*, favente aperte *Regula 61. Juris in 6.* quæ sic expresse habet: *Quod in gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*. Bulla autem Jubilæi plurimum læderet Regulares multos, qui præter suum morem cogerentur quærere Confessarium ab Ordinario loci approbatum, & forte illum quærere extra suum Conventum.

8 Moniales tempore Jubilæi non possunt eligere Confessarium non approbatum in specie ad audiendas Monialium Confessiones; deducitur ex Constitut. Greg. XV. incip. *Inscrutabili*, & Constitutione Clementis X. incip. *Superna*; ubi declaratur, Confessarios approbatos generaliter ad audiendas Confessiones sæcularium non posse audire Confessiones Monialium sine speciali approbatione pro ipsis. Et hoc etiam clare habetur ex declaratione Sac. Congregationis missa ad Episcopum Abulensem anno 1593. & relata ab Arauxo *in select. tract. 1. sect. 3. num.* 15. & a Cajetano de Alexandris *in Confessario Monialium c. 6. §. 13. q. 6.* in qua habetur, quod approbatus ad audiendas Confessiones certi generis personarum, vel in certa Ecclesia, non censetur approbatus simpliciter, ac proinde quod non potest virtute Jubilæi eligi ad audiendas Confessiones aliarum personarum, aut extra Ecclesias sibi designatas, & sic tanto minus ad audiendas Confessiones Monialium sine specifica approbatione pro ipsis; Viva *de Jubileo q. 9. art.* 2. Molfesius, Pellizarius, Alphonsus de Leon. Faustus cum Cajetano de Alexandris *loc. cit.* Matthæucci *Official. Curiæ cap. 13. quoad Confessarios Monialium num.* 10. Felix Potestas *tom. 1. part. 2. num.* 1423. Lantusca verb. *Jubilæum num.* 2. La Croix *lib. 6. part. 2. num.* 1467. Quilici *Confessar. Manuduct. quæst. 1. artic. 1. num.* 12. Polachus, Cespedes, & alii. *Immo* neque Confessarius approbatus pro uno Monasterio potest tempore Jubilæi eligi a Monialibus distincti Monasterii, ut colligitur ex cit. Constitut. Clementis X. incipien. *Superna*, in qua, ut jam declaraverat Sac. Congreg. Conc. super Constitut. Gregorii XV. incip. *Inscrutabili* in responsione ad nonum, dicitur præcise: *Atque approbatos pro audiendis Confessionibus Monialium unius Monasterii, minime posse audire Confessiones Monialium alterius Monasterii*; Matthæucci *loc. cit. nu.* 10. Viva *loc. cit. sub num.* 1. & alii. Vide verb. *Approbatio art. 3. a num. 5. ad* 12. & verb. *Bulla Cruciatæ numer.* 12.

Non desunt tamen, qui defendant absolute contrarium, ut Peyrinus *t. 3. cap. 3. num. 4. pag.* 325. Bonacina *de Sacramentis disp. 5. q. 7. num.* 22. Bossius *sect. 2. punct.* 4. Pasqualigus *de Jubileo qu.* 210. Portell. & Summa Dianæ verb. *Jubilæum num.* 20. & alii volentes, quod etiam Moniales tempore Jubilæi possint eligere quemcumque Confessarium ex approbatis ab Ordinariis locorum. Et ratio eorum est, quia Bulla Jubilæi permittit omnibus utriusque sexus Fidelibus etiam Regularibus, quod possint eligere Confessarium approbatum ab Ordinario locorum absolute, adeoque non apparet

arat ulla ratio, cur requiratur specialis approbatio pro Monialibus. Et confirmant ex constitut. Urbani VIII. incip. *Pontificia sollicitudo*; in qua pro Jubilæo anni 1625. expresse concessit Monialibus, quod possent eligere quemcumque Confessarium ex approbatis ab Ordinariis locorum, quod & concessit Innocentius X. pro Jubilæo anni 1650. ut refert Pasqualigus *loc. cit.* & ad Constitutiones Gregorii XV. incip. *Inscrutabili*, & Clemens X. incip. *Superna*; & ad decreta Sacræ Congregationis, in quibus declaratur, Confessarios approbatos generaliter ad audiendas Confessiones sæcularium non posse audire Confessiones Monialium sine speciali approbatione pro ipsis, respondent supradicti Doctores id verum esse extra Jubilæum, non vero tempore Jubilæi, pro quo Pontifices solent concedere etiam Monialibus, quod possint eligere quemcumque Confessarium ex approbatis ab Ordinariis locorum.

At non sunt isti audiendi, nec sequendi, nisi aliter a Sancta Sede statuatur, aut declaretur, quia supradicti Pontifices in citatis Constitutionibus non dicunt absolute, ut Sanctimoniales possint eligere Confessarios quoscunque ex approbatis ab Ordinariis locorum, sed expresse additur: *Ab eisdem Ordinariis locorum ad id approbatos*, idest, ut explicant Doctores, ad munus Sanctimonialium Confessiones excipiendi probatos. Et quamvis in Jubilæis extrardinariis pro omnibus concessis soleat concedi generaliter, & absolute pro omnibus etiam Regularibus utriusque sexus facultas eligendi quemcumque Confessarium ex approbatis ab Ordinariis locorum; tamen adhuc propter supra adducta dicendum est, non posse Moniales eligere nisi Confessarios specialiter approbatos pro ipsis, quia ex *Regula* 81. *Juris in 6. ex generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus*.

Debent autem Ordinarii tempore Jubilæi approbare plures Confessarios, sive Sæculares, sive Regulares, quos Moniales ipsæ exoptaverint, ut eos possint Moniales pro majori suo spirituali solamine eligere pro Jubilæo lucrando juxta intentum Pontificis, ut decrevit *Sacra Congregat. Episcoporum, & Regul.* 24. *Martii* 1634. apud Lantusca verb. *Jubilæum sub num.* 1.

Confessarius approbatus limitate pro solis viris non potest tempore Jubilæi eligi a mulieribus; ita Confessarius approbatus pro solis rusticis, non potest eligi a civibus; sic etiam approbatus limitate pro uno tantum loco non potest eligi extra illum locum. Sic expresse habetur ex declaratione Sacræ Congregationis missa ad Episcopum Abulensem *anno* 1593. relata *supra sub num.* 8. & tenent Filliucius *tract.* 7. *cap.* 9. *num.* 262. Diana *part.* 5. *tract.* 12. *resol.* 48. Gobat *de Jubilæo cap.* 31. *n.* 232. Viva *de Jubileo quæst.* 9. *art.* 2. *nu.* 4. Bossius *sect.* 3. *cas.* 2. Trullench. Suarez, Rodriquez, Villalobos, Homobonus, Bordon. Tamburin. Lugo cum La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1467. contra alios. Nec tempore Jubilæi potest eligi Confessarius complex, seu socius criminis, 14
ubi id per Legem Diœcesanam, seu Episcopi prohibetur, quia ibi relate ad complicem non habet Confessarius approbationem, cum Episcopus talem Confessarium non approbet, immo positive reprobet respective ad suum complicem, seu socium sui criminis; Bonacina *de Sacramentis q.* 7. *punct.* 5. §. *num.* 10. Moron. *res.* 98. Aversa *q.* 17. *sect.* 6. Viva *q.* 11. *art.* 3. *num.* 4. Bellegambe *q.* 5. *& 6.* La Croix *loc. cit. num.* 1468. & alii contra Bossium, Pasqualig. Dicastill. & alios putantes non ideo tolli, vel impediri Jurisdictionem a Papa concessam, Vide verb. *Complex peccati num.* 1. *&* 2. & infra *n.* 71.

Nec potest extra necessitatem extremam pro 15
Confessario eligi Excommunicatus, suspensus, irregularis, & tanto minus depositus, & degradatus, quamvis antea fuisset approbatus, quia approbatio censetur revocata, ut recte dicit La Croix *loc. cit. num.* 1468.

Confessariis vi Jubilæi electis solet concedi 16
quadruplex facultas. I. absolvendi a quibuscumque Censuris. II. absolvendi a quibuscumque peccatis. III. commutandi Vota. IV. commutandi opera præscripta; *Communis*, ut patet expresse ex verbis Bullæ pro Jubilæo edi solitæ. Confessarius Jubilaris ratione facultatis sibi concessæ absolvendi a quibuscumque Censuris, potest absolvere a quibuslibet Censuris, sive a Jure, sive ab homine quovis modo, & causa latis, etiam locorum Ordinariis, seu Papæ, & Sedi Apostolicæ, etiam in Bulla Cœnæ contentis, & alias quomodocumque reservatis, ut habetur expresse ex verbis Bullæ pro Jubilæo edi solitæ, ibi: *Sibi eligere possunt Confessarium tam Sæcularem &c. qui eos ab omnibus Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, ac Censuris a Jure, vel ab homine, quovis modo, & causa latis, seu inflictis, nec non ab omnibus criminibus, quantumvis enormibus, etiam locorum Ordinariis, sive Nobis, & Sedi Apostolicæ, etiam*

iam in Litteris dic Cœnæ Domini legi solitis, contentis, & aliis quomodocumque reservatis, in foro conscientiæ tantum, & hac vice absolve-
18 *re, & liberare valeant.* Ratione tam ampla facultatis absolvendi ab omnibus Censuris *etiam in Bulla Cœnæ, & quomodocumque reservatis*, potest Confessarius Jubilaris probabilius absolvere etiam a Censura Hæresis, nisi hæc expresse excipiatur. Sic fuisse responsum in *Sacra Pœnitentiaria anno* 1617. occasione Jubilæi a Paulo V. concessi, & servari in praxi refert Filliucius *tract. 8. de Jubilæo cap.* 10. *num.* 265. & tenet Zerola *part.* 4. *praxis Episcop. verb. Absolutio quæst.* 8. *conclus.* 4. Corduba *in Summa quæst.* 8. Lugo *disp.* 23. *de Fide num.* 102. Gobat *tract.* 3. *de Jubilæo cap.* 35. *num.* 248. Azorius *part.* 1. *lib.* 8. *quæst.* 12. Sanctarell. *cap.* 8. *dub.* 3. Reiffenst. *Theol. moral. tract.* 12. *dist.* 3. *qu.* 9. *num.* 129. *& sequent.* La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1451. Sotus, Reginaldus, Fagundez, Bossius, & alii plurimi. Et ratio est, quia cum compertum sit, plurimos graves Doctores defendere hanc sententiam, & in praxi a plurimis Confessariis hanc opinionem sequentibus conferri tempore Jubilæi absolutionem ab Hæresi; Si Pontifex vellet illam excipere, exciperet expresse; *arg. c. Inter corporalia* 2. *de transl. Episcop.* §. *Sed neque istud*, ibi: *Unde si circa translationem idem fieri voluisset, quod de cessione dixerat, de translatione poterat expressisse, & cap. Quia circa* 22. *de privilegiis*, ibi: *Cum nihil exceperit, & potuerit excepisse.* Sicúti de facto jam fecerunt alii Pontifices, quando voluerunt crimen Hæresis esse exceptum; ergo cum id non exprimit, signum est, quod vult amplissimam conferre facultatem absolvendi ab omnibus omnino reservatis; id enim congruit fini concessionis, ut scilicet possit quilibet Christifidelis Jubilæum lucrari, inter quos Christifideles vere numerantur lapsus in Hæresim, & de hac vere pœnitens, & contritus, adeoque non apparet ratio, cur is solus de mente Pontificis non possit fieri particeps Jubilæi, nisi expresse excipiatur. Tum quia beneficia Principum nulli tertio præjudicantia sunt largissime interpretanda; *cap. Olim, de verb. signif.* & *ex Regula* 15. *juris in* 6. *Odia restringi, & favores convenit ampliari.*

19 Plurimi tamen alii cum Barbosa *de Offi. & potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 40. *num.* 32. & novissime Doctissim. P. Viva *de Jubilæo q.* 11. *art.* 1. tenent oppositum. Immo Barbosa *loc. cit.* refert ex aliis sic fuisse declaratum per aliquos Romanos Pontifices; quæ declarationes, si vere emanassent, non esset locus dandus nostræ sententiæ; Nisi dici posset, quod dictæ declarationes emanassent a Pontificibus circa proprias suas Bullas, aut quod ipsæ restringerentur intra limites Hispaniæ, aliorumque locorum, ubi viget Officium Sanctæ Inquisitionis, ad cujus instantiam dictæ declarationes emanaverint, ut patet ex verbis decreti relati a Diana *part.* 1. *tract.* 3. *resolut.* 1. Ad quod facit Responsio Sacræ Pœnitentiariæ a Filliucio supra adducta, quæ, si revera emanassent pro omnibus locis dictæ Pontificiæ declarationes, non potuisset ipsa sic respondere.

Confessarius Jubilaris ratione facultatis sibi concessæ absolvendi a quibuscumque peccatis, potest absolvere ab omnibus peccatis Sedi Apostolicæ etiam in Bulla Cœnæ, aut alias quomodocumque reservatis, & etiam a reservatis Episcopo; ita patet ex verbis Bullæ Jubilæi adductis supra *sub num.* 17. Immo a reservatis Episcopo potest absolvere, etiamsi id non exprimatur, cum in Jubilæo facultas absolvendi a reservatis Sedi Apostolicæ ferat facultatem absolvendi a reservatis Ordinariis locorum. *Sic communissima Doctorum*, cum Suarez *disp.* 7. *de Censuris c.* 5. Viva *de Jubilæo qu.* 11. *art.* 2. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 149. *La Croix loc. cit. n.* 1451. A Confessario Jubilari potest etiam absolvi qui spe Jubilæi commisit reservatum, quia hoc peccatum specialiter non reservatur. *Sic communissima Doctorum* cum Viva *loc. cit. art.* 3. *num.* 1. La Croix *loc. cit. num.* 1451. Navarr. Bossio, Filiuc. Suarez, Sanchez, & aliis passim: ac idem sub aliis terminis est, dum dicitur, quod qui peccat peccato reservato in confidentiam Jubilæi, potest virtute Jubilæi absolvi, peccare autem in confidentiam Jubilæi est, quod notitia Jubilæi influat in peccatum, seu sit ejus causa, quatenus seclusa Jubilæi notitia, & spe facilis absolutionis reservatum non patratum fuisset; Is inquam virtute Jubilæi absolvi potest, si vere doleat, & nisi expresse in confidentiam Jubilæi commissa excipiantur a Bulla: Nec obstat quod *cap. Quando, de consecrat. dist.* 4. dicatur, quod peccans spe veniæ debeat subesse pœnæ, & non obtinere veniam; Nam ibi, ut notat Glossa, sensus est, multoties sic peccantes puniri a Deo, ita ut non perveniant ad tempus veniæ obtinendæ. Virtute Jubilæi potest quilibet absolvi, non solum a commissis ante publicationem Jubilæi, sed etiam a reservatis post Jubilæi publicationem commissis quia in Bulla Jubilæi datur amplissima facultas

tas

tas absolvendi a reservatis pro toto tempore Jubilæi; nec limitatur ad commissa, hoc vel illo tempore; *Sic communis* cum Viva *loc. cit. num.* 1. Sanchez *lib.* 4. *cap.* 54. *num.* 26. ubi dicit, quod potest quilibet toties absolvi, quoties in reservata incidit ante elapsum Jubilæi tempus. Immo etiamsi quis in prima hebdomada jam lucratus sit Jubilæum, si secunda hebdomada incidat in reservatum, vel Censuram, potest ab his absolvi, saltem si præscripta opera repetat; Diana, Navarr., Rodriquez, Henriquez, Reginald. Leo, Gobat cum La Croix *loc. cit. num.* 1450. Viva *loc. cit. n.* 3. Quod etiam tenent Castropal. Dicastil. & alii, quamvis dicant eumdem non posse bis lucrari Jubilæum, cum validitas absolutionis non pendeat absolute ab Indulgentia. Insuper posse absolvi, quamvis non repetat opera præscripta docent Rodriquez, Sa, Diana, Lother. & alii; quod probabile esse dicunt Graff. Bonac. Castropal. Dicastill. & alii: Verba enim illa *Pro hac vice tantum* in Bulla Jubilæi apponi solita, non referuntur ad actum absolvendi, sed ad tempus Jubilæi, idest pro tempore hujus Jubilæi tantum, ut recte notant Viva *loc. cit. num.* 3. Bossius apud ipsum *qu.* 6. *artic. ult. sub num.* 2. *vers. Ad tertiam*, La Croix *loc. cit. n.* 2450. & alii.

Idem Jubilæum ad duas hebdomadas concessum, potest probabiliter bis obtineri, si repetantur opera præscripta; Sanctarell. *de Jubilæo cap.* 5. *dub.* 4. Navarr. *de Jubilæo notabil.* 32. *n.* 46. Reginald. *n.* 155. Lezana *in Summa, verb. Jubilæum num.* 20. Henriq. *de Indulgentiis lib.* 7. *cap.* 11. *num.* 1. Rodriquez *in Summa capit.* 184. *num.* 14. Benzonius *lib.* 5. *cap.* 15. *dub.* 25. Gobat *in Quinario tract.* 3. *cap.* 14. *num.* 92. *& sequent.* Diana *pat.* 2. *tr.* 17. *resolut.* 40. *& part.* 5. *tract.* 12. *resolut.* 28. cum aliis ibi relatis, Viva *qu.* 6. *art. ult. n.* 2. cum aliis, Arsdekin. *tom.* 2. *pag.* 141. cum pluribus ibi citatis, & novissime cum aliis Pontas *in suo Dictionario, verb. Jubilæum cas.* 17. & alii plures. Et ratio est, quia, ut dicitur *in cap. Olim* 16. *de verbor. signific. Beneficia Principum sunt interpretanda largissime*, quod est desumptum *ex l. Beneficium, ff. de Constit. Princip.* ubi dicitur: *Beneficium Imperatoris, quod a Divina ejus scilicet Indulgentia proficiscitur, quam plenissime interpretari debemus, & cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6. expresse dicitur; *Favores convenit ampliari*, ergo quoties non limitatur ad unam tantum vicem expresse, potest quis Indulgentiam indefinite concessam toties lucrari, quoties opera præscripta repetit, & sic de Indulgentia Jubilæi Anni Sancti fuit declaratum ab Urbano VIII. ut diximus *art. antecedenti n.* 24. Tum quia *in l. Ea, quæ* 152. §. 1. *ff. de Reg. Juris*, sic expresse habetur: *In re dubia benigniorem interpretationem sequi, non minus justius est, quam tutius.*

26 Fateor tamen, quod est æque probabilis opposita sententia, quam docent Sanch. *lib.* 4. *c.* 4. Suar. *disp.* 57. *sect.* 1. Reiffenst. *Theol. Moral. tract.* 12. *dist.* 3. *qu.* 9. *n.* 120. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 4. *n.* 3826. Busembaum *lib.* 6. *tract.* 4. *c.* 1. *dub.* 4. Faustus, Layman, Bonacina, & alii apud Bossium *sect.* 2. *cas.* 40. Sannig *l.* 5. *decret. tit. de pœnitent. & remiss. c.* 2. *n.* 15. & alii plures innixi verbis Bullæ, quæ solet uti clausula disjunctiva, *Qui prima, vel secunda hebdomada &c.* & infra: *Alterius ex duabus hebdomadis*, adeoque inferunt ipsi, nonnisi disjunctive poterit Jubilæum obtineri prima, vel secunda hebdomada, & non bis, seu copulative in utraque. Immo Filliucius *tom.* 1. *tract.* 8. *c.* 16. *n.* 261. & 278. refert, Sacram Congregationem Concilii, & Clementem VIII. declarasse semel tantum sumi posse Jubilæum, tam in Anno Sancto quam in aliis, & semel tantum quempiam posse a reservatis absolvi. Quæ Declaratio, si revera emanasset, & de ea constaret authentice, non esset recedendum ab hac opinione. At quia, ut notant Diana, Gobat, Viva, & alii, de ea non constat authentice; Immo de Jubilæo Anni Sancti habetur declaratum oppositum ab Urbano VIII. posteriore dicto Clem. VIII. quod nempe toties possit obtineri, quoties repetuntur opera præscripta, ideo adhuc sistit in suo robore nostra Conclusio tot Doctoribus, & rationibus munita.

27 Absolutus vi Jubilæi a peccatis, quorum meminit, si ex oblivione, & inculpabiliter omisit confiteri peccatum reservatum, vel censuratum, potest transacto Jubilæo ejus absolutionem obtinere a quolibet simplici Confessario; Sanchez, Filliucius, Portell. Diana, Pellizarius, Castropal. Dicastill. Bellegambe cum la Croix *lib.* 6. *par.* 2. *num.* 1449. Covarruv. Coninch. Ledesma, Navarr. Reginald. Arriaga, Lessius, Tamburin. Lugo, Herincx, Gobat cum eodem La Croix *lib.* 6. *par.* 2. *num.* 1695. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 125. Sannig *loc. cit. num.* 17. Viva *de Jubilæo quæst.* 11. *art.* 4. *num.* 1. cum Silvester. Gabriel., Sa, Diana, & aliis ibi citatis. Et ratio est, quia Confessarius censetur conferre absolutionem quoad ejus fieri potest; Unde, quia tempore Jubilæi potest re-

servationem oblitorum tollere de facto, & absolute illam tollit, & consequenter transacto Jubilæo ab illis potest absolvere quilibet simplex Confessarius.
28 Bona fide confessus tempore Jubilæi, & ex invincibili defectu doloris, vel propositi invalide absolutus, si cetera præscripta impleverit, remanet probabiliter immunis a reservatione peccatorum, & Censurarum, ita ut post Jubilæum possit a quolibet simplici Confessario absolvi; Sic Lugo *disp.* 20. *num.* 110. Dicastill. *d.* 11. *num.* 124. Henricx *d.* 7. *num.* 26. Coninch *d.* 8. *de pœnitent. num.* 92. Henriq. *lib.* 7. *cap.* 11. Viva *qu.* 11. *art. ultim.* Comitolus, & alii apud Dianam *par.* 2. *tract.* 11. *resolut.* 18. contra Bossium *sect.* 1. *cas.* 35. Rodriq. Faustum, Reginaldum, & alios plures. Et ratio nostra est, quia Confessarius absolvendo, voluit facere quantum potuit; reservatio autem potest tolli, non sublatis peccatis. Immo Lugo *disp.* 20. *de pœnit. num.* 113. Cajetan. Zecch. Henriq. & alii relati a La Croix *tit.* 6. *par.* 2. *n.* 1449. dicunt auferri reservationem, quamvis ipse sacrilege ex malitia fuerit confessus, dummodo habuerit animum faciendi deinde Confessionem validam, & lucrandi Jubilæum; quod probabile censent Bonacina, & Diana apud La Croix *loc. cit.* Et ratio istorum est, quia extra Confessionem etiam a delegato Confessario tolli potest reservatio ex vi potestatis, quam delegavit Superior. Unde, quamvis Confessio fuerit sacrilega, & malitiose invalida, & nulla quoad absolutionem a peccatis, adhuc tamen fuit sublata reservatio, quia satisfecit Legi Ecclesiasticæ reservationis, exponendo peccata reservata habenti potestatem in illa, & volenti saltem implicite, & virtualiter tollere illam reservationem, cum voluerit facere quidquid potuit, & consequenter cum ratione delegationis sibi factæ pro tempore Jubilæi poterit tollere reservationem, volendo facere quidquid potuit, de facto illam abstulit.

29 Probabilius tamen dicendum est, non tolli reservationem per Confessionem sacrilegam & malitiose nullam, quia fraus non debet alicui prodesse; *cap. Sedes* 15. *& cap. Ex tenore* 16. *de rescriptis*; *cap. Tuæ* 12. *de Cleric. non resid. cap. Ex litteris* 2. *de dolo, & contumac.* ubi expresse sic dicitur: *Nos attendentes malitiam, & dolum nulli patrocinari debere.* Nec debet quis lucrum a Sacrilegio reportare, *arg. cap. Propositum* 1. *de eo, qui duxit in Matrimonium, quam polluit*, ubi sic expresse habetur: *Nec dignum est, ut prædictus vir, qui scienter contra Canones venerat, lucrum de suo dolo reportet.* Tum quia aliquid concedens generaliter non censetur concedere id, quod negaret, si specialiter rogaretur; *cap. In generali* 81. *de Regulis juris in* 6. ibi: *In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.* Unde Papa hoc negaret tali sacrilego, si rogaretur, sicuti negat potestatem implendi præceptum de annuali Confessione per Confessionem voluntarie nullam, ut patet ex propositione 14. in ordine inter damnatas ab Alexand. VII. 14. Septemb. 1665. ibi: *Qui facit Confessionem voluntarie nullam satisfacit præcepto Ecclesiæ.* Et sicut negat potestatem implendi præceptum Paschale per sacrilegam Communionem, ut patet ex propositione 55. in ordine inter damnatas ab Innocentio XI. 2. Martii 1679. ibi: *Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem*, adeoque concludendum est, probabilius non tolli reservationem per sacrilegam Confessionem, quam voluntarie quis facit tempore Jubilæi eo fine, ut a suis peccatis, & Censuris reservatio auferatur; Viva *q.* 11. *artic. ult. num.* 2. La Croix *loc. cit. num.* 1475. & alii plures.

Qui animo adimplendi omnia pro Jubilæo fuit absolutus a reservatis, valide remanet absolutus, nec reincidit in reservationem, vel Censuram, quamvis postea etiam ex negligentia, seu pigritia opera præscripta non impleat, & sic Jubilæum non lucretur; *Communissime* cum Navarr. Henriq. Laym. Platell. Bellegamb. *qu.* 4. Viva *art.* 5. *num.* 1. La Croix *loc. cit. n.* 1448. Et ratio est, quia absolutio ejusmodi fuit data omnino absolute, non autem sub conditione de futuro, adeoque semel habita, simpliciter, & semper tenet. An autem, & qualiter peccet, qui post obtentam absolutionem a reservatis, mutat propositum, & non vult alia opera præscripta implere, & Jubilæum lucrari? Quamvis omnes Doctores conveniant, quod peccet, variant tamen an venialiter, vel mortaliter. Et quidem Suarez *disp.* 31. *de pœnitentia sect.* 4. *n.* 5. Aversa *q.* 17. *sect.* 8. Viva *qu.* 11. *art.* 5. *num.* 2. cum Vasquez, & Filliucio dicunt talem peccare mortaliter, quia non satisfacit tacitæ promissioni in re gravi, cum videatur intervenire quoddam tacitum pactum inter Pontificem, & pœnitentem, ita scilicet, ut Pontifex concedat hujusmodi media, & pœnitens ea acceptet, obligando se ad ponendum finem. Econtra Henriquez, Sanchez, Bonacina, Lugo, Portell. Castrop. Bellegamb. apud La Croix *loc. cit. nu.* 1448. Gobat. *in Quinario tract.* 3. *nu.* 262. Reiffenstuel

Theol.

Theol. moral. tract. 12. *d.* 3. *num.* 105. & alii probabilius esse censent, quod talis non peccet mortaliter, quia cum ipse bona fide petierit, & obtinuerit absolutionem a reservatis, non apparet sufficiens fundamentum inducendi obligationem sub mortali ad implenda cetera opera cum nulli gravem injuriam inferat, sibique solummodo noceat non lucrando Jubilæum, ad quod nulla lege sub mortali obligatur.

Confessarius ex justa causa differens absolutionem pœnitenti, potest transacto Jubilæo ipsum absolvere ab omnibus peccatis reservatis commissis ante transactum Jubilæum; Bossius, Diana, Lugo, Sanchez, Gobat, Bellegambe, Sanctarell. La Croix *loc. cit. num.* 1473. Viva *q.* 11. *art. ult.* & alii passim. Immo Bossius, Faustus *lib.* 4. *q.* 33. Viva *loc. cit. art. ult.* & alii absolute dicunt, posse Confessarium ipsum absolvere etiam a peccatis reservatis commissis post transactum Jubilæum, quod probabiliter tenent Sanctarell. de Leon. Diana, & alii; quia Papa saltem permittens sic differri Confessionem, vult ut pœnitens lucretur Jubilæum. Non posset autem lucrari Jubilæum, nisi absolvi posset etiam ab illis ultimis reservatis. Econtra vero Sanctarell. Lugo, Gobat apud Bellegambe *p.* 3. *sect.* 5. *q.* 2. probabilius dicunt non posse absolvi a peccatis reservatis commissis post transactum Jubilæum, quia jurisdictio prorogatur solum respective ad peccata tempore Jubilæi existentia, quod certum esse dicit Rhodes, & limitat Aversa *q.* 17. *sect.* 8. nisi Papa ipse concesserit facultatem differendi Confessionem.

Confessarius Jubilaris ratione facultatis sibi concessæ commutandi vota, potest ordinarie commutare omnia vota exceptis votis Castitatis, & Religionis. *Communis*, & clare patet ex verbis Bullæ edi solitæ pro Jubilæis. Talis potestas commutandi vota se extendit etiam ad vota jurata, seu juramenta, quia quantum ad hoc eadem est ratio de voto, & juramento, cum eadem sit voti, ac juramenti obligatio passiva; Gobat *in Quinario tract.* 3. *c.* 38. *n.* 277. Diana *part.* 1. *tract.* 11. *resolut.* 43. Suarez *lib.* 6. *de voto. cap.* 14. *num.* 19. La Croix *lib.* 6. *par.* 2. *n.* 1459. Illsung *tom.* 5. *num.* 70. Bellegambe *par.* 3. *sect.* 12. Moya, Sanchez, Tamburin. Castrop. & alii plures contra Navarr. Less. Azorium, & alios. Item se extendit ad vota in favorem tertii facta, & nondum acceptata, ut si quis vovit alicui Ecclesiæ Calicem, alicui pauperi eleemosynam, & hujusmodi; tunc enim tale votum potest commutari, quia nullum adhuc jus est acquisitum Ecclesiæ, pauperi &c. Diana *part.* 1. *tract.* 11. *resolut.* 47. Sanch. *lib.* 4. *moral. cap.* 41. *n.* 9. Gobat *loc. cit. n.* 288. Suarez *loc. cit. lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 3. & 11. La Croix *lib.* 3. *par.* 1. *num.* 533. & *seq.* & alii communiter. Secus 37
autem, si vota facta in favorem tertii jam essent acceptata, ut si ille tertius promissionem in voto inclusam, & non injuste extortam, acceptasset, quia tunc illi tertio esset jus acquisitum ad rem in voto promissam; *Communis*. Item Confessarius Jubilaris commutare potest promissiones factas Sanctis, quæ 38
veniunt nomine voti, licet re ipsa vota non sint; Gobat *loc. cit. n.* 289. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *n.* 514. Bellegambe & alii. Item commutare potest votum de non petenda commutatione, aut dispensatione votorum; Suarez, Sanchez, Pellizarius, & alii communiter cum Viva *q.* 12. *art.* 1. *n.* 4. 39

40 Confessarius Jubilaris commutare potest etiam vota Castitatis, & Religionis, quando sunt pœnalia, ut si quis voveat se Religionem ingressurum, si adhuc blasphemaverit, si se inebriaverit, & hujusmodi; hoc votum potest dispensari a Confessario Jubilari, non solum ante blasphemationem, inebriationem, & hujusmodi, ut habet Communis, sed etiam post illam, quia hujusmodi votum procedit non ex affectu Religionis, aut Castitatis, sed in frænum, & tanquam medium ad finem intentum. Unde tale votum non est proprie votum Religionis, sed punitionis; directe enim potius vovet non blasphemare, se non inebriare, & hujusmodi, & Religionem potius eligit velut pœnam, & non tamquam materiam quæ promittatur Deo absolute, & ex affectu illius, quod proprie spectat ad votum, adeoque &c. Gobat, Sa, Suarez, Sanchez, Viva *quæst.* 12. *artic.* 2. *num.* 1. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 546. & alii plures contra Azorium, Lessium, & alios. Item commutare potest vota Castitatis, & Religionis, quando sunt conditionata, 41
ut si quis voveat Religionem, si convaluerit, si aliquod periculum evaserit, si tale intentum obtinuerit, & hujusmodi; Sanchez *lib.* 8. *qu.* 10. Diana *par.* 1. *tract.* 11. *resolut.* 54. Viva *loc. c. n.* 2. La Croix *loc. cit. n.* 545. & ipso teste, alii communiter contra Cordubam, Navarrum & Azorium; Nec solum commutari potest tale votum conditionatum ante conditionem impletam, uti volunt, Suar. Filliuc. Bonac. & alii, ex quo dicunt ipsi, impleta conditione transierit in absolutum, sed

ſed etiam commutari poteſt poſt impletam conditionem; Viva *loc. c. num.* 2. Bellegambe *par.* 3. *ſect.* 13. *q.* 2. La Croix *l. c. n.* 545. & ipſo teſte, alii communiter contra Leſſium, Layman, Suarez, Filliucium, & Bonacinam. Et ratio eſt, quia tale votum ab initio non fuit reſervatum, cum non fuerit promiſſa Deo Religio ex affectu ad ipſam, ſed ex affectu ſalutem recuperandi, evadendi a periculo, vel obtinendi tale intentum, quod rigoroſe non eſt reſervatum; adeoque, ſi non fuit reſervatum, ab initio, nec tale fit poſt impletam conditionem, cum nulla nova voluntas accedat. Licet enim vota conditionata, purificata conditione evadant quodammodo abſoluta, nihilominus de ſe ſunt imperfecta, quia imperfectum eſt eorum principium, quod ſpectari debet *ex l. Nam origo, ff. Quod vi, aut clam.* Immo Diana cum aliis apud La Croix *loc. cit.* addit, quod, etiamſi poſt impletam conditionem fuiſſet confirmatum, non ideo eſſet reſervatum, quia confirmatio ſemper cadit ſuper votum ab initio conditionale, niſi nunc eſſet emiſſum independenter a primo voto.

42 Item commutare poteſt Confeſſarius Jubilaris votum alternativum, ſeu disjunctivum, cujus altera pars eſt commutabilis, ut cum quis vovet vel Caſtitatem, vel Peregrinationem; cum enim poſſit ipſe eligere peregrinationem, quæ eſt commutabilis, poterit abſolute tale votum commutare, Suarez, Sanch. Azorius, Bonacina, Caſtropal. Rebell. cum La Croix *loc. cit. n.* 528. & alii cum Bellegambe *part.* 3. *ſect.* 13. *q.* 2. Viva *loc. c. n.* 4. *arg. cap. In alternativis* 70. *de Reg. juris in* 6. ibi: *In alternativis debitoris eſt electio, & ſufficit alterum*

43 *adimpleri*. Immo tale votum eſſe commutabile, etiamſi altera pars, ſcilicet peregrinatio fieret voventi impoſſibilis, & quamvis vovens poſtea propoſuerit eligere Caſtitatem præ Peregrinatione, dummodo illam abſolute non promiſerit, ſeu voverit, quia talis impoſſibilitas Peregrinationis, & tale propoſitum eligendi Caſtitatem præ Peregrinatione non immutat rationem voti præſuppoſiti in ratione voti; Diana, Tamburin. Malder, Moja, Illſung, Bellegambe cum La Croix *loc. cit. num.* 548. Suarez, Layman, Filliucius cum Viva *loc. c. n.* 4. contra Bonacinam, & alios.

44 Confeſſarius Jubilaris poteſt commutare vota Caſtitatis, & Religionis, ſi emiſſa ſint ex metu, etiam levi tantum ad ea extorquenda injuſte incuſſo, quia talia vota non ſunt perfecte libera, & deliberata; Sanchez, Henriq. Layman, Trullench. Caſtropal. Bonacina, Navarr. Diana cum Viva *loc. cit. num.* 5. Leſſius, Illſung, Bellegambe cum La Croix *loc. cit. num.* 544. Item commutare poteſt votum aſſumendi Sacros Ordines, quia tale votum non eſt reſervatum, cum ſit tantum votum vovendi Caſtitatem, & necdum Caſtitatis, Sacris enim Ordinibus non eſt annexa Caſtitas ex natura rei; Leſſius, Sanchez, Diana, Caſtropal. Henriq. Sa, Suarez cum La Croix *loc. cit. num.* 562. Bellegambe *loc. cit. quæſt.* 2. Illſung *loc. cit. num.* 145. Viva *loc. citat. num.* 9. Gobat *loc. cit. capit.* 40. *num.* 313. Item commutare poteſt vota Caſtitatis, & Religionis emiſſa ab impuberibus, quia ante pubertatem imperfecta eſt deliberatio, & promiſſio, & hinc eſt, quod non poſſint impuberes ante pubertatem eligere ſtatum natura ſua perpetuum, qualis eſt ſtatus Matrimonialis; *cap. Atteſtationes* 10. *de Deſponſatione impuberum*. Et ſic *Communis Doctorum*. Item commutare poteſt votum non nubendi, quia non eſt votum omnimodæ Caſtitatis, quod requiritur ad reſervationem; Henriq. Valerius, Sanchez, Tambur. Bellegambe cum La Croix *loc. c. n.* 559. Gobat *loc. c. c.* 40. *n.* 31. Item commutare poteſt votum non petendi, nec reddendi debitum, quia nec ipſum *eſt* votum omnimodæ Caſtitatis; Sanctus *Antoninus*, Sa, Henriquez cum la Croix *loc. cit. n.* 559. ubi ex Leſſio. & Bellegambe addit hoc verum eſſe, licet factum eſſet de mutuo conſenſu conjugum. Item commutare poteſt votum Caſtitatis emiſſum ad certum tempus, quia ad hoc ut ſit reſervatum, debet eſſe perpetuum. Navarrus, Sotus, Sanchez, Caſtropal. Layman *lib.* 4. *tract.* 4. *c.* 8. *n.* 8. La Croix *loc. cit. n.* 557. Gobat *loc. cit.*

Vota a Confeſſario Jubilaei commutata non revivifcunt, etiamſi non ponantur deinde opera pro Jubilæo lucrando injuncta, quia commutatio eſt abſolute facta; Viva *qu.* 12. *art. ult. nu.* 1. & alii paſſim. Etiam poſt tempus Jubilæi obtineri poteſt votorum commutatio. Si enim pœnitens tempore Jubilæi oblitus ſit petere ſui voti commutationem, fecerit tamen omnia opera præſcripta, poterit illius commutationem exigere, & obtinere a quocumque Confeſſario a loci Ordinario approbato, etiam poſt Jubilæum: Sanchez *lib.* 4. *de voto c.* 54. *n.* 36. Diana *par.* 5. *tract.* 12. *reſol.* 40. Viva *qu.* 12. *art. ultim. n.* 3. Portell. *verb. Jubileum n.* 7. Gobat *in Quinario tract.* 3. *cap.* 39. *n.* 308. ubi ex Leſſio *lib.* 2. *de juſtitia c.* 40. *n.* 109. expreſſe dicit poſſe etiam poſt annum peti talem commutationem, & quid-

quidni post vicennium! Et ratio est quia Jubilæum semel obtentum dat jus omni tempore, etiam post Jubilæum eligendi Confessarium pro iis gratiis acquirendis, quæ tempore Jubilæi obtineri poterant, & tamen obtentæ non fuerunt; tale enim privilegium non est alligatum tempori, sed natura sua est perpetuum. Immo secundum aliquos pœnitens, etiamsi memor sui voti noluerit petere dispensationem tempore Jubilæi, poterit æque illius commutationem post decennium petere, ac si tempore Jubilæi esset oblitus, quia favores Jubilæi semel acquisiti, non magis prosunt oblitis, quam iis, qui fuere memores. Sic Gobat *loc. cit. num.* 309. Sanchez *loc. cit. num.* 45. Lessius *loc. cit. num.* 109. & alii contra Suarez, Bonacinam, Filliucium volentes non posse pœnitentem obtinere commutationem votorum post tempus Jubilæi, quorum opinio non est improbabilis.

Confessarius Jubilaris, ratione facultatis sibi concessæ commutandi opera præscripta, potest ea commutare in alia, etiam aliunde debita, v. gr. ex voto, pœnitentia, præcepto. La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1444. Bellegambe *part.* 1. *sect.* 3. *q.* 1. Gobat *in Quinario tract.* 3. *cap.* 17. *num.* 108. Lugo, & alii passim contra Armillam, Bonacinam, Tabienam, & alios. Et ratio nostra est, quia sicuti moraliter certum esse debet, per illa eadem opera, quæ præscribit Pontifex, obtineri posse Jubilæum etiamsi aliunde debita sint; ut observat Layman *lib.* 5. *tract.* 7. *c.* 3. *n.* 13. ita Confessarius Jubilaris opera a Pontifice præscripta commutare potest ex rationabili causa in opera, quæ pœnitentes jam ex præcepto, voto, aut pœnitentia facere tenebatur, quia *subrogatum naturam sequitur & conditiones illius, pro quo subrogatur*, ut teste Gobat *loc. c.* tenent Doctores communiter per textum *in cap. Ecclesia* 3. *Ut lite pendente*. Commutatio operum debet fieri in opera moraliter æqualia, aliter non esset pura commutatio, sed partialis dispensatio. Et talis æqualitas spectanda est, non tam in ordine ad præstantiam, aut pœnalitatem operis, quam in ordine ad mentem, & finem Papæ Jubilæum concedentis. Gobat *loc. cit. num.* 109. La Croix *loc. c. num.* 1444. Rodriquez, Navarrus, Layman, Lugo, & alii passim.

Confessarius Jubilaris poterat olim commutare omnia opera præscripta, quia Bullæ antiquæ in facultate commutandi opera omnia solebant exprimere. Nunc vero, ut notat Lugo *disp.* 27. *de pœnitent. num.* 118. & ex ipso Claudius La Croix *loc. c. num.* 1441. & alii, Bullæ solent exprimere solum commutationem jejunii, eleemosynæ, visitationum Templi, & orationis, nulla facta mentione Confessionis, & Communionis. Unde diligenter sunt attendendæ Bullæ, & si alia opera exprimant, & nullam faciant mentionem de Confessione, & Communione, non est de istis facienda commutatio, quia Bullæ tantum valent, quantum sonant; & si etiam de istis velle posset fieri commutationem, etiam de istis exprimerent; *arg. c. Inter corporalia* 2. *de translatione Episcopi*, & *c. Quia circa* 22. *de privilegiis*. Dato tamen casu, quo aliquis ante ultimam Dominicam omnibus præter Communionem peractis, vellet ipsa ultima Dominica communicare, sed inadvertenter mane jejunium naturale violasset, posset Confessarius illa ipsa ultima Dominica Communionem commutare in aliud pium opus, quia adesset moralis impossibilitas communicandi, & *Impossibilium nulla est obligatio*, *l. Impossibilium*, *ff. de Regul. juris*, & *c. Nemo potest* 7. *de Regulis juris in* 6. ibi: *Nemo potest ad impossibile obligari*. Et quod non est licitum in lege, necessitas licitum facit; *c. Quod non est*, *de Regulis juris*, *c. Quoniam* 13. *caus.* 1. *q.* 7. *c. Concilium* 2. *de observ. jejunior. c. Omnes* 1. *de feriis* cum similibus; Sanctarell. *c.* 7. *dub.* 1. Gobat *l. c. num.* 112. Bellegambe *sect.* 8. *q.* 2. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 152. & alii passim. Et communionem posse commutari cum pueris, docet Vega, Sanctarell. Hurtad. Bossius, Faustus, apud Vivam *quæst.* 8. *art.* 4. *num.* 4. qui tamen cum Vasq. probabile putat non esse opus commutationis, quia cum a Jure, seu a consuetudine prohibeantur pueri Communionem sumere, idque noverit Summus Pontifex, videtur, non exigi ab iis Sacra Communio, *arg c. Tua*, *de testamentis*, ubi conditio de Jure impossibilis, etiamsi apponatur, habetur pro non apposita.

56

57

58 Ad legitimam operum commutationem non sufficit quodcumque impedimentum, sed requiritur impedimentum cum impotentia saltem morali proveniente ex notabili gravique difficultate; Colligitur ex tenore Bullarum Jubilæi, quæ solent apponere particulam: *Qui nequeunt*. Verbum autem *Nequeo* proprie significat impotentiam saltem moralem supra expressam. Sic Gobat *loc. c. n.* 99. & *seq.* & ipso teste, sic habet praxis, & Communis Doctorum. Si tamen causa commutandi fuerit re ipsa insufficiens, sed bona fide judicata sit a Confessario sufficiens, adhuc valet talis 59

lis commutatio pro Jubilæo lucrando, quia commutatio remittitur judicio Confessarii, & ex c. *Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*. Gobat *loc. c. num.* 103. La Croix *loc. c. num.* 1443. & alii.

60 An autem hæc facultas commutandi opera præscripta, sicuti & qualibet alia ex assignatis supra *sub n.* 16. solitis concedi Confessariis vi Jubilæi, debeat exerceri intra, vel extra Sacramentum Confessionis? Non omnes conveniunt Doctores.

61 Primam enim nempe *Facultatem absolvendi a quibuscumque Censuris*, posse exerceri pro foro interno extra Confessionem, etiamsi in Bulla dicatur *auditis Confessionibus*, docet Sanchez *de Matrimonio lib.* 8. *d.* 34. *n.* 30. Gobat *in Quinario tract.* 3. *c.* 84. *a n.* 257. Coninch, Trullench. Baldi, Avila, & alii cum Diana *part.* 1. *tract.* 11. *resolut.* 250. quia dicunt ipsi, illa verba *auditis Confessionibus*, videntur significare, *auditis peccatis*, propter quæ contracta est Censura. Nam absolutio a Censuris nullam habet connexionem cum absolutione Sacramentali.

62 At vero probabilius dicendum est cum Suarez *tom.* 5. *in* 3. *parte disp.* 7. *sect.* 5. *n.* 36. *& lib.* 6. *de Voto*, Vasquez, Navarr. Filliucio, Viva *q.* 10. *art. ult. n.* 4. La Croix *lib.* 7. *n.* 161. & aliis communius non posse exerceri talem facultatem extra Sacramentum Confessionis, maxime, quando in Bulla dicitur, quod absolutio conferatur *auditis Confessionibus*; quia, quando in Bulla ponuntur dicta verba, clare denotatur, quod absolutio a Censuris debeat conferri eodem tempore, quo confertur absolutio a peccatis. Hinc Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 20. cum pluribus aliis docet, quod quamvis dispensatio, & absolutio pro foro externo dari possit absenti, aut etiam invito; tamen in Commissionibus Sacræ Pœnitentiariæ non potest absenti dari absolutio, si addatur *pro foro conscientiæ*, & ideo sæpe additur *in actu Sacramentalis Confessionis*.

63 Secunda facultas, nempe *absolvendi a quibuscumque peccatis*, idest etiam a reservatis, exerceri non potest extra Sacramentum Confessionis, quia, licet reservatio possit extra Sacramentum Confessionis tolli ab aliis, qui habent potestatem ordinariam absolvendi a talibus peccatis reservatis, tamen fieri debet in Confessione ab aliis, qui habent delegatam tantum potestatem, uti sunt Confessarii vi Jubilæi electi; Delegatur enim illis, ut, auditis Confessionibus, absolvant a reservatis. Gobat *loc. c. cap.* 32. *num.* 239. Suarez, Vasquez, Lessius, Lugo, Bordon. Bellegambe cum La Croix *lib.* 6. *p.* 2. *num.* 1452. ubi subjungit oppositum videri dicere alios, quos ipse citat *sub n.* 1695.

Tertia facultas, nempe *commutandi vota*, potest probabiliter exerceri etiam extra Confessionem. Suarez, Sanchez, Henriquez, Bonacina, Layman, Castropal. Diana, Gobat cum Bellegambe *de Jubilæo p.* 3. *sect.* 2. *q.* 5. La Croix *lib.* 3. *p.* 1. *num.* 507. & *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 1460. Et ratio est, quia nullibi præscribitur, quod commutatio votorum fiat in Sacramento Confessionis, quamvis enim in Bulla soleat dici, quod *Confessionibus auditis valeat absolvere a peccatis, & commutare vota*, tamen verba illa *Confessionibus auditis* referri debent in ordine ad absolvendum a peccatis. & non in ordine ad commutanda vota; quia facultas commutandi vota, cum non concernat actum Confessionis, potest extra Confessionem exerceri. Immo Bellegambe, & La Croix *locis citatis*, Tamburinus, & alii tenent, quod commutatio votorum fieri posse etiam cum absente. Insuper Sanchez *lib.* 4 *cap.* 54. Diana *p.* 3. *tract.* 2. *resolut.* 9. & alii apud ipsos, La Croix *lib.* 3. *p.* 1. *n.* 507. & *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1460. & alii docent, posse fieri commutationem votorum *etiam a Confessario*, qui non audit Confessionem pœnitentis, & cui pœnitens nullatenus vult confiteri. Licet enim hoc spectet ad forum conscientiæ, non ideo spectat ad forum Pœnitentiæ. Oppositum tamen tenent vere probabiliter Rodriquez, Beya, Sayrus, & alii, cum quibus videtur consentire etiam Viva *q.* 12. *art. ult. n.* 2. ubi adducta supradicta opinione subjungit: *Verum de hujus opinionis probabilitate alii judicent*. Vide verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 3. *num.* 36. *&* 37.

Quarta facultas, nempe *commutandi opera præscripta*, potest fieri extra Confessionem, dummodo intra tempus Jubilæi, etiam a Confessario, cui posset confiteri pœnitens, quamvis ei confiteri non cogitet. Sic tenent, & declaratum referunt a Gregorio XIII. Sanchez, Lugo, Busemb. & alii plurimi cum Bellegambe *part.* 3. *sect.* 8. *q.* 5. La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1439. & alii. Aliquid tamen, ut refert La Croix *loc. cit.* dubitant, quia per Confessarium, dicunt, debere intelligi Confessarium pœnitentis lucraturi Jubilæum; Confessarius autem, cui non cogitat confiteri, non potest dici Confessarius Pœnitentis.

Quoad Confessarium Jubilarem advertenda sequens Resolutio.

PATAVINA.

Facultatis absolvendi.

Occasione universalis Jubilæi nuper indicti pro imploranda Divina ope adversus Turcas, tres Sacerdotes Capuccini in Patavina Diœcesi absque approbatione, & licentia Eminentissimi Episcopi Confessiones Sacramentales plurium sæcularium personarum publice exceperunt; quamvis fuissent moniti a Parocho de eorum inhabilitate, attamen ab incœptis desistere noluerunt. Accersiti postea ab ipsomet Eminentissimo Episcopo ad docendum de eorum prætensa facultate absolvendi, responderunt, quod in opinione probabili aliquorum Auctorum Regularium, primus eorum uti Guardianus, & Prælatus Regularis, secundus uti approbatus in aliena Diœcesi, & tertius uti approbatus ab ipso Episcopo Patavino in alio loco Diœcesis ad annum, licet jam elapsum, potuerunt licite, & valide tempore Jubilæi excipere dictas Confessiones absque nova Ordinarii approbatione. Eminentissimus autem Episcopus animadvertit, huic prætensioni resistere tum Constitutiones San. Mem. Urbani VIII. & Innocentii X. relatas per Fagn. *in capit. Sane*, *de Offic. & potest. Judicis Delegati*; tum Constitutiones San. Memor. Alexandri VII. 3. Januarii 1655. & Clementis X. de anno 1670. quæ omnes expresse prohibent, ne Regulares absque approbatione Ordinarii Confessiones audiant, quamvis in alio loco approbati; tum etiam responsa hujus Sac. Congregationis super dubiis ad Bullam San. Mem. Gregorii XV. incip. *Inscrutabili*, tum denique expressam mentem Sanctissimi Domini Nostri, qui in Bulla præfati Jubilæi requisivit Confessarios ab Ordinariis Locorum esse approbatos: unde plurimum dubitans de viribus hujusmodi Confessionum ab Oraculo hujus Sacr. Congregationis quanto citius responderi petit.

Primo an licite?

Secundo, an valide dicti Capuccini Sæcularium Confessiones exceperint? Et Sacr. Congr. Concil. die 11. Decemb. 1683. respondit.

Ad primum. *Illicite*.

Ad secundum. *Invalide*; sed non esse inquietandos illos, qui bona fide confessi sunt, Attamen, si ipsi Confessi hoc resciverint, vel de invaliditate Confessionis dubitaverint, eosdem teneri reiterare Confessionem.

Quo vero ad Capuccinos, Eminentissimus Ordinarius conficiat Processum circa administrationem Sacramenti Pœnitentiæ ab iisdem exercitam, non obstante contraria dispositione Sacri Concilii Tridentini, & Constitutionum Apostolicarum, & transmittat.

Sic refert Cardinalis de Lambertinis, postea Summus Pontifex, in suis eruditissimis Notificationibus, Volumine 4. notificatione 17. in fine.

Jubilæi concessio non tribuit Sacerdoti facultatem excipiendi confessionem personæ complicis in peccato turpi. Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 20. incip. *Sacramentum Pœnitentiæ* §. 5. 71

* Absolutio ab hæresi etiamsi expresse non reservetur in Bulla Jubilæi, adhuc tamen non censetur permissa, etiamsi Bulla absolutionem a criminibus in Bulla Cœnæ expressis in genere permittat, ut decrevit Sacra Congregatio S. Officii die 23. Martii 1656. sub Alexandro VII. *Institut. Eccles.* 48. §. 15. 72

In Jubilæo Confessarii ab Ordinario alterius loci approbati nullam habent facultatem absolvendi. Sicut nec habent illi, qui ab Ordinario loci semel quidem illam obtinuerunt; sed modo cessavit. Ita ex pluribus decretis Sac. Congregationis; *Institut. Eccles.* 84. §. 27. Ubi tamen ex sensu ejusdem S. Congregationis additur, fideles sic bona fide ab ejusmodi Confessariis absolutos non esse inquietandos, Ibid. §. 27. 73

ARTICULUS III.

Jubilæum quoad ea, quæ concernunt opera præscripta, tempus, & locum pro ipso lucrando.

Septem sunt opera, quæ solent præscribi, & exigi pro Jubilæo lucrando, scilicet, Processio, Visitatio Ecclesiarum, Oratio in illis, Confessio, Communio, Jejunium, & Eleemosyna; ut patet clare ex Bullis, quæ pro Jubilæis edi solent. Ordinarii non possunt, nec debent plura requirere, quam hæc septem, quæ requirit Papa. Bellegambe *de Jubilæo part. 3. sect. 2. quæst.* 10. La Croix *l. 6. part. 2. num.* 1457. & alii passim. Quantum ad Processionem, quamvis sit gravis obligatio eam indicendi, & instituendi, ex quo Bullæ pro Jubilæis edi solitæ in virtute S. Obedientiæ, & districte præcipiant, ac mandent Ordinariis locorum, & curam Animarum exercentibus, ut Clericis, & populis sibi subjectis solemnes Processiones indicant, & celebrent; tamen nemo abso-

(Margin numbers beside this paragraph: 1 at line 1, 2 at "bilæis edi solent", 3 at "1457.", 4 at "cessiones indicant".)

absolute tenetur interesse Processioni, nam Bullæ disjunctive, & alternative loquuntur; *Qui processioni interfuerint, aut Ecclesiam, seu Ecclesias visitaverint;* Adeoque sufficit alterutrum præstare, nam *cap. In alternativis 70. de Regulis Juris in 6.* dicitur expresse *In alternativis* (idest sub disjunctione propositis) *debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri.* Hinc qui nequeunt, vel nolunt Processioni interesse, non indigent, ut sibi fiat Processionis in aliud commutatio, sed vel Processionis, vel Ecclesiæ, seu Ecclesiarum visitationis. Gobat *in Quinario tract. 3. cap. 19. n. 123. & sequent.* & alii
5 passim. Qui interfuit Processioni, non tenetur visitare Ecclesiam, seu Ecclesias pro lucrando Jubilæo, quia Processiones solent dirigi ad Ecclesias pro visitatione designatas, ut patet ex praxi. Gobat *loc. c. cap. 20. num. 1.* & alii communiter.

6 Visitatio est necessario facienda illarum Ecclesiarum, quæ fuerint ab Ordinario loci, aut curam animarum habente designatæ, sic habetur clare ex verbis Bullæ, & tenent communiter Doctores. Hinc Regulares etiam tenentur visitare Ecclesiam, seu Ecclesias designatas ab Ordinario, & si sua propria Ecclesia fuerit ab Ordinario designata pro visitatione, Regulares ibi commorantes satisfaciunt eam visitando, dummodo tamen non fuerint ab Ordinario designata solummodo pro mulieribus, quia tunc tenerentur visitare alienam Ecclesiam designatam pro viris. Felix Potestas *tom. 1.*
7 *part. 4. n. 8343.* Bardi, & alii. Quando quis præ nimio hominum concursu nequit ingredi Ecclesiam visitandam, satisfacit visitando extra portam, ibique orando. Lugo *tom. 6. disp. 27. n. 29.* Gobat *loc. c. cap. 20. n. 129.* Suarez, Bonacina, & alii cum Diana *part. 1. tract. 11. resolut. 103.* La Croix *loc. c. n. 1433.*
8 & alii passim. Immo, si ratione talis nimii concursus, ne quidem ad portam Ecclesiæ pertingere posset, satis esset visitare, & orare in Cœmeterio, quia & hoc modo dicitur moraliter visitare Ecclesiam: Cœmeterium enim in favorabilibus venit nomine Ecclesiæ; *argument. cap. Odia 15. de Regulis Juris*, ibi: *Favores convenit ampliari*, Suarez *tom. 4. d. 52. sect. 1. num. 7.* Lezana *verb. Jubilæum n. 11.* Layman *lib. 5. tract. 7. cap. 3. num. 4.* Go-
9 bat *loc. cit. num. 129.* & alii. Quando præscribitur orari in certa Capella, vel ad certum Altare Ecclesiæ, oportet ingredi. La
10 Croix *loc. c. num. 1433.* & alii. Quando præscribitur visitatio plurium Altarium in eadem Ecclesia, non sufficit esse in ipsa Ecclesia, & animo converti ad illa Altaria, sed requiritur, ut aliquo signo sensibili v. g. conversione capitis, aut corporis significetur, & demonstretur conversio animi ad singula designata Altaria, quia exigitur visitatio sensibilis nempe talis actio, quæ exterius indicet orationem, aut alium actum religiosum fieri ad talia Altaria. Lugo *loc. c. n. 89.* Gobat *loc. c. n. 131.* & alii passim. Si autem in aliqua Ecclesia non essent tot Altaria, quot visitari præscribitur, satisfaciet quis tot inclinationes & orationes repetendo ad illa, quæ ibi existunt, quot Altaria visitare debuisset, Diana *part. 1. tract. 11. resolut. 102.* Bellegambe *p. 3. sect. 4. quæst. 9.* La Croix *loc. cit. num. 1433.* Escobar, & alii.

Quando præscribitur visitatio plurium Ecclesiarum, non requiritur, quod visitentur omnes una die, sed sufficit, quod visitentur intra eamdem hebdomadam, qua quis intendit lucrari Jubilæum, nisi tamen in aliqua Bulla quid diversum præscriberetur, quia tunc esset ipsi standum. La Croix *loc. c. n. 1433.* & alii passim. Qui Missam pergit audire in Ecclesia designata, hoc ipso visitat. Belleg. *part. 2. sect. 5. qu. 5.* La Croix *loc. c. num. 1432.* & alii. Visitatio Ecclesiarum potest fieri etiam curru, vel equo; Gobat *loc. c. num. 132.* La Croix *loc. cit. num. 1432.* Benzonius, & alii. Debet tamen visitatio fieri *devote*, ut dicit Bulla: Devote autem censetur fieri etiam a constituto in mortali; item ab immodesto, & peccante per viam, si modeste ingrediatur Ecclesiam, & devote oret in ea, quia, ut dicetur infra *sub n. 46.* non est necesse, quod omnia opera peragantur in gratia, sed sufficit, si in gratia peragatur opus ultimum. Bellegambe *loc. cit. q. 6.* Gobat *loc. cit. num. 127.* La Croix *loc. cit. num. 1432.* Peyrinus, Navarrus, & alii. Qui vicini sunt Ecclesiæ designatæ, & qui habitant in ea, ipsam visitando consequuntur tantam Indulgentiam, sicuti illi, qui veniunt a longe, quia remissio non proportionatur labori, sed meritis, quæ dispensantur. S. Thomas *dist. 20. quæst. 1. art. 3. quæst. 2. ad 4.* Gobat *loc. cit. num. 132.* Navarrus, & alii passim.

Oratio pro Jubilæo lucrando requisita, nisi aliud constet ex Bulla, sufficit, etiamsi sit pure mentalis, quia Oratio mentalis est proprie Oratio, & fusio precum; immo magis proprie, quam vocalis, quia vocalis in tantum est Oratio, in quantum conjungitur cum mentali. Ita Navarr. Filliuc. Trullench. Gobat & alii cum Viva *q. 8. art. 5. n. 7.* ubi dicit, sic communiter

niter sentire Doctores cum supracitatis. La Croix tamen *loc. cit. num.* 1421. dicit, quod communis sententia requirit Orationem vocalem, & Lugo *tom.* 6. *disp.* 27. *n.* 111. testatur, quod communiter requiri solet Oratio vocalis. Recte autem subjungit, quod quamvis non sit improbabilis opinio dicentium sufficere Orationem mentalem, tutius tamen erit aliquid miscere de oratione vocali, quod & dicit La Croix *loc. cit.* Gobat *loc. cit.* & alii. Quando præscribitur Oratio indeterminate, sufficit brevissima; Suarez *tom.* 4. *disp.* 52. *sect.* 8. *n.* 5. Diana *part.* 5. *tract.* 12. *resolut.* 33. Gobat *loc. cit. num.* 140. Bossius *in tract. de Jubilæo sect.* 4. *cap.* 17. Filliucius *tom.* 1. *tract.* 8. *cap.* 6. *n.* 164. *& sequent.* Lezana *verb. Jubilæum num.* 13. & alii. Quando vero præscribitur orari per aliquod temporis spatium, sufficit quina devota repetitio Orationis Dominicæ, & Salutationis Angelicæ. Gobat *loc. c. sub n.* 140. Immo Quintanadvenas *tract.* 2. *dub. num.* 7. *in Appendice* loquens de clausula *per aliquod temporis spatium preces fundat*, dicit sufficere, si quis oret, prout unicuique suggerit devotio, & sufficere ex Rodriquez trium Orationum Dominicarum, vel salutationum Angelicarum recitationem; Quinimmo ipse Quintanadvenas existimat satisfacturum qui recitaret Psalmum *Laudate Dominum omnes Gentes*, ut unicam Orationem Dominicam, aut unicam Salutationem Angelicam. Oratio debet fieri in loco, & tempore designatis, & ad mentem Summi Pontificis; & sufficit, si quis dicat: *Intendo orare ad mentem Summi Pontificis præscriptam in Bulla;* Gobat *locis citatis num.* 141. *&* 144. La Croix *loc. c. num.* 1432. & alii passim.

Confessio actualis est necessaria, & non sufficit contritio ad lucrandum Jubilæum, quando in Bulla Jubilæum concedende requiritur Confessio, & lucraturus Jubilæum, seu Indulgentiam habet peccatum mortale. Sic communior, probabilior, & tutior Theologorum sententia cum Kazenberger *in Supplemento Theologiæ Patritii* Sporer *c.* 3. *de Indulgentiis n.* 5. Reiffenst. *Theolog. Moral. tract.* 12. *dist.* 3. *q.* 5. *num.* 48. Corduba, Cajetan. Rodriquez, Laymann, Bellarmin. Sanctarell. *de Jubilæo c.* 10. *dub.* 3. Viva *de Jubilæo quæst.* 8. *art.* 3. *sub n.* 2. contra Filliucium, Paludanum, Coninch. Henriqu. Palaum, & alio. Et ratio est, quia tunc Confessio actualis censetur esse conditio necessario requisita ad Indulgentiæ consecutionem. Indulgentiæ enim tantum valent, quantum sonant, & explicandæ, & acquirendæ
sunt, sicut in Bullis exprimitur. Et hoc ve- 22
rum est, etiamsi in Bulla dicatur, quod con-
ceditur Indulgentia Jubilæi *Contritis*, *& Con-*
fessis, *seu vere pœnitentibus*, *& confessis*, quia
particula *Et* non est disjunctiva, sed conjun-
ctiva; & copulativa; Dispositio autem copula-
ta utriusque partis veritatem exigit; quando
enim plures qualitates in subjecto requiruntur
copulative (ut in præsenti habetur) tunc om-
nes debent concurrere, ut dispositio habeat
suum locum, *ex l. si ii qui*, *ff. de rebus du-*
biis. Ita Doctores supracitati. Quando autem 23
in concessione Jubilæi non expresse exigitur
Confessio, sufficit, ut lucraturus Jubilæum,
seu Indulgentiam existat in gratia sanctifican-
te per Contritionem perfectam; quia existens
in gratia per Contritionem est capax Indul-
gentiæ, seu Jubilæi; nec in concessione ipsius
requiritur actualis Confessio, ut supponitur,
adeoque in tali casu non est necessaria Con-
fessio actualis. Sic Reginaldus, Bonac. Suar.
Faber, & alii cum Kazenberger *loc. c. num.*
29. & Communis aliorum cum Mastrio *Theol.*
moral. disput. 23. *q.* 4. *n.* 63. Reiffenst. *loc. c.*
num. 48.

Quando in Bulla Jubilæi conceditur Indulgen- 24
tia *Contritis*, *& Confessis*, *seu vere Pœnitenti-*
bus, *& Confessis*, non requiritur actualis Con-
fessio, sed sufficit, quod lucraturus Jubilæum
post ultimam Confessionem perseveraverit in
gratia usque ad diem, vel tempus lucrandi Ju-
bilæum, seu Indulgentiam; Vide *verb. Indul-*
gentia art. 3. *n.* 35. ubi & citantur Doctores,
& adducitur ratio pro hac conclusione. Immo 25
nedum non requiritur in tali casu Confessio pec-
catorum mortalium alias rite confessorum, sed
neque Confessio venialium, nisi in concessio-
ne Jubilæi expresse requiratur confessio etiam
de solis venialibus; Vide *ibid. n.* 34. ubi ci-
tantur Doctores, & adducitur ratio; Quando
vero ex concessione Jubilæi requiritur Confes-
sio actualis, tunc non sufficit Confessio sacri-
lega, seu voluntarie nulla; ut colligitur ex
propositione 14. in ordine inter damnatas ab
Alex. VII. 24. Sept. 1665. ibi: *Qui facit con-*
fessionem voluntarie nullam, *satisfacit præcepto*
Ecclesiæ; Vide *art. anteced. n.* 29.

Communio actualis est necessaria, & non 26
sufficit præterita pro lucrando Jubilæo, quan-
do in concessione ipsa expresse requiritur actua-
liter de tempore Jubilæi: patet a pari, ex di-
ctis de Confessione actuali supra *n.* 21. Quando 27
vero in Bulla Jubilæi conceditur Indulgentia
Omnibus Confessis, *& Communicatis*, *seu Sa-*
cra Communione refectis, sufficit Communio,

sicu-

sicuti Confessio facta duobus, seu tribus, seu etiam quatuor, & secundum aliquos etiam quinque, vel sex diebus ante primam Dominicam. Vide *verb. Indulgentia art.* 3. *n.* 30. 31. & 32. ubi citantur Doctores, & adducitur
28 ratio. Nulla tamen sufficit Communio sacrilega, sive sit actualis, sive præterita; colligitur ex propositione 35. in ordine inter damnatas ab Innocentio XI. 2. Martii 1679 ibi: *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem*. Ex qua damnata propositione Viva *de Jubilæo q.* 8. *art.* 4. *num.* 2. recte infert, non posse nunc amplius sustineri, quod sufficiat Communio scienter facta in mortali ad lucrandum Jubilæum, licet olim putarint sufficere plures Doctores cum Fausto, Filliucio, Suarez, Corduba, Henriquez, & aliis. Vide dicta *artic. antecedent.*
29 *n.* 29. An autem Communio ad lucrandum Jubilæum requiratur etiam in pueris, & ideo possint tanto citius admitti ad Communionem, ut tenent Henriq. & Layman apud Bellegambe *q.* 6. & La Croix *l.* 6. *part.* 2. *n.* 1420. Vel, an Communio possit pro ipsis pueris commutari in aliud opus pium. Vide *Art. anteced. n.* 57.
30 Jejunium pro Jubilæo lucrando solet præscribi observandum tribus diebus, scilicet, Mercurii, Veneris, & Sabbati; patet in verbis
31 Bullæ pro Jubilæis edi solitæ. Jejunium nequit observari, seu fieri extra ipsos dies præscriptos, nec dividi in duas hebdomadas, ut teste La Croix *loc. c. n.* 1424. habet Communis contra Bonacinam, Layman, & alios, quorum sententiam Card. de Lugo *tom.* 6. *disp.* 27. *n.* 105.
32 vocat falsam. Habens rationalem causam non jejunandi, in aliquo, seu aliquibus ex præscriptis diebus, potest petere, & obtinere commutationem jejunandi in aliis diebus ejusdem hebdomadæ. Henriquez, Filliucius, Gobat *de Jubilæo num.* 213. La Croix *loc. c. num.* 1424.
33 & alii passim. Non obligati ad jejunium ex præcepto Ecclesiæ, ut pueri, senes, infirmi, itinerantes, laborantes, tenentur jejunare, si lucrari velint Jubilæum, nisi per Confessarium in aliud opus pium illis commutetur. *Communis* cum Gobat *de Jubilæo cap.* 28. *n.* 219. Lezana *verb. Jubilæum n.* 12. La Croix *loc. cit.*
34 *n.* 1424. Jejunium pro Jubilæo exigitur tale, quale Ecclesia præcipit Fidelibus extra Jubilæum. *Communis* cum Sanchez *in Summ. l.* 4. *cap.* 11. *n.* 53. Gobat *loc. cit. n.* 205. La Croix
35 *loc. cit. num.* 1424. Habens privilegium comedendi carnes in aliis jejuniis, debet ipsis abstinere in jejunio pro lucrando Jubilæo, nisi ipsi per Confessarium commutetur in aliud opus pium. Azorius *part.* 1. *l.* 7. *cap.* 10. Gobat *loc. cit. n.* 206. La Croix *loc. c. num.* 1442. Lugo *tom.* 6. *disp.* 27. *n.* 109. & alii. Jubilæum potest lucrari per jejunia aliunde debita, v.g. ex præcepto, voto, & pœnitentia, patet ex praxi, cum Jubilæum promulgatur in Quadragesima. Lugo *loc. c. n.* 110. Bellegambe *part.* 1. *sect.* 3. *q.* 1. La Croix *loc. c. n.* 1425. ubi testatur sic tenere Communem Doctorum contra Silvestrum, Tabien. Armill. & Bonac. Vide *art. antecod. n.* 53.

Ultimo die Jubilæi possunt per Confessarium commutari jejunia, vel in Eleemosynas, vel alia opera pia eo die præstanda ab eo, qui inculpabiliter ipsa jejunia prætermisit, ex quo ignoraverit v.g. Jubilæum. Viva *q.* 8. *n.* 5. & alii passim; Vide *dicta art. anteced. n.* 56. Immo ultimo die Jubilæi possunt commutari etiam jejunia voluntarie, & mala fide prætermissa in jejunia postmodum ponenda, differendo Jubilæi consecutionem. Viva *loc. c. n.* 5. qui adducit hanc rationem; Nam, dicit ipse, quamvis voluntarie redditus sit impotens, adhuc tamen est potens postmodum ponere injuncta jejunia, & in casu impotentiæ potest Confessarius tempore Jubilæi opera injuncta commutare etiam in opera post Jubilæum ponenda, *quoties datur causa differendi Jubilæi consecutionem, ut* videtur adesse in casu hujus culpabilis impotentiæ. Hæc ille.

Ad Eleemosynam dandam pro Jubilæo lucrando tenentur omnes etiam Religiosi; & alii pauperes, vel si non possint dare, petere commutationem in aliud opus pium. Et ratio est, quia in Bulla Jubilæi exiguntur expresse eleemosyna, sicut alia opera, subdita facultate commutandi, quæ impleri non possint: ergo si Religiosi, & alii pauperes eleemosynam dare non possint, tenentur commutationem petere; Quando enim concessio facta est sub conditione (ut est concessio Indulgentiæ Jubilæi facta sub conditione de eleemosyna danda, vel aliquid aliud faciendi, in quod a Confessario eleemosyna commutetur) deficiente conditione, concessio habetur pro non facta, *ex l. Pecunia, ff. Si certum petatur:* Conditionale autem, non impleta conditione, nihil ponit in esse. Tum quia sicuti ex Communi Doctorum diximus *sub n.* 33. quod impotentes ad jejunium ut pueri, senes, infirmi, laborantes tenentur pro lucrando Jubilæo petere commutationem ipsius jejunii in aliud opus pium; ita dicendum est de Religiosis, & aliis pauperibus impotentibus ad eleemosynam; Card. de Lugo *t.* 6. *disp.* 27. *n.* 115. & *seq.* Viva *de Jubilæo q.* 8. *art.* 6. *n.* 2. Bellegambe *l. c. q.* 5. La Croix

Croix *l.* 6. *part.* 2. *n.* 1430. Lezana *in Summ. verb. Jubilaeum n.* 14. Felix Potestas *t.* 1. *part.* 4. *n.* 3833. & alii plures dicentes, quod licet secundum Navarr. Henriq. Fernand. Dian. Gobat Arsdekin, Leand. & alios Religiosi, & alii pauperes impotentes ad eleemosynam non teneantur probabiliter ad aliud opus; consultius tamen, & tutius esse, ut commutationem petant; Vel Conventus, seu Monasterium det pro ipsis, quod posse fieri, & in praxi esse, testatur Lugo *l. c. n.* 116. *& seq.* subdens posse sic dare, prout de facto dant etiam Fratres Minores, qui licet tantum usum habeant, dant tamen eleemosynam, quando hoc usu se abdicant, quia sic in pauperem transit Dominium. Lugo *loc. c.* Bellegambe *q.* 5. La Croix *l. c. n.* 1430. & alii passim, sic docente communi praxi omnium nostrorum Conventuum quotidie eleemosynas in pauperes elargientium.

Ut autem pro lucrando Jubilæo securius valeat pro omnibus Religiosis eleemosyna a Conventu elargita, consultum est servare praxim, quam Gobat *t.* 3. *de Jubilæo c.* 29. *n.* 217. testatur servari in sua undequaque præstantissima Societate, quod nempe Superiores locales, quando publicantur Jubilæa, in Refectorio, vel in alio loco Religioso Communitatis præmoneant se curaturos dari ex bonis communibus Monasterii eleemosynam pro omnibus, & talem præmonitionem, aut monitionem esse necessariam tenent Lugo *l. c.* Bellegambe *q.* 3. *l. c.* La Croix *num.* 1428. Maillard. & alii, quia cum eleemosyna debeat esse actio moralis, debet procedere ex cognitione, & volitione.

Pro quantitate eleemosynæ elargiendæ attendenda est Bulla Jubilæi, quæ si dicat elargiendam esse juxta *cujuscumque facultatem*, tunc Dives debet dare eleemosynam majorem, quam pauper. Gobat, Bonacina, Busemb. Bellegambe *quæst.* 2. La Croix *loc. c. n.* 1427. & alii. Si Bulla nihil determinet, & sine addito præscribat Eleemosynam dicendo, v. g. *Qui dederit Eleemosynam, acquiret Indulgentiam*, tunc sufficere eleemosynam quantumcumque parvam tenent Diana, Leo, Faustus, Rodriquez, Bonacina, Gobat, & alii, *arg. cap. In obscuris* 30. *de Regul. juris in* 6. ibi: *In obscuris minimum est sequendum*. Illa autem locutio, *Qui dederit Eleemosynam*, est obscura, cum possit æque de magna, ac de parva intelligi, adeoque potest intelligi etiam de minima; ubi enim Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *cap. Quia circa* 22. *de privileg. & l. De pretio, ff. de publiciana in rem action.* Si autem Bulla dicat, ut jam solent dicere Bullæ edi solitæ pro Jubilæis hujus Sæculi, & ætatis, *Et eleemosynas ad libitum pro ut Caritas singulis suggesserit, fecerint*. Vel *qui eleemosynam pro arbitrio suo fecerint*, vel *prout cuique suggeret Devotio*, Gobat *loc. c. num.* 219. Zecchius, & alii docent sufficere præbere quantuncumque parvam eleemosynam. At alii cum La Croix *loc. c. n.* 1427. melius dicunt simul habendam esse rationem dictaminis interni suadentis plus, vel minus, & ut dicit Lugo *loc. c. n.* 114. curandum esse, ut sit in quantitate proportionata ad finem implorandi Divinam opem.

Eleemosyna pro Jubilæo lucrando sufficit, 42
etiamsi detur per alium, v. g. per famulum, amicum, & hujusmodi. *Communis, arg. cap. Qui facit* 73. *de Regul. juris in* 6. ibi: *Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum*. Si autem famulus, vel alius sibi commissam eleemosynam non daret, Homobon. Bonacina, Busemb. Gobat, Corduba, Leo, Rodriq. Sanctarell. *cap.* 7. *dub.* 1. Lugo *l. c. n.* 112. Viva *q.* 8. *art.* 6. *sub n.* 3. & alii dicunt probabilius, quod Dominus, seu committens dandam eleemosynam non lucraretur Jubilæum, qui in tali casu non esset data eleemosyna, cum non esset sublevatus pauper; & non posita conditione requisita pro Jubilæo lucrando, uti est ipsa eleemosyna, non acquiritur Jubilæum. Lezana vero *verb. Jubilæum n.* 14. Sa *verb. Indulgentia n.* 4. Pasqualig. *q.* 156. Vega, Dicastill. Alloza, & alii tenent, quod Dominus, seu committens dandam eleemosynam adhuc in tali casu lucraretur Jubilæum, quia quantum est ex sua parte, jam dedit, & tradidit eleemosynam, quod probabile, & tutum censet etiam Gobat *loc. c. n.* 121. & alii.

Nomine pauperum, quibus pro lucrando Ju- 43
bilæo præbenda est eleemosyna, intelliguntur, nedum veri pauperes quibus ex obligatione naturali, aut voto, seu pœnitentia tenetur quis succurrere, sed etiam, qui secundum suum statum, qualitatem, & conditionem non habent necessaria ad victum, & vestitum, & insuper illi, qui se fingunt pauperes, cum revera non sint, dummodo pro veris pauperibus credantur. Item loca pia, Monasteria Religiosorum, Hospitalia, & Ecclesiæ, quæ indigent luminaribus, ornamentis, ædificiis, & hujusmodi. Gobat *loc. c. n.* 222. La Croix *l. c. n.* 1429. Bellegambe *qu.* 4. Diana, Sanchez, Lugo, Navarr. & alii passim.

Quoad tempus adimplendi opera præscripta 44
non omnes circa omnia, conveniunt. Diana enim, Præpositus, Naldus, Layman, Bonacina, Palaus cum Gobat *in Quinario tract.* 3. *de*

Jubilæo cap. 11. *num.* 72. Navarr., Lezana, Rodriq. Bossius, & alii dicunt non opus esse, ut omnia opera præscripta adimpleantur, seu ponantur intra unam, & eamdem hebdomadam ex duabus assignatis, sed posse adimpleri, seu poni partim in una, & partim in altera hebdomada v. g. in prima hebdomada jejunia, in secunda visitatio Ecclesiarum, Eleemosyna, Confessio, Communio &c. Et nituntur hoc probare ex verbis Bullæ, quæ non convincunt debere poni omnia opera præscripta, præter tria jejunia, intra unam & eamdem hebdomadam. Bulla enim Jubilæi hæc verba solet habere: *Qui prima, vel secunda hebdomada Ecclesias visitaverint, ac feria quarta, sexta, & Sabbato alterius hebdomadæ jejunaverint; pariterque Confessi, & Sanctissima Communione refecti fuerint, & eleemosyna &c.* ex quibus verbis, dicunt ipsi, apparet omnia opera, præter jejunia, posse poni, seu adimpleri prima, vel secunda hebdomada. Henriquez autem *lib.* 7. *cap.* 11. Sanchez *lib.* 4. *cap.* 4. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 4. *n.* 3830. Sanctarell. *cap.* 7. *dub.* 1. Lugo *loc. cit. n.* 100. Reiffenstuel *Theol. Moral. tract.* 12. *dist.* 3. *num.* 114. *in fine*, Ugolinus, Faustus, Reginaldus cum Viva *de Jubilæo qu.* 8. *art.* 2. *sub num.* 3. & alii plures tenent probabilius, & tutius omnia opera præscripta ponenda, seu adimplenda esse intra unam & eamdem hebdomadam. Et ratio est, quia, ut recte observat Sapientissimus Viva, dum dicitur *Qui prima, vel secunda hebdomada*, ponuntur a Papa duo tempora, quibus lucrari possit Jubilæum, positis, seu adimpletis operibus præscriptis, non vero statuitur unum tempus quindecim dierum, quo possint opera præscripta poni, seu adimpleri; hoc enim videtur operari particula *Vel*, aliter non diceretur; *Qui prima, vel secunda hebdomada*, sed diceretur; *Qui bis quindecim diebus*. Ideo autem duæ hebdomadæ assignantur, ut qui nequit prima, possit Jubilæum lucrari secunda, non vero, ut possint opera dividi, quia dictio illa alternativa *Vel* tribuit actum cuilibet in solidum, ut notat Glossa *in cap. Cum plures, de Offic. delegati in 6.* & facit sensum disjunctivum explicatum. Hæc ille. Et hanc sententiam vocat tutiorem ipsemet Gobat *loc. cit.* quamvis dixerit esse aliam probabiliorem; & sic etiam tutiorem vocant alii passim, & signanter Reiffenstuel *loc. cit.* dicens, quod sit tutior, ac proin in praxi merito tenenda, & consulenda, & Felix Potestas *loc. c.* dicit absolute opera præscripta debere omnino intra unam & eamdem septimanam impleri.

Confessio tamen, & Communio, quando in Bulla non requiritur expresse de tempore Jubilæi, sed conceditur Indulgentia *omnibus Confessis, & Sacra Communione refectis*, potest fieri uno, vel etiam duobus, aut tribus, seu etiam quatuor, & secundum aliquos etiam quinque, vel sex diebus ante primam Dominicam, dummodo lucraturus Jubilæum perseveraverit in gratia usque ad diem lucrandi Jubilæum; Vide *supra num.* 27. & *verb. Indulgentia art.* 3. *n.* 30. & 31. & 32. ubi citantur Doctores, & adducitur ratio. Requiritur enim, & sufficit probabilius ad consequendam Indulgentiam Jubilæi, quod lucraturus sit in statu gratiæ, saltem dum perficit, & ponit ultimum opus præscriptum. Lugo *tom.* 6. *disp.* 27. *n.* 83. Mastrius *Theol. Moral. disp.* 21. *n.* 61. Henricx *disp.* 4. *de satisfact. q.* 11. *num.* 77. Reiffenstuel *tract.* 12. *dist.* 2. *q.* 3. *n.* 33. & *dist.* 2. *qu.* 8. *num.* 104. Suarez *disp.* 52. *sect.* 5. Viva *de Jubilæo q.* 6. *art.* 2. *n.* 4. Layman, Palaus, Bonacina, Bossius, & alii. Et Jubilæum ad duas hebdomadas concessum potest probabiliter bis obtineri, si in utraque hebdomada repetantur opera præscripta; Vide *art. ant. n.* 15. ubi citantur Doctores, & adducitur ratio, quamvis tamen sit æque probabilis etiam opposita sententia propter adducta *ib. n.* 26. Opera autem *præscripta* debent ita integre adimpleri, ut si aliquod ipsorum, vel penitus, vel quoad partem notabilem omittatur, sive id fiat ex ignorantia, seu oblivione, sive ex negligentia, aut impotentia (seclusa commutatione in aliud opus pium a Confessario facta) nun obtineatur quidquam de Indulgentia Jubilæi. S. Th. *in* 5. *dist.* 20. *q.* 3. Reiffenst. *cit. dist.* 3. *q.* 8. *n.* 105. Gobat *de Jubilæo c.* 11. *n.* 61. & ipso teste, alii communiter. Et ratio est, quia Jubilæum conceditur a Papa sub conditione adimplendi omnia opera præscripta, vel aliquod aliud faciendi, in quod a Confessario aliqua ipsorum sint ex rationabili causa commutata; quando autem concessio facta est sub aliqua conditione, deficiente tali conditione, concessio habetur pro non facta, *ex l. Peccatum, ff. Si certum petatur*: Conditionale enim, non impleta conditione, nihil ponit in esse, adeoque &c.

Tempus Jubilæi extraordinarii concessum ad duas hebdomadas comprehendit quindecim dies, idest tres Dominicas, & 12. dies feriales, si inchoetur a die Dominica, ut fieri solet. La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1397. Layman *lib.* 5. *tract.* 7. *cap.* 8. *num.* 7. ubi testatur esse receptum more Germanicarum Ecclesiarum, ut quindecim dies permittantur; Totidem per-

mit-

mittendos esse dicit P. Paulus Hispanus *part.* 4. *tract.* 24. *punct.* 12. §. 3. *num.* 3. Totidem Cotonius Italus *controvers. lib.* 2. *controv.* 12. *n.* 16. & 17. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 4. *num.* 3824. & alii plures, & Gobat *in Quinario tract.* 3. *cap. XI. sub n.* 63. *vers. Dixi tertio*, ubi testatur se non recordari fuisse minus, quam quindecim dies assignatos illis duarum hebdomadarum octodecim Jubilæis, quibus fruitus est in diversis Episcopatibus; Quamvis tamen subjungat, nonnullos Episcopos expressisse opera præscripta esse perficienda intra quatuordecim dies. Quod si aliqui alii Episcopi id clare exprimerent, & declararent tempus Jubilæi non extendi ultra quatuordecim dies, esset standum tali expressioni, & declarationi, nisi aliter constaret de mente Pontificis, quia Bulla Jubilæi non exprimit nisi duas hebdomadas, & hebdomada non continet nisi septem dies. Licet enim Episcopi nequeant decurtare tale tempus, & illud arctare intra unam hebdomadam, ut recte dicit Gobat *loc. cit.* n. 53. ubi notat errasse quemdam Vicarium Generalem, qui determinavit pro universis unam solam hebdomadam; tamen alio non constante de mente Pontificis, si exprese declararent esse perficienda opera præscripta inter determinatos quatuordecim dies, esset standum tali declarationi, quia, quod tempus Jubilæi comprehendat 15. dies, ex verbis Bullæ affirmari non potest, ut recte notat Layman *loc. cit.* sed ex benigna DD. interpretatione, accedente Ecclesiarum consuetudine, secundum quam Fideles tertia Dominica, quæ est dies 15. ab inchoatione Jubilæi, ad Sacramenta accedunt. Et Cardinalis de Lugo, aliique plures Hispani, & Itali, teste Gobat *loc. cit. vers. Dixi tertio*; dicunt esse peculiariter permissum, ut Confessio, & Communio peragantur tertia Dominica indicti Jubilæi.

Ordinarii possunt duas Jubilæi hebdomadas facere inchoari quocumque die septimanæ prout occursus Festorum, aut alia ratio prudens suggesserit, dummodo tamen adsit tempus adimplendi jejunium tribus præscriptis diebus intra unam & eamdem hebdomadam, ut requiri diximus *supra num.* 31. & 44. Conveniens tamen, & expediens est, ut advertit Gobat *loc. cit. sub n.* 70. ita inchoare illas hebdomadas, ut tam prima, quam secunda incipiat a Festo, adeoque quartusdecimus, vel quintusdecimus dies Jubilæi desinat in Festo. Et Layman *loc. cit. n.* 7. dicit, quod, cum clarissime pateat, diem Dominicam, qua incipit Jubilæum connumerandum esse inter dies, quibus Confessio, & Communio institui possit, ideo, ne ea dies excludatur, conveniens esse videtur, ut promulgatio Jubilæi fiat in Ecclesiis ante eam Dominicam. Ordinarii, aut Parochi 54
mortaliter peccant, si absque pergravi causa ex negligentia diutius differant promulgationem, seu indictionem Jubilæi. Pontifices enim solent in virtute sanctæ Obedientiæ districte præcipere Episcopis, *Ut cum primum Jubilæi Litterarum transumpta, atque exempla etiam impressa acceperint; illa statim absque ulla mora, retardatione, vel impedimento .... publicent, vel publicari faciant*. Et Sixtus V. Constit. 1. apud Cherubinum (ex cujus mente loqui videntur posteriores Pontifices) diserte imperat inchoari Jubilæum prima, vel secunda hebdomada immediate post habitam notitiam Jubilæi, adeoque, cum deficiant in materia gravi, graviter peccant; Gobat *loc. cit. num.* 68. Pax Jordan. *Elucubration. volum.* 1. *lib.* 5. *tit.* 16. *num.* 69. & 70. ubi dicit, ita statim debere Episcopum publicari facere Jubilæum, ut non possit, neque occasione Messis, Vindemiarum, vel alterius cujuscumque occupationis, & impedimenti ad aliud tempus differre, etiamsi publica populorum commoditas aliud exposceret, & obnixis precibus ad differendum requireretur, eo quod in Brevibus talium concessionum sequens clausula soleat apponi; *Quapropter tenore præsentium in virtute sanctæ Obedientiæ districte præcipimus, atque mandamus omnibus, & quibuscumque Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis &c. Ut cum primum Litterarum transumpta, aut exemplaria, etiam impressa acceperint, illa statim absque ulla mora, retardatione, vel impedimento per suas Ecclesias, & Diœceses, Provincias, Civitates, Oppida, Terras, & Loca publicent, aut publicari faciant &c.*, quæ quidem verba, ut dicit ipse, sunt adeo præcisa, & gemmata, ut nulla possit cadere dubitatio, quin talis fuerit Papæ intentio, quod non differatur publicatio. Immo subjungit, quod ex illis ver- 55
bis: *Per suas Ecclesias, & Diœceses, Provincias, Civitates, Oppida, Terras, & Loca*, similiter manifeste apparet eodem tempore publicationem esse faciendam pro Civitate, & Diœcesi, non autem elapso tempore Civitatis, publicare pro Diœcesi; hoc enim directe censetur contra intentionem Papæ verbis supradictis expressam. Caveant igitur omnes, ad quos spectat publicare, ne differant, neque separent Civitatem a Diœcesi quoad præfatam publicationem, alioquin non excusabuntur a mortali, quia Papa præcipit illis in virtute sanctæ Obedien-

dientiæ. Hæc ille; Pellizarius tamen, & alii apud La Croix *loc. cit. n.* 1297. putant, posse ex rationabili causa prius in Urbe, postea in Diœcesi, aut etiam postea pro Monialibus, ut omnes possint successive, commode habere Extraordinarios Confessarios, præsertim ubi pauci reperiuntur.

56 Opera præscripta pro Jubilæo lucrando possunt impleri, partim in uno loco, & partim in alio, dummodo visitatio Ecclesiarum fiat in loco publicati Jubilæi; Lugo *cit. disp.* 17. *a num.* 123. Bellegambe *part.* 3. *sect.* 3. *qu.* 6. Layman *lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 11. Sannig *lib.* 5. *decret. tit. de pœnit. & remiss. cap.* 2. *num.* 16. Gobat *loc. cit. num.* 89. La Croix *loc. cit. num.* 1434. Diana *part.* 5. *tract.* 12. *resol.* 53. Castrop. Bonacina, & alii passim. Et ratio est, quia favor Jubilæi est personalis; ex cap. autem *Privilegium* 7. *de Regulis juris in* 6. *Privilegium personale personam sequitur*, adeoque quocumque quis pergat, feret secum istum favorem, & jus utendi omnibus Jubilæi facultatibus. Tum quia Bulla Jubilæi non requirit, ut omnia opera impleantur in loco publicati Jubi-

57 læi, adeoque &c. Dicitur autem notanter *Dummodo visitatio Ecclesiarum fiat in loco publicati Jubilæi*, quia, cum visitatio debeat fieri illarum solarum Ecclesiarum, quas Ordinarius designavit, non potest fieri in alio loco, in quo nondum est promulgatum Jubilæum, & consequenter nondum designatæ sunt Ecclesiæ visitandæ; Layman, Diana *loc. cit.* Lugo *loc. cit. n.* 137. Gobat *loc. cit. n.* 90.

58 Hinc colliges, quod, si quis in loco, ubi publicatum est Jubilæum, visitaverit designatas Ecclesias, & inde iter arripuerit, poterit in itinere reliqua opera peragere; *Citati Do-*

59 *ctores*. Nec tenetur ratione Jubilæi differre iter in aliud tempus; nam Bulla sine distinctione offert gratiam iter agentibus; Gobat *loc. cit. sub num.* 90. *in fine*, & alii passim. Item, si quis iter faciens perveniat ad locum, in quo Jubilæum celebratur, sive pervenerit illuc ante, sive primum post promulgationem, poterit ibi præstando opera præscripta lucrari Jubilæum æque, ac incolæ, quia per præsentiam in illo loco statim acquirit jus. Et si ibi nequeant omnia opera præscripta implere, poterit, visitatis ibi designatis Ecclesiis, suum prosequi iter, & in itinere reliqua opera implere, & Jubilæum lucrari; Lugo *loc. citat. num.* 126. & 137. Layman *loc. cit. num.* 11.

60 Gobat *loc. cit. num.* 90. & alii. Item, si quis ultimo die perveniat ad locum Jubilæi, potest petere, ut opera, quæ facere non potest, sibi commutentur, & sic ibi lucrari Jubilæum; Lugo *loc. cit. num.* 125. La Croix *loc. citat. num.* 146. Bellegambe *part.* 2. *sect.* 5. *qu.* 5. & alii. Item si quis post lucratum Jubilæum in sua patria pergat ad alium locum, ubi celebratur Jubilæum, poterit probabilius ibi iterum lucrari Jubilæum, replicando ibi opera præscripta; Vide *artic. anteced. num.* 25. ubi citantur Doctores, & adducitur ratio; quamvis tamen, ut *ibi num.* 26. dictum fuit, sit vere probabilis etiam sententia contraria. Item, si quis tempore publicati Jubilæi in sua patria, etiam ultimo die primæ, vel secundæ hebdomadæ iter arripiat, nec in itinere impleat cetera opera præscripta, poterit reversus præstando opera præscripta Jubilæum lucrari, quamvis Jubilæi tempus fuerit elapsum, quia Papa concedit navigantibus, & iter agentibus, ut reversi habeant alias duas completas hebdomadas. Nec obstat, quod in sua patria, seu loco publicationis fuerit per totam primam hebdomadam, & quasi per totam secundam, quia, cum Pontifex velit, quod unusquisque habeat duarum completarum hebdomadarum spatium, in quo cum quiete, & devotione possit se præparare, & Jubilæum lucrari, talis nec tunc habet hebdomadam completam ad quietem, & devotionem requisitam; Lugo *loc. cit. num.* 123. Gobat *loc. cit. n.* 90. Bellegambe *sect.* 2. *q.* 4. La Croix *loc. cit. n.* 1434. & alii, & faciunt dicta supra *n.* 38. Vide *ibi*.

Alia ad rem. Vide *verb. Indulgentia*.

APPENDIX

A Romano Theologo.

In qua exponitur declaratio facta a Doctissimo Viro Ubaldo Giraldi a S. Cajetano Scholarum Piarum juxta Constitutiones editas a Benedicto XIV. pro anno Jubilæi 1750. quæ quidem declaratio in variis paragraphis distincta exhibetur, prout ab Auctore exarata fuit.

§. I.

Della sospensione delle Indulgenze in tempo di Giubileo.

DUrante l' Anno Santo, restano sospese, tanto in Roma, quanto fuori, tutte le Indulgenze, sì plenarie, che non plenarie, anche perpetue (1).

Eccet-

(1) *Cum nos nuper §. Ceterum.*

Eccettuate le seguenti.

I. Quelle concedute in articulo mortis.

II. Quelle, che possono concedere i Vescovi, & altri Prelati Ordinarj de' luoghi, a tenore delle Lettere Apostoliche di Nostro Signore sotto li 5. Aprile 1747.

III. Quelle concedute in recitare l'Ave Maria, e solite preci al suono della campana la mattina, mezzo dì, e sera, o ginocchioni, o in piedi, secondo i tempi.

IV. Quelle di 7. anni, e 7. quarantene concedute a chi confessato, e comunicato, o almeno contrito, con fermo proposito di confessarsi, visita la Chiesa, ove è esposto il Venerabile per l'Orazione delle Quaranta ore, ivi pregando secondo l'intenzione di S. Chiesa.

V. Quelle concedute a chi accompagna il Santissimo Viatico, ed a chi manda torce, o lumi da portarsi da altri in detta occasione.

VI. Quelle solite concedersi da' Legati, Nunzj della S. Sede, ed anche da' Vescovi nell' esercizio de' Pontificali, o nel dare la Benedizione, o in altra consueta forma.

VII. Quelle degli Altari privilegiati per i Defonti.

VIII. Quelle concedute direttamente per detti Defonti.

IX. Quelle concedute a' Vivi, con espressa facoltà di applicarle per essi Defonti, da valere però per detti soli Defonti.

X. Quelle tutte concedute a' Vivi, anche senza espressa facoltà di applicarle per i Defonti, da valere medesimamente per detti soli Defonti (1).

§. II.

Della sospensione delle facoltà di assolvere da' casi, e censure riservate alla S. Sede, e contenute nella Bolla della Cena, di commutare Voti, e dispensare sopra l'Irregularità, ed altri impedimenti.

DUrante lo stesso Anno Santo, restano sospese (solamente però fuori di Roma) tutte le facoltà sopradette concedute a chiunque in qualunque maniera, occasione, o titolo, anche per causa d'Indulgenze (2).

Eccettuate le seguenti.

I. Quelle de' Tribunali della S. Inquisizione, di Propaganda Fide, e degli Officiali; Missionarj, e Ministri deputati da essi Tribunali, o dalla S. Sede per estirpazione dell' Eresia, e particolarmente di assolvere dalla detta Eresia quei, che fanno abjura de' loro errori.

II. Quelle concedute dalla S. Penitenziaria a' Missionarj ne' luoghi, ed in occasione delle Missioni.

III. Quelle de' Vescovi, e di altri Prelati nelle loro rispettive Diocesi, circa il dispensare, ed assolvere i loro sudditi ne' casi occulti, anche riservati alla S. Sede, *prout ipsis a S. Tridentina Synodo, seu alias, etiam in publicis, a jure communi Ecclesiastico, & ab eadem Apostolica Sede pro certis personis, & casibus indultæ, permissæque dignoscuntur.*

IV. Quelle de' Superiori Regolari, delle quali sono in certo, e pacifico possesso, rispetto però solamente a' loro sudditi Regolari, e non Secolari, tanto in Roma, quanto fuori (3).

§. III.

Delle Opere ingiunte alli Romani, e Forastieri abitanti in Roma.

I Fedeli dell' uno, e l'altro Sesso per acquistare l'Indulgenza plenaria, e godere degli Indulti ad essa annessi, durante l'Anno Santo, debbono adempire le seguenti quattro Opere ingiunte (4).

I. Se sono Abitanti di Roma, e suo distretto, intendendosi per i primi:

II. Quei ivi nati, e che vi abitano.

III. Quei venuti con animo di abitarvi la maggior parte dell' Anno.

IV. Quei, che vi stanno con qualche impiego, o per ritrovarvelo.

V. Quei, che vi vengono per altra causa, che per il Giubileo.

VI. Quei, che venutivi per tal fine, vi si trattengono più di sei mesi.

E per i secondi, cioè del Distretto, tutti gli Abitanti dentro le cinque miglia fuori delle porte, o nativi, o venutivi, come sopra (5).

Deb-

(1) *Cum nos nuper* §. *Itaque*. (2) *Ibid.* §. *Cæteras*. *Convocatis* §. 55. & 56. Lettera Circolare n. 32. pag. 42. (3) *Cum nos nuper* §. *Præservatis*. Lettera Circolare n. 32. pag. 42. (4) *Peregrinantes* §. *Quo quidem*. (5) *Convocatis* §. 44. Lettera Circolare n. 72. pag. 92.

Debbono visitare, almeno una volta il giorno, quale può computarsi, o da una mezza notte all'altra, o dai Vesperi del giorno precedente sino a tutti i Vespertini crepuscoli del susseguente (1), per trenta giorni continui, o interpolati, le Basiliche di S. Pietro, di S. Paolo, di S. Giovanni in Laterano, e di Santa Maria Maggiore (2), *e tutte quattro in un istesso giorno*, computato, come sopra, e detta Visita deve esser fatta con intenzione di onorare Dio, e i suoi Santi, e vi si debbono esercitare atti di Religione (3).

E se sono Forastieri, cioè tutti gi altri non compresi sotto il nome di abitanti di Roma, e suo Distretto, almeno quindici de' suddetti giorni, medesimamente una volta il giorno tutte quattro (4).

Nè è necessario per l'acquisto della Indulgenza entrare, o uscire, per le porte Sante (5).

Detti Forastieri, se dopo intrapreso il viaggio a tal fine per Roma, o anche pervenutivi, o nel cammino, o nella stessa Città impediti da malatia, o da altra legittima causa, o sopragiunti da morte, non avessero compito, o nè pure cominciato detto numero di visite, possono godere della medesima Indulgenza, e remissione, come se effettivamente l'avessero compito, purchè siansi confessati, e comunicati (6).

In caso d'indulto di minorazione del numero delle visite publicato dopo essersi da taluno fatta qualcuna delle dette visite a se prescritte, cioè o di 30. o di 15. respettivamente, può prevalersi delle visite fatte per compire il numero prescritto in detto Indulto, come ancora, se prima dell'Indulto avesse compito il numero in esso prescritto, purchè faccia almeno un'altra visita (7).

II. Debbono sì gl'uni, che gl'altri porgere a Dio in dette visite devote preghiere per l'Esaltazione della S. Chiesa, estirpazione dell'Eresie, concordia de' Principi Cattolici, salute, e pace di tutto il popolo Cristiano (8).

Quali preghiere non vengono determinate nè in qualità, nè in durazione: non debbono però esser sì brevi, che denotino poco affetto agli esercizj spirituali (9).

Nè è necessario, che sia Orazione mentale, bastando la vocale, e facendosi la mentale, vi si deve aggiungere qualche orazione vocale (10).

Quantunque non sia necessario per l'acquisto della Indulgenza essere in grazia, o premettere la Confessione Sagramentale a dette visite, bastando, che l'ultima opera sia fatta in grazia: nulladimeno, acciocchè queste siano meritorie, è molto commendabile, che sian fatte, o dopo una fruttuosa Confessione, o dopo un atto di Contrizione (11).

III. Debbono fare la Confessione Sagramentale de' loro peccati realmente, e non in *voto*, quantunque non fossero rei, che di peccati veniali (12).

Quale dovranno ripetere prima dell'ultima opera ingiunta nel solo caso, che dopo fatte alcune di dette visite in istato di grazia, ricadano in peccato mortale, senza obbligo di ripetere le già fatte (13).

IV. Debbono fare la Santa Comunione Sagramentale insieme, e spirituale, cioè non Sacrilega, non essendo sufficiente la sola spirituale (14).

La mancanza della quale non impedisce l'acquisto della Indulgenza a' *Fanciulli, che per* ragione di età ne sono incapaci, potendosi dal Confessore commutare in altra opera pia. *Se* poi se ne fossero resi capaci dentro il decorso dell'Anno Santo, in tal caso sarebbero a questa tenuti (15).

Come nettampoco impedisce a partecipare de' favori del Giubileo, cioè dell'assoluzione da' peccati reservati, e censure, commutazione di voti, e dispense ottenute, la mancanza delle visite, e Comunione a quei, che essendosi già confessati con serio animo di adempire dette opere, e poi pentiti, non l'adempiano, benchè pecchino mortalmente (16).

Del qual peccato sono anche rei tutti quelli, che senza licenza de' loro respettivi Superiori vengono a Roma per l'acquisto del Giubileo, come sono li Vescovi, Parochi, Religiosi, Mogli ed anche i Mariti, se vi vengono

(1) *Peregrinantes* §. *Quo quidem*. (2) Detto §. *Quo quidem*. (3) Detta Lettera Circolare n. 11. pag. 102. (4) *Peregrinantes* §. *Quo quidem*. (5) *Convocatis* §. 49. (6) *Peregrinantes* §. *Et quoniam*. (7) *Convocatis* §. 50. (8) *Peregrinantes* §. *Quo quidem*. (9) *Ib.* §. *Quo quidem*. Lettera Circolare n. 83. pag. 114. (10) *Convocatis* §. 51. (11) *Convocatis* §. 45. Lett. Circ. *n.* 75. e 76. pag. 98. a 102. (12) *Convocatis* §. 46. Lett. Circ. n. 7. pag. 11. (13) *Convocatis* §. 47. (14) *Peregrinantes* §. *Quo quidem*. *Convocatis* §. 48. Letter. Circ. n. 2. p. 7. (15) *Convocatis* §. 48. (16) *Ibid.* §. 54. Lettera Circolare n. 86. pag. 120.

gono con grave incomodo delle Mogli; li quali però, ciò non ostante, possono partecipare della Indulgenza, e suddetti favori, se giuntivi, si confessano anche di questo peccato (1).

Queste quattro opere ingiunte, possono reiterarsi quante volte ad ognuno piacerà, tanto prima, quanto dopo qualche indulto di minorazione di visite, che sopravenisse; ad effetto però di conseguire la sola Indulgenza, e non di partecipare de' favori ad essa annessi. Onde se dopo essere stato partecipe la prima volta di detti favori è di nuovo incorso nelli casi riservati, e censure, o ha bisogno di nuove commutazioni, e dispense, non ne può più essere assoluto, commutato, e dispensato (2).

§. IV.

Delle Monache, Oblate, e altre Persone dell' uno, e l'altro sesso dimoranti sì in Roma, che fuori, alle quali può commutarsi in altre opere pie la visita delle quattro Basiliche. Le dimoranti sì in Roma, che fuori, sono le seguenti.

I. Tutte le Monache professe di perpetua Clausura soggette sì agli Ordinarj de' Luoghi, e Superiori Regolari, che immediatamente alla S. Sede, le Novizie, o altre Donne secolari loro coabitanti, colla debita licenza, o per educazione, o per altra causa.

II. Le Monache parimente professe, che qualche volta escono dalla Clausura per questuare.

III. Le Oblate approvate dalla S. Sede, che vivono in Comunità, benchè senza Clausura, loro Novizie, Educande, ed altre seco coabitanti.

IV. Le Terziarie, che vivono in Comunità, benchè senza Clausura, nè approvate dalla S. Sede, loro Novizie, Educande, ed altre seco loro coabitanti.

V. Le Zitelle, e Donne dimoranti ne' Conservatorj, benchè non comprese nel numero delle sin quì nominate, e benchè senza Clausura (3).

VI. Li Carcerati per cause civili, e criminali de' Tribunali sì Ecclesiastici, che Laici, non però della S. Inquisizione.

VII. Li Regolari ritenuti nelle Carceri Claustrali, o perchè non sono terminate le loro cause, o perchè non è compito il tempo della pena impostagli.

VIII. Li confinati per precetto di qualunque Superiore in qualche luogo, o Città in vece di Carcere, Custodia, esilio, o relegazione (4).

IX. Gli Anacoreti, ed Eremiti, non però quei di niuna clausura, o vivano, o no collegialmente, benchè sotto il governo degli Ordinarj, e con proprje Regole, ma quei, che vivono separatamente uno dall' altro in continua clausura, e solitudine, benchè non totalmente perpetua, e benchè siano d' Instituto Monastico, o Ordine Regolare, come alcuni Cisterciensi, Certosini, ed Eremiti di San Romualdo (5).

Le dimoranti fuori di Roma solamente sono le seguenti.

I. Li condannati in Galera, o altrove *ad opus*, ed a quello addetti (6).

II. Gl' Infermi tanto Laici, che Ecclesiastici, sì secolari, che Regolari, di qualunque Ordine, li quali, secondo il giudizio del Medico, non potendo sì presto liberarsi dall' infermità, non sono in istato di venire in Roma dentro il decorso dell' Anno Santo, o anche guariti, non potrebbero fare il viaggio senza grave incomodo, e pericolo di ricaduta.

IV. I Malsani abitualmente, se intraprendendo il viaggio, potessero facilmente infermarsi, o soggiacere a qualche grave corporale incomodo.

V. Li Vecchj sopra gli anni settanta (7).

Eccettuate le Monache, Oblate, Terziarie di Roma, qualunque esse siano, Novizie, Zitelle, ed altre Donne dimoranti con le dovute licenze tanto ne' Monasterj delle medesime, quanto ne' Conservatorj, e Comunità.

Come pure li Carcerati nelle prigioni di Roma.

Alle quali persone tutte può commutarsi la visita delle quattro Basiliche in altre opere pie dal solo Eminentissimo e Reverendissimo Sig. Cardinale Vicario, o suo Vicegerente, o per se stesso, o per mezzo de' Confessori, secondo lo stato, condizione, e possibilità di ognuna, e circostanze del luogo, o tempo.

A tut-

(1) *Ibid.* num. 68. pag. 87. 88. (2) *Convocatis* §. 52. Lettera Circolare n. 8. pag. 117. (3) *Paterna Charitas* §. *Ut autem*. (4) *Paterna Charitas* §. *Ad eos*. (5) *Ibid.* §. *Item Anachoretas*. (6) *Ibid.* §. *Ad eos*. (7) *Paterna Charitas* §. *Denique*.

A tutti gli altri sopra annunziati può farsi tale commutazione dai loro respettivi Ordinarj, e Superiori, sì secolari, che Regolari.

Ancorchè rispetto agli Ordinarj de' Luoghi alcuni delli sopradetti fossero esenti dalla loro giurisdizione, come che persone Secolari, o Regolari dimoranti fuori de' Chiostri colle debite licenze (1).

§. V.

Delle opere ingiunte a tutte le suddette Persone.

QUeste sono le istesse, che debbono adempire gli abitanti di Roma, e suo Distretto, come anche li Forastieri venuti a Roma, cioè Orazione, Confessione Sacramentale, e Communione, eccettuata la visita delle quattro Basiliche, in luogo della quale doveranno adempire le opere di pietà, che gli saranno ingiunte, come sopra.

Quali adempite, conseguiranno pienissima Indulgenza, Giubileo, e remissione di tutti i loro peccati, e saranno partecipi de' favori, e Indulti, che si diranno appresso, come se personalmente avessero visitate le quattro Basiliche di Roma.

Anche nel caso, che cominciato l'adempimento delle suddette opere, fossero prevenute dalla morte.

E con facoltà di acquistare la sola Indulgenza, anche la seconda volta, se dentro il decorso dell' Anno Santo reitereranno tutte le dette opere ingiunte (2).

E' quì da notarsi, che alle Monache, Oblate, Zitelle, ed altre donne dimoranti ne' Monasterj, e Conservatorj di Roma è stata surrogata dall' Eminentissimo e Reverendissimo Vicario in luogo della visita delle quattro Basiliche la visita della Cappella interiore delli medesimi Monasterj, e Conservatorj, e di altri tre Altari, eretti, o da erigersi dentro i detti luoghi, in modo, che uno sia separato dall' altro, per trenta giorni continui, o interpolati, come sopra, ogni giorno tutti quattro.

E se alcune di esse saranno inferme, e che perciò staranno in letto, e non potranno uscire dalle loro camere, dovranno adempire in luogo di dette visite, quanto gli sarà imposto dal prudente Confessore (3).

§. VI.

Della diversità de' Confessori. Questi si riducono a cinque classi.

DE' Penitenzieri ordinarj, e straordinarj delle quattro Basiliche, e di altre Chiese deputati, e da deputarsi dall' Eminentissimo e Reverendissimo Sig. Cardinale Maggior Penitenziere (4).

II. De' deputati, e da deputarsi dall' Eminentissimo e Reverendissimo Sig. Cardin. Vicario (5), che sono li già da lui approvati, e da approvarsi *ad annum* sì Secolari, che Regolari (6).

III. De' Regolari già approvati, e da approvarsi, come sopra, dal detto Eminentissimo Vicario, o suo Vicegerente, e de' Deputati da' Superiori Regolari per udire solamente le Confessioni de' medesimi loro Regolari (7).

IV. Di quelli da eleggersi per una sol volta dalle Monache professe, e loro Novizie, tanto in Roma, che fuori, quali possono essere i soli Confessori sì Secolari, che Regolari di qualunque Ordine, già approvati *dagli* Ordinarj de' luoghi per udire le *Confessioni* delle Monache (8).

V. Di quelli da eleggersi medesimamente per una sol volta da tutte le altre persone nominate di sopra al §. 4. quali possono essere li soli Confessori sì Secolari, che Regolari di qualunque Ordine, approvati da' loro respettivi Ordinarj per udire le Confessioni de' Secolari (9).

Le facoltà de' suddetti Confessori si riducono a tre classi.

I. Di assolvere da' casi riservati, e censure.

II. Di commutare voti semplici,

III. Di dispensare sopra alcuni impedimenti.

Non però competono tutte a tutti.

§. VII.

(1) *Paterna* (2) *Paterna Charitas* §. *Itaque*. (3) Notificazione dell' Eminentissimo e Reverendissimo Vicario sotto li 3. Gennaro 1750. (4) *Convocatis* §. 3. (5) *Convocatis* §. 35. (6) Notificazione dell' Emin. e Reverendiss. Vicario sotto li 19. Decembre 1749. (7) *Convocatis* §. 41. (8) *Paterna Charitas* §. *Eisdem*. (9) *Ibid.*

§. VII.

lli Penitenzieri delle quattro Basiliche, e delle altre Chiese, competono le seguenti facoltà, quanto all' assoluzione da' peccati riservati, e censure.

DI assolvere qualunque penitente, anche Regolare, benchè a questo dalla propria Costituzione, o decreto, o precetto Pale sia vietato di confessarsi con esteri, da qualunque peccato grave, ed enorme eccesso, anche riservato alla S. Sede, e da qualunque scomuniche, ed altre Ecclesiastiche censure in qualunque maniera medesimamente riservate al Papa, e S. Sede, e fulminate da' Sacri Canoni, benchè contenute nella Bolla della Cena, ed anche dall' Eresia formale esterna, fatta però prima dal penitente in atto della confessione la secreta abjura, e purchè non abbia il complice, e se ha complice, o complici, purchè questi abitino in luogo, ove l' Eresia domina impunemente (1).

In absolvendis Regularibus a suo Ordine Apostatis, & fugitivis servent modum in sua tabella præscriptum (2).

Quale modo nel num. 10. della detta tabella è espresso con queste parole.

Apostatis ab Ordinibus, seu Religionibus approbatis, nisi post reditum ad Religionem, aut saltem post reassumptum habitum Regularem cum firmo proposito, & brevi termino ad se præsentandum intra Claustra Superioribus suæ Religionis, aut nisi Ultramontani sint, aut longe distent, vel propter inopiam, vel aliud grave impedimentum statim nequeant reassumere habitum, assignari debebit congruum tempus, & absolvi ad reincidentiam, & durante termino, ipsis prohibeatur exercitium suorum Ordinum, si sint Sacerdotes, & in sacris constituti.

Ed in assolverli *a censuris ob suam violatam clausuram per mulierum introductionem ad malum finem, ita absolvant, ut super inhabilitate per hoc contracta ad dignitates, & Officia sui Ordinis consequenda, nullatenus cum eisdem dispensent* (3).

Non possono però assolvere dalle censure occulte quei, che non hanno soddisfatta la Parte lesa, cioè chi ha sofferto il danno, e non il Giudice (4), e non potendo per allora soddisfarla, se non promettono con giuramento di soddisfarla quanto prima (5).

Ed in assolvere *Violantes Clausuram Monialium ad malum finem in casibus etiam occultis, imponant prohibitionem accedendi in posterum ad quævis Monasteria, & Ecclesias Monialium, monendo Pænitentes hujusmodi, ita ipses absolvi a censuris ob relatam violationem incursis, ut si impositam istam prohibitionem non servaverint, relabantur eo ipso in easdem censuras* (6).

Nettampoco quei, che hanno libri proibiti particolarmente di Autori contenuti nella Bolla della Cena, se prima non hanno consegnato segretamente all' Inquisitore, o Ordinario detti libri, e non potendo allora, se non promettono di consegnarli quanto prima (7).

II. Di assolvere da tutte le suddette censure, benchè pubblicate, dedotte, nominatamente dichiarate, e denunciate *in Partibus* dagli Ordinarj de' Luoghi, o da qualunque Giudice (8).

Come che però il Penitente dopo l' assoluzione debba presentare alla S. Penitenziaria la supplica con suo nome, cognome, Diocesi, e narrative del fatto, per cui è incorso in detta censura, o censure, con la fede del Penitenziere di averlo assoluto, acciocchè possa da quel Tribunale riportare il Breve *in forma Missi, vel Remissi absoluti*, secondo il di lui stile (9).

III. Di assolvere dalle censure *ab homine*, o da qualunque Giudice *de Partibus* nominatamente fulminate, ad effetto però solamente di conseguire il Giubileo dell' Anno Santo, in tal maniera, che il Penitente resti dopo legato dalla medesima censura, e sia tenuto ubbidire al Giudice della sentenza, e farsi da esso assolvere, nè a tal Penitente si deve far fede di essersi confessato, ed assoluto (10).

Avvertano però, che non ostanti le suddette amplissime facoltà, non possono assolvere da alcuni peccati, e censure, dalle quali nè pure può assolvere, anche nel solo foro della coscienza, lo stesso Eminentissimo Maggiore Penitenziere, secondo l' espressa mente della fel. mem. di Benedetto XIV. dichiarata nella sua Costituzione: *Pastor bonus* (11) e sua Lettera Circolare (12).

E sono le seguenti.

I. Prin-

(1) *Convocatis* §. 4. e 5. (2) *Ibid.* §. 31. (3) *Convocatis* §. 29. (4) Lettera Circolare n. 66. pag. 84. *Convocatis* §. 27. (5) *Ibid.* (6) *Ibid.* §. 28. (7) *Ibid.* §. 30. (8) *Ibid.* §. 5. (9) *Ibid.* (10) *Ibid.* §. 6. (11) *Pastor bonus in ordine* la 95. (12) Lettera Circolare n. 39. pag. 52.

I. *Principes porro, & alios jus Imperii, etiam vicario nomine habentes, ac Dominia & Respublicas, seu Personas illorum, & illarum administrationem habentes, vel habere solitas, necnon Episcopos, & alios Superiores Prelatos in casibus publicis, qui in præfatis Litteris die Cœnæ Domini legi consuetis, continentur, etiamsi Romanus Pontifex propter infirmitatem vel aliam causam ita fuisset impeditus, ut celeriter consuli non posset* (1).

II. *Minusque possit, etiam in foro conscientiæ tantum absolvere, vel absolvi mandare S. R. E. Card. aut alios cujuscumque qualitatis, status, gradus, conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, qui vivente Romano Pontifice, de alio quopiam in ejus locum, post ipsius mortem eligendo, vel excludendo tractaverint, suffragia inierint, abitusve, aut pactiones fecerint* (2)

III. *Vel, Sede Apostolica vacante, in censuras, seu pœnas in Litteris fel. record. Gregorii Papæ XV. & Urbani VIII. &c. super electione Romani Pontificis pro tempore facienda &c. contentas, quomodolibet inciderint* (3).

IV. *Nec pariter possit, etiam in occultis, etiam in foro conscientiæ tantum, eos cujuscumque qualitatis &c. absolvere &c. qui Astrologia judiciaria, vel per se, vel per alios de statu Reipublicæ Christianæ, sive de vita, aut morte Romani Pontificis pro tempore existentis inquirentes ejusdem Urb. VIII. Pont. Max. Litteris &c. contra prædicta perpetrantes editis contravenerint* (4).

V. *Nec similiter valeant in casibus publicis, etiam in judicium non deductis, violatæ Immunitatis, seu libertatis Ecclesiasticæ ullatenus absolvere* (5).

VI. *Accipientes munera a Regularibus, exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus, ultra valorem decem scutorum monetæ &c. non absolvat, nisi facta restitutione, vel si eam de præsenti nequeant adimplere, cum obligatione eamdem, quam primum poterint, faciendi.* Questa restituzione deve farsi alla Religione, o Convento, a cui spetta di ragione (6)

§. VIII.

Quanto alla commutazione de' Voti gli competono le facoltà:

Di commutare, dispensando, in altre Opere pie tutti i Voti semplici, benchè giurati, e riservati alla S. Sede (7).

Alla quale sono riservati i soli cinque seguenti.

I. Di entrare in Religione.
II. Di perpetua continenza.
III. Di Pellegrinagio a Gerusalemme.
IV. Al Santuario di S. Giacomo in Galizia.
V. Ed a Roma, non già alla S. Casa di Loreto, come alcuni hanno opinato (8).

Con queste limitazioni però.

I. Che circa *Votum perpetuæ castitatis muni[e]s mulieribus ita commutare possint ob periculum incontinentiæ, vel ob timorem pudicitiæ, & quidem tantummodo ad effectum nubendi, easdem monendo, facturas contra idem Votum, si extra usum matrimonialem delinquant, & remansuras eodem prorsus, ac antea Voto castitatis obstrictas, si marito supervixerint* (9).

II. Che circa *Votum Religionis eisdem tantum mulieribus commutare dispensando possint ad effectum nubendi, si alterutra supradictarum causa intercesserit, ad effectum vero vitam tantum cælibem in seculo ducendi, si vel dote sufficiente ad ingrediendam Religionem careant, vel Religionis onera sufferre posse rationabiliter diffidant* (10).

III. Che circa li Voti penali, o *preservativi* dal peccato possono commutarli nel solo caso, che militi qualche circostanza, per cui potessero giudicare più proficuo la commutazione a rimovere il peccato (11)

IV. Che nei Voti di perseveranza, o altri fatti in qualche Congregazione, o Comunità, o negli Obligatorj accettati dal Terzo, non possono servirsi di veruna commutazione (12).

Per Regola nella commutazione di qualunque de' suddetti Voti, è da notarsi, che il Sommo Pontefice in concedere tale facoltà, ha aggiunta alla parola *Commutare*, l'altra *Dispensando*, perchè esigendo la sola Commutazione la Surrogazione in una materia maggiore, o almeno uguale, detta Commutazione mista colla dispensa è capace di qualche moderata disuguaglianza fra la materia del Voto, e la materia surrogata (13).

§. IX.

(1) *Pastor bonus* §. 11. (2) *Ibid.* §. 12. (3) *Ibidem.* (4) *Ibid.* §. 13. (5) *Ibid.* §. 14. (6) *Pastor bonus* §. 26. (7) *Convocatis* §. 8. (8) Lettera Circ. n. 42. p. 55. (9) *Ibid.* §. 49. (10) *Ibid.* §. 10. (11) *Ib.* §. 32. (12) *Ibid.* (13) Lett. Circ. n. 45. pag. 58.

§. IX.

Quanto alle dispense dagli Impedimenti gli competono le facoltà seguenti.

I. DI dispensare dalla sola Irregolarità occulta, contratta unicamente per violazione di censure, tanto gli constituiti negli Ordini Sagri, quanto minori, benchè questi non espressi nella Costituzione *Convocatis* §. 12. ma poi dichiarati nella Lettera circolare (1).

II. *Cum illis, qui scienter, vel ignoranter cum impedimento Secundi, & Tertii, vel Tertii solius, aut Tertii, & Quarti, vel solius Quarti gradus Consanguinitatis, vel Affinitatis, etiam ex Copula licita provenientis, Matrimonium jam contraxerunt, dummodo hujusmodi impedimentum occultum remaneat, dispensare pro foro tantum conscientiæ possint, ad remanendum in Matrimonio* (2).

III. *Cum illis, qui a Dataria Apostolica dispensationem obtinuerunt super aliquo impedimento publico, quod tamen non sit Primus, & Secundus, vel Secundus tantum gradus Consanguinitatis, vel Affinitatis ex copula licita provenientis, & præ verecundia copulam inter eos secutam in eadem Dataria tacuerunt (dummodo nullitas prædictæ dispensationis ex hujusmodi reticentia proveniens, occulta sit) dispensare pro foro tantum conscientiæ valeant, tam ad remanendum in Matrimonio jam contracto, quam ad illud contrahendum, si nondum sit contractum* (3).

IV. *Dispensare item pro foro tantum conscientiæ valeant super impedimento occulto, tam Primi & Secundi, quam Primi tantum, aut Secundi tantum gradus Affinitatis, ex copula illicita provenientis, tam in Matrimonio contracto, quam in contrahendo* (4).

V. *Dispensare similiter pro eodem foro, tam de contracto, quam de contrahendo possint super occulto impedimento criminis, neutro tamen machinante; idest quando solum concurrant adulterium, & fides data de Matrimonio contrahendo post conjugis mortem* (5).

VI. *In prædictis Matrimonialium Dispensationum casibus, possint etiam quandocumque opus fuerit, pro foro conscientiæ legitimare prolem, non tamen ex adulterio susceptam* (6).

VII. *Dispensare ad petendum debitum possint in casu Affinitatis incestuosæ Matrimonio supervenientis.* (7).

VIII. *Ad petendum pariter debitum, cum illis, qui Voto simplici castitatis obstricti, Matrimonium contraxerunt, dispensare valeant; illos monendo, facturos contra id Votum, si extra usum Matrimonialem delinquant, ac remansuros eodem prorsus, ac antea, Voto obstrictos, si Conjugi supervixerint* (8).

§. X.

Quanto alle dispense dalle Opere ingiunte gli competono le facoltà.

I. DI dispensare li Forastieri dalle 15. Visite delle quattro Basiliche, con ridurle almeno a tre, se a causa di povertà, o altro urgente motivo non possono trattenersi in Roma, ed anche di commutare le prescritte visite in altre opere pie ad arbitrio prudente degli stessi Penitenzieri (9).

II. Di dispensare gli abitanti di Roma, e suo distretto dalle 30. visite commutandole in altre opere pie, impediti da malattia, o altra legittima causa non possono farle, supponendo però (per non aggravar la propria coscienza) che tanto per questi, quanto per i Forastieri, vi sia qualche motivo ragionevole per la dispensa (10).

Avvertendo però tanto essi Penitenzieri, quanto qualunque altro de' sopranominati Confessori,

I. Che le opere pie da surrogarsi in luogo delle visite, non siano quelle, che il Penitente è per altro titolo obbligato di adempire (11).

II. Che non possono dispensare veruna delle altre opere ingiunte, cioè Confessione, Comunione, e Orazione, che possono separarsi dalle suddette visite (12).

III. Che si possono servire di tutte le suddette facoltà con quei Penitenti solamente, che hanno sincero, e serio animo di conseguire il Giubileo (13) e che si confessano a questo fine.

IV. Che

(1) *Convocatis* §. 12. Lett. Circ. pag. 50. n. 66. (2) *Convocatis* §. 13. (3) *Ibid.* §. 14. (4) *Ibid.* §. 15. (5) *Ibid.* §. 16. (6) *Ibid.* §. 17. (7) *Convocatis* §. 18. (8) *Ibid.* §. 19. (9) *Ibid.* §. 20. (10) *Ibid.* §. 21. (11) Lettera Circolare num. 53. pag. 69. (12) Ibid. num. 53. pag. 67. (13) *Convocatis* §. 24.

IV. Che debbono servirsene da per se stessi, e non per intermedia persona, nel solo foro della coscienza, e nel solo atto della Sagramentale Confessione, e nelle Basiliche, e Chiese respettivamente loro destinate, purchè non si tratti d'infermi (1).

Eccettuati, quanto all' udire le Confessioni in Chiesa, li Confessori Regolari destinati per le Confessioni de' loro Religiosi, le quali possono udire dentro i propri Conventi, e Case (2).

V. Che non debbono, nè possono tralasciar d' imporre la salutare Penitenza col pretesto, che il Penitente è disposto a prendere l' Indulgenza, dal che poi nasce l' obbligo del Penitente di doverla adempire (3).

Per regolamento della quale penitenza dovranno leggere quanto circa essa si insinua dal S. Concilio di Trento (4).

VI. Che non ostanti le suddette amplissime facoltà: *Nulli penitus Confessario dari in presenti Jubileo, aut in quovis alio facultatem absolvendi complicem in quolibet inhonesto contra sextum praeceptum peccato* (5) a tenore della Costituzione di Nostro Signore, (6) *prohibemus, ne aliquis eorum extra casum extremae necessitatis, nimirum in ipsius mortis articulo, & deficiente tunc quocunque alio Sacerdote, qui Confessarii munus obire possit, Confessionem Sacramentalem personae complicis in peccato turpi, atque inhonesto contra sextum Decalogi praeceptum commisso excipere audeat, sublata propterea illi ipso jure quacumque auctoritate, & jurisdictione ad qualemcumque personam ab hujusmodi culpa absolvendam adeo quidem, ut absolutio, si quam impertierit, nulla, atque irrita omnino sit, tamquam impertita a Sacerdote, qui jurisdictione, & facultate ad valide absolvendum necessaria privatus existat, quam ei per praesentes has nostras adimere intendimus; & nihilo minus, si quis Confessarius secus facere ausus fuerit, majoris quoque excommunicationis poenam, a qua absolvendi potestatem nobis solis, nostrisque Successoribus dumtaxat reservamus, ipso facto incurrat*. E nella dichiarazione sopra la medesima Costituzione (7); *Porro, si casus urgentis qualitas, & concurrentes circumstantiae, quae vitari non possint, ejusmodi fuerint, ut alius Sacerdos ad audiendam constitutae in dicto articulo personae confessionem vocari, aut accedere sine gravi aliqua exoritura infamia, vel scandalo nequeat, tunc alium Sacerdotem perinde haberi, censerique posse, si revera abesset, atque deficeret: ac proinde in eorum statu non prohiberi socio criminis Sacerdoti absolutionem poenitenti ab eo quoque impertiri. Sciat autem complex ejusmodi Sacerdos, & serio animadvertat, fore se ipsa coram Deo, qui irrideri non potest reum gravis adversus predictam nostram Constitutionem inobedientiae, latisque in ea poenis obnoxium, si predictae infamiae, aut scandali pericula sibi ultro ipse confingat, ubi non sunt: Immo intelligat, teneri se graviter hujusmodi pericula quantum in se erit, antevertere, vel removere, opportunis adhibitis mediis, unde fiat, ut alteri cuivis Sacerdoti locus pateat illius confessionis, absque ullius infamia, vel scandalo audiendae. Ita enim ipsum teneri vigore memoratae nostrae Constitut. declaramus, & nunc quoque ita ipsi faciendum esse districte mandamus, & praecipimus.*

§. XI.

Alli Confessori deputati, e da deputarsi dall' Eminentiss. e Reverendiss. Vicario competono le facoltà. Quanto alla assoluzione de' Casi riservati, e Censure.

I. DI assolvere i loro Penitenti (non però Regolari) da qualunque grave, ed enorme peccato, e da qualunque Censura, purchè sia occulta, fulminata da' Sacri Canoni, anche riservata al Papa, e S. Sede, e contenuta nella Bolla della Cena, non però dall' Eresia formale esternata (8).

Avvertendo, che nell' assolvere *Fractores Clausurae Monialium ad malum finem*, e chi ha letto Libri proibiti, particolarmente di Autori contenuti nella Bolla della Cena debbono osservare le medesime Regole, che i Penitenzieri, come sopra al §. 7.

Debbono inoltre avvertire, che in vigore delle suddette facoltà non possono assolvere da' Casi e Censure, benchè occulte, e molto meno pubbliche, riservate agli Ordinarj de' luoghi, se il Penitente fosse venuto a Roma appostatamente, non a fine di conseguire il Giubileo, ma per esimersi dalla giurisdizione del suo

(1) *Ibid.* §. 4. e 25. (2) *Ibid.* §. 41. (3) *Ibid.* §. 26. Lettera Circolare num. 65 pag. 83. (4) *Sess.* 14. *cap.* 8. *de Poenit.* (5) *Convocatis* §. 23. (6) *Constit.* 20. *Sacramentum Poenitentiae* §. *Demum* sotto il 1. Giugno 1741. (7) *Constitut.* 120. *Apostolici muneris* §. 3. sotto li 8. Febbrajo 1745. (8) *Convocatis* §. 36. e 37.

Ordinario, per il motivo, che nelle sud-
tte facoltà non viene fatta spezial menzio-
di questa, a tenore del Decreto della Sa-
a Congregazione del Concilio sotto li 16.
ttembre 1649. e della Costituzione di Cle-
ente X. (1).

E per questo l'Eminentissimo Vicario nella
a Notificazione sotto li 19 Decembre 1749.
cui deputa i Confessori per l'Anno Santo,
espressa facoltà ai medesimi, durante det-
Anno, di assolvere nel foro della coscien-
, tanto dal peccato, che dall'Interdetto a
i riservati, quei che in tempo debito non
anno adempito il Precetto Pasquale, come
nche dalla Scommunica incorsa per aver pre-
da altri, o respettivamente dato il bolleti-
della Comunione Pasquale, purchè il Reo
on sia denunciato.

§. XII.

Quanto alla commutazione de' Voti.

Possono commutare, dispensando, in altre opere pie qualunque Voto semplice, an-
e giurato, ed anche riservato alla S. Sede,
ccettuati li due di perpetua Castità, e d'In-
resso in Religione (2) ed eccettuati ancora
Voti di Perseveranza, o altri soliti farsi in
ualche Congregazione, o Comunità, e gli
obligatorj accettati da un Terzo, come si è
etto nel §. 8.

Dovendo osservare le medesime regole nei
Voti penali, e preservativi dal peccato, e nel-
a commutazione di qualunque altro Voto,
uali sono tenuti osservare li Penitenzieri, co-
e nel suddetto §. 8.

§. XIII.

Quanto alle dispense.

NON gli competono altre facoltà, che di dispensare, e commutare le sole visite
delle quattro Basiliche, nello stesso modo che
competono a' Penitenzieri (3) come nel §. 10.
con tutte le altre osservazioni ivi notate.

§. XIV.

Alli Confessori Regolari, approvati dal Signor Cardinal Vicario, e suo Vicegerente, insieme deputati da' loro Superiori Regolari, per udire le sole Confessioni de' proprj loro Religiosi, come sopra al §. VI.

COmpetono le stesse facoltà, sì per l'assoluzione da' casi riservati, e censure, che per la commutazione de' Voti, e dispense delle visite, che competono ai Confessori sì Secolari, che Regolari deputati, e da deputarsi dall'Eminentissimo Vicario, da servirsene però solamente, colli Religiosi dello stesso loro Ordine dentro li proprj Conventi, e Case (4).

Ed inoltre possono dispensare i medesimi loro Religiosi costituiti in Ordini Sacri, e Minori dalla Irregolarità contratta per violazione di Censure, purchè sia occulta (5).

Non possono però senza speciale facoltà de' loro Prelati Regolari assolvere i loro Religiosi da' casi, e Censure riservate alli medesimi per la ragione detta nel §. XI.

Agli altri Confessori approvati dal Signor Cardinal Vicario, sì Secolari, che Regolari, ma non *ad annum*, durante l'Anno Santo, nulla si dà, e nulla si leva (6).

Si avverte innoltre, che i Confessori Regolari per poter godere delle facoltà rispetto ai loro Religiosi debbono essere non solamente deputati da' loro Superiori, ma insieme approvati dall'Eminentissimo Vicario, o suo Vicegerente.

§. XV.

Alli Confessori da eleggersi dalle Monache professe, e loro Novizie, competono le facoltà.

I. DI assolverle da qualunque peccato, e delitto, quantosivoglia grave, ed enorme, benchè riservato alla S. Sede, e contenuto nella Bolla della Cena (7).

II. Di commutargli, dispensando, qualunque Voto semplice, anche giurato, fatto dopo la so-

(1) *Constitut. Superna Magni Patris* §. 7. sotto li 20. Maggio.
(2) *Convocatis* §. 37. (3) *Ibid.* §. 39.
(4) *Ibid.* §. 41. (5) *Ibid.* §. 42.
(6) Lett. Circ. n. 89. p. 122.
(7) *Paterna Charitas* §. *Eisdem*.

solenne Professione, quantunque il di lui adempimento sia compatibile con l'Osservanza Regolare (1): giacchè secondo l'opinione di S. Tommaso (2) colla comune per la decretale di Alessandro III. (3) gli altri Voti fatti prima restano sciolti in virtù di essa Professione.

§. XVI.

Alli Confessori da eleggersi dalle altre persone nominate nel §. 4.

Competono le medesime facoltà, che ai Confessori da eleggersi dalle Monache Professe, circa l'assoluzione da' peccati riservati, e censure; e circa la commutazione de' Voti colle sole persone nominate nel detto §. 4. a tutto il num. 5. non però riservati al Sommo Pontefice, e S. Sede (4).

Avvertendo, che nè gli uni, nè gli altri Confessori fuori di Roma possono assolvere da' Casi riservati ai loro respettivi Ordinarj, senza espressa facoltà de' medesimi, non intendendosi questa compresa nella generale concessione di assolvere da' Casi riservati alla S. Sede, come si è detto nel §. XI. e perciò la fel. mem. di Benedetto XIV. esorta i detti Ordinarj ad esser facili in accordare tale facoltà (5).

Ut porro qui extra Urbem sunt, sciant quas facultates Confessariis Catholici Orbis Benedictus XIV. tempore Jubilæi indulserit, addendum duximus Pastoralem Epistolam Petri Aloysii Cardinalis Carafa Albanensis Episcopi ad suæ Diœceseos Confessarios datam, ab eodem doctissimo P. *Ubaldo Giraldi a S. Cajetano* Schol. Piar. non inconcinne extensam.

PIER LUIGI

Per la Misericordia di Dio Vescovo d'Albano della S. R. C. Card. Carafa a' RR. Confessori Secolari, e Regolari della nostra Diocesi, salute, e benedizione nel Signore.

Ricordevoli dell'avvertimento, che nello scorso Secolo lasciò scritto un dottissimo e zelantissimo Vescovo, circa la premurosa cura, che debbono avere i Vescovi per l'esatta amministrazione del Sacramento della Penitenza: *Non solum debet Episcopus Confessarii approbare, sed iterum eisdem monita, & instructiones tradere, quibus rite, decenter, ac ex tanti Sacramenti majestate congruenter administretur* (6); ci siamo conosciuti obbligati per debito strettissimo del nostro Pastorale Ministero di promulgare questa Istruzione diretta alli Confessori della nostra Diocesi, sì secolari, che regolari, nella quale poniam loro sotto gli occhj le varie, ed amplissime facoltà dalla paterna Apostolica liberalità di Nostro Signore benignamente ad essi concedute, nella estensione a tutti i Fedeli dimoranti fuori di Roma dell'universal Giubileo, da durare per mesi sei, già da noi pubblicato sotto questo stesso giorno, acciocchè possano bene intendere quali sieno, ed a quanto si stendano, per farne quell'uso, che sia e uniforme alla *mente della* Santità Sua, e proficuo alla salute spirituale de' loro penitenti.

§. I.

Della varietà de' Confessori.

Ma prima di esporre la varietà *delle* medesime facoltà, e spiegarne *l'intelligenza*, ed uso, siccome li Confessori, a' quali sono queste concedute, durante il detto semestre, sono di due specie;

Una di quegli, i quali possano, per una sola volta eleggersi delle Monache, e loro Novizie.

L'altra, di quegli, i quali possano eleggersi da qualunque altra persona, sì secolare, che regolare.

Così stimiamo cosa necessaria parlare degli uni, e degli altri, perchè sappiasi, quali sieno gli eleggibili, quali nò.

Gli eleggibili dalle Monache, e loro Novizie, sono li soli da Noi approvati, o da approvarsi, sì secolari, che regolari, per udire le confessioni delle Monache, non solamente di quel Monastero, del quale sono attuali Confessori, ma eziandio di qualunque Monastero esistente nella nostra Diocesi (7).

Gli eleggibili poi da tutte le altre persone, che non sono nè Monache, nè loro Novizie, sì laiche, come ecclesiastiche, secolari, e rego-

(1) *Ibid.* (2) 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. *ad* 1. *In* 4. *dist.* 38. *q.* 1. *art.* 4. *quæstiunc.* 4. *in corp.* (3) *Cap. Scripturæ* 4. *de Voto.* (4) *Paterna Charitas* §. *Eisdem.* (5) *Ibid.* §. *Cæterum.* (6) Pax Jordan. lib. 3. tit. 4. n. 144. (7) Constit. Bened. Deus §. Insuper.

ari, di qualunque Ordine, Congregazione, Istituto, anche degne d' individua, e spe-e menzione, e benchè rispetto alle perso-regolari, fosse loro espressamente proibito proprj statuti, leggi, usi, e consuetudini, endio valevoli per giuramento, e conferma a S. Sede, o Costituzioni Apostoliche, di fessarsi fuori della propria Religione, sono lli soli, sì secolari, che regolari, da Noi lesimamente approvati, o da approvarsi, udire le confessioni de' secolari in qualun-luogo della nostra Diocesi (1).

: quì, per maggior quiete de' nostri Con-ori, sì secolari, che regolari, approvati udire le confessioni de' secolari, dichia-no, che quantunque sieno presentemente rovati con la restrizione, che non possano e le confessioni, se non che in quel de-ninato luogo, o Chiesa da Noi loro asse-ta, nulladimeno, durante questo semestre Giubileo, possono udirle in qualunque jo, o Chiesa della nostra Diocesi, usate le dovute convenienze con li Rettori del-Chiese.

enchè poi abbiamo di tutti i nostri Con-ri quel concetto, e stima, che merita il sublime stato, e divino Ministero, non amo tuttavia ommettere di richiamare al-oro memoria quello stesso, che gli ricor-Nostro Signore, cioè, che non ostanti le lissime facoltà da Se concedute per una elezione, niuna delle suddette perso-può eleggersi per Confessore quello, con è complice di qualunque peccato contra esto precetto, per riceverne l'assoluzio-, e nettampoco ha questi autorità di assol-a (2).

§. II.

Delle varie facoltà concedute a' Confessori.

Enendo ora alle facoltà concedute agli uni, e agli altri Confessori, quelle si riducono uattro classi, nella enumerazione delle qua-osserveremo l'ordine stesso tenuto da Nostro nore nella citata Costituzione: *Benedictus us*, cioè:

Primo; Di dispensare le Visite agl' impoten-e la comunione sacramentale alli fanciulli essa incapaci.

II. Di assolvere da' casi riservati, e censure.

III. Di commutare i voti semplici.

IV. Di dispensare sopra l'irregolarità contratta per violazione di censure (3)

§. III.

Della facoltà di dispensare le visite, e comunione.

QUanto alla dispensa delle quindici visite alle quattro Chiese esistenti nella Città di Albano, e da Noi espresse nella Pubblicazione del Giubileo, cioè di S. Pancrazio, nostra Cattedrale, di S. Maria della Rotonda, delle Grazie, e della Stella, avendole già Noi dispensate, in vigore della facoltà dataci da N. Signore (4), alle Monache, e loro Novizie, Oblate, Zitelle, ed altre donne abitanti ne' Monasterj di clausura, o in altre religiose, e pie case e comunità, con aver loro surrogata in luogo di esse, la visita da farsi a due Altari eretti, o da ergersi dentro tutti li detti luoghi, per quindici giorni continui, o interpolati, li Confessori potranno, come in ciò da Noi deputati, a tenore della concessione di Nostro Signore (5), dispensare la visita a' detti due Altari a qualunque di esse persone, ora nominate, impedite o per infermità, o per qualsivoglia altra causa, e commutare in altre opere di pietà, secondo la loro prudenza.

Questa stessa dispensa, e commutazione potranno fare i Confessori eleggibili da tutte le altre personne, o ritenute in carcere, o in schiavitù, o per qualunque causa impotenti a fare le quindici visite delle sopra enunciate quattro Chiese (6).

Debbono però avvertire sì gli uni, che gli altri Confessori, per non aggravare la propria coscienza, a servirsi di tale dispensa,

Primo: Con quelli penitenti, che sieno veramente impediti, cioè, che l' impedimento, o fisico, o morale, non sia ideale, ed emendicato, ma fondato, e ragionevole (7), come potranno agevolmente riconoscere nell' atto della loro sacrametale confessione, la quale dovranno sempre udire ne' consueti luoghi per questa destinati, purchè non si tratti d' Infermi.

II. Che le opere pie da surrogarsi in luogo di esse visite, non possano esser quelle, le quali il penitente è per altro titolo obligato adempi-

(1) Ibid. §. Insuper. (2) Constit. Bened. Deus, §. Non intendimus. (3) Costituz. edictus Deus. (4) Ib. (5) Ib. §. Navigantes. (6) Ibid. (7) Costituz. Con-atis §. 21.

pire, come già spiega la S. S. in occasione del Giubileo celebrato in Roma (1).

Potranno inoltre dispensare la communione sacramentale ai fanciulli, di essa incapaci, per ragione di età, e commutare in altre opere parimente secondo la loro prudenza, purchè però anche questi realmente si confessino, affine di conseguire il Giubileo (2).

E quì ancora dovranno riportarsi alla dichiarazione fatta da Nostro Signore nello scorso Anno Santo, concernente questa commutazione, cioè, che, se detti fanciulli si potessero render capaci della prima comunione dentro il decorso di questo semestre, sarebbero ad essa tenuti (3).

§. IV.

Della facoltà di assolvere da' Casi riservati, e censure.

Quanto all'assoluzione da' casi riservati, e censure, compete agli uni, ed agli altri Confessori, per concessione di Nostro Signore, durante questo semestre, la facoltà di assolvere, per questa sola volta, nel foro solamente della coscienza, e nell'atto della sacramentale confessione, qualunque loro respettivo penitente, il quale però avrà sincero, e serio animo di conseguire il Giubileo, e si confesserà a questo fine, e con proposito di adempire le altre opere sopra ingiunte, da qualsivoglia peccato grave, ed enorme eccesso, anche alla Santità Sua, e S. Sede, o a Noi riservato, e da qualunque scomunica, sospensione, ed altre ecclesiastiche sentenze, e censure imposte per qualunque causa *a jure*, *vel ab homine*, riservate similmente al Sommo Pontefice, e S. Sede, ed a Noi, benchè contenute nella Bolla della Cena del Signore, o in qualunque modo riservate, in vigore di qualsivoglia altra Costituzione Apostolica, e fulminate da' sacri Canoni, con impor loro la salutare penitenza, o altri obblighi, che di ragione loro si dovessero ingiungere (4).

E riguardo alla penitenza avvertano, che non debbono, nè possono tralasciare d'imporla, col pretesto, che il penitente è disposto a prendere il Giubileo (5).

La suddetta facoltà però di assolvere non si stende ad assolvere,

Primo: Quei, che non hanno sincero animo di conseguire il Giubileo con l'adempimento delle opere ingiunte, e che non si confessano a questo fine (6).

II. Quei, che sono complici col medesimo Confessore, in qualunque peccato, come già si è accennato (7).

III. Nè quelli, che sono incorsi nelle censure per causa dell'Eresia formale estrinsecata, benchè occulta, perchè non espressa nella enunciata Costituzione di Nostro Signore, a tenore del Decreto della universale Inquisizione sotto li 15 Maggio 1656. approvato da Alessandro VII. ed anche dalla dichiarazione fatta dalla Santità Sua nello scorso Anno Santo (8).

IV. Nè pur quelli, che da Nostro Signore, o S. Sede, o da Noi, o da qualunque *altro* Prelato, o Giudice Ecclesiastico sono notoriamente scomunicati, sospesi, interdetti, e in altra maniera dichiarati di essere caduti nelle sentenze, e censure, o pubblicamente denunciati, se fra il termine di detti sei mesi non avranno soddisfatto, e ove sarà *bisogno*, concordato con le Parti (9).

V. Molto meno potranno *assolvere da quei* peccati, e censure, dalle quali neppure può assolvere, anche nel solo foro della coscienza, lo stesso Sig. Cardinale Maggior Penitenziere, a tenore della dichiarazione già fatta dalla Santità Sua per lo scorso Anno Santo (10), le quali i nostri Confessori vedranno espresse ne' paragrafi della Costituzione di essa Santità Sua, che incomincia: *Pastor bonus*: riportati nel fine di questa nostra Istruzione.

VI. Finalmente, nettampoco quelli, che per loro intrinseca indisposizione non sono capaci del Sacramento della Penitenza, poichè le amplissime facoltà del Giubileo non salvano, nè suppliscono, come alcuni peccatori ignoranti falsamente credono, la mancanza del dolore de' peccati, e del vero proposito di emendarsi, che sono due delle parti essenzialissime di detto Sacramento.

E quantunque sappiasi benissimo da' nostri Confessori quali sieno quest'indisposti, tuttavia non vogliamo lasciare di quì nominadi an-

(1) Lett. Circ. a' Penitenzieri &c. n. 53. pag. 69. (2) Costituz. Bened. Deus §. Navigantes. (3) Costit. Convocatis, §. 48. (4) Costit. Bened. Deus, §. Insuper. (5) Costit. Convoc. §. 26. e Lettera Circ. a' Penitenzieri num. 65. (6) Cost. Ben. Deus, §. Itaque, e §. Insuper. (7) Cost. Ben. Deus, §. Nos intendimus. (8) Cost. Convocatis, §. 53. (9) Cost. Bened. Deus, §. Non intendimus. (10) Lett. Circ. a' Penitenzieri n. 39.

anche Noi, almeno li più principali, e li più avvili e sono:

Primo: Quei, che si confessano senza dolore, e proposito.

II. Quei, che si trovano in occasione prossima volontaria, quale non hanno lasciata, e che possono, nè vogliono lasciare, o che danno simile occasione ad altri di peccare mortalmente, senza volerla togliere.

III. Quei, che hanno la consuetudine del peccato, senza speranza di emendazione.

IV. Quei, che nutriscono odj, ed inimicizie, e non vogliono deporle, nè riconciliarsi coll' inimico.

V. Quei, che ritengono ingiustamente la roba altrui, o hanno cagionati danni, e tolta la fama, e potendo non vogliono restituire, e disdirsi.

§. V.

Della facoltà di commutare i Voti.

QUanto alla commutazione de' Voti, compete medesimamente agli uni, e agli altri Confessori la facoltà di commutare in altre opere pie, e salutari qualunque voto semplice, anche giurato, e riservato alla S. Sede (1) eccettuati però li seguenti.

Primo: Li due voti di castità, ed ingresso in Religione (2).

II. I voti accettati dal Terzo, o ne' quali si tratta del pregiudizio di esso Terzo (3).

III. I voti penali, che chiamansi preservativi dal peccato, fuorchè nel solo caso, in cui militi qualche circostanza, per la quale potessero giudicare egualmente proficua a raffrenare dal peccato la commutazione, che la materia del precedente voto (4).

Per regola nella commutazione di qualunque de' suddetti voti, dovranno notare li Confessori, che non avendo la Santità Sua aggiunto alla parola: *commutare* l' altra: *dispensando*: la materia da surrogarsi, dev' esser almeno uguale (5), e dovranno servirsi di questa facoltà nell' atto della sacramentale confessione, e per una sola volta, con quei solamente, i quali hanno sincero, e serio animo di conseguire il Giubileo, e si confessano a questo fine, come si è detto di sopra.

§. VI.

Della facoltà di dispensare sopra l' Irregolarità.

QUanto finalmente alla dispensa dall' irregolarità, compete alli Confessori, che si eleggeranno, come sopra, i penitenti costituiti negli Ordini sacri, facoltà di dispensare nell' atto medesimamente della sacramentale confessione, e per una sola volta questi stessi, ancorchè sieno Regolari, dalla sola irregolarità occulta, contratta unicamente per violazione di censure, ad effetto di potere esercitare gli Ordini già ricevuti, ed essere promossi agli altri superiori (6), se però avranno ancor essi sincero, e serio animo di conseguire il Giubileo, e si confesseranno a questo fine.

E quì, perchè non nasca ne' nostri Confessori dubbio circa questa dispensa, con quelli, che sono costituiti solamente negli Ordini minori, se possano, o nò, servirsene con i medesimi, perchè non nominati nella Costituzione: *Benedictus Deus*: gli rimettiamo alla dichiarazione fatta su questo punto dalla Santità Sua nello scorso Anno Santo, con riportare le medesime sue parole. „ E benchè ivi, cioè nella „ Costituzione: *Convocatis*: non sieno nomi„ nati, che i Sacerdoti, ed i costituiti negli „ Ordini sacri, ciascheduno però può abbastan„ za conoscere, che se concesso il più, s' in„ tende concesso il meno, non resta vietato a' „ Penitenzieri, a cui si dà l' autorità di dispen„ sare sopra l' irregolarità contratta *ob violatio„ nem censurarum* co' Sacerdoti o costituiti ne„ gli Ordini sacri, purchè sia occulta, il ser„ virsi della stessa autorità co' Chierici costi„ tuiti negli Ordini minori (7).

Eccettuata la dispensa sopra questa irregolarità, sappiano li nostri Confessori, che Nostro Signore non intende dispensare, o dare la facoltà dispensare, o abilitare, o restituire nel pristino stato, anche nel foro della coscienza, sopra qualunque altra irregolarità, pubblica, o occulta, nota, difetto, o incapacità, ed inabilità, in qualsivoglia modo contratta (8).

§. VII.

(1) Costit. Bened. Deus, §. Insuper. (2) Detto §. Insuper. (3) Ivi. (4) Detto §. Insuper. (5) Detto §. Insuper, e Lett. Circolare a' Penitenzieri n. 45. (6) Costituzione Bened. Deus, §. Insuper. (7) Lett. Circolare a' Penitenzieri &c. n. 50. (8) Cost. Bened. Deus §. Non intendimus.

§. VII.

Delle opere ingiunte per conseguire il Giubileo.

Acciocchè poi li nostri Confessori possano pienamente istruire i loro penitenti circa le opere ingiunte per conseguire il Giubileo, oltre la notizia delle medesime, che abbiamo dato a tutto il nostro dilettissimo Popolo nella pubblicazione dello stesso Giubileo, ripetiamo questa ancor quì, con alcuni brevi avvertimenti. Si riducono queste a quattro, e sono:

Prima. Visita delle quattro Chiese sopra nominate.

II. Orazione da farsi in dette visite.

III. Confessione sacramentale.

IV. Comunione sacramentale (1).

Circa le visite è d' avvertire, che debbono esser fatte da chi non ne sarà dispensato, a tutte le dette quattro Chiese, almeno una volta il giorno, per quindici giorni continui, o interpolati, quale può computarsi, o da una mezza notte all' altra, o dai vespri del giorno precedente a tutti i vespertini crepuscoli del susseguente (2).

E quantunque non sia necessario per l' acquisto dell' Indulgenza essere in grazia, e premettere la confessione sacramentale a dette visite, bastando, che l' ultima opera sia fatta in grazia, dovranno nulladimeno insinuare seriamente alli penitenti, che le facciano, o dopo una fruttuosa confessione, o dopo un atto di contrizione, acciocchè gli sieno meritorie (3).

Debbono ancora esser fatte con intenzione di venerare Dio, ed onorare i suoi Santi, ed esercitarsi in atti di Religione (4).

Circa l' orazione, è d' avvertire, che basta la vocale, nè è necessaria la mentale, e facendosi questa, vi si deve aggiungere qualche orazione vocale (5).

La quale, quantunque non sia determinata nè in qualità, nè in durazione, non deve però essere sì breve, che denoti poco affetto agli esercizj spirituali (6).

Circa la confessione, è da notarsi, che dev' essere sacramentale, cioè de' peccati realmente e non in *voto*, quantunque alcuno non fosse reo, che di peccati veniali (7).

Quale dovrà ripetersi nell' ultima opera ingiunta nel solo caso, che dopo fatte alcune delle visite in istato di grazia, taluno ricadesse in peccato mortale, senza obbligo però di ripetere le già fatte (8).

Circa la comunione finalmente, è da avvertirsi, che dev' essere sacramentale insieme, e spirituale, cioè non sacrilega, nè è sufficiente la sola spirituale (9).

Eccettuata la visita delle Chiese, e comunione sacramentale a' fanciulli di essa incapaci, non è conceduta a' Confessori facoltà alcuna di dispensare per qualunque motivo, o impedimento veruna delle altre opere ingiunte, cioè confessione, e comunione, ed orazione, (10) potendosi queste separare dalle suddette visite (11).

In caso poi, che qualche penitente si fosse confessato con animo di conseguire il Giubileo, e di adempire l' opere ingiunte per conseguirlo, e fosse stato assoluto da' casi riservati, e censure, ed avesse ottenuta commutazione de' voti, e dispensa, come sopra, poi pentito, non avesse adempite le dette opere quantunque appena potess' essere esente dal reato di colpa, non lo condannino però li Confessori come restato il predetto innodato dalle censure, dalle quali è stato prosciolto, nè privo della grazia delle commutazioni, e dispense ottenute (12).

Che è quanto ec.

Data in Roma fuori della Porta Celimontana li 26. Marzo 1751.

Pier Luigi Vescovo di Albano Card. Carafa.

Paragraphi aliquot ex Constit. Benedicti XIV. incipiente *Pastor bonus*, quæ est 95. Tom. I Bullarii ejusdem.

§. *XI. Principes porro, & alios jus Imperii etiam vicario nomine, habentes, ac Dominia, & Respublicas, seu personas illorum, & illarum ad-*

(1) Cost. Ben. Deus, §. Itaque. (2) Detto §. Itaque. (3) Constit. Convocatis, §. 45. Lettera Circolare a' Penitenzieri n. 75. e 76. (4) Detta Lettera Circolare n. 11. e 76. (5) Costit. Convocatis, §. 51. (6) Lett. Circol. a' Penitenzieri n. 83. (7) Costit. Convocatis, §. 46. e detta Lettera n. 7. (8) Costit. Convocatis, §. 45. e 47. (9) Detta Costit., §. 48. e Lett. Circ. a' Penitenzieri n. 2. (10) Costit. Bened. Deus. (11) Detta Lettera Circolare n. 53. (12) Costituzione Bened. Deus, §. Cæterum, Costituzione Convocatis, §. 54. Lettera Circolare a' Penitenzieri num. 86.

administrationem habentes, vel habere solitas, necnon Episcopos, & alios superiores, Prælatos, in casibus publicis, qui in præfatis litteris die Cœnæ Domini legi consuetis, continentur, etiamsi Romanus Pontifex propter infirmitatem, vel aliam causam ita fuisset impeditus, ut celeriter consuli non posset, absolvere, & absolvi mandare nullatenus valeat.

§. XII. Minusque possit, etiam in occultis, etiam in foro conscientiæ tantum, absolvere, vel absolvi mandare Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, aut alios cujuscumque qualitatis, status, gradus, conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, qui vivente Romano Pontifice, de alio quopiam in ejus locum post ipsius mortem eligendo, vel excludendo tractaverint, suffragia inierint, ambitusve, aut pactiones fecerint, vel Sede Apostolica vacante, in censuras, seu pœnas in Literis felic. record. Gregorii PP. XV., & Urbani VIII. Prædecessorum Nostrorum super electione Romani Pontificis pro tempore facienda, XVII. Kal. Septembris Anno Incarnationis Dominicæ MDCXXI. & V. Kal. Februarii Anno ejusdem Incarnationis MDCXXV. respective emanatis, contentas quomodolibet inciderint; præterquam si absolvi peterent, Sede Apostolica adhuc vacante; tunc enim absolvi poterunt modo inferius præscribendo, pro tempore vacantis ejusdem Sedis.

§. XIII. Nec pariter possit, etiam in occultis, etiam in foro conscientiæ tantum, eos, cujuscumque qualitatis, status, dignitatis, præeminentiæ, & conditionis fuerint, absolvere, & absolvi mandare, qui Astrologia judiciaria, vel per se, vel per alios, de Statu Reipublicæ Christianæ, sive de vita, aut morte Romani Pontificis pro tempore existentis inquirentes, ejusdem Urbani VIII. Pont. Max. Literis, pridie Kal. Aprilis Anno ejusdem Incarnationis MDCXXXI. contra prædicta perpetrantes, editis, contravenerint.

§. XIV. Nec similiter valeat in casibus publicis, etiam in judicium non deductis, violatæ immunitatis, seu libertatis Ecclesiasticæ, ullatenus absolvere, seu absolvi, mandare.

§. XXVI. Accipientes munera a Regularibus, exceptis eorum medicinalium, seu devotionis muneribus ultra valorem decem scutorum monetæ contra præscriptum a Prædecessoribus Nostris Clem. VIII. & Urb. VII. in suis Constitutionibus, XIII. Kal. Julii Anni MDXCIV., & XVI. Kal. Novembris Anni MDCXL. respective editis non absolvat, nisi facta restitutione; vel, si eam de præsenti nequeant adimplere, cum obligatione eamdem, quam primum poterunt, faciendi. Qui vero infra prædictum valorem ejusmodi munera acceperint, eos, injuncta arbitrio ipsius majoris Pœnitentiarii, seu Confessarii per eum eligendi, eleemosyna, quæ in beneficium Religionis, seu Conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri possit, erogetur, absolvere, seu absolvi mandare possit.

§. XXXVIII. In casibus vero publicis clausuræ a Monialibus prædictis, vel ab aliis quibuscumque personis, ad malum finem violatæ, delinquentes non absolvat, nec absolvi mandet, nisi pro ipsis Episcopi, seu Ordinarii supplicaverint, & casus ad Congregationem S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præpositam deducti non fuerint.

JUDÆUS. Vide verb. *Hebræus*.

JUDAICA PROPOSITIO. Vide verb. *Propositiones damnatæ num.* 27.

JUDAS ISCARIOTES.

Judas Iscariotes unde sic dictus? Eusebius & Sanctus Hieronymus ita vocatum volunt, quod in Vico Iscariot Tribus Ephraim natus esset. Alii, quod esset ex Tribu Issachar, & idcirco Issachariotes, nomine vero, contractiori Iscariotes diceretur. Alii denique, quod a Vico Carioth, ex Tribu Juda nomen deduxerit; Josue 15. 25. *Iscarioth* hebraice hominem ex Carioth sonat. Sic Calmet *verb. Judas de* Iscariot. Et a Patria dictum esse Iscariotem tradit etiam S. Chrysostomus in sermone de proditione Judæ: *Quid mihi*, inquit, *ejus Patriam dicit, utinam ipsum quoque nescire licuisset*. Unde errarunt Ubertinus, & Rubisius, qui Judam somniarunt esse Picentem, illudque nomen illi inditum a Cariotte Piceni Oppidulo, sicuti & errarunt, qui vel Gallum; vel Germanum fuisse Judam dixerunt, sicut affirmat Card. Lambertin. postea Bened. XIV. *de festis D. N. Jesu Christi num.* 207.

Argentei triginta a Juda accepti, ecquid valerent; varie tradunt Auctores; Suarez enim 3. *par. tom.* 2. *disput.* 34. *sect.* 1. eos triginta argenteos putat fuisse triginta nummos argento cusos, qui vel siclum, vel sicli semissem conficerent. Alii quidem sicli

valore expenso, initaque ratione ad nostratem monetam, putant Redemptorem nostrum octodecim Scutorum Romanorum pretio fuisse venditum. Sic Serres *Exercitat.* 22. Eminentiss. Gottus *de verit. Religion. Christ. tom.* 4. *part.* 2. *capit.* 24. §. 1. Marcus vero Georgius Schvartzen *in Thesauro dissertationum in nov. Testamen. Amstelodam. edito anno* 1702. *tom.* 2. *pag.* 210. *dissertat. de pretio, quo Salvator noster æstimatus* §. 26. commemoratis aliorum opinionibus, concludit, triginta argenteos, quando venditus est pactione Judæ Christus dominus, quindecim taleros imperiales conficere. Sic apud Cardin. Lambertin. deinde Benedict. XIV. *de festis D. N. Jesu Christi num.* 229. Calmet in dictionario Verb. *Judas de Iscariot* sic tradit: *De prodendo Jesu cum eis convenit, modo sibi persolverent triginta siclos, nempe* 48. *libras, & obolos* 12. *si pro quolibet siclo* 32. *obolos, &* 5. *denarios supputemus*. Tirinus *Commentar. in Matth. capit.* 26. *num.* 13. sic habet: *nempe triginta argenteis siclis, seu triginta florenis belgicis, vel* 15. *unciis argenti, ut alibi dixit*: scilicet *in prolegom. de ponderibus, verb. siclus argenti: ibi siclus argenti est semuncia argenti... Quoties legitur argenteus sine adjuncto, subintelligitur siclus*.

J U D E X.

1 JUdex sic dicitur quasi *Jus dicens populo, sive quod Jure disceptet*, prout expresse habetur *in c. Justum est* 1. *caus.* 23. *q.* 2. *& in c. Fo-*
2 *rus* 10. *de verbor. significat.* Hinc definitur Judex, quod sit persona auctoritate publica supremi Principis creata ad finem justitiam faciendi singulis suis subditis juxta Regulas Legis, & ordinem ab ea præscriptum. *Est in re Communis; arg. c. In istis* 3. *dist.* 4. *& cit. cap.*
3 *Justum est, & c. Forus*. Unde, ut vides, ad hoc, ut quis sit legitimus Judex, non sufficit, quod sit electus pro tali Officio auctoritate supremi Principis, sed insuper quod servet ordinem justitiæ in suis judiciis proferendis, quia, ut expresse dicitur *in cit. cap. Justum est, & c. Forus: Jure autem disceptare est juste judicare; non est ergo judex, si non est in eo justitia*, & quod illi, quos judicat, sint subditi illius Jurisdictioni, & causa, supra quam fert judicium, sit materia sui Tribunalis, aliter ejus sententia esset injusta, quia injuste sibi usurparet potestatem, quam non habet in non suos subditos, *c. Ea, quæ* 26. *de Regulis Jur. in* 6. ibi: *Ea, quæ fiunt a Judice, si ad ejus non spectant Officium, viribus non subsistunt*. Judex autem loci, in quo est commissum delictum, habet Jus cognitionis, quamvis Reus aliunde non sit subditus ipsius Jurisdictioni *arg. cap. Ibi semper* 1. *& cap. Qui crimen* 18 *caus.* 3. *qu.* 6. ubi expresse statuitur, quod *Ibi semper causa agatur, ubi crimen admittitur*.

Judex alius est Ordinarius, & alius Delegatus. Judex Ordinarius est ille, qui potestatem judicandi habet jure proprio, seu ratione Officii, aut Dignitatis suæ, ac eo ipso, quod est talis, ut Episcopus, Præses Provinciæ, ac hujusmodi, *l. More majorum, & l. Et quia, ff. de Jurisdict. omnium. Judic.* Judex Delegatus est, qui non habet jurisdictionem vi proprii Officii, sed eam exercet ex beneficio, & Commissione alterius, cujus vice fungitur, *l.* 1. §. *Qui mandatum, ff. de Offic. ejus, cui mandata est Jurisd. & l. Si Prætor, ff. eodem, & l. Solet, ff. de Jurisd. omnium Judic.* De Judice Delegato, & de iis, quæ ipsum concernunt, vide *verb. Delegare, Delegatus per tot.*

Judex alius dicitur *a quo*, & alius *ad quem*. Judex *a quo* est Judex inferior, a quo per appellationem fit transitus ad superiorem. Judex *ad quem* est Judex Superior, ad quem a Judice inferiori fit appellatio. Et de iis, quæ concernunt Judicem *a quo*, & *ad quem*, vide *verb. Appellatio per tot.*

Judex alius dicitur *Judex domicilii*, alius *Judex delicti*, alius *Judex contractus*, & alius *Judex rei, de qua contenditur*. Et de iis, quæ concernunt tales Judices, vide *verb. Forum, seu Forus a num.* 11. *ad* 30.

Judex alius est Ecclesiasticus, & alius Laicus, seu sæcularis. Judex Ecclesiasticus est ille, ad quem spectat cognitio, & decisio causarum Ecclesiasticarum, & spiritualium. Judex vero Laicus, seu sæcularis est ille, ad quem spectat cognitio, & decisio causarum laicalium, & sæcularium. *Communis, arg. cap. Decernimus* 1. *c. Qualiter, & quando* 17. *de Judiciis, c. Nullus Judicum* 2. *c. Ex transmissa* 6. *c. Licet* 10. *& cap. Ex tenore* 11. *de foro competenti*.

Hinc Judex Laicus, seu sæcularis nullimode potest cognoscere, & judicare de causa Ecclesiastica, & spirituali, nec principaliter, nec incidenter; *cap. Decernimus* 2. *c. Qualiter, & quando* 17. *de Judiciis, cap. Nullus Judicum* 2.

de foro

de foro competent. cap. Lator 5. & c. Caussam, quæ inter 7. Qui filii sint legitimi, & similibus; Et Communis Doctorum. Idque nec ex Delegatione, seu commissione Episcopi, aut alterius Prælati Papa inferioris. Communis per Jura adducta sub verb. Delegare, Delegatus n. 4. Immo Judex Laicus neque una simul cum Clerico sibi per Episcopum adjuncto potest cognoscere, seu judicare de caussa spirituali. Glossa in cap. Contingit 8. de arbitris, verb. spiritualibus, Layman lib. 3. tract. 6. c. 1. n. 2. Reiffenst. lib. 2. decret. tit. 1. num. 70. Pirhing 2. decret. tit. 29. n. 34. ubi ex Abbate, & Julio Claro dicit esse communem.

Neque Judex Laicus etiam ex Delegatione Episcopi potest cognoscere, & judicare de caussa criminali Clericorum. Communis per Jura adducta sub dict. verb. Delegare, Delegatus n. 6. Quinimo probabilius neque etiam ex Delegatione Episcopi potest Judex Laicus cognoscere caussas mere Civiles, quæ contra Ecclesias, vel Clericos intentantur. Vide dicta, & adducta ad hoc sub dicto verb. Delegare, Delegatus num. 39. Est tamen probabilis etiam contraria sententia per dicta loc. c. n. 38. Neque Judex Laicus potest cognoscere, & judicare de caussis connexis cum spiritualibus; tales enim caussæ spiritualibus connexæ spectant ad solum Judicem Ecclesiasticum. Abbas in cap. Quarto 3. de Judiciis num. 3. Barbosa ib. n. 3. & 4. & alii apud ipsos, Reiffenstuel lib. 2. decretal. tit. 1. n. 72. & alii; & id desumitur ex cit. c. Quarto, ubi deciditur, quod caussa Jurispatronatus, utpote conjuncta, & connexa spiritualibus caussis, non nisi Ecclesiastico Judicio valeat definiri. Orta quæstione de competentia fori inter Judicem Ecclesiasticum, & Laicum debet cognoscere Ecclesiasticus; habetur expresse in c. Si Judex 12. de sentent. excomm. in 6. Vide dicta sub verb. Forum, vel Forus num. 8.

Judex Laicus neque potest supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici, & proinde Clerici ad sæculare Forum trahi nequeunt, etiam data ipsorum Prælatorum negligentia; sic habetur expresse decisum in c. Qualiter, & quando 17. de Judiciis, & tenet Communis Doctorum, teste Reiffenstuel lib. 1. decretal. tit. 10. num. 45. & sic tenuit Rota in una Oscen. Pœnitentiariæ 10. Aprilis 1595. coram D. Blanchetto allegata a Farinaccio part. 4. lib. 1. cons. 68. Econtra tamen Judex Ecclesiasticus potest supplere negligentiam Judicis Laici: sic habetur expresse decisum in cap. Ex transmissa 6. cap. Licet 10. & cap. Ex tenore 11. de Foro competent. ubi Judice sæculari negligente, seu malitiose differente terminationem caussæ etiam Feudalis, potest adiri Judex Ecclesiasticus, ut debitum ei finem imponat; & sic tenent Abbas, Sperellus, Barbosa, Baldus, Tuschus, Maranta, & alii communiter cum Reiffenstuel loc. c. n. 44. Extra autem casum 23
negligentiæ Judicis sæcularis, Judex Ecclesiasticus nequit cognoscere, & judicare de caussis mere Laicalibus, c. Licet 10. & c. Ex tenore 11. de foro competenti cum concordantiis.

Regulariter nemo potest esse Judex in propria caussa; l. Unic. Cod. Ne quis in sua caussa judicet. Limitatur tamen hæc conclusio, 24
primo, in supremis Judicibus, qui non recognoscunt Superiorem in Terris, ut Papa, Imperator, Rex, & hujusmodi. Isti enim cum Superiorem non recognoscant, nec ullo Jure cogantur se submittere Judici inferiori, ideo possunt esse Judices in propria caussa. Bartolus in cit. l. Unic. Ne quis in sua caussa judicet, id probans ex l. Et hoc Titius, ff. de hered. instituend. ubi Titius Tiberius in propria caussa sententiam dixisse legitur; & sic tenet Glossa in cap. Cum venissent 12. de Judiciis, Abbas ib. num. 6. Card. Tuschus litt. I. conclus. 403. num. & seq. & alii passim. Consultius vero est, quod nec ipsi Supremi Principes judicent in caussis propriis inter ipsos, & suos subditos exortis, sed has aliis dijudicandas committant, arg. cap. Nos si incompetenter 40. caus. 2. quæst. 7. cap. Innotuit 1. de maledicis, ubi Papa injuriosa verba in se prolata non per se ipsum punit, sed ea ad terrorem aliorum compescenda committit cuipiam inferiori, ut clare patet ex textu, & concordat textus in l. 1. & 2. Cod. si adversus Fiscum, ubi Imperator in causa Fiscali dat Procuratores, & sic consulunt Glossa, & Bartolus loc. cit. Antonellus de Regimine Ecclesiæ lib. 6. cap. 13. §. 3. num. 12. & alii passim, & sic solet esse praxis fere omnium piorum Principum. 25 26

Limitatur secundo in notoria injuria Judici, vel Prælato irrogata, quia is non obstante, quod talis caussa videatur esse sua propria, potest imponere pœnam a jure taxatam, quia tunc procederet ut merus executor, Abbas in cap. Cum venissent 12. de judiciis num. 8. Pirhing lib. 2. decretal. tit. 1. num. 75. Reiffenst. ibid. num. 207. & alii passim. Secus vero ubi 27 28
pœna venit imponenda arbitrio Judicis, quia tunc non procederet ut merus executor, sed ut Judex; & cum in tali casu ob affectum propriæ caussæ facile posset in arbitrando excede-

cedere modum, ideo posset uti suspectus recusari; *arg. cap. Quod suspecti* 15. *caus.* 3. *q.* 5. ac notat Archidiaconus *ib. n.* 7. Joan. Andr. *in cap. Cum speciali, de appellat. n.* 10. Abbas, Pirhing, Reiffenst. *loc. c.* & alii.

29 Judex carens debita scientia, & ex culpabili ignorantia male judicans, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem totius damni causati parti læsæ, sive in substantia litis, sive in superfluis expensis. *Communis* teste
30 Cardin. de Lugo *tom.* 2. *disp.* 37. *n.* 1. Judex
agnoscens errorem a se (quamvis sine gravi culpa) commissum in præjudicium litigantis, tenetur, si potest citra suam infamiam, impedire errorem, monendo v. gr. occulte partem læsam, ut sibi appellatione, vel alio simili remedio consulat, quia hoc pertinet ad debitam sui muneris executionem, & quia alioquin, si, dum potest, non impedit suum errorem, imputabitur jam ei quasi conservanti id, quod propter inadvertentiam inculpabilem prius non imputabatur. Lugo *loc. citat.*
31 *num.* 3. *de testibus cogendis*. Judex carens ne-
cessaria scientia ad suum Officium non potest absolvi, nisi facta renunciatione Officii, vel nisi firme proponat renunciare, quia nemo potest retinere officium, cujus munia obire non potest, nisi cum damno, vel periculo proximi. S. Thomas 2. 2. *quæst.* 76. *art.* 2. Farinac. 3. *par. quæst.* 3. *art.* 16. Reginald. *lib.* 5. 25. *num.* 675. Cajetanus, Navarrus, & alii passim.

32 Judex mortaliter peccat contra suum Officium differendo valde notabiliter caussarum expeditionem sine justa causa, & tenetur restituere parti læsæ damna, & expensas, quæ ex iniqua dilatione secutæ sunt, quia est earum injusta causa: Silvester verb. *Judex q.* 12. Clavis Regia *lib.* 12. *c.* 12. *n.* 8. Navarr. Bonacina, & alii communiter.

33 Judex tenetur abstinere a receptione munerum, tum jure Divino, tum jure humano. Jure Divino est expresse prohibita Judicibus munerum acceptio. *Exodi* 23. ibi: *Non accipias munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum*. *Deuteron.* 16. ibi: *Non accipias personam, nec munera, quia munera excæcant oculos judicum*. *Eccles.* 20. ibi: *Xenia, & dona excæcant oculos judicum*. *Et Is.* 1. acriter reprehenduntur Judices diligentes munera, ibi: *Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributionem*, & similiter *Michaæ* 3. ibi: *Principes ejus in muneribus judicabant, & Sacerdotes in mercede docebant, & Prophetæ ejus in pecunia divinabant*, & alii sæpe consimiliter. Econtra vero commendatur Judex munera respuens *Isa.* 3. ibi: *Qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitat*, & Samuel 1. *Reg.* 12. commendat se populo dicens: *Si de manu cujuspiam munus accepi*, & Psal. 14. commendatur *qui munera super innocentem non accepit*, & alibi sæpe consimiliter. Jure humano est expresse prohibita Judicibus munerum acceptio *in l. Plebiscito, ff. de Offic. Præsid. leg. Solet, ff. de offic. Proconsulis, Authentic. Novo jure, Cod. de pœna Judic. Authentic. de judicibus, §. Nullo quoque, & §. sequenti, Authent. Ut judices sine quocumque suffragio fiant, l.* 1. *Cod. Ad l. Juliam repetundarum*, & alibi sæpe, in quibus, & munera prohibentur, & pœnæ statuuntur; juri Civili concordat Jus Canonicum, *in cap. judices* 23. *& c. jubemus* 126. *caus.* 1. *q.* 1. *c. Non sane* 15. *caus.* 14. *q.* 5. *cap. Cum ab omni* 10. *de vita & honest. Clericor. cap. Statutum* 11. *de rescriptis in* 6. *§. Insuper, cap. Romana* 1. *de censibus in* 6. *§. Procurationes, & cap. Exegit* 2. *eod. in* 6. & alibi sæpe.

Judex contra supradictas prohibitiones acci- 35
piens notabilia munera, peccat graviter, & tenetur ad restitutionem; sic habetur expresse *in l.* 3. *& sequent. ff. ad Leg. Juliam repetundarum*; *& l. jubemus, Cod. eodem, & c. Statutum* 11. *de rescriptis in* 6. *§. Si aliquid autem*, ubi statuitur, quod nec remissio dantis liberat Judicem Delegatum ab obligatione restituendi munus acceptum, ibi: *Si quid autem contra Constitutionem præsentem recepit, ad ipsius restitutionem integram teneatur. Nulla eorum, quibus restitutio facienda fuerit, remissione ullatenus profutura eidem*. Et hanc restituendi obligationem optime novit Samuel Propheta 1. *Reg.* 12. ubi aperto ore dicebat ad populum: *Loquimini de me . . . Si de manu cujuspiam munus accepi, & contemnam illud hodie, restituamque vobis*: Et talem restituendi obligationem jam indicaverat Isaias *cap.* 1. ubi appellat Judices diligentes munera, socios furum, ibi: *Socii furum, omnes diligunt munera*; Fures autem non possunt obtinere remissionem peccati furti; nisi restituant ablatum; *c. Peccatum* 4. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*. Unde in *c. Qui recte* 66. *caus.* 41. *q.* 3. expresse dicitur: *Qui recte judicat, & præmium inde remunerationis exspectat, fraudem in Deum perpetrat, quia justitia, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit, &c.*

An autem talis restitutio sit pro foro con- 36
scientiæ facienda ante sententiam condemna-

toriam, seu declaratoriam delicti? variant Doctores. Molina enim, Vasquez, Lessius, Fagundez, Villalobos, Dicastill. Diana apud Moyam *t.* 1. *tract.* 6. *d.* 4. *q.* 3. *a num.* 5. Haunold. cum La Croix *lib.* 4. *n.* 1502. & alii cum Card. de Lugo *tom.* 3. *disp.* 37. *n.* 134. docent, non teneri ad restitutionem ante sententiam condemnatoriam, seu saltem declaratoriam delicti. Silvester vero, Medina, Corduba, Sotus, Vega, & alii apud Molinam *tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 88. & apud Card. de Lugo *tom.* 2. *disp.* 37. *num.* 133. sustinent teneri ad restitutionem

17 etiam ante sententiam supradictam. In hac autem Doctorum varietate hoc pro certo tenendum est: quod ea, quæ ad redimendam vexationem, aut sententiam injustam, aut aliter involuntarie data sunt, debent a Judice restitui ante omnem sententiam, quia invitis Dominis sunt accepta, & ideo non est translatum Dominium; & idem est si Judices per Legem alicubi expresse reddantur inhabiles ad acquirendum munerum receptorum dominium, uti notant omnes cum Sanchez, & La Croix *l. c. n.* 1602. Rosign. *de rest.* 11. *disq.* 1. §. 4. *n.* 22.

3 Et hanc inhabilitatem in Judicibus ad acquirendum munerum receptorum dominium videntur statuisse jura *in l. Plebiscito, ff. de Offic. Præsidis, & l. Solent §. fin. de offic. Proconsul. & cap. Statutum* 11. *de Rescriptis in* 6. §. *Si quid autem*, ubi statuitur, quod si Judex Delegatus aliquid recipiat, teneatur ad restitutionem, non obstante remissione ejus qui dedit; ut patet ex verbis præcisis allatis supra *n.* 35. Nec ex consuetudine possunt Judices illa acquirere, & retinere, ut colligitur *ex cap. Cum ab omni* 10. *de vita & honest. Clericorum*; & expresse dicitur in ejus Summario per verba infra adducenda *sub n.* 42. Lessius *lib.* 2. *de justitia & jure cap.* 14. *dub.* 9. *num.* 72. *in fine*, Rosignol *de Restitutione* 11. *disq.* 1. §. 4. *n.* 22. & alii: Et ratio est, quia ad hoc, ut valeat præscriptio, requiritur, ut præscribens sit capax possessionis civilis suo nomine, *cap. Si diligenti, de præscription.* nec etenim sine possessione stare potest præscriptio; Tales autem Judices nequeunt possidere, cum ipso jure reddantur inhabiles, & incapaces ad acquirendum munerum receptorum dominium. Ubi vero jura non reddant Judices inhabiles ad acquirendum tale dominium, stante consuetudine legitime præscripta, sciente Superiore, & non contradicente, possunt Judices Sæculares sponte oblata juste recipere, ut ex multis solide probat Rosignol. *loc. c. n.* 20. & alii.

Potest tamen Judex recipere a partibus sponte oblata leviora munuscula, pro quibus non est periculum, quod pervertatur, seu corrumpatur ipsius Judicium, quia in istis cessat ratio prohibitionis, & cessante ratione, seu causa prohibitionis, cessat ipsa prohibitio, seu lex prohibens; *l. Adigere* §. 1. *ff. de jure patronat.* Hinc *c. Statutum* 11. *de Rescriptis in* 6. §. *Insuper*, permittitur Judici recipere esculentum, vel poculentum, quod paucis diebus consumi possit, ibi: *Nisi forsan esculentum, vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus*, & concordat jus civile *in l. Solent* §. 3. *ff. de offic. Proconsulis*, ubi licet Proconsul prohibeatur accipere dona, & munera notabilia, non tamen dona, & xenia exigua. Vide verb. *Xenia n.* 11.

Judex Ecclesiasticus, sive Ordinarius, sive 42
delegatus nihil recipere potest sportularum nomine; *c. Cum ab omni* 10. *de vita & honest. Clericor.* ibi: *Nos attendentes, quod ad hoc vobis, & aliis Clericis sint Ecclesiastici redditus deputati, ut ex ipsis honeste vivere debeatis... ideoque mandamus, quatenus ab hujusmodi exactionibus de cetero abstinentes vigorem judiciarium gratis studeatis litigantibus impartiri*; Et in ejus Summario sic expresse dicitur: *Ecclesiastici Judices, & Delegati gratis judicare debent, nec exigere possunt decimam, vel etiam quotam litis, etiamsi hoc habeat consuetudo*; & sic tenent Abbas *ib. n.* 9. Engel *lib.* 1. *decretal. tit.* 32. *n.* 12. Reiffenstuel *ib. n.* 19. & alii. Et de Judice Delegato habetur etiam expresse *in c. Statutum* 11. §. *Insuper, & §. Assessorem, de Rescriptis in* 6. ubi §. *Si quid autem* subjungitur, teneri Judicem ad integram restitutionem muneris recepti, non obstante remissione ei facta a dante; & concordat *c. Exigit* §. *final. de censibus in* 6. *& Clement. Nolentes* §. *Quod si secus, de Hæreticis*; ubi pariter liberalis remissio dantis non eximit recipientem ab obligatione restitutionis.

Judex Laicus Delegatus potest exigere spor- 43
tularum nomine certam quotam pecuniæ, videlicet duos aureos a principio, & alios duos aureos in fine litis ab utraque parte litigantium præstandos, dummodo summa, pro qua litigatur, centum aureos excedat. Ita habetur *in Authent. de Judicibus* §. *Ne autem, collat.* 6. Judex autem Laicus Ordinarius nequit aliquid recipere sportularum nomine, quia is jam aliunde habet salarium sibi a Principe, vel Republica constitutum; sic expresse evincitur *ex l. Plebiscito, ff. de offic. Præsid. & leg. Solent, ff. de offic. Proconsulis*, & notat Glossa *in l.* 3. *Cod. de condict. ob turp. caus. &*

l. 1. *Cod. de pœnis Judic.* & tenet Engel *l.* 1.
decretal. tit. 32. *num.* 12. Reiffenstuel *ib. n.* 18.
Silvester *verb. Judex* 1. *n.* 13. *q.* 8. Rosignol.
loc. c. n. 3. Molina *tom.* 1. *de justitia disp.* 83.
citans plures alios, Lugo *tom.* 1. *disp.* 37. *n.*
123. qui testatur de communi, & dicit, quod
Judex habens sibi assignatum certum, & de-
terminatum stipendium pro suis actionibus,
jam debet illas ex justitia, & per consequens
non potest aliud pretium pro illis accipere,
& si recipiat, cum injuste illud recipiat, de-
bet restituere.

44 Si autem Judex sive Ordinarius, sive Dele-
gatus, sive Ecclesiasticus, sive Sæcularis non
habeat sibi assignatum stipendium, nec con-
gruam sustentationem, poterit pro Judiciis sibi
commissis exigere sportulas, seu honoraria.
Apostolus enim 1. *ad Corinth. cap.* 9. *n.* 7. dicit:
Quis militat suis stipendiis unquam? & *ibid.*
num. 13. subjungit: *Nescitis quoniam qui in Sa-
crario operantur, quæ de Sacrario sunt, edunt,
& qui Altari deserviunt, cum Altari partici-
pant?* & *Matth.* 10. *num.* 10. dicitur; *Dignus
enim est operarius cibo suo. Lucæ* 10. *num.* 7.
Dignus est enim operarius mercede sua. Deute-
45 *ronomii* 25. *a.* 4. habetur: *Non ligabis os bo-
vis terentis in area fruges suas*, & hæc omnia
allegantur ab Apostolo 1. *ad Timoth. cap.* 5.
n. 18. ibi: *Dicit enim scriptura: Non alligabis
os bovi trituranti. Et dignus est operarius mer-
cede sua*, & concordant *cap. Cum secundum* 19.
de prœbend. ibi: *Cum secundum Apostolum, qui
Altari servit, vivere debeat de Altari, & qui ad
onus eligitur, non debeat repelli a mercede &c.
cap. Caritatem* 45. *caus.* 12. *qu.* 2. ibi: *Justum
namque est, ut illi consequentur stipendium,
qui pro tempore suum commodare reperiuntur ob-
sequium*, cum similibus, & sic tenent Lay-
man *lib.* 3. *tract.* 4. *num.* 9. La Croix *lib.* 4.
num. 1503. Lugo *loc. c. n.* 223. Haunold. Rosi-
gnolus, & alii.

46 Sportulæ sunt quædam vasa, in quibus ali-
quid reponi, ac deferri solet, & præcipue apud
antiquos erant capsæ pecuniæ condendæ causa
paratæ; ac consuetudo tulit, ut sportulæ pro
ipsa pecunia usurpentur. Ea enim pecunia
sportula dici cœpit a sporta, seu sportella,
receptaculo majoris summæ pecuniarum; Un-
de pecuniæ illæ, quæ judicibus, vel Viatori-
bus, idest executoribus litium, ac negotio-
rum pro salario dabantur, sportulæ sunt ap-
pellatæ. Calvin. *in magno Lexico Juridico verb.
Sportula*; ubi adducit ad hoc *Rubr. de sportulis*,
variasque alias Leges; Hinc quantum ad præ-
sens sportularum nomine intelliguntur salaria,
seu honoraria Judicibus pro caussis judicialibus
in certa quota pecuniæ a partibus litigantibus
præstanda, prout habetur ex Rubrica *l.* 4. *tit.*
2. *Cod. de sportulis, & sumptibus in diversis
judiciis faciendis.*

Jure naturæ illicitum est Judici ob munus
acceptum postponere cum damno caussas eo-
rum, qui diutius expectarunt, & citius expe-
diri deberent. *Certa & Communis* cum Card.
de Lugo *loc. c. n.* 125. Haunold. *num.* 58. *La*
Croix *loc. c. n.* 1500. Non est autem Jure na- 4
turæ illicitum judici propter munus acceptum
prius expedire unam causam, quam aliam,
quando illæ causæ æque cito expediri debent,
& in arbitrio ipsius est prius expedire, quam
vult, quia per hoc non facit aliis injuriam, &
aliunde in gratiam remunerationis suscipit no-
vam obligationem prius expediendi ejus cauf-
sam; quæ obligatio, cum sit utilis remunera-
tori, videtur pretio æstimabilis. Diana *par.* 3.
tract. 4. *resol.* 45. Rosign. *de Restitutione* 11. *dis-
quis.* 1, §. 4. *n.* 8. quibus videntur consentire
Layman *lib.* 3. *sect.* 5. *tract.* 4. *cap.* 4. *n.* 9. *La*
Croix *loc. c. n.* 1500. & alii. Qui tamen me- 4
rito ducunt cavendum esse, ne præpropera hæc
expeditio caussæ propter pecuniam fit *conjun-
cta* cum alterius injusto damno, quia *cum mo-
tivo* accelerationis causæ ob munus *acceptum*
subingreditur etiam præsumptio favoris in me-
ritis caussæ. Unde quamvis talis acceptio mu-
nerum non sit illicita Judici de jure naturæ,
videtur tamen esse ei illicita de jure positivo
per jura adducta *sub n.* 33. *& seq.*

Judex non potest quis esse in causa, in *qua se*
fuit prius Advocatus; *l. Eos, in princip. Cod.
de appellat. & l. Prætor, de jurisdict. omnium
judic. cap. Nullus unquam* 1. *& cap. Nullus in-
troducatur* 2. *caus.* 4. *q.* 4. Et ratio est, quia
ejus judicium haberetur suspectum, & præsum-
ptio staret contra ipsum ratione specialis affe-
ctionis, quam haberet ad eam partem a se olim
jam defensam, ut cum communi Doctorum do-
cet Sanchez *lib.* 3. *consil. cap. unic. dub.* 26. Bar-
tolus in *l. Quisquis vult, Cod. de Postulando*,
Reiffenst. *lib.* 1. *decr. tit.* 47. *n.* 39. Potest ta- 51
men e contra quis fieri Advocatus in causa,
in qua fuit prius Judex, quia tunc cessaret di-
cta suspicio, & præsumptio. Nec ullum jus ex-
tat prohibens eum a tali Advocatia. *Communis.*

Judex non potest judicare secundum senten- 5
tiam minus probabilem, relicta probabiliore.
Communis ac certa, propter sequentem pro-
positionem 2. in ordine ex merito damnatis
ab Innocentio XI. *die* 2. *Mart.* 1679. ibi: *Pro-
babiliter existimo judicem posse judicare juxta
opi-*

piniosem etiam minus probabilem. Nec potest udex in æquali probabilitate opinionum utriusue partis litigantium ullatenus accipere peuniam, seu munera pro ferenda sententia in avorem unius præ alio. *Communis etiam ac erta* propter sequentem propositionem ordine 6. ex merito damnatis ab Alexandro VII. ie 24. *Septemb.* 1665. ibi: *Quando litigantes abent pro se opiniones æque probabiles, potest udex pecuniam accipere pro ferenda sententia in avorem unius præ alio.*

Quando cunctis bene perpensis apparent adhuc udici æque probabiles, atque per omnia æquaes rationes, & probationes utriusque partis, unc in pari causa pro Reo, vel pro Possessore est judicandum; *cap. Cum sunt* 11. *de Regul. juris in* 6. ibi: *Cum sunt partium jura obcura, Reo favendum est potius, quam Actori*, *. Favorabiliores* 167. *de Regul. juris*, ibi: *Favorabiliores Rei potius, quam Actores habentur*, *. In pari* 65. *de Regul. juris in* 6. ibi: *In pai delicto, vel causa potior est conditio possidenis*; *l. In pari* 170. *de Regul. Juris*, ibi: *In pai causa possessor potior haberi debet*; *c. Ad aues* 6. *de præscriptionibus*, ibi: *De jure melior st conditio possidentis*, & *c. Ex litteris* 3. *de robationibus*, ibi: *Quod si ambarum partium estes sunt æque idonei, possessoris testes præferunur, cum promptiora sint jura ad absolvendum, uam ad condemnandum.* Excipiuntur tamen ausæ privilegiatæ, liberales, seu favorabiles . g. Matrimonii, libertatis, dotis, ac testaenti, quia in æqualitate probationum judiatur pro causa liberali, seu favorabili, texu expresso *in cit. cap. Ex litteris*, ibi: *Prærquam in liberali causa, in qua, si utriusque artis testes æquales fuerint, pro libertate sentena proferetur*; Et Glossa communiter recepta *b. verb. In liberali*, ubi excipit dictas causas n his duobus versibus contentas.

Stat Testamentum, Libertas, Conjugium, Dos,
Si sunt æquales, qui producuntur utrinque.

Ex expresse excipiuntur dictæ causæ in *c. Duobus judicibus* 26. *de sententia, & re judicae*, ibi: *Tenet pro Reo non pro Actore sentenia, nisi in causa favorabili, puta Matrimonio, ibertate, dote, seu testamento pro ipso fuerit pronulgata.*

Judex regulariter loquendo judicare debet *secundum allegata, & probata*. *Communis ac erta*, claris Juribus *in cap. Judices* 4. *caus.* 3. *uæst.* 7. *in cap. Cum æterni Tribunal.* 1. *de sententia, & re judicata in* 6. *& l. Rem non novam, Cod. de Judic.*, cum similibus. An 57
autem Judex debeat judicare *secundum allegata, & probata* etiam contra propriam certam scientiam; Tres sunt opiniones, duæ extreme oppositæ, & una media inter utramque.
Prima sententia absolute, & universim tenet, 58
Judicem posse, ac debere semper in quacumque causa judicare *secundum allegata, & probata*, etiam contra propriam conscientiam, si nullum medium supersit effugiendi, & præsertim liberandi v. g. quem ipse Judex privata scientia certo scit esse innocentem, & secundum allegata, & probata comparet nocens, & reus mortis dignus, & hanc sententiam tenet expresse S. Thom. 2. 2. *qu.* 64. *art.* 6. *ad* 3. ubi sic præcise dicit: *Judex, si scit aliquem innocentem esse, qui falsis testibus convincitur, debet diligentius examinare testes, ut inveniat occasionem liberandi innoxium, sicut Daniel fecit. Si autem hoc non potest, debet eum Superiori relinquere judicandum. Si autem hoc non potest, non peccat secundum allegata, & probata sententiam ferens, quia ipse non occidit innocentem, sed illi, qui eum asserunt nocentem*; & universim *qu.* 67. *art.* 2. & sic tenent Cajetanus, Sotus, Navarrus, Paludanus, Alensis, Thomas Sanchez, Bartolus, Julius Clarus, Covarruvias, Joannes Andreas, & alii apud Card. de Lugo *disp.* 37. *sect.* 4. *num.* 42. *arg. cap. Judicat* 4. *caus.* 3. *quæst.* 7. ubi ex verbis S. Ambrosii habetur: *Bonus Judex nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ proposito voluntatis, sed juxta Leges, & Jura pronuntiat, scitis juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil paratum, & meditatum, domo refert; sed sicut audit, ita judicat, & sicut se habet negotii natura, decernit, obsequitur Legibus, non adversatur.* Et Glossa *ib.*; & alia Glossa *in c. Pastoralis* 28. §. *Quia vero, de Officio Delegati*, & alia Glossa *in c. Perniciosam* 1. *de Officio judicis Ordinarii*, ubi sic expresse dicit: *Judex debet judicare secundum allegata, & secundum Canones, & Leges, & non secundum conscientiam; arg. cap. Summopere* 7. *caus.* 11. *q.* 3. *& leg. Illicitas* §. *Veritas, ff. de Officio Præsid.* in cujus Summario sic expresse dicitur: *Judex debet judicare secundum allegata, & probata, non autem secundum conscientiam.*

Secunda sententia extreme opposita primæ 59
docet in nulla causa posse Judicem judicare *secundum allegata, & probata* contra propriam conscientiam, & condemnare quem privata scientia certo scit esse innocentem. Sic tenent Abbas Panormitan. *in cit. cap. Pastoralis*, §.

Quia

Quas vero n. 8. circa finem, de Officio Delegati, Nicolaus de Lyra in *Exod.* c. 23. Rebella *verb. Judex*, Angelus *verb. Judicare*, & alii, quos citat Lugo *disp.* 37. *sect.* 4. *num.* 42. & Lessius *lib.* 2. *cap.* 29. *n.* 84. Pontas *verb. Judex cas.* 3. ubi etiam solvit fundamenta prioris sententiae. Et ratio istorum est quia Judex ferendo sententiam contra privatam suam certissimam scientiam reipsa mentiretur; aliud enim dicere, quam scias, mendacium est atque intrinsece malum, & *nunquam* licitum; Unde *Exod.* 23. sic expresse praecipitur omni Judici: *Non suscipies vocem mendacii ..... Nec in judicio plurimorum acquiesces sententiae, ut a vero devies.* Et Apostolus *ad Romanos* 14. sic scribit: *Omne, quod non est ex fide, peccatum est*: Idest omne, quod fit contra conscientiam, peccatum est, ut explicat Sanctus Ambrosius relatus in *c. Quaeras hic §. Illud autem, de poenit. dist.* 2. Tum quia praesertim in Criminalibus nullimode potest habere locum prima sententia, quia nullo modo licet judici condemnare ad mortem, quem certissime scit esse innocentem, suprema Lege Dei id prohibente. *Exod.* 23. ibi: *Insontem, & justum non occides*; quamvis enim per Leges humanas teneretur Judex condemnare ad mortem *secundum allegata, & probata* ostensum reum, quem ipse privata scientia scit certissime innocentem, adhuc tamen non posset licite ipsum condemnare, ratione dictae Legis Divinae id prohibentis, cum contra Legem Divinam, & naturalem nihil valeant Leges humanae; *arg. c. Inferior* 5. *dist.* 21. *c. Cum inferior* 16. *de majorit. & obedient. Clementin. Ne Romani, de election.*

110 Tertia sententia duabus aliis probabilior, docet, quod si nulla media declinandi Officium Judicis supersint, possit quidem Judex *secundum allegata, & probata* contra propriam scientiam licite ferre sententiam in Civilibus, & caussis Criminalibus minoribus, ubi solum agitur de poena pecuniaria, privationis Officii, vel bonorum; Non autem in Criminalibus majoribus, in quibus agitur de poena vitae, vel mutilationis. Sic tenent Imola, & alii Juristae in *l. A Divo Pio, ff. de re judicata*, Pirhing *lib.* 1. *decret. tit.* 32. *n.* 5. & 10. Reiffenstuel *ib. num.* 46. Clingesperger *lib.* 4. *Institut. tit.* 17. *quaest.* 4. Adrianus *quodlibet.* 2. *punct.* 3. & *quodlibet.* 6. *art.* 3. Lessius *lib.* 2. *de justit. & jur. c.* 26. *dub.* 14. Layman *lib.* 3. *Theol. Moral. tract.* 6. *c.* 2. *n.* 8. Lugo *tom.* 2. *disp.* 37. *sect.* 4. *num.* 42. & *sequent.* Coninch. *tom.* 2. *de Sacramentis disputat.* 13. *de Censuris num.* 106. & 110. & *disp.* 34. *de Matrimon. num.* 98. Petrus Navarra *de restitutione cap.* 3. *n.* 161. Malderus, Sa, Bonacina, Toletus cum Busembaum, & La Croix *lib.* 4. *c.* 3. *dub.* 2. *art.* 4. & alii.

Ratio autem quare Judex possit licite contra propriam conscientiam ferre sententiam *secundum allegata, & probata* in Civilibus, & Criminalibus minoribus, & non in Criminalibus majoribus? est, quia Judex in caussis Civilibus, & Criminalibus minoribus habet ad hoc legitimam potestatem ab ipsa Republica, quae est Domina bonorum suorum subditorum, & potest de illis disponere, quando bonum publicum id requirit, ut in hoc casu, ne forum publicorum judiciorum cum populi scandalo evertatur. At vero in Criminalibus majoribus non habet Judex hanc potestatem a Republica, quae, cum non sit domina vitae, ac membrorum suorum subditorum innocentium, non potest concedere Judici talem potestatem. Tum quia occidere innocentem est intrinsece malum, sicuti cognoscere non suam uxorem; sed nemo potest licite cognoscere, quam certo scit esse non suam, quantumvis probetur per legitimos testes esse suam, & Judex pronunciat esse suam; ergo nec etiam licebit condemnare innocentem, quantumvis probetur nocens per falsa & apparentia testimonia; Major est clara, minor est certa, & communis, & conceditur ab ipsismet Auctoribus contrariis; *arg. c. Inquisitioni* 44. *de sent. Excom.* ubi conjux certo sciens occultum impedimentum Matrimonii, quod tamen in judicio probare nequit, tenetur potius humiliter sustinere excommunicationem, quam juxta sententiam Judicis reddere debitum, adeoque neque in proposito potest Respublica dare auctoritatem Judici ad licite condemnandum innocentem contra propriam conscientiam, quantumvis probetur nocens per falsa & apparentia testimonia; & ad hoc faciunt dicta *sup. n.* 52.

Nec valet dicere, quod sit contra rationem, ut plus deferatur uni, quam duobus, vel tribus testibus, ut faceret Judex, qui propter suam solam privatam scientiam relinqueret testimonium duorum, vel trium testium. Tum quia hac ratione quilibet Judex fingere posset se habere privatam scientiam de innocentia convicti Rei, & sic quemlibet Reum sibi bene affectum liberare in grave Reipublicae detrimentum. Non valet, inquam, quia licet sit contra rationem credere magis uni testi, quam duobus, vel tribus, non est tamen contra rationem credere magis sibi quam cen-

centum testibus, quia unusquisque facit sibi plenissimam fidem. Immo non solum facit sibi fidem, sed evidentiam rei, contra quam non valent centum testes oppositum deponentes; At tum quia respondetur non adesse tale periculum in grave assertum Reipublicæ detrimentum, quia cum in foro externo non sit credendum Judici, nisi id probet, sed potius debeat puniri propter justitiæ ordinem non servatum, non subibit libenter illud periculum punitionis in foro externo, nisi urgente, & stimulante conscientia in foro interno gravioris punitionis apud Deum, juxta illud *Matthei* 10. *n.* 28. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum, qui potest, & animam & corpus perdere in gehennam.*

De primo igitur ad ultimum quando Judex scit certo scientia privata aliquem esse innocentem, licet juridice probatus sit nocens, tenetur omni modo eum liberare, si potest, v. gr. excogitando causas sufficientes ad repellendam accusationem. Vel singillatim interrogando circumstantiam loci, temporis, & hujusmodi (juxta exemplum Danielis Prophetæ, *Dan.* 13.) uti sic testium falsitas possit deprehendi. Vel relinquendo carcerem apertum, si hoc sine majori malo, & scandalo fieri possit. Vel remittere causam ad Judicem Superiorem, & coram illo testificari innocentiam certo a se cognitam Rei falso accusati. Quod si autem nullum præfatorum, aut similium fieri posset, seu juvaret pro liberandi tali innocente, & Judex urgeretur a præpotente parte ad ipsum morti adjudicandum, tunc potius deberet Judex Officium dimittere, quam innocentem contra propriam conscientiam, licet juridice probatum nocentem, ad mortem condemnare; non obstante, quod etiam hoc modo nihil esset ipsi innocenti profuturus. Sic verius censet cum aliis Lessius *lib.* 2. *cit. cap.* 29. *num.* 78. Mastrius *Theol. Moral. disput.* 6. *num.* 25. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 1. *num.* 118. & 119. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 50. Lugo, Filliuccius, Toletus & alii citati pro tertia sententia.

Judex licet habeat certam scientiam privatam contra Reum, quia ver. gr. propriis oculis vidit illum delinquentem, si tamen juridice probatus sit innocens, non potest licite ipsum condemnare, quia Judex, ut persona publica debet sequi scientiam publicam, & procedere secundum allegata, & probata præsertim in favorem Rei; *arg. cap. Odia* 15. *de Regulis Juris in* 6. ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari; cap. In pœnis* 49. *de Regulis Juris in* 6. ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda, l.* 115. *ff. de Regulis Juris*, ibi: *In pœnalibus causis benignius interpretandum est: l.* 41. *ff. de Pœnis*, ibi: *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam asperandæ*, & sic tenent Sanctus Thomas 2. 2. *quæst.* 67. Navarr. *cap.* 25. Abbas *in cap. Pastoralis* 28. *de Officio Delegati* §. *Quia vero num.* 8. Covarruvias *lib.* 1. *Variar. resolut. cap.* 1. *num.* 8. Cajetanus, Filliucius, Lessius, Bonacina cum Busembaum, & la Croix *lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 2. *artic.* 4. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 32. *num.* 36. & alii. Et ratio est, quia generale est, quod Actore non probante, Reus absolvitur; *cap. cum Ecclesia Sutrina* 3. §. *final. de causa possession. & propriet. l. Qui accusare, Cod. de Edendo*, cum similibus. Tum quia talis judex absolvendo Reum non agit contra propriam conscientiam, cum non pronuntiet eum esse innocentem, sed solum quod contra ipsum nihil legitime, & juridice fuerit probatum, & pro hac conclusione faciunt Jura adducta *sub num.* 58.

Judex non potest a reis criminaliter inquisitis exigere juramentum, dum judicialiter, uti principales, examinantur. Sic novissime statuit Benedictus XIII. *in Concilio Romano tit.* 3. *de jurejurando cap.* 2. Vide verb. *Accusatus num.* 26. 65

Judices Synodales, quibus a Romana Curia committuntur judicandæ causæ in partibus a Curia remotis, designari debent personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ, quæ sive Personatum, sive Canonicatum in aliqua Cathedrali Ecclesia obtineant. Hi vero designandi sunt ab Episcopis in Synodis; & si aliqui ante novarum synodarum celebrationem obierint, substitui alii possunt etiam extra Synodum ab Episcopo cum consensu Capituli usque ad novam Synodum perseveraturi. Designatorum vero sive in Synodis, sive extra, nomina Secretario supplicum libellorum Pontificis deferantur. Designentur vero saltem quatuor in quacumque Diœcesi, vel plures, si amplitudo ejusdem postulet. Benedict. XIV. tom. 1. Bull. Constit. 28. incip. *Quamvis Paterna.* 66

Additiones ex aliena manu.

Quatuor hic non incongrue sunt discutienda. I. An Judex supplere valeat quæ omissa a Partibus sunt. II. An sequi teneatur senten- 67

ten-

tentiam Æquiorem. III. An probabiliorem. Et demum IV. Quid faciendum, si causa ei videatur utrinque æque probabilis.

68 Ad primum quod attinet, potest Judex ea supplere quæ juris, non item quæ facti sunt nisi ex actis reluceant. Primum membrum probatur ex *Lege unica C. Ut quæ desunt Advoc. Part. Judex suppleat:*
69 membrum posterius inde patet, quod Jura partium allegare non Judicis sed Advocati officium est. Consule Voet *in comm. ad Pand. lib. tit. n.*
70 49. Limitatio subnexa est æque aperta, propterea quod si facta ex actis reluceant, scit illa ut Judex, consequenter quam fidem publicam sequi debeat, debet etiam secundum illa pronunciare. Quapropter si ex actis colligat alterutrum litigantium præscripsisse, debet ei rem ex præscriptione adjudicare, esto in ea se non fundaverit, Bruneman. *in d. L. unica n.* 8. Zanger. *de Except. part.* 3. *cap.* 26. *n.* 16.

71 Addit Stryk. *juridic. dissert. vol.* 2. *disput.* 2. *cap.* 3. *n.* 7. *Si facta quædam* (sunt ejus verba) *Judici nota sint, etiam ex aliis actis ista supplere tenetur*. Sed meo judicio minus recte.

72 Quod concernit secundum, si jura sint utrinque dubia, tenetur Judex sequi sententiam æ-
73 quiorem. Et ita capi debet *Lex* 8. C. *de Judiciis* ubi habetur: *Placuit in omnibus rebus præcipuam esse justitiæ æquitatisque, quam stricti*
74 *juris rationem*. Cæterum si Lex sit clara, esto Judici dura, ac nimis videatur rigorosa, non potest tamen ab ea recedere, *l.* 12. §. 1. *ff. Qui & a quib. manumitt.*

75 Quoad tertium, recte *Auctor n.* 52. sensit haud posse Judicem sequi opinionem probabilem relicta probabiliori. Adi vero Peregrin. in *Manuduct. ad Jurisprud. Justin. lib.* 5. *tit.* 18. qui & de eo differit an Advocatus causam tueri possit secundum opinionem probabilem in concursu probabilioris.

76 Restat ut de quarto differatur. Variæ autem sunt hac de quæstione opiniones. Mihi ea semper arrisit sententia, ut Index vel transactionem suadeat, vel eo rem dirigat, ut forte aut per Arbitros controversia dirimatur, aut vero æqualiter dividatur. Confer Peregrin. *in manuduct. ad Jurisprud. Justin. lib.* 4. *tit.* 18. qui aliorum opiniones refert, unaque confutat.

JUDICIUM.

JUdicium sumptum pro caussæ discussione, quæ coram Judice pro Tribunali sedente fit, definitur, quod sit *legitima rei controversæ apud Judicem inter litigantes tractatio, seu disceptatio, & dijudicatio*. *Est in re Communis* cum Glossa *in cap. Forus* 10. *de verborum significat. verb. Judicium*, ubi dicit, quod *Judicium est legitimus actus duarum personarum, Actoris, & Rei super eadem quæstione sub eodem Judice contracta*.

Ad constituendum Judicium requiruntur ordinarie tres personæ principales, scilicet Judex, Actor, & Reus, *l. Inter litigantes* 62. *juncta Glossa marg. litt. F. ff. de Judiciis*, *c. Forus* 10. *de verbor. significat.* Judex sic dictus, *quasi Jus dicens populo, sive quod Jure disceptet;* prout expresse habetur *in c. Justum est* 1. *caus.* 23. *qu.* 2. *& in cit. c. Forus* 20. *de verb. signific.* est persona, quæ publica auctoritate Judicio præest, & quasi mediatorem agens inter litigantes rem controversam secundum Juris præscriptum definit, *arg. c. In istis* 3. *dist.* 4. *& cit. c. Justum est*, *& cit. cap. Forus*. Actor *ab agendo dictus*, est persona, quæ actionem proponit, & prior ad Judicium provocat; *l. In tribus* 13. *l. Qui prior* 29. *ff. de Judiciis*, & talis in caussis Criminalibus proprie vocatur *Accusator; l. Inter* 10. *leg. Accusatore* 13. *ff. de public. Judic. l. si accusationibus* 4. *Cod. de accusat. & cit. cap. Forus* 10. *de verbor. significat*. expresse dicitur: *Accusator vocatus est quasi causator, quia ad caussam vocat eum, quem appellat*. In causis autem Civilibus proprie vocatur *Auctor*, seu *Petitor*, *l. Inter* 62. *ff. de Judiciis*. Reus sic dictus non a reatu, *sed a re*, de qua disceptatur, & est controversia, ut expresse habetur *in cit. cap. Forus*, ibi: *Reus a re, quæ petitur, nuncupatur, quia quamvis conscius sceleris non sit, Reus tamen dicitur, quandiu in Judicium pro re aliqua petitur*, est persona, quæ ab Actore provocatur, seu in Jus vocatur, & contra eam in Judicio agitur.

Notanter autem dictum est *sub num.* 2. quod ad constituendum Judicium requiruntur *tres personæ principales*, quia ultra ipsas tres personas principales solent intervenire aliæ personæ minus principales, seu accessoriæ, ut Testes, Advocatus, Procurator, Tabellio, & aliæ

alia nonnullæ, veluti Ministri Justitiæ, ut
7 docet Communis praxis. De iis vero, quæ concernunt Judicem, Actorem, Reum, Advocatum, & Procuratorem. Vide verb. *Judex*, *Actor*, *Reus*, *Testis*, *Advocatus*, *&* *Procurator*.

8 Judicium dividitur juxta quatuor caussarum genera; scilicet a causa efficiente, seu ratione judicis illud peragentis, dividitur in Judicium *Ecclesiasticum*, *&* *Saeculare*. Judicium *Ecclesiasticum* est illud, in quo coram Judice Ecclesiastico disceptantur, & definiuntur caussæ ad Forum Ecclesiasticum pertinentes. Judicium *Saeculare* econtra est illud, in quo coram Judice sæculari, seu Laico disceptantur, & definiuntur caussæ ad Forum Sæculare pertinen-
9 tes. A causa finali, seu ratione finis, ob quem Processus judicialis instituitur, dividitur Judicium in *Civile*, *Criminale*, *&* *Mixtum*. Judicium *Civile* est illud in quo Actor suum, vel alterius commodum privatum prosequitur, sive caussa ex contractu, sive ex delicto descendat, non agendo tamen super delicto, seu crimine. Judicium *Criminale* econtra est illud, in quo agitur super Crimine ad publicam vindictam, seu pœnam publicam; sive ea corporalis sit, sive pecuniaria applicanda Fisco; aut publici Officii privatio, & hujusmodi. Judicium *Mixtum* est illud, in quo partim civiliter, & partim criminaliter agitur, ut v. g. cum de crimine aliquo, uti de furto, & damno illato, agitur ad interesse partis, & simul
10 ad vindictam publicam. A causa materiali, seu ratione materiæ controversæ Judicium dividitur in *Petitorium*, *&* *Possessorium*. Judicium *Petitorium* est illud, in quo principaliter de rei proprietate, dominio, vel quasi dominio; vel de jure aliquo in re, vel ad rem competente; ut si res vindicetur, hereditas petatur, actio empti, depositi, commodati, aut alia similis intentetur. Iudicium *Possessorium* econtra est illud, in quo non de proprietate, vel dominio rei, sed de sola possessione, seu quasi possessione ejusdem contenditur, sive adipiscenda, sive retinenda, sive recuperanda.
11 A causa formali, seu ratione formæ in ipso servatæ dividitur Judicium in *Ordinarium*, *&* *Summarium*. Judicium *Ordinarium* (quod appellatur etiam *plenarium*, seu *Solemne*) est illud, in quo Judex cum ordinaria figura, & strepitu Judicii plenarie, & solemniter, servatis omnibus requisitis solemnitatibus procedit juxta plenum, & totale præscriptum Juris. Judicium *Summarium* (quod appellatur etiam *Extraordinarium*) est illud econtra, in quo Judex simpliciter vel summarie, & de plano, sine ordinario, & solemni strepitu, ac figura judicii, sola facti veritate inspecta, procedit. *Clement. Dispendiosam 2. de judiciis*, *&* *Clement. Sæpe contingit 2. de verb. significat.* *&* *l. Nec quicquam §. De plano*, *ff. de Offic. Proconsul.*

In Judicio, seu Processu *Summario*, quamvis possint omitti illæ solemnitates, quæ jure 12
solum positivo requiruntur; non tamen omitti possunt illæ, quæ jure naturali, aut gentium ad legitimam caussæ decisionem sunt necessariæ; sic colligitur aperte ex *cit. Clement. Dispendiosam 2. de judiciis*, *&* *cit. Clemen. Sæpe contingit 2. de verb. signif.* & tenet Communis Doctorum. Prima pars conclusionis ostenditur in- 13
ductione, allegando textum *cit. Clement. Sæpe contingit*, ubi Clemens V. determinans, & declarans, quid in judicialibus Commissionibus, quæ fiunt a Principe, vel a jure, significent hæc verba, scilicet, quod *procedatur simpliciter*, *&* *de plano*, *&* *sine strepitu*, *&* *figura judicii*, seu summarie, dicit: *Nos autem publicationem hujusmodi*, (*quantum Nobis est possibile*) *decidere cupientes*, *hac in perpetuum valitura Constitutione sancimus*, *ut Judex*, *cui taliter caussam committimus*, *necessario libellum non exigat*, *litis contestationem non postulet*, *tempore etiam Feriarum ob necessitates hominum indultarum a jure procedere valeat*, *amputet dilationum materiam*, *litem*, *quantum poterit*, *faciat breviorem*, *exceptiones*, *appellationes dilatorias*, *&* *frustratorias repellendo*; *partium Advocatorum*, *&* *Procuratorum contentiones*, *&* *jurgia*, *testiumque superfluam multitudinem refrænando*. Et infra post alia multa, subdit; *Sententiam vero definitivam* (*citatis ad id*, *licet non peremptorie*, *partibus*) *in scriptis*, *&* (*prout magis sibi placuerit*) *stans*, *vel sedens proferat etiam* (*si ei videbitur*) *conclusione non facta*, *prout ex petitione*, *&* *probatione*, *&* *aliis actitatis in caussa fuerit faciendum*.

Secunda pars conclusionis, scilicet, quod in 14
judicio, seu Processu Summario non possint omitti ea, quæ de jure naturali, aut gentium, sunt necessaria ad legitimam caussæ decisionem, colligitur etiam clare *ex citat. Clement. Sæpe contingit*, *de verbor. significat.* ubi Clemens V. inter alia sic statuit; *Non sic tamen Judex litem abbreviet*, *quin probationes necessariæ*, *&* *defensiones legitimæ admittantur*; *Citationem vero*, *ac præstationem juramenti de calumnia*, *vel malitia*, *sive de veritate dicenda*, *ne veritas occultetur*, *per commissionem hujusmodi intelligimus*

mus non excludi. Unde ex istis, & ex aliis, quæ ibi subjungit Pontifex aperte colligitur, quod in judicio, seu Processu Summario nequeunt a Judice omitti ea, quæ de jure naturali, aut gentium, sunt necessaria ad legitimam caussæ decisionem, quia, si talia a Judice omitterentur, veritas occultaretur, & sic justa sententia sequi non posset.

15 Judicium Summarium in duplici caussarum genere solet potissimum institui, scilicet, in caussis, quæ celerem requirunt expeditionem. *Clement. Dispendiosam 2. de judiciis*, & in caussis, quæ sunt modici valoris, & levis momenti, *Authent. Nisi breves*, & ibi Glossa, Bartol.

16 Bald. *Cod. de sent. ex breviculo. recitand.* Caussæ celerem expeditionem requirentes sunt præsertim illæ, quæ recensentur *in cit. Clement. Dispendiosam 2. de judiciis*, ibi: *Dispendiosam prorogationem litium, quam interdum ex subtili ordinis judiciarii observatione caussarum docet experientia provenire, restringere in subscriptis casibus cupientes, statuimus, ut in caussis super electionibus, postulantibus, vel provisionibus, aut super Dignitatibus, Personalibus, Officiis, Canonicatibus, vel Præbendis, seu quibusvis Beneficiis Ecclesiasticis, aut super Decimis.... Nec non super Matrimoniis, vel Usuris, & eas quoquomodo tangentibus ventilandis procedi valeat de cetero simpliciter, & de plano, ac sine strepitu judicii, & figura.*

17 Sic etiam summarie decidi solent caussæ Pauperum, Pupillorum, Viduarum, Carceratorum, aliorumque miserabilium personarum. *Authent. de Mandatis Principum §. sit tibi quoque, Collat. 3.* Item caussæ alimentorum; *l. 2. ff. de Feriis*. Sicut & caussæ spolii, Depositi, Mercedis, & Forensium, seu Peregrinorum. Engel *lib. 2. decret. tit. 1. n. 12.* Reiffenst. *ibid. n. 48.* Maranta *part. 4. Speculi Aurei dist. 9. a n. 166.* & alii. Item caussæ Religiosorum: *c. Olim 26. de accusationibus*, Reiffenst. *loc. c. n. 48.* Maranta *loc. c. n. 170. & 171.*

18 Caussæ modici valoris, & levis momenti diversimode assignantur a Doctoribus, ut notat Glossa *in cit. Authent. Nisi breves*. Alii enim censent esse modicam, & levem caussam, quæ est usque ad quinquaginta aureos, *arg. l. 1. Cod. de Defensoribus Civit.* Alii autem putant illam esse modicam, & levem, quæ est usque ad trecentos aureos, *arg. Authent. de Defensoribus Civit. §. Et judicare, Collat. 3.* Vel usque ad decem libras auri, *arg. Authent. de Appellationibus §. Illud, Collat. 3.* Alii tandem melius supradictis docent modicitatem, & levitatem caussarum dijudicandam esse prudenti arbitrio Judicis juxta diversam qualitatem Personarum, quia una caussa v. g. centum aureorum, quæ inter homines mediocris fortunæ censeretur magna, inter duos Principes, vel valde Divites reputatur modica. Sic Glossa, & Bartolus *in cit. Authent. Nisi breves*, Reiff. *loc. c. n. 50.* Maranta *loc. c. dist. 9. n. 189.* cum pluribus aliis ibi citatis.

Caussæ judicio Summario tractandæ, possunt etiam, non contradicentibus partibus, tractari, & decidi judicio Ordinario, & Solemni, textu expresso *in Clement. Sæpe contingit 2. de verb. signific. §. final.* ibi: *Si tamen in præmissis casibus solemnis Ordo judiciarius in toto, vel in parte, non contradicentibus partibus, observetur, non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus*. Si tamen judicium, quod 19
ex sui natura fuisset Summarium, ex Actoris electione reddatur Ordinarium, tunc sententia prolata, non servatis solemnitatibus juris, erit nulla, & invalida, quia, ex quo Actor sua sponte elegerit, & adhibuerit judicium Ordinarium cum posset tenere Summarium, sententia debet proferri sub pœna nullitatis secundum præscriptas solemnitates in tali judicio Ordinario, & solemni observandas; Card. de Luca *tom. 3. disc. 1. de judiciis n. 12. & 53.* Reiffenst. *loc. cit. num. 51.* & alii. *Sententia* enim prolata in judicio Ordinario, & solemni, non servatis solemnitatibus a jure præscriptis, & requisitis, est nulla; *l. Prolatam, Cod. de sent. & interlocut. omnium judicum, cap. In caussis 19. de sententia & re judicata.* Card. de Luca *loc. cit. n. 11. & 12.* Reiffenst. *loc. cit. num. 43.* & alii. Valida autem est sententia 22
prolata in judicio Summario, quamvis non servatis plerisque solemnitatibus a jure positivo requisitis, si sint observatæ illæ, quæ jure naturali, aut gentium ad legitimam caussæ decisionem sunt necessariæ, *cit. Clement. Dispendiosam 2. de judiciis, & ex alia Clement. Sæpe contingit 2. de verb. significat.* & patet ex dictis *supra n. 12. & 13.* Sic Barbosa *in d. Clement. Sæpe contingit n. 1. & seq.* Reiffenst. *loc. cit. n. 41.* Maranta *part. 4. Speculi Aurei dis. 9. n. 8. & seq.* & alii communiter.

Judicium extra casum necessitatis, & pieta- 23
tis nequit exerceri diebus Feriatis, sive sacris sive profanis, *l. 1. ff. de Feriis, l. Si Feriatis, ff. ead. & l. 2. Cod. eod. cap. Omnes dies 1. & cap. Conquestus 5. de Feriis*. Dicitur no- 24
tanter *sive sacris, sive profanis*; quia Feriarum tres sunt species, scilicet Feriæ Sacræ, Rusticæ, & Repentinæ. *Feriæ Sacræ, sive solemnes* 25
sunt illæ, quæ ob reverentiam, & cultum Dei prin-

principaliter sunt institutæ, ut sunt omnes dies Festi de præcepto, de quibus fit mentio *in cit. cap. Omnes dies* 1. *& cit. cap. Conquestus* 5. *de Feriis*; & præsertim in Bulla Urbani VIII. incip. *Universa*. *Feriæ Rusticæ* (quæ etiam vocantur necessariæ) sunt illæ, quæ ob necessitates hominum præsertim ruri laborantium, instituuntur, uti sunt Feriæ Messium, & Vindemiarum, de quibus fit mentio *in cit. capit. Conquestus* 5. *de Feriis* §. *ultim. & in l.* 1. *ff. De Feriis*. *Feriæ Repentinæ* sunt illæ, quæ non ex certa, & stabili Lege constituuntur, sed extra consuetum ordinem repente, & subito indicuntur, ut solet fieri ob coronationem Principis, aut ejus adventum, vel ob insignem victoriam ab hostibus reportatam; *l. Sed & si*, §. *Si Feriæ*, *ff. Ex quibus caussis majores &c.* Item propter hostilitatem, vel grassantem publicam luem, aut similem caussam extraordinariam, & tales repentinas Ferias solus Princeps, non autem Judex auctoritate propria indicere potest; *leg. A nullo*, *Cod. de Feriis*.

Prohibitio exercendi Judicium diebus Feriatis extenditur ad omnes judicii partes, quæ regulariter sunt tres. Prima est inchoatio caussæ per Rei citationem, quæ Rei citatio præsertim executiva per apparitorem, sive Nuncium facienda, cum spectet ad actus judicii, ut patet *ex cap. Quoniam* 11. *de probationibus*, ibi: *Qui fideliter universa judicii acta conscribant, videlicet citationes, dilationes &c.* nequit ex rigore juris fieri diebus Feriatis, ut expresse tenuit Rota *in caussa Bononien. liberationis a Fidejussione* 9. *Febr.* 1607. apud Farinac. *lib.* 2. *dec.* 233. *num.* 4. & tenent Baldus *in l. Cum Clericis n.* 3. Cod. *de Episc. & Clericis*, Lanfrancus *tract. de Citat. num.* 18. Reiffenstuel *lib.* 2. *Decret. tit.* 9. *n.* 54. Abbas *in cap. Conquestus* 5. *de Feriis n.* 20. Fagnan. *ibid. n.* 56. allegans praxim, & aliam decisionem Rotæ, quæ est *dec.* 365. *num.* 1. *part.* 3. *recent.* & alii *arg. cit. cap. Conquestus* 5. *de Feriis*, *& l. ult.* Cod. *eod.* ubi videtur actus iste specialiter fuisse prohibitus his verbis: *Nulla quemque urgeat admonitio*, *Præconis horrida vox sileat*.

Secunda pars judicii est Processus, qui fit per caussæ cognitionem, examinatis, & juratis Testibus, exhibitisque litteris probatoriis, & hæc pars judicii, cum sit vere, & proprie actus judicialis, prohibetur fieri sub pœna nullitatis diebus Feriatis, *cap. Omnes dies* 1. *& cap. Conquestus* 5. *de Feriis*, *l.* 1. *de Feriis*, *l. Juris jurandi*, *Cod. de Testibus* cum similibus, & sic tenet *Communis Doctorum*. Tertia est sententiæ prolatio, ejusque executio, & hæc pars judicii cum sit propriissime actus judicialis, prohibetur expresse fieri diebus Feriatis sub pœna nullitatis, *cit. cap. Omnes dies*, *Cod. eodem* cum similibus, & *Communissima Doctorum*.

32 Judicium adeo prohibitum est exerceri Feriis Sacris, ut neque de consensu partium possit in ipsis valide exerceri, textu expresso *in cap. Conquestus* 5. *de Feriis*, ibi: *Quibus utique solemnibus Feriis (nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat) usque adeo convenit ab hujusmodi abstinere, ut consentientibus etiam partibus, nec Processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus hujusmodi promulgari*. Et sic tenet *Communis Doctorum*. Et ratio est, quia Feriæ Sacræ, utpote in honorem Dei institutæ principaliter concernunt cultum Divinum, cui partium consensu renuntiari, & præjudicari nequit. Item neque de consensu par- 33 tium potest judicium exerceri Feriis Repentinis, quia istæ Feriæ respiciunt potius publicum, quam privatum partium favorem, *arg. l. Omnes dies*, *Cod. de Feriis*. Pacto autem, seu consensu privatorum nequit derogari favori, ac juri publico, *cap. Si diligenti* 12. *de foro competenti*, *l. Jus publicum*, *ff. de Pactis*; Glossa *in Clement. Sæpe contingit*, *de verb. significat. verb. Ob necessitates*, Abbas *in cap. Omnes dies* 1. *de Feriis n.* 11. Fagnan. *in cap. Conquestus* 5. *de Feriis num.* 7. *& seq.* Reiff. *lib.* 2. *decret. tit.* 9. *de Feriis num.* 32. Speculator *eod. tit.* §. *Nunc videamus num.* 1. & alii.

34 Potest tamen de consensu partium exerceri judicium Feriis Rusticis, textu expresso *in cit. cap. Conquestus* 5. *de Feriis*, ibi: *Licet Diebus Feriatis, qui gratia Vindemiarum, vel Messium ob necessitates hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate*; & concordat *l. Omnes Judices*, *Cod. de Feriis*, *& l.* 1. *ff. eod.* Et ratio est, quia tales Feriæ concessæ sunt principaliter in gratiam privatorum. Ne scilicet occasione judicii præpediantur a commoditate colligendi fruges suas; iis autem, quæ in sui gratiam sunt concessa, seu introducta, possunt partes libere renuntiare, textu expresso *in l. Si quis* 29. *Cod. de Pactis*, ibi: *Cum sit Regula juris antiqui, omnes licentiam habere iis, quæ pro se introducta sunt, renuntiare*.

35 Omnibus Feriis, sive Sacris, sive Repentinis, sive Rusticis potest exerceri judicium ratione necessitatis, aut pietatis; *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Conquestus* 5. *de Feriis*, ubi a generali prohibitione exercendi judi-

mus non excludi. Unde ex iftis, & ex aliis, quæ ibi fubjungit Pontifex aperte colligitur, quod in judicio, feu Proceffu Summario nequeunt a Judice omitti ea, quæ de jure naturali, aut gentium, funt neceffaria ad legitimam cauffæ decifionem, quia, fi talia a Judice omitterentur, veritas occultaretur, & fic jufta fententia fequi non poffet.

15 Judicium Summarium in duplici cauffarum genere folet potiffimum inftitui, fcilicet, in cauffis, quæ celerem requirunt expeditionem. *Clement. Difpendiofam 2. de judiciis*, & in cauffis, quæ funt modici valoris, & levis momenti, *Authent. Nifi breves*, & ibi Gloffa, Bartol.

16 Bald. *Cod. de fent. ex brevicul. recitand.* Cauffæ celerem expeditionem requirentes funt præfertim illæ, quæ recenfentur *in cit. Clement. Difpendiofam 2. de judiciis*, ibi: *Difpendiofam prorogationem litium, quam interdum ex fubtili ordinis judiciarii obfervatione cauffarum docet experientia provenire, reftringere in fubfcriptis cafibus cupientes, ftatuimus, ut in cauffis fuper electionibus, poftulantibus, vel provifionibus, aut fuper Dignitatibus, Perfonalibus, Officiis, Canonicatibus, vel Præbendis, feu quibufvis Beneficiis Ecclefiafticis, aut fuper Decimis.... Nec non fuper Matrimoniis, vel Ufuris, & eas quoquomodo tangentibus ventilandis procedi valeat de cetero fimpliciter, & de plano, ac fine ftrepitu judicii, & figura.*

17 Sic etiam fummarie decidi folent caufæ Pauperum, Pupillorum, Viduarum, Carceratorum, aliorumque miferabilium perfonarum. *Authent. de Mandatis Principum* §. *fit tibi quoque*, *Collat.* 3. Item cauffæ alimentorum; *l. 2. ff. de Feriis*. Sicut & cauffæ fpolii, Depofiti, Mercedis, & Forenfium, feu Peregrinorum. Engel *lib. 2. decret. tit. 1. n. 12.* Reiffenft. *ibid. n. 48.* Maranta *part. 4. Speculi Aurei dift. 9. a n. 166.* & alii. Item cauffæ Religioforum: *c. Olim 26. de accufationibus*, Reiffenft. *loc. c. n. 48.* Maranta *loc. c. n. 170. & 171.*

18 Cauffæ modici valoris, & levis momenti diverfimode affignantur a Doctoribus, ut notat Gloffa *in cit. Authent. Nifi breves*. Alii enim cenfent effe modicam, & levem cauffam, quæ eft ufque ad quinquaginta aureos, *arg. l. 1. Cod. de Defenforibus Civit.* Alii autem putant illam effe modicam, & levem, quæ eft ufque ad trecentos aureos, *arg. Authent. de Defenforibus Civit.* §. *Et judicare*, *Collat.* 3. Vel ufque ad decem libras auri, *arg. Authent. de Appellationibus* §. *Illud*, *Collat.* 3. Alii tandem melius fupradictis docent modicitatem, & levitatem cauffarum dijudicandam effe prudenti arbitrio Judicis juxta diverfam qualitatem Perfonarum, quia una cauffa v. g. centum aureorum, quæ inter homines mediocris fortunæ cenferetur magna, inter duos Principes, vel valde Divites reputatur modica. Sic Gloffa, & Bartolus *in cit. Authent. Nifi breves*, Reiff. *loc. c. n. 50.* Maranta *loc. c. dift. 9. n. 189.* cum pluribus aliis ibi citatis.

19 Cauffæ judicio Summario tractandæ, poffunt etiam, non contradicentibus partibus, tractari, & decidi judicio Ordinario, & Solemni, textu expreffo *in Clement. Sæpe contingit 2. de verb. fignific.* §. *final.* ibi: *Si tamen in præmiffis cafibus folemnis Ordo judiciarius in toto, vel in parte, non contradicentibus partibus, obfervetur, non erit proceffus propter hoc irritus, nec etiam irritandus*. Si tamen judicium, quod

20 ex fui natura fuiffet Summarium, ex Actoris electione reddatur Ordinarium, tunc fententia prolata, non fervatis folemnitatibus juris, erit nulla, & invalida, quia, ex quo Actor fua fponte elegerit, & adhibuerit judicium Ordinarium cum poffet tenere Summarium, fententia debet proferri fub pœna nullitatis fecundum præfcriptas folemnitates in tali judicio Ordinario, & folemni obfervandas; Card. de Luca *tom. 3. difc. 1. de judiciis n. 12. & 53.* Reiffenft. *loc. cit. num. 51.* & alii. *Sententia* enim prolata in judicio Ordinario, & folemni, non fervatis folemnitatibus a jure præfcriptis, & requifitis, eft nulla; *l. Prolatam, Cod. de fent. & interlocut. omnium judicum*, *cap. In cauffis 19. de fententia & re judicata*. Card. de Luca *loc. cit. n. 11. & 12.* Reiffenft. *loc. cit. num. 43.* & alii. Valida autem eft fententia

22 prolata in judicio Summario, quamvis non fervatis plerifque folemnitatibus a jure pofitivo requifitis, fi fint obfervatæ illæ, quæ jure naturali, aut gentium ad legitimam cauffæ decifionem funt neceffariæ, *cit. Clement. Difpendiofam 2. de judiciis*, & *ex alia Clement. Sæpe contingit 2. de verb. fignificat.* & patet ex dictis *fupra n. 12. & 13.* Sic Barbofa *in d. Clement. Sæpe contingit n. 1. & feq.* Reiffenft. *loc. cit. n. 41.* Maranta *part. 4. Speculi Aurei dif. 9. n. 8. & feq.* & alii communiter.

23 Judicium extra cafum neceffitatis, & pietatis nequit exerceri diebus Feriatis, five facris five profanis, *l. 1. ff. de Feriis*, *l. Si Feriatis*, *ff. ead. & l. 2. Cod. eod. cap. Omnes dies*

24 *1. & cap. Conqueftus 5. de Feriis*. Dicitur notanter *five facris*, *five profanis*; quia Feriarum tres funt fpecies, fcilicet Feriæ Sacræ, Rufticæ, & Repentinæ. *Feriæ Sacræ*, *five folemnes*

25 funt illæ, quæ ob reverentiam, & cultum Dei prin-

principaliter sunt institutæ, ut sunt omnes dies Festi de præcepto, de quibus fit mentio *in cit. cap. Omnes dies* 1. *& cit. cap. Conquestus* 5. *de Feriis*; & præsertim in Bulla Urbani VIII. incip. *Universa*. *Feriæ Rusticæ* (quæ etiam vocantur necessariæ) sunt illæ, quæ ob necessitates hominum præsertim ruri laborantium, instituuntur, uti sunt Feriæ Messium, & Vindemiarum, de quibus fit mentio *in cit. capit. Conquestus* 5. *de Feriis* §. *ultim. & in l.* 1. *ff. De Feriis*. *Feriæ Repentinæ* sunt illæ, quæ non ex certa, & stabili Lege constituuntur, sed extra consuetum ordinem repente, & subito indicuntur, ut solet fieri ob coronationem Principis, aut ejus adventum, vel ob insignem victoriam ab hostibus reportatam; *l. Sed & si*, §. *Si Feriæ*, *ff. Ex quibus caussis majores &c.* Item propter hostilitatem, vel grassantem publicam luem, aut similem caussam extraordinariam, & tales repentinas Ferias solus Princeps, non autem Judex auctoritate propria indicere potest; *leg. A nullo*, *Cod. de Feriis*.

Prohibitio exercendi Judicium diebus Feriatis extenditur ad omnes judicii partes, quæ regulariter sunt tres. Prima est inchoatio caussæ per Rei citationem, quæ Rei citatio præsertim executiva per apparitorem, sive Nuncium facienda, cum spectet ad actus judicii, ut patet *ex cap. Quoniam* 11. *de probationibus*, ibi: *Qui fideliter universa judicii acta conscribant, videlicet citationes, dilationes &c.* nequit ex rigore juris fieri diebus Feriatis, ut expresse tenuit Rota *in caussa Bononien. liberationis a Fidejussione* 9. *Febr.* 1607. apud Farinac. *lib.* 2. *dec.* 233. *num.* 4. & tenent Baldus *in l. Cum Clericis n.* 3. Cod. *de Episc. & Clericis*, Lanfrancus *tract. de Citat. num.* 18. Reiffenstuel *lib.* 2. *Decret. tit.* 9. *n.* 54. Abbas *in cap. Conquestus* 5. *de Feriis n.* 20. Fagnan. *ibid. n.* 56. allegans praxim, & aliam decisionem Rotæ, quæ est *dec.* 365. *num.* 1. *part.* 3. *recent.* & alii *arg. cit. cap. Conquestus* 5. *de Feriis*, *& l. ult. Cod. eod.* ubi videtur actus iste specialiter fuisse prohibitus his verbis: *Nulla quemque urgeat admonitio*, *Præconis horrida vox sileat*.

Secunda pars judicii est Processus, qui fit per caussæ cognitionem, examinatis, & juratis Testibus, exhibitisque litteris probatoriis, & hæc pars judicii, cum sit vere, & proprie actus judicialis, prohibetur fieri sub pœna nullitatis diebus Feriatis, *cap. Omnes dies* 1. *& cap. Conquestus* 5. *de Feriis*, *l.* 1. *de Feriis*, *l. Juris jurandi*, *Cod. de Testibus* cum similibus, & sic tenet *Communis Doctorum*. Tertia est sententiæ prolatio, ejusque executio, & hæc pars judicii cum sit propriissime actus judicialis, prohibetur expresse fieri diebus Feriatis sub pœna nullitatis, *cit. cap. Omnes dies*, *Cod. eodem* cum similibus, & *Communissima Doctorum*.

Judicium adeo prohibitum est exerceri Feriis Sacris, ut neque de consensu partium possit in ipsis valide exerceri, textu expresso *in cap. Conquestus* 5. *de Feriis*, ibi: *Quibus utique solemnibus Feriis* (*nisi necessitas urgeat*, *vel pietas suadeat*) *usque adeo convenit ab hujusmodi abstinere*, *ut consentientibus etiam partibus*, *nec Processus habitus teneat*, *nec sententia*, *quam contingit diebus hujusmodi promulgari*. Et sic tenet *Communis Doctorum*. Et ratio est, quia Feriæ Sacræ, utpote in honorem Dei institutæ principaliter concernunt cultum Divinum, cui partium consensu renuntiari, & præjudicari nequit. Item neque de consensu partium potest judicium exerceri Feriis Repentinis, quia istæ Feriæ respiciunt potius publicum, quam privatum partium favorem, *arg. l. Omnes dies*, *Cod. de Feriis*. Pacto autem, seu consensu privatorum nequit derogari favori, ac juri publico, *cap. Si diligenti* 12. *de foro competenti*, *l. Jus publicum*, *ff. de Pactis*; Glossa *in Clement. Sæpe contingit*, *de verb. significat. verb. Ob necessitates*, Abbas *in cap. Omnes dies* 1. *de Feriis n.* 11. Fagnan. *in cap. Conquestus* 5. *de Feriis num.* 7. *& seq.* Reiff. *lib.* 2. *decret. tit.* 9. *de Feriis num.* 32. Speculator *eod. tit.* §. *Nunc videamus num.* 1. & alii.

32

33

34 Potest tamen de consensu partium exerceri judicium Feriis Rusticis, textu expresso *in cit. cap. Conquestus* 5. *de Feriis*, ibi: *Licet Diebus Feriatis*, *qui gratia Vindemiarum*, *vel Messium ob necessitates hominum indulgentur*, *procedi valeat*, *si de partium processerit voluntate*; & concordat *l. Omnes Judices*, *Cod. de Feriis*, *& l.* 1. *ff. eod.* Et ratio est, quia tales Feriæ concessæ sunt principaliter in gratiam privatorum. Ne scilicet occasione judicii præpediantur a commoditate colligendi fruges suas; iis autem, quæ in sui gratiam sunt concessa, seu introducta, possunt partes libere renuntiare, textu expresso *in l. Si quis* 29. *Cod. de Pactis*, ibi: *Cum sit Regula juris antiqui*, *omnes licentiam habere iis*, *quæ pro se introducta sunt*, *renuntiare*.

35 Omnibus Feriis, sive Sacris, sive Repentinis, sive Rusticis potest exerceri judicium ratione necessitatis, aut pietatis; *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Conquestus* 5. *de Feriis*, ubi a generali prohibitione exercendi judi-

di-

dicium diebus Feriatis excipiuntur duo præmissis casus his verbis expressi: *Nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat*. Hinc ratione neces-
36 sitatis, sive publicæ, sive privatæ possunt tunc expediri caussæ, quæ celeritatem requirunt, ut si res propter dilationem peritura esset, v. g. si oriatur controversia circa collectionem fructuum ceteroquin periturorum, vel circa capturam piscium raro, aut certis solummodo diebus apparentium, *arg. cap. Licet 3. de Feriis, & l. Solet, ff. eod.* Sic caussæ respicientes alimenta necessaria possunt expediri diebus Feriatis, cum talibus alimentis indigeamus omnibus diebus, *l. Publicas, Cod. de Feriis*. Item diebus Feriatis potest procedi contra Malefactores, & facinorosos Latrones, quia ex captura facinorosum hominum sequitur purgatio Provinciæ, & salus, & securitas plurimorum innocentium. Item diebus Feriatis potest carcerari debitor suspectus de fuga, ut notat Glossa communiter recepta *in l. ult. Cod. de Feriis*, ibi: *Nisi timeatur de recessu*. Sic de primo ad ultimum ratione necessitatis possunt diebus Feriatis exerceri omnes illi actus judiciales, qui ob defectum Testium, seu Judicis, aut alterius impedimenti nequeunt exerceri aliis diebus. Et ratio est, quia ex *cap. Quod non est 4. de Regulis juris*: *Quod non est licitum in Lege, necessitas facit licitum*, & ut expresse habetur *in cap. Sicut 11. de consecr. dist. 1. Necessitas non habet Legem*, & concordat *cap. Quoniam 13. caus. 1. quæst. 7. cap. Omnes 1. de Feriis, cap. Consilium 2. de observat. jejun. cap. Consuluisti 3. de celebrat. Missar.*

37 Ratione pietatis possunt diebus Feriatis exerceri actus judiciales pro caussis debilium, vel miserabilium Personarum, quia sic suadet pietas, & in operibus pietatis, & misericordiæ non est habenda distinctio dierum, *arg. cap. Utinam in omni tempore 11. dist. 76. & capit. Nunquam 33. de consecrat. dist. 4.* Et sic tenet Glossa *in cit. cap. Conquestus 5. de Feriis, verb. Pietas*, Speculator *tit. de Feriis §. Sequitur n. 1. & sequent.* Hostiensis *in Summa tit. de Feriis num. 4.* & alii communiter. Item diebus Feriatis ratione pietatis tractari possunt caussæ, quæ ad Religionem spectant. Nam *Summam esse rationem, quæ pro Religione facit*, patet ex *Leg. Sunt Personæ, ff. de Religiosis, & sumptibus funerum*. Et de facto diebus Festivis solent judicari, & puniri Hæretici ad majus aliorum tunc confluentium terroris exemplum. Item ex motivo pietatis possunt diebus Feriatis tractari, & definiri ea, quæ spectant ad pacem, & concordiam; *l. ult. Cod. de Feriis*.

In caussis summariis, seu de plano tractandis potest exerceri judicium tempore Feriarum rusticarum, textu expresso *in Clement. Sæpe contingit 2. de verb. signific.* ibi: *Sancimus, ut Judex, cui taliter caussam committimus . . . . tempore etiam Feriarum ob necessitates hominum indultarum a jure, procedere valeat*. Et sic tenent Doctores communiter. Non potest tamen judicium exerceri in caussis Summariis extra casum necessitatis, aut pietatis tempore Feriarum sacrarum, & repentinarum; Glossa communiter recepta *in cit. Clem. Sæpe contingit verb. Ob necessitates, de verbor. significat.* Abbas *ibid. num. 28. & 29.* & alii passim, argumento a sensu contrario desumpto *ex cit. Clementina Sæpe contingit*, ibi enim caussæ Summariæ permittuntur solum tractari, & definiri *Tempore Feriarum ob necessitates hominum indultarum a jure*, quales sunt Feriæ rusticæ, *sive* Messis, atque Vindemiarum, aliæque ad mitigandos calores æstivos concessæ, adeoque secus est dicendum de Feriis sacris, & repentinis ibi non expressis, & non exceptis, quia exceptio unius firmat Regulam in contrarium, *l. In iis, quæ ff. de Legibus*, & Glossa *ibid.* expresse ait: *Exceptio a Regula firmat Regulam in aliis*; sive *exceptio firmat Regulam in contrarium in casibus non exceptis, ut inquit* Fagnan. *in cap. Illa, n. 31. Ne Sede vacante*. & late probat Barbosa *Axiomat.* 86. *num.* 4.

Additiones ex aliena manu.

De Judiciis tametsi haud parce differat *Auctor*, licet tamen pauca, sed ordine servato habere.

Judicium non male definitur: *Ordo judiciarius, quo coram Judice competente causæ controversæ disceptatio inter Actorem, & Reum legitime peragitur, ut sententia lis finiatur, & suum cuique tribuatur*.

De judicii divisionibus agit hic *Auctor*, sed congruentius Bohemer. *Introduct. in jus dig. lib. 5. tit. 1. n. 2. & sequent.*

Quatuor in omni Judicio consideranda sunt. Primum est *legitima pertractatio secundum ordinem præscriptum*, ne nullitas in Processu lateat, *leg. 4. Cod. de sent. & Interlocut.*

Hinc non est incongruum inquirere, utrum Judicium a citatione, an a litis contestatione initium capiat. Hæc autem obtinet distinctio. Quantum ad fundandam Jurisdictionem Judicis, initium Judicium capit a citatione, ac propterea inducit citatio præventionem, & li-

tis

tis pendentiam. Quantum vero ad litigantes,
nonnisi a litis contestatione initium capit Ju-
dicium; Stryk. *in usu moderno Pandect. lib.* 4.
tit. 1. §. 5.

5 De antiqua forma litis contestationis adhi-
bitis Testibus factæ videri possunt Vultejus *de*
judic. lib. 3. *cap.* 1. *num.* 7. & 55. Obrechtus
6 *de litis contest. cap.* 5. *num.* 2. & *seq.* De ho-
dierna vero litis contestatione confer Bohemer.
Introduct. in jus digestorum lib. 5. *tit.* 1. *n.* 5.
& *plur. seq.*

7 Plures vero sunt effectus litis contestationis,
qui citationi tribui nequeunt. *Primo* enim,
malam fidem inducit. *Secundo*, impedit muta-
tionem libelli. *Tertio*, constituit Procuratorem
dominum litis. *Quarto*, inducit quasi contra-
ctum, novationemque. *Quinto*, (quod est con-
sectaneum præcedentis effectus) facit actiones
ad heredes transitorias, & temporales perpe-
tuas. *Sexto*, pertinet post contestationem litis
omnis causa, & utilitas rei ad officium Judi-
cis. *Septimo*, dilatorias excludit exceptiones.
Adi de his, & aliis effectibus Stryk. *in*
usu moderno Pandect. lib. 5. *tit.* 1. §. 4.
Bohemer. *Introduct. in jus digestorum l.* 4. *tit.*
1. *n.* 10.

8 *Alterum* in omni Judicio considerandum est
legitima Judicis persona, coram quo Processus pe-
9 *ragitur*. In omni autem Judice, *primo* requiri-
tur *habilitas*. Inhabilitas autem vel est natu-
ralis, vel civilis, & civilis vel est absoluta,
vel secundum quid; consule Bohemer. *Intro-*
duct. in jus digestorum lib. 5. *tit.* 1. *n.* 12. qui
rem exemplis illustrat; *Secundo* in Judice re-
quiritur *Integritas*, ut præstet officium viri bo-
ni. Quocirca permissum est litigantibus Judi-
0 ces suspectos recusare. An vero integrum Col-
legium recusari possit, non conveniunt DD.
Sunt qui affirmant, si maxima pars Collegii
sit suspecta, Strauch. *dissert. Juris Public.* 13.
Mev. *part.* 1. *dec.* 194. *fere per tot.* Sed id re-
stringunt ad inferiora Tribunalia, Vultejus *de*
Judic. lib. 2. *c.* 7. *num.* 206. Plum. *in Process.*
Cameræ tit. 25. §. 1. *Sed fateor* (inquit Stryk.
in usu moderno Pandect. lib. 5. *tit.* 1. §. 11.)
omnino publicæ rei salutem exigere ne facile re-
cusentur Summa Tribunalia, quod si tamen le-
gibus probata causa adsit, non video quid recu-
sationi obstet.

1 Quod attinet ad modum proponendi recusa-
tionem; Jure civili in libello recusationis su-
spicionem generaliter allegare sufficit, præstito
2 tamen juramento calumniæ. At Jure Canoni-
co causa in libello exprimenda. Cognitio ve-
ro de illa vel coram arbitris expeditur, vel ad
superiorem devolvitur; Bohemer. *Introduct. in*
jus digestorum l. 5. *tit.* 1. *n.* 14.

Pertinet huc etiam Juramentum perhorre- 53
scentiæ Jure Canonico introductum, quod hu-
jus efficaciæ est, ut illo præstito quis coram
illo Judice, apud quem litigare perhorrescit,
se sistere non teneatur, sed causa ad Superio-
rem devolvatur; Vide de hoc perhorrescen-
tiæ juramento Felliman. *in tractatu ita inscri-*
pto.

Requiritur tertio in Judice *competentia*, quæ 54
dupex, tum respectu Jurisdictionis, ut habeat
illam Jurisdictionis speciem, ad quam pertinet
causa controversa; tum respectu reorum ex
quorum persona ordinarie competentia Judicis
æstimatur. De hoc autem Foro competente
intuitu reorum consulendus præ ceteris Voet.
in comment. ad Pandect. lib. 5. *tit.* 1. *fer. per*
tot. qui materiam pro dignitate tractat.

Tertium in omni Judicio considerandum con- 55
cernit *legitimam litigantium Personam*, idest A-
ctorem, & reum. Actor in judicio dicitur,
qui quod sibi debetur persequitur; Reus vero,
qui contra Actoris persequutionem se defendit,
ejusque elidit intentionem.

In Actore, primo requiritur, ut habeat is 56
legitimam Personam standi in Judicio. Hanc non
habent Servi, Excommunicati, Banniti, Ma-
jores Magistratus durante officio, Minores,
& Pupilli absque Curatore, vel Tutore, Pro-
digi, & Filiifamilias; Bohemer. *Introduct. in*
jus digestorum lib. 5. *tit.* 1. *num.* 39. Monet 57
vero idem Auctor *loco mox citato*, Majores
Magistratus hodiernis moribus, durante etiam
officio agere posse; Tum monet Filiosfamil. in 58
peculio Castrensi, & quasi Castrensi libere age-
re posse, in peculio vero adventitio extraordi-
nario agere debere consentiente Patre, si Pa-
ter potuisset usumfructum acquirere, & in pe-
culio adventitio ordinario Patrem ipsum agere
debere, Filio consentiente.

Tenet Groeneveg. *de leg. abrogat. l.* 5. *dige-* 59
stor. tit. 1. *leg.* 4. posse hodie Filiosfam. ex
quacumque causa contra Patres agere, non ob-
stante Patriæ potestatis vinculo. At Stryk. *in* 60
usu moderno Pandect. lib. 5. §. 33. sententiam
hanc temperat, si de illis bonis quæstio sit,
quorum ususfructus Patri non competit, vel
etiam de bonis maternis, Patre ad secunda vo-
ta transeunte.

Nec aliquid hac in re innovavit Jus Cano- 61
nicum *in capit.* 11. *de sponsalib.* In eo enim 62
causam singularem esse, ubi Pater Uxorem fi-
lii detinet, ex contextu apparet, quo casu,
ut & omni alio ubi manifesta Patris injuria,

nec hodie beneficium implorandi auxilium Judicis filio denegandum.

63 Secundo in Actore requiritur, ut ipse *volens*, & *sponte agat*. Tribus vero casibus ad
64 agendum compelli quis potest. *Primo*, si alterius ex jure perfecto intersit alterum agere, vide *l. 8. in fine ff. de optione legata*, *l. 2. §. penult. & ultimo ff. ad l. Rhodiam de Jactu*, *l. 13. §. 30. ff. de Actionibus empti*. *Secundo*, si quis ad agendum teneatur ex officii necessitate, ut Tutor, Curator, &c. *Tertio*, si quis ad agendum provocetur per remedia, quæ ex *leg. Diffamari*, *Cod. de Ingenuis & manumiss.* & *l. Si contendat*, *ff. de Fidejuss.* usu forensi
65 trahuntur. Huc etiam pertinet provocatio creditorum moto concursu.

66 Qui agere in Judicio haud possunt, regulariter nec Actores esse queunt, si excipiantur excommunicati, & Banniti, ne alias beneficio
67 [illegible]. Id vero nota quoad Reos, alium pro alio conveniendum haud esse, nisi *primo* aliquis nomen subeat, *Secundo* aliquando per Indirectum Jus pignorationis, vel represaliarum adhibeatur, de quarum requisitis alibi agendum.

68 [illegible] considerandum in omni Judicio [illegible], quæ [illegible] alterumque ipsum [illegible] autem, ut [illegible]. In his autem Regula [illegible].
69 *Primo*, [illegible] intelligi haud possunt, [illegible]. Hertius [illegible]
70 *Jud.* [illegible] §. 4. & *sequent.* Hæ si in causa principali incidenter moveantur, tandiu principalis ipsa causa sistitur, donec judicatum de incidente sit ab eodem Judice, tametsi alias cognoscere de ea principaliter haud valeat, *leg. 14. Cod. de ordin. Judic.* *Secundo* in iis, quæ non cohærent, aut ab altero dependent,
71 proponendum est præstantius. Inde fit, ut criminalis mota ab Actore terminanda sit præ civili a reo mota, Hertius *ubi supra* §. 12. &
72 *sequent.* Eadem de ratione quæstio a Fisco mota circa rem suspendit privatam actionem de
73 eadem motam, *leg. 35. ff. de Jure Fisci*. *Tertio*, præparatoria primum tradenda, deinde
74 principalia. Atque hinc est, quod causæ possessionum ante controversiam de proprietate sint finiendæ, nisi in petitorio res sit aperta.

JUDICIUM TEMERARIUM, SUSPICIO, ET DUBITATIO.

Hæc tria, scilicet, Dubitatio, Suspicio, & Judicium inter se differunt; *Communis ac certa*, & patet ex earum definitionibus, quæ mox dantur. Dubitatio enim non est verus assensus, sed veluti suspensio animi in neutram partem se determinantis, ac veluti in ancipiti hærentis. *Est in re communis*. Suspicio est assensus debilis junctus cum formidine de opposito; *Est in re communis*. Hæc suspicio, alia est levis, alia gravis, & alia violenta. Suspicio levis, est, quæ assensum valde debilem, nullum vero dubitationis, vel formidinis de opposito habet. Suspicio gravis, seu vehemens est, quæ plus assensus, & minus formidinis, vel dubitationis de opposito habet. Suspicio violenta (quæ in *cap. Ex literis 12. de præsumptionibus* appellatur [illegible], *& certa suspicio*) est, quæ [illegible] assensus, & valde parum, vel nihil [illegible], vel formidinis de opposito [illegible], adeoque pertingit ad integram persuasionem, seu credulitatem ex conjecturis, seu indiciis [illegible]. Judicium est [illegible], & firmus animi assensus, vel credulitas. [illegible].

[illegible] est prudens, quando [illegible] conjecturis [illegible] alterius [illegible]. Aliud vero est imprudens, seu *Temerarium* [illegible], quando [illegible]. Et sic [illegible] suspicio [illegible] prudens, [illegible], & temeraria. [illegible], vel suspicandum [illegible]; *Communis*.

Indicia sufficientia ad judicandum, suspicandum, vel dubitandum de [illegible], vel [illegible] alterius, sunt verbi gratia videre hominem noctu accedere ad domum suspectam, vel fenestram, aut inde exire. Videre hominem actu admotis scalis tentare aperire fenestram alicujus domus, & hujusmodi. Indicia autem insufficientia sunt videre hominem honestum & alias bonæ famæ clara die transire per talem domum, vel plateam, ubi femina infamis habitat. Videre hominem clara die coram vicinis, & transeuntibus palam admovere scalam, tentare, aperire fenestram alicujus in-

domus, & hujusmodi, quia licet possit quis positis, & visis primis indiciis prudenter judicare, vel suspicari, quod unus fuerit adulter & alter fur; non sic tamen positis, & visis solum secundis indiciis, cum potius, tunc debeat prudenter judicare talem non animo adulterandi, sed alio justo, & honesto fine dictam domum, vel plateam transire, & alium non animo furandi, sed ob aperiendam propriam domum, non aliter, propter amissam clavem, sic de facilii aperibilem, quam admota scala fenestram ascendere. Generatim igitur illa dicuntur indicia sufficientia ad judicandum, suspicandum, vel dubitandum de vitio, vel crimine alicujus, quandocumque illa ex se, vel communi usu hominum sunt ut plurimum conjuncta cum tali effectu malo, de quo quis judicat, suspicatur, vel dubitat. Illa autem dicuntur indicia sufficientia, quæ ex se, vel communi usu hominum sunt indifferentia, aut raro conjuncta cum tali effectu malo, de quo quis judicat, suspicatur, vel dubitat.

9 Judicare, suspicari, vel dubitare de alterius vitio, vel crimine prudenter, & ex sufficientibus indiciis, seu motivis quæ scilicet habent aliquam moralem connexionem cum tali vitio, vel crimine, per se loquendo nullum est peccatum; *Communis*, cum Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 2. *cap.* 2. *num.* 4. Lugo *disp.* 14. *sect.* 2. Azor *part.* 5. *lib.* 3. *cap.* 11. *q.* 3. Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in VIII. præcept. Decalog. cap.* 4. *num.* 25. Reiffenstuel *Theol. Mor. tr.* 6. *dist* 6. *qu.* 6. *num.* 59. Et ratio est, quia proximus amittit jus suæ famæ, & bonæ existimationis respectu illius hominis, cui ejus vitium, seu crimen sufficientibus indiciis proponitur, unde iste taliter dubitando, suspicando, vel etiam judicando, neque peccat contra caritatem proximi, neque contra justitiam, *arg. cap. Quod suspecti* 15. *caus.* 3. *qu.* 5. *& capit. Suspicionis* 39. *de Officio Delegati* cum similibus, ubi licite, ac juste ob legitima indicia, nunc judices, nunc Testes, aliique possunt recusari.

10 Judicium temerarium absque sufficientibus indiciis de vitio, vel crimine proximi in materia gravi deliberare conceptum est peccatum ex genere suo mortale; *Communis* cum S. Thoma 2. 2. *q.* 60. *art.* 3. & colligitur aperte ex verbis Christi *Matthæi* 7. *& Lucæ* 6. *Nolite judicare, & non judicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini*, ubi de judicio temerario sermonem esse patet ex contextu. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est* (peccatum grave) *non consideras?* Et Sanctus Jacobus Apostolus *in sua Canonica cap.* 4. conjungit judicium temerarium cum Detractione: *Qui detrahit Fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit Legi, & judicat Legem*; Detrahere autem proximo in materia gravi est peccatum grave, adeoque &c. Tum quia hoc patet ratione; Nam quisque habet jus ad famam, seu bonam existimationem sui apud quemcumque hominem, donec per sufficientia signa innotescat, seu demonstretur malus, juxta illud: *Quisque præsumendus est bonus, donec demonstretur malus, argum. cap. In cunctis* 12. *caus.* 11. *qu.* 3. *cap. Mandata* 6. *& cap. Dudum* 16. *de Præsumpt.* ergo gravem ei injuriam infert, qui temere absque sufficientibus indiciis firmam de ipsius improbitate concipit sententiam, eumque in corde suo condemnat, adeoque graviter peccat.

Ut autem tale judicium sit peccatum mortale, tres requiruntur conditiones. Prima, quod judicium *sit in materia gravi*, quæ materiæ gravitas, vel levitas attendi debet, vel ex ipsa substantia materiæ, vel ex qualitate personæ. Unde defectu gravitatis materiæ, veniale erit judicare de Paulo furtum unius julii, & ratione qualitatis personæ, veniale erit judicare de juvene parum honesto, quod transeat per aliquem locum ad inhonesta. Secunda, quod *judicium sit firmum, & plene deliberatum*, quia si judicium non sit firmum, & quasi pro moraliter certo conceptum, erit sola suspicio; & si non sit deliberatum cum pleno consensu voluntatis, erit vel sola prima apprehensio de improbitate proximi, vel solus actus judicii imperfecti, non sufficiens ad peccatum mortale. Tertia, quod *judicium sit ex levibus, & insufficientibus judiciis, seu conjecturis*; quia, si judicium sit ex gravibus, & sufficientibus indiciis, seu conjecturis, non erit temerarium, sed prudens, ut patet ex dictis *supra num.* 5. Hinc, quia raro omnes tres allatæ conditiones una simul interveniunt, raro judicium temerarium est mortale; una enim ex ipsis deficiente, judicium temerarium non est mortale; *Communis*. 11

Suspicio temeraria de proximi vitio, seu crimine ex genere suo est peccatum veniale tantum; *Communis*, cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 60. *art.* 3. & indicat etiam S. Augustinus *tract.* 99. *in Joan.* dicens: *Si suspiciones omnino vitare non possumus, quia homines sumus; judicia tamen, idest, definitivas, firmasque sententias continere debemus*. Et ratio est, quia per suspicionem temerariam, etsi aliqualiter lædatur fama, seu bona existimatio proximi; non tamen simpliciter, & graviter, sed secundum 13

M 2 quid,

animi, & leviter tantum, cum suspicio sit solum actus affectivus de vitio, seu crimine proximi cum aliquali dubitatione, seu formidine
14 de opposito. Potest tamen suspicio temeraria evadere peccatum mortale per accidens, ut si oriatur ex maligno affectu, aut conjuncta sit cum gravi odio, vel contemptu proximi. Si quis ex tali temeraria suspicione in effectum externum malignum, aut damnum proximi procedat, ut si ex sola suspicione Judex Reum condemnaret, Superior subditum puniret, aut ab Officio amoveret; Si ratione talis Suspicionis, quis alicui suffragium in electione negaret, aut eum a consecutione alicujus notabilis boni impediret; *Communis*.

15 Dubitatio temeraria positiva de vitio, vel crimine alterius per se loquendo est solum peccatum veniale; *Communis* cum Lessio *lib.* 2. *cap.* 29. dub. 8. Layman *loc. cit. num.* 6. Sporer *loc. cit. num.* 34. Et ratio est eadem, quæ de suspicione, & a fortiori, quia minus lædit famam proximi dubitans solum num sit malus, quam etiam suspicans esse malum. Dubitatio enim temeraria positiva in hoc solum consistit, quod quis, habitis sufficientibus indiciis, ex quibus posset, ac deberet judicare aliquem esse bonum, ille omisso hoc judicio ex aliis leviusculis indiciis, seu conjecturis, vel motivis, positive dubitet, seu judicet esse dubium, & incertum an sit bonus? adeoque, si per se loquendo suspicio temeraria est solum peccatum veniale, quia famam, seu bonam existimationem proximi parum lædit, a fortiori per se loquendo erit solum peccatum veniale dubitatio temeraria positiva, quia minus
16 famam proximi lædit. Dubitatio autem temeraria negativa de vitio, seu crimine proximi nullo modo est peccatum; *Communis* cum citatis Doctoribus. Et ratio est, quia per talem dubitationem nulla prorsus injuria infertur proximo: Dubitatio enim temeraria negativa in hoc solum consistit, quod quis oblata sibi cogitatione de bonitate, vel malitia proximi, omne judicium, omnemque suspicionem, & dubitationem positivam ex defectu motivi, & rationis circa ipsius bonitatem vel malitiam suspendat, quod, cum nullimode sit ei injuriosum, nullum pariter erit peccatum.

JURAMENTUM.

ARTICULUS I.

Juramentum quoad ea, quæ concurrunt ad ejus esse, divisionem, & modum licitum, seu illicitum jurandi.

JUramentum est invocatio tacita, vel expressa Divini Numinis, tamquam primæ, & infallibilis veritatis in testem alicujus rei; *Est in re Communis*. Juramentum dividitur in Assertorium, & Promissorium. Ita Scotus *in*. *dist.* 39. *quæst. unica*, *& communis aliorum*. Juramentum assertorium est illud, quo simpliciter sine aliqua promissione aliquid affirmatur, vel negatur; *Est in re Communis*. Juramentum Promissorium est illud, quod ad confirmationem promissionis, seu contractus, aut pacti alicujus corroborationem adjicitur; *Est etiam in re Communis*.

Juramentum, tam assertorium, quam promissorium dividitur in juramentum *simplex*, & in juramentum solemne. *Juramentum simplex* est, quod fit per simplicem Divini Numinis invocationem, vel contestationem in confirmationem rei assertæ, vel promissæ. *Juramentum solemne est*, quod per certam verborum formulam, vel corporalem alicujus rei v. gr. Sancti Evangelii attactum, perficitur coram legitimo Superiore, aut majorem auctoritatem, & æstimationem habeat, quale potissimum solet fieri in Judicis, in professione Fidei, in Homagiis, ac Juramento Fidelitatis, & hujusmodi; *Sic in re Communis Doctorum*.

Rursus Juramentum dividitur in Juramentum contestativum, execrativum, & comminatorium. *Juramentum contestativum* est illud, quo Deus simpliciter ut testis invocatur. *Juramentum execratorium*, seu *imprecatorium* est illud, quo jurans sibi ipsi, vel aliis sibi caris, & ad ipsum pertinentibus mali quidpiam a Deo falsitatis vindice imprecatur, nisi verum sit, quod asserit, vel promittit. *Juramentum comminatorium* est illud, quo jurans comminando promittit alicui malum pœnæ, ut v. gr. *per Deum ego te verberabo*. *Per Deum ego te occidam*, & hujusmodi.

Juramentum potest fieri quatuor modis, scilicet Mente, Nutu, Facto, & Verbo. Mente fit Juramentum, quando intra animum ali-

quid

juid affirmatur, vel negatur, Deusque in con-
irmationem invocatur velut testis. *Nutu* fit
uramentum, quando alicui dicitur, Jura per
Deum, & ipse oculis, vel capite annuit. *Fa-
cto* fit juramentum, quando aliquis oblatum
sibi ad jurandum Evangelium tangit. *Verbo*
it Juramentum, quando aliquis dicit, vel
scribit v. gr. *juro* in iis tamen circumstan-
:iis, in quibus sic intelligitur Deus vocari in
:estem.

Ad juramentum, ut sit licitum, requiruntur
:res conditiones, tamquam Comites ipsius,
nempe *Veritas*, *Judicium*, & *Justitia*, ut habe-
tur expresse *ex Jeremiæ* 4. ibi: *Jurabis: Vivit
Dominus, in Veritate, Judicio, & Justitia*, *Ve-
ritas* in hoc consistit, quod res sit vera, aut
ex gravi ratione, vel bona fide putetur vera,
& sic veracissimi Numinis testimonium non
adducatur in attestationem falsi, seu mendacii,
alioquin esset perjurium, & gravissimum pec-
:atum. *Judicium*, seu Judicii discretio in hoc
:onsistit, quod juramentum non fiat sine ne-
:essitate, gravi causa, aut utilitate, sed cum
prudenti intellectus consideratione, ac pia, &
everenti voluntatis affectione. *Justitia* in hoc
:onsistit, quod res sit licita, & honesta, &
ic æquissimi Numinis testimonium non addu-
:atur in confirmationem rei iniquæ, & pecca-
to obnoxiæ.

Juramentum factum cum omnibus dictis con-
ditionibus nullum est peccatum: immo est po-
tius actus virtutis Religionis. Sic S. Thomas
2. 2. *q. 89. art.* 4. asserens tale juramentum esse
actum Religionis, sive Latriæ; *est Communis
Theologorum, & Canonistarum*, & habetur clare
ex Deuteronomio 6. ibi: *Dominum tuum time-
bis, ac per nomen ejus jurabis*, & *ex Psal. 62.*
ibi: *Laudabuntur omnes, qui jurant in eo*, cum
similibus. Juramentum tamen, cui deest pri- 10
ma conditio, scilicet *Veritas*, est semper pec-
catum mortale. Nec hic excusat levitas mate-
riæ, quia sive hæc sit gravis, sive levis, sive
seria, sive jocosa, æqualiter tamen repugnat
Deo testificari falsum; & tale juramentum di-
citur perjurium cum gravi in Deum irreve-
rentia, quippe cum adducatur in testem falsi-
tatis, quasi vel ipse veritatem nesciat, vel
velit, aut possit decipere testando falsum; *Com-
munis*. Juramentum, cui deest secunda condi- 11
tio, scilicet *Judicium*, ut plurimum est pecca-
tum veniale tantum; potest tamen fieri mor-
tale ratione pravæ, & scandalosæ consuetudi-
nis jurandi sine necessitate, & utilitate, & ra-
tione negligentiæ ad tollendam talem parvam
consuetudinem. Unde consuetudo incaute ju-
randi graviter perstringitur in Sacra Scriptu-
ra, *ut Ecclesiastici can.* 23. ibi: *Jurationi non
assuescat os tuum, multi enim casus in illa*, &
iterum ibidem: *Vir multum jurans implebitur
iniquitate*, cum similibus; *Communis*. Juramen-
tum, cui deest tertia conditio, scilicet *Justi-
tia*, potest esse grave, vel leve juxta gravita-
tem, vel levitatem materiæ. Et sic, qui ju-
rat facere rem solum venialiter malam, aut
vanam, vel inutilem, seu frivolam, peccat
solum venialiter, quia ibi levis tantum irre-
verentia in Deum censetur. Qui vero jurat se
facturum rem moraliter malam, ut se ali-
quem occisurum, peccat mortaliter, quia est
gravis irreverentia, divina auctoritate se ad
peccatum mortale quasi obligare, in quo duæ
sunt malitiæ species distinctæ, una contra pro-
ximi caritatem, qua vult alteri malum; al-
tera contra Dei reverentiam, quam ad illud
abutitur auctoritate Dei odientis omne ma-
lum; *Communis*. (*a*)

Jura-

(*a*) *Notæ Romani Theologi*. Falsum videtur Romanis Censoribus peccare tantum venialiter hominem, qui rem malam se facturum juret, quæ tamen venialem tantum culpam involvat, aut saltem minus probabilis opinio, quam tuto sequi non valeamus: horum judicio facile assentior, etsi probe scio, plures esse Auctores, qui cum Ferrario sentiant; Moveor vero ad id statuendum, primum quia longe pejus est jurare, sive Deum in testem vocare promissionis de re mala, quam facturis spondemus, quam jurare de re honesta, vel indifferenti sine ulla necessitate, quod tamen sine veniali culpa fieri non potest. Deinde, qui se peccatum veniale commissurum jurat, Deum invocat ad suum propositum roborandum, confirmandumque; promissio enim idcirco Divini testimonii auctoritate munitur, ut firmior, & immobilior evadat. Quid vero injuriosius Deo esse potest, quam infinita ipsius nominis majestate abuti, quam ipsius auctoritatem in præsidium iniquitatis adhibere? Rursus, qui sine animo jurandi jurat, graviter peccat, quia juramento abutitur. Sed hoc pejor abusus est quo quis juramento utitur ad confirmandam iniquitatem. Præterea si jures sine animo committendi veniale illud peccatum, graviter peccas ex communi sententia, quia perjurus es, scilicet, quia Deum vocas in testem falsi; cur vero si jures cum vero animo peccatum veniale perpetrandi, venialiter dumtaxat

13 Jurare cum restrictione non pure mentali, sed aliquo sufficienti modo externata, est licitum, & excusata a mendacio, & perjurio in omnibus casibus, in quibus ex justa caussa habet quis jus, seu debitum ad occultandum secretum; la Croix *lib. 3. par. 1. num. 286. & sequent.* Viva ad proposition. 27. damnat. ab Innocentio XI. *num. 3.* Felix Potestas *tom. 1. par. 2. num.* 1731. Reiffenstuel, Layman, Lessius, Cardenas, & Sporer *tom. 1. tract. 3. in 2. precept. Decalogi cap. 1. num.* 140. ubi testatur de communi. Et ratio est, quia talis locutio externa, quamvis non facile ab audiente percipiatur, tamen quantum est ex se habet significationem conformem conceptui interno mentis loquentis, ut enim conjuncta signis, vel circumstantiis humano modo cognoscibilibus est significativa integræ propositionis mentalis, etiam illius partis, per quam verificatur locutio; locutione autem vera licite juratur, si adsit justa & rationabilis causa jurandi. Tum quia talis restrictio non pure mentalis non est facta animo decipiendi, sed occultandi secretum, ad quod occultandum, seu celandum habet jus, seu debitum, ut supponitur, adeoque non includit mendacium, nec perjurium, cum sit ex gravi, & rationabili causa.

14 Hic ad clariorem intelligentiam advertendum venit, quod duplex est restrictio mentalis. Una *pure mentalis*, & alia *non pure mentalis*, sed aliquo sufficienti modo externata. Restrictio *pure mentalis est*, quando tota propositio, spectatis omnibus circumstantiis, prout exterius profertur, est absolute falsa, in mente autem proferentis aliquid subintelligitur, per quod si ab audiente perciperetur, fieret vera; attamen illud subintellectum nullo prorsus signo externo manifestatur, neque in illius cognitionem humano modo veniri potest ut v. gr. si Petrus interrogat Paulum an hodie viderit Franciscum? & Paulus respondeat *Non vidi*, & in mente subintelligat *Non vidi in foro*, *cum tamen viderit Domi suæ*. Restrictio illa est pure mentalis, quia ex nullis circumstantiis prudenter colligi poterat Petrum interrogare Paulum de visione Francisci in foro, aut Paulum de illa respondere. *Restrictio non pure mentalis*, seu restrictio realis, & externa est, quando propositio, spectatis quidem præcise verbis, unum de se absolutum significatum habet; sed ex circumstantiis, & adjunctis habet aliud ad illam spectans, & in mente proferentis retentum significare, ita tamen, ut per illas circumstantias, vel per aliud signum exterius consignificetur illud, quod in mente proferentis continetur: Dantur enim quædam circumstantiæ, & signa externa, quæ ex se habent verba limitare, & consignificare cum illis, locutio namque non fit solis verbis, sed etiam completur ex circumstantiis personæ, loci, temporis, & negotii, de quo agitur, & ex signis externis. Ut proinde locutio possit secundum se esse falsa, sed *quatenus simul* cum circumstantiis consignificat, *possit esse vera*; Sic v. gr. quamvis Judex privata scientia sciat aliquem esse reum; nihilominus, si pro Tribunali sedens dicat ipsum esse innocentem, ejus dictio, & assertio potest esse vera, quia circumstantiæ illæ significant *talem* haberi a Judice innocentem juridice, seu secundum allegata, & probata. Sic Christus Dominus dicens *Joan. 7. Ego autem non ascendam ad diem festum hunc*, verissimum dixit, quam-

delinques? Abuteris enim juramento, quod res sacrosancta est, cujus finis est confirmatio veritatis; profanas Sanctum Dei nomen, dum illud assumis, atque convertis in vinculum iniquitatis; Deum infinite Sanctum in peccati venialis testem invocando adducis tamquam fidejussorem, & approbatorem illius; testes enim adhibentur, ut id approbent, quod suo testimonio confirmant.

An non hæc maximam Deo irrogatam injuriam redolent? Et quis dicat, levem tantum esse in Deum irreverentiam? Scio Adversarios reponere, jurantem non intendere Deum ad approbandam iniquitatem inducere; atque id lubenter fateor; nam si id expresse intenderet, blasphemus in Deum foret. Sed facto id illum præstare dicimus, dum Dei testimonio utitur. Nec magis urget aliorum responsio, qui ajunt, jurantem non teneri nisi sub veniali, evitare peccatum veniale. Id sane verum est; at sub gravi culpa tenemur abstinere ab invocatione Divini testimonii in confirmationem iniquitatis, etiam minimæ, quia malitia quæcunque, etsi minima, summopere Deo repugnat; ac summa Deo injuria fit, dum ad confirmandum propositum perpetrandæ iniquitatis invocatur. Hæc adnotanda duximus, tum ut doctissimis Censoribus morem gereremus, tum etiam ut Lectores sciant, quanta esse debeat Confessariorum diligentia in impediendis hujusmodi juramenti.

quamvis ascenderit, quia ex circumstantiis verba illa denotabant se non ascensurum publice ad ostendendam miraculis suam Divinitatem, ut rogabatur. Item hæc propositio *Peto linguam bovis*, si proferatur in Macello, significat linguam carneam animalis, si vero proferatur in pharmacopeo significat herbam quæ dicitur *lingua bovis*. Item hæc propositio: *Petrus non est in triclinio* potest esse vera, quamvis sit in triclinio, sed ibi non comedat, si sumatur ly *non est* pro *non comedit*, & sic de similibus. Unde circumstantiæ loci, temporis, personæ, & signa externa possunt consignificare aliquid in mente retentum, licet verba præcise id non manifestent, adeoque restrictio non pure mentalis, sed externata; & amphibologia, seu æquivocatio per verba, aut signa externa per se æquivoca est licita, etiam cum juramento in omnibus casibus, in quibus ex justa causa habet quis jus, vel debitum ad occultandum secretum; vide *verb. Mendacium a n. 13. ad 21.*

Hinc Confessarius, quamvis interrogetur a Tyranno, an aliquid sciat, ut Confessarius, & scientia Sacramentali de peccato pœnitentis? poterit etiam cum juramento asserere se nihil scire, etiam spectata tali scientia Sacramentali, retinendo in mente *ad dicendum*, quia, cum Confessarius habeat jus, immo strictissimum debitum ad id non reservandum, ex tali circumstantia apparet verba ista proferri a Confessario, quatenus homo est, & scientia extra-Sacramentali, relate ad quam vere nihil scit, quod spectat ad scientiam Sacramentalem. Et in hoc sensu communissime Sacri interpretes docent locutum esse Christum Dominum, quando *Marci* 13. loquens de Judicii adventu dixit. *De die illo, vel hora nemo scit; Neque Angeli in Cœlo, neque Filius hominis*. Licet enim Christus Dominus, non solum qua Deus, sed etiam qua homo diem universalis Judicii vere sciret, quia tamen illum nesciebat qua Legatus Patris, & Doctor hominum, cujus muneri notitia illa demandata non fuerat, & diem illum ignorabat ad publicam notitiam, & scientiam communicabilem, quam discipulorum interrogatio requirebat, & ex circumstantiis luculenter apparebat verba illa de tali notitia communicabili fore accipienda, idcirco vere, & absolute dixit se diem illum nescire. Vide tamen in calce hujus Articuli post n. 56. *Notas Rom. Theol.* ad hunc *n.* 15.

Sic Secretarius Regni ad occultandam veritatem, & servandum sibi impositum sigillum poterit uti amphibologia, aut æquivocatione, aut restrictione non pure mentali etiam cum juramento. Idem dicendum est de Uxore adultera a Marito interrogata ad necem, an commiserit adulterium? Et sic de aliis similibus casibus, in quibus datur gravis & rationabilis causa permittendi alterius deceptionem passivam salva veracitate loquentis; dummodo juramentum addatur semper restrictioni non pure mentali, sed externatæ, vel per signa externa determinata, vel per verba ex se æquivoca sufficientia ad internam restrictionem significandam. Sic communiter Doctores cum supra citatis *sub n.* 13.

Ita qui ex præsumptione falsa interrogatur a Judice, non tenetur confiteri propositionem veram, ubi ista confessa, condemnandus esset in foro externo de crimine, vel debito, ad quod revera in foro conscientiæ non tenetur, & iste non solum coram Deo esset immunis a mendacio, sed etiam a perjurio, si cum juramento negaverit, vide *verb. Accusatus n.* 31. ubi pro hac affertur solida ratio, & adducuntur Doctores, & ibidem *sub n.* 33. 34. 35. adducuntur exempla ibi videnda, ne jam dicta repetantur. 17

Item qui juramento interrogatur, an veniat ex tali loco, qui falso existimatur peste infectus, jurare potest, se inde non venire, subintelligendo *ex eo loco*, qualis existimatur, nimirum *peste infecto*; Navarrus, Tolet. Rodriquez, Suarez, & alii cum Sanchez, & Sporer *loco mox citando*. Immo multi, ut Toletus, Lessius, & alii cum Sporer *tom.* 1. *tr.* 3. *in* 2. *præc. Dec. n.* 122. tenent, quod, quamvis talis locus esset vere infectus, si tamen celeriter transiens, certo crederet, se nihil inde luis contraxisse, adhuc jurare posset non transisse, utendo eadem restrictione, nimirum, *ut ab ipso periculum timeri debeat*. 18

Item, si Clericus, vel Religiosus sit coram sæculari Judice conventus, non solum ipse pro se sed etiam alii pro ipso jurare possunt, eum nihil deliquisse, utendo hac restrictione, *ut coram tali incompetente Judice deponi debeat; Communis*. Item si Clericus, vel Religiosus, aut alia persona exempta a Gabellis solvendis interrogetur a Gabellario an habeat, seu portet aliquid Gabellæ obstrictum? Jurare potest se nihil tale habere, seu portare, utendo hac restrictione: *Nihil habeo, seu porto, ex quo Gabellam solvere debeam;* Ledesma, Gobat cum Sporer *loc. cit. n.* 122. & alii passim; vide *verb. Accusatus n.* 42. ubi alia ad rem. 19

Item si Cajus v. gr. sit certe & vere Creditor. Titii in mille, & Sempronius sit incerte 20

te & dubie Creditor ipsius Caii pariter in mille; Ne Sempronius intentet sequestrum, & pro se exigat mille quæ debet Titius Cajo, ipse Cajus potest licite jurare se recepisse dicta mille a Titio, quamvis revera non receperit, sed solum habeat pro receptis, quia jus Caii in mille contra Titium est certum, Jus vero Sempronii contra Cajum non est certum, sed dubium, seu Cajus habet aliunde ejus non solvendi illa mille Sempronio: Unde Cajus habet jus reddendi tutum omni meliori modo, quo potest, suum Creditum contra Titium; Quilibet enim habet jus tuendi suum omni majori securitate, qua potest, maxime si alia non ei suppetat via suum assecurandi, & licita utatur restrictione, un petat in exemplis allatis *sub verb. Accusatus n.* 33. 34. *&* 35. Et sic expresse tenet cum aliis Tamburin. *tom.* 1. *lib.* 3. §. 5. Felix Potestas *l. cit. n.* 163. & in simili Sporer *loc. cit. n.* 123. cum pluribus aliis. Vide verb. *Solutio n.* 42. 43. 44.

21 Item Mercatores, qui dicunt, vel etiam jurant se non posse pro tali pretio talem mercem vendere, licet in rigore hoc verum non sit, excusantur a mendacio, & perjurio per hoc, quod ipsi intelligant, & satis sciatur, & cognoscatur ab emptoribus significare velle, se non posse cum honesto & mediocri lucro ita vendere. Item cum dicunt, vel etiam jurant merces sibi pluris constare, quamvis in rigore non sit verum, excusantur per hoc, quia quando dicunt sibi pluris constare, sciunt emptores, quod non intelligant nude pretium rei emptæ, sed etiam computent expensas vecturæ, & Gabellæ, aliasque, quas faciunt toto anno in suam communem negotiationem; hæc enim juste venire possunt nomine pretii, quo res ipsis constat, Gobat *tom.* 3. *collectan. de Jurament. n.* 672. citans Sanctagallenses, La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 301. Si autem locutiones mercatorum non essent veræ in allato sensu, tunc mentirentur, & si jurarent, pejerarent. Doctores citati.

22 Reus; an & quando teneatur, vel non fateri veritatem Judici ipsum interroganti sub juramento. Vide *verb. Accusatus a num.* 10. *ad* 43.

23 Nec valet objicere, quod per tales amphibologias, seu æquivocationes, & restrictiones non pure mentales sed externatas, humana societas, & humanum commercium perturbetur, ex quo per tales locutiones regulariter decipiantur audientes; adeoque non esse licitas. Non valet, inquam; quia per similes locutiones commercium humanum potius justificatur, quam perturbetur; nam humanum commercium non debet esse contra jus humanum; Nec officit, quod regulariter per similes locutiones decipiantur auditores, quia id per accidens sequitur, nam audiens prudens acuti, & perspicacis intellectus posset veram significationem locutionis percipere, & simul imprudentiam suæ interrogationis advertere, si signa, verba, circumstantias externas, & gravitatem rei, & jus, seu debitum alterius de secreto occultando reflecteret; quod, si audiens talis non sit, sibi imputet, quod non intelligat; signa namque, & verba in talibus circumstantiis supponuntur per se significativa, & externa conformiter ad mentis restrictionem, adeoque de se perceptibilia; Et sic loquens, seu respondens intendit celare secretum, ad quod occultandum habet jus, vel debitum, non autem audientem decipere. Nec ejus deceptionem, quam prævidet, vitare tenetur cum suo, aut aliorum gravi, & notabili præjudicio, & damno, quia tunc est deceptio accepta, non vero data, ut patet a simili de scandalo passivo per communem Doctorum, & clare constat ex celebri responsione ab omnibus, ut licita admissa, prout data fuit a S. Athanasio eludente Satellites Juliani eum ad necem quærentes, & a S. P. N. Francisco, qui cum a Ministris *justitiæ requisitus, an illac transisset* quidam homicida, positis intra manicas manibus respondit, *isthac non transivit*, intelligens non transisse per suas manicas, & sic plenam, & veram responsionem ex verbis, & illa actione externa componens.

Nec valet etiam objicere, quod tales amphibologiæ, seu æquivocationes, & restrictiones mentales sint proscriptæ ab Innocentio XI. die 2. Martii 1679. in istis tribus damnatis propositionibus 26. 27. & 28. in ordine. Propositio 26. *Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.* Propositio 27. *Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.* Propositio 28. *Qui mediante commendatione vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu*

pectu

pectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

Non valet, inquam, quia in istis tribus propositionibus damnantur solum amphibologiæ, æquivocationes, & restrictiones pure mentales, ut pro certo notat Cardenas *dissertat.* 19. *cap.* 4. *n.* 35. Sporer *tom.* 1. *tract.* 3. *in* 2. *præcept. Decalog. cap.* 1. *sect.* 3. *nu.* 104. Viva *ad propositionem* 27. *Innocentii XII. n.* 5. La Croix *l.* 3. *part.* 1. *nu.* 287. *cum sequent.* Reiffenstuel *Theol. Moral. tract.* 6. *dist.* 2. *q.* 3. *n.* 40. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *n.* 1731. *& seq.* & alii

6 passim. Et tales amphibologias, seu æquivocationes, & restrictiones pure mentales esse omnino illicitas fatemur, & concedimus ultro & nos, quia includunt mendacium, quod est ab intrinseco malum, adeoque eas merito damnavit Pontifex ut supra relatis propositionibus.

17 *Jurare sine animo jurandi semper est illicitum, sive quis juret verum, sive falsum, sive in re gravi, sive in re levi, sive cum causa, sive non, sive in judicio, sive extra.* Et ratio est, quia jurare sine animo jurandi semper continet mendacium irreligiosum, quod a nulla causa, sive levi, sive gravi cohonestari potest; quamvis enim juramentum fictum addatur assertioni veræ, falso tamen asserit se jurare, qui non habet animum jurandi, qui enim dicit v. g. promitto, dono, & hujusmodi, carens animo promittendi, donandi, & hujusmodi, mentitur; mendacium autem nunquam est licitum, quantacumque detur causa, cum sit intrinsece malum. Unde Innocentius XI. die 2. Martii 1679. merito damnavit sequentem propositionem 25. in ordine, ibi: *Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.*

18 An autem jurare sine animo jurandi sit peccatum mortale, vel veniale solum? variant Doctores; Cajetanus enim 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *n.* 1611. Hurtad. *diss.* 12. *cap.* 5. Armilla, Covarruv. Filguera, & alii tenent, quod, qui jurat sine animo jurandi peccat mortaliter, quamvis verum juret, etiamsi materia sit levis, & sit extra legitimum judicium; quam sententiam Suarez *cap.* 17. *nu.* 6. censet probabilem, quamvis nimis rigorosam. Et ratio istorum est, quia sic jurans mentiens, & proximum decipiens jurat, nam verbis externis dicit se jurare, & interius habet animum oppositum, & revera non jurat. Tum quia sic jurans illudit testimonio Dei, cum fingat se illud invocare, & tamen non invocat. Probabilius tamen, & communius Suarez *l. c.* Sanchez *lib.* 3. *cap.* 6. Lessius *d.* 8. *n.* 46. Castrop. *p.* 8. *n.* 4. Illsung *T.* 5. *n.* 55. Dicastill. *d.* 2. *num.* 278. Cardenas *in* 2. *Crisi d.* 18. *num.* 12. Viva *ad propositionem* 25. *Innocent. XI. num.* 7. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 277. Sporer *loc. cit. num.* 133. & alii dicunt, quod sic jurans peccat solum venialiter, dummodo non juret in contractu, aut in Judicio legitimo, aut in casu, quo proximus pati possit aliquod grave damnum. Et ratio est, quia sic jurare, nec est graviter injuriosum Deo, nec homini. Non Deo, quia invocatur exterius ad confirmandum duntaxat verum, & quamvis sit aliqua irreverentia illum invocare sine animo invocandi, atque adeo in vanum, ea tamen non est irreverentia gravis, sicuti non est irreverentia gravis jurare verum sine necessitate, hoc est sine judicio comite, ut diximus *supra n.* 11. Neque est graviter injuriosum homini, quia supponitur hoc fieri extra contractum, & extra Judicium legitimum, ac extra quemcumque casum, in quo homo damnum aliquod grave patiatur ex hoc ficto juramento. Tum quia juramentum nec cadit super mendacium, nec super deceptionem proximi, sed tantum super rem veram; Deus enim recipit juramentum, prout ex corde procedit, *cap. Humanæ aures* 11. *caus.* 22. *q.* 5.

Unde ad primam rationem primæ sententiæ respondent Defensores secundæ, quod non est peccatum mortale, quamvis aliquis mentiens, & decipiens juret, dummodo juramento non confirmet mendacium, vel deceptionem, quod hic non facit. Ad secundam rationem respondent, quod sic jurans non dicitur graviter illudere Deo, quia sicuti non dicitur graviter illudere Deo, qui fingit se orare cum animo tunc non orandi, unde non peccat nisi venialiter in hac simulatione, ut docet S. Thomas 2. 2. *quæst.* 3. *art.* 4. ita nec dicitur graviter illudere Deo jurans verum sine animo jurandi; nec peccat secundum se, nisi venialiter, nolens interius Deum in testem advocare, quando aliunde ad id tenetur. (*a*) 30

Jurare sine animo jurandi in Judicio legitimo, 31

(*a*) *Romani Theol. Nota.* Non ita facile *Ferrario* assentietur, qui animadvertat gravem, quæ Deo injuria fit, dum sanctum ac ineffabile ipsius Nomen adhibeatur ad hominem decipiendum. Nam qui verbis jurat, animo vero se nolle jurare contendit, decipit eos apud quos juramentores

mo, & in contractibus, ac casibus, quibus proximus patiatur aliquod grave damnum ex tali ficto juramento, est peccatum mortale; *Communis*. Et ratio est, quia ultra quam quod jurans in contractibus, & dictis casibus gravem injuriam, & damnum affert proximo, & assumit mendaciter nomen Dei ad decipiendum proximum cum gravi injuria, & damno ipsius, & Reipublicæ; in judicio legitimo tenetur sub gravi ad vere, & non fictitie jurandum; quilibet enim in judicio legitimo respondere tenetur secundum mentem judicis legitime interrogantis, Judex autem petit verum, & non fictum juramentum, cum hoc valde intersit communi bono Reipublicæ, adeoque &c.

32 Jurare falsum sine animo jurandi est peccatum mortale, nedum in materia gravi, ut sine controversia tenent omnes, sed etiam in materia levi, quia sicut in idololatria, & in blasphemia, aut in infidelitate non datur parvitas materiæ, quæ a mortali excuset, etiamsi desit animus internus litandi idolo, blasphemandi, aut non credendi, ita nec in perjurio, etiamsi desit animus internus jurandi. Unde Verricelli *part.* 1. *quæst. moral. tract.* 1. *qu.* 12. sic expresse concludit: *Non audeo asserere probabilem, neque tutam in conscientia eam sententiam, quæ affirmaret non esse peccatum mortale in materia levi, ut in mendacio jocoso, aut officioso jurare exterius sine animo interno jurandi*. Et sic tenet Viva *l. c. n.* 6. & alii de hac difficultate tractantes; *arg. Proposit.* 24. *in ordine ex damnatis ab Innocent. XI. die* 2. *Marti* 1679. ibi: *Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem*.

33 Jurare cum animo jurandi, & promittendi, seu se obligandi, non tamen implendi, est semper peccatum mortale, quia sic jurans vocat Deum in testem voluntatis implendæ, quam tamen scit se non habere; unde cum adducere Deum in testimonium falsitatis sit semper gravissima irreverentia contra ipsum etiam in materia levi, ut patet ex mox adducta propositione damnata, sequitur aperte, quod jurare cum animo jurandi, & promittendi, seu se obligandi, non tamen implendi, sit semper peccatum mortale etiam in materia levi; *Sic Communis Doctorum* teste Sporer *tom.* 1. *tract.* 2. *in* 2. *præcept. Decalog. cap.* 1. *sect.* 4. *n.* 135.

Consuetudo culpabiliter retenta jurandi sine causa, attamen verum, & cum debita advertentia, & consideratione ad veritatem rei jurandæ, est peccatum veniale tantum, quia habitus non possunt habere majorem malitiam, quam habent actus, ex quibus generantur, actus autem taliter jurandi sunt solum peccata venialia, adeoque &c. *Communis*. Consuetudo autem culpabiliter retenta jurandi indiscrete, & 35
inadvertenter, sive verum, sive falsum, *est* peccatum mortale, ita ut talis consuetudinarius voluntarie omittens extirpare, vel emendare ipsam consuetudinem, vi talis consuetudinis culpabiliter retentæ peccat mortaliter, toties, quoties ita indiscrete, & inadvertenter ad veritatem, vel falsitatem jurat, sive reipsa sit verum, sive falsum, quod jurat; *Communis*. Et ratio est, quia omnis *voluntarie se* constituens, aut relinquens in periculo proximo peccati mortalis, peccat mortaliter: Talis autem consuetudinarius culpabiliter retinens, vel omittens extirpare dictam consuetudinem, ac vi illius ita indiscrete, & inadvertenter verum, vel falsum jurans, is voluntarie se relinquit, & semper constituit in proximo *periculo* peccati mortalis, scilicet juramentorum falsorum seu perjuriorum, adeoque &c.

Hic juvat adducere plurimorum consuetudines jurandi per diversas formulas, quarum aliquæ veram rationem juramenti continent, & 36
aliæ non. Veram igitur juramenti rationem conti-

res comprobat, ac Dei nomen nonnisi decipiendi animo usurpat, cum per hujusmodi nomen mentiatur, ac decipiat. Quis vero dicat gravem Deo injuriam non fieri? Audiatur *Fr. Aurelius Rielle de Relig. q.* 4. Dei nomen, inquit, adsumere in vanum, est intrinsece malum: sed jurare sine animo jurandi, est Dei nomen & testimonium adsumere in vanum; cum non sit adsumere illud ad finem propter quem adsumendum est; & quidem hoc probat tale juramentum esse mortifere malum: magna enim in Deum irreverentia est, quod illius nomine abutatur homo ad decipiendum alios. Accedit etiam, quod talis jurandi modus evertat finem principalem juramenti, omnemque ejus fructum evacuet. Siquidem finis juramenti est firmare veritatem, & sinceritatem, atque afferre securitatem, quibus deficientibus, perit omnis juramenti effectus. Atque hinc patet, majorem in hoc casu Deo injuriam irrogari, quam dum quis simulet orare, sine animo orandi. Nam præter simulationem in vanum sumitur, & ad alios decipiendos Dei nomen adhibetur.

ontinent sequentes, & similes jurandi formu-
: *Juro per Deum verum. Testor Deum. Invo-
Deum Testem. Per Deum ita est. Sit mihi
stis Deus*, & hujusmodi. Tales enim, & si-
iles formulæ expressam invocationem divini
estimonii in se continent.

Si autem quis per simplicem assertionem, & non per Divini testimonii invocationem sequentes, vel similes formulas proferat: *Deus scit me verum dicere. Deus novit. Deus videt meam conscientiam. Coram Deo loquor. Deus videt ita esse. Deus testabitur suo tempore. Deus scit quia non mentior*, & hujusmodi, non erit verum juramentum, nisi aliud constet, aut ex circumstantiis probetur. Tales enim, & similes formulæ continent meram assertionem, non autem Divini testimonii invocationem, prout requiritur ad veram juramenti rationem. In istis tamen, & similibus formulis attendenda est intentio loquentis, quia ratione intentionis loquentis solent quandoque ut juramenta usurpari, ut patet in Apostolo Paulo *ad Romanos* . ibi: *Testis est mihi Deus, cui servio in spiritu meo*; 2. *ad Corinth.* ibi: *Testem invoco Deum in animam meam*: *ad Galatas* 1. ibi: *Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior*; . *ad Timoth.* 5. ibi: *Testificor coram Deo*, quibus verbis Apostolus jurasse existimatur.

Juramenta non sunt dicere *Per fidem meam. In fide veri Sacerdotis, veri Religiosi, veri Christiani, veri hominis honorati. In fide Regis, Principis, aut nobilis Equitis. In mea conscientia*, & hujusmodi. Per tales enim, & similes formulas non invocatur, nec adducitur Deus in testem, prout requiritur ad verum juramentum, sed adducitur pro motivo credulitatis sola fides humana, quæ præstari debet Sacerdoti, Religioso, Regi, Principi, Nobili, & hujusmodi.

Item juramenta non sunt dicere: *Juro Deum. Per Deum. Per animam meam. Per vitam meam, quod te volo una die occidere, quod super te, vel super tuis bonis de hac injuria, de hoc damno strictissimam una die sumam rationem, quod omnia mihi solves*, & hujusmodi. Talia enim, & similia, nec dicuntur animo jurandi, nec accipiuntur communiter ut juramenta, sed sunt quidam modi comminandi, & loquendi, quibus solent uti rixosi, & iracundi ad aliis exprimendam suam excandescentiam, iram, & indignationem.

Item juramenta non sunt dicere: *Amputetur mihi nasus. Detruncentur mihi aures, nisi ita sit. Sim infamis, habear perfidus, Hæreticus, Turca. Non sim honestus, Nobilis, Christianus, Religiosus, Sacerdos*, & hujusmodi, *nisi verum sit, quod dico*. Tales enim, & similes formulæ non sunt veræ execrationes, vel invocationes Divini judicis ad hæc, sed solum quædam permissiones, quasi dicatur: *Habeas me pro tali, nisi verum sit, quod dico*; Sporer *loc. cit. sub num.* 8. Gobat *tom.* 3. *de juramento n.* 489. & alii passim; Sunt tamen vera jura- 41
menta execratoria dicere. *Tollat me Deus subitanea morte. Vivus hinc non discedam. Dæmon me ducat nunc in Infernum*, & hujusmodi, *si mentior*; Sporer *loc. cit. n.* 13. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *n.* 1547. & alii passim.

Item juramenta non sunt dicere simpliciter: 42
Juro. Juro hoc verum esse. Juro ita esse, & hujusmodi; quia per tales, & similes formulas non fit invocatio, nec expressa, nec tacita Dei in testem, nec exprimitur per quem juretur. Immo, si simpliciter dicatur *juro*, nec exprimitur quid juretur. Possent tamen similes formulæ esse juramenta, si proferentur cum animo, & voluntate Deum in testem invocandi, aut ex circumstantiis ea intentio colligeretur, ut v. gr. Si Petro dicenti Paulo: *Jura mihi per Deum verum ita hoc esse*, Paulus respondeat *juro*, tunc enim Paulus vere, & realiter censetur jurare, & sic de similibus; Sporer *loc. cit. num.* 6. & alii communiter.

Item juramenta non sunt jurare per crea- 43
turas, in quibus nihil Divinæ bonitatis specialiter relucet, nec per ipsas additur expressa relatio ad Deum, ut si quis dicat *juro per hanc chartam, per hanc vestem, per hanc paleam*, & huiusmodi, quia simpliciter sic eas creaturas proferendo non censetur adduci cum relatione ad Deum. Sunt autem juramenta jurare per ipsas creaturas, si expressa addatur relatio ad Deum, seu adducatur in obliquo Deus, ut si quis dicat, *Juro per hunc panem Dei, per hunc ignem Dei*, & hujusmodi quia sic invocatur Deus, tamquam panis, ignis, & hujusmodi Conditor; Silvester *verb. juramentum* 1. *q.* 4. Sanchez *l.* 3. *cap.* 2. *n.* 10. Sporer *loc. cit. sub num.* 7. & alii.

Juramenta saltem implicita sunt jurare per 44
Creaturas, etiam irrationabiles, & inanimatas, specialiter tamen excellentes, & in quibus Deus specialiter eluceat, & resideat, ut *Per Cœlum, & Terram*, & hujusmodi, sicut juravit Moyses *Deut. c.* 4. *n.* 26. *& cap.* 30. *n.* 19. ibi: *Testes invoco hodie Cœlum, & terram*, & Christus Dominus *Matthæi cap.* 5. *n.* 34. prohibens supervacanea juramenta dicit: *Ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per Cœlum*;

lum; quia Thronus Dei eſt: neque per Terram; quia ſcabellum eſt pedum ejus: neque per Jeroſolymam; quia Civitas eſt magni Regis. Item *cap.* 23. *num.* 20. *& ſeq.* dicit: *Qui ergo jurat in Altari, jurat in eo, & in omnibus, quæ ſuper illud ſunt; & quicumque juraverit in templo, jurat in illo, & in eo, qui habitat in ipſo; & qui jurat in Cælo, jurat in Trono Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum.* Et conſonat Epiſtola Canonica D. Jacobi Apoſtoli *c.* 5. *n.* 12. ibi: *Ante omnia autem fratres mei nolite jurare, neque per Cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum.* Item juramenta ſunt jurare per quaſvis res Sacras Deo ſpecialiter conſecratas, ut *per Crucem Chriſti, per Sacramenta, per Sacram Scripturam, per Evangelia*; *cap. Quoties cordis* 9. *cauſ.* 1. *q.* 7. Item juramenta ſunt jurare per Beatiſſimam Virginem, per Beatos Angelos & Sanctos Dei, quatenus Beati gratia, & gloria Deo uniti ſunt, tamquam amici, & Domeſtici Dei, in quibus Divina Majeſtas perfectiſſime reſplendet. Si quis tamen juraret per Beatiſſimam Virginem Mariam, per Angelos, & Sanctos abſolute, per ſuam creatam perfectionem, & excellentiam gratiæ, & gloriæ, non referendo ad Deum, non eſſet verum juramentum virtutis Religionis, ſed ſolum eſſet Sacra conteſtatio virtutis Duliæ; Sanchez *lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 9. *Sporer loc. cit. n.* 7. & alii.

45 Jurare per vitam Dei, & Sanctorum, per caput, Cor, aliaque membra honeſta Chriſti, Beatiſſimæ Virginis, & Sanctorum, per Sanguinem Chriſti, per ejus vulnera, & hujuſmodi, ſi reverenter fiat in ſenſu aſſertorio, & invocatorio, & non in ſenſu execratorio (quod ſcilicet illa pereant, vel non ſint, ſi hoc non ita ſit) blaſphemum, & illicitum per ſe non eſt; Sporer *loc. cit. ſub n.* 6. & alii. Blaſphemum autem, & illicitum eſt, ſi fiat in tali ſenſu execratorio; Sporer *loc. cit.* & alii. Et a fortiori blaſphemum, & graviſſime prohibitum eſt jurare per membra Dei, cum Deus, ut puriſſimus ſpiritus, membra corporea non habeat. Item jurare per inhoneſta membra Chriſti, Beatiſſimæ V. M. & Sanctorum; *cap. Si quis* 10. *cauſ.* 22. *quæſt.* 1. ibi: *Si quis per Capillum Dei, vel caput juraverit, vel alio modo blaſphemia contra Deum uſus fuerit, ſi in ordine Eccleſiaſtico eſt, deponatur, ſi laicus anathematizetur, & Authen. Ut non luxurientur homines, Collat.* 6. ibi: *Nemo juret per membra Dei, aut alio modo Deum blaſphemet; His enim delictis, & fames, & Terræmotus, & peſtilentiæ fiunt, præcipimus ergo tales comprehendi, & ultimis ſubdi ſuppliciis.*

Dicere: *Ita hoc verum eſt, ſicuti verum eſt quod Deus ſit unus, quod Perſonæ Divinæ ſint tres*, & hujuſmodi: Si intentio ſit adducere divinam veritatem in teſtem, & inſuper comparare totaliter humanam veritatem cum Divina, ut humana veritas, & certitudo ſui dicti tanta ſit, quanta eſt Divina veritas, & certitudo veritatis divinæ, tunc eſt juramentum, & blaſphemia. Si intentio ſit adducere divinam veritatem in teſtem; at non totaliter comparare, ſed ſolum aliqualiter veritatem humanam Divinæ aſſimilare hyperbolice loquendo (ut communiter, & uſualiter profertur) ita ut ſenſus ſit: *Sicuti verum eſt, quod Deus ſit unus, Perſonæ Divinæ ſint tres, ita ſine* [illegible] *verum eſt hoc, quod dico*; tunc eſt juramentum, ſed non blaſphemia. Si autem intentio ſit ſolum aſſimilare aliqualiter modo nec explicato veritatem humanam Divinæ, & non adducere Divinam veritatem in teſtem, ſed ſolum enunciative proferre, nec eſt juramentum, nec blaſphemia; Felix Poteſtas *loc. cit. n.* 1556. Sporer *loc. cit. n.* 5. & alii.

Juramenta ſub dictis, aliiſque formulis etiam licitis non ſunt paſſim facienda; *pluribus enim* ſubſunt periculis. Unde attendendum eſt monitum Eccleſiaſtici *cap.* 24. *num.* 9. *& ſequent.* ibi: *Jurationi non aſſueſcas os tuum, multi enim caſus in illa. Nominatio vero Dei non ſit aſſidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiſceatis, quoniam non eris immunis ab eis, ſicut enim ſervus interrogatus aſſidue, a livore non minuitur, ſic omnis jurans, & nominans in toto a peccato non purgabitur; Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non diſcedet a Domo illius plaga.* Et id, quod Chriſtus Dominus *Matt. c.* 5. *n.* 34. prohibens ſupervacanea juramenta dicit: *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, non perjurabis, reddes autem Domino vota tua. Ego autem dico vobis non jurare omnino neque per Cælum, quia thronus Dei eſt, neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus, neque per Jerſolymam, quia Civitas eſt magni Regis, neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum; ſit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non, quod autem his abundantius eſt, a malo eſt.* Et conſonat Epiſtola Canonica D. Jacobi Apoſtoli *cap.* 5. *num.* 12. ibi: *Ante omnia autem fratres mei nolite jurare, neque per Cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum; ſit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non, ut non ſub judicio decidatis.* Et D. Auguſtinus

inus *serm.* 30. *de verbis Apostol.* sic optime ncludit: *Duo sunt, quæ damnabo numquam, eram jurationem, & nullam jurationem, dalno autem falsam jurationem; falsa juratio exiosa est, vera juratio periculosa est, nulla jurao secura est.*

Ad licite jurandum requiritur certitudo veitatis, tum ex parte rei juratæ, tum ex par: personæ jurantis; *Communis*. Certitudo veratis ex parte rei juratæ sufficiens ad juraentum licitum habetur, si res secundum senım humanum, communem acceptationem, ut consuetudinem sumpta, ita se habet, sicui juratur, ut si quis Parochus juret suum Cleicum frequentasse toto anno Ecclesiam, quamris aliquoties intermiserit, quia parum pro niilo reputatur, & humano sensu totus annus estimatur, etiamsi modicum quid abfuerit. idem dicendum est de Fidibus juratis, quæ ipud Familias Regulares concedi solent, quod ectores per tot integros annos legerint, & udentes scholas frequentaverint, & omnes ıas scholasticas functiones laudabiliter obiveint, quamvis juxta consuetudinem nonnisi per eptem, vel octo integros menses singulis anis id egerint, & aliquoties defecerint, seu ion ita laudabiliter semper peregerint, & sic le similibus.

Certitudo veritatis ex parte personæ juranis sufficiens ad juramentum licitum habetur, i jurans sit certus, vel physice, vel moralier juxta diversitatem materiæ de veritate rei, uam jurat. Unde in odiosis, puta in conractibus, & negotiationibus humani commerii, ac in sententiis ferendis, & quoties est ericulum damni proximi, ad absolute juranlum rem ita esse, vel non esse, requiritur ceritudo scientifica, seu physica, & experimenalis, qualis habetur per visum, *cap. Testis* 15. *auf.* 3. *quæst.* 9. Judex enim in illis juridice nterrogans intendit interrogare non de quaumque certitudine, sed de certitudine sufficiente ad faciendam semiplenam probationem, d quam non sufficit certitudo moralis unius testis, ex auditu cujusvis fide digni, sed requiritur certitudo scientifica, seu physica, & experimentalis. In favorabilibus autem, in quibus nullum adest damnum, & præjudicium proximi ad absolute jurandum, sufficit certitudo moralis, seu credulitas; *arg. cap. Ex parte* 1. *de Scrutinio in Ordine faciendo*, ubi Innocentius III. definit, quod Archidiaconus testificans Episcopo Clericum promovendum esse dignum ad Ordinem, non peccat, quamvis non physice certo sciat, sed solum sciat, quantum humana fragilitas sinit noscere, seu ex indiciis probabilibus; quod est testimonium de credulitate, reddita hac ratione: *Cum illum, quem indignum esse non novit, dignum debeat æstimare*. Hinc quando petitur informatio alicujus personæ v. gr. de vita, & fama, & similibus, sufficit ad jurandum in ejus favorem certitudo moralis ex auditu, quia certitudo de visu, seu physica, & omnimoda de istis, nec haberi, nec quæri solet.

Veritas juramenti est triplex. Prima, quando objectum juramenti conformatur & menti, & rei, & sic nullum est peccatum, si aliunde interveniant alia requisita ad juramentum. Secunda, quando objectum juramenti conformatur menti, sed non rei, & in hoc casu, si non fuit adhibita debita diligentia pro veritate scienda, est peccatum mortale. Tertia, quando objectum juramenti conformatur rei, sed non menti, & in hoc casu est peccatum mortale, & perjurium, licet dicatur veritas, quia juratur contra dictamen propriæ conscientiæ; *Communis*. 51

Nulla persona privata potest licite exigere juramentum ab eo, quem certo scit esse pejeraturum; *arg. cap. Clericos* 3. *de cohabit. Clericor. & cap. Ille, qui* 5. *cauf.* 22. *qu.* 5. ubi ex verbis S. Augustini sic expresse dicitur: *Ille, qui hominem provocat ad jurationem, & scit eum falsum juraturum esse, vincit homicidam, quia homicida corpus occisurus est, ille animam, immo duas animas, & ejus, quem jurare provocavit, & suam; scis verum esse quod dicis, & falsum esse quod ille dicit, & jurare compellis? Ecce jurat, ecce pejerat, ecce perit, tu quid invenisti? Immo & tu periisti, qui de illius morte te satiare voluisti*. Et ipsemet D. Augustinus *tom.* 10. *serm.* 2. *de Decollat. S. Joannis Baptistæ; idem serm.* 11. *de Sanctis*, ubi supradicta scribit, subjungit ad rem hoc formidabile sed dignum exemplum ibi: *Aliquid dicam, quod nunquam dixi caritati vestræ in hoc populo, quod contigit in hac Ecclesia; Fuit hic homo quidam simplex, innocens, bene fidelis a multis vestrum* (idest Hipponensibus) *immo ab omnibus cognitus, Tutuslymeni vocatus: Tutumlymeni quis vestrum non novit, qui estis cives? Ab illo audivi quod dico. Nescio quis negavit ei, vel quod ei debebatur, & hominis fidei se commisit. Commotus provocavit eum ad jusjurandum, juravit ille, iste perdidit; sed isto perdente, ille penitus periit. Dicebat ergo iste Tutuslymeni homo gravis, & fidelis ipsa nocte se exhibitum fuisse ad judicem, & cum magno impetu, atque terrore se pervenisse ad Præsiden-* 52

tem

rem excelsum quemdam, & admirabilem virum, cui parebat officium similiter excelsorum, jussum fuisse perturbatum retro vocari, & interrogatum fuisse his verbis. Quare provocasti hominem ad jurationem, quem sciebas falsum esse juraturum? Respondit ille, negavit mihi rem meam. Responsum est illi: Et nonne melius erat, ut rem tuam, quam exigebas, perderes, quam animam hominis istius falsa juratione perimere? Prostratus est, jussus est cædi. Cæsus est tam graviter, ut in dorso evigilantis vestigia plagarum apparerent; sed dictum est illi, postea quam emendatus est, parcitur innocentiæ tuæ, de cetero cave, ne facias. Fecit quidem ille magnum peccatum, & emendatus est, sed multo gravius peccatum faciet, qui post istum meum sermonem, & istam meam admonitionem, & exhortationem, tale aliquid fecerit. Hæc D. Augustinus. Sic etiam tenent S. Bonaventura *in* 3. *dist.* 39. *art.* 2. *quæst.* 3. S. Th. 2. 2. *quæst.* 98. *art.* 4. Reiffenstuel *lib.* 2. *decretal. tit.* 7. *num.* 52. Abbas *in cap. Ceterum* 5. *de juramento calumniæ num.* 4. Pax Jordanus *Elucubrat. vol.* 3. *lib.* 14. *tit.* 22. *num.* 50. & 51. Gobat *tom.* 3. *de juram. num.* 645. Felix Potestas *tom.* 2. *part.* 2. *num.* 1576. Bonacina, Castropal. Scotus, Vasquez, Silvester, & alii plures contra multos alios. Et ratio nostra est, quia nulla potest assignari justa causa, & necessitas tale juramentum exigendi. Tota enim justa causa, & necessitas esset, ut dicunt ipsimet adversarii, maxime tuitio proprii juris, recuperatio propriæ rei, firmatio veritatis, pacti, & hujusmodi: atqui nihil horum per tale falsum juramentum potest obtineri, immo contrarium potius resultat; quia statim ac ipse cum falsitate jurat, non tibi v. g. competere tale jus, tuam non esse talem rem, tibi non debere quod dicis, & hujusmodi, jus tuum non tueris, rem tuam non recuperas, sed potius perdis, immo sine ulla tua utilitate animam proximi, & tuam perdis, ut recte dicit S. Augustinus relatus *in cit. cap. Ille, qui* 5. *caus.* 22. *quæst.* 5. adeoque &c.

53 Dicitur notanter *Nulla persona privata*, quia persona publica, ut publica, puta Judex, licite potest justa interveniente causa, & necessitate, exigere juramentum ab eo, quem certo scit esse pejeraturum. *Communis*. Et ratio est, quia judex illud juramentum exigit iuris ordine, & jus publicum, ac communis utilitas prævalet cuilibet juri privatæ personæ. Et quamvis Judex non prodesset privatæ personæ læsæ per recuperationem rei prætensæ, ut vere, & realiter suæ, prodesset tamen Communitati, & Reipublicæ, quia, si non posset licite Judex exigere juramentum ab iis, quos certo scit esse pejeraturos, possent perversi fingere se certo pejeraturos, ut sic a judicis interrogatione eximerentur, quod cederet in maximum Reipublicæ præjudicium, & detrimentum. Tum quia posse Judicem licite exigere juramentum ab eo, quem certo scit esse pejeraturum, cedit in aliorum exemplum, qui sic deterriti, ne in damnationem propriæ animæ adducantur ad similia perjuria, seu falsa juramenta, abstinent se a plurimis malis cum non parvo Reipublicæ bono. Tum etiam quia, cum Judex teneatur sequi præscriptum juris, adhibendo ea, quibus solet elici veritas, quando, aut lex in particulari decernit, ut aliqua controversia juramento finiatur, aut una pars in defectu probationum juramentum juste petit ab altera parte, tenetur judex exigere juramentum ab illa altera parte, ne se suspectum reddat, ut det justam occasionem scandali, quod est illi magis cavendum, quam peccatum privati, adeoque &c. Vide infra num. 56.

Non licet scienter alterum inducere ad jurandum falsum, quamvis ipse alter bona fide omnino credat esse verum. *Communis*. *Et* ratio est, quia talis sciens inducit *alterum*, ut adducat Deum in testem falsi, quod est intrinsece malum, quamvis jurans propter bonam fidem, & ignorantiam invincibilem excusetur a peccato. Sic v. g. Paulus sciens se esse illegitime natum, quamvis alii communiter certo putent esse legitimum, non potest sine gravi peccato alios inducere ad jurandum se esse legitimum, quia, quamvis tale perjurium respectu jurantium sit solum materiale, adeoque nullum peccatum ratione bonæ fidei, & erroris invincibilis, respectu tamen ipsius inducentis est formale, adeoque peccatum, quia & cognitum, & volitum, immo per se intentum.

Licitum est cuique, necessitate, seu justa causa existente, ad damnum, vel injuriam cavendam, etiam in contractibus, & aliis causis exigere juramentum a Pagano, qui per falsos Deos, aut Machometem certo noscitur juraturus, non quidem, ut determinate juret tali modo, sed absolute, & in genere. Sic D. Augustinus *Epist.* 154. *ad Publicolam*, & *serm.* 30. *de verbis Apostoli*, D. Bonaventura *l. c.* S. Thomas 2. 2. *q.* 78. *art.* 4. & *in* 3. *sent. dist.* 39. *qu. unic. art. fin. ad* 3. S. Antoninus 3. *part. Summæ Theol. tit.* 27. *cap.* 1. Lessius *lib.* 2. *c.* 42. *dubit.* 10. *n.* 50. Reiffenstuel *Theol. Moral. tract.* 6. *dist.*

6. *dist.* 2. *q.* 3. *n.* 36. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *n.* 1579. & alii passim. Sic enim *Genesis* 31. Jacob recepit juramentum a Laban Idololatra & *Machabæor. l.* 1. *c.* 8. Judas a Romanis Idololatris; & idipsum est quotidianum apud mercatores qui cum Infidelibus contrahunt. Non licet autem tale juramentum exigere sine necessitate, & justa causa, neque etiam licet aliquem inducere ad hoc determinate, quod juret per falsos Deos, quia esset cooperari alterius peccato, ut notant citati Sancti Patres aliique omnes.

Judex non potest a reis criminaliter inquisitis exigere juramentum, dum judicialiter, uti principales, examinantur. Sic novissime statuit Benedictus Tertius decimus in Concil. Romano *tit.* 13. *de jurejurando cap.* 2. Vide verb. *Reus n.* 26.

Ad num. 15. *hujus Articuli Romani Theol. Notæ.*

Circa restrictiones mentales videantur, quæ adnotata sunt supra verbo *Accusatus*; ubi plura refutata sunt, quæ in hoc articulo a Ferrari repetuntur; Sed hic uberioris cognitionis causa, primum nonnullas regulas, deinde nova proferemus adversus laxas opiniones argumenta. Primo, extra controversiam est, restrictiones mentis, quæ & absolutæ, & circumstantiis inspectis, intra mentem sistunt, nulloque modo ab audiente percipi queunt, fuisse ab Ecclesia proscriptas tamquam mendacia. Et licet quidam scribant, esse prohibitum usum earumdem dumtaxat *a tutto pasto*, idest continuum; id tamen ceu falsum omnino, & proscriptum reprobamus.

Secundo, certum est, aliquam locutionem esse falsam secundum se, veramque fieri ex circumstantiis interrogationis. Puta, si Confessarius roget Titium confitentem peccata sua, an fornicationem, furtum, aliaque peccata commisisset, & Titius neget, vera responsio est, licet aliquando eam commiserit, & confessus eadem fuerit. Quia ex circumstantia confessionis externæ, & realis, in qua sola peccata commissa, & nondum confessa, panduntur, juxta communem intelligentiam interrogatio est de his solis peccatis. Quare Titius respondens se eadem peccata non commisisse post ultimam confessionem, ad mentem respondet Confessarii. Similiter, si Petrus interrogatus a servo, sollicite per vicos & plateas Dominum suum requirente, an illum viderit, respondeat, se non vidisse; quamvis heri, alioque tempore millies illum videris, vera est responsio; quia ex circumstantia externa sollicitæ, & anxiæ inquisitionis patet ejus interrogationem esse de visione sui domini hic & nunc, itaut ex responsione deprehendere queat, ubi nunc reperiatur. Et, si Petrus responderet famulo, se heri vidisse dominum illius, famulus sibi illudi existimaret. Hæc autem vera sunt juxta communem omnium intelligentiam, ac proinde licita. Porro in hoc errant Recentiores plurimi, quod ex his peculiaribus casibus inferant regulam universalem, ut jam jam explicabimus.

Amphibologica locutio ea est, quæ varios 59
patitur sensus, quamque qui loquitur, aliter intelligit, ac intelligendum prospiciat ab illo, qui audit; ea tamen intelligi ab eodem potest, vel certe valet alter advertere esse ambiguam orationem; adeoque aliis interrogationibus urgere potest respondentem ad probandam veritatem, v. g. quando Abraham dixit, Saram Sororem esse suam: Si Pharao advertisset ad illud verbum *Soror*, intellexisset verbum æquivocum, aliasque sorores ex patre, alias ex fratre, vel nepote; & hac via incedere potuisset ad cogendum Abrahamum, ut veritatem manifestaret, si manifestabilis fuisset absque peccato.

Tandem certum est, nunquam licitum esse 60
uti amphibologia sine justa causa (id omnes fatentur) quando loquens utitur oratione amphibologica in sensu, quem non percipiendum confidit ab audiente. Si enim utatur amphibolia in eo sensu quem credit, & prospicit intelligendum ab audiente; tunc non est proprie amphibolia, quia qui ad mentem, & juxta intentionem interrogantis loquitur, & respondet: candide, & sincere loquitur; nullaque esse de peccato suspicio potest. His præmissis, quæ nobis videatur vera sententia, proponitur.

Licitum est locutione amphibologica, seu æqui- 61
vocatione, quæ aut vi verborum, aut ratione circumstantiarum, juxta communem intelligentiam, plures excipit sensus intelligibiles ab audiente, veritatem occultare: sed non semper hæc amphibolia occurrit, neque semper sufficit ad occultandam veritatem, potissimum dum interrogans urget, ut sine æquivocatione loquamur: propterea alia via occultanda sunt secreta, quæ absque peccato revelari nequeunt.

Hæc nostra sententia duplici constat mem- 62
bro. Primum nihil peculiare continet, nec video ab aliquo negari posse. Constat enim, & exem-

exemplis allatis, & pluribus ex ipsa Scriptura adducendis, licitam esse illam æquivocationem, quæ sensus plures patitur ab audiente aut vi verborum, aut circumstantiarum ratione intelligibiles, quia reipsa talis locutio habet hos varios sensus, juxta communem hominum intelligentiam; quamquam non semper quilibet audiens advertat ad sensum quem loquens intendit; quod contingit ex ejusdem audientis oscitantia, aut hebetudine. Quando autem vel crimen, vel secretum, vel quodpiam aliud factum, occultandum ex justitia, aut charitate, excipiat locutionem amphibologicam, seu verba æquivoca, non potest a nobis definiri, neque certa regula præscribi: Sed quisque in praxi consulere suam conscientiam debet, ad veritatis regulas respiciendo: Ita docet Sotus *lib. de tegen. sec. memb.* III. *quæst.* III. *concl.* 7. *Interim tamen, si percontetur quis, quibus amphibologiis poterit se miser tueri, non possumus illas sigillatim colligere: sed pro sua quisque peritia, & prudentia illas poterit excogitare.*

63 Secundum sententiæ nostræ membrum ad punctum præcipuum, ac quasi dixerim, unicum præsentis quæstionis spectat, atque declarat. Illud adversatur communi doctrinæ recentiorum, qui ut diximus supra, quia copulare volunt semper & custodiam sigilli, & conservationem vitæ, volunt quoque semper, & pro quacumque veritatis alicujus momenti occultatione, adesse amphibologicas locutiones, quibus veritas occultetur. Neque enim ipsis ex natura ipsius peculiaris facti, quod reipsa æquivocationem suscipit, inferunt licite adhiberi posse amphiboliam exteriorem; sed absolute statuunt, quodcumque factum, seu crimen, & quamcumque veritatem non manifestabilem admittere æquivocationes externas, hoc ipso, quod veritas non debeat manifestari, & communicari. Nos contra dicimus, aliqua sua natura admittere æquivocationem, seu verba duplicis potestatis, aut sub talibus circumstantiis interrogationes aliquando fieri, quæ plures sensus habere possint: & tunc affirmamus licitum esse, justa urgente causa, occultare veritatem beneficio locutionis amphibologicæ, ab audiente, si advertat, intelligibilis. Exempla rem manifestabunt. Abraham amphibolia occultare potuit licite matrimonium; quia revera Sara soror illius non ex matre, sed ex patre erat: quæ consanguinitas apud Hebræos sufficiebat ad sororis veram appellationem. Quod si tali consanguinitatis vinculo juncti non fuissent, minime tali amphibolia celare matrimonium potuisset. Christus dixit: *Ego autem non ascendam ad diem festum istum:* quia revera erant plures dies festi, & primus celebrior erat, atque solemnior, ad quem invitabatur Christus: qui sincere respondit, ad illam solemnem festivitatem se non ascendere quia nondum tempus suum advenerat; tacuit vero suum ascensum occultum post alios dies faciendum, quando *tempus* suum impletum jam esset. Dum Sacerdos, qui simul est Confessor, interrogatur, an sciat homicidium, aut aliud delictum perpetratum, sincere & vere respondet, se illud ignorare, quamvis illud in Confessione audierit: cum juxta communem intelligentiam omnium Christianorum non interrogatur ut Confessor, sed ut ceteri homines. Hæc omnia paucioribus verbis explicat P. Dominicus Soto, qui, ut mea præfert opinio, præ omnibus Theologis controversiam hanc felicius versavit, & ad Ecclesiæ mentem proximius sua doctrina hac in materia accessit. Inquit ergo *de teg. sec. memb.* III. *quæst.* III. *concl.* 7. *Si verba non occurrunt, quibus per æquivocationem, usu hominum receptam, citra mendacium celari possit crimen, mori debet, antequam mentiatur .... Dicta Sanctorum eo tendunt, ut probibeant responsa per verba, quæ nullum possunt fatere verum sensum, secundum significationem usu receptam: quippe quæ non possent a mendacio ulla ratione excusari.*

Clarius explicatur discrimen, quod nostram inter & recentiorum opinionem intercedit. Recentiores, ut vidimus, non ex facti natura, neque ex circumstantiis revera extrinsecus advenientibus, quæ veritatem ipsam, ut sic dicam, afficiant, sed ex causis, seu damno quod manifestationem veritatis consequitur, inferunt, restrictiones non esse pure mentales. Exempla rem manifestabunt. Uxor adultera vitam amittit, si adulterium marito, pugione districto illam impetenti, fateatur. Dicunt ipsi, mulierem adulteram uti posse amphibolia, aut duplici scientia communicabili, & incommunicabili, aut verbis nihil significantibus, ut mortem evadat. Nostra sententia cum D. Augustino oppositum asserit. Causæ enim quæ obligant ad celandam veritatem, omnino disparatæ sunt ab ipsa locutione; adeoque perperam adducuntur tamquam circumstantiæ externæ, vi quarum sensus in mente retentus fiat exterior. Si hoc namque verum esset, nullæ forent restrictiones pure mentales: quoniam Auctores illarum nonnisi ob graves causas illas propugnabant, & tamen nemo illo-

rum

rum dixit, quod causæ istæ constituant illas restrictiones exteriores. Hoc inventum excogitarunt Scriptores (quod magnopere advertendum est) post propositiones damnatas. Ut enim declinarent Pontificias censuras, restrictiones mere mentales, non mere mentales, sed exteriores appellare cæperunt. Et si ab illis quæras, cur appellentur exteriores; respondent, quia hic & nunc manifestatio veritatis infert grave damnum, violat vel justitiam, vel charitatem. Facile enim illis est hanc, cæteroquin falsam, doctrinam fuco linire; Quia, ut explicando nostram sententiam adnotavimus, revera dantur aliquæ restrictiones externæ, non ob causas occultandi veritatem; sed quæ ipsam afficiunt locutionem, & factum quod sub locutione cadit: ut patet in Confessario, cujus personalis dignitas circumstantia vere externa est, quæve determinat locutionem: & in responsione Abrahami, & Christi Domini non ascendentis ad solemnitatem primi diei. Et hæc est fere unica occasio errandi recentioribus, qui ex uno casu peculiari puta Confessarii, cui similis non datur, inferunt regulam universalem, qua statuunt, omnes veritates summi momenti, omniaque secreta occultanda esse amphibologico sermone, nulla facta consideratione, utrum factum, seu crimen occultandum excipiat nec ne sermonem amphibologicum, suppeditetque vocabula æquivoca; ut matrimonium occultandum suppeditavit Abrahamo verbum æquivocum *sororis*. Sed unice considerant consectaria mala, quæ manifestatio veritatis parit; & ex hoc principio inferunt, restrictiones non esse pure mentales. Quod eodem recidit, ac si dicerent, in gravi, vel extrema necessitate mendacia non esse mendacia, restrictiones pure mentales non esse pure mentales. Quemadmodum siquidem antiqui defensores mendaciorum excusabant locutionem Raab negantis reperiri hospites in domo sua, & filii negantis patrem extare domini, & adulteræ negantis adulterium se commisisse, ob mortem vitandam; sic isti eandem omnino locutionem absque exteriori addito excusant: cum hoc tamen discrimine, quod antiqui in mendaciorum defensione sinceri erant, mendacia appellantes mendacia, sed venia digna, quia ob necessitatem prolatæ; isti vero volunt necessitatem efficere, ut illa locutio non sit mendacium, sed amphibolia externa, eo quod interdum revera dantur locutiones amphibologicæ, ut exemplis productis constat. Placet quæ dicta sunt confirmare auctoritate celeberrimi Caramuelis, qui Theol. fund. Tom. II. num. 805. pag. mihi 182. *Est mihi*, inquit, *innata aversio contra restrictiones mentales. Si enim continentur intra terminos pietatis, & sinceritatis, necessariæ non sunt. Nam omnia quæ ipsæ præstare possunt, præstabunt consignificantes circumstantiæ. Quod si tales dicantur, ut etiam ibi admittendæ sint, ubi desunt circumstantiæ significantes (ignoscant mihi earumdem auctores, & propugnatores) tollunt humanam societatem, & securitatem, & tamquam pestiferæ damnandæ sunt. Quoniam semel admissæ aperiunt omni mendacio, omni perjurio viam. Et tota differentia in eo erit; ut quod heri vocabatur mendacium, naturam, & malitiam non mutet, sed nomen, ita ut hodie jubeatur* Restrictio mentalis *nominari, quod est virus condire sacchara, & scelus specie virtutis colorare*. Adeo hæc perspicua sunt, adeo luculenta, ut nulla cavillatione implicari valeant. Caramuel ipse, qui in laxanda evangelica, & naturali lege palmam cæteris præripuit, haud potuit tam manifestæ veritati oculos claudere. Quæ olim mendacia, post restrictiones *pure mentales*; & quæ olim restrictiones pure mentales, jam *restrictiones externæ* appellantur.

Ex iis, quæ diximus, variæ pro praxi eliciuntur regulæ. *Prima est*. Si factum quod sub sermone cadit, non admittit suapte natura verba æquivoca, quæ juxta communem intelligentiam varios excipiat sensus, absolute ab audiente intelligibiles, nullo modo licitum est respondenti ex necessitate occultandæ veritatis ut his locutionibus, *Nescio illud factum*, idest *ut manifestabile: Non feci*, subintelligendo *scientia communicabili: Non habeo pecunias*, subintelligendo ad tibi dandas. Hæ omnes locutiones, quas universaliter adhibendas statuunt Probabilistæ ad occultandam veritatem, quæ revelata grave incommodum pareret, sunt absolute restrictiones pure mentales ab Ecclesia damnatæ, seu sunt pura putaque mendacia. 65

Secunda Regula. Aliquando factum, supra quod cadit interrogatio, admittit locutionem amphibologicam, vel quia persona respondens gerit munus duplicis personæ, ut Confessarius, Secretarius Principis &c. de quibus infra, quæ sunt circumstantiæ revera externæ; vel quia conditio peculiaris illius facti subministrat responsioni verbum æquivocum; & tunc licita est, gravi causa impellente, amphibolia. 66

Tertia Regula. Locutiones amphibologicæ; licet interdum satis sint ad occultandum aliquam veritatem interrogatoribus obtusis, aut 67

tie quorum parum refert eam scire; sæpe tamen ineptæ sunt ad occultandam veritatem magni momenti interrogationibus vafris, & versipellibus, qui æquivocationem deprehendere valent, atque respondentem ad incitas redigere, ut præcise respondeat. Quid ergo tum agendum? Infra declarabo.

68 *Quarta Regula*. Quando sagax interrogator æquivocam, seu amphibologicam responsionem deprehendit, urgetque respondentem, ut præcise, & candide respondeat, ut omittat amphibolias, & restrictiones omnes, non potest respondens uti amphibolia reflexa usque in infinitum, ut docent recentiores plurimi; sed debet repellere injustum interrogatorem modo infra explicando.

69 *Quinta Regula*. E præcedenti regula clarissime constat, recentiores præfatos restrictiones pure mentales, & consequenter mendacia docere. Tantum siquidem abest, ut eorum locutio amphibologica externa sit; quin ita interna est, ut audiens nullo excogitabili modo possit vi talis locutionis deprehendere sensum loquentis. Hic enim ita restringit, & claudit intra mentem sensum suum, ut juret se nulla uti æquivocatione, quemadmodum docent communiter recentes Probabilistæ cum Sanchez lib. III. cap. VI. num. 45.

70 *Sexta Regula*. Quando quis utitur amphibolia in sensu quem confidit non perceptum iri ab audiente, quem tamen perciperet, si adverteret; non intendit illius deceptionem, sed occultationem veritatis, quam custodire tenetur, deceptionem vero audientis solum permittit.

71 *Septima Regula*. Ut omnes causas necessarias ad licitum usum amphiboliæ externæ perspectas habeas, eas ad quatuor capita redacta ob oculos pono. Prima, quod justa & gravissima causa urgeat. Secunda, quod respondens non teneatur ex justitia, aut religione, aut obedientia veritatem nude patefacere; sed jus habeat illam celandi. Tertia, quod veritatis occultatio ita prosit loquenti, ut nulli noceat. Quarta, quod verba vi sua, aut vi circumstantiarum referant sensum, loquentis, intelligibilem ab audiente, si advertere velit.

72 *Octava Regula*. Ex hucusque dictis patet, non esse quæstionem de nomine, dum rationes impugnantur, quibus recentiores defendunt amphibologicas locutiones. Nam, si admittatur, verba privari significatione ex Reipublicæ consensu; aut licitum esse usum notitiæ communicabilis, & incommunicabilis, qualibet gravi urgente causa; respectu omnium personarum, & factorum; jam statuitur regula generalis, ob grave malum vitandum semper licitum esse veritatem celare media amphibolia, sive res, quæ narratur, aut occultatur, excipiat, sive non excipiat æquivocationem. Quod eodem recidit, ac si dicatur, mendacia licita esse, causa gravi urgente. Hoc vero assero ab Ecclesia damnatum fuisse. Igitur ibi tantum amphibolias admittimus, ubi revera, aut circumstantia vere externa personæ, aut factum ipsum verba æquivoca subministret, ipsamque locutionem ingrediatur; & amphibolia insuper talis sit, ut valeat ab acuto auditore deprehendi. Hoc autem non ita frequenter occurrit. Id solum potius de nomine est, num restrictiones mentis, quas plures etiam post Innocentium XI. defendunt, debeant aut mendacia, aut mentales restrictiones appellari. Nam restrictiones mentis ob gravissimas causas vitæ, honoris, rerum familiarium ut mendacia, damnavit Pontifex Summus. Videant ergo quomodo censuram Pontificiam evadere queant illi qui scribunt, restrictiones mentis esse prohibitas in quotidiano usu (*a tutto pasto*) non ob graves causas.

Nona Regula. Quoniam hæc quæstio pluribus circumstantiis est subjecta, non potest statui regula generalis, & præcisa, quæ omnibus casibus valeat accommodari. Nos certe conati sumus & sententiam recentiorum suo in lumine collocare, & quæstionis statum exponere & regulas, quoad fieri potuit, præcisas præscribere. Nihilominus adhuc multa declaranda supersunt, quæ sigillatim explicabimus dissertatione sequenti, in qua plurimos casus resolvemus ad hanc materiam attinentes. 73

Omnes Scripturæ textus, quo antiqui in mendaciorum favorem producebant, afferunt quoque recentiores, ut mentales propugnent restrictiones. Qui scripserunt ante Innocentium XI. eosdem omnino textus pro restrictionibus *pure* mentalibus allegabant, quos nunc pro restrictionibus *non pure* mentalibus laudant postremi Scriptores; quod satis esse deberet ad demonstrandum, ex præfatis nihil neque in mendaciorum, neque in restrictionum mentalium favorem elici posse. Plurimos Scripturæ textus refert Caramuel in libro, qui inscribitur *Hapoletas*. Eos tantum nos recensebimus, qui negotium facessere possunt. 74

Objiciunt itaque I. Abraham Gen. XII. & XX. vocavit Saram sororem suam: *Soror mea est*: quæ tamen erat illius uxor. II. Idem 75

Abra-

Abraham cum ad montem pergeret, ut immolaret, sicut mandatum acceperat a Deo, filium suum Isaac, dixit ad pueros suos Gen. XXII. *Expectate hic cum asino: ego, & puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos*. III. Mentitus quoque videtur Jacob, cum se Esau simulavit ut paternam assequeretur benedictionem Gen. XXVII. *Ego sum primogenitus tuus Esau*. IV. Mentitæ sunt obstetrices Ægyptiæ, dum Pharaoni conquerenti, quod Hebræorum mares, ut ipse jusserat, non interfecissent, responderunt: *Non sunt Hebrææ, sicut Ægyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquam veniamus ad eas, pariunt. Bene ergo fecit Deus obstetricibus ... & quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavit eis domos*. Exod. I. V. Mentitus videtur Angelus Tobiam alloquens his verbis: *Ego sum Azarias, Ananiæ magni filius*, Tob. V.

76 Antequam ad singula respondeamus, cum D. Augustino advertimus, plura in Sacra Scriptura haberi, quæ mendacia absolute videntur; attamen, ut inquit Augustinus, mendacia non sunt, sed mysteria; aut si mendacia, imitanda minime sunt. En verba D. Augustini *lib. contra mend. cap.* XV. adversus Priscillianistas: *Ad te igitur pertinet; sectam detestabilem cum refellis, sic accipienda monstrare ista testimonia Scripturarum, ut vel doceas non esse, quæ putantur mendacia, si eo modo intelligantur, quæ intelligenda sunt; vel imitanda non esse, quæ manifestum est esse mendacia. Ad ostendenda ergo, quæ putantur in Scripturis esse mendacia, non ea esse quæ putantur, si recte intelligantur, non tibi parum adversus istos valere videatur, quod non de Apostolicis, sed de propheticis litteris inveniunt velut exempla mentiendi. Illa enim, quæ nominatim commemorant, ubi sit unusquisque mentitus, in iis libris leguntur, in quibus non solum dicta, verum etiam facta multa figurata conscripta sunt, quia figurate gesta sunt*. Hæc Augustini Doctrina satis esset ad solvendas omnes difficultates, quæ ex Sacra Scriptura opponi solent. Nihilominus tamen in majorem veritatis confirmationem ad singula responsum dabimus.

77 Igitur ad primum respondet D. Augustinus *lib. contra mend. cap.* X. his verbis: *Qui asserunt aliquando mentiendum, non convenienter commemorant Abraham hoc fecisse de Sara, quam sororem suam dixit. Non enim dixit, non est uxor mea; sed dixit*, Soror mea est; *Quod erat revera tam propinquo genere, ut soror non mendaciter diceretur. Quod & postea jam sibi ab illo, qui abduxerat, ea reddita confirmavit, respondens illi, & dicens*: Est vere soror mea de patre, non de matre, *hoc est de paterno genere, non de materno. Aliquid vero veri tacuit, non falsi aliquid dixit, quando tacuit uxorem, dixit sororem. Hoc & filius ejus fecit Isaac. Nam & ipsum novimus propinquam suam conjugem fuisse sortitum. Non est ergo mendacium, cum silendo absconditur verum, sed cum loquendo promitur falsum*.

Ad secundum respondet idem Augustinus, 78
nequaquam Abraham mentitum fuisse, sed prophetasse, certissime namque sperabat, Deum, qui paulo ante dixerat, *In Isaac vocabitur tibi semen*, eumdem Isaac mortuum suscitaturum, ut ipse D. Paulus declarat ad Heb. XI. *Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones, ad quem dictum est: Quia in Isaac vocabitur tibi semen: arbitrans quia & a mortuis suscitare potens est Deus*. Quam interpretationem declarat Augustinus *lib.* VI. *de Civitat. Dei cap.* XXXII. *Non dubitavit quod sibi reddi poterat immolatus, qui dari potuit non speratus*.

Ad tertium idem Augustinus respondet *lib.* 79
con. mend. cap. X. *Jacob, quod matre fecit auctore, ut patrem fallere videretur, si diligenter, & fideliter attendatur, non est mendacium, sed mysterium: quæ si mendacia dixerimus, omnes etiam parabolæ, ac figuræ significandarum quarumcumque rerum, quæ non ad proprietatem accipiendæ sunt, sed in eis aliud ex alio intelligendum, dicentur esse mendacia: quod absit omnino. Nam qui hoc putat, tropicis etiam tam multis locutionibus omnibus potest hanc importare calumniam: ita ut hæc ipsa, quæ appellatur metaphora, hoc est de re propria ad rem non propriam verbi alicujus usurpata translatio, possit ista ratione mendacium nuncupari. Cum enim dicimus fluctuare segetes, gemmare vites, floridam juventutem, niveam caniciem; proculdubio fluctus, gemmas, florem, nivem, quia in his rebus non invenimus, in quas hæc verba aliunde transtulimus ab istis mendacia putabuntur ... Si autem non est mendacium, quando ad intelligentiam veritatis aliud ex alio significantia referuntur, profecto non solum id quod fecit, aut dixit Jacob patri, ut benediceretur, sed neque illud quod Joseph velut illudendis locutus est fratribus, nec quod David simulavit insaniam, nec cetera hujusmodi, mendacia judicanda sunt, sed locutiones, actionesque propheticæ ad ea quæ vera sunt, intelligenda referendæ: quæ propterea figuratis velut amictibus ob-*

teguntur ut sensum pie quaerentis exerceant, *&* *ne nuda*, *ac prompta vilescant*. Item *Lib. de Civ. Dei* XVI. *cap.* XXXVII. *Quis est in ista benedictione percipienda dolus hominis sine dolo? Quis est dolus simplicis*, *quae fictio non mentientis*, *nisi profundum mysterium veritatis?* Multi tum ex antiquis, tum ex recentibus Scriptoribus docent, Jacob fuisse mentitum; Sed simul docent, qui catholici sunt, mendacium illud non esse emittendum.

80 Ad quartum respondet Augustinus *Lib. cont. mendac. cap.* XV. *Sed quod scriptum est bene Deum fecisse cum Ægyptiis obstetricibus*, *&* *Raab Hierichuntina meretrice*, *non ideo factum est*, *quia mentitae sunt*, *sed quia in homines Dei misericordes fuerunt*. *Non est itaque in eis remunerata fallacia*, *sed benevolentia*; *benignitas mentis*, *non iniquitas mentientis*.

81 Ad quintum respondeo. Angelum Raphaelem hominis personam repraesentasse, & humano more locutum fuisse: neque enim Tobias, eum alloquens, Angelum, sed hominem reputabat; *Ignorans*, *quod Angelus Dei esset*, *salutavit eum*; *Tob. V. vers.* 6. Consequenter Raphael Tobiae seniori interroganti; *Indica mihi de qua domo*, *aut de qua Tribu es tu*: respondit: *Ego sum Azarias Ananiae magni filius*. Quoniam, sicut personam praeferebat humanam, ita quoque & stirpem Israeliticam & genus paternum ex illustri prosapia magni Azariae absque mendacio referebat. Ananiae autem potius, quam alterius filium se dixit, quia Ananias hebraice est, ut inquit Sanctes Pagninus, *donum*, *&* *miseratio*, *&* *glorificatio Dei*. Porro omnes Angeli sunt filii Dei. Ideo more humano loquens patrem allegavit, qui simul & Tobiae innotesceret, & caelestem suam originem clauderet. Quare ejus locutio fuit, ut cum Augustino loquar, *non mendacium*, *sed mysterium*. Quemadmodum enim Confessarius & hominis, & Dei personam gerit; sic & Angelus, qui Dei legatione fungitur sub specie hominis. Et sicut Confessarius sine mendacio quaedam potest ut homo, & quaedam ut Dei minister; sic & Angelus in humano commercio more humano loqui potest sine mendacio. Plurimos alios Scripturae textus, quos expendit Augustinus, missos facio. Nam si quis etiam obfirmate contenderet, aliquem ex Sanctis Patriarchis mentitum fuisse; non ob id quidquam concluderet adversus nostram, & communem Catholicorum sententiam: quoniam tunc mendacium rejiceremus, tamquam imitatione indignum. Lubet transcribere verba Augustini ex *Lib. cont. mend. cap.* IX. *Unde constat*, *non omnia*, *quae a sanctis vel justis viris legimus facta*, *transferre debeamus in mores*; *sed etiam hinc discere quam late pateat*, *&* *quousque perveniat*, *quod Apostolus ait Gal. VI.* Fratres, etsi praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis, intendens te ipsum, ne & tu tenteris... *In omnibus autem actionibus nostris maxime etiam bonos turbant compensativa peccata*, *ita ut nec peccata existimentur*, *si habeant tales causas*, *propter quas fiant*, *&* *in quibus videatur peccare potius*, *si non fiant*.

Non modo ex Veteri Testamento, sed etiam ex Evangelio aliqui objiciuntur textus in favorem restrictionum mentalium. Tres celebriores referam. Primus habetur *Joan. VII. vers.* 8. *Vos ascendite ad diem festum hunc*, *ego autem non ascendo ad diem festum istum*: *quia meum tempus nondum impletum est*. *Haec cum dixisset*, *ipse mansit in Galilaea*. *Ut autem ascenderant Fratres ejus*, *tunc & ipse ascendit ad diem festum*, *non manifeste*, *sed quasi in occulto*. Alium textum opponunt ex *Matth.* XXIV. *&* *Marc.* XII. *vers.* 32. *De die autem illo*, *vel hora nemo scit*, *neque Angeli in caelo*, *neque Filius*, *nisi Pater*. Alium denique ex *Luca cap.* XXIV. *vers.* 28. *Et ipse se finxit longius ire*. 82

Antequam ad singulos textus responsum praebeam, cum D. Augustino animadverto, Christum Dominum plurima in Evangelio figurate, & sub parabolarum tegumentis locutum fuisse. Quae vero imperitis mendacia videntur, Mysteria sunt, figurataeque locutiones. Sed Augustinum audiamus *Lib. de mend. cap.* XXI. *Elucet itaque discussis omnibus*, *nihil aliud illa testimonia Scripturarum monere*, *nisi numquam esse omnino mentiendum*. *Quandoquidem nec ulla exempla mendaciorum imitatione digna in moribus*, *factisque Sanctorum inveniuntur*, *quod ad eas attinet Scripturas*, *quae ad nullam figuratam significationem referunt*, *sicut sunt res gestae in Actibus Apostolorum*. Nam Domini omnia in Evangelio, quae imperitioribus mendacia videntur, figuratae significationes sunt. 83

Nonne omnes fatemur, Scripturae textus plures excipere sensus, quorum alii clariores, alii obscuriores sunt, alii spirituales, alii litterales? Hinc est, quod Deus, ut confusionem tolleret, statuit, Ecclesiam suam esse supremum judicem, nulli errori obnoxium, qui decernat, definiatque legitimum & genuinum sensum a falso. Quia vero extra hanc 84

uni-

unicam Ecclesiam quisque sibi jus usurpat interpretandi Scripturas, quisque etiam propriam profitetur religionem, inter quos nullus ordo, nulla unitas, nulla Ecclesia, sed confusio, & maxima perturbatio. Porro si in nostris sermonibus licitum foret Sacros Scriptores imitari in usu figurarum, troporum, & allegoriarum, humanum commercium abrumperetur; omniaque confusa, & perturbata evaderent; & Respublica humana eligere supremum judicem, seu interpretem nostrarum locutionum deberet; sicuti Deus pro Scripturæ Sanctæ interpretatione designavit Ecclesiam. Verum, ut his incommodis occurreret, nobis in suo Evangelio formam locutionis in responsionibus adhibendam præscripsit his verbis; *Sit sermo vester: Est est, non non*. His præmissis, ad singulos textus respondeo.

85 Primus, qui opponitur, textus nullam præfert difficultatem, si integer consideretur. Nec opus est, ut ad textum græcum recurramus, in quo loco *Non* legitur *Nondum ascendo*, ut observat Jansenius Gandavensis in sua *Concord. cap.* LXXIII. & Erasmus ipse fatetur, exemplaria a se visa pro *non* habere *nondum*. Sed his non indigemus: quia sensus illius narrationis clarus, & obvius est. Siquidem Christus sciebat tempus passionis suæ nondum advenisse; prævidebatque fratres suos, seu consanguineos evulgaturos ejus iter in Judæam, si illud illis manifestasset; ac proinde Judæos ipsum ad mortem quæsituros. Hæc omnia ex textu prævio patent: *Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Transi hinc, & vade in Judæam, ut & Discipuli tui videant opera tua*. Quid primum respondit Christus? *Tempus meum nondum advenit: vers.* 7. Porro addit *vers.* 8. *Vos ascendite ad diem festum hunc: ego autem non* (vel secundum græcum textum, qui primæ responsioni optime cohæret; *nondum*) *ascendo ad diem festum istum*. Dixit ergo Christus, *Non ascendo*, ut occultaretur, addit *istum*, ne mentiretur. Hæc interpretatio tota est Augustini serm. CLXIII. *nov. edit. num.* 7. *Hoc ergo ne illi prævenirent, & eum venturum esse nuntiarent, & præpararentur insidiæ*, Non ascendo, *inquit*, ad diem festum istum: *Dixit* enim non ascendo, *ut occultaretur, addit* istum, *ne mentiretur. Aliquid distulit, nihil tamen falsi dixit*.

86 Hæc interpretatio adhuc clarior evadet, si & rationem, quam Christus allegat, & verba, quibus suum iter in Hierusalem narrat, consideraverimus. Porro hæc est ratio, cur Christus non ascendit: *Quia meum tempus*, inquit, *nondum advenit*. Ecce quomodo ex verbis ipsius Christi manifeste colligitur, ipsum non negasse absolute, se profecturum in Hierusalem; sed solum dixisse, se cum suis fratribus, & publico stipatum comitatu, nolle ascendere. Bis siquidem repetit, tempus suum *nondum* advenisse, seu *nondum* impletum esse: & relate ad hanc responsionis formam intelliguntur alia verba, *non ascendo*: quia nondum venit hora mea. Nonne ex hac responsione quilibet prudens colligit: Ergo ascendet, cum ipse judicabit tempus suum advenisse? Hæc omnia non vi alicujus restrictionis internæ, sed vi verborum manifesta sunt. Atque confirmantur, si advertamus festum Scenopegiæ, de quo nunc est sermo, pluribus diebus constasse, quarum prima solemnior erat. Negavit ergo Christus ad primam vel secundam diem ad quam ibant ejus fratres, se ascensurum: & ideo dixit: *Nondum advenit &c.* Ascendit autem postea, nempe tertia, aut quarta die, *non manifeste*, sed quasi in occulto: quæ verba non eum sensum produnt, ut Christus in mente retinuerit illud *manifeste*, & quod illius responsio vera sit, attenta ejusmodi restrictione mentali, sicuti contendebant olim Auctores restrictionum *pure* mentalium, & nunc contendunt Auctores restrictionum earumdem, quas tamen *non pure* mentales oretenus aliqui vocant. Hæc falsissima interpretatio opponi ad summum posset, si eadem ipsa die ascendisset in templum Christus: aut nisi verbis externis declarasset se reipsa non ascensurum ad festum illud, ad quod fratres sui ascendebant. Immo, inquit Augustinus, non temere dixit, Vos ascendite *ad hunc*, ego non ascendo *ad istum*, sed addit *istum*, ne mentiretur, indicans, quod mentitus fuisset, si adverbium illud *manifeste* in mente retinuisset, nihil exterius addendo: & propterea addidit *istum*, ne mentiretur. Hæc omnia iterum evidenter confirmat Augustinus *tract.* XXVIII. *in Joannem*: *Non ad hunc*, Idest, ad quem vos vultis, primum, vel secundum diem. Ascendit autem postea, ut Evangelium loquitur; *mediato die festo*, idest cum jam illius diei festi *tot dies præteriissent*, quot remansissent. Ipsam enim festivitatem, quantum intelligendum est, diebus pluribus celebrabant: Hæc est unica & germana interpretatio, quæ naturaliter ex sensu litterali profluit. Quoniam Christus respondit juxta mentem petentium, qui poscebant ut ascenderet secum palam. *Transi hinc, & vade in Judæam, ut & discipuli tui videant opera tua quæ facis. Nemo quippe in* occul-

occulte quid facit, & quaeris ipse palam esse. Si haec facis, manifesta te ipsum mundo. In sensu ergo interrogantium respondit Christus se non ascendere; sicuti si dixissent, *Veni nobiscum*, & respondisset *Nolo*.

87 Ad secundum textum, qui difficilior est, multiplex est Patrum responsio; nulla tamen favet restrictionibus mentalibus. In primis D. Ambrosius *lib.* v. *de fide cap.* VII. cum pluribus aliis dubitavit, num illa particula *neque Filius* ad textum pertineat, an ab Arianis subdole addita sit. Textus enim Evangelicus Matthaei sic habet: *De die autem illa, & hora nemo scit, neque Angeli caelorum, nisi solus Pater.* Hieronymus vero in hunc locum Matthaei scribit, suo tempore in quibusdam latinis codicibus ejusdem Matthaei additam fuisse particulam *neque Filius*, quae tamen graecis, & maxime *Adamantii*, & *Pierii*, exemplaribus non habebatur. *Sed*, inquit Hieronymus, *quia in nonnullis legitur, disserendum videtur... Igitur quia probavimus non ignorare Filium consummationis diem, causa reddenda est, cur ignorare dicatur... Post resurrectionem interrogatus ab Apostolis de die, manifestius respondit:* Non est vestrum scire tempora, vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate, *Quando dicit, non est vestrum scire, ostendit quod ipse sciat, sed non expediat nosse Apostolis... denique & consequens Evangelii sermo idipsum cogit intelligi. Dicens quoque Patrem solum nosse, in Patre comprehendit & Filium. Omnis enim Pater Filii nomen est.*

88 Pater Dominicus Soto *in* IV. *sentent. dist.* XLIII. *quaest.* II. *art.* 2. de laudato textu scribens inquit: *Nec tamen vanus metus esset, & heresis dubitare, ut quidam hesitant, illam apud Marcum verum extare, propterea quod non sit apud Matthaeum.* Et post Concilium Tridentinum nemo Catholicorum hac de re quaestionem movet. Soto loco laudato comparat Christum Confessario: sicut enim Confessarius multa scit, ut Dei minister, quae ignorat ut homo est in humano commercio; ita & Christus, ut legatus Patris aeterni, multa habebat sub sigillo, quae prout magistrum exercebat Apostolorum, se nescire dicebat.

89 D. Augustinus pluribus in locis explicat laudatum textum. Enar. in Psalm. VI. *Ubi erit ergo, quod nec Filius hoc novit? Quod utique ideo dictum est, quia per Filium homines hoc non discunt, non quod apud se ipse non noverit, sed secundum illam locutionem;* Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat: *Deuter.* XIII. *idest, scire faciat vos &c.* Exurge Domine; *idest, fac nos exurgere. Cum ergo ita dicatur nescire Filium hunc diem; non quod nesciat, sed quod nescire eos faciat, quibus hoc non expedit scire, idest non eis hoc ostendat &c.* Similia scribit Augustinus *lib.* I. *de Trinitate cap.* XII. *Hoc enim nescit, quod nescientes facit; idest quod non ita sciebat, ut tunc discipuli judicarent; sicut dictum est ad Abraham:* Nunc cognovi, quod timeas Deum, Gen. XXII. *idest non feci, ut cognosceres: quia & ipse sibi in illa tentatione probatus innotuit. Nam & illud utique dicturus erat discipulis tempore opportuno, de quo futuro, tamquam praeterito, loquens ait:* Jam non dicam vos servos, sed amicos. Servus enim nescit voluntatem Domini sui. Vos autem dixi amicos, quia omnia quaecumque audivi a Patre meo, nota feci vobis; Joan. XV. *Quod nondum fecerat; sed quia certo facturus erat, quasi jam fecisset, locutus est: ipse enim ait;* Multa vobis habeo dicere, sed non potestis illa portare modo: Joan. XVI. *Inter quae intelligitur & de die, & hora.*

Novae Additiones ex aliena manu.

Jusjurandum non male definitur: *Asseveratio religiosa animo jurantis facta rei alicujus, adhibita invocatione Dei in testem & vindicem.* 90

Summa jurisjurandi divisio est, ut sit vel 91
promissorium, vel assertorium. Promissorium est, quod futura negotia concernit, ut major illis firmitas, aut securitas accedat; quale est Tutorum, Curatorum, Subjectorum, Vassallorum, Militum, Judicum, Advocatorum, honores suscipientium, aliorum; est & illud, quod conventionibus subinde apponi solet. De hujus postremi jusjurandi efficacia tum jure civili, tum jure Canonico agemus *in addit. ad art. III.*

Assertorium jusjurandum est, quod praesen- 92
tia, ac praecipue praeterita negotia respicit. Estque vel affectionis in litem, vel veritatis. De priori agitur in Pandectis in *tit. de in lit. jurand.* Posterius, scilicet veritatis, vel a Testibus praestatur, vel a litigantibus. Et hoc praestatur, vel extra judicium, vel in judicio. Illud dicitur voluntarium. Fundatur in conventione quadam seu transactione, ita ut, quae alias in pactis & transactionibus attenduntur, ea hic quoque desiderentur.

In judicio varia juramenta sunt recepta. 93
Occurrit primo loco juramentum judiciale, quod pars parti defert in judicio, Judice approbante.

Occur-

94 Occurrit secundo juramentum necessarium, quod ob inopiam probationis Judex, etiam
95 non rogatus defert Actori, vel Reo. Estque vel suppletorium, vel purgatorium. Suppletorium, quod Judex ei defert, qui semiplene, vel plusquam semiplene probavit. Purgatorium, quod juri Canonico debetur, est quod Judex causa cognita, Reo defert, si vel suspicionibus a parte adversa allatis, semiplenam tamen probationem non constituentibus gravatus est, vel si actor alia de causa ad suppletorium admitti nequeat ad elidendas istas suspiciones.

96 Ad integritatem quoque judiciorum conservandam, introductum est juramentum calumniæ, tum generale, tum speciale.

97 Habes & quidem paucis omnes jurisjurandi species, si addas jusjurandum Perhorrescentiæ, de quo in additione ad verbum *Judicium* dictum est.

ARTICULUS II.

Juramentum quoad ea, quæ concernunt juramentum judiciale.

1 JUramentum judiciale, prout respicit partes litigantes, dividitur in juramentum calumniæ, juramentum malitiæ, & juramentum de
2 veritate dicenda. *Ita in re communis*. Juramentum calumniæ est illud, quo partes litigantes jurant, quod in judicio tam agendo, quam excipiendo, & defendendo absque fraude, & calumnia versari, omniaque bona fide peragere velint; idest, juramentum calumniæ est illud, quod in principio litis, vel postea, alterutra parte exigente, necessario Judex deferre debet; Actori quidem, *ut juret non calumniandi animo litem se movisse, sed existimando bonam causam habere*; Reo vero, ut juret quod putat *se bona instantia uti ad reluctandum*, idest resistere Actori existimando se jus habere, ut habetur *in l. 2. in princip. Cod. De*
3 *jurejurando propter calumniam*. Et hoc dicitur *juramentum calumniæ*, subintelligendo, *evitandæ in causis*, sicuti communiter cum Glossa *in cap. Si de calumnia 2. de juramento calumniæ in 6. verb. Calumnia* exponitur illud Apostoli 1. *ad Corinth. 7. Propter fornicationem*, scilicet evitandam, *unusquisque uxorem suam habeat*.

4 Calumnia enim, de qua evitanda hoc juramentum præstatur, seu calumniari in causis civilibus est per meras frustrationes negotium differre, vel per fraudem alios litibus vexare, *l. si calumnietur 233. in princip. ff. de verb. signif.* ubi dicitur, quod *Calumniatores appellati sunt, qui per fraudem, & frustrationem alios vexarent litibus*. Calumniari autem in causis criminalibus, nihil aliud est, quam falsa crimina intentare; *l. 1. §. 1. ff. ad S. C. Turpilianum*.

Juramentum calumniæ præstari debet super quinque capitibus, ut tradit Glossa communiter recepta, *in cap. Inhærentes 1. de juramento calumniæ, verb. Calumniæ juramentum*, ubi sic expresse habet: *In juramento calumniæ quinque capitula continentur, scilicet, quod credat se bonam causam habere, interrogatus non negabit, quod verum esse credit, nec utetur scienter falsa probatione, & quod dilationem non petat in fraudem, nec dedit, nec dabit, nec promisit, nec promittit aliquid pro hac causa, nisi illis personis, quibus leges dare permittunt*, & ibi hæc quinque his versibus comprehendit. 5

Illud juretur, quod lis sibi justa videtur.
Et si quæretur, verum non inficietur.
Nil promittetur, nec falsa probatio detur,
Ut lis tardetur, dilatio nulla petetur.

Ubi, ut vides, in juramento calumniæ debet quis jurare: Primo, quod credat se justam causam habere, & fovere bonum jus *l. 2. Cod. De jurejurando propter calumniam*. Secundo, quod in judicio interrogatus veritatem respondebit super omnibus. Glossa *loc. c.* Tertio, quod nihil promiserit, dederit, seu daturus sit per se, vel per alios causa patrocinii judicibus, aliisve personis, exceptis iis, quæ propriis Advocatis, aliisque Personis, quibus a jure dari permittitur. *Authent. Principales, Cod. de jurejurando propter calumniam*. Quarto, quod non utetur scienter falsa probatione; *Authent. In isto juramento, Cod. eod.* Quinto quod nullam petat calumniosam dilationem, neque probationem superfluam exigat ab Adversario in fraudem, sive animo protrahendi, seu differendi litem, & causam, *l. 1. Authent. In isto juramento, Cod. eod.* 6

Juramentum malitiæ est illud, quod præstatur non super tota causa, sed super exceptionibus, vel aliis singularibus articulis, sive ante, sive post litem contestatam, quoties est præsumptio contra partem litigantem, quod malitiose proponat exceptionem, quod petat dilationem, & hujusmodi. *Est in re communis, arg. c. Pastoralis 4. de exceptionibus, & c. Ultra tertiam 55. de testibus*, & desumitur clare *ex cap. In appellationis caus.* 7

2. *de juramento calumniæ in 6.* §. *In omnibus autem causis*, & Glossa *ib. verb. Malitiæ*.

8. Juramentum malitiæ differt multipliciter a juramento calumniæ. Primo, quia juramentum malitiæ potest exigi, tam ante, quam post litem contestatam, *cit. c. In appellationis causa 2. de juramento calumniæ in 6.* §. *in omnibus autem causis*. Juramentum autem calumniæ exigi potest tantum post litem contestatam, *arg. c. si de calumnia 1. de juramento calumniæ in 6.* Secundo, Juramentum malitiæ potest exigi toties, quoties aliquid malitiose dici, vel fieri præsumitur, *cit. c. In appellationis causa* §. *In omnibus autem causis*. Juramentum vero calumniæ in eadem instantia, & ab eadem persona, non nisi semel præstandum est, *Authent. De iis, qui ingrediuntur* §. *fin. collat. 5. & Authent. In isto juramento, Cod. De jurejurando propter calumniam*, ubi expresse prohibetur: *Ne sæpius juretur in causa*, Et concordant *c. Et si Christus 26. de jurejurando, & c. 2. de probat.* Tertio, juramentum malitiæ exigitur solum super aliquibus particularibus, super quibus adest præsumptio, quod aliquid malitiose proponatur, vel petatur *ex citatis juribus sub n. 7.* Juramentum autem calumniæ exigitur super tota causa, seu lite; *Authent. Hoc Sacramentum, Cod. de juramento calumniæ*. Quarto, Juramentum malitiæ fuit semper præstitum, tam de jure antiquo, quam novo, nedum in causis profanis & civilibus, sed etiam in Ecclesiasticis, & spiritualibus, ut patet *in cap. Cum Dilectus 32. De electione, & c. Litteras 13. de restitutione spoliator.* Juramentum vero calumniæ olim præstabatur solum in causis profanis, & civilibus, & non in causis Ecclesiasticis, & spiritualibus; & in istis præstatur solum de jure novo, ut expresse habetur *in c. si de calumnia 1. de juramento calumniæ in 6.* §. *Quamvis in causis spiritualibus*.

9 Juramentum de veritate dicenda est illud, quod præstatur super scientia, seu veritate, quam quis scit, dicentis. Hinc juramentum hoc stricte & rigorose loquendo cadit solum super scientiam (atque explicatur per verbum *Scio*) & non mere super credulitatem. Unde in rigore juris jurans de veritate dicenda non tenetur respondere, nisi id, quod vere scit, & novit per proprios sensus; *arg. cap. Hortamur 20. caus. 3. quæst. 9.* ut patet clare de testibus, qui regulariter non probant, nisi deponant de scientia, sive de iis, quæ propriis sensibus perceperunt, textu expresso *in c. Testes 15. caus. 3. q. 9.*

Juramentum de veritate dicenda, & juramentum calumniæ, partim conveniunt, & partim differunt. Conveniunt primo, quia utrumque potest exigi, ac præstari tam in exordio litis, quam in qualibet ejus parte, textu expresso in *cap. si de calumnia, seu veritate dicenda 1. de juramento calumniæ* §. *1. in 6.* Secundo, conveniunt, quia utrumque etiam in causis spiritualibus est nunc de facto præstandum, *cit. cap. si de calumnia* §. *fin.* Quamvis olim in causis spiritualibus non fuerit præstandum juramentum calumniæ, textu expresso in *cap. Litteras 2. de juramento calumniæ*. Tertio, conveniunt, quia in causa appellationis, tam de veritate dicenda, quam de calumnia jurari debet, non obstante, quod a principio taliter juratum fuerit, textu expresso in *c. In Appellationis caussa 2.* §. *1. de Juramento calumniæ in 6.* 10

Differunt vero primo, quia Juramentum calumniæ est juramentum credulitatis, quo quis jurat se credere, quod bonum Jus foveat. Unde explicari solet per verbum *Credo*. Juramentum autem de veritate dicenda est juramentum de scientia, seu de veritate, quam quis scit, dicenda, atque fit per verbum *Scio*. Hic juvat, & valde utile & expediens est præter juramentum calumniæ exigere a parte adversa etiam juramentum de veritate dicenda, sicuti de facto utrumque simul conjungitur, & exigitur in *cit. c. In appellationis caussa 2. de juramento calumniæ in 6.* Pirhing *lib. 2. decretal. tit. 7. n. 28.* Reiffenstuel *ib. n. 14.* & alii. Secundo differunt, quia juramentum calumniæ, cum feratur super tota caussa, respicit multa capitula juxta dicta, & adducta supra *sub num. 5. & 6.* Juramentum autem de veritate dicenda respicit unum solum Capitulum, scilicet illud, super quo exigitur, & præstatur, quodque a jurante scitur juxta dicta, & adducta supra *num. 9.* Tertio differunt, quia juramentum de veritate dicenda est species juramenti ut sic. Non sic tamen juramentum calumniæ. Ancharanus *in cap. In appellationis caussa 2. de juramento calumniæ in 6. n. 4.* Reiffenst. *loc. c. n. 14.* & alii. 11

Juramentum judiciale, prout respicit decisionem caussarum, dividitur in juramentum decisorium litis, & juramentum in litem. 12
Communis. *Juramentum decisorium litis* est illud, per quod deciditur lis principalis. Juramentum in litem est illud, per quod deciditur æstimatio rei. *Est in re communis*. 13

Juramentum litis decisorium est triplex, scilicet Voluntarium, Judiciale, & Necessarium. 14

15 rum. *Communis*. *Juramentum voluntarium*, *seu conventionale* est illud, quod voluntarie, seu ex mera conventione partium extra judicium defertur sub eo pacto, quod, si una pars litigans, cui illud ab altera parte defertur, confisa de justitia suæ caussæ juraverit, absque alio processu caussam obtineat; *arg. l. jusjurandum, quod* 17. *ff. hoc tit. ubi sic habetur: jusjurandum, quod ex conventione extra judicium*
16 *defertur &c. Juramentum judiciale*, seu *juramentum judiciale speciale sumptum*, est illud, quod a parte parti defertur in judicio judice approbante, & tunc illa pars, cui defertur, tenetur, vel jurare, vel parti deferenti juramentum referre, alioquin caussam perdat, seu solvere tenebitur, *cap. Cum caussam* 7. *de juramento calumniæ*: & *l. jusjurandum* 34. §.
17 *Datur autem*, *ff. eod. Juramentum necessarium*, *seu juramentum suppletorium* est illud, quod per judicem alterutri parti ob defectum plenæ probationis, sive in ejus supplementum defertur, *cap. Sicut* 2. *de probationibus*, ubi Glossa *verb. Cum aliæ*, Fagnan. *num.* 5. Barbosa *num.* 4. & alii passim. Dicitur autem *necessarium*, partim, quia judex quandoque illud deferre cogitur; & partim, quia delatum sine justa causa recusari non potest; *cit. cap. Cum caussam* 7. *de Juramento calumniæ*, & *l. Generaliter* 12. §. *Sin autem*, *Cod. De reb. cred. & jurejurand.*

18 Juramentum in litem est quoque triplex, scilicet juramentum in litem de veritate, juramentum in litem de affectione, & juramen-
19 tum in litem de interesse. *Communis*. *Juramentum in litem de veritate*, seu vera æstimatione est illud, quod defertur spoliato, aut damnum passo super vera æstimatione, seu valore rei per vim, aut dolum alterius amissæ, quando alia probatio haberi non potest, *l. In actionibus* 5. §. *Sed & in his*, *ff. de in litem jurando*. Si quis enim v. g. legitime probaverit violentiam sibi factam, nec tamen singula ablata liquido probare valeat, eo quod difficile sit probare singulas minutas quantitates, seu parvas res ab hoc sibi ablatas fuisse, tunc judex inspecta personarum, & negotii qualitate, debet damnum illatum taxare, & postea damnum passo juramentum super rebus sibi ablatis, earumque valore deferre, quod videlicet tantum, & non minus ablatum fuerit; & in tali casu erit standum ejus juramento usque ad quantitatem taxatam, textu expresso *in l. si quando* 9. *Cod. Unde vi*, & *cap. Super eo* 7. *de iis, quæ vi, metusve causa fiunt*.

Juramentum *in litem de affectione* est illud, 20
quod defertur spoliato, aut damnum passo, non tantum super vera æstimatione, seu valore rei sibi dolo ablatæ, vel destructæ, sed etiam quantum res illa valebat juxta suam affectionem. Si quis enim v. g. mihi abstulerit, aut destruxerit Codicem, seu librum valentem communi æstimatione quinque scuta, & ego non dedissem pro decem scutis, eo quia mihi carissimus erat ob singulares annotationes magno meo labore in ipso conscriptas, tunc judex in pœnam dolose, aut contumaciter restituere recusantis, potest mihi injuste spoliato deferre juramentum, quo juxta etiam meam privatam affectionem erga talem Codicem, seu librum illum sic æstimem, & jurem, quod illum nec dedissem pro decem scutis, & inde judex, si non prius taxavit, potest ipsum taxare, & juxta communem æstimationem, & privatam meam limitatam, & rationabilem affectionem, *l. Videamus* 4. §. *Deferre*, & §. *Item videndum*, *ff. de in litem jurando*, & *ibi* Glossa *verb. Ex magna causa*, *vers. Cum dicas*.

Juramentum *in litem de interesse* est illud, 21
quod defertur, & præstatur super interesse singulari, & extra rem. Si quis enim v. g. pecuniam penes me deposuerit tali tempore restituendam, & ego dolose pro tali tempore non restituerim, & ideo ipse grave damnum sit passus, ex quo defectu talis non restitutæ pecuniæ perdiderit pignora sub usuris, vel fuerit coactus emere merces interim pretio adauctas, tunc Judex propter meam dolosam, & culpabilem dilationem restituendi pecuniam, potest deferre Depositori juramentum in litem de suo interesse singulari extra rem, scilicet, ut ipse juret in litem secundum æstimationem damni, quod passus est ratione meæ dilatæ culpabiliter & dolose ultra conventum tempus, restitutionis talis pecuniæ, & hujusmodi; *l. Nummis* 3. §. *Nisi forte*, *ff. de in litem jurando*.

Ad Juramentum litis decisorium, ejusque 22
delationem requiritur, quod lis existat dubia, nec alio modo legitimo de veritate constare possit. *Communis*, textu expresso *in cap. Sicut* 2. *de probationibus*, ubi reprobatur etiam consuetudo in contrarium, ibi: *Nos* (*cum tunc demum ad hujusmodi*) scilicet juramenti (*sit suffragium recurrendum*, *cum aliæ legitimæ probationes deesse noscantur*) *talem consuetudinem reprobamus*.

Ad Juramentum litis decisorium volunta- 23
rium, seu conventionale requiruntur, & sufficiunt

sciunt ea, quæ requiruntur, & sufficiunt ad pactum, seu transactionem ut sic, idest, ut tam deferens, quam præstans juramentum a Jure non prohibeantur, nec simpliciter, nec super tali re jurare, seu transigere; Juramentum enim voluntarium seu conventionale speciem continet transactionis, *l. 2. Hoc titulo*, adeoque ad istud sufficiunt ea, quæ ad transactionem. *Communis*.

24 Ad juramentum litis decisorium Judiciale, seu quod pars parti defert in Judicio, requiritur insuper, quod, causa cognita, sit a Judice approbatum; *l. in bonæ fidei*, *Cod. De rebus creditis*, *& l. Generaliter* §. *Sed juramentum*, *Cod. eod.* ubi sic expresse habetur: *Sed juramento illato cum hoc a partibus factum fuerit, & a Judice approbatum*.

25 Ad juramentum necessarium, seu suppletorium plura copulative requiruntur. Primo, ut causa sit dubia, nec aliæ possint haberi legitimæ probationes; *cit. c. Sicut 2. de probationibus*. Si enim Auctor plene probavit, Reus est condemnandus, nec tunc est locus juramento suppletorio, *cit. cap. Sicut 2. & cap. In præsentia 8. de probationibus*. Secundo, quod caussa sit saltem semiplene probata. Si enim Actor nihil probavit, absolvendus est Reus, etiamsi is nihil præstiterit; *l. Qui accusare*, *Cod. De edendo*, *& cap. Cum Ecclesia* §. *fin. de causa possess.* Unde nec opus est, quod tunc Reus juret. *Communis*, cum Glossa *in cit. l. In bonæ fidei*, *verb. decidi*, *Cod. de rebus credit.* Tertio, quod deferatur solum personæ habenti veram scientiam caussæ per proprios sensus corporeos, *arg. cap. Testes 15. caus. 3. quæst. 9. & l. Testium*, *Cod. de Testibus*, Glossa in *l. Bonæ fidei*, *verb. Decidi*, *ff. De rebus credit.* Quarto, quod deferatur solum personæ legali, idest honestæ, & fide dignæ, non autem vili, infami, seu tali, quæ secundum Leges a ferendo testimonio repellatur; *arg. cap. Nulli 3. quæst. 4. cap. Constituimus 3. quæst. 5. cap. Testes 2. quæst. 7. cap. Praterea 7. de Testibus cogend.* cum similibus.

26 Juramentum necessarium, seu suppletorium ceteris paribus est potius deferendum Reo, quam Actori. Glossa *in l. Admonendi*, *verb. Exacto Jurejurando*, *ff. de Jurejurando*, Speculator *tit. de juramenti delatione num. 9.* Abbas *in cap. Juramenta 36. de Jurejurando* §. *Sane num. 9.* Barbosa *ibid. num. 6.* Reiffenstuel *lib. 2. decretal. tit. 24. num. 191.* Maschardus *de probat. q. proœm. 9. num. 53.* Menochius *de arbitr. Judic. l. 2. cas. 190. num. 19.* & alii passim innixi *cit. cap. Juramenta 36. de Jurejurando* §. *Sane*, ubi sic dicitur: *Præsumptione vero faciente pro illo* (scilicet pro Auctore, ut explicat Glossa) *Deo deferri potest ad ostendendam suam innocentiam juramentum, nisi Judex (inspectis personarum, & caussæ circumstantiis) illud Actori videat deferendum*. Quibus verbis, ut vides, statuitur Juramentum esse potius ceteris paribus deferendum Reo, quam Actori; hic autem cetera supponuntur esse paria, cum supponatur, & quod Auctor semiplene probaverit suam intentionem, & Reus suam defensionem, & sit æqualis conditio, atque legalitas utriusque, adeoque ceteris paribus Reo potius, quam Actori est deferendum Juramentum, favente etiam Regula undecima Juris in 6. ubi sic expresse statuitur: *Cum sunt partium Jura obscura, Reo favendum est potius, quam Actori*, *& l. Favorabiliores*, *ff. De regulis juris*, ubi sic dicitur: *Favorabiliores Rei potius, quam Actores habentur*.

Si Actor semiplene probaverit, Reus autem nihil præstiterit, & sint ambo æque legales, tunc Juramentum est Actori, & non Reo deferendum. Jason in *repetit. l. Admonendi n. 314. ff. de jurejur.* Menochius *lib. 2. de Arbitr. Judic. cas. 119. n. 19. & 20.* Pirhing *lib. 2. decret. tit. 24. num. 90.* Reiffenstuel *ibid. num. 195.* Fachinetus *lib. 1. controvers. jur. cap. 18.* & alii. Et ratio est, quia cum Reus, ut supponitur, nihil ad suam defensionem præstiterit, sed solum verbis Actoris intentionem negaverit: Actor vero ipsam suam intentionem semiplene probaverit, Judex debet induci ad opinandum melius, & potius esse Jus ipsius Actoris, quam Rei; Unde cum Reum absolvere non possit, nec debeat, ex quo per semiplenam probationem Actoris contra ipsum sit pene convictus: Neque ipsum Reum simpliciter condemnare possit, & debeat, ex quo Actoris intentio non est plene, sed solum semiplene probata; debet Judex ex probationis inopia caussam Jurejurando Actoris decidere, texta expresso *l. in bonæ fidei 3. Cod. de rebus creditis*, ibi: *In bonæ fidei contractibus, nec non & in ceteris caussis inopia probationum per Judicem Jurejurando caussa cognita res decidi oportet*. 27

Si non omnia sint paria ex parte Actoris, & Rei, relinquitur Judici, ut exacte, perpensis personarum, & caussæ circumstantiis, cuinam parti Juramentum deferre debeat, prudenter resolvat, *arg. cap. Juramenta 36. de Jurejurando* §. *sane*, Glossa *ib. verb. In probatione*, Abbas *ib. n. 9.* Joann. Andr. *n. 6.* Reiffenst. *loc. c. n. 197.* & alii passim. 28

Quando Auctor plene probavit suam intentio- 29

tionem, Reus est condemnandus, nec tunc est locus Juramento suppletorio, *cap. Sicut* 2. & *cap. In præsentia* 8. *de probationibus*, & *commu-*
30 *nis Doctorum*. Quando autem Actor nihil probavit, absolvendus est Reus, etiamsi is nihil præstiterit, nec tunc opus est, ut Reus juret; *l. Qui accusare*, *Cod. de edendo*, *c. Cum Ecclesia* 3. §. *fin. de caussa possess.* & *cap. Juramenta* 46. §. *Sane*, *de Jurejurando*, ubi sic præcise statuitur: *Sane si Actor omnino in probatione defecerit, Reus debet (etsi nihil præstiterit) obtinere*. Et in ejus Summario sic dicitur: *Actore nihil probante, Reus est absque omni onere absolvendus*. Sic Doctores communiter.

31 Juramentum litis decisorium voluntarium libere potest recusari, adeo ut, nec sit opus illud referre alteri parti. Glossa in *l. Jusjurandum, quod ex conventione*, *ff. de Jurejurando verb. Non potest*, Jason *ib. n.* 1. Abbas in *cit. c. Juramenta n.* 1. Reiffenstuel *lib.* 2. *decret. tit.* 24. *n.* 221. Vallensis *de Jurejurando*, §. 5. *n.* 1. & alii passim. Tale enim Juramentum, cum sit omnimode voluntarium, nequit deferri, nec referri in invitum, *arg. l.* 1. 2. & 3. *De Jurejur.*

32 Nisi forte inter partes jam fuerit conventum, quod una earum determinate juret; tunc enim ab ea præstandum est Juramentum, alias succumbet, adeo ut, si illa nolit postea jurare, sed velit juramentum alteri parti deferre, illud deferre non potest; *l. Jusjurandum, quod ex conventione, ff. De Jurejurando*, ibi: *Jusjurandum, quod ex conventione extra judicium defertur, referri non potest*. Tale enim Juramentum extrajudiciale, quamvis a principio sit voluntarium, tamen ex prævia conventione, seu susceptione redditur necessarium, juxta illud vulgatum: *Quod a principio est voluntatis, ex post facto fit necessitatis*, atque patet ex *l. Sicut*, *Cod. De action. & obligat.* & *l. In commodato* §. *sicut*, *ff. Commodati*, & facit *Regula* 85. *Juris in* 6. ibi: *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*, & sic tenent Doctores citati.

33 Juramentum judiciale; quod, Judice approbante, a parte parti refertur, nequit libere recusari, sed pars, cui delatum est, debet, aut jurare, aut Juramentum referre, aut solvere; *l. Jusjurandum* 34. §. *Ait Prætor*, *ff. de Jurejur.* ibi: *Ait Prætor, eum, a quo Jusjurandum petetur, solvere, aut jurare cogam. Alterum itaque eligat Reus, aut solvat, aut juret... Datur autem & alia facultas Reo, ut, si jurabit, referat Jusjurandum*, & concordat *l. Generaliter* §. *Sin autem*, *Cod. de rebus credit.* & *l. Delata*, *Cod. eod.* Et ratio est, quia, ut expresse dicitur in *l. Manifeste* 38 *ff. de Jurejurando*. *Manifeste turpitudinis est, & confessionis, nolle nec jurare, nec juramentum referre*; Et sic tenet Glossa communiter recepta in *c. Juramenta* 36. *de Jurejurando verb. A te*.

Excipitur tamen Actio famosa, ut est Actio 34
furti, & hujusmodi. Nam conventus actione famosa non potest hujusmodi juramentum referre, textu expresso *in cit. c. Juramenta* 36. *de jurejurando* §. 1. ibi: *Nec liceat convento famosa actione referre hujusmodi juramentum*, & concordat *l. Marcellus* §. *final. ff. De action. rerum amotar.* & *l. Ideo Labeo*, *ff. eodem*. Et ratio est clara, quia conventus actione famosa, v. g. quod gemmam, vel annulum abstulerit, melius præsumitur scire veritatem, quam Actor gemmam, seu annulum hujusmodi repetens. Unde juremerito taliter conventus non permittitur Juramentum sibi ab Actore delatum eidem referre, cum talis Reus certo sciat, an gemmam, seu annulum alteri abstulerit, quod Actor tam certo scire non potest, cum dentur gemmæ, & annuli multum sibi similes, adeoque non posset adeo certa, & tuta conscientia jurare; & sic dicendum venit de conventis super aliis criminibus infamiam irrogantibus, melius enim ipsi præsumuntur scire veritatem, scilicet, an commiserint illa crimina nec ne? quam Actores, seu Accusatores eorum.

Juramentum litis decisorium necessarium, 35
seu a judice parti delatum, sine justa causa recusari non potest, nec etiam alteri parti referre, & si secus fiat, tunc illud recusans habetur pro convicto, *c. Juramenta* 36. *de Jurejurando*, & *l. Generaliter* 12. §. *Sin autem*, *Cod. De rebus creditis*. *Est communissima*.

Justæ autem causæ recusandi juramentum necessarium, vel etiam judiciale a Judice approbatum, plures a Doctoribus assignantur. Prima justa causa est, si Actor plene probavit suam intentionem, tunc enim potest is recusare juramentum sibi ulterius oblatum, sive a parte, sive a Judice, non enim potest amplius compelli jurare; *c. Sicut* 2. & *c. In præsentia* 7. *de probationibus*. Secunda est, si Actor nihil probavit, nequidem semiplene; Tunc enim Reus nequit cogi ad jurandum, quamvis Actor se obtulerit ad standum ejus juramento; *l. Qui accusare*, *Cod. de edendo*, *c. Cum Ecclesia* 3. §. *final. de causa possess.* & *c. Juramenta* 30. §. *Sane*, *de Jurejurando*. Tertia est, si is, cui defertur, vel refertur ejusmodi juramentum veritatis ac rei gestæ est ignarus, vel probabilem ejus oblivionem, aut ignorantiam

tiam allegat, *l. Jusjurandum* §. 1. *ff. de Jurejurando*, *l. Marcellus* §. *Qui rerum*, *ff. de action. rerum amotar.* Glossa *in cap. Juramenta verb. Nisi justa de causa*. Quarta est, si materia, vel causa sit talis, quod super ipsa nequeat deferri, seu referri juramentum; tunc enim juramentum merito potest recusari, ut v. g. in materiis, & causis arduis, & magni momenti, vel præjudicii, in quibus ob avaritiam hominum magis urget periculum perjurii, gravisque præjudicii proximo injuste inferendi. Sic tenent communiter Doctores cum Pirhing *lib. 2. decretal. tit. 24. num. 96.* Reiffenstuel *ibidem n. 186. & 232.* Quinta est, si causa sit Criminalis, & agatur criminaliter ad vindictam publicam, tunc enim potest recusari juramentum suppletorium, quia in tali causa probationes debent esse luce meridiana clariores; *l. Ultim. Cod. de probationibus*, & necesse est, ut Reus confessus, vel convictus sit, ut condemnari possit, *l. Qui sententiam 16. Cod. de pœnis*. Sexta est, si actiones, vel personæ sint tales, quæ coram tali Judice tractari, seu conveniri non possint, tunc enim potest recusari juramentum, quia non cogitur quis ibi jurare, ubi non potest conveniri; *l. Tutor*, §. *fin. ff. de Jurejurando*. Septima est, si persona, cui defertur Juramentum, non teneatur jurare, ut Pupillus, Procurator, ac Defensor rerum alienarum: Isti enim non possunt compelli ad jurandum, *leg. Jusjurandum* §. *Pupilli*, *ff. de Jurejurando*. Octava est, si persona deferens prohibeatur alteri deferre juramentum, ut Procurator non habens ad hoc speciale mandatum, vel generale mandatum cum libera & plena facultate, *l. Jusjurandum*, *quod ex conventione* §. *fin. de Jurejurando*. Item Prodigus, & Furiosus cum similibus, *l. Tutor* §. *Prodigus*, *ff. de Jurejurando*.

37 Quamvis omnes homines rationis usu præditi ex natura rei sint capaces juramenti edendi, etiamsi pueri ante pubertatem, prout constat *ex c. Pueris 1. de delictis puerorum*, ubi habetur pueros ante quartumdecimum annum perjuros esse posse. Tamen pueri ante talem 14. annum, seu ante pubertatem non sunt cogendi ad jurandum in judicio, textu expresso *in c. Parvuli 13. & c. Pueris 5. caus. 22. q. 5.* quia, ut dicit Sanct. Thomas 2. 2. *quæst.* 80. *art.* 10. *in corpore*; quia nondum habent perfectum usum rationis, quo possint cum reve-
38 rentia debita juramentum præstare. Immo ad jurandum in judicio ante talem annum non sunt admittendi quia nondum tantam rationis discretionem habere censentur, ut eorum juramentum cum partis litigantis præjudicio recipi debeat. Layman *Theol. Moral. lib. 4. tract. 3. c. 12. n. 3.* Sanch. *lib. 3. in Decalog. c. 3. n. 6.* Pirhing *lib. 2. Decretal. tit. 14. n. 21.* & alii passim, *arg. l. 3.* §. *Lege Julia*, *ff. de testibus* & similibus.

Perjuri ad jurandum in judicio non admit- 39
tuntur, *cit. cap. Parvuli 14. caus. 22. q. 5.* & tenet Communis Doctorum, quia cum semel pejerasse constet, periculum, & suspicio est
eos iterum esse pejeraturos. Item ad juran- 40
dum in Judicio non admittuntur infames infamia Juris, vel facti, Usurarii, Judæi, inimici capitales, pauperes suspecti de perjurio, nec ulli alii, qui ratione maculæ, seu vitii, aut defectus repelluntur a testificando; *arg. c. Nulli 3. q. 4. cap. Constituimus 3. q. 5. c. Testes 2. q. 7. cap. Præterea 8. de testibus cogend.* cum similibus, & concordat textus *in Lege Julia*, *ff. de testibus* cum similibus; vide *verb.*
Testes. Supradicti autem admittendi non sunt 41
in judicio solum ad juramentum, quod ad honorem, vel favorem jurantis spectat, ut est juramentum purgationis, vel probationis supplendæ, vel etiam testimonii ferendi. Juramenta autem, quæ potius oneris sunt, quam honoris, uti est juramentum calumniæ, & fidelitatis, & hujusmodi, etiam perjuri, & alii infames præstare debent; & hoc *ne videantur de sua malitia commodum reportare*, ut de aliis dicitur *in cap. Intelleximus 7. de Judiciis*. Sic Glossa *in citat. cap. Parvuli 14. caus. 22. q. 5. verb. Causa*, Sanchez *lib. 3. cit. cap. 2. n. 5.* Layman *loc. cit. num. 3.* Pirhing *loc. cit. n. 23.* & alii passim.

Sacerdotes in levi causa non debent com- 42
pelli ad jurandum in judicio, *c. si quis Presbyter 4. caus. 2. qu. 4.* ubi expresse dicitur: *Sa-*
cerdotes ex levi causa jurare non debent. In casu 43
tamen necessitatis, vel magnæ utilitatis, v. g. ad sui purgationem, vel ad probandam alterius innocentiam, vel ad tuenda sua, vel Ecclesiæ suæ Jura, quæ alioquin ex defectu probationum graviter lædi, vel perdi possent. Item pro fide, pace, obedientia, absolutione a vinculo Excommunicationis possunt jurare etiam Sacerdotes, ac Religiosi. S. Thomas 2. 2. *qu.* 89. *art.* 10. Silvester *verb. Juramentum 2. q. 3.* Azorius *part. 1. lib. 11. cap. 11. quæst. 6.* Sanchez *loc. c. n. 7.* Pirhing *lib. 2. decretal. tit. 14. num. 22.* Reiffenstuel *ibidem n. 25.* & Communis aliorum; Idque desumitur ex *c. Significasti 4. de election. cap. Ad reprimendam 8. de offic. Ordinar.* Et habetur expresse decisum *in c. Etsi Christus 26. de Jurejuran-*

rando, ubi Summus Pontifex Innocentius III. solvit etiam contraria, ob quæ aliqui Religiosi, veluti vitæ perfectioris æmulatores, jurare timuerunt in Judicio pro caussis suæ Ecclesiæ, & in ejus Summario sic præcise dicitur: *Licite ex caussa necessaria etiam per Religiosos juratur*. Tum quia Clerici in caussis suarum Ecclesiarum, immo & in propriis suis caussis præstare possunt juramentum calumniæ, *c. Inhærentes* 1. *c. Ceterum* 5. *de juramento calumniæ*. Quinimmo in Jure ipso Canonico est expresse statutum quod non credatur testi, quamvis Religioso, nisi juratus deponat, *cap. Nuper* 51. *de testibus*, ibi: *Respondemus, quod nullius testimonio quantumcumque Religiosus existat* (*nisi juratus deposuerit*) *in alterius præjudicium debet credi*, & in ejus Summario sic dicitur: *Non creditur testi etiam Religioso, qui sine juramento deponit*.

44 Quamvis autem Clerici, sive Religiosi etiam Sacerdotes, exigente necessitate, possint juramentum præstare voluntarium coram Laico; *arg. cap. Ex rescripto* 9. *de Jurejurando*, *& cap. Pervenit* 2. *de Fidejussoribus*; Non debent tamen, nec possunt jurare coram Laico, tamquam Superiore suo exigente ab ipsis juramentum coactivum, sive necessarium sine licentia sui Prælati: *cap. Quoties* 21. *caus.* 22. *quæst.* 5. ibi: *Juramentum vero Clericus Laico præstare non debet*, *& cap. Nullus* 22. *ead. caus. & quæst.* ibi: *Nullus ex Ecclesiastico Ordine cuiquam Laico quidpiam super Sacra Evangelia jurare præsumat*, *& cap. Inhærentes* 1. *de juramento calumniæ*, ubi Summus Pontifex Honorius III. postquam adduxit Statutum, seu Constitutionem Henrici Imperatoris omnimode prohibentis Clericos, & Religiosos compelli ad jurandum in manibus Laicorum his verbis: *Nos itaque Divinæ & humanæ Legis intentione servata decernimus, & imperiali auctoritate irretractabiliter definimus, ut non Episcopus, non cujuscumque Ordinis Clericus, non Presbyter Abbas, non aliquis Monachus, vel Sanctimonialis in causa quacumque sive controversia, seu criminali, seu civili jusjurandum compellatur qualibet ratione subire; sed aliis idoneis defensoribus* (*si expedire Ecclesiæ suæ noverit*) *hujusmodi Officium liceat delegare*. Statim subjungit: *Verum cum hac moderatione, ut Episcopus inconsulto Romano Pontifice, vel quisque Clericus inconsulto Prælato suo minime jurare audeat*. Sic tenent Sanchez *lib.* 3. *in Decalog. cap.* 3. *n.* 8. Silvester *verb. Juramentum* 2. *q.* 3. Layman *loc. cit. num.* 5. Pirhing *loc. cit. n.* 22. & alii passim. Vide verb. *Testes art.* 1. *a n.* 106.

Novæ Additiones ex aliena manu.

Omnes Juramenti judicialis species persequi nimium esset. Pauca tantum habebimus de Juramento suppletorio, tum de Juramento purgatorio.

Suppletorium Juramentum non inveteratis nostrorum Pragmaticarum erroribus, uti Faber *de errorib. Pragmatic. Decad.* 19. *err.* 1. blaterat; sed Juri Civili *in leg.* 31. *ff. de Jurejurando*, *& in leg.* 3. *Cod. eod.* confirmato a Jure Canonico *in cap.* 2. *de Probationib.* originem debet. Consule Seraphin. *de Privileg. Jurament. Privileg.* 33. *num.* 3. 45

Est autem Juramentum suppletorium, quod a Judice causa cognita, vel Reo si suam exceptionem, vel Auctori si actionem, licet non perfecte, tamen ad minimum semiplene probavit, ad decidendam hanc causam dubiam imponitur Parte etiam non petente. 46

Posita semiplena probatione, de qua adeundus Stryk. *juridic. dissert. vol.* 7. *disp.* 1. *per tot.* requisita juramenti suppletorii commodissime ad tres illos Juramentorum comites, *veritatem* scilicet, *judicium*, & *justitiam* referri possunt. 47 48

Requiritur igitur primo *veritas*. Hinc Juramentum suppletorium super *credulitate* deferri nequit, ut quidquid contradicat Carpzov. *Jurisprud. Forens. part.* 10. *constit.* 23. *definit.* 8. firmant Esbach. *Not. in Carpzov. loc. cit. n.* 2. Stryk. *de Jur. sensuum in Proœmio num.* 39. *& seq.* Adde Brunem. *de Process. Civil. cap.* 23. *num.* 25. Vide tamen casus, in quibus Juramentum suppletorium super credulitate deferri potest apud Bohemer. *in Decretal. lib.* 2. *tit.* 24. §. 72. 49 50

Requiritur secundo *judicium*. Hoc desultoriam levitatem in jurando respuit, temeritatemque excludit, e contrario plenam animi deliberationem in jurante exigit, ut cogitationibus negotium accurate perpendat. Oportet igitur Jurantem personam esse legalem & fide dignam; Quapropter ei, contra quem præsumptio est, quod falsum dicat Juramentum, hoc haud defertur, tametsi semiplenam probationem pro se habeat. Neque hoc remedium juris semel pejeranti, homicidæ, Usurario, condemnato actione furti, injuriarum, aliisque infamia juris & facti notatis conceditur. 51 52

Requiritur demum *Justitia*, quæ observatur, dum Judex ad hujus Juramenti delationem nonnisi causa cognita devenit. 53

Per-

54 Pertinet autem potissimum ad hanc Causæ cognitionem, ut Judex probe perpendat, an Causæ qualitas ita sit comparata, ut supplementum hoc probationis admittat. Quædam enim privilegiatam hanc probationem respuunt, & ordinariam probationem desiderant.

55 Huc pertinent primo *Causæ criminales*, vide tamen limitationes apud Carpzov. *de Pro-*
56 *cess. tit. 12. art. 2. n. 73.* Secundo Causæ *Ma-*
57 *trimoniales*. Tertio Causæ *famosæ*, in quibus condemnatus evadit infamis.

58 Quinimmo in omnibus actionibus civilibus, quæ sunt *arduæ*, quamvis semiplena probatio facta sit, Juramento suppletorio locus haud
59 est. Tales sunt *pecuniariæ graves*, *Beneficiales*, *Feudales*, *Causæ status*, aliæque plures; Confer Mynsinger. *centur. 1. observat. 69.* Seraphin. *de Privileg. Juram. privil. 33. num.*
60 *129. & sequent.* Nota vero, Causas hasce haud excludere probationem semiplenam majorem, cum legalitate Personæ, pro qua Jus præsumit conjunctam, quia tunc demum suppletorium Juramentum locum sibi vindicat.

61 Vide & alios casus, in quibus locus haud datur Juramento suppletorio apud Stryk. *Juridic. dissert. vol. 7. disput. 1. cap. 5. §. 8.* & potissimum *volum. 11. disput. 29.* quæ est *de causis Juramentum suppletorium respuentibus*.

62 Non autem contra Juramentum suppletorium jam præstitum probatio contrarii admittatur, non levis quæstio est. Affirmant tamen Carpzov. *Jurisprud. Forens. part. 1. constit. 15. definit. 5.* Nicolaus Calvolus *in Praxi Judiciali §. Sententia definitiva conclus. 1. num. 97.*

63 Deveniamus ad Juramentum purgatorium. Hoc Judex in Causa dubia Actori, vel Reo suspicione, probatione semiplena inferiore gravato, ad eam elidendam imponit, & quidem ex officio.

64 Quæ autem præsumptiones adesse debeant, ut purgatorio huic Juramento sit locus, tradunt Lauterbacus, Struvius, aliique ad Tit. *ff. de Jurejurando*.

65 An post hujus Jurisjurandi præstationem locus sit probationi contrarii, pariter disputatur, sententiamque affimativam tenent Setser. *de Jurejur. lib. 3. cap. 11. num. 45. & seq.* Brunnem. *de Process. Civil. cap. 23. numer 38.*

66 Idque non solum si Juramentum purgato-
67 rium in Causa civili præstitum sit, verum etiam si sit præstitum in Causa criminali; Mynsinger. *centur. 2. observat. 82. fere per tot.* Tabor *de confront. disput. 3. Thes. 16.*

Sequitur hinc, quod is qui jure retractus le- 68
gali uti vult ad elidendam fraudis suspicionem, licet juramento se purgaverit, quod pro se non pro alio retrahat, nihilo tamen minus contra hoc Juramentum locus est probationi contrarii, Menoch. *de arbitrar Jud. quæst. lib. 1. quæst. 76. num. 17.* Suarez *in Thesaur. recept. opinion. lit. I. num. 313.* Alia exempla affert Stryk. *Juridic. dissert. vol. 7. disput. 28. cap. 2. §. 7.*

Omittendum haud est, diversum ab hoc 69
purgatorio juramento esse juramentum de veritate dicenda, quod nonnullis in Tribunalibus Reis indistincte deferebatur ex consuetudine potius, quam ex jure. Quocirca prohibitio facta a Concilio Romano *tit. 13. cap. 62.* hujus juramenti de veritate dicenda, non cadit super juramento purgatorio.

ARTICULUS III.

Juramentum promissorium quo ad ea, quæ concernunt ejus interpretationem, obligationem, irritationem, dispensationem, & relaxationem, seu remissionem.

JUramentum in dubio est stricte interpretan- 1
dum, tum propter gravem, quam in se continet Religionis obligationem, tum propter perjurii periculum, adeoque illud, quod palam verbis expressum non est, censetur omissum; *l. Quidquid adstringendæ, ff. de verbor. obligat.* ibi: *Quidquid adstringendæ obligationis causa dictum est, id nisi palam verbis exprimatur, omissum esse intelligendum est, aut certe secundum promissorem interpretandum.* Et hoc colligitur etiam *ex cap. Cum Clerici 10. de verb. signific.* ubi juramentum a quopiam editum stricte per Innocentium III. Summum Pontificem interpretatur; & concordat *cap. Contingit 1. de jurejurando in 6.* Et ratio est, quia, ubi agitur de inducenda obligatione, utpote quid odiosum, debet fieri stricta interpretatio, *cap. Odia 15. de Regulis juris in 6.* ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*. Et sic tenent communiter Doctores.

Juramentum bona fide, & sine dolo genera- 2
liter præstitum est interpretandum secundum intentionem jurantis, neque extendendum est ad incognita, seu ad ea, de quibus jurans in specie non cogitavit, & si menti occurrisset, verisimiliter non promisisset, sed excepisset; *arg.*

arg. cap. Veniens 16. *de jurejurando*, ubi Innocentius III. Summus Pontifex definivit non esse servandum quoddam juramentum, quia jurans *nequaquam taliter jurasset, si mandatum illud sibi contrarium præscivisset*. Et ita docent Glossa *ibidem verb. Præscivisset*; Abbas *ibidem num.* 4. Joann. Andr. *num.* 9. Barbosa *num.* 4. & alii Canonistæ communiter, Pirhing *lib.* 2. *decretal. tit.* 24. *n.* 109. Reiffenstuel *ibid. n.* 44. & S. Thomas 2. 2. *quæst.* 98. *art.* 2. *ad* 3. ubi docet, quod si quis verb. gr. juravit se alteri in omnibus pariturum, tale juramentum est interpretandum, dummodo non illicita, vel importabilia, & immoderata, & statui suo obstantia, seu contraria ei præcipiat; *arg. cap. Contingit* 1. §. *final. de jurejurando in* 6. quia in generali promissione non veniunt ea, quæ quis verisimiliter in specie non promisisset, aut promittere non potuisset; *arg. cap. In generali* 81. *de Regulis Juris in* 6. ibi: *In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus*.

3 Si autem jurans dolose præstitit juramentum sub verbis æquivocis ad decipiendum eum, cui juravit, tunc juramentum est interpretandum, & obligat juxta intentionem recipientis, idest, juxta sanum intellectum illius, cui juratur; *cap. Quacumque* 9. *caus.* 22. *q.* 5. ibi: *Quacumque arte verborum quisquis juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicuti ille, cui juratus, intelligit; Dupliciter autem Reus fit, quia, & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit*. Et sic tenent S. Thomas 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 7. *ad* 4. Angelus *verb. juramentum* 4. *num.* 1. Navarrus *cap.* 12. *manual. num.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 48. Sanchez *lib.* 3. *in Decalog. cap.* 10. *num* 4. & *num.* 12. 13. & 14. Covarruvias *in cap. Quamvis, de pactis in* 6. *part.* 1. §. 5. *n.* 1. & 2. & alii passim. Et ratio est quia *Fraus, & dolus alicui patrocinari non debent*, *cap. Sedes* 15. & *cap. Ex tenore* 16. *de Rescriptis*; *cap. ex litteris* 2. *de dolo, & contumacia*: *cap. Tuæ* 12. *de Clericis non residentibus*, & *l. in fundo*, *ff. de rei vind. l. Cum hi*, *ff. de transact.* & *in l. Si Legatarius*, Cod. *de Legatis*, ibi: *Ut non accipiat fructus suæ calliditatis*.

4 Juramentum præstitum circa materiam juris idest circa illa, de quibus Jus aliquid disponit, est interpretandum secundum dispositionem Juris, nec est ultra extendendum; *arg. cap. Ad nostram* 21. *de jurejurando*, in cujus Summario sic præcise habetur: *Juramentum generale debet ita intelligi, si fieri potest, ut non obviet juri, alias tamquam temerarium non obligat contra juris observantiam*; & concordat textus *in l. ultim. ff. Qui satis dare cogantur*, ibi: *Qui jurato promisit judicio sisti, non videtur pejerasse, si ex concessa causa hoc deseruerit*, & sic tenet Glossa *in cap. Contingit* 1. *verb. Declaramus*, *de jurejurando in* 6. Abbas *in cap. Tua nos num.* 4. *de Ecclesiis ædificandis*, Innocentius *in cap. Per litteras, circa medium*, *de Arbitris*, Pirhing *lib.* 2. *decret. tit.* 24. *n.* 107. Reiffenstuel *ibid. n.* 41. Layman *Theol. moral. lib.* 4. *tract.* 3. *cap.* 9. *n.* 2. & alii passim. Et ratio est, quia in quolibet juramento promissorio tacite subintelligitur, atque ipso jure inest conditio illa, Salvo Jure, & auctoritate superioris (scilicet Supremi Legislatoris) *cap. Venientes* 59. *de jurejurando*.

Unde in omni Juramento promissorio, quamvis absolute facto, quædam tacite subintelliguntur conditiones, sicuti docent Glossa *in c. Quemadmodum* 25. *de jurejurando*, *verb. Conditio*; Abbas *ibid. num.* 8. Pirhing *loc. cit. n.* 119. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 51. Silvester *verb. juramentum* 3. *quæst.* 1. Suarez *lib.* 2. *de juramento cap.* 34. Layman *loc. cit. nu.* 4. & alii; & clare colligitur *ex cit. cap. Quemadmodum* 25. §. 1. *de jurejurando*, ibi: *Non obstante hujusmodi juramento, quoniam in eo talis erit subintelligenda conditio*. 5

Prima conditio, quæ in juramento promissorio tacite, ac ipso jure subintelligitur, est, *Si potero*, quia *ex cap. Nemo* 6. *de Regulis juris in* 6. *Nemo potest ad impossibile obligari*, & hoc procedit, nedum de impossibili physice, idest, quod naturaliter fieri non potest, sed etiam de impossibili moraliter, id est, quod licite fieri non potest, quia juramentum non est vinculum iniquitatis, *cap. Quanto* 18. *de jurejurando*, *cap. Contingit* 1. *eodem in* 6. Nam de jure illud tantum possibile, & fieri posse censetur quod licite fieri potest, *cap. Fraternitatis* 15. *caus.* 22. *quæst.* 2. *juncta Glossa verb. Quod potest*. 6

Secunda est: *Salvo jure, & auctoritate Superioris*, colligitur clare *ex cap. Venientes* 19. *de jurejurando*, ibi: *Cum prædictum juramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi Jus Superioris exceptum*. Et in ejus Summario dicitur: *Non valet juramentum præstitum in præjudicium juris Superioris*, & concordat *cap. Ea te* 22. *de jurejurando*, ubi illicitum, nec servandum statuitur juramentum, quod, salvo Apostolicæ Sedis honore, servari nequit. 7

Tertia est: *Nisi is, in cujus favorem juratum* 8

tum est, *sponte remiserit*, quia quilibet potest rem vi juramenti sibi debitam, alteri remittere, & condonare, cum quilibet suo juri renunciare possit, *cap. Si diligenti* 12. *de foro competent. & cap. Si de terra 6. de privilegiis*, ubi sic expresse habetur: *Cum liberum sit unicuique juri suo renunciare*. Tum quia beneficia non conferuntur in invitum, textu expresso *in l. invito ff. de Regul. juris*, requiritur enim ejus acceptatio, *leg. Absenti*, *ff. de donation.* adeoque &c.

9 Quarta conditio est: *Si res in eodem statu permanserint*, idest non fuerint notabiliter mutatæ, quia verisimile non est jurantem habuisse intenrionem se obligandi ad rem adeo difficilem, vel etiam indecentem, qualis contingere solet, ubi notabilis mutatio supervenit, adeoque ejus juramentum est interpretandum, quod ad casum adeo improvisum, & incogitatum se non extendat, id colligitur *ex capit. Veniens* 16. *cap. Brevi* 17. ibi: *Nisi difficultas existat, propter quam requisitus non possit Ecclesiæ subvenire*, *cap. Quemadmodum* 25. *& cap. Petitio* 31. *de jurejurando*, & concordat textus *in l. Cum quis* §. 1. *ff. de solutionibus*, ibi: *Tacite enim hæc conventio inesse stipulationi videtur, si in eadem causa maneat*.

10 Quinta conditio maxime in pacto, vel contractu etiam jurato subintellecta est: *Si & altera pars fidem servaverit*, id est pacto:, seu promissis suis steterit, quia *ex cap. Frustra* 75. *de Regulis juris in 6. Frustra sibi Fidem quis postulat ab eo servari*, *cui fidem a se præstitam servare recusat*, & habetur expresse *in cap. Pervenit 3. de jurejurando*, ibi: *Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramento firmasses, aliquatenus teneris, si constet eum conditioni minime paruisse*, concordat *cap. Sicut* 29. *eod.* §. *juramentum*, ibi: *juramentum autem, quod Joannes se asserit præstitisse, si de assensu factum est utriusque, eum non ligat, qui præstitit, dum ille, cui præstitum fuerit, servare negligis quod promisit*, & in ejus Summario præcise dicitur: *Non adstringitur quis juramento ad implendum, quod juravit, si ab alia parte non impletur cujus respectu præstitum est juramentum*.

11 Juramentum servandi statuta edita alicujus Ecclesiæ, Capituli, vel Communitatis, Civitatis, Provinciæ, seu Regni non est interpretandum, quod extendatur ad statuta in posterum edenda, textu expresso *in cap. Clericus* 35. *de jurejurando*, & ibi Glossa, & Doctores communiter. Juramentum enim est stricte interpretandum ex Juribus adductis supra *sub n.* 1. adeoque, qui juravit servare statuta jam edita, nequit intelligi, quod vi talis juramenti voluerit se obligare ad servanda etiam statuta in posterum edenda.

Immo, etiamsi quis promittat se velle vi juramenti antea præstiti servare illa statuta postmodum edita, quia obligatio prioris juramenti non potest ultra fines sui objecti extendi per simplicem promissionem; objectum autem prioris juramenti fuerunt solum statuta jam edita, unde nisi de novo juraverit, promissio illa retinet solam vim simplicis promissionis, ac proinde licet quis transgredi non debeat, quod promisit, non tamen censendus est perjurus, si promissum non exequatur, cum ad exequendam talem simplicem promissionem non obligetur ex debito præstiti juramenti, ut expresse habetur *in cit. cap. Clericus* 35. *de jurejurando*, ibi: *Clericus*, *qui juravit se statuta in Ecclesia sua edita servaturum promittens per idem juramentum statutum, quod postmodum subsecutum est, fideliter observare*, *licet transgredi non debuerat quod promisit*, *non tenetur ad illius observantiam ex debito præstiti juramenti*, & in ejus Summario sic præcise dicitur: *Qui juravit servare statuta edita, & postea per illud juramentum aliter non jurando promisit servare edenda*, *seu postea edita*, *non tenetur ex juramento ad noviter edita*. 12

Item juramentum etiam absolute, & simpliciter præstitum servandi statuta alicujus Ecclesiæ, Collegii, Civitatis, Provinciæ vel Regni, non addendo *jam edita*, non extenditur ad futura, seu edenda, nisi exprese in aliqua parte juramenti fiat mentio, seu appareat jurantis intentionem etiam esse de futuris; Baldus *in cit. cap. Clericus* 35. *de jurejurando n.* 3. Barbosa *ibid. num.* 7. Pirhing *lib.* 2. *decretal. n.* 105. Reiffenst. *ibid. n.* 62. Angelus *verb. Juramentum* 5. *nu.* 35. Sanchez *lib.* 3. *in decalog. c.* 14. *n.* 1. Azorius *part.* 1. *lib.* 11. *c.* 8. *q.* 7. Suarez *de juramento cap.* 32. *num.* 11. & alii plures ab ipsis citati contra aliquos volentes juramentum simpliciter præstitum de servandis statutis extendi etiam ad servanda in posterum edenda. Et ratio nostra est, quia juramentum ob periculum perjurii, & damnum, quod sequi potest, est stricte interpretandum ex Juribus adductis *supra num.* 1. adeoque non debet extendi ad id, quod verba late significant. 13

Dummodo tamen posterius illud statutum non sit mere declarativum prioris, seu veteris, quia tunc tale statutum mere declarativum non esset vere novum statutum: sed realiter esset idem cum veteri, eo quod declaratio 14

tio legis retrotrahatur ad tempus conditæ legis, atque a principio jam inesse, & insuisse censetur, *Authent. de raptis mulieribus* §. *final. Collat.* 9. ubi Imperator de tali Legum suarum declaratione loquens ait: *Quam interpretationem non in futuris tantummodo casibus, verum in præteritis etiam valere sancimus, tamquam si nostra Lex ab initio cum interpretatione tali promulgata fuisset a Nobis*; concordat textus *in l. Ita fidei* 40. *ff. de jure Fisci*, ibi: *Non tantum legem circumveniri voluit, sed etiam interpretationem Legis*. Et sic tenet Baldus, & alii supracitati Doctores, & Glossa communiter recepta *in cap. Sicut Nobis* 5. *verb. Respondemus, de verbor. signif. in* 6.

15 Omne juramentum promissorium debite factum circa materiam honestam, & licitam parit obligationem observandi illud ex virtute Religionis; *Communis*; textu claro *in cap. Si vero* 8. *de jurejurando*, & concordat *cap. Cum contingat* 28. *eod.* & *cap. Quamvis pactum* 2.
16 *de pactis in* 6. cum similibus. Juramentum autem de re inhonesta, & illicita mortaliter, seu venialiter, nullam parit obligationem; *Communis* textu aperto *in cit. cap. Si vero* 8. & *cap. Cum contingat* 28. *de jurejurando*, *cap. Quamvis* 2. & *cap. Quia* 3. *de pactis in* 6. *cap. Si publicis* 1. *cap. Est etiam* 2. *cap. Quod David* 3. *cap. Juravit David* 4. *cap. In malis promissis* 5. *cap. Si aliquid* 6. *cap. Unusquisque* 8. *cap. Non est observandum* 13. *cap. Si aliquid* 16. *cap. Actione* 18. *cap. Si quis* 19. *capit. Si ad peccatum* 20. *cap. Mulier* 21. *cap. Inter cetera* 22. & *cap. Innocens* 23. *caus.* 22. *quæst.* 4. *cap. Non est obligatorium* 58. & *cap. In malis* 69. *de Regulis Juris in* 6. Et ratio est, quia juramentum non fuit institutum, ut esset vinculum iniquitatis, ut expresse dicitur *in citat. cap. Quanto* 18. *de jurejurando*, ibi: *Cum juramentum, non ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum*, & *in cap. Inter cetera* 22. *caus.* 2. *quæst.* 4. ibi: *Porro juramentum non ob hoc fuisse institutum invenitur, ut esset vinculum iniquitatis*. Hinc *in cap. Non est obligatorium* 58. *de Regulis Juris in* 6. expresse dicitur: *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum*, & *cap. In malis promissis* 69. *de Regulis Juris etiam in* 6. præcise habetur: *In malis promissis fidem non expedit observari*.

17 Juramentum soli Deo factum de opere minus perfecto, & cujus oppositum est melius, sicut & juramentum Deo factum de re prorsus indifferente, non obligat; *Communis*, *arg. cap. Scripturæ* 4. *de voto*, ubi statuitur non obligare votum de re impeditiva majoris boni, & licite posse elici illud majus bonum, adeoque idem dicendum venit de juramento soli Deo facto, quod induit naturam voti & clare habetur *in cap. Pervenit* 3. *de jurejurando*, ubi expresse dicitur: *Non enim propositum aut promissum infringit qui in melius illud commutat*, & in ejus Summario dicitur: *Non pejerat, qui juramenti implementum in melius commutat*.

Juramentum autem factum homini, seu Ecclesiæ, vel alicui Communitati de re honesta, & licita semper obligat, neque in aliam quamvis meliorem rem solo jurantis arbitrio commutari potest; *Communis*, *arg. cap. Cum contingat* 28. *de jurejurando*, & *cap. Quamvis pactum* 2. *de pactis in* 6. ubi tamquam recepta Juris Canonici generalis Regula statuitur, quod *Juramentum homini præstitum necessario sit servandum, quotiescumque sine peccato, seu sine salutis æternæ dispendio, & sine alterius præjudicio servari potest*. 18

Ratio vero quare juramentum promissorium soli Deo factum de opere minus perfecto non obliget, sed possit solo jurantis arbitrio commutari in melius; Non sic autem juramentum promissorium factum homini, est, quia in juramento promissorio facto homini spectatur, quid illi gratius sit, unde mutari nequit in opus, quod absolute quidem melius sit, at ei, in cujus gratiam, seu utilitatem fuit factum, sit minus utile, vel acceptum, cum sic contentus esse non præsumatur. In juramento autem promissorio facto soli Deo spectatur, quid melius sit. Unde mutari potest in qualecumque opus melius, cum sic Deus præsumatur esse contentus; Layman *Theolog. Moral. lib.* 4. *tr.* 3. *cap.* 6. *num.* 6. Reiffenstuel *l.* 2. *decret. tit.* 24. *n.* 80. & alii passim. 19

Juramentum promissorium gravi & injusto metu extortum obligat, quando sine culpa servari potest, & a legitimo Superiore non relaxatur, sic v. g. qui juravit latroni inique exigenti pecunias soluturum, juramentum servare debet, nisi ei relaxetur; *Communis* cum S. Thoma 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *ad* 3. Pirhing. *l. c. num.* 69. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 100. Sanchez *lib.* 3. *in decalog. cap.* 11. *n.* 14. Layman *loc. cit. cap.* 7. *n.* 2. textu expresso *in cap. Si vero* 8. *de jurejurando*, ibi: *Si vero aliquis quemquam gravissimo metu sub Religione juramenti suum jus refutare coegerit, ipsumque sibi retinuerit, quia nos consulere voluisti an alter eorum, vel neuter id habere debeat; Duximus tibi respondendum, quod non est tutum quemlibet* 20

contra juramentum suum venire, nisi sit tale, quod servatum vergat in interitum salutis æternæ. Nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne auctores perjurii videamur, & ibidem statim subjungitur, quod ad coercendam iniquitatem perversorum, Romana Ecclesia consuevit a tali juramento absolvere, & in ejus Summario sic præcise dicitur: *Si juramentum per metum extortum servari potest sine interitu salutis æternæ, servandum est; Ecclesia tamen Romana consuevit a tali juramento absolvere*, & concordat *cap. Verum* 15. *de jurejurando*, & *cap. Ad audientiam* 4. *De iis, quæ vi metusve causa fiunt*.

21 Obligatio propria juramenti, prout procedit ex virtute Religionis, est omnino personalis solumque jurantem afficit, & non transit ad heredes, seu successores ejus; S. Thomas 2. 2. *q.* 98. *art.* 2. *ad* 4. Abbas *in cap. Veritatis* 14. *de jurejurando num.* 3. Covarruvias *in c. Quamvis pactum* 2. *de pactis in* 6. *part.* 1. §. 5. *n.* 4. Suarez *lib.* 2. *de jurament. cap.* 31. *num.* 12. Layman *loc. cit. cap.* 10. *num.* 7. Sanchez *lib.* 3. *in decalog. cap.* 13. *num.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 103. Pirhing *loc. cit. num.* 146. ubi testatur de communi. Et ratio est, quia tale juramentum est vinculum personale; Religio enim juramenti, ejusque obligatio, nonnisi propria voluntate suspici potest, adeoque non transit ad alias personas propria voluntate ad talis juramenti obligationem non concurrentes.

22 Et hoc stat, etiamsi quis pro se. & suis successoribus juraverit aliquid præstare, quia licet Successores in tali casu possint obligari vi pacti, seu promissionis ab alio acceptatæ, ut infra *num.* 24. dicetur, non tamen hi obligantur ex vi juramenti, adeo ut, si juramentum sui Antecessoris non servent, censeantur perjuri, quia obligatio juramenti, quæ oritur ex virtute Religionis, nonnisi propria voluntate suscipi potest, cum sit actio personalis; Abbas, Sanchez, Layman, Pirhing, Reiffenstuel *loc. cit.* & alii.

23 Unde si Rex v. gr. Episcopus, Canonicus, & hujusmodi ad Regnum, Episcopatum, Canonicatum, & hujusmodi admittuntur, sine ullo præstito juramento, non obligantur sub juramento ad servanda ea, quæ sui Antecessores servare jurarunt, & si ea transgrediantur, non evadunt perjuri, & per hoc omnes supradicti a principio sui Regni, Episcopatus, Canonicatus, & hujusmodi solent præstare proprium, ac personale juramentum; Silvester *verb. Juramentum.* 4. *quæst.* 3. Suarez, Sanchez, Pirhing, Reiffenstuel, Layman, aliique supracitati.

Obligatio juramenti proprie promissorii, seu firmatorii promissionis ab altero acceptatæ, vi pacti, seu ex virtute justitiæ transit ad heredes, aut successores ejus, cui juratum est; *Communis, arg. l. Veteris, Cod. de Contrahend. stipulat.* & *l. Si pactum* 9. *ff. de probationibus*, & *cap. Veritatis* 14. *de jurejurando*, in quo habetur: Vassallum, qui juravit Prælato fidelitatem, atque reverentiam, & obedientiam, eamdem etiam sine novo juramento debere Successoribus, quamvis eorum expressa mentio facta non fuerit. Unde recte dicunt communiter Doctores cum Innocentio, & Abbate *in cit. cap. Veritatis*, Covarruvias *in cit. part.* 1. §. 2. *num.* 7. Scaccia *lib.* 4. *de judiciis cap.* 2. *n.* 103. quod juramentum licet sit personale ex parte jurantis, tamen sit reale ex parte ejus, cui juratur, idest transitorium cum re, puta Dignitate, hereditate, sicuti explicant Abbas *in cit. cap. Veritatis num.* 3. Covarruvias *loc. cit. n.* 7. Layman *loc. cit. c.* 10. *n.* 5. *in fine*, & alii. 24

Juramenta possunt per potestatem dominativam irritari, seu annullari, non solum per accidens, & indirecte, idest ratione materiæ promissæ, & juratæ, quæ alterius potestati subjecta sit, sed etiam per se, & directe, idest ratione voluntatis jurantis, quæ alterius potestati subjecta sit, ut in Religioso, & impubere accidit. Sic colligitur ex *cap.* 30. *Numer.* & tenent S. Thomas 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 9. *ad* 9. S. Antoninus *p.* 2. *tit.* 10. *c.* 6. §. 2. Sanchez *lib.* 3. *moral. cap.* 19. *num.* 1. Silvester *verb. Juramentum* 3. *quæst.* 7. Sa *eod. verb. n.* 31. Layman *loc. cit. cap.* 11. *num.* 1. Sotus *lib.* 8. *q.* 1. *art.* 9. Toletus *lib.* 4. *cap.* 23. & alii passim. 25

Juramenta promissoria soli Deo facta irritari & annullari possunt per potestatem dominativam Patris, Prælati, Domini, Mariti, & hujusmodi: sic colligitur *ex cit. cap.* 30. *Num.* & tenent citati Doctores, & alii communiter apud Sanchez *cit. lib.* 3. *cap.* 19. *num.* 2. & Layman *loc. cit. num.* 2. Juramentum enim promissorium Deo factum nihil aliud est, quam votum juratum, adeoque sit, sicuti votum, ea tacita, & subintellecta conditione: *Salvo jure Superioris irritandi potestate præditi; argum. cap. Venientes* 19. & *cap. Ea te* 22. *de jurejurando*, & patet ex *dictis nu.* 7. quia juramentum accedens promissioni, seu voto, assumit naturam, & conditiones ejus, *cap. Quemadmodum* 25. *de jurejurando*. 26

Juramenta etiam homini præstita annullari, & irritari possunt per potestatem dominativam 27

Pa-

Patris, Prælati, Domini, Tutoris, Mariti, & hujusmodi, quoties voluntas jurantis, seu materia jurata est ipsis subjecta, vel præjudicans; *arg. cit. cap. Venientes* 19. *de jurejurando*, ubi statuitur, quod non valeat juramentum præstitum in præjudicium juris Superioris, & in juramento intelligatur semper Jus Superioris exceptum.

28 Unde Papa potest irritare, & annullare omnia juramenta edita circa Beneficia Ecclesiastica distribuenda, augenda, minuenda, quia super istis habet plenissimam potestatem; *capit. Licet* 2. *de præbend. in* 6. Item juramenta de non alienandis rebus Ecclesiæ, & alia hujusmodi, quæ sunt de materia subjecta dispositioni Papæ.

29 Ita Episcopus potest irritare ea Clericorum juramenta, quæ facta sunt circa res suæ dispositioni subjectas, ut v. g. Si Clericus juravit se vestes sacras commodaturum, aut tali loco non discessurum, donec debita solverit, vel quid aliud fecerit. Non enim ob id derogatur Juri Episcopi, quo minus ob justam causam eum ad se revocare possit, & inhibere, ne Sacras vestes commodet, & hujusmodi; Abbas *in cit. cap. Venientes* 19. *de jurejurando n.* 3. Layman *loc. cit. cap.* 11. *n.* 7. Sporer, & alii passim.

30 Item Superior Regularis posset irritare, & annullare juramenta suorum subditorum, quia ob emissum votum obedientiæ, eorum voluntas est omnimode Superiori subjecta, nec habent velle, nec posse, Sanchez *cit. lib.* 3. *cap.* 19. *num.* 3. Layman *loc. cit. num.* 2. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 2. *num.* 1715. Sporer, & alii passim.

31 Item Pater, ac Tutor irritare potest omnia pacta jurata impuberis, quia ob ætatis imbecillitatem, etiam ejus voluntas, & obligationes alienæ potestati subjecta sunt; Covarruvias *in cap. Quamvis part.* 3. §. 1. *num.* 6. Gunez *Resolut. cap.* 15. *n.* 18. Suarez *lib.* 2. *cap.* 38. *n.* 12. Lessius *lib.* 2. *c.* 42. *n.* 61. Layman *loc. cit. n.* 2. & alii plures.

32 Item Dominus irritare potest promissiones juratas servi sui, Maritus promissiones juratas Uxoris, & contra Uxor promissiones juratas Mariti, si juramenta illis præjudicent, aut sint de materia illis subjecta; Layman *loc. cit. n.* 2. Felix Potestas *loc. cit. nu.* 1716. Suarez, Sporer, Azorius, & alii passim.

33 Juramentum autem hominis, cujus voluntas, & materia jurata non est alteri subjecta, nec præjudicans, quando ab eo, cui est præstitum, acceptatum est, non potest ordinarie remitti, relaxari, irritari; nec dispensari, nec etiam in melius commutari sine consensu ejus cui præstitum est; *Communis* cum S. Thoma 2. 2. *q.* 89. *art.* 9. *ad* 3. Laym. *loc. cit. c.* 11. *num.* 5. & ratio est, quia tali juramento est jam acquisitum Jus homini, cui præstitum est, unde tali Jure, sicuti & aliis bonis privari non potest.

Notanter vero dicitur *ordinarie*, quia dantur aliqui casus, in quibus potest relaxari etiam tale juramentum. Primo, si bonum commune Ecclesiæ talis juramenti relaxationem exigat, quia per *text. in cap. Bonæ memoriæ* 3. *de postulat. Prælator. l. Actione* 61. §. 1. *ff. Pro socio, cum similibus*, bonum commune prævalet bono particulari, seu privato, & tale juramentum relaxare maxime pertinet ad Summum Pontificem, ut cum S. Th. 2. 2. *q.* 89. *art.* 9. *ad* 3. docet Communis Doctorum. Interdum tamen potest etiam Episcopus juxta qualitatem causarum, & personarum relaxare juramentum alteri præstitum, v. gr. non accusandi, non denunciandi, & hujusmodi, si bonum commune suæ Diœcesis id postulet, Suar. *lib.* 2. *de jurament. cap.* 4. *num.* 5. Silvester *verb. Juramentum* 5. *q.* 3. Laym. *loc. cit. c.* 11. *num.* 5. Pirhing. *lib.* 2. *decretal. tit.* 24. *n.* 154. & indicat etiam S. Thomas *l. cit.* ubi dicit, quod id maxime pertinere videtur ad potestatem Papæ, adeoque censent posse interdum juxta qualitatem causarum, & personarum fieri etiam ab Episcopo. Secundo in pœnam criminis commissi ab eo, cui præstitum est juramentum, textu claro *in cap. Nos Sanctorum* 4. *& cap. juratos* 5. *caus.* 15. *qu.* 6. ubi donec excommunicati resipiscant, absolvuntur a juramento fidelitatis, qui illud ipsis præstiterunt. Tertio ratione gravis injuriæ, quam jurans sit passus ab eo, qui juravit, seu ab aliis ejus adhærentibus, eo quod per dolum, vim, vel metum injuste incussum, vel læsionem valde enormem juramentum, seu contractus juramento confirmatus, sit extortus, *capit. Auctoritatem* 2. *caus.* 15. *quæst.* 6. *cap. Verum* 15. *de jurejurando*. Sanchez *lib.* 3. *in decalog. cap.* 26. *n.* 26. Suarez *lib.* 2. *de juramento cap.* 21. *num.* 6. Layman *loc. cit. n.* 5. Pirhing *loc. cit. num.* 115. qui ex communi dicunt tunc tale juramentum posse etiam relaxari ab Episcopo, vel alio Prælato quasi Episcopalem jurisdictionem habente. Vide verb. *Votum art.* 3. *n.* 125. 34

Relaxare juramenta directe, idest per modum absolutionis, vel dispensationis pertinet ad solos Superiores, seu Judices Ecclesiasticos, 35

quia est actus jurisdictionis spiritualis, cum juramentum sit vinculum spirituale; ideoque ad solam potestatem spiritualem spectat illud dissolvere. Relaxare autem juramenta indirecte idest ratione materiæ, vel supplendo vicem ejus, cui juratum est, & qui remittere debeat, & nolit, potest pertinere etiam ad judices Laicos. Si enim ille, cui juratum est per metum, vim, vel dolum, tale Juramentum remittere debeat, & nolit remittere, tunc Judex sæcularis loco, & nomine illius, quamvis retinentis, illud remittere potest, quia, quando subditus tenetur præstare consensum ad aliquem actum, & renuit, potest Judex sæcularis illud præstare, & supplere ejus consensum, & eo invito id præstare, quia in tali casu factum Judicis reputatur factum partis, ut docent Doctores *in leg. Si ob causam*, *Cod. de evictione.* Et sic tenent Suarez *lib.* 2. *de jurament. c.* 41. *num.* 16. Sanchez *lib.* 3. *c.* 22. *num.* 13. Layman *loc. cit. capit.* 12. *num.* 9. Pirhing *loc. cit. numer.* 159. Guttierez, & alii.

36 Placet hic subnectere formulam juramenti præstandi ab Abbatibus, aliisque monasteria, seu Ecclesias habentibus cum jurisdictiune quasi episcopali, & territorio separato, quam præscripsit Benedictus XIV. tom. 1. sui Bullarii Constitut. 7. incip. *Quod sancta* §. 11. & est talis:

„ Ego N. ab hac hora in antea fidelis & „ obediens ero B. Petro Apostolo, Sanctæque Romanæ Ecclesiæ & Domino Nostro „ Domino N. Papæ N. suisque Successoribus „ canonice intrantibus. Non ero in consilio, „ aut consensu, vel facto, ut vitam perdant, „ aut membrum, seu capiantur mala captione, aut in eos violenter manus quomodolibet ingerantur, vel injuriæ aliquæ inferantur quovis quæsito colore. Consilium vero, „ quod mihi credituri sunt, per se, aut nuncios suos, seu literas, ad eorum damnum, „ me sciente, nemini pandam. Papatum Romanum & Regalia S. Petri adjutor eis ero „ ad retinendum & defendendum, salvo meo „ ordine, contra omnem hominem. Legatum „ Apostolicæ Sedis in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus „ adjuvabo. Jura, honores, privilegia, & auctoritatem S. R. E., Domini Nostri Papæ, „ & Successorum prædictorum conservare, defendere, augere, & promovere curabo. Neque ero in consilio, vel facto, seu tractatu, in quibus contra ipsum Dominum Nostrum, vel eamdem Romanam Ecclesiam „ aliqua sinistra, vel præjudicialia personarum, juris, honoris, status, & potestatis „ eorum machinentur. Et si talia a quibuscumque tractari, vel procurari novero, impediam hoc pro posse: & quanto citius potero, significabo eidem Domino nostro, vel „ alteri, per quem possit ad ipsius notitiam „ pervenire. Regulas Sanctorum Patrum, decreta, ordinationes seu dispositiones, reservationes, provisiones, & mandata Apostolica totis viribus observabo, & faciam ab „ aliis observari. Hæreticos, Schismaticos, & „ Rebelles eidem Domino Nostro, vel Successoribus prædictis pro posse persequar, & „ impugnabo. Sacras B. B. Apostolorum memorias singulis trienniis (seu quinquenniis) „ personaliter, ac per me ipsum visitabo, & „ Domino nastro, successoribusque præfatis rationem reddam de commisso mihi munere, „ deque rebus omnibus ad mei Monasterii, „ seu Ecclesiæ statum, ad Cleri & populi disciplinam, animarum denique, quæ meæ fidei creditæ sunt, salutem quovis modo pertinentibus, & vicissim Mandata Apostolicæ „ humiliter recipiam, & quam diligentissime „ exequar: Quod si legitimo impedimento detentus fuero, prædicta omnia adimplebo per „ certum Nuncium ad hoc speciale mandatum „ habentem de gremio conventus Monasterii „ mei (seu Capituli Ecclesiæ meæ) aut alium „ in Ecclesiastica dignitate constitutum, seu „ alias Personatum habentem, aut, his mihi „ deficientibus, per aliquem alium Presbyterum sæcularem, vel Regularem spectatæ probitatis & religionis, de supradictis omnibus „ plene instructum. De hujusmodi autem impedimentis docebo per legitimas probationes ad S. R. E. Cardinalem Congregationis Sac. Concilii Præfectum per dictum Nuncium transmittendas. Possessiones vero ad „ Monasterium meum pertinentes non vendam, nec donabo neque impignorabo, nec „ de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, etiam cum consensu Conventus Monasterii mei, inconsulto Romano Pontifice. Et „ si ad aliquam alienationem devenero, pœnas in quadam super hoc edita Constitutione contentas, eo ipso incurrere volo. Sic „ me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia. „ Sic *ibi* ad litteram.

Alia ad rem. Vide verb. *Votum*, cum ea, 37 quæ dicuntur, & resolvuntur de Voto, possint proportionaliter dici, & resolvi de juramento.

Addi

Additiones ex aliena manu.

38 Tres hic quæstiones non intempestive sunt discutiendæ; Prima est, *quatenus juramenta actibus invalidis adjecta vigorem in praxi habeant?* Altera, *an ex tali juramento hodie detur actio?* Et tertia, *an ex juramento defuncti teneantur Heredes*. *Ad primam* quæstionem quod attinet: pro ejus recta resolutione distinguen-
39 dæ sunt plures species. Sunt enim actus a Legibus absolute prohibiti. Sunt actus, qui non dependent a libero contrahentium arbitrio. Sunt actus, qui Tertii præjudicium concernunt. Sunt demum actus, qui non valent in favorem Agentium, valere tamen possunt, si ab eo cujus interest non impugnantur.

40 Actus absolute prohibiti per juramentum confirmari nequeunt, propterea quod positi il non sunt in arbitrio paciscentium, nec possunt pactis privatorum tolli; præsertim si conti-
41 neant speciem delicti. Idque non solum de iis actibus intelligendum, qui juri divino vel naturæ sunt contrarii, sed & quod jus canonicum, vel civile absolute prohibuit utilitatis
42 publicæ gratia. Atque hinc est, quod Clerici ne accedente quidem juramento jurisdictionem
43 prorogare queunt, *cap.* 12. *de Judiciis*. Absolute enim hæc protogatio prohibita est. Vide alia exempla, quæ suppeditat jus canonicum *cap.* 18. *de testib.* & *cap.* 4. *de testib. cogend.* & *cap.* 7. *de pignor.*

44 Neque per juramentum confirmantur actus, qui a libero contrahentium arbitrio non dependent. Sic is, qui venditionem contrahit, pactumque juratum addit, ne unquam pretium exigatur, & tamen venditio omnino maneat,
45 nihil agit, cupitque contradictoria. Nec societas est, ita inita, ut ad alterum omne lucrum perveniret, ad alterum omne damnum, si vel maxime juramentum intervenisset; Vide Seraphinum de Seraphinis *de privileg. juramenti privileg.* 130. *n.* 6.

46 Nota vero, quod actus, quibus certæ solemnitates sunt præscriptæ, ob earum defectum nulli quidem sunt, sed non ita paciscentium arbitrio exempti, ut eosdem sine solemnitatibus peractos servare haud possint si velint;
47 Atque ideo actus hujusmodi per juramentum confirmantur, supplente ipso juramento defectum solemnitatum; Benckendorff. *ad Seraphinum de Privil. jurament. lib.* 1. *cap.* 25. *num.* 117.

48 Variæ hinc oriuntur conclusiones. Transactio, quæ, non inspectis tabulis de iis quæstionibus, quæ ex Testamento dependent, facta est, non subsistit; accedente juramento valet, ut, quidquid contradicat Seraphinus *de Privileg. Jurament. privileg.* 100. *num.* 5. firmat Benckendorff. *cit. loc. n.* 2. Pariter Trans- 49
sactio de alimentis Testamento relictis sine Prætoris decreto, & causæ cognitione facta, nulla est; at sustinetur si accedat juramentum; Facchin. *lib.* 3. *controv. jur. cap.* 21. Celer. *de aliment. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 24. Donatio de- 50
mum excedens 500. solidos sine insinuatione irrita est, at munita juramento valida est; Seraphin. *de privileg. jurament. fere per tot. ibique* Benckendorff. *n.* 3.

Actus tertii præjudicium concernentes per 51
juramentum non confirmantur. Atque hinc sponsalia posteriora licet juramento munita subsistere nequeunt in præjudicium priorum publicorum, si insistat prior sponsa juri suo. Et 52
renunciatio jurata S. C. Macedoniani valet in liberorum præjudicium, non item Patris, in cujus favorem primario hoc S. C. introductum est.

Reliquum est, ut differamus de actibus il- 53
lis, qui non valent in favorem agentium, possunt tamen valere si non impugnentur ab eo, cujus interest. Hos autem per juramentum ju- 54
re canonico confirmari, notio notius est. Quo fit, ut alienatio fundi dotalis jure civili non subsistat, si vel maxime uxor consentiat, valeat tamen jure canonico, interveniente juramento; *cap.* 28. *de jurejur.* & *cap.* 2. *eod. tit. in* 6. Vide aliud exemplum *in cap.* 2. *de pactis in* 6.

Pergimus ad secundam quæstionem, an ex 55
juramento detur hodie actio. Sunt qui tenent, jurantem ad servandum juramentum obligari ex *virtute Religionis*, ut tamen nulla alteri acquiratur actio in foro externo; Confer Wiestner *instit. jur. con. lib.* 2. *tit.* 24. *num.* 78. At 56
dari ex juramento actionem dicendum est, attento *c.* 9. *de arbitr.* tum *c.* 28. *de jurejurand.* Consule Bohemerum *in Decretal. lib.* 2. *tit.* 24. §. 34. & *plur. seqq.*

Tertia & ultima quæstio est; an heredes ex 57
jurejurando defuncti teneantur? At si ex jurejurando datur actio, facile est dignoscere, obligari heredes ex jurejurando defuncti. Tametsi enim quoad *reatum perjurii* juramentum Defuncti haud transeat in heredes, ipsa tamen obligatio, quæ in persona Defuncti robur propter jusjurandum accepit, impugnati minime potest ab heredibus, quippe qui obligati sunt ad factum Defuncti præstandum.

JURISDICTIO.

1 Jurisdictio dicta est a jure dicendo secundum æquitatem, jurisque Regulas, tamquam præcipuo publicæ potestatis officio, ut colligitur *ex l. 1. ff. De jurisdiction. omn. Judicum*, *& ex l. 1. §. Damnamus, ff. De suspectis Tutoribus*.
2 Hinc jurisdictio definitur, quod sit *Facultas alicujus habentis publicam auctoritatem, & eminentiam super alios ad eorum regimen, & gubernationem; Est in re communis*.

3 Jurisdictio dividitur primo in Ecclesiasticam, & Civilem. *Jurisdictio Ecclesiastica* est illa, quæ circa causas ad Dei cultum, spiritualemque animarum salutem pertinentes versatur. Et hæc exercetur, nedum in Foro externo, sed etiam in Foro interno, seu conscientiæ, & Sacramentali. *Jurisdictio Civilis, seu politica* est illa, quæ circa causas sæculares, & profanas versatur, & temporalem Reipublicæ gubernationem respicit. Et hæc exercetur solummodo in Foro externo.

4 Jurisdictio dividitur secundo in voluntariam, & contentiosam. *Jurisdictio voluntaria* est illa, quæ exercetur solum in volentes, & ad hanc in Civilibus spectat manumissio, & adoptio juxta *l. 2. ff. de Officio Proconsulis*. In Ecclesiasticis autem ad hanc spectant, Ordinatio, Consecratio, Benedictio, Absolutio, Dispensatio, Beneficiorum Collatio, & hujusmodi, ut notant Doctores *in cap. Decernimus 2. de judiciis*, & apud Barbosam *de Offic. & potest. Episcop. part. 3. alleg. 126. num. 4. Jurisdictio contentiosa* est illa, quæ exercetur in invitos v. g. in jus vocando, puniendo, & alia hujusmodi exercendo, quæ expediri non possunt, nisi Judice pro tribunali sedente, seu quando inter duos, pluresque contenditur; *arg. l. Inter stipulantem §. 2. ff. De verb. oblig.* ibi: *Judicium autem etiam in invitum redditur*, & amplius declarat Glossa *in cit. l. 2. ff. de Officio Proconsulis, verb. Contentiosam*.

5 Jurisdictio voluntaria differt a contentiosa, nedum ex dictis, quia voluntaria solum in volentes exercetur, unde etiam nomen accepit, & contentiosa etiam in invitos exerceri potest in Judicio, unde a contentione partium inibi contendentium nomen desumpsit; Sed etiam differt, quia voluntaria jurisdictio extra proprium Territorium valide, & plerumque etiam licite exercetur, dispensando v. gr. cum subditis in eorum votis & juramentis, absolvendo a Censuris, & peccatis, assistendo eorum matrimoniis, legitimando, adoptando, delegando, & hujusmodi: Cum enim ad voluntariæ jurisdictionis exercitium non requiratur strepitus, seu processus judicialis, nec opus sit Judicem pro Tribunali sedere, ideo nulla infertur injuria judici, in cujus Terrio, seu Diœcesi tales privatim actus exercentur, ut docent communiter Doctores *in cit. l. 2. ff. De Officio Proconsulis, & in cap. Nevit 7. de Officio Legati*. Jurisdictio autem contentiosa, utpote quæ causas, tum Civiles, tum criminales definire debet cum strepitu, seu processu Judiciali pro tribunali sedendo, exerceri non potest extra proprium Territorium sine expresso, vel tacito consensu Judicis illius loci, ipsarumque partium contendentium: *Cum*, ut expresse dicitur *in c. Ut animarum periculis 2. de Constitutionibus in 7. Cum extra Territorium jusdicenti non pareatur impune*, & ita *ibi* Doctores communiter.

Jurisdictio dividitur tertio in Ordinariam, & Delegatam. *Ordinaria* est illa, quæ cuipiam jure proprio, seu ratione Officii, aut Dignitatis suæ ex Lege, Canone, vel Consuetudine competit. *Delegata* est illa, quam quis non habet jure proprio, sed solum ex commissione alterius, cujus vice fungitur. Sic colligitur *ex l. More majorum, & l. Et quia, ff. de jurisdict. omn. Judic.* ubi is censetur habere jurisdictionem ordinariam, ac delegare posse, *qui eam suo jure, non alieno beneficio habet*. 6

Jurisdictio dividitur quarto in imperium, & simplicem jurisdictionem. *Imperium* est jurisdictio, quæ nobili Judicis officio exercetur: *Officium* autem *nobile* Judicis est illud, quod non deservit, nec alligatur alicui actioni, sed Judex motu proprio, sive ex officio ex se, & non adductus a partibus, procedere potest ad crimina punienda, beneficia, privilegia conferenda, & hujusmodi, juxta *c. Qualiter, & quando 14. de accusationibus*. *Simplex jurisdictio* est, quæ exercetur Judicis Officio mercenario: *Officium* autem *mercenarium Judicis* est illud quod deservit, & alligatur actioni intentæ per partem; Judex enim habens simplicem jurisdictionem non potest motu proprio, sive ex officio ex se procedere ad causas, & lites civiles, sed solum ad instantiam Actoris. Unde talis Judex, si partes instent, debet procedere, & sententiam ferre, nec potest ipsas partes ad compositionem compellere, & si partes desistant, debet, & ipse a tela judiciaria desistere; sic ex Bartolo *in l. 1. & l. Imperium* 7

rium 3. de Jur. omnium Judicum, Abbate in cap. Quod sedem 10. de Officio Judicis Ordinarii num. 5. Durand. in spec. tit. de jurisd. omnium jud. num. 10. Molina tr. 5. de justitia n. 1. 2. & seq. Layman Theol. Moral. lib. 1. tr. 4. cap. 5. num. 7. Pirhing. lib. 1. decretal. tit. 31. num. 3.

8 Imperium dividitur in merum, & mixtum. *Merum imperium* est jurisdictio, quæ exercetur Judicis officio nobili publicam utilitatem respiciente, cujus actus sunt leges concedere, malefactores punire, & hujusmodi. *Mixtum imperium* est jurisdictio, quæ nobili judicis officio privatam utilitatem respiciente, exercetur, & ejus actus sunt, Tutores dare, mittere in possessionem, restituere in integrum, & hujusmodi. Imperium merum appellatur alio nomine *Jurisdictio alta*, seu *Summa*. Imperium Mixtum alio nomine dicitur *Jurisdictio bassa*, seu *inferior*, quæ competit cuilibet Magistratui, licet non semper quoad omnes actus. Sic *ex citatis Doctoribus*.

9 Imperium merum, juxta jus Civile tribus veluti gradibus distinguitur. Primus, seu supremus continet pœnas mortis naturalis, ut combustionis, Rotæ, decapitationis, & hujusmodi. Secundus complectitur pœnam mortis civilis, ut deportationis in insulam, Relegationis, seu Banni Regii, vel Imperialis. Tertius respicit pœnas non capitales tum corporis afflictivas, tum famosas, ut amputationis manuum, fustigationis, sistentiæ ad numellas, & hujusmodi. Engel *tit. de Officio Judicis n.* 1. Christophorus Chlingensperger *lib.* 1. *Collegii Instit. Justinian. tit.* 20. *q.* 6. Reffenst. *lib.* 1. *decret. tit. n.* 29. 22. & alii.

10 Imperium merum datur etiam de Jure Canonico. Ita Glossa magna, & Abbas *in cap. Quod sedem* 10. *de Officio Ordinarii n.* 5. Engel *eod. tit. n.* 12. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 25. & 26. Pirhing *loc. cit. num.* 3. & alii passim. Hinc de jure Canonico ad primum gradum imperii meri spectat *Gladius spiritualis*, scilicet potestas excommunicandi, quæ pœnis capitalibus comparatur, textu expresso *in cap. Per venerabilem* 14. *Qui filii sunt legitimi* §. *Sunt autem*. Item potestas degradandi, & tradendi Curiæ sæculari, juxta Glossam *in cap. Quod Sedem* 10. *verb. Committere ante finem*, *de Officio Ordinarii*, quod æquiparatur ultimo supplicio, ut recte notat Innocentius *in cap. Qualiter*, & *quando* 24. *de accusationibus*, & alii passim. Ad secundum gradum spectat potestas relegandi, subjiciendi torturæ, perpetuis carceribus mancipandi, verberandi flagellis citra mortem, vel mutilationem, & hujusmodi. Ad tertium gradum spectat potestas leniter coercendi in corpore, carcerandi ad tempus, imponendi mulctam pecuniariam, & hujusmodi. Sic *ex citatis Doctoribus*.

Jurisdictio ordinaria tribus modis acquiri potest, scilicet; Vel ex privilegio Supremi Principis concesso Dignitati, seu Personæ; Vel a Lege, seu Canone; Vel ex Consuetudine legitime præscripta; *cap. Duo simul* 9. *de Officio Ordinarii*, Imola *ib. num.* 1. Durand. in *spec. tit. de Offic. Vicarii* §. 2. *num.* 1. Pirhing *loc. c. num.*. 5. & alii passim. Et quidem ex privilegio Supremi Principis Ecclesiastici, scilicet a Summo Pontifice constituuntur Judices Ordinarii; Legati, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, Officiales Sedis, seu Curiæ Romanæ, ut Vicecancellarius, Camerarius, & alii hujusmodi. Et a Supremo Principe Sæculari, scilicet Imperatore, Rege, & hujusmodi constituuntur Duces, Marchiones, Comites, aliique Provinciarum, aut locorum Gubernatores, Magistratus, & hujusmodi, qui omnes gaudent jurisdictione ordinaria. *Communis*. A Lege, seu Canone constitui censentur Judices ordinarii, qui secundum præscriptum Legis, aut Canonis, vel ab homine publicam potestatem habente, vel ab Universitate, seu Collegio, vel Capitulo per electionem constituuntur. Sic quilibet ab Universitate, Collegio, Capitulo, Congregatione, & hujusmodi electus legitime & canonice in Rectorem, & Præfectum, seu Superiorem ejusdem, ut illi per modum capitis præsit, habet jurisdictionem ordinariam erga suos subditos in caussis spectantibus ad Universitatem, Collegium, Capitulum, Congregationem, & hujusmodi. *Communis*. Et Episcopus etiam creando Vicarium Generalem, facit ipsum Judicem Ordinarium, cum Vicarius Generalis gaudeat auctoritate ordinaria, ut dicetur infra *sub num.* 15. Ex Consuetudine legitime præscripta censentur constitui Judices Ordinarii, qui per tempus legitimum, scilicet 40. annorum cum propria bona fide, & etiam scientia, & patientia eorum, contra quos præscripserunt, tali jurisdictione usi sunt, quia consuetudo legitime præscripta tribuit jurisdictionem ordinariam; *cap. simul* 9. *De Officio Ordinarii*, & *cap. Cum contingat* 13. *de foro competente*, & ibi Glossa *verb. Maxime*, & Canonistæ communiter; sicuti etiam tenent communiter Legistæ *in l. Imperium* 3. *ff. De jurisdictione omnium Judicum*.

Vicarius Generalis Episcopi habet jurisdictionem 15

nem Ordinariam, & non Delegatam. Ita colligitur *ex cap. Non putamus 2. de consuetudine in 6. ex cap. Romana 3. §. 1. de appellat. in 6.* ac tenet expresse Glossa *in cit. c. Romana, verb. Generaliter*, & alia Glossa *in cap. Licet 2. verb. Officialem, de Officio Vicarii in 6.* Abbas *in cap. Quoniam 14. num. 11. de Officio Delegati, & cap. Decernimus, num. 12. de Judiciis*, Felinus *in Rubric. de Officio Delegati num. 4.* Sperellus *decis. 97. Fori Ecclesiastici num. 3.* Maranta *in Speculo aureo part. 4. dist. 5. num. 12. & 13.* Covarruvias *lib. 3. Variar. resolut. cap. 20. n. 4. & Pract. Quaest. cap. 4. num. 8.* Mascardus *de probationibus conclus. 1413. num. 9. & 32.* Nicolaus Garcias *de Beneficiis part. 5. cap. 8. n. 21.* Sbrozius *de Officio Vicarii lib. 2. quaest. 55.* Bernardus Sannig *de Officio Vicarii cap. 4. num. 5.* Pirhing *eod. tit. num. 35.* Reiffenstuel *ib. a num. 91. ad 101.* ubi late id probat, & solvit argumenta contraria, Sanchez *lib. 3. de Matrimonio disp. 29. num. 2. 3. & sequent.* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part. 3. allegat. 54. num. 26.* ubi innumeros alios citat pro hac sententia, & *a num. 37. ad 46.* ubi solvit omnia argumenta contrariae sententiae, cujus Patronos varios cum suis argumentis citat, & adducit *a num. 30. ad 37.* & sic tenet etiam Sacra Rota recentior *part. 4. tom. 1. decis. 614. n. 2. & ead. part. 4. tom. 2. decis. 48. num. 10.* Vide verb. *Vicarius Generalis art. 1. num. 41.*

16 Et ratio nostra est, quia Jurisdictio, quae a Lege, seu Canone ratione Officii, seu Dignitatis alicui conceditur, est Ordinaria, *l. More Majorum; & l. Et quia, ff. De Jurisdiction. omn. Judic.* Vicarius autem Generalis Episcopi habet Jurisdictionem a Canone, & ratione sui Officii sibi concessam; *cap. Licet 2. de Officio Vicarii in 6.* cum similibus, & notat Glossa *in d. c. Licet, verb. Officialem* plura Jura adducens, adeoque &c. Tum quia idem est Tribunal, seu Auditorium, eademque Jurisdictio Episcopi, & Vicarii sui Generalis, textu expresso *cap. Non putamus 2. de consuetud. in 6.* ibi: *Dum sit idem Auditorium utriusque; & in cap. Romana 3. de appellationibus eod. in 6.* ibi: *Cum unum & idem Consistorium, seu Auditorium sit censendum.* Jurisdictio autem Episcopi est ordinaria, *cap. Cum Episcopus 7. de Officio Ordinarii in 6.* adeoque etiam ordinaria erit illa sui Vicarii Generalis. Tum etiam quia si jurisdictio Vicarii Generalis non esset ordinaria, sed delegata, daretur appellatio ab ipso ad Episcopum, cum a delegato detur appellatio ad Delegantem, textu expresso *in c. Super quaestionum articulis §. Porro 27. de offic. Delegati* cum similibus; Atqui a Vicario Generali non datur appellatio ad Episcopum, textu clarissimo *ib. cit. c. Non putamus 2. de consuetud. in 6.* addita ratione: *Ne ab eodem ad se ipsum (cum sit idem Auditorium utriusque) appellatio interposita videatur; & in cit. cap. Romana 3. §. 1. de appellat. eod. in 6.* ibi: *Ne ab eisdem ad se ipsos interponi videatur*, adeoque &c.

Nec valet objicere, quod Episcopus instituat, seu constituat sibi Vicarium Generalem, & possit ipsum quoties voluerit amovere; 17
adeoque ejus Jurisdictionem non esse ordinariam, cum jurisdictio ordinaria sit perpetua, & neque mortuo concedente expiret, ut patet *ex c. Legatos 2. de Officio Legati in 6.* Non valet, inquam, quia eo ipso, quod quis instituitur Vicarius Generalis ab Episcopo, Jus tribuit ipsi jurisdictionem, & quidem immediate, *arg. c. Licet 2. de Officio Vicarii in 6.* & notat Barbosa *cit. allegat. 54. n. 44.* Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 29. n. 13.* Fagnan. *in c. Quod nobis 2. de Clandestina desponsat. n. 45.* & alii. Quamvis enim Episcopus mediet quasi nominans, & instituens, non tamen mediat quasi dans jurisdictionem. Nec obstat, quod Jurisdictio Vicarii Generalis ad nutum Episcopi sit revocabilis, quia id non fit ex eo, quod Jurisdictio illa non sit ordinaria, sed quia Vicarius consequitur eam a Lege mediante nominatione Episcopi: Cum igitur hanc nominationem possit Episcopus revocare, sublato antecedente, necessario tollitur & consequens. Simile enim quid contingit in Judicibus, qui ordinariam habent jurisdictionem, non obstante, quod eorum Jurisdictio cesset statim ac per Superiorem a suis officiis amoventur, & ad ipsa officia a tali Superiore, seu Principe fuerint nominati & deputati. Et quamvis Jurisdictio ordinaria sit perpetua, quando inest primario, & per se in Jusdicente, non tamen perpetua est ea Jurisdictio ordinaria, quae in ipso inest solum secundario, & accessorie ad aliam ordinariam, cui cohaeret, uti est Jurisdictio ordinaria Vicarii Generalis cohaerens jurisdictioni ordinariae Episcopi; & hoc patet exemplo Legati Proconsulis, qui, moriente Proconsule, cessat, & amittit non solum jurisdictionem, quae a Proconsule mandatur, de qua *in Leg. Legati 13. de Officio Proconsulis*, sed & dationem Tutoris, quae tamen non ex mandato Proconsulis, sed proprio Jure ex Legislatione eidem competit, juxta *leg. 1. vers. Legatus quoque, ff. de Tutoribus, & Curatoribus, l. Et*

Lega-

Legati 15. *juncta Glossa de Officio Proconsul.*
Sic Barbosa *cit. alleg.* 54. *n.* 44. Sanchez *cit.*
l. 3. *de Matrimon. disp.* 29. *n.* 13. Reiffenstuel
lib. 1. *decret. tit.* 18. *n.* 100, Quintanadv. *lib.*
2. *de jurisd. n.* 14. & alii.

18 Jurisdictio quoque Vicarii Capitularis, sede
vacante, est ordinaria, statim enim ac ipse
eligitur, a Jure transit in eum tota jurisdictio
ipsimet Capitulo competens, adeo ut non sit
necessaria specialis commissio, cum Conc. Tri-
dent. *sess.* 24. *c.* 16. *de Reform.* arctaverit Ca-
pitulum ad constituendum Vicarium, qui ju-
risdictionem suam administret. Martha *de ju-
risdict. part.* 2. *cap.* 30. Marchettus *in praxi
Vicarii Capitularis par.* 2. *tit.* 12. *n.* 35. Aloy-
sius Riccius *in Praxi aurea par.* 2. *resolut.* 90.
n. 1. Sanch. *lib.* 3. *de Matrimonio disp.* 29. *n.* 4.
Reiffenst. *loc. cit. n.* 97. Guttier. *de Matrimo-
nio cap.* 66. *n.* 13. Rota recentior *par.* 4. *tom.* 2.
dec. 48. *num.* 10.

19 Jurisdictio ordinaria primario, & per se in-
existens in Jusdicente non extinguitur morte
concedentis, v. g. Papæ; *cap. Legatos* 2. *de*
20 *Officio Legati in* 6. cum similibus. Jurisdictio
autem delegata expirat, si delegans, re inte-
gra, moriatur; *c. Relatum* 19. *c. Gratum* 20.
cap. Licet undique 30. *de Officio Judicis Dele-*
21 *gati, Et quia, ff. de jurisd. omn. Judic.* Et
ratio disparitatis est, quia concessio jurisdi-
ctionis ordinariæ est gratia facta ipsi, cui con-
ceditur, cum talis in Dignitate constituatur,
gratia autem facta non expirat morte conce-
dentis etiam re integra, textu expresso. *in c.
Si cui* 36. *de prabend. in* 6. ibi: *Hujusmodi
concessio* (*quam, cum specialem gratiam continent,
decet esse mansuram*) *non expirat etiam re inte-
gra per obitum concedentis.* Econtra vero Juris-
dictio delegata non est gratia facta ipsi Dele-
gato, sed quoddam mandatum de facienda ju-
stitia alteri, mandatum autem expirat morte
mandantis re adhuc integra; *l. Mandatum, Cod.
Mandati, & cap. Licet undique* 30. *de offic. Ju-
dicis delegati*, ibi: *Mandatum hujusmodi re in-
tegra morte mandatoris expiravit*; Reiffenst. *loc.
cit. tit.* 29. *n.* 51. Sanchez *lib.* 3. *de Matrimon.
disp.* 22. *n.* 55. & 57. cum aliis.

22 Apostoli omnes immediate a Christo, &
non mediante Petro, acceperunt suam Juris-
dictionem; vide *verb. Apostolus a n.* 6. *ad* 11.
23 ubi late de hoc. Episcopi jurisdictionem ha-
bent mediante Papa; Jurisdictio enim habita
ab Apostolis immediate a Christo fuit solum-
modo personalis, & extraordinaria propter ne-
cessitatem illius temporis, & primæ fundatio-
nis Ecclesiæ, adeoque in se ipsis terminatu-
ra nec transitura ad suos successores, quales
sunt Episcopi Papa inferiores. Melchiades Pa-
pa *in Epistola decretali*, Anacletus Papa *cap.
In novo* 2. *dist.* 21. & *c. Sacrosancta* 2. *dist.* 22.
Bellarmin. *de Pontifice lib.* 4. *c.* 2. Barbosa *de
Offic. & potest. Episcop. par.* 1. *tit.* 1. *c.* 1. *a
n.* 18. & alii passim.

Confessarii Regulares Ordinum Mendican- 24
tium, & aliorum exemptorum communican-
tium cum ipsis in privilegiis habent immedia-
te a Papa jurisdictionem in quosvis Christifi-
deles, supposita tamen approbatione Episcopo-
rum. *Clementina Dudum, de sepulturis*, &
sic declarasse etiam Sacr. Congreg. Concilii
testatur Fagnan. *in cap. Omnis, de pœnitentiis,
& remissionibus num.* 79. vide verb. *Approbatio
art.* 1. *n.* 42.

Jurisdictio, seu potestas jurisdictionis neces- 25
sario requiritur in Confessario, & absolutio
data a Sacerdote sine jurisdictione est nulla;
vide verb. *Confessarius art.* 1. *num.* 6. *ad* 10.
Defectu jurisdictionis simplex Sacerdos non ap- 26
probatus neque valide potest absolvere a pec-
catis venialibus, aut mortalibus alias confes-
sis; vide *d. verb. Confessarius a n.* 11. *ad* 12.
Possunt tamen simplices Sacerdotes in articu- 27
lo mortis absolvere nedum a venialibus, &
mortalibus alias confessis; sed insuper a qui-
busvis casibus, & censuris etiam reservatis;
pro tali enim casu Ecclesia dat jurisdictionem
omnibus Sacerdotibus etiam degradatis, ex-
communicatis vitandis, irregularibus, aposta-
tis, & hæreticis, ac talis potestas extenditur
etiam ad probabile periculum mortis. Vide
ibid. a num. 13. *ad* 15. ubi, ut etiam in verb.
Absolutio art. 1. *num.* 50. patet, in Jure ad pro-
positum pro eodem usurpari articulum, & pe-
riculum mortis; physice tamen differunt: un-
de ne forte tironibus deesse videamur, dum
dicimus, Sacerdotes quoscumque posse in arti-
culo, & in periculo mortis ut supra absolve-
re (dummodo non adsit Sacerdos approbatus,
ut mox n. sequenti) hic subnectimus, quod
articulus mortis est tempus illud, quo mors
certo instat de proximo, estque inevitabilis;
periculum autem probabile mortis est tempus
illud, quo mors non certo instat, sed ex sæ-
pe contingentibus probabiliter timetur: sic est
in proxime prælium aggressuris, aut periculo-
sam, aut longam navigationem suscepturis;
item in Femina primo paritura, vel ad par-
tum difficili, in Bannitis impune occidibili-
bus, in proxime rationis, aut loquelæ usum
amissuris, in inservientibus peste infectis, vel
laborantibus morbo ut plurimum solito mortem
affer-

afferre. In his igitur casibus simplex Sacerdos non approbatus potest absolvere &c. dummodo non adsit &c. cum onere tamen pœnitenti imponendo, si convalescat, vel periculum mortis evanescat, de comparendo coram Superiore pro censuris reservatis, & de satisfacienda parte, quoties adsit pars læsa; unde quantum ad censuras reservatas tota auctoritas pro foro externo est. Vide etiam verb. *Absolvere*,
28 *Absolutio art.* 1. *a num.* 58. *ad* 59. Simplex Sacerdos non habet in præfatis casibus absolvendi jurisdictionem præsente Sacerdote approbato. Vide *ibid. a num.* 16. *ad* 17. Excipe vero casum, difficulter tamen contingentem, videlicet si præsens Sacerdos approbatus malitiose absolutionem impertiri nollet; tunc enim ipse habendus esset tamquam absens, ac proinde simplex Sacerdos absolvere deberet.

29 Nullus Sacerdos sive Sæcularis, sive Regularis potest Confessiones excipere sine potestate Jurisdictionis, aliter absolutio esset nulla, gravissime peccaret, & rigide posset, & deberet puniri; vide *ib. a num.* 25. *ad* 27. Error communis potest dare jurisdictionem, si in vero sensu capiatur; vide *ibid. a n.* 33. *ad*
30 37. (a) Error communis cum titulo colorato, & putativo dat jurisdictionem ad valide absolvendum, licet occultum subsit impedimentum ex jure positivo proveniens; vide *ibid. num.* 36. Secus autem si defectus, seu impedimentum esset ex jure naturali, vel divino proveniens: vide *ib. num.* 37. An autem etiam 31
error communis sine titulo colorato, seu putativo det jurisdictionem ad valide absolvendum? vide *ibidem a num.* 38. *ad* 42. ibique supponitur implicite tamquam certissimum, errorem particularem non dare jurisdictionem, & ratio est, eo quia error particularis facile detegi potest ex communi notitia, nec incommoda ex illo sequuntur, quæ ex errore communi; ac Ecclesia, sicut leges, primo, & principaliter bono communi prospicere, communitatisque incommodis occurrere assolet; unde licet error communis inferat jurisdictionem, non tamen error particularis; Quoties autem stante errore communi aliqua oriretur suspicio de Sacerdotis jurisdictione, exploranda foret sedulo veritas, qua non obstante, si dubium adhuc superstes maneret, perseveraret jurisdictio, quia prævalet possessio jam a Populo acquisita. 32

Quamvis jurisdictio, & approbatio Confessarii confundi soleant, eo quod regulariter data approbatione conceditur jurisdictio, in re tamen differunt; nam Confessarii jurisdictio est potestas, sive jus in subditos ad absolvendi potesta- 33

(a) *Notæ Romani Theologi*. Etsi notum est Romanis Censoribus, Patrem Dominicum Viva, nonnullosque alios Probabilistas cum nostro Ferrario opinari, solum errorem communem sine titulo colorato sufficere ad jurisdictionem, qua valide pœnitentes absolvantur; tamen hanc assertionem sine adnotatione vulgandam Romæ non esse censuerunt; nam doctis quamplurimis viris laxa, atque falsa omnino visa est hæc opinio, cum præsumi Ecclesiæ consensus rationabiliter non possit titulo colorato deficiente. Quando adest titulus coloratus, nempe quando Sacerdos subit examen coram Episcopo, quando obtinet in conspectu hominum beneficium, & ut Parochus ab omnibus tam solidis fundamentis habetur, sapienter & provide S. Mater Ecclesia ei confert jurisdictionem. At, si Sacerdotes iniqui exponunt se in tribunali fide mala ad confessiones excipiendas: & istis Ecclesia jurisdictionem confert ob utilitatem fidelium? Ita ne vero? An non vides hinc majora, & horrendiora consequi absurda, quam sit utilitas pœnitentium? Nam admissa hac doctrina, & persuasione in populo Christiano, quod validæ sint Confessiones, & absolutiones talium fictorum Confessariorum, jam aperitur janua omnibus iniquis & sceleratis Sacerdotibus fingendi se Confessarios, disseminandi errores, hæreses, & seducendi populum Christianum. Siquidem, ut credantur Confessarii, sat est, inquit P. Viva, ut error non sit *supinus*, *aut crassus*, sed probabilis. Quid autem facilius hoc errore probabili, contrario errori supino, & crasso? Nam nemo præsumitur malus, nisi probetur. Ergo quoties fideles vident Sacerdotem sedentem in tribunali, præsumere debent esse Confessarium, licet non sit; & error communis semper probabilis erit, & non supinus. Utilitas ergo pœnitentium, quæ obtruditur pro fundamento jurisdictionis ab Ecclesia collatæ, inepta res est, si conferatur cum universali damno, & perturbatione ministerii, & scandalis, atque absurdis, quæ sequerentur, si consisteret præfata opinio P. Vivæ, & aliorum: Titulus coloratus perquam rarus est. Errores isti communes, non supini, sed probabiles frequentissimi forent, semel admissa doctrina, quod ejusmodi confessiones, & absolutiones validæ essent.

testatem exercendam, quam ex vi Ordinis habet Sacerdos; approbatio autem est authenticum judicium de idoneitate Sacerdotis ad confessiones excipiendas, seu cui possit ad id conferri jurisdictio, quod utique judicium stare potest absque jurisdictionis collatione, ut si Episcopus Sacerdotem jam judicatum idoneum non deputaret ad audiendas confessiones. Vide etiam verb. *Approbatio n.* 1. & 3.

34 Jurisdictio Sacerdotis est quidem juris Ecclesiastici quantum ad collationem, ampliationem, & restrictionem; Ecclesia enim est, quæ illam confert, & eo modo quo judicat in Domino expedire: at de jure divino est, quod Sacerdos valide absolvere haudquaquam possit absque jurisdictione, quemadmodum sequitur ex verbis Trid. *sess.* 14. *c.* 7. adductis in verb. *Confessarius art.* 1. *n.* 8. unde circa jurisdictionem Ministri secundum quod est juris divini in Sacramentis tam administrandis, quam recipiendis tenendum est idem, ac circa materiam eorumdem & formam, nempe quod minime liceat sequi opinionem probabilem relicta tutiori propter easdem rationes; quia scilicet exponeretur periculo frustrationis Sacramentum cum damno recipientis, & irreverentia Sacramenti. Ceterum quantum ad jurisdictionem secundum quod est juris Ecclesiastici, ad hæc usque tempora adhuc viget quamplurimorum Doctorum sententia, videlicet quod Ecclesia suppleat, seu det jurisdictionem Confessario absolventi ex opinione vere & graviter probabili circa jurisdictionem, ut est juris Ecclesiastici, quemadmodum affati sumus de errore communi, cujus non minus potens sapientium opinio ad dandam jurisdictionem in pœnitentium bonum apparet, præsertim dum supponitur ei accedere circumstantia, quæ jurisdictionem moraliter certam reddat; ut esset Ecclesiæ determinatio, Sac. Canonum decisio, communis Theologorum, & consuetudo (quam in proposito certam, & indubitabilem testantur Cardenas, Suarez, Lugo Card. & alii) Patrum sensus, aut si opinio tutior sit improbabilis, vel tenuiter & non vere probabilis, aut scrupulosa: Perenniter tamen gravi & summa cautela in cunctis procedendum.

35 Jurisdictio Confessarii distingui potest in directam, & in indirectam. Prima est, quam exercet Confessarius in peccata sibi tamen subjecta confessa, & alteri non reservata; vel si alteri reservata, sibi tamen subjecta ratione Jubilæi, privilegii, vel specialis concessionis. Secunda est, quam in reservata, & sibi non subjecta exercet Confessarius ratione concomitantiæ cum sibi subjectis. Exemplum pro jurisdictione directa non est necessarium, siquidem per se patet ex terminis; Exemplum pro jurisdictione indirecta est primo, dum quis legitimo Confessario aperit peccata cum inculpabili oblivione aliquorum; peccata namque explicite manifesta directe absolvuntur a Confessario, quatenus in ea plenam habet potestatem si non sint reservata, peccata vero inculpabiliter oblita indirecte absolvuntur, ratione scilicet absolutionis datæ super peccata confessa, quatenus remitti non potest unum peccatum sine alio, sed gratia expellit omnia, cum nequeat quis insimul Dei amicus & inimicus esse. Secundo si quis bona fide propria peccata confessus esset Sacerdoti non habenti jurisdictionem, vel ob aliquem Pœnitentis occultum defectum sine culpa contingat invalidam esse confessionem, sequenti confessione facta legitimo Confessario, peccata illa indirecte manent absoluta, ratione scilicet absolutionis datæ super peccata confessa, ut nuper dicebamus; id enim æquivalet inculpabili oblivioni; Verum quoties Pœnitens in cognitionem ferretur confessionis invalidæ, eam legitimo Sacerdoti repetere deberet, ut directe subjiciantur, & absolvantur peccata, nec non defectus inculpabilis corrigatur; quod si Pœnitens stante invalida confessione supradicta Communionem sumpsisset, bona fides ipsum a Sacrilegio excusasset: Et dicta advertere, ad coercendos scrupulos, ac conscientiæ quietem inserendam Fidelibus, multis juvabit plurimum. Tertio, cum quis urgente necessitate celebrandi, aut communicandi, confitetur Confessario inferiori plura peccata, quorum aliqua sint reservata, tunc enim a reservatis absolvitur non directe, quia ea non cadunt sub potestate Confessarii, sed indirecte, ex vi absolutionis directe datæ supra non reservata; cum onere tamen postea confitendi reservata habenti in ea auctoritatem pro directa absolutione: quod si Pœnitens in præfata urgenti necessitate non haberet nisi reservatum, confiteri deberet aliquod ex jam confessis peccatis, in quæ Confessarius directam habet auctoritatem, ut vi illius indirecte, & per concomitantiam absolvere possit a reservato, alias nec indirecte Pœnitens absolvi posset a reservato, sicut clare sequitur ex hucusque dictis; unde tunc Pœnitens sibi consulere deberet per contritionem.

Quid autem sentiendum in urgentiis præfatis, si casui reservato etiam foret annexa re-

ser-

servata censura, patefiet Deo dante in verb. *Reservatio casuum*.
36 Jurisdictio in pœnitentes nequit acquiri sola consuetudine, uti expresse declaratum habetur *in c. Si Episcopus 2. de pœnitentiis, & remissionibus*, ibi: *Nulla quoque potest consuetudine introduci, quod aliquis præter sui Superioris licentiam Confessionem sibi eligere valeat, qui eum possit solvere, vel ligare*.
37 Alia de jurisdictione, & facultate Confessarii quoad absolutionem, vide verb. *Absolutio per tot.*
38 Jurisdictio gravi metu, vi, seu fraude obtenta, seu extorta est ipso Jure nulla, *arg. l. 2. §. 1. ff. De judiciis*; & Glossa *ibid.* quæ explicans textum de Jurisdictione per vim compulsivam prorogata loquentem: *Nulla Jurisdictio est*, addit, *scilicet ipso jure, sicut nec dos per vim promissa*; Concordat Bartolus *ibid.* §. *Non casum*, & Abbas *in c. 2. n. 12. de his, quæ vi, metusve causa fiunt*. Et facit *c. Unicum, de his, quæ vi, metusve causa fiunt in 6.* ubi similis absolutio a Censuris per metum extorta declaratur omnino nulla, & sic tenet etiam Reiffenstuel *lib. 1. decretal. tit. 40. n. 63. & seq. & lib. 2. tit. 2. num. 137.* & alii cum Glossa Marginal. *in cit. l. 2. de judiciis*, & alia Glossa *in cit. cap. 4. verb. Coactus, de his, quæ vi, metusve causa fiunt*,
39 Dicastill. *d. 10. n. 181.* Contraria tamen opinio est valde probabilis, & ipsam tenent Sanchez *lib. 3. de Matrimon. disp. 39. num. 13.* Lessius *lib. 1. de justit. & Jure c. 17. num. 37.* Pirhing *lib. 1. decretal. tit. 40. num. 33.* ubi defendit tamquam probabiliorem, & La Croix *lib. 6. part. 2. n. 1554.* ubi dicit, quod probabilius est jurisdictionem vi, metu, vel fraude extortam sufficere ad valide absolvendum, quia confessio manet voluntaria simpliciter.
40 Jurisdictionis contentiosæ actus regulariter sunt invalidi diebus Feriatis; *l. 1. ff. de Feriis, l. Si Feriatis, ff. eod. cap. Omnes dies 1. & c. Conquestus 5. de Feriis*. Ita Abbas *in cit. c. Conquestus n. 1.* Fagnan. *ibid. n. 1. & seq.*
41 *& Communis aliorum*. Secus autem est dicendum de actibus Jurisdictionis voluntariæ, qui nimirum absque strepitu judiciali tantum in volentes exercentur, diebus etiam Feriatis recte expediuntur, *l. Solet, ff. de Feriis, l. Actus omnes, Cod. eod.* ubi licentia diebus Feriatis emancipandi, & manumittendi cunctis conceditur, & Baldus in summario generaliter inquit: *Actus voluntariæ Jurisdictionis possunt explicari quolibet tempore, etiam feriato*; vide quoad hæc verb. *Judicium a num. 24. usque ad finem*.

Jurisdictio Ordinaria activa non recte infertur ex privilegio exemptionis passivæ. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 76. incip. *Apostolicæ servitutis* §. 9. & 10. Jurisdictio Ordinaria Prælato inferiori concessa dici nequit per verba generalia expressam illius mentionem non facientia. Idem *ibid.* §. 7. Nec per cessionem juris Episcopalis in genere, utpote quod intelligi potest consentanee ad exemptionem passivam. Idem *ibid.* §. 12. Jurisdictio in Clerum, & Populum Monachis raro tributa; numquam vero ætate Alexandri III. Idem *ibid.* §. 11. 42 43 44 45

Jurisdictio Episcoporum in Ecclesiis Parochialibus Regularium in Indiis Occidentalibus, & Orientalibus asseritur. Idem tom. 2. Constit. 1. incip. *Quamvis ad confirmandum*. Jurisdictio Episcopi in omnes Ecclesias intra Diœcesis suæ fines constitutas, in jure fundata est. Idem Constit. 33. incip. *Inter multa*, & Constit. 40. incip. *Causarum Palatii*. Jurisdictio activa in Clerum, & Populum valde differt ab exemptione passiva. Idem Const. 33. incip. *Inter multa*. Jurisdictio Græcis Prælatis in Populum Latini ritus nunquam in Italia attributa dignoscitur. Idem *ibid.* 46 47 48 49

* Inferior Prælatus ad hoc ut Territorium separatum, & jurisdictionem ordinariam, & quasi Episcopalem in Clerum, & populum obtineat, cum ipsius Episcopi exclusione, non juvatur per Quadragenariam præscriptionem cum titulo colorato, sed requiritur clarum & subsistens Apostolicum privilegium, aut consuetudo immemorabilis rite probata, per quam privilegium illud de jure valeat præsumi, quæ fuit olim decisio S. Congregationis Concilii die 7. Januarii 1721. dein approbata a Clemente XI. die 14. ejusdem mensis, & confirmata a Bened. XIV. in suo Bullario *tom. 2. Constit.* 33. Tunc autem dicetur consuetudo rite inducta, dum in aliquo loco ab immemorabili tempore inferior Prælatus omnem omnino jurisdictionalium actuum speciem ita solus exhibuerit, ut Episcopus in cujus Diœcesi locus situs est, toto eo tempore nullam in his partem habuerit, neque in iis se umquam miscuerit. *De Synod. Diœces. lib. 13. c. 8. §. 18. & 21. nov. edit.* 50

Episcopi licet habeant Capitula quantumcumque exempta, possunt per se ipsos sine adjunctis de Capitulo visitare Ecclesiam, Canonicos, & Beneficiatos, ut decisum a S. Congreg. Concilii in quadam causa Zamorensi, 51
quam-

quamvis non potest committere hoc munus alteri, *Ibid. c. 9. §. 6. nov. edit.*

52 Si tamen extra visitationem velit contra Canonicum procedere, tenetur duos ex Capitulo Canonicos adjunctos habere, a Capitulo anno quolibet ineunte designandos, qui tamen duo Canonici constituunt unum tantummodo suffragium, & si ambo conveniant in sententiam Episcopo contrariam, tunc ad tertii electionem procedendum est, juxta formulam a Tridentino *sess. 25. cap. 6. de refor.* praescriptam. Ita ex pluribus Decretis S. Congregationis Concilii, & ex collatione duorum locorum Tridentini, altero in *sess. 6. cap.* 4. altero in *sess. 25. cap.* 4. de Synodo Dioecesl. *lib. 13. cap. 9. nov. edit.* *

Additiones ex aliena manu.

Amplissima est haec materia. At angusti limites additionum vix patiuntur, ut aliqua habeamus de jurisdictione ordinaria, & delegata, tum de jurisdictione contentiosa, & voluntaria.

53 Duobus modis Jurisdictio dici potest ordinaria. *Primo*, quae jure perpetuo, & stabili, vel lege, vel Principum constitutione ad instar re-
54 gulae constituta est, & efformata. Opponitur delegatae, quae extra ordinem committitur alicui, qui alias Judicis munus non habet, in certo casu, & sic se habet per modum exceptio-
55 nis. Hoc sensu omnia Principum, & Praelatorum judicia jurisdictionem habent ordinariam, quippe quia hunc in finem sunt constituta, ut ordinarie, & regulariter in causis controversis pateat ad ea aditus, & Judices iis propositi nomine Principum, & Praelatorum jus dicant.
56 Commissarii vero, qui pro re nata ad certam causam deputantur, extraordinariam jurisdictionem habent, cum perpetuum judicium non exerceant, sed unam, alteramque causam ob singulares circumstantias expediant, pateatque adhuc ad Delegationem recursus.
57 *Secundo* dicitur ordinaria jurisdictio, quam quis jure proprio & non ex alterius commissione, & beneficio tenet, & exercet, nec ita a Superioris arbitrio dependet, ut pro ejus ar-
58 bitrio revocari possit. Opponitur huic vicaria, seu delegata jurisdictio, quam quis nomine, & vice ejus, qui jurisdictionem ordi-
59 nariam habet, gerit. Hoc sensu soli Principes, & Episcopi habent jurisdictionem ordi-
60 nariam. Officiales vero Episcoporum vicariam gerunt operam, qui eam ob causam dicuntur ipsorum Vicarii, reddendis rationibus iisdem obnoxii sunt, & ab eis in exercitio jurisdictionis sunt dependentes.

Dici solet habere officialem eamdem jurisdi- 61
ctionem, quae competit Episcopo. At eam haud habet eodem modo. Ille enim eam habet jure proprio: Hic vero potestate vicaria, licetque idem exerceat Tribunal, quod Episcopus habet, est adhuc ejus administer, ab eoque constituitur; Vide de his omnibus Bohemer. *in Decretal. lib. 1. Tit. 28. §. 7.*

De contentiosa jurisdictione non est quod 62
multa habeamus. De ejus divisione in *libellarem*, & *decretoriam* traditam ab Obrepto *de jurisdict. lib. 1. cap. 9. n. 19.* vide omnino Schimier. *Jurisprud. canon. lib. 1. tract. 5. in supplement. quaest. 2. per tot.*

Voluntaria jurisdictio neque a voluntate Ma- 63
gistratus dicitur, quasi eam pro arbitrio accommodet, neque a voluntate partium, quasi eam pro suo libitu petant, sed potius ab actibus, qui non imperantur, sed a volentibus solum, & consentientibus peraguntur, Lauterbac *in disput. de jurisdict. Volunt. Thes.* 2.

Dividitur jurisdictio voluntaria in simplicem, 64
& mixtam. Simplex exercetur a Magistratu sine speciali causae cognitione, sola interpositione publicae auctoritatis circa actum, qui coram se geritur. Mixta exercetur cum speciali & solemni causae cognitione; Braun *de Jurisdict. c. 4. §. 3. n. 4.*

Pertinent ad jurisdictionem voluntariam sim- 65
plicem ex juris dispositione adoptio, emancipatio, & manumissio, & ex interpretatione Prudentium infirmatio Testamenti judicialis, insinuatio donationis ultra 500. solidos, insinuatio judicialis hypothecae bonorum immobilium, edictalis bonorum possessio, apertura, & publicatio Testamentorum; Lauterbac *dict. Disput. Thes. 33. & sequit.* Vinn. *de Jurisdict. cap. 6. n. 6.*

Ad jurisdictionem voluntariam mixtam per- 66
tinent arrogatio, emancipatio Impuberis, manumissio servi, si fiat a minori 25. annis, transactio de alimentis Testamento relictis, alienatio rerum immobilium, vel mobilium pretiosarum ad Pupillos, vel Minores spectantium, & bonorum possessio decretalis; consule Schimier *Jurisprud. Canon. Civil. lib. 1. Tract. 5. cap. 5. Section. 2. §. 4. num. 38. & plur. sequent.*

Quaeritur, An dispensatio super votis, & 67
juramentis, absolutio a censuris, collatio Beneficiorum, aut Privilegiorum, & alia id genus jure Canonico inducta spectent ad jurisdictionem voluntariam, & utrum ad simplicem, an ad

an ad mixtam? At confer Schimier *Jurisprud. Canon. Civil. l. 1. Tract. 5. cap. 8. sect. 2. §. 3. n. 43. & sequent.*

68 Conveniunt in hoc Jurisdictio simplex, & mixta, quod utraque personalem requirit præsentiam eorum, quibus administratur, nec ministerium Procuratoris admittit; Braun *de Ju-*
69 *risdict. c. 4. §. 3. num. 21.* Differunt vero quia simplex potest administrari in causa propria, propriæ, & conjunctis personis, a Judice competente, & incompetente, intra, & extra Territorium jus dicentis, die feriato, & non feriato. Mixta vero redditur causis & Personis alienis a Judice competenti, ac pro Tribunali sedente intra Territorium proprium, diebusque juridicis. Nec mirum. Simplex enim cum non requirat Causæ cognitionem, nec judicio, nec Judici, nec loco adstricta solam præsentiam Magistratus, & inscriptionem negotii ad actum desiderat. Mixta vero, utpote desiderans judicialem causæ cognitionem, certo loco, Judici, & judicio alligata est; Vinnius *de Jurisd. c. 6. n. 7.* Braun *eod. tract. cap. 4. §. 3. num. 38. & sequent.*

JUS, JUSTITIA.

1 JUS derivatur a verbo *Justo*, textu expresso *in cap. Jus generale 1. dist. 1.* ibi: *Jus autem est dictum, quia justum est, & in l. 1. ff. De Justitia, & Jure*, ibi: *Jus a Justitia appellatum est; nam Jus est ars boni & æqui.*
2 Nec in re discrepat *in cap. jus dictum est 12. de verbor. significat.* ubi dicitur: *Jus dictum est a jure possidendi, hoc enim Jure possidetur, quod juste*: quia ibi, ut recte notant Abbas in *d. cap. Jus dictum*, Reiffenstuel *lib. 1. decretal. §. 1. proœmii num. 3.* & alii, ponitur Etymologia Juris, non prout Jus est nomen Generale, sed prout applicatur ad rem certam dicendo v. g. *Habeo Jus in tali re.*
3 Relictis variis aliis Juris acceptionibus, hic Jus potissimum accipitur pro Lege, quæ est Regula justitiæ, seu justi in genere. Cum enim Legibus nonnisi id, quod justum est, sive debitum inter Cives, vel erga Rempublicam statuatur; hinc usu receptum est, ut ipsæ leges tum divinæ, tum humanæ jura appellarentur, & in hac significatione accipitur Jus, *in cit. cap. Jus generale 2. dist. 1.* ubi dicitur: *Jus generale nomen est, Lex autem Juris est spe-*
4 *cies.* Unde Jus pro Lege acceptum dividitur primo in Jus naturale, & Jus positivum. Jus naturale (quod alio nomine nuncupatur *Lex naturalis*) est illud, cujus obligatio non ex libera alicujus præcipientis Legislatoris voluntate, sed ex ipsa rei præceptæ, vel prohibitæ natura oritur, v. g. *Quod tibi vis fieri, alteri feceris, & quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, & hujusmodi. *Est in re communis*, & colligitur *ex cap. Jus naturale 7. dist. 2.* ubi dicitur: *Jus naturale est commune omnium nationum, eo quod ubique Jure naturæ, non constitutione aliqua habetur.* Et clarissime insinuatur *ad Romanos cap. 2.* ibi: *Gentes, quæ legem non habent* (idest scriptam) *naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt Lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* Et jam indicaverat Regius Psaltes *Psalm. 4.* ibi: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domi-* 5
ne. Jus positivum est illud, quod non ex rei natura, sed ex libera Dei, vel hominis voluntate pendet, & vim obtinet; & dicitur *positivum*, quia a Superiore, non ex quadam necessitate, atque intrinseca exigentia objecti, sed libere, & contingenter ponitur. *Est in re comm.*

Jus positivum dividitur in Jus positivum Di- 6
vinum, & positivum humanum. Jus positivum Divinum est, quod a Deo Supremo Legislatore, de iis, quæ ad Jus naturale non spectanr, in tempore latum, & hominibus positum fuit. Notanter autem dicitur, *De iis, quæ ad Jus naturale non spectant*, ut ab isto Jure Divino positivo excludatur Jus naturale, quod certo respectu, & ratione, etiam divinum appellatur quatenus a Deo tamquam auctore naturæ mentibus humanis est inditum. Jus positivum humanum est illud, quod ab auctoritate humana aliquid præcipiente, vel prohibente, procedit.

Jus positivum Divinum subdividitur in Ve- 7
tus, & Novum. Vetus est, quod Deus in Veteri Testamento tulit, & triplicis generis præcepta continebat, scilicet Moralia, Cæremonialia, & Judicialia. Jus positivum divinum novum est, quod Christus Dominus verus Deus & homo in novo Testamento condidit, & observari mandavit, & continet præcepta Fidei, Spei, Caritatis, & Sacramentorum.

Jus positivum humanum subdividitur in Jus 8
Gentium, Civile, & Canonicum. Jus Gen- 9
tium est illud, quo omnes gentes, vel ferme omnes utuntur, *l. 1. §. Jus Gentium, de justitia, & Jure*, juncta *leg. Omnes, ff. eod.* ubi dicitur: *Quod naturalis ratio inter omnes homi-*

nes

nos constituit, id apud omnes peræque custoditur, vocaturque Jus Gentium, quasi quo Jure omnes
10 *homines utuntur*. Jus autem Gentium duplex solet a Juristis assignari, scilicet Jus Gentium Primarium, & Secundarium. Jus Gentium primarium est illud, quod naturalis ratio omnibus gentibus dictat, quodque mentibus hominum a Deo naturaliter inditum est, & ab omnibus populis solo naturali instinctu rationis custoditur, & sic coincidit cum jure naturali. §. *Jus autem, Instit. de jure nat. Gent. & Civil. & l. Omnes 9. ff. de justitia & jure* cum similibus. Jus gentium secundarium est illud, quod ex naturali quadam ratione proficiscitur, at non simpliciter, & ab initio solo rationis instinctu nobis est inditum, sed necessitate humani commercii postea sic exigente usu, ac moribus omnium, aut fere omnium gentium est introductum, sive per modum Legis præceptivæ, aut prohibitivæ, sive solum per modum potestatis, seu facultatis permissivæ quidpiam agendi, quod usu, consuetudine omnium, vel pene omnium gentium præcipitur, prohibetur, aut conceditur, tamquam necessarium, vel utile hominibus inter se societatem, seu commercium foventibus, & de hoc Jure Gentium secundario est sermo *in l. Ex hoc Jure, ff. de justitia & jure, & §. Jus autem Gentium, Instit. eod. tit.* & afferuntur exempla *in c. Jus Gentium 9. dist.* 1. præcisis his verbis: *Jus Gentium est Sedium occupatio, ædificatio, munitio, bella, captivitates, servitutes, postliminia, fœdera, paces, induciæ, Legatorum non violandorum religio, conjugia inter alienigenas prohibita. Hoc inde Jus Gentium appellatur, quia eo jure omnes fere gentes utuntur*.

11 Jus Civile est, quod auctoritate Principis, sive Magistratus sæcularis est conditum ad Reipublicæ gubernationem, & temporalem pacem, & salutem Civium conservandum; *Est in re communis* per textum *in c. Jus Civile* 8. *dist.* 1. ubi sic præcise dicitur: *Jus Civile est, quod quisque populus, vel quæque Civitas pro-*
12 *prium divina, humanaque causa constituit*. Jus Civile dividitur primo in Jus scriptum, & non scriptum, *c. Jus Generale* 2. *c. Lex* 2. *c. Mox* 4. *cap. Consuetudo* 5. *dist.* 1. *& §. Constat autem, Instit. de jure natur. gent. & Civil.* Jus Civile *scriptum* est, quod expresso consensu Principis, seu Magistratus Legis condendæ potestatem habentis, constitutum est. Jus autem Civile *non scriptum* est Jus consuetudinarium, sive illud, quod diuturnis moribus, tacito utentium consensu comprobatis, introducitur. *Communis, arg. cit. Juribus*.

Jus civile dividitur secundo in Jus commu- 13
ne, & particulare, seu municipale. *Jus Civile commune* est illud, quod est commune omnibus Provinciis, & incolis Romano Imperio subjectis, illosque omnes obligat. *Jus autem Civile particulare seu municipale* est illud, quod non ligat omnes subditos Imperii Romani, sed solum subditos loci vel territorii pro quibus hoc Jus conditum est. *Communis*.

Totum Jus Commune Civile, seu Cæsareum 14
dividitur in tres præcipue partes, scilicet in Digestum, Institutiones, & Codicem. *Digestum*, quod alio nomine appellatur *Pandecta*, seu libri *Pandectarum* continet in se quinquaginta libros, qui omnes dividi solent in tres Tomos. Primus vocatur *Digestum vetus*, quia prius editum est, & continet priores viginti quatuor libros. Secundus vocatur *infortiatum*, quia fortiorem ac pleniorem Legum cognitionem suppeditat, & continet sequentes quatuordecim libros usque ad trigesimum octavum inclusive. Tertius vocatur *Digestum novum*, quia postremo editum est, & continet reliquos duodecim libros. *Institutiones Imperiales*, seu Justiniani Imperatoris, dividuntur in quatuor libros, & sunt quoddam Juris compendium. *Codex Justiniani* continet duodecim libros, quorum tres ultimi tractantes de Jure publico non solent explicari in omnibus scholis. Istis tribus Juris Civilis partibus sunt adjectæ postremo *Novellæ constitutiones* Justiniani, & Leonis Imperatorum, & alio nomine dicuntur *Authenticæ*, & constant novem Authenticis Collationibus, quibus recens decima adjecta est; insuper adjectæ sunt *Consuetudines Feudorum* seu duo *Libri Feudorum*, & aliæ quædam Constitutiones Imperiales.

Jus Canonicum derivatur a verbo Græco *Ca-* 15
non, quod latine significat Regulam; *c. Canon* 1. *dist.* 3. Regula autem Ecclesiastica est 16
dicta, eo quod recte ducit, nec aliquando aliorsum trahit, quam ad rectitudinem, vel quod regat, vel quod normam recte vivendi præbeat, vel distortum, pravumque corrigat,
c. Regula 2. *dist.* 3. Unde Jus Canonicum re- 17
cte definitur, quod sit Jus positivum ex sacris Canonibus seu Regulis Ecclesiasticis collatum, & ad recte vivendum, æternamque salutem consequendam, & justitiam in populo Christiano conservandam a Summis Pontificibus Ecclesiæ Catholicæ traditum, constitutum,
vel approbatum. *Ita in re communis*. Jus Ca- 18
nonicum vocatur etiam alio nomine *Jus Ecclesiasticum*

clesiasticum, quia materia in ipso contenta est Ecclesiastica, & agit potissimum de personis, & rebus Ecclesiasticis. Item vocatur etiam *Jus Pontificium* quia a summis Pontificibus fuit institutum, & approbatum. Item vocatur *Jus divinum* large sumendo Jus divinum, sive, quia instinctu, & gratia S. Spiritus Canones editi sunt, ut dicitur *in cap. Violatores* 5. *caus.* 25. *quaest.* 1. sive quia Canones sunt veluti conclusiones deductae ex principiis Juris, seu Legis Divinae, *cap. Qualiter* 24. *de accus.* & quaedam ex sacris Litteris excerpta continet, sive denique quia Summus Pontifex potestatem condendi Leges ab ipso Christo, veluti ipsius Vicarius, & Petri successor accepit, ut desumitur *ex c. Translato* 3. *de Constitutionibus*.

19 Jus Canonicum dividitur primo ad instar Juris Civilis in scriptum. & non scriptum, textu expresso *in c. Jus Generale* 2. *dist.* 1. *&*
20 *in cap. Ecclesiasticarum* 5. *dist.* 11. Jus Canonicum *scriptum* desumptum est partim ex Jure Divino, & Sacra Scriptura Veteris, & Novi Testamenti, partim ex decretis Conciliorum auctoritate Pontificia confirmatorum, partim ex diversis Rescriptis, & Constitutionibus Summorum Pontificum, partim ex placitis, seu Legibus Principum Secularium, & partim
21 ex sententiis Sanctorum Patrum. Jus Canonicum autem *non scriptum* continet Traditiones, & laudabiles Consuetudines Ecclesiasticas. *Communis*, & clare patet ex *cap. Ecclesiasticarum* 5. *cap. Consuetudinem* 6. *c. In his rebus* 7. *c. Catholica* 8. *c. Palam est* 9. *c. Hoc vestrae* 19. *& c. Quid nesciat?* 11. *dist.* 11. *cap. Praeceptis Apostolicis* 2. *cap. Scit Sancta* 3. *cap. Illud breviter* 4. *cap. Ridiculum* 5. *cap. Diuturni mores* 6. *cap. Consuetudo* 7. *c. Nos consuetudinem* 8. *cap. Quemadmodum* 9. *cap. Novit* 10. *cap. Illa autem* 11. *& cap. Omnia talia* 12. *dist.* 12.

22 Jus Canonicum dividitur secundo in Jus commune, & Jus speciale. *Jus Canonicum commune* est illud, quod pro universa Ecclesia latum est, & omnes Fideles obligat. *Jus Canonicum speciale* est illud, quod solum pro certo loco, Provincia, Dioecesi, vel Communitate latum fuit, & extra fines ipsius non obligat, ut sunt diversae Constitutiones Synodales Dioecesum, aut Provinciarum. *Communis*.

23 Corpus Juris Canonici dividitur in sex partes, scilicet; Prima, in Decretum Gratiani; Secunda, in Decretales Gregorii IX. Tertia, in Decretales Bonifacii VIII. Quarta, in Decretales Clementis V. Quinta, in Decretales Joannis XXII. Sexta, in Decretales variorum Pontificum.

Prima igitur pars Juris Canonici est Decretum Gratiani, quod a suo Auctore Gratiano Religioso Ordinis Sancti Benedicti nomen traxit, qui anno circiter 1150. tempore Eugenii III. hoc opus ex diversis Sacrae Scripturae sententiis, Summorum Pontificum, & Conciliorum Decretis, Sanctorum Patrum scriptis, Imperatorum etiam Legibus, & Sanctionibus compilavit, ac *Concordiam discordantium Canonum* appellavit, & multa de suo adjecit. Hoc Gratiani Decretum componitur ex tribus partibus, Prima pars continet centum & unam distinctiones, in quibus per Capita, seu Canones agitur de Jure Divino, & humano, & de personis Ecclesiasticis. Et textus in hac prima Decreti parte contenti citantur ponendo numerum distinctionis, & initium Capitis, seu Canonis v. g. *dist.* 1. *cap. Jus generale*, ubi legendum est, *Ut habetur dist.* 1. *Cap. seu Canone qui incipit Jus generale*. Secunda pars continet causas 36. in quibus tractatur de negotiis Clericorum, & Laicorum, & earum ferme quaelibet plures continet Quaestiones, & quaelibet Quaestio plures Canones, seu Capita. Et textus in hac secunda parte contenti citantur hoc modo; *cap. Nullius crimen* 1. *quaest.* 4. lege *Capite*, *seu Canone*, *qui incipit Nullius crimen causa prima*, *Quaestione quarta*, & ut facilius textus reperiantur solet a multis praeponi ad Caput, seu Canonem proprius numerus in ordine, scribendo, v. g. *Nullius crimen* 1. *caus.* 1. *q.* 4. Inseritur autem causae trigesimae tertiae de Matrimonio agenti, Tractatus de poenitentia in quaestione tertia, quae dividitur in septem distinctiones subdivisas per Capita, seu Canones. Et textus in hoc Tractatu citantur sic, v. g. *Cap.* seu *Can. Petrus doluit*, *de Poenit. dist.* 1. lege: ut habetur *De Poenitent. dist.* 1. *c. seu Can. qui incipit*, *Petrus doluit*. Tertia tandem Decreti pars, quae agit de consecratione Ecclesiarum, celebratione Missarum, de Sacramentis Baptismi, Confirmationis, Eucharistiae &c. continet quinque distinctiones, quarum quaelibet complectitur varia capita, seu Canones. Et textus in hac tertia parte contenti citantur hoc modo, *Capit. vel Canon. Omnes Basilicae*, *de consecr. dist.* 1. lege, *Capite*, *vel Canone Omnes Basilicae*, *de consecratione dist.* 1. Vel citantur sic *De consecr. dist.* 1. *Omnes Basilicae*, lege, *de consecratione dist.* 1. *Cap. seu Can. incip. Omnes Basilicae*. His adjungi solent quadraginta septem Canones Poenitentiales, qui sic citantur: *Canon. Poeni-*

Pœnitent. 1. vel 2. vel 3. vel 4. Item octoginta quatuor Canones, quos *Apostolicos* vocant; dicunturque collecti per Sanctum Clementem Papam, & sic citantur *Canon. Apostol.* 1. vel 2. vel 3. vel 4. sicuti est proprius numerus in ordine.

25 Quamvis nec dum sufficienter constet, quod Decreto Gratiani universim fuerit attributa auctoritas Legis Canonicæ totum mundum obligantis; Nihilominus propter perfectam emendationem, & hujus emendationis approbationem a Gregorio XIII. factam, meretur totalem fidem, Quod Canones, aliaque ibidem contenta cum suis originalibus sine errore, aut falsitate correspondeant, ut pluribus citatis tradit Barbosa *in Collect. DD. ad proœmium Decret. num. 6. & sequent.* Pirhing. *in Proœmio num.* 32. Engel *ibid. n.* 6. Reiffenstuel *ibid.*
26 *n.* 65. & alii passim. Hinc Canones, aliaque contenta in tali Decreto habent eamdem auctoritatem, quam de se haberent, & habent apud proprios Auctores, seu conditores; nec majorem habent per hoc, quod referantur in ipso decreto. Sic Doctores supracitati, ac alii fere communiter, & expresse Sacra Rota Romana apud Peniam *decis.* 480. ubi inter alia sic habet: *Nec refert illos Canones, recenseri in Decreto a Gratiano compilato, quia, cum Gratianus non publica auctoritate infinita quæque illa Canonum Ecclesiasticorum, & Legum etiam sæcularium Capitula in suum Librum contulerit; Nec Legis condendæ auctoritatem habuerit, nec ab aliquo Romano Pontifice Liber ille (N. B.) tamquam authenticus, & legalis approbatus fuerit, inde fit, quod quilibet Canon inibi relatus ex eo tantum, quod ibi referatur, non habeat majorem auctoritatem, quam in primo loco consistens de sui natura esset habiturus. Nec Grtgorius XIII. Gratiani Librum tamquam Legalem authenticavit, cum solum emendari jusserit, & emendationes sine additionibus mandaverit observari.*

27 Secunda pars Juris Canonici sunt Decretales Jussu Grogorii IX. collectæ a Sancto Raymundo de Pennafort Ordinis Prædicatorum circa annum 1234. Istæ Decretales sunt sic dictæ; quia magis ex Summorum Pontificum Constitutionibus, & Epistolis Decretalibus coalescunt, quam ex Conciliorum Decretis. Decretum autem Gratiani e contra. Dividuntur istæ Decretales in quinque Libros, Libri in Titulos, & Tituli in Capitula, & citantur ponendo initium, vel numerum Capituli, & allegando Titulum, v. gr. *Canonum Statuta, De constitutionibus;* lege *Capite Canonum Statuta, tit. de Constitutionibus*, & ab aliquibus post initium Capituli ponitur etiam numerus sui ordinis, ut facilius reperiatur, v. g. *cap. Canonum Statuta* 1. *De Constitutionibus;* Glossator Decretalium est *Bernardus Parmensis*. Materiam Decretalium Glossa proœmialis memoriæ causa sequentibus versiculis comprehendit:

Pars prior Officia parat, Ecclesiæque ministros,
Altera dat Testes, & cetera Judiciorum.
Tertia de Rebus, & vita Presbyterorum.
Quarta docet quales sint Nexus conjugiorum.
Quinta de Vitiis, & Pœnis tractat eorum.
Et brevius hoc Versiculo.
Judex, Judicium, Clerus, Sponsalia, Crimen.

Tertia pars Juris Canonici est *Liber sextus Decretalium*, qui post quinque Libros Decretalium Gregorii IX. auctoritate Bonifacii VIII. compilatus fuit a *Gulielmo Ebredunensi, Berengario Bitterensi, & Richardo Senensi* circa annum Christi 1297. qui etiam dividitur in alios quinque Libros, qui subdividuntur in Titulos juxta ordinem in quinque Decretalium Libris observatum (omissis tamen illis Titulis, circa quos specialis controversia de nove non emerserat) ac Tituli in Capitula. Citatio in hac parte fit ponendo initium, vel numerum Capituli, & Titulum, ut in quinque Libris Decretalium, cum addito *in* 6. v. g. *Cap. Ut super* 4. *De appellat. in* 6. lege, *Capite, quod incipit Ut super, & est quartum in Titulo De Appellationibus in Libro sexto Decretalium.* Glossator hujus Libri *est Joannes Andreas Bononiensis Jurisconsultus.* 28

Quarta pars Juris Canonici sunt *Clementinæ*, idest Constitutiones, partim editæ a Clemente V. partim ejus jussu collectæ, & post ejus mortem promulgatæ a Joanne XXII. circa annum Christi 1317. & dividuntur in quinque Libros, Libri in Titulos, & Tituli in Capitula. Citatio fit v. gr. *Clement. Causam electionis* 2. *de electione*, lege, *in Clementinis capite Causam electionis* 3. *De electione.* Glossator est dictus *Joannes Andreas Bononiensis Jurisconsultus*, 29

Quinta pars Juris Canonici sunt *Extravagantes* Joannis XXII. idest viginti Constitutiones editæ a Joanne XXII. & distributæ in quatuordecim Titulos, & dicuntur *Extravagantes*, quia vagantur per varias materias ultra illas, quæ in Libris Decretalium habentur, & quia an- 30

antea extra Corpus Juris Canonici incerta quasi sede vagabantur, quod nomen adhuc retinent, licet postea in ordinem Librorum Juris Canonici redactae sint. Citatio fit addito nomine hujus Papae *v. gr. Extravag. Prudentes Joannis XXII.* lege, *In Extravagante Constitutione Joannis XXII. quae incipit Prudentes Glossator est Zenzelinus de Cassanis.*

31 Sexta pars Juris Canonici sunt *Extravagantes Communes*, idest Constitutiones, quae post priora omnia emanarunt a diversis Pontificibus, & dividuntur in quinque Libros, Libri in Titulos, Tituli in Capitula, quorum singula novam & distinctam continent Constitutionem, vel Constitutiones, seu Extravagantes; Vocantur *Extravagantes* propter supradictam rationem, & *communes*, quia non ab uno solo Pontifice, sicut Extravagantes Joann. XXII. sed a pluribus, & diversis Pontificibus sunt editae. Citatio fit ponendo initium Capituli, & Titulum, in quo reperitur Capitulum, *v. gr. Extravagant. Ad regimen c. 13. de praebend.* lege, *In Extravagante, quae incipit ad regimen c. 13. de praebend.* Glossam addiderunt *Joannes Monachus, Gulielmus de Monte Lauduno, & Joannes Franciscus de Pavini.*

32 Corpori Juris Canonici in quibusdam recentioribus exemplaribus ad finem reperitur adjectus *Liber septimus Decretalium* collectus *a Petro Matthei Jurisconsulto Lugdunensi*, & juxta ordinem Titulorum in quinque Decretalium Libris contentorum distributus. At hinc prout nunc est editus, non est auctoritate publica in Corpus Juris Canonici receptus, licet habeat Constitutiones reipsa obligantes, qualia sunt Decreta, & Canones posteriorum Conciliorum usque ad Tridentinum inclusive, & Constitutiones multae variorum Summorum Pontificum, quae in ipso reperiuntur.

33 De alio *Septimo Decretalium Libro* memoratu dignam relationem facit Prosper Fagnan. *lib. 2. Decretal. in cap. Cum venisset 12. de Judiciis n. 61. & 62.* quae prout ibi est, hic ad litteram datur, ibi: „ Cum Gregorius XIII. commisisset prius Flavio Ursino, Francisco Alciato, & Antonio Carafae S. R. E. Cardinalibus licentiam compilandi septimum Librum Decretalium, multaque ipse manu sua exarasset, ac minuisset, sed e vivis ereptus inchoatum opus dimisisset, Sixtus V. ejus Successor eam Curam imposuit Dominico Cardinali Pinello anno 1587. eique Collegas adjunxit Cardinales Aldobrandinum, Matthaejum, Columnam. Ex quibus Cardinali Aldobrandino post obitum Sixti ad Pontificatum assumpto, & creatis Cardinalibus ex Praelatis ipsius Congregationis Lucio Sasso, Laurentio Blanchetto, & Pompejo Arrigonio extremo anno 1593. factus est finis ea undequaque scribendi, & recognoscendi, quae inferenda in Canonum corpus essent. Magnopere autem haesitatum est, num in extrema hac compilatione inseri deberent oecumenicorum Concil. Florent. ac Trident. Canones etiam ad Dogmata pertinentes; & tandem optimis rationibus in eam itum est sententiam, ut insererentur, licet Collectiones tam Greg. IX. Bonifacii VIII. & Clementis V. quam in antiquioribus Isidori, Burchardi, Anselmi, Photii, & aliorum paucissimis dogmatibus sint respersae. Itaque volumen Pontificia jura, & Conciliorum Decreta trecentorum prope annorum in quinque libros disposita, suis propriis distributa Titulis compendiaria quadam Summa complectens, extremam manum accepit die 25. Julii anno 1598. Sed cum typis jam excusum sub nomine septimi libri Decretalium Clementis VIII. propediem esset publicandum, gravis emersit difficultas, quod cum Decreta fere omnia Concil. Trident. in eo inserta jam in Corpus Juris Canonici redacta essent, negandum non erat, quin Jurisperitis liceret eis applicare glossas, & Commentarios; ita enim in praecedentibus compilationibus factum videmus: nam ut missas faciamus veteres Graecorum Collectiones, quibus suas addiderunt interpretationes, non modo Alexius, Aristenus, Joannes Zonaras, & Theodorus Balsamon, verum etiam Joannes Scholasticus, & Photius ambo Constantinopolitani Antistites, & Matthaejus Blastens Monachus, Constantinusque Harmenopolus, atque Arsenius; apud Latinos prima Decretalium compilatio, quam tempore Alexandri III. ex Decretis antiquorum Conciliorum, & Summorum Pontificum Constitutionibus a Gratiano omissis fecit Bernardus, Praepositus Papiensis, mox Faventinus Episcopus, & Breviarium Extravagantium inscripsit, licet privato ejus nomine edita fuerit: Glossatores tamen habuit Vincentium, Alanum, Tancredum, Laurentium, & Regorium: Similiter ad secundam privatam compilationem Gilberti, & Alani, quam suo nomine edidit Joannes Gallensis eorum discipulus, glossemata fecerunt idem Joannes, Hugo Ferrariensis Episcopus, & Bernardus major Compostellanus. Quemadmodum, & ad tertiam,

„ quae

„ quæ a Bernardo Archidiacono Compostellano propria auctoritate Romæ confecta, & ideo Romana appellata, ac deinde omnium prima Liber Decretalium conscripta fuit, glossas fecerunt idem Vincentius, Alanus, Rogerius, Jacobus, & omnium copiosissime Tancredus, ut constat ex vetusto Codice antiquarum compilationum ab Anagnia Civitate in Bibliothecam Vaticanam delato, licet Joann. Andr. putaverit glossas ad hanc compilationem composuisse Paulum Hungarum. Quartæ itidem compilationi, cui addita fuerunt Capita septuaginta & unum Generalis Concilii Lateranensis paulo ante celebrati, glossæ fuerunt applicatæ, licet de Auctoribus variæ sint opiniones; alii enim illas tribuunt Joanni, alii Roberto, sive Rogerio. Et prætermissa quinta, quam idem Tancredus compaginavit ex Constitutionibus Honorii III. ad sextam itidem compilationem, quam Gregorius IX. ex quinque compilationibus præcedentibus in quinque libris Decretalium disposuit, opera scilicet Raymundi tunc ejus Capellani, & Pœnitentiarii, mox Tertii Ordinis Prædicatorum Magistri Generalis, glossas edidit Bernardus de Botono Parmensis, & Canonicus Bononiæ. Sed & ad Sextum Librum Decretalium Bonif. VIII. quæ septima fuit compilatio, Jo. Andr. Bononiensis applicuit glossas, quæ in hoc prævaluerunt Glossis Joan. Monachi Cardinalis, fuerunt enim concurrentes, ut idemet Jo. Andr. testatur *in præfatione ejus libri*. Ac demum ad compilationem Clementinarum Clementis V. a Joanne XXII. publicatam, glossas confecit idem Joan. Andr. & ad Extravagantes, quæ una cum Decretalibus Gregorii IX. Sexto, & Clementinis, Corpus Juris Canonici constituunt, ut declaravit Gregorius XIII. in Constitutione, quæ incipit: *Cum pro munere*, Zenzelinus de Cassanis, & Gulielmus de Monte Laudunο glossas applicaverunt, & apostillas Joannes Franciscus de Pavinis Rotæ Auditor. Iridem veterum Canonum Expositores, Ruffinum, Silvestrum, Jo. Hispanum, Joannem Faventinum, Goffredum, Melendum, Bartholomeum Brixien. Joannem de Deo, & alios quamplures recenset Guilielmus Durand. *in proœm. Spec. n.* 14. & ibi fusius Joan. Andr. *in additione incipient. B. Parm. littera M.*

„ Quod igitur ad veteres Canonum Collectiones factum est, nulla ratio suadebat, cur non idem esset permittendum ad extremam hanc compilationem septimi Libri Decretalium. Id vero ex diametro adversabatur Constitutioni Pii IV. prohibentis, ne super Decretis Concilii Tridentini edantur glossæ & Commentarii, ullumque omnino interpretationis genus. Tanti autem hujusmodi prohibitio habita fuit, ut hanc unam ob causam substiterit hujus voluminis publicatio miris elucubrata laboribus, ac vigiliis, & Præsulum, Gymnasiorum, totiusque Ecclesiæ vocibus efflagitata, ita ut propterea nullus restet dubitandi locus, quin Constitutio Pii IV. interdicat etiam probabilem Glossatorum interpretationem. Hactenus Fagnanus.

34 Extra corpus juris plures alii libri Sanctiones habentes extant, scilicet *Concilia Generalia, & Provincialia a Summis Pontificibus approbata, Bullarium, Regulæ Cancellariæ, Declarationes Cardinalium, & Decisiones Rotæ Romanæ; De Conciliis*, vide verb. *Concilium*. De *Bullario* stat certum, quod Bullæ, seu Constitutiones Pontificiæ in ipso contentæ si probantur authenticæ, & originali suo conformes habeant vim obligandi, secus non, uti recte Plettenberg. *in Introductione ad Jus Canonicum c.* 19. advertit, & alii passim. *De Regulis Cancellariæ*, vide verb. *Cancellaria*. De *Declarationibus Cardinalium*, vide verb. *Declarationes Cardinalium*. *De Decisionibus Rotæ Romanæ* est certum, quod, licet istæ faciant jus inter partes ipsas litigantes, non tamen faciunt Jus universale, ut docet Franciscus de Pavinis *in præludio Extravagantium Joann. XXII.* & communis aliorum; vide verb. *Auditores Rotæ*.

35 Canones, & Leges mixtim allegantur in utroque Foro, quando sibi non contradicunt; Colligitur *ex cap. Si in adjutorium* 7. *dist.* 10. ibi: *Si in adjutorium vestrum etiam terreni Imperii leges assumendas putatis, non reprehendimus. Fecit hoc Paulus, cum adversus injuriosos civem Romanum se esse protestatus est*, concordat textus *in cap. De capitulis* 9. *& cap. Certum* 12. *ead. dist.* 10. juncto *cap.* 1. *de novi operis nuntiation.* cum similibus, & patet experientia apud omnes Canonistas, & Legistas.

36 Hinc, casus in Jure Civili dubius, sed in Canonico clare decisus, procedit quoque in Foro Civili, & econtra, *cap.* 1. *De novi operis nuntiation.* ibi: *Sicut Leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum Statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur*, ubi Glossa verb. *Adjuvantur* notabiliter infert: *Et ita in causa Ecclesiastica Leges possumus*

mus allegare, ut, etiamsi Canones deficiant, possit judicari secundum Leges. Et Abbas *ibidem num.* 3. dicit expresse: *Causa Ecclesiæ debet decidi per Jus Civile in defectum Canonum; omnes enim Leges Principum non contradicentes Canonibus sunt approbatæ per Ecclesiam, ut patet hic*; & Fagnanus in *cap. Cum esses num.* 18. *de Testam.* sic inquit: *Ubicumque non reperitur aliqua dispositio Juris Civilis expresse immutata a Jure Canonico, non debemus inducere discrepantiam inter Jus Canonicum, & Jus Civile. Immo Lex Civilis servari debet etiam in foro Ecclesiæ, ut cap.* 1. *& ibi* Abbas *num.* 2. Joan. Andr. *n.* 6. & alii communiter *de novi operis nuntiation.*

37 Quando inter Jus Canonicum, & Civile est aperta contrarietas, & diversitas; eaque est de re profana, nec attingit conscientiam, vel peccatum, ut circa solemnitates testamentorum, judiciorum, contractuum, aliorumque similium actuum: Quodlibet Jus est in suo Foro servandum, scilicet in terris Papæ subjectis Jus Canonicum, in terris Imperii Sæcularis Jus Civile; *cap. Quoniam dist.* 10. *& cap. Cum ad verum* 6. *dist.* 96. & concordant *cap. Solitæ* 6. *de majorit. & obedient. cap. Novit* 13. §. 1. *de Judiciis, & cap. Per venerabilem* 13. §. *Rationibus, Qui filii sint legitimi.*

38 Quando autem inter Jus Canonicum, & Civile est aperta contrarietas in materia conscientiæ, & peccati, v. gr. in præscriptione cum mala fide, in usuris, & hujusmodi materiis peccatum foventibus, standum est Juri Canonico, relicto Jure Civili, etiam in terris Imperii sæcularis; In spiritualibus enim, & ubi agitur de salute animæ jurisdictio Papæ, tamquam Christi Vicarii, & communis animarum Pastoris, etiam in terras Imperii Sæcularis, & totum mundum extenditur; ut tenet Communis Catholicorum per textum *in cap. Solitæ* 6. *de majorit. & obed. vers. Quod autem, & in cap. Novit* 13. *de Judiciis. Extravag. Unam Sanctam, de majorit. & obed.* Et ratio est, quia tunc Leges Civiles foventes peccatum, censentur esse correctæ per Canones; Lex autem correcta, non dicitur amplius Lex; ut recte docet Glossa *in l. ult. ff. ad Legem Cornel. de falsis*; Fagnan. *in cap. Cum esses num.* 167. *de Testamentis*, & communis aliorum, *arg. cap. Licet Romanus, de Constitutionib. in* 6. *& leg. Sed & posteriores, ff. de Legibus*, ubi statuitur, quod Lex posterior revocet priorem directe contrariam, etiam non facta ejus mentione.

39 Adducuntur plures correctiones Juris Civilis factæ a jure Canonico. Jus Civile *in l. Sicut, & l. Omnes, & l. Cum notissimi, Cod. de Præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* permittens præscriptum longissimi temporis cum mala fide est correctum per jus Canonicum *in cap. Quoniam* 20. *de præscriptionibus*, ubi Leges Civiles allegatæ velut nutritivæ peccati expresse revocantur, addita ratione: *Cum generaliter sit omni Constitutioni, atque Consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari.* Jus Civile *in l.* 1. *ff. de usuris, & l. Eos, qui, Cod. eod.* cum similibus, ubi censentur licitæ usuræ, vel saltem permittuntur, est correctum per jus Canonicum *in cap. Super eo* 4. *c. Cum tu* 5. *c. Præterea* 7. *de usuris* juncta *Clement. unic. eod.* ubi usuræ expresse prohibentur sub gravissimis pœnis. Jus Civile *in l. Patri, & seq. ff. ad Legem Juliam, de Adulteriis*, ubi licitum est Patri occidere adulterum in fragranti crimine cum filia deprehensum, dummodo & filiam occidat, *& in l. Marito, ff. eod.* ubi idem permittitur marito respectu certarum personarum, si deprehendantur in adulterio cum Uxore sua, est correctum per jus Canonicum, *in cap. Si non licet* 9. *caus.* 21. *qu.* 5. *cap. Inter hæc* 6. *& cap. Admonere* 8. *caus.* 33. *q.* 2. cum similibus, ubi expresse prohibetur talis occasio, & concordat propositio 19. inter damnatas ab Alexandro VII. *Non peccat Maritus occidens propria auctoritate Uxorem in adulterio deprehensam.* Aliæ plurimæ correctiones Juris Civilis factæ a jure Canonico possent adduci, sed brevitatis gratia relinquuntur videndæ apud Auctores, & præsertim apud Baptistam a S. Basilio *Tom.* 1. *tract. Contradictionum juris Canonici cum jure Civili*, ubi de istis duas Centurias recenset.

In materia spirituali, & Sacramentorum, 40 neglecta seu relicta dispositione juris Civilis, universim ad jus Canonicum est recurrendum. Hæc enim tractare, & definire non spectat ad potestatem sæcularem, sed ad spiritualem, & Ecclesiasticam, textu expresso *in cap. Decernimus* 4. *de Judiciis* cum similibus. Hinc, quamvis jure Civili *in l. Nuptiæ* 2. *&* 18. *ff. de ritu nuptiarum, & l. Nec filium, Cod. de nuptiis, &* §. 1. *Institut. eod.* declaretur invalidum Matrimonium, quod filii familias contrahunt sine consensu parentum, in quorum potestate existunt; standum tamen est juri Canonico, *in cap. Sufficiat* 2. *caus.* 27. *qu.* 2. *& cap. Hoc Sanctum* 16. *caus.* 32. *q.* 2. cum similibus, ubi talis consensus non requiritur, nisi de honestate, injuncto Concil. Trident. *sess.* 23. *c.* 1. *de*

c. 1. *de Reform. matrimon.* ubi oppositum asserentes anathemate damnantur.

41 Item negliguntur, & relinquuntur Leges Civiles disponentes de personis, & rebus Ecclesiasticis, & quo ad ista est omnimode standum dispositioni juris Canonici; *cap. Bene quidem* 1. *c. Denique* 5. *cap. Cum ad verum* 6. *c. Satis* 7. *cap. In scripturis* 9. *distinct.* 96. *cap. Ecclesia* 10. *de Constitutionibus*; ubi expresse id statuitur, quamvis Leges Civiles favorem Ecclesiarum, vel Ecclesiasticarum personarum concernant, ibi: *A quibus, si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, & favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum.*

42 Jura juribus, quantum fieri potest, sunt concordanda, neque eorum correctio est inducenda sine necessitate, textu expresso *in cap. Cum expediat* 29. *de elect. in* 6. ibi: *Cum expediat concordare jura juribus, & eorum correctiones, si sustineri valeant, evitari*; & concordat textus *in l. Unic. De officios. dotibus*, ibi: *Leges Legibus concordare promptum est*, cum similibus. Unde *in l. Non est novum* 25. *& seq. ff. de Legibus* generaliter sancitur ad evitandas jurium correctiones, Leges priores esse trahendas, & explicandas per posteriores, & econtra, has per priores, ibi: *Non est novum, ut priores Leges ad posteriores trahantur &c. Sed & posteriores Leges ad priores pertinent, nisi contrariæ sint.*

43 Ubi tamen est manifesta jurium contrarietas non admittens congruam conciliationem, tunc standum est posteriori decisioni, seu constitutioni: Lex enim posterior revocat priorem directe contrariam etiam non facta ejus mentione, textu expresso *in cap. Licet Romanus* 1. *de Constitutionibus in* 6. ibi: *Licet Romanus Pontifex, qui jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere, constitutionem condendo posteriorem, priorem, (quamvis de ipsa mentionem non faciat) revocare noscatur &c.* Concordat *l. Sed & posteriores, ff. de Legibus*, ibi: *Sed & posteriores Leges ad priores pertinent, nisi contrariæ sint.* Unde etiam in Testamentis statur ultimo, quamvis in ipso non fiat mentio de priori *l. mihi, & tibi, ff. de Legatis* 1. *& c. Ultima voluntas* 4. *caus.* 13. *q.* 2.

44 Jus, prout est objectum justitiæ, est facultas legitima, quam quis habet ad aliquam rem obtinendam, vel retinendam, aut ad aliquid faciendum, ita ut ab illius rei obtentione, seu retentione, vel ab illa actione facienda licite impediri non possit. *Est in re communis.* Et in hoc sensu dicitur quis *jure suo uti*, habere jus agnationis, vel cognationis ad hereditatem, vel tutelas; quod jus necessitudinis appellatur *in l. ult. ff. De justit. & jure.* Item in hoc sensu dicitur heres succedere in omne jus Defuncti; *Reg. juris* 59. *&* 62. *in* 6. Item in hoc sensu dicitur: *Nullus videtur dolo facere, qui jure suo utitur, l. Nullus §. de Regul. jur.* Item in hoc sensu dicitur: *Nec potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur; Regul.* 79. *juris in* 6. Item in hoc sensu dicitur: *Juri suo quilibet renunciare potest, cap. Si diligenti* 12. *de foro compet. cap. Si de terra* 6. *de privilegiis.* Item in hoc sensu dicitur: *Qui juri suo semel renunciat, non potest postea ad illud redire, cap. Quam periculosum* 8. *caus.* 7. *q.* 1. *cap. Cum inter* 16. *de election.* juncta Glossa *ibid.*

Jus taliter acceptum dividitur in jus in re, 45
& in jus ad rem; *c. Quoniam* 8. *de concession. prabend. in* 6. ibi: *Quibus jus non esset quæsitum in re, licet ad rem.* Jus in re, seu reale 46
est illud, quod per ipsam rei traditionem acquiritur; Jus autem ad rem, seu personale est illud, quod aliquo justo titulo habetur ad rem, ut ejus traditio fiat. *Sic in re communis.* Un- 47
de, ut vides, *jus in re*, seu *reale* dat actionem in ipsam rem; ita ut habens jus in re habeat actionem ad eam sibi vindicandam, a quocunque possideatur, sic verb. gr. Si equus Pauli fuit furto ablatus, poterit eum Paulus repetere, ubicumque invenerit, non obstante, quod alius equum bona fide emerit, quia talis equus est Paulo obstrictus, & ipse respectu hujus equi habet jus in re; *§. Omnium, Instit. de action. & ibi Glossa fin. l. Officium* 9. *ff. de rei vindicat. Jus* autem *ad rem*, seu *personale* non dat actionem in ipsam rem, sed in personam impedientem consecutionem rei, sic v. g. Si quis habeat jus ad rem sibi donatam, venditam, sed nondum traditam, seu per electionem, postulationem, aut præsentationem ad Beneficium Ecclesiasticum, nondum sibi collatum, non potest ipsam rem, seu Beneficium vindicare, atque in judicio repetere, quia res illa nondum esset facta sua ante actualem traditionem, sicuti nec Beneficium factum suum ante actualem collationem, sed solum poterit actionem personalem instituere adversus eum, qui ipsum fraudavit, seu injuste impedit, vel impediverit ab illius rei, seu Beneficii consecutione; *l. penult. Cod. De action. & oblig.* Hinc patet, quod duo possint habere jus respectu unius & ejusdem rei, unus scilicet *jus in re*, & alter *jus ad rem*; v. g. Paulus vendens Domum Titio pretio nondum soluto, & domo non-

nondum tradita, habet adhuc jus in domo, Titius autem jus solum in domum.

48 Unde, ut totum hoc melius intelligatur, notandum est, quod Actio ut sic, quæ ut habetur §. 1. *Institut. de Action. est Jus persequendi in judicio, quod sibi debetur*; dividitur in Actionem realem, & personalem, ut docet *Communis*, & clarissimus Textus *in* §. *Omnium*, *Instit. de Actionib.* ibi: *Omnium autem Actionum summa divisio in duo genera deducitur, aut enim in rem sunt, aut in personam; Nam agit unusquisque, aut cum eo, qui ei obligatus est, vel ex contractu, vel ex maleficio, quo casu proditæ sunt Actiones in personam, per quas intendit adversarium ei dare, aut facere oportere, & aliis quibusdam modis; Aut cum eo agit, qui nullo jure ei obligatus est; movet tamen ei de aliqua re controversiam, quo casu proditæ Actiones in rem sunt; veluti si rem corporalem possideat quis, quam Titius suam esse affirmet; possessor autem Dominum ejus esse dicat, nam si Titius suam esse intendat, in rem Actio est.*

49 Justitia non semel pro virtute omni ac sanctitate sumitur; sic Prov. 11. v. 6. *Justitia rectorum* (scilicet virtuosa & sancta vita.) *liberabit eos*. *Matth. 3. vers.* 15. dum Christus Joanni baptizare recusanti dixit: *Sic enim decet nos implere omnem justitiam*, nempe omnem virtutem & perfectionem. *Matth. 6. vers. 6. Beati qui esuriunt & sitiant justitiam* (videlicet, virtutem & sanctitatem;) *quoniam ipsi saturabuntur*. Ibid. vers. 20. *Nisi abundaverit justitia vestra* (idest virtus, & religio, & sanctitas) *plusquam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum*; ut enim in hunc textum inquit meus Lyranus, illi magis secundum opera justi appellari, quam secundum voluntatem affectabant; ad salutem autem non sufficit bona doctrina, nisi adsit bona vita: hinc viros Sanctos, & virtute præditos justos appellari ex sacris litteris, & Sanctis Patribus passim deprehendimus; estque *justitia* sic sumpta una ex octo Beatitudinibus, quas in Monte Christus docuit *Matth. cit. cap.* 5. At prout ad præsens spectat, justitia tanquam peculiaris virtus, & prima ex cardinalibus attenditur; sicque accepta describitur, quod sit constans, & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuendi, *Communis* cum Ulpiano *in l. Justitia, ff. de Justitia & jure*.

50 Justitia hæc communissime dividitur in Legalem, seu Universalem, & Particularem. Justitia *Legalis seu universalis est virtus ordinans hominem a suis actibus ad bonum commune Reipublicæ, seu Communitatis*, id est, virtus, qua homo reddit, & præstat quod justum & debitum est ipsi Communitati ad sui conservationem. Justitia particularis *est virtus, quæ cuique particulari personæ jus suum debitum reddit*, seu quod idem est, *virtus, quæ recte inter se ordinat & adæquat homines quo ad commutationem bonorum particularium, & distributionem bonorum communium*. Hæc justitia particularis subdividitur in distributivam, & commutativam. *Communis* ex Aristotele 5. *Ethicor. cap.* 2. Justitia distributiva est, quæ distribuit bona Communitatis in singulas partes secundum debitam proportionem Dignitatis, vel meriti cujusque, sicut econtra etiam onera Communitatis secundum proportionem facultatis cujusque. Justitia commutativa est quæ commutat bona particularia inter ipsas partes Communitatis secundum æqualitatem debitam, sive ex contractu, sive ex delicto propter damnum alteri illatum. Et hæc justitia commutativa observatur inter partes, quando fit commutatio voluntaria, & ex contractu cum consensu utriusque; scilicet dantis, & accipientis, ut in emptione, venditione, mutuo, aliisque contractibus considerando solum valorem rerum sine ullo respectu ad personas, ut videlicet tanti valeat res reddenda, quanti valet accepta, ut centum reddendo pro centum qualescumque sint personæ contrahentes, & commutantes, sive nobiles; sive ignobiles. Et observatur etiam, quando commutatio est involuntaria, & ex delicto, seu damno injuste illato, ut cum quis alicui invito aliquid suum aufert, seu damnum injustum infert in bonis fortunæ, famæ, vel vitæ. Si quis enim furatus sit alteri equum æstimatum 40. Scutis, injuste per injuriam combusserit alterius domum æstimatam centum Scutis, debet totidem ei restituere, etiamsi nullum pactum cum ipso inierit; quia rem ablatam reddere, & damnum injuste illatum resarcire cogitur. *Communis*. 51

Justitia distributiva, & commutativa varie differunt, præcipue vero in tribus, scilicet *in æqualitate, in alteritate, & in debito*. In *æqualitate* differunt, quia Justitia commutativa servat æqualitatem simpliciter, & Arithmeticam, idest rei ad rem, ut centum ad centum sine ullo habito respectu ad personas. Justitia vero distributiva servat solum æqualitatem secundum quid, & Geometricam, idest solum æqualitatem inter proportionem, & proportionem, ut nimirum talis sit proportio inter bona, & onera, quæ distribuuntur qualis est proportio inter conditiones, & qualitates 52

pe-

personarum, quibus fit distributio. In *alteritate* differunt, quia justitia commutativa proprie, & totaliter est ad alterum, sive ad personam adæquate, & totaliter distinctam: Justitia vero distributiva non est omnino ad alterum, seu ad personam adæquate, & totaliter distinctam, sed est totius Reipublicæ, seu Communitatis ad partem, seu membrum illius; pars autem non adæquate, & omnino distinguitur a toto, sed in toto includitur. In *Debito* differunt, quia justitia distributiva non continet proprie ac stricte debitum, sicuti justitia commutativa. Nam illa, cui ex emptione v. gr. vel donatione res debetur, longe majus, & arctius jus habet ad illam, tamquam sibi jure proprio debitam petendam, quam ad petendam partem boni Communitatis, v. gr. Officium, Dignitatem, Beneficium &c. longeque gravior committitur injuria contra justitiam commutativam, quam contra justitiam distributivam.

53 Sola enim justitia commutativa, si violetur, proprie, & per se inducit obligationem restitutionis; Justitia autem distributiva non inducit obligationem restitutionis ratione sui erga partem neglectam, sed ratione justitiæ commutativæ si ei sit adjuncta, solum aliquando per accidens erga ipsam Communitatem, ut si Princeps contulit Officium indigno cum detrimento Reipublicæ, tenebitur ad compensationem damnorum &c. Card. de Lugo *de justitia & jure tom. 1. disp. 1. sect. 3. a n. 51.* ubi testatur de communi, Lessius *lib. 2. c. 1. n. ultim. & c. 32. dub. 3.* Rebellus *lib. 1. q. 3. n. 18.* Sporer *tom. 2. tract. 4. Præliminar. ad præcept. secundæ Tabulæ c. 1. sect. 3. n. 37.* & alii passim.

54 Non potest inter Deum, & hominem intercedere justitia rigorosa & stricta, sed solum justitia latius sumpta. *Communis*. Justitia enim rigorosa & stricta requirit ex parte debitoris perfectum debitum solvendi: implicat autem, ut sit in Deo perfectum debitum solvendi respectu Creaturæ, & in Creatura perfectum jus exigendi respectu Dei, adeoque &c. Latius vero sumpta justitia potest intercedere inter Deum, & hominem, quia si justitia sumatur præcise pro obligatione adimplendi promissa, potest Deus ex justitia aliqualiter teneri Creaturæ, uti ex tali justitia debet justis coronam gloriæ, juxta illud Apostoli 2. *ad Timoth. 4. in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex.* Hinc S. Augustinus, de talis justitiæ debito loquens in *Psalm. 38. circa finem*, dicit: *Debitorem Dominus ipse fecit se non accipiendo, sed promittendo, & serm. 16. de verbis Apostoli cap. 2.* quasi Deo recordans talis justitiæ debitum sic ipsum alloquitur: *Redde quod promisisti, quia fecimus, quod jussisti.*

55 Inter Patrem & filium, Dominum, & mancipium, Maritum & Uxorem formaliter quatales sunt, non potest esse justitia proprie, & simpliciter, sed solum improprie, & secundum quid. *Communis*. Et ratio est, quia justitia perfecta debet esse ad alterum, qui scilicet natura & jure sit ab altero distinctus, Filius autem, mancipium, seu servus, & Uxor quatenus tales sunt, non sunt natura & jure a Patre, Domino, & Marito distincti, adeoque &c. Filius namque ut talis, est quasi pars patris, & natura, quippe ex paterno semine natus. Unde ea, quæ debet filius Patri, non debet ut distinctus ab ipso, sed ut ejus pars, & ea, quæ Pater debet filio, non debet alteri, sed ut sibi ipsi, seu ut suæ parti. Sic Servus non censetur aliter a Domino, cum non sit sui Juris, sed Domini, ipsiusque instrumentum animatum ad opera domestica, & quiddam ex ejus bonis, adeo ut possit illum, ut rem suam vendere, donare, commutare. Ita etiam Uxor est aliquid mariti, & e contra, cum sint moraliter unum corpus, & una caro, & sic non censentur distincti in ordine ad regimen domesticum, cum jus Uxoris ad illud sit jus viri, seu dependens a viro, adeoque inter ipsos non potest esse justitia proprie, & simpliciter, sed solum improprie, & secundum quid.

56 Inter supradictos autem materialiter sumptos, ac quatenus homines sunt, & singuli peculiare jus, vel dominium habent, potest esse justitia proprie & simpliciter. *Communis*. Et ratio est, quia supradicti materialiter sumpti, quatenus homines sunt, sui juris, & ab invicem independentes in multis rebus, nec accipitur unus ut pars alterius, sed quilibet ut persona singularis, & capax ex bonis sibi propriis ineundi contractus, Filius namque non solum jam emancipatus, tamquam verus dominus omnium bonorum suorum, sed etiam minorennis adhuc sub patria potestate constitutus, tamquam verus Dominus suorum bonorum castrensium vel quasi castrensium, potest cum eodemmet suo Patre inire veros contractus emptionis, vel venditionis, vel alios ex justitia obligantes, juxta *l. 2. ff. De emptione*. Sic mancipium, seu servus, tamquam verus Dominus proprii peculii potest medio ipso inire cum Domino contractum redemptionis, ita ut Dominus peccaret contra justitiam, si eo pacto inito, acceptaque pecunia, servum non manu-

mitteret. Ita etiam Uxor, tamquam vera domina bonorum suorum paraphernalium potest de ipsis cum Marito inire contractus ex justitia obligantes. Tum quia etiam quo ad debitum conjugale, & dotis legitimam administrationem, est inter Uxorem & maritum juris stricti æqualitas, adeoque justitia simpliciter, cum negotio debiti, & dotis dissipatio sint proprie contra justitiam, ut tenent omnes. Tum etiam quia singuli omnium supradictorum habent sibi proprium & strictum jus famæ & vitæ, unde universaliter delicta inter patrem & filium, servum & dominum, Uxorem & maritum, ut homicidium, injusta infamatio, furta de bonis non subjectis, sunt vere contra justitiam simpliciter; immo sunt delicta contra justitiam qualificata, adeoque inter ipsos materialiter sumptos, quatenus homines sunt, potest esse justitia proprie & simpliciter.

57 Justitia præmiativa, quæ pro meritis reddit præmia, & vindicativa, seu punitiva, quæ delictis reddit supplicia, utraque reducitur saltem per imitationem, & similitudinem ad justitiam tam distributivam, quam commutativam, ut patet inductione; Tunc enim justitia præmiativa reducitur ad distributivam, quando munera, officia, honores, & hujusmodi in præmium propriorum meritorum, & beneficiorum præstitorum distribuit, inæqualiter tamen juxta inequalitatem, ac proportionem status, & conditionis, dando scilicet plus personis dignioribus, & præstantioribus, quam minus dignis, & minus præstantibus, ut communiter fieri solet. Tunc autem justitia præmiativa reducitur ad commutativam, quando præmia distribuit æqualiter juxta æqualitatem meritorum, nulla habita ratione conditionis, Dignitatis, & status personarum, quibus fit illa distributio. Ita etiam tunc justitia vindicativa, seu punitiva reducitur ad distributivam, quando nocentes, ut par est, punit, habita tamen ratione Dignitatis, seu status personarum; sic alapa data v. g. a persona potente, & magnæ Dignitatis levius punitur, quam data a persona infimæ plebis, quamvis sit data eidem personæ; Tunc vero justitia punitiva, seu vindicativa reducitur ad commutativam, quando servat æqualitatem inter pœnam, & delictum, æqualia inferendo supplicia pro æqualibus delictis, nulla habita ratione conditionis, Dignitatis, & status personarum, quibus supplicia inferuntur. Mastrius *in 3. disp. 7. n. 177.* Reiffenstuel *Theolog. Moral. tract. 6. de just. & jure dist. 2. q. 2. num. 19.* post Scotum 4. *dist. 46. q. unic. §. Hic primo*, & plures alios.

Adversus jus Divinum non præscribitur. Benedict. XIV. tom. 2. Constitut. 3. incip. *Declarasti Nobis*. Nec adversus Jus Ecclesiasticum in his, quæ præcepta sunt universalis Ecclesiæ. Idem *ibid.* 58

Alia ad rem, vide in Additionibus *ex aliena manu* ad verb. *Lex*, art. 1. 59

JUSPATRONATUS.

Articulus I.

Juspatronatus quoad ea, quæ concernunt ejus naturam divisionem, & acquisitionem.

NOmen Patroni, & juspatronatus in jure varie, & præsertim tripliciter accipitur. Primo, *Patronus* accipitur pro Advocato, & juspatronatus pro jure Advocatiæ, unde Patroni dicuntur, qui aliorum causas in judicio defendunt, eisque patrocinantur, de quibus fit mentio *in l. Rem 14. §. Patroni, Cod. De judiciis, in c. Observandum 1. caus. 15. qu. 2. & in cap. Ex litteris 6. De transactionibus*. Secundo, *Patronus* accipitur pro illo, qui manumittit, seu liberum dimittit servum suum, & jus, quod pro beneficio manumissionis acquirit in personam manumissi, seu Liberti, *juspatronatus* vocatur, & de hoc extat integer Titulus *in ff. De Jurepatronatus*, & *Cod. De bonis Libert. & Jurepatronatus*. Tertio, *Patronus* accipitur pro eo, qui habet, jus, seu potestatem a SS. Canonibus concessam præsentandi aliquem ad Ecclesiam, vel Ecclesiasticum Beneficium, & tale jus, seu potestas vocatur *juspatronatus*. Et solum de jurepatronatus hoc tertio modo sumpto habebitur sermo. 1

Unde juspatronatus tertio modo sumptum definitur, quod sit *jus, seu potestas nominandi, sive præsentandi Clericum promovendum ad Beneficium Ecclesiasticum vacans. Est in re communis*. Seu juspatronatus est *jus honorificum, onerosum, & utile alicui competens in Ecclesia, eo quod de Ordinarii consensu eam construxerit, fundaverit, vel dotaverit; aut id a suis antecessoribus factum fuerit*. Ita Abbas *in Rubric. de jurepatronatus n. 3.* Jo. Andr. *ibid. n. 3. vers. Si jus igitur sine calumnia;* Fagnan. *lib. 3. Decret. in c. Quoniam 3. de jurepatronat. n. 31.* Barbosa *lib. 3. juris Ecclesi. univers. cap. 12. n. 2.* & alii apud ipsos. Dicitur autem *jus honori-* 2

nori-

onerificum, quia Patronus habet honorem, ut ad Beneficium sui jurispatronatus alius non admittatur, seu in ipso instituatur, quam ille, quem ipse præsentaverit Superiori; Dicitur *onerosum*, quia Patronus tenetur defendere Ecclesiam suam ne ejus bona depereant, eamque, cum opus fuerit, reparare, atque impensis necessariis regere, *cap. Filiis* 31. *caus.* 16. *q.* 7. cum similibus; Dicitur *utile*, quia, si Patronus vergeret ad inopiam, Ecclesia teneretur eum potius alere, ac juvare, quam ceteros alios pauperes, ex redditibus, qui detractis necessariis expensis, supersunt, *c. Quicumque* 2. *caus.* 16. *q.* 7. *cap. Nobis* 25. *De jurepatronatus*, cum similibus.

3 Juspatronatus dividitur primo in hereditarium, gentilitium, seu familiare, & mixtum. 4 *Communis*. *Hereditarium*. est illud, quod transit ad quoscumque heredes etiam extraneos, *arg. c. Quoniam* 3. *De jurepatronatus*. *Sic Communis* cum Rota recent. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 175. *n.* 3. *& seq. part.* 7. *dec.* 62. *num.* 1. *part.* 10. *decis.* 293. *n.* 20. Barbosa *loc. cit. num.* 20. Covarruv. *lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 18. *n.* 6.

5 *Gentilitium*, seu *familiare* est illud, quod competit, & relictum est solum illis de tali familia, vel in quo vocantur solum illi, qui sunt de genere. *Communis*, cum Rota recent, *part.* 5. *dec.* 581. *num.* 4. *part.* 11. *decis.* 220. *n.* 4. 5. 7. 8. 9. *part.* 14. *decis.* 462. *num.* 1. & sæpe alibi, Barbosa *loc. cit. num.* 22. Ricc. *tract. de* 6 *jurepatronat. resolut.* 232. *n.* 1. Mixtum ex hereditario & gentilitio est illud, quod competit, & relictum est solum illi., qui sunt & heredes, & de tali familia. *Communis*, cum Rota recent. *part.* 6. *decis.* 267. *n.* 6. *part.* 7. *dec.* 208. *n.* 1. *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 185. *num.* 7. *part.* 11. *decis.* 254. *n.* 16. *part.* 19. *tom.* 1. *dec.* 223. *n.* 16. & sæpe alibi.

7 Juspatronatus esse gentilitium probatur, & constat ex pluribus. Primo, ex Fundatione, in qua Fundator illud relinquit descendentibus, & Successoribus de sua agnatione, familia, seu Domo; Rota recent. *part.* 1. *decis.* 482. *num.* 1. *part.* 3. *decis.* 581. *n.* 4. *part.* 14. *decis.* 462. *num.* 1. & sæpe alibi. Secundo, ex præsentationibus factis a solis masculis, exclusis feminis, & extraneis, donec dicti masculi extiterunt. Rota recent. *part.* 12. *decis.* 204. *n.* 13. *part.* 13. *decis.* 103. *n.* 10. *part.* 14. *dec.* 515. *n.* 15. *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 662. *n.* 17. Item quando in omnibus præsentationibus semper fuit facta mentio familiæ, seu domus, non autem qualitatis hereditariæ; Rota *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 287. *n.* 12. *part.* 12. *decis.* 204. *num.* 5. *part.* 13. *dec.* 237. *n.* 8. *part.* 14. *decis.* 515. *n.* 9. *&* 10. Item ex præsentatione a Patre, & filiis simul facta; Rota *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 287. *num.* 7. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 385. *n.* 3. *part.* 6. *decis.* 166. *num.* 14. *part.* 13. *decis.* 103. *num.* 7. *part.* 14. *dec.* 515. *n.* 9. Tertio, probatur gentilitium ex ultimo statu, Rota *part.* 12. *dec.* 204. *n.* 17. Qui ultimus status est ob lapsum 40. annorum sufficit ad probandum juspatronatus gentilitium; Rota *part.* 13. *decis.* 237. *num.* 18. *part.* 14. *dec.* 515. *num.* 38. Quarto, probatur gentilitium ex sententia Ordinarii declarante illud esse de aliqua familia; Rota *part.* 1. *decis.* 482. *num.* 5. *part.* 19. *tom.* 1. *decis.* 492. *num.* 7. Quinto, probatur gentilitium ex enunciativis, seu assertionibus antiquis dicentibus verbi grat. *ad illos de tali domo*, *& familia spectare*; Rota *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 679. *n.* 4. *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 662. *num.* 5. Sexto, probatur gentilitium ex inscriptionibus antiquis in Ecclesia factis, vel etiam in Campanili existentibus; Rota *part.* 14. *decis.* 515. *n.* 12. *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 676. *n.* 7. Item ex sepulcro constructo, & ex insignibus familiæ insculptis, tam in pavimento, quam in pariete Capellæ; Rota *part.* 19. *t.* 2. *dec.* 630. *n.* 31.

Juspatronatus esse hereditarium probatur, & constat etiam ex pluribus. Primo, ex Fundatione, in qua a Fundatore sunt vocati ad illud heredes, nulla facta mentione de agnatione; Rota *part.* 7. *dec.* 275. *n.* 5. Secundo, probatur hereditarium, si in illo Filius, vivente Patre, nullum jus habet; Rota *p.* 12. *d.* 204. *n.* 11. Tertio, probatur hereditarium ex pluribus præsentationibus factis titulo hereditatis; Rota *part.* 1. *decis.* 707. *n.* 6. Quarto, probatur, seu præsumitur hereditarium, & non gentilitium, donec exhibeatur instrumentum fundationis; Rota *part.* 19. *tom.* 1. *decis.* 181. *n.* 9. Juspatronatus enim de jure præsumitur hereditarium potius, quam gentilitium; Rota *p.* 1. *dec.* 797. *n.* 8. *part.* 3. *dec.* 492. *num.* 7. *part.* 6. *dec.* 89. *n.* 1. *p.* 7. *dec.* 280. *n.* 5. *part.* 11. *dec.* 268. *n.* 1. & sæpe alibi. 8

Juspatronatus esse mixtum probatur, & constat etiam ex pluribus. Primo, ex Fundatione, in qua Fundator expresse vocavit ad juspatronatum solum illos, qui erunt & heredes, & de tali familia una simul; Rota *part.* 6. *dec.* 267. *n.* 6. *part.* 7. *decis.* 208. *n.* 1. *part.* 1. *dec.* 254. *n.* 16. Secundo; si juspatronatus reservatum fuerit pro heredibus descendentibus per lineam masculinam; in ipso enim casu videtur Fundator considerasse utramque qualitatem, hereditariam scilicet, & gentilitiam; Rota *part.* 19. 9

tom. 5.

tom. 5. *decis.* 543. *num.* 6. Tertio, ex observantia plusquam centenaria, qua fuerint solum admissi ad præsentandum ii, qui habuerint utramque qualitatem, scilicet hereditariam, & gentilitiam; Rota *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 583. *n.* 8. Quarto, si ex institutione requiratur in vocatis qualitas filiorum, & heredum; Rota *part.* 6. *dec.* 217. *n.* 1. vel si fuerit reservatum pro successoribus, & heredibus sanguinis; Rota *part.* 11. *decis.* 254. *n.* 9. Hinc ad effectum succedendi in jurepatronatus mixto requiritur utraque qualitas, hereditaria scilicet, & gentilitia, seu heredis, & sanguinis; Rota *part.* 6. *dec.* 267. *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 185. *n.* 7. *part.* 11. *dec.* 254. *n.* 16. *part.* 19. *tom.* 1. *dec.* 223. *n.* 16.

10 Juspatronatus dividitur secundo in Activum, & Passivum. *Activum* est ipsum jus, quod Patronus habet præsentandi aliquem ad Beneficium. *Passivum* est jus competens aliquibus de tali familia, vel loco, quod si idonei sint, exclusis extraneis, per Patronum necessario debeant præsentari. *Communis* cum Rota recent. *part.* 4. *tom.* 2. *decis.* 84. *n.* 11. Barbosa *lib.* 3. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 12. *num.* 20. Moneta *de commutat. ultim. voluntat. c.* 10. *n.* 200.
11 & alii passim. Juspatronatus Activum subdividitur in Personale, & Reale. *Personale* est, quod competit personæ Patroni independenter a re aliqua, vel loco, ubicumque existat. *Reale*, est quod est annexum alicui certæ rei, vel loco, v. g. Castro, Prædio, Pago, & hujusmodi, & cum eo transit ad quemlibet, etiam non heredem, qui rem talem emptione v. gr. vel donatione acquirit. *Communis*.

12 Juspatronatus dividitur tertio in Ecclesiasti-
13 cum, Laicale, & Mixtum. *Communis*. *Ecclesiasticum* est illud, quod de bonis Ecclesiasticis fundatum, & erectum fuit, *arg. cap. Dilectus* 6. *de Officio Legati*, & *c. Cum dilectus* 28. *de jurepatronatus*; Rota *part.* 8. *decis.* 106. *num.* 6. Barb. *loc. cit. num.* 4. Gonzal. *ad Regul.* 8. *Cancellariæ gloss.* 8. *n.* 5. & alii passim. Vel est illud, quod, licet fundatum fuerit ex bonis Laicalibus, fuit tamen, vel ab initio, vel postea translatum fundatione, Testamento, Donatione, aut alio quovis modo in Ecclesiam, aut in Capitulum, seu Collegium Ecclesiasticum Canonicorum Regularium, aut Sæcularium, vel ad aliquam personam Ecclesiasticam ratione Ecclesiæ, Dignitatis, aut Beneficii; *cap. unic.* §. *Verum, de jurepatr. in* 6. Rota recent. *p.* 2. *dec.* 541. *n.* 4. Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancellariæ gloss.* 18. *n.* 5. Garcias *De Beneficiis p.* 5. *cap.* 1. *n.* 552. Barb. *l. cit. n.* 10.
& *de Offic.* & *potest. Episc. allegat.* 72. *n.* 28.
& alii communiter. *Laicale* est illud, quod 14
Laico, vel etiam Clerico, non ratione Ecclesiæ vel Ecclesiastici Beneficii, sed ratione proprii patrimonii competit. *Communis*, cum Glossa *in Clement. Plures, De jurepatronatus, verb. Præsentare*, Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 13.
Moneta *loc. cit. cap.* 20. *n.* 220. Mixtum est 15
illud, quod partim nomine, seu ratione Ecclesiæ ad Clericum, partim Titulo Laicali, seu Sæculari ad Laicum, vel etiam Clericum pertinet, ac proinde ex utroque est mixtum. *Est in re communis.*

Juspatronatus esse Ecclesiasticum constat, & 16
probatur ex pluribus. Primo, ex Fundatione, & Donatione de bonis Ecclesiasticis. Rota recent. *p.* 8. *decis.* 106. *n.* 6. Hinc censetur Ecclesiasticum, quando fuit fundatum a Clerico non habente bona patrimonialia, vel aliunde quæsita quam ex Beneficio. Rota *p.* 1. *decis.* 615. *n.* 4. *p.* 3. *dec.* 273. *n.* 1. Barb. *cit. c.* 12. *n.* 5. & alii *ibi* citati. Secundo, quando Juspatronatus devenit ad Ecclesiam, seu Monasterium, & spectat ad Priorem ratione Ecclesiæ, & Monasterii. Rota *p.* 2. *decis.* 545. *num.* 4. *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 298. *num.* 5. & *decis.* 329. *num.* 9. Tertio, quando est relictum Religioso, seu Monacho. Rota *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 286. *num.* 12. *par.* 13. *decis.* 312. *n.* 7. Et hoc procedit etiam, quando Juspatronatus est relictum eidem Religioso, non intuitu Ecclesiæ, sed intuitu ipsius personæ. Quia Religiosus ob resistentiam voti paupertatis nihil habet patrimoniale, aut proprium, sed quidquid acquirit, Monasterio acquirit, & eo ipso quod est delatum Monacho, statim fit Monasterii. Rot. *cit. p.* 9. *tom.* 1. *dec.* 289. *n.* 11. & 12. per Jura *ibi* adducta. Quarto, quando præsentatio spectat ad Ecclesiasticum. Rota *p.* 8. *dec.* 88. *n.* 26. ut si fuerit reservatum ad favorem personarum Ecclesiasticarum. Rota *p.* 8. *dec.* 106. *n.* 7. Et hoc procedit etiamsi fundatum fuerit de bonis Laicalibus; adhuc enim censetur Ecclesiasticum, licet emanaverit a Laico, & de bonis Laici, si competit Ecclesiæ, vel personis Ecclesiasticis ratione Ecclesiæ. Rota *par.* 7. *dec.* 157. *n.* 5. Secus tamen, si fuerit relictum Clerico Sæculari, non intuitu Ecclesiæ, sed intuitu personæ. Rota *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 289. *n.* 11. & 12. Quinto Juspatronatus censetur esse Ecclesiasticum, quando est relictum Beguinis; Ipsæ enim Beguinæ, licet sæculares, religiose vivunt, & habitu Religioso amictæ incedunt. Rota *p.* 5. *tom.* 1. *decis.* 144. *n.* 21. Sexto, censetur Ecclesiasticum Juspatro-

patro-

patronatus relictum Confraternitati cum Ordinarii auctoritate erectæ, cum Ecclesia, Campanili, usu sacci, & aliis, ex quibus vere Ecclesiastica reputanda veniat; Secus si Confraternitas sit erecta ad opera pietatis absque dictis requisitis, Card. de Luca *de Jurepatronatus disc. 56. sub n. 18.* Rota *part. 5. tom. 1. decis. 144. n. 1.*

17 Juspatronatus esse Laicale constat, & probatur etiam ex pluribus. Primo, quando est fundatum de bonis Laicalibus, ejusque præsentatio spectat ad Laicum. Rota *p. 9. tom. 2. dec. 329. num. 27.* Secundo, quando Testator professus est se illud constituisse laicale. Rota *p. 10. tom. 1. dec. 242. n. 7.* Et hoc procedit etiamsi esset relictum Ecclesiæ; potest enim hoc non obstante a Testatore declarari, & effici, quod illud non desinat esse laicale. Rota *dicta dec. 242. n. 10.* Tertio ex sententia Ordinarii instituentis aliquem uti a Patronis Laicis præsentatum. Rota *part. 8. dec. 224. n. 8.* Quarto, ex assertiva Papæ. Rota *part. 6. dec. 186. num. 4.* Quinto, quando Laicus est in quasi possessione juris præsentandi. Rota *part. 3. decis. 433. num. 3. part. 9. tom. 3. dec. 329. num. 20.* Sexto, quando nominatio est relicta Universitati Laicorum, licet electio unius ex nominatis spectet ad Ecclesiasticos. Rota *part. 1. dec. 481. num. 6.* Septimo, quando ad præsentandum concurrit major pars Laicorum, quamvis etiam aliqui Clerici præsentent; Rota *part. 12. decis. 260. num. 9. & 10.* Hoc tamen procedit ad effectum evitandi derogationes, & reservationes. Ad effectum autem temporis ad præsentandum, nempe semestris, dicitur Ecclesiasticum; Rota *loc. cit. n. 11. 12. 13. & sequent.* Octavo, quando Juspatronatus spectat ad Confraternitatem Laicorum, cujus Confratres non induuntur, nec distinguuntur aliquo signo Religionis, & Beneficium fuit fundatum a Laico, & de bonis profanis; Rota *p. 5. t. 1. dec. 144. n. 1. & 2; & dec. 290. n. 1.* Barb. *lib. 3. Juris Ecclesiastic. univers. c. 12. n. 15.* cum plurimis aliis *ibi* citatis.

18 Juspatronatus esse mixtum constat, & probatur etiam pluribus. Primo, quando Fundatio fuit facta ex bonis Ecclesiasticis, & Laicalibus, seu patrimonialibus. Rota *p. 3. dec. 273. sub num. 4.* Secundo, quando fundatio facta fuit ex bonis Ecclesiasticis, & donatio ex bonis Laicalibus, seu e contra: verb. gr. Si Ecclesia ex bonis suis fundaverit aliam Ecclesiam, & eam dotaverit Laicus ex suis bonis Laicalibus, seu e contra. Rota *p. 12. dec. 162. num. 1.* & Doctores passim. Tertio, quando Fundator statuit expresse quod Juspatronatus spectet una simul ad Clericos, & Laicos, quamvis totum fuerit fundatum ex suis bonis Laicalibus, & patrimonialibus, potest enim Fundator remittere Juspatronatus, vel totum, vel ex parte vel limitative illud inducere in præjudicium heredum, prout eis libuerit, *arg. c. Significavit 41. De Testibus, & cap. Unic. de Jure patronat. in 6.* & ibi notant Doctores communiter. Quarto, quando quocumque alio titulo partim spectat ad Clericos, & partim ad Laicos. Rota *tom. 3. p. 9. decis. 655. num. 3. & part. 19. tom. 1. dec. 129. n. 4.*

Juspatronatus tribus potissimum modis de jure potest acquiri, scilicet Fundatione, Ædificatione, & Dotatione. *Communis* cum Glossa *in cap. Piæ mentis 26. caus. 16. quæst. 7.* ubi ad rem dat sequentem receptum versiculum. 19

Patronum faciunt Dos, Ædificatio, Fundus.

Hinc quilibet disjunctim, vel separatim sumptus ex tribus dictis modis sufficit ad acquirendum Jus patronatus. *Communis* cum Rota *p. 4. tom. 3. decis. 360. num. 52. part. 5. tom. 2. decis. 432. num. 1.* & sæpe alibi, Fagnan. *in cap. Quoniam 3. De jurepatronatus tom. 2.* Reiffenstuel *lib. 3. Decretal. tit. 38. n. 4.* Pirhing *ibid. n. 6.* 20

Et quidem quod sola fundatio sufficiat ad acquirendum Juspatronatus, habetur clare *ex cap. Decernimus 32. caus. 16. q. 6. c. Quoniam 3. & c. Nobis 25. de Jure patronatus.* Fundasse autem Ecclesiam ad propositum proprie dicitur, sive quis eam in proprio fundo, seu solo suis sumptibus omnino construxerit; *c. Abbatum 4. caus. 18. qu. 2. cap. Nobis 25. de Jure patronatus*, sive etiam tantummodo fundum, seu solum ad eam ædificandam obtulerit, ac donaverit. Lambertin. *de Jure patronat. part. 1. lib. 1. quæst. 2. art. 2. n. 1. & 2.* Barbosa *lib. 3. Juris Ecclesiast. univers. c. 12. n. 28. & Communis aliorum.* 21 22

Quod sola Ædificatio, seu Constructio Ecclesiæ sufficiat ad acquirendum Jus patronatus, habetur expresse *ex cap. Monasterium 33. caus. 16. q. 7. & cit. cap. Nobis 25. De jure patronatus*, ibi: *Si quis Ecclesiam cum consensu Diœcesani construxit, ex eo jus patronatus acquirit.* 23

Ædificasse autem Ecclesiam ad nostrum propositum proprie dicitur, qui eam cum consensu Ordinarii propriis sumptibus construxit, *arg. cit. cap. Monasterium 33. caus. 16. quæst. 7. & cit. cap. Nobis 25. De Jurepatr.* Qui vero sine consensu Ordinarii eam construit, cum illicite agat, *arg. cap. Nemo 8. De consecr. dist. 1.* non acquirit Juspatronatus, ut cum communi 24

ni Doctorum recte notat Fagnanus *in cit. cap. Nobis n.* 4. Item ædificasse censetur quantum ad præsens, qui Ecclesiam penitus destructam suis sumptibus cum consensu Ordinarii eam reædificat, in quo casu primus ædificans, si nolit eam reædificare, amittit, & reædificans acquirit Juspatronatus. Talis enim censetur Ecclesiam ædificare, cum perinde sit, ac si Ecclesiam primitus ædificasset, *arg. cap. Consuluit 7. de Judæis, & tenet Communis Doctorum* cum Glossa *in cap. Quoniam 3. de Jure patronatus, verb. Fundatores*. Si vero Ecclesia non sit penitus destructa, sed solum in aliqua parte, ex refectione, & reparatione illius, non acquiritur juspatronatus. *Communis* cum Glossa *loc. cit.* etiamsi successive diversis temporibus per partes tota fieret nova, quia adhuc eadem Ecclesia esse censetur, adeoque primus Ædificator non desineret esse Patronus, *arg. l. Quid tamen §. V. vers. Plane, ff. Quibus modis ususfructus amittit*: Azorius *part. 2. lib. 6. cap. 19. qu. 10.* Pirhing *lib. 3. Decret. tit. 38. num. 8.* Reiffenstuel *ibid. n. 8.* & alii passim.

25 Quod sola Dotatio sufficiat ad acquirendum Jus patronatus habetur clare *ex cap. Filiis 31. cap. 16. quæst. 7.* & Concil. Trident. *sess. 14. De Reformat. cap. 12. & sess. 21. eod. cap. 7.* ubi sola Dotatio pro sufficienti causa acquiren-
26 di *Juspatronatus* agnoscitur. Dotasse autem Ecclesiam quantum ad propositum censetur ille, qui ei sine Dote fundatæ, & constructæ, congruam Dotem assignat tribuendo ei sufficientes redditus, seu annuos census pro Ministris Ecclesiæ, pro paramentis, pro luminaribus, aliisque necessariis, *arg. cap. Quicumque 30. & cap. Filiis 31. caus. 16. quæst. 7.* Qui tamen non tribueret dotem sufficientem, non diceretur *Patronus*, sed tantum Benefactor Ecclesiæ, ut expresse declaravit Sacra Congregatio, apud Garciam *de Beneficiis p. 5. cap. 9. n. 52.* his verbis: *Dotans insufficienter, quod arbitrabitur Ordinarius, non acquirit juspatronatus, sed dicitur Benefactor*. Item censetur quantum ad præsens quis dotare Ecclesiam, quando primitus ei assignata omnino periit, & antiquus Patronus non vult amplius illam dotare; Bene vero ipsam sufficienter dotat ille alius; tunc enim antiquus Patronus amittit Juspatronatus, & illud acquirit qui de novo sufficienter dotat Ecclesiam. Fagnanus *in cap. Quoniam 3. De Jurepatronat. num. 59.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 9.* Pirhing *loc. cit. n. 9.* & alii passim.

27 Quando unus & idem simul fundat, ædificat, & dotat Ecclesiam, tunc solus ipse acquirit juspatronatus. Quando vero plures concurrunt, ita ut unus fundet, alter ædificet, & tertius dotet, tunc acquirunt omnes Juspatronatus in solidum, & una simul in solidum evadunt Patroni, *arg. cap. Filiis 31. caus. 16. qu. 7.* & tenet *Communis Doctorum* cum Fagnan. *in cit. c. Quoniam 3. de jurepatronatus n. 49.* Garcia *l. c. n. 52.* Abbat. *ad Rubr. de jurepatronat. num. 6.* Pirhing *loc. cit. n. 7.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 10.* Item quando plures concurrunt ad unam ex tribus causis, seu modis allegatis, v. gr. ad solam fundationem, vel ad solam ædificationem, vel ad solam Dotationem, evadunt omnes simul Patroni, & æquale juspatronatus acquirunt respectu illius Tituli. Sic expresse declaravit Sacra Congregatio apud Garciam *loc. cit. n. 53.* & tenent citati Doctores, aliique passim.

Juspatronatus, seu præsentandi Prælatum in 28
Ecclesia Regulari, seu Collegiata etiam de Diœcesani Episcopi consensu non acquiritur ex fundatione, ædificatione, & dotatione sine particulari privilegio Apostolico; *cap. Hinc est etiam 39. caus. 16. qu. 1. & cap. Nobis 25. De jurepatronat.* Rota *part. 2. recent. decis.* [illegible] *num. 2.* Fagnan. *lib. 3. Decretal. in cit. cap. Nobis num. 14.* Lambertin. *lib. 1. quæst. 5. part. 1. art. 2. num. 10. & 11.* Puteus *lib.* [illegible] *466. num. 4. & seq.* Barbosa *lib. 3. Juris Eccles. univ. cap. 12. num. 48.* citans alias Rotæ decisiones, aliosque Doctores. Id tamen est in- 29
telligendum de jurepatronatus in tota Ecclesia. Secus vero in aliquo Altari constructo, vel construendo de ordine Testatoris in dicta Ecclesia Regulari, seu Collegiata, quia tunc sufficit solum consensus Regularium, seu Capitularium, ut firmavit Rota *in Segobiens. Capellaniæ 26. Februarii 1626. coram bonæ memoriæ Ubaldo in vers. Non obstat secundo*, & ex aliis refert, & tenet Barbosa *loc. cit. n. 48.*

Præter supradictos tres modos, & causas ac- 30
quirendi Juspatronatus, potest idem acquiri adhuc aliis duobus modis, scilicet *Privilegio, & Præscriptione*. Juspatronatus acquiritur privilegio, quando Summus Pontifex alicui de Ecclesia benemerito, vel ob aliam causam illud concedit, quamvis Ecclesiam nec fundaverit, nec ædificaverit, nec dotaverit; Papa enim de plenitudine potestatis de cunctis Beneficiis habet plenariam potestatem, textu expresso *in c. Licet 2. de præbend. in 6.* Non potest tamen 31
Juspatronatus acquiri privilegio Episcopi, vel alterius Prælati Papa inferioris, ut clare patet *ex cap. hoc Consultissimo 2. de rebus Eccles. non*

alie-

alienand. in 6. & fuit declaratum a Sacra Congregatione apud Garciam *De Benefic. part.* 5.
32 *cap.* 9. *num.* 128. Immo juspatronatus ex privilegio quocumque etiam Papali ante Concilium Tridentinum concessum, revocatum est in totum etiam cum quasi possessione inde sequuta ab eodem Concilio *sess.* 25. *de Reform. cap.* 9. Parisius *De confident. q.* 28. *num.* 239. *& sequent.* Seraphin. *dec.* 1395. *num.* 4. Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancellariæ glossa* 18. *n.* 18. Barbosa *super Trid. d. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 68. *& lib.* 3. *Juris Ecclef. univers. cap.* 12. *num.* 63. & 64. Garcias *De Beneficiis part.* 5. *cap.* 9. *a num.* 115. ubi *num.* 118. ex declaratione Sacræ Congregationis addit, sublata esse omnia privilegia, etiamsi habeant clausulam, quod juspatronatus ex privilegio concessum sit ejusdem valoris, ac roboris, ac si esset ex fundatione, ædificatione, aut dotatione, cum sit adinstar, & non proprie ex fundatione, ædificatione, aut dotatione. Unde qui juspatronatus ex titulo solius privilegii manutenere vult debet docere, quod illud habeat a Summo Pontifice post tempora Concilii Tridentini concessum cum clausula derogatoria ejusdem Concilii; Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 38. *num.* 12. Reiffenstuel *ib. num.* 12. Azorius *p.* 2. *lib.* 6. *c.* 19. *n. ult.* & alii.

33 Advertendum hic tamen venit, quod, quamvis Concilium Tridentinum *d. sess.* 25. *cap.* 9. *de Reformat.* in totum prorsus abrogaverit juspatronatus ex privilegio una cum quasi possessione; hoc tamen non procedit in jurepatronatus ex privilegio concesso 40. annis ante publicationem ejusdem Concilii, cum tale juspatronatus non cadat amplius sub revisione Ordinarii. Rota *part.* 13. *recent. decis.* 492. *n.* 8. Barbosa *in Collectan. ad Concil. Trident. c.* 19. *sess.* 25. *de Reform. num.* 85. ubi adducit alias Rotæ decisiones, Garcias *loc. cit. c.* 9. *n.* 124. Addenda ad Gregor. *decis.* 397. *num.* 6. *vers. prædicta indubitanter*, Filliuc. *tom.* 3. *tract.* 41. *cap.* 2. *num.* 62. & alii passim. Neque procedit in jurepatronatus concesso ex titulo oneroso propter augumentum dotis. Rota *part.* 13. *recent. dict. decis.* 492. *num.* 6. Addend. ad Gregor. *cit. decis.* 597. *num.* 6. *vers. prædicta indubitanter*. Rota coram Seraphin. *dec.* 490. *n.* 2. Garcias *loc. cit. cap.* 9. *num.* 120. Gabriel *cons.* 195. *num.* 1. *&* 2. *lib.* 1. Lotter. *de re benefic. lib.* 2. *quæst.* 8. *num.* 12. *& seq. & num.* 25. & alii.

34 Juspatronatus acquiritur *præscriptione* contra Ecclesiam liberam, seu nondum patronatam ex multiplicatis præsentationibus per tempus immemoriale; sic expresse statuit Concilium Tridentinum *sess.* 25. *c.* 9. *de Reform.* ibi: *Sive etiam ex multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat*. Ad hoc autem, ut dicantur præsentationes multiplicatæ, duas sufficere asse- 35
runt Riccius *in Praxi fori Ecclesiastic. resolut.* 127. *in fine*, Castropalao *tom.* 2. *tract.* 13. *disp.* 2. *punct.* 3. *num.* 4. Barbosa *in Collectan. ad Concil. Trid. d. sess.* 25. *cap.* 9. *de Reformat. n.* 5. cum pluribus aliis ibi citatis, *arg. c. Pluralis* 40. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Pluralis locutio duorum numero est contenta*. Tempus vero 36
immemoriale, quantum ad præsens censetur tempus quadraginta annorum in personis, ubi non præsumitur juspatronatus esse ex usurpatione, *arg. cap. de quarta* 4. *c. Ad aures* 6. *c. Illud autem* 8. *& c. Quia indicante* 9. *De præscriptionibus*, ubi habetur clare decisum, quod contra Ecclesiam Jura Episcopalia, Decimas, & hujusmodi quadraginta annorum spatio præscribatur. Sic per doctrinam Glossæ communiter receptæ *in cap.* 1. *De præscriptionibus in* 6. tenent Baldus *de præscript. part.* 2. *Quintæ partis quæst.* 6. *num.* 43. Mascardus *de probat. Conclus.* 138. Moneta *de decimis cap.* 5. *num.* 77. Aloysius Riccius *in tract. de novissim. probat. Jurispatronat. resol.* 70. Barbosa *in Collectan. ad Tridentinum cit. sess.* 25. *cap.* 9. *de Reformat. num.* 11. *& lib.* 3. *Juris Ecclesiastic. univers. c.* 12. *n.* 75. cum pluribus aliis ibi citatis. Rota *in Sorana Jurispatronatus* 28. *April.* 1603. *in Jacen. Parochialis* 27. *Junii ejusdem anni coram Card. Pamphil. senior.*

Aliter autem discurrendum est de tali præ- 37
scriptione in personis, ubi præsumitur juspatronatus esse ex usurpatione. Et ad hoc datur dispositio Concilii Tridentini *d. sess.* 25. *c.* 9. *de reformat.* ibi: *In iis vero personis, seu Communitatibus, vel Universitatibus, in quibus id Jus* (Patronatus) *plerumque ex usurpatione potius quæsitum præsumi solet, plenior, & exactior probatio ad docendum verum titulum requiratur, nec immemorabilis temporis probatio eis aliter suffragetur, quam si præter reliqua ad eam necessaria, præsentationes etiam continuatæ non minori saltem, quam quinquaginta annorum spatio, quæ omnes effectum sortitæ sint, authenticis scripturis probentur*. Personæ vero, & Commu- 38
nitates seu Universitates, in quibus præsumitur Juspatronatus esse ex usurpatione, sunt ex declaratione Sacræ Congregat. apud Gonzalez *in Regul.* 8. *Cancel. glossa* 18. *a num.* 66. omnes Potentes, & omnes perpetuam jurisdictionem habentes in loco Beneficii, seu

Ec-

Ecclesiæ jurispatronatus; ut Nobiles, Barones, Comites, Marchiones, Principes, Duces, Reges, Imperatores, Universitates, & Communitates.

39 Juspatronatus acquiritur *præscriptione* contra Ecclesiam non amplius liberam, sed jam patronatam, seu potius contra *Patronum* per tempus ordinarium, scilicet decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes cum titulo; Sine titulo autem triginta annorum cum bona fide, sicuti præscribi possunt alia jura, & bona immobilia contra privatos, *l. un. Cod. de usucap. transformand.* & §. 1. *Inst. de usuc. leg. Sicut in rem, Cod. De præscript. 30. vel* 40. *annor.* & concordat textus *in cap. Sanctorum* 3. *de præscriptionibus*. Et ex communi docet Covarruvias in Regul. Possessor, *part.* 2. §. 16. *n.* 6. Lessius *lib.* 2. *cap.* 6. *dub.* 10. *num.* 33. Molina *disp.* 70. *num.* 2. Lugo *disp.* 7. *n.* 99. Pirhing *lib.* 2. *Decretal. tit.* 26. *num.* 118. Et ratio est, quia hoc casu non præscribitur contra Ecclesiam, cujus parum interest hunc, vel illum habere *Patronum* privatum, & æque evenire possit, ut ille, qui præscribit, utilior sit Ecclesiæ, quam prior ejusdem Patronus, contra quem præscribitur, ut recte observat Molina *de justitia & jure cit. disp.* 70. *num.* 2. Sed solum præscribitur adversus priorem Patronum, qui non gaudet speciali privilegio, ut longiore tempore, quam ordinario a jure statuto contra illum præscribi debeat.

40 Si quis autem quibusdam annis sit absens, & quibusdam præsens, adjiciuntur ei super decennium, tot anni, quot annis ex decennio fuit absens, textu expresso *in Authent, Quod si quis, Cod. De præscription. long. tempor.* ibi: *Quod si quis quibusdam annis præsens sit, quibusdam absens, adjiciuntur ei super decennium tot anni, quot annis ex decennio fuit absens;* Hac tamen intelligentia, & advertentia, ut communiter notant Doctores, quod unus annus præsentiæ æquivaleat duobus annis absentiæ, & vicissim duo anni absentiæ faciant unum annum præsentiæ. Unde si quis per octo annos fuerit præsens, & deinde per duos absens, alii duo anni sint superaddendi, ita ut hæc præscriptio ante annos duodecim non compleatur.

41 Ad hanc præscriptionem contra Ecclesiam jam patronatam, seu potius contra Patronum, sufficit cum tempore debito unica præsentatio facta, & suum effectum sortita, & non requiruntur plures. *Communis* cum Rota *in Bergomen. Cappellaniæ* 18. *Maii* 1629. coram Merlino, Barbosa *in Castellan. ad Concil. Trident. d. sess.* 25. *cap.* 6. *n.* 22. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. artit.* 38. *num.* 16. Et ratio est, quia de jure communi non requiruntur plures, sed sufficit unus actus præsentationis ad constituendum aliquem in possessionem, dummodo interea non evenerit alius casus præsentationis, ut recte observat Barbosa *loc. cit.* Nec officit, quod Concilium Tridentinum *loc. cit.* requirat ad hoc multiplicatas præsentationes, ibi; *Ex multiplicatis præsentationibus*; quia ut communiter advertunt Doctores, Concilium ibi loquitur de præscriptione contra Ecclesiam liberam, & nondum patronatam, quam in libertate conservare summopere intendit; non autem de præscriptione contra Ecclesiam jam patronatam, seu potius contra Patronum, qui non gaudet speciali privilegio, sed sola ordinaria dispositione juris communis, ut jam fuit dictum supra *num.* 39.

Additiones ex aliena manu.

Definit in hoc articulo *Auctor* juspatronatus, tum dividit, & demum de modis agit originariis illud acquirendi.

Reale juspatronatus, de quo agit Auctor *n.* 1. subdividendum est in *Regium*, *feudale*, & *privatum*. Regium, *quod ad Imperatorem*, & *Reges*, *seu Regna possidentes*, *aliosque sublimes ac supremos Principes jura Imperii in dominiis suis habentes pertinet*, ex Trid. *sess.* 21. *de Reform. c.* 9. Feudale juspatronatus appellatur, quod Feudo, reique feudali adnexum est, & Feudatario competit ratione investituræ feudalis, vel universæ feudi possessionis, nequaquam vero intuitu Personarum, & sic ad Possessorem Feudi transit cum universitate illius. Privatum denique est, quod non propter feudum, vel feudalem investituram, sed alio quovis titulo possidetur nedum a Personis privatis, sed etiam a Feudatariis tamquam allodiale seu Burgensaticum. 42 43 44 45

Plura habet præcipua juspatronatus regium. 46 Illud non comprehenditur sub quacumque reservatione non facta ejus speciali mentione; Rota *in Colonien. Præpositura* 1. *Decembris* 1727. §. *Adjuvatur*, *cor. clar. mem. Calcagnin.* Minusque venit sub qualibet derogatione citra etiam specialem mentionem. Quinimo *quamvis* (ait 47 idem supremum Tribunal *in d. Colonien. Præpositura* 2. *Decemb.* 1757. *d:* §. *Adjuvatur*, *cor. clar. mem. Calcagnin.*) *Romani pro tempore Pontifices absoluta Beneficiorum potestate fruantur, nihilominus frequenter indulgent Curiæ stylo non derogandi Regum supremorumque Principum patronatibus, eorumque devolutiones non perquirendi*,

48 *di, etiamsi vacationes in Curia contigissent*. Et
ut alia missa faciamus, nullum in jurepatro-
natus regio currit tempus ad præsentandum;
Antunez *de donat. Reg. part.* 3. *cap.* 27. *n.* 124.
Piton. *de Controvers. Patron. alleg.* 19. *n.* 18.
Rigant. *in Comment. ad Regul. Cancellar. Re-
gul.* 42. Sacrum Auditorium in d. *Colonien.
Præpositura* 2. *Decembris* 1727. §. *Animadver-
tebat & seq. cor. clar. mem. Calcagnin. in Com-
postellana Parochialis* 29. *Mart.* 1756. §. 9. &
5. *Julii* 1756. §. 6. & 10. *Decembris* §. 9.
cor. Em. Bussio.

49 Feudale juspatronatus ob dominium directum
Feudi quod apud Regem est, & regium diju-
dicari debet; Gagliard. *de jurepatr. cap.* 3. *n.* 14.
Antunez *de donat. Regiis lib.* 4. *cap.* 20. *n.* 1.
Rot. *in Compostellana Parochialis* 29. *Martii*
1756. §. 9. & 5. *Julii* 1756. §. & 10.
50 *Decemb.* 1756. §. 10. *cor. Em. Bussio*. At non
omnes effectus jurispatronatus regii tribui queunt
51 juripatronatus feudali. Notabile enim est, quod
Feudatarii intra quadrimestre præsentare te-
52 nentur. Reges enim & Supremi Principes nul-
lum habent tempus præfinitum ad præsentan-
dum, eo quia maximæ curæ, quibus tum pa-
cis tum belli tempore occupantur, quotidia-
num impedimentum præbere censentur, quo-
53 minus de præsentatione cogitent. Hæc autem
ratio locum quoad Feudatarios haud sibi vin-
dicat, Gagliard. *de jurepatron. cap.* 18. *num.*
54 28. Rota vero in mox dicta *Compostellana Pa-
rochialis* videtur sensisse, quod & Feudata-
riis nullum currat tempus ad præsentan-
dum.

55 De jurepatronatus privato reali plures occur-
runt inspectiones. Potissimum est illa, quando
vere juspatronatus privatum sit reale; Vide
Rot. *in Viterbien. Capellaniæ* 3. *Jul.* 1718. *cor.
bon. mem. Gamach. & in Pennen. seu Adrien.
jurispatronatus* 12. *Martii* 1731. *cor. bon. mem.*
56 *Ratto*. Solet etiam maxime inquiri in quos
transeat hoc juspatronatus privatum reale.
Confer Rot. in *Carinolen. Canonicatus* 2. *Maii*
1738. *cor. clar. mem. Millin.*

57 Inter originarios modos acquirendi juspatro-
natus Auctor n. 22. refert & fundationem,
eam accipiendo pro simplici donatione fundi
seu Loci ad Ecclesiam ædificandam, adeoque
distinguit fundationem ab ædificatione, & do-
58 tatione. Vetus est hic error Gloss. *in Can.*
59 *Piæ Mentis* 16. *quæst.* 7. At is confutatus jam
fuit a Francisco de Roye *de jurepatron, c.* 13.
Rosseaud de la Combe *in sua Jurisprudentia
Canonica Verb. Patronatus cap.* 3. *num.* 3. &
60 *plur. seq. aliisque*. Reædificatione & redota-
tione quando acquiri possit juspatronatus jam
constitutum, vide apud Gagliard. *de jurepatr.
cap.* 5. *n.* 28.

De jure patronatus reali seu annexo aliqua 61
hic addere inutile haud est. Porro si aga-
tur de Beneficio ab antiquo fundato, posito in
Oppido cui annexum prætenditur, & dotato
præterea ex ejus redditibus, præsumptio est
pro annexione jurispatronatus Oppido illius,
etiamsi desit instrumentum Fundationis, ita
ut qui contrarium prætendit eam excludere
teneatur; Confer Bohemer. *in Decretal. lib.* 3.
titul. 38. §. 107. Adde Piton. *de Controvers.
Patronat. alleg.* 100. *num.* 21. Fagnan. *de jure-
patron. part.* 2. *can.* 14. & 15. *cas.* 2. *n.* 12. &
seq. Rota *coram Caprar. decis.* 214. *n.* 7. & 15.
coram Molin. decis. 609. *n.* 16. & *in Constan-
tien. Juris nominandi* 26. *Junii* 1751. §. 6. *co-
ram bon. memor. Vicecomit.*

Observantia quoque declarare potest, an jus- 62
patronatus sit annexum, nec ne. Si enim ii
semper præsentarunt qui potiti sunt Oppido
cui prætenditur annexum, pro annexione res-
pondendum est, tum concurrentibus circum-
stantiis mox expositis, tum etiam iis non con-
currentibus; Loter. *de Re Benefic. lib.* 2. *qu.*
n. 98. Dunod. *de Præscript. Bon. Eccles. pag.*
33. *edit. Paris. anni* 1653. Rota *coram Haunitz
decis.* 204. *n.* 1. *in Pennen. seu Adrien. Juris-
patronatus* 12. *Martii* 1711. §. 16. *coram bon.
mem. Ratt.* inter impress. *decis.* 300. *num.* 3.
& *seq.*

Posita vero adnexione dubitari solet, utrum 63
juspatronatus quoad exercitium spectet ex æquo
ad omnes Possessores Oppidi illius, an pro par-
tibus ejusdem. Ex æquo pertinere videtur sen-
tire Franciscus de Roye *in Prolegom. ad tit.
de jurepatron. c.* 19. §. *Sed eam*. At prævaluit
opinio tenens, quod spectet pro partibus,
Cardinal de Luca *de jurepatron. discurs.* 61.
n. 6. Rota *coram Molin. decis.* 947.

ARTICULUS II.

Juspatronatus quo ad ea, quæ concernunt ejus in alios translationem, & ejusdem amissionem.

JUspatronatus quatuor modis ab uno in alium 1
transferri potest, scilicet, *Successione*, *Do-
natione*, *Permutatione*, & *Venditione*. *Commu-
nis* cum Glossa *in cap. Piæ mentis* 26. *caus.* 16.
quæst. 7. & *in cap. Cum sæculum* 13. *De ju-
repatronatus verb. Emptorum*, ubi dat sequen-
tes versiculos.

Juspa-

Juspatronatus transire facit novus heres,
Et res permutata, donatio, venditioque.

2 Primo igitur modo juspatronatus transit per *Successionem hereditariam* cum universitate bonorum ad quoscumque heredes, tam mares, quam feminas, tam necessarios quam extraneos, sive ab intestato, sive ex Testamento succedant, *arg. cap. Perlatum est* 1. *& cap. Ex litteris* 7. *de jurepatronatus*, *& Clementin.* 2. *eod. tit.* Et sic tenet Abbas *in cit. cap. Perlatum est n.* 2. *& sequent.* & ibi Fagnanus *n.* 12. *&* 13. & Barbosa *num.* 9. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 28. *num.* 44. Reiffenstuel *ibid. num.* 18. *& Communis aliorum*. Jura enim indistincte loquuntur de heredibus Patroni, nulla expressa differentia, sive heredes sint masculi, sive feminæ, sive necessarii, sive extranei, sive heredes sint ab intestato, sive ex Testamento; ubi autem jura indistincte loquuntur, indistincte etiam sunt intelligenda, cum ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debeamus, *cap. Quia circa* 22. *De privileg. & l. De pretio, ff. de Publiciana in rem actione.*

3 Hinc, si filia sit heres cum fratre, æque cum illo succedit in jurepatronatus hereditario. *Communis*, *arg. Citatis juribus*. Item,
4 si filius, vel filia non sit heres patris sui ex quo vel exheredetur, vel repudiet hereditatem, non succedit in jurepatronatus hereditario, quia hoc veluti accessorium sequitur hereditatem. *Communis*. Item, si filius, vel filia in-
5 stituatur a Patre in re certa, & extraneus instituatur heres universalis, juspatronatus hereditarium transit ad extraneum heredem, & non ad filium, nec filiam, quia transit cum universitate bonorum, quam hereditas continet, & filius institutus in re certa habetur in loco Legatarii; *l. penultim. Cod. De hæred. Institut.* adeoque, cum non sit heres, non potest consequi juspatronatus hereditarium. *Communis*.
6 Excipiendus est tamen casus, quo tali rei certæ, v. g. Castro, Pago, Palatio, vel Fundo, in quo instituitur, esset inseparabiliter annexum ipsum juspatronatus, quia tali casu juspatronatus non transiret ad extraneum heredem universalem, sed ad filium in tali re certa institutum; cum juspatronatus transeat semper cum re, cui est inseparabiliter annexum, *arg. cap. Ex litteris* 7. *De jurepatronat.* & ibi Fagnan. *num.* 3. Barbosa *num.* 2. Canisius *in cap.* 1. *&* 2. *n.* 5. *de jurepatronat.* Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 38. *num.* 44. Reiffenstuel *ibidem num.* 10. & alii. *Accessorium* enim *naturam sequi congruit principalis*, ut expresse dicitur *in cap. Accessorium* 42. *de Reg. juris in* 6.

Quando plures sunt heredes unius *Patroni*, 7
succedunt omnes æquali jure, quamvis in partibus inæqualibus sint instituti heredes, unde in solidum tale juspatronatus possidere debent, nec inter se illud dividere possunt; *cap. Perlatum est* 1. *de jurepatronatus*, & Glossa *ibid. verb. Dividi non debent*, & Doctores communiter, *arg. l. Via* 27. *ff. De servit. leg. Si sepulcrum*, *Cod. de Religios. & sumpt. fun. l.* 1. §. *Si ususfructus*, *ff. ad. l. Falcid. & leg. Usus*, *ff. De usu*, *& habit.* Possunt tamen dicti 8
plures heredes inter se pacisci, & convenire de Rectore alternis vicibus præsentando, hoc est, quod unus præsentet prima vice vacationis Beneficii, seu Ecclesiæ, alter secunda, & alter tertia. *Communis*, textu expresso *in Clementina*, *Plures* 2. *de jurepatronatus*, ibi: *Et ut facilius provideatur Ecclesiis, non inconveniens reputamus Patronos ipsos inter se posse libere convenire de Rectore ab eis alternis vicibus præsentando*. Glossa *ibid. verb. Alternis vicibus*. Item 9
possunt Compatroni, & heredes eorum inter se dividere menses, ita ut, si in mense Januario vacat Ecclesia, seu Beneficium, præsentet unus, si in Februario præsentet alter &c. Vel etiam si plura Beneficia conferenda habent, unus ad hoc, & alter ad illud præsentet. *Communis*, *arg. cit. Clementina*, *Plures*. Et has 10
conventiones possunt Compatroni, ac heredes inter se inire absque ullo consensu Episcopi, *arg. cit. Clementina*, *Plures*, ibi: *Inter se posse libere convenire*. & ibi Glossa *verb. Libere*. Fagnan. *in cit. cap. Perlatum est* 1. *de jurepatronat. n.* 6. Gonzal. *Ad Regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 46. §. 1. *n.* 58. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 71. *n.* 28. *& seq.* Pirhing *l.* 3. *Decretal. tit.* 38. *n.* 46. Reiffenstuel *ibid. n.* 23. *& Communis aliorum*.

Etiam juspatronatus gentilitium, scilicet re- 11
servatum illis, qui sunt de familia, seu agnatione Fundatoris extincta familia, seu agnatione, transit ad heredes extraneos, nisi in prima fundatione Fundator expresse, & taxative ad suam tantum familiam, seu agnationem statuerit esse faciendam successionem. Rota *in causa Cremonensi jurispatronat. die* 6. *Jun.* 1758. *coram Cardin. Seraphin.* ut in ejus impressis *dec.* 364. quæ postea confirmata fuit sub die 21. Novembr. ejusdem anni, ut *dec.* 378. & concordat Rota *dec.* 385. *per tot. coram Robusterio part.* 1. *adversar.* Cassad. *dec.* 1. *n.* 3. *de jurepatronat.* Ancharanus *consil.* 81. Fagnan. *in cit. cap. Perlatum est* 1. *de jurepatronat. n.* 25. Pir-

25. Pirhing *loc. cit. n.* 53. Reiffenst. *loc. cit. n.* 24. & alii passim. Et ratio est, quia reservatio jurispatronatus facta in prima fundatione a Fundatore pro illis, qui sunt de sua familia, seu agnatione, non addita particula taxativa *tantum*, vel alia simili, intelligitur solum facta cum ea restrictione, ut tale Juspatronatus non transeat ad heredes extraneos, durante sua familia, seu agnatione; ergo secus intelligitur facta pro casu deficientis suæ familiæ; Tum quia casus a Fundatore omissus relinquitur dispositioni juris communis; *argum. l. Commodissime, ff. De liber. & posthum. l. Si cum dotem, ff. Solut. Matrim. l. Si Extraneus, ff. De condict. ob caus.* Atqui casus deficientis suæ familiæ fuit a Fundatore omissus, ergo est relinquendus dispositioni Juris communis, quo statutum est, ut juspatronatus transeat etiam ad heredes extraneos, juxta dicta supra *num.* 2. Sic enim dispositio hominis convenit cum dispositione legis, & utraque servatur in suo casu; scilicet dispositio hominis quandiu duraverit sua familia; Dispositio autem legis, quando illa defecerit.

12 Si autem Fundator expresse statuit cum particula taxativa *tantum*, quod tale juspatronatus transeat ad illos solum, qui sunt de sua familia, seu agnatione, non vero ad eorum heredes extraneos, tunc ad ipsos non transit, & extincta familia, extinguitur juspatronatus, & Ecclesia, seu Beneficium remanet liberæ collationi. Et ideo notanter fuit dictum in conclusione sub n. antecedente: *Nisi in prima fundatione fundator expresse, & taxative ad suam tantum familiam, seu agnationem, statuerit esse faciendam successionem.* Et ratio est, quia Fundator potest in fundatione remittere juspatronatus, vel in totum, vel ex parte, vel limitative illud inducere in præjudicium descendentium, vel extraneorum heredum, prout ei libuerit, *arg. cap. Significavit* 41. *de testibus, & cap. Si Laicus unic. de jurepatronatus in* 6. Sic tenet *Communis cum supracitatis.*

13 Juspatronatus, quamvis transitorium ad heredes extraneos, regulariter non transit ad substitutum, seu Fideicommissarium etiam universalem, sed remanet penes heredem directum seu gravatum. Rota *part. 6. recen. tom.* 2. *decis.* 542. *num.* 9. & 19. *part.* 6. *decis.* 89. *n.* 27. *part.* 7. *decis.* 72. *a n.* 7. *usque ad* 18. *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 206. *num.* 5. & 14. *part.* 12. *decis.* 400. *num.* 1. *part.* 13. *decis.* 74. *num.* 4. & sæpe alibi. Et sic tenet *Communis Doctorum*, cum Barbosa *in cap. Perlatum est* 1. *De jurepatronat. num.* 10. & 11. & Garcia *de Benefic. part.* 5. *cap.* 9. *num.* 17. ubi *n.* 18. & 19. ait, Juspatronatus personale, & non annexum bonis, non transire ad Fideicommissarium, quamvis ex testantis judicio, & expressa voluntate possit Fideicommissarius consequi juspatronatus, accedente licentia Episcopi. Et ratio est, quia ex præsumpta voluntate Testatoris ad Fideicommissarium transeunt solum bona, & jura afferentia commodum pecuniarium, non autem illa, quæ ad solum honorem pertinent, uti est juspatronatus, ut censuit expresse Rota *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 289. *n.* 9. & 10. & *part.* 12. *dec.* 100. *num.* 8. & 9. adeoque juspatronatus ex præsumpta Testatoris voluntate remanere debet apud primum ac directum heredem. Tum quia, quamvis jura sepulcrorum veniant in universali alienatione, *l. Si medicis* 24. *ff. De contrahend. Empt. l. Quædam* 62. *ff. De acquirend. rerum dominio*; tamen non veniunt in translatione universali, quæ fit in Fideicommissarium, sed penes heredem manent; ergo sicut ista jura non comprehenduntur sub restitutione facienda Fideicommissario, cum non veniant jure hereditario, ita nec juspatronatus Ecclesiæ, seu Beneficii.

Transit autem juspatronatus ad Fideicommissarium, ubi id constet de voluntate Testatoris. Rota *part.* 5. *recent. tom.* 2. *decis.* 542. *n.* 14. *part.* 12. *decis.* 700. *n.* 10. *par.* 13. *decis.* 74. *n.* 1. *part.* 14. *decis.* 153. *num.* 3. *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 589. *num.* 3. Non enim repugnat naturæ jurispatronatus, quin illud possit transferri etiam in Fideicommissarios. Rota *part.* 7. *decis.* 72. *n.* 11. & 12. *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 667. *n.* 17. Dummodo tamen non solum concurrat Testatoris voluntas, sed etiam forma primævæ acquisitionis non repugnet; Rota *part.* 10. *decis.* 240. *n.* 10. *part.* 12. *decis.* 100. *n.* 11. & *decis.* 190. *num.* 1. Ita ut jurispatronatus, & jus præsentandi pertineat substituto habenti qualitatem per Fundatorem desideratam; Rota *part.* 13. *decis.* 136. *n.* 2. Ad effectum tamen cognoscendi, & eliciendi voluntatem Testatoris, non sufficit voluntas implicita, sed requiritur expressa. Rota *part.* 5. *tom.* 2. *dec.* 542. *n.* 16. *part.* 7. *decis.* 170. *n.* 6. & 7. Puta, si verbis expressis Testator declaraverit sub universali hereditate, in qua Fideicommissum constituit, comprehendi juspatronatus, quo casu mentio jurispatronatus facta in Institutione censetur repetita etiam in substitutione. Rota *part.* 18. *t.* 2. *decis.* 589. *n.* 4. Vel quando verba Fideicommissi comprehendunt etiam jura, & actiones. Rota *part.* 12. *dec.* 104. *num.* 12. *part.* 13. *dec.* 152. *num.* 1.

num. 1. *&* 2. Seu quando substitutio facta fuit etiam de juribus, & actionibus. Rota *part.* 12. *decis.* 271. *num.* 5. *part.* 13. *decis.* 64. *num.* 5. *&* 7.

16 Item iuspatronatus transit etiam ad Fideicommissarium universalem, quando est inseparabiliter annexum universitati bonorum fideicommissorum, *arg. cap. Ex litteris* 7. *& c. Cum sæculum* 13. *de jurepatronatus*, per dicta *supra n.* 6. Tunc enim Fideicommissarius velut universalis bonorum possessor succedit in omnia annexa ipsis bonis, *per cit. cap. Accessorium* 42. *De Regul. Juris in* 6. succeditque pariter in universum jus Defuncti jure Prætorio, & in effectu est plenus heres, *l.* 2. *&* 3. §. 1. *num.* 2. *ff. de bonor. possess.* Immo tale juspatronatus transit etiam in usufructuarium universitatis bonorum. Barbosa *in cap. Ex litteris* 7. *De jurepatronat. num.* 7. *& lib.* 3. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 12. *num.* 232. cum pluribus ibi citatis, Pirhing *lib.* 38. *Decretal. num.* 35. *in fine*, Fagnan. *in cit. cap. Ex litteris num.* 57. ubi adducit alios, & decisionem Rotæ.

17 Juspatronatus per hereditariam successionem potest transire ad Monasterium, seu Religionem, idque duplici modo. Primo quando a Patrono Laico Monasterium capax bonorum in communi instituitur heres; tunc enim cum universitate bonorum talis hæreditatis transit ad Monasterium etiam juspatronatus. Secundo, quando Patronus Laicus fit Religiosus, tunc enim juspatronatus ad ipsum spectans cum omnibus ipsius bonis transfertur in Monasterium, & quidem perpetuo, si sit Juspatronatus hereditarium; Tale enim juspatronatus sequitur hereditatem, & hereditari Monachi succedit Monasterium, cum quidquid acquirit Monachus, acquirat Monasterio, *cap. Statutum* 1. *caus.* 18. *quæst.* 1. *cap. Abbates* 16. *caus.* 18. *q.* 2. *cap. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 19. *q.* 3. *cap. In præsentia* 8. *de probation.* cum similibus. Ita Tamburin. *de jure Abbat. t.* 3. *disp.* 9. *q.* 28. *n.* 1. *&* 2. Pirhing *loc. cit. n.* 59. &

18 alii passim. Si autem juspatronatus sit gentilitium, & jure sanguinis delatum ad Patronum, qui Religionem ingressus est, tunc tale juspatronatus non transfertur in Monasterium perpetuo, sed solum ad tempus, idest durante vita Monachi, quia post ejus obitum defertur ad heredes ipsius consanguineos. Tamburin. *loc. c. num.* 2. Pirhing *loc. c. num.* 59. Garcias *de Benefic. part.* 5. *cap.* 1. *n.* 555. &

19 & alii. Juspatronatus transit etiam ad Fiscum saltem indirecte, & accessorie, quando ab ipso ob aliquod enorme Patroni crimen confiscantur omnia, vel aliqua specialia ejus bona, cui annexum est juspatronatus; Tunc enim adveniente vacatione Beneficii, vice Patroni banniti, præsentat Fiscus. Abbas *in cap. Quanto*, *num.* 6. *de judiciis*, *& in cap. Nobis* 25. *de jurepatronat. num.* 2. Ferrer. *consil.* 179. Barbosa *in cap. Ex litteris* 7. *de jurepatronat. n.* 9. *& lib.* 3. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 12. *n.* 238. *& part.* 3. *de Offic. & potest. Episcop. allegat.* 71. *num.* 45. cum pluribus ibi citatis, Lotter. *de re Benefic. lib.* 2. *q.* 4. *n.* 21. cum aliis, Pirhing *loc. c. n.* 57. & alii. Secus autem 20
juspatronatus personale, seu per se, & singulariter consistens, non annexum ullis Patroni bonis, quia tale juspatronatus, cum defectu jurisdictionis nequeat confiscari per Judicem Laicum, manet penes delinquentem, donec per sententiam judicis Ecclesiastici eo privetur tamquam indignus, & tunc Ecclesia fit libera; Barbosa *in cit. cap. Ex litteris numer.* 10. *& cit. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 239. Abbas *in Cap. Cum Laici* 10. *de Jurepatr. n.* 2. Azorius *part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 20. *q.* 14. Pirhing *loc. cit. num.* 57. Silvester *verb. Juspatronat. q.* 5. *dist.* 6. Garcias *de Benefic. part.* 5. *cap.* .... *num.* 26. *& sequent.* & alii passim. Immo secundum 21
multos neque juspatronatus reale, seu annexum bonis transit ad Fiscum laicale ex confiscatione talium bonorum; sed tunc Ecclesia libertatem acquirit. Ita Card. *in Clementin. Plures*, *de Jurepatronat. n.* 8. Imola *in Clementin. Pastoralis*, *de re judicat. num.* 71. *& seq.* Joan. de Anania *in cap. Vergentis*, *de hæreticis n.* 6. Lambertin. *de Jurepatronat. lib.* 3. *qu.* 8. *art.* 8. *num.* 16. *&* 22. Simancha *in Catholic. Instit. tit.* 5. *num.* 95. Rota *part.* 1. *recent. decis.* 53. *n.* 5. Et hinc Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 336. *num.* 17. dicit esse opinionem magis communem, quam tenet ipsa Rota, quia Juspatronatus tamquam quid spirituale non venit in confiscatione facta a Judice laico. Rota *cit. decis.* 336. *num.* 17. ubi citat plures alias Rotæ decisiones, Glossam, & alios Doctores, *& ibid. n.* 16. cum Roccho de Curte dicit esse etiam opinionem æquiorem.

In translatione Jurispatronatus cum universitate bonorum, seu cum specialibus aliquibus bonis, ut cum Castro, Villa, Pago, quibus ipsum Juspatronatus est inseparabiliter annexum, non requiritur consensus Episcopi, *arg. cap. Ex litteris de jurepatronatus* cum similibus, Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 71. *num.* 10. Vivan. *in Praxi jurispatronat. part.* 1. *lib.* 4 *cap.* 1. *num.* 2. Piasecius 22

ctus part. 2. cap. 15. art. 1. n. 44. & commu-
23 *nis aliorum*. Requiritur autem consensus Epi-
scopi quando juspatronatus de per se sine ulla
hereditate transfertur in Laicum, seu Clericum
nomine proprio v. g. per Legatum in Testa-
mento relictum, *arg. cap. Si Laicus, unic. de*
jurepatronat. in 6. a sensu contrario, & com-
munis Doctorum cum Barbosa *loc. cit. n.* 12.
Tunc enim, antequam consensus Episcopi ac-
cedat, juspatronatus existit penes heredem,
quia per solam dispositionem Laici non potest
hujusmodi jus de per se in alium Laicum, seu
Clericum nomine proprio, & non nomine
Ecclesiæ transferri, cum jura tantum permit-
tant, ut juspatronatus transferatur in filios,
vel heredes, non autem in Legatarios, *cap.*
Filiis 32. *caus.* 16. *q.* 7. Abbas *in cap. Cum se-*
culum 13. *de jurepatronatus num.* 6. Joan. Andr,
ibid. num. 2. Pirhing *l. cit. num.* 58. Azorius
loc. cit. qu. 10. Silvester *loc. cit. qu.* 4. *dicto* 6.
24 & alii communiter. Non requiritur tamen
consensus Episcopi, quando juspatronatus etiam
de per se transfertur in Ecclesiam, seu locum
Religiosum, vel in Clericum nomine Eccle-
siæ; *cap. Illud* 8. *de Jurepatronatus, & cap. Si*
Laicus unic. eod. in 6. & Communis Doctorum
cum Barbosa *loc. cit. num.* 11. Pirhing *loc. cit.*
num. 58. Sanchez *Consil. Moral. lib.* 2. *cap.* 3.
disp. 76. *num.* 3.

25 *Secundo modo* Juspatronatus transit de uno in
alium *per donationem*. Glossa communiter re-
cepta *in cap. Piæ mentis* 26. *caus.* 16. *qu.* 7.
& in cap. Cum sæculum 14. *de jurepatronatus*;
& est textus *in cap. Ex insinuatione* 14. *& cap.*
26 *Nullus* 17. *de Jurepatronatus*. Jurispatronatus
donatio, si fiat de Laico in Laicum, seu in
Clericum nomine proprio, & non nomine Ec-
clesiæ, seu Dignitatis, quam obtinet, requi-
rit necessario Episcopi consensum, *arg. cap.*
Si Laicus unic. de jurepatronat. in 6. a sensu
contrario, & tenet Abbas *in cap. Illud* 8. *de*
jurepatronatus num. 5. Barbosa *ibid. num.* 2.
& part. 3. *de Offic. & potest. Episcop. allegat.*
71. *num.* 23. Pirhing *loc. cit. num.* 61. &
27 alii communiter. Si autem donatio per Pa-
tronum etiam Laicum fiat Ecclesiæ, Mona-
sterio, aut alteri loco pio, seu etiam Clerico
nomine Ecclesiæ, vel Dignitatis, quam obti-
net, Episcopi consensus non requiritur. *Com-*
munis textu expresso *in cap. Illud* 8. *de jurepa-*
28 *tronatus, & cap. Si Laicus unic. eod. in* 6. Si
vero donatio fiat ab Ecclesia alteri Ecclesiæ,
requiritur dictus Episcopi consensus, quia sine
illo Ecclesia alienari non potest, *c. Sine exce-*
ptione 52. *caus.* 12. *qu.* 2. Barbosa *cit. allegat.*
71. *n.* 26. & alii. Et si talis donatio ab Ec- 29
clesia fiat Laico, requiritur Beneplacitum Apo-
stolicum. Rota *part.* 2. *decis.* 146. *n.* 6. *& part.*
5. *tom.* 1. *decis.* 191. *num.* 8. *arg. Extravagant.*
Ambitiosæ, de rebus Eccles. non alienandi. Consen- 30
sus Episcopi necessarius non est in donatione,
qua unus Patronus alteri Patrono socio, seu
Compatrono jus suum donat, remittit, seu re-
nunciat. Rota *part.* 1. *recent. decis.* 707. *n.* 4.
part. 5. *tom.* 1. *decis.* 191. *n.* 5. *& decis.* 225.
num. 9. *part.* 7. *decis.* 101. *num.* 5. *part.* 10.
decis. 238. *n.* 8. Barbosa *cit. allegat.* 71. *n.* 28.
cum plurimis aliis ibi citatis, Reiffenstuel *lib.*
3. *decretal. tit.* 38. *num.* 26. ubi dicit esse com-
munem, *arg. Clement. Plures* 2. *De jurepatro-*
natus, & ibi Glossa *verb. libere*. Non potest
tamen sine consensu Episcopi tale juspatrona- 31
tus donari Filio Compatroni, quia Filius in
vita Patris, qui est Patronus, non reputatur
Compatronus. Cardin. Pereira *de resolut. Em-*
phyt. cap. 9. *num.* 3. *& de potest. eligendi cap.*
1. *num.* 24. Barbosa *cit. allegat.* 71. *num.* 29.
& alii.

Consensus Episcopi licet requiratur in do- 32
natione particulari, non requiritur tamen in do-
natione universali omnium bonorum. Rota
part. 6. *recent. decis.* 208. *num.* 12. *& sequent.*
Annotat. *ad decis.* 46. *num.* 121. *usque ad n.*
125. *part.* 9. *tom.* 1. *& decis.* 73. *num.* 30. *par.*
11. Immo juspatronatus venit sub generali do- 33
natione omnium bonorum, Jurium, & Actio-
num. Rota *part.* 19. *tom.* 1. *decis.* 181. *num.* 3.
Etiamsi juspatronatus non fuerit expressum.
Rota *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 615. *n.* 2. & neque
in hoc casu requiritur consensus Episcopi. Ro-
ta *part.* 19. *tom.* 1. *decis.* 181. *n.* 5. *& ead. par.*
19. *tom.* 2. *decis.* 615. *n.* 2.

Consensus Episcopi, ubi requiritur in trans- 34
latione jurispatronatus, debet esse expressus,
nisi scienter translatio fuerit admissa ab ipso
Episcopo. Barbosa *cit. alleg.* 71. *n.* 15. & alii
passim. Ubi requiritur consensus Episcopi, ut
in donatione particulari, si fiat sine ipso, do-
natio non valet; Rota *part.* 1. *recent. decis.*
311. *num.* 1. *& decis.* 576. *num.* 1. *part.* 2. *decis.*
157. *num.* 1. *& decis.* 337. *num.* 3. *part.* 3.
decis. 555. *num.* 1. *& decis.* 606. *num.* 2. & sæ-
pe alibi. Et talis Juspatronatus donatio absque 35
consensu Episcopi facta, est taliter penitus ir-
rita, ut donans possit præsentare non obstan-
te donatione a se facta; immo potest talis Pa-
tronus cum consensu Ordinarii alteri donare.
Annot. *ad decis.* 46. *a num.* 46. *usque ad* 64.
part. 9. *tom.* 3. Neque ad hunc effectum suf- 36
ficit consensus Vicarii Generalis absque speciali

mandato; Rota *part.* 1. *recent. decis.* 302. *n.* 3. *part.* 2. *decis.* 257. *num.* 1. *& decis.* 337. *n.* 5. *part.* 8. *decis.* 224. *num.* 9. *&* 10. *decis.* 238. *num.* 2. & sæpe alibi: Etiamsi Episcopus fuerit absens; Rota *part.* 2. *decis.* 237. *n.* 5. Con-
37 sensus in translatione jurispatronatus debet esse Episcopi illius Diœcesis, in qua sita est Ecclesia; *cap. Cura pastoralis* 11. *de Jurepatronat.* Barbosa *cit. allegat.* 71. *num.* 17. & alii passim.
38 Consensus, seu confirmatio Episcopi non debet necessario intervenire in ipso actu donationis; Rota *part.* 17. *decis.* 80. *num.* 3. sed etiam postea, & quandocumque supervenire potest etiam post donationem; Rota *part.* 2. *dec.* 605. *num.* 3. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 191. *num.* 7. *part.* 11. *decis.* 73. *num.* 32. *& part.* 16. *decis.* 80. *num.* 2. Quinimmo supervenire potest etiam post obitum ipsius donatoris in præjudicium ejus heredis, & habentium causam ab eo. Rota *part.* 9. *tom.* 2. *decis.* 430. *num.* 9. Quando nempe nullus adsit, cui fuerit interea Jus quæsitum; Rota *part.* 11. *decis.* 130. *num.* 18. Ita ut res sit integra, neque agatur de præjudicio alterius, quam ipsius donantis, ejusque heredum; Rota *part.* 21. *decis.* 372. *n.* 26. Et sic Doctores communiter.

39 Donatio particularis jurispatronatus facta Laico sine consensu, seu confirmatione Ordinarii est revocabilis, cum facta sine ejus consensu, seu confirmatione non valeat, ex quo nequeant Laici præsumptione propria disponere de eo, quod est Ecclesiastici juris ad textus apertos *in cap. Illud* 8. *Nullus Laicus* 17. *& cap. Suggestum* 20. *de jurepatronatus*. Rota *part.* 1. *recent. decis.* 31. *num.* 1. *& decis.* 576. *num.* 1. *part.* 2. *decis.* 257. *num.* 1. *& decis.* 337. *num.* 4. *part.* 3. *decis.* 606. *num.* 2. *part.* 9. *tom.* 2. *decis.* 430. *n.* 2. *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 630. *n.* 8. & novissime *in Bononien. Parochialis* 8. *Februarii* 1709. §. *Nullitas enim, coram Scoto*, Lambertin. *de jurepatronat. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 6. *art.* 4. *num.* 2. Pitonius *de controversiis Patronorum tom.* 1. *allegat.* 40. *num.* 3. *&* 23. & alii passim. Hinc talis donator potest cum consensu Ordinarii alteri donare; Annotat. *ad decis.* 46. *a n.* 56. *usque ad* 64. *part.* 9. *tom.* 1. & communis Doctorum.

40 Est tamen valida, & irrevocabilis in præjudicium donantis talis particularis jurispatronatus donatio sine consensu, seu confirmatione Ordinarii, si facta sit cum juramento, promissione, & pacto expresso de eam non revocando; Rota *part.* 17. *recent. decis.* 80. *n.* 5. *& in Lunen. Sarzanem. Beneficiorum* apud Bertachin. *Voto decis.* 47. *num.* 14. *&* 39. *& in Compostellana Parochialis* 25. *Junii* 1696. §. *Quandoquidem, &* 28. *Junii* 1697. §. *Non relevante, coram Priolo*, & pluribus adductis Pignatell. *tom.* 6. *consultat.* 96. *numer.* 12. 15. *& sequentib.* & judicatum fuit per Judices commissarios in voto impresso apud Saminiat. *controv.* 196. *num.* 43. *& sequent. tom.* 2. Et Rota Macerat. *in una Maceraten. Beneficii* 1. *Junii* 1721. §. *in nihilo* §. *Quare, &* §. *Sic etiam coram Tomano*, Piton. *loc. c. n.* 11. *&* 22. ubi addit se ita judicari obtinuisse *in Sulmon. seu Valven. Capellaniæ* per sententiam A. C. Cencii latam sub die 2. Octobris 1714. Et ratio est, quia licet talis donatio sit de sua natura revocabilis ante consensum, seu confirmationem Ordinarii ex dictis *num. antecedenti*, attamen per juramentum de eam non revocando evadit firma, & irrevocabilis in præjudicium ipsius donantis, cum in tali statu res non sit amplius integra, nec sit locus pœnitentiæ; Seraphin. *de jurament. privileg.* 130. Cyriac. *controvers.* 322. *n.* 33. Pignatell. *loc. cit. n.* 12. & sic alia præsentatio donantis contra suum juramentum non potest admitti per Ordinarium, ne fiat particeps ejus delicti confovendo ipsius perjurium; Rota *part.* 17. *recent. dec.* 80. *a num.* 5. Merlin. *dec.* 543. *num.* 4. *& seq.* Guttierez *de juramento confirm. part.* 3. *cap.* 14. Sperell. *decis.* 180. *num.* 1. *&* 16. *usque ad* 21. Rota Macerat. *in una Macerat. Beneficii* 1. *Junii* 1711. §. *Quare cum donatio, coram Tomano* impressa apud Pitonium *loc. cit.* Abhorrent enim Sacri Canones confoveri perjurium, *cap. Si vero* 8. *de jurejurando*, ibi: *Nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne Auctores perjurii videamur*, & concordant *cap. Verum* 15. *& cap. Mulieri* 38. *eod. tit. de jurejurando*, ac etiam jus Cæsareum *in l. Si minori* 1. *Cod. Si adversus venditionem, & l. Ambiguitates* 2. *Cod. de indicta viduitate*. Unde ante consensum Ordinarii talis donatio in præjudicium donantis habet implicitum statum validitatis, usquequo superveniat confirmatio Episcopi; Rota Macerat. *in cit. Macerat. Beneficii* 1. *Junii* 1711. §. *In nihilo* impressa apud Piton. *loc. cit.* Saminiat. *controvers.* 196. & alii passim.

Neque a tali juramento potest ab Ordinario absolvi dictus Donator, Donatario, seu 41
parte non citata, cum absolutio sit in præjudicium tertii. Gales *de oblig. can. quæst.* 25. *num.* 3. & ibi Zach. *num.* 11. Cyriac. *controv.* 7. *num.* 14. Altimar. *de nullit rubr.* 12. *num.* 92. Scop. ad Gratian. *dec.* 165. *num.* 3. Rota Macera-

ceratan. in d. Maceraten. Beneficii §. *Nec ad præservandum coram Romano*, Sperell. *dec.* 180. *num.* 60. ubi pluribus citatis testatur sic de stylo servari.

41 Post consensum, seu confirmationem Ordinarii talis jurispatronatus donatio est irrevocabilis, etiamsi non fuerit jurata: Rota *part.* 7. *recent. dec.* 36. *n.* 5. *& seq.* Pitonius *cit. allegat.* 40. *n.* 22. ubi testatur, quod sic solet regulariter concludi, & sic tenent Doctores com-

42 muniter. Et ratio est, quia per confirmationem, seu decretum Ordinarii evadit donatio inter vivos; Rota *part.* 19. *rec. dec.* 335. *n.* 15. quæ ex sola pœnitentia donatoris revocari non permittitur per text. *in l. Possessionum* 3. *Cod. de revocandis donationibus*, cum donatio inter vivos irrevocabilis & immutabilis sit; *l. Perfecta* 4. *Cod. de donationibus, quæ sub modo, &* §. *Aliæ autem* 2. *Instit. de donationibus* cum similibus; Rota *cit. dec.* 335. *n.* 9.

43 *Tertio modo*, Juspatronatus transit de uno in alium per *permutationem*, Glossa communiter recepta *in cap. Piæ mentis* 26. *caus.* 16. *qu.* 7. *& in cap. Cum sæculum* 13. *de Jurepatronatus*, & est textus *in c. Nemini* 40. *caus.* 16.

44 *quæst.* 7. Et quidem licite, & valide, saltem accessorie, & per accidens permutari potest etiam pro rebus temporalibus, si nempe universitas bonorum, vel alia res temporalis, ut Villa, Castrum, & hujusmodi, cui Juspatronatus est inseparabiliter annexum, permutatur cum aliis bonis temporalibus, dummodo hoc in æstimationem non veniat, ita ut ratione illius in permutatione res temporalis pretiosior, quam alia commutanda exigatur,

45 & detur. Et talis permutatio potest fieri etiam sine consensu Episcopi; Contractus enim celebratur de solis temporalibus (ad quem contractum utique non requiritur consensus Episcopi, ut de se patet) cum quibus juspatronatus, ut inseparabiliter annexum accessorie transit; Regula autem est, quod juspatronatus transeat cum re, cui est inseparabiliter annexum, etiam absque consensu Episcopi, *arg. cap. Ex litteris* 7. *de Jurepatronatus*, & notant, & tenent ibi Abbas *num.* 1. Innocent. *num.* 2. Barbosa *num.* 3. Fagnan. *num.* 3. &

46 alii communiter. Nullatenus tamen neque cum consensu Episcopi potest permutari Juspatronatus de per se, & solitarie sumptum pro re temporali. *Communis*, textu expresso *in cap. Quæsitum* 5. *de rerum permutatione*, addita ratione: *Quia circa spiritualia, vel connexa spiritualibus labem continet semper Simoniæ, & in cap. Exhibita* 9. *eod.* ibi: *Cum permutatio de spiritualibus ad temporalia improbetur.* Juspatronatus autem est annexum spirituali, textu expresso *in capit. De jure* 36. *de Jurepatronatus*, ibi: *Juspatronatus, quod est spirituali annexum.*

Juspatronatus permutari potest cum alio jurepatronatu, aut alia re spirituali. *Communis*, *arg. cit. cap. Quæsitum* 5. *de rerum permut. & cit. cap. Nemini* 40. *caus.* 16. *quæst.* 7. Ta- 47

lis autem permutatio nequit fieri sine consensu Episcopi, quia spiritualium permutatio in materia Beneficiaria requirit Episcopi consensum, seu auctoritatem; *arg. cit. c. Quæsitum* 5. *de rerum permut.* Reiffenst. *lib.* 3. *Decret. tit.* 39. *num.* 28. Pirhing *ibid. num.* 79. Zoesius *ibid. num.* 25. Silvester, *verb. Juspatronatus qu.* 5. 48

& alii. Barbosa tamen *de Offic. & potest. Episcop. par.* 3. *allegat.* 71. *num.* 31. cum aliis ibi citatis dicit, quod consensus Episcopi solum requiritur, *si permutatione* juspatronatus transferatur in Laicum; Secus vero si transferatur in Ecclesiam, aut in Clericum nomine Ecclesiæ. Episcopi consensus pro tali permutatione 49

requisitus non debet necessario intervenire in ipso actu permutationis, sed etiam postea, & quandocumque intervenire potest, etiam post permutationem, immo etiam post obitum permutantis. Barbosa *loc. cit. num.* 22. cum aliis ibi citatis, & faciunt proportionaliter decisiones Rotæ, pro donatione adductæ supra *sub num.* 38. 50

Quarto modo, Juspatronatus transit, seu transfertur de uno in alium per *venditionem*. Glossa communiter recepta *in cap. Piæ mentis* 27. *caus.* 16. *q.* 7. *& in cap. Cum sæculum* 13. *de jurepatron.* & est textus *in d. cap. Cum sæculum*. Hoc tamen non debet intelligi, quod juspatronatus per se, ac solitarie sumptum possit vendi, quia sic sumptum, nec licite, nec valide vendi potest, ut tenet communissima Doctorum, textu expresso *in cap. de jure* 16. *de jurepatronatus*, addita ibi ratione: *Cum inconveniens sit vendi juspatronatus, quod est spirituali annexum*. Immo vendens juspatronatus sic sumptum, si sit persona singularis, subjacet Excommunicationi; Si vero sit aliqua Communitas, seu Universitas, subjacet Interdicto. Concil. Trid. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 9. Et tam vendens, quam emens, etiamsi intervenerit consensus Episcopi, ipso facto privati existunt tali jurepatronatus; *arg. cap. Quia Clerici* 9. *de Jurepatronatus*, & expresse Concil. Trident. *loc. cit.* ibi: *Si secus fecerint, Excommunicationis, & Interdicti pœnis subjiciuntur, & dicto Jurepatronatus ipso jure privati* exi-

existant; Annot. *ad dec.* 46. *Rotæ recent. n.* 3. *& seq. par.* 9. *tom.* 1. Barbosa *in cit. c. Quia Clerici num.* 2. *& in Trid. loc. cit. num.* 81. *& de Offic. & potest. Episcop. par.* 3. *allegat.* 71.
55 *num.* 35. *& communis aliorum*. Nec talis venditor posset retinere pretium acceptum, ne ex iniquitate sua commodum reportaret; *arg. cap. Intelleximus* 7. *de judiciis*, ibi: *Ne videatur de sua malitia commodum reportare*. Sed teneretur illud restituere, non quidem Emptori, utpote qui mala fide contra Sacros Canones emit; *arg. cap. De hoc* 11. *de Simonia*, *& l. Fundum*, *Cod. de Evict.* sed Ecclesiæ, cui per Simoniam injuria fuit illata. Abbas *in cap. de jure* 16. *de Jurepat. n.* 3. Barbosa *ibid. n.* 5. Lambert. *de jurepatron. lib.* 1. *par.* 2. *quæst.* 5. *art.* 6. Vivian. *in praxi jurepatronat. lib.* 4. *c.* 5. *num.* 9. & alii.

56 Quando vendens ratione illicitæ & invalide venditionis privatur jurepatronatus, tunc Ecclesia patronata remanet libera, si unus tantum est Patronus, vel plures quidem, sed omnes pro tali venditione delinquentes. *Annot. ad dec.* 46. *num.* 7. *p.* 9. *Rota recent. tom.* 1. Barbosa *Collectan. in cap. Quia Clerici* 6. *de jurepatronat. num.* 2. *& in Trid. sess.* 25. *de reform. cap.* 9. *num.* 81. cum pluribus ibi citatis.

57 Si autem plures sint Patroni, & unus solus, vel aliter delinquat, tunc Beneficium non remanet liberum, maxime si sit hereditarium, sed juspatronatus competit aliis Compatronis innocentibus, *Annot. ad d. dec.* 46. *n.* 9. Cantera *in suis q. crimin. cap.* 1. *num.* 50. Socinus Junior *cons.* 15. *num.* 6. *vol.* 2. Peregr. *de Jure Fisci lib.* 5. *tit.* 1. *num.* 72. Bajard. *ad Clar. lib.* 5. *quæst.* 79. *num.* 26. Sanchez *in præcepta Decalogi lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 17. Barbosa *in Conc. Trid. loc. cit. num.* 81. Reiffenstuel *lib.* 3.
58 *Decretal. tit.* 38. *num.* 29. & alii. Secus vero, si virtute, seu vigore fundationis ad aliquem devolveretur; siquidem tunc vendente tantum condemnato, si vacaret, pro ejus parte Ordinarius conferret, *cit. Annot. ad d. decis.* 46. *num.* 10. & supradicti Doctores.

59 Juspatronatus, quamvis nequeat vendi de per se principaliter, ac solitarie sumptum; potest tamen vendi per accidens, seu accessorie, uti si vendatur universitas bonorum, cui inseparabiliter est annexum juspatronatus; dummodo ratione illius non augeatur pretium. *Communis*; *arg. cap. Ex litteris* 7. *& cap. Cum sæculum* 13. *De jurepatronat.* Neque hoc casu requiritur consensus Episcopi. Rota *par.* 7. *rec. dec.* 206. *num.* 18. *par.* 14 *dec.* 536. *num.* 183.
60 *& communis Doctorum*. Secus autem quando translatio sit rerum particularium, & signanter juspatronatus; tunc enim, non attenta tituli universitate, requiritur consensus Ordinarii. Rota *par.* 14. *dec.* 536. *num.* 184. Jus- 61
patronatus accessorie, seu per accidens potest transferri in alium, non solum per venditionem universitatis bonorum, sed etiam per venditionem rei particularis, cui inseparabiliter sit annexum, dummodo ratione illius pretium non augeatur. Barbosa *Collectan. in cap. Ex litteris* 7. *de jurepatr. num.* 2. ubi dicit hoc clare colligi ex textu dicti *cap. Ex litteris*, Cardin. *in cap. Cum sæculi* 13. *de Jurepatron. quæst.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 31. ubi dicit hanc opinionem esse veriorem & juri conformiorem, & in hanc inclinant etiam multi
alii. Si enim Fundator dicat *Statuo*, seu *vo-* 62
lo, *quod Juspatronatus semper inseparabiliter annexum sit huic Palatio*, *huic Domui*, *huic Fundo*, *huic Agro*, *& hujusmodi*, *itaut in quemcumque transferit hoc Palatium*, *hæc Domus*, *hic Fundus*, *hic Ager*, *& hujusmodi*, *transeat etiam inseparabiliter juspatronatus*, videtur clarum, quod per venditionem, & translationem talis Palatii, talis Domus, talis fundi, talis agri, & hujusmodi transferatur, & vendatur accessorie, & per accidens etiam ipsum juspatronatus inseparabiliter ipsi Palatio, Domui &c. a Fundatore annexum; quia, cum possit Fundator in limine fundationis apponere conditiones, & pacta sibi benevisa, etiamsi juri communi sint contraria, dummodo accedat Episcopi consensus, ut tenet Rota *par.* 1. *rec. dec.* 530. *num.* 2. *& Communis Canonistarum*, ideo ejus voluntas est servanda. Rota *par.* 2. *rec. dec.* 254. *num.* 2. aliter esset inutilis, & ridicula ejus facultas sic disponendi, & apponendi quascumque conditiones, & quæcumque pacta sibi benevisa, si non deberet ejus servari voluntas sic disponens; Tum quia jura, & rationes æque militant de tali re peculiari, ac de universitate bonorum, ut consideranti patet; Et regula universalis, & illimitata ab ipsis etiam adversariis alibi illimitate sæpe posita, est, quod juspatronatus transeat cum re cui est inseparabiliter annexum; *arg. cit. cap. Ex litteris* 7. *de jurepatr.* & universaliter accessorium sequatur naturam principalis; *cap. Accessorium* 32. *de Regul. juris in* 6. ibi: *Ac-*
cessorium naturam sequi congruit principalis. Nec 63
intervenit Simonia, quia, dum venditur res, in qua inest juspatronatus non venditur ipsum juspatronatus, sed illa res, cui inest, ut docet S. Thom. 2. 2. *q.* 106. *art.* 4. Abbas, & Bero. *in cap. de jure* 16. *de Jurepatr.* & alii

plu-

plures & *Annotatio ad dec.* 46. *Rotæ part.* 9. *tom.* 1. *num.* 15.

64 Plurimi tamen, & maximi Doctores, ut Innocent. *in cap. Ex litteris* 7. *de jurepatron. num.* 3. *& ibid.* Joan. Andr. *num.* 3. Hostiensis *num.* 7. Abbas *num.* 14. Fagnan. *num.* 19. Roch. de Curte *in tract. de jurepatron. in verb. Ipse velis, quæst.* 20. Lambertin. *in eod. tract. par.* 2. *lib.* 1. *quæst.* 5. *art.* 7. & plures alii citati a Covarr. *lib.* 1. *Variarum resol. cap.* 13. *num.* 3. conclusionem limitant, dicendo quod Juspatronatus transeat quidem cum re particulari, cui est inseparabiliter annexum, si vendatur res particularis continens Jura universitatis, cujusmodi secundum ipsos sunt Civitas, Castrum, Oppidum, Pagus, Villa aut fundus, cui Jura universitatis, aut Jurisdictio Servitutes, Onera, Actiones, & hujusmodi, sunt annexa; Non sic autem si vendatur res particularis talia Jura universitatis non continens.

65 Juspatronatus annexum Castro, Villæ, & hujusmodi rei datæ in dotem, transit cum ipsa dote in Maritum, ita ut, stante Matrimonio, Jus præsentandi competat Marito, & non Uxori. Garcias *de Benefic. par.* 5. *c.* 9. *n.* 137. *& seq.* Menochius *conf.* 66. *num.* 27. Mantica *dec.* 140. *num.* 2. *&* 13. Barbosa *in cit. cap. Ex litteris* 7. *de Jurepatr. num.* 3. *& de Offic. & Potest. Episcop. par.* 3. *alleg.* 71. *num.* 38. cum plurimis ibi citatis, & fere communi aliorum contra Abbatem, & Azorium. Et ratio est, quia Juspatronatus transit cum re in illum, qui eam cum dominio directo, vel saltem utili, acquirit; ut *arg. cap. Ex litteris* 7. *de Jurepatr. & cap. Cum Bertoldus* 18. *de sententia, & re judicata*, tenet ex communi Fagnan. *in cit. cap. Ex litteris num.* 15. Sed maritus durante Matrominio, habet dominium saltem utile dotis; *l. Dote ancillam, C. de rei vindicat. cap. Per vestras* 7. *de donat. inter Vir. & Uxorem, cap. Salubriter* 19. *de Usuris*; ergo &c.

66 Juspatronatus annexum inseparabiliter Castro, Oppido, Pago, Palatio, Prædio, & hujusmodi dato in Feudum, seu Emphyteusim, transit cum ipso in Feudatarium, seu Emphyteutam; *Communis, arg. c. Cum sæculum* 13. *de Jurepatronatus, &* ibi Glossa verb. *Emptorum*; & ad hoc facit ratio allata *supra n.* 58.

67 Secus autem, si tale Castrum, Oppidum, Palatium, Prædium, & hujusmodi, detur solum pro Pignore, aut Hypotheca, quia tunc Juspatronatus non transit cum ipso Castro, Oppido, & hujusmodi in Creditorem habentem Pignus, aut Hypothecam, sed remaneat apud Debitorem, ita ut eveniente tali tempore vacantia Beneficii patronati, Jus præsentandi competat Debitori, & non Creditori; *arg. c. Cum Bertoldus* 18. *De sententia & re judicata*, & tenet *Communis Doctorum* cum Fagn. *in cit. c. Ex litteris* 7. *de jurepatronatus n.* 16. Et ratio est, quia ad hoc, ut transeat Juspatronatus cum aliqua re, requiritur omnino, quod ipsa res transeat quoad dominium directum, vel saltem utile, & non sufficit quod transeat solum quoad civilem, vel naturalem nudam possessionem; ut *arg. cit. cap. Ex litteris* 7. *De jurepatron. & cit. c. Cum Bertoldus* 18. *de sent. & re judicata*, docet ex communi Fagnan. *in d. c. Ex litteris n.* 15. In creditorem autem habentem Pignus non transit dominium Pignoris, nec directum, nec utile, sed nuda ipsius possessio (nisi aliter conventum fuerit) & tenetur Creditor fructus perceptos restituere, vel in sortem computare, & peccat utendo; *cap. Cum contra* 6. *de Pignorib. cap. Plures* 1. *de Usuris, & l. Sed an viæ, ff. De pignoribus, & l. Creditor, ff. De furt.* adeoque Juspatronatus, nec accessorie transit cum Pignore, seu Hypotheca.

Juspatronatus annexum rei concessæ ad firmam, seu locatæ ad longum tempus, v. gr. saltem ad decennium transit ad Conductorem, ita ut eveniente vacatione Beneficii tempore locationis, & conductionis, Jus præsentandi spectet ad Conductorem, & non ad Locantem. *Communis* cum Abbate *in cit. c. Ex literis* 7. *de Jurepatronatus num.* 5. Barbosa *ibid. num.* 5. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 38. *num.* 76. *arg. cit. cap. Ex litteris* 7. *de Jurepatronat. & cap. Vestra* 2. *De Locato & Conducto*. Et ratio est, quia per talem concessionem ad firmam, seu locationem ad longum tempus transit possessio, & omnis utilitas rei locatæ in Conductorem, & consequenter etiam Juspatronatus, seu ratio præsentandi, quæ est quædam commoditas, & veluti fructus Jurispatronatus. 68

Insuper secundum Barbosam *in cit. cap. Ex litteris* 7. *De jurepatronat. num.* 4. Glossam, & alios ibi citatos, Juspatronatus transit etiam in Conductorem cum re locata, & conducta ad modicum, seu breve tempus, quia etiam per locationem ad modicum, seu breve tempus transit commoditas rei locatæ in Conductorem, ita ut illi liceat uti, & frui re conducta, ut habetur *in leg. Ex conducto* 16. *ff. Locati*. Ideoque videtur etiam transire in ipsum Jus præsentandi, seu ipsam præsentationem, quæ est quædam commoditas, vel qui- 69

dam fructus Jurispatronatus juxta doctrinam Glossæ receptæ *in c. Cum olim* 14. *de majorit. & obedient. verb. Capitulo*, & Gloss. ult. *in cap. Cum Bertoldus* 18. *de sent. & re judicata*.

70 At vero licet hæc sententia sit probabilis ut etiam censet Abbas *in cit. c. Ex litteris* 7. *de jurepatron. n.* 5. & alii, tamen, ut fatetur ipsemet Barbosa *loc. cit. n.* 4. *in fine*, receptior est, & melioribus nititur fundamentis sententia contraria, scilicet, quod Juspatronatus non transeat ad Conductorem cum re locata, & conducta ad modicum & breve tempus, sed maneat penes Locantem, quia tunc non transfertur utile dominium, nec possessio, sed nuda detentio rei, & jus percipiendi fructus, ut notatur *in l. Si certum* §. *Si duobus*, *ff. Commodat. & in l.* 3. §. *Ex contrario*, *ff. de acquirend. possess.* cum colonus conductus ad modicum & breve tempus, non suo, sed Domini Locantis nomine possideat rem locatam; *l.* 2. *De prascript.* 30. *vel* 40. *annor.* Abbas *in cit. c. Ex litteris n.* 5. Fagnan. *ibid. n.* 14. Bero. *ibid. n.* 2. Cardin. *Clementin. in* 1. §. *Verum*, *in* 2. *q. de rebus Eccles. non alienand.* Azorius *par.* 2. *lib.* 6. *cap.* 20. *q.* 11. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 37. *n.* 76. & alii plures citati a Barbosa *loc. cit. num.* 4. *in principio*.

71 Juspatronatus amittitur, & penitus extinguitur variis modis, sive causis. *Primo*, Juspatronatus cessat, & omnino amittitur, si Ecclesia patronata sine spe reædificationi totaliter destruatur, vel redditus omnino deficiant, & pereant. *Communis*, *arg. fin. Inst. de Usufructu*. Rei enim non existentis, nullæ sunt qualitates; *c. Ad dissolvendum* 13. *de desponsat. impuber. l. Si non obtulit* 4. §. *Condemnatum ff. de re judicata*. *Secundo*, quando causa, propter quam quis erat Patronus, perempta est; Lambertin. *de jurepatron. lib.* 3. *q.* 6. *art.* 1. Barbosa *l.* 3. *juris Ecclesiast. univers. cap.* 12. *num.* 254. & alii passim. *Tertio*, deficiente, & penitus exstincta linea vocatorum ad tale Juspatronatus; tunc enim Ecclesia, seu Beneficium libertatem consequitur, & libere ab Ordinario confertur. Barbosa *loc. cit. num.* 154. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 38. *n.* 138. Reiffenst. *ibid. n.* 125. Engel *ibid. n.* 26. & alii communiter. *Quarto*, per non usum longissimi, vel longi temporis ad præscriptiorem requisiti, si videlicet interea duabus saltem vicibus Rector Ecclesiæ fuerit adsque præsentatione institutus, dummodo tamen *Patronus* non fuerit legitime impeditus. Abbas *consi.* 106. *col. penult. lib.* 2. Barbosa *loc. cit.* Pirhing *loc. cit.* Reiffenst. *loc. cit.* & *Communis aliorum*. *Quinto*, si Patronus patiatur Ecclesiam patronatam erigi in Collegiatam, seu Monasterium, quia in his præsentatio aliqua locum non habet, sed electio; *c. Nobis* 25. *de jurepatron.* & sic tenet *Communis* cum supracitatis. 75

72 (margin, beside "*tum ff. de re judicata*. *Secundo*")
73 (margin, beside "*cap.* 12. *num.* 254.")
74 (margin, beside "& alii communiter. *Quarto*")

Sexto, si Ecclesia patronata cum consensu Patroni alteri Ecclesiæ, vel Monasterio sine reservatione *Jurispatronatus* uniatur, vel incorporetur, quia per talem unionem, seu incorporationem censetur Ecclesia extincta, & consequenter etiam Juspatronatus in illa competens Patrono. Pirhing *loc. cit.* Reiffenst. *l. c.* Zoesius *tit. de Jurepatronat. n.* 68. Joan. And. *in c.* 2. *de Religiosis Domibus*, & alii. *Septimo*, extinguitur per liberam remissionem *Patroni*; quilibet enim renuntiare potest Juri suo; *cap. Si diligenti* 12. *de foro competent. & cap. Si de terra* 7. *de privileg.* & tenent Zoesius *loc. cit.* Pirhing *loco cit.* & alii; *arg. cap. Si Laicus*, *unic. De Jurepatronat. in* 6. 76 77

Octavo, Si Patronus Rectorem, vel alium Clericum ipsius Ecclesiæ per se, vel per alios occiderit, aut mutilaverit, eo ipso Juspatronatus amittit, texto expresso *in c. in quibusdam* 12. §. *Sacris*, *De pœnis*. Nisi tamen id faceret ad sui necessariam defensionem, vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ. Et tale Juspatronatus ob hanc delicti causam extinctum non transit ad heredes, sed Ecclesia fit libera. Glossa *in cit c. In quibusdam verb. Prorsus amittant*, Barbosa *l. cit.* Pirhing *l. c.* Reiffenstuel *l. c.* Vivian. *in praxi Jurispatronat. lib.* 15. *cap.* 2. *n.* 10. & alii. *Nono*, si Patronus fiat Hæreticus, Schismaticus, aut Apostata, seu Hæreticorum receptator, Fautor, & Defensor, quia in tali casu bonis omnibus spoliatur, & consequenter etiam Jurepatronatus eis annexus; *arg. c. Absolutus* 16. *de Hereticis*, Moneta *de Commut. ult. volunt. cap.* 11. *num.* 158. Vivian. *loc. cit. lib.* 15. *cap.* 2. *n.* 6. Barbosa *loc. cit.* Engel *loc. cit.* Pirhing *loc. cit.* Reiffenst. *loc. cit.* *Decimo*, si Patronus se ingerat in perceptione fructuum Beneficii patronati, aut ejus bona usurpet, in tali enim casu ipso facto privatur Jurepatronatus, & incurrit excommunicationem reservatam, textu expresso *in Concil. Trid. sess.* 22. *de reform. cap.* 11. Vivian. *loc. cit. lib.* 15. *cap.* 1. *n.* 13. Franciscus Leo *in Thesauro Fori Ecclesiastici p.* 2. *c.* 2. *c.* 21. *n.* 32. Barbosa *l. c.* Reiffenst. *loc. cit.* & alii. *Undecimo*, si Patronus modo a Sacris Canonibus prohibitio vendat, aut alio modo in alium transferat Juspatronatus, quia in tali casu ipso facto privatur Jurepatronatus, & excommunicationi subjicitur, textu expres- 78 79 80 81

presso *in Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 9. §. Nec dictum Juspatronatus*, Engel *loc. cit.*
82 Reiffenst. *loc. cit.* & alii. *Duodecimo*, Jurepatronatus privandus est, qui illud simoniace acquisivit; *arg. c. Quia Clerici 6. De jurepatronatus*, Zoesius *loc. cit.* Pirhing *l. c.* Reiffenst.
83 *loc. cit.* & alii. *Tertiodecimo*, si Patronus ingratus sit Ecclesiae, perdit juspatronatus. Vivian. *loc. cit. lib. 15. cap. 2. num. 4.* Barbosa *loc. cit.* Surd. *de aliment. tit. 7. q. 32. n. 9. & 19. & q. 58. num. 2.* & alii.

Additiones ex aliena manu.

Differit hoc in articulo *Auctor* de modis derivatis, quibus acquiritur juspatronatus, tum de modis, quibus amittitur.

84 Agens *Auctor* de successione, qui est unus de modis derivatis, asserit *num. 7.* plures heredes pro inaequalibus partibus institutos aequaliter in juspatronatus succedere. At si intelligit de exercitio jurispatronatus, res haud caret difficultate; dum illud juxta hereditarias partes dividatur. Confer Gagliard. *de Jurepatron. cap. 10. num. 4.*

85 Quod inquit *Auctor num. 9.* conventiones, in quibus jus praesentandi per turnum dividitur, opus haud habere consensu Ordinarii, accuratiori indiget discussione. Porro si conventio haec sit inita inter eos, quorum aliquis nullam prorsus partem jurispatronatus habeat, necessarius ad ejus validitatem est consensus Ordinarii, isque non ratione juris praesentandi per turnum, sed alienationis in extraneum; Rot. *in Mediolanensi jurispatronatus 4. Junii 1734. cor. bon. mem. Harrac.*

86 Quod si inita sit dicta conventio inter Patronos, sed sit inter eos aliquis qui alienare quoquomodo prohibeatur, ut est Patronus Ecclesiasticus, opus est ad ejus validitatem ratione dictae prohibitionis confirmatione Pontificia: Rota *in Paderbonen. Canonicatus 25. Junii 1726. cor. bon. mem. Cer.*

87 Si inita sit dicta conventio inter Patronos, quorum nemo alienare prohibetur, sed Patronis in suo cuique turno adjectum sit onus praesentandi has vel illas personas, ratione hujusce oneris ad illius validitatem accedere pariter debet Pontificia confirmatio; Rota *in Valentina Beneficii 28. Junii 1723. cor. bon. mem. Gamach.*

88 At si dicta conventio intersit inter Patronos, nec aliquis de ipsis alienare sit prohibitus, nec onus iis sit adjectum praesentandi aliquem de certo genere Personarum, subsistit sine ulla Ecclesiastici Superioris Auctoritate; Rota *cor. Dunozet jun. dec. 702. n. 1. & in Compostellana Parochialis 22. Februarii 1734. §. Ubi vero, cor. Eminentiss. Crescentio.*

Utrum ad firmitatem dictae conventionis re- 89
quiratur consensus omnium Patronorum, an sufficiat consensus majoris partis ipsorum, non incongrua quaestio est. Requiri consensum omnium Patronorum videntur affirmare Piton. *de Controv. Patron. alleg. 100. num. 318.* Rota *in Pistorien. Beneficii 1716. §. Alia cor. bon. mem. Corr.*

At ita intelligas, ut possit dictam conven- 90
tionem impugnare Patronus, qui non consensit, non item aliqui de Patronis, qui suum praestiterunt consensum, quibusque propterea vetitum esse debet factum proprium impugnare; Rota *in Hydruntina Capellaniae 10. Maii 1679. §. final. cor. bon. mem. dell' Olmo, & Barchinonen. Beneficii 22. Februarii 1704. §. final. cor. bon. mem. Casarell.*

Quaenam requirantur, ut haec conventio affi- 91
cere possit ex persona propria vocatos ad juspatronatus, vide apud Piton. *de controvers. Patron. allegat. 71. n. 15.*

Nec inutile est hic accuratius explicare, an 92
& quando re non integra possit necne supervenire consensus Ordinarii, & validare actum, in quo fuit translatum juspatronatus. Plures vero distinguendi sunt casus. Enimvero ubi agitur de donatione simplici jurispatronatus inutilis est consensus Ordinarii superveniens re nondum integra; idque quia non obstante hujusmodi donatione liberum erat donanti ab ea resilire, & ad alios juspatronatus transferre; Rot. *in Pamen. Jurispatronatus 2. Maii 1733. §. 7. & sequent.* & in confirmatoria 3. *Julii 1744. §. 4. cor. clar. mem. Millin.*

Aliter se res habet quoad donationem juris- 93
patronatus continentem pactum juratum de non revocando. Etenim quum hujusmodi donatio irrevocabilis maneat quoad donantem, etiam ante consensum Ordinarii; Inde fit, quod subsequens translatio, utpote irrita ex defectu potestatis nullum praebere valeat impedimentum consensui Ordinarii, qui quandocumque supervenerit, validat actum usque ab initio; Rot. *in Aquilana Beneficii 28. Junii 1749. §. 3. cor. Rever. P. D. Cannilliac Decano, & in Compostellana Parochialis de Coiros 8. Maii 1747. §. 7. cor. Illustr. Clement.*

Quod in donatione jurispatronatus continen- 94
te pactum juratum de non revocando obtinet, id ex identitate rationis locum quoque sibi vindicat in dispositione ejusdem jurispatronatus facta

facta per legatum. Nam quum heres nullatenus ex se impedire valeat, quominus adimpleatur voluntas Testatoris favore alterius de suo jurepatronatus disponentis; immo illam modis omnibus ad optatum finem perducere teneatur; Hinc est, quod si ipse heres contra fas & jura voluntatem defuncti eludat donando ante consensum Ordinarii juspatronatus, nullum ex hujusmodi irrita donatione oriri potest obstaculum supervenienti consensui Ordinarii, qui propterea indistincte retrotrahitur ad diem factæ dispositionis in præjudicium cujuslibet actus interim gesti: Rot. *in Tuden. Parochialis de Teuton. 20. Junii 1757. §. 13.* & in confirmatoria 28. *Novembris 1757. §. 12. cor. R. P. D. Herreros.*

ARTICULUS III.

Juspatronatus quoad ea, quæ concernunt ejus probationem.

1 Cum Beneficia præsumantur libera, alleganti Juspatronatus incumbit onus illud probandi; Rota recent. *p. 4. tom. 2. dec. 59. n. 9.* Alio autem modo probari debet Juspatronatus a personis suspectis de usurpatione, in quibus exactiores probationes requiruntur. Conc. Trid. *sess. 25. de reform. cap. 9.* Rota recent. *par. 4. tom. 2. dec. 59. n. 11.* 2 Et alio modo a personis privatis, in quibus Conc. Trid. *loc. cit.* nihil innovavit circa hujusmodi probationem, sed illam reliquit in terminis Juris communis; Rota *part. 1. dec. 211. n. 2. & dec. 312. num. 2. part. 5. tom. 1. dec. 290. num. 10. par. 12. dec. 162. num. 4. part. 17. dec. 220. num. 11.*

3 Personæ suspectæ de usurpatione Jurispatronatus sunt omnes Domini Civitatum, Castrorum, aut Locorum, Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Universitates, seu Communitates, & alii quilibet Domini perpetuam jurisdictionem habentes in loco Beneficii. Sic declarasse Sacram Congregationem Concilii refert Gonzalez *ad Regul. 8. Cancell. gloss. 18. n. 66.* & sæpe sæpius tenuit Rota, & signanter *in Sorana Jurispatronatus 28. Aprilis 1603. coram Card. Pamphil. & in alia Jacen. Parochialis 17. Junii 1603. coram eodem, & in Lucana Juspatronatus 14. Junii 1622. cor. Coccino, & par. 2. rec. dec. 412. num. 4. & decis. 421. n. 1. par. 12. dec. 187. n. 1. part. 14. dec. 488. num. 6. 7. & 8.* 4 Nec Juspatronatus præsumitur acquisitum ex usurpatione ex sola potentia acquirentium, nisi etiam probetur eorumdem temporalis jurisdictio in loco, ubi situm est Beneficium; Rota *part. 3. recent. dec. 172. n. 10. & decis. 191. num. 2. part. 12. dec. 187. num. 1.* & sæpe alibi. 5 Ita ut Jurisdictio, seu potentia extra locum Beneficii non sufficiat; Rota *part. 5. rec. tom. 1. decis. 197. num. 27. & 38.* Nisi potentia sit talis quæ influat etiam in locum Beneficii; Rota *part. 7. rec. dec. 282. n. 22. & sequent. par. 12. dec. 90. num. 26.* 6 Ceterum usurpatio non præsumitur in personis privatis alicujus loci, quamvis sint potentes in alio; Rota *part. 12. dec. 90. n. 24.* 7 Immo, ut usurpatio suspicari valeat de familia, requiritur, quod eadem familia sit in loco Beneficii cum tali jurisdictione, quæ incutiat formidinem Ordinario, eumque retrahat a vindicanda usurpatione Beneficii; Rota *part. 19. tom. 2. decis. 539. num. 6.* 8 Neque ad hunc effectum potentia inducitur ex nobilitate & antiquitate familiæ; Rota *part. 12. decis. 90. n. 21. & 22.*

9 Jurispatronatus usurpatio non solum præsumitur in Dominis temporalibus, & Familiis potentibus, ut supra, sed etiam in Universitatibus, seu Communitatibus. Conc. Trid. *cit. sess. 25. de reform. cap. 9.* ibi: *Seu Communitatibus, vel Universitatibus*; Rota *part. 5. rec. tom. 1. dec. 197. num. 31. & 32. & part. 17. dec. 220. n. 9. par. 18. tom. 2. dec. 768. num. 4.* & sæpe alibi. 10 Et hoc procedit etiam in Universitatibus, seu Communitatibus pravis, ut declaravit Sacra Congregatio Concilii relata, & secuta a Rota *par. 5. recent. tom. 2. dec. 477. num. 14.* & tenuit eadem Rota *coram Mantica dec. 253. num. 3. & in Ilerden. Beneficii 11. Martii 1596. coram Penia, & in Cremonen. Capellaniæ 2. Aprilis 1601. coram Coccino*, ac alias sæpe, & cum plurimis tenet Barbosa *lib. 3. Juris Ecclesiastici univers. capit. 12. n. 144. & par. 3. de Offic. & potest. Episcop. allegat. 72. n. 62. & in Trid. sess. 25. de reformat. cap. 9. num. 50.* 11 Immo hoc itidem procedit in Universitatibus, seu Communitatibus parvis, quæ nullam jurisdictionem, seu imperium habet in loco Beneficii; Rota *part. 5. tom. 2. dec. 477. num. 14. part. 9. tom. 1. dec. 245. n. 6. par. 11. dec. 347. n. 14. part. 12. dec. 279. n. 3.* & sic consuevit declarare Sacra Congregatio apud Rota *p. 5. tom. 1. dec. 197. n. 36.* & cum pluribus tenet Barbosa *cit. alleg. 72. num. 32. & cit. cap. 12. n. 144. & sequent.* 12 Etiamsi essent Universitates, & Communitates paucorum Parochianorum; Rota *cit. part. 5. tom. 1. decis. 197. num. 36.* ubi citat varias alias Rotæ decisiones. Barbosa cum pluribus aliis.

aliis *cit. allegat.* 72. *num.* 32. & *cit. cap.* 12. *n.* 144. & 145.

13 Cessat autem præsumptio usurpationis in Confraternitate, seu Congregatione personarum, quæ nullam habent jurisdictionem, aut publicam auctoritatem, aut potentiam; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 290. *n.* 3. & 18. *part.* 9.
14 *tom.* 2. *decis.* 321. *n.* 10. Item cessat præsumptio usurpationis, quando Juspatronatus spectat ad Præsidentes Confraternitatis, etiamsi ipsi eligantur a Communitate; Rota *ibidem num.* 22. Barbosa *cit. allegat.* 72. *n.* 64. & *cit. cap.* 12.
15 *n.* 149. Item Juspatronatus non præsumitur acquisitum ex usurpatione, si non totius Universitatis, sed illius partis esse prætendatur. Sic decisum fuisse a *Sacra Congreg. Concilii* referunt Gonzalez *ad Regul.* 8. *Cancell. gloss.* 18. *n.* 79. Barbosa *cit. allegat.* 72. *num.* 94. & *in*
16 *Concil. Trident. cit. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 51. Item Juspatronatus non præsumitur ex usurpatione, quando una illius pars spectat ad Universitatem Parochianorum, & alia ad alias privatas personas; Rota *in una Aurien. Parochialis* 5. *Decembris* 1604. *coram Manzanedo*, & *in Fesulana Jurispatronatus* 8. *Februarii* 1610. *coram Cavalerio, quæ est decisio* 210. *primæ partis recentior. num.* 2. Barbosa *in Concil. Trident. loc. cit. num.* 56.

17 Cessat quoque præsumptio usurpationis, si privata persona, seu familia habet Juspatronatus simul cum familia potenti, vel Universitate; Rota *in Firmana Altaris de Doriis* 15. *Februarii* 1610. *coram Cardinal. Marquemont.* & *part.* 2. *recent. decis.* 154. *sub n.* 7. & *part.* 17. *tom.* 2. *decis.* 768. *n.* 6. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 99. *num.* 15. & 16. & *consil.* 604. Barbosa *in Concil. Trid. loc. cit.*
18 *num.* 53. & *cit. cap.* 12. *num.* 147. Item cessat præsumptio usurpationis, quando Communitas, seu Universitas possidet Juspatronatus simul cum persona non suspecta; Rota *in Lauden. Jurispatronatus* 28. *Junii* 1630. *coram Pirovano*, Barbosa *in Concil. Trid. loc. cit. n.* 54. & *cit. allegat.* 73. *n.* 64. & *cit. cap.* 12. *n.* 148.
19 Item præsumptio usurpationis Jurispatronatus, si sit mixtum septem Officialium Laicorum nomine Universitatis Laicalis, & trium Ecclesiasticorum privato nomine præsentantium ratione mixturæ, & favore Ecclesiæ. Barbosa *in Concil. Trid. loc. cit. n.* 52. Sellius *in Select. Canonic. cap.* 27. *num.* 4. ubi referunt, decisum
20 *in Pampilonen.* 8. *Augusti* 1620. Item cessat præsumptio usurpationis in Jurepatronatus competente Collegio Juristarum. Rota *part.* 9. *recent. tom.* 2. *decis.* 32. *numer.* 12. *part.* 12. *decis.* 176. *num.* 4. Item cessat præsumptio usurpationis in Ecclesia, seu Monasterio. Rota 21
part. 10. *recent. decis.* 322. *num.* 10. Etiamsi Ecclesia sit Domina Castri, aut Jurisdictionis temporalis; Ipsa enim est justitiæ custrix. Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 401. *num.* 7. & *seq.* ubi refert alias decisiones, Barbosa *cit. allegat.* 72. *sub n.* 64. & *cit. cap.* 12. *num.* 253. ubi refert alias Rotæ decisiones. Item usurpatio Jurispatronatus non præsumitur in Abbate Jurisdictionem temporalem habente. *Sacra Congr. Concil. in Sublacensi Jurispatronatus* 12. *Septembris* 1620. Rota *cit. part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 401. *n.* 10. Barbosa *cit. allegat.* 72. *num.* 64. & *cit. cap.* 12. *n.* 153. & *cit. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 45. & *in Summa Apostolicar. decis. verb. Usurpatio Jurispatronatus n.* 4. ubi citat Rotæ decisionem. 22

Personæ privatæ, & non suspectæ de usurpatione Jurispatronatus sunt Patroni illi, qui non sunt Domini temporales loci, ubi fundatum est Juspatronatus. Rota *in Papien. Jurispatronatus* 17. *Februarii* 1611. *coram Manzanedo*, Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. cit. allegat.* 72. *num.* 66. & *in Concil. Trid. cit. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 45. Unde Juspatronatus talium personarum privatarum non admittit præsumptionem usurpationis. Rota *in Tuden. Parochialis* 7. *Novembr.* 1611. *coram Ubaldo*, & *part.* 12. *recent. decis.* 90. *n.* 1. Barbosa *cit. alleg.* 74. *n.* 66. Hinc ad probandum tale Juspatronatus personarum privatarum non requiritur rigor a Concilio Trident. præscriptus *in cit. sess.* 25. *de reformat. cap.* 9. sed pertinentia talis Jurispatronatus satis probatur ex probationibus sufficientibus de Jure communi. Rota *par.* 4. *tom.* 2. *decis.* 275. *num.* 1. & Doctores communiter. Item rigor Concilii Tridentini in probando Jurepatronatus non requiritur, si agatur non contra Ecclesiam, seu libertatem Beneficii, sed solum inter ipsosmet Patronos; Gonzalez *ad Regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 18. *n.* 59. Piasec. *in praxi nova Episcop. part.* 2. *cap.* 5. *n.* 7. *vers. Non tamen*, Barbosa *lib.* 3. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 12. *n.* 149. & *part.* 5. *de Offic. & potest. Episcop. alleg.* 72. *n.* 67. ubi adducit decisiones Rotæ. 23 24 25 26

Juspatronatus in personis potentibus, seu alias de usurpatione suspectis debet probari ex vero titulo fundationis, vel dotationis, quæ ex authentico documento ostendatur, vel ex immemoriali cum præsentationibus continuatis spatio quinquaginta annorum, quæ omnes effectum sortitæ sint, & authenticis scripturis probentur, & aliter facta probatio non suffragatur. *Sacr. Congr. Concil.* apud Rotam *in Sorana* 27

vana Juspatronatus 28. *Aprilis* 1603. *coram Cardinal. Pamphil. senior.* & sæpius Rota recent. & signanter *p.* 1. *decis.* 481. *n.* 2. *part.* 5. *t.* 2. *decis.* 275. *n.* 3. & 3. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 290. *num.* 16. *part.* 10. *decis.* 357. *n.* 2. *part.* 19. *t.* 2. *decis.* 539. *num.* 4. & clare Concil. Tridentinum *sess.* 25. *de reformat. cap.* 9. Juspatrona-
28 tus fundatio, & dotatio, ubi est probanda in personis suspectis de usurpatione, tunc Concilium Trid. *d. cap.* 9. requirens authenticum instrumentum intelligitur per authenticas scripturas tantum, & non sufficiunt testes, præsumptiones, & probationes a Jure. *Sac. Cong. Conc. in Panormitana* 19. *Februarii* 1633. teste Bonfadin. apud Barbosam *in Summa Aposto-*
29 *licar. decisionum*, *verbo Juspatronatus n.* 11. Unde Juspatronatus in personis potentibus, & suspectis de usurpatione non probatur ex enunciativis antiquis cum quasi possessione præsentandi, quia observanda est forma tradita a Concilio Trident. *d. cap.* 9. & æquipollens non sufficit. *Sacra Congreg. Concilii*, teste Rota *in Jacen. Parochialis* 27. *Junii* 1603. *coram Card. Pamphilio senior.* & sic tenuit sæpius Rota recent. & signanter *p.* 4. *tom.* 2. *decis.* 27. *n.* 16. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 197. *n.* 62. & 63. *part.* 16. *dec.* 182. *n.* 12.

30 Scriptura authentica ad probandum Juspatronatus censetur Bulla Episcopi, seu consensus in scripto datus ad fundandum, construendum, seu dotandum. Vivian. *in prax. Jurispatronatus part.* 2. *lib.* 11. *c.* 5. *n.* 12. Piasec. *in praxi Episcop. part.* 2. *c.* 5. *n.* 6. Barbosa *l.* 3. *Juris Eccles. univers. cap.* 12. *num.* 118. & *in Tridentin. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 62. & *part.* 3. *de Offic. & potest. Episc. allegat.* 72. *numer.* 24.
31 cum aliis ibi citatis. Scriptura, ut dicatur authentica, debet continere omnia requisita a Jure, tam in confectione, quam in extractione. Aloysius Riccius *in praxi rerum fori Eccles. resolut.* 127. *in* 2. *edit.* Garcias *de Benefic. part.* 9. *cap.* 9. *num.* 8. Barbosa *cit. cap.* 12. *n.* 119. & *cit. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 62. & *cit. al-*
32 *legat.* 72. *n.* 27. Instrumentum regulariter, ut dicatur authenticum, non solum debet confici cum debitis requisitis ex dispositione Juris communis, sed etiam intervenire debent solemnitates Juris municipalis. Barbosa *cit. c.* 13. *Juris Eccles. univers. num.* 119. cum Riccio *ibi cit.*
33 & aliis. Scripturæ authenticæ ad probandum Juspatronatus personæ suspectæ de usurpatione censentur ipsæ testium attestationes in antiqua acta redactæ, & in Archivio publico repertæ; Rota *decis.* 542. & 580. *part.* 4. *divers.* Menoch. *consil.* 336. *num.* 23. Moneta *de commut. ultim. voluntat. cap.* 10. *num.* 210. Vivian. *cit. cap.* 5. *num.* 18. Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 121. & *cit. alleg.* 72. *num.* 26. & *cit. sess.* 25. *c.* 9. *n.* 63. cum aliis ibi citatis.

Non sufficiunt tamen testium attestationes 34
etiam in instrumenta, & in scripturas authenticas redactæ, si non fuerint confectæ in actu ipso præsentationis, & cadant super ipsis præsentationibus primario, & directe, quia alias redderetur elusoria dispositio Concilii, quæ rejicit testes; nam sequeretur semper posse admitti probationes factas per testes, quoties redigerentur in instrumenta, & in scripturas authenticas, quia hoc etiam posset dici probatio per scripturas authenticas; Rota in *Terracinensi Jurispatronatus* 10. *Aprilis* 1628. *coram Merlino*, Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 124. & *cit. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 65. & alii. Nec etiam ad 35
authenticam probationem Jurispatronatus sufficeret, si prætendatur authenticas scripturas deperditas fuisse, illas probare per testes juxta formam capitis *Cum olim* 12. *de privilegiis*. Rota *in Calagurritana Jurispatronatus de Viana* 2. *Decemb.* 1624. *coram Rhemboldo*, Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancellar. gloss.* 18. *n.* 82. Parisius *de Confid. q.* 28. *n.* 258. Riccius *in praxi fori Eccles. resolut.* 136. & *in tract. de noviss. probat. Jurispatronatus resolut.* 119. & 121. Barbosa *cit. c.* 12. *n.* 122. & *cit. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 66.

Præsentationes per authenticas scripturas pro- 36
bandæ debent esse continuatæ, ut expresse statuit ipsummet Concilium *loc. cit.* ibi: *Etiam continuatæ*, ut scilicet una sequatur aliam. Parisius *de Confident. q.* 29. *n.* 255. Riccius *in praxi for. Eccles. resolut.* 133. *vers. Amplia secundo*, & *in tract. de noviss. probat. Jurispatronat. resolut.* 133. *n.* 4. Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 112. & *cit. allegat.* 72. *num.* 55. & *cit. sess.* 25. *n.* 56. Non est tamen necessaria proba- 37
tio continuati temporis in præsentando, si probentur extrema, cum tunc media præsumantur; Rota *in Florentina Capellæ* 30. *Maii* 1616. *coram Pirovano*, & *in Januensi Abbatiæ* 13. *Junii* 1625. *coram B.ratto*, & supracitati Docto-
res. Et debent probari continuatæ saltem per 38
spatium quinquaginta annorum, textu expresso in ipso Concilio *loc. cit.* ibi; *Non minori saltem, quam quinquaginta annorum spatio.* Et 39
prædicti quinquaginta anni sumunt initium ab illo die, quo apparet factam fuisse primam præsentationem, & antiquiorem productam in actis cum subsequenti institutione, iique numerari debent usque ad diem litis postremo motæ, in qua controvertitur, an sit, & constet esse de Jurepatronatus! Campanil. *in diverso-*

rio

nio Juris Canonici rubr. 11. *cap.* 13. *num.* 426. Barbosa *cit. allegat.* 72. *n.* 59. *& cit. sess.* 25. *c.* 9. *n.* 58. ubi id resolvunt ex Rotæ decisione.
40 Nec sufficiunt præsentationes continuatæ, nisi etiam sint effectum sortitæ, textu expresso in Concilio *loc. cit.* ibi: *Quæ omnes effectum sortitæ sint*. Dicuntur autem effectum sortitæ, si sint confirmatæ præsentationes. Riccius *in tract. de noviss. probat. Jurispatr. resol.* 115. *&* 116. Parisius *loc. cit. q.* 28. *n.* 256. Barbosa *cit. alleg.* 72. *num.* 56. *& cit. cap.* 12. *n.* 14. *& cit. sess.* 25.
41 *cap.* 9. *n.* 58. & alii. Nec sufficit unica præsentatio, licet fuerit effectuata spatio 50. annorum, & ultra, quia Concilium Tridentinum non contentatur unica præsentatione, cum requirat plures, easque effectuatas, ut dicit Rota *decis.* 556. *sub n.* 1. *vers. Hinc autem part.* 4. *divers. & in Sorana Jurispatronatus* 28. *Aprilis* 1603. *coram Card. Pamphilio senior*. Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 116. *& cit. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 60. Ferentil. *in annotat. ad Burat. decis.* 139.
42 *num.* 12. & alii. Dicta exactior, & plenior probatio Jurispatronatus in personis de usurpatione suspectis statuta a Concilio Tridentino *d. sess.* 25. *cap.* 9. *de Reformat.* requiritur tam in petitorio, quam in possessorio, ut declaravit Sacra Cong. ejusdem Concilii interpres, teste Gonzalez *ad Regul.* 8. *Cancel. gloss.* 19. *n.* 23. apud Rotam *part.* 5. *recent. tom.* 1. *decis.* 197. *num.* 41. & tenuit ipsa Rota sæpe sæpius, & signanter *in Reatinen. Juspatronatus* 28. *Octobris coram Robusterio, in Valentina Capellania* 28. *Aprilis* 1595. *coram Cardinal. Blanchetto, in Auximana Jurispatronatus* 28. *Maii* 1595. *coram Mellino, in Calaguritana Jurispatronatus de Viana* 15. *Martii* 1599. *coram Penia, in Romana Parochialis de Publicolis* 31. *Januarii* 1600. *coram Episcopo Pacen. in Bononiensi Parochialis de Gadeo* 17. *Junii* 1615. *coram Andrea*, quas omnes decisiones una cum aliis refert ipsa Rota *d. part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 197. *num.* 41. Unde non sufficit docere de quasi possessione præsentandi, ad effectum manutentionis; Gonzalez *dict. Gloss.* 18. *n.* 23. *vers. Ubi etiam*, Riccius *in d. tractatu de noviss. probat. Jurispatronat. resolut.* 84. Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 109. quia Concilium *d. c.* 9. sustulit omnem possessionem. Seraphin. *decis.* 1395. *num.* 4. *vers. Neque obstat, & num.* 5. *vers. Et ex eo*. Barbosa *loc. mox cit.* Rota *cit. part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 197. *num.* 42. *& part.* 19. *tom.* 1. *decis.* 8. *n.* 7.
43 Juspatronatus in personis privatis, & non suspectis de usurpatione, non requirit tam exactam & plenam probationem, sicuti in personis potentibus, & de usurpatione suspectis, ut clare patet ex ipsomet Concilio *d. sess.* 25. *cap.* 9. In illis enim Concilium nihil ibi alteravit, aut innovavit, adeoque probatio talis Jurispatronatus remanet adhuc sub dispositione Juris communis, ut sæpe sæpius dixit Rota, & signanter *decis.* 798. *n.* 4. *part.* 1. *divers. & decis.* 331. *prope finem part.* 2. *etiam divers. & dec.* 360. *num.* 2. *dec.* 374. *num.* 1. *part.* 2. *recent. & coram Cavalerio decis.* 560. *num.* 1. *coram Coccino dec.* 25. *& in Florentina Capellæ* 30. *Maii* 1616. *coram Pirovano, & in Bergomensi Capellania* 18. *Maii* 1629. *coram Merlino*, quas omnes citat, & sequitur Barbosa *cit. cap.* 12. *Juris Eccles. univers. n.* 102. adducendo etiam varios Doctores.

Hinc in ipsis personis privatis Juspatronatus probatur variis modis. Et primo, probatur ex præsentationibus per quadraginta annos effectum sortitis, dummodo cum hujusmodi quadragenaria possessione concurrat publica vox, & fama, vel aliæ præsumptiones, quæ habeant vim famæ; Rota *part.* 1. *dec.* 312. *num.* 3. *par.* 2. *decis.* 360. *part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 332. *num.* 1. *&* 2. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 290. *num.* 4. *part.* 10. *dec.* 321. *num.* 13. *part.* 12. *dec.* 214. *n.* 3. *part.* 15. *dec.* 148. *num.* 7. *part.* 18. *tom.* 2. *dec.* 576. *num.* 9. 10. *&* 26. *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 630. *n.* 1. 2. *&* 3. & sæpe alibi, Cassad. *dec.* 3. *num.* 4. *cum seq. de probat.* Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 85. *& cit. sess.* 25. *cap.* 8. *n.* 1. cum pluribus ibi citatis. Et dicta quadragenaria 44
potest compleri etiam in unico præsentato, si talis supervixerit, & fuerit in possessione per 40. annos, nec usquam evenerit casus novæ præsentationis; Rota *part.* 18. *tom.* 1. *dec.* 315. *n.* 2. *&* 3. Achill. *decis.* 5. *num.* 1. *de Jurepatronat.* Card. *consil.* 62. *num.* 8. Federic. de Senis *consil.* 234. *num.* 4. *in princip. vers. Ad id, quod quaritur*, Barbosa *in Concil. Trid. sess.* 25. *de reform. c.* 9. *n.* 22. ubi citat Rotam *in Bergomensi Capellania* 18. *Maii* 1629. *coram Merlino*. 45

Secundo, probatur Juspatronatus post enunciativas centum annos, & hominum memoriam excedentes; Rota *part.* 19. *recent. tom.* 2. *dec.* 539. *n.* 12. & sæpe alibi. Et ad hunc effectum valde deserviunt enunciativæ Ordinariorum; Rota *part.* 14. *dec.* 291. *n.* 5. Cum enim Ordinarii præsumantur scire qualitates Beneficiorum, & soleant esse difficiles in canonizando Juspatronatus, & in admittendis præsentationibus in præjudicium libertatis Ecclesiæ; ideo plurimum attenditur enunciativæ ab illis emanatæ; Rota *part.* 8. *dec.* 221. *n.* 3. Barbosa *cit. sess.* 25. *cap.* 9. *num.* 24. *& cit. allegat.* 72. *n.* 40. 46

vana Juspatronatus 28. *Aprilis* 1603. *coram Cardinal. Pamphil. senior.* & sæpius Rota recent. & signanter *p.* 1. *decis.* 481. *n.* 2. *part.* 5. *t.* 2. *decis.* 275. *n.* 3. & 3. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 290. *num.* 16. *part.* 10. *decis.* 357. *n.* 2. *part.* 19. *t.* 2. *decis.* 539. *num.* 4. & clare Concil. Tridentinum *sess.* 25. *de reformat. cap.* 9. Juspatrona-
28 tus fundatio, & dotatio, ubi est probanda in personis suspectis de usurpatione, tunc Concilium Trid. *d. cap.* 9. requirens authenticum instrumentum intelligitur per authenticas scripturas tantum, & non sufficiunt testes, præsumptiones, & probationes a Jure. *Sac. Cong. Conc. in Panormitana* 19. *Februarii* 1633. teste Bonfadin. apud Barbosam *in Summa Aposto-*
29 *licar. decisionum, verbo Juspatronatus n.* 11. Unde Juspatronatus in personis potentibus, & suspectis de usurpatione non probatur ex enunciativis antiquis cum quasi possessione præsentandi, quia observanda est forma tradita a Concilio Trident. *d. cap.* 9. & æquipollens non sufficit. *Sacra Congreg. Concilii*, teste Rota *in Jacen. Parochialis* 27. *Junii* 1603. *coram Card. Pamphilio senior.* & sic tenuit sæpius Rota recent. & signanter *p.* 4. *tom.* 2. *decis.* 27. *n.* 16. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 197. *n.* 62. & 63. *part.* 16. *dec.* 182. *n.* 12.

30 Scriptura authentica ad probandum Juspatronatus censetur Bulla Episcopi, seu consensus in scripto datus ad fundandum, construendum, seu dotandum. Vivian. *in prax. Jurispatronatus part.* 2. *lib.* 11. *c.* 5. *n.* 12. Piasec. *in praxi Episcop. part.* 2. *c.* 5. *n.* 6. Barbosa *l.* 3. *Juris Eccles. univers. cap.* 12. *num.* 118. & *in Tridentin. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 62. & *part.* 3. *de Offic. & potest. Episc. allegat.* 72. *numer.* 24.
31 cum aliis ibi citatis. Scriptura, ut dicatur authentica, debet continere omnia requisita a Jure, tam in confectione, quam in extractione. Aloysius Riccius *in praxi rerum fori Eccles. resolut.* 127. *in* 2. *edit.* Garcias *de Benefic. part.* 9. *cap.* 9. *num.* 8. Barbosa *cit. cap.* 12. *n.* 119. & *cit. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 62. & *cit. al-*
32 *legat.* 72. *n.* 27. Instrumentum regulariter, ut dicatur authenticum, non solum debet confici cum debitis requisitis ex dispositione Juris communis, sed etiam intervenire debent solemnitates Juris municipalis. Barbosa *cit. c.* 12. *Juris Eccles. univers. num.* 119. cum Riccio *ibi cit.*
33 & aliis. Scripturæ authenticæ ad probandum Juspatronatus personæ suspectæ de usurpatione censentur ipsæ testium attestationes in antiqua acta redactæ, & in Archivio publico repertæ; Rota *decis.* 542. & 580. *part.* 4. *divers.* Menoch. *consil.* 336. *num.* 23. Moneta *de commut. ultim. voluntat. cap.* 10. *num.* 210. Vivian. *cit. cap.* 5. *num.* 18. Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 121. & *cit. alleg.* 72. *num.* 26. & *cit. sess.* 25. *c.* 9. *n.* 63. cum aliis ibi citatis.

Non sufficiunt tamen testium attestationes 34
etiam in instrumenta, & in scripturas authenticas redactæ, si non fuerint confectæ in actu ipso præsentationis, & cadant super ipsis præsentationibus primario, & directe, quia alias redderetur elusoria dispositio Concilii, quæ rejicit testes; nam sequeretur semper posse admitti probationes factas per testes, quoties redigerentur in instrumenta, & in scripturas authenticas, quia hoc etiam posset dici probatio per scripturas authenticas; Rota in *Terracinensi Jurispatronatus* 10. *Aprilis* 1628. *coram Merlino*, Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 124. & *cit. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 65. & alii. Nec etiam ad 35
authenticam probationem Jurispatronatus sufficeret, si prætendatur authenticas scripturas deperditas fuisse, illas probare per testes juxta formam capitis *Cum olim* 12. *de privilegiis*. Rota *in Calagurritana Jurispatronatus de Viana* 2. *Decemb.* 1624. *coram Rhemboldo*, Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancellar. gloss.* 18. *n.* 82. Parisius *de Confid. q.* 28. *n.* 258. Riccius *in praxi fori Eccles. resolut.* 136. & *in tract. de noviss. probat. Jurispatronatus resolut.* 119. & 121. Barbosa *cit. c.* 12. *n.* 122. & *cit. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 66.

Præsentationes per authenticas scripturas pro- 36
bandæ debent esse continuatæ, ut expresse statuit ipsummet Concilium *loc. cit.* ibi: *Etiam continuatæ*, ut scilicet una sequatur aliam. Parisius *de Confident. q.* 29. *n.* 255. Riccius *in praxi for. Eccles. resolut.* 133. *vers. Amplia secundo*, & *in tract. de noviss. probat. Jurispatronat. resolut.* 133. *n.* 4. Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 112. & *cit. allegat.* 72. *num.* 55. & *cit.*
sess. 25. *n.* 56. Non est tamen necessaria proba- 37
tio continuati temporis in præsentando, si probentur extrema, cum tunc media præsumantur; Rota *in Florentina Capellæ* 30. *Maii* 1616. *coram Pirovano*, & *in Januensi Abbatiæ* 13. *Junii* 1625. *coram Buratto*, & supracitati Docto-
res. Et debent probari continuatæ saltem per 38
spatium quinquaginta annorum, textu expresso in ipso Concilio *loc. cit.* ibi: *Non minori sal-*
tem, quam quinquaginta annorum spatio. Et 39
prædicti quinquaginta anni sumunt initium ab illo die, quo apparet factam fuisse primam præsentationem, & antiquiorem productam in actis cum subsequenti institutione, iique numerari debent usque ad diem litis postremo motæ, in qua controvertitur, an sit, & constet esse de Jurepatronatus! Campanil. *in diverso-*

rio

vo Juris Canonici rubr. 11. *cap.* 13. *num.* 426. Barbosa *cit. allegat.* 72. *n.* 59. *& cit. sess.* 25. *c.* 9. *n.* 58. ubi id resolvunt ex Rotæ decisione.
40 Nec sufficiunt præsentationes continuatæ, nisi etiam sint effectum sortitæ, textu expresso in Concilio *loc. cit.* ibi: *Quæ omnes effectum sortita sint*. Dicuntur autem effectum sortitæ, si sint confirmatæ præsentationes. Riccius *in tract. de noviss. probat. Jurispatr. resol.* 115. *&* 116. Parisius *loc. cit. q.* 28. *n.* 256. Barbosa *cit. alleg.* 72. *num.* 56. *& cit. cap.* 12. *n.* 14. *& cit. sess.* 25.
41 *cap.* 9. *n.* 58. & alii. Nec sufficit unica præsentatio, licet fuerit effectuata spatio 50. annorum, & ultra, quia Concilium Tridentinum non contentatur unica præsentatione, cum requirat plures, easque effectuatas, ut dicit Rota *decis.* 556. *sub n.* 1. *vers. Hinc autem part.* 4. *diversf. & in Sorana Jurispatronatus* 28. *Aprilis* 1603. *coram Card. Pamphilio senior.* Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 116. *& cit. sess.* 25. *cap.* 9. *n.* 60. Ferentil. *in annotat. ad Burat. decis.* 139.
42 *num.* 12. & alii. Dicta exactior, & plenior probatio Jurispatronatus in personis de usurpatione suspectis statuta a Concilio Tridentino *d. sess.* 25. *cap.* 9. *de Reformat.* requiritur tam in petitorio, quam in possessorio, ut declaravit Sacra Cong. ejusdem Concilii interpres, teste Gonzalez *ad Regul.* 8. *Cancel. glosf.* 19. *n.* 23. apud Rotam *part.* 5. *recent. tom.* 1. *decis.* 197. *num.* 41. & tenuit ipsa Rota sæpe sæpius, & signanter *in Reatinen. Juspatronatus* 28. *Octobris coram Robusterio, in Valentina Capellania* 28. *Aprilis* 1595. *coram Cardinal. Blanchetto, in Auximana Jurispatronatus* 28. *Maii* 1595. *coram Mellino, in Calaguritana Jurispatronatus de Viana* 15. *Martii* 1599. *coram Penia, in Romana Parochialis de Publicolis* 31. *Januarii* 1600. *coram Episcopo Pacen. in Bononiensi Parochialis de Gadeo* 17. *Junii* 1615. *coram Andrea*, quas omnes decisiones una cum aliis refert ipsa Rota *d. part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 197. *num.* 41. Unde non sufficit docere de quasi possessione præsentandi, ad effectum manutentionis; Gonzalez *dict. Gloss.* 18. *n.* 23. *vers. Ubi etiam*, Riccius *in d. tractatu de noviss. probat. Jurispatronat. resolut.* 84. Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 109. quia Concilium *d. c.* 9. sustulit omnem possessionem. Seraphin. *decis.* 1395. *num.* 4. *vers. Neque obstat, & num.* 5. *vers. Et ex eo.* Barbosa *loc. mox cit.* Rota *cit. part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 197. *num.* 42. *& part.* 19. *tom.* 1. *decis.* 8. *n.* 7.
43 Juspatronatus in personis privatis, & non suspectis de usurpatione, non requirit tam exactam & plenam probationem, sicuti in personis potentibus, & de usurpatione suspectis, ut clare patet ex ipsomet Concilio *d. sess.* 25. *cap.* 9. In illis enim Concilium nihil ibi alteravit, aut innovavit, adeoque probatio talis Juspatronatus remanet adhuc sub dispositione Juris communis, ut sæpe sæpius dixit Rota, & signanter *decis.* 798. *n.* 4. *part.* 1. *diversf. & decis.* 331. *prope finem part.* 2. *etiam divers. & dec.* 360. *num.* 2. *dec.* 374. *num.* 1. *part.* 2. *recent. & coram Cavalerio decis.* 560. *num.* 1. *coram Coccino dec.* 25. *& in Florentina Capellæ* 30. *Maii* 1616. *coram Pirovano, & in Bergomensi Capellaniæ* 18. *Maii* 1629. *coram Merlino*, quas omnes citat, & sequitur Barbosa *cit. cap.* 12. *Juris Eccles. univers. n.* 102. adducendo etiam varios Doctores.

Hinc in ipsis personis privatis Juspatronatus 44 probatur variis modis. Et primo, probatur ex præsentationibus per quadraginta annos effectum sortitis, dummodo cum hujusmodi quadragenaria possessione concurrat publica vox, & fama, vel aliæ præsumptiones, quæ habeant vim famæ; Rota *part.* 1. *dec.* 312. *num.* 3. *par.* 2. *decis.* 360. *part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 332. *num.* 1. *&* 2. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 290. *num.* 4. *part.* 10. *dec.* 321. *num.* 13. *part.* 12. *dec.* 214. *n.* 3. *part.* 15. *dec.* 148. *num.* 7. *part.* 18. *tom.* 2. *dec.* 576. *num.* 9. 10. *&* 26. *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 630. *n.* 1. 2. *&* 3. & sæpe alibi, Cassad. *dec.* 3. *num.* 4. *cum seq. de probat.* Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 85. *& cit. sess.* 25. *cap.* 8. *n.* 1. cum pluribus ibi citatis. Et dicta quadragenaria 45 potest compleri etiam in unico præsentato, si talis supervixerit, & fuerit in possessione per 40. annos, nec usquam evenerit casus novæ præsentationis; Rota *part.* 18. *tom.* 1. *dec.* 315. *n.* 2. *&* 3. Achill. *decis.* 5. *num.* 1. *de Jurepatronat.* Card. *consil.* 62. *num.* 8. Federic. de Senis *consil.* 234. *num.* 4. *in princip. vers. Ad id, quod quæritur*, Barbosa *in Concil. Trid. sess.* 25. *de reform. c.* 9. *n.* 22. ubi citat Rotam *in Bergomensi Capellania* 18. *Maii* 1629. *coram Merlino*.

Secundo, probatur Juspatronatus post enun- 46 ciativas centum annos, & hominum memoriam excedentes; Rota *part.* 19. *recent. tom.* 2. *dec.* 539. *n.* 12. & sæpe alibi. Et ad hunc effectum valde deserviunt enunciativæ Ordinariorum; Rota *part.* 14. *dec.* 291. *n.* 5. Cum enim Ordinarii præsumantur scire qualitates Beneficiorum, & soleant esse difficiles in canonizando Juspatronatus, & in admittendis præsentationibus in præjudicium libertatis Ecclesiæ; ideo plurimum attenditur enunciativæ ab illis emanatæ; Rota *part.* 8. *dec.* 221. *n.* 3. Barbosa *cit. sess.* 25. *cap.* 9. *num.* 24. *& cit. allegat.* 72. *n.* 40.

[illegible] 25. & cit. cap. 12. n. 87. ubi citat
plures Doctores, & Rotæ decisiones.
47 Hic tamen advertendum venit, quod enun-
ciativæ debent esse ad minus duæ, quia regu-
lariter una non probat, quamvis sit antiqua;
Rota *part. 4. tom. 2. dec. 276. num. 2. part.* 12.
dec. 341. *num.* 17. Barbosa *loc. cit.* ubi addu-
cit alias Rotæ decisiones. Insuper enunciati-
væ debent provenire a diversis personis, & a
diverso fonte, quia si provenirent ab eadem
persona, licet plures, pro unica tantum habe-
rentur. Beltramin. ad Gregor. XIV. *decis.* 407.
num. 5. Caputaq. *decis.* 337. *num.* 6. *part.* 3.
Barbosa *locis citatis*, ubi adducit varias Rotæ
decisiones. Et tales enunciativæ debent esse
plurium instrumentorum a diversis Notariis
confectorum, & requiritur, quod non emana-
verint a personis suspectis, & interesse haben-
tibus, ut statuit Rota relata, & secuta a Bar-
bosa *cit. cap.* 12. *num.* 90. *& sequent. & cit. sess.*
25. *cap.* 9. *num.* 25. & passim ab aliis.
48 Tertio, probatur Juspatronatus ex sententia
antiqua Episcopi, qua judicavit ad præsenta-
tionem alicujus Patroni Beneficium pertinere;
Rota *recent. part.* 1. *decis.* 413. *num.* 1. *part.* 4.
tom. 1. *decis.* 276. *num.* 1. *part.* 9. *tom.* 1. *decis.*
298. *n.* 3. *part.* 11. *decis.* 73. *num.* 2. *part.* 12.
49 *dec.* 25. *n.* 9. Etiam si sententia lata fuerit in
alio Judicio ab Ordinario; Rota *part.* 3. *decis.*
50 172. *num.* 2. In cujus præjudicium, ejusque
successorum ex illa probatur existentia, & na-
51 tura Juspatronatus; Rota *part.* 1. *decis.* 482.
n. 5. Dummodo tamen sententia transitum fe-
cerit in judicatum; Rota *part.* 9. *tom.* 1. *decis.*
23. *num.* 11. *part.* 10. *decis.* 167. *n.* 11. *part.*
52 18. *tom.* 2. *decis.* 720. *num.* 6. Immo senten-
tia antiqua Jurispatronatus, seu lata super eo
tamquam super statu Beneficii, & obtenta ab
interesse habentibus, ac in judicatum transa-
cta facit Jus quoad omnes; Rota *part.* 3. *dec.*
319. *num.* 2. *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 213. *n.* 13.
part. 10. *dec.* 321. *num.* 4. *&* 5. *part.* 17. *decis.*
53 149. *n.* 11. Et facit Jus quo ad omnes etiam
non citatus; Rota *part.* 17. *decis.* 333. *num.* 5.
Quidquid sit in casu, quo constet adfuisse ve-
rum Patronum, eumque non fuisse vocatum.
Rota *ibid. n.* 6. Prout facit Jus quo ad alios
54 postea præsentatos. Rota *part.* 18. *tom.* 1. *decis.*
143. *num.* 4. Sententia autem censetur anti-
qua, si lata sit ultra 40. annos ante motam
litem. Rota recent. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 248.
num. 8. & concordant Doctores passim cum Bar-
bosa *cit. sess.* 25. *cap.* 9. *num.* 29. *& cit. cap.* 12.
num. 69. *& sequent.*
55 Quarto, probatur Juspatronatus ex litteris
institutionibus Antistitum, quibus attestantur
Beneficium ad Præsentationem alicujus Patroni
pertinere; Per assertionem enim, & confessio-
nem Ordinarii in institutione emissam habetur
sufficiens probatio Jurispatronatus. Rota recent.
part. 3. *decis.* 753. *num.* 5. *part.* 15. *decis.* 296.
num. 3. & sæpe alibi; & concordant Doctores
cum Barbosa *cit. cap.* 12. *num.* 98. *& cit.*
sess. 25. *cap.* 9. *num.* 30. Ita ut assertiones 56
Ordinariorum justificent, quod Beneficia in
Ecclesia sint de Jurepatronatus alicujus. Rota
part. 14. *dec.* 444. *n.* 17. quibus plurimum de-
ferendum venit. Rota *part.* 14. *decis.* 509.
num. 14. Prout eis multum deferri solet pro- 57
pter eorum præjudicium. Rota *part.* 2. *decis.*
694. *num.* 4. Item probatur ex libris Episco-
patus, in quibus Beneficium est descriptum de
Jurepatronatus. Rota *part.* 3. *decis.* 172. *n.* 7.
Item probatur ex antiquis Episcoporum Visi- 58
tationibus. Rota *part.* 3. *decis.* 735. *n.* 6. *part.*
12. *decis.* 162. *n.* 6. Et sic Visitationes eorum-
dem probant pertinentiam Jurispatronatus. Rota
part. 9. *tom.* 2. *decis.* 536. *n.* 16. Quamvis dictæ
Visitationes non fuerint factæ ab ipso Ordina-
rio, sed a Visitatoribus per eum deputatis, præ-
sertim si ex aliis sint adminiculatæ. Rota *ibid.*
n. 17. In Visitationibus enim sumuntur informa-
tiones a Testibus asserentibus Beneficium esse
Jurispatronatus. Rota *part.* 2. *decis.* 370. *n.* 11.
Quinto, probatur Juspatronatus ex provisio- 59
nibus, & Litteris Apostolicis. Rota *part.* 11.
decis. 202. *num.* 2. *part.* 12. *decis.* 224. *n.* 7. &
sæpe alibi. Eoque fortius probat, si Papa dis-
ponat ex certa scientia quod Beneficia sint Ju-
rispatronatus; quia tunc dispositio præjudicat
libertati Ecclesiæ. Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.*
197. *n.* 84. Hinc Juspatronatus probari dicitur ex 60
provisionibus a Pontifice factis tamquam de
Jurepatronatus. Rota *p.* 12. *decis.* 224. *num.* 7. 61
Et eo magis ex multiplicatis provisionibus
Apostolicis cum derogatione Jurispatronatus.
Rota *part.* 12. *decis.* 161. *num.* 2. Immo etiam 62
probatur ex provisione Apostolica quomodo-
cumque habente clausulam derogatoriam. Ro-
ta *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 421. *num.* 18. *&* 19.
quia ex ea saltem constat noluisse Papam im-
mutare statum Beneficii. Rota *ibid. num.* 19.
Ad quem effectum sufficit, quod litteræ Apo-
stolicæ contineant simplicem enunciativam, Be-
neficium esse de Jurepatronatus. Rota *part.* 10.
decis. 321. *sub numer.* 14. Neque enim ex-
cluditur, sed potius confirmatur Juspatronatus
ex provisione Apostolica facta cum reservatio-
ne, vel derogatione illius etiam pro una vice
tantum. Rota *par.* 10. *decis.* 63. *num.* 3. *&*
decis.

decis. 321. n. 12. par. 11. dec. 254. n. 1. par. 14.
63 dec. 509. num. 39. Et eo fortius Juspatronatus probatur ex provisione Pontificis pro executione Ordinario commissa, & ab eo postmodum executa. Rota part. 18. tom. 1. dec. 290. n. 9. par. 19. tom. 1. dec. 136. n. 3.

64 Sexto, probatur Juspatronatus ex consensibus Patronorum reservatis, & præstitis in pluribus provisionibus. Rota par. 4. tom. 1. decis. 197. n. 2. Consensus enim, ut supra præstitus æquipollet præsentationi. Rota par. 14.
65 dec. 509. num. 28. Et sic Beneficium probatur per consensum a Patronis præstitum resignationi. Rota part. 7. dec. 221. num. 5. part. 12.
66 dec. 148. num. 18. & 19. Ex quo quidem consensu acquiritur quasi possessio præsentandi. Rota ibidem num. 20. par. 2. dec. 154. num. 4. Et hæc quasi possessio competit etiam Successoribus. Rota par. 12. dec. 148. num. 21. Ita ut ex pluribus præsentationibus hoc modo factis resultet probatio Jurispatronatus. Rota par. 2. dec. 154. n. 5.

67 Septimo, probatur Juspatronatus ex confessione partis. Rota par. 9. tom. 1. dec. 5. n. 1. Puta si confessio partis adversæ emissa fuerit in supplicatione. Rota par. 3. dec. 162. n. 1. eoque magis probat confessio partis adversæ, si fuerit geminata. Rota par. 2. dec. 221. n. 1.
68 Unde non solum probatur ex confessione contra confitentem, sed etiam contra habentem ex eo causam. Rota par. 11. dec. 73. num. 33.
69 Sic etiam probatur ex confessione utriusque partis per plures enunciativas adminiculata. Rota par. 19. tom. 2. dec. 662. num. 4. Ita ut Juspatronatus ex fundatione, & dotatione probatum satis dicatur per confessionem utriusque partis adminiculatam. Rota par. 5. tom. 1. dec. 542. num. 1. & 2. Cum hac tamen declaratione, quod hoc tantum procedit, quoties Ordinarius non est in causa. Rota par. 2. dec. 274. num. 1. par. 11. dec. 73. n. 4. par. 19. tom. 2. decis. 697. num. 2. part. 19. tom. 2. de-
70 cis. 662. num. 4. Etiamsi confessio emanaverit inter Collitigantes, quæ quidem probat in præjudicium confitentis, & quando lis non est cum Ordinario; Rota part. 13. dec. 629. num. 2. part. 14. dec. 291. n. 4. part. 19. dec. 30. n. 2. & 3. Nullatenus vero probat in præjudicium Ecclesiæ; Rota part. 6. dec. 289. n. 21. & sæpe alibi.

71 Octavo, probatur Juspatronatus ex fama, seu publica voce; Rota par. 4. tom. 3. dec. 530. num. 6. part. 18. tom. 1. dec. 149. num. 6. Hoc tamen debet intelligi de fama antiqua juncta longissima possessione, seu quasi præsentandi pluribus præsentationibus continuata; Rota ibidem num. 7. & part. 1. decis. 195. num. 1. & par. 2. dec. 154. num. 3. & 4. Et ad hoc, 72
ut sufficiat fama in antiquis, debet esse cum præsentationibus effectuatis saltem per 40. annos; Rota par. 16. dec. 299. num. 11. & seq. Fama autem probatur ex pluribus enunciativis; Rota par. 1. dec. 148. num. 1. part. 9. 73
tom. 2. decis. 321. num 35. Ad quem effectum 74
requiruntur plures enunciativæ supra 100. annos; Rota par. 9. tom. 2. dec. 321. num. 36. & 37. Insuper Juspatronatus antiquum, in quo 75
sufficiunt probationes per indicia, & conjecturas probatur per testes de fama, & communi reputatione deponentes; Rota par. 2. dec. 694. num. 6. & 7. Hoc tamen est intelligendum 76
juncta quasi possessione præsentandi per 40. annos; Rota par. 1. dec. 77. num. 2. & 3. & dec. 518. num. 1. part. 3. decis. 172. num. 6. part. 9. tom. v. decis. 329. num. 7. Nec enim 77
probatur ex Testibus de sola publica voce, & fama deponentibus, nisi adsit quasi possessio; Rota part. 18. tom. 2. dec. 781. num. 4. Testes vero ad effectum probandi in antiquis deponere debent de publica voce, & fama, quod quis pro vero Patrono semper habitus fuerit, Rota par. 9. tom. 1. dec. 249. num. 3. Unde deponere debent de visu per annos 40. & de auditu a Majoribus, qui pariter ab aliis audiverunt; Rota par. 2. dec. 154. n. 6. par. 15. dec. 101. n. 13.

Nono, probatur Juspatronatus ex inscriptionibus marmoreis, vel aliter antiquitus insculptis in Ecclesia, ubi adest Juspatronatus; Rota part. 2. dec. 374. num. 7. par. 3. decis. 492. n. 4. par. 19. tom. 2. dec. 503. num. 1. & 2. Barbosa cit. c. 12. Juris Eccles. univers. nu. 95. & cit. allegat. 72. n. 52. & cit. sess. 25. cap. 9. n. 28. ubi citat plures Rotæ decisiones, multosque Doctores. 78

Decimo, probatur Juspatronatus ex appositione armorum, & insignium sculptorum; & depictorum in Ecclesia; Rota par. 4. tom. 2. dec. 491. n. 12. par. 18. tom. 2. decis. 503. n. 3. 4. & 5. Et maxime ex insigniis ejusdem familiæ sculptis in Ecclesia ab antiquissimo tempore; Rota par. 1. dec. 518. n. 5. Eoque magis insignia probant, quando fuerint posita in limine fundationis; Rota par. 6. dec. 299. n. 5. Vel quando apposita fuerunt de mandato Judicis, quo casu bene probant quasi possessionem Jurispatronatus; Rota part. 4. tom. 2. dec. 471. n. 11. Barbosa cit. c. 12. n. 93. cit. sess. 25. c. 6. n. 20. ubi citat varios Doctores, & Rotæ decisiones. Immo Rota par. 2. dec. 13. nu. 3. 80 79
vult

vult ad hoc sufficere insignia prædicta, quamvis non appareant valde antiqua, quia præsumuntur per Patronos apposita ad conservationem sui Juris, sed hoc intellige junctis aliis adminiculis, ut explicat Rota *ibid. nu.* 3. *&*
81 *seq.* Et eo fortius probatur tale Juspatronatus ex denominatione Capellæ talis familiæ, cujus sunt insignia; Rota *part.* 2. *dec.* 694. *n.* 6. Barbosa *cit. c.* 12. *n.* 95. *& cit. sess.* 25. *c.* 9. *n.* 27. & alii *ibi* citati.

Additiones ex aliena manu.

82 De probatione jurispatronatus Personarum Potentum plura, ea que utilia habet *Auctor*, sed vide nihilominus Rot. *in Prænestina Rectoriæ S. Laurentii* 4. *Decembris* 1733. *cor. bon. mem. Peralt. & in Urbevetana Jurispatronatus* 21. *Aprilis* 1749. *cor. bon. mem. de Vais.*

83 Quoad vero probationem jurispatronatus Personarum Privatarum, interest scire, utrum illud probetur ad omnes effectus tantummodo
84 honorificos. Mitius enim proceditur posteriori hoc casu quam priori illo casu, ac propterea quæ posteriori casu sufficiunt probationes, ex nullam vim habent priori casu.

85 Sic *enunciativæ*, *insignia gentilitia*, *onus ornandi & manutenendi Cappellam*, & alia id genus probant utique juspatronatus ad effectus honorificos dumtaxat, non item ad omnes effectus; Rota *in Neapolitana Capellæ*, *& Sepulcri super bono jure* 17. *Januarii* 1724. *cor. clar. mem. Calcagnin. & in Nepesina Jurispatronatus Capellæ* 10. *Decembris* 1725. *cor. bon. mem. Gamaches.*

86 Hac igitur cum distinctione intelligi debet *Auctor* dum ait, probari juspatronatus enunciativis, insignibus &c.

ARTICULUS IV.

Juspatronatus quoad ea, quæ concernunt Patronos, eorumque Jura, & onera.

1 PAtroni quoad propositum dicuntur, & sunt, qui habent jus, seu potestatem a Sacris Canonibus concessam præsentandi aliquem ad
2 Ecclesiam, vel Ecclesiasticum Beneficium. *Sic in re communis.* Patroni possunt esse, non solum Clerici, sed etiam Laici; *cap. Decernimus* 32. *caus.* 16. *qu.* 7. *& cap. Quoniam* 3. *& cap. Cum autem* 24. *de jurepatronatus*, ibi: *Si Laicus fuerit, cui jus competit præsentandi.* Et est Communissima, & patens quotidiana experientia; Quamvis enim Laici jurium spiritualium (inter quæ est Juspatronatus *ex cap. de jure* 16. *de jurepatronatus*) non sint capaces; *cap. Decernimus* 2. *De judiciis*, *cap. Tuæ nos* 25. *de decimis*, cum similibus, tamen hujus jurispatronatus, quod non est quid pure spirituale, sed tantum spirituali annexum, ut dicitur *in cit. cap. de jure* 16. *de jurepatronatus*, ibi: *juspatronatus, quod est spirituali annexum*, sunt redditi capaces ex spirituali gratia, permissione, ac tolerantia Ecclesiæ, ut dicitur *in cit. cap. Quoniam* 3. *De jurepatronatus*, ibi: *in qua eos Ecclesia hucusque sustinuit*, & jam concesserat *in cap. Decernimus* 32. *caus.* 16. *quæst.* 7. ut inde Laici magis allicerentur ad fundandas, & dotandas Ecclesias, & ad erigenda Beneficia Ecclesiastica, ut recte advertit Hugo *in cap. Piæ mentis* 26. *caus.* 16. *qu.* 7. Goffred. *in cap. Sacrosancta*, *De electione*. Glossa *in Clementin. final. post med. vers. Et fuit forte motivum*, *de rescriptis*, Fagnan. *in cit. cap. Quoniam* 3. *de jurepatronat. num.* 6. Abbas *ibid. n.* 2. & alii passim.

Patroni esse possunt non solum Mares, sed etiam Feminæ; *arg. cap. Cum Dilecta* 16. *De concession. præbend. & cap. Ex litteris* 7. *De jurepatronatus*, & docet Communis Doctorum, & praxis universalis. 3

Patroni esse possunt, non solum puberes, sed etiam impuberes; *arg. cap. Piæ mentis* 26. *cap. Frigentius* 27. *cap. Quicumque* 30. *cap. Filiis* 31. *cap. Decernimus* 32. *& cap. Monasterium* 33. *caus.* 16. *q.* 7. ubi cuivis Fideli fundanti, ædificanti, vel dotanti Ecclesiam, & heredibus ejus conceditur *juspatronatus*, *nec ibid.* nec *alibi* excipiuntur impuberes, & sic tenent Doctores communiter. Est tamen hic advertendum, quod, quamvis impuberes ante septennium possint acquirere juspatronatus, & esse Patroni, defectu tamen usus rationis nequeunt pro tali tempore præsentare, sed nomine ipsorum debent præsentare Tutores. Garcias *de Beneficiis part.* 5. *c.* 9. *num.* 193. Azorius *part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 21. *quæst.* 14. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 38. *num.* 18. Reiffenstuel *ibud. num.* 38. Lambertinus, & alii. Si autem impuberes sint majores septennio, possunt ipsi præsentare etiam sine Tutorum suorum auctoritate, quia impuberes septennio majores, præsumuntur habere usum rationis. Unde sicuti eo tempore valide contrahunt sponsalia, ita etiam valide præsentant; Rota *dec.* 6. *de jurepatronat. in antiq.* Pirhing *loco cit. n.* 18. Reiffenstuel *loco cit. num.* 39. Garcias *loco cit. num.* 186. *& sequent.* Castropal. *part.* 2. *tract.* 5. *disp.* 2. *num.* 40. Azorius *loco cit.* Rebuff. *de*

de Nominatio. quæst. 17. num. 40. & alii communiter qui tamen omnes docent, valde decens & æquum esse, ut impuberes præsentent auctoritate, & assensu Tutorum suorum.
7 Hinc quamvis Tutores absolute præsentare possint, etiamsi pupilli impuberes sint majores septennio, eo quod Tutores habeant potestatem, nedum in personam, sed etiam in bona pupillorum; *arg. cap. Si annum 3. de judiciis in 6.* Tamen si tales pupilli ante institutionem contradicant, & alios præsentent idoneos, isti sunt præferendi præsentatis a Tutoribus etiam dignioribus, quia cum tales pupilli sint præditi usu rationis, & sint Patroni Jurispatronatus, ad illos pertinet præsentatio; *arg. cap. Decernimus 32. caus. 16. q. 7.* Sic Doctores *numero antecedenti citati*, & teste Garcia *loc. cit. n.* 186. alii communiter.
8 Si autem Patroni sint puberes, quamvis minores 25. annis, tunc non possunt præsentare Curatores, & si absque mandato, aut expresso consensu præsentent, eorum præsentatio est invalida, quia Curatores non dantur Minoribus quoad ecclesiastica, & spiritualia, & ipsi minores, seu puberes, vel majores quatuordecim annis *in Beneficialibus, & alii causis spiritualibus, & dependentibus ab eisdem*, nullatenus dependent a Curatoribus, textu expresso *in cit. cap. Si annum quartumdecimum 3. de judiciis in 9.* Garcias *l. cit. num.* 195. & 196. Pirhing *l. cit. sub num.* 18. Reiffenstuel *loc. c. num.* 41. Castropalao *loc. cit. num.* 21. & alii passim.
9 Sic etiam, si Filius familias sit Patronus, præsentatio spectat ad ipsum, & non ad Patrem, quia in spiritualibus, & quasi spiritualibus, seu dependentibus ab eisdem, non dependet Filius a Patre, nec illi subjicitur, textu claro *in cit. cap. Si annum quartumdecimum 3. de judiciis in 6.* Garcias *loc. cit. num.* 198. Pirhing *loc. cit. sub num.* 18. Reiffenstuel *loc.*
10 *cit. num.* 41. & 42. & alii. Id tamen limitatur in *jurepatronatus*, quod competit Filio ratione bonorum adventitiorum, quia, cum ususfructus talium bonorum spectet ad Patrem *ex l. Cum oportet, Cod. de bonis, quæ liberis*, ad ipsum Patrem spectare debet etiam *juspatronatus* talibus bonis inseparabiliter annexum; Garcias *l. cit. part.* 5. *cap.* 9. *num.* 205. Castropal. *loc. cit. num.* 22. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 42. & alii. Juspatronatus enim transit cum re in illum, qui eam cum dominio directo, vel saltem utili acquirit, ut *arg. cap. Ex litteris 7. de jurepatronatus, & cap. Cum Bertoldus 18. De sententia & re judicata*, tenet ex communi Fagnan. *in cit. cap. Ex litteris n.* 15. Vide adducta supra *art.* 2. *n.* 16. & 61.

Patroni esse possunt non solum legitime nati, sed etiam spurii, vel alii illegitimi; *arg. cap. Piæ mentis 26. cap. Frigentius 27. capit. Quicumque 30. cap. Filii 31. cap. Decernimus 32. & cap. Monasterium 33. caus. 16. quæst. 7.* in quibus generatim cuicumque Christiano fundanti, extruenti, vel dotanti Ecclesiam, & heredibus ejus conceditur juspatronatus, nec *ibi*, nec *alibi* excipiuntur illegitimi; Tum quia, cum Spurii, & illegitimi sint capaces hereditatis, vel Legati relicti ab extraneo, possunt una cum hereditate, vel Legato acquirere etiam Juspatronatus ei inseparabiliter annexum, uti pariter si spuriis, & illegitimis donetur, vel vendatur res aliqua, cui annexum sit inseparabiliter juspatronatus, ad ipsum transit etiam juspatronatus una cum re eis vendita, vel donata; quia juspatronatus transit cum rerum universitate, seu cum aliqua speciali re, cui sit inseparabiliter annexum per jura, & fundamenta adducta supra *art.* 2. *n.* 6. 25. 39. 40. 47. 55. 58. 61. & *seq.* 11

Patroni esse non possunt Judæi, Pagani, & Infideles, quamvis Ecclesiam fundaverint, extruxerint, vel dotaverint, seu Castrum, aut Villam emerint, cui annexum sit juspatronatus, quia propter id jura citata numero antecedenti dicunt acquiri quidem juspatronatus, sed a solis Christianis, & Fidelibus. Unde Judæi, Pagani, & Infideles sunt omnino exclusi. Sic *Communis Doctorum* cum Fagnan. *in cap. Nobis 25. de jurepatronat. num.* 7. Abbat. *ibid. num.* 3. Jo. Andr. *ibid. num.* 3. Pirhing *loc. cit. n.* 20. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 43. *arg. cit. juribus*. 12

Patroni esse non possunt neque Hæretici, quia, cum Hæretici sint extra Ecclesiam, non potest eis competere Juspatronatus, quod est Ecclesiasticum; *arg. cap. Didicimus 31. caus. 24. quæst.* 1. Tum quia omnia bona Hæreticorum ipso jure sunt confiscata; *cap. Cum secundum 19. de Hæreticis in 6.* adeoque etiam juspatronatus eis annexum; *cap. Accessorium 42. de Regul. juris in 6.* ibi: *Accessorium naturam sequi congruit principalis*, & faciunt dicta supra *art.* 2. *num.* 19. 20. 21. Excommunicati tolerati, & non vitandi possunt esse Patroni. Potest enim Episcopus consentire, quod tales Excommunicati fundent, ædificent, aut dotent Ecclesiam, & sic Jospatronatus acquirant, quamvis exercitium, & usum ipsius nequeant habere ante absolutionem. Jo: Andr. *in capit. Nobis 25. de jurepatronat. num.* 3. Pirhing *loc. cit.* 13 14

[illegible] 12.
[illegible] acta
[illegible] Tum
[illegible] jurepatrona-
[illegible] habe-
[illegible], & exer-
[illegible] loc. cit.
[illegible] n. 9. & alii
[illegible]
[illegible] jurepatronatus he-
[illegible] stirpes, & non in
[illegible] unius Patroni de-
[illegible] simul Patrono repu-
[illegible] vocem habent; Sic
[illegible] Doctorum opiniones
[illegible] *in Clem. Plures* 2. *De*
[illegible] Et sic hodie tenet Communis
[illegible] *par.* 4. *tom.* 2. *dec.* 47. *n.* 9.
[illegible] *n.* 21. *par.* 13. *dec.* 103. *n.* 2.
[illegible] *n.* 1. *par.* 17. *dec.* 99. *n.* 8. & sæ-
[illegible] Hinc Filii, seu descendentes admit-
[illegible] in stirpes, & non in capita. Rota *par.*
[illegible] *dec.* 77. *num.* 1. *part.* 7. *dec.* 275. *n.* 3.
[illegible] *dec.* 268. *num.* 3. Et sic stirpes atten-
[illegible] debet in præsentatione jurispatronatus, & [illegible] numerus personarum, ita quod plures ab [illegible] descendentes procedant in stirpes, non autem in capita, & unius loco reputentur; Rota *par.* 4. *tom.* 1. *dec.* 657. *num.* 3. *& cit.*

17 *Carmelitina Plures*. Et idem procedit in Jurepatronatus hereditario ad plures lineas spectante, in quo præsentatio fieri debet in stirpes, & non in capita. Rota *par.* 18. *tom.* 2. *dec.* 424. *num.* 1. Ita ut in Jurepatronatus tribus personis relicto quælibet ex ipsis suam constituat lineam, & vocem. Rota *ibidem num.* 3. Et descendentes ab una tantam partem habeant, quantam descendentes ab alia; Rota *ibid. n.* 4.

18 Successio Patronorum in jurepatronatus gentilitio, seu familiari fit in capita; & non in stirpes; Rota *par.* 4. *tom.* 2. *dec.* 47. *num.* 2. *par.* 5. *tom.* 1. *decis.* 284. *num.* 10. *par.* 7. *dec.*
19 280. *num.* 4. Et sic descendentes jure sanguinis succedunt in capita, & non in stirpes; Rota *par.* 2. *dec.* 251. *num.* 5. *par.* 13. *decis.* 103. *num.* 3. Et omnes tenentur præsentare in capita; Rota *par.* 13. *dec.* 83. *n.* 21.

20 Patroni a præsentatis nihil possunt exigere temporale, nisi quod in ipsa fundatione constat fuisse impositum; *cap. Sicut* 2. *de supplenda negligentia Prælator. & cap. Præterea* 23. *de*
21 *jurepatronatus*. Præsentatio est Simoniaca, quando aliquid datur, vel promittitur pro habentis vocibus, seu præsentationibus Patronorum; *arg. cap. Veniens* 19. *De Simonia*, ubi Abbas, & Decius *in not.* 5. Roch. de Curte *De jurepatronat. verb. Et utile*, *quæst.* 3. *n.* 19. Lambertin. *in simili tractatu lib.* 2. *par.* 1. *qu.* 9. *art.* 8. Navarr. *in Manual. cap.* 23. *num.* 100. *vers. Nam cum quis*; Barbosa *lib.* 3. *Juris Eccles. univers. c.* 12. *num.* 202. Rota *in Comensi Capellæ* 11. *Martii* 1595. *& in Romana jurispatronatus* 29. *Januarii* 1601. *coram Cardin.* *Millino*. Quamvis id fiat etiam ipso Præsen- 22
tato ignorante; *cap. Si alicujus* 59. *de electione*, *cap. Nobis* 27. *de Simonia*, Rota *dec.* 285. *num.* 3. *part.* 1. *divers. & in dicta Comensi Capellæ*, Barbosa *loc. cit. num.* 202. & alii passim.

Patroni Laici habent solum quatuor menses 23
ad præsentandum; *cap. Quoniam* 3. *& capit. Cum propter* 27. *De jurepatronat. & capit. Si Laicus*, *unic. de Jurepatronat. in* 6. §. *Verum*, ubi sic præcise dicitur: *Verum licet Patronus Laicus ad præsentandum tempus habeat quadrimestre duntaxat*, & in ejus Summario: *Laicus quadrimestre tempus habet ad præsentandum*. Et sic *Communis* cum Rota *par.* 9. *tom.* 1. *decis.* 19. *num.* 13. *& eadem par.* 9. *tom.* 2. *decis.* 446. *num.* 16. *par.* 12. *dec.* 25. *num.* 4. & sæpe alibi. Quo quidem quadrimestris tempore 24
elapso Patronorum auctoritas expirat, ita ut post illud non possint amplius præsentare, dum tunc collatio devolvatur ad Superiorem; *arg. cap. Eam te decet* 22. *& cap. Cum propter* 27. *de Jurepatronat. cap. Licet* 3. *De supplenda negligent. prælat. & cap. Nulla* 2. *de concessione præbendæ*; Rota *par.* 2. *recent. dec.* 10. *num.* 7. & sæpe alibi. Non præjudicat tamen dictum 25
quadrimestre Pupillo, quin eidem ob non petitam in tempore dispensationem competat restitutio in integrum; Rota *par.* 13. *rec. decis.* 290. *n.* 14.

Patroni autem Ecclesiastici de jure habent 26
semestre ad præsentandum; *cap. Eam te decet* 22. *De Jurepatron. & cit. cap. Si Laicus*, *unic.* §. *Verum*, *De Jureptron. in* 6. ibi: *Ecclesia tamen (vel Monasterium, cui facta est a Laico Juris collatio patronatus) tempus habet semestre*, & in ejus Summario sic præcise dicitur: *Ecclesia vero* (habet) *semestre*, *licet a Laico acquisiverit Juspatronatus*. Tali semestri elapso 27
Patronorum Ecclesiasticorum auctoritas expirat, ita ut post illud non possint amplius præsentare, sed pro ea vice collatio devolvatur gradatim ad Superiorem, idest de Capitulo ad Episcopum, de Episcopo ad Metropolitanum, de Metropolitano ad Nuncium, de Nuncio ad

Pa-

Papam; *cap. Licet* 3. *De supplend. negligentia Prælator.* & *cap. Nulla* 1. *De concessione præbendæ* & Rota *par.* 2. *recent. dec.* 186. *nu.* 1.
28 *par.* 18. *tom.* 1. *dec.* 180. *num.* 3. Et quilibet eorum habet sex menses ad conferendum a tempore scientiæ; Rota *in Spoletana Beneficiorum* 31. *Januarii* 1694. *coram Mantica inter ejus impressas Decisiones* 260. & *part.* 18. *tom.* 1.
29 *recentior. decis.* 180. *num.* 3. Quamvis devolutio esset facta a Laico Patrono, qui tantum habet quadrimestre; Garcias *de Beneficiis part.* 10. *cap.* 3. *num.* 9. Rota *decis.* 6. *de Jurepatronatus in novis*, & *in Sabinen. Beneficii* 11. *Maii* 1584. *coram Gyptio*, & *in Salamantina Portionis* 13. *Jun.* 1586. *coram Ubaldo*.

30 Potest tamen Episcopus, & respective Metropolitanus, & Nuncius elapso tempore Patronis, & respective alii, ad quos Jus fuerit devolutum, gratiam facere, & tempus ad præsentandum seu respective conferendum prorogare; Rota *part.* 17. *recent. decis.* 13. *n.* 2. Lambertin. *de Jurepatronat. lib.* 2. *capit.* 9. *n.* 33. Castropalao *part.* 2. *tr.* 13. *disp.* 2. *punct.* 5. *num.* 8. Riccius *in praxi resolut.* 195. Barbosa *part.* 3. *de Offic.* & *potest. Episcopi allegat.* 72. *num.* 143. & 170. & alii; *arg. Sicut nobis* 2. *De supplenda negligentia Prælator.* ponderando ibi verbum *Liceat*, quod ponit causam in vo-
31 luntate illius, cui licet. Cum hac tamen advertentia, quod Episcopus, & respective Metropolitanus, & Nuncius non potest prorogare tempus ultra sex menses; *arg. cap. Nulla* 2. *De concessione præbend.* ubi ipsis in casu devolutionis conceduntur solum sex menses ad conferendum, ibi: *Infra sex menses personis, quæ digne administrare valeant, conferantur*, quia, ut recte censuit Rota *loc. cit. num.* 3. & 4. & hoc solum facere potest in præjudicium sui ipsius, non autem in præjudicium alterius Superioris; Castropalao *loc. cit.* Reif-
32 fenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 38. *num.* 56. & alii. Quamvis autem possit Episcopus, & respective Metropolitanus, & Nuncius supradictum tempus prorogare, ipsum tamen non potest abbreviare; Vivian. *in praxi Jurispatronat. part.* 2. *lib.* 7. *c.* 7. Castropalao *loc. cit. punct.* 5. *num.* 8. Barbosa *loc. cit. num.* 143. Alphonsus de Leone *quæst.* 4. *praxi* 5. *num.* 87. ubi citat Rotam *in Salamantina Beneficii* 4. *Febr.* 1630. *coram Ghislerio*, in qua fuit expresse resolutum, Ordinarium non posse restringere, neque abbreviare tempus Patronis concessum a Jure ad præsentandum, quia Indultum a Jure beneficium non potest per Judicem tolli, *cap. Indultum* 7. *De Regul. Juris in* 6. ibi: *Indultum a jure beneficium non est alicui auferendum*.

Patroni Jurispatronatus mixti possunt omnes 33
præsentare intra semestre; Rota *part.* 19. *recent. tom.* 1. *dec.* 129. *num.* 3. & *decis.* 298. *num.* 1. 4. & *sequent.* cum communi Doctorum. Tale enim Juspatronatus mixtum gau- 34
det privilegio Jurispatronatus Ecclesiastici ad effectum præsentandi intra semestre; Rota *part.* 12. *dec.* 250. *num.* 15. & *par.* 13. *decis.* 376. *num.* 4. & 5. Etiamsi minor pars sit Clerico- 35
rum. Rota *part.* 12. *decis.* 250. *num.* 13. & 14. Ita tamen, ut Patroni uti Laici intra Qua- 36
drimestre ad præsentandum ante Episcopi institutionem possint variare; Rota *ibid. n.* 19. Quin amittant tamquam Clerici semestre ad 37
præsentandum; Rota *ibidem num.* 20. & 21. Quia in Jurepatronatus mixto semper attendi- 38
tur qualitas favorabilior Patronis; Rota *ibid. n.* 22. & 23.

Tempus ad præsentandum non currit Patro- 39
nis, nisi a die scientiæ, seu habitæ notitiæ vacationis; *arg. cap. Quia diversitatem* 5. *De concessione præbendæ*, ibi: *Semestre autem tempus non a tempore vacationis præbendarum, sed notitiæ ipsius potius volumus computari*. Et sic Communis cum Garcia *de Beneficiis part.* 10. *cap.* 2. *num.* 34. Barbosa *loc. cit. num.* 134. & Rota *par.* 2. *rec. dec.* 10. *num.* 7. *decis.* 173. *num.* 1. & *dec.* 406. *num.* 1. *part.* 4. *dec.* 377. *n.* 3. *part.* 7. *dec.* 221. *num.* 9. *par.* 19. *tom.* 2. *dec.* 678. *num.* 12. Et quidem dictum tempus 40
currit solum a die scientiæ veræ, & certæ; nec sufficit dubia; Rota *par.* 5. *tom.* 1. *dec.* 15. *num.* 12. Ita ut probatio scientiæ debeat esse vera, & concludens, nec præsumptiva sufficiat; Rota *par.* 2. *dec.* 173. *n.* 1. Barbosa *loc. cit. num.* 35. & 36. cum pluribus aliis ibi citatis; *arg. cap. Præsumitur* 46. *de Reg. Juris in* 6. ibi: *Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur*. Nisi ignorantia vacationis sit in- 41
verisimilis, quo casu tempus currit a die ipsius vacationis; Rota *part.* 3. *decis.* 377. *num.* 3. Præsumitur autem ignorantia potius, quam scientia, si Beneficiatus decesserit extra locum Beneficii, & habitationis Patronorum; Rota *par.* 3. *dec.* 21. *num.* 1. Similiter non currit 42
tempus Patrono legitime impedito, aut absenti, ut si Patronus sit absens Reipublicæ causa, vel injuste carceratus, vel si non haberet tutum accessum propter perhorrescentiam alicujus inimici; Tempus enim non currit legitime impedito; *arg. cit. cap. Quia diversitatem* 5. *De concessione præbendæ*; in cujus Summario sic expresse dicitur: *semestre ad eligendum*,

dum, seu conferendum a Jure præfixum non curvit legitime impedito, & cap. Ne pro defectu, de election. ibi: *Justo impedimento cessante;* Rebuffus *De Patron. poss. n.* 304. Barbosa *cit. alleg.* 72. *num.* 138. *& lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univers. c.* 12. *n.* 170. & communis aliorum.

43 Præsentatio intra prædictum tempus datum a Jure potest fieri a patronis quocumque die etiam feriato, & etiam Paschali, cum sit quid extrajudiciale, & sapiat spiritualitatem. *Communis* cum Barbosa *cit. allegat.* 72. *num.* 144. *& seq.*

44 Patronus Ecclesiasticus semel ac aliquem idoneum præsentavit, non potest amplius variare, seu pro illa vice alium præsentare, etiam cumulative; Quod tamen si fecerit, debet Episcopus primo præsentatum instituere, textu claro *in cap. Quod autem* 5. *cap. Cum autem* 24. *& cap. Pastoralis* 29. *De Jurepatronatus;* Rota *par.* 13. *recent. dec.* 14. *num.* 18. *par.* 17. *dec.* 250. *num.* 15. Fagnan. *in cit. cap. Cum autem* 24. *de Jurepatronatus num.* 15. ubi expresse dicit, quod Patronus Ecclesiasticus non potest variare præsentando alium etiam cumulative, & sic tenent etiam alii communiter,

45 Patronus autem Laicus potest variare præsentando secundum cumulative, non tamen privative, & exclusive, hoc est, potest uni præsentato alium adhuc adjungere, & Episcopo, quem instituere velit, relinquere. Non vero potest primum penitus excludere, *arg. cit. c. Cum autem* 34. *de Jurepatronatus;* ubi cum relinquatur arbitrio Episcopi, quis ex duobus a Patrono Laico successive præsentatis instituatur, aperte declaratur primam præsentationem non fuisse revocatam; alioquin Episcopus non posset primum præsentatum instituere. Et sic *in cit. cap. Cum autem* tenet Joann. Andr. *num.* 6. Abbas *num.* 2. Ancharanus *num.* 3. Barbosa *num.* 2. Fagnan. *n.* 6. ubi ex Lambertino testatur sic tenere Communis Canonistarum, & Legistarum. Et sic Rota *par.* 9. *tom.* 1. *dec.* 235. *n.* 5. *part.* 14. *dec.* 431. *n.* 5. & sæpe alibi.

46 Ipse tamen Patronus Laicus potest semel tantum variare, *arg. cit. cap. Quod autem* 5. *cap. Cum autem* 24. *cap. Cum delictus* 28. *& cap. Pastoralis* 29. *de Jurepatron.* ubi tum Textus, tum Summaria loquuntur tantum de duobus successive, & non de pluribus. Et sic tenet Rota *par.* 13. *recens. dec* 14. *sub. num.* 18. *& dec.* 178. *num.* 4. *par.* 14. *dec.* 262. *num.* 5. Fagnan. *in cit. cap. Cum autem* 24. *de Jurepatron. num.* 8. & efficaciter probat Calderin. *cons.* 16. *An Laicus, tit. de Jurepatronat.* Garcias *de Benefic. par.* 5. *cap.* 9. *num.* 214. Roch. de Curte *de Jurepatronat. quæst.* 10. *verb. Honorificum;* Lambertin. *de Jurepatronat. lib.* 2. *par.* 2. *quæst.* 7. *art.* 23. Navarr. *in cap. Placuit, de pœnitent. dist.* 6. *num.* 167. *& seq.* & pluribus aliis citatis, Barbosa *par.* 3. *de Offic. & potest. Episcop. cit. alleg.* 72. *num.* 161. ubi citat etiam Rotam *in Compostellana Parochialis* 20. *Febr.* 1630. *cor. Merlino.*

Sunt autem multi, qui tenent, posse Patronum Laicum intra quadrimestre cumulative variare; non solum semel, sed bis, ter, quater, & quoties voluerit. Sic Glossa *in Clementin. Plures* 2. *de Jurepatron. verb. Præsentare;* Abbas *in cap. Quanto, de Judic. & ibi* etiam Decius, Castropalao *par.* 2. *tract.* 13. *disp.* 2. *punct.* 6. *num.* 3. Azorius *par.* 2. *lib.* 6. *c.* 2. Perez de Lara *de Anniversf. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 8. Navarr. *in suis sing. Canonic. concl.* 112. *n.* 8. Alphonsus de Leone *quæst.* 4. *prax.* 5. *nu.* 98. & probabilius Reiffenst. *lib.* 3. *decret. tit.* 38. *sub num.* 58. *arg. cit. cap. Quod autem* 5. *cap. Cum autem* 24. *& cap. Pastoralis* 29. Et ratio istorum est, quia talis cumulativa variatio non est odiosa, sed favorabilis Ecclesiæ, quia quanto plures ei præsentantur, pinguiorem habet facultatem eligendi, & acquirendi digniorem Rectorem. Unde ad id, quod in contrarium adducitur, quod variatio sit restringenda, utpote odiosa, dicunt esse quidem odiosam variationem exclusivam, non autem cumulativam, quæ potius est favorabilis. Et licet in citatis Juribus, tum Textus, tum Summaria loquantur tantum de duobus successive, per hoc tamen non excluditur tertius, quartus, quintus &c. cum dicta Jura loquantur tantum de duobus, ex quo solum de duobus se obtulit casus, qui si de pluribus se obtulisset, de pluribus etiam dicta Jura locuta fuissent. 47

Conveniunt tamen communiter Doctores utriusque sententiæ, quod Patronus Laicus, sicut potest duos cumulative præsentare successivis temporibus, ita potest præsentare plures simul unico contextu, dummodo id agat etiam cumulative eo modo, ut Episcopus alterum eligat, & admittat. Rota *par.* 16. *dec.* 240. *num.* 10. Fagnan. *in cit. cap. Cum autem* 24. *de Jurepatron. num.* 5. & alii passim, *arg. Clementin. Plures* 2. *de Jurepatronat.* §. *final.* Item conveniunt satis communiter Doctores, quod si Patronus Laicus prima vel secunda vice fecit præsentationem nullam, veluti, si præsentavit coram non habente potestatem instituendi, possit intra Quadrimestre tertium præsentare, quia tunc sicuti Patronus potest præsentare 48 49

tare secundum ex toto, recedendo a primo, *arg. c. Cum Laici* 10. *de jurepatron.* per quem textum ita tenet ex Abbate, & aliis Fagnan. *in cit. cap. Cum autem num.* 10. *&* 24. eodem modo potest præsentare tertium: Prima enim præsentatio, cum sit nulla, non computatur in numero præsentationum, & sic non impedit, quin secunda præsentatio sit prima, & tertius cumulative præsentatus sit secundus, quia, ut expresse dicitur *in cap. Non præstat* 52. *de Regul. Juris in* 6. *Non præstat impedimentum, quod de Jure non sortitur effectum*, adeoque Patronus Laicus, qui sic nulliter præsentavit prima, vel secunda vice, poterit intra Quadrimestre tertium, qui erit secundus, præsentare. Fagnan. cum aliis *in cit. c. Cum autem num.* 9. *&* 11. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 59. Rota *part.* 12. *recent. decis.* 154. *num.* 15.

50 Idem dicendum venit, si Patronus prima, vel secunda vice ignoranter præsentavit inhabilem, seu indignum. Fagnan. *in cit. cap. Cum autem num.* 12. cum Joann. Andr. & Cardinal. *in cap. Cum vos* 4. *de Offic. Ordinar.* In tali enim casu Patronus est sine culpa, sine qua nemo est privandus Jure suo, *cap. Sine culpa* 23. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Sine culpa (nisi subsit causa) non est aliquis puniendus.*

51 Non potest tamen Patronus, lite pendente, nec etiam cumulando variare. Rota *par.* 5. *re-*
52 *cent. tom.* 1. *decis.* 607. *n.* 4. Nec ea durante inter duos præsentatos alium tertium præsentare sine vitio attentati. Rota *part.* 2. *decis.* 504. *num.* 2. Barbosa *cit. allegat.* 72. *n.* 162. ubi citat plures alios, & adducit etiam deci-
53 sionem Rotæ. Minus vero, lite pendente, super titulo Beneficii inter Provisum Apostolicum, & Præsentatum, iterum alium præsentare potest. Rota *part.* 2. *decis.* 206. *n.* 8. Itaut, neque possit cumulando præsentare colliti-
54 gantem. Rota *ibidem*. Prout neque in locum mortui alium præsentare potest. Rota *part.* 3. *dec.* 336. *sub num.* 3. Barbosa *loc. cit.* cum aliis.

55 Ratio autem, quare ex supradictis *Patronus Laicus* variare possit, & non *Ecclesiasticus*, multiplex a Doctoribus assignatur. Prima, & verior est, quia præsentatio Ecclesiasticorum vim habet electionis, in qua electione non cadit variatio, cum statim electo acquiratur Jus in re, *cap. Publicato* 58. *De electione*, ibi: *Publicato scrutinio variare nequeunt Electores;* & ibi Glossa verb. *Variare*. Non sic autem præsentatio Laicorum, quia præsentatus ab istis acquirit tantum Jus ad rem. Unde sicut non tenet secunda electio, prima non cessat, *cap. Consideravimus* 10. *& cap. Auditis* 29. *de electíon.* ita nec secunda præsentatio Ecclesiasticorum, Joan. Andreas *in cap. Cum autem* 24. *de Jurepatronat. num.* 7. Butrius *ibid. num.* 9. Abbas *ibid. num.* 7. Ancharan. *ibid. num.* 5. Innocent. *ibidem in fine*, Fagnan. *ibid. n.* 19. Gonzal. *Ad regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 15. §. 2. *num.* 1. Barbosa *cit. allegat.* 72. *num.* 154. ubi citat Rotam, & plures alios Doctores. Secun- 56
da ratio potest esse, quia Clerici facilius, & melius possunt invenire, & cognoscere Clericos idoneos, quam Laici, qui cum sint extra Clericalem militiam, possunt titubare. Lambertin. *De jurepatronat. lib.* 2. *par.* 3. *quæst.* 7. *artic.* 2. Barbosa *loc. cit. num.* 155. & alii.
Tertia ratio potest esse, quia Clerici Patroni 57
pinguius Jus habent, quam Laici, ut dicit Glossa *in cit. cap. Cum autem* 24. *de jurepatr.* verb. *Persona*, id est ex præsentatione Clerici plus Juris tribuitur præsentato, quam ex præsentatione Laici, ut explicat Cardin. *num.* 4. *vers. Quæro quæ est ratio* cum Fagnan. *loc. cit. num.* 15. firmius enim debet esse verbum Ecclesiasticorum, quam Laicorum, *cap. Inter corporalia, & spiritualia* 2. *de translation. Episcop. & Clement. Cum illusio unic. de renunciation.* ibi: *Cum illusio, & variatio in personis Ecclesiasticis maxime sint vitandæ*. Immo pactio, sive locutio, vel dictum etiam cujuscumque firmius est, si agatur in foro Ecclesiæ, ut notatur *in cap. Antigonus* 1. *& cap. Qualiter* 3. *De pactis*; Fagnan. *loc. cit. num.* 16. & alii.
Quarta ratio potest esse, quia Laici habent 58
tantum Quadrimestre ad præsentandum, Ecclesiastici vero semestre; unde æquum videtur, ne qui gravantur in uno, releventur in alio; *l. Eum qui, ff. de jurejur. l. Jure succursum* 9. *ff. de jure dotium:* & sic cum Patroni Laici graventur in hoc, quod tantum habeant Quadrimestre, releventur in alio, id est in hoc, quod possint variare. Barbosa *cit. allegat.* 72. *n.* 155. Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 38. *n.* 57. & alii.

Inter varia Jura, quæ Patrono ratione Ju- 59
rispatronatus competunt, quatuor præcipue assignantur *in cap. Nobis* 25. *de jurepatron.* & a Glossa *ibid. in fine* enumerantur in sequentibus duobus versiculis:

Patrono debetur honor, onus, utilitasque,
Præsentet, præsit, defendat, alatur egenus.

Patrono ita competit Jus præsentandi, ut 60
si Clericum habilem & idoneum præsentet, Episcopus, vel alius, ad quem spectat insti-

tutio, eum admittere, & in Beneficio instituere teneatur; *cap. Significasti* 18. *de Jurepatronat.* cum similibus, & *Communis Doctorum*.

61 Dummodo tamen præsentet in tempore a Jure statuto, quod est Quadrimestre pro Patrono Laico, ex dictis supra *num.* 23. & semestre pro Patrono Ecclesiastico, ex adductis

62 *num.* 26. Nisi a Fundatore in fundatione cum consensu Episcopi fuerit tale tempus prolongatum, vel abbreviatum, uti posse sic prolongare, & abbreviare cum Episcopi consensu, & Episcopum non posse ipsum concursum denegare, aliter Superior suppleret, docet Lambertin. *de Jurepatronat. par.* 2. *lib.* 1. *quæst. princip.* 28. *art.* 7. Ventriglia *tom.* 2. *de jurepatronat. annot.* 1. §. 3. *num.* 33. *& Communis aliorum*. Cum Fundator Beneficii possit in limine fundationis cum consensu Episcopi apponere conditiones, & pacta sibi benevisa, etiamsi Juri communi sint contraria, & Episcopus teneatur illa admittere, alias Superior suppleret, ut docet, & testatur de communi Monacell. *par.* 1. *tit.* 2. *formul.* 1. *num.* 7. *& sequen.* & tenet Rota *par.* 1. *recent. dec.* [illegible] *num.* 2. Cardin. de Luca *de jurepatronat. disc.* 15. *sub num.* 6. *disc.* 20. *num.* 16. *disc.* 68. *num.* 8. *de Benefic. disc.* 33. *num.* 6. *disc.* [illegible] *num.* 8.

63 Hinc sine consensu Patroni in tempore a Jure, vel Fundatore [illegible] præsentatis, Episcopus alteri [illegible] non potest Beneficium Juspatronatus, & si ipse Patronus [illegible], [illegible] ab Episcopo, [illegible] [illegible] ac [illegible] præsentationem ipsius Patroni. *cap. Decernimus* [illegible] *quæst.* 7. ibi: *Quia si forsitan* [illegible] *Fundatorum* [illegible] *præsumpserit* [illegible], *&* [illegible] *suam irritam* [illegible] *esse, & ad* [illegible] *suam alios* [illegible], *quos* [illegible] *ipsi Fundatores condi*[illegible], [illegible]; *& arg. cap. Ex insinuatione* 14. *cap. Significasti* 18. *cap. Nobis* 25. *de jurepatronat.* cum similibus. Et sic tenet communis Doctorum.

64 Papa tamen si velit, potest libere disponere de Beneficiis Patronatis, nedum Ecclesiasticorum, sed etiam Laicorum, etiamsi invitis Patronis. *Communis* cum Glossa *in Clement. Per litteras* 2. *de præb. verb. Apostolicis*; Fagnan. *in cap. Quoniam* 3. *de jurepatr. n.* 9. Reiffenstuel *l.* 3. *decretal. tit.* 38. *n.* 63. *arg. cap. Licet* 2. *de prabend. in* 6. Cum enim Juspatronatus, quod Laici in Ecclesiis habent, [illegible] sit, eosque Ecclesia in tali potestate gratia sustineat, ut expresse dicitur *in cit. cap. Quoniam*, ibi: *Potestate, in qua eos Ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur, &c.* stat clarum, quod Papa ex plenitudine potestatis possit tali Jurispatronatus derogare, *arg. capit. Omnis res* 1. *de Regul. Juris*, ibi: *Omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur*.

Sed non expedit, ut Papa de Jurepatronatus Laicorum sic ipsis invitis disponat, ne Laici a Fundationibus retrahantur, ut notant communiter Doctores, & quia *Patronorum jura tollere, piasque Fidelium voluntates in eorum institutione violare æquum non est*, ut dicit Concil. Trid. *sess.* 25. *de reform. c.* 9. Unde nunquam Papa censendus est velle derogare Juripatronatus proprio Laicorum, nisi id clare exprimat. Fagnan. *loc. cit. n.* 11. Reiffenst. *loc. cit. num.* 63. Geminian. *cons.* 38. *Pro clariori n.* 13. *vers. Ex iis ergo patet*; Felin. *in tract. Quando litteræ Apostolic. præjudic. Patron. in princip.* & alii passim. 65

Non sic autem de jurepatronatus Ecclesiasticorum, cui Papa censetur derogare per simplicem concessionem, unionem, aut reservationem ab ipso factam. *Communis* cum supracitatis: In tali enim Jurepatronatus Ecclesiasticorum cessant motiva non libera ei derogandi, quæ occurrunt in jurepatronatus Laicorum. 66

Immo Jurepatronatus Ecclesiastico potest derogare etiam Legatus Summi Pontificis, qui potest sibi reservare nondum vacantia Beneficia *Jurispatronatus Ecclesiastici*, eaque vacantia conferre, etiam absque consensu Patroni; quamvis non sic Beneficia *Jurispatronatus Laicalis*, *arg. cap. Dilectus* 6. *de Officio Legati*; *& cap. Cum Dilectus* 28. *de jurepatronat.* & ibi Abbas *num.* 2. Barbosa *num.* 1. & Communis aliorum. Et ratio adducitur in *cit. cap. Cum Dilectus*, scilicet, quia *Patronus Ecclesiasticus* subest jurisdictioni Legati Pontificii, & non sic *Patronus Laicus*. Si autem Juspatronatus sit mixtum, tunc Legatus Pontificius, nec reservare, nec conferre potest Beneficium invitis Patronis, quia *Patronus Clericus* participat de privilegio *Patroni Laici*, cum in jurepatronatus mixto semper attendatur qualitas favorabilior Patronis. Rota *par.* 12. *rec. dec.* 250. *num.* 22. *&* 23. & fuit dictum supra *a n.* 33. *ad* 38. 67

68

69

Patronus potest nominare Laicum, dummodo iste reperiatur Clericus tempore præsentationis. Vivian. *de Jurepatron. lib.* 6. *cap.* 7. *n.* 50. *par.* 2. Rota post eundem *dec.* 148. *n.* 15. *& seq. & par.* 19. *recent. dec.* 621. *n.* 22. *& in Farfen. Canonicatus* 8. *Junii* 1711. §. *Postre-* 70

stremo coram Molines, Garcias *de Beneficiis par.* 7. *cap.* 1. *num.* 32. *& seq.* Prasius *de Resignat. lib.* 4. *q.* 2. *&* 6. Piton. *tom.* 2. *de con-*
71 *trovers. Patron. alleg.* 100. *n.* 436. Immo Patronus potest etiam præsentare Laicum coram Ordinario sub conditione, quod clericetur intra tempus statutum ad præsentandum, cum in hoc casu præsentatio collata videatur in tempus, quo Præsentatus erit capax per assecutionem Clericatus ante institutionem. Parisius *de Resignat. Benefic. lib.* 4. *quæst.* 2. *n.* 5. *&* 6. citans Rotam *in Imolensi Jurispatronatus* 19. *Novembris* 1694. *coram Orano*, cujus Rotæ, & Parisiii sententiam in sensu conclusionis videtur sequi etiam Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. par.* 3. *allegat.* 72. *n.* 78. uti de facto pro se ipsum citat Pitonius *loc. cit. n.* 437. & sic tenet etiam Garcias *de Beneficiis p.* 7. *cap.* 1. *n.* 28. *&* 29. De Luca *de jurepatron. disc.* 45. *n.* 7. Modern. Roman. *discept.* 13. *n.* 45. Rota post Vivian. *de Jurepatronat. dec.* 147. *num.* 19. & admisit Rota *in Volaterana Beneficii* 7. *Decemb.* 1709. §. *Nec valuit. coram Crispo*, & sic tenuit etiam Rota *apud Peniam decis.* 4. *&* 147. *n.* 20. & in alii, & Pyrr. Corrad. *in praxi Benefic. lib.* 4. *cap.* 6. *n.* 31. *&* 32. ut refert Cardin. de Luca *cit. dec.* 45. *n.* 5. & alii plures.

72 Multi tamen, ut Ventriglia *tom.* 2. *annot.* 7. *num.* 12. *& sequent.* citans alios, Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 38. *n.* 71. Castropalao, & Gonzal. apud ipsum, & alii tenent oppositum; scilicet, quod Patronus non possit præsentare Laicum sub conditione futuri Clericatus, nec alium aliunde incapacem sub conditione futuræ capacitatis intra tempus ad præsentandum statutum, v. g. sub conditione ætatis, seu dispensationis acquirendæ, & hujusmodi volentes, quod in Beneficiis attendatur capacitas tempore præsentationis; At hæc opinio non habet sequaces, uti dicit Pitonius *tom.* 1. *de controvers. Patronorum allegat.* 1. *sub n.* 23. *in fine*, ubi expresse dicit, quod modus præsentandi inhabilem sub conditione habilitatis intra terminum Juris superventuræ, est omnino licitus; Et sic etiam modus se se opponendi cor. Institutore, quem servare possunt passive vocati, si per Patronos omittantur; possunt enim comparere, & instare pro Institutione, v. gr. *Si, & postquam effecti fuerint Clerici, aut dispensati ab ætate*. Hæc enim præsentatio, aut oppositio, seu instantia non expletur pure, sed pendet ab eventu, seu conditione habilitas purificanda intra quadrimestre, & interim remanet in pendulo: Unde aut non purificabitur conditio intra terminum, aut nulla adesse dicitur præsentatio, seu oppositio; aut purificatur, & tali casu Clericatus, seu dispensatio retrotrahitur ad diem præsentationis, & oppositionis, ut communiter dixerunt supracitati Doctores, & Rota *sub n.* 61. Hæc ille.

Quamvis autem modus sic præsentandi sit omnino licitus, Cardinalis de Luca *de Jurepatronatus cit. dec.* 45. *num.* 8. dicit, quod melius esset, quod Patronus differret præsentationem usque ad ultimum diem, vel horam termini a lege præfiniti ad præsentandum, atque ita expectare capacitatem personæ sibi placitæ, quæ ob superventam capacitatem posset tali tempore validissime adhuc præsentari, ut tenet Communis cum Pitonio *tom.* 1. *alleg.* 2. *n.* 24. *& alleg.* 4. *n.* 23. 73

Patrono recusante præsentare quem nominavit Fundator, potest ille nedum irrequisito, sed immo etiam invito Domino comparere coram Superiore, & institutionem obtinere. *Communis* cum Card. de Luca *de jurepatron. disc.* 20. *n.* 7. *vers. Etiam sine præsentatione*, Piton. *cit. tom.* 2. *alleg.* 82. *n.* 16. Rota *cor. Burrat. decis.* 755. *n.* 2. *& in rec. dec.* 68. *n.* 2. *part.* 12. *& dec.* 335. *n.* 1. *& seq. par.* 5. *& in Valentina Beneficii* 9. *Joan.* 1698. §. *Moti*, *&* 3. *Apr. ejusdem anni* §. *fin. cor. Molines* impress. apud Piton. *discept. Eccles.* 7. *n.* 31. 74

Patronus nequit præsentare seipsum, quamvis sit Clericus, & undequaque dignissimus. *Communissma*, textu expresso *in c. Cum ad nostram* 7. *de institutionibus*, *& c. Per nostras* 26. *de jurepatronatus*; Præsentatio enim sui ipsius sapit ambitum, seu vitium ambitionis, ut innuitur *in cit. c.* 26. *De jurepatronatus*: Tum quia, ut expresse dicitur *in cit. cap. Cum ad nostram* 7. *de Institutionibus*; *Inter dantem, & accipientem debet esse distinctio personalis*. Immo Patronus non potest præsentari a Procuratore a se constituto ad præsentandum, quia virtualiter seipsum præsentare censeretur, *arg. c. Qui facit* 72. *de Reg. Juris in* 6. ibi: *Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum*. *Communis* cum Rota *dec.* 185. *pat.* 2. *diversar.* Castropalao *par.* 2. *tract.* 13. *disput.* 2. *punct.* 7. *num.* 2. Barbosa *lib.* 3. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 19. *n.* 195. *& par.* 3. *de Offic. & potest. Episcop. alleg.* 72. *n.* 87. 75 76

* Potest tamen Patronus rogare Episcopum, ut si inveniatur dignus sibi illud conferat; sive debet juspatronatus suum alteri donare donatione sincera, ex qua ipse perpetuo expolietur jure Patroni, quando donationem approbaverit

rit Episcopus, vel saltem Episcopus conferat eidem absque prævia præsentatione Beneficium, & Beneficiatus illud acceptet, tum post collationem ipse præstet consensum suum: Benedictus XIV. *Institution. Eccles.* 95. §. 5. *

77 Potest etiam *Patronus* acceptare Beneficium, si hoc eidem absque prævia præsentatione sui ipsius, motu proprio confert Episcopus; Tunc enim non præsentat se ipsum, nec collatio habet originem a se ipso, sed ab Ordinario Superiore vocatur, cui vocationi ipse consentire potest; Alioquin Patronus esset deterioris conditionis, quam alii Clerici, ipsique obesset, quod Beneficium fundaverit, quod non est dicendum; Barbosa *cit. lib. 3. Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 12. *num.* 199. *& cit. alleg.* 72. *n.* 92. Abbas *in cit. cap. Per nostras* 26. *de Jurepatronat.* 21. Pirhing *lib. 3. decretal. tit.* 38. *n.* 73.

78 & alii passim. Immo potest Patronus rogare, & supplicare Episcopum, ut ipsi conferat Beneficium, quo casu poterit Episcopus, illum gratificando, admittere; Lambertin. *De jurepatronat. lib.* 2. *part.* 1. *q.* 8. *art.* 3. Zerola *in praxi Episc. part.* 1. §. 2. Pirhing *loc. cit. n.* 92. Barbosa *cit. cap.* 12. *n.* 199. Rota *in Romana Jurispatronatus* 19. *Januar.* 1621. *coram Pamphilio, & in alia* 5. *Maii* 1625. *coram Ursino, & in Barcinonen. Beneficii* 2. *Maii* 1625. *cor. Pirovano.*

79 Patronus potest præsentare filium, aut alium consanguineum, vel cognatum. Filii enim, consanguinei, vel cognati ipsius Patroni non debent esse deterioris conditionis, quam alii; Alioquin Juspatronatus, quod est introductum in favorem Fundatoris, retorqueretur in odium ipsius, & suorum, quod nullatenus est dicendum, cum sit expresse contra *c. Quod ob gratiam* 61. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*; & sic tenet communis Doctorum, & docet praxis universalis.

80 Si plures sint *Patroni*, potest unus præsentare alterum, dummodo sit habilis, *arg. cap. Cum in Jure* 33. *de election.* ubi habetur, quod compromissarii unum ex seipsis eligere possint, & concordat *cap. Ne pro defectu* 41. *cap. Quia propter* 42. *de election.* cum similibus, ubi eligentibus permittitur unum ex seipsis eligere, ut servat praxis universalis, & sic tenet communis Doctorum cum Glossa *in cap. Consuluit* 15. *de Jurepatron. verb. Concedant.*

81 Patronus Ecclesiasticus tenetur sub mortali præsentare digniorem ad Beneficia Curata, seu Parochialia, sive præsentatio fiat in concursu, sive extra concursum. *Communis* cum Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 6. *de election.* §. 10. *a num.* 241. *& lib.* 3. *tit.* 47. *de jurepatronatus num.* 77. vide verb. *Beneficia artic.* 5. *a n.* 17. *ad* 27. ubi late probata fuit hæc conclusio.

Non sic autem Patronus Laicus, sed sufficit, 82
quod præsentet dignum, seu idoneum; Fagnan. *in cap. Quoniam* 3. *de jurepatron. num.* 15. Garcias *de Beneficiis part.* 7. *cap.* 16. *num.* 19. Barbosa *in cap.* 18. *sess.* 24. *Concil. Trid. num.* 152. cum pluribus ab ipso citatis contra alios plures ibi ab ipso adductos, & contra Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 78. *a num.* 81. ubi ait, & probat, quod probabilior, & merito tenenda est sententia contraria, dicens etiam *Patronos Laicos* graviter obligari ad sic præsentandum digniorem. At vide *cit. verb. Beneficia art.* 5. *n.* 34. *&* 35. ubi cum pluribus fuit conclusum contrarium. Fateor tamen opinionem Reiffenstuel, & aliorum adversariorum esse vere probabilem.

Hinc quando Patronus Laicus præsentat Cle- 83
ricum dignum ad Beneficium etiam Curatum, tenetur Episcopus eum instituere, non obstante, quod judicet aliquem alium fore digniorem; *arg. cap. Cum nobis* §. *Hic igitur* 10. *& cap. Cum Dilectus* 32. *de elect. Est communis Doctorum.* Immo præferendus est præsentatus 84
a majori parte Patronorum, dummodo sit idoneus, & dignus, licet alius præsentatus a minori parte sit dignior, quia non est facienda comparatio zeli ad zelum, aut meriti ad meritum, sed numeri ad numerum; Glossa *in cap. Quoniam* 3. *de jurepatronatus verb. Majoribus*; Fagnan. *ibid. num.* 15. Hostiensis *ibid.* 5. *in verb. Eligitur*; Lambertin. *tract. de jurepatronatus lib.* 2. *part.* 3. *q.* 4. *art.* 2. *&* 3. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 72. *num.* 199. & alii ibi citati; Rota *part.* 9. *tom.* 1. *recent. dec.* 235. *n.* 7. *& part.* 19. *tom.* 1. *dec.* 298. *n.* 8. *&* 9.

Patronus tum Ecclesiasticus, tum Laicus 85
non tenetur præsentare digniorem, sed sufficit, quod præsentet dignum ad Beneficia simplicia, & non curata; Vide *d. verb. Beneficia artic.* 5. *num.* 28. *ad* 30. ubi est satis probata conclusio.

Patronus Ecclesiasticus præsentans scienter 86
indignum privatur ea vice jure præsentandi, & devolvitur potestas libere conferendi ad Ordinarium; Fagnan. *in c. Cum vos* 40. *de Officio Ordinar. n.* 27. *& sequent.* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. cit. alleg.* 72. *num.* 105. & communis, ac certa aliorum; *arg. cap. Sicut nobis in fine* 3. *de supplenda negligentia Prælator.*

& ibi

& ibi Glossa *fin.* Et faciunt textus *in c. Cum in cunctis* 7. §. *Cleric. sane*, *& cap. Innotuit* 20. *de elect. & cap. Quamquam* 8. *eod. in 6.* ubi eligentes scienter indignum privantur ea
87 vice jure eligendi. Secus vero, si ignoranter inculpabiliter præsentent indignum, quia tunc præsentatione per Ordinarium rejecta, habet novum semestre ad alium præsentandum; *arg. cap. Si electio* 26. *de election. in 6.* ubi Juris terminus ad eligendum de novo conceditur, quando eligentes ignoranter inculpabiliter eligunt indignum, cujus electio ob vitium ab Electoribus sic ignoratum cassatur. Sic *Communis Doctorum* cum Lambertino *part.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 10. *art.* 4. *n.* 15. Fagnan. *in cit. c. Cum vos n.* 32. Abbate *ibid. n.* 5. Jo: Andrea *ibid. n.* 13.

88 Patronus Laicus præsentans scienter indignum, privatur probabiliter etiam ipse ea vice jure præsentandi, & devolvitur potestas libere conferendi ad Ordinarium: sic habetur expresse *ex Constitut. Novell.* 123. *De Sanctissim. Episcopis* §. *Si quis Oratorii Domum* 18. ubi sic statuitur: *Si vero, qui ab eis* (scilicet Patronis Laicis) *eliguntur, tamquam indignos prohibent Sacræ Regulæ ordinari, tunc sanctissimus Episcopus quoscumque putaverit meliores, ordinari procuret.* Et concordat *Novell.* 131. *cap.* 10. *Si quis ædificationem*. Item *l. Cum quidam ita*, *ff. de Legat.* 2. & ibi Glossa, ubi probatur eum, qui electionem ex dispositione Testatoris habet, privari potestate eligendi, si eligi indignum. Et sic tenet Abbas *in cap. Cum vos* 4. *de Offic. Ordinarii num.* 5. ubi dicit hanc sententiam esse verissimam, & allegat Doctores de Rota idem tenentes *dec.* 205. Card. de Luca *de Jurepatronat. disc.* 47. *a n.* 2. ubi adducit Rotæ decisionem, & dicit hanc sententiam esse magis communiter receptam, & eam solide probat solvendo contraria: Lambertin. *de Jurepatronat. part.* 2. *lib.* 2. *q.* 10. *art.* 4. citans plures alios, Joann. de Lignan. *in Clement.* 1. *de jurepatronat.* Geminian. *in cap.* 1. *de prebend. in 6.* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. cit. alleg.* 72. *num.* 105. cum plurimis aliis ibi citatis; Rota *part.* 2. *recent. decis.* 206. *num.* 7. *par.* 14. *decis.* 291. *nu.* 8. & alias repetitis vicibus tenuit Rota, teste Fagnano, *in cap. Cum vos* 4. *de Officio Ordinarii num.* 39. ubi citat alios Doctores pro ista sententia: quamvis ipse *ibid. a num.* 46. dicat contrariam esse æquiorem, & benigniorem, & videri etiam de jure veriorem. Reiffenstuel *lib.* 4. *Decretal. cit. tit.* 38. *num.* 87. *ad* 89. & alii plures.

Et probatur a fortiori hæc nostra sententia, 89
quia, si illi, qui de jure communi habent potestatem eligendi, vel conferendi Beneficium, ipso facto privantur tali jure, seu potestate, quando eligunt, seu instituunt indignum, ut *in cap. Cum in cunctis* 7. §. *final. de electione*, ergo a fortiori, & multo magis debent privari tali Jure Patroni, qui illud habent ex sola gratia; *cap. Quoniam* 3. *de Jurepatronatus*, cum Jus commune difficilius tollatur, quam privilegium, *leg. Ejus militis* §. *Militia*, *ff. de militar. testament.*

Vere probabilis tamen est sententia contra- 90
ria docens, quod *Patronus Laicus* scienter præsentans indignum, seu inhabilem, ea vice nec privatus, nec privandus sit jure præsentandi. Et hanc tenent Glossa *in cap. Cum vos* 4. *de Officio Ordinar. verb. Minus idoneæ*, & ibidem late Fagnan. *a numer.* 35. *usque in finem*, Imola *numer.* 6. Ancharanus *numer.* 4. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 38. *numer.* 104. & alii plures, *arg. cit. cap. Cum vos*, ubi certo præsupponitur indignum fuisse præsentatum a *Patrono Laico*, & tamen non devolvitur ad Episcopum jus providendi de Rectore Ecclesiæ, sed solum potestas constituendi Œconomum, quod satis demonstrat Patronum Laicum non fuisse privatum jure præsentandi, cum Episcopus non providerit de Rectore, seu Beneficiato Ecclesiæ, aut de Beneficio, sed solum de Œconomo, seu Administratore Beneficii adhuc vacantis. Et ratio est, quia, si licitum est *Patrono Laico* variare, & alium præsentare, quando præsentavit idoneum; *arg. cap. Cum autem* 23. *de Jurepatronatus*; multo magis licitum est, si præsentavit indignum, cum variatio præcipue concedatur a Jure, quando actus est illicitus, ut notat Jo: Andreas *in cit. cap. Cum vos* 4. *de Officio Ordinarii*, *arg. cap. Nostri.* 9. *de election. & cap. Diversis fallaciis* 5. *de Clericis conjugat.* Tum quia in puncto Jurispatronatus mitius est agendum cum *Laicis*, quam cum *Clericis*, ne ipsi Laici a fundationibus retrahantur. Glossa magna *in fine*, & Hostiensis *numer.* 10. *in cap. Cum Dilectus* 28. *de jurepatronatus*, & plene notatur *in cap. Dilectus* 6. *de officio Legati*; Tum quia nullibi reperitur in Jure statuta hæc pœna, quod *Patronus Laicus* scienter præsentans indignum, sit pro ea vice ipso jure privatus potestate præsentandi; Quamvis enim hæc pœna privationis sit expressa de eligentibus scienter indignum *in cit. cap. Cum in cunctis* 7. §. *final. de election.* hinc tamen non sequitur, ut locum ha-

habere debeat in præsentantibus indignum; *arg. cap. statutum 22. de election. in 6.* cum præsertim subsit etiam diversitas rationis, nam eligentes tribuunt jus in re, præsentantes autem solum jus ad rem; *cap. Cum Bertoldus 18. de sententia, & re judicata*, ut dicit Fagnan. *in cit. cap. Cum vos 4. de Officio Ordinarii num. 54.* ubi *n. 55.* subjungit hanc sententiam fuisse approbatam a Sacra Congregatione Concilii, quæ si in forma authentica adduceretur, ob auctoritatem tot undequaque Eminentissimorum Patrum non esset ab ipsa recedendum.

91 Certum autem est, & communiter tenent Doctores utriusque sententiæ, quod, si *Patronus Laicus* ignoranter præsentet indignum, non privetur jure suo, sed possit variare, quia si non privatur jure suo *Patronus Ecclesiasticus* præsentans ignoranter indignum, ut probatum est supra *num.* 87. multo minus privabitur *Patronus Laicus*, utpote cui Jura in hoc puncto magis favent, quam illi, ut patet ex dictis *num. antecedenti*. *Communissima arg. cap. Cum vos 4. de Officio Ordinarii*.

92 Quando plures æque digni præsentantur ab eodem *Patrono Laico*, potest Episcopus ex ipsis libere instituere quem velit, textu expresso *in cap. Cum autem 24. de Jurepatronatus*, ibi: *Cum autem Advocatus Clericum idoneum Episcopo præsentaverit, & postulaverit postmodum, eo non refutato, alium æque idoneum in eadem Ecclesia admitti, quis eorum alteri præferatur, judicio Episcopi credimus relinquendum, si Laicus fuerit, cui Jus competit præsentandi*. Sic

93 *Communis Doctorum*. Si autem plures præsententur a Patrono Ecclesiastico, ille institui debet, qui prius fuit præsentatus, textu etiam expresso *in cit. cap. Cum autem*, ibi: *Verum, si Collegium, vel Ecclesiastica persona præsentationem haberet, qui prior est tempore, jure potior esse videtur*. Fagnan. *ibid. num.* 1. Abbas *ibidem num.* 1. Barbosa *ibidem num.* 1. & alii communiter. Et ratio est clara, quia cum Patronus Ecclesiasticus non possit variare præsentando alium etiam cumulative per textum *in cap. Quod autem 5. c. Cum autem 24. & cap. Pastoralis 29. de Jurepatronatus*, ut fuit dictum supra *n.* 44. hoc ipso prima præsentatio valebit.

94 Quando plures inæqualis Dignitatis, aut meriti simul, vel successive ab unico *Patrono Laico* præsentantur, Episcopus tenetur instituere digniorem; *arg. cit. cap. Cum autem*, ubi tunc præcise relinquitur libertas Episcopo, quando æque idonei præsentantur, adeoque a sensu contrario si non æque idonei præsentantur, debet conformiter justitiæ distributivæ instituere digniorem; *arg. c. Licet ergo 15. caus. 8. q. 1.* Fagnan. *in cap. Cum autem num.* 18. Abbas *ibid. n.* 6. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. alleg.* 72. *n.* 201. Castropalao *p.* 2. *tr.* 13. *disp.* 2. *punct.* 9. *n.* 3. Azorius *part.* 2. *lib.* 6. *c.* 22. *qu.* 14. Reiffenstuel *lib.* 2. *Decretal. cit. tit.* 38. *n.* 107. & alii passim.

Item quando plures inæqualis Dignitatis, aut meriti præsentantur a pluribus Patronis cum æquali numero vocum, Episcopus tenetur instituere digniorem; *c. Quoniam 3. de Jurepatronatus*, ibi; *Præsenti decreto statuimus, ut si forte in plures partes Fundatorum se vota diviserint, ille præficiatur Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis*. Et sic tenent Innocent. *ibid. in fine*, Joan. Andreas *in cap. Cum autem 24. de Jurepatronatus n.* 3. Barbosa *ibidem num.* 8. *& cit. allegat.* 72. *n.* 201. cum aliis ibi citatis. Castropalao *loc. cit. disp.* 2. *punct.* 9. *num.* 3. Roch. de Curte *de Jurepatronat. in verbo Honorificum q.* 16. Lambertin. & alii plures apud Ricc. *in praxi part.* 1. *resolut.* 217. *num.* 1. *& sequent.* ubi cum aliis non excusat a peccato mortali Episcopum, qui prætermisso digniore, instituit dignum, licet non teneatur ad restitutionem, quem sequitur Ventriglia *tom.* 2. *de Jurepatronat. annot.* 1. §. 3. *n.* 47. ubi dicit hoc esse indubitatum. Et talis dignior prætermissus posset ab instituente appellare. Barbosa *cit. alleg.* 72. *n.* 202. Garcias *de Benefic. p.* 9. *c.* 3. *num.* 32. & multi alii, quos refert Riccius *loc. cit. num.* 4. Contrarium tamen tenent Fagnan. *in cit. c. Cum autem 24. de Jurepatron. n.* 23. Abbas *ibid. n.* 9. Silvester *verb. Juspatronatus q.* 8. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. cit. tit.* 38. *n.* 94. & alii plures volentes, quod quando plures a pluribus Patronis præsentati in votis sunt pares, licet in Dignitate, & merito sint dispares, seu inæquales, neuter eorum acquirat Jus, nec teneatur Episcopus aliquem ex præsentatis, etsi digniorem instituere, adeoque neque digniorem prætermissum posse ab instituente appellare.

95

96

97

98 Quando plures æqualis dignitatis, & meriti præsentantur a pluribus Patronis cum æquali numero vocum, tunc Episcopus potest ex ipsis sic præsentatis instituere quem maluerit, & sic est locus gratificationi. Jo: Andreas, & Abbas *in cit. cap. Cum autem 24. de Jurepatr.* Barbosa *ibid. num.* 8. *& cit. alleg.* 71. *n.* 200. Lambertin. *de Jurepatron. lib.* 2. *part.* 3. *qu.* 5. *princip. art.* 1. *num.* 2. Cæsar de Grassis *de Jurepatronat. decis.* 1. *num.* 9. Marc. Antonius

variat.

variar. resol. lib. 1. *res.* 105. *n.* 1. *vers. Tum demum*, Castropal. *loc. cit. disp.* 3. *punct.* 9. & alii passim.

99 Quando Patroni litigant inter se super Juspatronatus, & litem non finiunt intra terminum quatuor, vel respective sex mensium a Jure concessum, & nullus ex ipsis est in notoria possessione præsentandi, tunc pro ea vice Beneficium libere confert Ordinarius, ad quem pertinet institutio. *Communis* textu claro *in c. Quoniam* 3. *cap. Si vero* 12. *cap. Eam te decet* 22. *& cap. Cum propter* 27. *de Jurepatronatus*.

100 Si vero unus ex litigantibus Patronis sit cum bona fide in notoria possessione præsentandi ad tale Beneficium vere Patronatum, tunc ipse valide, & licite præsentat, & præsentatus, non obstante lite, debet institui, & firmiter manebit talis præsentatus ab ipso, quamvis postea in judicio talis *Patronatus* succumbat, textu expresso *in cap. Consultationibus* 19. *de Jurepatronat.* & ibi Doctores passim, & signanter Fagnan. *n.* 16. *&* 17. ubi citat plures Rotæ decisiones. Barbosa *num.* 5. cum plurimis ibi citatis. Et Rota *rec. par.* 1. *dec.* 224. *n.* 1. *par.* 2. *dec.* 191. *n.* 1. *p.* 10. *dec.* 301. *n.* 13.

101 *par.* 14. *dec.* 469. *num.* 5. & sæpe alibi. Ad quem effectum attenditur etiam unica præsentatio effectuata. Rota *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 85. *num.* 4. Vivian. *in praxi Jurisdiction. Patronat. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 29. Gonzalez *ad Regul.* 8. *Cancellar. Glossa* 18. *num.* 76. & Glossa 45. §. 2. *n.* 19. Barbosa *loc. cit. n.* 6. cum pluribus ibi citatis.

102 Quando lis est inter Patronum & Episcopum pugnantem pro Ecclesiæ libertate, si lis non finiatur intra terminum quatuor, seu respective sex mensium a Jure statutum, nequit Episcopus aliquem pro libitu instituere, sed debet interea ponere Ecclesiæ Œconomum, donec lis finiatur; *arg. cap. Cum vos* 4. *de Officio Ordinarii*, Fagnan. *in cit. cap. Quoniam* 3. *de Jurepatron. num.* 18. Abbas *ibid. num.* 7. Hostiensis *ibid. n.* 7. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. cit. alleg.* 72. *n.* 141. citans Rotam *dec.* 411. *n.* 3. *part.* 1. *diversar. & in c. Eam te decet* 22. *num.* 6. *de Jurepatronatus*, & alii passim.

103 Item quando lis est inter Patronum & præsentatum, vel inter ipsos præsentatos, non potest Episcopus pro libitu aliquem instituere, quamvis lis duret ultra quatuor, vel sex respective menses; sed interea, lite durante, debet deputare Œconomum. Fagnan. *in cit. cap. Quoniam num.* 19. ubi citat Rotam, Abbas *ibid. num.* 7. Barbosa *cit. allegat.* 72. *nu.* 141. *& Communis aliorum*. Et ratio est, quia cum *cit. c. Quoniam* 3. *de Jurepatr.* & alia Jura concedentia liberam collationem Ordinario tempore litis, loquuntur solum de casu, quo lis est inter ipsos Patronos, adeoque tamquam odiosa, & exorbitantia non sunt extendenda ad casus similes, etiamsi esset paritas rationis; *arg. cap. Quæ a Jure* 28. *de Regul. juris in* 6. ibi: *Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda, & cap. Quod alicui* 74. *de Regul. juris eod. in* 6. ibi: *Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum*. Unde *c. Is qui* 1. *de filiis Presbyterorum*, *§. Ille vero*, dicit expresse Summus Pontifex: *Prætextu dispensationis hujusmodi, quam exorbitantem a Jure oportet veluti odiosam restringi*.

Ex versiculis allatis *supra num.* 59. quatuor præcipue Jura competunt Patrono; Unde visis 104
iis, quæ ad ipsum spectant ratione *Juris præsentandi*, breviter adducuntur ea, quæ spectant ad ejus *Jus honoris*. Jus igitur *honoris* compe- 105
tens Patrono, & indicatum in allatis versiculis per verba *Honor*, *& Præsit*, consistit specialiter in præcedentia Processionis, ita ut in Processionibus fieri solitis locus dignior præ aliis Laicis ei debeatur. Item quod in Ecclesia sua *Patronata* debeat honorari in præcedentia nobilioris Sedis, & dignioris loci, atque præcedentia in suscipienda pace, thurificatione, aquæ aspersione, candela in die Purificatipnis B. V. M. Palmæ ramo in Dominica Palmarum, & in suscipiendis Cineribus prima die Quadragesimæ, & Carbonibus benedictis in die Sabbati Majoris Hebdomadæ, & in aliis similibus casibus, *arg. c. Pie mentis* 26. *caus.* 16. *q.* 7. *& cap. Nobis* 25. *de Jurepatron.* Et sic *Communis Doctorum*. Limitatur tamen hoc Jus ho- 106
noris quoad Thurificationem, & Pacem *in Mulieribus*, quia illis non datur Thus, & Pax inter Missarum solemnia, ut decrevit *Sacra Congregatio Rituum in Placentina* 28. *Januarii* 1612. *& in Lucerina* 3. *Junii* 1617. ut refert Sellius *Select. Canonic. cap.* 51. *num.* 17. & Barbosa *in Summa Apostolicarum decisionum verb. Mulieres num.* 5. Item limitatur Jus honoris 107
debiti Patrono, quando adest præsens Dominus Territorialis loci, quia tunc præcedentia, & honorificentia in supradictis debetur ipsi Domino Territoriali ante *Patronum*, uti recte notant Fagnanus *in cap. Nobis* 25. *de Jurepatronatus n.* 21. *& sequent.* Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 38. *num.* 36. Reiffenstuel *ibid. num.* 111. & alii. Cum enim talis Dominus Territoria-

torialis jurisdictionem contentiosam habeat in suo Territorio etiam in ipsum Patronum, absurdum esset, si ipsi Patrono exhiberetur major honor, quam illius Domino habenti in eum jurisdictionem.

108 Si autem *Patronus* esset Rex, vel supremus Princeps, tunc ratione prædictæ honorificentiæ tenerentur Presbyteri, & Clerici ejusdem Ecclesiæ Patronatæ occurrere ei usque ad ambitum Ecclesiæ, dummodo hoc non semper, & quotidie, sed raro fiat, ut docet Cassan. *in Catalog. gloriæ Mund.* 4. *part. considerat.* 8. *circa med.* & alii multi, quos refert, & sequitur Lother. *de re benefic. lib.* 2. *q.* 4. *n.* 3. *& seq.* & jam notaverat Abbas *in cit. cap. Cum nobis* 25. *de Jurepatron. num.* 5. & Glossa magna *in cap. Unico eod. in* 6.

109 Patrono ratione Juris defendendi indicati in allatis versiculis per verbum *defendat*, competit præeminentia, ut possit defendere Ecclesiam, & inquirere, ne bona illius dilapidentur; & denunciare personas illa dilapidantes; Immo & perscrutari, ne a Beneficiato ipso dilapidentur, aut male alienentur, & revocare alienationem male, & indebite factam. Roch. de Curte *de jurepatr. verb. Onerosum num.* 3. *& verb. Honorificum sub n.* 10. Barbosa *lib.* 3. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 12. *num.* 215. Lambertin. *de jurepatron. lib.* 3. *quæst.* 2. *principal. art.* 5. & alii. Quamvis tamen supradicta competant Patrono, & pro illis exequendis possit in judicio comparere, & instare, nihilominus ea ipsi competunt, nedum ex jure honorifico, & ex præeminentia, sed etiam & potius ex jure oneroso, ut advertit Lambertin. *loc. cit. per plures articulos*; Ventriglia *tom.* 2. *de jurepatr. annot.* 1. 7. 4. *n.* 12. & alii.

110 Alias Patronus Ecclesiasticus de jure habebat custodiam Ecclesiæ vacantis; *arg. cap. Cum vos* 4. *de Officio Ordinarii*, *cap. Bonæ memoriæ* 51. *de appellationib. cap. Relatum* 12. *de Testamentis §. Nomine*, *cap. Cum & plantare* 3.

111 *de privilegiis §. in Ecclesiis*. Patronus tamen Laicus non habebat de jure talem custodiam, sed defensionem tantum, ut *cap. Filiis* 31. *cap. Decernimus* 32. *caus.* 16. *quæst.* 7. *arg. cap. Cum vos* 4. *de Officio Ordinarii*, & ibi Glossa *penult. vers. Ex hac littera*; Innocent. *num.* 1. Hostiens. *num.* 3. Joann. Andr. *num.* 15. Fa-

112 gnan. *num.* 5. Post Concilium autem Tridentinum, tam Patronus Ecclesiasticus, quam Laicus nullatenus potest se ingerere in fructibus Beneficii Patronati; Concil. Trident. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 9. *vers. Patroni autem*.

113 Immo Patronus se ingerens in perceptione fructuum Beneficii Patronati, aut bona ipsius usurpans, privatus est statim Jurepatronatus, & incurrit Excommunicationem Papæ reservatam; Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 11. *vers. Quod si ejusdem Ecclesiæ Patronus*, Barbosa *ibidem num.* 13. *&* 14. *& in cap. Præterea* 23. *de Jurepatronatus num.* 3. Galet. *in Margarita casuum conscient. verb. Juspatron. penult.*

Patrono competit ultimo jus alimentationis 114
indicatum in allatis versiculis per illa verba *Alatur egenus*, *utilitasque*; textu expresso *in c. Nobis* 25. *de jurepatronatus*, ibi: *Et si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modeste succurratur, sicut in Sacris est Canonibus institutum*. Et tales Canones, in quibus est id institutum, sunt, *c. Contra* 29. *caus.* 16. *quæst.* 7. ibi: *Si vero Fundatores Ecclesiarum ad inopiam vergere cœperint, ab eisdem Ecclesiis temporalis vitæ suffragia percipiant*, & cap. *Quicumque* 30. *eadem causa* 26. *& quæst.* 7. ibi: *Quicumque fidelium propria devotione de facultatibus suis aliquid Ecclesiæ contulerint, si forte ipsi, aut filii eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesia suffragium vitæ pro temporis usu percipiant*. Et sic *communis Doctorum*.

Immo Jus alimentationis in tali casu com- 115
petit Patrono, non solum pro se, sed etiam pro Uxore, liberis, & familia; *arg. cit. cap. Quicumque* 20. *caus.* 16. *quæst.* 7. ibi: *Ipsi, aut filii eorum*; Lambertin. *de jurepatronat. lib.* 3. *quæst.* 3. *princip. art.* 6. *num.* 3. *& sequent.* Surdus *de alimentis tit.* 4. *quæst.* 28. *num.* 18. *& tit.* 7. *quæst.* 32. *num.* 30. Barbosa *in cit. cap. Nobis* 25. *de jurepatron.* & alii communiter. Et talis alimentatio debet esse integra 116
quoad cibum, potum, lectum, vestitum, & omnia, quæ ad honestam sustentationem sunt necessaria, *arg. cit. cap. Nobis* 25. *de jurepatron.* ibi: *Ab Ecclesia illi succurratur*, *cit. cap. Contra* 29. *caus.* 16. *q.* 7. ibi: *Ab eisdem Ecclesiis temporalis vitæ suffragia percipiant*, & *cap. Quicumque* 30. *eadem causa*, *& quæst.* ibi: *Ab eadem Ecclesia suffragium vitæ pro temporis usu percipiant*. Nomine enim alimento- 117
rum veniunt non solum cibus, & potus, sed etiam vestis, habitatio, & alia necessaria ad prædictam honestam sustentationem, *arg. l. Legatis, ff. de alimentis, & cibar. & l. Verbo victus* 33. *ff. de verbor. significat.* ibi: *Verbo victus continentur quæ esui, potuique, cultuique corporis, quæque ad vivendum homini necessaria sunt*; *Vestem quoque victus habere vicem Labeo ait*; *Communis* cum citatis Doctoribus.

Talia alimenta debentur Patronis secundum 118
qua-

qualitatem personarum, idest ampliora, & pinguiora nobilibus, quam ignobilibus, & rusticis, & sic de aliis plus, vel minus indigentibus. Surdus *de alimentis tit.* 4. *quæst.* 18. *num.* 15. Barbosa *lib.* 3. *juris Eccles. univers. cap.* 12. *num.* 218. Riccius *in praxi part.* 1. *resol.* 164. Ventriglia *cit. tom.* 2. *annot.* 1. §. 4.
119 *num.* 24. & alii passim. Et ea præstanda sunt Patronis in eorum domo propria, & non in ipsa Ecclesia. Surdus *de aliment. tit.* 5. *q.* 14. *n.* 21. Rebuff. *in tract. Congruæ portionis n.* 97. Barbosa *loc. cit. num.* 328. Ventriglia *loc. cit. n.* 26. & alii.

120 Patronus est alimentandus a Beneficiato per eum præsentato ad Beneficium, etiamsi ex post renunciaverit, vel donaverit Juspatronatus, quia jus alimentorum nunquam censetur donatum, cum cohæreat inseparabiliter personæ Patroni præsentantis. Lambertin. *lib.* 3. *quæst.* 3. *princip. art.* 13. *num.* 2. Riccius *in praxi par.* 1. *resolut.* 264. *vers. Ampliatur tertio*,
121 Ventriglia *loc. cit. num.* 20. & alii. Immo ratione talis inseparabilitatis, nec si retineat juspatronatus potest Patronus tale jus percipiendi alimenta vendere, cedere, donare, vel alio titulo distrahere. Abbas *in cap. Præterea* 23. *de jurepatron. in fine*. Surd. *de alim. tit.* 7. *qu.* 32. *n.* 13. Viraquell. *de retract. consanguin.* §. 36. *glossa* 1. *n.* 32. Ventriglia *loc. cit. n.* 20. ubi testatur de communi, quia cum hoc sit privilegium personale, cedi non potest, sed debet sequi personam, *cap. Privilegium* 2. *De Regul. juris in* 6. ibi: *Privilegium personam sequitur*.

122 Patronus pauper est alimentandus ab Ecclesia, etiamsi sit facta libera a Patronatu per renunciationem talis juris ipsi a Patrono factam, & hoc a fortiori, quia Ecclesia in tali casu, non solum recipit esse a prædicto Patrono, sed esse liberum, & proinde duplici favori debet correspondere duplicata obligatio, cum benefacienti sit benefaciendum; *c. Cum in Officiis* 7. *de Testamentis*, *l. Sed etsi*; §. *Consuluit*, *ff. de petit. hered.* quæ ratio, cum valeat apud omnes, multo magis debet valere apud Ecclesiam, quæ dicitur Mater, & refugium, seu confugium pauperum; *arg. cap. Ad Romanam Ecclesiam* 6. *caus.* 2. *quæst.* 6. Lambertin. *loc. cit. num.* 3. Ventriglia *loc. cit. n.* 21. Pitonius *tom.* 1. *de jurepatron.* 44. *num.* 48. &
123 alii passim. Immo etiamsi dos Ecclesiæ data per Fundatorem tractu temporis fuerit deperdita, seu consumpta sine culpa Patroni, & aliunde Ecclesia habeat redditus suos, adhuc de his redditibus propriis Ecclesia tenetur ad alendum Patronum, præsertim, si non fuerit ab alio dotante in ea juspatronatus acquisitum. Paulus de Cittad. *par.* 6. *art.* 4. *num.* 17. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 34. *num.* 9. & *tit.* 7. *quæst.* 34. *num.* 1. *per totum*, Gratian. *disceptat.* 552. *num.* 13. Lagunez *de fructibus par.* 1. *cap.* 33. §. 3. *n.* 80. Ventriglia *loc. cit. num.* 24. Riccius *in praxi par.* 1. *resolut.* 164. *ampliatur primo*, Lambertin. *de jurepatronat. tit.* 2. *qu.* 3. *part.* 3. *artic.* 4. Pitonius *locis citatis num.* 48. & alii.

Jus alimentorum concessum ex benignitate Sacrorum Canonum Patrono, extenditur etiam ad ejus heredes, sive consanguineos, sive extraneos, in quos Juspatronatus transivit. Rota *in Alatrina jurispatronatus* 7. *Decembris* 1705. §. *fin. cor. Mellino*, *in Salernitana Alimentorum* 11. *Jan.* 1712. *coram Scoto*, & *in alia Salernitana Alimentorum* 20. *Junii* 1712. *coram Scoto* impress. apud Pironium *tom.* 1. *de controv. Patronorum alleg.* 46. *num.* 66. 78. 79. & *seq.* & sic tenent Gonzalez, Butrius, Ancharanus, Zabarella, Vittalinus, Lambertinus, Mancinus, Reginaldus, & alii adducti a Rota, & Pitonio locis citatis. 124

Ut Patronus possit alimenta petere ab Ecclesia patronata, seu a Beneficiato, non est necesse, quod sit in summa egestate, seu extrema necessitate, ut voluit Glossa in *c. Quicumque* 30. *caus.* 16. *quæst.* 7. *verb. Ad inopiam*, sed sufficit, quod ad talem inopiam vergere cœperit, ut non possit vivere secundum suum gradum, & conditionem. Lambertin. *de jurepatronat. l.* 3. *cap.* 3. *artic.* 3. *num.* 6. Covarr. *variar. resolut. l.* 2. *cap.* 5. *num.* 8. Barbosa *in cap. Nobis* 25. *de jurepatronat. num.* 7. & *lib.* 3. *Juris Ecclesiast. univers. capit.* 12. *num.* 116. Ventriglia *loc. cit. num.* 8. Rota *in una Regien. Prioratus* 1. *Julii* 1696. *coram Penia*, *confirmata* 19. *Junii* 1598. & *in Neapolitana Alimentorum* 11. *Junii* 1616. & 10. *Aprilis* 1617. *cor. Pirovano*, & sæpe alibi, *arg. cap. Contra* 29. *caus.* 16. *qu.* 7. ibi: *Si Fundatores Ecclesiarum ad inopiam vergere cœperint*, & *cap. Nobis* 25. *de jurepatronat.* ibi: *Si ad inopiam vergat*. 125

Alimenta Patrono debentur ab Ecclesia, seu Beneficiato solum ex superfluis ad Ecclesiæ, seu Beneficiati necessitatem: Primo enim loco, & ante omnia Ecclesia, seu Beneficiatus debet providere propriæ necessitati, & cultui Divino, & deinde si ultra necessaria ad suam congruam & honestam sustentationem, & Ecclesiæ, seu Beneficii reparationem, & manutentionem redditus adhuc supererint, de his 126

his subvenire debet Patrono, *arg. cap. Ita nos 25. in fine cauf. 25. quæst.* 2. In simili enim casu, & non aliter etiam libertus ex gratitudine obligatus tenetur alere Patronum; *l. Si quis*, §. *Alimenta*, *ff. de agnoscend. & alend. liberis*. Sic Lambert. *de jurepatron. lib. 3. q. 2. art. 3. num.* 1. 7. & 8. Riccius *in praxi par. 3. resol.* 293. *num.* 2. Abbas *in cap. Nobis* 35. *de jurepatron. n.* 6. Butrius *ibidem num.* 22. Surd. *de alimentis tit.* 7. *quæst.* 32. *num.* 1. Pirhing *lib. 3. decretal. tit.* 38. *num.* 37. Reiffenstuel *ibidem num.* 115. Barbosa *lib. 3. juris Eccles. univers. cap.* 12. *num.* 417. Pitonius *tom. 1. de controv. Patronor. allegat.* 44. *n.* 20. & *Com-*
127 *munis aliorum*. Immo hæc qualitas, scilicet quod fructus Ecclesiæ, seu Beneficii supersint, deductis necessariis pro Beneficiato, & cultu Divino, reparationibus, instaurationibus, Vasis, ac ceteris rebus Ecclesiæ necessariis, est probanda per Patronum petentem alimenta, ad hoc, ut possit obtinere in judicio alimenta prædicta; *cap. Ita nos 25. in fine cauf. 25. quæst.* 2. Glossa *in c. Quicumque 30. cauf. 16. quæst. 7. verb. Ad inopiam*, Abbas *in cap. Nobis 25. de Jurepatron. num.* 6. Bartol. *in l. Si quis a liberis* §. *De alimentis*, *ff. de liber. agnoscend.* & alii passim, & Rota *in Neapolitana Alimentorum* 31. *Maii* 1606. *coram Manzanedo*, & *in eadem causa coram Pirovano* 11. *Jan.* 1616.

128 Insuper licet Beneficiatus habeat ex patrimonialibus, vel alias per eum licite quæsitis, unde commode sustentari possit, adhuc ex fructibus Beneficii Juspatronatus potest detrahere victum, & alia necessaria, & deinde si aliquid superest, succurrere Patrono. Lambertin. *de jurepatr. lib. 3. qu. 3. principal. art. 4. n.* 2. & 3. Ventriglia *tom. 2. de Jurepatr. annot.* 1. §. 4. *n.* 35. & alii passim.

129 Si Patronus habeat Avum, aut Patrem, aut Fratrem divitem, a quo possit alimenta consequi, vel sit Religiosus professus, non debentur illi alimenta a Beneficiato; nec si posset sine præjudicio suæ salutis, gradus, & nobilitatis ex industria sibi victum quærere; Lambertin. *loc. cit.* 3. *n.* 4. Lother. *de re benefic. lib. 2. quæst.* 5. *n.* 35. Ventriglia *loc. cit. num.* 30. & 36 ubi citat Rotam, & sic alii
130 plures. Item non debentur alimenta Patrono, cessante ejus inopia; cum enim inopia sit causa præstationis prædictorum alimentorum, stat clarum, quod, ea cessante, non sint illa amplius præstanda, *c. Cum cessante 60. de appellationib.* ibi: *Cum cessante causa cesset effe-*
131 *ctus*. Item Patrono non debentur amplius alimenta propter ejus ingratitudinem; Cum enim Patronus quidquid juris habet in Ecclesia, totum ex gratia possident & de speciali gratia toleretur; *cap. Quoniam 3. de Jurepatron.* & ibi Fagnan. *n.* 7. & alii communiter, si evadat ingratus Ecclesiæ, debet ab ipsa tali jure alimentorum privari, sicut in casu ingratitudinis privatur Filius sibi debitis alimentis. Surd. *de alimentis tit. 7. q. 32. n.* 6. & *seq.* Rebuff. *in tract. Congruæ Portionis n.* 135. Paulus de Cittad. *tract. de Jurepatron. part.* 6. *art.* 4. *n.* 163. Barbosa *lib. 3. Juris Eccles. univers. cap.* 12. *n.* 218. Ventriglia *loc. cit. n.* 2. & alii.
Limitatur tamen hoc cum Patrono ingrato 132
pœnitente, cui benigna mater Ecclesia benigne parcit. Surdus *loc. cit.* Ventriglia *loc. cit.* & alii.

Juspatronatus cujuscumque Altaris, vel Ca- 133
pellæ existentis in Basilica Assisiensi S. Patris Francisci, inconsulto Pontifice, concedi non potest. Nec jus sepulcri, vel scamni apponendi. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Fidelis Dominus* §. 14.

Si Patronus, Ordinario approbante, eam 134
erecto a se Beneficio in limine fundationis, vel etiam ex intervallo, ob reservatam sibi facultatem, adjecit conditionem, ut deficientibus in vocata familia Clericis, possint etiam laici ejusdem familiæ fructibus Beneficii sic erecti gaudere, cum onere per Capellanum satisfaciendi Missarum oneribus, tunc poterunt etiam hi dictos fructus percipere, non jure, & titulo Beneficii, sed jure sæcularis administrationis, donec aliquis veniat de dicta familia qui sit Clericus, absque onere recitandi Horas Canonicas, ut ex rationibus allegatis, & receptis a *Sacra Congregatione Concil. in Senogall. Capellaniæ* 9. *Maii*, & 6. *Junii* 1750. in qua ad sequentia dubia.

I. *An erectio Jurispatronatus, de quo agitur, sit verum Beneficium, vel potius juxta reservationes a fundatore appositas, sit merum Legatum Pium laicale, itaut Lælius, qui clericare non vult, suos facere possit fructus ejusdem jurispatronatus, cum onere tantum per alium celebrandi Missas a fundatore præscriptas?* Et quatenus negative quoad primam partem, & affirmative quoad secundam.

II. *An Lælius nolens clericare, perventus ad ætatem viginti annorum, possit percipere fructus Pii relicti, de quo agitur, absque eo quod teneatur ad recitationem Divini Officii in casu &c.*

Et dicta Sacra Congregatio die 6. Junii 1750. Respondit; *Ad I. affirmative ad primam partem, quo vero ad secundam partem, facta*

per

per Lelium renunciatione Beneficii, & Clericatus, affirmative. Ad II. provisum in primo. Sic in Thesauro Resolutionum Sacræ Cong. Conc. dicti anni 1750. in Senogallien. Capellaniæ, ubi ad id adducitur consimilis Resolutio in Derthonen. 15. Augusti 1730. quæ jam fuerat allata in Thesauro dicti anni 1730. in Segovien. Capellaniæ, §. Cæterum, præcisis his verbis: Sacra Congregatio commisit Episcopo, ut ad erectionem præfati Beneficii deveniat, omnesque supradictas conditiones approbet, atque confirmet, modificata tamen ea conditione, in qua dicitur, quod Primogenitus frui possit Beneficio etiam in statu laicali, & conjugali, in hunc modum, videlicet, quod Primogenitus frui possit fructibus Beneficii vacantis, quousque superveniat alius capax de familia, satisfactis interim oneribus Missarum per Capellanum ab eo eligendum. Vide ibi, ubi multa ad rem.

135 Alia ad rem, vide verb. Patroni, verb. Præsentatio, signanter vero quoad onera Patronorum, vide verb. Ecclesia art. 3. a num. 63. ad 73. & verb. Utensilia a n. 8. ad fin.

Additiones ex aliena manu.

136 Primarium jus, quod Patroni sibi vindicant, est præsentatio. Distingui autem debet præsentatio a nominatione. Hæc enim est designatio, & electio subjecti Episcopo exhibendi pro institutione. Illa vero est exhibitio Episcopo hujus subjecti designati & electi pro institutione, Rota in Augustana Canonicatus 6. Maii 1718. cor. bon. mem. Cerr. Confer etiam eamdem Rotam in Cæsenaten. Vicariæ 9. Maii 1727. cor. bon. mem. Gamach. ubi clarius explicatur in quo consistat, & quando dicatur expleta præsentatio.

137 A nominatione potest quilibet Patronus resilire, nequaquam vero a præsentatione. Num id ipsum obtineat in nominatione Compatroni, vide apud Rotam in Auximana Jurispatronatus 27. Junii 1718. cor. bon. mem. Gama-

138 ches. Præsentatio vero præcedentis revocatoria nullitate laborat, non absoluta, quæ ab omnibus opponi potest, sed relativa, quæ juxta indolem nullitatis relativæ ab eo tantum opponi valet, qui fuerat primitus præsentatus, etsi præjudicium sensit.

139 Nominatio quandoque fit a pluribus, ut si pluribus competat juspatronatus. At interest scire utrum iis qua Collegio, an qua singulis

140 juspatronatus competat. Priori casu vota majorum intuitu Collegii designant præsentandum, posteriori vero casu majora simpliciter sufficiunt, hoc est non intuitu omnium Compatronorum; sed aliorum, qui simul ab aliis designantur, ut si fuerint quinque Patroni, & duo designent Cajum, tres reliqui vero alium, alium, atque alium, Cajus nominatus censetur; Bohemer. in decretal. lib. 3. tit. 38. §. 70. Bruneman. jur. Eccles. lib. 2. cap. 8. §. 18.

Inter jura honorifica Patronis debita primatum tenet honos precum in eo consistens, 141
quod Patroni nominatim in precibus publicis Deo sint commendandi; de Roze de Jure honorif. in Eccles. lib. 1. cap. 6. Origo hujus juris peti debet ex antiquissimo illo more recitandi inter Missarum solemnia nomina eorum, quorum insignia in Ecclesia extabant merita. Meminit hujus moris Innocentius I. Epist. ad Decentium Episcopum Eugubinum apud Justellum, & Voellium tom. 1. Bibl. Jur. Can. vet. Etiam pro Patroni Uxore, & Liberis nominatim orandum esse tenet Bohemer. in decretal. lib. 3. tit. 28. §. 129. 142 143

Hæ supplicationes, quæ in precibus publicis fiunt, sunt ordinariæ. At quæri solet, an Patronus extra ordinem exigere possit solemnes supplicationes, & gratiarum actiones ad Deum per hymnum decantatum: Te Deum laudamus, si forsan a gravissimo malo morbove liberatus sit? Bohemer. in decretal. lib. 3. tit. 28. §. 132. At male meo judicio. Nihil enim amplius Patrono concedendum, quam quod ei a jure concessum est. At a jure concessum Patrono haud est, ut extra orpinem exigere valeat canticum Te deum laudamus. 144 145

Quinimo Cardinal. Petra in comment. ad Const. Apostol. Constit. 7. Gregorii IX. n. 57. tenet, nec in supplicationibus ordinariis exprimi posse nomina Patronorum vivorum, sed tantum defunctorum. Sed standum hic est observantiæ, ut non male tradit Bohemer. in decretal. lib. 3. tit. 28. §. 129. 146

Ad jura honorifica Patronorum refertur luctus Ecclesiasticus morti Patroni, vel eorum, qui sunt de ejus familia, dicandus. 147

Patrono etiam debetur honor Sedis in Ecclesia sua, tum debetur primum locus in processione. Honor Sedis ex loco honoratiori, & nobiliori æstimatur, qualis est chorus, seu sacrarium solis Clericis sacratis dicatum, De Roye de jur. honorif. in Eccles. lib. 2. cap. 3. ubi in primis provocat ad Synodum Wigorniensem anni 1240. cap. 3. ubi hæc sancita: Ne Laici sint in cancellis dum celebrantur divina, salva tamen reverentia Patronorum, & sublimium Personarum. Sed Patrono deberi sedem extra 148 149 150

cho-

chorum, licet in digniori loco, tenet Card. Petra *in commentar. ad Constit. Apostol. Constit. 7. Gregor. IX. n. 55. & sequent.*

151 Hoc etiam præterea honori Patronorum datum, ut possint sedilia fixa, & propria habere, quod olim cœteris denegatum, ut indicat *Synodus Oxoniensis anni* 1487. *cap.* 2. *apud Harduin. tom.* 2. *Concil.*

152 Huic accedit honor sepulturæ, ut non solum in ipsa Ecclesia, sed & ut in loco ejusdem honoratiore sepulchrum sibi suæque genti constituere valeat *Patronus*; De Roye *jur. honorif. in Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. Quinimo sine consensu Patroni nemini sepultura concedi in Ecclesia potest; Van-espen. *jur. Eccles. univ. part.* 1. *tit.* 25. *cap.* 7. §. 25.

Hactenus de juribus honorificis Patrono debitis, de quibus tamen, qui plenam cupit tractationem, adeat du Perroy *dans son traitè des droits honorifiques & utiles des Patrons*. De alimentis, Patrono debitis, vide quæ diximus in addit. ad verb. *Alimenta*. Et an Patrono jus aliquod in bona Ecclesiæ competere possit, consule Card. Petr. *in Commentar. ad Constitut. Apostol. Constitut.* 9. *Gregorii IX. num.* 18. *& plur. sequent.* 153

KALENDARIUM.

1 Kalendarium a Kalendis dictum est; Kalendæ autem sunt primi dies mensium, sic appellati a verbo græco *Kaleo*, seu *Kalo*, quod idem significat ac latine *Voco*: priscis enim temporibus sacrificio a Rege, & Pontifice celebrato, idem Pontifex *Kalato*, idest *vocato populo* in capitolium quot numero dies a Kalendis ad Nonas superessent, pronunciabat, & quintanas quidem, quinquies dicto verbo *Kalo*, septimanas repetito septies prædicabat: & hunc diem, qui ex his diebus, qui Kalarentur, primus esset, placuit *Kalendas* vocari: Calvinus
2 *in magno Lexico juridico litt. K*, cum alii ibi citatis. Durandus autem *l.* 8. *c.* 4. apud Gavant. & Merati *tom.* 1. *sect.* 2. *cap.* 5. vel *Kalendas*, seu *Calendas* esse quasi *Colendas*, quia tunc erat semper Junoni festus dies primus, sicque *Calendarium*. & *Colendarium* esse fere idem a cultu festorum. Nos vero hic sumimus Kalendarium Ecclesiasticum prout est *quædam dierum, ac mensium, ex quibus annus constat, omniumque, quæ diebus, ac mensibus adjuncta sunt ordinario*. Unde in Kalendario observari oportet diem, hebdomadam, mensem, annum, bissextum, Cyclum solarem, & lunarem, & cetera alia, quæ ad temporum cognitionem spectant.

3 Dies dicitur a *Dio*, quod *apertum*, & *manifestum* significat: Solaribus enim radiis cuncta sensibilia *manifesta* fieri omnes agnoscunt; unde S. Augustinus *lib.* 4. *super Genesim cap.* 20. sic habet: *Tunc Deus diem condidit, cum condidit solem, cujus præsentia eumdem exhibet diem.*

4 Dies generatim acceptus est spatium temporis motu cœli ab ortu in occasum, qui pro-
5 pterea *diurnus* dicitur, definitum. Dies secundum Astronomos est duplex, *naturalis*, & *artificialis*. Dies naturalis est integra solis revolutio ab ortu in occasum, qua ad idem Cœli punctum, unde profectus erat, revertitur. Dies 6
artificialis est intervallum illud temporis quo sol super Horizontem existit, nobisque se prodit, quodque nocti opponitur. Nox enim est illud spatium temporis, quo sol infra Horizontem moratur. Alii tamen diem *naturalem* appellant, quem nos *artificialem* vocamus, & vicissim quem nos dicimus *artificialem*, ipsi denominant *naturalem*, ut videre est apud Censorinum *de die naturali cap.* 10. Magnum Lexicon Calvini *loc. cit. litt. D.* & alios ab ipsis allegatos.

Dies juxta diversas mundi nationes diversimode incipit. Apud Babilonios, Caldæos, & Persas, aliosque Orientales diei initium sumitur a solis ortu. Apud Athenienses, Italos, Austriacos, Bohemos, Silesios, Polonos, Sinenses, & alios a Solis occasu. Apud Gallos, Hispanos, Anglos, Lusitanos, Belgas, plurimos Germanos, & fere omnes alios Europeos a media nocte, ita tamen, ut dies in duas partes æquales dividant, partiendo horarum numerationem in bis duodenas, nempe duodenas a media nocte ad meridiem, & alias duodenas a meridie ad mediam noctem, taliter quod dies comprehendat viginti quatuor horas æquales; quem morem adhuc in dies Romana servat Ecclesia pro Divini recitatione Officii, jejuniorum observatione, aliisque sacris, ac profanis ritibus peragendis, textu expresso *in l. More Romano* 8. *ff. de feriis*, ibi: *More Romano dies a media nocte incipit, & sequentis noctis media parte finitur: itaque quidquid in his viginti quatuor horis* (*idest duabus dimidiatis noctibus, & luce media*) *actum est, perinde est quasi quavis hora lucis actum esset.* 7

Dies

8 Dies in jure intelligendus, & accipiendus est secundum subjectam materiam: nam cum aliquid est agendum quod aliam rationem in luce, & aliam in tenebris habet, antiqua & vulgaris diei appellatio retinenda est, qua nimirum dies in duodecim horas divisus sumitur ab ortu ad occasum solis, & econtra nox in alias duodecim horas divisa accipitur ab occasu ad solis ortum, uti revera habitantes directe sub Æquatore toto anno diem, & noctem retinent æqualem. Unde Deus *Gen.* 1. *divisit lucem a tenebris, appellavitque lucem diem, & tenebras noctem*, & Christus Dominus *Joan.* 9. ait: *me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari*; & *Joann.* 11. inquit: *Nonne duodecim sunt horæ diei? si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt; si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in ea*. Et pro sic numerando horas diei ab ortu solis ad occasum, & horas noctis ab occasu ad illius ortum favent *l. Titius* 25. §. 1. *ff. de liberis & posthumis*, *l. Placuit* 1. *ff. de Manumissionibus*, *l. In annos* 2. *ff. de annuis legatis*, *l. Via* 5. *ff. de servitutibus*, *leg. Non minorem* 20. *Cod. de transactionibus*. Si autem sermo sit de continuo temporis successu, sequenda est Romana institutio in *leg. More Romano* 8. §. *de feriis* allata in fine numeri antecedentis: Sic in materia præscriptionum, ubi tempus ita noctu procedit, ac die ad complendam usucapionem, *l. In usucapionib.* 6. & *l. Ideoque* 7. *ff. de usurpationib. & usucapionib.* ibi: *Ideoque qui hora sexta diei Kalendariarum Januarium possidere cœperit, hora sexta noctis pridie Kalendas Januarias implet usucapionem*, & sic de similibus.

9 Hora, ut vult Macrobius *l.* 1. *Saturnalium cap.* 21. dicta est ab *Horo*; ibi enim de Ægyptiis loquens ait, *Apud eosdem Apollo, qui est sol*, Horus *vocatur, ex quo & horæ 24. quibus dies, noxque conficitur, nomen acceperunt*.

10 Qualibet hora æqualis, quæ est vigesima quarta pars diei naturalis æqualiter divisi, dividitur in 60. *minuta prima* æqualia; Quodvis primum minutum dividitur in 60. *minuta secunda* itidem æqualia, atque ita deinceps quodvis minutum secundum in 60. *minuta tertia &c.*

11 Horæ, aliæ diei sunt, aliæ noctis; *l. A qua ætate* 5. *ff. Qui testamenta facere possint*, *l. Ideoque* 7. *ff. de usurpationib. & usucapionib.* Illæ diurnæ, hæ nocturnæ vocantur; *l. Si Diurnarum* 2. *ff. de aqua quotidiana*, *l. Capite quinto* 25. *ff. ad legem Juliam, de adulteriis*.

Horæ tam diurnæ, quam nocturnæ, aliæ sunt æquales, & aliæ inæquales. Horæ æquales illæ dicuntur, quarum unaquæque est vigesima quarta pars diei naturalis æqualiter divisi, ita ut si integra Æquatoris circa mundi polos revolutio quantitatem diei naturalis definiant, quælibet hora æqualis tantum temporis spatium comprehendat, ut quindecim gradus Æquatoris supra horizontem ascendant. Horæ inæquales illæ appellantur, quarum unaquæque est pars duodecima tum diei artificialis æqualiter divisi, tum noctis: dicuntur enim inæquales, eo quod neque toto anni tempore, neque ubique in sphæra obliqua æquale spatium temporis singulæ comprehendant; Horæ enim diurnæ apud Judæos, & Turcas, aliosque, qui diem, ac noctem seorsim in duodecim horas dividebant, longiores erant nocturnis æstivo tempore, dum sol a tropico hyemali ad æstivum ascendit, cum tunc dies artificialis continuo crescat, & nox decrescat, & ibi magis ubi major est sphæræ obliquitas, & econtra horæ nocturnæ erant longiores diurnis tempore hyberno, dum sol a Tropico æstivo ad hyemalem retrogrado cursu progreditur; cum tunc dies artificialis continuo decrescat, & non crescat. 12

Jam vero fere ubique horis inæqualibus obsoletis, ubique horæ solum æquales adhibentur, quarum aliæ Babilonicæ, aliæ Italicæ, aliæ Astronomicæ, & aliæ Europeæ appellantur. Horæ Babilonicæ illæ vocantur quarum prima ab ortu solis inchoatur: Italicæ quæ ab occasu ipsius solis: Astronomicæ, quæ a meridie: Europeæ vero, quæ tum meridie, tum a media nocte incipiunt, ita ut tam in meridie, quam in media nocte semper hora duodecima completa habeatur, sicque duodecim horæ a meridie ad mediam noctem, & duodecim etiam a media nocte ad meridiem perpetuo numerentur. 13

Quis primus diem, noctemque in horas diviserit, quo tempore hæc partitio in usu esse incœperit, & quo instrumento facta fuerit? incerta res est. Alii enim horariam divisionem tribuunt Abrahamo, qui primus Ægyptios in Astrologia, & Arithmetica instruxit; ut scribit Joseph Hebræus *lib.* 1. *Antiquitatum Judaicarum c.* 16. ubi de Abrahamo loquens sic ait: *Arithmeticam quoque eis* (scilicet Ægyptiis) *contulit, & quæ de Astrologia sunt, ipse contradidit: nam ante adventum Abraham in Ægyptum hæc Ægyptii penitus ignorabant. A Chaldæis enim plantata noscuntur in Ægypto, unde etiam pervenisse noscuntur ad Græcos*. Hinc Macro- 14

crobius *lib.* 1. *Saturnalium cap.* 21. id Ægyptiis refert acceptum per verba lata *supra num.* 9. Alii autem id Babiloniis concedunt, dicuntque postmodum ab ipsis ad Græcos derivasse; sic Herodotus *lib.* 2. ubi præcise dicit: Polum, Gnomonem, & duodecim partes diei a Babiloniis didicerunt Græci. Dictam vero divisionem, seu partitionem volunt aliqui factam fuisse per Clepsydram, sicuti etiam hujus instrumenti ope peracta fuit divisio Zodiaci in duodecim signa, ut refert Macrob. *lib.* 1. *in somnium Scipionis c.* 21. Clepsydra autem est quoddam vas vitreum, exiguum in fundo foramen habens, per quod aqua guttatim stillans elapsi temporis quantitatem demonstrat. Unde Plinius *lib.* 7. *c.* 60. dicit *Scipio Nasica Collega Lenatis primus* (scilicet Romæ) *Aqua divisit horas æque noctium, ac dierum idque horologium, sub tecto dicavit anno Urbis DXCV.* Alii autem non Clepsydræ ope, sed Gnomonis umbra factam fuisse dictam divisionem, seu partitionem contendunt, sic Laertius citatus, & secutus a Plinio *l.* 13. ubi sic habet: *Umbrarum rationem & quam vocant Gnomonicen* sive horologia sciatherica, in quibus Diei partes umbra Gnomonis a sole illustrati designantur) *invenit Anaximenes Milesius, Anaximandri, de quo diximus, discipulus, primusque horologium, quod appellant sciathericum, Lacedemone ostendit.* At vero certum esse longe ante Anaximenem horarum usum extitisse, sicque dicendum esse non Gnomonis umbra, sed Clepsydræ ope primam horarum partitionem factam fuisse, eaque duntaxat ad horas designandas ad Anaximenis usque tempora primo veteres usos fuisse recte concludit eruditissimus Pater Fortunatus a Brixia in sua eximia Philosophia sensuum mechanica *tom.* 2. *tract.* 2. *dissert.* 4. *sect.* 2. *verb. Hora num.* 2.

15 Dictorum duorum horologiorum antiquitus genera fuisse certo constat apud magnum *Lexicon Calvini tom.* 1. *litt.* H. ubi sic habet: Horologiorum duo antiquitus genera fuisse constat; unum quod Gnomone umbras in sole faciente horas indicabat; alterum quo horas æque noctium, ac dierum, aqua dividebat: Istud vocatur Clepsydrium, seu aquarium, & illud sciathericum, seu solarium appellatur a Plauto in *Bœotia*, in qua esuriens parasitus ei imprecatur, qui primus horologium statuisset, his verbis:

Ut illum dii perdant, primus qui horas reperit,
Quique adeo primus statuit hic solarium.

Advertendum est insuper, aliam diei divisionem apud Romanos olim in usu fuisse, quam his verbis exponit Macrobius *lib.* 1. *Saturnalium cap.* 3. ibi: *Primum tempus dicebatur* media noctis inclinatio, *deinde* Gallicinium, *inde* Conticinium, cum & Galli conticescunt, & homines etiam tunc quiescunt: *Deinde* Diluculum, idest *cum incipit dignosci dies. Inde* mane, *dum dies clarus est; est Mane autem dictum, aut quod ab inferioribus lucis, id est a manibus exordium lucis emergat, aut quod verius mihi videtur, ab omine boni nominis; nam & Lanuini* mane *pro* bono dicunt, *sicut apud nos quoque contrarium est immane, ut immanis bellua, vel immane facinus & hoc genus cetera pro non bono.* Deinde *a* mane *ad* meridiem, *hoc est* ad mediam diem. *Inde jam supra vocatur* tempus occiduum, *& mox* suprema tempestas, hoc est diei novissimum tempus, *sicut expressum est in duodecim tabulis*: Solis occasus suprema tempestas esto. *Deinde* vespera, *quod a Græcis tractum est. Illi enim Esperam a Stella* Hespero *dicunt: Unde &* Hesperia *Italia quod occasui subjecta sit, nominatur. Ab hoc tempore* prima fax dicitur: *deinde* concubia, *& inde* intempesta, quæ non habet idoneum tempus rebus gerendis. Hæc est diei civilis a Romanis observata divisio. 16

Hebdomadas sive hebdomada græce, latine septimana, dupliciter capitur; Uno modo pro hebdomada composita ex septem annis, de qua habentur plura exempla in Sacra Scriptura, & signanter *Genesis c.* 29. *n.* 28. *Levitici c.* 25. 8. Daniel. *c.* 9. *num.* 24. Alio modo pro hebdomada composita ex septem diebus naturalibus, quæ Deum ipsum institutorem habere videtur, quatenus cum sex dierum spatio omnia creasset, *requievit die septimo ab universo opere, quod patrarat, & benedixit diei septimo, & sanctificavit illum.* Genesis *cap.* 2. *num.* 2. & 3. Hinc Hebræi, a quibus hebdomadarum usus profluxisse videtur, die illo septimo seu Sabbato quiescebant, & penitus ab omni opere servili cessabant, juxta Dei præceptum sibi impositum Exodi *c.* 20. *num.* 9. & 10. & sæpe alibi. 17

Ille septimus hebdomadæ dies hebraice dicebatur *Sabbatum*, quod latine *quietem* seu *requiem* significat. Nomine tamen Sabbati non intelligebatur a Judæis solus septimus hebdomadæ dies, sed interdum etiam tota hebdomada, ut habetur ex pluribus Sacris Evangelicis textibus, ut Lucæ 8. *num.* 12. de illo Pharisæi, *jejuno bis in Sabbato*; quod de jejunio bis in hebdomada ab eo observato commu- 18

muniter intelligitur. Sic Matth. *c.* 29. *num.* 1. *Prima Sabbat.*, *Marci c.* 16. *n.* 2. *Una Sabbatorum*. Luc. *c.* 24. *n.* 1. *Una autem Sabbati*. Joan. *cap.* 20. *num.* 1. *Una autem Sabbati*, verba illa Evangelica non indicabant solum Sabbatum septimum hebdomadæ diem, sed insuper totam hebdomadam, seu quemlibet hebdomadæ diem.

19 Sabbatum sumptum pro ultimo hebdomadæ die, quoad erat dies festus apud Hebræos, fuit abrogatum apud Christianos, & pro eo institutus dies *Dominicæ*, in quo Dominicæ die, & non in Sabbato cessandum nunc est ab operibus servilibus. Vid. verb. *Sabbatum a n.* 2. *ad* 7. ubi adducuntur Sacræ Scripturæ textus, Concilia, & Canones, & insuper *dict. num.* 7. assignantur pro hujusmodi institutione festi diei Dominicæ loco Sabbati, quindecim rationes. & mysteria.

20 Singuli hebdomadæ dies apud Gentiles, seu Ethnicos appellationem, seu determinationem habebant a Planeta, quem primæ cujuscumque diei horæ præesse finxerunt. Unde prima dies vocabatur ab illis *Dies Solis*: Secunda, *Lunæ*: Tertia, *Martis*: Quarta, *Mercurii*: Quinta, *Jovis*: Sexta, *Veneris*: & Septima, *Saturni*; quia ab ipsis hora prima diei primæ in hebdomada tribuebatur Soli, prima hora diurna secundæ diei tribuebatur Lunæ, prima tertiæ diei Marti, prima quartæ Mercurio, prima quintæ Jovi, prima sextæ Veneri, & prima septimæ Saturno.

21 Ecclesia tamen Romana ex institutione S. Silvestri Papæ retento nomine Sabbati, & Dominicæ, ceteros hebdomadæ dies feriarum nomine appellari voluit, ut patet in Lectione sexta festi ejusdem S. Pontificis, ibi: *Sabbati, & Dominicæ diei nomine retento, reliquos hebdomadæ dies, feriarum nomine distinctos, ut jam ante in Ecclesia vocari cœperant, appellari voluit, qua significaretur quotidie Clericos abjecta ceterarum rerum cura uni Deo prorsus vacare debere*. Feriarum autem dies jam ex tempore Apostolorum institutos fuisse habetur ex Concilio Coloniensi II. *par.* 9. *cap.* 9. Hinc ritu Ecclesiastico dies Dominica intelligitur pro feria prima, cui succedit feria secunda &c. ut patet de singulis hebdomadæ feriis.

22 Mensis a Græcis denominatur *Men* a Luna, eo quod ejus curriculo determinatum temporis spatium conficiatur. Ab Hebræis autem dicitur *Jereach*, idest Luna, eo quod Luna suo circuitu mensem describit. A Latinis vero deducitur a verbo *Metior*, eo quod sit tempus numero dierum mensum. Unde Cicero *lib.* 2. *de natura Deorum*, ait: *qui quia mensa spatia conficiunt, menses nominantur*. Hic mensis generatim sumptus describitur, quod sit *spatium temporis certo dierum numero ex motu Solis, & Lunæ periodico definitum, ex quo annus constituitur*. 23

Mensis alius est *Astronomicus*, & alius *Civilis*. Mensis Astronomicus, seu naturalis dividitur in Solarem, & Lunarem. Mensis Solaris *Astronomicus* est illud temporis spatium, quod Sol in uno Zodiaci signo perlustrando insumit, seu est naturalis Solis transitus ab uno Zodiaci signo ad aliud signum: quia vero Sol non æquali tempore singula Zodiaci signa percurrit, sed diutius moratur in Ariete, Geminis, & ceteris aliis signis Septentrionalibus, seu Borealibus, quam in Sagittario, Capricorno, & ceteris aliis signis Australibus; ideo non omnes menses Solares Astronomici æquales sunt inter se, sed alii sunt aliis longiores, nempe Æstivi sunt longiores hyemalibus, & inter omnes maximus est solstitiaris æstivus, qui comprehendit dies 31. horas 11. minut. 36. ac inter omnes minimus est solstitiaris hybernus, qui continet solum dies 29. hor. 8. minut. 54. Unde quantitas media mensis solaris Astronomici, quo nimirum Sol motu medio unum Zodiaci signum percurrit, tamquam æqualis duodecima pars anni continebit dies 30. hor. 10. min. 30. Mensis enim absolute cum fit mentio, triginta dies computari traditum est, *l. Scimus* 22. §. 2. *Cod. de jure deliberandi*. Glossa *Mensem in addit. in c. Quam sit* 6. *de elect. in* 6. 24 25

Mensis Lunaris *Astronomicus* est spatium temporis ex motu Lunæ sub Zodiaco definitum. Et dividitur in Periodicum, Synodicum, & apparitionis, seu illuminationis. Mensis Lunaris *Periodicus* est illud spatium temporis, quo Luna percurrit ab eodem Zodiaci puncto, donec ad eumdem redeat; Unde dicitur ambulatio, & circulus Lunæ, qui fit intervallo dierum 27. horar. 7. minutor. primarior. 43. & secundariorum 7. Mensis Lunaris *Synodicus* est illud temporis spatium, quod Luna inter accessum a Sole, & reditum ad ipsum insumit. Unde vocatur congressus Lunæ, quia Luna cum Sole veluti congreditur, & conjungitur, & hic mensis constat diebus 29. horis 12. minutis primariis 44. secundariis 3. Mensis Lunaris *apparitionis*, seu *illuminationis* est intervallum temporis a primo conspectu novæ Lunæ in eodem mense usque ad conspectum alterius, quod fit spatio dierum 28. ut 26

notat Beyerlinck *in Theatro vitæ humanæ verb. Mensis lit. B.* & alii plures, quamvis alii aliter sentiant.

27 Mensis *Civilis*, seu *Politicus* est ille dierum numerus, quem unaquæque natio, aut Civitas ad res suas Civiles, seu Politicas pertractandas, & regulandas, sibi præscriptum, ac accommodatum observat. Unde Romani a Kalendis ad Kalendas menses computabant. Græci vero a Neomeniis, seu Noviluniis ad Neomenias, seu Novilunia; non autem a Kalendis ad Kalendas, quarum usu ipsi carebant: Quamobrem Augustus apud Svetonium in ejus vita *cap.* 87: *cum aliquos nunquam debita soluturos significare vult, ad Kalendas Græcas soluturos ait*; Romani enim debita solvere tenebantur Kalendarum initio, ut plurimis testimoniis ostendit Hospinianus *lib.* 3. *de origine festorum Ethnicorum*.

28 Mensis Civilis dividitur in Kalendas, Nonas, & Idus, ut patet ex praxi veterum Romanorum, adhuc in dies observata in Curia Romana: Glossa *Quinto Idus, in data libri sexti Decretalium*. Glossa 1. & 2. *in l. Cum bissextum* 98. *ff. de verb. significat.*

29 *Kalendæ* dicuntur primi dies cujusque mensis, dictæ a verbo Græco *Kaleo*, seu *Kalo*, quod latine idem significat ac *Voco*, seu *appello*: seu sic dictæ a *Colendo*, eo quod Veteres Romani omnium mensium diem primum speciali cultu prosequerentur. Vide *supra num.* 1.

30 *Nonæ*, quæ vel in quintum, vel in septimum diem mensis cadunt, sunt sic dictæ vel a particula *Non*, eo quod nullus Deorum coleretur *Nonis*; vel a voce *Nonæ*, idest novæ Lunæ, eo quod Pontifex ipsis diebus novam Lunam observasset: Unde Nonæ quasi novæ Lunæ initium ait Hospinianus *cap.* 5. *de origine Festorum Ethnicorum*: seu quia illis diebus leges dicerentur, suumque robur nova promulgatione reciperent: Vel ita dictæ a *Nundinis*. Glossa 1. & 2. *in l. Cum bissextum* 98. *ff. de verb. significat.* & Glossa *Quinto Idus, in data libri sexti Decretalium*. Nundinæ enim teste Macrobio *lib.* 1. *Saturnalium cap.* 16. per novem dies agebantur: Vel demum sic dictæ, quia incidebant in nonum diem ante *Idus*; quamvis enim non omnis mensis æqualem dierum numerum habeat ante *Nonas*, singuli tamen octo dies post *Nonas* numerant ante *Idus*.

31 *Idus* autem est nonus dies mensis a *Nonis* numeratus, cum *Idus* contingat vel decimo tertio, vel decimo quinto die mensis, nempe octo diebus post *Nonas*. *Idus*, ut vult Macrobius *lib.* 1. *Saturnalium cap.* 16. *ab Iduando* verb. derivantur. Iduare enim dividere est, unde *Iduum* dies in duas ferme partes æquales Mensem dividit. Hinc Horatius *lib.* 4. *Carm. Ode* 2.

Idus tibi sunt agendæ,
Qui dies menses Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Et ut facilius hæc omnia memoriæ mandentur, dantur sequentes Versus: 32

Majus sex Nonas, October, Julius, & Mars:
Quatuor at reliqui dat Idus quilibet octo:
Inde dies alios omnes dic ante Kalendas,
Quas retro numerans sumes e mense sequenti.

Ad uberiorem & clariorem supradictorum notitiam notandum est, quod in Mensibus Martii, Maii, Julii, & Octobris *Nonæ* cadunt in diem septimum, adeoque *Idus* in quintamdecimam. In ceteris autem aliis mensibus *Nonæ* cadunt in diem quintam, & *Idus* in tertiam decimam; Unde dies, qui intercedunt inter *Kalendas*, & *Nonas*, appellantur a *Nonis*; qui inter *Nonas*, & *Idus*, appellantur ab *Idibus*, & dies omnes, qui supersunt post *Idus* appellantur *a Kalendis* proximi venturi mensis; Hinc quia Menses Martii, Maii, Julii, & Octobris sex habent dies ante *Nonas*, quod contingit in ipsis prima die, dicitur contingere *Kalendis* talis respective mensis; Quod secunda die, *sexto Nonas*, idest sexto ante *Nonas*; Quod tertia die, *quinto Nonas*: quod quarta die, *quarto Nonas*; quod quinta die, *tertio Nonas*; quod sexta die, *pridie Nonas*; & denique quod septima die, *Nonis*. Quia vero reliqui alii menses quatuor tantum dies habent ante *Nonas*, quod contingit prima die horum mensium, dicitur contingere *Kalendis* cujusque respective mensis; quod secunda die, *quarto Nonas*; quod tertia die, *tertio Nonas*; quod quarta die, *pridie Nonas*, quod quinta die, *Nonis*. In omnibus autem anni mensibus, cum omnes octo dies post *Nonas* numerent ante Idus, prima dies post *Nonas* dicitur *Octavo Idus*, secunda dies post *Nonas*, *septimo Idus*, & sic deinceps, uti dictum est de *Nonis*. Et deinde quia reliqui dies post *Idus* cujuslibet mensis a *Kalendis* mensis sequentis denominantur, prima dies post *Idus* cujuscumque mensis vocatur decimo nono; vel decimo octavo, vel *decimo septimo Kalendas*, idest ante *Kalendas* proximi sequentis mensis, cum hac advertentia, quod si mensis habet 31. dies,

& 4.

& 4. Nonas tantum, sicut Januarius, prima dies post *Idus talis mensis dicitur decimo nono Kalendas*, secunda post Idus *decimo octavo Kalendas*, & sic de reliquis secundum numerum dierum, quæ ab illa die ad diem Kalendarum mensis inclusive numerantur. Si vero mensis habet tantum 30. dies, & quatuor *Nonas*, sicut Aprilis, prima dies post *Idus* ejusdem mensis dicitur *decimo octavo Kalendas*, secunda *decimo septimo Kalendas*, & sic de singulis usque in finem, uti supra: Si autem mensis habet tantum 28. dies, & quatuor *Nonas*, sicuti Februarius, prima dies post *Idus*, ejusdem mensis dicitur *decimo sexto Kalendas*, & sic de reliquis usque ad finem. Quod si autem mensis habet 31. dies, & 6. Nonas sicuti Martius, prima dies post *Idus* ejusdem mensis dicitur *decimo septimo Kalendas*, & sic de singulis secundum numerum dierum, quæ ab illa die ad diem Kalendarum mensis inclusive numerantur, ut dictum est supra: Cum ergo dicimus *quintodecimo Kalendas Martii*, idem est ac dicere *quinta decima die ante Kalendas Martii*, & *quarta decima die exeunte Februarii*, ac sic de singulis; & cum aliquid contingere dicimus die sexta decima Martii, contingere dicimus *decimo septimo Kalendas*, seu ante *Kalendas* Aprilis, nam intra hunc numerum comprehendi debent & *dies ipse Kalendarum*, & *dies*, qua aliquid contingere significatur: Unde dies decima sexta Aprilis dicitur *decima sexta Kalendas Majas*, quia triginta tantum dies in Aprili continentur, sed sunt 31. in Martio, & sic in aliis. Ita Glossa *Quinto Nonas*, *in data libri sexti Decretalium*, & Doctores passim.

Ad facilius autem memoriæ mandandum quot dies contineant singuli anni menses, dantur sequentes versus: 34

*Aprilis ter denos, Junius, Septemberque, Novembe*r.
Uno plus reliqui: Viginti Februus octo:
Sed si bissextus fuerit, superadditur unus.

Idest Aprilis, Junius, Septemb. & November continent triginta dies. Januar. vero, Martius, Majus, Julius, Augustus, October, & December continent dies 31. Februar. autem in annis communibus continet solum dies 28. In annis vero bissextilibus continent 29.

Mensium nomina pro Nationum diversitate varia fuerunt: at hic placet ipsorum nomina breviter annotare prout breviter traduntur a Doctissimo Beyerlinck *in Theatro Vitæ Humanæ tom. 5. verb. Mensis*. 35

Romanorum.	Hebræorum.	Atheniensium.	Macedonum, & Græcorum.	Cypriorum.	Ægyptiorum.	Persarum.	Arabum, & Saracenorum.
1. Januarius.	10. Thebet.	8. Gamelion.	Audinæus.	11. Estios.	5. Thebi.	5. Mardaimech.	Almuzaram.
2. Februarius.	11. Sehebat.	9. Elaphebolion.	Gerithios.	12. Romeus.	6. Mechir.	6. Sarembemech.	Saphar.
3. Martius.	12. Adar.	10. Munychion.	Dystrus.	1. Aphodiseus.	7. Phamenoth.	7. Maheramech.	Rabe 7.
4. Aprilis.	1. Nisan. Abib.	11. Thargelion.	Xanthicus.	2. Apogonicus.	8. Pharmuthi.	8. Ebenmech.	Rabe 1.
5. Majus.	2. Jiar.	12. Scirrophorion.	Artemisius.	3. Ænicus.	9. Pachon.	9. Idramech.	Gemedi 1.
6. Junius.	3. Sivan.	1. Hecatombæon.	Desius.	4. Junius.	10. Pauni.	10. Dimech.	Gemedi 2.
7. Quintilis. Julius.	4. Thammuz.	2. Metagitnion.	Panemus.	5. Cæsarius.	11. Epiphi.	11. Behmanech.	Rage.
8. Sextilis. Augustus.	5. Ab, vel Av.	3. Boedromion.	Lous, vel Dorus.	6. Sebastus.	12. Mesori.	12. Azsirdamech.	Suhaben.
9. September.	6. Elul.	4. Mæmacterion.	Gorpiæus.	7. Autocraticus.	1. Toth.	1. Phordimech.	Ramadan.
10. October.	7. Tizri.	5. Pyanepsion.	Hyperboræus.	8. Dimarchezagius.	2. Phaophi.	2. Ardaimech.	Sarel.
11. November.	8. Maschevan.	6. Antesterion.	Dius.	9. Plytypatos.	3. Athir.	3. Cardaimech.	Dulchida.
12. December.	9. Casleu.	7. Posideon.	Apelleus.	10. Archireus.	4. Chiac.	4. Zirmech.	Dulcheja.

Asse-

36 Afferuntur nomina mensium Hebræorum juxta ordinem servatum in anno sacro, sive Ecclesiastico, & in anno Civili, prout traduntur ab eruditissimo Calmet *in Dictionario litt. M. verb. Mensis*.

Nomina mensium Hebræorum juxta ordinem anni Sancti.

1.	Nisan, respondens	Martio.
2.	Jiar.	Aprili.
3.	Sivan.	Majo.
4.	Tammuz.	Junio.
5.	Ab.	Julio.
6.	Elul.	Augusto.
7.	Tizri.	Septembri.
9.	Maschevan.	Octobri.
9.	Casleu.	Novembri.
10.	Thebet.	Decembri.
11.	Sebat, vel Sabat.	Januario.
12.	Adar.	Februario.

Nomina mensium Hebræorum juxta ordinem anni civilis.

1.	Tizri, respondens	Septembri.
2.	Maschevan.	Octobri.
3.	Casleu.	Novembri.
4.	Thebet.	Decembri.
5.	Sebat.	Januario.
6.	Adar.	Februario.
7.	Nisan.	Martio.
8.	Jiar.	Aprili.
9.	Sivan.	Majo.
10.	Tammuz.	Junio.
11.	Ab.	Julio.
12.	Elul.	Augusto.

Advertendum tamen hic est, quod menses Judæorum non ita respondent nostris Romanis quasi ex integro conveniant; quia cum menses Hebræorum per lunationes computentur, & menses lunares solaribus plene congruere non possint, ideo menses Hebræorum pro varietate lunationis duos ex nostris interdum attingunt. Unde Æquinoctium vernum juxta ordinem anni solaris inter diem 20. & 21. Martii incidit: In anno vero Lunari, Neomenia, seu Novilunia Martio, plenilunia Aprili respondent, & sic de aliis. Hinc non mirum, quod juxta ordinem traditum a Beyerlinck *Nisan* respondeat nostro *Aprili*, & juxta ordinem assignatum a Calmet respondeat *Martio*, & sic de aliis. Cum pro varietate lunationis *Nisan* aliquando magis concurrat cum *Aprili*, quam cum *Martio*, & aliquando magis cum *Martio*, quam cum *Aprili*, ut recte notant Tostatus *in Exod. cap.* 12. *q.* 3. cum aliis ibi allegatis. Calmet *in Diction. verb. Annus*, & *verb. Mensis*, & alii passim.

Assignatur breviter unde desumpta sit Nomenclatura nostrorum Romanorum vulgarium Mensium. Ianuarius igitur dictus est a *Jano* bicipite, cui Rex Numa Pompilius, & Roma idololatra attribuebant falsam Deitatem. Februarius secundum aliquos dictus est a *Februo*, nam volunt institutum fuisse in honorem *Februi*, idest *Plutonis* lustrationum Dei: secundum vero alios a verbo *Februare*; quod significat purgare, nam dictus Numa instituit hunc mensem ad honorem Deorum Inferni, & animarum purgandarum, putans cum Idololatris antiquis Romanis suis superstitiosis Sacrificiis posse purgare animas jam corpore exutas, illasque ac Inferorum Dæmones sic posse placari, ne sibi, ut timebat, apparerent, & nocumentnm afferrent: & quia ista sacrificia vocabantur purgationes, quibus purgabantur habitacula humana, ne in illa ingrederentur Dæmones, & animæ Defunctorum; sicut nunc purgamus Domus aspergentes eas aqua benedicta contra Dæmonum insultus, ita tunc Februa, seu purgationes per domos aspergebantur, & quia purgationes vocantur *Februa*, vocatus est Mensis iste *Februarius*: unde Ovidius *lib.* 2. *Fastorum* canit: *Ipse Sacerdotem jactantem Februa vidi*, vidi aspergentem purgationes, ut notat eruditissimus Tostatus *part.* 3. *defensorii cap.* 81. *columna* 2. *in fine*. Martius dictus est a *Marte*, cui fuerat a Romulo consecratus prætendente esse ejus filium, atque hinc Romulus ipsum mensem primum anni instituit: Unde Ovidius *lib.* 1. *Fastorum* cecinit: *Martis erat primus mensis, Venerisque secundus*. Aprilis secundum aliquos dictus est a verbo *Aperire*, ex quo in hoc mense terra germinans suum sinum aperiat; secundum vero alios dictus est a verbo græco Veneris, cui falsæ Deitati creditæ Matri Æneæ, seu Romuli, mensis erat sacratus juxta illud Ovidii jam adducti, *Venerisque secundus*, cum primus esset Martius Marti sacer. Majus secundum Varronem & alios dictus est a Maja, cui ut creditæ Matri Mercurii ab Idololatris Romanis hoc mense sacrificia offerebantur; ab aliis vero censetur sic dictus *a Majoribus natu*, in quorum gratiam erat consecratus; Unde Ovidius *loc. cit.* cecinit: *Tertius a senibus*. Junius dictus est, ut volunt aliqui, a *Junone*, cui tali mense sacrificia offerebantur: alii vero dicunt, quod sit sic dictus a *Junioribus*, in quorum 37

rum juvenum gratiam erat dedicatus. Hinc Ovidius *loc. cit.* cecinit: *Juvenum de nomine quartus*; Et Beyerlinck *loc. cit.* §. *Quintus* ex Plutarc. *in quaest. Roman.* 19. & 84. quaerens cur Mense Majo uxores non ducant Romani? concludit: *An ut quidem dicunt, quia Majus a Majoribus natu appellatus est, Junius a junioribus? Nuptiis vero accommodatior est junior, ut inquit Eurip. nam senectus Venerem valere jubet, ipsaque Venus senibus infensa est: Abstinent igitur Majo nuptiis, Junium expectantes, qui Majum ordine excipit.* Julius, qui vocabatur *Quintilis*, eo quod quintus esset a Martio, sic dictus est a *Julio Caesare*, eo quod, ut ait Macrobius *lib.* 1. *Saturnal. cap.* 12. ipse Julius Caesar natus sit tali mense ad quartum Idus Quintilis. Augustus qui appellabatur *Sextilis*, dictus est ab *Augusto Imperatore*, eo quod tali mense primum iniisset Consulatum, triumphos tres in Urbem intulisset, Ægyptum subjecisset Romanae ditioni, ac tandem civilibus bellis finem imposuisset. Alii autem quatuor sequentes Menses nominantur ab ordine numeri, quem habent a Martio, qui in anno a Romulo constituto, erat primus; Unde *September* dicitur, quia septimus erat a Martio, *October*, quia octavus; *November*, quia nonus, & *December*, quia decimus erat: Romulus enim annum constituerat ex solis decem mensibus, quibus Rex Numa Pompilius supradictos duos menses, nempe *Januarium*, & *Februarium* adjecit, ac praeposuit: Hinc Ovidius *lib.* 1. *Fastorum* sic cecinit:

Martis erat primus mensis, Venerisque secundus.
Haec generis princeps, ipsius ille pater.
Tertius a senibus: juvenum de nomine quartus;
Quae sequitur numero turba notata suo est.
At Numa nec Janum, nec Avitas praeterit umbras,
Mensibus antiquis praeposuitque duos.

38 Annus (ab Annulo dictus; eo quod in seipsum redeat, ut ex Varrone tradidimus sub verb. *Annus* num. 1. seu ex *Ana*, quod est Circum, & *Nonas*, quasi circumiens, ut ex aliis *ibid.* notavimus) universaliter loquendo est totum illud temporis spatium, quo astra quaeque integram suam sub Zodiaco revolutionem perficiunt: Macrobius enim *lib.* 2. *in somnium Scipionis c.* 11. sic expresse dicit: *Annus non est is solum, quem nunc communis omnium usus appellat; sed singulorum, seu luminum, seu stellarum, emensio omni coeli circuitu, & certo loco in eumdem locum redditus, annus suus est.* Unde sic qualibet cujusque Planetae periodica revolutio *annus* vocari potest juxta divisionem anni in annum *Planetarium*, qui est tempus illud quo quilibet Planeta suum coelum decurrit.

At relicta hac anni acceptione & divisione, hic agimus de celebriori & communiori anni divisione in Annum *Solarem*, & annum *Lunarem*. Annus Solaris est illud tempus, quo sol Zodiacum perlustrat, suoque ad alterutrum ex tropicis accessu, & recessu, annum tempestatem *Veris*, *Æstatis*, *Autumni*, & *Hyemis* varietatem efficit, constatque hic annus diebus 365. horis 5. minutis primariis 48. & secundariis 55. Annus Lunaris est illud tempus, quo Luna girat, seu circuit per totum suum coelum, seu per Zodiacum integrum: Constatque hic annus, si sit *communis* duodecim Lunationibus, seu mensibus Lunaribus: Diesque subinde continet 354. horas 8. minuta primaria 48. & secundaria 37. adeo ut brevior sit diebus 11. & aliquot fragmentis anno Solari: Si vero sit *Embolimaeus*, constat hic annus tredecim lunationibus, seu mensibus Lunaribus, diesque subinde continet 383. horas 21. minuta 34. vel circiter: *Embolimaeus* namque is dicitur propter Lunationem quam supra *communem* annum continet, quae Lunatio *Embolimaea*, sive *intercalaris* vel *inserta*, seu *interposita* vocatur; siquidem Macrobio tradente apud Calvinum *in Magno Lexico tom.* 1. *litt.* E. intercalare, interserere, seu interponere est, ut colligitur ex *leg. Denique* 3. §. *ff. de Minoribus*. 39 40

Annus alius naturalis est, & alius Civilis, seu Legalis: Annus naturalis ille dicitur, qui computatur de momento ad momentum; *l. Anniculus* 132. *ff. de verb. significationibus*; & hic in nuptiis exigitur; *Novell.* 74. & 100. In pupillis, & Minoribus *l. ultima, Cod. Quando Tutores esse desinant*, *l. Denique* 3. §. 3. *ff. de minoribus*: In praescriptionibus temporalium actionum, *l.* 6. *ff. de obligationibus, & actionibus*: In Carboniana possessione, *l.* 1. *Cod. de Carbon. edict.* & in aliis similibus. Annus Civilis, seu Legalis ille dicitur, qui computatur non de momento ad momentum, sed solum de die ad diem, adeout qui ad extremum anni diem pervenerit, annum absolvisse videtur; *L.* 134. *ff. de verbor. significat.* Et hic annus exigitur in muneribus, & honoribus, si damnum injuria datum sit in testamenti factione, *L.* 5. *de testamen.* in manumissione; *l. Pla-* 41

Placuit 1. *ff. de manumissionib.* in usucapione, *l.* 5. & 7. *ff. de usurpat.* & in similibus.

42 Anni Civiles diversimode fuerunt a diversis nationibus usurpati; Alii enim utebantur annis Solaribus, & alii Lunaribus. Item alii annum aestate unum determinabant, & alterum hyeme; Alii quadripartitis temporibus, sicut Arcades, quorum anni trimestres fuere; Alii anno menstruo, saepe bimestri, non raro trimestri utebantur, ut Ægyptii, apud quos aliquos millia annorum vixisse produntur, cum menses in numerum annorum collocarent. Vide *Magnum Lexicon Calvini tom.* 1. *verb. Annus*, ubi ex aliis varias recenset annorum diversitates juxta varias alias nationes.

43 Item annorum varia apud varias nationes fuerunt initia, quae brevitatis gratia ad duo potissimum genera perstringo, *Hebraeorum* nempe, & *Romanorum*. Apud Hebraeos igitur annus sacer, seu Ecclesiasticus incipiebat a mense *Nisan*, qui nostro fere *Martio* respondet. Unde de hoc anni initio dicitur *Exod. cap.* 12. *n.* 2. *Mensis iste*, quo nimirum Hebraei egressi fuerunt de Ægypto, *sit vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni*. Annus autem Civilis incipiebat a *Thisri*, qui nostro fere *Septembri* respondet; ex eoque colligitur, quia Festum tubarum prima die Septembris celebrari solitum, dicebatur principium anni. *Levitic. cap.* 23.

44 Apud Romanos autem antiquitus secundum constitutionem Romuli annus incipiebat a Martio, eratque ab ipso divisus in decem menses dumtaxat, ut jam fuit dictum, continebatque hic Romuleus annus dies 304. itaut sex menses idest Aprilis, Junius, Sextilis, September, November, December tricenorum essent dierum; quatuor vero Martius, Majus, Quintilis, October, tricenis & singulis expedirentur. Sic Macrobius *lib.* 5. *Saturnalium cap.* 12. Numa autem Pompilius duos addidit menses, Januarium scilicet, & Februarium, constituitque ut hic duodecim mensium annus a Januario deinceps exordium haberet, eo quod hic mensis fuerit Jano bicipiti consecratus, sicque tamquam bicipitis Dei mensis, alter Janus biceps videretur, respiciendo finem anni antecedentis, & exordium sequentis; voluitque quod duodecim menses solares totidem Lunaribus adaequarentur, statuendo quod menses sex essent triginta dierum, & sex dierum viginti novem; Unde annum integrum 354. dierum constituit.

45 Cum autem hoc dierum numero integra Solis revolutio non absolveretur, idcirco Julius Caesar dies addidit undecim, & sex horas; sicque annum 365. dierum, & sex horarum conclusit, ipsum adhuc inchoando a mense Martio, Mensibus autem imparibus, videlicet Martio, Majo, Quintili, seu Julio, Septembri, Novembri, & Januario dies dedit 31. Aliis vero sex paribus, nempe Aprili, Junio, Sextili, seu Augusto, Octobri, Decembri, & Februario dies solum triginta concessit; cum hac advertentia, quod ad complendum Januarium ultimum mensem imparem, diem unum subtraxit Februario ultimo mensi pari, cui proinde superfuere dies tantum vigintinovem. Deinde Imperator Augustus aegre ferens mensem sibi cognominem, nempe *Augustum* uno die minorem esse Julio, unum adhuc diem subtraxit Februario, & Augusto adjecit; sicque Februarius, ut adhuc nunc in anno communi, remansit dierum dumtaxat 28. quasi inferis, quibus erat sacratus, & diminutio, & par numerus conveniret, ut notat Macrobius *lib.* 1. *Saturnalium cap.* 13. Ne vero tres una pererentur menses triginta, & unius dierum unum idem Augustus surripuit Septembri, & addidit Octobri, ac unum detraxit Novembri, & dedit Decembri. Sic expresse eruditissimus Edmundus Purchotius *Instit. Philosophic. tom.* 3. *par.* 2. *sect.* 2. *cap.* 9. Talem autem sic constitutum dierum numerum retinent adhuc impraesentiarum omnes anni menses, ut patet ex versiculis datis *supra num.* 42.

Anni initium quomodo calculetur in Curiis, & Tribunalibus, in Bullis, Brevibus, & Decretis Apostolicis, in actibus publicis, & instrumentis, in actibus privatis, & Epistolis, ac hujusmodi; Vide verb. *Annus a num.* 10. *usque in finem*: ubi *a num.* 3. *ad nonum* traduntur etiam regulae ad dignoscendum quando annus accipiendus sit pro incepto, vel pro completo. 46

Supra recensitus annus solaris *Julianus* a Julio Caesare communiter dictus, vel est communis, vel bissextilis. Annus communis ex ipsius Julii Caesaris constitutione comprehendit dies 365. & 6. horas integras. Annus vero bissextilis dies continet 366. Cum enim sex illae horae, quas annus communis praeter dies 365. continet, quaternis quibusque annis collectae, diem completum efficiant, uno die Annus communis augetur, qui dies cum ex ejusdem Julii praescriptio inter 23. & 24. Februarii intercaletur, seu inferatur, & interponatur, bis eo anno secundum Romanam computandi rationem *Sexto Kalendas Martias* pronunciari debet. Unde annus ille *Bissextilis* nomine appellatur; 47

Con-

Centenarii autem & vicenarii anni juxta Julii constitutionem erant *bissextiles*; Hinc duo notabilia vitia ex dicta Kalendarii Juliani constitutione evenisse progressu temporis compertum est.

48 Primum itaque Juliani Kalendarii notabile vitium fuit *anticipatio vernalis equinoctii*; Cum enim sex illæ horæ, quibus Julius supra dies 365. annum constare definierat, non essent integræ, sed undecim circiter minutis truncatæ, ideo statim primo anno a constituto Juliano Kalendario *Ver* anticipavit; sed undecim illis minutis, sicque singulis successive annis anticipando, effectum fuerat, ut circa ann. 1582. (quo ut infra dicetur observari cœpit Gregoriana Kalendarii emendatio) æquinoctium vernum diebus decem antecederet sedem, quam tempore Julii Cæsaris obtinebat, & a 21. Mensis Martii die ad undecimam fuisset redacta.

49 Secundum autem Juliani Kalendarii notabile vitium fuit *noviluniorum*, *& pleniluniorum antecessio*: ex quo enim Cyclum decemnovennalem, seu numerum aureum ita constantem esse statuat, ut decimonono quoque anno redeunte *novilunia*, *& plenilunia*, in eosdem dies, horas, & minuta redeant, quæ tamen una hora, & minutis circiter 30. tempus anticipant, sicque post annos 312. uno die citius contingant, tanta fuit tempore Greg. XIII. *noviluniorum* antecessio, ut ea citius quatuor diebus peragerentur, quam *aureus numerus* illa in Kalendario demonstraret; itaut dies illa esset reipsa XVIII. Lunæ, quam Kalendarium XIV. designabat, & hujusmodi; ob idque Sacrum Pascha non amplius a 15. die in 21. Lunæ, sed a die ejusdem 19. in 25. celebraretur, contra præscriptum primi Nicæni Concilii celebrati anno Christi 325. quod *Canone* 20. statuerat Pascha in perpetuum esse celebrandum die Dominico proximo post Lunam 14. primi mensis, idest ejus mensis, cujus Luna 14. incidit in æquinoctium vernum, aut proxime post æquinoctium a die 15. Lunæ ad diem 21. ejusdem, itaut neque differre neque anticipare liceret.

50 Ut autem dictis Juliani Kalendarii vitiis succurreretur jamdiu usque in Conciliis Constantiensi, & Basileensi res fuerat agitata, ac postea Romano Pontifici a Concilio Tridentino demandata; Demum Gregorius XIII. convocatis ex toto Orbe peritissimis Astronomis, remedium optimum præstitit, ac correctionem absolvit anno 1582. ejusque correcti Kalendarii observantiam indixit Constit. incip. *Inter gravissimas*; Unde *Gregoriana correctio* est communiter dicta.

Primum igitur Juliani Kalendarii vitium sic 51
correxit. Decem integros dies ab ipso detraxit, statuitque ut post quartam diem Octobris S. Patri Francisco Sacram sequens dies anno 1582. non esset quinta, sed pro quintadecima eo anno haberetur; sicque *vernale æquinoctium* suæ pristinæ Sedi die VI. Martii restituit. Dicti autem decem dies de mense Octobri subtracti sunt, quia in ipsis paucissimi dies Festi occurrunt. In Gallia vero dies decimus Novembris appellatus fuit vigesimus. Ne vero vernale æquinoctium a die 21. Martii versus initium mensis rursus reverteretur statuit, ut ex quatuor centenariis annis unus tantum *bissextilis* esset, nempe 1600. minime vero 1700. 1800. 1900. qui *bissextilis* esse deberet secundum Julianum Kalendarium; sicque dies tres intercalares quadringentis quibusque annis omitterentur, ut omissione horarum trium intercalarium *præcessio*, seu *anticipatio* compensaretur; Unde distichum:

Bissextilis adest annus quicumque quaternus.
Centenus tollet, quadringentesimus addet.

Ex quibus clara habetur regula ad digno- 52
scendum quando occurrat post Gregorianam Kalendarii correctionem annus *bissextilis*. Detractis igitur centesimis, dividatur quod superest per 4. si ex hac divisione nihil relinquitur, annus ille erit *bissextilis*; Secus vero si post illam divisionem aliquid remanserit; v. g. annus 1744. erit *bissextilis*, nam detractis centesimis, remanent anni 44. quibus divisis per 4. nihil ex hac divisione relinquitur; unde annus 1744. debet esse *bissextilis*. Pro centesimis autem stat evidens ex quatuor centenariis, ab anno videlicet 1900. *exclusive* quartum dumtaxat esse *bissextilem*, nempe 2000. 2400. 2800. &c.

Secundum vero Juliani Kalendarii vitium 53
in Cyclo decennovennali, quamvis correctione difficillimum prima fronte videretur, tamen facillime, & promptissime fuit correctum ex ingeniosissimo libro Aloysii Lilii celeberrimi Romani Medici, & Astronomi de propagando *Aureo numero* in 30. *Epactas*.

Epacta nomen græcum est, quod dies su- 54
perinductos significat, eos scilicet quibus annus Solaris communis, continens dies 365. annum Lunarem communem continentem dumtaxat dies 354. superat, seu excedit. Epacta igitur primi anni erit 11. cum hoc numero annus communis Solaris Lunarem annum communem excedat; atque adeo sequenti anno Novilunia contingent 11. diebus prius, quam anno primo; Sicque Epacta anni secundi erit 22. cum

eo

eo anno rursum annus Solaris Lunarem annum excedat diebus 11. qui additi ad 11. dies primi anni, efficiunt 22. ac proinde finito hoc anno Novilunia contingent 22. diebus prius, quam primo anno; Epacta autem tertii anni erit 3. quia cum rursus 11. dies debeant adjici, ex quo continuus sit anni Solaris cursus undecim diebus superans continuum cursum anni Lunaris, efficietur numerus 33. a quo si rejiciantur 30. dies, qui unam Lunationem Embolismalem constituunt; relinquetur 3. & sic semper deinceps per continuum cujusque anni augmentum 11. dierum, abjectis tamen 30. quando rejici possunt.

55 Pro dignoscendis ex Epacta Lunæ diebus, debent ipsi addi tot dies, quotus fuerit mensium numerus non a Januario, sed a Martio inclusive numeratus. Per hanc enim additionem habetur Epacta, seu ætas Lunæ pro prima die illius mensis, in quo Lunæ etas quæritur; Si deinde huic numero numerus etiam dierum mensis adjiciatur, totalis summa ætatem Lunæ pro tali die indicabit, dummodo dicta summa tricenarium numerum non excedat, quia tunc Luna non erit nisi tot dierum, quot dies, abjectis 30. ex illa summa supersunt. V. G. si scire velis ætatem Lunæ pro prima die Aprilis prædicti anni 1744. sumenda erit Epacta 15. quæ huic anno competit, & numerus mensis, nempe 2. cum Aprilis sit secundus a Martio numeratus; Sicque prima dies Aprilis erit 17. Lunæ; Si deinde scire velis ætatem Lunæ pro die decima ejusdem mensis Aprilis, debet addi supradicto anni numero Epactali 15. numer. 2. secundi mensis a Martio, & simul dies 10. ejusdem Aprilis; sicque dies decima Aprilis erit 27. Lunæ; Si autem scire velis ætatem Lunæ pro die 25. dicti Aprilis debet addi dicto currenti numero Epactali 15. num. 2. secundi mensis a Martio, & simul dies 25. dicti Aprilis; sicque cum totalis summa ex diebus 15. Epactæ, duobus secundi mensis, seu Kalendarium, & 25. mensis ascendat ad dies 42. detractis 30. supererunt 12. qui ætatem Lunæ pro tali die 25. ostendunt.

56 Indictio est 15. annorum Solarium revolutio ab 1. usque ad 15. qua revolutione peracta, iterum reditur ad unitatem.
57 Indictionis nomen venit a pensitatione, seu solutione quorumdam tributorum, quorum *Banon*, & modus in Romano Imperio quotannis olim indicebatur. *Cum enim Romani*, inquit S. Eligius *homil.* 3. (apud Bibliothecam PP. tom. 2.) *totius mundi potirentur Dominio, a subjecto sibi orbe tripartito, per tria quinquennia solutionem census indixerunt fieri; & hoc modo, ut aurum uno, argentum altero, æs vero tertio persolveretur quinquennio*. Unde ne horum tributorum solvendorum memoria laberetur, instituerunt Romani, ut nulla conventio scriptis exarata valeret, nisi haberet annum *Indictionis* notatum. Quonam autem tempore *Indictionis* usus inceperit, quamvis certo sciri non possit, probabilius tamen est incæpisse anno Christi 311. die 24. Sept. qua die a Constantino Magno victus fuit Maxentius, & inde Christiana Religio fuit in libertatem asserta; in cujus gloriosi facti, & tanti beneficii memoriam fertur Patres in Concilio Nicæno statuisse, ut deinceps nulla amplius fieret computatio per *Olympiades*, sed per *Indictiones*, ab ipsa die dictæ tam solemnis, & Christianis favorabilis victoriæ incipiendas. Petavius *lib.* 11. *de doctrina temporum c.* 40. *&* 41. Ricciolus *tom.* 2. *Chronologiæ lib.* 4. *cap.* 16. & alii; Et de facto eas incæpisse mense Septembri indicat *l. Si Provincia* 13. *Cod. de annonis & tributis*, *& l. Omnem Canonem* 1. *Cod. de militari veste*, *ac Novella* 128. Indictiones vero nunc, præsertim 58
in Bullis ac aliis Pontificiis Rescriptis incipiunt a Kalendis Januarii.

Olympias autem erat spatium 4. annorum 59
completorum in orbem rediens, quo elapso in Olympia, olim Pisa Elidis, vel Eleæ, ut Pisatidis regionis in Peloponneso primaria urbe, agones, & ludi in honorem Jovis Olympii, Olympici idcirco dicti, maxima totius Græciæ solemnitate, & concursu celebrabantur. Ejusmodi ludus Pisus instituisse dicitur, de quo tamen præter nomen, ut notat Strauchius *in Breviar. Chronolog. lib.* 4. *cap.* 16. hodie parum constat; Pelops Tantali filius in honorem Jovis Olympii eos celebrare jussit, quos intermissos restauravere Atreus, & Hercules Alcmenæ filius; ac demum peculiaribus additis statutis, Iphitus Praxoidæ filius Elidis Rex illos iterum neglectos innovavit, a quo subinde *Iphitei* dicti sunt. Hi vero ludi quinto quoque anno ineunte, idest post quatuor annos completos sub initium æstatis, seu æstivi solstitii, testibus Livio *lib.* 27. Censorino in *lib. de Natali c.* 8. Pindaro *Ode* 3. *stroph.* 2. & aliis celebrabantur, a Luna 11. usque ad 16. inclusive, qua & judicium, & sententia de victoribus ferebatur; Prioribus autem undecim diebus athletæ variis se prælusionibus exercebant. Olympiadibus singulis, peracto judicio, pronunciata sententia, victoribus declaratis, victorum nomina statim per publicos Sacerdotes ei curæ propositos tabu-

tabulis publicis inscribebantur, quibus iisdem etiam alii notabiliores eventus ad singulos singularum Olympiadum annos summatim adnotabantur. Prima Olympias, a qua ceteræ ab Historicis numerantur, seu Olympiadum initium contigit sub prædicto Iphito Rege anno periodi Julianæ 3938. Mundi 3228. ante æram communem Christianorum 776. ut notat eruditissimus Purchos *pars* 2. *Phys. sect.* 2. *c.* 9. §. *Epocha Profana*, & alii plures. Sed satis de his; cum ex dicto Conc. Niceno nulla amplius fiat computatio per Olympiades, sed per Indictiones.

60 Unde pro invenienda cujuslibet anni Indictione, addendus est numerus ternarius anno, cujus quæritur ipsa indictio, & totalis summa dividenda est per 15. & tunc numerus ex divisione relictus ostendet Indictionem quæsitam. Quod si ex divisione nihil supersit, Indictio erit 14. v. g. Anno 1736. addantur tres numeri, seu tres anni, summa totalis erit 1739. quæ cum divisa per 15. relinquat 14., annus 1736. erit 14. Indictionis Pontificiæ; Item anno 1737. addantur tres, summa erit 1740. quæ cum divisa per 15. nihil relinquat, Indictio anni 1737. erit 15. Unde distichum:

Si tribus adjunctis Domini diviseris annos,
Ter tibi per quinos Indictio certa patebit.

61 Cyclus solaris est revolutio 28. annorum qua absoluta, ad eumdem deinceps litterarum dominicalium ordinem regredimur. Non enim *solaris* dicitur quod motum solis aliquem specialem indicet, sed quod ejus beneficio litterarum Dominicalium seriem cognoscamus: Sicque *solaris* est dictus, eo quod dies Dominica, qua *littera Dominicalis* designat, olim dies *solis* nominabatur.

62 Pro inveniendo numero Cycli solaris debent addi 9. anni anno currenti, & totalis summa dividenda est per 28. & tunc numerus ex divisione relictus ostendet annum Cycli solaris quæsitum; Quod si ex divisione nihil superfit, annus Cycli solaris erit 28. V. G. Si anno 1700. addantur 9. erunt 1709. quæ summa totalis divisa per 28. dabit in *quotiente* 61. & supererit 1. Hinc annus 1700. est primus Cycli solaris, eique e regione respondet littera Dominicalis in tabulis; Unde Distichum:

Junge annis Domini ter ternos, perque viginti
Octo seca summam; Cyclus solaris habetur.

63 Ut autem sine tabella littera Dominicalis possit inveniri, dantur sequentes versiculi:

Astra dabit Dominus, gratisque beabit egenos,
Gratia Christicolæ feret aurea dona fideli.

Hæc verba respondent mensibus juxta suum ordinem, nempe *Astra* Januario, *Dabit* Februario, *Dominus* Martio, & sic de reliquis; sola autem prima littera in illis consideratur, & ipsa est Dominicalis affixa primæ diei respectivi mensis. Unde *Astra* ut incipiens per *A.* indicat primæ diei mensis Januarii competere litteram dominicalem *A. Dabit* ut incipiens per *D.* indicat primæ diei Februar. competere litteram Dominicalem *D.* & sic de reliquis. Cognita igitur prima die alicujus mensis, quota nimirum in hebdomada illa sit, clare patebit quænam littera Dominicalis illi anno respondeat. Hinc quia Martius anno 1744. a die Dominica, seu die Domini incipit, secunda illius dies erit *Lunæ*, tertia *Martis*, & sic de reliquis. Unde cum primæ diei Martii competat *D.* secundæ diei *E.* tertiæ *F.* quartæ *G.* quintæ *A.* sextæ *B.* septimæ C. littera Dominicalis ejusdem anni 1744. a Martio incipientis erit *D.* Quia vero annus 1744. est bissextilis, ac proinde duæ litteræ Dominicales illi competunt, si littera *D.* est Dominicalis in Martio, littera *E.* erit Dominicalis in Januario usque ad diem 25. Febr. ubi nimirum fit diei intercalatio; atque adeo littera, quæ ab initio Januarii usque ad Festum S. Matthiæ in diem Dominicam incidebat, deinceps a Festo S. Matthiæ in feriam secundam cadit, & dies Dominica designatur præcedenti littera; eo quod orbis iste litterarum Dominicalium non septem annis, sed quater septem, idest 28. annis expleatur.

Cyclus Lunæ, seu *Aureus numerus* est Cyclus 19. annorum in perpetuum revolubilis, 64
a *Metone* quodam Atheniensi excogitatus, ut Lunaris motus cum Solari ad æqualitatem perduceretur. Cyclus enim est certus annorum numerus excogitatus per antiquos, ut certius de tempore rerum gestarum posteris constaret.
Ut autem prompte sciatur quotus sit Cyclus 65
Lunæ, sive *Numerus Aureus* cujuslibet anni, debet addi annus unus anno currenti, & totalis summa dividi per 19. & si quid residuum fuerit, id numerum Cycli Lunaris, seu *Numeri Aurei* anno currenti debitum indicabit; Si vero nihil remanserit, Cyclus Lunæ, seu *Aureus Numerus* erit 19. V. G. si annus currens sit 1700. & ipsi addatur 1. habebitur 1701. quæ summa totalis si per 19. dividatur invenientur in *quotiente*, seu *exponente* 89. & supererunt

runt 10. qui demonstrat annum 1700. esse Cycli Lunaris, seu *Aurei Numeri* decimum; quod totum indicat sequens Distichum.

Unum addes annis Domini, summamque novenis,
Et denis tribus, Numerus tibi ut Aureus adsit.

66 Appellatur autem communiter hic Lunæ Cyclus *Aureus numerus*, quia tanti hujusmodi Cyclum fecit Antiquitas, ut aureis pingeretur, seu scriberetur characteribus, & signanter Athenienses aureis numeris illum in Foro præfigerent, & ut multi referunt, Alexandrini in tabula argentea aureis litteris descriptum Romanis olim miserint.

67 Non possunt locorum Ordinarii, tam sæculares, quam Regulares addere suis Kalendariis Sanctorum officia, nisi ea dumtaxat, quæ a Breviarii Romani Rubricis, vel a Sac. Rituum Congr. seu Sedis Apostolicæ licentia conceduntur. Neque propria auctoritate, & quovis prætextu possunt mutare Ritum, qui habetur in Kalendario Romano, seu Rubricis Breviarii in altiorem Ritum, neque extendere concessa Officia de loco ad locum. *Sacr. Rit. Congr.* 8. *April.* 1628.

68 Kalendarium Gregorianum pro distributione Festorum, jejuniorum, & hujusmodi ab Italo-Græcis servari præcipitur. Benedict. XIV. t. 1. Const. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 9.

KYRIE ELEISON.

1 Kyrie eleison est vox græca, & significat *Domine miserere*. Et fuit a Græcis translata ad Romanos eodem idiomate ob reverentiam antiquitatis, & Ecclesiæ unitatem inter Græcos, & Latinos, & sicuti eodem idiomate translatæ sunt ab Hebræis hæ voces Hebraicæ: *Amen*, *Alleluja*, *Sabaoth*, *Osanna*, ut ostendatur unam esse Ecclesiam, quæ ex Hebræis, & Græcis primum, deinde ex Latinis coadunata est; Quarti *Commentar. in Rubric. Miss. par.* 1. *t.* 6. *n.* 2. Merati *t.* 1. *par.* 1. *t.* 8. *Rubrica* 2. *n.* 7. Hanc translationem a Græcis 2
ad Romano fuisse factam a S. Silvestro asserunt Rodulphus *propos.* 23. Gavant. apud Merati *l. c.* Quarti *loc. cit.* Hoc tamen incertum videtur, Amalarius enim, Strabo, Micrologus, & alii apud Merati *locis citatis* id tribuunt S. Gregorio Magno. At vero fuisse in usu in tota Italia ante S. Gregorium annis 150. testatur Concilium Vasense II. *cap.* 4. sub Felice IV. celebratum, ut ex Bellarmino, & aliis referunt Gavant. & Merati *loc. cit.*

Ter autem repetitur *Kyrie*, ter *Christe*, & 3
iterum ter *Kyrie* ad confessionem SS. Trinitatis, idest ter ad Patrem, ter ad Filium, ter ad Spiritum Sanctum, sed ad Patrem, & Spiritum Sanctum, sub eadem voce *Kyrie*, quia Pater, & Spiritus Sanctus sunt unius naturæ tantum, idest solius Divinæ. Ad Filium 4
vero sub alia voce nempe *Christe*, quia præter naturam Divinam, habet etiam humanam: Dicitur etiam ter ad quamlibet Personam ad significandum quod omnes Personæ sunt in se invicem; S. Thomas 3. *part. quæst.* 83. *art.* 4. Quarti, Gavant. & Merati *locis citatis*.

Novies in Missa repetitur contra novem ge- 5
nera peccatorum, idest contra Originale, Mortale, Veniale, Cordis, Oris, Operis, Infirmitatis, Ignorantiæ, & Malitiæ. Innocent. III. *lib.* 3. *cap.* 19. Gavant. apud Merati *t.* 1. *part.* 2. *tit.* 16. *n.* 4.

LÆSIO.

Vide verb. *Emptio, & Venditio, art.* 5. ubi late de his.

LAICUS.

1 Laicus est penitus incapax juris spiritualis, seu Ecclesiastici; *cap. Massana* 56. *de elect.* *cap. Causam quæ* 7. *de præscriptionibus*, cum similibus. Rota *part.* 4. *recent. decis.* 483. *num.* 16. & communissima Doctorum. Unde Lai- 2
cus spiritualia, & Ecclesiastica negotia tractare non debet, textu expresso *in cap. Decernimus*, 2. *de Judiciis*, ibi: *Decernimus, ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant*, & concordant *cap. Bene quidem* 1. *dist.* 96. *cap. Quæ in Ecclesiarum* 7. *cap. Ecclesiæ S. Mariæ*

3 *riæ* 10. *de Constitutionibus*, & *tit. cap. Massa-*
na, & *cap. Causam quæ*, *cum similibus*. Sic-
que Laicus nullam habet potestatem in perso-
nas, & res Ecclesiasticas, quia Laicis, quam-
vis Religiosis, disponendi de Ecclesiis, rebus
& personis Ecclesiasticis, nulla est attributa
potestas, quos obsequendi manet necessitas,
non auctoritas imperandi; *cap. Bene quidem*
1. *dist.* 96. *cap. Ecclesia S. Mariæ* 10. *de Con-*
stitutionibus, ubi expresse dicitur: *Nos atten-*
dentes, quod laicis etiam Religiosis super Eccle-
siis, & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa
facultas, quos obsequendi manet necessitas non
auctoritas imperandi, & *cap. Cum Laicis* 12.
de rebus Ecclesiæ alienand. vel non, ibi: *Cum*
Laicis quamvis Religiosis disponendi de re-
bus Ecclesiæ nulla sit attributa potestas, quos
obsequendi manet necessitas, non auctoritas im-
perandi.

4 Laici caussas spirituales beneficiales, vel de-
cimales ad se avocantes, vel eorum cursum
impedientes, vel qui partes adstringunt ad re-
vocandum citationes, inhibitiones, aut alia
acta in caussis præfatis, etiamsi id facientes
sint Superiores, Cancellarii, Consiliarii, &
Ministri cujuscumque Principis, incurrunt Ex-
communicationem Bullæ Cœnæ, ibi §. 14.
5 Item similem Excommunicationem Bullæ Cœ-
næ incurrunt Laici, qui, personas Ecclesiasti-
cas, Collegia, seu Capitula trahunt ad suum
Forum, sive directe, sive indirecte, vel quo-
modocumque Juri Ecclesiastico præjudicant,
6 ibi §. 15. Item eamdem Excommunicationem
incurrunt Laici, qui impediunt Episcopos,
vel alios Prælatos Ecclesiasticos, ne suo Jure
utantur in Ecclesiasticis, capiendo, vel perse-
quendo agentes eorum, consanguineos, affi-
7 nes, vel Procuratores, ibi §. 16. Item eam-
dem excommunicationem incurrunt Laici usur-
pantes Jura, fructus, & alia hujusmodi Sedis
Apostolicæ, vel aliarum Ecclesiarum, vel qui
ea sequestrant absque licentia superioris com-
8 petentis, ibi §. 17. Item eamdem Excom-
municationem incurrunt Laici imponentes De-
cimas, taleas, collectas, vel alia onera Ec-
clesiasticis, vel eorum bonis absque licentia
Papæ; vel qui sic imposita exigunt; aut reci-
piunt. Sic etiam, qui directe, vel indirecte
ea exequi faciunt, vel procurant, aut dant
auxilium, favorem, vel consilium, cujuscum-
que gradus, aut dignitatis sint, ibi §. 18.
9 Item eamdem Excommunicationem incurrunt
Laici caussas criminales Ecclesiasticorum judi-
cantes, tractantes &c. ut Judices, Notarii,
Scribæ, Executores processando, banniendo,
capiendo, vel contra eos sententiando sine li-
centia Papæ.

Laici omnes etiam Principes, & Reges in 10
spiritualibus caussis sunt subditi Judicio Eccle-
siastico; *cap. Quis dubitet* 9. & *cap. Si impe-*
rator 11. *dist.* 96. *cap. Novit ille* 13. *de Judi-*
ciis; *cap. Unam Sanctam*, *de Majorit.* & *obe-*
dient. inter Extravagantes communes. Laici usur- 11
pantes res Ecclesiæ, coram Episcopis conve-
niuntur, & ad satisfactionem compelluntur;
cap. Conquestus 16. *de Foro competent. c. Sicut*
2. *de privilegiis*. Laici pro re Ecclesiæ conve- 12
niri possunt coram Judice Ecclesiastico; *cap.*
Si Clericus 5. *de Foro competent.* Laici pro ju- 13
ramentorum observantia conveniri debent co-
ram Judice Ecclesiastico; *cap. final. de Foro*
compet. in 6. Laici in mere temporalibus, & 14
profanis non ligantur Constitutionibus Canoni-
cis, nisi in terris Ecclesiæ *cap. Quoniam* 8.
dist. 10. *cap. Si duobus* 7. *de appellationibus* §.
denique.

Laicis personis de Mysteriis Fidei publice, 15
vel privatim disputare prohibitum est sub pœ-
na excommunicationis ferendæ. Vid. verb. *Fi-*
des num. 36. Hæc prohibitio non solum com- 16
prehendit disputationem Fidei dubitativam,
sed etiam disputationem Fidei confirmativam.
Vid. *ibidem num.* 37. Talis prohibitio com- 17
prehendit omnes Laicos nedum indoctos, sed
etiam doctos. Vid. *ibid. num.* 38. Possunt ta- 18
men Laici docti de Fide disputare in casu ne-
cessitatis, aut evidentis utilitatis. Vid. *ibid.*
num. 39. Possunt etiam Laici docti disputare 19
de Fide disputatione materiali, hoc est ficta.
Vid. *ibidem num.* 40. Non autem disputatio- 20
ne formali, hoc est vera, nisi in casu neces-
sitatis, aut evidentis utilitatis. *Id. ibidem*
num. 41.

Laici non possunt prædicare. *Concil. Cartha-* 21
gin. VI. cap. 68. *cap. Cum ex injuncto* 12. *de*
Hæreticis. Immo Laici prædicantes subjacent
excommunicationi, & nisi quam citius resipue-
rint, alia competenti pœna sunt plectendi,
textu expresso *in cap. Excommunicatus* 13. *de*
Hæreticis §. *quia vero*, ibi: *Quia vero nonnulli*
sub specie pietatis virtutem ejus (juxta quod
Apostolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vin-
dicant prædicandi, (cum idem Apostolus dicat:
quomodo prædicabunt, nisi mittantur?) omnes
qui prohibiti, vel non missi præter auctoritatem
ab Apostolica Sede, vel Catholico Episcopo loci
susceptam, publice, vel privatim prædicationis
officium usurpare præsumpserint, excommunicatio-
nis vinculo innodentur, & nisi quam citius resi-
puerint, alia competenti pœna plectantur. Laici 22
præ-

præsentibus Clericis, nisi ipsis rogantibus, docere non possunt. *Conc. Carthagin. IV. cap. 66. cap. Mulier 29. dist. 23.* ibi: *Laicus autem præsentibus Clericis*, (*nisi ipsis rogantibus*, *docere non audeat*.

23 Laicus qui post commissum delictum sine ulla fraude factus est Clericus, gaudet privilegio Fori tam quoad personam, quam quoad bona, quia privilegium superveniens universaliter eximit: *cap. Frater noster*, *& ibi Glossa in verb. aliquid caus. 16. q. 1. cap. Cum Capella de privilegiis*, & liberat ab obligatione qua quis antea tenebatur; *cap. Ex antiquis*, *cap. Fraternitatem*, *& cap. Si servus*, *dist. 54. l. penult. §. Si post*, *& l. Spadonem*, *§. Scire*, *ff. de excusat. tutor. l. Is cui*, *ff. de alim. & cibar. legat.* & sic expresse decisum fuisse a Sac. Congr. Conc. refert Fagnan. *in cap. Magnus 1. de obligat. ad ratiocinia num. 64. vid.* verb.
24 *Clericus art. 2. num. 23.* Si vero post commissum delictum in fraudem Clericatum assumpsit, gaudet adhuc privilegio Fori quoad per-
25 sonam. Vid. *ibidem num. 24.* At non gaudet privilegio Fori quoad bona, si Judex Laicus post commissum delictum ante illius promotionem prævenit in causa. Vid. *ibidem num. 25.*
26 Judex tamen sæcularis præveniens non potest in bonis talis Clerici procedere, nisi postquam Judex Ecclesiasticus pronunciaverit eum fraudem Curiæ sæcularis promotum fuisse. *Vid. ibid. n. 26.*

27 Laicus, qui dum detineretur in Carcere Curiæ sæcularis factus est Clericus, vel professus, potest a Judice Laico distringi, & puniri etiam in persona: In tali enim casu præventa est causa, & persona. Tum quia Ordo, & Professio non invenit illum liberum. Tum etiam quia ex contrario nimium eluderetur Justitia; Jo. Andr. *in c. Magnus 1. de obligatis ad ratiocinia n. 19.* Butrius *ibid. n. 9.* Card. *ibid. n. 9. q. tol. 4. vers. Quæ dicta sunt de personali distinctione*, Ancharan. *ibid. n. 2. in fine*, Fagnan. *ibid. n. 52. & 85.* ubi ex aliis dicit esse communem, quia sicut assumptio Clericatus in fraudem non eximit bona Clerici a jurisdictione Judicis Laici, quando causa est præventa, ita nec eximit personam, quando est præventa persona; utroque enim casu Jus Divinum sive Ecclesiasticum declaratur ab Ecclesia ad eam speciem non pertinere ut expresse di-
28 cit Fagnan. *cit. n. 85. in fine*. Laicus inquisitus, & carceratus in Curia sæculari, & postea dimissus sub fidejussione de se repræsentando, si interim fuerit factus Clericus, potest pro caussa illa a Judice Laico ad carceres revocari, & puniri etiam pœna corporis afflictiva. Talis enim a carceribus dimissus sub fidejussione de se repræsentando censetur adhuc carceratus, & in vinculis detentus; & sic cum in tali casu præventa sit a Judice Laico caussa, & persona, & Ordo non invenerit ipsum liberum, remaneret adhuc ipse sub Judicis Laici jurisdictione, seu potestate. Sic ex variis aliis tenet Fagnan. *loc. cit. a n. 74. ad 87.* ubi refert sic in simili fuisse declaratum a Sacra Congregatione Concilii.

Laicus in exilium pulsus a Judice Sæculari 29 cum hoc, ut si exilium non servaret, incideret in pœnam triremium, si postea ordinatus exilium non servaverit, & propterea ab eodem Judice in carcerem coniectus fuerit, si revera ante transgressionem exilii promotus fuerit, est remittendus ad Judicem Ecclesiasticum. Fagnan. *in cit. cap. Magnus num. 91.* ubi refertur sic declarasse *Sacr. Congr. Concil. die 14. Novembr. 1609.* Alia ad rem, vid. d. verb. *Clericus art. 2. a num. 27. & verb. Habitus a n. 56.*

Laici non possunt offerre oblationes in Al- 30
taribus, *c. Sanctorum 14. caus. 10. q. 1.* Laici 31
non possunt sacrificare, nec absolvere, aut ligare, *lib. 2. Constit. Apostolicatum cap. 10.* Leo X. Constitut. 40. incip. *Exurge*, Concil. Trid. *sess. 7. Canon. 10. & sess. 14. cap. 5. & Canon. 10. ejusdem sess. 14.* Unde Laicus, seu etiam 32
Clericus non Sacerdos audens celebrare, & Sacramentaliter absolvere, fit suspectus de hæresi, & est cogendus ab Inquisitoribus abjurare de vehementi, & licet esset minor 25. annorum, dummodo compleverit vigesimum annum, est degradandus, & brachio sæculari tradendus, & ultimo supplicio afficiendus ex Clemente VIII. Constitut. incip. *Et si alias*, & Urbano VIII. Constit. 79. incip. *Apostolatus officium*. Et si Laicus, vel Clericus non Sa- 33
cerdos attentaret absolvere, nulla esset absolutio, non obstante errore communi. Vid. *verb. Confessarius art. n. 37.*

Laici neque possunt exercere ministerium 34
Ordinum minorum. *Concil. Colonien. I. par. 3. cap. 31. Concil. Trident. sess. 23. de reformat. cap. 17.* Laici non possunt regulariter inservi- 35
re Ministris in altari. *Concil. Coloniens. II. par. 3. cap. 31.* Laici sub specie panis tantum 36
possunt communicare. *Conc. Constantiense sess. 13. c. 1. Conc. Trid. sess. 21. c. 1. Canon. 1. & 2. ejusdem sess. 21.* Laici non a se, sed a Sa- 37
cerdotibus debent Eucharistiam accipere, *arg. cap. Tribus gradibus 22. & cap. Pervenit 29. dist. 2. de consecr.* Barbosa *in Concil. Trident. sess. 21.*

sess. 21. *c.* 1. *n.* 3. *Communis*, & praxis univers. nisi essent in articulo mortis, & deficeret Sacerdos, vel Diaconus, cum in casu talis extremæ necessitatis præceptum humanum cederet præcepto Divino sumendi pro tunc Viaticum. Sic plurimi cum La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 48. 482.

38 Laici eligere non possunt ad dignitates, & Prælaturas Ecclesiasticas; *cap. Nullus* 1. *cap. Non est* 6. *c. Non licet* 8. & *c. Nosse* 12. *d.* 63. *cap. Contigit* 8. *de Arbitris*, *c. Decernimus* 2. *de Judiciis*, *cap. Sacrosancta* 51. & *c. Massa-*
39 *na* 56. *de election. cum similibus*. Et electio Episcopi per Laicos etiam cum Canonicis facta, est nulla, non obstante contraria consuetudine, quæ potius dicenda est corruptela, textu expresso *in cit. capite Massana* 56. *de election.*
40 & ibi Doctores communiter. Laici non eligi possunt ad dictas dignitates, & Prælaturas Ecclesiasticas; qui enim necdum sunt Tonsurati, sunt inhabiles ad quodlibet Beneficium, itaut nec sufficiat post illud jam acquisitum tonsurari; *arg. c. Ex litteris* 6. *de transactionibus*, & notat Glossa final., & Abbas *ibid. n.* 3. & tenet Rota *part.* 18. *recent. tom.* 1. *dec.* 40. *n.* 4.
41 Nisi tamen Papa dispensaverit cum Laico, ut possit eligi, & postea quamprimum tonsurari, prout aliquoties contigisse cum Magnorum Principum Filiis, præsertim in Germania refert
42 Sanig *cap.* 2. *n.* 2. *de election.* Aut nisi ejusmodi electio fiat ex speciali instinctu Spiritus Sancti, prout S. Nicolaus, S. Severus, & S. Ambrosius ex Laicis fuerunt electi in Episcopos, ut habetur *in cap. Statuimus* §. 8. *Econtra*
43 *dist.* 61. Unde Laici, ut vides, sunt incapaces Beneficii Ecclesiastici; *arg. cit. cap. Ex litteris* 6. *de transactionibus*; sunt enim Laici incapaces omnis Juris Ecclesiastici; *cap. Cum adeo* 17. *de Rescriptis*, *cap. Causam* 6. *de Præscriptionib. cap. Contigit* 8. *de Arbitris*, *cap. Decernimus* 2. *de Judiciis*, *cap. In Ecclesia* 2. *de In-*
44 *stitutionibus* cum similibus. Possunt tamen Laici præsentari ad Beneficia a Patronis coram Ordinario, sub conditione, quod clericentur intra tempus statutum ad præsentandum, ut di-
45 ctum est verb. *Juspatronatus art.* 4. *n.* 71. Laici non possunt habere pensiones Ecclesiasticas. S. Pius V. *Constitut.* 74. incipient. *Sacrosanctum*.
46 Laici etiam Patroni non possunt conferre clericis Beneficia, aliasque Ecclesias, sed possunt ad ea præsentare si habent Jus; Et si concedunt sine licentia Episcopi, nulla est concessio; *cap. Cum Laici* 10. *de Jurepatronatus*, *Conc. Lateranen. III. in append. titul. de Jurepatron.*
c. 3. Laici non possunt alicui domui Religiosæ 47
concedere Juspatronatus, sine licentia Episcopi; *cap. Cura pastoralis* 11. *de Jurepatr. Concil. Lateranen. III. eod. tit. cap.* 6. Laici non pos- 48
sunt spoliare de Ecclesiis, seu Beneficiis Clericos delinquentes. *Concil. Constantiens. contra art.* 16. *Wicleff. cap. Relatum* 21. *de Jurepatr.* §. *Ad hoc*. Laici, qui Clericos instituunt, 49
& destituunt in ecclesiis etiam Patronatis subjacent Excommunicationi *cap. Præterea* 4. *de Jurepatronatus*.

Laici non possunt facere judicia in Ecclesiis. 50
Conc. Arelatens. IV. cap. 22. *cap. Ut in domibus*
1. *de immunit. Eccles.* Immo Laici nec possunt 51
facere sua concilia in Ecclesiis, & Domibus earum: *in cit. cap. Ut in domibus Ecclesiarum* 1. *de immunit. Eccles.* Laici non possunt frequen- 52
tare Monasteria Monialium, alias excommunicationi subduntur, textu expresso *in cap. Monasteria* 8. *de vita & honestate clericorum*. Lai- 53
ci non possunt tangere sacras Reliquias, neque Vasa sacra, & neque illa abluere. *Concil. Coloniens. II. p.* 3. *cap.* 31. Laici induentes se 54
vestibus sacris sunt puniendi, & condemnatur mos in aulis Principum induendi Laicos habitu Episcopali joci gratia. *Concil. Constantinopolitan. IV. cap.* 16. ibi: *Colligere licet solemne fuisse in aulis Principum, statis quibusdam diebus componere aliquem Laicum insignibus Episcopalibus, qui & Tonsura, & ceteris ornamentis personatum Episcopum ageret. & crasse etiam ridiculum Patriarcham, quo se oblectarent. Quæ omnia, ut in dedecus Ecclesiæ accersita prohibentur sub gravibus censuris*. Laici non possunt 55
indui superpelliceis. *Concil. Coloniens. II. p.* 3. *cap.* 31.

Laici nequeunt habere Cryptas, & aditus 56
subterraneos, per quos e suis domibus ad Ecclesias, & loca immunia transeant; & ubi adsint, injungitur Episcopo, ut eos claudere faciat. *Sac. Congregat. Immunitatis in Aquilana* 9. *Martii* 1633. *lib.* 2. *decret. Pauluc. pag.* 115.
Vide verb. *Ecclesia art.* 6. *n.* 1. Laici, dum 57
Divina celebrantur, non debent inter Canonicos, & alios Ecclesiæ Præbendatos in Choro stare, vel sedere; *cap. Sacerdotum* 29. *dist.* 2. *de consecrat. c. Ut Laici* 1. *de vita*, & *honestat. Clericorum*; & sic expresse decrevit *Sacra Congregatio Rit. in Compostellana* 4. *Februar.* 1600.
Laicorum loca in Ecclesia distincta, & sepa- 58
rata esse debent a locis Canonicorum, & Ministrorum in divinis inservientium. *Sacra Congregat. Rit. in Elboren.* 8. *Jan.* 1609. Laici 59
non debent occupare stalla, seu loca Dignitatum, Canonicorum, & Præbendarum in Cho-

Choro, vel Presbyterio; etiamsi sint illustres, & de Magistratu. *Sacra Congreg. Rit. in Compostellana* 21. *Februar.* 1604. *& Granatens.* 24. *Octob.* 1609.

60 Laici non possunt retinere sedilia in Presby-
terio. Nec possunt retinere Baldachinum in Ec-
clesia: Nec eis est deferendum Evangelium ad
osculandum. Vid. verb. *Ecclesia art.* 5. *n.* 29.
& 30. ubi afferuntur ad hoc Decreta Genera-
61 lia. Hinc Sacra Rit. Congregat. mandavit
aptandum esse locum Magistratui extra Presby-
terium juxta designationem porrectam a Magi-
stro Cæremoniarum, non obstante, quod Ma-
gistratus reperiretur in possessione, & allega-
ret alterius loci congrui deficientiam. *Vide ibi-*
62 *dem num.* 31. Magistratus Laicus non potest in
Ecclesia habere retentionem sive usum Tape-
ti, aut Stratus. *Vide ibidem a n.* 32. *ad* 36.
63 ubi afferuntur varia decreta ad rem. Laici ex-
ceptis Personis Regalibus nequeunt sibi facere
deferri strata ad Ecclesias, *Vide ibidem n.* 28.
ubi affertur Decretum id prohibens sub gravi-
bus pœnis.
64 Laici an, & quomodo possint ponere, &
retinere sedilia, seu scamna propria in Eccle-
65 sia. Vide *ibid. a n.* 7. *ad* 27. Laici non sunt
invitandi ad Synodum, nec locum prætendere
possunt. *Sacra Congr. Concil. in Liciensi Syno-*
di 10. *Januar. &* 10. *Aprilis* 1688. *in respon-*
sione ad primum, & Sacra Congregat. Rit. in
66 *Urbinaten.* 23. *Januarii* 1700. *in responsione ad*
67 *septimum.* Laici non possunt esse Vicarii Epis-
copi. *Concil. Hispalens. II. cap.* 9. Laici non
possunt esse socii Visitatoris in ingressu Clau-
suræ Monialium. Sic expresse statuit Grego-
rius XIII. *Constit. incipient. Dubiis*, ubi impo-
nit gravissimas pœnas contra Visitatores trans-
gressores, & pluries declaravit *Sacra Congreg.*
Episcop. & Regul. & signanter *in Tarvisina*
20. *Novembr.* 1601. etiamsi essent Officiales,
seu Santesii ejusdem Monasterii, ut in *Genuen-*
si 16. *Januarii* 1607. *in Registro fol.* 2. *&* 3.
& in Lucana 22. *Januar.* 1610. *in Registro*
fol. 15.
68 Laici Magistratus jus non habent indicendi
publicas preces. Bened. XIV. tom. 1. Constit.
82. incip. *Quemadmodum* §. 3. & 6.

Additiones ex aliena manu.

69 Reticendum hic haud est, quod in Concilio Romano *tit.* 28. *de Immun. cap.* 4. *Alias* habetur: *Generali Sanctæ Sedis decreto in Ecclesiis etiam Regularibus intra Presbyteriorum & Altarium septa, dum Missæ ibi celebrantur, aliave divina Officia persolvuntur, sæcularium Personarum cujuscumque conditionis, & sexus assistentiam prohibitam fuisse non ignoratur. Verumtamen quum ad hoc laici quidam in vetita temeritate nitantur, & ibidem stare, aut scamna habere, vel genuflexoria sibi arrogare præsumant, id iterum juxta sacrorum Canonum, ejusdemque Apostolicæ Sedis mentem, sub Ecclesiarum Regularium etiam, & quomodocumque exemptarum interdicti pœna ipso facto incurrenda, & Romano Pontifici reservata inhibemus, mandantes, ut si quæ sint pro Laicis sacra intra loca prædicta sedes, scamna, & genuflexoria, illinc auferantur, & removeantur omnino.*

LARGITIO MUNERUM. Vide verb. *Regulares*, verb. *Xenia*, & verb. *Pœna artic.* 4. *n.* 147.

LATRONES CRUCI CUM CHRISTO AFFIXI.

Latrones crucifixi cum Christo, quinam fuerint? Hi latrones fortasse fuerunt ex iis, 1
qui tunc temporis Judæam infestabant, nec alium sibi regem esse quam Deum asserebant, & Romano imperio propterea se non esse subjectos jactitabant. Circa autem eorum nomina satis variant Auctores. In collectaneis enim quæ Bedæ falso adscribuntur, Latro bonus *Matta*, & latro malum *Joca* nominatur. In historia Xaveriana *pag.* 480. unus dicitur *Vicimus*, & alter *Justinus*. In Evangelio apocrypho Infantiæ Christi *cap.* 23. nuncupatur unus *Titus*, & alter *Dumachus*, & in Evangelio Pseudo-Nicodemi *cap.* 9. Latro probus appellatur *Dimas*, & improbus *Gestas*: quod etiam tradidit Goffridus Vindocinensis *in fine sermonis decimi*. Sic expresse Card. Lambert. postea Benedictus XIV. de *Canonizat. lib.* 4. *cap.* 12. *num.* 10. ubi insuper tradit, quod bonus latro cultum obtinet in utraque Ecclesia, Occidentali videlicet, & Orientali. Ad diem 25. Martii mentio ejus fit in Martyrologio Romano: Hierosolymis commemoratio Sancti Latronis, qui in Cruce Christum confessus ab eo meruit audire: *Hodie mecum eris in Paradiso*, subditque Card. Baronius *in Notis*, *Dimam hunc plerique appellant, sed quoniam id ab Apocryphis proditur, ea de caussa hic nomen proprium prætermissum videtur. Reperiuntur autem Sancti Di-*

ma Latronis nomini nonnulla sacella dicata, & memoriæ erecta eodem titulo.

2 Sub nomine tamen Sancti Latronis solummodo, reticito proprio nomine, in Religione Beatæ Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum ex concessione Sixti V. recitatur Officium proprium de Confessore non Pontifice cum Oratione, & Responsoriis propriis, & primis Lectionibus desumptis ex Scriptura, secundis ex sermone Sancti Joannis Chrysostomi, & tertiis ex sermone 49. Sancti Ambrosii; in quo fit sermo de Sancto Latrone. Cum autem a Congregatione Patrum Piorum Operariorum fuerit supplicata extensio dicti Officii, ex quo sanctum hunc bonum latronem in specialem Patronum, & Advocatum suum elegerit, propter expertas plurimas peccatorum conversiones ejus intercessione in suis sacris Missionibus factas; & orta difficultate, an de Confessore, aut de Martyre ejus Officium recitari deberet, omnibus perpensis *Sacrorum Rituum Congregatio die* 25. *Septembris* 1724. adhærendo opinioni asserentium, hoc officium recitandum de Confessore, & non de Martyre, indulsit dictæ Congregationi Piorum Operariorum, ut illud possent recitare de Confessore non Pontifice sub nomine Sancti Boni Latronis, prout cultum obtinet in Religione B. Marie de Mercede. Sic apud laudatum Lambertin. Benedict. XIV. *loc.* proxime *cit.* ubi multa tradit ad rem.

3 Quoad nomina Latronum fere consimiliter, ut supra, tradit Eruditissimus Calmet in Dictionario verb. *Latro*, ubi de ipsis sic insuper refert; Pseudo-Evangelium Infantiæ Salvatoris (vetustissimum quidem opus) refert, fugientem cum puero Jesu Virginem, & Sanctum Josephum in Ægyptum, incidisse in turmam latronum resolutam in somnum, duobus tantummodo vigilantibus, e quibus alter in necem peregrinorum sese accingebat sed a socio prohibitus est. Tunc puer Jesus ore fatidico prænunciavit: ambos illos latrones agendos esse secum in Crucem, alterum autem ex illis recipiendum in Paradisum, depellendum alterum ad Inferos. Hæc ille ad litteram.

4 An autem ambo hi Latrones bonus, & malus blasphemaverint in Cruce Christum, aut solus malus, videntur non convenire inter se Evangelistæ, Matthæus enim *cap.* 27. & Marcus *cap.* 15. narrant, Christum ab utroque latrone fuisse maledictum, *idipsum autem, & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei; qui cum eo crucifixi erant, conviciabantur ei.* Lucas autem *cap.* 23. asserit, solum malum latronem blasphemasse eum, & fuisse reprehensum a bono, qui postea Christum rogavit ut cum ad suum pervenisset regnum, memor esset sui: *Unus autem ex his, qui pendebant latronibus, blasphemabat eum dicens: si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos. Respondens autem alter increpabat eum dicens; Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es. Et nos quidem juste, nam digna factis recipimus, hic vero nihil mali gessit; & dicebat ad Jesum: Domine memento mei, dum veneris in Regnum tuum, & dixit illi Jesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso.* Ast S. Hieronymus in *cap.* 27. *Matth.* ostendit, quod nihil inter se discrepaverint Evangelistæ, dicens, quod in principio uterque quidem latro convicia, & maledicta in Christum conjecerit, sed postea bonus latro, ut vidit solem obscurari, tremefieri terram, & saxa disrumpi, resipuerit, ibi: *Non quod discrepent Evangelistæ, sed quod primum uterque blasphemaverit, dehinc, sole fugiente, terra commota, saxisque disruptis, & ingruentibus tenebris, unus crediderit in Jesum, & priorem negationem sequenti confessione emendaverit.* Sanctus autem Augustinus *lib.* 3. *de consensu Evangelistarum* alio modo eos conciliat. Dicit enim, quod Matthæus, & Marcus adhibuerit modum loquendi in Sacra Scriptura satis frequentem, ubi sæpe pluralis pro singulari numero ponitur, ut patet in epistola ab Hebræos: *Clauserunt ora leonum*, & tamen de solo Daniele ibi est sermo: *Secti sunt*. & tamen refertur ad solum Isaiam; & psal. 2. *Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum*, quæ de Herode, qui erat Rex, & de Pilato, qui erat Princeps, intelliguntur; ut patet ex Act. Apostolorum *cap.* 4. *n.* 6. & hæc S. Augustini opinio communius sequitur a Sacris interpretibus, ut testatur Scriptor Synopsis Critic. Sacr. in Matt. *cap.* 27. *pag.* 677. ibi: *Pluralem numerum usurpari, ubi unus e multis, sed indefinite indicantur, veteres, novique interpretes monuerunt.* Sicque tenet peritissimus Card. Lambertin. Benedictus XIV. *de festis D. N. Jesu Christi part.* 1. *n.* 286. expresse dicens: *Atque etiam multo verosimilius est de uno tantum latrones Evangelistas loqui, nam qui bonus potuisset latro alterum quod blasphemaret, increpare, si ipse etiam paullo ante blasphemasset?* Ita etiam Corn. a Lapide in Lucam *c.* 23. *vers.* 42.

Quo sensu intelligenda sint illa verba *Hodie mecum eris in Paradiso*, variant Sacri In- 5
terpretes. Sanctus enim Justinus Martyr *quæst.* 75. 76. & 85. ad Orthodoxos dicit, quod pro tali

tali Paradiso intelligendus sit ille terrestris, e quo pulsus est Adam; sed hæc opinio cum petitione latronis non convenit, cum ille non terrestrem Paradisum, sed cœlestem postulaverit. Verius tamen Sanctus Augustinus *epistol.* 187. *alias* 37. ad Dardanum tradit, verba illa *Hodie mecum eris in Paradiso* non de Paradiso interpretanda esse, quia illa eadem die non erat Christus venturus in Paradisum, ibi: *Non ex his verbis in Cœlo existimandus est esse Paradisus, neque enim ipso die in Cœlo futurus erat homo Christus Jesus, sed ita esse intelligenda, ut Paradisus esset in Inferno, quo anima Christi illa die futurum erat ut descenderet. Restat igitur, ut, si secundum hominem dictum est; Hodie mecum eris in Paradiso, in Inferno intelligatur esse Paradisus, ubi erat ea die futurus secundum humanam animam Christus.* Cui consonat S. Thomas 3. *part. quæst.* 52. *artic.* 4. *ad tertium* dicens: *Illud Verbum Domini est intelligendum non de Paradiso terrestri corporeo, sed de Paradiso Spirituali, in quo esse dicuntur quicumque divina gloria perfruuntur. Unde Latro loco quidem cum Christo ad Infernum descendit, ut cum Christo esset, quia dictum est ei: mecum eris in Paradiso; sed præmio in Paradiso fuit, quia ibi divinitate Christi fruebatur, sicut & alii Sancti.* Tirinus *in cap.* 23. *Luc. n.* 43. sic expresse habet: *Hodie mecum eris in Paradiso*, non terrestri Adami, non etiam cœlesti, vel in Cœlo Empyreo, sed generaliter in loco voluptatis, puta in consortio tot myriadum Sanctorum Patrum, & in clara visione Dei, quæ intuitu mortis Christi, statim atque expiravit, concessa est omnibus in limbo. Et Maldonatus *in cap.* 27. *Matth. num.* 44. relatis variis ad id interpretationibus, concludit, Paradisi nomine intelligendum esse Abrahæ sinum, ubi animæ sanctorum ante Ascensionem Christi in Cœlum, morabantur. Illuc enim illa eadem die Christus descendit, & illuc latronis animam secum conduxit; quod & probat Sapientissimus Lamy Harmon. Evangel. *lib.* 5. *c.* 35. Christi verba sic explicans: Non modo tui memor ero, cum Regnum meum suam plenitudinem consequetur, sed hodie magna tibi afferam solatia, & ad illam te sedem mecum adducam, ubi tranquille degunt animæ Abraham, Isaac, & Jacob. Ita apud numquam satis laudat. Card. Lambertin. Benedict. XIV. *loc. cit. num.* 289. Et egregie Cornel. a Lapide in *Luc. cap.* 22. *vers.* 43. ibi: *Certum enim est, Christum cum latrone die illo, quo obiit, non ascendisse in Cœlum, sed descendisse ad limbum Patrum.* Unde S. Augustinus *lib.* 12. *de Genesi ad litt. cap.* 34. & Maldonat. per Paradisum hic accipiunt sinum Abrahæ; Ibique eis visionem divinitatis suæ impertivisse; itaque eos beasse, quare tunc Christus rerum sortes mutavit, fecit enim, ut limbus esset Paradisus, ut inferi essent superi, & Infernus esset Cœlum, ubi enim est Christus, ibi est Paradisus, ubi est visio Dei, & beatitudo, ibi est Cœlum. Et cum aliis concordat etiam Hugo Card. in Lucam *cap.* 25.

LAUDEMIUM. Vide verb. *Emphyteusis art.* 3. *a n.* 16. *usque ad fin.*

LAXA PROPOSITIO. Vide verb. *Propositiones damnatæ n.* 40.

LECTORATUS. Vide verb. *Ordo*, *art.* 1. *n.* 31. *& seqq.*

LEGATARIUS, LEGATUM.

---

1 Legatarius est, & dicitur ille, cui ab herede est præstandum Legatum, seu res ei a defuncto legata, seu relicta. *Sic in re communis Doctorum.* Legatarius, & heres quis esse non potest; Rota *part.* 5. *recent. tom.* 2. *dec.* 421. *num.* 30. *p.* 13. *decis.* 209. *num.* 2. Card. de Luca *de Fideicommiss. disc.* 211. *nu.* 2. *& de Legatis discurs.* 58. *num.* 12. *disc.* 63. *nu.* 6. *disc.* 64. *num.* 3. & alii passim. Immo cessat Legatum eo ipso, quod Legatarius efficitur heres universalis. Card. de Luca *de Fideicommiss. disc.* 211. *num.* 2. *& de Legatis disc.* 64. *per totum.* Hoc tamen est intelligendum durante titulo hereditario; secus isto cessato per restitutionem. Card. de Luca *de Fideicomm. disc.* 131. *sub num.* 12. *& de Legatis disc.* 564. *sub num.* 2. Et hoc quoque est intelligendum quando unicus est heres purus, & irrevocabilis, qui a se ipso Legatum obtinere debeat, cum tunc intret ratio incompatibilitatis ob concursum passionis in eodem subjecto, incompatibile est enim, quod idem sit heres & Legatarius, ac debitor & creditor: Secus autem quando habet coheredes unum, vel plures, a quibus potest assequi Legatum citra dictam incompatibilitatem, ut aliis relatis firmatur apud Burat. *dec.* 643. *num.* 2. *& sequent. & decis.* 421. *n.* 31. *part.* 5. *tom.* 2. *& dec.* 229. *n.* 26. *&* 27. *p.* 10. *recent.* Sic expresse Card. de Lu-

6 ea *de Legatis disc.* 64. *n.* 3. Legatarius carnaliter cognoscens uxorem Testatoris post ejus mortem, indignus est Legato, & sic applicatur Fisco, quia si vivo defuncto hoc fecisset, ipsum ad iracundiam provocasset, nec ei tamquam indigno Legatum reliquisset, adeoque &c. Glossa *in L. Sororem in fin. Cod. de his quibus ut indign.* Fagnan. *in cap. Ut nobis* 28. *de sentent. excommunic. num.* 18. & alii.

7 Legatum dupliciter sumi potest, scilicet vel pro actu, aut dispositione, qua res aliqua legatur; vel pro re ipsa, quæ legatur. *Commu-*
8 *nis*. Legatum primo modo sumptum est donatio quædam a Defuncto relicta, & ab here-
9 de præstanda; §. 1. *Instit. de Legat.* Legatum secundo modo sumptum est res aliqua particularis verbis ad Legatarium directis a defuncto relicta, & ab herede præstanda; *Est in re commun.*

10 Legatum aliud est profanum, quia est ad profanos usus relictum; & aliud pium, quia est relictum ad pios usus, & animæ suffragium, ut ad legendas Missas, ad celebranda Officia, ad subveniendos pauperes, & hujusmodi.

11 Legatum aliud est purum, aliud conditionatum, aliud in diem, aliud sub modo, aliud sub causa, aliud sub Demonstratione. *Commu-*
12 *nis*. Legatum *purum* est illud, quod fit simpliciter absque ullo adjecto tempore, conditione, vel modo; §. *Omnis* 2. *Institut. de verbor.*
13 *oblig.* Legatum *conditionatum* est illud, quod fit, & relinquitur præstandum solum sub certa conditione de præterito, præsenti, vel futuro; Unde sub conditione de præterito fit, quando Testator dicit: lego Petro mille aureos, si navis auro, & argento pro me onusta jam ex India tuto advenit: *L. Conditio in præteritum* 110. *de verbor. obligat.* Sub conditione de præsenti fit, quando Testator dicit: lego Petro mille, si adhuc vivit; *l. Cum ad præsens* 371. *ff. de rebus creditis, si certum petatur*. Sub conditione de futuro fit, quando Testator dicit: lego Petro mille, si navis ad me directa auro, & argento onusta tuto pervenerit, & hujusmodi, *arg.* §. *sub conditione*, *Instit. de verbor. obligat. & l. Itaque*, *ff. de con-*
14 *dit. & demonstr.* Legatum *in diem* est illud, quod fit, & relinquitur præstandum certo post mortem Testatoris determinato tempore, v. g. quando Testator dicit: lego Petro mille aureos eidem tradendos mense post meam mortem elapso, *argum. tot. tit. ff. Quando dies legat. cedat*, & §. *Omnis* 2. *Instit. de verbor. obligat.*

15 Legatum *sub modo* est illud quod fit, & relinquitur cum certo aliquo modo, onere, gravamine, vel moderamine v. g. quando Testator dicit: lego Petro mille aureos, ita tamen ut de ipsis eroget quinque singulis annis pauperibus, vel faciat celebrare centum Missas, & hujusmodi, *arg. tot. tit. Cod. de Donat. quæ sub modo*. Et Legatum *sub modo* differt a Le- 16
gato *conditionato*, quia Legatum *conditionatum* suspenditur usque ad purificationem conditionis, & inde evanescit, si ante conditionis adimpletionem Legatarius moriatur, ut ex variis Juribus notat Glossa communiter recepta *in cap. Verum* 4. *de conditionibus appositis*. Econtra Legatum *sub modo*, statim valet, & transmittitur cum onere ad heredes, si per istos æque ac per Legatarium modus impleri possit, ut recte advertit Glossa *loc. cit. argum. l.* 1. 3. *Cod. de donat. quæ sub modo*, & communis Doctorum. Modus autem solet regula- 17
riter exprimi per dictionem *Ut*, Conditio per dictionem *Si*. Et causa per dictionem *Quia*, ut notat Glossa *in cit. cap. Verum; verb. Conditione in fine*, ubi adducit sequentem versiculum:

Scito, quod *Ut* modus est, *Si* conditio, 18
Quia causa.

Legatum *sub causa* seu ex certa causa est il- 19
lud, quod fit, & relinquitur cum expressione causæ, ob quam præsentem, vel præteritam, tale quid alicui legatur, v. g. Quando Testator dicit; lego Petro mille aureos, quia mihi fideliter inservivit, quia me a tali mortis periculo liberavit, & hujusmodi, *arg. l. demonstratio falsa* 17. & *l. cum tale* 72. §. *Falsum* 6. *ff. de condit. & demonstrat.* Et si talis cau- 20
sa non subsistat, subsistit adhuc Legatum factum *sub tali causa*; quamvis enim Petrus non inservierit fideliter Testatori, vel non a tali mortis periculo ipsum liberaverit, Legatum adhuc valet, §. *Longe* 31. *Instit. de legat.* ibi: *Legato falsa causa adjecta non nocet*, & concordat *l. Demonstratio* 17. §. *quod autem*, & *l. Cum tale* 72. §. *Falsum* 6. *ff. de condit. & demonstrat.* ibi: *Falsa causa Legato non obesse verius est*, addita ratione, *quia ratio legandi Legato non cohæret*. Nisi tamen heres probet 21
Testatorem legaturum non fuisse, si causam non subsistere scivisset, vel sit error circa substantiam personæ, quia tunc non subsisteret Legatum, *arg. l. Cum tale* 72. §. *Falsum* 6. *ff. de condit. & demonstrat. l. Si Pater* 4. & *l. Quoties* 9. *princ. ff. de Hered. instit.* cum similibus.

Legatum *sub demonstratione* est illud, quod 22
fit, & relinquitur cum expressione, seu demon-

monstratione alicujus circumstantiæ, signi, vel accidentis circa rem legatam vel personam, cui legatur v. g. quando Testator dicit: lego Petro mille aureos, qui sunt in tali mea capsa, in tali mea crumena, vel quos Paulus mihi debet, & hujusmodi, *arg. l. Demonstratio falsa*
23 17. *de condit. & demonstrat.* Tale legatum *sub demonstratione*, dummodo extet res legata, & constet de illa, quam Testator legavit, ac persona, cui legaverit, valet, quamvis Testator in demonstratione aliqualiter erret; ut si Testator dicat: lego Petro *Notario*, Petro *Causidico* agrum *A.*, fundum *B.* mihi donatum a Paulo, quamvis Petrus non sit *Notarius*, nec *Causidicus*, nec Testator dono acceperit a Paulo illum agrum *A.* & fundum *B.* dummodo adsit talis Petrus, & talis fundus, & constet aliunde Testatorem de tali Petro, & agro, seu fundo sensisse, valet Legatum, non obstante tali Testatoris errore; textu aperto *in cit. l. Demonstratio falsa 17. princ. ff. de condit. & demonstrat.* & §. 1. *ff. eodem*, ubi expresse dicitur, quod demonstratio falsa, sive sit circa rem, sive circa personam, non obsit Legato; & concordat *l. Quibus diebus 40. ff. eod. & l. Proxima 30. Institut. de legat.*

24 Si autem res quæ demonstratur, seu exprimitur a Testatore, omnino non existat. V. G. quando Testator dicit: lego Petro mille aureos, qui in tali capsa, vel tali crumena sunt, & ibi nullæ pecuniæ reperiuntur; Legatum est nullum, textu expresso *in l. 1. §. Sed & si dotem 7. ff. de Dote præleg.* ibi: *Nam si quis ita legaverit centum, quæ in arca habeo, vel quæ ille apud me deposuit, si nulla sunt, nihil deberi constat, quia nulla corpora sunt.* Item si testator dicat: lego Petro centum aureos, quos mihi debet Paulus, non valet Legatum, si Paulus nihil debeat Testatori, textu expresso in *l. Si sic 75. ff. de Legatis*, ibi; *Si mihi quod Titius debet, fuerit legatum, neque Titius debeat, sciendum est nullum esse Legatum.*

25 Si tamen in demonstrata capsa vel crumena non omnes designati mille aurei, sed quingenti solum V. G. reperiantur, valebit Legatum quo ad istos: sicuti si Paulus non debeat Testatori centum aureos, sed solum quinquaginta, valebit Legatum quo ad hos quinquaginta, textu expresso *in l. Si servus 108. §. Qui quinque 10. ff. de Legatis*, ibi: *Qui quinque in arca habebat, si legavit decem, quæ in arca habet, Legatum valebit, ita tamen, ut sola*
26 *quinque ex testamento debeantur.* Si vero in falsa demonstratione sit error circa substantiam Personæ, vel heres sufficienter probet Testatorem legatarum non fuisse, si errorem cognovisset, tunc non valebit Legatum, *arg. l. Cum tale 72. §. Falsum 6. ff. de condit. & demonstrat. l. Si pater 5. & l. Si quoties 6. princip. ff. de hered. instit.* cum similibus.

Quodlibet ex supra recensitis Legatis potest fieri, nedum in Testamento, sed etiam extra Testamentum. *Communis ac certa, arg. l. 2. ff. de Jure Codicill. & l. Ex testamento 20. Codic. de Fideicommis.* cum similibus: cum hac tamen differentia, quod si sit Legatum profanum, & fiat in Testamento, requiruntur ad tale legatum regulariter loquendo eædem solemnitates, quæ requiruntur ad Testamentum, nisi in Testamento apposita sit clausula Codicillaris. Textu expresso in *l. 1. ff. de Jure Codicilli, & l. Ex testam. 29. Cod. de Fideicommis.* Et sic communis Doctorum. Et 28
si tale Legatum profanum fiat extra Testamentum, seu sine Testamento, quinque requiruntur, & sufficiunt testes, sive oretenus, sive in scriptis fint, textu expresso *in l. final. §. final. Cod. de Codicill.* ibi: *In omni autem ultima voluntate excepto Testamento quinque testes debent adhiberi.* Ad Legatum autem pium, 29
sive fiat in Testamento, sive extra Testamentum, sive scriptis, sive solis verbis, sufficiunt duo testes quicumque rationis capaces, etiam feminæ, vel sola certa notitia ipsius heredis, vel si in scriptis, sola manus propria Testatoris, quia ad dispositionem pro caussa pia penitus nulla requiritur Juris dispositio, sed tantum ut constet de voluntate Testatoris. *Communis ac certa; arg. cap. Relatum 11. de Testamentis*, cum similibus.

Quodlibet ex supradictis legatis de Jure civili valet, etiamsi sit factum de re aliena, 30
nec ad Testatorem, nec ad heredem spectante. *Communis*, textu expresso in §. *Non solum 4. instit. de Legat.* ibi: *Non solum autem Testatoris, vel heredes res, sed etiam aliena legari potest, ita ut heres cogatur redimere, vel si eam non potest redimere, æstimationem ejus dare.* Intellige tamen si Testator scivit eam rem esse 31
alienam, secus vero, si hoc ignorans, putavit esse rem suam, textu expresso in *cit. §. Non solum*, ibi: *Quod autem diximus alienam rem posse legari, ita intelligendum est, si defunctus sciebat rem esse alienam, non si ignorabat*, addita ibi ratione: *Forsitan enim, si scivisset alienam rem esse, non legasset.* Si vero perso- 32
na, cui legata est res aliena, sit ita proxima, & conjuncta Testatori, ut merito præsumatur, eam rem adhuc ei legaturum esse, quamvis scivisset esse alienam, valet Legatum etiam

etiam de tali re aliena, non obstante quod Testator putaverit esse suam, textu expresso *in l. Cum rem alienam* 10. *Cod. de Legatis*, ibi: *Quod si suum esse putavit, non aliter valet relictum, nisi proximæ personæ: vel uxori, vel alii tali personæ datum sit, cui legaturus esset, si scivisset rem alienam esse*. Unde si Testator in supradictis modis rem alienam cuidam legavit, tenetur heres illam a Domino justo pretio emere; vel si Dominus eam vendere nolit, aut de ea pretium excessivum prætendat, tantum Legatario dare, quantum res illa æstimatur, textu expresso *in cit. §. Non solum*, ibi: *Ita ut heres cogatur redimere: vel si eam non potest redimere, æstimationem ejus dare*, & *l. Non dubium* 14. *ff. de legat.* 3. ibi; *Si redimere non possit, quod Dominus non vendat, vel immodico pretio vendat, justam æstimationem inferat*.

33 Nedum de Jure Civili, sed etiam de Jure Canonico probabilius valet Legatum rei alienæ, ut colligitur clare *ex cap. Si Episcopus* 5. *caus.* 12. *quæst.* 5. desumpto ex Concilio Agathensi, ubi Legatum rei alienæ, etiam ad Jus seu proprietatem Ecclesiæ spectantis, valere aperte statuitur, si æstimatio ejus domino solvatur, vel alia res ejusdem valoris ei datur, ibi: *Si Episcopus condito Testamento aliquid de Ecclesiastici Juris proprietate legaverit, non valebit, nisi tantundem de proprii Juris facultate suppleverit*, & sic tenent Covarruv. *in capit. Filius* 5. *de Testamentis num.* 6. Fachin. *lib.* 6. *controvers. cap.* 38. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 26. *num.* 84. Reiffenstuel *ibidem num.* 673. ubi dicit esse communem contra Panormitanum & alios. Et ratio est, quia differentia inter Jus Civile, & Canonicum non est inducenda sine necessitate, sicuti sine necessitate a Jure Canonico non est corrigendum Jus Civile; *arg. cap. Cum expediat* 29. *de electione in* 6. ibi: *Cum expediat concordare Jura Juribus, & eorum correctiones, si sustineri valeant, evitari*. Jus autem Civile generaliter disponens, quod Testator possit legare rem alienam, ita ut sciens rem quam legat, esse alienam, velit, ut heres rem illam a Domino emat, vel si is vendere nolit, æstimationem illius Legatario solvat, injustum censeri non potest, ut corrigi debeat a Jure Canonico, quia domino rei nulla injuria fit, cum is invitus rem suam vendere non cogatur, ut patet *ex cit. §. Non solum* 4. *instit. de Legat.* & *l. Non dubium* 14. *ff. de legat.* 3. per verba adducta supra *n.* 32. *in fine*. Sic Covarr. *l. cit.* Pirhing *loc. cit.* & alii passim. Tum quia si tale Jus Civile tamquam injustum fuisset correctum a Jure Canonico *in capit. Filius* 5. *de Testamentis*, ut prætendunt adversarii, ipsum non amplius attenderet, nec sequeretur Sacra Rota Romana, quæ tamen sæpe sæpius ipsum secuta est in suis sententiis, & signanter *par.* 1. *recent. dec.* 453. *n.* 1. & *sequent. in Romana de Marescotis*, & *part.* 9. *tom.* 2. *decis.* 405. *num.* 52. *in eadem Romana de Marescotis*, ubi semper sententiam protulit, quod Legatum rei alienæ cogit heredem ad præstandam Legatario æstimationem rei legatæ; quam sententiam utique non protulisset, si Jus Civile, cui innixa est, foret injustum, & esset contractum a Jure Canonico, quod præ Jure Civili servandum est in terris Papæ subjectis, etiam pro Testamentis, & Legatis profanis, *capit. Quoniam* 8. *dist.* 16. *Cap. Cum ad verum* 6. *dist.* 96. & concordant *cap. Solitæ* 6. *de majorit.* & *obedient. cap. Novit* 13. §. 1. *de Judiciis*, & *cap. Per venerabilem* 13. §. *Rationibus*, *Qui filii sint legitimi*; & fuit dictum verb. *Jus n.* 37.

Quantum vero ad Legatum rei alienæ ad pias caussas, certum est utroque Jure valere. 34
Menochius *lib.* 4. *de præsumpt.* 126. Barbosa *in Collectan. in cit. cap. Filius* 5. *de Testamentis n.* 2. Pirhing *loc. cit. num.* 86. in fine, Tiraquell. *de privilegiis piæ causæ, privileg.* 66. & alii passim.

Si Legatum sit pure factum de re aliqua 35
singulari, & determinata, ut de hoc palatio, de hoc prædio, & hujusmodi, ejus dominium verum acquiritur a Legatario statim post aditam ab herede hæreditatem, *l. Si sibi homo* 86. §. 2. *ff. de legat.* 1. *l. Si nemo* 181. *ff. de regul. Jur.* & *communis Doctorum*. Ejus tamen 36
Dominium fictum acquiritur a Legatario statim a die mortis Testatoris, *l. Si post diem* 5. §. 1. *ff. Quando dies Legat. ced.* & Doctores passim. Ratio autem differentiæ de acquisitione dominii veri, & dominii ficti est, quia cum solus heres præstare debeat Legatum, non potest ipsum præstare nisi post aditam hereditatem, adeoque dominium verum ipsius nequit ante acquiri a Legatario, cum pro tunc nemo sit a quo Legatum petatur, secus autem est de dominio ficto, quia quando post aditam ab herede hereditatem, Legatarius acceptat Legatum, fictione Juris retrotrahitur Dominium ad diem mortis, eo quod dies legati statim a die testatoris cedat, *cit. l. Si post diem* 5. §. *ff. Quando dies Legat. ced.* ibi: *Itaque si pure legatum est ex die mortis, dies ejus cedit*, idest debetur, *l. Cedere* 213. *ff. de verbor. significat.* ibi:

ibi: *Cedere diem significat incipere debere pecuniam, venire diem significat, eum diem venisse, quo peti potest pecunia*.

37 Hinc fructus rei Legatæ debentur Legatario a die mortis Testatoris, *arg. l. Titia, ff. de Furtis*, & ibi Glossa final. *& l. Cum servus* 86. §. 2. *ff. de legat.* 1. Et ratio est, quia fructus sequuntur dominium rei, cujus sunt fructus per vulgaria Juris; Legatarius autem ex dictis statim ac heres adiit hereditatem, acquirit dominium verum Legati, & tale Dominium post acceptionem fictione Juris retrotrahitur ad diem mortis Testatoris, adeoque a tali die debentur ipsi Legatario fructus rei legatæ. Sic Gomez *variar. resolut. tom.* 1. *cap.* 12. *n.* 5. *&* 22. Molina *disp.* 194. *n.* 1. Vasq. *c.* 8. *de Testamentis* §. 1. *n.* 5. *&* §. 4. *n.* 74. Bartol. & alii, quos sequitur Molina *loc. cit. &* Lugo *de Justit. & Jure tom.* 2. *disput.* 24. *n.* 238. & alii contra Sanchez, Gofred. & plurimos alios.

38 Incrementum totum, quod res legata habuit a die Testamenti conditi pertinet ad Legatarium, sicuti & etiam fructus ipsi, quando per modum incrementi unum quid faciunt cum re legata, ut si legato grege, auctus is sit fœtibus natis, qui gregem etiam componunt, textu expresso *in l.* 20. *ff. de legat.* 1. ibi: *Grege legato & quæ postea accedunt ad legatarium pertinent*; *&* §. 10. *Institut. de legat.* ibi: *Grege autem legato etiam eas oves quæ post Testamentum factum gregi adjiciuntur, Legato cedere Julianus ait*. Idem pariter dicendum est de fructibus fundi, seu agri legati pendentibus, aut hærentibus ante mortem Testatoris. *Communis, arg. citatis Juribus*.

39 Legatarius, quamvis ex dictis acquirat dominium fictum rei legatæ singularis, & determinatæ statim a die mortis Testatoris, & dominium verum statim post aditam ab herede hereditatem, non potest tamen propria auctoritate illud sibi usurpare, & accipere, nisi accedat talis dispositio Testatoris, aut licentia heredis; aliter amittit totum id, quod propria auctoritate accipit, seu usurpat, textu claro *in l. Non est dubium* 5. *Cod. de Legat.* ibi: *Non est dubium, denegari actionem Legatorum ei proportione competenti in his quas subtraxisse eum de hereditate apparuerit. Et sic communis Doctorum*.

40 Talis autem amissio Legati cum sit pœna, non incurritur ante sententiam, nec etiam quando sine culpa ulla Legatarius rem acceperat; Et si occulte illam rem accepisset, licet male fecisset, non teneretur tamen in conscientia ad eam restituendam: ut recte ex aliis advertit Card. de Lugo *loc. cit. n.* 240.

Legata debent in foro conscientiæ heredes, & executores exequi, quam primum poterunt. *Communis, arg. cap. Si heredes* 6. *de Testamentis, & l. Cum res* 17. *ff. de legat.* 1. ubi expresse præcipitur, ut legata sine mora præstentur; Unde Layman, Silvester, & alii docent, mortaliter peccare executores, si ex negligentia diu differant exequi ultimam voluntatem Testatorum. Quamvis enim heredibus, & Executoribus concedatur semestre ad implenda Legata pia, Novell. 131. *c.* 11. *vers. Si autem Legatum*, & annus ad implenda Legata profana, *cap. Nos quidem* 3. *de Testament. & l. Null. Cod. de Episc. & Cleric.* tamen conveniunt omnes teste Cardinali de Lugo *loc. c. num.* 296. illum terminum non ita assignari, ut auferatur obligatio conscientiæ implendi Legata quam primum poterunt, sed solum in ordine ad incurrendas pœnas, si illo elapso heredes, & Executores exequi negligunt defuncti voluntatem, ut recte advertit Reiffenstuel *lib.* 3. *decret. tit.* 26. *n.* 786. 41 42

Hinc si cessante legitimo impedimento heredes, seu Executores semel moniti a Judice, sive Ecclesiastico, sive Laico voluntatem defuncti intra annum non adimpleant, perdunt omne id, quod eisdem alias ex Testamento competit, sive hereditas, sive Legatum sit, excepta legitima in herede necessario; textu expresso *in authentic. Nos amplius, Cod. de Fideicommiss. & Novell.* 1. *c.* 1. §. 1. juncto *cap. Nos quidem* 3. *& cap. Si heredes* 6. *de Testament.* ubi etiam additur ratio, nempe ut hac ratione *Vota defuncti adimpleantur*. Et ratio alia datur *in l. Si patroni* 55. §. *Sed nec illud, ff. ad S. C. Trebell.* ibi: *Cur enim non videatur indignus, si qui destruit suprema defuncti preces, consequatur quid ex voluntate?* Si autem heredes, aut Executores bis moniti ab Episcopo Legata ad pias caussas legitimo cessante impedimento exequi neglexerint, etiam ante annum privantur commodis ex Testamento eisdem alias competentibus, textu expresso *in Novell.* 131. *cap.* 11. *vers. Si autem qui hoc jussi*. Et si heredes, seu executores intra sex menses, cessante legitimo impedimento, Legata pia etiam sine admonitione exequi negligant, debent postea in pœnam illa restituere cum omnibus fructibus, & emolumentis, quæ a tempore mortis Testatoris interea percipi potuissent, textu expresso *in cit. Nov.* 131. *c.* 11. *vers. Si autem legatum*. *Et sic Communis Doctorum*. 43 44 45

46 Legata pro anima relicta tenentur heredes sub mortali solvere, non solum per decem annos, sed per totum tempus a Testatore præscriptum; Nobis enim prorsus occultum est, & solum Divino Judicio reservatum tempus, quo animæ in Purgatorio detinentur, unde non possumus absque gravi temeritate illud præfigere. Hinc Alex. VII. die 18. Mart. 1665. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 43. in ordine, ibi: *Annuum Legatum pro anima relictum non durat plusquam decem annos*.

47 Legatum pium pauperibus in genere distribuendum debetur præ ceteris pauperibus Patriæ Testatoris, in qua habebat domicilium; *l. Qua conditio, §. Cum ita, ff. de condit. & demonstr. l. Si quis ad declarandum, §. ubi autem, Cod. de Episc. & Cler.* Glossa *in cap. Si pater* 1. *de Testament. in* 6. *verb. Pauperes*, Menochius *lib.* 4. *præscript.* 126. *n.* 6. Tiraquell. *de privileg. piæ causæ, privileg.* 56. Reiffenstuel *lib.* 3. *decret. tit.* 26. *n.* 812. Ancharan. *consil.* 214. *n.* 12. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 10. *form.* 19. *n.* 13. & alii passim. Et ratio est, quia nisi aliunde contrarium constet, merito præsumendum est, Testatorem voluisse, quod succurratur magis his, quam exteris, *arg. l. Præses, Cod. de servit. & aqua*.

48 Inter Pauperes Patriæ Testatoris magis, & prius succurrendum est plus indigentibus, quam minus egentibus. S. Thomas 2. 2. *q.* 32. *art.* 3. *ad primum*, Menochius *loc. cit. num.* 10. & alii passim; Talis enim merito est præsumenda rationabilis Testatoris voluntas.

49 Si autem adsint pauperes consanguinei, seu conjuncti Testatoris æqualiter, ac alii indigentes, isti juxta ordinem caritatis præferri debent, *capit. Non satis* 14. *dist.* 86. Rota *dec.* 89. *n.* 4. & *dec.* 171. *coram Durano, & dec.* 14. *num.* 21. *coram Arguell.* S. Thomas 2. 2. *q.* 32. *art.* 9. Castropal. *oper. moral. tractat.* 6. *de Caritat. disp.* 1. *punct.* 10. *num.* n. & *seq.* Mantica *de conjectur. ult. volunt. lib.* 8. *tit.* 13. *num.* 16. & 17. & alii communiter. Et ratio est, quia merito præsumitur, quod Testator voluerit Legata sua distribui secundum caritatem ordinatam; Caritas autem ordinata consanguineos, & propinquos præ exteris respicit, *arg. l. Præses, Cod. de servit. & aqua, &* 1. *ad Timoth.* 5. Cum hoc tamen ordine, quod inter ipsos propinquos, seu conjunctos potius succurratur magis, quam minus propinquo, seu conjuncto, & prius magis, quam minus egeno, ut optime suo more advertit S. Th. 2. 2. *qu.* 32. *art.* 9.

Ceteris autem paribus præferendi sunt illi pauperes, qui sunt meliores, & præsertim illi qui bono communi sunt utiliores, quinimo S. Thomas 2. 2. *q.* 32. *art.* 9. *in corpore*, vult istos præferendos esse etiam ipsis propinquis & conjunctis Testatoris. Unde Menochius *loc. cit. num.* 12. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 815. & alii inferunt, pauperes Religiosos præferendos esse aliis pauperibus, dummodo tamen nullos penitus redditus habeant, & vivant ex mera, & incerta Fidelium eleemosyna, ut Fratres Capuccini, & Minores de corpore Observantiæ.

51 Insuper ceteris partibus similibus Legatis sunt succurrendæ pauperes feminæ præ pauperibus masculis, & præcipue pauperes Moniales, quia paupertas est periculosior feminis, quam masculis. Menochius *loc. cit. nu.* 7. & *seq.* Baldus *in l. Multis in fin. ff. de Statu hominum*, & alii passim.

52 Legatum relictum distribuendum pauperibus in plurali, non potest totum dari uni soli, sed debet proportionaliter distribui in plures; Talis enim merito præsumitur voluntas Testatoris in plurali loquentis. Baldus *in l.* 1. *n.* 29. *Cod. de SS. Eccles.* Jason *in l. Gellius §. Quod si* 15. *n.* 12. *ff. de liber. & posthum.* Felinus *in cap. Omnes leges* 1. *dist.* 1. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. par.* 7. *alleg.* 83. *n.* 19. cum plurimis ibi citatis.

53 Nec de tali Legato potest plus dari uni soli, quam necessarium habeat. S. Th. 2. 2. *q.* 32. *art.* 10. Menoch. *loc. citat. n.* 26. & *communis aliorum*.

54 Legatum relictum pro pauperibus concurrentibus ad portas Testatoris non potest distribui pauperibus infirmis in Hospitali. Hoc enim esset contra expressam mentem Testatoris. Genuens. *in Pract. Eccles. quæst.* 214. *per totum*, Barbosa *loc. cit. num.* 20. & alii passim.

55 Legatum distribuendum in usum pauperum, applicari non potest Presbytero pro Missis celebrandis. Sic tenet Fagn. *in c. Recolentes* 3. *de statu Monachor. num.* 46. ubi refert ita decisum fuisse in Capella Tholosana, *ut in dec.* 26. *per cap. Nos quidem, de Testam. per Clement. Quia contingit, de Religiosis domib. per §. Si quis ædificationem in Authent. de Eccles. tit. collat.* 9. *per l. Si quis ad declinandam §. penult. Cod. de Episcop. & Clericis*.

56 Legatum distribuendum in causas pias in genere nulla specificata in particulari, potest applicari ab Executore Religioso suo Monasterio, & a Clerico suæ Ecclesiæ. Sanch. *lib.* 2. *Moral. cap.* 11. *n.* 59. Silvest. *verb. Testamentum* 2. *q.* 2. *vers. Quintum*. F. Emmanuel. *qq. Regul. tom.* 3. *q.* 70. *art.* 4. Laym. *lib.* 3. *tr.* 6. *c.* 11. *n.* 6. Ancharan. *cons.* 84. *num.* 9. & 10.

Bar-

Barbosa *loc. cit. n.* 25. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 26. *n.* 109. Reiffenstuel *ibid. n.* 800. Francisc. Carp. *de executor. Testament. lib.* 1. *c.* 5. *n.* 41. Mantica *de conjecturis lib.* 8. *tit.* 5. *n.* 7. *in addit.* & alii; In tali enim casu jam adimpletur voluntas defuncti, cum tam Ecclesia, quam Monasterium revera veniant nomine caussæ piæ. Si autem Legatum sit relictum distri-
57 buendum in pauperes, non potest a Religioso executore applicari suo Monasterio nisi sit tale, quod nullos penitus redditus habeat, & vivat ex mera, & incerta Fidelium eleemosyna; ex dictis *supra num.* 50. aliter non adimpleretur voluntas, & dispositio Testatoris, quæ tamen est in omnibus integre adimplenda, & pro lege habenda, *l. Verbis* 129. *ff. de verbor. signif. & Novell.* 2. *c.* 2. ibi: *disponat unusquisque super suis, ut dignum est, & sit lex ejus voluntas, & c. Ultima voluntas* 4. *caus.* 13. *qu.* 3. ibi: *Ultima voluntas defuncti modis omnibus servari debet.*

58 Legatum relictum distribuendum in pauperes generice, potest a quocumque executore applicari primo, & principaliter in suos conjunctos, dummodo sine fraude sint vere pauperes; Tunc enim vere adimpletur voluntas, & dispositio Testatoris, & aliunde pauperes consanguinei semper sunt præferendi in Legato generaliter pauperibus relicto. Barbosa *loc. cit. num.* 21. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *q.* 54. *num.* 3. Surd. *de aliment. tit.* 1. *qu.* 93. *num.* 5. Gironda *de privilegiorum, & exemptionum explicat. num.* 150. Vezion. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 6. *tit.* 21. *num.* 32. & alii citati *sub*
59 *num.* 56. Immo Legatum relictum distribuendum generice in pauperes, vel caussas pias, potest ab executore applicari partim sibi ipsi, si revera sit pauper, & ejus paupertatem Testator ignoraverit; Tunc enim etiam adimpletur vere & realiter voluntas & dispositio Testatoris, cum executor, ut supponitur, sit vere pauper sine ulla fictione & fraude, & aliunde ipse executor non debeat esse deterioris conditionis, quam alii pauperes. Tum quia cum ipse executor debeat Legatum distribuere pauperibus, potest incipere a seipso vere paupere, cum caritas ordinata incipiat a seipso *arg. l. Præses, Cod. de servit. & aqua, & cap. Non æstimemus* 19. *caus.* 13. *q.* 2. ibi: *Nemo unquam carnem suam odio habuit.* Et sic tenent S. Thomas 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 9. *ad* 3. Menochius *lib.* 4. *præsumpt.* 126. *n.* 17. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 2. *n.* 55. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 49. *num.* 4. Card. Pereira *de potest. eligendi cap.* 13. *num.* 9. Layman *loc. cit.* Pirhing *loc. cit. num.* 109. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 802. Barbosa *dicta allegat.* 83. *num.* 22. cum plurimis aliis ibi citatis, *arg. l.* 1. §. *ult. in fine, ff. de collat. bonor. & Authent. de Sanctissimis Episcop.* 8. *Presbyteris autem collat.* 9. Nec facit, quod adducunt qui- 60
dam adversarii, nempe quod non possit executor sibi partem talis Legati applicare, quia inter dantem, & accipientem debet esse distinctio; *arg. cap. Per nostras* 26. *de Jurepatronatus* ubi propterea non conceditur, quod Patronus possit præsentare seipsum. Non facit, inquam, quia in hoc casu videtur adhuc adesse sufficiens distinctio inter dantem, & accipientem, cum non executor, sed Testator revera dicatur dare eleemosynam, & ipse executor sit tantum minister; sicuti si in vivis quis per servum elargiatur eleemosynam, non servus, sed Dominus revera dicitur dare eleemosynam; & in tantum *in cit. c. Per nostras* prohibetur, quod Patronus præsentet seipsum, quia hoc saperet vitium ambitionis, ut patet ex textu, quod tamen non procedit in casu nostro, maxime cum talis executor supponatur vere pauper, omni fraude, seu fictione cessante.

Limitanda tamen est supradicta conclusio in 61
casu, quo si Testator cognita paupertate illius executori, illi aliquid speciale legaverit, quia tunc non posset aliquam aliam partem ex distribuendis accipere, cum dando illi aliquid seorsim, videatur Testator illum exclusisse a distributione ab ipso facienda, ut ex communi docet Card. de Lugo *tom.* 2. *de justitia & Jure disput.* 24. *num.* 282. Et idem 62
est dicendum in casu, quo Testator alicui pauperi legaverit v. g. 100. & alia 1000. mandaverit distribui pauperibus: tunc enim ille primus pauper exclusus videtur ab hac distributione. Sic *communis Doctorum* cum Sanchez *lib.* 4. *consil. cap.* 1. *dub.* 57.

Legatum relictum dandum pauperibus, nul- 63
latenus est dandum malis & otiosis pauperibus, nolentibus, cum possint, laborare, quia id esset eorum spiritualem ruinam, & vitia alere, cum ex quotidiano otio ad maxima vitia, non sine magno proprio, & alieno, etiam Reipublicæ detrimento prolabantur: Ut enim dicitur *Ecclesiastici* 33. *Multam malitiam docuit otiositas*, & ut scripsit Seneca *Epist.* 89. *Otium est sentina omnium malorum, noverca virtutum, & cujusvis hominis sepultura.* Unde merito S. Augustinus *Epist.* 84. scripsit ad Vincentium Donatistam: *Melius esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligit,* quam

quam esurienti panis frangitur, si injustitia seductus acquiescat. Et similibus pauperibus otiosis, qui ex acceptis eleemosynis nutriunt vitia, videtur eleemosynam fieri expresse prohibere divinum Verbum, Ecclesiastici 12. *n*. 5. ibi: *Da bono, & non receperis peccatorem; benefac humili, & non dederis impio; prohibe panes illi dare*. Et sic tenet *Communis Doctorum*.

64 Legatum relictum puellis honestis, & civilibus debetur filiæ Mercatoris, & Artificis; Sic expresse decrevit *Sacra Congreg. Conc. in*

65 *Romana subsidii Dotalis 26. Martii 1692*. Legatum relictum virgini ad effectum nubendi, debetur etiam si efficiatur Monialis, quia Matrimonium Spirituale cum Carnali pari, immo digniori passu ambulat. *Sac. Congr. Episc. & Regul. in Pisauriensi 26. Augusti 1616*. Si tamen sit factum cum conditione, ut solvatur in manibus Mariti pro dote; nec aliis, nec pro alia causa: vel quod decedente sine filiis, Legatum redeat ad heredes legantis, tunc non poterit dari pro virgine monachanda, ut respondit *Sac. Congreg. Conc. in una Baren*. 15.

66 *Septemb*. 1668. Legatum autem relictum pro monachandis non potest applicari pro maritandis, quia favorabilior & dignior est status cælibatus, & Religionis, quam conjugii carnalis. Et sic decrevit *Sacra Congregat. Visitationis particulariter deputata quinque Cardinalium ab Innocentio XII. super reformatione distributionum subsidiorum Dotalium Sanctissimæ Annunciationis de Urbe, Visitatore Eminentiss. Cardinali Petruccio 16. Jan. 1695. & Sacra Congregat. Conc. in Romana subsidiorum Dotalium 30. Maii 1699*.

67 Legatum relictum simpliciter pro puellis monachandis, debetur etiam illis, quæ monachantur extra patriam Testatoris; Sic casu occurrente in una Amerina, & partibus informantibus respondit *Sacr. Congreg. Episcop. & Regular. die 15. Maii 1699*. apud Monacell.

68 *part*. 1. *tit*. 10. *formul*. 19. *num*. 11. & 12. Legatum relictum uxori quandiu viduitatem servaverit, debetur ei si ingrediatur Religionem. Vidal. *de legat. inquisit*. 2. *n*. 35. Felix Potest. *tom*. 1. *n*. 2564. Monacell. *par*. 2. *tit*. 14. *form*. 1. *num*. 13. & alii passim.

69 Legatum relictum Juvenibus dantibus operam studiis legalibus, debetur etiam clerico, seu Laico danti operam Sacris Canonibus, quia studium Sacrorum Canonum dicitur studium Legale, cum sit medulla Legum, & praxis Juris Civilis. Menoch. *de arbitr. Jud. cap*. 425. *num*. 28. & *sequent*. & sic declaravit *Sac. Congreg. Conc. in Romana seu Nicoteran. Legati 14. Febr. & 30. Maii 1699*. Legatum alimentorum præstandum juxta præceptum 70 Testatoris in domo tantum, si Legatarius fiat Religiosus, debetur Legatum Monasterio. Vivian. *de Jurepatronat. lib*. 6. *c*. 1. *n*. 68. Monacell. *loc. cit. n*. 20. & alii.

Legatum relictum pro dotandis puellis, potest dari etiam Virgini illi, quæ habet dotem, sed non sufficientem, ut commode maritari possit. Vidal. *loc. cit. n*. 29. Felix Potestas *loc. cit. num*. 2557. Monacell. *loc. cit. num*. 10. qui insuper dicit, posse dari, & distribui pro augenda dote etiam jam maritatis. 71
Legatum relictum pro dotandis pauperibus, potest dari etiam pauperi nuptæ absque dote; reperitur enim ibi idem motivum Testatoris: Mendo *verb. Legatum num*. 20. Felix Potestas *loc. cit. num*. 2561. & alii. Legatum relictum virginibus acceptari, & retineri potest a puella occulte corrupta, si in foro externo habeatur pro virgine; nomine enim virginis venit publice, & in foro externo puella reputata virgo. Vidal. *loc. cit. n*. 28. Felix Potestas *loc. cit. n*. 2562. Diana in compendio *verb. Legatum n*. 21. La Croix *lib*. 3, *p*. 2. *num*. 604. & *lib*. 4. *n*. 40. cum aliis ibi citatis. 72 73

Legatum relictum Orphanis non debetur illis, qui carent patre tantum, quando concurrunt orbati utroque parente, isti enim sunt præferendi; debetur tamen illis, quando isti non concurrant. Gratian. *discep*. 666. *n*. 3. Velasco *de privileg. pauper. tom*. 1. *quæst*. 4. *n*. 9. Diana *par*. 2. *tract*. 2. *resolut*. 52. *vers. Quando Legatum*, & *par*. 4. *res*. 163. Monacell. *par*. 2. *tit*. 13. *form*. 7. *num*. 3. Amostaz *de causis piis tom*. 1. *lib*. 4. *cap*. 6. *num*. 43. cum variis aliis ibi citatis. Tale Legatum potest dari etiam puellis habentibus patres inutiles, quando non concurrunt propriæ Orphanæ parentibus orbatæ; Secus vero si istæ concurrant; *L. Orphanotrophus, Cod. de Episcop. & Cleric*. ubi Doctores, Menoch. *de arbitr. casu* 66. *in addition. n*. 7. Castillo *lib*. 1. *controv. cap*. 25. *num*. 17. Amostaz *loc. cit. num*. 46. cum aliis ibi citatis. Item Legatum relictum pauperibus viduis, potest distribui habentibus viros inutiles, quoties non concurrant veræ viduæ; Sic supracitati Doctores, & alii passim; *arg. cap. Inter corporalia 2. de translatione Episcop*. ubi Ecclesia viduata censetur, si habeat Prælatum inutilem, & *L*. 1. *Quod si nemo, ff. quod cujusque universit*. ubi universitas censetur non habere Syndicum, si illum habeat inutilem. 74 75 76

Legatum relictum pro originariis alicujus oppidi, debetur solum illis, quæ natæ sunt ibi 77

non

non casu, sed quando Pater domicilium ibi habuerit, aut si locus, ubi Pater natus fuerit, aut de Jure communi, ubi Avus natus fuerit, & Neptæ natæ in ejus potestate; Non enim sufficit esse peregrinum, aut casu ibidem inveniri, *ex l. Filios 3. Cod. de municip. & originariis lib.* 10. qui textus ad originem supponit domicilium esse necessarium; quapropter si casu alibi filius nascatur, ibidem non contrahit, sed sequitur domicilium Patris, ubi ipsum habet. Quamvis enim aliqua Jura dicant originem contrahi, ubi quis natus est, non expresse loquuntur ex sola nativitate; idcirco intelligenda sunt, quando quis natus fuerit in domicilio Patris, non vero alibi casu, aut quando peregrinus fuerit. Carleval. *de Judiciis lib.* 1. *tit.* 1. *disput.* 2. *quæst.* 2. *num.* 92. Cevallos *commun. quæst.* 458. *num.* 17. Sanch. de Matrimon. *lib.* 3. *disp.* 23. *num.* 3. Trullench. *lib.* 7. *Decalog. cap.* 18. *dub.* 7. *num.* 3. Marchin. *de Ordin. part.* 1. *lib.* 5. *c.* 6. *num.* 8. Amostaz *loc. cit. n.* 7. & 11. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. par.* 2. *alleg.* 4. *num.* 7. ubi citat Rotam Romanam *decis.* 327. *n.* 3. *par.* 2. *diverf.* & Doctores *in cap. Rodulphus* 35. *de Rescriptis*.

78 Legatum alicui sub conditione, *quod nunquam nubat, & semper maneat in statu cælibatus*, debetur ipsi etiamsi nubat; quia talis conditio habetur pro non adjecta, cum sit contra favorem Matrimonii, & Reipublicæ bonum ex procreatione prolis proveniens. *Sic communissima Doctorum*, textu expresso *in l. Quoties, l. Cum tale §. Mævia, ff. de condit. & demonstr.* cum similibus.

79 Legatum relictum alicui sub conditione, *quod tali non nubat*, si a Matrimonio cum tali non abstinuerit, non debetur ei, quia per talem conditionem non prohibetur absolute Matrimonium, cum possit cuilibet alii satis commode nubere. *Communis & certa* textu expresso *in l. Cum ita 63. ff. de condition. &*

80 *demonstrat.* Legatum relictum alicui sub conditione quod nubat tali, adhuc ei debetur, quamvis ipsi non nubat, si per ipsum non stet, quod ipsi non nubat, vel ex quo talis persona designata nolit ipsi nubere, aut sit inhonesta, aut ipsius nuptiis indigna, aut cum ea contrahi non possit; in tali enim casu similis conditio habebitur pro non adjecta, textu expresso *in l. Cum ita Legatum* 63. §. 1. *ff. de condit. & demonstr.*

81 Legatum relictum alicui sub conditione: *Si nupserit, vel liberos procreaverit*, est ei dandum, quamvis Religionem ingrediatur: *Communis, arg. Authent. Nisi rogati, Cod. ad S.C. Trebellian. & Novell.* 123. *c. Si quis sub conditione* 37. ubi sic expresse statuitur: *Sancimus si personæ totalibus conditionibus subjectæ sive masculi sive feminæ Monasteria ingrediantur, aut Clerici fiant, tales conditiones invalidas, & pro non scriptis esse*. Si enim Testatori in mentem venisset de Religione cogitare, merito præsumitur nihilominus legaturum ipsi fuisse, adeoque censendus est noluisse excipere a conditione casum, quo Legatarius Religionem ingrediatur.

Item tale Legatum est dandum Legatario, 82 quamvis non ingrediatur Religionem, sed manens in sæculo Sacros Ordines suscipiat, *Communis; arg. cit. Novell.* 123. *cap.* 37. ubi in allegato textu loquitur decisive, *Si Monasteria ingrediantur, aut Clerici fiant*, adeoque aperte insinuat alterutrum sufficere, cum dictio divisiva *Vel* in quovis ex divisis membris verificetur; *arg. l. Deo nobis 66. Cod. de Episcop. & Cleric.* Dummodo tamen talis Clericus usque 83 ad mortem perseveret in Clericatu, & tale Legatum ad caussas pias expendat, & relinquat; ut tenent communiter Doctores per textum expressum *in cit. Novell.* 123. *c.* 37. ibi: *Hoc autem solatio Clerici Ecclesiarum fruantur, si usque ad suam vitam in his preseveraverint, ut res sub tali conditione donatas, aut relictas ad pia opera expendant, & relinquant*; & juremerito id statuit de Clericis in sæculo remanentibus, cum consimiliter ibidem statuerit de ingredientibus Religionem, ibi: *In personis enim quæ in Monasterium ingrediuntur, Monasterio res sub tali conditione donatas, aut relictas cum alia eorum substantia competere volumus*.

Limitanda tamen est conclusio posita *sub* 84 *num.* 81. & 82. in casu, quo de Testatoris contraria voluntate aperte constat, ut si dicat, uti valide, & licite potest: *lege Titio decem mille aureos, si nupserit, vel liberos procreaverit: At si Religionem ingrediatur, aut Clericus fiat, lego solum mille aureos, & alii volo quod tali casu dentur Sempronio*. Tunc enim Titius ingrediendo Religionem, aut assumendo Clericatum amittit tale Legatum novem mille aureorum; quia præsumptio cessat, ubi versamur in claris, ut habet Barbosa *in Axiomat. Jur. verb. Præsumptio num. final.* Et sic tenent Covarr. *lib.* 1. *variar. resol. cap.* 29. *a num.* 7. *usque ad* 11. cum pluribus aliis ibi citatis. Molina *disp.* 207. *num.* 14. & 15. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *cap.* 10. *num.* 12. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 16. *num.* 12. Pirhing *lib.* 3. *decret.*

decret. tit. 26. num. 76. Reiffenst. *ibid. n. 652.* & alii passim.

85 Nec valet objicere, quod talis conditio sit turpis, & illicita; cum retrahat a statu perfectiori, qualis est status Religionis, & Clericatus respectu status Laicalis. Non valet, inquam, quia quamvis talis conditio esset turpis, & illicita, si apponeretur ex odio Religionis, aut Clericatus, vel absque honesta, & justa causa, ex solo fine, ut Legatarius a Religione, aut Clericatu retraheretur; Non est tamen turpis, & illicita, si apponatur, ut supponitur, & de facili fieri potest, ob honestum, & justum finem, v. gr. ad nobiliorem, & splendidiorem conservationem Familiæ, seu stemmatis, vel quia nubenti, & liberos procreanti pro liberorum educatione, & familiæ sustentatione majora bona temporalia esse necessaria, quam Religioso, aut Clerico, ipse Testator censuit, atque cognoscit, & hujusmodi; ut recte advertunt Covarr. *loc. cit. n. 14.* Laym. *loc. cit. n. 12.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 953.* aliique passim.

86 Legatum relictum alicui sub conditione *Si Religionem ingrediatur*, vel *Clericus fiat*, non est ei dandum, si non ingrediatur Religionem, aut non fiat Clericus. *Communis; arg. cap. Cum sit proprium 2. de conditionib. apposit. & l. Titi, §. 1. ff. de condit. & demonstrat.* Licitum est enim sub spe lucri temporalis aliquem ad Religionem, vel Clericatum attrahere;

87 *arg. cit. cap. Cum sit proprium*. Nec valet objicere, quod sicuti ex dictis *num.* 81. & 82. conditio, *quod nunquam nubat, & semper maneat in statu cælibatus*, habetur pro non adjecta, & Legatum debetur etiamsi Legatarius nubat, & non maneat in statu cælibatus; ita debet haberi pro non adjecta conditio: *Si Religionem ingrediatur, vel Clericus fiat*, & Legatum debetur etiamsi Legatarius non ingrediatur Religionem, nec Clericus fiat; cum conditio, *Si Religionem ingrediatur, vel Clericus fiat*, tacite involvat dictam condictionem, *quod nunquam nubat, & semper maneat in statu cælibatus*. Non valet, inquam, ultraquamquod non currit paritas de utraque conditione, cum cælebs Laicus non propaget Rempublicam sæcularem, nec Religiosam, nec Clericalem, & cælebs Religiosus, aut Clericus saltem propaget Rempublicam Religiosam, vel Clericalem, in majus Dei obsequium, non est ullimode præsumendum, quod Jura per annullationem conditionis non nubendi, annullare etiam voluerint conditionem ingrediendi Religionem, vel assumendi Clericatum; cum tali statui Religioso, seu Clericali, ita in omnibus faveat, ut quantum ad præsens attinet, Legatum relictum alicui sub conditione, *Si nupserit, vel liberos procreaverit*, statuant esse nihilominus ei dandum, quamvis Religionem ingrediatur, vel Clericus fiat, ex dictis *n. 81. & 82. arg. Authentic. nisi rogati, Cod. ad S. C. Trebellian. & Novell. 123. c. si quis sub conditione 37.*

Legatum relictum Regulari in particulari sub conditione, quod quandiu vivit, pertineat irrevocabiliter ad eum independenter a licentia Superioris, non debetur ipsi Religioso, sed Monasterio, & talis conditio habetur pro non adjecta. Baldus *in cap. Clerici, in fine, de Judiciis;* Jason *in Authent. Ingressi num. 37. & 39. Cod. de SS. Ecclesiis*, Sanchez *lib. 7. moral. cap. 17. num. 4.* Fagnan. *in cap. Joannes Clericus 19. de Testament. num. 20. & seq. & in cap. Monachi 2. de statu Monachor. a n. 47.* & alii passim; *arg. cap. Non dicatis 12. q. 1. cap. Abbates 18. q. 3. cap. Quia ingredientibus 19. quæst. ult. cap. Cum ad Monasterium 6. de statu Monachorum*. Concil. Trident. *sess. 25. cap. 2. de Regularibus*, & decr. Clem. VIII. pro reformatione Regular. incip. *Nullus omnino*. Et ratio est, quia talis conditio est turpis, utpote repugnans paupertati promissæ: turpis autem conditio habetur pro non adjecta, textu expresso *in §. Impossibilis, Instit. de Heredum instit. & l. Conditiones 14. ff. de condit. instit.* Immo Legatum factum Regulari, nec momento temporis potest esse apud eum, sed illico acquiritur Monasterio; *arg. c. Statutum 1. caus. 18. q. 1. c. Abbates 16. caus. 18. q. 2. cap. Quia ingredientibus 7. caus. 19. q. 3. cap. In præsentia 8. de probat.* cum similibus; *cap. Cum ad Monasterium 7. de statu Monachor.* ibi: *Totum incontinenti resignet*. Concil. Trid. *cit. sess. 25. de Regularibus cap. 2.* ibi: *Statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur*. Et sic tenent Abbas *in cap. Monachi 2. de statu Monachorum 8.* Navarr. *in c. non dicatis 12. q. 1. n. 44. & sequent.* Fagnanus *citat. cap. Joannes 19. de Testamentis num. 20.* & alii. 88 89

Et hæc clarius, & expressius habentur in cit. Decret. Clement. VIII. pro reformat. Regular. incip. *Nullus omnino*, ubi §. 3. sic præcise præcipitur: *Quo Tridentini Concilii Decreta de paupertatis voto custodiendo fidelius observentur, præcipitur, ut nullus ex Fratribus etiamsi Superior sit, bona immobilia, vel mobilia, aut pecuniam, proventus, census, eleemosynas sive ex concionibus, sive ex lectionibus,* 90

aut

aut pro Missis, tam in propria Ecclesia, quam ubicumque celebrandis, aliove ipsorum Justo labore, & causa, & quocumque nomine acquisita, etiamsi subsidia consanguineorum, aut piorum largitiones, Legata, aut donationes fuerint, tamquam proprias, aut etiam nomine Conventus possidere possit, sed ea omnia statim Superiori tradantur, & Conventui incorporentur, atque cum ceteris illius bonis, redditibus, pecuniis, ac proventibus confundantur, quo communis inde victus, & vestitus omnibus suppeditari possit.

91 Nec Regulares in particulari possunt habere, seu de se retinere Legata præsertim si sunt in bonis stabilibus, neque de licentia quorumcumque suorum Superiorum. *Cit. decr. Clem. VIII.* §. 4. ibi: *Neque Superioribus quicumque illi sint, ullo pacto licet eisdem Fratribus, aut eorum alicui bona stabilia etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam etiam depositi, aut custodiæ nomine concedere.* Immo talis licentia etiamsi esset obtenta ab eorum Generalibus, qui dicerent, eam posse concedere, non excusaret Fratres a culpa, & pœna a Trid. Concil. imposita, textu expresso *in cit. Decretal. Clem. VIII.* §. 7. ibi: *Nulla quorumcumque Superiorum dispensatio, nulla licentia, quantum ad bona immobilia, vel mobilia fratres excusare possit, quominus culpæ, & pœnæ ab eisdem Concilii decretis impositæ, & ipso facto incurrendæ, obnoxii sint, etiamsi Superiores asseverent hujusmodi dispensationes, aut licentias concedere posse; quibus in ea re fidem minime adhiberi volumus.* Et sic sæpe sæpius respondit *Sacra Congregatio Concilii.*

93 Hinc diligenter advertendum est ad id, quod ex declaratione ejusdem Sacræ Congregationis refert Fagnan. *in cap. Monachi 2. de statu Monachor. num. 62.* ibi: Præterea in causa Neapolitana propositum fuit Sacr. Congregationi dubium ut infra conceptum. In aliquibus Monasteriis nonnullæ Moniales census, & annuos quosdam redditus, & proventus seu fructus percipiunt sub diversis contractuum speciebus: nam aliquæ in ipsarum persona emerunt certos redditus a personis Laicis, aliquæ ab aliis Monialibus, aliquæ ab ipsis Monasteriis: aliæ vero dederunt pecuniam Monasterio, ut ex earum pecuniis fieret emptio nomine Monasterii ad rationem septem vel octo pro centenario, & Abbatissæ dabant ipsis Monialibus illos redditus, quos ex dictis emptionibus exigebat singulis annis; Aliquæ Monasteriis, seu eorum Superioribus certas pecuniarum summas manualiter pro indigentiis Monasterii dederunt pacto adjecto, vel etiam tacita conventione adhibita, ut Monasterium, seu Abbatissa certos redditus ad rationem tot pro centenario earum vita durante concedat. Quæritur, an Moniales prædictæ in hujusmodi casibus incurrant in pœnas per Concilium Tridentinum *sess. 25. cap. 2. de Regular.* in proprietarios inflictas, etiamsi de licentia Abbatissæ, & ad Abbatissæ nutum, vel Conventus, seu Monasterii nomine percipiant; Sacra Congregatio censuit, in nullo supradictorum casuum licere Moniales dictos fructus, seu redditus percipere; & si perceperint, incidere in pœnas *dict. cap. 2. sess. 25. de Regul.* Neque ab hujusmodi pœnis excusari ob licentiam Abbatissæ, quæ eam dict. Concilii decreto in supradictis casibus concedere quidem prohibetur, sed debet ex suo munere ex Monasterii redditibus, vel eleemosynis Monialium necessitatibus in dies subvenire. Ex quibus declarationibus apparet, non esse amplius locum opinioni Joann. Andr. *in Regul. Non est obligatorium*, Calder. *consil. 2. de Regul.* & Abbat. *cons.* 88. *p.* 1. existimantium licere professo de licentia superioris Prælati accipere aliquam annualem provisionem a Conventu, vel a Provincia, puta scutorum decem, ut exemplificat Joan. Andr. vel quinquaginta, ut inquiunt Calder. & Abb. persolvendam pro vestibus, & aliis personalibus necessitatibus.

Insuper attente notandum est, quod ipsemet Fagnanus pleno Jure undequaque instructus *loc. cit. sub num. 75. & 76. concludit*, ibi: Concludendum est igitur, nemini prorsus Regularium tam virorum quam mulierum cujuscumque qualitatis, & conditionis existat, nisi sit Officialis, fas esse etiam nomine Conventus habere annuos redditus, seu provisiones annuas, vel bonorum stabilium administrationem, aut peculium, etiamsi illud non sit superfluum, sed ad necessarios, honestos & pios usus, a superiore ex quacumque caussa concessum, & dependenter ab ejus voluntate & nutu, nec quemquam excusari a letali culpa, & pœna proprietariis inflicta ex quavis consuetudine Monasterii, vel Religionis, aut ex varietate, seu probabilitate opinionum, aut alio quovis prætextu, vel causa. Et Religiosis tam Prælatis, quam subditis cavendum esse ab hujusmodi palliamentis, quia Deus non irridetur, *ad Galat. cap. 6. cap. Erubescant dist. 32. cap. Humanæ 22. quæst. 5. cap. Tua nos, de simon. & cap. In civitate, de usur.* Et eo magis, quia Sac. Congregatio consulta, an liceat Regularibus interpretari Decretum *cap. 2. sess. 25. de Re-* 94

Regul. respondit: *Non licere*. Ad dubium, ut supra conceptum n. 1. Sacra Congregatio respondit. *Negative*, videlicet in nullo ex suprascriptis casibus licere Regularibus utriusque sexus habere prædictos annuos redditus, seu provisiones annuas, vel bonorum stabilium administrationem, seu peculium non superfluum nomine Conventus, ac de suorum Superiorum licentia, & dependenter ab eorum voluntate, ac nutu; alioquin non esse immunes a culpa & pœna, de qua *in d. cap. 2. sess. 25. de Regul.*

95 Legatum relictum Monasterio, seu Conventui bonorum incapaci, pro Sacristia, Valetudinario, vel Ecclesiæ pro cera, & oleo, non dicitur irritum, sed debet per Syndicum investiri pro adimplenda Testatoris voluntate, ut decrevit *Sacra Congregatio Episcopor. & Regul. in Forosempronien. 21. Augusti 1693.* Immo si gravetur heres, illud subministrare tenetur. *Sacra Congregatio Concilii in Faventina 2. Martii 1697. apud Monacell. part. 2. tit. 4. formul. 1. num. 17.*

96 Unde legatum relictum Minoribus de Observantia, Reformatis, & Capuccinis pro Anniversariis, Oleo, Lampadibus, Paramentis, Hostiis, Sacristia, Ecclesia, Fabrica, Luminaribus, Sindonibus, Linteis, Tunicis, Bibliotheca, Impressione librorum, Pane, Vino, Pitantia, seu pro victu, & vestitu, & aliis necessariis, est ipsis tradendum, seu solvendum ab heredibus, ut adductis plurimis Decretis, & Decisionibus ad longum probat, & demonstrat Petrus Marcellinus de Luccia I. U. D. & in S. Theologia Professus, ac in Romana Curia causarum Patronus in sua dissertatione unica, in qua agitur de obligatione indispensabili heredum satisfaciendi Legata quomodocumque relicta supradictis Fratribus Minoribus ad formam Decreti R. Fabricæ 14. Februarii 1635. auctoritate Apostolica confirmati, quod ut ab omnibus in promptu semper habeatur, hic ad litteram datur cum aliis Decretis, & declarationibus circa id expost emanatis.

97 Adducitur igitur Decretum Rev. Fabricæ, & juxta illius dispositionem ponitur in claris, supradictos Minores Mendicantes S. P. Francisci esse capaces Legatorum juxta modum in eodem Decreto præscriptum.

Decretum Sacræ Congregat. Fabricæ Principis Apostolorum de Urbe super Legatis Minoribus de Observantia S. Francisci.

Cum sæpius fuerit habitus recursus ad Sacram Congregationem Ven. Fabricæ S. Petri super annuis Legatis factis, seu facien. ad favorem Fratrum S. Francisci Minorum de Observantia, cum onere Missarum, seu Officiorum, sive gratis, sive alio modo.

Prætendente Ven. Fabrica S. Petri ad illam spectare propter dd. Fratrum incapacitatem hujusmodi Legatorum.

Dictis autem Fratribus allegantibus posse annua Legata hujusmodi recipere tuta conscientia, quatenus heres ex sua libera voluntate voluerit illa dare in eleemosynam, & committere Fratribus dd. Missas & Officia; juxta sententiam S. Bonaventuræ, & Decreta Sacr. Congreg. a S. D. N. Fratrum Minorum de Observantia S. Francisci Cismontanæ Familiæ Consultationibus præpositæ sub die 4. Junii 1628. publicata.

Eadem Sacra Congregatio pro opportuna præmissorum provisione, facta prius relatione S. D. N. Urbano Papæ VIII. ac de illius expresso ordine, & mandato, decrevit in futurum super hujusmodi Legatis observari, ut infra.

Quod hujusmodi Legata per debitores, vel heredes non extinguantur, vel reducantur per compositionem cum Ministris Fabricæ faciendam, vel alio quovis modo; sed illorum capitale, sive sors principalis, vel proprietas absque aliqua diminutione conservetur semper, & perpetuo ad effectum, ut in usus Romano Pontifici pro tempore existenti bene visos possint applicari: ita tamen, ut quamdiu applicationem specialem auctoritate Apostolica fieri non contigerit, heredes, vel debitores possint libere, si velint, dictis Fratribus dare dicta annua Legata per eosdem Fratres recipienda in eleemosynam, non autem per eos exigenda. Et quod quævis extinctio, reductio, seu diminutio capitalis, seu proprietatis aliter absque speciali Romani Pontificis permissione facta, eo ipso nulla sit, nec debitoribus, aut aliis quibuscumque suffragetur.

Quodque Commissarii, aliique Ministri Ven. Fabricæ super hujusmodi capitale, seu proprietate supradicta se de cetero non intromittant, nec dictos heredes, seu Debitores aliquo modo molestent, nisi ad effectum reinvestiendi in casu reinvestimenti, seu providendi, ut conservetur, ut supra, aut alias in executionem applicationis auctoritate Apostolica fact. vel facien.

Et quod nolentibus dd. heredibus, vel debitoribus dare supradictis Fratribus dd. eleemosynas, seu annuas præstationes, sive Legata ut supra solvere, vel illas, seu illa non solven-

ventibus, tunc & eo casu lapsis duobus annis a die obitus Testatorum, si fuerit maturatum Legatum, vel a die maturatæ illius solutionis eadem Fabrica, & illius Commissarii, & Ministri id totum, quod solutum non fuerit pro præterito, pro rata tamen, in qua fuerit ut supra elapsum biennium, vel ultra, possit, & valeat annuas præstationes hujusmodi exigere, exigique facere ad sui beneficium juxta suas facultates, & Privilegia: salvo semper capitali seu proprietate, ut supra ad effectum, quod heredes, vel debitores (dummodo de eis per Romanum Pontificem pro tempore existentem aliter non fuerit dispositum, nec prædicta Legata in alios usus ejus auctoritate applicata fuerint, vel applicari contigerit) possint, si velint quandocumque futuris temporibus, & sic deinceps in perpetuum dare. dictis Fratribus dicta annua Legata in eleemosynam, ut supra, nec Fabrica eosdem heredes, vel debitores molestare possit, & valeat toties, & quoties casus contigerit, nisi pro præterito & tunc in illis terminis tantum, post quorum maturationem fuerit elapsum biennium, vel ultra, ut supra, salva semper erectione Beneficiorum, & applicatione Legatorum, seu quorumcumque bonorum, & redditnum ac jurium eisdem Beneficiis, seu aliis usibus piis auctoritate Apostolica facta, vel in posterum quandocumque facienda, & executione Litterarum Apostolicarum desuper expeditarum, seu expediendarum; ita ut præfata Decreta ad illas nequaquam se extendant, sed illæ semper firmæ, & illæsæ remaneant, ac suos plenarios, & integros effectus sortiri debeant, ita quod neque Fabrica, neque heredes, vel debitores præfati ullo modo illas impedire, retractare, vel controvertere valeant, & salvis semper Sedis Apostolicæ auctoritate, ac facultatibus competentibus dictæ Sacr. Congregat. Ven. Fabricæ.

Prohibuit tamen eadem Sacra Congregat. Fratribus supradictis sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, ne audeant, seu præsumant, nec quilibet eorum audeat, seu præsumat per se, nec per alios Syndicos, Ministros, seu Procuratores, tam sæculares, quam Regulares dictas annuas præstationes, seu Legata, nec judicialiter, tam coram quocumque Judice Ecclesiastico, quam sæculari Ordinario, vel Delegato, nec alias, nisi juxta formam dicti Decreti Congregationis Fratrum Minorum de Observantia S. Francisci Cismontanæ Familiæ a Sanctissimo D. N. deputatæ ab heredibus, seu quibusvis aliis eorum debitoribus petere, minusve dd. heredibus, seu debitoribus facere aliquas receputas pro dd. annuis præstationibus, nisi pro rata, & pecunia, seu eleemosynis supradictis cum effectu, at vere, & realiter eisdem Fratribus data vel soluta, seu datis, vel solutis, nec sub alia data, nisi sub ea, qua vere fuerit iisdem Fratribus, aut aliis pro eis facta realis satisfactio, & insuper, ne provisor Apostolicus pro tempore de Beneficiis, quibus Legata supradicta fuerint applicata, vel eorum Procuratores, & Ministris super exactione dd. Legatorum directe vel indirecte impedire, vel molestare quovis quæsito colore, vel prætextu audeant, vel præsumant. In quorum fidem &c.

Dat. Romæ ex Collegio ejusdem Sacræ Congregationis die 14. Febr. 1633.

Domin. Cardin.

Verba Congregationis particularis ab Urbano VIII. Fratrum Minorum de Observantia Cismontanæ Familiæ Consultationibus præpositæ in Decisionibus præcedentibus allegatæ. 98

Sacra Congregatio &c. Sed quia in his casibus solet aliquando evenire, quod annuus redditus ob temporis antiquitatem non comperiatur habere aliquem Patronum, cui fieri debeat, talis, ut supra, protestatio, decernimus; quod in tali casu servetur statutum Ordinis Minorum sub Paulo II. (Julio II.) *super c. 6. Regulæ §. Inhibemus*, quod nimirum hujusmodi redditus assignentur Rectoribus spiritualibus, aut temporalibus Collegiorum, aut Communitatum, Terrarum, aut Civitatum, qui tales eleemosynas sive fructus, vel redditus annuos nomine Ecclesiæ Romanæ, vel donantium sive Fratribus exigant, & recipiant, & a Fratribus, sive aliis Sacerdotibus, quando Fratres noluerint, tales Missas, vel suffragia juxta piam intentionem Benefactorum in toto vel in parte secundum quantitatem talium observationum, dici faciant.

Decretum Sacræ Congregationis Fabricæ S. Petri circa Legata relicta Minoribus de Observantia in locis, in quibus Venerab. Fabrica locum habet, promulgatum sub die 14. Februarii 1633. 99

Cum sæpius &c. eadem S. Congregatio censuit pro opportuna prædictorum provisione, facta prius relatione Sanctissimo Domino Nostro Papæ Urbano VIII. ac de illius expresso ordine, & mandato decrevit in futurum super hujusmodi Legatis observari, ut infra. Quod hujusmodi Legata per debitores, vel heredes non extinguantur, vel reducantur pro compositione cum Ministris Fabricæ faciendam,

vel

vel alio quovis modo; sed illorum capitale, sive sors principalis, vel proprietas absque aliqua diminutione conservetur semper, & perpetuo ad effectum, ut in usus Romano Pontifici pro tempore existenti benevisos possint applicari. Ita tamen, ut quandiu applicationem specialem auctoritate Apostolica fieri non contigerit, heredes, vel debitores possint libere, si velint, dictis Fratribus dare annua Legata per eosdem Fratres recipienda in eleemosynam, non autem per eos exigenda.

Quodque Commissarii, aliique Ministri Ven. Fabricæ super hujusmodi Capitale seu proprietate supradicta, se de cetero non intromittant, nec dictos heredes, seu debitores aliquo modo molestent &c.

Et quod nolentibus dd. heredibus, vel debitoribus dare supradictis Fratribus dictas eleemosynas, seu annuas præstationes, sive Legata ut supra solvere, vel illas, seu illa non solventibus, tunc & eo casu lapsis duobus annis a die obitus Testatorum si fuerit maturatum Legatum, vel a die maturatæ illius solutionis, eadem Fabrica, & illius Commissarii, & Ministri id totum, quod solutum non fuerit pro præterito, pro rata tamen in qua fuerit, ut supra elapsum biennium, vel ultra, possit & valeat annuas præstationes hujusmodi exigere, exigique facere ad sui beneficium juxta suas facultates, & privilegia, salva semper proprietate, seu capitali ut supra, ad effectum quod heredes, vel debitores &c. possint si velint, etiam quandocumque futuris temporibus, & sic deinceps in perpetuum dare dd. Fratribus dicta annua Legata in eleemosynam &c. *Et inferius præservatur Decretum Congreg. particularis sub Urbano VIII. superius relatum sequentibus verbis:* Prohibuit tamen eadem S. Congregatio Fratribus supradictis sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrenda, ne audeant, seu præsumant, nec quilibet eorum audeat, seu præsumat per se, vel per alios Syndicos, Ministros, seu Procuratores, tam Sæculares, quam Regulares dd. annuas præstationes, Legata, nec judicialiter tam coram quocumque Judice Ecclesiastico, quam sæculari Ordinario, vel Delegato, nec alias nisi juxta formam dicti Decreti Congreg. Fratrum Minorum de Observantia S. Francisci Cismontanæ Familiæ a Sanctiss. D. N. deputatæ ab heredibus, seu debitoribus petere, minusve dd. heredibus, seu debitoribus facere aliquas receptas pro dd. annuis præstationibus, nisi pro rata, & pecunia, seu eleemosynis supradictis cum effectu, ac vere, & realiter eisdem Fratribus data, vel soluta, seu datis, vel solutis, nec sub alia data, nisi sub ea qua vere fuerit iisdem Fratribus, aut aliis pro eis facta realis satisfactio.

Decretum ejusdem S. Cong. Fabricæ ad providendum indemnitati Fratrum in annuis Legatis, & occurrendum heredum, vel Executorum malitiæ, editum die 15. Decembris 1646. 100

Sacra Congregatio Generalis Rev. Fabricæ S. Petri de Urbe ad consulendum non minus indemnitati Fratrum Ordinis Minorum de Observantia S. Francisci; quam providendum malitiæ heredum, & aliorum quomodolibet obligatorum, qui differunt ultra biennium illis solvere annua Legata pia cum oneribus Missarum, seu Officiorum, vel etiam gratis dictis Fratribus, seu eorum Ecclesiis relicta, ac in futurum relinquenda sub spe postea super illis pro minori summa se componendi cum Commissariis, & aliis Rev. Fabricæ Ministris, & Officialibus, prohibuit, & expresse mandavit Commissariis, OEconomis, Secretariis, & aliis quibuscumque Officialibus, & Ministris Rev. Fabricæ præsentibus, & futuris, & tam Urbis, & status Ecclesiastici, quam Regni Neapolis, & aliorum quorumcumque locorum sub pœnis arbitrio ejusdem Sacræ Congregationis, ne de cetero cum heredibus, vel aliis quomodolibet obligatio ad solutionem dictorum Legatorum ad aliquam compositionem, remissionem, vel transactionem deveniant, sed ab illis omnes annatas supra biennium decursas, & non solutas integraliter exigant, & exigere faciant in beneficium dictæ Rev. Fabricæ sine relaxatione alicujus minimæ portionis, seu quantitatis servato in reliquis tenore Decreti in hac materia ab eadem Sac. Congregat. editi sub die 14. Februarii 1633. & compositiones &c. eo ipso nullas, & irritas esse decrevit, mandans &c.

Et capacitatem Fratrum Minorum obtinendi annua & perpetua Legata per modum simplicis eleemosynæ expresse comprobat Breve Urbani VIII. incipiens *Exponi Nobis*, emanat. 27. *Julii* 1637. favore Minorum de Observantia, ubi expresse approbatur, & Auctoritate Apostolica confirmatur declaratio facta a Patre Didaco de Cea in Romana Curia pro Ultramontana Familia Commissario Generali in hac verba in tali Brevi inserta §. *insuper*, ibi: *Insuper ad serenandas Fratrum conscientias &c. Declaramus &c. Dictos Conventus, Fratresque Minores respective licite, valide, tuta & salva conscientia tenere posse annua, & perpetua Legata, vel certos alios redditus, aut proventus annuos, & perpetuos præfatæ puritati nostræ Regulæ* 101

gula consentaneos per modum eleemosynæ &c. in quo Brevi multa alia ad rem continentur, unde ut ab omnibus præ oculis habeatur, hic ad litteram datur, prout registratur a Pitonio *discept.* 2. *n.* 62. & a dicto de Luccia *loc. cit. pag.* 146. *n.* 387.

Breve S. M. Urbani VIII. editum post Decreta prædicta quæ ad tenorem ejusdem Brevis posterius editi intelligenda veniunt.

URBANUS OCTAVUS,

Ad futuram rei memoriam.

102 EXponi Nobis fecit dilectus Filius Elias Petiot Doctor Theolog. Parisiensis Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Regularis Observantiæ Turoniæ Minister Provincialis cum omnibus Superioribus, & subditis ejusdem Provinciæ, quod ipsi a dilecto etiam Filio Didaco de Cea Ordinis eorumdem Minorum Lectore Jubilato Almæ Angelorum Provinciæ, & Ordinis Patre, ac in Romana Curia pro Ultramontana familia Commissario Generali, & de mandato, & auctoritate dilecti Filii nostri Francisci S. Laurentii in Damaso Diaconi Cardinalis Barberini nuncupati S. R. E. Vicecancellarii, nostri secundum carnem, ex Fratre germano nepotis, dictique Ordinis apud nos, & Sedem Apostolicam Protectoris; in præfatæ Provinciæ, specialem Commissarium, pro alienandis bonis immobilibus, si quæ fuerint extra Conventum dictæ Provinciæ septa, ac alias sub certis modo, ac forma ibi expressis, constitutus, & deputatus fuit, prout in dicti Didaci Commissarii Generalis hujusmodi desuper confectis patentibus litteris tenoris subsequentis, videlicet:

Frater Didacus de Cea Ord. Min. Regularis Observantiæ Lector Jubilatus Almæ Angelorum Provinciæ & Ordinis Pater, ac in Romana Curia pro universa Familia Ultramontana Commissarius Generalis & servus, Dilecto Nobis in Christo R. P. F. Eliæ Petiot ejusdem Ordinis, & Instituti, Provinciæ vero Turoniæ Provinciali Ministro, ac Doctori Theologo Parisiensi salutem & pacem in Domino sempiternam. Cum Eminent. D. Card. Francisco Barberino S. R. E. Vicecancellario, nec non totius nostræ Seraphicæ Religionis vigilantissimo Protectori, Correctori, & Gubernatori, exponi feceris una cum omnibus, & singulis ejusdem Provinciæ Superioribus, & subditis, quod dicta Provincia, quondam Conventualium zelo suæ professionis ducta, & devotis accensa desideriis olim quidem Regulæ suæ observantiam amplexa fuerit, & formam vivendi, & disciplinæ Patrum Observantiæ acceptaverit, nuper vero a S. D. N. Urbano VIII. in Litteris suis Apostolicis sub datis hic Romæ 18. Junii præsentis anni declarata fuerit, & de novo incorporata Regulari observantiæ cum omnibus privilegiis, juribus, exemptionibus, & immunitatibus, quibus dicta Provincia, cum Provinciis Franciæ S. Bonaventuræ, & Conventus Parisiensis ab antiquo gaudere consueverunt.

Propterea ad felicius dictæ Provinciæ, & Fratrum conscientias serenandas, & Sanctæ Regulæ nostræ Seraphicæ nitorem & observantiam restituendam supplicaveris, quatenus concedamus tibi licentiam, ut cum consilio Syndicorum Conventuum respective possessiones, prata, & alia immobilia (si quæ fuerunt extra Conventuum septa) sic vel alienes, vel disponas, prout melius regimen dictæ Provinciæ, & Conventuum utilitas postulaverit; quia autem dicta alienatio, & dispositio non potest executioni mandari absque singulari ejusdem eminentissimi Protectoris mandato, & modo ab illo assignando, quod debite & congrue omnia, si quæ intervenerint impedimenta, tollantur, & quatenus dicta hujusmodi alienatio, vel dispositio suum tandem integrum, & plenarium sortiatur effectum; Hinc est, quod auctoritate ejusdem Eminent. Protectoris Nobis in hac parte specialiter commissa, præsentium tenore, & vigore, te, qui de Religionis zelo, morum integritate, & prudentiæ claritate plurimum in Domino commendaris, ejusdem dictæ tuæ Provinciæ specialem Commissarium nominamus, & instituimus omni meliori modo quo possumus, & opus fuerit, etiam cum plenitudine potestatis, agendi, solicitandi, & procurandi per te, vel per alium, seu alios dictæ Provinciæ benemeritos Patres, a te deputandum, vel deputandos, ad cujus, vel quorum nominationem, & ad facultatem eligendi, specialem licentiam, & auctoritatem concedimus, quatenus dictæ possessiones, prata, & alia immobilia, si quæ fuerint extra Conventuum septa, intra unum annum, vel ad summum duos a debita præsentium notitia computandum, sic vel alienentur, vel disponantur, ut dictæ Provinciæ felicius regimen, & Religionis decor postulaverint.

Et propterea eadem auctoritate Eminentiss. Protectoris & earumdem serie nostrarum prædictos Syndicos Conventuum respective tamquam generales per Sanctiones Pontificias Pro-

curatores, & Œconomos Apostolicos, hortamur in Domino, & quantum in Nobis est, injungimus, & mandamus, quatenus dictam alienationem, seu dispositionem, consilio, & auxilio suo promoveant, ut scilicet fiat secundum requisitas juris solemnitates, & debitum Seraphicæ nostræ institutionis modum, scilicet dictorum bonorum dominium, possessionem, & proprietatem in perpetuum abdicando, & ad quos de consilio Fratrum cujusque Conventus melius secundum Deum, & fructuosius secundum licitam utilitatem Conventuum videbitur expedire, transmittendo, & alienando.

Insuper ad serenandas Fratrum conscientias eadem auctoritate Eminentiss. facultatem tibi concedimus, quatenus Fratribus, & Conventibus dictæ Provinciæ vice nostra declares: immo Nos nomine, & auctoritate dicti Eminentissimi Protectoris declaramus, dictos Conventus, Fratresque Minores respective licite, valide, tuta, & salva conscientia *tenere posse annua, & perpetua legata, vel certos aliquos redditus, aut proventus annuos, & perpetuos* præfatæ puritati nostræ Regulæ consentaneos per modum eleemosynæ, aut (juxta primam & præcipuam S. P. Francisci vivendi rationem, ejus consilio & exemplo firmatam & roboratam) pretii, seu mercedis vice pro spirituali dictorum Fratrum nostrorum labore recipiendos, nempe pro Missarum solemnium, privatarumque Sacrificiis, aliisque divinorum Officiorum oneribus secundum pias Benefactorum, seu vivorum, aut defunctorum intentiones institutis, sive pro Fabricis, & reparationibus Ecclesiarum nostrarum, sive pro studiis Sacræ Theologiæ, & bonarum disciplinarum, nec non aliis Conventuum utilitatibus, sive pro prædictis omnibus causis, aut aliqua illarum divisim, vel conjunctim jam diu prædictos redditus, aut proventus fundatos, & constitutos, vel fundandos, & constituendos super hujusmodi bonis cujuscumque sint naturæ (nunc, & in perpetuum abdicandis, transmittendis, & alienandis) juxta prædictos modos licitos & puritati Regulæ nostræ congruos reservando & retinendo, *facta prius ex animo, & optimo corde dictorum redditmany, aut proventuum, simili, vel efficaciori protestatione, & renuntiatione a Doctore nostro Seraphico P. Bonaventura præscripta, atque observata*; & quod dicti redditus aut proventus in unoquoque Conventu non sint in tanta copia & excessiva quantitate, ut mendicitatem excludant, aliisque servatis clausulis, & circumstantiis, *nec non gratiis, & juribus contentis, & expressis in allegatione pro sustinenda validitate fundationis, & perpetuorum Legatorum conventus Victoriæ, Sancti Patris Nostri Francisci Recollectorum in Hispania alias per Nos præsentata Eminentiss. Dominis Cardinalibus Sacræ Congregat. Concilii Tridentini, & ab eis approbata, & confirmata per Decreta edita sub datis hic Romæ vigesima Junii, & tertia decima Julii anno Domini 1635.*

Ut autem facilius, opportunius, & exactius injunctum tibi munus absolvere possis, ejusdem Eminentiss. Protectoris auctoritate, præcipimus omnibus, & singulis dictæ Provinciæ Fratribus Superioribus, & subditis in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub pœna privationis propriorum Officiorum, nec non excommunicationis latæ sententiæ, & etiam prædictis Conventuum Syndicis Apostolicis, ut te, vel alium, seu alios intra prædictum, & præfixum tempus velut legitimum, seu legitimos dictæ Provinciæ Commissarium, seu Commissarios ad prædicta (ut fertur) specialiter, & expresse deputatum, vel deputandum, aut deputandos cum omnibus gratiis, ac juribus aliis Commissariis concedi solitis recipere, recognoscere, & revereri velint, & debeant, tibi, aut illi, vel illis in his, quæ nec cultui Divino, aut Animæ suæ, nec evidenti & spirituali Conventuum utilitati contraria sunt, prompte, & hilariter obtemperaturi; Monentes, ut in hujusmodi muneris executione, nihil aliud penitus nisi prædictorum Cultus Divini augmentum, Domorum Domini decorem, studiorum necessitatem, & demum cujuscumque Conventus utilitatem spiritualem nostro, Minorum statui, & Regularibus Institutis, dictæque Provinciæ privilegiis nuper confirmatis (ut præfertur) congruentem præ oculis habeas. Vale, Deumque pro Nobis exora. Datum Romæ in Conventu Aracælitano die 10. Julii ann. 1637. in quorum fidem manuali nostro Syngrapho, & majori officii nostri Sigillo præsentes munivimus.

Cum autem sicut eadem expositio subjungebat, præfati Exponentes præmissa pro illorum firmiori subsistentia, & validitate Apostolicæ nostræ confirmationis robore communiri summopere desiderent; Nos dictum Eliam aliosque præfatos specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & eorum singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes & absolutos fore censentes supplica-

plicationibus illorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, deputationem de persona dicti Eliæ in specialem Commissarium Generalem (ut præfertur) factam, ac desuper confectas præinsertas litteras cum omnibus, & singulis in eis contentis, expressisque Apostolicâ auctoritate tenore præsentium confirmamus, & approbamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, ac omnes, & singulos tam juris, quam facti, quantumvis substantiales defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint, supplemus.

Mandantes propterea omnibus, & singulis ad quos spectat, & pro tempore quomodolibet spectabit, ut dictum Eliam aliosque præfatos præinsertarum præsentiumque litterarum nostrarum commodo, & effectu pacifice frui, & gaudere sinant, & faciant, nec illos desuper a quoquam quomodolibet molestari, perturbari, vel inquietari permittant, ac decernentes, easdem præinsertas patentesque litteras, validas, firmas, & efficaces existere & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere ab omnibus, & singulis, ad quos spectat, & pro tempore quomodolibet in futurum spectabit, inviolabiliter observari, dictisque exponentibus plenissime in omnibus, & per omnia suffragari debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac prædictorum Ordinis, & Provinciæ, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel alia quavis firmitate roboratis, statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis illorum omnium tenore præsentium pro plene, & sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter & expresse derogamus: ceterisque contrariis quibuscumque.
Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die vigesima septima Julii 1637. Pontificatus nostri anno decimo quarto.

M. A. Maraldus.

103 Et ulterius pro legato relicto pro pitantia fuit semper sensus S. Congregationis Boni Regiminis Urbis, quæ ultra superius deducta sub die 22. Junii 1625. ita dedit litteras. *Viterbo. Governatore. Mentre per il passato i Frati Minori Osservanti di S. Francesco di Canino siano stati sovvenuti di scudi dieci l'anno per la pietanza, e di altri scudi quindeci per il vino da quella Comunità, la Sac. Congregaz. si contenta che possa continuarseli la medesima limosina, onde piacerà a V. S.* concedernele *la facoltà opportuna.*

Ac pro vestiario habetur resolutio ejusdem S. Congregationis sub die 12. Novemb. 1661. *Perugia. Governatore. Questi Emin. Signori dopo aver veduta l'informazione di V. S. sono stati di parere, che ella proveda, che li Frati di S. Francesco Minori Osservanti di Nocera, siano soddisfatti nell'annua risposta di scudi sette, e baj. 50. che gli sono stati assegnati da quel pubblico sotto titolo di Vestiario; tanto eseguisca, e Dio la prosperi.*

Immo pro Carne assignata Mendicantibus a Communitate, illamque posse a lanione illius licite exigi, habemus casum decisum per doctissimum, & vigilantissimum Opit. Cerrum A. C. locumtenentem in causa Sabinen. præstationis Carnis inter RR. PP. de Observantia B. M. Virginis de Lilio, & Josephum Gentilem sustinentem jura Communitatis Malleani cum mandato de exequendo judicatum de Fratribus favore RR. PP. relaxato, & eum sententia emanata sub die 24. Martii 1708. per acta Babucci Notarii A. C. 104

Ac S. Congregationis Concilii, quæ ita invariate pro observatione præfati decreti Rev. Fabricæ circa Legata pio pitantia relicta mandavit, & in specie in *Æsina legati* 4. *Maii* 1697 cujus resolutio Magistralis hæc est. 105

Baltassar de Calvanis anno 1639. instituta herede usufructuaria Pieria uxore gravavit tam ipsam, quam heredes proprietarios ad tradendum in perpetuum PP. Capuccinis eleemosynam Juliorum septem singulis hebdomadis pro duobus ferculis, seu pitantiis, injuncto onere eidem Pieriæ faciendi intra certum tempus investimentum æquivalens annuæ satisfactioni predicti Legati per hæc verba: Lascia la medesima Sig. Pieria mentre sarà viva, e gli infrascritti eredi, e successori in infinito siano obligati, sì come esso Testatore espressamente comanda, di fare due volte la settimana l'elemosina alli Cappuccini di Gesi di Giulii tre, e mezzo per ciascheduna volta di Carne, o Pesce, e che per detto effetto pagati li scudi 100. di Legato fatto di sopra per l'Altare di S. Giuseppe dalla Sig. Pieria sua Consorte tra lo spazio di quattro, o cinque anni, o quanto prima si possa, si ponga a frutto quella quantità di denaro, che sarà bastante per il stabili-

mento perpetuo delle dette elemosine delle due pietanze la settimana per li detti PP. e che fino a detto cumulo, e stabilimento la Sig. Pieria si compiaccia siccome esso Testatore la grava di tener comunicati li frutti della sua dote, e contradote, pregando il medesimo S. Testatore li detti PP. Cappuccini per la detta carità di pregare nelle loro Orazioni per l' Anima d' esso, e de' suoi antenati morti ec.

Neglexerunt tam Pieria, quam primi heredes nedum primum investimentum, verum etiam traditionem supradictæ elemosynæ per plures annos. Quare Nicolaus, & Theodorus de Calvanis heredes mediati condemnati fuerunt a Rev. Fabrica per viam compositionis ad solutionem scutorum 300. pro eleemosynis decursis, & non solutis.

Modo autem volentes iidem heredes executioni demandare præfati Testatoris voluntatem quoad investimentum capitalis prædicti oneris eo sub fundamento, quod ubi ad formam Testamenti factum fuisset, illius ascendentes tunc ad annua scut. 36. vix hodie ascenderunt ad medietatem attenta notoria diminutione fructuum, censuum, aliorumque stabilium.

106. *Verum audito desuper Episcopo comprobante narratorum veritatem excitata fuit difficultas: An onus investimenti tamquam adjectum executioni legati dicatur stare demonstrative, vel taxative, itaut investimentum modo faciendum sit ab heredibus perpetuo manutenendum pro integra satisfactione summæ legatæ? Cumque placuerit EE. VV. demandare, ut instantia prædicta describeretur in folio; Hinc in præsenti Congregatione informantibus prædictis heredibus enquiritur.*

1. *An, & in qua quantitate præfatum investimentum sit faciendum?*
2. *An post factum investimentum, ac superveniente aliqua diminutione tam in capitali, quam in fructibus, heredes teneantur cum bonis hereditariis perpetuo supplere summam deficientem?*

Die 4. Maii 1697. S. C. EE. S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum censuit, ad primum faciendum esse investimentum in quantitate æquivalenti ad integrum onus.

Ad secundum respondit, Affirmative.

107 *Faventina Legatorum. In assignatione bonorum facta per Constantiam Stuarolam de anno 1657. ad effectum fundandi in Terra Mutilianæ, vel Beneficium Ecclesiasticum, vel Monasterium Monialium, tria onera fundatrix imposuit. Primum annuæ præstationis libr. 100. Olei pro manutentione lampadis ante sacras Reliquias in Ecclesia P. P. Capuccinorum dictæ Terræ; Secundum lib. 25. ceræ albæ pro usu ejusdem Ecclesiæ; & Tertium denique unius ferculi valoris solidorum 20. ipsis PP. Capuccinis per singulas hebdomadas subministrandi.*

Secuta de anno 1686. Monasterii fundatione, recusarunt Moniales subministrare dictas præstationes sub prætextu omnimodæ incapacitatis Fratrum Capuccinorum; quare ad instantiam Alexandri Ronconi, tamquam unius de populo, citatis, & informantibus quoque Monialibus, declarari humiliter supplicatur.

1. *An Monasterium teneatur subministrare singulis annis dictas libras 100. Olei, & 25. Albæ Ceræ pro usu Ecclesiæ Capuccinorum.*
2. *An similiter teneantur præstare similis hebdomadis supradictum ferculum sol. 20. pro ipsis Capuccinis.*

Die 2. Mart. 1697. S. C. EE. S. R. E. Cardinalium Conc. Trident. interpretum ad primum respondit, Affirmative. 108

Ad 2. censuit servanda esse decreta Congregationis Fabricæ die 4. Febr. 1633.

Quæ procedunt etiamsi assignatio bonorum fieret in contractu inter vivos, uti habemus casum decisum per *S. C. Fabricæ in Imolens. Legati seu Donationis sub die 26. Mart. 1707.* ubi fuit dictum favore R. R. P. P. Observantium Imolæ ad exclusionem Tribunalis Rev. Fabricæ *non intrare illius privilegia*, super qua controversia, quia elaboratissimæ fuerunt distributæ allegationes doctissimorum causæ Patronorum, & Advocatorum, merito pariter illas subnectere existimavi ad ostendendum, quod in hujusmodi controversiis omnia necessaria motiva hinc inde fuerunt perpensa, audito Commissario, & Fiscali ejusdem S. Tribunalis, & decisum *non intrare privilegia Fabricæ* attenta capacitate Religiosorum in recipiendis hujusmodi Legatis ex capite eleemosynæ; adversus quam resolutionem, cum denuo fuerit provocatum ad idem Tribunal, hoc perpensis denuo partium rationibus sub die 20. Julii ejusdem Anni eamdem resolutionem confirmavit cum rescripto *in Decisis*. Sic de Luccia *in Dissertatione de legatis n. 402.* 109

Insuper dictam Fratrum Minorum capacitatem expresse demonstrant variæ resolutiones Sacræ Congregationis Fabricæ, quarum prima fuit illa emanata die 28. Maii 1639. cum Epistolis directis Episcopo S. Angeli in Vado hujus lecturæ: *Hà avuto ricorso a questa S. C. della Fabrica il Procuratore Generale de' Minori* 110

nuti Osservanti esponendo, che di un Legato pio appartenente a' detti Frati di Sant' Angelo in vado V. S. intenda erigere un Canonicato sotto pretesto della loro incapacità; Questa medesima Congregazione anche con participazione di N. S. fece Decreto (quod est illud anni 1633.) che questi P. P. potessero ricevere per modum eleemosynæ gli annui Legati pii, e che non si estinguessero, riservandosene la disposizione a N. S. conforme all' ingionto Decreto.

Roma 28. Maggio 1639.

111 Et quamvis Episcopus in sua informatione quam plurima deduxisset ad ostendendam incapacitatem Fratrum, denuo S. C. rescripsit: *Sendo stata letta in questa Sacra Congregazione la risposta data da V. S. in materia dell' applicazione da lei fatta ad un Canonicato delli scudi 809. lasciati da Carlo Gualterucci alli Frati della Osservanza con peso di Messe, non son parse a questi Eminentissimi Signori sufficienti le ragioni addotte per sostenere detta applicazione, quale come che è fondata tutta nella incapacità de' Frati, così non sossistendo tale incapacità, almeno ad effetto di poter ricevere per via di limosina, conforme al Decreto fatto da questa S. Congregazione, dovrà V. S. sospendere, nè in essa procedere più oltre in pregiudizio de' Frati.*

Roma 30. Agosto 1639.

Secunda sub die 31. Decembris 1639. directa Episcopo Anconitano, ita: *Questa S. C. altre volte dichiarò detti Frati capaci per modum eleemosynæ, però provederete che il Legato si eseguisca, nè sotto il detto pretesto della loro incapacità gli Eredi ritardino il pagamento.*

112 Tertia sub die 17. Martii 1640. lata ad favorem P. P. Minorum de Magliano; in qua agebatur de legato scut. 1500. cum obligatione injuncta heredi de reinvestiendo dict. summam, & solvendo fructus annuos P. P. erogandos ab istis in perpetuum pro celebratione duarum Missarum, & pro emenda sacra supellectili Altaris, & applicatio R. Fabricæ per Commissarium illius, & demandans talis applicationis revocationem ita: *E perchè detti PP. Osservanti credono che detta sentenza non possa sussistere, e per aver questa S. C. dichiarato del 1633. che essi sono capaci di simili Legati per modum eleemosynæ &c. e parendogli la domanda ragionevole, ne danno la facoltà di potere rivedere, conoscere e terminare detta causa per giustizia con facoltà di reintegrare detti Osservanti.* Prout de facto Commissarius eosdem P. P. ad legatum reintegravit.

Demum adsunt consimiles declarationes emanatæ sub diebus 28. Julii 1640. 20. Decembris ejusdem anni, 5. Octobris, & 2. Novembris 1641. & aliæ, quas brevitatis causa omittendas censui; quæ omnes declarant capacitatem cum tali modificatione per viam eleemosynæ, & registratæ inveniuntur in eadem discept. Piton. *n.* 138. 139. 140. 141. & 142.

Hujusmodi capacitas censetur admissa per Summos Pontifices: cum enim de anno 1641. Commissarius Fabricæ applicaverit quemdam censum mille florenorum in sorte & sc. 80. in fructu erogandorum in emptione Tunicarum, & Habituum pro dictis P. P. juxta donationem istis factam a Gaspare de Bartholomæo, comparuerunt coram S. M. Urbano VIII. iidem P. P. Minores, & ita eorum intentum exposuerunt: *Supplicant &c. quatenus dignaretur declarare Fratres esse capaces dictæ donationis, & a Ministris Fabricæ non posse molestari, quin per modum eleemosynæ possint dari, & recipi fructus census &c.* & emanavit præfata signatio. Die 12. Novembris 1641. S. S. D. N. *audita relatione S. Suæ facta de ordine Eminentiss. Cardinalis Barberini Protectoris benigne annuit petitioni supradictæ*, & in illius executione S. C. Fabricæ ita signatæ petitionis demandavit effectum: *Questi Eminentissimi miei Signori della S. C. della Fabbrica vi ordinano, che lasciate liberamente pagare, e ricevere detti frutti alli medesimi Frati donati per modo di limosina conforme la grazia fattagliene da N. S. revocando li sequestri, ed ogni altro impedimento di questo Tribunale, e suoi Ministri.* 113

Roma 21. Decemb. 1641. Piton. *l. c. n.* 144.

Et indistincte pro legatis pro victu, & vestitu semper resolvit Sacra Congregatio Boni Regiminis, & signanter *sub die 12. Augusti 1651.* ibi: *Ficulle. Podestà. Comanda la S. C. mentre sia vero, che nell' ingresso de' PP. Cappuccini in cotesto luogo dal pubblico Consiglio fossero per loro sostentamento assignati per limosina scudi 50. l' anno, gli si continui conforme al solito tale sussidio caritativo, onde Voi de concederete la facoltà opportuna, oprando, che in tal conformità segua l' effetto.* 114

Ac sub die 26. Aprilis 1678. *Campagna. Governatore. La Sacra Congreg. senza attendere la risoluzione presa dal pubblico Consiglio della Comunità di Anagni avendo ordinato, che si continui a somministrare il solito sussidio di 40. scudi annui a questi Frati Cappuccini, che con tal assegnamento furono ricevuti dalla Comunità suddetta, così si contenterà di ordinare che segua, e Dio la prosperi.* 115

Sicuti etiam sub die 10. Maii 1692. *Viterbo.* 116

Governatore. E' stata sentita anche dalla S. C. come necessaria l' istanza fatta dalla Comunità di Valentano di potere ammettere li Frati Minori Osservanti di S. Francesco nel Convento già soppresso della Madonna della Salute, perchè restino provisti quegli abitanti di chi loro assista opportunamente con gli ajuti spirituali, per il di cui effetto s' è contentata la medesima Sacra Congregazione che possa la predetta Comunità in conformità della risoluzione del Consiglio somministrare scudi 500. per una sol volta, da pagarsi in cinque anni colli sopravanzi della Tabella in ogni anno la rata, ed altri 50. scudi annui in sussidio caritativo per pietanza, e vestiario de' Religiosi, che vi dimoreranno da pagarsi venticinque scudi in ogni semestre, onde V. S. ne potrà concedere la necessaria licenza.

117 Item hanc Minorum capacitatem obtinendi, & recipiendi Legata perpetua per viam puræ, ac simplicis eleemosynæ, pluries comprobavit Sacra Congregatio Episcopor. & Regul. & signanter in Lucens. sub die 21. Martii 1677. pro Minoribus de Observantia hanc dedit declarationem: *Sacra Congregatio Episcop. & Regul. sæpius declaravit Fratres Minores de Observantia S. Francisci, quamvis attenta dispositione, Exivi de Paradiso, & Constitut. Nicolai III. & Clement. V. sint incapaces obtinendi census perpetuos, & bona stabilia, posse tamen per viam puræ ac simplicis eleemosynæ recipere quidquid ab executoribus ultimarum voluntatum eis traditur pro celebratione Missarum, pro ornamento Ecclesiæ, aliisque necessariis procurandis juxta doctrinam D. Bonav. relatam in Const. S. M. Urbani VIII. incip. Sacrosanct. Apostolatus Ministerium.*

118 Item eamdem capacitatem pluries approbavit Sacra Congregatio Concilii, & signanter *sub die 12. Jun. 1704. in Salernitana Legati Fabritii Pinto* in famosa causa vertente inter PP. Theresianos heredes, & Minores de Observantia, Reformatos, & Capuccinos Legatarios, ubi rescripsit: *Observentur decreta Rev. Fabricæ emanata die 14. Februar.* 1633. hoc est recipiant per modum eleemosynæ. Quod & expresse in eadem causa decrevit *Sac. Congregat. Rev. Fabricæ sub die 20. Jul.* 1707. *& 9. Februar.* 1708. in quorum decretorum observantiam fuit datum mandatum executivum sub *die 28. Jun.* 1709. *& sub die 12. April. ejusdem anni* 1709. fuit lata sententia a R. P. Sinibaldo Judice Rev. Fabricæ declarans, & statuens dd. PP. Theresianos in executionem præfatorum decretorum teneri, & obligatos esse solvere annuum Legatum per viam eleemosynæ relictum per dictum Fabritium Pinto dictis Minoribus de Observantia, Reformatis, & Capuccinis, & tam dicta sententia, quam mandatum, datum a Collegio Eminentissimorum & Reverendissimorum DD. Cardinalium S. C. Rev. Fabricæ S. Petri de Urbe deputatorum, refertur ad litteram a D. Petro Marcellino de Luccia *in sua dissertatione unica de Legatis pro victu Religiosis Mendicantibus relicto, pag. 207. ad pag. 210. n. 522. & 523.*

Ex supra recensitis stat clarum, quod Legata relicta Fratribus Minoribus per modum simplicis eleemosynæ sustinentur, & quod tales Fratres licet sint incapaces Legatorum transferentium dominium, & possessionem apud ipsos, sunt tamen capaces ipsorum Legatorum per modum puræ & simplicis eleemosynæ. Et quamvis dicti Fratres non sint capaces petendi Legata perpetua per modum actionis judicialiter, sunt tamen capaces ipsas recipiendi per modum eleemosynæ ab herede defuncti, licet iste heres fuerit coactus ex officio per Judicem, vel ad instantiam alicujus de populo, vel Syndici Apostolici etiam tamquam unius de populo, qui ut talis potest comparere, & implorare officium Ordinarii, ut demandet executionem testamenti, & adimpleatur mens Testatoris, ut in articulo discusso pronuntiavit Rota in *Turritana Eleemosynarum, seu Legatorum 10. Januar. 1595. coram Emerix Decano pro Syndico Apostolico Conventus Sancti Petri de Sarchis Ordinis Minorum de Observantia cum Archidiacono Ecclesiæ Turritanæ* registrata apud Pitonium *par. 1. disceptationum Ecclesiasticarum., disceptat. 2. num. 36.* & apud D. Petrum Marcellinum de Luccia *loc. c. pag. 117. num. 350.* 119

Immo cum juxta communem Doctorum sententiam heres teneatur in conscientiam adimplere onera, & pias dispositiones Testatoris, potest etiam cogi per Syndicum Apostolicum, non tamquam unum de populo, sed nomine Ecclesiæ Romanæ vigore Constitutionum Gregorii XIII. Martini IV. & Pauli IV. ut tradunt in puncto Emmanuel Rodriquez *qq. Regular. tom. 2. qu. 127. art. 4. §. Ad primum enim*, Portell. *In dub. Regular. verb. Legatum n. 8. & melius in addit. n. 2. vers. de modo autem*, Hieronymus Rodriq. *resol.* 88. Pelliz. *in manual. tract. 4. sect. 2. n. 111. & seq. tom. 2.* Ricciul. *de Jure personar. extra gremium Eccles. lib. 8. cap. 9. num. 27.* Amostaz *de causis piis lib. 4. cap. 3. num. 78.* Pasqualig. *de Sacrificio Miss. quæst. 1091. num. 5.* Villalob. *difficultat.* 120

34. *n.* 7. & alii; quæ Constitutiones Martini, & Pauli fuerunt novissime renovatæ per san. memor. Innocentium XI. Constitut. incip. *Sollicitudo pastoralis*, *sub dat.* 20. *Novembris* 1679. *impress. in Histor. Orbis Seraphic. tom.* 4. *fol.* 224.

121 Plurima alia de capacitate Fratrum Minorum recipiendi, & retinendi perpetua annua Legata per modum puræ & simplicis eleemosynæ videnda relinquuntur apud Pitonium *cit. par.* 1. *discept.* 2. *per tot.* & apud D. de Luccia *in cit. dissertation. unica de Legatis per tot.* ubi ultra adductas multæ afferuntur Apostolicæ sanctiones, & Sacrarum Congregationum responsiones, & declarationes; unde non amplius attendendi veniunt Doctores in contrarium scribentes.

122 Domus professæ Societatis Jesu, licet sint vere Mendicantes, sunt tamen capaces Legatorum, etiam bonorum stabilium, ita tamen ut si talia bona non sint necessaria, nec opportuna usui domorum professarum, ea vendi debeant, & ex eorum pretio propriis necessitatibus provideri; *Sic Rota in Romana Legati* 10. *Mart.* 1517. *cor. Burrato & communis Doctorum*; Nihil tamen obstat tempore non longo ea retinere, donec se occasio vendendi offerat, vel opportunitas aptandæ habitationis ad usum Domorum professarum. Sanch. *lib.* 7. *Moral. c.* 26. *n.* 22. Layman *lib.* 3. *de Justitia tract.* 5. *cap.* 10. *num.* 6. & alii. Vide quoad hæc Legata *part.* 6. *Constitut. dictæ Societatis cap.* 2. §. 5.

123 Legatum relictum Ecclesiæ, quam Testator in specie non expressit, adeo ut ignoretur quam voluerit intelligere, est validum. *Com-*
124 *munis*. Si enim simpliciter nominavit Ecclesiam v. g. S. Mariæ, & plures sint Ecclesiæ ejusdem nominis, inter quas una sit Parochialis, Legatum debetur Parochiali. *Authent. de Eccles. tit.* §. *Si quis in nomine*, & *ibi Glossa verb. Domicilium collat.* 9. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 82. *num.* 41. & *lib.* 3. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 27. *num.* 90. & *seq.* & plurimi alii ibi citati, & alii passim.

125 Si autem Testator duas habuerit Ecclesias Parochiales ejusdem nominis, & facultatis, in quibus promiscue, & æqualiter recipiebat Ecclesiastica Sacramenta, & nec ex electione sepulturæ, nec aliunde discerni possit, de qua Parochiali intellexerit, variant Doctores; Multi enim volunt in tali casu Legatum esse dividendum inter utramque Parochiam, *arg. cap.* 2. *verf. Cum ab eo*, *de sepult. in* 6. ubi habetur, quod si aliquis habuerit duo domicilia, in quibus æqualiter commoretur, & alibi sepulturam elegerit, portionem Canonicam esse dividendam inter Parochias utriusque domicilii. Sic Covarruv. *in cap. Judicante*, *de Testament. n.* 2. Silvest. *verb. legatum* 2. *nu.* 8. Molina *de justit. tract.* 2. *disp.* 196. *num.* 3. Garcias *in summ. tract.* 3. *different.* 11. *dub.* 3. *num.* 3. Leon. *de offic. Capellan. q.* 5. *sect.* 2. *n.* 36. Amostaz *lib.* 1. *de causis piis in genere cap.* 11. *n.* 19. ubi citat alios, & dicit aptissimum esse textum in *l. Si quis Titio* 17. §. *final. ff. de Legat.* 2. ubi si decem uni ex libertis legarentur, nec constet, cui certo legata fuerint, inter omnes distribuuntur. Quod idem dicitur, quando posthumo legaretur, & plures nascantur, ut subdit ipse *loc. c.* Gomez *tit.* 1. *var. cap.* 19. *n.* 19. & Cancerius 3. *p. cap.* 20. *n.* 285. Et similiter observatur, si centum pro præmio assignentur primo ingredienti arcem obsessam, nam si plures simul ingrediantur, centum inter eos distribuuntur. Alciatus *lib.* 9. *Parerg. cap.* 10. Amostaz *loc. cit.* & alii. Multi 126
alii autem tenent, in tali casu electionem competere Executoribus Testamenti, seu arbitrio Episcopi, *arg. c. Quoniam* 13. *verf. alioquin*, *de decimis*, ubi habetur, quod si res fuerit utrinque dubia, ita ut nulla conjectura comprehendi valeat, ad quam Parochiam Novalia pertineant, tunc in arbitrio Episcopi erit decimas, cui Ecclesiæ maluerit, deputare; & sic a pari in proposito locus erit gratificationi; *arg. cap.* 1. *verf. Quod si forte*, *de Paroch.* Sic Gemma *dec.* 185. Lara *de Anniverf. lib.* 6. *c.* 10. *num.* 97. & plurimis citatis Barbosa *lib.* 3. *Juris Ecclesiast. univers. cit. cap.* 27. *num.* 93. ubi ex ipsis dicit hanc esse communem, & veriorem. Quæ sen- 127
tentia est præsertim tenenda, quando Legatum est individuum, nec admittit separationem, ut si Testator jusserit construi Capellam in Ecclesia Parochiali; Tunc enim ex quo Testator legaverit rem individuam, nec possit impleri ejus voluntas, quin uni Parochiali concedatur, in dubio erit electio Executorum, seu Episcopi, Rubeus *pract. cap.* 79. *n.* 428. Amostaz *loc. c. n.* 20. Sanchez in *consil. moral. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 2. *dub.* 8. *n.* 6. Vasquez in *opusc. de Testam. c.* 8. §. 1. *dub.* 1. *n.* 98. & alii.

Si vero multæ sint Ecclesiæ sub eodem ex- 128
presso nomine Sanctæ Mariæ, & nullo modo appareat quam Testator elegerit, tunc Legatum dandum est Ecclesiæ pauperiori sub dicto nomine, textu expresso in *Authent. de Eccles. Titul. c. Si quis autem*, ibi: *Si quis autem unum Sanctorum heredem scripserit*, *aut Legatum ei reliquerit*, & *non specialiter nominaverit locum*, *in*

in quo est venerabilis Domus; inveniantur autem in eodem loco aut Civitate plura Oratoria ejusdem Sancti, illi magis domui, quæ pauperior est, præbeatur; & sic tenent Tiraquell. *priv.* 56. *ad medium*, Gomez *variar. tom.* 2. *cap.* 11. *n.* 8. Molina *loc. c. disp.* 177. Layman *lib.* 3. *tr.* 3. *c.* 11. *n.* 8. *v. deinde statuitur*, & pluribus citatis Barbosa *lib.* 3. *Juris Eccles. cap.* 27. *n.* 92. Tunc enim censetur Testator voluisse legare illi Ecclesiæ, respectu cujus sic legando majus opus caritatis exercet & plus suæ animæ consulit; *arg. cap. Animæ Defunctorum*, *c. Prohibentibus*, *cum multis ibidem* 13. *qu.* 2. *cap. Ultim. de Sepulturis*, *cap. In litteris*, *de raptorib.* Legando autem Ecclesiæ pauperiori majus opus caritatis exercet, & plus consulit animæ suæ, ut de se patet, adeoque &c.

129. Si Ecclesia nominata non reperiatur in Civitate Testatoris, bene vero in ejus Diœcesi, seu Territorio, tunc isti debetur Legatum. *Communis*, textu expresso in *cit. Authent. de Eccles. tit. cap. Si quis autem*, ibi: *Si autem non est in Civitate Basilica nominati Sancti, inveniatur autem in territorio ejus, illi detur*.

130. Si autem Ecclesia nominata non reperiatur, nec in Civitate, neque in ejus Territorio, seu Diœcesi, tunc Legatum debetur Ecclesiæ Parochiali Testatoris. *Communis*, textu expresso in *cit. Authent. de Ecclesiast. tit. cap. Si quis* 9. ibi: *Si autem neque in Territorio ejus reperitur ejusmodi domus, tunc Ecclesiæ Civitatis* (sive Parochiæ) *in qua Testator Domicilium habuerit, præbeatur*.

131. Legatum relictum v. g. Titio, si duo sint Titii æquali caritate & amicitia cum Testatore conjuncti, nec discerni possit, quinam ex ipsis fuerit a Testatore electus, quamvis de Jure Civili corruat, & sit pro invalido habendum, *l. Si fuerit*, *l. Si quis pluribus*, *ff. de rebus dubiis*, *l. Si duo sint Titii*, *ff. de testam. tutela*: In foro tamen conscientiæ tenetur heres, seu Executor illud inter eos dividere æqualiter, si in id consentiant, sic enim exigit æquitas naturalis. Molina *tom.* 1. *disp.* 197. *n.* 1. & 2. Diana *part.* 3. *tr.* 5. *ref.* 58. Trullench *tom.* 3. *lib.* 7. *c.* 18. *d.* 1. *n.* 23. Busemb. *lib.* 3. *part.* 2. *cap.* 4. *dub.* 4. & La Croix *ib. sub n.* 1129. & alii.

132. Legatum relictum determinato pauperi, si hic moriatur ante solutionem, heres tenetur dare illud alteri; quia adhuc durat causa Legati, scilicet pietas, & suffragium animæ Testatoris, cum tale Legatum pium præsumatur factum causa pietatis, & in beneficium animæ ipsius Testatoris, & sic designatio pauperis facta fuerit demonstrative, & non taxative. Aliter tamen esset dicendum, si Legatum fuisset relictum in solum commodum, & bonum talis determinatæ personæ, quia tunc causa Legati esset effectus, qui cessat cessante persona, propter cujus specialem affectionem fuit relictum Legatum. La Croix cum Busemb. *lib.* 3. *part.* 2. *cap.* 3. *dub.* 4. *sub n.* 1129. Felix Potest. *tom.* 1. *par.* 2. *num.* 2567. & alii passim.

Repudiatio Legati Ecclesiæ facti est illicita, 133 & peccaminosa, si fiat absque justa causa, & sine debitis solemnitatibus, seu sine beneplacito Apostolico, & in tali casu tenetur Prælatus ad satisfaciendum Ecclesiæ, si habeat proprium, unde satisfaciat. *Communis*, teste Reiffenstuel. *l.* 3. *Decretal. tit.* 10. *n.* 53. Et ratio est, quia Prælatus vi officii sui, adeoque ex obligatione virtutis Justitiæ tenetur procurare commodum & utilitatem Ecclesiæ sibi commissæ, eidemque acquirere in quantum potest; *cap. Quicumque* 2. *caus.* 12. *q.* 4. *juncta Glossa vers. Aut neglectum*. Prælatus autem repudiando Legatum factum Ecclesiæ non procurat ipsius Ecclesiæ utilitatem, nam non acquirere est insidiari; *l.* 1. §. *Censetur*, *ff. de collat. bonor.* ubi præcise habetur; *Ceterum si id egerit, ne acquireret, hic & sibi insidiatus est*. Unde consequens est, quod Prælatus ille, qui sine justa causa, & debitis solemnitatibus repudiavit Legatum Ecclesiæ relictum, non solum illicite egerit, atque peccaverit, sed etiam compelli possit, ut de suo, si proprium habeat, satisfaciat Ecclesiæ, cum ipsam injuste damnificaverit. Glossa in *c. Illud statuendum* 8. §. *Si ergo caus.* 16. *q.* 6. *verb. Meliorem*, Abbas in *cap. Tua Nos nuper*, *nu.* 9. *de his quæ fiunt a Prælatis*, istud probans exemplo Tutoris, qui si potuit acquirere pupillo, & non acquisivit, tenetur de suo refundere; *leg. Quidquid*, *Cod. Arbitrium tutelæ*. Et sic Doctores passim. *Vid. verb. Alienatio art.* 4. *n.* 6. *ad* 10. Immo quando 134 Prælatus absque justa causa repudiavit Legatum Ecclesiæ relictum, potest Ecclesia exinde graviter læsa petere beneficium restitutionis in integrum. *Communis*, *arg. c. Requisivit* 1. & *c. Cum venissent* 2. *de in integrum restitutione*.

Legata ad caussas pias valent etiamsi Testa- 135 mentum ad caussam profanam factum ob defectum solemnitatis Civilis corruat; dummodo tamen constet de voluntate Testatoris, v. g. si scripserit, aut subscripserit, si heres agnoscat ejus manum, aut ab eo immediate audierit, & hujusmodi. *Communis*. In relictis enim ad 136 caussam piam Jus Civile non attenditur; *arg. cap.*

cap. Relatum 11. *de testamentis*; adeoque etsi defectu solemnitatis civilis Testamentum non valeat quo ad profana, valet tamen quo ad Legata pia in eo contenta. Immo valent etiam Legata profana contenta in Testamento absque solemnitate Civili condito; *arg. cap. Accessorium* 42. *de Reg. Juris in* 6. ubi expresse dicitur, quod *Accessorium naturam sequi congruit principalis*: adeoque si Testamentum tamquam principale valet, *ex c. Relatum* 11. *de Testam.* etiam Legata quamvis profana utpote quid *Accessorium* valebunt. Hinc *Authent. Quod sine*, *Cod. de Testam.* in Testamento Patris inter liberos sine solemnitate ordinaria facto, valent etiam Legata relicta extraneis; sic Covarruv. *de Testam. c.* 11. *n.* 2. Pirhing *l.* 3. *Decretal. tit.* 26. *n.* 22. Reiffenstuel *ib. num.* 161. Engel *ib. n.* 19. Tiraquell. *privileg.* 80. Molina *disp.* 134. Layman *l.* 3. *tract.* 3. *c.* 2. *n.* 10. Julius Clarus §. *Testamentum q.* 6. *n.* 9. citans communem.

137 Falcidia, & Trebellianica non detrahitur a Legatis ad pias caussas. *Authentic. similiter*, *Cod. ad Leg. Falcid.* Barbosa *l.* 2. *Juris Ecclesiast. cap.* 27. *n.* 84. cum communi aliorum.

138 Pars autem falcidiæ, quæ non potest detrahi a Legatis piis, non est oneranda Legatis profanis, itaut heres integram Falcidiam percipiat, sed solum a Legatis profanis est detrahenda pars illa Falcidiæ, quæ ipsis pro rata competit, cum ad eam tantum sint obligata. Falcidia enim pro rata de quolibet Legato detrahitur; *l. Hereditatem* 68. §. *final. l. In quantitate* 73. §. *final. ff. ad l. Falcid.* Unde in tali casu integra Falcidia non deducitur, sed tantum rata de aliis Legatis profanis. Mantica *lib.* 9. *conject. t.* 3. *num.* 24. & 25. Azzostaz *lib.* 1. *de causis piis*

139 *cap.* 11. *n.* 34. Falcidia non detrahitur ex Legatis relictis Ecclesiæ. *Communis* cum Card. Petra *tom.* 2. *comment. ad Constit. X. Innocent.*

140 *III. num.* 75. Neque detrahi potest Falcidia ex iis, quæ relinquuntur Confraternitatibus, sive cum Episcopi auctoritate, sive absque ea institutis. Bassi *tract. de sodalitiis*, *seu Confraternitatibus qu.* 16. *num.* 2. cum multis citatis, Barbosa *l.* 2. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 22.

141 *num.* 92. ubi testatur de communi. Falcidia nullimode detrahitur a Legatis cum onere Missarum, vel pro exoneratione conscientiæ relictis, quia certo supponitur Testatorem prævoluisse, & prædilexisse tale onus in suffragium suæ Animæ. Card. Petra *loc. cit. num.* 84. &

142 85. Vide verb. *Falcidia num.* 24. An autem Falcidia sit detrahenda ex Legatis piis, quando pia caussa, seu Ecclesia est instituta heres? *Vid. d. verb. Falcidia a num.* 20. *ad* 23.

Papa potest valide, & licite ex rationabili, 143
& justa caussa commutare Legata pia. *Communissima apud omnes*; *arg. Clement. Quia contingit* 2. *de Religiosis domib.* ibi: *Salva quidem Sedis Apostolicæ auctoritate*, & constat ex Tridentino *de reformat. sess.* 22. *c.* 6. & *sess.* 25. *cap.* 4. An autem Papa etiam sine rationabili, 144
& justa caussa possit commutare Legata pia? variant Doctores: Multi enim tenent, & defendunt partem affirmativam, quia dicunt, Testatores quoties aliquod pium Legatum relinquunt, id faciunt sub tacita conditione, si Papa aliter non disposuerit; *arg. cit. Clement. Quia contingit*, ibi: *Salva quidem Sedis Apostolicæ auctoritate*; adeoque Papa etiam absque caussa pro sua voluntate, & libertate poterit commutare ultimas pias voluntates, seu Legata pia. Tum quia hac tacita conditione existente, quando fit Legati commutatio non agit Papa contra voluntatem Testatoris, sed secundum ipsam, adeoque non erit necessaria ulla causa ad talem commutationem. Covarruv. *l.* 3. *variar. cap.* 6. *num.* 7. Marta *de jurisd. par.* 4. *cauf.* 74. *num* 5. Sarmiento *select. l.* 1. *cap.* 8. *num.* 21. Felix Potest. *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 2580. Silvester, Armilla, & alii apud Sanch. *consil. l.* 4. *cap.* 1. *dub.* 1. *num.* 1.

Plurimi autem alii sustinent negativam partem, quia dicunt ipsi, de Jure naturæ est observare, & ad unguem adimplere ultimas voluntates, & quamvis Papa sit administrator caussarum piarum, nequit tamen absque causa eas commutare, cum alias rectus administrator non esset; Sanchez *loco cit. dub.* 1. *n.* 4. Wadingus *de contractib. disp.* 4. *dub.* 13. §. 6. *n.* 3. Diana *part.* 8. *tract.* 1. *resolut.* 64. *in princip.* Carpio *de execut. testament. l.* 3. *cap.* 2. *num.* 5. Molina *de justitia tract.* 2. *disp.* 249. *num.* 4. Lugo *eod. tract. disp.* 23. *n.* 512. Moneta *de commut. ultim. volunt. cap.* 6. *num.* 29. Jul. Cappon. *tom.* 2. *disceptat.* 102. *num.* 27. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 83. *num.* 1. cum plurimis ibi citatis; ubi dicit quod in Concilio Tridentino *sess.* 22. *de reform. cap.* 6. statuitur hujusmodi commutationes neque ab Apostolica Sede fieri debere, nisi ex justa, & necessaria causa, & ex Molina *loco cit. n.* 9. subdit, ab ipso Concilio Tridentino *loc. cit. sancitum esse*, *ut quando commutationes aliquæ a Sede Apostolica fuerint obtentæ*, *Episcopi tamquam Legati Sedis Apostolicæ summarie*, & *extrajudicialiter cognoscant*, *nihil precibus tacita veritate*, *vel suggesta falsitate fuisse narratum*, *priusquam commutationes prædictæ executioni demandentur*; sunt verba Concilii, 145

Et

146 Et revera si ex tali commutatione lædatur jus tertii, nequit Pontifex sine causa id facere; *leg. Si quando* 35. *Cod. de inoffic. testam.* nec id solet a Principe fieri; *leg. Rescripta* 7. *Cod. de precib. Imperat. offic. l. final. Cod. Si contra jus, vel utilit. public.* Alterum enim non lædere est præceptum juris naturæ; §. *Juris præcepta, instit. de justit. l. Justitia* 10. *ff. eod. tit. lib.* 2. *tit.* 1. *part.* 3. adeoque quoties fuerit damnum tertii, erit pro tali commutatione semper necessaria rationabilis causa, ne Jus naturale a Papa lædi, & impugnari videatur, quin potius commutatio illa per mutationem materiæ reducatur ad Jus naturale. Moneta *de commutat. ult. volunt. cap.* 11. *num.* 29. *&* *q.* 7. *num.* 7. Peregrin. *de Fideicomm. art.* 12. *num.* 125. Haibanus *de interesse lib.* 1. *quæst.* 2. *num.* 12. *&* 42. Amostaz *lib.* 1. *de causis piis cap.* 14. *num.* 8. Spino *de Testament. tom.* 1. *rub. n.* 20. ubi dicit, quod causa non quælibet, sed publica requiritur, alias commutatio minime sustinebitur.

147 Quando Legatum non potest de jure, aut de facto impleri in propria specie, seu usu resignato a Testatore, potest Episcopus de consensu heredis, aut executoris deputati commutare illud in alium pium usum. Communis, *arg. cap. Nos quidem* 3. *de testament.* *&* *l. Legatum*, 16. *ff. de usu*, *&* *usufruct.* Immo Episcopus

148 de consensu heredis, aut executoris ex justa causa, aut ex necessitate potest commutare Legatum etiam quando potest de jure, & de facto impleri. Barb. *de offic.* *&* *potest. Episcop. par.* 2. *alleg.* 85. *num.* 5. *&* *lib.* 3. *Juris univers. c.* 27. *n.* 5. Vasquez *in opusc. de testam. cap.* 8. §. 5. *dub.* 3. Diana *par.* 8. *tract.* 4. *resolut.* 6. *Moneta loc. cit. cap.* 5. *num.* 322. Sanchez *loc. cit. dub.* 2. *num.* 3. Tamburin. *tom.* 1. *cap.* 112. *n.* 6. Felix Potest. *tom.* 1. *par.* 2. *num.* 2584. Amostaz *loc. cit. num.* 16. *&* 19. Rota *lib.* 2. *divers. dec.* 1125. *par.* 3. & alii plures. Non po-

149 test tamen Episcopus tale Legatum commutare nequidem in melius, etiam de consensu heredis, aut executoris sine justa & necessaria causa, *arg. Concil. Trident. citat. sess.* 22. *de reformat. cap.* 6. ibi: *In commutationibus ultimarum voluntatum, quæ nonnisi ex justa, & necessaria causa fieri debent*, *&* *Clement. Quia contingit* 2. *de Religiosis domib.* ubi expresse statuitur, *quod ea, quæ ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debent, non ad alium (salva quidem Sedis Apostolicæ auctoritate) converti*, & concordat *cap. Ultima voluntas* 4. *caus.* 13. *quæst.* 2. *&* *cap. Nos quidem* 3. *de testamentis*, cum similibus. Sic Barbosa *cit. alleg.* 83. *num.* 2. cum pluribus aliis ibi citatis. Amostaz *loc. cit. num.* 19. La Croix *lib.* 4. *num.* 845. contra varios alios apud Barbosa *loc. cit. num.* 2. volentes, posse Episcopum Legatum commutare in æquale, aut in melius, etiam sine justa & necessaria causa.

Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi ex justa & necessaria causa possunt similiter commutare Legata suorum subditorum, non tamen si fuerint suffraganeorum, cum in subditis suffraganeorum non habeant jurisdictionem; *cap.* 1. *de officio Legati*, *cap. Duo simul* 9. *de offic. Ordinarii*. Nisi causa per appellationem ad eos perveniat. Moneta *de commutat. ultim. voluntat. cap.* 5. *num.* 286. Amostaz *loc. cit. num.* 20. & alii passim. Cardinales in eorum Titulis possunt commutare Legata, & ultimas voluntates in illis casibus, quibus possunt Episcopi respectu suorum subditorum, quia de Jure habent in suis titulis jurisdictionem Episcopalem. Moneta *loc. cit. cap.* 5. *quæst.* 13. *conclus.* 1. *num.* 452. Diana *par.* 5. *tract.* 2. *de potest.* *&* *privileg. S. R. E. Card. resolut.* 57. Barbosa *citat. allegat.* 84. *num.* 5. *in fine*, & alii passim. 150

151

Vicarius Capitularis, sede vacante, potest commutare Legata in iis casibus, in quibus potest Episcopus, quia jurisdictio ordinaria competens Episcopo Sede vacante transfertur in Capitulum, seu Vicarium Capitularem ipsum Capitulum repræsentantem; *c. Cum olim* 14. *de major.* *&* *obedient. cap.* 1. *in eod. titul. in* 6. Sic Moneta *loc. cit. cap.* 5. *num.* 427. Barbosa *cit. alleg.* 83. *n.* 16. *vers. Capitulum*, Diana *par.* 8. *tract.* 4. *resol.* 34. Amostaz *loc. cit. n.* 25. & alii passim. 152

Vicarius Generalis Episcopi, quando ipse Episcopus commode haberi valet, non potest commutare Legata, & ultimas voluntates; quia similes commutationes sunt de gravioribus, & quæ habent gravissimam difficultatem; adeoque nec censentur concessæ, nisi specialiter demandentur. Tum etiam quia commutatio involvit Juris dispensationem, & legis derogationem, quæ non committitur, nisi specialiter, & expresse. Sic Abbas *in cap. Cum Dilecti, de election. num.* 10. Cappon. *tom.* 2. *disceptat.* 103. *num.* 11. adeoque Vicarius nequit facere similes commutationes, nisi id ei specialiter & expresse committatur. Barbosa *citat. alleg.* 83. *num.* 60. *in fine*. Cappon. *loc. cit. num.* 11. Moneta *loc. cit. cap.* 5. *num.* 484. Amostaz *loc. cit. num.* 21. & alii. Dicitur autem notanter, *quando ipse Episcopus commode haberi valet*; nam si extra Diœcesim, & 153 154

in

in remotis esset, ubi commode adiri non
posset, tunc Vicarius Generalis ex justa, &
necessaria causa posset commutare Legata, &
pias ultimas voluntates; cum in tali casu pos-
sit etiam difficiliora expedire, ut concedere
Dimissorias ad Ordines; *cap. Cum nullus, de
tempore Ordin. in 6.* Et Vicarius Archiepisco-
pi in tali casu suffraganeos Censuris compe-
scit; *cap. 1. de offic. Ordinar. in 6.* Sic Mo-
neta *loc. cit. cap.* 5. *num.* 484. Amostaz *loc.
cit. num.* 22. & alii:

155 Visitatores etiam absque speciali mandato
nequeunt mutare Legata, & ultimas pias vo-
luntates propter rationem adductam de Vica-
rio Generali. Moneta *loc. cit. c.* 5. *nu.* 486.
Amostaz *loc. cit. num.* 31. & alii.

156 Abbates, aliique similes prælati habentes pro-
prium Territorium, & Jurisdictionem quasi
Episcopalem, possunt ex justa & necessaria
causa commutare Legata, & ultimas volunta-
tes suorum subditorum; habent enim quoad
hoc Jurisdictionem ordinariam in suo Territo-
rio, adeoque &c. Moneta *loc. cit. num.* 454.
Barbosa *cit. alleg.* 85. *n.* 16. & alii.

157 Justæ causæ talium commutationum quatuor
in genere referuntur a Moneta *loc. cit. cap.* 6.
num. 83. Cappon. *loc. cit. discept.* 103. *n.* 18.
& Amostaz *loc. cit. num.* 34. Scilicet causa
necessitatis, utilitatis, pietatis, incommodita-
158 tis, aut majoris commoditatis. In specie au-
tem plures referuntur a Barbosa *cit. alleg.* 83.
a num. 7. & in Concil. Tridentin. *sess.* 22.
de reformat. cap. 6. *a num.* 3. & ab aliis.
159 Prima igitur est, si pecunia Legata ad usum
designatum non sufficiat, tunc enim in alium
pium usum ab Episcopo converti potest. Bar-
bosa *in Concil. Trident. loc. cit. num.* 3. *&
dict. allegat.* 83. *num.* 7. cum pluribus ibi ci-
160 tatis. Secundo, si res Legata non possit pro
usu destinato adimpleri impedimento juris,
vel facti, quia tunc potest Episcopus commu-
tare quæcumque Legata pia in alios pios usus.
Barbosa *in cit. sess.* 22. *cap.* 6. *num.* 4. *& cit.
allegat.* 83. *num.* 81. cum pluribus aliis ibi
161 citatis. Tertia, si Ecclesia, seu Monasterium
non possit construi ubi designavit Testator,
quia tunc potest Episcopus concedere, ut ali-
bi construatur. Barbosa *in cit. sess.* 22. *cap.* 6.
n. 5. *& cit. alleg.* 83. *n.* 10. & plures alii ibi
162 citati. Quarta, si Legatum sit factum ad unum
usum, non ita necessarium, ut si esset factum
ad pingendam Ecclesiam, quæ minatur rui-
nam; tunc enim posset Episcopus pecuniam
ad talem picturam destinatam in alium pium
usum magis eidem Ecclesiæ necessarium com-
mutare. Barbosa *in cit. sess.* 22. *c.* 6. *n.* 6. *&
cit. alleg.* 83. *n.* 12. cum pluribus aliis ibi ci-
tatis. Quinta, si urgeat aliunde necessitas com- 163
mutandi ultimas defunctorum voluntates; ne-
que adiri possit Summus Pontifex; tunc enim
potest Episcopus illas commutare. Barbosa *in
cit. sess.* 22. *cap.* 6. *n.* 9. *& cit. alleg.* 83. *sub*
164 *n.* 16. Moneta *loc. c. cap.* 5. *n.* 348. Sexta, si
adsit necessitas gravis sublevandi Rempublicam;
tunc enim potest Episcopus commutare Lega-
ta in ejus sublevamen. La Croix *lib.* 3. *part.* 2.
num. 1150. *& communis aliorum*. Quinimmo 164
volunt multi, quod in tali casu ad sublevan-
dam gravem necessitatem Reipublicæ, possint
Legata commutare iidemmet executores sine
facultate Episcopi; quamvis tamen non expe-
diat, sed debeat expectari declaratio Episcopi,
an necessitas Reipublicæ vere sit gravis, aliter
possint intervenire multi errores, abusus, &
scandala. Septima, si Ecclesia indigeat sacris 165
vestibus, aut earum reparatione, tunc poterit
Episcopus de consensu heredis pro una vice
tantum commutare, seu convertere Legatum
relictum alicui Capellæ, seu Ecclesiæ pro Mis-
sis celebrandis, in paramentorum, seu sacra-
rum vestium emptione, vel reparatione. Bar-
bosa *cit. allegat.* 84. *n.* 14. *cum aliis ibi cita-
tis*, Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *nu.* 2586.
Amostaz *loc. cit. num.* 37. ubi ex Riccio re-
fert ita decisum fuisse.

Legatum tamen magnæ quantitatis Missa- 166
rum una vice celebrandarum commutari, seu
converti non potest in erectionem Capellaniæ
perpetuæ. *S. Congreg. Conc. in Bononien. Legati
Missarum* 7. *Decemb.* 1667. 9. *Augusti* 1698. *&*
4. *Septemb.* 1702. apud Ursayam *in Miscellaneo
Sacro & Profano part.* 1. *Litt. L. n.* 45. Le-
gata pro celebratione Missarum nunquam pa- 167
tiuntur diminutionem; *Sacra Rota Romana Red-
ditionis rationis*, 20. *Januar.* 1708. §. *Etenim,
coram Cafarell.*

Legatum relictum Capitulo pro Anniversa- 168
rio quotannis celebrando, debet applicari Men-
sæ Capitulari pro satisfaciendo in perpetuum
tali Anniversario; & nullimode potest dividi
inter Capitulares. Navarrus *lib.* 3. *de Testa-
mentis consil.* 4. *n.* 2. *cum sequentibus*, & alii
communiter. Et ratio est, quia mens, & vo-
luntas disponentis est in primis servanda; *l. In
conditionibus* 19. *ff. de conditionibus, & demon-
strationib. cap. Cum olim* 78. *de præbend. c. Ul-
tima voluntas q.* 4. *caus.* 13. *q.* 2. cum simili-
bus. Mens autem & voluntas dicti Legantis,
est ut Capitulum obligetur ad faciendum per-
petuo singulis annis in suffragium suæ animæ
unum

unum Anniversarium, quod non possit fieri, si Legatum ad id relictum divideretur inter præsentes Capitulares, cum successores Capitulares, in quibus conservabitur Capitulum, non essent habituri commodum, propter quod tenerentur ad onus illius perpetui Anniversarii; *Qui enim sentit onus, sentire debet commodum*, & *e contra*; textu expresso *in cap. Qui sentit* 55. *de Regul. jur. in* 6. *& l. Secundum naturam* 10. *ff. eodem*; adeoque tale Legatum non potest dividi inter præsentes Capitulares, sed converti debet in bonis fructiferis, quæ reddant commodum futuris successoribus Capitularibus sensuris onus dicti perpetui Anniversarii.

169 Item Legatum relictum Capitulo, etiam sine expresso onere, censendum est relictum Mensæ Capitulari, & non Canonicis uti singulis, nisi aliud ex conjecturis de mente Testatoris colligatur. Et ratio est, quia mens Testatoris, quæ ex adductis juribus numero antecedenti semper est servanda, videtur in tali casu dirigi in Capitulum prout est Communitas, quæ semper remanet eadem Communitas Capitularis, sive contempletur ut constituta ex Capitularibus præsentibus, sive ex successoribus, & futuris; adeoque tenendum est, tale Legatum esse relictum Capitulo Canonicorum, ut Collegio, & non Canonicis uti singulis, sicque non posse dividi inter præsentes Capitulares, sed totum debere applicari Mensæ Capitulari ad commodum etiam futurorum Capitularium. Sic colligitur *ex l. Pater filium* 38. §. 6. *ff. de Legatis* 3. & tenent, ac a fortiori tenere debent Covarr. *in c. Requisisti* 25. *n. ult. de Testamentis*, Genuens. *in prax. Neapolit. c.* 72. *n.* 7. Gratian. discept. *tom.* 3. *c.* 533. *n.* 16. Thoro *in Summa privileg.* 176. *ad med.* Cevallos *Commun. q.* 278. *ad med.* Amostaz *lib.* 4. *de caussis piis in specie c.* 1. *num.* 70. *&* 71. & omnes alii citandi in numero sequenti.

170 Item Legatum relictum Canonicis indefinite, censendum est esse relictum Capitulo, seu Collegio Canonicorum, & non Canonicis uti singulis, adeout debeat applicari Mensæ Capitulari ad commodum etiam futurorum Canonicorum, & non possit dividi inter præsentes Canonicos, nisi ex conjecturis aliud de mente Testatoris colligi possit. Sic ex *l. Pater filium* 38. §. 6. *ff. de Legatis* 3. *& l. Civibus* 2. *ff. de rebus dubiis*, tenent ultra cit. Doctores *n. antecedenti*, etiam Card. *in c. Requisisti* 15. *de Testam.* ibique Imola *n.* 30. Didac. *sub num.* 10. Mantica *de conject. ult. volunt. lib.* 8. *tit.* 6. *n.* 22. *& 24. in fin.* Riga *in cap. Cum M. Ferrariensis n.* 11. *de Constit.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 21. *n.* 9. Cassan. *cons.* 44. *n.* 29. Valenzuola *cons.* 190. *n.* 39. Vasquez *in opuscul. de Testament. cap.* 8. §. 5. *dub.* 2. *num.* 100. Panimol. *par.* 2. *dec.* 98. *num.* 8. *&* 9. Ventriglia *tom.* 2. *de Legatis piis annotat.* 28. §. 1. *num.* 43. Barbosa *de Canonicis cap.* 42. *n.* 26. *vers. Cum sit mentio*, & alii plures. Et ratio est, quia verbum *Canonicis* indefinite prolatum Capitulum, & Collegium eorum designat; *cap. Cum omnes* 6. *& cap. Cum accessissent* 8. *de Constit.* Atque ita cum tale Legatum sit relictum Canonicis, censendum est potius a Testatore sub nomine collectivo contemplatum Collegium, seu Capitulum, quam Canonici uti singuli; Nisi, ut dictum fuit, aliud ex conjecturis de mente Testatoris colligatur, ut si adessent conjecturæ demonstrantes quod Canonici a Testatore fuerint contemplati uti singuli, puta si Canonici fuerint benemeriti illius, quia ipsum Testatorem a gravi malo, seu periculo liberaverint, aut aliter speciales ejus benefactores, seu amici, aut ejus consanguinei extiterint; *l. Nec adjecit* 9. *ff. Pro socio*; Vel quod Legatum non possit convenire ipsi Collegio, sed singulis; quo quidem casu uti singulis relictum fuisse Legatum esset censendum, ut recte docent Card. Mantica *de conject. ultim. volunt. lib.* 8. *tit.* 6. *n.* 24. Genuens. *in praxi q.* 339. *n.* 2. *ad fin.* Gratian. *cit. cap.* 533. *n.* 19. Amostaz *loc. cit. num.* 71. Ventriglia *loc. cit. n.* 43. Barbosa *loc. cit. n.* 26. & alii supracitati dicentes, Doctores volentes dictum Legatum censendum esse relictum Canonicis uti singulis, intelligendos esse in solo casu, quo interveniant dictæ, aut similes conjecturæ demonstrantes talem fuisse mentem Testatoris; Secus autem si nulla adsit talis conjectura, quia tunc censetur relictum Collegio, seu Capitulo, & non Canonicis uti singulis; cum rationabiliter credendum sit in favorem suæ animæ potius voluisse suam perpetuare memoriam apud omnes futuros Canonicos, seu Capitulares, qui fruentes in perpetuum reddítu sui Legati, perpetuo memores beneficii, perpetuo pro Benefactore preces effunderent, quam in ictu oculi ipsam suam memoriam extinguere in solis tempore sui testamenti, & decessus existentibus Canonicis, sine ulla spe futuri suffragii. Unde cum in ambiguis inspicienda sit caussa Legati; *l. Uxori suæ* 33. *in princip. de Legat.* 3. marito propter dictam causam censendum est fuisse relictum tale Legatum Collegio Capitulari, & Mensæ Capituli, non autem singulis de Capitulo, ut teste

sse Ventriglia *loc. cit. n.* 43. omnes advertunt supra allegati Doctores.

170 Qui *ibid. n.* 45. subjungit, advertendum esse, quod si fuerit relictum Canonicis Legatum magnæ & notabilis quantitatis pecuniæ pro Missis celebrandis, non possunt Canonici post mortem Testatoris dividere inter se pecuniam, & celebrare Missas juxta eleemosynas solitas secundum morem Provinciæ dari pro celebratione Missarum, sed tenentur magnam illam pecuniæ quantitatem convertere in annuos redditus, & in perpetuum celebrare Missas juxta annuos redditus; quia talem præsumitur fuisse mentem Testatoris, qui sic voluerit consulere suæ perpetuæ memoriæ, & perpetuis suffragiis pro se, & suis. Et sic revera esse censendum, nisi aliud ex conjecturis colligatur, vel nisi pecunia legata fuerit modica, tenent etiam Genuens. *in praxi c.* 71. *n. ult. in annotat. & pract. Eccles. quæst.* 51. *num.* 3. Maranta *part.* 1. *controv. resp.* 29. *per tot.* & alii.

172 Legatum relictum Ecclesiæ debetur totum illi; nec Episcopus, nec Rector illius potest aliquid prætendere; nec si sit relictum Ecclesiæ Cathedrali, vel Collegiatæ, possunt Canonici aliquid de illo accipere; *cap. Requisisti* 15. *de Testam: Authent. seu Novel.* 129. *de Ecclesiast. titulis tit.* 14. *cap.* 13. Et ratio clara est, quia in tali casu Legatum esse censetur solum contemplatione Ecclesiæ, & non contemplatione Episcopi, Rectoris, seu Canonicorum, adeoque non istis, sed soli Ecclesiæ debetur, ut multis decisionibus probat Rub. *pract. quæst.* 70. *a num.* 1. & sequitur Amostaz *loc. cit. n.* 58. & alii passim.

173 Si Legatum relictum sit Episcopo, seu Rectori alicujus Ecclesiæ, ad cognoscendum cui debeatur, attendendæ sunt conjecturæ. Vel enim Legatum relictum est ab extraneo nulla præcedente amicitia, seu benemerentia Episcopi, aut Rectoris; & tunc Legatum non debetur Episcopo, nec Rectori, sed Ecclesiæ, cum intuitu ipsius censeatur relictum a Testatore in favorem suæ animæ, utpote sic magis favorabile; & licet sit relictum Episcopo, seu Rectori Ecclesiæ cum expressione proprii nominis Episcopi, seu Rectoris, intelligitur tamquam administratoribus illius, non vero ut talibus personis; Vel Legatum relictum est a consanguineo, propinquo, amico, familiari, beneficiato, & hujusmodi, & tunc Legatum debetur, non Ecclesiæ, sed Episcopo, seu Rectori; cum censeatur relictum solum intuitu personæ, non obstante quod expressum sit nomen dignitatis. Id tamen totum intelligendum est in utroque casu, *Nisi ex qualitate rei legatæ aliud colligatur*. Nam licet Legatum relictum Episcopo, seu Rectori a consanguineo censeatur relictum intuitu personæ, & consequenter debeatur Episcopo seu Rectori, & non Ecclesiæ; tamen si qualitas rei legatæ aliud demonstret, puta si legatæ sint vestes Ecclesiasticæ, Calix, Patena, Lampas, & hujusmodi, tunc Legatum debetur Ecclesiæ; quia cum qualitas rei legatæ potius conveniat Ecclesiæ, quam personæ, sic Legatum censetur potius relictum Ecclesiæ, quam personæ. Similiter econtra quamvis Legatum relictum ab extraneo censeatur relictum intuitu Ecclesiæ, & consequenter ipsi Ecclesiæ debeatur, & non Episcopo, nec Rectori; tamen hoc non habet locum, quando ex qualitate rei legatæ aliud colligi potest; ut quando Testator legavit Episcopo, seu Rectori, Falconem, Canem, & hujusmodi, *cap. Requisisti* 15. *de Testamentis*: & ibi Doctores passim, Mantica *de conject. ult. volunt. lib.* 6. *tit.* 12. *n.* 4. Surd. *de alimentis lib.* 1. *c.* 1. *& tit.* 5. *q.* 6. *n.* 9. Menoch. *lib.* 4. *præsumpt.* 122. Socin. sen. in *l. Civilibus* 2. *de rebus dub.* Ruin. *consil.* 202. *n.* 13. *t.* 2. Amostaz *loc. cit. n.* 61. Panimoll. *par.* 2. *dec.* 98. *n.* 21. *&* 22. Ventriglia *loc. cit. num.* 42. & alii fere communiter.

Legatum annuum, vi suæ professionis mortuum, sancitur recuperari a Capuccino ad Religionem Hierosolymitanam auctoritate Apostolica translato; *Sac. Rit. in Januen. Legati* 22. *Junii* 1622. *ex Bullar. Capuccinor. tom.* 1. *pag.* 381. 174

Additiones ex aliena manu.

Frequenter in Foro de eo disputari solet, utrum legatum demonstrative, an taxative relictum sit, idque ob diversos juris effectus; nam legato demonstrative relicto, deteriorata, vel perempta re legata, supplere tenetur heres, non item eodem legato relicto taxative. 175

Regula qua Doctores in hac quæstione uti solent hæc est, ut scilicet legatum intelligatur demonstrative, quoties dispositio incipit ab onere operis per Testatorem demandati, subindeque progreditur ad expressionem rei, sive pecuniæ in eam causam erogandæ. Maxime si opus demandatum, & expressio bonorum non stent sub unico verborum contextu, sed in diversa separataque oratione legan- 176 177

178 gantur. Quinimo creditur satis esse rem quoquo modo esse dubiam : ut legatum maxime pium non taxative, sed demonstrative relictum censeatur. Vide Auctores relatos a Clar. Mem. Cardinal. Lanfredin. *in Respons. Eccles.* 42. *n.* 2. *& plur. seq.*

179. Rectius vero mox laudatus *Auctor*, *Præmissæ regulæ* (ait) *tum de inchoatione dispositionis ab onere, tum de diversitate orationis non sunt, nisi quædam argumenta ex communiter accedentibus deprompta in linea conjecturali, scilicet quia dum Testator primo loco, ac per orationem absolutam expressit præceptum operis perficiendi, de omnimodo illius adimplemento principaliter sollicitus fuisse videtur, & opportunioribus mediis illius finis consequutionem exoptasse, nec propterea illud subordinare voluisse reputatur incerto eventui peremptionis, vel insufficientiæ particularium illorum bonorum expresse designatorum. Quamobrem non est præclusus aditus tutiori investigationi diversæ voluntatis Defuncti, quæ si ex aliis argumentis, & conjecturis appareat, ut non aliunde, quam ex talibus bonis specialiter designatis legatum adimpleatur, utique hæc Defuncti voluntas sequenda est, spreto rigore litteræ, neglectoque ordine scripturæ fortasse extensæ ab inconsulto jurisque imperito Notario &c. Parvi enim refert, quis voluntatem disponentis sermo exceperit, aut quæ prius quæve posterius verba calamus scribentis effuderit, ubi ex non dubiis argumentis conjicitur vera animi sententia, quam sequi necesse est, etiam recedendo a proprietate verborum, & supplendo scripturæ defectum.*

180 Neque admittit, ipsum legatum pium in dubio censeri relictum demonstrative.

181 Plura autem idem *Doctor* cumulat argumenta, ex quibus non obstante inchoatione dispositionis ab onere, tum diversitate orationis, legatum non demonstrative, sed taxative relictum censetur. Præcipuum autem est, si non

182 quantitas pecuniæ in genere, sed certa species sit legata.

183 Vide, & de hac quæstione, & quidem in utramque partem Rotam *in Romana Fundationis Monasterii* 21. *Junii* 1717. *cor. bon. mem.* Cerro, *in Romana supplementi, & applicationis* 11. *Jun.* 1731. *cor. clar. mem. Aldovrando*, & in *Novarien. Capellaniæ* 2. *Jul.* 1736. *&* 6. *Maii* 1737. *cor. bon. mem. De Vais*, sed potissimum vide doctissimum Averanium *Interpretation. Jur. lib.* 2. *c.* 27. *per tot.* ubi materiam pro dignitate tractat, conciliatque textus omnes, qui inter se contrarii videntur.

LEGATUS.

Legati sic dicuntur, quia ut publice mittantur, leguntur, indeque legantur seu ablegantur. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 30. *num.* 2. & alii. Legati aliter vocantur & accipiuntur in Jure Civili, & aliter in Jure Canonico. *Communis*. Legati in Jure Civili sunt illi, qui mittuntur, & quibus mandat Proconsul jurisdictionem, *l. Legatus*, *ff. de Offic. Proconsulis*. Solent enim Proconsules ob rerum gerendarum multitudinem in Provincia Legatos statuere, qui non propria, sed mandata jurisdictione utuntur, & hoc modo intelligitur, & accipitur Legatus, *ff. & Cod. in titul. de Officio Proconsul. & Legat.* & de his fit mentio *in capit. Legatos* 2. *de Offic. Legati in* 6. Alii vero legantur, seu mittuntur a Principibus Laicis summo Pontifici, vel ab eisdem Principibus inter se, ad referenda videlicet mandata suorum Principalium, sicque ad exercendum nudum ministerium absque alia jurisdictione, & vocantur *Oratores*, seu vulgo *Ambasciatores*. Legati in Jure Canonico sunt in triplici differentia, nempe Legati a Latere, Legati Missi, seu Nuncii Apostolici, & Legati nati. *Communis*, & colligitur *ex cap. Cum non ignoretis* 1. *& cap. Excommunicatis* 9. *de Officio Legati*, *& cap. officii nostri* 1. *eodem in* 6. *&* Glossa *ibidem verb. Legati*. In ipso enim *cit. cap. Cum ignoretis* fit mentio de Legato nato, *in cit. cap. Excommunicatis* fit mentio de Legato a Latere, ac misso, & *in cit. cap. Officii nostri* fit mentio de omnibus tribus, scilicet tam de Legatis a Papa missis, sive sint de Latere, sive non, quam de Legatis natis. 1 2 3

Legati a Latere alii sunt ordinarii, & alii extraordinarii. Legati a Latere ordinarii sunt Cardinales illi, qui a summo Pontifice mittuntur ad obeundum in aliqua Provincia Legationis officium cum jurisdictione, seu potestate Ordinaria ad instar Præsidum Provinciarum, ut sunt Legati Bononiæ, Ferrariæ, Romandiolæ &c. Et dicuntur *a Latere*, quia Cardinales ad latus summi Pontificis assistunt, & sic dum mittuntur, quasi a Latere extrahi videntur. Papa enim, & Cardinales unum corpus mysticum faciunt, cujus caput est Papa, & membra ejus sunt Cardinales; *arg. cap. Si quis cum militibus* 22. *caus.* 6. *qu.* 1. ibi: *Nam & ipsi* 4 5

& ipsi pars corporis nostri sunt, ac propterea Legati a Latere nuncupantur *cap. Decreto* 11. *caus.* 2. *q.* 6. ibi: *Ante Legatos nostros ex Latere missos; & cap. Si quis Episcopus* 30. *ead. caus. & quæstione*, ibi: *Ut de Latere suo Presbyteros mittat*. Sic Cohell. *in notitia Cardinal. cap.* 16. *privileg.* 16. *in princip.* Tondut. *qu. beneficial. par.* 3. *cap.* 20. Barbosa *lib.* 2. *Jur. Eccles; universal. cap.* 1. *num.* 1. Card. Petra *tom.* 2. *Comment. ad Constit.* 3. *Alexand.* III.
6 *sect.* 1. *nu.* 7. & alii passim. Legati a Latere extraordinarii sunt illi, qui mittuntur occasione alicujus emergentis necessitatis Ecclesiæ universalis, ut ad Concilia convocanda, vel etiam apud Reges pro pace promovenda, sive pro Summi Pontificis paterno amore alicui Regi in ejus adventu testificando, vel alia
7 simili gravi causa. *Communis*. Et quamvis pluries a Summis Pontificibus pro similibus caussis fuerint missi Episcopi, & alii non Cardinales; Nunc autem constans praxis obtinuit non mitti nisi Cardinales Legati a Latere, ut ob-
8 servat Eminentissimus Petra *loc. cit. nu.* 9. Et dato quod contingat, ut contigit, mitti alios non Cardinales, non datur eis titulus Legati a Latere, sed missus nominatur Nuncius *cum potestate Legati a Latere*, quæ clausula de Stylo Curiæ Romanæ consuevit adjici mandatis Legatorum, qui fimbriam vestimenti Papæ tetigerunt, seu qui ab eo mandatum vivæ vocis oraculo receperunt, ut ex aliis notat Barbosa
9 *loc. cit. num.* 5. Hinc solis Cardinalibus proprie competit nomen legati a latere, a quibus magis Pontificia auctoritas, & majestas repræsentatur; non autem Archiepiscopis, Episcopis, aliisque Prælatis in Curia Papæ existentibus, & ab ipso missis; ut tradunt Glossa *in cit. cap. Cum non ignoretis* 1. *de offic. Legati, verb. Legationis, & in cit. cap. Excommunicatis* 9. *eod. tit. verb. Commissam*; Speculator *tit. de Legat.* §. *sequitur n.* 1. & 2. Boerius *de potest. Legati a Latere num.* 12. & plurimi alii cum Barbosa *loc. cit. n.* 4.

10 Legati missi, seu Nuncii Apostolici dicuntur, & sunt illi Prælati, non Cardinales, qui a Papa mittuntur ad alios Principes pro obeundo apud ipsos munere Legationis, *cap. Volentes* 8. *de officio Legati*: Et tales sunt Nuncii Germaniæ, Franciæ, Hispaniæ &c. & olim Apocrisarii dicebantur Græco vocabulo; quasi Secretarii; ut *in cap. Septuaginta* 12. *dist.* 26. *& in cap. Significasti* 4. *de election.* & Glossa *ibidem verb. Apocrisarii*, ubi expresse dicit: *Apocrisarii dicuntur Nuncii Domini Papæ quasi secretarii*; & in Regnis, seu Provinciis sibi missis in negotiis agendis personam gerunt, & auctoritatem Romani Pontificis; *cap. Valde necessarium* 1. *dist.* 94.

Legati nati dicuntur, & sunt illi, quorum 11
dignitati, quam in Ecclesia obtinent, munus Legationis est annexum, & dicuntur Legati nati, non quod a Sede Apostolica non habeant auctoritatem, sed quod hanc illa dederit fixæ cuidam Ecclesiæ, & quicumque illi fuerit præfectus una simul etiam fiat, ac veluti nascatur *Legatus Apostolicus*, utpote cujus munus suæ dignitati de jure annexum habet; Sic Legatus natus a Jure dicitur Archiepiscopus Cantuariensis in Anglia, ut expresse habetur in *cap. Cum non ignoretis* 1. *de officio Legati*, Archiepiscopus Eboracensis item in Anglia, ut habetur *in cap. Dilecti filii* 1. *de Appellationibus*. Archiepiscopus Rhemensis in Gallia, ut habetur *in cap. Per venerabilem* 13. §. *Verum qui filii sint legitimi*; & sic de aliis.

Omnes supradicti Legati tum de Latere, 12
tum Missi, tum Nati, habent jurisdictionem ordinariam in Provinciis sibi concreditis; & talis Jurisdictio ipsorum Legatorum non expirat per mortem Papæ legantis, quamvis ipsa Jurisdictione nondum uti cæperint, immo Provinciam suam necdum ingressi fuerint; Sic desumitur *ex cap. Legatos* 2. *de offic. Legati in* 6. Glossa *ibid. verb. declaramus*. Legati enim Papæ sunt, & esse dicuntur Legati Sedis Apostolicæ, *ut cap. Dilectus* 6. *& cap. Nemini dubium* 20. *de Offic. Legati*, & sæpe alibi. Ipsa autem Sedes Apostolica nunquam moritur; *cap. Si gratiose* 5. *de rescript. in* 6. adeoque &c. Sic Glossa *in cit. cap. Legatos, verb. declaramus*, Fagnan. *in cap. Cum olim* 14. *de majoritat. & obed. num.* 67. cum variis aliis; Barbosa *l. c. n.* 90. & alii ibi citati, Reiffenstuel *loc. cit. n.* 11. Layman & alii passim.

Omnes supradicti Legati possunt caussas ad 13
se pertinentes aliis delegare, cum hac tamen advertentia, quod jurisdictio delegatorum ab ipsis Legatis expirat una cum Legatorum officio, seu finita horum Legatione, quando res est adhuc integra; Secus vero quando res non est amplius integra, sed caussa delegata jam incæpta est: *cap. Licet undique* 30. *de officio Delegati*, & concordat *cap. Relatum* 19. *cap. Gratum* 20. *de officio Delegati*, *& cap. Quamvis* 5. *eod. in* 6. *cap. Nemini dubium* 10. *de officio Legati*, *& l. Et quia*, *ff. de jurisdict.*
omn. Judic. Ut tamen non sit amplius integra suf- 14
ficit citatio partis facta per delegatum ante cessationem Legationis Legati. Vide *verb. De-*
legatus n. 45. Immo sufficit quod ante cessatio- 15
nem

nem Legationis Legati præcesserit citatio, licet talis citatio ad partes antea non pervenerit; *vid. cit. verb. Delegatus a n. 46.*

16 Omnes supradicti Legati possunt caussas suorum Provincialium per appellationem ad ipsos devolutas cognoscere, & debito fine terminare. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Cum*
17 *non ignoretis 2. de offic. Legati*. Immo de Jure antiquo ex *cit. cap. Cum non ignoretis* poterant olim Legati cognoscere, & definire non solum caussas per appellationem, sed etiam per simplicem quetelam etiam in prima instantia ad ipsos delatas. At jure novo Concilii Tridentini *sess. 24. de reform. §. Legati quoque etiam de Latere, Nuntii &c.* est limitata eorum facultas, & est expresse statutum, quod caussæ omnes Fori Ecclesiastici in prima instantia coram Ordinariis locorum sint cognoscendæ, ac terminandæ, nec Legati etiam de Latere, & Nuncii quarumcumque facultatum vigore possint in prædictis caussis Episcopos impedire, aut alio modo jurisdictionem iis præripere; alias eorum actus, & processus nullius momenti sint, & ad damni satisfactionem partibus illati teneantur; Unde nisi speciali facultate post Concilium sint muniti, in prædictis caussis nullatenus se ingerere possunt. *Sic Sacra Congr. Conc. in Nullius 34. Augusti 1640.*
18 *& in Pisaurien. 14. Mart.* 1648. Immo omnes supradicti Legati neque se intromittere possunt in caussis illis, quæ per Papam specialiter cuipiam alteri delegantur, cum mandatum speciale deroget Generali. *Communis*, textu expresso *in c. Studuisti 2. de officio Legati.*

19 Legati Papæ in hoc differunt ab ejus Delegatis, quod Delegati Papæ dicantur illi, quibus una tantum, vel certæ caussæ delegantur terminandæ, extra quam, vel quas non extenditur ejus jurisdictio, cum sit limitata, & solum delegata, & non ordinaria vi proprii officii, *arg. l. 1. §. Qui mandatum, ff. de officio ejus, cui mandata est jurisdictio*. Econtra vero Legati Papæ habent jurisdictionem, & facultatem cognoscendi de omnibus caussis concreditæ sibi Provinciæ; nec eorum jurisdictio est limitata, & delegata, sed vere ordinaria vi proprii Juris, officii, & dignitatis, *arg. l. More majorum, & l. Quia, ff. de jurisd. omnium Jud.* Et sic *communis Doctorum*.

20 Legati a Latere excellentiorem, & ampliorem jurisdictionem præ aliis Legatis habent.
21 *Communis*. Unde Legati a Latere de Jure possunt absolvere quoscumque excommunicatos ob percussionem Clerici etiam enormem, immo & ob cædem ejusdem; & hoc non solum intra Provinciam suæ Legationis quo ad suos subditos, sed etiam extra suam Provinciam quo ad omnes extraneos, undecumque ad se accedentes a die egressus sui ex Urbe usque ad diem redditus in eamdem; *c. Quod translationem 4. & cap. Excommunicatis 9. de offic. Legati*, arg. a sensu contrario desumpto, & expresse *cap. Ad Eminentiam 22. de sentent. excommunicat.* Glossa *in cit. cap. Excommunicatis 9. de offic. Legati, verb. Mittuntur*, Barbosa *lib. 1. Juris Ecclesiast. univers. c. 5. n. 27.* cum pluribus ibi citatis, Azorius *part. 2. lib. 5. c. 32. q. 6.* Reiffenst. *l. c. n. 28. & 45. in fine* & alii passim.

Legati autem non de Latere, seu Missi, 22
vel Nuncii sine speciali facultate nequeunt de Jure extra Provinciam sibi commissam absolvere a tali excommunicatione ob percussionem Clerici, vel Monachi, & intra suam Provinciam possunt absolvere solummodo subditos suos, non autem extraneos aliunde accedentes. *Communis*, textu expresso in *cit. cap. Excommunicatis 9. de offic. Legati*. Legati autem 23
nati nequeunt sine speciali facultate neque intra suam Provinciam absolvere suos subditos a tali excommunicatione ob percussionem Clerici, vel Monachi. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Excommunicatis*.

Legati a Latere possunt concedere licentiam 24
Abbati exempto, ut eligi possit in Episcopum, & transire possit ad Ecclesiam sibi concessam. *Communis*, textu expresso *in cap. Si Abbatem 35. de Election. in 6.* Id tamen non 25
possunt alii Legati sine speciali sibi concessa facultate. *Communis*, textu claro *in cit. cap. Si Abbatem*. Legati a Latere possunt confir- 26
mare electiones Episcopor: Archiepiscoporum, & Exemptorum. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Si Abbatem §. Hujusmodi 36. de elect. in 6.* Id autem non possunt alii Legati sine 27
speciali sibi concessa facultate. *Communis* textu expresso *in cit. cap. Si Abbatem §. Hujusmodi in fine*, ibi: *Alii autem Legati hoc nequeunt, nisi id eis a Sede ipsa (Apostolica) specialiter sit commissum*.

Legati a Latere possunt conferre Beneficia, 28
quæ vacant tempore suæ Legationis in Provincia sibi concredita. *Communis*, textu expresso *in cap. Dilectus 6. de offic. Legati, & cap. Officii nostri 1. eod. in 6.* cum similibus. Immo spe- 29
ctato Jure communi Legati a Latere concurrunt cum quolibet Ordinario suæ Provinciæ in collatione Beneficiorum, ita ut inter ipsos simul, & Papam locus sit præventioni, *c. Si a Sede 31. de præbend. in 6.* Rota *in una Assisiensi Beneficii*

nificii 9. Mart. 1587. cor. Orano, Glossa communiter recepta in cap. Officii nostri 1. de Offic.
30 Legati in 7. verb. ampliori. Id tamen sine speciali Pontificia concessione nequeunt alii Legati. Communis, textu expresso in cit. cap. Offi-
31 cii nostri 1. de offic. Legati in 6. Excipiuntur tamen Legati Missi, seu Nuncii Apostolici, qui ex facultatibus sibi concessis possunt conferre quæcumque Beneficia etiam reservata dummodo non excedant valorem ducatorum 24.
32 Rota par. 5. recent. dec. 24. n. 3. Legati autem nati in sua Provincia extra suam Diœcesim sine speciali Pontificia concessione nequeunt ulla Beneficia, utcumque minima, conferre. Communis, arg. cit. cap. Officii nostri 1. de offic. Legati in 6.

33 Alia de iis, quæ possunt Legati a Latere & Nuncii Apostolici circa collationem Beneficiorum, vide verb. Beneficia art. 5. a n. 10. usque ad 29. Et de iis, quæ non possunt, vide d. verb. Beneficia cit. art. 5. a n. 51. usque ad 60.

34 An autem Legati a Latere, & Nuncii Apostolici possint in sibi commissis Provinciis conferre Ordines, & approbare Confessarios? Vide verb. Approbatio art. 1. a n. 26. usque ad n. 38.

35 Quibus adde sequentia tredecim dubia proposita, & resoluta in Sacra Congregat. Concilii 26. Febr. 1707. videlicet.

1 An Nuncius Apostolicus apud Helvetios possit concedere facultatem audiendi Confessiones personarum sæcularium, vel etiam Regularium, immo & Monialium in Diœcesi Comen. sine licentia, & approbatione Ordinarii loci?

2 An idem Nuncius, Sacerdotibus non approbatis ad audiendas confessiones concedere possit facultatem absolvendi in foro interno ab Hæresi, Censuris &c.

3 An possit concedere facultatem generalem absolvendi a casibus Ordinario reservatis, & quatenus affirmative;

4 An expediat adhiberi aliquod moderamen in hujusmodi facultatum communicatione, tam circa numerum, quam circa qualitates personales eorum, quibus conferuntur?

5 An possit concedere suis Commissariis, subditis Diœcesis Comen. facultatem eligendi sibi Confessarium, etiam non approbatum ab Ordinario?

6 An possit concedere licentiam retinendi, & legendi libros Hæreticorum, seu alios quomodolibet prohibitos?

7 An Commissarii Nunciaturæ accedere possint ad Monasteria Monialium, easque alloqui, etiam citra necessitatem Officii, absque licentia Ordinarii?

8 An iidem Commissarii concedere possint aliis ad eos recurrentibus licentiam alloquendi Moniales sine licentia Ordinarii?

9 An dicti Commissarii obligati ad residentiam ratione Canonicatus, vel alterius Beneficii, possint ab illa abesse pro negotiis Commissariatus, & nihilominus lucrari distributiones, aliaque omnia emolumenta, tamquam si essent præsentes?

10 An idem Reverendissimus Nuncius concedere possit dictis Commissariis licentiam retinendi famulas, quamvis non annosas, cum derogatione quarumcumque Ordinationum per Ordinarios locorum quomodolibet factarum?

11 An concedere possit facultatem exorcizandi independenter ab Ordinario?

12 An iidem Commissarii concedere possint licentiam laborandi in diebus Festis?

13 An Commissarii Nunciaturæ punire possint etiam in prima instantia Festorum violatores, blasphematores, aliosque, contra Dei, & Sanctæ Sedis præcepta temere agentes?

Die 26. Februarii 1707. propositi in Sacra Congregatione Concilii dictis tredecim dubiis; eadem Sacra Congregat. Concilii respondit ut infra.

Ad 1. 2. 3. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. Negative. Ad 4. provisum in 1. 2. & 3. Ad 6. ad Congregationem Sancti Offic.

Sic refert Ursaya tom. 2. part. 1. discept. 31. 36
ubi in fine adducit alia 16. dubia, quæ dicit non fuisse in eadem Sacra Congregatione Concilii proposita, & ea ipse, variis adductis, negative resolvit a nu. 19. usque ad num. 92. unde videri possunt apud ipsum, qui post plurima solida fundamenta pro tali negativa resolutione adducta sub num. 93. sic præcise concludit: Adversus quæ in universum non relevat asserere quod S. R. E. Cardinales Legati a Latere, & Apostolicæ Sedis Nuncii, uti Ordinarii Ordinariorum possint in suis Provinciis omnia ea, quæ Episcopi possunt in eorum Diœcesibus, & proinde cum illis possunt concurrere, eosque prævenire ea ratione, quia gerunt vices Apostolicæ Sedis, & Summi Pontificis personam repræsentant. Quia (sunt verba Pignatell. consultat. 187. o. 14. tom. 9.) hæc & similia non procedunt in iis, quæ a Sacris Canon. & Sacr.

Conc. Trid. & Constit. Apostol. expresse proprio Ordinario reservata sunt.

37 Nuncius Apostolicus si absque facultate Sanctæ Sedis promoveat ad Sacros Ordines Clericos suæ Provinciæ, ipse, & ordinati incurrunt in pœnas impositas *a Sacro Concil. Trident. cap*. 8. *sess*. 22. *de reformat*. Sic *Sacra Congregat. in Taurinens*. 16. *April*. 1633. *teste Bonfadino in Thesauro Ecclesiast. dec. resol*. 31. *num*. 4. & Barbosa *summa Apostolicar. decis*.
38 *verb. Nuncius Apostolicus num*. 4. Nuncius Apostolicus non debet exercere Divina in Ecclesia Archiepiscopi absque ejus licentia. *Sacr. Congreg. Rit. in Taurinens*. 9. *Mart*. 1593. quam refert Sellius in *Select. Canon. cap*. 22. *num*. 3. & Barbosa *loc. c. n*. 2.

39 Legati, & Nuncii Apostolici non possunt pro se, vel pro suis consanguineis procurare a Principibus, ad quos destinantur, favores, vel eis uti ad consequendas dignitates apud Sedem Apostolicam, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ reservatæ. Pius IV. Con-
40 stitut. 96. incipient. *Et si Romanum*. Legati, & Nuncii Apostolici non possunt procedere contra Clericos, nisi Episcopo prius requisito, & negligente; alias acta, & processus nullius sunt valoris, & tenentur ad restitutionem, & damna. *Conc. Trid. sess*. 24. *de reform. cap*. 20.

41 Legato præsente in Civitate Episcopus non potest populo benedicere, nec uti Mozzetta, vel Rochetto discooperto; Intra vero propriam Ecclesiam potest, si ibi non sit præsens Legatus, vel eo annuente. *Sacra Congregat*. Conc. *in Perusina* 2. *Octob*. 1601. quam refert Sellius *loc. cit. cap*. 2. *num*. 83. & Barbosa *loc. c.*
42 *verb. Legatus num*. 2. Legato a Latere præsente, ceteri Legati deponunt sua insignia, & suspenditur, pendente præsentia ipsius, exercitium potestatis eorum. *Communis*, textu expresso *in c. Volentes* 8. *de Officio Legati*.

43 Legatus a Latere potest cognoscere de caussis contra exemptos; *cap. Si Abbatem* 36. *de elect. in* 6. ibi: *Et tamen ab alio, quam a Nobis, vel ab Apostolicæ Sedis Legato, si sit in Provincia de Latere nostro missus*, Barbosa *lib*. 1. *Jur. Ecclesiast. univers. c*. 5. *num*. 77. cum plurimis aliis ibi citatis. Diana *part*. 1. *tract*. 2. *resol*. 16. Donatus *pract. rerum Regular. tom*. 1. *tract*. 13. *q*. 9. *n*. 1. & alii passim.

44 Alii autem Legati non possunt de Jure, sine speciali facultate Pontificia in exemptos Jurisdictionem exercere; *cit. cap. Si Abbatem*: Barbosa *loc. cit. num*. 8. Diana *loc. cit*. Donat. *loc. cit*. cum aliis ibi ab ipsis adductis. Dicitur autem notanter *de Jure sine speciali facultate Pontificia*: quia Legati missi, seu Nuncii Apostolici jam solent talem facultatem a Sede Apostolica obtinere; Unde ex Rota *part*. 11. *recent. dec*. 345. *num*. 14. Nuncius est Judex Exemptorum, & potest alios Judices Exemptos subdelegare.

Legatus in sua Provincia valide assistit Matrimoniis: validum enim est Matrimonium contractum coram ipso. Sic pluries declaravit *Sac. Congreg. Conc*. & signanter *in Nullius* 4. *Jul*. 1602. *ut in l*. 10. *Decret. fol*. 36. *& in alia Nullius* 3. *Jun*. 1628. *ut in l*. 13. *Decret. fol*. 467. *& in dub. Jurisdict*. 22. *Mart*. 1681. *ut in lib*. 31. *Decret. fol*. 363. apud Ursayam *t*. 1. *part*. 2. *disceptat*. 2. *n*. 156. ubi plures cit. Doctores, & tenent alii passim. 45

Legati, & Nuncii Apostolici possunt subditis suæ Legislationis, & Nunciaturæ pro quocumque opere pio concedere centum, & plurium dierum Indulgentiam, attamen semper minus, quam annum. Pro templo autem, seu Capella, possunt concedere Indulgentiam 7. annorum, 7. quadragenarum pro illis, qui confessi communicaverint, & in eo loco de more oraverint ad intentionem Ecclesiæ. *Vide verb. Indulgentia art*. 2. *n*. 22. Et tales Indulgentiæ concessæ a Legatis, & Nunciis sunt perpetuæ, & durant etiam Legatione, & Nunciatura finita, & post mortem concedentis. Barbosa *lib*. 1. *Juris Ecclesiast. univers. cap*. 5. *n*. 85. cum plurimis ibi citatis. 46 47

Legatus, & Nuncius absque speciali facultate Apostolica non habet auctoritatem extrahendi a loco immuni, nec consignandi reum curiæ sæculari. *Sacr. Congregat. Immunitatis in Bononien*. 17. *Aug*. 1630. *lib*. 2. *decret. Paulucc. pag*. 55. Quare Eminentissimus Legatus extrahere faciens homicidas ab Ecclesia, mandet reponi. *Sac. Congr. Immun. in Ferrariens*. 29. *Decemb*. 1635. *lib. scripturar. veterum p*. 77. Eminentissimo Legato petenti facultatem a Sanctissimo procedendi contra Sacerdotem indicatum, ut mandantem occisionem, *Sac. Congreg*. respondit non expedire. *Ead. Sacr. Congreg. in Bononien*. 15. *Jun*. 1688. *lib*. 1. *decret. Mart. pag*. 303. 48

Legatus, & Nuncius Apostolicus absque speciali facultate Apostolica nequit absolvere ab Excommunicatione ob violatam Immunitatem Ecclesiasticam; Unde absolutio concessa ab Eminentissimo Legato sine facultate Apostolica, non suffragatur; & injungitur Episcopo, ut denuo absolvat auctoritate Sacræ Congregationis. *Ead. Sacra Congreg. Immunit. in Papiens*. 49

plenf. 11. *Jul.* 1676. *lib.* 1. *decret. Altov. pag.* 1302.

50 Legatus duarum, vel plurium Provinciarum, potest in una jurisdictionem exercere de negotiis, & caussis alterius. *Communis*, textu expresso *in c. Novit ille* 7. *de Officio Legati*.

51 Legati Papæ statuta durant etiam finita Legatione. *Communis*, textu expresso *in cap. Nemini* 10. *de Officio Legati*.

52 Legati jurisdictio, seu Officium cessat quatuor modis, ut observat Glossa communiter recepta *in cap. Præsenti* 3. *de Officio Legati in* 6. *verb. finitur*. Primo per mortem ipsius Legati, si Legatio fuit personalis. Secundo per expletum sibi præfixum tempus, si Legatus fuit destinatus ad determinatum tantum tempus; *arg. cap. de caussis* 4. *de Offic. Delegati*. Tertio per egressum ipsius a Provincia, seu Provinciis sibi commissis animo non redeundi: *arg. cap. Nemini* 10. *de Offic. Legati*. Quarto per ejusdem Legati revocationem a Papa factam. Dummodo tamen talis revocatio fuerit

53 jam ipsi Legato intimata, alias dum Legatus ipsam revocationem ignorat, perseverat ejus jurisdictio, & valida sunt quæ interim gerit; *arg. cap. Audita* 4. *verf. Quia tamen*, *de restit. spol.*

Additiones ex aliena manu.

54 De Legato quæri solet, an ei asserenti munitum se specialiter a S. Sede esse quibusdam facultatibus, credendum sit?

55 Affirmavit Rota in *Poloen. Bonorum* 22. *Jun.* 1726. §. *Porro*, *cor. bon. mem. Cornel.* & 7. *Febr.* 1729. §. 9. & *plur. sequent. cor. clar. mem. Aldovrand.* & 14. *Maii* 1851. §. 6. & *seq. cor. bon. mem. Vicecom.*

56 Negasse autem videtur idem supremum Tribunal in *Nullius*, *seu Piscien. Beneficii* 5. *Mart.* 1719. §. 7. *cor. bon. mem. Gamaches*, *in Salamantina Beneficii* 19. *Jun.* 1744. §. *eodem*, & 24. *Jan.* 1746. §. *Pariter*, *cor. clar. mem. Millin.* & *in Hildesimen. Manutentionis* 17. *Mart.* 1749. §. 19. & 4. *Jul. ejusdem anni* 1749. §. 23. *cor. Eminentiss. Elephantut.*

57 Non male autem Cardinalis Petra *in Comment. ad Const. Apostol. Const.* 3. *Alexand. III. sect.* 2. *num.* 12. & *sequent. Ego vero* (inquit) *in hoc distinguendum puto, aut agitur de re, quæ non sit directa in præjudicium Tertii, etsi generaliter influat, & agatur de actu, qui generaliter concedi solet Legatis, & tunc debet eisdem eredi, quia eo ipso quod Legatus est a latere habet ea omnia, quæ de jure, vel consuetudine illi debentur etsi consequenter jus Alterius lædatur, quia est præjudicium consequens actui necessario. Si vero actus, quem præstat, non sit a jure permissus Legatis, & insuper agatur de re alteri præjudiciali, tunc debet ostendere facultates, quia vere non agit uti Legatus, sed potius uti specialem facultatem exercens, quæ non præsumitur:* Confer etiam Fagnan. *in Capit. Quum in jure n.* 49. & 50. *de offic. & potest. Jud. delegat.*

LEGISLATOR. Vide verb. *Lex art.* 2. *per tot.* & *art.* 3. *a num.* 13. *ad* 25.

L E G I T I M A.

Legitima est portio illa hereditaria, quæ necessariis heredibus, scilicet, liberis, nepotibus, & aliis descendentibus (iisque deficientibus) ascendentibus in Testamento necessario relinqui debet. *Communissima*. Legitima hoc modo debetur liberis, quod si non sint plures quam quatuor, *Legitima* inter eos dividenda erit *Triens*, seu tertia pars totius hereditatis relictæ, deductis prius expensis funerum, & ære alieno, computanda; Si autem sint quinque aut plures, *Legitima* inter eos dividenda erit *Semis*, seu media pars totius hereditatis, ut supra inter eos æqualiter dividenda. Nov. 18. *cap.* 1. & *authent. Novissima*, *Cod. de inoffic. Testam.* ibi: *Novissima lege cautum est, ut si quatuor sunt Filii, vel pauciores ex substantia deficientis Triens; Si plures sint, Semis debetur &c. ex æquo scilicet inter eos dividenda*. De aliis autem partibus extra Legitimam Parens potest disponere ad suum arbitrium, unde dantur sequentes versus. 1 2

Quatuor, aut infra dant natis Jura Trientem.
Semissem vero dant natis quinque vel ultra.
Arbitrium sequitur substantia cetera Patris.

In supradicto descendentium numero computandi sunt etiam, qui hereditati renuntiarunt, seu Religionem capacem bonorum professi sunt. Tunc enim Monachus jus petendi Legitimam transmittit ad Monasterium. Menoch. *consil.* 77. *n.* 8. Castrens. *consil.* 34. *Ego Paulus ad fin. n.* 4. *lib.* 1. Boer. *dec.* 250. *n.* 4. Gratian. *Discept. forens. cap.* 26. *n.* 14. *tom.* 2. 3

[illegible]

[illegible] Legitima [illegible] vel plures, eo- [illegible] Cum hac tamen ad- [illegible] Liberi Testatoris sit [illegible] Testatoris sint [illegible] vel tres, vel quinque, vel decem; [illegible] de Legitima ille unicus ex se solo, quantum illi duo, vel tres, vel quinque, vel decem omnes simul, cum ex dictis non succedant in capita, sed in stirpem; & ille unicus aeque bene repraesentet unam stirpem ex se solo, ac unam tantum stirpem repraesentent omnes dicti alii simul. Communis; arg. tit. *Authent. de Triente, & semisse, &* tit. *Institut. de heredibus ab intestato §. Cum* [illegible]. In solo defectu descendentium [illegible] ipsa Legitima ascendentibus, scilicet [illegible] Parenti utrique, vel uno superstite, & neutro superstite, in locum Patris [illegible] Avus, vel Avia paterna, & in locum [illegible] Avus, vel Avia materna. [illegible] & communis Doctorum teste [illegible] tit. 16. n. 114. Et talis [illegible] debita ascendentibus [illegible] seu tertia pars illius hereditatis, [illegible] existente Testamento ab [illegible]

[illegible]

ment. ubi generaliter Legitima erat statuta quarta pars; & licet talis Lex fuerit correcta quo ad Legitimam descendentium, & ascendentium *in Authent. Novissima, Cod. de inoffícios. Testam. & in Authent. de Triente, & semisse*, & alibi; Nullibi tamen invenitur correcta quo ad Fratres, & sorores.

11 Legitima debetur ex solis bonis propriis Testatoris, deducto prius ære alieno, & expensa Funeris. *Communis*, textu expresso *in cit. l. Papinianus*, §. *Quarta autem, ff. de inoff. Testam.* ibi: *Quarta autem* (hodie est tertia, vel media pars, seu *Triens*, vel *Semis* ex citatis Juribus *sub num.* 2.) *accipietur deducto ære alie-*

12 *no, & funeris impensis*. Legitima debetur ex omnibus, & singulis bonis Testatoris, ita ut non sit in libertate heredis universalis eam tradere in rebus sibi benevisis, aut in numerata pecunia, nisi Testator expresse aliter disponat, vel ille, cui Legitima competit, cum herede conveniat. *Communis* cum Rota *part.* 3. *recent. dec.* 116. *n.* 4. *dec.* 514. *nu.* 4. *dec.* 776. *n.* 8. & sæpe alibi, *arg. Novella* 18. *c.* 1. & *l. Scimus, Cod. de inoff. Testament.* Et ratio est, quia Legitima est tertia, seu media pars totius substantiæ relictæ a Testatore; *cit. Novell.* 10. *cap.* 1. *& Authent. Novissima, Cod. de inoffic. Testam. & Authent. de Triente, & Semisse.* Adeoque non certæ partis talis substantiæ; cum plurimum intersit, unam rem præ alia habere, præsertim cum ille, cui Legitima competit, ad rem aliquam affectus est, *eo quod Majorum fuerit*; *l. Si in emptione* 36. *ff. de Minor.*

13 Pro deducenda Legitima computari debent non solum bona post mortem Testatoris, deducto ære alieno, & expensa funerum, extantia, sed etiam illa, quæ heredes necessarii in vivis jam receperunt, sive per modum dotis, sive per donationem, & hujusmodi, nisi Testator contrarium expresse statuerit. Decius *ad l.* 17. *Cod. de Collation.* Molina *disp.* 237. Sichard. *ad rub. Cod. de Collation. num.* 11. & alii communiter; *arg. tot. tit. & Cod. de Collation. bonor.* & præsertim *Novella* 18. *cap.* 6.

14 Excipiuntur tamen expensæ factæ a Parentibus in educandis liberis, seu studiorum, vel Opificii, aut artis addiscendæ causa, & hujusmo-

15 di, ut tenet *Communis Doctorum*. Legitima debetur Filiis non solum ex bonis Patris, ut est certe & communis cum Rota *p.* 14. *recent. dec.* 181. *num.* 6. *& dec.* 247. *n.* 13. & sæpissime alibi, sed etiam ex bonis Matris, ut etiam est certa, & communis cum eadem Rota *p.* 3. *recent. dec.* 103. *n.* 1. *p.* 6. *dec.* 49. *num.* 5. *part.* 7. *dec.* 220. *n.* 4. *p.* 10. *dec.* 192. *n.* 6. & sæpe alibi. Tam ex bonis dotalibus, quam ex 16

extradotalibus, libera ab omni onere, Rota *part.* 12. *dec.* 225. *n.* 1. & sæpe alibi, & communis Doctorum. Legitima enim de omnibus 17

bonis Parentum, est debita Filiis de Jure naturæ, *Authentic. Ut cum, de appellat.* §. *Aliud quoque*, *Collat.* 8. *cap. Rainutius* 16. *de Testamentis*, ubi expresse dicitur, quod *Legitima portio est debita Jure naturæ*, & sic Rota *p.* 5. *tom.* 1. *dec.* 47. *n.* 3. *dec.* 42. *n.* 14. 15. *& seq.* Legitima debetur etiam Filio legitimato. Rota *part.* 3. *dec.* 401. *sub n.* 1. *part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 38. *n.* 6. *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 360. *num.* 15. & Doctores passim. 18

Legitima de omnibus bonis non solum debetur Filio, sed etiam Nepoti, & Nepti ex bonis Avi, vel Aviæ, non existente tamen eorum Patre vel Matre, respective referendo. Rota *p.* 1. *dec.* 479. *n.* 7. *p.* 4. *tom.* 1. *dec.* 543. *n.* 1. *p.* 5. *tom.* 1. *dec.* 329. *n.* 7. *p.* 6. *dec.* 355. *n.* 2. *p.* 10. *dec.* 193. *n.* 9. *par.* 12. *dec.* 311. *n.* 4. *&* 7. *p.* 18. *tom.* 1. *dec.* 190. *n.* 8. & sæpe alibi, *& communis Doctorum*. 19

Legitima Liberis, & Parentibus relinqui debet titulo institutionis, seu heredis, adeout si alicui relinqueretur alio titulo v. gr. Legati, Fideicommissi, donationis, & hujusmodi, posset is Testamentum, quo ad heredis institutionem dicere nullum. *Communis*, textu claro *princip. instit. de exheredand. lib. &* §. 5. *Instit. & Novella* 115. *c.* 3. ubi expresse habetur non sufficere, *si per quamlibet donationem, vel Legatum, vel Fideicommissum, vel alium quemcumque modum eis dederit Legibus debitam portionem*. 20

Si alicui descendenti, aut ascendenti relinquatur pro Legitima minor portio, quam supra assignata, competit ei actio ad petendum complementum Legitimæ, quæ actio durat ei usque ad triginta annos. *L. Omnimode, Cod. de inofficios. Testament. & Auth. Ut cum, de appellat. cognoscitur*, §. *Hæc autem disposuimus*, & sic ex communi sententia Gomez 1. *resol. c.* 11. *n.* 23. Molina *disp.* 177. Layman *lib.* 3. *de justitia tract.* 5. *cap.* 5. *num.* 11. Si autem sine justa exheredandi causa non solum minor portio, quam assignata, sed nulla relinquatur pro Legitima, Testamentum ipso Jure est nullum, quo ad extranei heredis institutionem (non item quo ad Legata, Commissa, & alia) *Authentic. Ex causa, Cod. de Liberis præteritis.* Si vero legitima causa exheredationis sit Testamento inserta, sed ab herede instituto probari non possit, tunc competit heredi necessario querela inofficiosi Testamenti, per quam 21 22 23

poterit evacuare Testamentum, quo ad heredis extranei institutionem, sed necessario absolvenda intra quinquennium; *l. Si quis Filium* 34. *l. Scimus* 35. *Cod. de inofficios. Testam.* & ex communi docet Jul. Clarus *qu.* 40. *num.* 5.

24 Legitimæ supplementum peti potest, etiamsi Pater aliquid reliquerit Filio, vel Filiæ pro Legitima, cum expressa prohibitione, ut nihil aliud possit petere: In quantitate enim Legitimæ Lex non confidit de singulari affectione Patris, & sic quod deficit, ipso Jure suppletur etiam contra dispositionem, & voluntatem Patris; *l. Scimus post princip. vers. Repletionem*, *Cod. de inofficios. Testam.* & §. *Hæc autem disposuimus*, *vers. Ceterum*, *in Auth. Ut cum de appell. cognoscitur*, & tenent Salicet. *in leg. Quoties num.* 13. *Cod. de hæred. inst.* Aret. *in l. Ex facto n.* 15. *vers. Est tamen hodie casus de vulgar. subst.* Socin. Senior *consil.* 1. *n.* 3. & 4. *lib.* 4. Mantica *de tacit. & ambig. convent. lib.* 12. *tit.* 23. *n.* 1. Alexander *consil.* 69. *n.* 4. & *consil.* 128. *in princip. lib.* 1. Panimoll. *p.* 3. *posthum. dec.* 151. *adnot.* 7. *n.* 44. & alii passim. Rota *p.* 10. *recent. dec.* 103. *n.* 35. *p.* 16. *dec.* 187. *n.* 2. & *dec.* 188. *n.* 2. & sæpe alibi.

25 Legitima debita heredibus necessariis, sive descendentibus, sive ascendentibus, debet relinqui sine ullo onere, aut gravamine; alioquin apposita onera, & gravamina habentur pro non appositis. *Communis*, textu expresso *in leg. Quoniam*, & *l. Scimus*, *Cod. de inofficios. Testamen.* cum similibus, & *cap. Rainutius* 16. *de Testamentis*. Rota *part.* 1. *dec.* 201. *n.* 1. *p.* 8. *dec.* 269. *n.* 8. *part.* 11. *dec.* 311. *n.* 8. *part.* 12. *decis.* 426. *n.* 8. & sæpissime alibi.

26 Legitima debetur Filiis statim post obitum Patris: Rota *par.* 4. *tom.* 1. *decis.* 312. *n.* 3. *p.* 5. *tom.* 1. *decis.* 272. *n.* 6. *part.* 5. *tom.* 2.
27 *decis.* 579. *num.* 15. & sæpissime alibi. Legitima debetur statim a die obitus Patris, seu Testatoris una cum fructibus. Rota *p.* 2. *recent. decis.* 528. *n.* 3. *p.* 9. *tom.* 2. *decis.* 459. *num.* 10. *p.* 13. *decis.* 536. *n.* 1. & 13. *p.* 17.
28 *decis.* 592. *num.* 5. & sæpe alibi. Legitima sicuti debetur descendentibus una cum fructibus a die mortis, ita etiam debetur ascendentibus. Rota *part. recent. decis.* 759. *n.* 3. *p.* 5. *tom.* 1.
29 *decis.* 62. *n.* 65. *part.* 11. *decis.* 140. *n.* 2. Fructus ex Legitima debentur, quando hereditas consistit in stabilibus, aliisque bonis fructiferis; licet Legitima relinquatur in quantitate. Rota *p.* 10. *recent. decis.* 39. *n.* 11. *part.* 12. *decis.* 20. *num.* 24. *p.* 16. *decis.* 188. *num.* 7. *p.* 19.
30 *tom.* 1. *decis.* 190. *n.* 2. Hujusmodi fructus ubi debentur, taxantur ad relationem quinque pro centenario, & anno. Rota *p.* 12. *decis.* 20. *num.* 26. *p.* 13. *dec.* 46. *num.* 3. *p.* 16. *dec.* 188. *n.* 3. *p.* 17. *dec.* 192. *n.* 6. & 7. *p.* 18. *t.* 2. *dec.* 774. *n.* 16.

Legitima debetur statim non solum a die 31
mortis naturalis, sed etiam a die mortis civilis: Unde debetur Filio, vel Patri statim emissa Monachi professione, non expectata morte naturali, etiamsi agatur de Monasterio in communi capaci bonorum. Rota *p.* 5. *t.* 1. *dec.* 267. *num.* 1. & *seq. p.* 5. *tom.* 2. *decis.* 503. *n.* 1. & *seq. part.* 17. *decis.* 100. *num.* 14. *p.* 18. *t.* 2. *decis.* 144. *n.* 7. *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 691. *numer.* 18. Fagnan. *in cap. Cum simus* 14. *de Regularibus num.* 7. ubi dicit, quod sic tenent Canonistæ communiter, quamvis Legistæ videantur sentire contrarium. Panimoll. *loc. cit. num.* 22. ubi plurimos alios citat contra multos alios ab ipso citatos *ibidem sub num.* 10. tenentes deberi Legitimam non a die mortis civilis professi in aliqua Religione, sed solum a die mortis naturalis ejusdem; At vero nostra sententia est æquior, & æquitati Canonicæ convenit, adeoque servanda in utroque Foro, & crebrius recepta: ut expresse concludit Rota *recent. part.* 1. *tom.* 1. *decis.* 267. *num.* 4.

Legitima debetur etiam Matri a die emissæ 32
professionis Filii. Sic Rota *p.* 5. *dec.* 116. *n.* 16. & *seq.* ubi dicit quod hæc opinio est verior, & æquior; Et quamvis plurimi Doctores contrarium sentiant per dispositionem Juris antiqui *Authent. Si qua mulier*, *Cod. de Sacrosanct. Eccles.* tamen dicta Authentica fuit correcta *per c. Cum simus* 14. *de Regularibus*; Immo Glossa *in dicta Authentica* est illi contraria, ut observat, & tenet Rota *p.* 5. *tom.* 1. *decis.* 267. *n.* 9. & ab hac sententia recedendum non esse firmavit eadem Rota *in Tridentina Legitimæ* 3. *Januar.* 1608. *coram Ottembergo* relata *in decis.* 116. *n.* 16. *dec.* 277. *num.* 2. & *seq. p.* 5. *tom.* 1. *decis.* 110. *n.* 14. *par.* 17. *in recent.* juxta firmata *in decis.* 138. *num.* 1. & *seq. par.* 1. *recent.* Et hanc sententiam tamquam æquiorem, & æquitati Canonicæ consonam in utroque Foro servari debere dicit Covarruv. *in cap.* 2. *de Testam. num.* 7. Tondur. *Resol. Civil.* 194. *n.* 1. *p.* 2. Ferentil. *in addit. ad Burat. dec.* 461. *n.* 16. Sperell. *decis.* 32. *n.* 21. Panimoll. *p.* 3. *posthum. decis.* 160. *n.* 18. ubi pro hac sententia plurimos alios citat.

Si vero Mater, & Pater tempore Professio- 33
nis ad secundas nuptias convolaverint, Legitimam acquirere non possunt, nisi quoad simpli-

plicem usumfructum, non autem quo ad proprietatem propter pœnam secundo nubentibus inflictam, *in l. Feminæ, Cod. de secundis nuptiis*, eamque reservare tenetur Filiis primi Matrimonii juxta dispositionem dictæ *l. Feminæ, Cod. de secundis nuptiis*. Rota *dec.* 41. *n.* 2. *& dec.* 676. *n.* 2. 3. *&* 4. *coram Amat.* Dunozet *dec.* 534. *n.* 3. *usque ad finem coram Martino decis.* 96. *a num.* 1. *& pluribus seq. post Pacific. de Salvian. Interdict. decis.* 144. *num.* 9. *&* 10. *p.* 18. *tom.* 1. *& decis.* 691. *a num.* 9. *usque ad* 13. *ead. part.* 13. *tom.* 2. *in recent.* & Doctores passim, quos sequitur Car. Petra *t.* 3. *Comment. ad Constit.* 4. *Innoc. IV. sect.* 1. *a n.* 86. *ad* 92. Vid. *ibi*.

34 Intellige tamen in casu quo adhuc existant Filii primi Matrimonii; secus autem si sint præmortui, & amplius non existant, per descendentes ex ipsis; quia tunc mater, & Pater transeuntes ad secundas nuptias, non censentur privati Filiorum hereditate, & Legitima, etiam quo ad proprietatem, quæ eo casu consolidatur tum usufructu. Rota *p.* 1. *recent. decis.* 479. *n.* 9. *vers. Sed cessat omnis difficultas*, Bald. *consil.* 317. *lib.* 5. Aretin. *consil.* 40. *n.* 4. Decius *in cap. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ col.* 16. *n.* 122. *vers. Secunda Conclusio, de Constit.* Amat. Dunozet *dec.* 641. *n.* 3. *tom.* 1. & alii passim.

35 Si vero præmortuis Filiis, existant adhuc Nepotes, & alii descendentes, proprietas talis Legitimæ erit servanda pro ipsis, textu expresso *in l. Feminæ §. illud, Cod. de secund. nupt.* ibi: *Nullum ex priori Matrimonio habuerit successorem, & l. in quibus* 7. *Cod. eod. tit.* ibi: *Filio, vel Filiæ Nepote, & Nepte, vel pluribus relictis, & in l. Si quis prioris* 8. *Cod. eod.* 1. ibi: *Filiis a se, vel a Nepotibus, vel Pronepotibus relictis*. Et ratio est, quia pœnæ secundo nubentium inductæ fuerunt nedum favore Filiorum, sed totius posteritatis. Bertrand. *consil.* 166. *n.* 1. *lib.* 1. Ruin. *in consil.* 58. *n.* 8. *lib.* 5. Panimoll. *p.* 3. *posthum. dec.* 151. *n.* 34. *& seq.* cum pluribus aliis ibi citatis.

36 Quando Monasterium tenentur solvere Legitimam Filiis Patris professi, debet eam tradere, etiamsi Filii præcedant Patri, cum jus exigendi legitimam transmittatur ad ejus heredes, etiamsi non fuerit petita. Merlin. *de legitima l.* 5. *t.* 3. *qu.* 3. *n.* 15. Honded. *consil.* 60. *l.* 2. Panimoll. *l. c. n.* 41. & alii.

37 Immo transit ad heredes etiam extraneos, quamvis Filius in vita legitimam, vel supplementum non petierit. Cravet. *Consil.* 312. *n.* 4. Alexander *consil.* 55. *& consil.* 250. *lib.* 2. Decius *consil.* 81. *& consil.* 203. Anton. *de tempore legali lib.* 2. *c.* 98. *n.* 18. Salicet. *in l. Scimus, Cod. de inofficios. Testam.* Panimoll. *l. cit. n.* 42. & alii adducti a Gratian. *discept. forens. c.* 271. *n.* 14. *tom.* 2. Quinimmo hoc Jus petendi Legitimam etiam Filius 38
Monachus transmittit ad Monasterium, quamvis ignoraverit. Menoch. *consil.* 78. *nu.* 8. Castr. *consil.* 34. *Ego Paulus ad fin. n.* 4. *l.* 1. Boer. *d.* 250. *n.* 4. quos refert Gratian. *dicta discept.* 271. *n.* 15. *t.* 2. Panimoll. *l. c. n.* 43. & alii.

Legitima non debetur, nec peti potest a 39
Filio, viventibus adhuc Parentibus. Rota *recent. p.* 4. *tom.* 1. *dec.* 235. *n.* 14. *p.* 4. *tom.* 2. *dec.* 203. *n.* 10. *& dec.* 459. *n.* 7. *part.* 5. *t.* 1. *dec.* 141. *n.* 5. *part.* 11. *dec.* 180. *n.* 8. *part.* 14. *dec.* 417. *n.* 15. Panimoll. *l. cit. n.* 17. & alii communiter. Et hoc procedit etiam respectu 40
Nepotis in bonis Avi. Rota *part.* 3. *recent. dec.* 446. *n.* 3.

Quamvis autem Filio non debeatur legitima 41
ante obitum Patris, potest tamen a Patre vivente persolvi. Rota *p.* 4. *tom.* 1. *dec.* 623. *sub n.* 2. *& Annotat. ad dec.* 29. *num.* 27. *part.* 8. Dummodo interveniat consensus Filii. Rota *part.* 19. *tom.* 1. *dec.* 243. *n.* 1. *&* 2. Quo casu 42
si legitimam Filius acceptavit in vita Patris, amplius reclamare non potest, etiamsi augeantur postea facultates Paternæ. Rota *p.* 18. *tom.* 1. *dec.* 385. *n.* 5. Et in eo casu Pater ad nihil ulterius tenetur, si legitimam ab eo vivente assignatam Filius dilapidet. Rota *p.* 19. *tom.* 1. *dec.* 344. *n.* 9.

Legitima sicuti non debetur Filiis ex bonis 43
Parentum adhuc viventium; ita non debetur Parentibus ex bonis Filiorum pariter viventium. Rota *part.* 10. *decis.* 326. *n.* 41. In casu 44
autem quo Pater in vita dissiparet bona sua, posset cogi ad assignandam legitimam Filio, & in simili casu posset cogi Filius ad assignandam legitimam Patri. Rota *part.* 8. *dec.* 488. *n.* 5. *& Ann. ad dec.* 29. *n.* 29. *& loco seq. p.* 1.

Additiones ex aliena manu.

De legitima tria hic omittenda haud sunt; 45
Primum est, quod si legitima ex nuda juris dispositione debeatur, pro ea nonnisi *Conditio ex lege* competit, non item actio hypothecaria. Quod si debeatur præterea legitima ex 46
judicio Defuncti, competit pro ipsa hypothecaria actio; Dummodo tamen Legitimarius 47
obsequendo judicio Defuncti legitimam detrahere velit juxta formam ab ipso præscriptam, secus econtra; Rota *in Romana, seu Senen. Legiti-*

gitimæ 20. Febr. 1747. & 2. Jun. ejusdem anni 1747. cor. Eminentiss. Bussio.

48 Alterum est, quod dispositio Textus *in Leg. Jubemus*, quod soli filii non teneantur imputare fructus in Trebellianicam, ulteriores vero descendentes teneantur, trahi haud potest ad

49 legitimam, nam nec Filii, nec ulteriores descendentes, quibus legitima debetur, imputare tenentur fructus in legitimam: Rota *in Bonon. Pecuniaria 3. Martii 1747. & 1. Jun. ejusd. anni 1747. cor. bon. mem. Vicecom.*

50 Tertium est, quod nonnisi *cautela Socini* prohiberi a Patre filiis potest legitima. Quando vero adhibita dici possit nec ne *cautela Socini*, tradit Rota *in Romana Immissionis 16. Februarii 1742. & 4. Maii ejusd. anni 1742. cor. Illustriss. Molino, in Civitatis Plebis manutentionis 29. Jan. 1745. & 30. Apr. ejusd. anni cor. bon. mem. De Vais, in Bononien. Pecuniaria 3. Martii 1747. & 16. Junii ejusdem anni 1747. cor. bon. mem. Vicecom. & 4. Maii 1748. cor. Illustriss. Clement.*

51 Cæterum si Filius nec expresse, nec tacite acceptet prohibitionem legitimæ, tametsi factam cum *cautela Socini*, non excluditur a jure ipsam petendi; Rota *in Romana Hereditatis 5. Martii 1742. cor. bon. mem. Nunez.* Quando vero

52 Filius acceptasse dici possit, necne, prohibitionem legitimæ cum *cautela Socini*, Vide tum apud paulo ante citatas decisiones tum apud decisiones *in Civitatis Plebis Manutentionis super legitima Joannis Philippi 2. Julii 1745. & 10. Decembris ejusdem anni 1745. cor. bon. mem. de Vais.*

LEGITIMATIO.

PER subsequens matrimonium non legitimari prolem, quando copula habita est inter impeditos, & proles nata est, eodem impedimento perseverante, communis est sententia. Si vero constet prolem natam esse sublato impedimento, dubitetur vero, num concepta sit eodem impedimento perseverante, tunc in favorem prolis judicium ferendum est. Benedict. XIV. Epist. ad Archiepiscopum Hispaniolæ, Bull. *tom. 1. n. 13.* incip. *Redditæ Nobis.*

LEGITIMUS. Vide verb. *Filius.*

LEX.

ARTICULUS I.

Lex quoad ea quæ concernunt ipsius naturam, divisionem, & eos, qui ipsam concedere possunt.

LEX secundum Etymon nominis dicitur vel a *Legendo*, ut vult S. Isidorus *lib. 2. Etymol. c. 10.* eo quod Leges apud veteres solebant in publicis tabulis scribi, & populo legendæ proponi, ut in ipsis legerent, quæ practicare, & a quibus abstinere deberent; vel ab *eligendo* secundum Ciceronem *lib. 1. de legib.* & S. Aug. *q. 15. Novi Testamenti* dicentem: *Lex ab electione dicta est, ut e multis quod eligas, sumas*; vel potius a *ligando* eo quod homines Legibus ligentur, seu obligentur ad aliquid faciendum, vel omittendum, ut vult S. Thom. 1. 2. *qu. 90. art. 1.* & Scotus *in 4. dist. 15. q. 2. §. Hic sunt quatuor.* 1

Lex solet variis aliis nominibus appellari. 2 Interdum enim vocatur *Jus*, eo quod definiat, ac præscribat quod justum est; *cap. Jus generale 2. dist. 1.* ibi: *Jus autem est dictum, quia justum est.* Quamvis tamen stricte loquendo inter Legem, & Jus nonnulla sit differentia, quia ut dicitur *in cit. cap. Jus generale 2. dist. 1. Jus generale nomen est, Lex autem Juris est species;* Sub uno enim Jure Divino, vel Humano, Canonico, vel Civili, Leges plurimæ continentur. Aliquando Lex appellatur *Constitutio*, quia illam præcedere solet plurium consilium, & consensus quidpiam simul statuentium, quasi communis statuitio; Quandoque Lex dicitur *Statutum* eo quod per ipsam statuatur aliquid stabile atque firmum. Dicta autem nomina in hoc differunt, quod Lex supremi Principis Sæcularis dicantur *Jura*; Summi Pontificis vero Decreta appellentur *Constitutiones*; & Decreta inferiorum Principum, Civitatum, & Populorum dicantur *Statuta*, quamvis sæpe sæpius soleant confundi, & sumi promiscue. 3

Ad Legem variæ requiruntur conditiones, 4 quas ex Divo Isidoro assignantur, *in c. Erit autem Lex 2. dist. 4.* ibi: *Erit autem Lex honesta, justa, possibilis, secundum naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco, temporique conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque,*

ne

ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, sed pro communi Civium utilitate conscripta.

5 Debet igitur Lex primo esse *honesta*, & *justa*; quia ideo Lex conditur, ut genus humanum informetur honeste vivere, alterum non lædere, Jus suum cuique tribuere; §. *Juris*, *Institut. de Justit. & Jure*, ibi: *Juris præcepta sunt hæc; Honeste vivere, alterum non lædere, Jus suum cuique tribuere, &c. Consuetudo* 5. *distinct.* 1. ibi: *Lex erit quod ratione constiterit, Religioni conveniat, disciplinæ congruat, saluti proficiat*.

6 Debet secundo esse *possibilis*; nam ut habetur *in l. Impossibilium* 185. *ff. de Regul. Juris*: *Impossibilium nulla est obligatio*, & *cap. Nemo* 6. *de Regul. Juris in* 6. *Nemo potest ad impossibile obligari*. Et additur *secundum naturam*, quia lex non debet præcipere supra vires & possibilitatem naturæ, sic ipsa naturali ratione dictante, cui lex conformari debet; *cap. Consuetudo* 9. *dist.* 1. Et subjungitur *Secundum patriæ consuetudinem*; quia rationabiles Patriæ consuetudines non facile per legem contrariam sunt abrogandæ; ut enim expresse habetur *in l. de quibus*, *ff. de legibus*: *Inveterata consuetudo pro lege non immerito custoditur*, & in dubio Lex secundum Patriæ consuetudinem est intelligenda, & interpretanda, *l. Si de interpretatione*, *ff. de legib.* cum consuetudo sit optima legum interpres, *cap. Cum Dilectus* 8. *De consuetud.*

7 Debet tertio esse *loco*, *temporique conveniens*, quia leges condi debent & moderari juxta diversitatem locorum, & qualitatem temporum, atque hominum, quibus dantur, textu expresso *in cap. Sciendum est* 1. *cap. Regulæ* 2. & *cap. Necesse est* 3. *distinct.* 29. Et de facto nostra Fratrum Minorum Regula a Sancto Patre Francisco divinitus accepta habet modificationem *in cap.* 4. ibi: *Secundum loca*, & *tempora*.

8 Debet quarto esse *necessaria & utilis*, quia Jus novum statui non debet nisi instante necessitate, *capit. Regulæ* 2. *dist.* 29. & *leg. Ergo omne* 39. *ff. de legibus*, & *in l.* 3. *ff. de Constitut. Princip.* expresse dicitur, quod *in rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet*, alioquin tanquam sine ratione, & causa lata, superflua censeretur, & potius quam de novo condenda, esset rursus abjicienda. si jam fuisset condita, textu claro *in cap. Omnia talia* 12. *dist.* 2.

9 Debet quinto esse *manifesta quoque*, *ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat*; quia propter ejus obscuritatem posset captiose, & perperam interpretari, & inde multa possent mala evenire, ad quæ evitanda merito statuitur etiam in *cap. Abbate*, 25. §. *Contra*, *de verbor. signific.* quod *Lex non debeat esse obscura*, *vel captiosa*, *sed certa*, & *manifesta*.

10 Debet sexto esse *nullo privato commodo*, *sed pro communi Civium utilitate conscripta*, quia Lex primario & principaliter debet esse ordinata ad bonum commune Reipublicæ, ut expresse habetur *in l.* 1. *ff. de legibus*, ibi: *Lex est commune præceptum*, *communis Reipublicæ sponsio*, & *l.* 2. *ff. eod.* ibi: *Lex est communis sponsio Civitatis*, *ad cujus præscriptum omnes qui in ea Republica sunt*, *vitam instituere debent*, & *l.* 8. *ff. eod.* ibi: *Jura non in singulas personas*, *sed generaliter constituuntur*.

11 Brevius tamen, & clarius omnes necessariæ legis conditiones continentur in definitione, quæ de ipsa generatim sumpta, & prout est quid commune ad Constitutiones humanas, tam Ecclesiasticas, quam Civiles, traditur his verbis: *Lex est recta agendorum ratio a publica Potestate Communitati denunciata cum voluntate eam perpetuo obligandi ad aliquid agendum*, *vel omittendum*; sic in re *communis Doctorum*.

12 Primo igitur ad veram legem requiritur, quod sit *recta agendorum ratio*, idest *justa*, & *honesta*: quia si non sit justa, non est absolute dicenda lex, ut expresse dicit S. Augustin. *lib.* 1. *de liber. arbit. cap.* 5. ibi: *Mihi Lex esse non videtur*, *quæ justa non fuerit*.

13 Secundo requiritur, quod sit lata *a Publica potestate*, scilicet a legislatore habente legitimam, & publicam auctoritatem ferendi legem, aliter talis lex posset sine incursu culpæ, & pœnæ non observari, *c. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. ibi: *Cum extra Territorium Jus dicenti non pareatur impune*.

14 Tertio requiritur, quod sit *Communitati denuntiata*, idest quod sit promulgata, aliter ignorantia merito excusaret subditos ab observatione legis; *cap.* 1. *de Præbend. in* 6. ibi: *Lex seu Constitutio*, & *mandatum nullos adstringunt*, *nisi postquam ad notitiam pervenerint eorundem*; *Authent. Ut factæ novæ constitutiones* §. *Sancimus collat.* 5. ibi: *Cur enim* (inquit Imperator) *culpabimus eos*, *qui positas nostras ignoraverint Constitutiones?*

15 Quarto, quod sit lata *cum voluntate perpetuo obligandi*, idest quod Legislator intendat subditos obligare ad observantiam talis legis, aliter non erit Lex, sed consilium; & quidem *obligandi perpetuo*, quia Lex, quantum est de sui natura, nisi postmodum legitime revocetur, est, ut obliget in perpetuum; *arg. cap. Nemini dubium est* 10. *de officio Legati*, & *cap. Ex rescri-*

scripto 1. *de Locato*, cum similibus, & quidem merito, cum ea, quæ ad Jus pertinent, perpetua esse debeant; *l. Falso*, *Cod. de diversis rescriptis*.

16 Hinc Lex differt a simplici Præcepto. Primo, quia Lex durat etiam post mortem Legislatoris, & semper suam vim habet, donec revocetur, aut per contrariam consuetudinem legitime abrogetur, *argum. cit. Juribus*; simplex vero Præceptum expirat morte præcipientis, & absque nova revocatione cessat cessante vita, aut officio præcipientis, ut de se patet, & tenet Menoch. *lib.* 1. *de Arbitrar. Judic. q.* 69. *n.* 4. Sanch. *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 28. *n.* 47. Layman *in cap. Gratum* 20. *de Offic. Delegat. in* 6. & alii

17 passim. Secundo differt, quia lex censetur immediate afficere locum, seu Territorium Legislatoris, & inde in subditos inibi existentes transire. Unde leges Territorii non obligant Cives absentes; *cap. Ut animarum* 2. *de Constit.* & sic tenent Doctores communiter, *arg. l. Omnes populi*, *ff. de Justitia & Jure*. Simplex vero præceptum e contra immediate fertur in personas singulares, earumque ossibus inhæret, quocumque locorum abierint, & hoc patet de præceptis superiorum v. g. Prælatorum Regularium, quæ obligant subditos ubicumque existant, cum eis competat Jurisdictio in ipsos subditos, non ratione loci, sed per se, ac ratione personæ

18 propter votum Obedientiæ. Tertio differt, quia Lex imponitur toti Reipublicæ, seu Communitati, & loquitur non tantum ad præsentes, sed etiam ad futuros, *l.* 1. *ff. de legibus*, ibi: *Lex est commune præceptum*, *l. Leges* 7. *Cod. de legibus*, & *cap. Quoniam* 13. *de Constitutionibus*, ibi: *Cum leges, & Constitutiones futuris certum est dare formam negotiis*. Simplex vero Præceptum imponitur personis singularibus, & præsentibus, cum quibus ordinarie extinguitur, nec transit ad successores, ut patet de præcepto Patris imposito huic, vel illi Filio; de Præcepto Superioris huic, vel illi Religioso, & hujusmodi.

19 Lex ut sic dividitur immediate in æternam, & temporalem. *Lex æterna* est ordinatio quædam divinæ voluntatis ab æterno fixe determinantis, quæ sint agenda, vel cavenda a creatura rationali, ut debitum finem assequatur. *Lex temporalis* est, quæ ad dictum finem est condita in tempore. Et in hoc differunt, quod prima sit increata, & in Deo, secunda autem creata, & extra Deum.

20 Lex temporalis subdividitur in naturalem, & in positivam. *Lex naturalis* est regula obligans creaturam rationalem ad practicandum ea, quæ ex se necessario conveniunt naturæ rationali, & omittendum ea, quæ eidem disconveniunt. *Lex positiva* est, quæ ab aliquo Legislatore positivo, sive Deo, sive homine posita est, tamquam regula obligans creaturam rationalem ad practicandum, vel omittendum ea, quæ non ex se, nec necessario conveniunt, aut disconveniunt naturæ rationali. Et in hoc differunt, quod in lege naturali objectum ex se, necessario, & ab intrinseco habet, quod sit conveniens, aut disconveniens, bonum, aut malum. In lege vero positiva objectum solum ab extrinseco libere, & contingenter a voluntate Legislatoris positivi habet, quod sit conveniens, aut disconveniens, & quod sit obligans; unde quæ lege naturali sunt prohibita, ideo sunt prohibita, quia ex se mala. Quæ autem lege positiva prohibentur, ideo sunt mala, quia prohibita.

Lex positiva subdividitur in Divinam, & humanam. *Lex Divina positiva* est quæ a Deo in tempore lata, & condita est. *Lex humana positiva* est quæ lata, & condita est ab homine. 21

Lex Divina positiva subdividitur in legem veterem, & in legem novam. *Lex vetus*, seu Mosaica, est quæ a Deo per Angelos Moysi, & per Moysen Israelitis pro tempore veteris Testamenti tradita fuit. *Lex nova*, seu Evangelica est, quæ a Christo fuit condita, & partim per ipsummet, partim per Apostolos fuit publicata. 22

Lex Divina positiva alia est mere Divina positiva, & alia est Divina positiva naturalis. *Lex Divina mere positiva* est, quæ mere præcipit ea, quæ non sunt præcepta a lege naturali, ut quod Confessarius debeat esse Sacerdos, quod Confessio peccatorum mortalium debeat præmitti sumptioni Eucharistiæ, & hujusmodi. *Lex Divina positiva naturalis* est, quæ præcipit eadem quæ præcipiuntur a Lege naturali, ut quod Deus sit colendus, parentes sint honorandi, non sit mentiendum, & non sit occidendum, & hujusmodi. 23

Lex positiva humana subdividitur in legem, seu Jus gentium, in legem Ecclesiasticam, seu Canonicam, & in legem sæcularem, seu Civilem. *Lex*, *seu Jus gentium* est illa, seu illud, qua, vel quo omnes gentes, vel ferme omnes utuntur. *Lex Ecclesiastica*, seu Canonica est quæ a Summo Pontifice, & aliis Superioribus Ecclesiasticis pro recta gubernatione Ecclesiæ, & ad Spiritualem animarum profectum, est legitime condita. *Lex sæcularis* seu Civilis est quæ auctoritate Principis, seu Magistratus sæcularis est condita ad Civium politicam gubernationem, & ad rem publicam in pace & justitia conservandam. 24

Lex,

25 Lex, seu Ius gentium subdividitur in pri-
marium, & secundarium. *Lex, seu Jus gen-*
tium primarium, & Lex seu Jus gentium se-
cundarium quæ, & quales sint? Vid. *verb. Jus*
num. 10.
26 Lex Ecclesiastica, seu Canonica quomodo
subdividatur? Vid. *verb. Jus a num.* 19. *ad*
num. 34.
27 Lex Sæcularis, seu Civilis quomodo subdi-
vidatur? Vide *verb. Jus a n.* 12. *ad* 14.
28 Lex seu Jus gentium in hoc differt a lege
Ecclesiastica seu Canonica, & a Lege Sæcula-
ri, seu Civili, quod lex, seu jus gentium
concernat semper universalem, seu fere uni-
versalem hominum societatem; Lex autem Ec-
clesiastica, seu Canonica, & Sæcularis, seu
Civilis, concernat aliquando unicum Regnum,
unicam Provinciam, immo & interdum uni-
29 cam Civitatem. Et Lex seu Jus gentium in
hoc differt a lege, seu Jure naturali, quod
lex, seu Jus naturale stricte sumptum dirigat
hominem præsertim solitarie spectatum; Lex
autem, seu Jus gentium præcise illum dirigat,
ut in aliorum consortio commorantem; immo
ita in regulandis hominibus simul convenienti-
bus occupatur, ut ejus dispositiones concernant
universalem, seu fere universalem hominum
societatem.
30 Quando inter leges Ecclesiasticas, seu Ca-
nonicas, & Sæculares, seu Civiles est aperta
contrarietas, quænam sint servandæ? Vide
verb. Jus a n. 37. *ad n.* 43.
31 Summus Pontifex potest concedere leges Ec-
clesiasticas, seu Canonicas in materia spiritua-
li, & concernente animarum salutem, obli-
gantes pro toto Orbe Christiano. *Communis*
per textum *in cap. Solitæ* 6. *de majoritate, &*
obedient. & patet clare ex verbis Christi *Matt.* 16.
ibi; *Quodcumque ligaveris super terram, erit li-*
32 *gatum & in Cælis*, cum similibus. Legatus
Pontificis potest leges Ecclesiasticas ferre intra
fines suæ Legationis, *cap. Nemini dubium X.*
33 *de officio Legati.* Cardinales possunt similes le-
ges ferre in Ecclesiis sui Tituli, in quibus ju-
risdictionem quasi Episcopalem habent, *cap.*
34 *His, quæ* 11. *de majoritat. & obedient.* Pa-
triarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Epi-
scopi possunt dictas leges ferre pro suis respe-
ctive Diœcesibus; *cap. Si quis venerit* 2. *de ma-*
35 *joritat. & obedient.* cum similibus. Item Ab-
bates exempti, aliique Prælati obtinentes in
suis Territoriis jurisdictionem quasi Episcopa-
lem. Hostiens. *in summa de Constitutionibus n.*
3. & 4. Suarez *lib.* 4. *de legib. cap.* 3. & *c.*
4. *n.* 2. & *seq.* & *c.* 5. *n.* 3. & 4. Pirhing
lib. 1. *decr. tit.* 2. *n.* 4. & alii passim, *arg.*
cap. Annis singulis dist. 18. & *c.* 1. *de consecr.*
dist. 3. & *cit. cap. Si quis venerit* 2. *de majo-*
rit. & obedient. cum similibus. Item Abbates, 36
Priores, Abbatissæ, Priorissæ, & Præfectæ Mo-
nialium, superioresque similes independentes
pro suis Monasteriis. La Croix *lib.* 1. *tr.* 2.
c. 1. *n.* 562. & alii passim.
Concilium generale legitime congregatum 37
potest condere Leges Ecclesiasticas obligantes
totam Ecclesiam, dummodo Summus Pontifex
consensum præbeat, easque confirmet. *Commu-*
nis, & certa. Et patet in habitis Conciliis Ge-
neralibus, & signanter in Concilio Tridentino,
ubi præter Articulos Fidei, plura decreta circa
reformationem morum condita fuerunt: Et
quod debeant esse approbatæ, & confirmatæ a
Summo Pontifice, habetur clare *ex cap. Signi-*
ficasti 4. *de electione*, ibi: *Cum omnia Concilia*
per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem, & facta sint
& robur acceperint, & in eorum statutis Roma-
ni Pontificis patenter excipiatur auctoritas, & ex-
presse patet *ex cap. Regula* 2. *dist.* 17. cum si- 38
milibus. Item Leges Ecclesiasticas condere po-
test Concilium Provinciale, & Synodus Diœce-
sana obligantes proprios subditos intra limites
sui Territorii existentes. *Comm.* per text. *in*
cap. Catholicæ 8. *dist.* 11. *cap. Quod dicitis*
14. *dist.* 16. cum similibus.
Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Sede vacante 39
potest condere Leges totam Diœcesim obligan-
tes etiam post electionem novi Episcopi, do-
nec ipse illas revocaverit; *arg. cap. Cum olim*
14 *de majorit. & obedient. & cap. un. eod. id*
6. *n.* 61. Capitulum Sede vacante succedit Epi-
scopo in his, quæ sunt jurisdictionis; potestas
autem condendi Leges, ut patet, pertinet ad
potestatem jurisdictionis, adeoque &c. Et sic
tenent Abbas *in cit. cap. Cum olim n.* 2. §. *Se-*
ptimo dubitatur. Fagn. *ibid. n.* 57. Layman
ibid. n. 6. Felinus *in cap. Cum omnes* 6. *de Con-*
stitutionib. n. 50. Pirhing *lib.* 1. *decr. tit.* 2. *n.* 6.
Reiffenst. *ibid. n.* 89. & alii passim.
Nec valet objicere, quod sicut Collegium 40
Cardinalium nequit condere Leges vacante Se-
de Papali, *ex cap. Ubi periculum* 3. §. *iidem*
quoque Cardinales, de elect. in 6. & *Clementin.*
Ne Romani, §. 1. *de election.* ita multo minus
Leges condere potest Capitulum, vacante Se-
de Episcopali. Non valet, inquam, quia id
est peculiariter statutum de Collegio Cardina-
lium, ne forsan cum gravi universalis Eccle-
siæ periculo & detrimento Romani Pontificis
electio diutius protraheretur, si interim Col-
legium Cardinalium posset exercere Jurisdictio-
nem

nem Papalem; Secus autem est de Capitulo Sede Episcopali vacante, quod ubi ipsi competit electio Successoris, habet a Jure præfixum sibi solum trium mensium spatium. Tum quia Sede Papali vacante Jurisdictio Papalis non transit ad Collegium Cardinalium *ex cit. Juribus cum similibus*; bene vero jurisdictio Episcopalis transit in Capitulum Sede vacante Episcopali; *cap. Cum olim* 14. *de majorit. & obed. & cap. unic. eod. in* 6. cum similibus.

41 Capitula Generalia Regularium possunt condere Leges, & statuta propria pro tota Religione ad successores transeuntia juxta modum in unaquaque respective regula præscriptum, & consuetudines proprias, ac privilegia, & sic Capitula Provincialia respective pro quaque sua Provincia. *Commun.*

42 Leges Civiles, seu Politicas condere potest Summus Pontifex pro Ditione temporali suo Dominio subjecta, Imperator pro Imperio, Reges pro suis Regnis, & alii Duces, seu Principes, aut Respublicæ suprema Jurisdictione temporali gaudentes pro suis respective Ditionibus; *l.* 1. *ff. de Constitutionibus Principum* cum similibus, & sic tenet *communis Docto-*
43 *rum*. Principes autem alii inferiores, & Civitates, seu Communitates suprema Jurisdictione temporali non gaudentes, sed jurisdictionem dependentem habentes, nequeunt Leges & statuta condere, nisi accedat cessio, seu confirmatio supremi Principis, cui subjiciuntur, aut consuetudo legitime præscripta. *Communis*.

44 Nulla potestas legislativa humana, sive Ecclesiastica, sive Laica, potest condere Leges, vel statuta contra Jus naturale, vel Divinum præceptivum, vel prohibitivum, sive statuere aliquid contra id, quod Lex naturalis, aut Divina præcipit, seu prohibet. *Communis*, *arg. cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *cap. Cum Inferior* 16. *de majorit. & obedient. Clementin. Ne Romani* §. 1. *de election.* ibi: *Lex superioris per inferio-*
45 *rem tolli non potest*. Quinimmo nulla potestas Legislativa humana, Summo Pontifice excepto, potest Leges ferre, & quidpiam statuere contra Jus commune Canonicum, aut alias constitutiones Apostolicas. *Comm.* per textus *in citatis Juribus*, & in *cap. Institutionis* 7. *caus.* 25. *q.* 2. *& cap. Quod super his* 9. *de majorit. & obed.* cum similibus.

Additiones ex aliena manu.

46 Lex non male definitur: *Forma liberarum actionum a Superiore Inferiori sub præmio, vel pœna præscripta*.

Ex hac autem definitione facile est judicare 47
de diversis legis speciebus. Si enim de essentia legis est, ut feratur a Superiore Inferioribus, quot sunt Hominibus Superiores (intelligo de Supremis) tot sunt Leges.

Homines autem in statu naturali considerati 48
sunt inter se æquales, ita ut nemo alteri Superior sit; unum tamen habeat Superiorem
Deum. In statu vero civili eum habeat Su 49
periorem, qui pro forma Reipublicæ, in qua
sunt, Summum obtinet Imperium. Quinimo 50
iis qui Christianam Religionem amplexi sunt, accedit & alter Superior in statu civili, nimirum Vicarius Christi, scilicet Summus Pontifex.

Patet hinc, legem optime dividi in *Divi-* 51
nam, & *Humanam*. *Divina* vero prout a Deo promulgatur Hominibus est vel *naturalis*, si lumine rationis promulgetur, vel *revelata* si promulgetur per revelationem. Quomodo autem 52
lumine rationis assequi possimus hanc quam dicimus *naturalem* legem, plures post *Grotium* adlaborarunt. Sed frustra. Meo judicio satis est 53
simul considerare ideam Dei, & idem Hominis, ut noscere possimus, & quidem facili negotio, omnia nostra erga Deum, erga nos ipsos, & erga alios homines officia. Et summa
ratione. Nequit enim Deus quidquam Homi- 54
nibus præscribere, quod consentaneum non sit suis attributis, tum proprietatibus Hominum; sed hæc inquisitio non est hujus loci.

Lex *humana* si ab eo qui potitur Summo 55
imperio in statu civili feratur, dicitur *civilis*, sin autem a Summo Pontifice, *Ecclesiastica*.

Habes diversas legis species. Nec mireris 56
quod nihil dixerim de *jure gentium*. Si enim *jus* hoc *gentium* diversum est a *Lege naturali*, commentitium est. Sunt enim, ut dictum est, Homines in statu naturali inter se æquales.
Quomodo igitur ferre potuerunt Gentes Gen- 57
tibus distantes Leges, quæ nonnisi a Superiori
Inferioribus ferri possunt? Quod si nomine ju- 58
ris gentium intelligas quasdam consuetudines inter nonnullas cultas gentes tum tempore pacis, tum belli receptas, abuteris nomine *juris*, nam hæ consuetudines non in vim Legis, sed potius in vim pacti obligant. Sed hæc jam nostra tempestate excussa sunt a tot viris doctis.

AR-

Articulus II.

Lex quoad ea, quæ concernunt ejus promulgationem, acceptionem & obligationem.

1 AD hoc ut Lex obliget quoad culpam, vel quoad pœnam, requiritur ejus sufficiens promulgatio. *Communis* per textum *in cap. Quia cunctis* 1. *de concess. præbend.* ubi expresse dicitur, *quod Lex, seu Constitutio, & mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorundem, & Authentic. Ut factæ novæ Constitutiones, §. Sancimus collat.* 5. ubi Imperatpr sic inquit: *Cur enim culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint Constitutiones?* Et ratio est, quia cum Lex sit præceptum rationale, nemo potest, aut tenetur illi parere, si ipsi non sit sufficienter promulgata, & sine sua culpa non sit cognita; ignorantia enim tollit voluntarium, & ubi non est voluntarium, ibi nulla est culpa, & consequenter neque pœnæ locus esse potest, cum culpa, & pœna sint correlativa, *arg. cap. Statis* 7. *distinct.* 56. *& capit. Cognoscentes* 2. *de constitutionibus*, ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, & cap. Sine culpa* 23. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Sine culpa* (*nisi subsit causa*) *non est aliquis puniendus*.

2 Ut Lex dicatur sufficienter promulgata, sufficit, quod taliter promulgetur, ut ea ad notitiam Communitatis deveniat, quamvis singulorum auribus specialiter, & singillatim non inculcetur: *Communis*, textu expresso in *cap. Ad hæc* 1. *de postulatione Prælator.* ubi dicitur *quod nec sit necessarium, cum Constitutio solemniter editur, aut publice promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum, vel litteras inculcare: sed id solum sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam*, & concordat *cap. Quod dicitis* 14. *dist.* 16. cum similibus.

3 Si Lex juxta Legislatoris mandatum promulganda sit tali loco, & tempore, a quo velit ipsam obligare v. gr. statim ac in Curia, in Metropoli, vel postquam in singulis Civitatibus, vel Parochiis promulgata fuerit, vel statim elapso uno mense a die publicationis, & hujusmodi, tunc ipsa sive sit Civilis, sive Canonica non incipit obligare, nisi post promulgationem factam in loco præscripto, & elapso tempore a Legislatore statuto. *Communis*, per varia exempla similium Legum, quæ habentur tum in Jure communi, ut in *capit. Cum singula* 32. *in fin. de præbend. in* 6. ubi statuitur executio ipsius Legis infra mensem postquam ad notitiam pervenerit. Tum in Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 1. ubi statuitur talem Legem non habere vim, nisi post triginta dies a die primæ publicationis in singulis Parochiis factæ numerandos. Tum *in Authent. Ut in privatis domibus, & cap. §. Hæc enim, Collat.* 5. ubi statuitur tempus trium mensium. Tum *in Authent. Ut neque Miles, §. Sint igitur, Collat.* 8. ubi statuuntur triginta dies computandi ab insinuatione, seu promulgatione dictarum Legum.

Leges Imperiales, seu Cesareæ latæ pro pluribus Provinciis non incipiunt obligare, nisi post duos menses elapsa die promulgationis factæ in cujuslibet Provinciæ Metropoli. *Communis*, textu expresso *in Autenth. Ut factæ novæ Constitutiones, Collat.* 5. 4

Leges Regum, aliorumque Principum Romano Imperio non subjectorum, nisi aliud certum præfixerint tempus pro observantia, aut aliud Legitima consuetudine præscriptum fuerit, incipiunt obligare statim ae sufficienter sunt promulgatæ, & ad notitiam subditorum pervenerint, *arg. cap. Quia cunctis* 1. *de concession. præbend.* §. *Nec obstaret*, ubi expresse dicitur, *quod Lex, seu Constitutio, vel mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem; aut nisi post tempus infra quod ignorare minime debuissent*. Dicta enim *Authentic. Ut factæ novæ constitutiones*, est respectiva, ut in ipsa patet, ad solas Leges Imperiales latas pro pluribus Imperii Provinciis; Unde cum de Legibus Regum, aliorumque Principum Romano Imperio non subjectorum, nihil quoad hoc reperiatur in Jure statutum, non est quid speciale temere asserendum. *Erubescimus enim sine Lege loqui*, inquiunt Jurisconsulti; *arg. Authent. de Triente & Semisse, S. Consideremus, Collat.* 3. *& l. Si vero, §. De viro, ff. solut. Matrimon.* cum similibus; & concordat *cap. Consuluisti* 20. *caus.* 2. *q.* 4. ibi: *Quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum*, & sic tenent Abbas *in cap. Cognoscentes n.* 7. *de Constitutionib.* Pithing *l.* 1. *Decretal. tit.* 2. *n.* 30. Engel *ibid. n.* 46. Reiffenst. *ibid. n.* 113. Suarez *lib.* 3. *de Legibus c.* 16. *num.* 7. Navarr. Palao, & alii passim. 5

Leges Pontificiæ, seu Constitutiones Apostolicæ incipiunt obligare quantum est ex se totum Orbem Ecclesiæ subjectum statim ac Romæ in Curia, aliisque consuetis locis solemniter 6

ter fuerint promulgatæ, & ad aliorum cognitionem pervenerint; nec est necesse quod etiam promulgentur in singulis Provinciis, ac Episcopatibus; nisi in ipsis aliud exprimatur. Colligitur clare *ex cap. ad hac* 1. *de Postulatione Prælatorum*, ubi, ut patet ex propriis verbis adductis *sup. n.* 2. expresse dicitur, *quod id solum sufficit, ut ad ejus* (scilicet Constitutionis Pontificiæ) *observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam*. Hoc autem jam fit, si Constitutio Pontificia Romæ solemniter promulgetur, & de tali promulgatione cuipiam certo constet. Et quod magis certam reddit nostram sententiam, est, quia ibi Pontifex per allatam rationem solemniter reprobat excusationem adductam de non servando Interdicto in Diœcesi Altissiodorensi, ex quo in tali Diœcesi non fuisset promulgatum Pontificium Decretum; adeoque Pontifex aperte declaravit decreta Pontificia esse observanda, quamvis in tali Diœcesi non fuerint promulgata, & colligitur etiam *ex c. Quia cunctis* 1. §. *Nec obstaret, de concess. præbend. in 6.* per propria verba adducta *supra sub n.* 5. Et consequenter ad hoc ut Leges Pontificiæ obligent, non requiritur, quod publicentur in singulis Provinciis, seu Diœcesibus, sed sufficit quod solemniter promulgentur Romæ in locis consuetis, & alibi de ipsis sufficiens notitia habeatur; *arg. cap. Eum qui* 31. *de Reg. Juris in 6.* ibi: *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet*.

7 Tum quia veritas hujus nostræ sententiæ aperte constat ex recepta praxi, consuetudine, ac Stylo Curiæ Romanæ, ubi omnes Judices Urbis, ut experientia constat, judicant contra omnes totius Orbis Christianos secundum Leges, seu Constitutiones Pontificias in locis Romæ consuetis promulgatas, quamvis non fuerint promulgatæ in singulis Provinciis, dummodo vere illas non ignoraverint; Consuetudo autem est optima Legum interpres, *c. Cum Dilectus* 8. *de consuetud. & l. Si de interpretatione, ff. de Legibus*. Quinimmo ipse Stylus Curiæ Romanæ habet vim Legis; *arg. c. Quam grave* 6. *de crimine falsi*.

8 Et hanc sententiam tenent Abbas Panormit. *in c. Novevis* 49. *de sentent. excommunic. num.* 3. ubi expresse dicit, quod *Constitutio Papæ non est necessario publicanda in qualibet Provincia, quia satis est, quod publicetur in Curia Romana*; Vallensis *de constitutionibus* §. 2. *num.* 2. Card. de Luca *tom.* 1. *par.* 1. *de Benefic. disc.* 76. *n.* 7. allegans Rotam *dec.* 365. *num.* 13. & 14. Antonius Burgosius *in Repetit. ad c. Cognoscentes, num.* 207. *de Constitutionibus*, Quintilianus Mandosius in *Repetit. ad c.* 2. *de Constit. num.* 79. Pirhing. *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *num.* 32. ubi citans Suarez, Silvestrum, Azor. Navarr. & alios, dicit, quod hæc sententia sit communior; Reiffenstuel *ib. n.* 118. ubi dicit, quod hæc sit communior; La Croix *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 1. *num.* 579. ubi aliis citatis dicit, quod ita docent communiter Canonistæ; Cardenas in 1. *Crisi, disp.* 9. *cap.* 20. *art.* 21. ubi dicit hanc esse certam; Farinaccius cum pluribus aliis *part.* 1. *Fragmentorum Criminalium num.* 653. dicens, quod hæc opinio sit verior, magisque communis, & canonizata in Rota; Castropalao *par.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 12. *num.* 2. citans Suarez, Vasq. Silvestrum, & alios, ubi vocat hanc certam, & omnino tenendam sententiam. Et sic plurimi alii, contra plures alios tenentes contrarium.

Ad intrinsecam Legis constitutionem non requiritur acceptatio populi, unde ante populi acceptationem Lex ceteroquin justa jam obligat; sic late Fagnanus in *cap. Treguas* 1. *de Tregua & pace n.* 48. & *seq.* Pirhing. *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *n.* 37. ubi dicit, quod hæc est Theologorum sententia magis recepta, & per se loquendo absolute vera. Suarez *lib.* 3. *d. cap.* 19. *n.* 6. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 3. *n.* 1. ubi cum multis aliis ibi citatis dicit, quod hæc sententia absolute, & per se loquendo est vera. Castropalao *par.* 1. *tract.* 3. *disputat.* 1. *punct.* 13. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 1. *n.* 193. ubi dicit hoc esse certum. Busemb. *de Legibus tract.* 1. *cap.* 1. *dub.* 3. La Croix, *ibidem*. Viva in *proposit.* 28. *damnat. ab Alexand. VII. n.* 6. & *seq.* Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 1. *num.* 136. ubi dicit, quod hæc communior Doctorum, & jam post propositionem 28. damnatam ab Alexandro VII. infra adducendam est fere indubitata, quamvis antea multi oppositum docuerint. 9

Et ratio nostræ Conclusionis est, quia ad hoc ut intrinsece censeatur constituta, & vim de se habeat obligandi subditos, duo solum requiruntur, & sufficiunt ex parte Legislatoris, scilicet potestas, & voluntas obligandi subditos ad Legis observantiam, prout desumitur *ex c. Cum super* 23. *de offic. Delegati*. Neutrum autem horum deficit in legitimis Legislatoribus, quia quantum ad potestatem, si sit sermo de supremo Legislatore Ecclesiastico, scilicet de Summo Pontifice, habet eam absolutam ferendi Leges sine consensu, & acceptatione populi Christiani, immediate a Christo; 10

sto.; *Matth.* 16. ibi: *Quodcumque legaveris super terram &c. & Joan.* 21. ibi: *Pasce oves meas*. Et si sit sermo de supremis Legislatoribus Laicis, habent talem potestatem ferendi Leges absque consensu, & acceptatione populorum; *l.* 1. *ff. de Constit. Princip.* §. *Sed & quod Principi; Instit. de Jur. nat. gent. & Civ.* & potestatem etiam habent obligandi, & cogendi subditos ad illarum observantiam; *l. Leges* 7. *ff. de Legib. & c.* 1. *ad finem dist.* 20. Quantum autem ad voluntatem, quod scilicet Legislatores eam habeant obligandi subditos independenter ab eorum acceptatione; & non sub prætensa ab adversariis conditione, *si subditi velint acceptare*, de se clare patet, quia alias essent potius consilia, seu exhortationes, quam Leges, seu Præcepta, textu claro in *c. Quisquis* 3. *caus.* 14. *q.* 1. Tum quia cum Legislatores ferunt Leges, cogunt subditos independenter ab eorum voluntate, pœnis, & suppliciis ad earum observantiam; *c. Præceptis* 2. *dist.* 12. *c. Non frustra* 18. *& c. de Liguribus* 43. *caus.* 23. *q.* 5. *c. Cum Clericorum* 13. *de vita & honest. Cleric.* cum similibus; *leg. Leges* 7. *ff. de Legibus* cum concordantiis, adeoque eo ipso censentur habere voluntatem subditos obligandi absolute, & non solum sub conditione, *si subditi velint Legem acceptare*, ac per consequens cum ex citatis Juribus possint Legislatores subditos coercere independenter ab eorum consensu ad Legum observantiam, & punire transgressores, stat clarum, quod possint etiam independenter ab eorum acceptatione ferre Leges obligatorias, quia in tantum possunt subditos sic coercere & punire, in quantum possunt eos obligare.

11 Nec valet objicere *c. In istis* 3. *dist.* 4. ubi dicitur, *quod Leges instituuntur, cum promulgantur, firmantur cum moribus utentium approbantur*. Non valet, inquam, quia ultra quam quod dictum istud, cum sit Gratiani, non habeat Canonis auctoritatem; textus ille aperte favet nostræ conclusioni, quia *si Leges instituuntur cum promulgantur*, ergo cum promulgentur ante populi acceptationem, antecedenter ad hanc acceptationem sunt jam institutæ, & jam obligant, adeoque si Leges sunt jam institutæ ante populi acceptationem, populi acceptatio non requiritur ad intrinsecam Legis constitutionem. Id autem quod sequitur scilicet, *firmantur cum moribus utentium approbantur*, debet intelligi, ut cum aliis recte notat Fagnan. *in c. Treguas* 1. *de Tregua, & pace n.* 48. *&* 49. quod Leges firmantur moribus, quoad ad firmitatem stabilitatis, seu de facto, non autem quoad firmitatem auctoritatis seu de jure; nam de jure & quoad auctoritatem obligandi, sunt jam satis firmatæ ab ipsa legitima institutione, seu firmantur moribus & usu non firmitate intrinseca & essentiali, ut incipiant obligare, cum usus ipse ex obligatione nascatur, sed firmantur quadam firmitate extrinseca & accidentali, ut sic moribus utentium comprobatæ, stabiliores sint, & non facile per desuetudinem abrogentur.

Hinc subditi peccant mortaliter, si sine rationabili causa non acceptent Legem obligantem sub mortali; Habetur clare ex illo Apostoli Pauli ad Roman. 13. ibi; *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt ipsi, sibi damnationem acquirunt*, & ideo merito fuit damnata ab Alex. VII. *die* 24. *Sept.* 1665. sequens propositio ordine 28. ibi: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat Legem a Principe promulgatam*. Ex qua damnata propositione aperte infertur, quod Lex sine rationabili causa non acceptata, adhuc perseveret obligare, præsertim si Legislator instet pro Legis acceptatione & observantia, & Lex sit justa, & Legislator sit legitimus ex illis assignatis *art.* 1. *a n.* 41. *ad* 43. 12 13

Si Lex non acceptetur, nec observetur, & id sciat, & taceat Legislator, quamvis primi sine rationabili causa ipsam non acceptantes, nec observantes peccaverint, tamen ipsi, & alii a die, quo cognoscunt id scire, & tacere Legislatorem, non peccant, quia tunc rationabiliter censetur hoc ipso Legem revocare, si cum possit pro acceptatione & observantia instare, non instat. Si Legislator nesciat Legem non acceptari, nec deduci ad observantiam, durat Legis obligatio, donec elabatur decennium, quo elapso, habet locum contra eam præscriptio, & non amplius obligat, sive sit Lex Civilis, sive Canonica. 14 15

In dubio an Lex sit acceptata nec ne, præsumi debet, quod sit acceptata, & observari debet, quia cum constet de Lege, pro ea stat possessio. Tum quia ipsa debuit acceptari ex dictis *num.* 12. & 13. adeoque præsumendum est fuisse acceptatam. Bonacina, Sanchez, & alii cum la Croix *lib.* 1. *tract.* 2. *c.* 1. *dub.* 1. *num.* 592. Busemb. *ibid. dub.* 3. *in fine*; Viva *ad proposition. damnat.* 28. *Alexandri VII. num.* 14. & alii. In dubio an Superior habeat potestatem ferendi hanc, vel illam Legem obligatoriam, talis Lex debet acceptari, & observari. Possessio enim stat pro absoluta potestate Superioris ad ferendam omnem justam & rationabilem Legem, nisi habeatur certitu- 16 17

titudo, quod hæc, vel illa Lex sit supra ejus potestatem: in casu autem nostro non haberetur certitudo, sed sola dubietas, uti supponitur, adeoque &c. Sanch. *in Decalog. lib. 6. c. 3. n. 6.* la Croix *lib. 2. tract. 2. c. 1. n. 594.*
18 & alii passim. In dubio an Lex sit justa nec ne? Debet acceptari, & observari; Superior enim est in possessione imperandi omne id, quod judicat justum & licitum, & subditus tenetur observare omne tale præceptum, quod non scit certo esse injustum & malum, Ovied. *de conscient. controv. 2. punct. 5. n. 61.* la Croix *loc. cit. n. 595.* & alii passim; *arg. c. Quid culpatur 5. caus. 23. q. 1.*

19 Populus habens rationabilem causam non acceptandi Legem latam a Supremo Principe, potest, & debet ad ipsum recurrere per remedium supplicationis pro sublatione Legis; Et si Lex sit lata a Legislatore inferiore potest appellare ad Superiorem. *Communis*, *arg. c. Si*
20 *quando 5. de Rescriptis*. Et durante tali supplicatione, vel appellatione, licitum est populo suspendere obligationem Legis, sic enim habet usus & praxis; neque ideo puniuntur subditi, si pendente tali supplicatione, vel appellatione Legem non observent; Et revera sic convenit suavi Reipublicæ gubernationi, ne subditi illico premantur nimia Legis gravitate, ad quam alias non tenentur ex rationabili causa a Legislatore ignorata, quæ si ab ipso cognita fuisset, talem Legem non condidisset; Tum quia subditi allegantes justam causam ob quam nequirent propter peculiares circumstantias loci, temporis, consuetudinis, & hujusmodi, talem Legem observare, sibi ipsis ipsomet facto contradicerent, si ipsam interea observarent. Sic Rodriquez, Salas, Bonacina, Granad. & alii apud Moyam *in Sel. tom. 6. d. 1. q. 6. n. 16.* Herincx *part. 2. summæ Theologicæ disp. 3. de Legibus n. 116.* cum aliis ibi citatis, Illsung. *tract. 1. d. 2. num. 5.* la Croix *lib. 1. tract. 2. c. 1. n. 639.* Reiffenst. *lib. 1. Decretal. tit. 2. n. 145.* & alii plures; *arg. c. Si quando 5. de Rescriptis*, ubi Alex. III. rescribit Ravennat. Archiepiscopo præcisis his verbis: *Si quando aliqua tuæ Fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exasperare videntur, turbari non debes*. Et infra, *Qualitatem negotii pro quo tibi scribitur diligenter considerans, aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per Litteras tuas, quare adimplere non possis, rationabilem causam prætendas, quia pariter sustinebimus, si non feceris, quod prava Nobis fuerit*
21 *rit insinuatione suggestum*. Suarez tamen *lib. 4. de Legibus cap. 16. num. 8.* Castropalao *par. 1. disput. 13. num. 14.* Vasquez, Lorca, Garcias, teste Leurenio *part. 3. qu. 170. num. 5.* tenent oppositum, volentes interim esse observandam Legem, quia certo possidet, & excusatio est dubia.

Si Legislator audita populi supplicatione, 22
vel alius superior audita populi appellatione, taceat, nec ulterius pro Legis observantia instet, cum possit, censetur populi supplicationi, vel appellationi tacite annuere, & eo ipso Legem revocare: *arg. cap. Qui tacet 43. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Qui tacet, consentire videtur*. Reiffenstuel *loc. cit. num. 146.* Bonacina *disp. 1. de Legibus qu. 1. punct. 4. n. 43.* Castropalao *loc. c. punct. 13. n. 25.* la Croix *loc. cit. num. 640.* Salas, & alii plures. Li- 23
mitanda tamen est conclusio in casu, quo aliunde satis colligeretur, quod talis taciturnitas Legislatoris, seu Superioris, esset per modum repulsæ, aut indignationis, quia tunc potius firmaretur Lex, ut recte notat la Croix *loc. c. num. 640.*

Leges humanæ justæ, tum Ecclesiasticæ, 24
tum Civiles obligant in conscientia, itaut earum transgressio culpabilis in materia gravi sit peccatum mortale. *Communis*. Et ratio est, quia Leges humanæ continent præceptum Superioris, & consequenter obligant in conscientia, cum Lex naturalis præcipiat esse obediendum Superioribus justa imperantibus; Unde Apostolus *ad Roman. 13.* sic expresse habet: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit*, & infra subdit: *Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam*, idest non solum metu pœnæ, quam posset infligere Princeps iratus transgressoribus, sed etiam metu culpæ, quam incurrerent subditi ejus Legem transgrediendo, quæ scriptura expressius loquitur de Superioribus temporalibus, iisque etiam Gentilibus, & Ethinicis. Unde Apostolus ibidem loquendo de Regibus, Principibus, & aliis Superioribus Sæcularibus, ait: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt ipsi, sibi damnationem acquirunt*. Damnatio autem non incurritur nisi ob peccatum mortale, adeoque &c. Et quod nedum Leges Ecclesiasticæ, sed etiam Civiles sic obligent, habetur etiam *ex cap. Quo jure 1. dist. 8.* ubi sic dicitur: *Ipsa Jura humana per Imperatores, & Reges sæculi Deus distribuit humano generi*; *cap. Nemo 15. caus. 16. quæst. 4.* ubi dicuntur: *Venerandæ* Romanæ Leges Divinitus per ora Principum promulgatæ &c. Unde *cap. Quæ contra 2. dist. 8.* dicitur expresse

Gene-

Generale pactum est societatis humanæ, obedire Regibus suis.

25 Non sic tamen obligant ad culpam Leges mere pœnales; quia istæ obligant ad solam pœnam transgressoribus taxatam. *Sic Communis* cum S. Th. 2. 2. *q.* 189. *art.* 9. *ad* 1. ubi id probat ex Regula Patrum Prædicatorum, in qua dicit dari aliqua, quorum trangressio, vel omissio ex genere suo non obligat ad culpam, neque mortalem, neque venialem, sed solum ad pœnam taxatam subeundam. Et ratio est, quia Lex non obligat ultra mentem Legislatoris: ergo si Legislator intendat, & declaret expresse se solum quoad pœnam velle subditos obligare, jam clare patet talem Legem non obligare quoad culpam; nam actus agentium non operantur ultra eorum intentionem; *c. ult. de præbend. & l. Non omnibus, ff. si certum petatur*, cum similibus.

26 Hic juvat notare quomodo differat Lex mere pœnalis a Lege morali, & a Lege mixta. Unde *Lex mere pœnalis* est ea quæ ad culpam, per se loquendo non obligat, se ad solam pœnam transgressoribus taxatam. Lex *moralis* ea est, quæ expresse nullam pœnam transgressoribus imponit, sed mores dirigit, obligando ad actum, vel omissionem illius; unde tunc, ne crimina remaneant impunita, pœna non taxata a Lege potest imponi transgressoribus prudenti arbitrio Judicis. Lex *mixta* ex morali & pœnali ea est, quæ obligat ad actum, seu omissionem illius, & simul ad pœnam transgressoribus taxatam.

27 Lex pœnalis alia est latæ sententiæ, & alia sententiæ ferendæ. *Lex pœnalis latæ sententiæ* est illa, per quam posito delicto statim vi ipsius Legis pœna irrogatur, & Legislator pœnam per ipsammet Legem delinquenti imponit, atque ad eam condemnat. *Lex pœnalis sententiæ ferendæ* econtra est illa, per quam Legislator pœnam solummodo comminatur delinquenti, nondum autem per se, ac vi Legis suæ imponit, sed primum per sententiam judicis imponendam decernit.

28 Pro cognoscenda Lege Pœnali an sit latæ, vel ferendæ sententiæ, attendendæ sunt sequentes regulæ. Prima, quoties est dubium, an verba Legis contineant sententiam latam, vel ferendam, tunc censendum, est quod contineant solum sententiam ferendam. *Communis, argument. capit. Odia restringi* 15. *de Regul. Jur. in* 6. *& cap. In pœnis* 49. *eod. in* 6. ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda, & l. Interpretatione* 42. *ff. de pœnis*, ibi: *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam exasperandæ*. Secunda regula est, quod quando Lex solum comminatur pœnam, tunc continet solum sententiam ferendam, ut si dicat; *Sub pœna Excommunicationis, sub pœna Interdicti; sub pœna privationis Officii; sub pœna privationis vocis activæ, & passivæ*, & hujusmodi, dummodo tamen non addatur alia particula importans pœnam latæ sententiæ; ut si dicatur; *sub pœna Excommunicationis, seu privationis Officii, aut vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrenda*. *Sic Communis* cum Farinac. *par.* 2. *fragment. verb. Lex n.* 69. 29

Tertia Regula est, quod quando Lex pœnalis utitur verbis futuri temporis, tunc est solum sententiæ ferendæ, ut si dicat: *Excommunicabitur, officio, seu voce activa & passiva privabitur*, & hujusmodi. *Communis* cum Farinaccio *loc. cit. num.* 63. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *num.* 210. *argum. Clementin. Sæpe, verb. Irritandus, de verb. significat.* ubi verbum illud *irritandus* expresse opponitur verbo *irritus*, quod importat nullitatem actus ipso Jure. 30

Quarta Regula est, quod quando Lex utitur verbis imperativi modi, quæ non afficiunt immediate ipsam pœnam, sed ipsam actionem Judicis, ut si dicat: *Excommunicetur, privetur voce activa, & passiva*, & hujusmodi, tunc est solum sententiæ ferendæ; nisi tamen addatur alia particula importans pœnam latæ sententiæ; Farinac. *loc. cit. num.* 63. Henrick *par.* 2. *disput.* 5. *de Legibus num.* 5. Reiffenst. *loc. cit. num.* 211. & alii passim. An autem quando Lex utitur verbis imperativi modi, quæ afficiunt immediate ipsam pœnam, ut si dicat: *Sit Excommunicatus, anathema sit, sententiam excommunicationis incurrat, subjaceat excommunicationi, seu Interdicto*, & hujusmodi, sit latæ sententiæ, vel ferendæ? variant Doctores. Multi enim volunt, quod per dicta, & similia verba importetur pœna latæ sententiæ; *arg. c. Et si pignorationes* 1. *de injuriis in* 6. & ibi *Glossa in fine*, ubi notatur quod ly *sententiam excommunicationis incurrat*, & ly *subjaceat Interdicto* pœnam latæ sententiæ importet. Sic notat etiam Abbas *in cap. Quia in omnibus, de usuris, num.* 9. Et ita etiam verba illa: *Anathematis vinculo subjaceat, in c. Si quis suadente* 24. *caus.* 17. *q.* 4. volunt plures, quod importent pœnam latæ sententiæ: Et quod ly *sit anathema*, importet pœnam latæ sententiæ docet Felinus *in c. Rodulphus, de rescriptis n.* 33. post Glossam *in c. Guilisarius* 24. *q.* 4. Et id ostendunt Doctores hujus opinionis ex Conciliis Generalibus, & præsertim ex Tridentino, 31 32

no, quod contra quemcumque de definitioni-
bus Fidei a se factis contrarium sentiat, ab-
solute pronuntiat *Anathema sit*, idest *sit ipso*
facto excommunicatus.

33 Plurimi tamen alii tenent, quod dicta, & similia verba, de se importent solum sententiam ferendam, & non sententiam latam, nisi alia adjecta verba, vel Jura id declarent. Sic Navarr. c. 16. *Manual. n. 22.* ubi ex professo docet, quod hæc verba *sit excommunicatus*, non denotent sententiam latam, sed ferendam, nisi cum alia adjecta verba, vel Jura id declarant. Idem tenet Sanch. *lib. 7. de Matrim. disp. 12. n. 2.* & post Baldum *in c. At si Clerici n. 20. de Judiciis*, & alios, docens quod ly *Excommunicatus sit*, *Anathema sit* non continet sententiam latæ Excommunicationis, nisi ad hæc aliunde habeatur. Idem docet Layman *lib. 1. tract. 6. par. 1. n. 3.* Hecrinex *par. 2. dispu. 5. de Legibus n. 7.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 15. & seq.* & alii. Quinimmo licet Abbas *cap. 2. n. 13. de Foro compet.* post Glossam *in c. Quicumque*, *verb. Innodatum*, *de Hæretic. in 6.* & quosdam alios teneat per hæc verba: *Sit excommunicatus*, innuere, & hujusmodi significari Excommunicationem, & [illegible] ipso facto, illico tamen addi ob Jura in oppositum pugnantia, hujusmodi verba esse intelligenda juxta subjectam materiam, nec continere latam sententiam, quando per alia Jura patet, quod non inferatur sententia ipso facto. Et ratio hujus opinionis est, quia plurimi Canones habent illa verba: *Anathema sit*, & tamen continent solummodo sententiam ferendam juxta Glossam *final. c. 2. de Foro competent.* Quæ etiam censet in simili, verba illa, *Ab Ecclesia Dei sit sequestratus*, significare sententiam ferendam. Tum quia verbum *sit* est futuri temporis, & potest commode explicari per ly *Fiat excommunicatus*, prout Glossa *final. in cap. Si quis ex Clericis*, *de vita & honestat. Cleric.* explicat ly *Anathema sit*, dicens, *hoc est fiat; non enim est excommunicatus ipso Jure*; Et sic explicanda esse dicit Layman *loc. cit.* ista verba, *excommunicatus sit*, anathema sit, *qua præcipiatur Judici*, *ut ab ipso criminosus excommunicatus fiat*; Unde per similia verba non videtur ferri sententia ipso Jure, seu ipso facto, nisi aliquid aliud addatur, v. g. *ipso facto sit excommunicatus*, *ipso Jure suspensus*, *ipso Jure innodatus existat*, & hujusmodi. Tum etiam quia dicta verba, similia, uti liquet ex ipsa Doctorum varietate sentiendi, & ex allatis rationibus, dubia sunt, an contineant sententiam latam, vel solum ferendam: atqui quoties dubium est, an verba Legis contineant sententiam latam vel ferendam, tunc censendum est, quod contineant solum sententiam ferendam, ut tenet Communis per Jura adducta *sub num. 28.* ergo &c. Tum tandem quia, si Conditor Legis voluisset præfata, & similia verba esse intelligenda de sententia lata, cum potuisset exprimere, expressisset; *arg. cap. Inter Corporalia 2. de translation. Episcop. §. Sed neque istud*, *cap. Quia circa 22. de privilegiis*, & *cap. Ad audiendam 12. de Decimis*.

Ad Auctoritates pro prima opinione addu- 34
ctas, præsertim *ex cap. Si quis suadente 29. caus. 17. qu. 4.* ubi verba illa: *Anathematis vinculo subjaceat*, intelliguntur communiter de sententia lata; respondetur, quod in tantum ibi sic intelliguntur, quia verba immediate sequentia, quibus ibidem absolutio reservatur Papæ, & plures alii Sacri Canones clare significant. Excommunicationem ob injectas manus violentas in Clericum esse latæ sententiæ. Et ad illud de Conciliis Generalibus, & signanter in Concilio Trident. ubi ly *Anathema sit*, contra Hæreticos, seu contra sentientes contrarium de definitionibus Fidei ab ipso Concilio factis, fulminatum, importat sententiam latam, Respondetur quod ibi de tali sententia lata sic intelligitur, quia Hæretici ipsomet Jure jamdudum fuerant excommunicati Excommunicatione latæ sententiæ, ut patet in *c. Aebatius 1. & in cap. Majores 2. caus. 24. q. 1.* cum similibus. Unde ob hujusmodi instantias notanter in conclusione posita *sub n. 33.* additum fuit, verba illa non denotare sententiam latam, sed ferendam, *nisi alia adjecta verba*, *vel Jura id declarent*, prout accidit in allatis exemplis *de cap. Suadente*, & *de Concilio Tridentino*, & de aliis similibus, quæ possunt afferri; Sic fere literaliter Reiffenstuel *loc. cit. num. 26.*

Quinta Regula est, quod quando Lex utitur 35
verbis, quæ nullam dilationem temporis admittunt, v. g. *mox*, *statim*, *illico*, *ex tunc*, *ipso facto*, & hujusmodi, tunc est latæ sententiæ. Item Lex latæ sententiæ est, quando Legislator, sibi, vel Legi suæ adscribit sententiam, dicendo, v. g. *Auctoritate nostra*; *Virtute præsentium ipso Jure subjaceat tali pœnæ*. Item Lex latæ sententiæ est, quando utitur verbis indicativi modi, præsentis, vel præteriti temporis, dicendo v. g. *Excommunicamus*, *Suspendimus*, *Interdicimus*, *sciat se esse excommunicatum*, *sciat se Excommunicationem incurrisse*, *noverit Suspensionem*, *Interdictum*, *seu Excommunica-*

nificationem se incurrisse, & hujusmodi; Farin. *cit. part.* 2. *Fragment. verb. Lex n.* 74. Card. Tuschus *litt. P. conclus.* 719. *num.* 16. Herincx *loc. cit. n.* 7. Layman *loc. cit. num.* 3. Suarez *lib.* 5. *de Legib. c.* 6. & alii passim.

36 Lex pœnalis sententiæ ferendæ non obligat ante sententiam Judicis. *Communis*. Reus enim non obligatur ad amplius, quam Lex ipsi imponit; Lex autem ferendæ sententiæ solum imponit reo, ut pœnam subeat postquam ad ipsam per sententiam Judicis fuerit condemnatus, adeoque Lex pœnalis sententiæ ferendæ non obligat ante sententiam Judicis.

37 Lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ aliam executionem externam non requirunt (v. g. in Censuris latæ sententiæ, in Irregularitatibus, impedimentis Matrimonii, & hujusmodi) obligat in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis. Sic Suar. *lib.* 5. *de Legibus c.* 5. Sanch. *lib.* 9. *de Matrimon. disp.* 27. *n.* 2. & *disp.* 30. *n.* 2. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 2. *n.* 22n. Engel *ibid. n.* 43. Mastrius *Theol. moral. disp.* 2. *q.* 5. *art.* 7. cum Cajetan. Bannez, Medina, Valentia, ab ipso citatis, Castropal. *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 2. *punct.* 2. *n.* 1. & alii. passim. Et ratio est, quia valde expedit, ut Ecclesia ad augendum spiritualem fidelium profectum utatur non solum pœnis in Foro externo infligendis, sed etiam pœnis in Foro interno illico incurrendis ob peccata etiam occulta, ut hac ratione ipsi Fideles magis, magisque retrahantur; & hoc patet ex pluribus sacris Canonibus, *in cap.* enim *Si quis suadente* 29. *caus.* 17. *qu.* 4. Excommunicatio lata in percussores Clericorum, & Monachorum incurritur ipso facto, & idem est de aliis Censuris Ecclesiasticis ipso Jure latis; *c. Cum Desideres* 15. *de sent. excommunic. c. Illud Dominus*, & *sequen. de Cleric. excommunicat. ministrant.* & alibi, & idem est de Irregularitate, *cap. ult. de temporibus Ordinat.* & *c. Presbyterum ac sequent. de homicid.* & idem est de impedimentis Matrimonii, ut de affinitate ex copula illicita, impedimento criminis, & hujusmodi, quæ ipso facto oriuntur, quamvis crimina sint occulta.

38 Lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ externam executionem requirunt (ut v. g. est amissio dominii, confiscatio bonorum, privatio Beneficii, aut Officii Ecclesiastici, aut privationis alicujus rei propriæ etiam acquisitæ, & hujusmodi, non obligat in conscientia ante Judicis sententiam declaratoriam de crimine commisso, nisi Lex in specie addat clausulam, *alia etiam declaratione non secuta*. Sic Menochius *de arbitrar. Judic. casu* 416. *n.* 2. Sanch. *lib.* 2. *in Decalog. c.* 27. *num.* 7. Silvest. *verb. Hæresis* 1. *n.* 31. Navarr. *tom.* 2. *comment. de datis & promissis, notab.* 31. *n.* 44. Reiffenstuel *lib.* 1. *decret. tit.* 2. *n.* 227. Engel *ibid. n.* 45. Laym. *lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 15. *n.* 6. Mendo, *verb. Lex num.* 31. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 5. *n.* 180. Mastrius *loc. c.* Herincx *disp.* 5. *q.* 2. Kazenberger *in supplem. Theol. Moral. Patr.* Sporer *cap.* 1. *sect.* 3. *q.* 5. *n.* 265. Silvius *in resol. variis par.* 1. *verb. Beneficium cas.* 5. Illsung *tom.* 1. *dist.* 2. *n.* 73. La Croix *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 1. *dub.* 2. *num.* 612. ubi citat Granad. Molin. Covarruv. Vasq. Lezan. Less. Suarez, & alios, & plures alii apud Leuren. *part.* 2. *quæst.* 288. Farinac. *par.* 2. *Fragment. verb. Lex num.* 158. & alii: *arg. cap. Cum secundum* 19. *de Hæreticis in* 6. ubi quamvis bona Hæreticorum decernantur ipso Jure confiscata, tamen ipsi non illico in conscientia obligantur bona sua tradere Fisco; Immo ibi Bonifacius VIII. conditor illius decretalis expresse prohibet fieri dictæ confiscationis executionem, seu bonorum occupationem ante sententiam declaratoriam Judicis Ecclesiastici super crimine Hæresis commisso; adeoque idem est dicendum de aliis similibus legibus pœnalibus externam executionem requirentibus, cum de similibus idem judicium sit habendum, *c. inter corporalia* 7. *de translation. Episcop.* Et ratio est clara, quia lex debet esse possibilis moraliter observatu, ac secundum naturam humanam, scilicet naturæ humanæ accommodata, *cap. Erit autem lex.* 2. *dist.* 4. est autem ab hominum natura & moribus alienum, ut quis seipsum ante omnem Judicis sententiam etiam declaratoriam in conscientia spoliare debeat rebus jam possessis, aut Juribus acquisitis, cum sic delinquens teneretur suum occultum delictum propalare, seipsum infamare, & condemnare, quod esset naturæ humanæ durissimum, adeoque &c.

Immo Illsung *tom.* 1. *disp.* 2. *n.* 72. universaliter concludit, quod quamvis Legi addatur 39
clausula *ipso facto ante declarationem*; tamen de facto nulla datur lex pœnalis, quæ nulla præmissa Judicis sententia denunciante vel pœnam, vel crimen, obliget, exceptis legibus statuentibus Censuram Ecclesiasticam, Irregularitatem, reservationem absolutionis, impedimentum criminis in Matrimonio, privationem petendi debitum conjugale ratione incestus intra secundum gradum, privationem fructuum ob neglectas Horas. Et idem tenent Dominicus Soto, *l.* 1. *de justit. qu.* 6. *art.* 6.

Covarruv. *de Matrim. par.* 2. *c.* 6. §. 8. *nu.* 9. & 13. Henriq. *de Excommun. cap.* 16. Paulus Mezger *tract.* 8. *disp.* 35. *art.* 2. *num.* 4. Lessius *lib.* 2. *de justitia cap.* 29. *dubitat.* 8. *n.* 63. & ipso teste multi alii recentiores, Herincx *loc. c. num.* 14. Kazenberger *loc. c. n.* 268. & alii, qui docent quod si Lex dicat; *ipso facto absque alia declaratione*, *seu nulla declaratione præmissa*, *vel nulla alia declaratione expectata*, & hujusmodi; tales clausulas esse intelligendas de declaratione, qua declaretur pœnam esse incursam, non autem qua declaretur crimen commissum; idest intelligendæ sunt de declaratione pœnæ, non negata declaratione criminis. Et quamvis hæc expositio videri posset non parum torta, & violenta, & minus congruens menti Legislatoris, & ideo rejiciatur a Suar. & pluribus aliis, illam tamen confirmat usus, ut dicunt Lessius, Herincx, Kazenberg. *loc. cit.* & alii; ex quo usu constat non teneri reos, seu possessores se abdicare bonis, vel officiis ante declarationem criminis, quamvis leges pœnales dicant pœnam incurrendam esse *ipso facto absque alia declaratione*, quia licet prima Legislatoris mens fuisset alia, non equidem obligaret ex hoc capite; cum similes leges non videantur receptæ in illo rigore, ut sponte teneatur se reus spoliare, sed potius est eis per contrariam consuetudinem in hac parte derogatum, & praxis habet, ut nulla alia pœna proprie dicta (qualis est Privatio alicujus rei jam cœptæ possideri, vel alicujus Juris quæsiti) incurratur ante sententiam declaratoriam criminis, ut post Farinac. & alios asserit Castropal. *disp.* 2. *punct.* 2. *n.* 12. Kazenberg. *loc. c.* adeo ut nullatenus alioquin possit mandari executioni. Reiffenstuel *loc. c. n.* 233.
40 cum aliis ibi citatis. Declaratoria autem requirit citationem partis, teste Julio Claro, & Reiffenst. *loc. c. n.* 234. & ab ea dari potest appellatio, ut docet *Farinaccius* & alii apud Kazenberger *loc. c. n.* 267. *in fine*.

41 Dices, si Lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ externam executionem requirunt, non obligat in conscientia ante Judicis sententiam, juxta dicta *supra n.* 38. ergo nulla erit differentia inter legem pœnalem latæ sententiæ, & legem pœnalem sententiæ ferendæ, cum in utraque ad inducendam obligationem æque requiratur sententia Judicis. Respondetur negando sequelam cum sua probatione; adest enim inter ipsas sua vera & realis differentia; nam pro incurrenda pœna legis pœnalis ferendæ sententiæ, requiritur sententia condemnatoria Judicis, & talis pœna debetur solum a tempore latæ hujus sententiæ; pro incurrenda autem pœna legis pœnalis latæ sententiæ, nullimode requiritur sententia condemnatoria, sed sufficit sola sententia declaratoria Judicis super admisso crimine; & hæc pœna debetur non solum a die latæ hujus sententiæ declaratoriæ super admisso crimine, sed etiam a die perpetrati delicti, cui pœna a Jure imposita fuit; cum per Juris fictionem ad tale tempus retrahatur sententia declaratoria; quod non verificatur de sententia condemnatoria. Sententia 42
enim condemnatoria cadit supra pœnam, quæ cum sit sententiæ ferendæ, non incipit currere nisi a die hujus latæ sententiæ; Sententia vero declaratoria cadit supra culpam, cui cum a Jure fuerit imposita pœna statim ac fuerit commissa, statim ac habita declaratione de tali culpa commissa, incipit currere a die talis commissionis, seu perpetrationis. Reiffenst. *loc. c. n.* 230. & *seq.* cum aliis ibi citatis, Kazenberg. *l. c. n.* 260. & alii.

Instabis: Ergo si non obstante clausula *ipso* 43
facto incurrenda adhuc requiritur sententia declaratoria Judicis, frustra apponitur in lege pœnali dicta clausula *ipso facto incurrenda*. Respondetur negando consequentiam, quia talis clausula denotat, quod post Judicis declarationem de commissa culpa, seu delicto, non requiratur alia sententia condemnatoria circa pœnam subeundam, sed tunc ipso facto debere delinquentem subire eam, quæ in lege ipso Jure designata est. Sic Mendo *verb. Lex n.* 32. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 1. *n.* 180. & Doctores omnes supra citati.

Urgebis: Ergo saltem superflua erit illa ad- 44
dita clausula *absque alia declaratione*. Respondetur negando consequentiam, quia, ut dictum est *supra n.* 39. talis, & similis clausula intelligenda est de declaratione, qua declaretur pœnam esse incursam, non autem de declaratione, qua declaretur crimen esse commissum; Unde quamvis talis & similis clausula videatur superflua, quo ad declarationem incursæ pœnæ, non est tamen superflua, quo ad declarationem commissæ culpæ, seu delicti, cui a Jure imposita est talis pœna. Sic Doctores citati *d. num.* 39. Vide Nicolium in *Flosculis verb. Pœna n.* 14. ubi dicit hanc opinionem probasse *Sacr. Congr. Episcop. & Regular.* 5. *Octobr.* 1646. & 26. *Novembr.* 1646.

* Legi Episcopali, vel Synodali non tenen- 45
tur illi, qui in Diœcesi quidem degunt, sed extra Diœcesim abeunt mox redituri, si interim extra fines Diœceseos aliquid agunt contra illam legem, quia lex per se & immediate

ter-

territorium respicit. Verum si quis e Diœcesi se absentet animo declinandi Synodale statutum, fraudem illi patrocinium præstare non est æquum; quare tunc peccant contra eamdem legem; ita Clemens X. in Constit. incip. *Superna* edixit, pœnitentes recedentes e territorio in fraudem non esse absolvendos a reservatis sui territorii. Bened. XIV. *de Synod. Diœc. lib.* 13. *cap.* 4. §. 9. *&* 10.

46 Lex ab Episcopo lata extra Synodum, audito tamen consilio Capituli, longe probabilius perseverat etiam post obitum ejusdem Episcopi; neque enim habet quid diversum a lege in Synodo lata, quam etiam defuncto Episcopo perseverare satis constat. *Ibid. lib.* 13. *cap.* 5. §. 1.

47 Lex Synodalis si non acceptetur a populo quamvis peccant non acceptantes; tamen si id sciat Superior post paucos actus ab eo neglectos, & non punitos, ligare desinit ex quadam ejus conniventia. *Ibid. lib.* 13. *cap.* 5. §. 3.

48 Si vero id nesciat Episcopus, tunc decennium sufficere censetur; hoc enim sufficit, ut consuetudo longi temporis dicatur. *Ib.* §. 4.

49 Si vero jam acceptata sit, præscriptio contra illam inducitur per decennium, neque enim agitur de præscriptione, qua aliquod jus proprietatis ab Ecclesia auferatur, quæ præscriptio annos quadraginta exigit. Requiritur tamen ut a majori communitatis parte libere sit inducta, continuis actibus frequentata, animo legem tollendi, & adsit consensus legislatoris juridicus saltem & legalis, qualem scilicet leges requirunt. *Ib. lib.* 13. *cap.* 5. §. 5.

50 Lex Synodi Diœcesanæ obligans totam Provinciam si obtinuerit confirmationem a Sede Apostolica in forma communi, ut plerumque fit, quæque his verbis concipi solet: si juste, canonice, ac provide facta sint, & dummodo sacris Canonibus, Concilii Tridentini decretis, & constitutionibus Apostolicis non adversentur: tunc utique abrogari ab Episcopo potest, cum maneat lex ejusdem tantummodo. Si vero confirmatio fiat in forma specifica cum causæ cognitione, singulis statutis expensis, & in confirmatione addatur ex *motu proprio*, *atque ex certa scientia*, tunc utique fit lex Pontificis, in qua Episcopus dispensare non potest. *Ibidem lib.* 13. *cap.* 5. §. 11.

Additiones ex aliena manu.

51 De Lege nova a Summo Pontifice promulgata utrum ea obliget statim, an post duos a promulgatione menses, juxta *Authent. Ut factæ novæ Constitutiones*, quæri solet:

Negant communiter Doctores *apud Sell. de Legib. part.* 1. *cap.* 1. §. 1. *num.* 47. *Pontifex* (ait laudatus Auctor loco mox citato) *in modo ferendi Legem suam, & obligationem inducendi non acceptavit Authent. Ut novæ Constitutiones, quoad primam partem, scilicet quoad publicationem faciendam in qualibet Provincia, ut supra ostendimus. Ergo, nec quo ad secundam, nempe duorum mensium; quia hæc acceptatio, neque aliquo textu juris Canonici, quo Pontifices declarant, velle se adhibere leges civiles pro modo ferendi, vel obligandi Ecclesiam per suas leges, neque probatur consuetudine ut fidem suam interponunt graves Auctores, & specialiter Vasquez &c. Et Navarrus &c. docet de consuetudine & stylo in Urbe servari, ut Constitutionum Apostolicarum Transgressores, ante duos menses a promulgatione puniantur, non solum qui probantur scivisse promulgationem, sed etiam, qui non potuit illam ignorasse. Quod autem hanc consuetudinem aliqui Navarrum sequuti restringendam putent ad Forum tantum exterius, & Urbicolas, seu Incolas Romæ, profecto tanquam naturæ repugnans probari non potest. Ecclesia enim non punit nisi propter delictum, aut verum, aut præsumptum. Sed neutrum adesset hoc casu. Non verum, quia, ubi non datur vera transgressio Legis, non potest dari verum delictum; sed antequam obliget Lex non datur vera transgressio. Ergo. Sed neque præsumptum invenitur delictum; nam certo ponitur non constare, nondum esse elapsum tempus duorum mensium. Ergo si sciens Legem judicatur ut transgressor, ex nulla præsumptione judicatur, sed ex certa probatione delicti. Unde consuetudo ita transgressores puniendi aperte supponit Legem obligare Romæ ante duos menses, quæ suppositio, utpote in voluntate Pontificis modum & stylum Curiæ Romanæ utique non ignorantis fundatur. Altera vero restrictio facta ad Urbicolas, quæ asseritur a Navarro non impliciter, sed sub particula: Forte: non probatur, neque apparet Suario esse verisimilis, nec immerito si opinionem hanc rite ponderemus.* 52

Negativæ huic opinioni standum & ego censeo, unice motus consuetudine illa puniendi transgressores novæ Legis Pontificiæ ante duos menses. 53

Cæterum seposita hac consuetudine, Lex nova Pontificia, uti & Lex nova civilis non obligaret, nisi post duos menses a promulgatione; idque quia Jus canonicum ubi contrarium aperte haud decernit, imitari profitetur civile. Et obligare statim debet Lex Pon- 54

Pontificia nova, non solum Incolas Urbis, sed & alios, ad quos ipsius notitia pervenerit.

ARTICULUS III.

Lex quo ad ea quæ concernunt personas ad ipsam obligatas.

1 AD Leges Ecclesiæ obligantur omnes Christifideles; *Communissima* per textum *in cap. Canonum statuta* 1. *de Constitutionibus*, ibi: *Canonum statuta custodiantur ab omnibus. Et nemo in actionibus, vel Judiciis Ecclesiasticis suo sensu, sed eorum auctoritate ducatur*, cum simili-
2 bus. Ad tales Leges obligantur infantes, seu pueri post septennium, in iis quorum materia eorum ætati est conveniens. *Communis*. In tali enim ætate communiter censentur capaces rationis; & Leges positivæ attendunt ad ea, quæ communiter contingunt; *l. Nam ad ea*, *ff.*
3 *de Legibus*. Immo ad Leges Ecclesiæ in iis, quorum materia eorum ætati est conveniens, secundum multos obligantur etiam infantes, seu pueri habentes perfectum usum rationis ante septennium. Sic Busemb. *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 2. *dub.* 1. *n.* 3. Navarr. Henriq. Azor. ab ipso citati, Bosco *de pænit. d.* 7. *num.* 2. ubi docet, tales pueros obligari ad confessionem annuam, & sic tenent plures alii, & hæc sententia est satis probabilis, teste La Croix *l.* 1. *num.* 676. ubi dicit, hanc sententiam saltem esse suadendam in praxi. Et ratio hujus sententiæ est, quia cum tales pueri sint capaces præcepti non requirentis certos annos, si plenum usum rationis habeant, ut supponitur, Lex procedit contra eos, adeoque &c. (*a*)
Alii tamen dicunt, tales pueros, seu infantes 4
non teneri ad ipsas Leges ante septennium completum, quamvis plenum rationis usum habeant, quia Leges Ecclesiasticæ in obligando procedunt humano modo, & ideo neminem obligant, nisi habentem plenum usum rationis, quem non præsumunt, nisi post septennium completum, quia Leges positivæ attendunt ad ea, quæ communiter contingunt, *cit. l. Nam ad ea*, *ff. de Legibus*; communiter autem non contingit plenus usus rationis ante septennium completum, adeoque &c. Sic Diana *part.* 10. *tract.* 12. *resolut.* 37. Burghaber *Centur.* 2. *casu* 24. Illsung *tom.* 1. *d.* 2. *n.* 18. Castropalao *tract.* 4. *disp.* 1. *punct.* 14. §. 2. Kazenberger *loc. c. num.* 238. Joannes Sanchez & alii, & hæc sententia est etiam satis probabilis, teste La Croix *loc. c. n.* 676.
Pueri, & Puellæ post septennium comple- 5
tum, & ante pubertatem, id est ante annum 14. completum in masculis, & ante annum duodecimum completum in feminis, possunt incurrere Excommunicationem latam in eos, qui

(*a*) *Romani Theologi Nota*. Non solum suadenda est Pueris, in quibus usus rationis obtinet ante septennium, ac malitia supplet ætatem, Confessio Sacramentalis, sed inculcanda, ac omnino præcipienda. Fac enim hos Pueros inter bonum & malum discernere, ac peccati conscios esse, quis neget necessarium iis esse Sacramentum pœnitentiæ, ut a peccato surgant? Si Confessarium adire tenentur nondum expleto septennio, ergo divino præcepto de expiando per Sacramentalem Confessionem peccato revera adstringuntur. Cum itaque Ecclesia, ne fideles salutare, ac necessarium post peccatum remedium negligant, generatim præcipit, ut omnes saltem semel in anno confiteantur, idque sub Ecclesiasticis quoque pœnis, ut fortius negligentes excitet, omnesque moveat ad reconciliationem cum Deo saltem semel in anno procurandam, manifestum est, tempus determinasse, ultra quod nulli prorsus peccati capaci Confessionem differre liceat. Itaque si Pueri, in quibus usus rationis acceleratur, ac malitia ætati prævalet, peccati, ac gravis culpæ capaces sint, quis unquam eos poterit ab illo Ecclesiæ præcepto eximere, quo ad annuam Confessionem omnes Fideles obligantur? Vides ergo, quam longe a vero aberrent Benigni illi Theologi, qui probabilis opinionis usu, ut hortandos tantum, aut omnino excusandos a Confessione hujusmodi Pueros docent. Atque hæc in causa sunt, ut apud peritiores ac de æterna hominum salute magis sollicitos Theologos, doctrina probabilismi male audiat. Nam admissa etiam opinione, quæ tradit Ecclesiæ præcepta homines non obligare ante septennium, quod leges positivæ ad ea referuntur, quæ generatim accidunt; nihilo tamen minus de annuæ confessionis præcepto in Puero peccati capace ante septennium aliter philosophandum est; Nisi velimus asserere, Ecclesiam de horum Puerorum salute sollicitam non esse, vel leges suas non extendere ad omnes, quibus congruunt, ac etiam necessariæ sunt. Congruit vero, ac necessarium est, ut Puer capax peccati, & qui gravis esse possit culpæ reus, pœnitentiæ Sacramentum recipiat.

qui ingrediuntur Monasteria Monialium. Concilium enim Tridentinum *sess.* 25. *cap.* 5. *de Regularibus*, expresse addit *cujuscumque ætatis sint*; Unde cum post septennium completum, licet ante pubertatem pueri, & puellæ sint doli & malitiæ capaces, si ingrediantur cum cognitione talis prohibitionis Monasteria Monialium, incurrunt Excommunicationem. Sic tenent Suarez, Vasquez, Dicastill. cum La Croix *lib.* 7. *n.* 41. Kazenberger *loc. c. n.* 241. & colligitur ex declaratione *Sacræ Congregat. Episcop. & Regular.* quæ sæpe sæpius censuit, quod introducens infantes cujusvis sexus, vel ætatis incurrit Censuras violatæ Clausuræ, & signanter in *Tudertina* 7. *April.* 1579. *in Neapolitana* 22. *Mart.* 1580. *in Taurinen.* 10. *Jun.*
6 1650. Et sic dicendum est de puellis, quæ in simili ætate ingrediuntur Monasteria, seu Conventus virorum; ut habetur ex Constitutione Eugenii IV. edita pro Congregatione S. Justinæ de Padua incipiens *Et si quaslibet personas*, *Vide verb. Conventus*, *art.* 3. *n.* 18. ubi adducuntur præcisa ejus verba.

7 Etiam probabilius est, tales impuberes incurrere Excommunicationem latam in percussores Clerici, uti ex Jure probant Castrop. *de Legibus d.* 1. *p.* 24. §. 2. *num.* 9. Delbene *c.* 15. *dub.* 3. Dicastill. *d.* 1. *num.* 228. & 231. La Croix *lib.* 7. *cap.* 41. Kazenberger *loc. cit.*
8 *n.* 241. & alii. Item valde probabile est, tales impuberes incurrere alias Censuras a jure, vel ab homine latas. Suarez, Dicastill. cum La Croix *loc. cit. n.* 42. Kazenberger *loc. cit. n.* 241. Et ratio est, quia ætas illa est de se capax Censuræ, uti quamvis sit contrariæ sententiæ, fatetur etiam Krimer *l.* 5. *n.* 1662. & nullo Jure probatur exempta. Immo ut fatetur etiam Delbene *loc. c.* videtur certum in praxi, quod quando fertur Censura Interdicti in totum populum, obligentur etiam impuberes, cum & illi abstineant a Divinis, adeoque communis sensus est, quod incurrant Censuram Interdicti, & consequenter & alias, quamvis non tam facile, cum eorum actio sæpius excusetur a peccato.

9 Amentes non perpetui, sed delirantes per intervalla tantum, sicuti & ebrii obligantur ad Leges humanas. *Communis*. Ipsi enim absolute pollent usu rationis, adeoque non eximuntur absolute a Legibus humanis, sed solum tempore delirii, & ebrietatis per accidens excusantur a formali, & imputabili earum transgressione, cum careant tunc usu rationis ad
10 peccatum formale necessario requisito. Non tenentur tamen ad ipsas humanas Leges amentes perpetui. *Communissima*. Perpetuo enim amentes sunt perpetuo incapaces usus rationis necessario requisiti ad peccatum formale.

Ad Leges, & statuta inferiorum Prælatorum 11
Ecclesiasticorum, aliorumque Superiorum obligantur solum subditi proprii Territorii. *Communis*. Ad obligationem enim Legis necessaria est Jurisdictio, quam non habet Legislator in non suos subditos; *argum. l. ult. de jurisdict. omn. Judic.* ibi: *Extra Territorium Jus dicenti non paretur impune*; & concordat *cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. ibi: *Cum extra Territorium Jus dicenti non pareatur impune*. Immo neque ad tales Leges tenentur sub- 12
diti, quando actu existunt extra Territorium Legislatoris; quia Leges non feruntur in personas absolute, sed dependenter a Territorio, *leg. Omnes populi*, *ff. de justitia & jure*, & expresse habetur *in cit. cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. ibi: *Statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur; subditi ejus furtum extra ipsius Diœcesim committentes, minime ligari noscuntur, cum extra Territorium Jus dicenti non pareatur impune*, & concordat *cit. l. ult. de jurisd. omn. Jud.*

Legislator humanus tenetur ad proprias Le- 13
ges, in quibus continetur Jus naturale, vel Divinum, quia hæc Jura, cum procedant ab Auctore Deo, sunt supra Legislatorem humanum, quamvis ab eo sint populo proposita, & declarata, adeoque nequit ab ipsis se eximere, cum inferior in Legem Superioris nullam habeat potestatem, *cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *cap. Cum inferior* 16. *de majorit. & obedient. & Clement. Ne Romani*, *de electione.*

Legislator humanus Monarchicus non tene- 14
tur Legibus quo ad vim coactivam, neque quo ad vim directivam directe, sed tantum indirecte. Sic cum communi Theologorum, & Canonistarum S. Thomas 1. 2. *q.* 96. *art.* 5. *ad* 3. Fagnan. *in cap. Canonum statuta n.* 57. *de Constitutionibus*, Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 2. *num.* 187. cum pluribus ibi citatis. Pirhing *lib.* 1. *Decret. tit.* 2. *n.* 67. Reiffenst. *ib. num.* 268. Engel *ib. n.* 28. Navarr. *in cap. Si quando*, *de except.* 8. & *num.* 12. *de Rescriptis*, Covarruv. *in cap. Alma mater*, *part.* 1. §. 1. *n.* 5. Fachineus *lib.* 1. *Controvers. Juris cap.* 2. Mastrius *Theol. Moral. disp.* 2. *q.* 4. *art.* 4. & alii passim.

Ad faciliorem captum conclusionis præmit- 15
tendum est, quod in Legibus duplex vis obligandi distingui solet, scilicet una directiva, & alia coactiva: *Vis directiva* est, quæ obligat ad

solam culpam in conscientia incurrendam; *Vis coactiva* est, quæ obligat non solum ad culpam in conscientia incurrendam, sed etiam ad pœ-
16 nam ratione transgressionis subeundam. Vis autem directiva alia dicitur *directa*, & alia *indirecta*. *Directa* est illa, cujus obligatio provenit ex vi ipsiusmet Legis, & hæc proprie non obligat, nisi subditos Legislatoris. *Indirecta* est illa, cujus obligatio non provenit ex vi ipsiusmet Legis, sed ex naturali æquitate, ac dictamine rectæ rationis post latam ejusmodi Legem; & hæc obligat etiam ipsummet Legislatorem ad se conformandum suis subditis in observantia suæ latæ Legis. His prænotatis.

17 Probatur prima pars conclusionis, scilicet quod Legislator humanus Monarchicus non teneatur suis Legibus, quo ad vim coactivam, quia nemo sibi imperare, aut prohibere potest; textu expresso *in l. penult. ff. de receptis arbitris*, ibi: *Neque autem imperare sibi, neque se prohibere quisquam potest*, adeoque cum Legislator Monarchicus non habeat superiorem, a quo vi coactiva obligetur ad Leges, & neque possit seipsum sic ad illas obligare, stat clarum, quod quantum ad obligationem pœnæ subeundæ solutus est, textu expresso *in l. Princeps 30. ff. de Legibus*, ibi: *Princeps Legibus solutus est.*

18 Immo supremus Monarchicus Legislator quo ad vim coactivam neque obligatur Legibus suorum Antecessorum; *cap. Innotuit 20. de election. §. Quamvis autem*, ibi: *Successoribus suis nullum potuit in hac parte præjudicium generari, pari post eum, immo eadem potestate functuris, cum non habeat imperium par in parem, & c. Exiit 3. de verborum significat. in 6. §. Cæterum Sanctæ memoriæ*, ibi; *Nec successorem suum quomodolibet obligavit, cum non habeat imperium par in parem*.

19 Probatur secunda pars conclusionis, scilicet quod Legislator humanus Monarchicus non teneatur suis Legibus neque quo ad vim directivam directe; quia omnis obligatio directa, etiam directiva supponit in imponente superioritatem, & in faciente subjectionem, ut habet communis Doctorum, *arg. l. ult. de jurisdict. omnium Judic. & cap. Ut animarum 2. de Constitutionibus in 6.* cum similibus, adeoque cum Legislator respectu sui ipsius non sit Superior, nec subditus, suis Legibus non tenebitur directe etiam quo ad vim directivam, *arg. cit. l. penult. ff. de receptis arbitris, & cit. l. Princeps 20. de Legibus*.

20 Probatur tertia pars, scilicet quod Legislator humanus Monarchicus teneatur suis Legibus quo ad vim directivam indirecte; quia Legislatorem teneri suis Legibus quo ad vim directivam indirecte, nihil aliud est quam etiam ipsum posita simul Lege pro bono totius Communitatis, teneri consecutive hanc observare ex Jure naturali, ac Divino ad se conformandum suis subditis in observantia Legum, ne pars a toto discrepet, & ne subditi scandalizentur. Ad hoc autem revera Legislator tenetur ex ipsa naturali æquitate, & rationis ordine, ut colligitur *ex cap. Quæ contra 2. dist. 8.* ubi sic dicitur: *Turpis est enim omnis pars universo suo non congruens*, & Conc. Trid. *sess. 24. de reform. cap. 1.* ubi sic habet; *Totius familiæ Domini status, & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite*, quia ut dicitur *Ecclesiastici 10. Qualis Rector est Civitatis, tales & inhabitantes in ea*. Unde si qui forent Legislatores, qui suas Leges ita non observarent, posset illis merito improperari illud, quod tamquam omni Juri repugnans improbavit Christus Scribis & Pharisæis *Matth. 13.* dicens: *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere*. Hinc *cap. Justum est 2. dist. 9.* sic expresse insinuatur; *Justum est Principem Legibus obtemperare suis, tunc enim Jura sua ab omnibus custodienda existimet, quando & ipse illis reverentiam præbet. Principes Legibus teneri suis convenit, nec in se posse damnare Jura, quæ in subjectis constituunt, justum est. Justa est enim vocis auctoritas eorum, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur*, & *cap. Cum omnes 6. de Constitutionibus*, expresse dicitur: *Patere Legem, quam tu ipse tuleris*, & ibi Glossa verb. *Patere Legem*, sic habet, *Nec debent aliis Legem imponere, quam ipsi negligunt observare*, ut similiter habetur *in cap. Pro illorum 22. de Præbendis*, ibi: *Cum nobis Legem imponere non debeant, quam ipsi negligunt observare*, & *l. 4. Cod. de Legibus*, sic præcise dicitur: *Digna vox est majestate regnantis, Legibus obligatum se Principem profiteri*. Adeoque &c.

Ex adductis sequitur, quod Papa exemptus 21
sit omnibus pœnis Canonicis Jure humano introductis; & Episcopus exemptus sit a pœnis per se, suosque Antecessores statutis, cum enim ex dictis Legislator non teneatur Legibus suis, & Antecessorum quo ad vim coactivam, & tales pœnæ proveniant a vi coactiva Legum Pontificiarum, & respective Episcopalium, Papa, & respective Episcopus est ab ipsis exemptus. Non sunt tamen exempti a culpa, nec 22
Papa, nec respective Episcopus, si suas, vel suorum Antecessorum Leges non observent; cum

ex dictis teneatur ad earum observantiam quo
23 ad vim directivam. Hinc Papa quamvis non teneatur ex præcepto Ecclesiastico, *cap. Omnis utriusque sexus, de pœnitentiis, & remissionibus* ad annuam Confessionem, & Paschalem communionem vi coactiva, itaut subjaceat pœnis ibidem in transgressores taxatis; tenetur tamen vi directiva, itaut si id facere negligeret, peccaret. Geminian. *in cap. Justum est 2. dist. 9.* Joann. Andreas *in cap. Significasti, de foro competent.* Fagnan. *in cap. Canonum statuta 1. de Constitutionibus num. 17. & sequent. cum aliis ibi citatis*, Covarruv. *in cap. Alma mater part. 1. §. 1. num. 6.* Barbosa *part. 1. Jur. Eccles. universal. cap. 2. num. 87.* Reiffenstuel *l. cit. num. 212.* & alii passim, *arg. citatis Juribus, & cap. Confidimus 1. caus. 25. q. 2.* ubi Gelasius Papa sic dicit: *Id quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exequi sedem præ cæteris oportere, quam primam*, cum
24 similibus. Et sic salva proportione dicendum est de aliis Legislatoribus, cum hoc tamen, quod secluso scandalo, & damno, seu injuria tertii, peccatum Legislatoris Monarchici propriam Legem, seu suorum Antecessorum transgredientis, raro sit mortale, ut tenet Tannerus *t. 2. disp. 5. q. 6. n. 22.* Reiffenst. *loc. c. n. 273.* Kazenberger *loc. c. n. 229.* & alii.

25 Si Legislator sit ipsa Communitas, v. g. Respublica, Capitulum, vel alia Universitas, tunc singuli de tali Republica, Universitate, seu tali Religione, vel Communitate repræsentata per Capitulum, adeoque etiam ipsimet Senatores, Capitulares, aliique conditores ipsarum Legum tenentur ad earundem observantiam non solum quo ad vim directivam, sed etiam quo ad vim coactivam; quia Senatores tota Republica, & Capitulares tota Religione, vel Universitate, seu Communitate simul sumpta sunt inferiores, & vere subditi. *Communis, arg. c. Cum omnes 6. de Constitutionibus, §. Cum igitur*, ibi: *Cum igitur quod quisque Juris in alterum statuit, ipse debeat uti eodem. Et sapientis dicat auctoritas: Patere Legem, quam tu ipse tuleris*, cum similibus.

26 Hæretici quamvis de facto resistant Legibus Ecclesiasticis, seu Constitutionibus Pontificiis pro toto Christiano Orbe latis, de Jure nihilominus ad earum observantiam sunt obligati. *Communis*. Hæretici enim per Baptismum, ac Fidem Christi susceptam, jam sunt ingressi Ecclesiam Catholicam, ejusque membra effecti, adeoque manent obligati Legibus ipsius; Nec ex quo ipsis Legibus de facto resistant, per hoc liberantur ab obligatione eas observandi, quia, ut expresse dicitur *l. Nemo ex suo, ff. de Reg. Juris: Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest*, & concordat *cap. Intelleximus 7. de Judiciis*, ibi: *Ne videatur de sua malitia commodum reportare*.

Judæi, Pagani, & Catechumeni non tenentur Legibus Ecclesiasticis. *Communis*. Leges enim nequeunt obligare non subditos Legislatoris; *arg. l. ultim. de jurisdiction. omn. Judic. & cap. Ut animarum 2. de Constitutionib. in 6.* cum similibus. Judæi autem, Pagani, & Catechumeni non sunt subditi Ecclesiæ, cum necdum per Baptismi Januam in ipsam sint ingressi: adeoque &c. Hinc Apostolus *2. ad Corinth. 5.* dicit *Quid mihi de iis, qui foris sunt judicare? Nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit*, & concordat *cap. Gaudemus 8. de Divortiis*, ubi expresse Papa fatetur, quod Infideles, & Pagani, *Constitutionibus Canonicis non arctantur. Quid enim ad nos, secundum Apostolum eundem, de his, qui foris sunt judicare?* Et idem supponere videtur Concilium Tridentinum *sess. 14. cap. 2.* ibi: *Cum Ecclesia in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus*. 27

Peregrini & Advenæ existentes extra Territorium suum non obligantur ad Leges speciales sui Territorii. *Communis*, per textum *in l. ult. de Jurisdict. omn. Judic.* ibi: *Extra Territorium Jus dicenti non paretur impune, & cap. Ut animarum 2. de Constitutionibus in 6.* ibi: *Cum extra Territorium Jus dicenti non pareatur impune*. Leges enim non feruntur in personas absolute, sed dependenter a Territorio, *lege Omnes populi, ff. de Justitia & Jure*. Immo 28
Peregrini & Advenæ existentes extra suum Territorium, non solum non obligantur ad Leges speciales sui Territorii, sed nec ad Leges communes in suo Territorio vigentes, si istæ non vigeant in loco, ubi per modum hospitii reperiuntur, aut morantur. *Communis*; *arg. cap. Illa autem 11. dist. 12.* Tunc enim quilibet potest se accommodare rationabilibus consuetudinibus locorum, in quibus existit, cum privilegio locali frui possint omnes in eo loco existentes. Hinc Itali dum hospitantur, aut morantur in Germania, possunt licite vesci lacticiniis diebus jejunii, quamvis hæc in Italia pro talibus diebus non liceant; & sic de similibus. 29

Peregrini & Advenæ exeuntes e suo Territorio, & nacti Domicilium in alio loco cum animo ibidem permanendi, illico adstringuntur Legibus illius loci tam communibus, quam specialibus. *Communis, arg. l. Domicilium, ff.* 30

Ad

Ad municipalem, *l. Cives*, *Cod. de Incolis lib. 10. cap. Ex parte 15. & cap. Licet 20. de foro competent.* cum similibus.

31 Peregrini & Advenæ discedentes mane ex Oppido, ubi non est jejunium, possunt ibi comedere carnes, quamvis vesperi, vel meridie venturi, seu redituri sint ad locum, ubi est jejunium de præcepto; quia in priori loco constituti, nondum tenentur Lege jejunii posterioris loci. *Communis*. Neque domum reversis

32 amplius tenebuntur illa die servare jejunium, quippe jam violatum, & servatu impossibile. *Communis*. Tenebuntur tamen adhuc abstinere

33 a carnibus, quia hæc abstinentia est divisibilis & adhuc tunc illam pro reliqua diei parte servare possunt. *Communis*. Item tenentur absti-

34 nere a carnibus in loco Domicilii, ubi est jejunium, si inde mane discedant, perventuri ad locum, ubi non est jejunium, quia tenentur Legibus proprii domicilii, quandiu in eo reperiuntur. *Communis*.

35 Peregrini & Advenæ se transferentes in fraudem jejunii de loco, ubi viget præceptum jejunandi, ad locum ubi non jejunatur, peccant graviter, quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent: *cap. Sedes 15. & cap. Ex tenore 16. de Rescriptis*, *cap. Tuæ 12. de Clericis non residentib. cap. Ex litteris 2. de Dolo & contumacia*, *l. In fundo*, *ff. de rei vindic. l. Cum hi*, *ff. de transact. l. Si Legatarius*, *Cod. de Legatis*, cum similibus. Vide *verb. Jejunium art. 2. n. 29. & 36.* ubi solide probatur hæc conclusio, tum ex Concilio Mediolanensi, tum ex Constitutione Clementis X. incipient. *Superna*, tum ex ratione intrinseca, plurimis etiam

36 adductis Doctoribus. Vide etiam verb. *Impedimenta Matrimonii art. 2. n. 98.* ubi affertur Decretum Urbani VIII. confirmativum Decreti Sacræ Congreg. Conc. in quo declaratur nullum Matrimonium illorum, qui in fraudem Legis e loco proprii Domicilii, ubi est publicatum Concilium Tridentinum, non mutato realiter Domicilio, transeunt ad locum, ubi non est publicatum Tridentinum, eo solo animo & fine, ut absque Parocho, & testibus contrahant.

Peregrini autem, & Advenæ, qui de loco, 37
ubi jejunatur, non in fraudem jejunii, sed bona fide, v. gr. peregrinationum causa, transeunt ad loca, seu per loca, ubi non jejunatur, non tenentur jejunare, quia Lex illa jejunii est affixa loco. Vide *dict. verb. Jejunium, art. 2. n. 31.* Sic qui non in fraudem jejunii, 38
sed peregrinationum, aut negotiorum causa, de loco proprii Domicilii, ubi ob discrepantiam novi & veteris Calendarii, nondum est incœpta Quadragesima, pergit ad locum, ubi per hebdomadam est Quadragesima jam incœpta, & observatum jejunium, non tenetur illo anno jejunare illic per adhuc alios octo dies Paschæ ad complendam integram Quadragesimam, sed potest licite se accommodare moribus eorum, apud quos est. Vide *d. verb. Jejunium n.*
32. (*a*) Econtra vero si talis in loco sui do- 39
micilii complesset Quadragesimam, non teneretur postea alibi observare illos octo dies, quia præceptum illud jam implevit, & Ecclesiam tantum obligat ad unam Quadragesimam, dummodo tamen caveat, ne alii scandalizentur. Vide *d. verb. Jejunium n. 33.*

An Peregrini, & Advenæ exeuntes e loco, 40
ubi est Festum de præcepto, transituri ad alium locum, ubi non est festum, teneantur ante discessum audire Missam? variant Doctores; Auctores enim 18. apud Pasqualigum *de Sacrificio q. 1296.* teste la Croix *lib. 1. tr. 2. cap. 2. dub. 2. n. 684.* tenent partem affirmativam.

Alii

(*a*) *Romani Theologi Nota*. Lucius Noster cum suis Probabilistis opinatur, eum, qui in loco domicilii Quadragesimam jejunando absolverit, non teneri ad jejunium, si in locum veniat ubi nondum expletum Quadragesimale jejunium sit ob diversum Kalendarium ibi usurpatum: contra vero eum qui in loco domicilii octo, vel decem dies jejunare adhuc debuisset secundum illius Kalendarium, non teneri ad jejunium, si ad locum venerit ubi Quadragesima transacta, ac Pascha celebratum sit. Non video quomodo hæc duo invicem cohæreant. Si in loco ad quem perrexerit Peregrinus Christianus jejunandum sit, non tenetur sese conformare moribus ac loci institutis, quia Ecclesiæ præceptum jam implevit; at si ibi non sit jejunandum potest optime ipse sese accommodare moribus & regionis institutis, etsi juxta Ecclesiæ præceptum de Quadragesimali jejunio octo aut decem dies adhuc jejunare deberet. Numquid ergo ita sunt cum loco, in quo versamur præcepta conjuncta, ut a loco nullo modo pendeant, dum res sit de jejunando, vel festo servando, pendeant vero dum liberandi homines sint a jejunio, festoque celebrando, secundum Ecclesiasticam legem? Vide quæst. hanc a nobis tractatam tom. 2. Theologiæ Moral. Patris Antoine pag. 58. edit. Romanæ an. 1757. ubi Verricellum id asserentem, quod Ferraris tuetur, confutavimus.

Alii autem undecim apud eundem Pasqualigum, Busemb. & varii alii tenent absolute partem negativam. At placet distinctio, quam multi alii afferunt; Vel enim antequam discedant e suo Territorio, nullum ibi celebratur Sacrum; & tunc non tenentur expectare, sed possunt discedere, & non audire Sacrum. Vel antequam discedant, celebratur Sacrum, quod sit unicum in tali loco: & tunc ante discessum tenentur illud audire, quia pro tali differentia temporis tenebantur illa die audire Sacrum, quod cum ibi supponatur esse unicum, non poterat ibi audiri alia hora, adeoque tenebantur illud audire ante suum discessum, cum ante suum discessum eos urgeret præceptum audiendi illud unicum Sacrum tali tempore celebratum. Vel tandem in loco, a quo discedunt, celebrantur plura Sacra; & tunc quamvis unum, vel duo Sacra celebrentur ante suum discessum, si alia Sacra remaneant celebranda, postquam discesserint, non tenentur Sacrum audire antequam discedant, quia si ibi mansissent, potuissent licite expectare aliud Sacrum, & etiam ultimum ibi celebrandum, adeoque cum ante elapsum tempus illius sint deobligandi, eo quod migraturi sint in aliud Territorium, in quo non est talis obligatio, etiam non tenebuntur prævenire. Et ratio est, quia quando præcipitur auditio Sacri, subintelligitur tacita conditio, si toto illo tempore, quo Sacra celebrantur, permanserit quis in loco diei Festi, & consequenter subditur præcepto; in supposito autem nostro casu tales Peregrini, & Advenæ non remanent in loco Festi pro toto tempore, quo Sacra celebrantur, sed eodemmet mane antequam omnia Sacra celebrentur, exeunt fines illius loci, & perveniunt ad alium locum, ubi non currit Festum de præcepto, adeoque &c. Sic Sanchez, Lessius, Castropalaus, Bonacina, Henriquez, Præpositus, Amicus, Reiffenstuel, Delbene, Moya, Illsung, aiiique multi apud La Croix *loc. cit. n.* 684. & Kazenberger *loc. cit. num.* 252. (*a*).

41 Tenentur tamen tales Peregrini, & Advenæ ante discessum a Territorio ubi currit Festum, toto illo tempore, quo permanent, ibi abstinere a labore servili, quia hoc præceptum obligat divisibiliter pro qualibet parte notabili totius diei. Paulus Mezger *tract.* 8. *dis.* 33. *ar.* 5. §. 4. *n.* 28. Kazenberg. *loc. c. n.* 252. & alii passim.

42 Cum autem pervenerint ad locum, ubi non est Festum, dummodo illuc non se contulerint in fraudem Legis, possunt laborare, quamvis in loco sui domicilii propter peculiare Festum ibi currens, debeant ex præcepto abstinere a labore servili; statuta enim, & consuetudines locales sunt veluti loco affixæ, adeoque tale peculiare Festum sui domicilii non ligat ipsos, dum existunt sine fraude Legis extra dictum locum sui domicilii. Lessius *lib.* 4. *de Justitia & Jure cap.* 2. *num.* 55. Navarr. *cap.* 13. *Manualis num.* 5. Reiffenstuel *Theol. moral. tract.* 2. *de Legibus dist.* 3. *q.* 4. *n.* 33. & alii passim. Vide dicta supra *a n.* 34. *ad* 36.

Pere-

(*a*) *Romani Theologi Nota*. Vide, amice Lector quam stupendum sit horum Theologorum studium, ut homines a legibus solvant! Peregrinus, & advena e loco discessurus ubi festum celebratur, si una tantum in eo celebranda sit Missa, eam audire tenentur, dum ante ipsorum discessum celebretur. Si vero plures adsint celebrandæ ibi Missæ, licet duæ, aut tres celebrentur ante eorum discessum, nullam audire tenentur. Ubi majus est satisfaciendi præcepto commodum, ibi minor, immo nulla obligatio est. Quis id in animum inducat suum dum recte cogitet? Audi ergo Antoine pag. 40. tom. supracit. qui hanc ait esse praxim, & persuasionem fidelium timoratorum, ut ante discessum a loco præceptum audiendi sacrum impleant, si prævideant postea impeditum iri, ac revera ita agere tenentur: quia Lex Peregrinum ad illud obligat, tempus vero, quo adhuc in suo domicilio versatur, unicum est ei aptum ad illam observandam: quare perinde est ac si eo solo tempore obligaretur. Quisque vero tenetur servare præceptum quo adstringitur. Rursus præceptum affirmativum debet impleri quando potest, præsertim si prævideatur postea non implendum; neque enim temporis spatium concedit, pro quo differri possit ejus observatio; sed obligat, ut quam primum potest observetur, si postea non possit impleri; alioquin non esset satis efficax, & sæpe eludi posset; Ita sapientiss. Suarez. *Hinc qui abit die festo ad locum ubi non est festus, tenetur audire sacrum priusquam exeat si possit absque gravi incommodo, & nequeat alibi audire, sicut si non exiret, teneretur audire primam Missam, si prævideret postea impeditum iri. Quia præceptum obligat simpliciter eo die, & non potest impleri, nisi audiendo primam Missam. Nam hic & nunc & respectu talis hominis, illa est unica, & præsens hora est ultima ipsi apta ad implendum præceptum*. Hæc Antoine.

43 Peregrini, & Advenæ tenentur ad Leges locales in celebratione contractuum, *cap. Licet 20. de foro competent. l. Heres absens, & l. Omnem obligationem, ff. de judiciis.*

44 Unde si Sponsus, & Sponsa e loco, ubi non est promulgatum Tridentini Concilii Decretum de contrahendo Matrimonio coram Parocho, & testibus, peregrinentur ad locum, ubi est promulgatum, tenentur contrahere coram Parocho, & testibus, alias Matrimonium esset invalidum, eo quod semper sit habenda ratio loci, ubi Matrimonium per verba de præsenti contrahitur, *Communissima*, & sic declarasse Sacr. Congr. Concilii referunt Wamesius *in consil. tom. 2. cons.* 530. Pignatell. *tom. 5. cons. 79. n. 33.* La Croix *l. 6. part. 3. n. 714.*

45 Peregrini, & Advenæ tenentur ad Leges locorum, ubi reperiuntur, quando tales Leges latæ sunt specialiter ob bonum commune illorum locorum, uti sunt v. g. Leges, quæ prohibent, ne certæ merces ex Oppido evehantur, ne certæ pecuniæ expendantur, ne certa genera armorum deferantur, & hujusmodi; aliter si ipsas Leges scienter transgrederentur, possunt puniri, ut alii inquilini, cum tunc ratione delicti fiant subditi, & sortiantur Forum loci, ubi delinquunt. *Communis*, per textum *in cap. Postulasti 14. & cap. Licet 20. de Foro competent. cap. De illis 2. de Raptoribus, & c. Placuit 6. qu. 3. & Authent. Quia in Provincia, Cod. ubi de criminibus agi oportet*, ubi sic expresse habetur: *Qua in Provincia quis deliquit, aut in qua pecuniarum, aut criminum reus fit, illic etiam Juri subjaceat.*

46 An Vagi, seu Vagabundi, qui nullibi habent domicilium, obligentur Legibus, & consuetudinibus locorum, per quæ transeunt, vel in quibus hospitantur, variant Doctores. Affirmant enim Sotus, Suarez, Mastrius, Herincx, Mezger, Bonacina, Mendo, Felix Potestas, & alii plures; *arg. cit. c. Postulasti 14. de Foro competent. cum aliis numero antec. allegatis, & cit. Authent. Qua in Provincia, Cod. Ubi de criminibus agi oportet.* Vagi enim, seu Vagabundi possunt a loci Magistratu capi, atque puniri, nedum ob delicta in loco talis Magistratus commissa, sed etiam ob delicta alibi perpetrata, unde colligitur eos in quovis loco, ubi hospitantur, sortiri Forum, ac eisdem Legibus subjici, alias nullis Legibus loca-

47 libus ligarentur, quod esset absurdum. Unde Parochus proprius Vagorum, seu Vagabundorum in ordine ad Matrimonium, est Parochus illius loci, ubi Vagi actu versantur. Sanchez *lib. 4. disp. 20. num. 3. & 11.* Pirhing *lib. 4. dec. tit. 15. num. 19.* Reiffenst. *l. c. num.* 88. & alii communiter. Vid. verb. *Impedimenta Matrim. art. 2. n. 75. ad 78.* & verb. *Vagus, seu Vagabundus n. 4.*

Multi alii tamen, ut Lessius *l. 4. c. 2. dub. 7. n. 49.* Layman *l. 1. tract. 4. c. 12. n. 7.* Busemb. *lib. 1. tract. 2. cap. 2. dub. 3.* cum pluribus aliis ibi citatis, Kazenberger *cit. cap. 1. sect. 3. num.* 258. Sairus, & alii satis probabiliter docent eandem esse rationem Vagorum, quæ Peregrinorum, ut scilicet Vagi, seu Vagabundi obligentur, vel non obligentur illis Legibus particularibus locorum, per quæ transeunt, quibus obligantur, vel non obligantur Peregrini, seu Advenæ. Et ratio istorum est, quia sunt tantum quatuor modi ordinarii, seu speciales sortiendi Forum, scilicet, vel ratione delicti, vel ratione contractus, vel ratione domicilii, vel ratione rei, sive possessionis sitæ in Territorio, textu expresso in *cap. Licet 20. de Foro compet.* ibi: *Ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, Forum regulariter quis sortitur.* Vagi autem, seu Vagabundi nullo horum modorum subjecti sunt, ut supponitur, adeoque non sortiuntur Forum in locis, per quæ transeunt, & consequenter nec obligantur illorum particularibus Legibus. Unde Vagi & Vagabundi transeuntes per locum, in quo sit particularis Lex jejunandi, seu festandi, & audiendi Sacrum, possunt ibidem, secluso scandalo, comedere carnes, labori servili se applicare, & Missam non audire; Et ad rationem prioris opinionis respondent, quod per consuetudinem est introductum, ut etiam Vagi, seu Vagabundi, cum proprium Judicem non habeant, puniri possint ubicumque reperiantur, ne eorum crimina omnino impunita maneant, ex quo tamen non sequitur, eos simpliciter, & in omnibus sortiri Forum, sive Jurisdictionem, & Leges loci in quo existunt; Nec est absurdum quod nullis specialibus locorum Legibus teneantur, quia ipsi adhuc tenentur servare Leges communes, seu Juris Communis, immo etiam illas ex municipalibus, quæ respiciunt specialiter bonum commune illius loci, per quem transeunt, uti dictum est supra *n. 44. de Peregrinis & advenis.* Item servare tenentur Leges illas particulares, quæ concernunt contractus, uti dictum est supra *num. 42. & seq.* & ideo, ut dicebatur *supra sub num. 46.* Parcohus proprius Vagorum, & Vagabundorum in ordine ad Matrimonium, est Parochus illius 48

alius loci, ubi Vagi actu versantur, & sic de similibus. (*a*)

49 Clerici & Regulares nullatenus tenentur ad Leges Civiles, quæ sine Apostolica approbatione de personis, locis, & rebus Ecclesiasticis specifice, hoc est expresse, vel nominatim disponunt; etiamsi eorum commodum, vel favorem contineant, & tanto minus si contineant eorum præjudicium, & incommodum. *Communissima*, textu expresso *in cap. Quæ in Ecclesiarum 7. & cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ 10. de Constitutionibus*, ibi: *Nos attendentes, quod Laicis (etiam Religiosis) super Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, a quibus, si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, & favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Unde statutum Basilii de non alienandis prædiis rusticis, vel urbanis, ministeriis, & ornamentis Ecclesiarum, illa reprobatum fuit potissima ratione, quod auctoritate non fuit Romani Pontificis roboratum*, & concordat *c. Bene quidem 1. dist. 96.* cum similibus. Et ratio est clarissima, quia Lex lata sine Jurisdictione, seu erga non subditum vim obligandi non habet, *cap. A nobis 21. de sentent. Excommun. cap. Ut animarum 2. de Constitutionibus in 6. & l. ultim. de Jurisdiction. omnium Judic.* cum similibus. Personæ autem Ecclesiasticæ, ac Ecclesiæ, earumque res sunt exemptæ a Juris-

(*a*) *Romani Theologi Nota*. Si vagi non tenerentur legibus locorum, in quibus versantur, dici posset nec ulla lege etiam communi vivere posse, cum locus dari queat, in quo communis Lex non vigeat; ut optime animadvertunt doctissimi Censores. Sunt ne hæc æquo animo ferenda? Itaque vagi leges servare debent etiam speciales locorum in quibus versantur. Primum quia Peregrini & vagi eo ipso quod exeunt ex proprio territorio, solvuntur ab illius legibus; dum ergo ingrediuntur territorium alienum, subjecti illius legibus fiunt, præsertim cum gaudeant illius privilegiis, & qui sentit commodum, & onus sentire debeat, *ex reg. Juris 55. in 6.* Deinde Peregrini & vagi subjiciuntur regimini & jurisdictioni Territorii ratione suæ præsentiæ in illo; nam juxta omnes quibusdam legibus subditi sunt, v. g. ne quis noctu arma ferat, ne triticum efferat, ne Peregrinus ultra triduum commoretur &c. ergo titulo subjectionis etiam Vagi leges servari debent Territorii, in quo degunt, ac vere subditi sunt Principis illius Territorii transeunter, & actu, alioquin nec legibus supradictis adstringerentur. Præterea pax, ordo, ac bonum commune postulat, ut leges locales serventur ab omnibus, qui in Territorio versantur, quamdiu in illo morantur; & Princeps cum potestatem habeat ad bonum commune, & rectum ordinem tuendum, non videtur dubitandum, quin suis legibus etiam vagos in eodem commorantes obligare velit. Vide S. Augustinum in Epist. ad Januarium, & lib. 2. Confession. cap. 8. ubi ita rem comprobat: *quæ contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate vitanda sunt, ut pactum inter se civitatis aut gentis consuetudine vel lege firmatum, nullo Civis, aut Peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars est suo universo non congruens*.

Responsio Auctoris.

Advertendum est, quod relata hic opinio de vagis, seu vagabundis impugnata a *Theologo*, non est mea, sed Doctorum *ibi* adductorum, ut clare patet ex verbis meis, dico enim: *Et ratio istorum est*; sed mea vera opinio est illa a me conclusa antea sub *n. 46. & 47.* ubi adductis juribus & auctoribus pro illa tuenda concludo sic: *Unde colligitur, eos in quovis loco, ubi hospitantur, sortiri forum, ac ejusdem legibus subjici, alias nullis legibus localibus ligarentur, quod esset absurdum: Unde Parochus proprius &c.* Et relata opinio Auctorum sub *n. 48.* est tantummodo ad eruditionem, ut legentes sciant quid etiam alii sentiant, relinquendo interim unamquamque opinionem hujusmodi etiam ex supra traditis, & a *Theologo* notatis in suo probabilitatis gradu, juxta tradita a recol. mem. Benedicto XIV. in Constit. incip. *Sollicita ac provida* §. 17. ubi expresse sic habet: *Hoc de cetero cogitantes, non paucas esse opiniones, quæ uni Scholæ, instituto, aut nationi certo certiores videntur, & nihilominus sine ullo fidei, ac Religionis detrimento ab aliis catholicis viris rejiciuntur, atque impugnantur, oppositaque defenduntur, sciente ac permittente Apostolica Sede, quæ unamquamque opinionem hujusmodi in suo probabilitatis gradu relinquit*.

risdictione sæculari, gaudenteque privilegio Fori, & Immunitate Ecclesiastica; *cap. Ultim. de rebus Eccles. non alienand. cap. Nimis, de Jurejurando, cap. Non minus, de Immunit. Eccles. cap. Quamquam, de censibus in* 6. cum similibus; & patet ex dictis *verb. Clericus art.* 2. verb. *Forum*, seu *Forus*, & verb. *Immunitas*. Adeoque &c.

50 Clerici, & Regulares quo ad vim coactivam, nec tenentur Legibus Civilibus, & statutis Laicorum, quæ non specifice, seu non expresse, vel nominatim disponunt de Ecclesiis, rebus, & personis Ecclesiasticis, sed generaliter, seu communiter ob publicam utilitatem, seu necessitatem quidpiam præcipiunt, ac prohibent, quamvis id non repugnet statui Clericali, aut Immunitati Ecclesiasticæ. *Communissima*, textibus claris *in cap. Bene quidem* 1. *cap. Denique* 5. *cap. Satis evidenter* 7. *cap. In scripturis.* 8. *cap. Quis dubitet* 9. *cap. Si Imperator* 10. *cap. Nunquam.* 11. *dist.* 96. *cap. Decernimus* 2. *cap. At Clerici* 4. *cap. Clerici* 8. *& cap. Qualiter* 17. *de judiciis*, *cap. Sæculares.* 2. *de Foro competent. in* 6. *& cit. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ*, ibi: *Nos attendentes, quod Laicis etiam Religiosis super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, &c.* cum similibus. Clerici enim, & Regulares ob privilegium Fori ipsis competens, sunt omnino exempti a Jurisdictione Sæcularium; adeo *ut nihil commune Clerici cum publicis actionibus, vel ad Curiam pertinentibus, cujus corpori non sunt annexi, habeant*, ut fatetur ipsemet Imperator *in l. Placet*, *Cod. de Episcop. & Cleric.*

51 An autem Clerici, & Regulares teneantur dictis Legibus civilibus, & Statutis Laicorum quo ad vim directivam? Non satis conveniunt Doctores. Plurimi enim docent, Clericos, & Regulares teneri dictis Legibus, quo ad vim directivam, si non directe, & per se, saltem indirecte, & per accidens. Ita Abbas *in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ* 10. *de Constitutionibus num.* 13. Fagnan. *ibid. n.* 29. cum multis ibi citatis, Cardin. de Luca *tom.* 1. *discurs.* 8. *Miscellanei Ecclesiastici num.* 6. Mastrius *Theolog. Moral. disp.* 2. *quæst.* 4. *art.* 4. Kazenberg. *loc. cit. num.* 232. ubi testatur de communi. Suarez *lib.* 3. *de Legibus capit.* 33. *num.* 6. Bellarmin. *lib.* 1. *de Clericis cap.* 28. Covarr. *Practicar. quæst. cap.* 33. *num.* 7. Reiffenstuel *lib.* 1. *decret. tit.* 2. *num.* 301. *& sequent.* Pirhing *ibid. num.* 79. testans ita tenere communiter Canonistas, & Theologos. Et ratio est, quia licet Clerici, & Regulares nequeant obligari a dictis Legibus Civilibus, & Statutis Laicorum ex vi propria ipsarum Legum, seu Statutorum ob defectum Jurisdictionis in Clericos, & Regulares; quod quidem requiritur ad obligationem directivam directam, & per se, ex notatis *supra num.* 16. *&* 19. tamen obligantur a dictis Legibus vi directiva indirecte, & per accidens, in quantum positis dictis Legibus Civilibus pro bono communi Reipublicæ latis, tenentur ad earum observantiam ex ratione naturali, cui Leges illæ innituntur; ipsaque naturali æquitate dictante, quod pars non debeat discordare a toto: *nam turpis est omnis pars suo universo non congruens*, ut expresse dicitur *cap. Quæ contra* 2. *dist.* 8. Tum etiam obligantur ad earundem observantiam ex Jure naturali, & Divino de vitando scandalo proximi, quod nimis facile eveniret, si sæculares viderent Clericos, qui potiori perfectioni sunt obligati, & alios ad integram Legum observantiam alioquin exhortantur, palam, & libere ipsas Leges transgredientes, seu negligentes; Tum pariter ad ipsarum observantiam obligantur ex auctoritate Sanctæ Matris Ecclesiæ ejusmodi Leges pro bono publico approbantis, seu recipientis; *cap. Si in adjutorium* 7. *dist.* 10. *cap. Intelleximus de novi operis nuntiation.* ubi Lucius tertius Summus Pontifex expresse dicit: *Sicut Leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur.* Unde in defectum Canonum recte allegantur hujusmodi Leges Civiles in utroque Foro, videlicet tam Canonico, quam Civili, & ipsis Legibus Civilibus pluries sunt usi ipsimet Summi Pontifices, ut patet *in c.* 1. *&* 2. *de novi operis nuntiatione*, & sæpe alibi, & ideo *in cap. Super specula* 21. *de privileg.* notanter dicitur, *quod Sancta Ecclesia Legum Sæcularium non respuit facultatem, quæ æquitatis, & justitiæ vestigia imitantur.*

Alii autem, ut Navarrus *Consil.* 3. *de Constitut. num.* 4. cum quibusdam aliis ibi citatis, 52
Decius *in d. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ* 10. *de Constitutionib. n.* 24. tenent, quod Leges Civiles, seu Laicales etiam favorabiles, & generaliter loquentes non includant, & obligent Clericos, & Regulares, si præcipiendo, vel prohibendo loquantur, cui sententiæ favere videtur Sperellus *decis.* 13. *Fori Ecclesiastici n.* 4. *& sequent.* ea motus ratione, quod Clericorum actiones sint extra sphæram activitatis, & Jurisdictionis, etiam directivæ Principum Sæcularium; cum Clericorum, & Regularium dire-

directio ad suos pertineat Prælatos; *cap. Si Imperator* 11. *dist.* 96. cum similibus. Idem tamen *sub n.* 19. exemplificans de statuto seu Edicto Laicali taxante justum pretium frumenti, vini, aliorumque victualium ad vitam necessariorum, dicit cum aliis ibi citatis, quod licet ex defectu potestatis Clericos non comprehendat; tamen illo statuto posito, debent Clerici taxatum pretium non præterire, non quidem obligatione orta ex vi statuti, seu Edicti Sæcularis, sed ex vi Juris naturalis, ac Divini præcipientis, ne quis ultra justum pretium vendat; quale justum pretium dignoscitur, vel ex communi ceterorum hominum consensione, vel ex Legis, seu statuti declaratione, vel aliunde; ad quam notitiam justi pretii per accidens est, ut ex Principis declaratione perveniamus; adeoque est ratio naturalis, vel divina, quæ posito statuto, Clericos dirigit; non autem Lex Principis, quæ illos nullatenus dirigere potest, ut *ibi multis citatis* subjungit; postquam dixerat quod vendentes ultra pretium a statuto taxatum, quatenus faciant contra Justitiam, tenentur ad restitutionem; quatenus vero contra rationem, ac Legem Divinam, moraliter peccant, plures ad hoc citans Doctores: Unde sub *num.* 13. concludit, quod non peccant contra Legem Principis Laici, sed contra regulam Caritatis, & Justitiæ, qua Jure Divino, & naturali tenentur ad ea observanda, quæ ad convenientem Reipublicæ ordinem, gubernationem, conservationem, & pacem sunt necessaria; & ita vult esse intelligendos Doctores, qui docent, Clericos vi directa teneri ad observantiam talium, & similium Legum Principum sæcularium.

53 Hinc in praxi ad bonum publicum promovendum, & peccatorum pericula, aliave mala evitanda, consultissimum, & maxime opportunum est, quod Prælati, seu Superiores Ecclesiastici tempore caritatis, pestis, aut alterius publicæ necessitatis coadjuvent similibus suis Edictis Principum Sæcularium Proclamata, ut notant Navarrus *c.* 23. *Manual n.* 88. Azorius *part.* 1. *dub.* 5. *c.* 12. *in fine*, Spenell. *dec.* 13. *Fori Ecclesiastici num.* 14. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 2. *num.* 310. & alii plures. Et de facto id practicavit Sanctus Carolus Borromæus Cardinalis zelantissimus, & vigilantissimus Archiepiscopus Mediolanensis, qui cum a Gubernatore illius Urbis per Litteras requisitus fuisset, ut cogeret Clericos ad observandum Edictum a se pro publica utilitate conditum, *die* 27. *Aprilis* 1576. eidem in hæc verba rescripsit: *Hoc Excellentiæ Vestræ, quam Paterna Caritate unice in Christo diligimus, primum persuasum esse debet, in Ecclesia Dei novum, atque inusitatum esse, & Canonum sanctionibus, sunctaque Ecclesiæ Immunitatis ratione alienum, Ecclesiasticos Edictis ejusmodi Laicorum Principum, Magistratuumve servandis adstrictos teneri, ad eaque exequenda per Episcopos compelli*, Nihilominus ut publicæ utilitati melius, & opportunius consuleretur, statim & ipse super eodem negotio Edictum a se confectum promulgari fecit, prout patet ex eadem sua Epistola: ibi: *Nihilominus tamen nos, non ut decreta Laici Principis exequeremur, sed ut in re, quæ ad utilitatem publicam spectare aliquo modo posse videtur, omni cautione uteremur superioribus proximis diebus pro nostro Pastorali munere de ea ipsa Oriza satione, tum Edictum auctoritate nostra confectum promulgari jussimus, tum alia pro ut expedire censuimus, opportuna officia adhibuimus* &c. Sic refert Spetellus *dec.* 12. *n.* 20. *&* *dec.* 13. *n.* 34. & latius legitur post *Consil.* 1000. *Menochii*.

Et hoc itidem est de mente Sacræ Congregationis Episcopor. & Regular. quæ teste Spenello *cit. dec.* 13. *num.* 4. pluries Ordinariis locorum rescripsit, ut quo ad annonam, & ad exactionem frumenti conforment se cum ordinationibus Magistratuum sæcularium, similes facientis ordinationes, quas postea servari curent, & signanter ita rescripsit *D. Nuncio Neapolitano sub die* 13. *Septemb.* 1591. *&* 23. *Augusti* 1595. *Domino Episcopo Parmensi de anno* 1599. & alias passim. Et sæpe sæpius quo ad hæc, & similia idem rescripsit, & decrevit *Sacra Congregatio Immunitatis*, ut patet ex variis Decretis adductis verb. *Frumentum*, & ex aliis, quæ hic ad litteram dantur prout referuntur a D. Petro Andrea Riccio *in sua Synopsi verb. Edicta Laicalia, & verb. Edicta Ecclesiastica*, ibi: Edicta, & Banna Eminentissimi Legati comprehensiva Ecclesiasticorum tum Sæcularium, tum Regularium, sunt repugnantia Immunitati, & libertati Ecclesiasticæ, & injungitur ut ea revocet. *Ferrar.* 18. *Octobr.* 1633. *lib.* 2. *decr. Paul. p.* 175. 54 55 56

Edicta sanitatis publicata a Laicis contra Ecclesiasticos tempore contagionis, & simul continentia pœnas &c. revocantur tamquam contraria Immunitati, & Jurisdictioni Ecclesiasticæ & injusta, & ideo tamquam nulla, irrita, & invalida censuit, & declaravit Sacr. Congr. quæ tamen injungit Episcopis, ut dicto tempore contagionis summa concordia, & diligentia eorum Tribunalia una cum Sæcularibus 57

bus publicæ sanitati, & securitati incumbat, & communibus consiliis hanc rem gerant. *Neapolitana & Mediol.* 10. *Jul.* 1657. *lib. decr. Rocci p.* 16. 18.

58 Edictum Magistratus Sanitatis tempore suspicionis pestis comprehensivum omnium Ecclesiasticorum, est revocandum, & Episcopus debet se conformare, seu se unire Potestati Laicæ, edendo Edictum pro eo, quod respicit Ecclesiasticos. *Mantuana* 11. *Novembris* 1679. *lib.* 2. *decret. Altovit. pag.* 1870. Hoc edictum Magistratus pie reformavit opera Episcopi ad formam debitam Canonicam. *In eadem* 20. *Jan.* 1680. *lib.* 2. *decr. Altov. pag.* 1910.

59 Senatus Mediolanen. revocat Edictum Sanitatis tempore contagionis editum, læsivum Immunitatis, & Jurisdictionis Eccles. ut ex litteris dicti Senatus ad Sanctissimum, & ex Brevi Sanctissimi eidem Senatui patet. *Mediolan.* 26. *Febr.* 1658. *lib. decr. Rocci pag.* 65.

60 Edictum Laicorum prohibens extractionem frumenti, & similium, Episcopus revocet per Decretum registrandum in actis suæ Curiæ ad perpetuam rei memoriam, & deinde publicet denuo aliud Edictum prohibens Ecclesiasticis talem extractionem ad formam Edicti publicati a Laicis, nulla tamen facta mentione de illo. *Parmen.* 26. *Martii* 1658. *lib. decr. Rocci pag.* 80.

61 Edictum Principis Laici prohibens Ecclesiasticis extractionem bladarum, & Animalium, ac venditionem ipsorum sine ejus licentia, est delendum, & ad hoc ser. ser. Princeps est cogendus. *Sarzan.* 17. *Decemb.* 1624. *lib. Script. Veterum pag.* 46.

62 Edictum, Consuetudo, vel Statutum Principis Sæcularis, quo prohibetur extractio fructuum extra territorium non comprehendit Ecclesiasticos. *Casalen.* 14. *Febr.* 1628. *lib.* 1. *decretal. Paul. pag.* 84.

63 Edictum super bladis extrahendis Judicis Laici non comprehendit Ecclesiasticos. *Papien.* 10. *Septemb.* 1629. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 68.

64 Edictum Generale Magistratus Urbis Alcaniz Regni Aragoniæ prohibens ex motivo publicæ necessitatis extractionem frumenti, quoad omnes habitantes, absque exceptione Ecclesiasticorum, est irritum. *Cæsaraugust.* 23. *Nov.* 1688. *libr. decr. Martelli pag.* 579.

65 Edictum per Communitatem publicatum super prohibitione pascendi, non comprehendit Ecclesiasticos, sed Episcopus ob necessitatem boni publici, hoc idem Edicto publico mandare debet. *Sutrina* 13. *Augusti* 1629. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 2.

Edictum in materia Annonæ a Laicis publicatum comprehensivum Ecclesiasticorum, est moderandum quoad ea, quæ tangunt Ecclesiasticos. *Mantuana* 3. *Martii* 1676. *lib.* 1. *decr. Altov. pag.* 1212. 66

Episcopus curet declarari, Edictum Regium quo prohibetur, ne quisquam emat, aut vendat res cujuscumque generis sine mensura bullata a Communitate, non comprehendere nec directe, nec indirecte Ecclesiasticos. *Lycien.* 27. *Maii* 1687. *lib. decr. Martelli pag.* 105. 67

Edictum vulgo *Grida* jussu Ducis N. facta, præcipiens describi omnes personas sui status, non comprehendit Ecclesiasticos, nec Personas exemptas. *Casalen.* 9. *Maii* 1690. *lib. decret. Martelli pag.* 607. 68

Edictum Gubernatoris Mediolani circa omnes Censualistas nequit afficere Loca Pia. *Cremon.* 31. *Jul.* 1691. *lib. decr. Martelli pag.* 748. 69

Edictum Regium quoad taxas impositas causa monetæ novæ non afficit Ecclesiasticos. *Aprutina* 1. *April.* 1695. *lib.* 1. *decr. Vallemani pag.* 180. 70

Syndicus Communitatis potest cogi ad declarandum, quod sub Edicto prohibitivo contractionis latrinæ non comprehenduntur Ecclesiastici ad removenda omnia impedimenta contra Ecclesiasticos. *Ruben.* 11. *Apr.* 1690. *lib. decret. Mont. pag.* 599. 71

Quoad Edicta generalia, quæ poterant afficere Ecclesiasticos, publicata a quodam Sacerdote Ministro Baronis, quæ fuerant affixa in prædiis Ecclesiasticorum, absque tamen mandato dicti Sacerdotis, decernitur quod prævia declaratione de non comprehendendo Ecclesiasticos, & abolitis actis respicientibus affixionem quatenus adsint, Episcopus absolvat ad cautelam dictum Sacerdotem, Ministri vero publicantes, & affigentes præfata Edicta non absolvuntur, nisi prævia revocatione, eo modo, quo fuit facta publicatio. *Oritana* 22. *Apr.* 1698. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 149. 72

Præcipitur confectio novi Edicti exclusivi Ecclesiasticorum, tam directe, quam indirecte. *Spoletana* 13. *Maii* 1698. *lib.* 2. *decr. Vall. p.* 154. 73

Quoad Edictum Magistratus prohibens tabernariis appendere res venales in columnis porticus, quos Ecclesia S. Laurentii habebat jus locandi, Episcopus procedat prout de Jure. *Imolen.* 4. *Maii* 1699. *lib.* 2. *decr. Vall. p.* 219. 74

Jubente Sanctissimo injungitur Archiepiscopo Neapolitano publicare Edictum pœnale, ne aliqua persona Ecclesiastica Sæcularis, & regularis audeat tempore suscipionis pestis ingredi Civitatem Neapolitanam absque speciali licentia 75

centia in scriptis ejusdem Archiepiscopi gratis concedenda. *Neapolitana* 20. *Junii* 1656. *l.* 6. *decr. Paul. p.* 100.

76 Et injungitur Nuncio, ut quinque Canonicos Lateranenses, qui fuerunt ingressi, puniat rigorose, nec non Abbatem, qui illos recepit, *ibid.*

77 Archiepiscopus edere debet Edictum separatum ab Edicto Laicali quoad personas Ecclesiasticas, proibitivum circa immunditias. *Tarantina* 12. *Decemb.* 1651. *l.* 4. *decr. Paul. p.* 711.

78 Episcopus publicet Edictum conforme ad statutum Civitatis circa qualitatem, & quantitatem animalium detinendorum in territorio Spoletano. *Spoletana* 16. *Jul.* 1686. *lib.* 3. *decret. Altov. pag.* 586.

79 Leges Sæculares, sive communes, sive municipales aliquorum locorum generaliter dispo nentes circa contractus, aliasque res profanas, si sint favorabiles extenduntur, & procedunt etiam quoad Clericos, & Ecclesias, earumque res; Secus si sint istis præjudiciales. *Communis*, cum Menochio *lib.* 2. *de Jurisd. c.* 1. *casu* 3. & 4. Card. de Luca *Miscellan. Ecclesiast. disc.* 7. *n.* 6. & 10. Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *n.* 74. Reiffenstuel *ibid. n.* 315.

80 Clericus iniens contractum cum Laico, ut valeat contractus debet observare solemnitatem, & formam a Lege sæculari pro tali validitate præscriptam, aliter contractus corruit. Abbas in *cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ* 10. *de Constitutionibus num.* 43. Felinus *ib. n.* 81. Maranta *disp.* 8. *Quæstionum Legalium n.* 33. & 48. Federicus *de Senis Consil.* 85. Sperellus *dec.* 10. *n.* 3. Reiffenstuel *loc. c. num.* 342. & alii passim. Et ratio est, quia tali contractui resistit Lex sæcularis, utpote inhabilitans Laici consensum ad taliter contrahendum; *l. Cum Lex, ff. de Fidejussorib.* adeoque corruit contractus in totum, & nulla ex eo oritur obligatio; Cum enim contractus claudicare nequeat veluti importans ultro citroque obligationem, *l. Labeo* §. *Contractum, ff. de verbor. signific.* neque Clericus quamvis ipse tali Legi adstrictus non sit, tali informi contractu juvari, & contra Laicum uti poterit.

81 Validus tamen est contractus si Clericus, ubi viget talis Lex, contrahat cum alio Clerico; quia tali casu utraque pars contrahentium est persona non subdita Legi Sæculari seu Laicali, adeoque non tenetur ad ejus observantiam, cum Leges Sæculares seu Laicales nequeant adstringere, neque sub nullitate actus obligare personas Ecclesiasticas, ex quo istæ vi privilegii Fori sint exemptæ a Jurisdictione Laicali; *c. Bene quidem* 1. *c. Satis evidenter* 7. *cap. Si Imperator* 10. & *cap. Numquam* 11. *dist.* 96. *c. Decernimus, cap. At Clerici* 4. *cap. Clerici* 8. & *cap. Qualiter* 17. *de Judiciis*, *c. Ecclesia Sanctæ Mariæ* 10. *de Constitutionibus*, *cap. Ultim. de rebus Ecclesiast. non alienand. c. A nobis* 21. *de sententia Excommunic. c. Ut animarum* 2. *de Constitutionib. in* 6. *cap. Sæculares* 2. *de foro competent. in* 6. *l. ult. de Jurisdict. omnium Judic.* cum similibus. Ita Felinus in *cit. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ n.* 94. Maranta *cit. disp.* 8. *n.* 51. Reiffenstuel *loc. c. n.* 343. & alii passim cum Sperello *dec.* 15. *n.* 10. ubi dicit hoc esse indubitatum, si in Clerici Testamento alter Clericus sit institutus, vel ab uno Clerico fiat donatio in favorem alterius Clerici, cum tunc Lex Laicalis in Clericos sic testantes, vel donantes nullam habeat jurisdictionem, nec ratione rerum, nec ratione personarum.

Additiones ex aliena manu.

De Legatis, tum Studiosis disputari solet, 82
an ii durante legatione & peregrinatione studiorum causa ligati sint legibus illius regionis, in qua morantur?

Quod concernit Legatos, eorumque comites 83
quum considerandi ii haud sint ex sua persona, sed repræsentent Absentes a quibus sunt missi, perinde ac Absentes illi, haud tenentur jure civili ejus populi, apud quem legationis causa degunt; Voet *comment. ad Pand. lib.* 1. *tit.* 3. *n.* 12.

Quod vero attinet ad Studiosos, diversa sa- 84
ne esse debet eorum causa. Etenim quum in his haud militet maxima illa utilitatis publicæ ratio, & jure gentium introducta Sanctitas; Inde fit, ipso quoque communi jure censeri, ac parere Legibus illius Loci, in quo causa studiorum morantur, eo tamen modo, & eatenus, quatenus & Peregrinantes alii dum sunt in Territorio tenentur; Idem Auctor *ubi supra n.* 13.

ARTICULUS IV.

Lex quo ad ea quæ concernunt intentionem, modum, & tempus eam adimplendi.

IN executione operis a Lege præcepti, du- 1
plex potest haberi intentio; una scilicet præstandi opus, quod præcipitur, & alia satisfaciendi Legi, seu præcepto per tale opus. *Communis*.

Ad impletionem legis, seu præce- 2
pti non requiritur intentio ei satisfaciendi; Vas-

Vasquez 1. 2. *q.* 100. *art.* 9. Sanchez *lib.* 1. *decal. c.* 13. *n.* 9. Henricx *disp.* 3. *de Legibus n.* 80. Reiffenstuel *Theol. Moral. tract.* 2. *de Legibus dist.* 3. *quæst.* 5. *n.* 45. & alii communiter. Et ratio est, quia Lex humana præcipit solum liberam, seu voluntariam operis externi executionem v. g. auditionem Missæ; non autem quasi reflexam implendi præcepti intentionem, seu ut alio peculiari actu quis velit, vel intendat præcepto satisfacere.
3 Hinc infertur, quod si quis die Festo Missam audiat, immemor esse diem Festum, is nihilominus satisfaciat præcepto; Neque necesse est, ut postea intelligens esse diem Festum, velit tunc satisfacere per Missam jam auditam, quia implevit substantiam actus præcepti. *Communis.*

4 Quamvis autem ad satisfaciendum Legi, seu præcepto non requiratur ex dictis intentio satisfaciendi ipsi Legi, seu præcepto, requiritur tamen intentio præstandi opus quod præcipitur. Sanch. *lib.* 1. *Decal. cap.* 13. *num.* 2. Bonacina *de Legibus disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 10. *num.* 2. Reiffenstuel *l. c. n.* 44. & alii passim. Et ratio est; quia opera præcepta debent præstari modo humano; non præstantur autem humano modo, nisi adsit voluntas & intentio ea præstandi, adeoque &c.
5 Hinc infertur, quod si quis curiositatis gratia, aut fine inveniendi amicum, & alio hujusmodi fine intret in Ecclesiam, nihil cogitans de Missa audienda, quæ interim celebratur, is non satisfacit præcepto audiendi Missam, quia cum non habuerit intentionem, & animum ipsam audiendi non censetur eam audivisse. Item si quis recitet Horas Canonicas solo fine, & animo legendi, vel discendi, non satisfacit præcepto Divini Officii persolvendi, quia ad id requiritur intentio saltem recitandi Horas Canonicas, seu orandi. Sic *Doctores citati* & alii communiter.

6 Legi, seu præcepto satisfacit, qui faciens opus præceptum, expresse intendit per illud non satisfacere. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 13. *n.* 9. & 12. Lessius *lib.* 2. *c.* 7. *dubit.* 10. Suarez *lib.* 2. *de Legib. lib. de Horis c.* 26. & 3. *part. tom.* 3. *disp.* 88. *sect.* 2. Valentia *tom.* 3. *disp.* 6. *q.* 10. *in fine.* Reiffenst. *l. c. num.* 46. Vasquez 1. 2. *q.* 100. *art.* 9. Busemb. *lib.* 1. *de Legibus tract.* 2. *c.* 2. *dub.* 3. *n.* 693. La Croix *ibid.* Layman *Theolog. moral. lib.* 1. *tr.* 4. *c.* 4. *n.* 7. & alii plures contra Navar. *de orat. c.* 16. *n.* 73. Azor. *tom.* 1. *lib.* 7. *c.* 2. *q.* 6. & alios. Et ratio est, quia Leges, & præcepta obligant solum ad substantiam operis injuncti, adeoque illa posita satisfit legi etiam contra expressam intentionem operantis, cum non sit amplius in potestate operantis, ut non satisfaciat. Nec valet objicere, quod actus non operentur ultra intentionem agentis, *l. Non omnis* 7
19. ff. de Rebus creditis, quia id debet intelligi, quando est in potestate operantis v. g. satisfacere, vel non. Nec item valet dicere, quod sicuti voto obligatus ad faciendam eleemosynam, si illam faciat animo non adimplendi, non satisfacit; ita a pari in casu legis adimpletæ cum animo illam non adimplendi, non satisfacit; Non valet, inquam, quia in tantum obligatus voto ad faciendam eleemosynam, si illam faciat animo non adimplendi, non satisfacit, quia talis, & similis obligatio provenit ex voluntate promittentis, qui sicut ab initio debitorem se libere constituit, sic in debito libere permanere potest, obligatio autem parendi legi provenit ex voluntate Legislatoris, ideoque non extenditur ultra ejus intentionem, & voluntatem, nempe ultra substantiam operis præcepti, qua posita non est in potestate operantis, nolle per ipsam satisfacere, quia cum Legislator hoc solum præceperit, ut opus humano modo impleatur, eo opere præstito, extinguitur statim obligatio independenter ab intentione satisfaciendi operantis. Busemb. *loc. cit. n.* 693. Coninch. *n.* 309. Laym. *loc. cit. num.* 7. Lessius *loc. cit.* & alii. Vid. verb. *Missa art.* 17. *n.* 11. & 12.

Hinc infertur, quod licet quis die Festo Missam attente audiens, habeat expressam intentionem tunc non satisfaciendi præcepto Ecclesiæ, sed aliam Missam postea audiendi, is nihilominus satisfacit, ita ut non teneatur postmodum aliam audire. 8
Item qui recitavit divinum Officium, vel partem ejus, non ea devotione, & attentione, qua voluisset, & ideo proposuit repetere ad satisfaciendum præcepto; non tenetur repetere, quia per illam primam recitationem satisfecit præcepto. 9
Item qui die Festo Missam audivit, Divinum Officium recitavit, Pœnitentiam Sacramentalem peregit, & alia hujusmodi cum expresse animo non satisfaciendi, non tenetur postea mutare voluntatem, ut velit per præcedens opus satisfecisse, quia vere satisfecit. Lugo *de Eucharistia disput.* 22. *sect.* 2. *num.* 12. Salas *D.* 9. *num.* 33. Busemb. *loc. cit.* Sanch. & alii supra citati. 10

Leges, & præcepta impleri possunt sine caritate, seu gratia sanctificante. *Communis.* 11
Et ratio est, quia præcipitur solum substantia actus inclusi in præcepto, non autem modus

præ-

præcepti; æque enim adimplet legem, qui eam observat in peccato, ac qui eam observat in gratia; quis enim diceret, quod non satisfaciat præcepto audiendi Missam, præcepto jejunandi, præcepto festandi, præcepto honorandi parentes, & hujusmodi, qui talia, & similia præcepta exequatur existens in peccato? Unde falsissimum est, caritatem esse necessariam ad implenda omnia præcepta, ut perperam docuerunt Bajus, Jansenius, & alii, & ideo a S. Pio V. die 1. Octob. 1567. Constit. incip. *Ex omnibus*, a Gregorio XIII. die 29. Januarii 1579. Constit. incip. *Provisionis nostræ*, & ab Urbano VIII. die 6. Martii 1641. Constitut. incip. *In eminenti* inter 79. propositiones Michaelis Baii & aliorum, merito damnata fuit sequens propositio in ordine 16. *Non est vera legis obedientia, quæ fit sine caritate*.

12 Quinimmo potest etiam satisfieri legi, seu præcepto per actionem ex fine, vel circumstantia extrinsece malam, & vitiatam. Sanch. *lib.* 1. *Moral. c.* 14. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 4. *n.* 6. Lugo *disp.* 22. *sect.* 2. *num.* 23. Reiffenst. *l. c. n.* 48. & alii communiter apud Mastrium *Theol. Moral. disp.* 2. *q.* 5. *n.* 169. Et ratio est, quia Lex præcipit tantum substantiam actionis ex objecto suo honestæ: non autem finem, vel circumstantias, adeoque potest quis ponendo substantiam legis, seu præcepti, satisfacere ipsi legi, seu præcepto etiam per actionem ex fine, vel circumstantia extrinsece malam, & vitiatam, quamvis peccet pro ratione pravi
13 finis, aut circumstantia mala. Hinc infertur, quod si quis jejunet, vel intersit Missæ ob vanam gloriam, vel etiam, ut furetur, vel ob alium pravum finem, potest nihilominus implere præceptum, etiam per tales, & similes actus ex fine, seu circumstantia peccaminosos, quia implet substantiam illius præcepti, licet peccet contra aliud, cui finis ille malus
14 opponitur. Item Sacerdos, qui Missam celebrat in statu peccati mortalis, satisfacit & suæ obligationi & præcepto audiendi Missam die Festo, non obstante quod gravissime peccet; ponendo enim actum præceptum, jam adimplet quod ei erat injunctum, & conse-
15 quenter satisfacit etiam præcepto. Item adimpletur votum, Juramentum Deo factum, Pœnitentia Sacramentalis, & hujusmodi, quamvis actus, per quem adimpletur, sit malus, & peccetur contra aliud præceptum, cui actus ille malus opponitur. *Omnes citati Doctores*, & alii passim.

16 Nec valet objicere, quod adimplens legem, seu præceptum per actum peccaminosum, non adimpleat modum, ac finem præcepti, qui est honorare Deum per actum præceptum; Non valet, inquam, quia modus, & finis non cadit sub præcepto, nisi sit de intrinseca ratione actus præcepti, seu in aliqua lege, vel præcepto sit specialiter, & expresse requisitus. *Sic communis Doctorum sententia*. Si autem mo- 17
dus, & finis sit de intrinseca ratione actus præcepti, seu in aliqua lege, vel præcepto sit specialiter, & expresse requisitus, nequit utique adimpleri præceptum non adimpleto modo ac fine; Sic sacrilege confitens non satisfacit præcepto annualis Confessionis, & sacrilege communicans non satisfacit præcepto Paschalis Communionis; quia ad Sacramentum Pœnitentiæ necessario requiritur dolor de peccatis commissis, propositum de cetero non peccandi, & Confessio omnium peccatorum; Finis enim talis præcepti est, ut peccatores per tale Sacramentum remittantur in Dei gratiam, sicuti finis, & modus recipiendi Sacram Communionem est, ut recipiatur in statu gratiæ, & gratia per ipsam in communicante augeatur; Unde merito ab Alexandro VII. die 24. Septembris 1665. inter alias fuit damnata sequens propositio 14. in ordine: *Qui facit Confessionem voluntarie nullam satisfacit præcepto Ecclesiæ*, & ab Innocentio XI. die 2. Martii 1679. merito inter alias fuit damnata sequens propositio 55. in ordine: *Præcepto Communionis satisfit per sacrilegam Corporis Domini manducationem*. Sic etiam si quis dormiens 18
die Festo assistat Missæ, non satisfacit præcepto Ecclesiæ, quia de intrinseca ratione præcepti audiendi Missam die Festo est, ut quis ei assistat modo humano, seu cum advertentia rationis, quod a dormiente non fit, adeoque &c. Et sic dicendum est de similibus.

Leges seu præcepta quamvis sine caritate, 19
seu gratia sanctificante possint adimpleri satisfactorie, idest ipsis satisfieri; non tamen sine caritate, & gratia sanctificante possunt adimpleri meritorie, idest per talem impletionem præmium mereri. *Communis, argum. Epist.* 1. *ad Corinth. c.* 13. *n.* 1. ibi: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens*, & infra *num.* 3. *Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest*.

Potest eodem tempore satisfieri pluribus le- 20
gibus, & præceptis per diversos actus, quan-

do unus actus non impedit alium debite exer-
cendum . *Communis*. Et ratio est , quia qui
facit id , quod lege , vel præcepto præscribi-
tur , legi vel præcepto satisfacit : sed potest
quis eodem tempore facere quod præscribunt
diversæ leges , seu diversa præcepta ; ergo po-
test quis eodem tempore satisfacere pluribus
legibus vel præceptis , quoties unus actus non
21 impedit alium debite exercendum . Hinc in-
fertur , quod qui die Festo audiendo Missam
recitat Horas Canonicas , vel alias preces obli-
gatorias , satisfacit eodem tempore præcepto
audiendi Missam , & præcepto recitandi Ho-
ras Canonicas , seu obligationi recitandi alias
preces aliunde debitas , quia recitatio Hora-
rum , seu aliarum precum , non impedit at-
tentionem requisitam ad Missam . *Communis* .
22 Item satisfacit præcepto , qui tempore Missæ
conscientiam suam examinat , elicit actus do-
loris , vel aliis piis actionibus se præparat ad
Confessionem , quia istæ actiones non impe-
diunt attentionem requisitam ad Missam . *Com-*
23 *munis*. An autem ille, qui per notabilem par-
tem Missæ confitetur sua peccata , satisfaciat
præcepto audiendi Missam, *Vid. verb. Missa
art.* 17. *n.* 27. ubi alia ad rem per totum ar-
ticulum .

24 Unico & eodem actu potest satisfieri plu-
ribus Legibus , seu præceptis extra tamen ma-
teriam Justitiæ ; & nisi aliud colligatur ex
mente Legislatoris , seu præcipientis . Sanchez
lib. 1. *in Decalogum c.* 14. *num.* 5. Reiffenstuel
loc. cit. num. 51. Herincx *disp.* 3. *de legibus n.*
85. Salas , Bonacina , & alii apud Mastrium
Theol. Moral. disp. 2. *qu.* 5. *art.* 170. Et ratio
est, quia obligatio legis , seu præcepti pendet
a mente Legislatoris , seu præcipientis , ipsi-
usque voluntatem non excedit : ergo si Legis-
lator , seu præcipiens unico actu intendit , &
permittit pluribus simul satisfieri legibus , seu
præceptis , sequitur unico actu pluribus Legi-
25 bus, seu præceptis satisfieri posse . Hinc sequi-
tur , quod qui obligatur an recitandas Horas
Canonicas ratione Ordinis Sacri , simulque Be-
neficii Ecclesiastici , satisfacit unica recitatio-
26 ne . Item qui tenetur jejunare ex voto die Ve-
neris, si tali die occurrant Quatuor anni Tem-
pora, & Vigilia alicujus Sancti, unico jeju-
nio satisfacit tribus obligationibus, scilicet vo-
27 to, & duobus Ecclesiæ præceptis. Item quando
Festum alicujus Sancti incidit in Dominica,
non tenetur quis audire duas Missas, sed uni-
ca audita Missa satisfacit duplici præcepto, sci-
licet & præcepto pro Dominica, & præcepto
pro festo talis Sancti. Et sic de similibus.

Notanter autem fuit dictum in conclusione 28
sub num. 19. *extra tamen materiam justitiæ*,
quia si sint plures obligationes Justitiæ , iis
satisfieri non potest unico actu; Si enim Pe-
trus debeat Paulo centum aureos ex contractu,
& alios centum ex damnificatione injusta, non
satisfacit utrique obligationi , semel dando
Paulo centum , sed tenetur dare ducentos,
quia in materia Justitiæ commutativæ, seu in
debitis Justitiæ , attenditur æqualitas rei ad
rem ; non potest autem unum centum esse æ-
quale debitis plurium centum ; Secus autem
est in materia Legali , seu in debitis Legali-
bus, quia ibi attenditur mens, & intentio Le-
gislatoris, quæ sæpius ferri potest in unum
idemque opus ; *ita Doctores omnes citati*.

Notanter etiam fuit dictum in eadem con- 29
clusione, *nisi aliud colligatur ex mente Legisla-
toris* , *seu præcipientis*, quia si circumstantiæ,
seu verba legis denotent Legislatorem velle
exigere actum non debitum, tenebitur subdi-
tus illum actum non debitum præstare, & non
poterit satisfacere actu alias debito . Hinc si 30
Confessarius injungat pœnitenti Rosarium pro
Pœnitentia, & talis Pœnitens sit voto obstri-
ctus ad Rosarium recitandum quotidie , Pœ-
nitens non satisfacit præcepto Confessarii per
recitationem Rosarii debitam ex voto, quia
Confessarius , nisi oppositum exprimat , vel
aliunde colligi possit, obligare intendit Pœni-
tentem ad rem non debitam. Item si Confes- 31
sarius pro Pœnitentia injungat auditionem
Missæ, nisi oppositum exprimat, vel aliunde
colligi possit , censetur velle obligare Pœni-
tentem ad aliam auditionem Missæ ab ea ,
quam die Festo audire tenetur. Secus autem 32
esset, si Confessarius injungeret pro Pœniten-
tia auditionem quotidianam Missæ pro uno
anno, & hujusmodi; quia ex benigna inter-
pretatione censetur contentus esse Missa debi-
ta ex præcepto diebus festivis, neque enim
censendus est velle obligare ad audiendas duas
Missas diebus festivis, nisi id exprimat; Cum
enim sit grave onus, si id voluisset, expres-
sisset; *arg. cap. Inter corporalia* 2. *de transla-
tion. Episcop.* §. *Sed neque istud*, *capit. Quia
circa* 22. *de privilegiis*, & *cap. Ad audien-
tiam* 12. *de Decimis*. Sic Castropalaus *disp.* 1.
punct. 19. *n.* 1. & *seq.* Kazenberger *Supplem.
Theolog. Decal. cap.* 1. *sect.* 1. *quæst.* 4. *n.* 46.
Reiffenstuel *loc. cit. num.* 63. & alii supraci-
tati .

Nullatenus tamen potest unica numerice re- 33
citatione Divini Officii satisfieri duplici præ-
cepto, v. g. pro die præsenti, & pro die cra-
stino ,

ftino, quando hora licita anticipandi Matutinum, & Laudes, recitatur hodie Officium diei sequentis; Adstricti enim ad Horas Canonicas tenentur legere Officia singulis diebus affixa; Unde Alexander VII. die 18. Martii 1666. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 35. in ordine: *Unico Officio potest quis satisfacere duplici praecepto pro die praesenti, & crastino.*

ARTICULUS V.

Lex quo ad ejus cessationem.

1 LEX humana cessat, vel per cessationem ejus causæ finalis; vel per ejus abrogationem; vel per interpretationem, seu Epichejam; vel per dispensationem, vel per privilegium, vel
2 per consuetudinem contrariam. *Communis*. Lex igitur cessat per cessationem ejus causæ finalis; scilicet Lex cessat, omnisque ejus obligatio, quando cessat universim totalis ejus causa finalis. Suarez *lib. 6. de legibus c. 9. n. 5.* Silvester *verb. Lex qu. 9.* §. 8. Layman *lib. 1. tract. 4. c. 21. n. 3.* & communis aliorum; *argum. l. Adigere* §. 2. *ff. de Jurepatr.* ubi aperte habetur, quod cessante ratione, & causa Legis, vel obligationis, cessat Lex, seu obligatio ipsa; & *cap. Cum cessante 60. de Appellationib.* ibi: *Cum cessante causa cesset effectus*. Et ratio est, quia sicuti Lex ab initio non subsistit, si sine ratione lata sit, cum ratio Legis sit anima Legis; *L. Cum ratio, ff. de bonis damnatorum*, ita etiam postea desinit desinente ratione ejus, quandoquidem tunc ejus observatio inutilis atque supervacanea esse incipit. Unde hac ratione Apostolus *ad Hebraeos 7.* ait: *Reprobatio fit praecedentis mandati* (id est Legis Mosaicæ) *propter infirmitatem ejus & inutilitatem*. Sic in primitiva Ecclesia Apostoli *Actorum 15.* Legem constituerunt, ut omnes abstinerent ab immolatis, sanguine, & suffocatis, eo solo fine, ut Judæi ab iis abhorrentes tanto facilius in Fide, & Religione cum Gentilibus jungerentur. Quo fine successu temporis cessante, cessavit quoque illa Lex talis abstinentiæ, ut docet S. Augustinus *lib. 32. contra Faustum cap. 13.* Nicolaus primus *in responsione ad Bulgaros cap. 90.* S. Thom. 1. 2. *q. 103. art. 4. ad 3.* ubi addit, *Procedente autem tempore, cessante causa cessavit effectus*, scilicet obligatio illius Legis Apostolicæ. Et sic docent Doctores communiter.

3 Notanter autem dictum fuit, *quando cessat totalis ejus causa finalis*. Nam si cesset tantum finis partialis, seu partiale motivum Legis, non ideo cessat ipsa Lex, cum tunc perseveret adhuc alter finis, seu aliud Legis motivum sufficiens ad conservandam ejus obligationem, ut recte observat Abbas, *in cap. Cum cessante 60. de Appellat. num. 2.* Layman *l. c. num. 3.* La Croix *lib. 2. n. 86.* Henrincx *disp. 3. qu. 16. num. 202.* Paulus Mezger *disp. 36. n. 5.* Mastrius *cit. quæst. 6. num. 209.* & alii plures apud ipsos. Et ratio est, quia quando sunt plures fines, licet simul sumpti faciant unicum finem totalem, tamen deficiente uno, si alius maneat, manet quoque adhuc Legis obligatio; adeoque si cesset tantum finis partialis, seu partiale motivum Legis, non ideo cessat ipsa Lex.

Notanter etiam dictum fuit quando cessat causa *universim*; quia cessante causa, seu fine 4
Legis in particulari homine, non ideo cessat obligatio ipsius Legis. Et ratio est, quia finis Legis humanæ non potest cessare quo ad aliquem in particulari, si adhuc maneat quo ad communitatem; finis enim Legis in præsumptione periculi fundatæ, non est evitare quodcumque periculum in particulari, sed periculum in communi, & generaliter, adeoque quamvis cesset periculum in aliquo particulari, cum non cesset periculum in communi, & generaliter, non cessat obligatio Legis; Si enim v. gr. Princeps Lege lata interdicat Civibus usum armorum ad vitandas rixas, & homicidia, fas non erit alicui particulari arma prohibita gestare, quamvis in ipso ob senectutem, vel pacificam naturam, seu morum probitatem, vel simplicitatem cesset rixarum, & homicidiorum periculum; quia interest boni publici, ut Leges communes ab omnibus communiter observentur; quamdiu non occurrit aliquod impedimentum contrarium, quod per Epichejam excuset, aliter orirentur multa incommoda in damnum Reipublicæ, si talibus, & similibus casibus tribueretur licentia agendi contra Legem; nam quisque facile sibi posset blandiri, causam & finem Legis hic & nunc in se cessare. Et sic tenent D. Thom. 2. 2. *qu. 154. artic. 2. in cap.* Suarez *lib. 6. de Legibus cap. 9. num. 6.* Laym. *loc. cit. num. 3.* Mastrius *loc. cit. num. 210.* Henrincx *loc. cit. num. 203.* La Croix *loc. cit. num. 314.* Paulus Mezger *loc. cit. num. 6.* Kazenberger *loc. cit. num. 314.* ubi testatur de communi, Amicus, Aversa, Caspensis, Sotus, Salas, Reding. aliique plurimi contra Granad. Henriquez, Dianam, & alios.

Lex in præsumptione fundata, cessat obli- 5
gare,

quia, si de contraria veritate constet, quia ex communiter recepto axiomate Præsumptio cedit veritati; arg. *cap. Super hoc 5. de renunciat. l. Continuus 137. ff. de verb. signific. l. ult. ff. Quod metus causa; l. Imperatores, ff. de probationib. ibi: Respondi, veritati locum superfuturum*, ex quibus aperte deducitur, quod mens Legislatorum nunquam fuit per Leges in præsumptione fundatas aliquid disponere contra veritatem; adeoque veritate cognita, sive per propriam confessionem, sive per alias legitimas probationes, cessant tales Leges obligare etiam in Foro externo; & multo magis cessant obligare in Foro interno, seu conscientiæ, ubi talis veritas est manifesta; quia ut Apostolus 2. ad Corinth. 1. dicit: *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ*. Tum quia talibus præsumptione a parte rei falsa [illegible], non deficit suum verum Jus, sed solum probatio, *arg. l. Duo sunt, ff. de Testamentis*; adeoque cum Leges debeant esse [illegible] *Lex 2. dist. 4.* [illegible] nullatenus potest [illegible] Legum in præsumptione fundatarum [illegible] Jus suum [illegible] etiam cognita veritate, cum Jus suum unicuique tribuere, pertineat ad tria Juris præcepta *§. Juris præcepta, Instit. de Just. & Jur.* [illegible] *hæc sunt*, [illegible], *Jus suum* [illegible] Abbas *in capit.* [illegible] *Ecclesf.* Covarr. [illegible] *Testam.* Navarr. *in* [illegible] *Judæis, notab.* 10. *n.* [illegible] 4. *cap.* 21. *num.* 4. & [illegible] passim.

7 [illegible] per ejus abrogationem, cum a legitimo Superiore in totum [illegible]. *Communis*. Hic tamen advertendum [illegible], quod datur differentia inter abrogationem, derogationem, & irritationem Legis. Abrogatio enim Legis fit, cum Lex in totum [illegible]. Derogatio vero cum Lex tollitur solum ex parte; textu expresso *in l. Derogatur* [illegible] *de verb. significat.* ibi: *Derogatur Legi, cum pars detrahitur; abrogatur Legi, cum prorsus tollitur*. Irritatio autem Legis fit cum Lex ab inferiori instituta, auctoritate Superioris irritatur, seu rescinditur, & nullius valoris efficitur, ut si Lex ab Episcopo lata, a Summo Pontifice annulletur, irrita & inanis, ac nullius roboris declaretur. *Communis*.

8 Legem abrogare potest Legislator, qui eam tulit. *Communis, arg. c. Omnis res 1. de Reg. Juris*, ubi expresse dicitur, quod *Omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur*. Item Legem abrogare potest Legislatoris successor in officio, vel in Jurisdictione Superior; quia voluntas Successoris æquivalet in Jurisdictione voluntati Antecessoris; & voluntas Superioris etiam prævalet, adeoque quod in Jurisdictione licuit Antecessori, etiam licebit Successori, vel utriusque Superiori. *Communis, arg. cap. Innotuit 20. de elect. §. Quamvis, cap. Exiit 3. de verb. signific. in 6. §. Ceterum sanctæ memoriæ*, cum similibus. Inferior tamen nequit abrogare Legem Superioris, cum voluntas inferioris nullum habeat Jus, seu nullam potestatem supra voluntatem Superioris; *cap. Inferior 4. dist. 21. cap. Cum Inferior 16. de majorit. & obed. Clement. Ne Romani, de elect.* 9 10

Nova Lex, seu Constitutio Principis tollit priorem sibi directe contrariam, etiamsi de ipsa non faciat mentionem. *Communis*, textu expresso, *cap. Licet 1. de Constit. in 6.* ibi: *Licet Romanus Pontifex (qui Jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) Constitutionem condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscatur &c.* & concordat Jus Civile; *l. Sed posteriores, ff. de Legibus*, ibi: *Sed & posteriores Leges ad priores pertinent, nisi contrariæ sint*. Hinc pariter in Testamentis statur ultimo, etiamsi in ipso non fiat mentio de priori, *l. Si mihi, & tibi, ff. de Legatis 1. & cap. ultima voluntas 4. caus. 13. q. 2.* ubi dicitur, *quod ultima voluntas defuncti modis omnibus servari debet*. 11

Lex nova, seu Constitutio Principis generaliter lata, non tollit, nec revocat rationabiles consuetudines, & particularia statuta locorum nisi id exprimat. *Communis*, textu expresso *in cit. c. Licet 1. de Constit. in 6.* ubi post verba *num. antecedenti* allegata, statim subjungitur: *Quia tamen locorum specialium, & personarum singularium consuetudines & Statuta (cum sint facti, & in facto consistant) potest Romanus Pontifex probabiliter ignorare; ipsis, dum tamen sint rationabilia per Constitutionem a se noviter editam (nisi expresse caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare*. Expressio autem talis abrogationis seu derogationis sufficit, quod fiat per clausulas generales in Lege appositas v. g. *Nulla obstante consuetudine contraria, vel non obstantibus quibuscumque statutis particularium locorum, seu non obstantibus, quibuscumque statutis, vel consuetudinibus etiam immemorialibus*, & hujusmodi. Gallus *lib. 1. pract. observ.* 18. *n.* 2. Laym. *cap. 1. n. 12. de Const. in 6.* Reiffenst. *l. 1. Decr. tit. 2. n.* 499. & alii passim. 12 13

Le-

14 Leges non sunt abrogandæ, seu immutandæ, nisi ex gravi & justa causa; *l. 3. ff. de Const. Princip.* ibi: *In rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo Jure, quod diu æquum visum est*, quia (ut expresse dicit Benedictus XI. Summus Pontifex in Extravag. *Inter cunctas* 1. *de privil.* §. *Sane*) *plerumque pariunt novitates discordiam, præsertim dum ab eo, quod diu æquum visum est, per novam Constitutionem receditur, nec quare recedatur, utilitas evidens, vel alia causa subest.* Ita Communis Doctorum.

15 Justa autem & gravi interveniente causa pro varietate temporum, & circumstantiarum valide & licite possunt mutari Leges, eas vel in totum abrogando, vel ipsis ex parte derogando. *Communis*, textu expresso *in c. Non debet* 8. *de consang. & affinit.* ibi: *Non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque mutentur humana, præsertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit, quoniam ipse Deus ex his, quæ in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo.* Item in *cap. Alma mater* 24. *de sentent. excomm. in* 6. ibi: *Alma mater Ecclesia plerumque nonnulla rationabiliter ordinat, & consulit, quæ suadente subjectorum utilitate postmodum consultius, & rationabilius revocat, in meliusve commutat.*

16 Sine justa vero & gravi causa possunt quidem abrogari Leges valide, at non licite, *Communis*. Et quidem quod possint abrogari valide, stat clarum, quia cum obligatio Legum dependeat a voluntate Legislatorum in fieri, & conservari, tamquam a causa adæquata, sublata hac voluntate peribit obligatio Legum, & consequenter earum abrogatio erit valida; *arg. cap. Omnis res* 1. *de Reg. Juris*, ibi: *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur.* Quod autem nequeant abrogari licite, clare patet, quia Legislator, seu ejus Successor, vel Superior peccat agendo contra exigentiam boni publici, abrogare autem Leges sine justa & gravi causa, est contra exigentiam boni publici; *arg. cit. Juribus sub n. 14.* adeoque &c.

17 Lex cessare potest per veram interpretatio-
18 nem, & Epichejam. *Communis*. Interpretatio
autem nihil aliud est, quam congrua per aliud
clarius explicatio verborum Legis ordinata ad
concipiendum verum Legis sensum a Legisla-
19 tore intentum. *Est in re communis*. Interpre-
tatio juxta Gloss. *in l. 37. de Legibus* est triplex, scilicet Authentica, Usualis, & Doctrinalis. Interpretatio *Authentica* seu necessaria, cui nempe necessario est acquiescendum, est illa, quæ fit a Legislatore, seu ejus Successore per aliam Legem prioris declarativam, & obtinet eandem auctoritatem, ac ipsa Lex, quam declarat; & de hac interpretatione intelligendum est id quod habetur *l. 11. Cod. de Legibus* juncto Summario *ib. Ejus est Legem interpretari, cujus est condere, &c. Inter alia 31. de sent. excomm.* ibi: *Ut unde Jus prodiit, interpretatio quoque procedat.* Interpretatio *Usualis* est quæ per usum, & consuetudinem introducitur, nam consuetudo, ut dicitur *c. Cum dilectus* 8. *de consuetudine*, est prima Legum interpres; sed de hac infra. Interpretatio *Doctrinalis* seu scholastica, vel Magistralis est, quæ a Doctoribus, seu Magistris dari solet; *l. unic. Cod. de Prof. Urbis Constant. l. 22.* & hæc per se loquendo non inducit obligationem, sed duntaxat probabilitatem; Unde huic interpretationi non est necessario inhærendum, nisi fiat a communi Doctorum consensu, ac alia meliora, & solidiora Juris fundamenta non suppetant.

Interpretatio Doctrinalis, seu Magistralis 20
subdividitur in declarativam, extensivam, & restrictivam. Interpretatio *Declarativa* est congrua dubiorum, vel obscurorum verborum expositio. Interpretatio *extensiva* est ea, per quam fit ampliatio Legis ad non expressa; Et hæc vel est *mere extensiva*, per quam dispositio Legis ob paritatem, vel similitudinem rationis, extenditur ad personam, vel casum, neque verbis, neque mente Legislatoris comprehensum, vel est *etiam comprehensiva*, per quam Lex extenditur ad personam, vel casum, verbis quidem non expressum, mente tamen Legislatoris comprehensum ob adæquatam rationis identitatem. Interpretatio *restrictiva* est ea, per quam verba Legis, aut Statuti suadente sic æquitate in sua generali significatione coarctantur, & restringuntur.

Authentica Legis interpretatio fieri potest a 21
Legislatore, ejusque Successore, vel utriusque
in Jurisdictione Superiore, *Communis*, *arg. l. 11.*
Cod. de Legibus, ubi Summarium inquit: *Ejus*
est Legem interpretari, cujus est condere: &c. In-
ter alia 31. de sent. excomm. ibi: *Ut unde jus*
prodiit, interpretatio quoque procedat. Non po- 22
test tamen Authentica Legis interpretatio fieri ab inferiore, nisi ad hoc ipsum a Superiore habeat potestatem. *Communis*, *arg. cap. Inferior 4. dist. 31. cap. Cum inferior 16. de majorit. & obed. & Clement. Ne Romani, de elect.*

Usualis Legis interpretatio fieri potest ab 23
ipso usu communi, & consuetudine legitime introducta. *Communis* per textum *in l. Si de in-*

terpretatione 37. *ff. de Legibus*, ibi: *Si de interpretatione Legis quæratur, in primis inspiciendum est, quo Jure Civitas retro in hujusmodi casibus usa fuisset; optima enim est Legum interpres consuetudo*, & *cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine*, ibi: *Consuetudinem approbatam, quæ est optima legum interpres*.

24 Doctrinalis Legis interpretatio fieri potest etiam a privatis Doctoribus, seu Magistris, si observent regulas communiter præscribi solitas. Cum enim Lex sæpe sæpius quid obscurum, & ambiguum in sua significatione contineat, necesse erat, ut Doctoribus, seu Magistris tribueretur facultas eam interpretandi, & per quid clarius explicandi. *Communis*, per textum *in l. un. de Professoribus Urbis Constantinop. l. 12. & in cap. Cum de diversis 2. de privilegiis in 6.*

25 Pro interpretatione Doctrinali, seu Magistrali observandæ sunt sequentes Regulæ. Prima Regula: *Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam. Communis*, cum Glossa *in cap. Cum Dilectus 8. de consuetudine, verb. Nec juri communi*, ubi sic præcise dicit: *Ubi verba non sunt ambigua, non est locus interpretationi; sed ubi sunt dubia, necessaria est interpretatio*, & colligitur *ex l. Licet Imperator, ff. de Legatis 1. & l. Ille, aut Illa, ff. de Legatis 3.*

26 Secunda Regula: *Verba Legis sunt intelligenda secundum propriam significationem, nisi aliud constet sensisse Legislatorem. Communis*, per textum *in c. Ad audientiam 12. de Decimis, & in l. Non aliter, ff. de Legatis 3.* ibi: *Non aliter a significatione verborum recedi oportet, quam cum manifestum est, aliud sensisse Testatorem. Et l. 1. §. Si is, ff. de exercitatoria actione*, ibi: *In re dubia melius est verbis Edicti servire*.

27 Tertia Regula: *Si de mente Legislatoris constet, interpretatio est facienda potius secundum ipsam, quam secundum Legis verba, quidquid aliud ipsa verba sonare videantur; Communis*, per textum *in cap. Humanæ aures 11. caus. 22. qu. 5.* ibi: *Non debet aliquis verba considerare (intellige nude, & simpliciter) sed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire; sed verba intentioni*. Hinc *l. Scire 16. ff. de Legibus* dicitur: *Scire Leges non est earum verba tenere, sed vim, & potestatem, & c. Certum est 88. de Reg. Juris in 6.* ubi expresse dicitur: *Certum est, quod is committit in Legem, qui Legis verba complectens, contra*
28 *Legis nititur voluntatem*. Mens autem Legis, sive Legislatoris desumi debet, tum ex materia Legis, tum ex circumstantiis temporum, locorum, & personarum, præcipue ex ratione in Lege posita: *cap. Intelligentia 6. de verbor. significat.* ibi: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus*.

Quarta Regula: *Lex generaliter, & indistincte est intelligenda; Communis*, per textum in 29
c. Quia circa 22. de privileg. ubi additur hæc ratio: *Cum nihil exceperit, & potuerit excepisse*. Unde commune Juristarum axioma juxta Summarium in *l. De pretio, ff. de publiciana in rem actione*, sic expresse habet: *Ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus*.

Quinta Regula: *Exceptio firmat regulam in* 30
contrarium in casibus non exceptis; Communis, per textum *in l. Quæsitum §. Denique, ff. de Instructor.* ibi: *Nam qui hæc excepit, non potest non videri de ceteris rebus, quæ in ea essent sensisse*, & concordat *l. Cum Prætor 12. ff. de Judiciis, c. Qualis hinc dist. 25. c. Dominus 32. q. 7. cap. Nonne, de præscription. & c. 2. de Conjug. Leprosor.* cum similibus, & tenet expresse Fagnan. *in cap. Illa num. 31. Ne Sede vacante*. Barbosa *Axiomat. 85. num. 4.* & Glossa communiter recepta, *l. in iis, quæ, ff. de Legibus*, ubi ait: *Exceptio a regula firmat regulam in aliis*.

Sexta Regula: *Ubi eadem est ratio, eadem est* 31
Juris dispositio; Communis, per textum *in l. Ideo, ff. de Legibus*, ibi: *Semper quasi hoc Legibus inesse credi oportet, ut ad eas quoque personas, & ad eas res pertineant, quæ quandoque similes erunt, & l. Non possunt, ff. eodem*, ibi: *Non possunt omnes articuli singillatim, aut Legibus, aut Jurisconsulto comprehendi, sed cum in aliquo casu sententia eorum manifesta est, is qui Jurisdictioni præest, ad similia procedere, atque ita Jus dicere debet. Et cap. Inter corporalia 2. de translation. Episcop.* ibi: *Cum de similibus idem judicium sit habendum*.

Septima Regula: *In omnibus causis potior* 32
debet esse ratio æquitatis, quam stricti Juris; Communis, per textum *in l. Placuit, Cod. de Judiciis*, ibi: *Placuit in omnibus rebus præcipuam esse justitiæ, æquitatisque scriptæ, quam stricti Juris rationem, & l. In omnibus, ff. de reg. Juris*, ibi: *In omnibus quidem, maxime tamen in jure, æquitas spectanda est. Et l. Quod si Ephesi §. Interdum, ff. de eo quod certo loco*, ibi: *In summa æquitatem ante oculos habere debet Judex, & c. Ex parte 131 de Offic. Delegati*, ibi: *Et in causa juxta Juris æquitatem*
procedere. Ubi autem deficit æquitas scripta, 33
& in Jure circa aliquam causam nihil habetur expressum, tunc servanda est æquitas non scripta, & Judex procedere debet prout æquum,

& ju-

& justum esse censuerit; *cap. Ex parte tua 21. de transactionibus*, ibi: *In his vero super quibus jus non invenietur expressum, procedas (æquitate servata) semper in humaniorem partem declinando secundum quod personas, & causas, loca, &*
34 *tempora videris postulare*. Æquitas vero est justitia dulcore misericordiæ temperata, ut eam definit S. Cyprianus relatus ab Abbate *in cit. cap. Ex parte tua 11. de transactionibus num. 7.* Vel æquitas est quædam factorum convenientia, & rectitudo judicii naturalem sequens rationem, ut eam definit Baldus *in l. Omnes populi num. 19. ff. de justitia & jure*. Barb. *Axiom. 15. n. 5.*

35 Octava Regula: *Argumentum a sensu contrario est satis validum; Communis*, per textum *in l. 1. ff. de Officio ejus, cui mandata est jurisdictio*, ibi: *Hujus rei fortissimum argumentum est, quod Lege Julia de vi nominatim cavetur &c. Non aliter igitur mandare poterit; & cap. Qualis hinc dist. 25.* ibi: *Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur*. Unde Glossa *in c. Cum Apostolica, verb. Datur intelligi, de his quæ fiunt a Prælatis*, expresse dicit, quod *a contrario sensu datur fortissimum argumentum*. Dummodo tamen ex tali argumento a sensu contrario nullum sequatur absurdum, aut inconveniens, sed Jurium correctio; quia argumentum a sensu contrario non valet, quando ei alia Jura resistunt, ut expresse dicit Glossa communiter recepta *in cap. Significasti, verb. Clerici, de Foro competent.* ibi: *Argumentum a sensu contrario non habet locum, cum alia Jura contradicunt*.

36 Nona Regula: *Non censetur plus de priori Lege mutatum, quam est expressum in posteriori; Communis* per textum *in l. Præcipimus, Cod. de appellat.* ibi: *Quidquid autem hac Lege specialiter non videtur expressum, id veterum Legum, Constitutionumque regulis omnes relictum intelligant, & l. Si vero, §. De viro, ff. soluto Matrimon.* ubi Summarium sic habet: *Provisio Legis contra Jus commune non extenditur ultra illud, quod exprimit, licet eadem sit ratio*. Accedit ratio, quia correctio Legum, utpote odiosa, non facile est præsumenda; Jura enim Juribus, quantum fieri potest, sunt concordanda, neque eorum correctio est inducenda sine necessitate, textu expresso *in cap. Cum expediat 29. de electione in 6.* ibi: *Cum expediat concordare Jura Juribus, & eorum correctiones, si sustineri valeant, evitari*, & concordat textus *in l. unic. de inofficios. Dotibus*, ibi: *Leges Legibus concordare promptum est*, cum similibus; Unde *in l. Non est novum 25. & sequent. ff. de Legibus*, generaliter sancitur ad evitandas Legum correctiones, Leges priores esse habendas, & explicandas per posteriores; & e contra has per priores, ibi: *Non est novum, ut priores Leges ad posteriores trahantur &c. sed & posteriores Leges ad priores pertinent, nisi contrariæ sint*:

Decima Regula: *Lex pœnalis, & omnis alia odiosa in dubio est stricte interpretanda; nec regulariter extendenda ultra casum, & personas expressas; Communis* per textum *in l. 42. ff. de pœnis*, ibi: *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam exasperandæ, & c. Odia 14. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari; & cap. In pœnis 49. in 6.* ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda*; dicitur autem notanter in dubio; quia si ipsa verba Legis pœnalis, aut alterius odiosæ, ejusque mens adeo clara sint ut salva ratione recti sermonis, non possint aliam interpretationem habere, non obstante quod Lex appareat nimis dura & odiosa, adhuc erit observanda, *l. Prospexit, ff. Qui, & a quibus manumissi*, ibi: *Quod quidem perquam durum est; sed ita Lex scripta est*. 37

Undecima Regula: *Leges favorabiles ampliori interpretatione sunt intelligendæ; seu in materia favorabili verba Legis accipi debent secundum amplam suam significationem*. *Communis* per textum *in cit. c. Odia 15. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Favores convenit ampliari*. Dummodo tamen nihil aliud exprimatur, vel appareat ex verbis Legis, seu alterius dispositionis, nec exinde illusio Legis sequi possit; prout notatur *in c. Si Sententia 16. & cap. Si Civitas 17. de sent. excomm. in 6.* 38

Duodecima Regula: *In Beneficiis plenissima est interpretatio facienda; Communis*, textu expresso *in c. Cum Dilecti 6. de Donationibus*, ibi: *In contractibus plena; in testamentis plenior; in Beneficiis plenissima est interpretatio facienda, & c. Olim 16. de verbor. significat.* ibi: *Cum Beneficia Principum sint interpretanda largissime*. 39
Excipienda tamen sunt Rescripta ad Beneficia Ecclesiastica obtinenda, quæ sunt strictæ interpretationis, textu expresso *in cap. Quamvis 4. de Præbendis in 6.* ibi: *Quamvis plenissima sit alias in Beneficiis interpretatio facienda; Litteræ tamen super obtinendis Beneficiis debent, cum sint ambitiosæ, restringi*. 40

Epicheja est benigna Legum interpretatio secundum æquum, & bonum, declarans casum aliquem particularem ex mente Legislatoris ob suas circumstantias speciales sub Lege uni- 41

universaliter lata non esse comprehensum. *Est in re communis; arg. l. Placuit, Cod. de Judiciis*, ibi: *Placuit in omnibus rebus præcipuam esse justitiæ, æquitatisque scriptæ, quam stricti Juris, & l. In omnibus, ff. de reg. Juris*, ibi: *In omnibus quidem, maxime tamen in Jure æquitas spectanda est*, cum aliis Juribus adductis supra *n.* 32. *&* 33.

42 In hoc autem differt Epicheja ab interpretatione Legis, quod per interpretationem interpretantur verba Legis, quando sunt obscura, & ambiguum sensum reddunt; Per Epichejam vero interpretatur mens Legislatoris, ubi constat de universali verborum sensu; dubitatur autem de mente Legislatoris, utrum nempe is talem casum particularem ob certas circumstantias voluerit, vel potuerit comprehendere sub generali locutione Legis; Unde tunc speciatim verificatur textus *cit. cap. Intelligentia 6. de verbor. significat.* ibi: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus, & cap. In his 15. Cod. de verbor. signif.* ubi Pontifex factæ a se interpretationis allegat hanc rationem: *Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem; cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire; interpretamur &c.*

43 Hinc quandoque esse locum Epichejæ in casu aliquo particulari ob certas circumstantias concurrentes, tenet *Communis Doctorum; arg. l. 4. ff. de Legibus*, ubi dicitur, quod *ex iis, quæ forte uno aliquo casu accidere possunt, Jura non constituuntur*: Neque sic præjudicium infertur potestati Legislativæ, cum præsumatur Legislator in simili casu, eadem fuisse dicturus, ut colligitur *ex l. Nulla Juris, ff. de Legibus*, ubi habetur; *Nulla Juris ratio; aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ salubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem.*

44 Lex cessare potest per dispensationem factam ab habente legitimam dispensandi potestatem.

45 *Communis*. Quo autem ad ea, quæ speciatim concernunt dispensationem, *vid. verb. Dispensatio per tot.*

46 Lex cessare potest per Privilegium concessum ab habente legitimam potestatem ipsum concedendi. *Communis*. Privilegium enim est, quod Princeps contra communes regulas Juris seu contra communes Leges cuipiam concedit, seu rescribit, juxta illud Esther 15. *Non enim pro te, sed pro omnibus hæc Lex constituta est*. Dicitur enim Privilegium, quasi *Lex*

47 *privata*; neque esset privata, nisi aliquod speciale indulgeret; *cap. Privilegia 3. dist. 3. & capit. Abbate 25. de verbor. significat. §. Contra.*

Quia igitur Privilegium est contra Jus commune, & omnis recessus a Jure est odiosus, *cap. Is qui 1. de Filiis Presbyterorum §. Ille vero, in 6.* ibi: *Quam exorbitantem a Jure oportet veluti odiosam restringi*. Hinc Privilegium est stricte interpretandum, ac restringendum, dummodo ex hoc non reddatur inutile: *Communis, argum. cit. cap. Is qui, & cap. Odia 15. de Regulis Juris in 6.* ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*, cum simil. 48

Lex cessare potest per consuetudinem contrariam legitime introductam. *Communis*. Circa autem ea, quæ speciatim quo ad hoc concernunt consuetudinem. *Vid. verb. Consuetudo per tot.* 49 50

Additiones ex aliena manu.

Pertinet & ad Jurisconsultos, Judicesque Leges interpretari. Tripliciter autem interpretari possunt Jurisconsulti; & Judices Leges. Primo ad casus similes producendo legis dispositionem, considerata ratione ejus in aliis ad eamdem utilitatem tendentibus militante, idque etiamsi taxativis verbis Lex uteretur, quippe quia taxatio tantum ad casus dispares excludendus pertinet, non item ad eos, in quibus militat similis, aut eadem, aut major ratio. Secundo restringendo generalia Legum effata ad casus illos, in quibus solis manifesta, & adæquata ratio Legis locum habet. Tertio denique explanando verba legis obscura vel ambigua, & dubium ipsius legis sensum eruenda. 51 50 53 54

Id autem ut recte fiat, servanda sunt quædam universalia præcepta. In primis & ante omnia de mente Legis non est judicandum, nisi tota lege perfecta, quum ex antecedentibus, & subsequentibus ut plurimum evidens evadat Sententia Legis; *leg. 24. ff. de Legib.* 55

Deinde semper adhiberi debet ea interpretatio, quæ caret vitio, & aptior est rei gerendæ, & convenientior menti Legislatoris; *l. 19. eod. tit. l. 67. & l. 96. ff. de Reg. jur.* non calumniosa; *l. penult. ff. Ad exhibend.* non talis, quæ circumveniat mentem Legis, dum fieret quod Lex fieri noluit, fieri tamen expresse non vetuit; *l. 19. & l. 30. ff. de leg. l. 5. Cod. eod.* quæve redderet Legem inutilem, nullis accommodata casibus, & sic omni effectu desititu- 56 57 58 59

stitutam, arg. l. 1. §. ult. ff. ad municipal. aut quæ in favorem alicujus inventa torqueret severius in ejusdem dispendium ac læsionem; l. 25. ff. de leg. & l. 6. Cod. eod.

60 Sed nec petenda est interpretatio ex iis, quæ constituta sunt jure singulari, aut necessitate quadam in certis solummodo casibus; l. 14. ff. de leg. & l. 16. ff. de Reg. jur. aut errore sunt introducta; l. 39. ff. de leg.

61 Recedendum nec aliter est a propria verborum significatione, quam quum manifestum est id Legislatorem voluisse, argum. l. 69. ff. de legat. 3. magisque in dubio verbis edicti serviendum ait Ulpianus in l. 1. §. 20. ff. de exercit. action. Recedere autem voluisse Legislatorem a propria significatione verborum, erui valet cum ex antecedentibus, & subsequentibus verbis Legis, præfatione, epilogo, & similibus, tum ex ratione Legis ipsi Legi subjuncta, tum etiam ex eo quod verba in proprio significatu accepta, involverent absurditatem, impossibilitatem, vitium, vel significationem non satis aptam rei gerendæ.

65 Omittendum haud est etiam, ex argumentis desumptis a contrario sensu Legis sensum erui posse, & interpretationem fieri, ut observarunt ipsi Jurisconsulti in l. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandat. jurisd. l. 18. ff. de Testib. l. 20. §. 6. ff. qui testam. facere poss. l. 26. ff. de pact. dotal.

66 Quod si hisce, similibusque præceptis observatis necdum manifesta reddi possit legis sententia, aut evitari absurditas, iniquitasque, quam videbatur involvere dispositio Legis, haud poterit Judex prætextu æquitatis arrogare sibi licentiam spernendæ Legis tanquam duræ & iniquæ, ac judicare contra perspicuam Legis decisionem, quum Judicis sit secundum Legem, nequaquam vero de Legis justitia, vel injustitia judicare, & facti quidem quæstio, non item juris auctoritas, in ejus potestate sit; leg. 1. §. 4. ff. ad Senatusconsult. Turpilian. juncta leg. 12. §. 1. ff. Qui & a quibus liberi non fiant, solumque superest, ut eatur ad Legislatorem; leg. 11. ff. de leg. l. 2. §. 18. Cod. de veter. jur. enucleand. l. 1. l. 9. l. penult. & ult. Cod. de leg.

LEX COMMISSORIA. Vid. verb. *Emptio*, *art.* 4. *a n.* 40. *ad.* 45. & verb. *Hypotheca n.* 34. & 35.

LIBELLUS FAMOSUS.

Libellus famosus est chartula quædam in quocumque loco reperta, ad alterius infamiam scripta, vel picta: colligitur *ex l. un. Cod. de Libell. famos. & cap. Si quis famosum* 5. *qu.* 1. *& est in re communis* cum Moscatell. *de cognition. delict. tit. de injur. & Libell. famos. num.* 8. *&* 9. Raynald. *tom.* 1. *capit.* 11. §. 1. *num.* 4. Ursaya *Institut. crimin. lib.* 2. *tit.* 9. *num.* 78. Unde, ut vides, Libellus famosus sit scriptura, vel pictura. Nomine & appellatione chartulæ veniunt, nedum scripturæ, sed etiam Carmina, Epigrammata, & similes cantiones in detractionem famæ alterius compositæ. Farinacc. *qu.* 105. *n.* 467. *& sequent.* Ursaya *loco cit. nu.* 80. & alii passim; Nomine & appellatione picturæ veniunt nedum picturæ obscenæ, & turpes in alterius injuriam, & infamiam factæ, sed etiam stercorationes factæ, seu appositæ in portis, fenestris, seu domo alterius, & omnes turpitudines, & multo magis cornua ibidem in alterius injuriam, & infamiam affixa. Clarus *in Praxi* §. *fin. qu.* 68. *n.* 25. Panimol. *dec.* 52. *annotat.* 1. *n.* 22. *&* 23. Ursaya *loco cit. n.* 82. *& seq.* Farinacc. *q.* 105. *n.* 469. *&* 471. Bertazin. *consil.* 237. *n.* 2. & alii apud ipsos. 1 2

Ad constituendum Libellum famosum, quinque requisita copulative debent concurrere, ut recte observat Ursaya *loc. cit. n.* 86. Raynald. *lib.* 1. *cap.* 11. §. 1. *a num.* 7. Primo requiritur, quod occultetur nomen Libellantis, idest, quod Auctor non exprimat nomen suum, ut habetur *in l. unic. C. de famos. Libell. &* tenent Engel *in L. Cornelia*, §. *Si quis Libellum n.* 3. *ff. de injur.* Clarus *q.* 68. *nu.* 25. Ursaya *l. c. n.* 86. Raynald. *l. cit. n.* 7. & plures alii apud ipsos. 3 4

Secundo requiritur, quod in illo exprimatur nomen Libellati, seu injuriati. Sarno *in Praxi crimin. part.* 2. *formul.* 10. *vers. & primo.* Maresca *apud Sarn. loc. mox cit. vers. Et primum in fine.* Raynald. *l. cit. n.* 10. Ursaya *l. c. n.* 87. Nisi tamen aliunde constet, quod de eo Auctor loqui voluit. Farinacc. *q.* 105. *n.* 47. Conciol. *resol. crim. verb. Lesæ Majestatis crimen, resol. unic. n.* 19. Raynald. *loc. cit. n.* 11. Ursaya *l. c. n.* 88. & alii. 5

Tertio requiritur, quod Libellus famosus publicetur; est enim de substantia Libelli famosi, 6

mosi, quod ex eo sequatur diffamatio; quæ sine publicatione non datur. Farinacc. *loc. cit. n.* 486. Sanctor. *de Pœnis part.* 2. *c.* 12. *qu.* 3. Ursaya *loc. cit. n.* 89. Raynal. *l. c. n.* 13. cum pluribus *ibi cit.* Conciol. *resolut. criminal. verb. Libellus famosus, resol. un. n.* 10. & plures alii apud ipsum.

7 Quarto requiritur, quod interveniat dolus, quia, si aliquis non animo injuriandi, sed vel per simplicitatem, vel per jocum Libellum componat, & publicet, vel libidinis motivo cantiones canat, non erit reus Libelli famosi. Conciol. *resolut. crimin. vers. Lesæ Majestatis crimen, resol. unic. n.* 20. Ursaya *loc. cit. n.* 92. *& seq.* Raynald. *loc. cit. n.* 18. cum plurimis *ibi citatis*, per textum *in l. Cornelia*, §. *Si quis librum, ff. de injur.* ibi: *Dolove malo fecit, vel curavit, & l.* 1. *ff. ad Legem Jul. Majestat.* ibi: *fueritve dolo malo, cap. Si qui inventi fuerunt* 3. *caus.* 5. *q.* 1. ibi: *Sed vim earum dolose manifestaverit.*

8 Quinto requiritur, quod Libellus contineat non solum contumeliam, sed & simul delictum aliquod considerabile; quia si contineret solum contumeliam, non Libellus famosus, sed injuria in scriptis dicenda esset. Theodoric. *de delict. privat. c.* 2. *aphorism.* 16. *n.* 32. Ursaya *loc. cit. n.* 95. Raynald. *l. c. n.* 19. *& seq.* & plures alii apud ipsum.

9 Dicta requisita debent cumulative concurrere ad hoc, ut quis dicatur reus Libelli famosi, quia si unum, vel alterum ex his deficiat, deficit nomen, & crimen Libelli famosi; & remanet crimen, & actio injuriarum. Binsfeld. *de injur. & damno dato, c.* 1. *quæst.* 13. *conclus.* 3. & 4. Carpzov. *practic. crim. q.* 98. *n.* 50. Maresca penes Anell. *De Sarno in prax. crim. part.* 2. *vers. debet sane*. Raynald. *loc. c. n.* 23. & alii passim.

Unde qui joco facit Libellum famosum, non incidit in crimen, & pœnam Libelli famosi; *arg. l. Si non convicii, C. de injur. & l. Item apud Labeonem* §. *Meminisse*, ubi Glossa *ff. eod. tit.* & sic tenent Surd. *dec.* 89. Thorvot. *dec.* 50. *n.* 6. & 7. Navarr. *collect.* 2. *ad pragm.* 1. *de injur. n.* 4. Carpzov. *l. c. q.* 98. *n.* 58. Gargareus *tract. de Libello famoso c.* 4. *n.* 10. *& c.* 7. *n.* 50. Raynald. *l. c. n.* 26. *& seq.* 10
& plures alii apud ipsos. Qui omnes ajunt præsumi joco factum, quoties non apparet de causa propter quam quis moveri potuerit. Et quoties imputatus sit juvenis lætus, & ut dicitur, *allegro e faceto*, sed bonæ famæ. 11 12

Item non incidit in pœnam Libelli famosi, qui mittit Epistolam alicui in injuriam, & infamiam alterius cum expressione, & mandato, quod illam teneat secreto. Vel etiam mittit ipsi injuriato, qui præsumitur eam secreto retenturus. Farinacc. *q.* 105. *n.* 487. *& conclus.* 123. *n.* 5. Ursaya *l. c. n.* 133. Mart. *consil.* 51. *n.* 18. *& sequent.* Berlich. *consil.* 67. *num.* 38. *vers. quinta ratio, part.* 5. Raynald. *loco cit. n.* 24. *& seq.* & alii plures apud ipsos. 13 14

Item non incidit in crimen, & pœnam Libelli famosi, qui provocatus, & lacessitus Libello famoso, Libellum in Auctorem primi conficit, & crimina in ipsum retorquet, *l. Qui cum* §. *Idem, ff. de Bon. libert.* ibi; *Et si ab eo petitus retorsit in eum crimina; ignoscendum est enim ei, qui voluit se ulcisci provocatus*, ibique Glossa *verb. Retorsit*, ibi; *Ignoscendum ei, qui non facit sponte, & cap. Ad limina* 30. *qu.* 1. ibi: *Inculpabile judicandum est, quod necessitas intulit.* (*a*) 15

Hinc

(*a*) *Notæ Romani Theologi*. Auctor, ut ego opinor, de foro externo & criminali judicio loquitur, quo spectant leges, quas citat, non vero de foro conscientiæ. Sed si de foro conscientiæ sermo sit, quis unquam probare poterit licitum esse homini Christiano Libello famoso per Libellum famosum respondere? Lex enim Christi diligere inimicos jubet, eisque benefacere; percutienti consulit alteram maxillam præbendam, & tollenti pallium dandam quoque tunicam esse. Item cum eadem Christi Lex, tum etiam Lex ipsa naturæ odio habere proximum vetat, iram compescere jubet, ac ea omnia prohibet, quæ homines ad iram, & odium apta sint provocare. Age vero: Fac hominem libello famoso lacessitum, libello alio famoso, ac recriminatione publica respondere, dum tamen id necessarium ita non sit ad propriam defensionem, ut alia via non suppetat, quis non videat, præceptum illud infringere, quo jubemur inimicos diligere, eisque benefacere, quo tenemur patienter injurias ferre, ac injuriam irroganti parcere; quo denique odium proximi prohibetur, & ea omnia interdicuntur, quæ ad iram, & odium proximi incitare possint, & debeant? Si res ita se habet, ut revera est: qua ratione probari poterit usus libelli famosi in homine Christiano, qui per libellum antea lacessitus fuerit? Atque hinc liquet quam inepte ad suam comprobandam assertionem attulerit Lucius Sanctos Ecclesiæ Patres, qui non libellis neque injuriis usi sunt in refutandis adversariis; sed veritatis studio, ac vir-

16 Hinc multi Sancti Patres scriptis lacessiti cum mordacitate, & cum aliis injuriis pariter in scriptis responderunt, ut patet de S. Gregorio Nazianzeno *in ejus vita*, *&* *oratione de Episcopis*; de S. Hieronymo *in Apologia contra Ruffinum*, de S. Bernardo *lib. 4. de consideratione*, de S. Thoma *in opuscul. 19.* de S. Bonaventura *in Apologia contra Gulielmum de Sancto Amore*; & de aliis pluribus. Et sic tenent Ursaya *loc. cit. a num.* 111. cum aliis ibi citatis. Farinacc. *quaest.* 194. *n.* 488. Raynald. *loc. cit. a num.* 29. cum pluribus ibi citatis.

17 Libellos famosos facientes, publicantes, consulentes, seu mandantes fieri, seu publicari & hujusmodi committunt crimen gravissimum, & detestabile, ut recte notant Farinacc. *qu.* 105. *num.* 490. Raynald. *loc. cit. n.* 2. & alii communiter; & comprobatur ex Constitutione S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis providentia*, *in princip.*

18 Insuper rei hujus detestabilis criminis subjacent gravissimis poenis; Jure enim Canonico sancitum est, quod tales rei anathematizentur, fustibus, ac verberibus carpantur; *cap. Qui in alterius* 1. *cap. Quidam* 2. *&* *cap. Si qui inventi fuerint* 5. *caus.* 5. *q.* 1. Farinacc. *q.* 105. *n.* 422. *&* *sequent.* Panimoll. *dec.* 52. *adnotat.* 1. *n.* 42. Ursaya *loc. cit. num.* 108. & alii. Et secundum citat. Constitution. S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis providentia*, Libellos famosos retinentes, facientes, dictantes &c. in statu Ecclesiae gravissimis poenis sunt puniendi, & bonorum confiscatione, & aliquando etiam ultimo supplicio.

19 De jure autem Civili hujusmodi rei efficiuntur infames, & intestabiles, *l. ob carmen*, *ff. de testibus* *&* *l. Lex Cornelia*. §. *Si quis*, *ubi* Glossa *verb. Intestabilis*, *ff. de injuriis*. Ursaya *loc. cit. num.* 107. & alii. Insuper aliquando fustigantur, aliquando ad triremes transmittuntur, & aliquando ultimo supplicio condemnantur, *l. Unic. Cod. de Famoso Libello*, Panimoll. *loc. cit. sub num.* 42. & alii apud ipsum Ursaya *loco cit. num.* 103. *&* *sequent.* ubi refert exemplum de quodam Cremonensi, qui ob malos versus, & similes cantilenas contra Clementem VIII. praedefunctum, & nonnullos Cardinales fuit decapitatus, & confiscatione bonorum plexus. Idem evenit Abbati Francisco Dominico Rivasole, qui ob similes Libellos contra Clementem XI. fuit capite punitus in Urbe *die* 4. *Augusti* 1709. Nec non Cajetano Vulpino *die* 3. *Februarii* 1720.

Eadem poena puniuntur mandantes, cooperantes, & consulentes fieri Libellos famosos; 20
omnes enim isti concurrunt in genere causae efficientis, & dicuntur illos componere, & facere, *l. Lex Cornelia* §. *Si quis librum*, *ff. de injur.* Gargiareus *de Libello famoso c.* 9. *n.* 3. *&* 18. Farinacc. *q.* 105. *n.* 442. *&* *seq.* Ursaya *loc. cit. num.* 125. Raynald. *loc. cit.* §. 4. *&* 6. *n.* 50. & alii plures apud ipsos.

Eadem poena puniuntur invenientes Libellum famosum, & illum non lacerantes, nec comburentes, sed aliis manifestantes; *l. Unic. Cod. de famos. Libell.* ibi: *Si vero non statim easdem chartulas vel corruperit, vel igne consumpserit, sed vim earum manifestaverit, sciat se quasi Auctorem hujusmodi delicti; capitali sententiae subjugandum*; & late Farinacc. *quaest.* 105. *numer.* 450. *&* *sequent.* Raynald. *loco cit.* §. 2. *n.* 5. *&* *sequent.* ubi tres rationes assignat. 1. Quia retinens Libellum famosum praesumitur illius Auctor. 2. Quia videtur habere animum manifestandi. 4. Quia dat occasionem, ut Libellus ab aliis possit inveniri & videri. 21

Eadem poena puniuntur dictantes, scribentes & exemplantes Libellum famosum; *l. Lex Cornelia*, §. *Si quis librum*, *in verb. scripserit*, *ff. de Injuriis*, *l. Item apud Labeonem*, §. *Haec in verbo scribit*, *ff. eodem*, & expresse cavetur in cit. Constitut. S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis providentia*. Panimoll. *dec.* 52. *adnot.* 1. *numer.* 17. Farinacc. *quaest.* 104. *numer.* 446. Bursat. *consil.* 20. *num.* 55. & communis aliorum. 22

Ea-

ac virtutis amore, fervore quodam incitati, adversus Haereticos, vel Novatores, aut scandalosos homines, objurgationes, ac tales phrases adhibuere, quae vel detestandos errores, vel improbatos, ac perniciosos mores, aut obstinatam perversorum hominum malitiam exprimerent, ac veluti horrendam Christianae plebi praedicarent. At ita scribere non est *injuriis* respondere, nulla enim injuria fit homini perverso, dum publici ipsius errores, ac perversi, & humano generi noxii mores objurgantur, ac maledictis etiam palam reprehenduntur. Si vero quisquam Patrum injuriis lacessitus, injuriis in adversarium responderit, secus ac patientia, & charitas Christiana postulat, a culpa in illa actione liberari non potest; sed praedicanda potius erit poenitentia eximia, qua culpam illam expiavit, & poenitentes imitandi erunt, non vero irati, ac injuriis proximum afficientes.

23 Eadem pœna puniuntur componentes carmina, cantiones, & similia in detractionem famæ alicujus; *l. Lex Cornelia*, §. *final.* & ibi Glossa in verbo *Epithesia*, & in verbo *sive scripturam*, *ff. de injuriis*. Farinacc. *quæst.* 105. *n.* 467. *&* *seq.* cum multis aliis a se citatis, Panimoll. *decis.* 12. *adnot.* 1. *num.* 30.
24 & alii passim. Item eadem pœna puniuntur eas cantiones cantantes, textu expresso *in l. Item apud Labeonem*, §. *Hæc autem*, ibi: *Vel cantant aliquid, quod pudorem alicujus lædat*, *ff. de injuriis*. Farinacc. *loc. cit. num.* 468. Panimoll. *loc. cit. n.* 31. & alii.

25 Eadem pœna puniuntur facientes Libellum famosum contra mortuum, quia non est minor injuria, quæ infertur mortuo, quam vivo, *l.* 1. *ff. de his quæ ut indignis*, Ursaya *l. c. n.* 138. Muta *ad Pragm. tit.* 40. *de pæn. eden. famos. Libell. num.* 37. & alii; Et patet exemplo adducto supra *sub n.* 18. de quodam Cremonensi, qui fuit decapitatus ob malos versus, & similes cantilenas confectas contra Clementem VIII. prædefunctum.

26 Eadem, & majori pœna puniuntur, qui Libellum famosum faciunt non sub nomine suo, sed sub nomine alterius; ipsi enim magis delinquere videntur, cum alium ad se excusandum de hujusmodi crimine falso inculpare intendant; *l. Lex Cornelia*, §. *Si quis librum*, ibi: *Etiamsi alterius nomine*, & ibi Glossa, *ff. de injuriis*. Farinacc. *q.* 105. *n.* 472. Panimoll. *loc. c. n.* 27. & alii communiter.

27 Eadem pœna puniuntur, qui faciunt cadere in terram Libellum famosum, ad effectum ut publicetur. Hoc enim idem est, ac si illum publicassent, sive illum confecerint ipsi, sive ab aliis acceperint; *l.* 1. *Cod. de famos. Libell.* ibi: *Sed vim earum manifestaverint*, & ibi Glossa, Farinacc. *quæst.* 105. *num.* 458. *&* *sequent.* cum aliis ibi citatis, Panimoll. *loc. c. n.* 26. & alii passim.

28 Eadem pœna puniri possunt Bibliopolæ, & Mercatores librorum, ementes, retinentes, & vendentes Libellos famosos; sunt enim causâ, ut ab aliis legantur. Gargiareus *de Libello famoso cap.* 8. *n.* 50. Coler. *dec.* 154. *num.* 8. *&* *seq.* Ursaya *loc. cit. num.* 179. & alii passim.

29 Ex dispositione cit. Constitutionis S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis providentia*, & Constitutionis Gregorii XIII. relatis a Navarr. *in Summ. Bullar. par.* 1. *com.* 83. *n.* 1. appellatione Libelli famosi continentur pariter, nedum, ut vulgo dicitur *li Avvisi secreti*, ut plurimum continentes læsionem alterius famæ, in quibus Constitutionibus contra illos conficientes imponitur pœna mortis; sed etiam Pasquilli, vulgo *Pasquinate*. Ursaya *loc. cit. num.* 147. cum aliis ibi adductis.

Si famosus Libellus respiciat statum alicujus 30
Religionis in communi, v. g. Ordinis Prædicatorum, Minorum, Augustinensium, Carmelitarum, Societatis Jesu, & hujusmodi, ultra supradictas pœnas, Auctor est ipso facto excommunicatus excommunicatione majori Papæ reservata, ut observat Navarr. *in Summ. Bullar. part.* 2. *comm.* 83. *n.* 7. Ursaya *loc. cit. n.* 143. ubi notat quod in eandem excommunicationem non incurrit conficiens Libellum famosum contra privatum Religiosum, ejus personam tantum infamando, quia Constitutiones Apostolicæ respiciunt favorem Religionis in communi, non autem alicujus Religiosi in particulari. Navarr. & Ursaya *l. c.* Medina *de Confess. l.* 1. *c.* 15. *n.* 35. & alii passim.

Pœna Libelli famosi habet locum etiam si 31
quis in eo verum dixerit, *l.* 2. *Cod. de famoso Libello*, ubi Gloss. *in verb. Sane*, Oltrad. *consil.* 53. *n.* 2. *vers. Si per Libellum*. Azor. *in summ. de famos. Libell. n.* 2. *in fin.* Boss. *t. de injur. n.* 4. *post princ. vers. Nec obstat*, Covarruv. *variar. resol. lib.* 1. *c.* 11. *n.* 5. *circa med.* Panimoll. *decis.* 52. *adnot.* 2. *n.* 9. & alii adducti per Farinac. *in praxi crimin. t. de var. divers. crimin. qu.* 101. *num.* 24. *&* 244. & aperte id disponitur in cit. Constit. S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis providentia*, & comprobat Guazzin. *de confiscat. conclus.* 13. *ampliat.* 91. *n.* 2. *&* 4. ubi testatur dispositionem dictæ Constitutionis S. Pii V. esse in viridi observantia, & diversis casibus occursis ita fuisse decisum, prout etiam refert Farinac. *consil.* 30. *n.* 109. *t.* 1. & ex ipso Panimoll. *d.* 52. *adnot.* 2. *n.* 11. adducens diversa exempla.

Non desunt tamen Doctores tenentes contra- 32
rium, scilicet pœnam Libelli famosi non habere locum, quando sunt vera in Libello expressa. Sic multi apud Farinac. *l. c. q.* 104. *n.* 242. *&* *seq.* Raynald. *l. c. n.* 24. *&* *seq.* Famian. Centolin. *in adnotat. ad consil. crimin.* 30. Farinac. *litt. V. ver. Contrarium videtur voluisse sp.*

Qui detraxerunt aliis Libello famoso conti- 33
nente vel falsum crimen, vel verum occultum, ad quid teneantur? Vide *verb. Detractio art.* 2. *per tot.* ubi salva proportione abunde dictum est de simili obligatione.

Novæ Additiones ex aliena manu.

Publicum Judicium ex *Senatus consulto* red- 34
ditum.

ditum est ob Libellum famosum; *L. 6. ff. de injur.* cujus pœna capitis est; *L. unic. Cod. de Famos. Libell.*

35 Non male vero nostri Interpretes pœnam hanc capitis restrinxerunt ad famosum libellum, quo alicui objiciuntur gravia & capitalia crimina ab eo, qui sævitiæ judicum, aut Principis adrepere satagit. Absurdum namque foret ob quamcumque contumeliam scripto factam imminere Reo pœnam capitis. Confirmatur communis hæc sententia tum per verba mox cit. *Legis unica Cod. de Famos. libell.* tum per Constitutiones, quæ sunt in Codice Theodosiano eodem titulo. Potissimum vero *vide* 4. 5. 8. *&* 10.

36 Puniunt *Imperatores Valentinianus, & Valens* eos quoque capite, qui libellum inventum non illico consumpserint, sed aliis sensum ejus ma-

37 nifestaverint. Id sane durum videtur. Sed restringenda verba ad eum sunt, qui contenta libello crimina differt dolo malo, ut periculum

38 ex ea re capitis creet infamato. Quod qui fecit, cum eo non valde duriter agetur, si ea pœna afficiatur ipse, cujus spectaculo in alterius

39 cervicem crudelem animum satiare voluit. Cæterum si quis non dolo id faciat, sed *vitio linguæ atque impotentia*, dum cognita tacere nescit, durissimum foret pœnam capitis *gar-*

40 *rulitati* statuere. Injuria enim sine dolo, atque affectu injuriandi nequaquam committitur, garrulitas autem non dolus, sed culpa est.

41 Restat ut disseramus de pœna ejus, qui non appetierit famoso libello vitam & salutem alterius, sed famam tantummodo, atque existimationem. Nihil autem nominatim scriptum est, nisi quod damnatus ob carmen famosum fiat intestabilis; *L. 5. §. Si quis librum, ff. de*

42 *Injur. L. 2. ff. de Testib.* Sed quum Jurisconsultus dicat in *d. L. 5.* si condemnatus sit, qui id fecit intestabilem ex Lege esse juberi, satis indicat aliam fuisse pœnam, quæ senten-

43 tia judicis infligeretur. Quæ quum prodita non sit, dicamus puniendum Reum extra or-

44 dinem arbitrio Judicis. Hæc de pœna famosi Libelli de Jure Civili. Quod autem innovatum sit Summorum Pontificum constitutionibus, indicat *Auctor*.

LIBERALITAS. Vide verb. *Avaritia n.* 12.

L I B R I.

Libros novi, & veteris Testamenti a Concilio Trident. *sess.* 4. *in decreto de* Canonicis enumeratos, qui integros cum omnibus suis partibus prout consueverunt legi in Ecclesia Catholica, & habentur in veteri vulgata Latina editione, non suscipit pro Sacris, & Canonicis, est excommunicatus. *Concil. Trident. loc. cit.* 1

Libros de rebus Sacris sine nomine Auctoris nullus imprimat, vel imprimere faciat, & illos non vendat, vel apud se retineat, nisi prius sint examinati, & approbati ab Ordinario, sub pœna excommunicationis, & pecuniæ apposita in Canone Concilii Lateranensis *sess.* 10. *de impressione Librorum, sub Leone X.* Sic expresse Concil. Trident. *cit. sess.* 4. *in Decr. de editione & usu Sacrorum librorum*. 2

Regulares ultra examinationem, & approbationem hujusmodi, licentiam quoque a suis Superioribus impetrare tenentur, recognitis per eos libris juxta formam suarum ordinationum. Concil. Trident. *loc. cit.* & sic habetur etiam in Instructione Clementis VIII. *Auctoritate, Regulis Indicis adjecta* §. 2. *de impressione librorum*. Ubi additur, quod *utramque concessionem, quæ appareat, ad principium operis imprimi faciant*. 3 4

Libros scriptos communicans, vel vulgans ante examen, & approbationem, subjicitur pœnis quibus & impressores. Et eos habentes vel legentes nisi prodant Auctores pro Auctoribus habebuntur. Sic expresse Conc. Trid. *loc. cit.* 5

Librorum approbatio danda est in scriptis, atque ideo in fronte libri vel scripti, vel impressi authentice appareat, idque totum, hoc est, & probatio, & examen, gratis fiat; Sic expresse Concil. Trid. *loc. cit.* 6

Libri non sunt imprimendi sine nomine Auctoris, vel certi Collegii. Concil. Trid. *loc. cit. & cit. Instructio Clementis VIII. de impressione librorum* §. 1. ubi sic expresse habetur, ibi: *Nullus liber in posterum excudatur, qui non in fronte nomen, cognomen, & Patriam præferat Auctoris. Quod si de Auctore non constet, aut ob justam aliquam causam, tacito ejus nomine, Episcopo, & Inquisitori liber edi posse videtur, nomen illius pro nomine Auctoris describatur, qui librum examinaverit, atque approbave-* 7

baverit. In his vero generibus librorum, qui ex variorum scriptorum dictis, aut exemplis, aut vocibus compilari solent, is qui laborem colligendi, & compilandi susceperit, pro Auctore habeatur. Hæc ibi.

8 Libri imprimi non possunt Romæ absque licentia Cardinalis Vicarii Papæ, & Magistri Sacri Palatii. Leo X. Constit. 12. incipient. *Inter solicitudines*, quæ est Concil. Lateran. V. *sess.* 10. *Constit.* 3.

9 Alibi vero imprimi non possunt absque licentia Ordinarii, & Inquisitoris hæreticæ pravitatis. Leo X. in cit. Constit. incipient. *Inter solicitudines*, & Concil. Lateran. V. *sess.* 10. & Concil. Trid. *sess.* 4. *in Decreto de editione & usu Sacrorum librorum*.

10 Librarii, seu impressores imprimentes absque his licentiis incurrunt excommunicationem, & pœnam amissionis librorum, & centum ducatorum applicandorum Fabricæ S. Petri Romæ. Leo X. cit. Constitut. incip. *Inter solicitudines*, & Concil. Lateranens. V. *cit. sess.* 10.

11 Libri Auctorum degentium in statu Ecclesiæ, imprimi non possunt extra statum sine licentia Cardinalis Vicarii, & Magistri Sacri Palatii (& extra) sine licentia Inquisitorum; aliter impressi ipso facto sunt prohibiti, & aliæ pœnæ ab imprimente incurruntur. Urban. VIII. Constit. 50. incip. *Sanctissimus*.

12 Libri de Miraculis, Gratiis, Beneficiis, & aliis, quæ dicuntur accepta ope alicujus defuncti cum opinione Sanctitatis, a Sede Apostolica non canonizati, nec beatificati, imprimi non possunt sine licentia Sedis Apostolicæ. Urban. VIII. Constitut. 37. incip. *Sanctissimus*.

13 Impressores, & Bibliopolæ habentes libros Lutheranos, aut aliorum hæreticorum seu de hæresi suspectos quas pœnas incurrant, nisi eos Inquisitoribus tradant, aut consignent? Pius IV. Constit. 76. incip. *Cum pro munere* assignat.

14 Libri sine nomine Typographi, vel loci impressionis, vendi non possunt sub pœna confiscationis librorum. *Concil. Mogunt. IV. c.* 99. Conc. Coloniens. II. *part.* 12. *c.* 9.

15 Libros furto extrahere, seu subtrahere ex Bibliothecis Regularium est prohibitum sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ, ut constat ex pluribus Pontificiis Constitutionibus pro variis Religionibus diversis temporibus emanatis, quæ summarie hic subjectuntur, prout referuntur a Pitonio in Collectione Constitutionum Pontificiarum ad Regulares.

1568. 5. Novembris. Universis & singulis personis Ecclesiasticis Sæcularibus & Regularibus mandatur, ne ex Bibliothecis Ordinis S. Francisci, aut earum aliqua, librum aliquem, aut Quinternum furto subtrahere quoquo modo præsumant, sub pœna Excommunicationis, cujus absolutionem Romano Pontifici (excepto mortis articulo) reservat S. Pius V. *in Const. quæ incipit: Cum sicut accepimus*, apud *Flavium Cherubin. in Compend. Bullar. tom.* 2. *p. mihi* 129. & refert etiam Roderic. *in Collect. Privilegior. Regular. tom.* 2. *Bulla* 17. 16

1587. 3. Octobris. Minister, ac Commissarius Generales, Ministri Provinciales, Commissarii, Guardiani, ceterique Fratres Minores de Observantia S. Francisci, aliæque omnes Personæ Ecclesiasticæ Sæculares, & Regulares nullo prætextu audeant per se, vel alios amovere, vel amoveri facere de Bibliothecis dicti Ordinis libros ibidem existentes, Quinterna, Folia, nec res aliquas, sub Excommunicationis latæ sententiæ pœna (reservata Papæ absolutione) ipso facto incurrenda, neque consulere, vel alicui auxilium præstare præsumant, sub eadem pœna, nec non privationis vocis activæ, & passivæ ac inhabilitatis perpetuæ ad quælibet officia dictæ Religionis obtinenda. Monasteriorum Guardiani munus Guardianatus non assumant, nisi prius in præsentia discretorum loci, in quo fuerit aliqua Bibliotheca, subscripserit cum dictis Discretis Inventarium dictorum Librorum, quod erit etiam a quolibet Ministro Provinciali, & dictæ Provinciæ Commissario singulis annis revidendum. Si prædicta non fuerint facta, Guardianus & Minister, ac Commissarius sint statim privati, & inhabiles ad quævis Officia. Sixtus V. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. tom.* 2. *Constitut.* 67. quæ incipit *Cum sicut*. * Vide P. Ubaldum Giraldi a S. Cajetano in suis Notis, & Accessionibus ad P. Carolum Antonium Thesaurum *in sua de Pœnis Ecclesiasticis Praxi*, *verb. Bibliothecæ cap.* 1. *pag.* 82. *Editionis Patavinæ an.* 1761. * 17

1593. 29. Maii. Amoventes, & subtrahentes ex Bibliothecis Ordinis Fratrum Beatæ Mariæ de Monte Carmelo Libros, & monumenta, sive impressa, sive manuscripta, Excommunicationis sententiæ ipso facto incurrendæ (a qua ab alio, quam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi non possint) subjacent. Clemens VIII. apud Cherubin. 18

bin. *in Bullar. Rom. tom.* 2. *Constit.* 24. quæ incipit: *Quæ ad tuendam* §. 1.

19 1621. 13. Februarii. Interdicitur, & prohibetur, ne de cetero quisquam quosvis Libros, vel Quinterna, aut Folia sive manuscripta, sive impressa, Bibliothecæ Genuensi Ordinis Fratrum Minimorum S. Francisci de Paula assignanda quovis quæsito colore audeat ex dicta Bibliotheca extrahere, vel præsumat permittere ut extrahantur, vel removeantur sub Excommunicationis, ac privationis vocis activæ, & passivæ pœnis per contrafacientes incurrendis. Urbanus VIII. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constitut.* 44. incipient. *Conservationi*, & refert etiam Peyrin. *de privileg. Regular. tom.* 2. *Constit.* 4. *ejusdem Pontif. pag.* 1278.

20 1626. 25. Martii. Nemo de cetero quavis auctoritate fungens Libros, vel Quinterna, seu Folia, sive impressa, sive manuscripta Bibliothecis Domorum Regularium Ordinis Fratrum Prædicatorum hactenus donata, seu assignata, & in posterum donanda, seu assignanda, ex eisdem Bibliothecis extrahere, seu ut extrahantur permittere, aut consentire sub quovis prætextu audeat, seu præsumat sub Excommunicationis, nec non privationis vocis activæ & passivæ per contrafacientes eo ipso incurrendis pœnis, prout interdicit, & prohibet Urbanus VIII. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. tom.* 4. *Const.* 55. quæ incipit: *Cum sicut accepimus*.

21 1628. 31. Octobris. Vicarius Generalis, & Fratres Minimi pro tempore existentes Collegii S. Francisci de Paula ad Montes in Alma Urbe, & aliæ Personæ quæcumque tam Sæculares, quam Regulares nullas Reliquias, nec Libros, seu Volumina, & Scripta ab Ecclesia, & Bibliotheca dicti Collegii ullo modo amovere, transportare, distribuere, seu mutuo dare audeant, seu præsumant, * sub Excommunicationis eo ipso incurrendæ sententia. * Urbanus VIII. apud Cherub. *in Bull. Rom. tom.* 4. *Constitut.* 96. quæ incipit: *Justis & honestis*.

22 1637. 13. Octobris. Nemo libros, aut Quinterna, vel Folia, sive impressa, sive manuscripta Bibliothecis, aut Paramenta & Ornamenta quæcumque Ecclesiis Fratrum Minorum S. Francisci de Observantia Recollectorum Provinciæ Granatensis donata, vel donanda audeat, vel præsumat ex dictis Bibliothecis, & Ecclesiis respective extrahere, seu quibusvis aliis Ecclesiis, & Monasteriis, ac locis Piis, aut Personis commodare; sive ut extrahantur, seu commodentur permittere. Et hoc sub Excommunicationis, ac privationis vocis activæ & passivæ pœnis per contrafacientes incurrendis intendit ac prohibet Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constit.* 235. quæ incipit: *Conservationis*.

1638. 20. Julii. Interdicitur, & prohibetur sub Excommunicationis, ac privationis vocis activæ & passivæ pœnis per contrafacientes incurrendis, ne de cetero quispiam Libros, vel Quinterna, aut Folia sive impressa sive manuscripta ex Bibliothecis Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Capuccinorum extrahere, sive ut extrahantur permittere audeant, seu præsumant. Provincialibus tamen, & Diffinitoribus dicti Ordinis conjunctim procedentibus permittitur, ut per eorum Syndicos possint libros inutiles cum aliis utilibus commutare; Superioribus vero singularum hujusmodi Domorum conceditur, ut dictos Libros valeant extrahere pro usu Prædicatorum Ordinis; ac Fratribus facultas tribuitur illos ad suas Cellas deferendi, relictis tamen in Bibliotheca nominibus suis, & librorum. Postquam autem dicti Prædicatores, & Fratres illis usi fuerint, illico ad Bibliothecas sub eisdem pœnis reportent, Urbanus VIII. *in Bullar. Roman. tom.* 5. *Constitut.* 249. quæ incipit: *Conservationi*. 23

1642. 15. Martii. Nullus ex Religiosis Discalceatis Ordinis Beatæ Mariæ de Monte Carmelo Congregationis Hispaniæ audeat, vel præsumat ex Bibliothecis domorum Regularium hujusmodi Ordinis Libros, vel Quinterna, aut Folia impressa, sive manuscripta extrahere, seu commodare, aut donare, sub Excommunicationis majoris pœna, etiam a quovis Sæculari vel alterius Religionis, seu Congregat. Regularis, qui prædicta extraxerit, vel utenda acceperit, aut sibi retinuerit, ipso facto incurrenda. Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constitut.* 302. quæ incipit: *Conservationi*. 24

1643. 6. Februarii. Interdicitur, & prohibetur, ne de cetero quisquam Libros, vel Quinterna, aut Folia sive impressa, sive manuscripta sub quovis prætextu e Bibliothecis, & domibus Regularibus Fratrum Ordinis Eremitarum S. Augustini Discalceatorum extrahere, seu asportare, aut ut extrahantur, seu asportentur permittere sub Excommunicationis, ac privationis vocis activæ, & passivæ pœnis per contrafacientes eo ipso incurrendis audeat, seu præsumat. Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constitut.* 319. quæ incipit: *Conservationi*. 25

26 1643. 23. Decemb. Nullus sive Generalis, sive Provincialis Minister, aut alius quivis Superior Ordinis Minorum S. Francisci Recollectorum a Sacristiis, & Bibliothecis Conventuum eorundem Fratrum Recollectorum de Provincia Granatensi audeat, vel præsumat ulla Paramenta, & Ornamenta Ecclesiastica, aut Libros, vel Quinterna, vel Folia amovere, aut cuiquam commodare in virtute Sanctæ obedientiæ &c. prout prohibet Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constit.* 332. quæ incipit: *In his quæ*.

27 1651. 27. Julii. Interdicitur, & prohibetur ne de cetero quispiam Libros, Quinterna, Folia, aut Scripturas, tam impressa, quam manuscripta Bibliothecis Domorum Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia Reformatorum donata, vel donanda, quibusvis personis commodare, aut sub quovis quæsito colore e dictis Bibliotecis seu eorum aliqua extrahere, & asportare, seu ut commodentur, vel extrahantur, & asportentur permittere, aut consentire præsumat, sub Excommunicationis latæ sententiæ (reservata Papæ absolutione) ac privationis vocis activæ & passivæ pœnis per contrafacientes eo ipso incurrendis. Permittitur tamen dictarum Domorum Fratribus Verbum Dei prædicantibus, & studiis operam navantibus Libros, Quinterna, & Folia hujusmodi e dictis Bibliothecis extrahere, & illis in eorum Cellulis tantum uti; sed finito usu hujusmodi, illos, seu illa ad dictas Bibliothecas respective sub eisdem pœnis referre teneantur. Innocentius X. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constit.* 47. quæ incipit: *Conservationi*.

28 1656. 3. Julii. Sub Excommunicationis latæ sententiæ, ac privationis vocis activæ & passivæ pœnis per contrafacientes eo ipso incurrendis interdicitur, & prohibetur, ne de cetero quispiam Libros, aut scripturas seu Quinterna vel Folia tam impressa quam manuscripta Bibliothecis Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Capuccinorum donata, vel donanda quibusvis personis (præterquam Fratribus dicti Ordinis, qui quidem Libros a Bibliothecis hujusmodi respective de Superioris, seu Bibliothecarii pro tempore existentis licentia extrahere, & eis pro communi Concentuum hujusmodi & particulari Fratrum d. Ordinis usu in suis Cellulis, Fratribus quoque ejusdem Ordinis Verbum Dei prædicantibus, qui etiam extra suos Conventus uti possint, sed finito usu hujusmodi ad dictas Bibliothecas respective sub prædictis pœnis subito reportare omnino debeant) commodare aut sub quovis quæsito colore a dictis Bibliothecis extrahere, & asportare seu ut commodentur, aut extrahantur, & asportentur permittere, aut consentire audeat, seu præsumat. Alexander VII. *in Bullar. Rom. t.* 5. *Constit.* 21. quæ incipit: *Conservationi*.

1657. 2. Octobris. Universis, & singulis personis Ecclesiasticis, tam Sæcularibus, quam Regularibus, ac etiam Laicis interdicitur, & prohibetur, ne sub quovis prætextu per se, vel alios e Bibliotheca S. Martini de Senis Ordinis Eremitarum S. Augustini Libros sive typis editos, sive manuscriptos, nec non Picturas, & Antiquitates extrahere, seu extrahi facere, vel ut extrahantur permittere audeant, seu præsumant, sub excommunicationis pœna latæ sententiæ (reservata Papæ absolutione) & insuper quoad Regulares etiam privationis vocis activæ, & passivæ eo ipso incurrendæ. Alexander VII. *in Bullar. Rom. t.* 5. *Constit.* 43. incip. *Cum sicut*. 29

1658. 24. Septembris. Interdicitur, & prohibetur sub excommunicationis latæ sententiæ, ac privationis vocis activæ & passivæ pœnis per contrafacientes eo ipso incurrendis, ne quispiam Libros, Quinterna, Folia, Scripturas publicas, & privatas, Indulta, Privilegia, tam impressa, quam manuscripta ex Archivis, & Conventibus, ac Bibliothecis Canonicorum Regularium Congregationis S. Augustini in Regno Portugalliæ existentibus extrahere, aut aliis commodare audeat, seu præsumat. Alexander VII. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constitut.* 56. quæ incipit: *Conservationi*. 30

1708. 21. Novembris. Interdicitur, & prohibetur, ne quispiam extrahat quomodolibet Libros, chartas, & Mobilia quæcumque ex Bibliotheca Monasterii SS. Fabiani & Sebastiani extra muros Urbis sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ, & quod ad Regulares etiam privationis vocis activæ, & passivæ. Clemens XI. *Constitut. Cum sicut Dilectus*. 31

1713. 19. Maii Interdicitur, & prohibetur sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ, & quo ad Regulares etiam privationis vocis activæ, & passivæ, ne quispiam extrahat Libros, & Quinterna Bibliothecæ Conventus S. Mariæ Majoris Tiburis Ordinis Fratrum Minorum de Observantia S. Francisci extra ipsum Conventum absque auctoritate Apostolica. Clemens XI. *Constit.* incipient. *Cum sicut dilectus*. 32

1720. 12. Julii. Interdicitur, & prohibetur sub pœna excommunicationis latæ sententiæ 33

Papæ

Papæ reservatæ, & quo ad Regulares etiam privationis vocis activæ & passivæ eo ipso absque alia declaratione incurrenda, ne quispiam præsumat extrahere, vel asportare Libros, & Scripturas ex publica Bibliotheca nuper a Sanctitate Sua in Conventu Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Conventualium nuncupatorum Civitatis Urbinatensis instituta. Clemens XI. Constitut. incip. *Cum Nos*.

LIBRI PROHIBITI.

---

1 Libri prohibiti ex Indice sunt triplicis classis. *Communis*, & patet ex ipsorum Indice jussu Concilii Tridentini edito, & a Pio IV. approbato *in Constit.* incipiente *Dominici*
2 *gregis*. Libri prohibiti in prima classe sunt illi qui sunt damnati, seu prohibiti propter eorum Auctores, quatenus ipsi sunt hæretici, aut de hæresi publice, & communiter suspecti; unde omnes istorum libri tam editi, quam edendi, de Religione ex professo tractantes, quamvis de ea bene tractent, & nullam hæresim contineant, sunt prohibiti in prima classe, quia ut expresse habet Summarium *in c. Fraternitatis 4. de hæreticis*, ibi: *Damnato Auctore, damnantur ejus scripturæ, & libri, & opera*.

3 Libri prohibiti in secunda classe sunt illi, qui sunt prohibiti non propter eorum Auctores, qui sunt Catholici, sed propter non sanam, & moribus Fidelium repugnantem Doctrinam; aut aliquam, quam incidenter continent hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem.

4 Libri prohibiti in tertia classe sunt illi, qui sunt prohibiti propter ignotum nomen Auctoris, & ob doctrinam, quam continent malam, sive in genere *moris*, sive in genere *Religionis*, sive in genere *Fidei*.

5 Libri prohibiti in prima, & secunda classe dupliciter differunt inter se. Primo quia libri prohibiti in prima classe sunt prohibiti principaliter propter eorum Auctores, qui sunt hæretici, ideoque omnes eorum libri de Religione tractantes, etiamsi sanam Doctrinam contineant; sunt prohibiti. Libri vero prohibiti in secunda classe sunt prohibiti principaliter propter materiam pravam, quam continent, & non propter eorum Auctores qui sunt Fideles Catholici. Secundo quia libri prohibiti in prima classe, sunt prohibiti duplici excommunicatione, scilicet & excommunicatione Bullæ Cœnæ, & excommunicatione Indicis, & Pii IV. ex Const. incipiente: *Dominici Gregis*. Libri vero prohibiti in secunda classe sunt prohibiti sola excommunicatione Indicis, & Pii IV.

Libri prohibiti in tertia classe, non ideo in 6
tertia & ultima classe ponuntur, quasi sint minoris periculi, & malitiæ, adeoque minus prohibiti, ut olim plures etiam ex classicis Doctoribus existimarunt, putantes quod gravitas malitiæ, periculi, & consequenter prohibitionis, desumenda esset ex ordine classis, itaut magis essent perniciosi, & prohibiti qui in prima classe, minus qui in secunda, & multo minus qui in tertia classe. Nam contrarium a parte rei se habet, cum plures libri ob ignotum Auctorem in tertia classe prohibiti sint multo perniciosiores, quam libri prohibiti in prima, & secunda classe, uti expresse dicit Alexander VII. in Constitutione super observatione librorum prohibitorum incipiente *Speculator Domus Israel*, ubi §. 1. postquam dixit, quod *illa Classium* (trium scilicet supra specificatarum) *distinctio plurimos non modo vulgares, sed etiam eruditos decipiebat, dum ex earum ordine confixionis gravitatem æstimabunt, quasi severius actum semper videatur cum legentibus anteriorum, quam posteriorum classium libros; quod tamen secus esse ex ipsa classium institutione a Concil. Trid. facta colligi facile potest*. Addit prope finem: *Contigit ut plerique libri ignoti Auctoris, qui tertiæ Classi assignantur, multo pejores sint quam in prima, aut secunda recensiti*.

In qua Constitutione dictus Pontifex ad vi- 7
tandam confusionem, quam pariebat recensita in tres classes librorum prohibitorum divisio: Novum librorum prohibitorum Indicem fieri decrevit, in quo omissa illa trium classium distinctione reponentur ordine Alphabetico non solum libri prioris Indicis, sed etiam illi qui de novo in dies prohibiti fuerint. Quem Indicem, & Successores Pontifices servari, & continuari fecerunt usque in præsens; cum sola significatione illorum librorum, qui sunt primæ classis, utpote speciali nota digni, per *ly 1. Cl.* ad denotandum quod libri in hoc novo indice tali signo notati, sunt prohibiti in prima classe. Quoad Regulas autem generales nihil a dicto Pontifice in tali Constitutione fuit immutatum; immo easdemmet veteris Indicis stricte observari præcepit, & adhuc impræsentiarum adamussim observantur, & ad hunc finem in novo Indice reponuntur,

cum quibusdam observationibus Clem. VIII. ad Regulam decimam, quæ ut ab omnibus tali novo Indice carentibus in promptu habeantur, hic ad litteram dantur, prout ibi continentur una cum ipsis Regulis.

REGULÆ INDICIS

Sacrosanctæ Synodi Tridentinæ jussu editæ.

REGULA I.

Libri omnes, quos ante an. MDXV. aut Summi Pontifices, aut concilia Œcumenica damnarunt, & in hoc Indice non sunt, eodem modo damnati esse censeantur, sicut olim damnati fuerunt.

REGULA II.

Hæresiarcharum Libri tam eorum, qui post prædictum annum hæreses invenerunt, vel suscitarunt, quam qui hæreticorum Capita, aut Duces sunt, vel fuerunt, quales sunt Lutherus, Zuinglius, Calvinus, Balthasar Pacimontanus, Schuvenfeldius, & his similes cujuscumque nominis, tituli, aut argumenti existant, omnino prohibentur.

Aliorum autem hæreticorum libri, qui de Religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur.

Qui vero de Religione non tractant a Theologis Catholicis, jussu Episcoporum, & Inquisitorum examinati, & approbati permittuntur.

Libri etiam catholice conscripti, tam ab illis, qui postea in hæresim lapsi sunt, quam ab illis, qui post lapsum, ad Ecclesiæ gremium rediere, approbati a facultate Theologica alicujus Universitatis Catholicæ, vel ab Inquisitione generali, permitti poterunt.

REGULA III.

Versiones scriptorum etiam Ecclesiasticorum, quæ hactenus editæ sunt a damnatis auctoribus, modo nihil contra sanam doctrinam contineant, permittuntur.

Librorum autem veteris Testamenti versiones viris tantum doctis, & piis, judicio Episcopi concedi poterunt, modo hujusmodi versionibus tanquam elucidationibus vulgatæ editionis, ad intelligendam S. Scripturam, non autem tanquam sano textu utantur.

Versiones vero novi Testamenti ab Auctoribus 1. Classis hujus Indicis factæ, nemini concedantur, quia utilitatis parum, periculi vero plurimum lectoribus ex earum lectione manare solet.

Si quæ vero adnotationes cum hujusmodi, quæ permittuntur versionibus, vel cum vulgata editione circumferentur, expunctis locis suspectis a facultate Theologica alicujus Universitatis catholicæ, aut Inquisitione generali, permitti eisdem poterunt, quibus & versiones.

Quibus conditionibus totum volumen Bibliorum, quod vulgo Biblia Vatabli dicitur, aut partes ejus, concedi viris piis & doctis poterunt.

Ex Bibliis vero Isidori Clari Brixiani prologus, & prolegomena præcidantur, ejus vero textum nemo textum vulgatæ editionis esse existimet.

REGULA IV.

Cum experimento manifestum sit, si Sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri; hac in parte judicio Episcopi, aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi, vel Confessarii Bibliorum a catholicis Auctoribus versorum, lectionem vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione non damnum, sed Fidei, atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant.

Qui autem, absque tali facultate ea legere, seu habere præsumpserit, nisi prius Bibliis Ordinario redditis, peccatorum absolutionem percipere non possit.

Bibliopolæ vero, qui prædictam facultatem non habent, Biblia idiomate vulgari conscripta vendiderint, vel alio quovis modo concesserint, librorum pretium in usus pios ab Episcopo convertendum, amittant; aliisque pœnis pro delicti qualitate ejusdem Episcopi arbitrio subjaceant.

Regulares vero, nonnisi facultate a Prælatis suis habita, ea legere, aut emere possint.

REGULA V.

Libri illi, qui hæreticorum Auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla, aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujusmodi sunt Lexica, Concordan-

tiæ

tiæ, Apophtegmata, similitudines, Indices, & hujusmodi, si quæ habeant admixta, quæ expurgatione indigeant, illis Episcopi, & Inquisitoris, una cum Theologorum catholicorum consilio, sublatis, aut emendatis, permittantur.

REGULA VI.

Libri vulgari idiomate de controversiis inter catholicos, & hæreticos nostri temporis differentes, non passim permittantur, sed idem de iis servetur, quod de Bibliis vulgari lingua scriptis statutum est.

Qui vero de ratione bene vivendi, contemplandi, confitendi, ac similibus argumentis vulgari sermone conscripti sunt, si sanam doctrinam contineant, non est cur prohibeantur, sicuti nec sermones populares, vulgari lingua prohibiti.

Quod si hactenus, in aliquo Regno, vel Provincia aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla contineant, quæ sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum auctores catholici sunt, postquam emendati fuerint, permitti ab Episcopo, & Inquisitore poterunt.

REGULA VII.

Libri, qui res lascivas, seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum Fidei, sed & morum, qui hujusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur, & qui eos habuerint severe ab Episcopis puniantur.

Antiqui vero ab Ethnicis conscripti propter sermonis elegantiam, & proprietatem permittuntur; nulla tamen ratione pueris prælegendi erunt.

REGULA VIII.

Libri, quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad hæresim, seu impietatem, divinationem, seu superstitionem spectant, a catholicis Theologis Inquisitionis Generalis auctoritate expurgati concedi possunt.

Idem judicium sit de prologis, summariis, seu annotationibus, quæ si damnatis auctoribus, libris non damnatis appositæ sunt, sed posthac nonnisi emendati excudantur.

REGULA IX.

Libri omnes, & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ prorsus rejiciuntur.

Episcopi vero diligenter provideant, ne Astrologiæ Judiciariæ libri, tractatus, indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus successibus, fortuitisve casibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certo aliquid eventurum affirmare audent.

Permittunt autem judicia, & naturales observationes, quæ navigationis, agriculturæ, sive medicæ artis juvandæ gratia, conscripta sunt.

REGULA X.

In librorum, aliarumve scripturarum impressione servetur, quod in Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 20. factum est.

Quare si in Alma Urbe Roma liber aliquis sit imprimendus, per Vicarium Summi Pontificis, & Sacri Palatii Magistrum, vel personam a Sanctiss. Dom. N. deputandam prius examinentur.

In aliis vero locis ad Episcopo vel alium habentem scientiam libri scripti imprimendi ab eodem Episcopo deputandum, ac inquisitorem hæreticæ pravitatis ejus Civitatis, vel Diœcesis, in qua impressio fiet, ejus approbatio, & examen pertineat, & per eorum manum, propria subscriptione gratis, & sine dilatione imponendam, sub pœnis, & censuris in eodem Decreto contentis, approbetur; hac lege, & conditione addita, ut exemplum libri imprimendi authenticum, & manu Auctoris subscriptum apud Examinatorem remaneat.

Eos vero, qui libellos manuscriptos vulgant, nisi ante examinati, probatique fuerint, iisdem pœnis subjici debere judicarunt Patres deputati, quibus impressores. Et qui eos habuerint, & legerint, nisi Auctores prodierint, pro Auctoribus habeantur.

Ipsa vero hujusmodi librorum probatio in scriptis detur, & in fronte libri, vel scripti, vel impressi authentice appareat, probatioque, & examen, ac cetera gratis fiant.

Præterea in singulis Civitatibus, ac Diœcesibus, Domus, vel Loci, ubi ars impressoria exercetur, & bibliothecæ librorum venalium sæ-

sæpius visitentur a personis ad id deputandis ab Episcopo, sive ejus Vicario, atque etiam ab Inquisitore hæreticæ pravitatis, ut nihil eorum, quæ prohibentur, aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatur.

Omnes vero Librarii, & quicumque librorum venditores habeant in suis Bibliothecis Indicem librorum venalium, quos habent, cum subscriptione dictarum personarum; nec alios libros habeant, aut vendant, aut quacumque ratione tradant sine licentia eorumdem deputatorum sub pœna amissionis librorum, & aliis arbitrio Episcoporum, vel Inquisitorum imponendis; Emptores vero, Lectores, vel Impressores eorundem arbitrio puniantur.

Quod si aliqui libros quoscumque in aliquam Civitatem introducant, teneantur iisdem personis deputandis enunciare; vel si locus publicus mercibus ejusmodi constitutus sit, ministri publici ejus loci, prædictis personis significent libros esse adductos.

Nemo vero audeat librum, quem ipse, vel alius in Civitatem introducit, alicui legendum tradere, vel aliqua ratione alienare, aut commodare, nisi ostenso prius libro, & habita licentia a personis deputandis, aut nisi notorie constet, librum jam esse omnibus permissum.

Idem quoque servetur ab heredibus, & executoribus ultimarum voluntatum, ut libros a defunctos relictos, sive eorum Indicem illis personis deputandis offerat, ab iis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in alias personas quacumque ratione eos transferant.

In his autem omnibus, & singulis, pœna statuatur, vel amissionis librorum, vel alia, arbitrio eorumdem Episcoporum, vel Inquisitorum pro qualitate contumaciæ, vel Delicti.

Circa vero libros, quos Patres deputati aut examinarunt, aut expurgarunt, aut expurgandos tradiderunt, aut certis conditionibus, ut rursus excuderentur, concesserunt, quidquid illos statuisse constiterit, tam bibliopolæ, quam ceteri observent.

Liberum tamen sit Episcopis aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros qui his Regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis, aut Provinciis, vel Diœcesibus expedire judicaverint.

Ceterum nomina eorum librorum, qui a Patribus deputatis purgati, tum eorum, quibus illi hanc provinciam dederunt, eorumdem deputatorem Secretarius Notario Sacr. universalis Inquisitionis Romanæ descripta Sanctiss. D. N. jussu tradat.

Ad extremum vero omnibus Fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum Regularum præscriptum, aut hujus Indicis prohibitionem, libros aliquos legere, aut habere.

Quod si quis libros hæreticorum, vel cujusvis auctoris scripta, ob hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit, sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat.

Qui vero libros, alio nomine interdictos, legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur.

Observationes ad Regulam quartam, & nonam, Clementis Papæ VIII. jussu factæ,
Circa quartam Regulam.

Animadvertendum est circa supradictam quartam Regulam Indicis fel. rec Pii IV. nullam per hanc impressionem, & editionem de novo tribui facultatem Episcopis, vel Inquisitoribus, aut Regularium Superioribus, concedendi licentiam emendi, legendi, aut retinendi Biblia vulgari lingua edita, cum hactenus mandato, & usu Sanctæ Romanæ universalis Inquisitionis sublata eis fuerit facultas concedendi hujusmodi licentias legendi, vel retinendi Biblia vulgaria, aut alias Sacræ Scripturæ tam novi, quam veteris Testamenti partes, quavis vulgari lingua editas: ac insuper summaria, & compendia etiam historica eorumdem Bibliorum, seu librorum Sacræ Scripturæ, & quocumque vulgari idiomate conscripta, quod quidem inviolate servandum est.

Circa nonam Regulam.

Circa Regulam IX. ejusdem Indicis ab Episcopis, & Inquisitoribus Christifideles sedulo admonendi sunt, quod in legentes, aut retinentes contra Regulam hanc libros hujusmodi Astrologiæ, Divinationum, sortilegiorum, rerumque aliarum in eadem Regula expressarum, procedi potest non modo per ipsos Episcopos, & Ordinarios, sed etiam per Inquisitores locorum ex Const. fel. rec. Sixti Papæ Quinti contra exercentes Astrologiæ Judiciariæ artem, & alia quæcumque divinationum genera, librosque de eis legentes, ac tenentes promulgata. Sub Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarn. Dom. MDLXXXV. Nonis Jan. Pontificatus sui anno primo.

De

De Thalmud, & aliis libris Hebræorum.

Quamvis in tertia classe Indicis prædicti Pii Papæ IV. sub littera T. Thalmud Hebræorum, ejusque glossæ, annotationes, interpretationes, & expositiones omnes prohibeantur, sed, quod si absque nomine Thalmud, & sine injuriis, & calumniis in Religionem Christianam aliquando prodiissent, tolerarentur, quia tamen Sanctiss. D. Noster Dominus Clemens Papa VIII. per suam Constitutionem contra impia scripta, & libros Hebræorum, sub datum Romæ apud S. Petrum Incarnat. Dom. MDXCIII. pridie Kal. Martii Pontific. sui anno Secundo, illos prohibuit, atque damnavit: mens ipsius non est, eos proterea ullatenus etiam sub illis conditionibus permittendi, aut tolerandi, sed specialiter, & expresse statuit, & vult, ut hujusmodi impii Thalmudici, Cabalistici, aliique nefarii Hebræorum libri omnino damnati, & prohibiti maneant, & censeantur, atque super eis, & aliis libris hujusmodi prædicta Constitutio perpetuo, & inviolabiliter observetur.

De Libro Magazor.

Ad hæc sciant Episcopi, Ordinarii, & Inquisitores locorum, librum Magazor Hebræorum, qui continet partem Officiorum, & cæremoniarum ipsorum, & Synagogæ, Lusitanica, Hispanica, Gallica, Germanica, Italica, aut quavis alia vulgari lingua, præterquam Hebræa editum jamdiu ex speciali decreto rationabiliter prohibitum esse; Idcirco provideant illum nullatenus permitti, aut tolerari debere, nisi Hebraica lingua prædicta.

De Libris Joannis Bodini.

Cum in appendice 2. classis sub littera I. dicatur (Joannis Bodini Andegavensis, Dæmonomania omnino prohibetur; liber vero de Republica, & Methodus ad facilem historiarum cognitionem tamdiu prohibita sint quousque ab Auctore expurgata cum approbatione Mag. Sacr. Palatii prodierint) id quidem per errorem fortasse Librarii factum creditur: nam liber de Republica ejusdem Joann. Bodini primum die XXV. Mensis Octob. MDXCII. deinde liber Dæmonomaniæ die 1. Mensis Septemb. MDCIV. ab eodem Sanctiss. D. N. Papa simpliciter damnati sunt, ac proinde uterque damnatus, & prohibitus censendus est.

Observationes ad Regulam decimam Alexandri Papæ VII. jussu additæ.

Observandum est circa Regulam decimam, quod degentes in statu Sedi Apostolicæ mediate, vel immediate subjecto, non possunt transmittere Libros a se compositos alibi imprimendos sine expressa approbatione, & in scriptis Em. ac Rev. D. Card. Sanctiss. D. N. Vicarii, & Mag. Sac. Pal. si in Urbe, si vero extra Urbem existant, sine Ordinarii loci illius, sive ab his deputatorum facultate, & licentia operi insigenda.

Qui vero super impressione librorum ordinariam, aut delegatam auctoritatem exercent, dent operam, ne ad examen librorum hujusmodi personas affectui auctorum quomodolibet addictas, præsertim vero propinquitate illos, aut alia quantumvis a longe petita ea sit (veri & sinceri judicii corruptrice) necessitudine contingentes admittant; super omnia autem ab oblatis sibi in hanc operam per eosdem Auctores Censoribus caveant; Sed iis demum utantur, quos doctrina, morumque integritate probatos ab omni suspicione gratiæ intactos, ac si fieri potest, Auctoribus ipsis ignotos, & unius boni publici, Deique gloriæ studiosos cognoverint; Quo vero ad Auctores Regulares cujuscumque Ordinis, & Instituti sint, illud præterea observandum, ut ne eorum scripta, vel opera aliis ejusdem Instituti Regularibus examinanda committantur, sed alterius Ordinis, & Instituti viri pii, doctique, & a partium studio, atque ab amoris, & odii stimulis prorsus remoti eligantur; per hoc autem non tollitur, quin intra eorumdem Regularium Ordinem per Religiosos ejusdem Ordinis, Superiorum suorum jussu, præfati libri examinari non debeant.

Hic advertendum venit, quod dictus Alexan- 9
der VII. in cit. Constit. incip. *Speculatores Domus Israel* omnes pœnas, & Censuras contra legentes, & retinentes &c. libros prohibitos hactenus latas, exceptis latis in Bulla Cœnæ, reduxit ad pœnas contentas in Constitutione Pii IV. quæ incip. *Dominici Gregis*, super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita. En verba præcisa dictæ Constitutionis Alexandri VII. *Indicem* (supple tu) *librorum prohibitorum observari mandamus, & præcipimus sub pœnis in Constitutione fel. mem. Pii IV. etiam prædecessoris nostri super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita contentis, ad quas varietatis veterorum decretorum in proponendis*

transgredientium pœnis tollendæ gratia, omnes, & singulas pœnas per Constitutiones Apostolicas, & Decreta anteriora hujusmodi quomodolibet inflictas, harum serie reducimus: Firmis tamen manentibus his, quæ de Auctoribus, & libris damnatis in Litteris Apostolicis die Cœnæ Domini publicari solitis sancita sunt, circa quos nihil omnino mutare, ac ne contingere quidem intendimus.

10 Pœnæ autem, & Censuræ contentæ in dicta Constitutione Pii IV. exprimuntur per præcisa ipsius verba: *Si quis autem adversus eas regulas prohibitionemque fecerit; is quidem qui hæreticorum libros, vel cujusvis Auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit, habueritve, ipso jure in excommunicationis pœnam incidat, eamque ob causam in eum uti de hæresi suspectum, inquiri, & procedi liceat; præter alias pœnas super hoc ab Apostolica Sede, Sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerint, habuerintve, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severe se noverint puniendos.*

11 Unde, ut vides, hæc Constitutio Pii IV. percutit solummodo excommunicatione latæ sententiæ non reservata, libros quoscumque hæreticorum, & libros, aut scripta, propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibita, sive sint hæreticorum, sive Catholicorum; Nulla autem excommunicatione percutit libros Catholicorum prohibitos ob aliam causam, v. gr. quia sunt contra bonos mores, pacem, & caritatem, & hujusmodi, sed solum declarat ipsos legentes, & retinentes incurrere peccati mortalis reatum, & esse severe Episcoporum arbitrio puniendos.

12 Ceterum licet legentes, tenentes &c. libros prohibitos solum quia sunt contra bonos mores, pacem, & Caritatem, seu hujusmodi, nullam incurrant excommunicationem, sunt tamen denunciandi, ut clare patet ex Bulla Gregorii XV. incip. *Apostolatus Officium*, *edita* 30. *Decembr.* 1621. & innovata ab Urbano VIII. 2. April. 1631. ut sequitur.

13 *Apostolatus officium &c. Cum librorum lectio magno sinceræ Fidei cultoribus detrimento esse noscatur, & sicut accepimus nimis excessiva sit hujusmodi libros legendi licentiarum copia; Nos &c. omnes & singulas licentias legendi, & habendi libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, etiam Astrologiæ Judiciariæ, vel alios quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis Laicis, & Ecclesiasticis tam Secularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, Societatis, & Instituti existentibus, ac quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica fulgentibus &c. etiam speciali nota, & mentione dignis &c. ex quacumque causa &c. concessas &c. revocamus, cassamus, & annullamus &c. quinimmo libros per licentias hujusmodi permissos legentes aut habentes pœnas in sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, & Indicibus librorum prohibitorum contentas incurrere volumus & declaramus.*

Decernentes, ut præsentes Litteræ postquam in valvis &c. affixæ fuerint infra duos citra montes, ultra vero montes infra quatuor menses ex tunc proximos, omnes, & singulos, ad quos spectant, arctent, & afficiant, perinde ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent; quodque dictis duobus, & respective quatuor mensibus durantibus, ii qui libros prohibitos habuerint, eos ad Episcopum, seu Inquisitorem, qui illos quantocyus comburere debeat, deferre, quique aliquos similes libros prohibitos habere sciverint, eos denunciare teneantur. Neque de cetero similes licentiæ, nisi a Congr. S. Officii, dum singulis hebdomadis coram nobis habetur, vel ab aliis per Nos etiam in ead. Congregatione specialiter deputandis, concedantur &c. Dat. sub die 2. Aprilis 1631.

Ubi, ut vides, hæc ultima verba, *Aliquos similes libros prohibitos*, referuntur ad priora: *Libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas etiam Astrologiæ Judiciariæ, vel alios quomodolibet prohibitos.* Unde præfati Summi Pontifices præcipiunt, denunciandos esse a scientibus detinentes libros quomodolibet prohibitos etiam ob aliam causam, quæ non sit hæresis, aut falsi dogmatis suspicio.

Hinc qui assereret posse in conscientia retineri libros prohibitos non ob hæresim, nec ob falsi dogmatis suspicionem, sed solum ob aliam causam, v. gr. quia sunt contra bonos mores, & hujusmodi, esset denunciandus ut Assertor propositionis temerariæ, & scandalosæ. 14 Item denunciandus esset, qui assereret, quod libri non perpetuo prohibiti, sed donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur; sicuti etiam denunciandi essent retinentes tales libros; Alexander enim VII. die 18. Martii 1666. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 45. in ordine: *Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usquedum adhibita diligentia corrigantur.* 15

Habentes libros quomodocumque prohibitos, non satisfaciunt illos comburendo, sed necessario 16

sario eos deferre debent Inquisitoribus. Sic statuit Julius III. Constit. incip. *Cum meditatio*, & Pius IV. Constit. incip. *Pro munere*, & tenent Sanchez *lib. 2. moral. c. 10. num. 56.* Palao *de Fide tract. 4. disp. 2. punct. 10. §. 2. num. 12.* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. par. 3. alleg. 90.* cum pluribus ibi citatis, & alii passim.

17 Unde libros prohibitos propria auctoritate comburentes, & ipsos non consignantes Inquisitoribus, cum possunt sine gravi suo incommodo, & periculo, peccant mortaliter, quia faciunt contra præceptum obedientiæ impositum a Julio III. & confirmatum a Pio IV. *in citat. Constitution.* ibi: *In virtute Sanctæ Obedientiæ*. Et sic tenent Doctores citati, &

18 alii communiter. Non incurrunt autem excommunicationem, aliasque pœnas latas *in citat. Constitutionibus* a Julio III. & Pio IV. quia Alexander VII. in cit. Constit. incip. *Speculatores Domus Israel*, supra adducta *sub num. 9.* omnes pœnas, & Censuras in materia librorum prohibitorum hactenus latas, exceptis latis in Bulla Cœnæ reduxit ad pœnas contentas in Constit. Pii IV. incip. *Dominici Gregis*, in qua Constitutione, ut patet ex ipsius verbis adductis supra *sub num. 10.* non infligitur excommunicatio, aliave pœna non consignantibus, aut retinentibus, aut legen-

19 tibus. Tum quia dicti Pontifices Julius III. & Pius IV. in citatis Constitutionibus non percutiunt excommunicatione, aliisque ibi latis pœnis ipsos non consignantes, ut non consignantes, sed solum ut retinentes, in quantum scilicet supponuntur retinere libros, quos non consignant; quod non verificatur de comburentibus, cum ipsi ex quo libros comburant, aperte constet, quod non retineant. Sic Bordonus *in Manual. consult. sect. 48. numer. 54.* Pueronus apud Dianam *par. 10. tract. 12. resolut. 48.* Felix Potestas *tom. 2. par. 2. n. 372. & sequent.* & Sanchez, Filliuc. Pignatell. apud la Croix lib. 7. n. 355. & alii contra Suarez Barbosa, Dicastill. Krimer, & alios. Et constat ex verbis ipsius Constitutionis Julii III. confirmatæ a Pio IV. ibi prope finem: *Volumus autem quod ii, qui libros Lutheranos seu alios prædictos infra spatium & terminum hujusmodi, dictis Inquisitionibus consignaverint; nisi ipsi alias, quam ex retentione librorum hujusmodi hæretici, seu de Fide suspecti fuerint, eo ipso etiam absque aliqua desuper facienda abjuratione a censuris, & pœnis propterea forsan incursis in utroque Foro absoluti sint, & esse censeantur, prout Nos &c.*

Et colligitur etiam ex duabus Constitutionibus Innocentii XI. una incip. *Cum sicut accepimus*, edita die 16. *Sept.* 1680. & alia incip. *Dum sicut Nobis*, edita die 26. *Febr.* 1687. in quibus sub excommunicatione majori interdicit lectionem, & retentionem quorundam librorum, deinde absque nulla expressione Censuræ, præcipit, ut qui eos habuerint, *teneantur tradere, atque consignare locorum Ordinariis, vel Inquisitoribus, qui exemplaria sibi tradita illico flammis aboleri curent*. 20

Nec etiam incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ, quia licet Alexander VII. in cit. Constitut. incipien. *Speculatores Domus Israel*, reducens omnes pœnas, & Censuras contra legentes, & retinentes &c. libros prohibitos ad pœnas contentas in Constitutione Pii IV. incip. *Dominici Gregis*, excipiat expresse pœnas, & Censuras latas in Bulla Cœnæ, ut patet ex ipsius verbis adductis supra *sub num. 9.* in fine; Bulla Cœnæ tamen exprimit solum legentes, retinentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, & nullam mentionem facit de comburentibus, de quibus etiam si voluisset, expressisset, quod enim voluit, expressit; *arg. c. Inter corporalia 2. de translat. Episcop. §. Sed neque istud, & cap. Quia circa 22. de privileg. & cap. Ad audientiam 12. de Decimis.* Eo vel maxime quod ex Regula 15. *Juris in 6. Odia restringi, & favores convenit ampliari*, & ex Regul. 49. *eodem in 6. In pœnis benignior est interpretatio facienda, & ex l. Interpretatione 42. ff. de pœnis: Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam exasperandæ.* 21

Qui vero consignant dictos libros prohibitos aliis habentibus licentiam, seu facultatem illos legendi, non abdicantes a se dominium, sed tantum deponentes ad tempus, incurrunt excommunicationem, quia reipsa tales libros retinent apud alios. Ugolin. Graff. Sayrus, Fagund. Sanch. Bonac. Sousa, Pignatell. citati, & secuti a La Croix *lib. 7. n. 253.* Ubi subdit, quod econtra si illos ipsis tradant abdicantes a se dominium & possessionem, licite faciunt; Religiosi autem, immo & alii Sæculares satisfaciunt, si tradant in locum sequestratum, qui solet esse assignatus in singulis Monasteriis: & dicitur carcer hæreticorum, seu infernus. Hæc ille. Et sic tenent Veruvys *tract. 5. art. 7.* Reiffenst. *lib. 5. Decretal. tit. 7. a n. 129.* & alii plures, volentes, quod consignatio, & conservatio librorum prohibitorum in Bibliothecis Regularium, ubi solent adesse Religiosi habentes licentiam seu 22

23

seu facultatem ipsos legendi, non repugnet nec Bullæ Cœnæ, nec Indici librorum, immo quod plerumque melius, & consultius sit, libros prohibitos modo supradicto in ipsis Regularium Bibliothecis asservari, quam comburi; quia si juxta verborum corticem omnes libri hæretici, & suspecti de hæresi, vel falso dogmate, postquam ab aliquo fuerunt lecti, statim deberent comburi, & non possent pro ulteriori lectione ab eodem, vel ab aliis similes ipsos legendi licentiam habituris, asservari, hoc cederet in magnum Ecclesiæ, & Religionis Catholicæ præjudicium & detrimentum; quomodo enim possent ad defensionem veritatis infallibilis nostræ Fidei, & Religionis objurgari, & impingi ad oculum ipsis hæreticis falsitates, errores, deceptiones, contradictiones, discordiæ, mutationes, mutilationes, quas etiam in substantialibus Fidei, & Religionis articulis, & Sacræ Scripturæ textibus ipsi ad fundandas, & tuendas falsas suas Sectas adinvenerunt, fecerunt & commiserunt, si combusti fuissent, & in dies comburerentur eorum libri, tractatus, confessiones, conciliabula, & scripta, in quibus supradicta omnia apparent, ut de facili reperiuntur? Et ex quibus hactenus fuerunt deprompta ad eorum confusionem, & confutationem non sine ingenti nostræ Catholicæ Fidei incremento?

24 Tum quia, si ut volunt aliqui, juxta corticem textus quivis liber prohibitus postquam ab aliquo lectus est, non amplius retineri posset, sed statim comburi deberet, seu consignari ad comburendum, omnes libri prohibiti cito perirent, & sic superfluæ, & inutiles redderentur facultates, & licentiæ libros prohibitos legendi a Sacra Indicis Congregatione de mente Sanctissimi in dies concedi solitæ; quod non est dicendum, cum omnia privilegia, facultates, & rescripta gratiæ aliquid operari, & effectum aliquem sortiri debeant, *arg. c. In his 30. de privilegiis*, cum similibus. Unde expediens, & satis proficuum videtur pro licita, & utili lectione, eos, ut supra ante asservari posse in Bibliothecis Monasteriorum ubi adsunt, & solent adesse Religiosi habentes licentiam illos legendi; non obstante quod cortex verborum aliud insinuare videatur, quia etiam ad *Rescripta* applicari bene possunt, quæ de Legibus dicuntur pluribus in locis, & signanter *in c. Humanæ aures 11. caus. 22. q. 5.* ibi: *Non debet aliquis verba considerare* (intellige, nude & simpliciter) *sed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni, & cap. Intelligentia 6. de verbor. significat.* ibi: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus, & cap. In his 15. eod. tit.* ibi: *Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem, cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire, interpretamur &c. Hinc scire 27. de Legibus dicitur: Scire Leges non est earum verba tenere, sed vim & potestatem*, Petra autem, & quidem tutius, sentit contrarium *in tom. 3. comment. ad Constitut. 2. Innoc. IV. sect. 1. n. 15.* Vide *ibi*.

15 Licentiæ legendi libros prohibitos non possunt hodie concedi, nisi a Summo Pontifice, & Sacra Congregatione S. Officii, aut a specialiter deputatis ab ipsis. Sic expresse statuit Urbanus VIII. 2. Aprilis 1631. Const. incip. *Apostolatus Officium*, ibi: *Neque de cetero similes licentiæ, nisi a Congregatione S. Officii dum singulis hebdomadis coram Nobis habetur, vel ab aliis per Nos etiam in eadem Congregatione specialiter deputandis, concedatur*. Unde eas concedere non possunt Cardinales, Episcopi, aut Inquisitores, vel Generales Ordinum; 26 Immo nec ipsimet possunt tales libros prohibitos legere nisi a Sede Apostolica, seu per dictam Sacram Congregationem sit eis specialis ad id concessa facultas; Sic colligitur ex Constitutione Julii III. incip. *Cum meditatio cordis*, quæ expresse revocat omnes, & quascumque facultates legendi libros damnatos, concessas quibuscumque personis, cujuscumque status, ordinis, & conditionis, etiamsi Episcopali, vel Archiepiscopali, vel alia majori dignitate Ecclesiastica, seu Sæculari præeminentia fulgeant; Cum qua concordat Const. Pii IV. incipiens; *Quia in futurorum eventibus*, & alia ejusdem incipiens: *Cum pro munere*, & citat. Constitutio Urbani VIII. incipiens: *Apostolatus Officium*, ubi sic præcise habet: *Motu proprio &c. omnes, & singulas licentias legendi, & habendi libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, etiam ratione Astrologiæ Judiciariæ, vel alias quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis Laicis, & Ecclesiasticis, tam Sæcularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, Societatis, & Instituti existentibus, ac quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica fulgentibus cujuscumque status, gradus, conditionis, qualitatis, & præeminentiæ etiam speciali nota, & mentione dignis, ac per Litteras Apostolicas ad tempus, sed ad vitam, & aliter quomodocumque a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, seu a quibuscumque aliis a nobis, vel ab eis*

eis facultatem, & auctoritatem habentibus; non tamen a Nobismetipsis per Litteras Apostolicas etiam in forma Brevis, seu per Chirographum manu nostra signatum concessas, eorum tenores præsentibus pro expressis, & insertis habentes, hac nostra perpetuo valitura Constitutione revocamus, cassamus, & annullamus &c. Sic Suarez *de Fide, disputat.* 20. *sect.* 2. *num.* 28. Sanchez *in Præcepta Decalog. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 46. Ricciul. *de Jure personar. lib.* 5. *cap.* 25. *num.* 4. Bordon. *in Manual. Consultat. sect.* 60. *num.* 22. Felix Potestas *tom.* 2. *part.* 2. *num.* 386. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part.* 2. *allegat.* 90. *n.* 7. & 8. & alii passim.

27 Ad incurrendam excommunicationem Papæ reservatam, latam *in Bulla Cœnæ* §. 1. his verbis: *Excommunicamus, anathematizamus &c. omnes & singulos Hæreticos quocumque nomine censeantur &c. ac eorundem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, aut Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore &c.* quinque simul conditiones requiruntur, itaut una deficiente excommunicatio non incurratur. Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 15. *num.* 1. Busemb. *lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 4. *art.* 5. *num.* 1. Felix Potestas *tom.* 2. *part.* 2. *num.* 353. & alii passim.

28 Prima requisita conditio est, ut liber sit alicujus veri Hæretici, seu ut Auctor sit vere Hæreticus: Unde excommunicationem Bullæ Cœnæ non incurrunt qui legunt librum Pagani, Turcæ, Judæi, vel alterius Infidelis non baptizati, quamvis de Religione tractet, & hæresim contineat. Nec illi qui legunt librum Auctoris Catholici, qui unam vel plures hæreses ex ignorantia seu imprudentia, aut inadvertentia inspersas habeat, vel Hæreticorum hæreses ad ipsas impugnandas, etiam ad longum referat. Bulla enim excommunicat solum illos, qui legunt librum Hæretici, unde si Auctor libri non est verus *Hæreticus*, illum legentes non incurrunt talem excommunicationem, cum Lex pœnalis, & omnis alia odiosa sit stricte interpretanda; *c. Odia* 14. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Odia restringi & favores convenit ampliari, & cap. In pœnis* 49. *eod. in* 6. ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda, & l. Interpretatione* 42. *ff. de pœnis*, ibi: *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam exasperandæ.* Navarr. *Manual. c.* 27. *n.* 36. Laym. *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 15. *num.* 1. Sanchez *lib.* 2. *Moral. cap.* 10. *num.* 23. Castropalao *de fidelitate tract.* 4. *disp.* 2. *punct.* 10. §. 2. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 7. *num.* 39. & alii passim.

Secunda requisita conditio est, ut liber, vel 29
expresse contineat hæresim, vel de Religione tractet, itaut alterum horum sufficiat, quia Bulla loquitur disjunctive per dictionem *Vel*, quæ alterutrius subsistentia verificatur; *arg. l. Eum, ff. quando diei Legati; l. Si illud, ff. de Legatis, cum similibus.* Unde hanc excommunicationem incurrunt legentes librum Hæretici de Religione ex professo tractantem, v. g. de Theologia scholastica, Morali, vel Mystica, quamvis nullam contineat hæresim; Et eandem incurrunt legentes librum Hæretici, si contineat hæresim, etiam in singulari, quamvis de Religione non tractet, sed de Medicina, Philosophia, & hujusmodi. Bulla enim plus non requirit, quam, ut liber, vel de Religione tractet, vel Hæresim contineat; In nostro autem casu liber vere de Religione tractat, quamvis non contineat Hæresim, & vere continet Hæresim, quamvis unam solam in singulari contineat, & tractet de Religione, & sic conditio Bullæ adimpleta habetur, adeoque Excommunicatio incurritur, Sanch. *lib.* 2. *moral. cap.* 10. *n.* 34. Diana *part.* 6. *tract.* 6. *resolut.* 55. Castropalao *de Infidelitate tract.* 4. *disp.* 2. *punct.* 10. Leander *de Censuris tract.* 3. *disp.* 1. *qu.* 39. *num.* 34. Bonacina *de Censuris disp.* 2. *q.* 5. *punct.* 4. *num.* 19. Farinac. *de Hæresi quæst.* 180. *num.* 22. Felix Potestas *tom.* 2. *part.* 2. *n.* 357. *& seq.* Suar. *part.* 3. *tract.* 5. & alii plures contra Filliuc. Grass. Sayr. Carenam, & alios.

Tertia conditio requisita est, ut scienter li- 30
ber legatur, retineatur &c. idest sciatur talem librum esse Auctoris Hæretici, & tractare de Religione, vel Hæresim continere; textu expresso in eadem Bulla, ibi: *Scienter legentes, aut retinentes &c.* Unde qui, vel non scit Au- 31
ctorem libri esse *Hæreticum*, vel si id sciat quidem, ex tenore tamen, vel aliunde deceptus ignorat illum de Religione tractare, vel Hæresim continere, Excommunicationem Bullæ Cœnæ non incurrit, etiamsi ignorantia esset crassa, aut supina, ut tenet *Communis* cum Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 10. *num.* 38. Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 24. *num.* 4. Busemb. *lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 3. *art.* 5. *n.* 7. Reiffenst. *loc. cit. n.* 55. Felix Potest. *loc. c. num.* 379. Et ratio est, quia universaliter quando in Lege ad incurrendam Censuram requiritur scientia, ut in præsenti, illa ignorantia excusat, quæ opponitur scientiæ; talis autem est ignorantia crassa,

crassa, & supina, tam crasse & supine ignorantes, non dicuntur scientes. Covarr. in c. Alma mater part. 1. §. 10. n. 17. Silvester verb. Ignorantia q. 8. dict. 4. Reiffenstuel loc. c. Sanchez, & alii communiter. Immo Diana par. 3. tract. 6. resolut. 7. & par. 5. tract. 5. resol. 11. Bonac. Tamburin. Hurtad. & alii cum la Croix loc. c. num. 245. tenent, quod excuset etiam ignorantia affectata, idest cum quis data opera vult ignorare, ut in casu nostro, cum quis data opera non vult scire, an hic liber sit Haeretici? ut liberius illum legat, aut retineat. Quod tamen de hac ignorantia affectata negant Felix Potestas loc. cit. & alii. quia ignorantia affectata aequiparatur scientiae, & aequivalet dolo, cum sic affectati ignorantes dolose nolint intelligere, ut liberius peccent, juxta illud Psalmistae. Psalm. 35. Noluit intelligere, ut bene ageret: Fraus autem, & dolus nemini patrocinari debent. cap. Sedes 15. & cap. Ex tenore 16. de Rescriptis, cap. Tua 12. de Clerico non resident. cap. Ex litteris 2. de dolo & contumac. & l. In fundo. ff. [illegible] & l. Cum hi, ff. de [illegible] Cod. de Legatis, cum [illegible].

34 Quarta conditio requisita est, ut legatur materia notabilis sufficiens ad mortale. Qualis autem sit materia notabilis, & sufficiens ad mortale, multum controvertitur inter Doctores. [illegible] enim dicit sufficere unam, vel alteram lineam legi, cum in ea contineri possit Heresis; At hæc opinio, ut nimis rigida, paucos adinvenit Patronos. Econtra Crousers apud Dianam in summa verb. Hæreticorum libri n. 39. dicit requiri eam libri partem, quæ per se sumpta vere dici possit liber, & quod infra est, dicit esse veniale: At hæc, ut nimis laxa, pauci sunt, qui eam sequantur, Sanchez, Sa, Vivald. Krimer, & alii volunt minus quam paginam in folio non sufficere ad mortale. Marchant. autem in Tribunal. tom. 1. tract. 2. tit. 2. q. 2. Sporer in Moral. tract. 1. c. 5. n. 28. La Croix lib. 7. n. 340. & alii melius dicunt in hac re attendendam esse materiam, non secundum se, sed secundum finem prohibitionis; Unde, cum quis aperit librum hæreticum, & statim incidit in unam, vel alteram lineam continentem formalem, & veram apertam Hæresim, dicendum est, si non statim desistat ac cognoscit, ipsum peccare mortaliter, & incurrere Excommunicationem, quamvis legat paucas lineas, quia & periculo se exponit, & agit contra totum finem legis; Si vero incidat in materiam indifferentem, & ut talem cognoscat, dicendum est, ipsum non peccare mortaliter, quamvis legat integram paginam talis materiæ indifferentis, quia sic, cum non se exponat periculo perversionis, non agit directe contra finem legis.

Hinc graviter peccant, & Excommunicationem incurrunt legentes Hæretici Epistolam, Concionem, Orationem, vel aliam similem parvam scripturam de Religione tractantem, aut Hæresim continentem. Et ratio est, quia in his eadem ratio, idem & majus periculum perversionis invenitur, ubi autem eadem est ratio, eadem est legis dispositio, l. illud ff. Ad legem Aquiliam, &c. inter corporalia 2. de translation. Episc. Unde sicuti, ubi cessat ratio, & finis Legis, vel obligationis, cessat lex, seu obligatio ipsa; l. Adigere §. 2. ff. de Jurepatron. cum ratio legis sit anima legis, l. Cum ratio, ff. de bonis damnator. ita a sensu contrario, ubi perseverat, & etiam viget finis legis, vel prohibitionis, perseverat, & etiam viget Lex, seu obligatio ipsa. 35

Nec valet dicere, quod tales Epistolæ, Conciones, Orationes, seu aliæ similes parvæ scripturæ separatæ non veniunt nomine Libri, de quibus solum loquitur Bulla Cœnæ: Ac eorundem libros. Non valet, inquam, quia ex declaratione facta in simili materia a Sac. Cong. Conc. etiam supradicta veniunt nomine Libri; Cum enim esset interrogata circa Decretum Conc. Trid. sess. 4. de editione Librorum emanatum, quænam comprehenduntur ibid. nomine Libri? Respondit comprehendi sub illo etiam Conciones, Lectiones, Disputationes, & similia. Sic testatur Reiffenst. loc. c. num. 43. & cum aliis Barbosa Collect. in Trid. sess. 4. n. 8. Tum quia Bullæ Cœnæ prohibendo Hæreticorum Libros, revera intendit, & voluit prohibere omnia illorum opera, sive magna, sive parva, sive impressa, sive scripta, quorum lectio possit esse periculum perversionis legentibus; Unde cum etiam ex lectione similium Epistolarum, Concionum, modicarum Scripturarum idem, ac forsan majus periculum subsit, dicendum est, quod etiam similes Epistolæ, Conciones, & parvæ Scripturæ cadant super eadem Bullæ Cœnæ Censura, sive in stricto, ac communi sensu Libri dici possint, sive non, quia propter verba Legis non debemus judicare contra intentionem illius. c. Humanæ aures 2. caus. 22. q. 5. ibi: Non debet aliquis verba considerare (intellige nude & simpliciter) sed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni, c. Intelligentia 6. de verb. signif. ibi: Intelligentia dictorum ex causis 36

sis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus, & *c. In his* 15. *eod. de verb. signif.* ibi: *Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem, cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire, interpretamur*; & *c. Certum est* 88. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Certum est, quod is committit in Legem, qui Legis verba complectens contra legis nititur voluntatem*, & *l. Scire* 16. *ff. de Legibus*, ibi: *Scire Leges non est verba earum tenere, sed vim, & potestatem*; & sic tenet Farinacc. *de Heresi q.* 80. *n.* 30. & 31. Suar. *disp.* 20. *sect.* 2. *n.* 10. Stoz *lib.* 2. *p.* 3. *n.* 536. & alii plures *ibi* cit. La Croix *lib.* 7. *n.* 337. cum Pignatel. & aliis *ibi* cit. Reiffenst. *l. c. n.* 41. & hanc opinionem probabiliorem, & in praxi tenendam censet Palao *de Infidelitate tr.* 4. *disp.* 2. *punct.* 10. §. 1. *n.* 4. & 5. Et probabilissimam vocat Dicastill. *d.* 3. *n.* 1164. & vere probabiliorem dicunt Spor. Krimer. & plurimi alii.

37 Alii autem tenent contrarium. Lugo *de Fide disp.* 21. *n.* 33. Alberghinus *cap.* 2. *num.* 5. Diana *par.* 1. *tract.* 11. *resol.* 34. Busemb. *lib.* 7. *c.* 2. *dub.* 3. *art.* 5. *n.* 4. Felix Potest. *tom.* 2. *par.* 2. *n.* 366. Sanch. *lib.* 2. *moral. c.* 10. *n.* 29. Bonac. *disp.* 2. *de Censur. q.* 5. *punct.* 4. Durandus *lib.* 4. *in caus.* 1. *q.* 44. *n.* 6. Herincx *disp.* 9. *de Fide qu.* 8. *n.* 86. Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *c.* 15. *n.* 3. & alii plures, quorum aliqui contrariam sententiam tenent esse veram, & alii saltem probabilem esse putant, hac ducti ratione, quod tales Epistolæ, Conciones, & aliæ similes parvæ scripturæ separatæ non sunt proprie *Libri*, de quibus solum loquitur Bulla Cœnæ, adeoque sub ejus Censura non comprehenduntur, cum verba Legis pœnalis, & odiosæ, sint stricte interpretanda, *cap. Odia* 15. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*, & *c. in pœnis* 49. *eod. in* 6. ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda*. Quæ sententia revera non caret sua probabilitate.

38 Quinta conditio requisita est, ut legatur & retineatur sine auctoritate, seu licentia Sedis Apostolicæ, ut expresse habet ipsa Bulla Cœnæ, ibi: *Sine auctoritate nostra, aut Sedis Apostolicæ*. Unde qui habet licentiam legendi ipsos libros Hæreticorum, vel a Summo Pontifice, vel ab aliis ab ipso ad id deputatis, non incurrit dictam Censuram Bullæ Cœnæ legendo, aut retinendo similes libros prohibitos; Qui autem tales licentias concedere possint, vel non? Vide *supra n.* 23. & 26.

Per ly *legentes* ad incurrendam Censuram Bullæ Cœnæ intelligitur omnis, qui non solum voce legit, sed etiam qui tacitus oculis librum percurrit. *Communis*. Legens autem voce, seu oculis Librum percurrens, si non intelligat Libri Idioma, aut linguam, non incurrit talem Censuram, quia is proprie non legit, nisi materialiter; Ad lectionem enim ab Ecclesia prohibitam requiritur, quod Scriptura mente percipiatur, cum solum talis lectio inducat periculum perversionis Catholici, & communicationem cum hæretico in Doctrina. Sic Diana *part.* 1. *tract.* 12. Bordon. *in Manual. consult. sect.* 49. *n.* 12. & 72. Felix Potest. *tom.* 2. *part.* 2. *n.* 403. La Croix *lib.* 7. *n.* 341. cum Suarez, Sanchez, Filliuc. Tambur. Krimer, Pignatell. Castropal. Dicastill. Stoz ibi citatis contra Bonacinam, & alios. (*a*) 39

40

An autem audiens alium legentem Librum prohibitum incurrat Censuram? Variant Doctores; Quidam enim tenent, ipsum Censuram non incurrere, si audiat casu, at vero eam incurrere, si consilio, petitione, jussu, aut mandato inducat alium, ut sibi legat, quia qui per alium facit, per se ipsum facere videtur, *c. Qui facit* 72. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Qui facit per alium, perinde est, ac si faciat per se ipsum*. Tum quia talis audiens non se habet mere passive, sed active influendo, cum enim mandato, seu consilio inducat alium, ut sibi legat, est ipse causa lectionis, & censetur ipse legere; Econtra si ipse non induxerit, non censetur legere, sed tantum audire. Sic tenent Nald. Azor. Sair. Graff. Reginald. Silvester, Pignatell. Verivys, cum La Croix *loc. cit. n.* 342. ubi dicit, hanc sententiam videri probabiliorem, & alii apud Leandr. *de Censuris tract.* 3. *disp.* 1. *qu.* 59. Alii autem absolute tenent, ipsum Censuram incurrere, sive audiat casu, consilio, petitione, aut mandato, quia idem est periculum infectionis in audiente, & legente, & idem odium Hæreseos, quæ fuit ratio prohibitionis sub tali Censura: adeoque &c. Sic Leander *loc. cit. q.* 58. & 59. Suarez, Roccaful. & alii. Econtra alii absolute docent, ipsum Censuram non incurrere, sive audiat casu, sive consilio, petitione, aut mandato, 41

(*a*) *Notæ Romani Theologi*. Etsi non incurrit perlustrando oculis librum, cujus idioma ignoretur, incurrere tamen in censuram videtur retinendo illum; cum etiam retentio sit sub hac pœna prohibita.

cum quibusdam observationibus Clem. VIII. ad Regulam decimam, quæ ut ab omnibus tali novo Indice carentibus in promptu habeantur, hic ad litteram dantur, prout ibi continentur una cum ipsis Regulis.

REGULÆ INDICIS

Sacrosanctæ Synodi Tridentinæ jussu editæ.

REGULA I.

8 Libri omnes, quos ante ann. MDXV. aut Summi Pontifices, aut concilia Œcumenica damnarunt, & in hoc Indice non sunt, eodem modo damnati esse censeantur, sicut olim damnati fuerunt.

REGULA II.

Hæresiarcharum Libri tam eorum, qui post prædictum annum hæreses invenerunt, vel suscitarunt, quam qui hæreticorum Capita, aut Duces sunt, vel fuerunt, quales sunt Lutherus, Zuvinglius, Calvinus, Balthasar Pacimontanus, Schuvenefeldius, & his similes cujuscumque nominis, tituli, aut argumentum existant, omnino prohibentur.

Aliorum autem hæreticorum libri, qui de Religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur.

Qui vero de Religione non tractant a Theologis Catholicis, jussu Episcoporum, & Inquisitorum examinati, & approbati permittuntur.

Libri etiam catholice conscripti, tam ab illis, qui postea in hæresim lapsi sunt, quam ab illis, qui post lapsum, ad Ecclesiæ gremium rediere, approbati a facultate Theologica alicujus Universitatis Catholicæ, vel ab Inquisitione generali, permitti poterunt.

REGULA III.

Versiones scriptorum etiam Ecclesiasticorum, quæ hactenus editæ sunt a damnatis auctoribus, modo nihil contra sanam doctrinam contineant, permittuntur.

Librorum autem veteris Testamenti versiones viris tantum doctis, & piis, judicio Episcopi concedi poterunt, modo hujusmodi versionibus tanquam elucidantibus vulgatæ editionis, ad intelligendam S. Scripturam, non autem tamquam sacro textu utantur,

Versiones vero novi Testamenti ab Auctoribus 1. Classis hujus Indicis factæ, nemini concedantur, quia utilitatis parum, periculi vero plurimum lectoribus ex earum lectione manare solet.

Si quæ vero adnotationes cum hujusmodi, quæ permittuntur versionibus, vel cum vulgata editione circumferrentur, expunctis locis suspectis a facultate Theologica alicujus Universitatis catholicæ, aut Inquisitione generali, permitti eisdem poterunt, quibus & versiones.

Quibus conditionibus totum volumen Bibliorum, quod vulgo Biblia Vatabli dicitur, aut partes ejus, concedi viris piis & doctis poterunt.

Ex Bibliis vero Isidori Clari Brixiani prologus, & prolegomena præcidantur, ejus vero textum nemo textum vulgatæ editionis esse existimet.

REGULA IV.

Cum experimento manifestum sit, si Sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri; hac in parte judicio Episcopi, aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi, vel Confessarii Bibliorum a catholicis Auctoribus versorum, lectionem vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione non damnum, sed Fidei, atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant.

Qui autem, absque tali facultate ea legere, seu habere præsumpserit, nisi prius Bibliis Ordinario redditis, peccatorum absolutionem percipere non possit.

Bibliopolæ vero, qui prædictam facultatem non habent, Biblia idiomate vulgari conscripta vendiderint, vel alio quovis modo concesserint, librorum pretium in usus pios ab Episcopo convertendum, amittant; aliisque pœnis pro delicti qualitate ejusdem Episcopi arbitrio subjaceant.

Regulares vero, nonnisi facultate a Prælatis suis habita, ea legere, aut emere possint.

REGULA V.

Libri illi, qui hæreticorum Auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla, aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujusmodi sunt Lexica, Concordantiæ,

tiæ, Apophtegmata, similitudines, Indices, & hujusmodi, si quæ habeant admixta, quæ expurgatione indigeant, illis Episcopi, & Inquisitoris, una cum Theologorum catholicorum consilio, sublatis, aut emendatis, permittantur.

REGULA VI.

Libri vulgari idiomate de controversiis inter catholicos, & hæreticos nostri temporis differentes, non passim permittantur, sed idem de iis servetur, quod de Bibliis vulgari lingua scriptis statutum est.

Qui vero de ratione bene vivendi, contemplandi, confitendi, ac similibus argumentis vulgari sermone conscripti sunt, si sanam doctrinam contineant, non est cur prohibeantur, sicuti nec sermones populares, vulgari lingua prohibiti.

Quod si hactenus, in aliquo Regno, vel Provincia aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla contineant, quæ sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum auctores catholici sunt, postquam emendati fuerint, permitti ab Episcopo, & Inquisitore poterunt.

REGULA VII.

Libri, qui res lascivas, seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum Fidei, sed & morum, qui hujusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur, & qui eos habuerint severe ab Episcopis puniantur.

Antiqui vero ab Ethnicis conscripti propter sermonis elegantiam, & proprietatem permittuntur; nulla tamen ratione pueris prælegendi erunt.

REGULA VIII.

Libri, quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad hæresim, seu impietatem, divinationem, seu superstitionem spectant, a catholicis Theologis Inquisitionis Generalis auctoritate expurgati concedi possunt.

Idem judicium sit de prologis, summariis, seu annotationibus, quæ si damnatis auctoribus, libris non damnatis appositæ sunt, sed posthac nonnisi emendati excudantur.

REGULA IX.

Libri omnes, & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ prorsus rejiciuntur.

Episcopi vero diligenter provideant, ne Astrologiæ Judiciariæ libri, tractatus, indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus successibus, fortuitisve casibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certo aliquid eventurum affirmare audent.

Permittunt autem judicia, & naturales observationes, quæ navigationis, agriculturæ, sive medicæ artis juvandæ gratia, conscripta sunt.

REGULA X.

In librorum, aliarumve scripturarum impressione servetur, quod in Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 20. factum est.

Quare si in Alma Urbe Roma liber aliquis sit imprimendus, per Vicarium Summi Pontificis, & Sacri Palatii Magistrum, vel personam a Sanctiss. Dom. N. deputandam prius examinentur.

In aliis vero locis ad Episcopo vel alium habentem scientiam libri scripti imprimendi ab eodem Episcopo deputandum, ac inquisitorem hæreticæ pravitatis ejus Civitatis, vel Diœcesis, in qua impressio fiet, ejus approbatio, & examen pertineat, & per eorum manum, propria subscriptione gratis, & sine dilatione imponendam, sub pœnis, & censuris in eodem Decreto contentis, approbetur; hac lege, & conditione addita, ut exemplum libri imprimendi authenticum, & manu Auctoris subscriptum apud Examinatorem remaneat.

Eos vero, qui libellos manuscriptos vulgant, nisi ante examinati, probatique fuerint, iisdem pœnis subjici debere judicarunt Patres deputati, quibus impressores. Et qui eos habuerint, & legerint, nisi Auctores prodierint, pro Auctoribus habeantur.

Ipsa vero hujusmodi librorum probatio in scriptis detur, & in fronte libri, vel scripti, vel impressi authentice appareat, probatioque, & examen, ac cetera gratis fiant.

Præterea in singulis Civitatibus, ac Diœcesibus, Domus, vel Loci, ubi ars impressoria exercetur, & bibliothecæ librorum venalium sæ-

sæpius visitentur a personis ad id deputandis ab Episcopo, sive ejus Vicario, atque etiam ab Inquisitore hæreticæ pravitatis, ut nihil eorum, quæ prohibentur, aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatur.

Omnes vero Librarii, & quicumque librorum venditores habeant in suis Bibliothecis Indicem librorum venalium, quos habent, cum subscriptione dictarum personarum; nec alios libros habeant, aut vendant, aut quacumque ratione tradant sine licentia eorumdem deputatorum sub pœna amissionis librorum, & aliis arbitrio Episcoporum, vel Inquisitorum imponendis; Emptores vero, Lectores, vel Impressores eorundem arbitrio puniantur.

Quod si aliqui libros quoscumque in aliquam Civitatem introducant, teneantur iisdem personis deputandis enunciare; vel si locus publicus mercibus ejusmodi constitutus sit, ministri publici ejus loci, prædictis personis significent libros esse adductos.

Nemo vero audeat librum, quem ipse, vel alius in Civitatem introducit, alicui legendum tradere, vel aliqua ratione alienare, aut commodare, nisi ostenso prius libro, & habita licentia a personis deputandis, aut nisi notorie constet, librum jam esse omnibus permissum.

Idem quoque servetur ab heredibus, & executoribus ultimarum voluntatum, ut libros a defunctos relictos, sive eorum Indicem illis personis deputandis offerat, ab iis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in alias personas quacumque ratione eos transferant.

In his autem omnibus, & singulis, pœna statuatur, vel amissionis librorum, vel alia, arbitrio eorumdem Episcoporum, vel Inquisitorum pro qualitate contumaciæ, vel Delicti.

Circa vero libros, quos Patres deputati aut examinarunt, aut expurgarunt, aut expurgandos tradiderunt, aut certis conditionibus, ut rursus excuderentur, concesserunt, quidquid illos statuisse constiterit, tam bibliopolæ, quam ceteri observent.

Liberum tamen sit Episcopis aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros qui his Regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis, aut Provinciis, vel Diœcesibus expedire judicaverint.

Ceterum nomina eorum librorum, qui a Patribus deputatis purgati, tum eorum, quibus illi hanc provinciam dederunt, eorumdem deputatorem Secretarius Notario Sacr. universalis Inquisitionis Romanæ descripta Sanctiss. D. N. jussu tradat.

Ad extremum vero omnibus Fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum Regularum præscriptum, aut hujus Indicis prohibitionem, libros aliquos legere, aut habere.

Quod si quis libros hæreticorum, vel cujusvis auctoris sctipta, ob hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit, sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat.

Qui vero libros, alio nomine interdictos, legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur.

Observationes ad Regulam quartam, & nonam, Clementis Papæ VIII. jussu factæ,
Circa quartam Regulam.

ANimadvertendum est circa supradictam quartam Regulam Indicis fel. rec Pii IV. nullam per hanc impressionem, & editionem de novo tribui facultatem Episcopis, vel Inquisitoribus, aut Regularium Superioribus, concedendi licentiam emendi, legendi, aut retinendi Biblia vulgari lingua edita, cum hactenus mandato, & usu Sanctæ Romanæ universalis Inquisitionis sublata eis fuerit facultas concedendi hujusmodi licentias legendi, vel retinendi Biblia vulgaria, aut alias Sacræ Scripturæ tam novi, quam veteris Testamenti partes, quavis vulgari lingua editas: ac insuper summaria, & compendia etiam historica eorumdem Bibliorum, seu librorum Sacræ Scripturæ, & quocumque vulgari idiomate conscripta, quod quidem inviolate servandum est.

Circa nonam Regulam.

Circa Regulam IX. ejusdem Indicis ab Episcopis, & Inquisitoribus Christifideles sedulo admonendi sunt, quod in legentes, aut retinentes contra Regulam hanc libros hujusmodi Astrologiæ, Divinationum, sortilegiorum, rerumque aliarum in eadem Regula expressarum, procedi potest non modo per ipsos Episcopos, & Ordinarios, sed etiam per Inquisitores locorum ex Const. fel. rec. Sixti Papæ Quinti contra exercentes Astrologiæ Judiciariæ artem, & alia quæcumque divinationum genera, librosque de eis legentes, ac tenentes promulgata. Sub Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarn. Dom. MDLXXXV. Nonis Jan. Pontificatus sui anno primo.

De

De Thalmud, & aliis libris Hebraeorum.

Quamvis in tertia classe Indicis prædicti Pii Papæ IV. sub littera T. Thalmud Hebræorum, ejusque glossæ, annotationes, interpretationes, & expositiones omnes prohibeantur, sed, quod si absque nomine Thalmud, & sine injuriis, & calumniis in Religionem Christianam aliquando prodiissent, tolerarentur, quia tamen Sanctiss. D. Noster Dominus Clemens Papa VIII. per suam Constitutionem contra impia scripta, & libros Hebræorum, sub datum Romæ apud S. Petrum Incarnat. Dom. MDXCIII. pridie Kal. Martii Pontific. sui anno Secundo, illos prohibuit, atque damnavit: mens ipsius non est, eos proterea ullatenus etiam sub illis conditionibus permittendi, aut tolerandi, sed specialiter, & expresse statuit, & vult, ut hujusmodi impii Thalmudici, Cabalistici, aliique nefarii Hebræorum libri omnino damnati, & prohibiti maneant, & censeantur, atque super eis, & aliis libris hujusmodi prædicta Constitutio perpetuo, & inviolabiliter observetur.

De Libro Magazor.

Ad hæc sciant Episcopi, Ordinarii, & Inquisitores locorum, librum Magazor Hebræorum, qui continet partem Officiorum, & cæremoniarum ipsorum, & Synagogæ, Lusitanica, Hispanica, Gallica, Germanica, Italica, aut quavis alia vulgari lingua, præterquam Hebræa editum jamdiu ex speciali decreto rationabiliter prohibitum esse; Idcirco provideant illum nullatenus permitti, aut tolerari debere, nisi Hebraica lingua prædicta.

De Libris Joannis Bodini.

Cum in appendice 2. classis sub littera I. dicatur (Joannis Bodini Andegavensis, Dæmonomania omnino prohibetur; liber vero de Republica, & Methodus ad facilem historiarum cognitionem tamdiu prohibita sint quousque ab Auctore expurgata cum approbatione Mag. Sacr. Palatii prodierint) id quidem per errorem fortasse Librarii factum creditur: nam liber de Republica ejusdem Joann. Bodini primum die XXV. Mensis Octob. MDXCII. deinde liber Dæmonomaniæ die 1. Mensis Septemb. MDCIV. ab eodem Sanctiss. D. N. Papa simpliciter damnati sunt, ac proinde uterque damnatus, & prohibitus censendus est.

Observationes ad Regulam decimam Alexandri Papæ VII. jussu additæ.

OBservandum est circa Regulam decimam, quod degentes in statu Sedi Apostolicæ mediate, vel immediate subjecto, non possunt transmittere Libros a se compositos alibi imprimendos sine expressa approbatione, & in scriptis Em. ac Rev. D. Card. Sanctiss. D. N. Vicarii, & Mag. Sac. Pal. si in Urbe, si vero extra Urbem existant, sine Ordinarii loci illius, sive ab his deputatorum facultate, & licentia operi insigenda.

Qui vero super impressione librorum ordinariam, aut delegatam auctoritatem exercent, dent operam, ne ad examen librorum hujusmodi personas affectui auctorum quomodolibet addictas, præsertim vero propinquitate illos, aut alia quantumvis a longe petita ea sit (veri & sinceri judicii corruptrice) necessitudine contingentes admittant; super omnia autem ab oblatis sibi in hanc operam per eosdem Auctores Censoribus caveant; Sed iis demum utantur, quos doctrina, morumque integritate probatos ab omni suspicione gratiæ intactos, ac si fieri potest, Auctoribus ipsis ignotos, & unius boni publici, Deique gloriæ studiosos cognoverint; Quo vero ad Auctores Regulares cujuscumque Ordinis, & Instituti sint, illud præterea observandum, ut ne eorum scripta, vel opera aliis ejusdem Instituti Regularibus examinanda committantur, sed alterius Ordinis, & Instituti viri pii, doctique, & a partium studio, atque ab amoris, & odii stimulis prorsus remoti eligantur; per hoc autem non tollitur, quin intra eorumdem Regularium Ordinem per Religiosos ejusdem Ordinis, Superiorum suorum jussu, præfati libri examinari non debeant.

Hic advertendum venit, quod dictus Alexan- 9
der VII. in cit. Constit. incip. *Speculatores Domus Israel* omnes pœnas, & Censuras contra legentes, & retinentes &c. libros prohibitos hactenus latas, exceptis latis in Bulla Cœnæ, reduxit ad pœnas contentas in Constitutione Pii IV. quæ incip. *Dominici Gregis*, super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita. En verba præcisa dictæ Constitutionis Alexandri VII. *Indicem* (supple tu) *librorum prohibitorum observari mandamus, & præcipimus sub pœnis in Constitutione fel. mem. Pii IV. etiam prædecessoris nostri super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita contentis, ad quas varietatis veterorum decretorum in proponendis*

transgredientium pœnis tollendæ gratia, omnes, & singulas pœnas per Constitutiones Apostolicas, & Decreta anteriora hujusmodi quomodolibet inflictas, harum serie reducimus: Firmis tamen manentibus his, quæ de Auctoribus, & libris damnatis in Litteris Apostolicis die Cœnæ Domini publicari solitis sancita sunt, circa quos nihil omnino mutare, ac ne contingere quidem intendimus.

10 Pœnæ autem, & Censuræ contentæ in dicta Constitutione Pii IV. exprimuntur per præcisa ipsius verba: *Si quis autem adversus eas regulas probibitionemque fecerit; is quidem qui hæreticorum libros, vel cujusvis Auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata atque probibita legerit, habueritve, ipso jure in excommunicationis pœnam incidat, eamque ob causam in eum uti de hæresi suspectum, inquiri, & procedi liceat; præter alias pœnas super hoc ab Apostolica Sede, Sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa probibitos legerint, habuerintve, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severe se noverint puniendos.*

11 Unde, ut vides, hæc Constitutio Pii IV. percutit solummodo excommunicatione latæ sententiæ non reservata, libros quoscumque hæreticorum, & libros, aut scripta, propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibita, sive sint hæreticorum, sive Catholicorum; Nulla autem excommunicatione percutit libros Catholicorum prohibitos ob aliam causam, v. gr. quia sunt contra bonos mores, pacem, & caritatem, & hujusmodi, sed solum declarat ipsos legentes, & retinentes incurrere peccati mortalis reatum, & esse severe Episcoporum arbitrio puniendos.

12 Ceterum licet legentes, tenentes &c. libros prohibitos solum quia sunt contra bonos mores, pacem, & Caritatem, seu hujusmodi, nullam incurrant excommunicationem, sunt tamen denunciandi, ut clare patet ex Bulla Gregorii XV. incip. *Apostolatus Officium*, *edita 30. Decembr.* 1621. & innovata ab Urbano VIII. 2. April. 1631. ut sequitur.

13 *Apostolatus officium &c. Cum librorum lectio magno sinceræ Fidei cultoribus detrimento esse noscatur, & sicut accepimus nimis excessiva sit hujusmodi libros legendi licentiarum copia; Nos &c. omnes & singulas licentias legendi, & habendi libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, etiam Astrologiæ Judiciariæ, vel alios quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis Laicis, & Ecclesiasticis tam Secularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, Societatis, & Instituti existentibus, ac quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica fulgentibus &c. etiam speciali nota, & mentione dignis &c. ex quacumque causa &c. concessas &c. revocamus, cassamus, & annullamus &c. quinimmo libros per licentias hujusmodi permissos legentes aut habentes pœnas in sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, & Indicibus librorum prohibitorum contentas incurrere volumus & declaramus.*

Decernentes, ut præsentes Litteræ postquam in valvis &c. affixæ fuerint infra duos citra montes, ultra vero montes infra quatuor menses ex tunc proximos, omnes, & singulos, ad quos spectant, arctent, & afficiant, perinde ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent; quodque dictis duobus, & respective quatuor mensibus durantibus, ii qui libros prohibitos habuerint, eos ad Episcopum, seu Inquisitorem, qui illos quantocyus comburere debeat, deferre, quique aliquos similes libros prohibitos habere sciverint, eos denunciare teneantur. Neque de cetero similes licentiæ, nisi a Congr. S. Officii, dum singulis hebdomadis coram nobis habetur, vel ab aliis per Nos etiam in ead. Congregatione specialiter deputandis, concedantur &c. Dat. sub die 2. Aprilis 1631.

Ubi, ut vides, hæc ultima verba, *Aliquos similes libros prohibitos*, referuntur ad priora: *Libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas etiam Astrologiæ Judiciariæ, vel alios quomodolibet prohibitos*. Unde præfati Summi Pontifices præcipiunt, denunciandos esse a scientibus detinentes libros quomodolibet prohibitos etiam ob aliam causam, quæ non sit hæresis, aut falsi dogmatis suspicio.

Hinc qui assereret posse in conscientia retineri libros prohibitos non ob hæresim, nec ob falsi dogmatis suspicionem, sed solum ob aliam causam, v. gr. quia sunt contra bonos mores, & hujusmodi, esset denunciandus ut Assertor propositionis temerariæ, & scandalosæ. Item denunciandus esset, qui assereret, quod libri non perpetuo prohibiti, sed donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur; sicuti etiam denunciandi essent retinentes tales libros; Alexander enim VII. die 18. Martii 1666. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 45. in ordine: *Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usquedum adhibita diligentia corrigantur.* 14 15

16 Habentes libros quomodocumque prohibitos, non satisfaciunt illos comburendo, sed necessario

sario eos deferre debent Inquisitoribus. Sic statuit Julius III. Constit. incip. *Cum meditatio*, & Pius IV. Constit. incip. *Pro munere*, & tenent Sanchez *lib.* 2. *moral. c.* 10. *num.* 56. Palao *de Fide tract.* 4. *disp.* 2. *punct.* 10. §. 2. *num.* 12. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. par.* 3. *alleg.* 90. cum pluribus ibi citatis, & alii passim.

17 Unde libros prohibitos propria auctoritate comburentes, & ipsos non consignantes Inquisitoribus, cum possunt sine gravi suo incommodo, & periculo, peccant mortaliter, quia faciunt contra præceptum obedientiæ impositum a Julio III. & confirmatum a Pio IV. *in citat. Constitution.* ibi: *In virtute Sanctæ Obedientiæ*. Et sic tenent Doctores citati, &

18 alii communiter. Non incurrunt autem excommunicationem, aliasque pœnas latas *in citat. Constitutionibus* a Julio III. & Pio IV. quia Alexander VII. in cit. Constit. incip. *Speculatores Domus Israel*, supra adducta *sub num.* 9. omnes pœnas, & Censuras in materia librorum prohibitorum hactenus latas, exceptis latis in Bulla Cœnæ reduxit ad pœnas contentas in Constit. Pii IV. incip. *Dominici Gregis*, in qua Constitutione, ut patet ex ipsius verbis adductis supra *sub num.* 10. non infligitur excommunicatio, aliave pœna non consignantibus, aut retinentibus, aut legen-

19 tibus. Tum quia dicti Pontifices Julius III. & Pius IV. in citatis Constitutionibus non percutiunt excommunicatione, aliisque ibi latis pœnis ipsos non consignantes, ut non consignantes, sed solum ut retinentes, in quantum scilicet supponuntur retinere libros, quos non consignant; quod non verificatur de comburentibus, cum ipsi ex quo libros comburant, aperte constet, quod non retineant. Sic Bordonus *in Manual. consult. sect.* 48. *numer.* 54. Pueronus apud Dianam *par.* 10. *tract.* 12. *resolut.* 48. Felix Potestas *tom.* 2. *par.* 2. *n.* 372. *& sequent.* & Sanchez, Filliuc. Pignatell. apud la Croix lib. 7. n. 355. & alii contra Suarez Barbosa, Dicastill. Krimer, & alios. Et constat ex verbis ipsius Constitutionis Julii III. confirmatæ a Pio IV. ibi prope finem: *Volumus autem quod ii, qui libros Lutheranos seu alios prædictos infra spatium & terminum hujusmodi, dictis Inquisitionibus consignaverint; nisi ipsi alias, quam ex retentione librorum hujusmodi hæretici, seu de Fide suspecti fuerint, eo ipso etiam absque aliqua desuper facienda abjuratione a censuris, & pœnis propterea forsan incursis in utroque Foro absoluti sint, & esse censeantur, prout Nos &c.*

Et colligitur etiam ex duabus Constitutionibus Innocentii XI. una incip. *Cum sicut accepimus*, edita die 16. *Sept.* 1680. & alia incip. *Dum sicut Nobis*, edita die 26. *Febr.* 1687. in quibus sub excommunicatione majori interdicit lectionem, & retentionem quorundam librorum, deinde absque nulla expressione Censuræ, præcipit, ut qui eos habuerint, *teneantur tradere, atque consignare locorum Ordinariis, vel Inquisitoribus, qui exemplaria sibi tradita illico flammis aboleri curent*. 20

Nec etiam incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ, quia licet Alexander VII. in cit. Constitut. incipien. *Speculatores Domus Israel*, reducens omnes pœnas, & Censuras contra legentes, & retinentes &c. libros prohibitos ad pœnas contentas in Constitutione Pii IV. incip. *Dominici Gregis*, excipiat expresse pœnas, & Censuras latas in Bulla Cœnæ, ut patet ex ipsius verbis adductis supra *sub num.* 9. in fine; Bulla Cœnæ tamen exprimit solum legentes, retinentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, & nullam mentionem facit de comburentibus, de quibus etiam si voluisset, expressisset, quod enim voluit, expressit; *arg. c. Inter corporalia* 2. *de translat. Episcop.* §. *Sed neque istud*, *& cap. Quia circa* 22. *de privileg. & cap. Ad audientiam* 12. *de Decimis*. Eo vel maxime quod ex Regula 15. *Juris in 6. Odia restringi, & favores convenit ampliari*, & ex Regul. 49. *eodem in 6. In pœnis benignior est interpretatio facienda, & ex l. Interpretatione* 42. *ff. de pœnis*: *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam exasperandæ*. 21

Qui vero consignant dictos libros prohibitos aliis habentibus licentiam, seu facultatem illos legendi, non abdicantes a se dominium, sed tantum deponentes ad tempus, incurrunt excommunicationem, quia reipsa tales libros retinent apud alios. Ugolin. Graff. Sayrus, Fagund. Sanch. Bonac. Sousa, Pignatell. citati, & secuti a La Croix *lib.* 7. *n.* 253. Ubi subdit, quod econtra si illos ipsis tradant abdicantes a se dominium & possessionem, licite faciunt; Religiosi autem, immo & alii Sæculares satisfaciunt, si tradant in locum sequestratum, qui solet esse assignatus in singulis Monasteriis: & dicitur carcer hæreticorum, seu infernus. Hæc ille. Et sic tenent Veruvys *tract.* 5. *art.* 7. Reiffenst. *lib.* 5. *Decretal. tit.* 7. *a n.* 129. & alii plures, volentes, quod consignatio, & conservatio librorum prohibitorum in Bibliothecis Regularium, ubi solent adesse Religiosi habentes licentiam 22 23

seu

seu facultatem ipsos legendi, non repugnet nec Bullæ Cœnæ, nec Indici librorum, immo quod plerumque melius, & consultius sit, libros prohibitos modo supradicto in ipsis Regularium Bibliothecis asservari, quam comburi; quia si juxta verborum corticem omnes libri hæretici, & suspecti de hæresi, vel falso dogmate, postquam ab aliquo fuerunt lecti, statim deberent comburi, & non possent pro ulteriori lectione ab eodem, vel ab aliis similes ipsos legendi licentiam habituris, asservari, hoc cederet in magnum Ecclesiæ, & Religionis Catholicæ præjudicium & detrimentum; quomodo enim possent ad defensionem veritatis infallibilis nostræ Fidei, & Religionis objurgari, & impingi ad oculum ipsis hæreticis falsitates, errores, deceptiones, contradictiones, discordiæ, mutationes, mutilationes, quas etiam in substantialibus Fidei, & Religionis articulis, & Sacræ Scripturæ textibus ipsi ad fundandas, & tuendas falsas suas Sectas adinvenerunt, fecerunt & commiserunt, si combusti fuissent, & in dies comburerentur eorum libri, tractatus, confessiones, conciliabula, & scripta, in quibus supradicta omnia apparent, ut de facili reperiuntur? Et ex quibus hactenus fuerunt deprompta ad eorum confusionem, & confutationem non sine ingenti nostræ Catholicæ Fidei incremento?

24 Tum quia, si ut volunt aliqui, juxta corticem textus quivis liber prohibitus postquam ab aliquo lectus est, non amplius retineri posset, sed statim comburi deberet, seu consignari ad comburendum, omnes libri prohibiti cito perirent, & sic superfluæ, & inutiles redderentur facultates, & licentiæ libros prohibitos legendi a Sacra Indicis Congregatione de mente Sanctissimi in dies concedi solitæ; quod non est dicendum, cum omnia privilegia, facultates, & rescripta gratiæ aliquid operari, & effectum aliquem sortiri debeant, *arg. c. In his 30. de privilegiis*, cum similibus. Unde expediens, & satis proficuum videtur pro licita, & utili lectione, eos, ut supra ante asservari posse in Bibliothecis Monasteriorum ubi adsunt, & solent adesse Religiosi habentes licentiam illos legendi; non obstante quod cortex verborum aliud insinuare videatur, quia etiam ad *Rescripta* applicari bene possunt, quæ de Legibus dicuntur pluribus in locis, & signanter *in c. Humanæ aures 11. caus. 22. q. 5.* ibi: *Non debet aliquis verba considerare* (intellige, nude & simpliciter) *sed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni, & cap. Intelligentia 6. de verbor. significat.* ibi: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus, & cap. In his 15. eod. tit.* ibi: *Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem, cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire, interpretamur &c. Hinc scire 27. de Legibus dicitur: Scire Leges non est earum verba tenere, sed vim & potestatem*, Petra autem, & quidem tutius, sentit contrarium *in tom. 3. comment. ad Constitut. 2. Innoc. IV. sect. 1. n. 15.* Vide *ibi*.

Licentiæ legendi libros prohibitos non pos- 15
sunt hodie concedi, nisi a Summo Pontifice,
& Sacra Congregatione S. Officii, aut a specialiter deputatis ab ipsis. Sic expresse statuit Urbanus VIII. 2. Aprilis 1631. Const. incip. *Apostolatus Officium*, ibi: *Neque de cetero similes licentiæ, nisi a Congregatione S. Officii dum singulis hebdomadis coram Nobis habetur, vel ab aliis per Nos etiam in eadem Congregatione specialiter deputandis, concedatur*. Unde eas concedere non possunt Cardinales, Episcopi, aut
Inquisitores, vel Generales Ordinum; Immo 26
nec ipsimet possunt tales libros prohibitos legere nisi a Sede Apostolica, seu per dictam Sacram Congregationem sit eis specialis ad id concessa facultas; Sic colligitur ex Constitutione Julii III. incip. *Cum meditatio cordis*, quæ expresse revocat omnes, & quascumque facultates legendi libros damnatos, concessas quibuscumque personis, cujuscumque status, ordinis, & conditionis, etiamsi Episcopali, vel Archiepiscopali, vel alia majori dignitate Ecclesiastica, seu Sæculari præeminentia fulgeant; Cum qua concordat Const. Pii IV. incipiens; *Quia in futurorum eventibus*, & alia ejusdem incipiens: *Cum pro munere*, & citat. Constitutio Urbani VIII. incipiens: *Apostolatus Officium*, ubi sic præcise habet: *Motu proprio &c. omnes, & singulas licentias legendi, & habendi libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, etiam ratione Astrologiæ Judiciariæ, vel alias quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis Laicis, & Ecclesiasticis, tam Sæcularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, Societatis, & Instituti existentibus, ac quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica fulgentibus cujuscumque status, gradus, conditionis, qualitatis, & præeminentiæ etiam speciali nota, & mentione dignis, ac per Litteras Apostolicas ad tempus, sed ad vitam, & aliter quomodocumque a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, seu a quibuscumque aliis a nobis, vel ab eis*

eis facultatem, & auctoritatem habentibus; non tamen a Nobismetipsis per Litteras Apostolicas etiam in forma Brevis, seu per Chirographum manu nostra signatum concessas, eorum tenores præsentibus pro expressis, & insertis habentes, hac nostra perpetuo valitura Constitutione revocamus, cassamus, & annullamus &c. Sic Suarez *de Fide, disputat.* 20. *sect.* 2. *num.* 28. Sanchez *in Præcepta Decalog. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 46. Ricciul. *de Jure personar. lib.* 5. *cap.* 25. *num.* 4. Bordon. *in Manual. Consultat. sect.* 60. *num.* 22. Felix Potestas *tom.* 2. *part.* 2. *num.* 386. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part.* 2. *allegat.* 90. *n.* 7. *&* 8. & alii passim.

27 Ad incurrendam excommunicationem Papæ reservatam, latam *in Bulla Cœnæ* §. 1. his verbis: *Excommunicamus, anathematizamus &c. omnes & singulos Hæreticos quocumque nomine censeantur &c. ac eorundem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, aut Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore &c.* quinque simul conditiones requiruntur, itaut una deficiente excommunicatio non incurratur. Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 15. *num.* 1. Busemb. *lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 4. *art.* 5. *num.* 1. Felix Potestas *tom.* 2. *part.* 2. *num.* 353. & alii passim.

28 Prima requisita conditio est, ut liber sit alicujus veri Hæretici, seu ut Auctor sit vere Hæreticus: Unde excommunicationem Bullæ Cœnæ non incurrunt qui legunt librum Pagani, Turcæ, Judæi, vel alterius Infidelis non baptizati, quamvis de Religione tractet, & hæresim contineat. Nec illi qui legunt librum Auctoris Catholici, qui unam vel plures hæreses ex ignorantia seu imprudentia, aut inadvertentia inspersas habeat, vel Hæreticorum hæreses ad ipsas impugnandas, etiam ad longum referat. Bulla enim excommunicat solum illos, qui legunt librum Hæretici, unde si Auctor libri non est verus *Hæreticus*, illum legentes non incurrunt talem excommunicationem, cum Lex pœnalis, & omnis alia odiosa sit stricte interpretanda; *c. Odia* 14. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Odia restringi & favores convenit ampliari*, *& cap. In pœnis* 49. *eod. in* 6. ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda*, *& l. Interpretatione* 42. *ff. de pœnis*, ibi: *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam exasperandæ*. Navarr. *Manual. c.* 27. *n.* 36. Laym. *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 15. *num.* 1. Sanchez *lib.* 2. *Moral. cap.* 10. *num.* 23. Castropalao *de fidelitate tract.* 4. *disp.* 2. *punct.* 10. §. 2. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 7. *num.* 39. & alii passim.

Secunda requisita conditio est, ut liber, vel expresse contineat hæresim, vel de Religione tractet, itaut alterum horum sufficiat, quia Bulla loquitur disjunctive per dictionem *Vel*, quæ alterutrius subsistentia verificatur; *arg. l. Eum, ff. quando diei Legati; l. Si illud, ff. de Legatis, cum similibus*. Unde hanc excommunicationem incurrunt legentes librum Hæretici de Religione ex professo tractantem, v. g. de Theologia scholastica, Morali, vel Mystica, quamvis nullam contineat hæresim; Et eandem incurrunt legentes librum Hæretici, si contineat hæresim, etiam in singulari, quamvis de Religione non tractet, sed de Medicina, Philosophia, & hujusmodi. Bulla enim plus non requirit, quam, ut liber, vel de Religione tractet, vel Hæresim contineat; In nostro autem casu liber vere de Religione tractat, quamvis non contineat Hæresim, & vere continet Hæresim, quamvis unam solam in singulari contineat, & tractet de Religione, & sic conditio Bullæ adimpleta habetur, adeoque Excommunicatio incurritur, Sanch. *lib.* 2. *moral. cap.* 10. *n.* 34. Diana *part.* 6. *tract.* 6. *resolut.* 55. Castropalao *de Infidelitate tract.* 4. *disp.* 2. *punct.* 10. Leander *de Censuris tract.* 3. *disp.* 1. *qu.* 39. *num.* 34. Bonacina *de Censuris disp.* 2. *q.* 5. *punct.* 4. *num.* 19. Farinac. *de Heresi quæst.* 180. *num.* 22. Felix Potestas *tom.* 2. *part.* 2. *n.* 357. *& seq.* Suar. *part.* 3. *tract.* 5. & alii plures contra Filliuc. Graff. Sayr. Carenam, & alios. 29

Tertia conditio requisita est, ut scienter liber legatur, retineatur &c. idest sciatur talem librum esse Auctoris Hæretici, & tractare de Religione, vel Hæresim continere; textu expresso in eadem Bulla, ibi: *Scienter legentes, aut retinentes &c.* Unde qui, vel non scit Auctorem libri esse *Hæreticum*, vel si id sciat quidem, ex tenore tamen, vel aliunde deceptus ignorat illum de Religione tractare, vel Hæresim continere, Excommunicationem Bullæ Cœnæ non incurrit, etiamsi ignorantia esset crassa, aut supina, ut tenet *Communis* cum Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 10. *num.* 38. Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 24. *num.* 4. Busemb. *lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 3. *art.* 5. *n.* 7. Reiffenst. *loc. cit. n.* 55. Felix Potest. *loc. c. num.* 379. Et ratio est, quia universaliter quando in Lege ad incurrendam Censuram requiritur scientia, ut in præsenti, illa ignorantia excusat, quæ opponitur scientiæ; talis autem est ignorantia 30 31

crassa,

crassa, & supina, nam crasse & supine ignorantes, non dicuntur scientes. Covarr. *in c. Alma mater part.* 1. §. 10. *n.* 17. Silvester verb. *Ignorantia q.* 8. *dist.* 4. Reiffenstuel *loc. c.* Sanchez, & alii communiter. Immo Diana *par.* 3.
32 *tract.* 6. *resolut.* 7. *& par.* 5. *tract.* 5. *resol.* 11. Bonac. Tamburin. Hurtad. & alii cum la Croix *loc.* 7. *num.* 345. tenent, quod excuset etiam ignorantia affectata, idest cum quis data opera vult ignorare, ut in casu nostro, cum quis data opera non vult scire, an hic liber sit Haeretici? ut liberius illum legat, aut
33 retineat. Quod tamen de hac ignorantia affectata negant Felix Potestas *loc. cit.* & alii, quia ignorantia affectata aequiparatur scientiae, & aequivalet dolo, cum sic affectati ignorantes dolose nolint intelligere, ut liberius peccent, juxta illud Psalmistae, *Psalm.* 35. *Noluit intelligere, ut bene ageret*; Fraus autem, & dolus nemini patrocinari debent, *cap. Sedes* 16. *& cap. Ex tenore* 16. *de Rescriptis*, *cap. Tuae* 12. *de Clericis non resident. cap. Ex litteris* 2. *de dolo & contumac. & l. In fundo, ff. de rei vindicat. & l. Cum hi, ff. de transact. l. Si legatarius*, *Cod. de Legatis*, cum similibus.

34 Quarta conditio requisita est, ut legatur materia notabilis sufficiens ad mortale. Qualis autem sit materia notabilis, & sufficiens ad mortale; multum controvertitur inter Doctores: Toletus enim dicit sufficere unam, vel alteram lineam legi, cum in ea contineri possit Haeresis; At haec opinio, ut nimis rigida, paucos adinvenit Patronos. Econtra Crousers apud Dianam *in summa verb. Haereticorum libri n.* 39. dicit requiri eam libri partem, quae per se sumpta vere dici possit liber, & quod infra est, dicit esse veniale: At haec, ut nimis laxa, pauci sunt, qui eam sequantur, Sanchez, Sa, Vivald. Krimer, & alii volunt minus quam paginam in folio non sufficere ad mortale. Marchant. autem *in Tribunal. tom.* 1. *tract.* 2. *tit.* 2. *q.* 2. Sporer *in Moral. tract.* 1. *c.* 5. *n.* 28. La Croix *lib.* 7. *n.* 340. & alii melius dicunt in hac re attendendam esse materiam, non secundum se, sed secundum finem prohibitionis; Unde, cum quis aperit librum haereticum, & statim incidit in unam, vel alteram lineam continentem formalem, & veram apertam Haeresim, dicendum est, si non statim desistat ac cognoscit, ipsum peccare mortaliter, & incurrere Excommunicationem, quamvis legat paucas lineas, quia & periculo se exponit, & agit contra totum finem legis; Si vero incidat in materiam indifferentem, & ut talem cognoscat, dicendum est, ipsum non peccare mortaliter, quamvis legat integram paginam talis materiae indifferentis, quia sic, cum non se exponat periculo perversionis, non agit directe contra finem legis.

Hinc graviter peccant, & Excommunicationem incurrunt legentes Haeretici Epistolam, Concionem, Orationem, vel aliam similem parvam scripturam de Religione tractantem, aut Haeresim continentem: Et ratio est, quia in his eadem ratio, idem & majus periculum perversionis invenitur, ubi autem eadem est ratio, eadem est legis dispositio, *l. illud ff. Ad legem Aquiliam, &c. inter corporalia* 2. *de translation. Episc.* Unde sicuti, ubi cessat ratio, & finis Legis, vel obligationis, cessat lex, seu obligatio ipsa; *l. Adigere* §. 2. *ff. de Jurepatron.* cum ratio legis sit anima legis, *l. Cum ratio, ff. de bonis damnator.* ita a sensu contrario, ubi perseverat, & etiam viget finis legis, vel prohibitionis, perseverat, & etiam viget Lex, seu obligatio ipsa. 35

Nec valet dicere, quod tales Epistolae, Conciones, Orationes, seu aliae similes parvae scripturae separatae non veniunt nomine *Libri*, de quibus solum loquitur Bulla Coenae: *Ac eorundem libros*. Non valet, inquam, quia ex declaratione facta in simili materia a *Sac. Cong. Conc.* etiam supradicta veniunt nomine *Libri*; Cum enim esset interrogata circa Decretum Conc. Trid. *sess.* 4. *de editione Librorum* emanatum, quaenam comprehenduntur ibid. nomine *Libri?* Respondit comprehendi sub illo etiam *Conciones*, *Lectiones*, *Disputationes*, & similia. Sic testatur Reiffenst. *loc. c. num.* 43. & cum aliis Barbosa *Collect. in Trid. sess.* 4. *n.* 8. Tum quia Bullae Coenae prohibendo Haereticorum Libros, revera intendit, & voluit prohibere omnia illorum opera, sive magna, sive parva, sive impressa, sive scripta, quorum lectio possit esse periculum perversionis legentibus; Unde cum etiam ex lectione similium Epistolarum, Concionum, modicarum Scripturarum idem, ac forsan majus periculum subsit, dicendum est, quod etiam similes Epistolae, Conciones, & parvae Scripturae cadant super eadem Bullae Coenae Censura, sive in stricto, ac communi sensu Libri dici possint, sive non, quia propter verba Legis non debemus judicare contra intentionem illius. *c. Humanae aures* 2. *caus.* 22. *q.* 5. ibi: *Non debet aliquis verba considerare* (intellige nude & simpliciter) *sed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni*, *c. Intelligentia* 6. *de verb. signif.* ibi: *Intelligentia dictorum ex causis* 36

fis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus, & c. In his 15. *eod. de verb. signif.* ibi: *Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem, cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire, interpretamur; & c. Certum est* 88. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Certum est, quod is committit in Legem, qui Legis verba complectens contra legis nititur voluntatem, & l. Scire* 16. *ff. de Legibus*, ibi: *Scire Leges non est verba earum tenere, sed vim, & potestatem;* & sic tenet Farinacc. *de Hæresi q.* 80. *n.* 30. & 31. Suar. *disp.* 20. *sect.* 2. *n.* 10. Stoz *lib.* 2. *p.* 3. *n.* 536. & alii plures *ibi* cit. La Croix *lib.* 7. *n.* 337. cum Pignatel. & aliis *ibi* cit. Reiffenst. *l. c. a n.* 41. & hanc opinionem probabiliorem, & in praxi tenendam censet Palao *de Infidelitate tr.* 4. *disp.* 2. *punct.* 10. §. 1. *n.* 4. & 5. Et probabilissimam vocat Dicastill. *d.* 3. *n.* 1164. & vere probabiliorem dicunt Spor. Krimer. & plurimi alii.

37 Alii autem tenent contrarium. Lugo *de Fide disp.* 21. *n.* 33. Alberghinus *cap.* 2. *num.* 5. Diana *par.* 1. *tract.* 11. *resol.* 34. Busemb. *lib.* 7. *c.* 2. *dub.* 3. *art.* 5. *n.* 4. Felix Potest. *tom.* 2. *par.* 2. *n.* 366. Sanch. *lib.* 2. *moral. c.* 10. *n.* 29. Bonac. *disp.* 2. *de Censur. q.* 5. *punct.* 4. Durandus *lib.* 4. *in causs.* 1. *q.* 44. *n.* 6. Herincx *disp.* 9. *de Fide qu.* 8. *n.* 86. Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *c.* 15. *n.* 3. & alii plures, quorum aliqui contrariam sententiam tenent esse veram, & alii saltem probabilem esse putant, hac ducti ratione, quod tales Epistolæ, Conciones, & aliæ similes parvæ scripturæ separatæ non sunt proprie *Libri*, de quibus solum loquitur Bulla Cœnæ, adeoque sub ejus Censura non comprehenduntur, cum verba Legis pœnalis, & odiosæ, sint stricte interpretanda, *cap. Odia* 15. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari, & c. in pœnis* 49. *eod. in* 6. ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda*. Quæ sententia revera non caret sua probabilitate.

38 Quinta conditio requisita est, ut legatur & retineatur sine auctoritate, seu licentia Sedis Apostolicæ, ut expresse habet ipsa Bulla Cœnæ, ibi: *Sine auctoritate nostra, aut Sedis Apostolicæ*. Unde qui habet licentiam legendi ipsos libros Hæreticorum, vel a Summo Pontifice, vel ab aliis ab ipso ad id deputatis, non incurrit dictam Censuram Bullæ Cœnæ legendo, aut retinendo similes libros prohibitos; Qui autem tales licentias concedere possint, vel non? Vide *supra n.* 23. & 26.

Per ly *legentes* ad incurrendam Censuram Bullæ Cœnæ intelligitur omnis, qui non solum voce legit, sed etiam qui tacitus oculis librum percurrit. *Communis*. Legens autem voce, seu oculis Librum percurrens, si non intelligat Libri Idioma, aut linguam, non incurrit talem Censuram, quia is proprie non legit, nisi materialiter; Ad lectionem enim ab Ecclesia prohibitam requiritur, quod Scriptura mente percipiatur, cum solum talis lectio inducat periculum perversionis Catholici, & communicationem cum hæretico in Doctrina. Sic Diana *part.* 1. *tract.* 12. Bordon. *in Manual. consult. sect.* 49. *n.* 12. & 72. Felix Potest. *tom.* 2. *part.* 2. *n.* 403. La Croix *lib.* 7. *n.* 341. cum Suarez, Sanchez, Filliuc. Tambur. Krimer, Pignatell. Castropal. Dicastill. Stoz ibi citatis contra Bonacinam, & alios. (*a*) 39 40

An autem audiens alium legentem Librum prohibitum incurrat Censuram? Variant Doctores; Quidam enim tenent, ipsum Censuram non incurrere, si audiat casu, at vero eam incurrere, si consilio, petitione, jussu, aut mandato inducat alium, ut sibi legat, quia qui per alium facit, per se ipsum facere videtur, *c. Qui facit* 72. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Qui facit per alium, perinde est, ac si faciat per se ipsum*. Tum quia talis audiens non se habet mere passive, sed active influendo, cum enim mandato, seu consilio inducat alium, ut sibi legat, est ipse causa lectionis, & censetur ipse legere; Econtra si ipse non induxerit, non censetur legere, sed tantum audire. Sic tenent Nald. Azor. Sair. Graff. Reginald. Silvester, Pignatell. Verivys, cum La Croix *loc. cit. n.* 342. ubi dicit, hanc sententiam videri probabiliorem, & alii apud Leandr. *de Censuris tract.* 3. *disp.* 1. *qu.* 59. Alii autem absolute tenent, ipsum Censuram incurrere, sive audiat casu, consilio, petitione, aut mandato, quia idem est periculum infectionis in audiente, & legente, & idem odium Hæreseos, quæ fuit ratio prohibitionis sub tali Censura: adeoque &c. Sic Leander *loc. cit. q.* 58. & 59. Suarez, Roccaful. & alii. Econtra alii absolute docent, ipsum Censuram non incurrere, sive audiat casu, sive consilio, petitione, aut mandato, 41

(*a*) *Notæ Romani Theologi*. Etsi non incurrit perlustrando oculis librum, cujus idioma ignoretur, incurrere tamen in censuram videtur retinendo illum; cum etiam retentio sit sub hac pœna prohibita.

dato, quia proprie ille tantum dicitur legens, qui visu, & mente scripta percurrit, & ex Jure verba legis pœnalis sunt in propria, & stricta significatione accipienda, *cit. c. Odia* 15. *& cap. In pœnis* 49. *de Regul. Jur.* sic Diana *par.* 1. *tract.* 11. *resol.* 133. cum multis ibi citatis, Portell. verb. *Librorum prohibitio in addit. n.* 11. Tambur. *lib.* 2. *Decalog. c.* 1. §. 7. *n.* 32. Felix Potest. *tom.* 2. *par.* 2. *sub n.* 471. ubi cum aliis solvit rationes opinionum contrariarum; Ugolin. Sanch. Coninch, Dicastill. Stoz, Krimer, & alii cum la Croix *loc. cit.* ubi hanc etiam tenet probabiliter.

42 Legens Librum de mandato alterius, a quo prudenter timet grave damnum, non incurrit Censuram, quia metus gravis in constantem virum excusat a transgressione præcepti Ecclesiastici, cum præceptum Ecclesiasticum non obliget cum tanto detrimento. Bordon. *in Manual. cons. sect.* 49. *n.* 41. Leander *de Censuris tr.* 3. *disp.* 1. *q.* 57. *& disp.* 9. *q.* 23. cum pluri-

43 bus aliis ibi citatis. Incurrit tamen Censuram, si legat de mandato alterius solum ex metu levi, quia metus levis non excusat a transgressione præcepti Ecclesiastici. *Communis*.

44 Per ly *retinentes* ad incurrendam Censuram intelligitur omnis, qui habet apud se librum, sive proprium, sive alienum, quomodocumque illum habeat, sive retineat illum nomine proprio, sive nomine alieno. Immo etiamsi in aliena Domo retineat, quia semper dicitur vere retinens. Busemb. *l.* 7. *c.* 2. *dub.* 4. *art.* 3. *num.* 8. La Croix *ibid. num.* 347. Bonacina *tom.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 2. *punct.* 4. *num.* 15. Felix Potest. *loc. cit. n.* 428. Pignatell. & *Com-*

45 *munis aliorum*. Hinc tam Deponentes librum apud alium, seu alteri commodantes, aut in pignus tradentes, quam Depositarii, seu commodato, aut in pignus accipientes incurrunt Censuram. La Croix *loc. cit.* cum Pignatell. & *Communis aliorum*.

46 Item Censuram incurrunt vendentes scienter libros Hæreticorum, seu asportantes de uno in alium locum, quia isti nedum sunt retentores, sed etiam fautores Hæreticorum. Leander *de Censuris tract.* 3. *disp.* 1. *q.* 88. & alii

47 communiter. Item Censuram incurrunt librum retinentes ad confutandum, quia Bulla Cœnæ absolute prohibet retentionem, & factum respicit, non affectum, & intentio bona non potest cohonestare actum absolute prohibitum. Bordon. *in Manual. consult. sect.* 49. *num.* 13.

48 *& communis aliorum*. Item Censuram incurrunt, qui retinent Libros Hæreticos solum ad ornatum in Bibliothecis, licet sine animo legendi, & quamvis idioma non intelligant, quia talis retentio est in periculum infectionis aliorum, & contra finem adæquatum prohibitionis factæ a Bulla, nempe ultra periculum infectionis, ut tales libri plene abolerentur in odium Auctoris Hæretici, & hujusmodi. Sanchez *lib.* 2. *moral. disp.* 10. *n.* 52. *& seq.* Castropal. *de Fide tract.* 4. *disput.* 2. *punct.* 10. §. 2. *num.* 7. *& sequ.* & ipso teste *Com-*

munis aliorum. Item Censuram incurrunt tales 49 libros retinentes, quamvis cognoscant nullum esse perversionis periculum, quia talis prohibitio non est facta solum ob periculum perversionis, sed, ut dictum est, etiam in odium hæreticorum, & ut sui libri penitus exterminentur. *Communis*.

Item Censuram incurrunt Bibliopolæ, & 50 Bibliopegi, qui hujusmodi libros ad distrahendum, & compingendum retinent. Sanch. Reiffenstuel *lib.* 2. *Decretal. tit.* 7. *num.* 72. cum pluribus ibi citatis. La Croix *lib.* 7. *num.* 353. cum Ugolin. Sanchez, Pignatell.

ibi cit. Item qui librum antequam prohibere- 51 tur, redegit in compendium, incurrit Censuram, si hoc solum compendium manuscriptum legat, vel retineat post prohibitionem, quia est moraliter idem ipse liber compendiatus; & a fortiori, si redactus sit in Compendium post prohibitionem. La Croix *loc. cit. n.* 350.

Pignatell. *ibi cit.* & alii. Item Censuram in- 52 currit, qui partem libri retinet, quia is vere dicitur retinere librum, sicuti dicitur legere librum, qui partem illius legit. Sanchez *loc. cit. n.* 54. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 73. & alii

passim. Hinc Sanchez, Fillius. Castropalao, 53 Dicastill. Pignatell. Verivys, Krimer, apud La Croix *loc. cit. num.* 349. excommunicatos censet Aromatarios, Mercatores, & quosvis alios, qui hujusmodi libros, aut partes eorum retinent ad involvendas merces, aut similia.

Retinentes librum per unum, vel alterum 54 diem cum proposito postea tradendi, excusantur a peccato mortali, & Censura. La Croix *loc. cit. num.* 348. cum Sanchez, Duard. Reginald. Castropal. Diana, Pignatell. Sporer ibi

citatis. Item excusantur a peccato, & Cen- 55 sura, qui longiori tempore libros tales retinent, ex eo quia non habent opportunum tempus, & occasionem illum tradendi Inquisitoribus, vel habenti licentiam eos legendi, & retinendi. Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 15. *num.* 7. Castropal. *tract.* 4. *de Fide disput.* 2. *punct.* 10. §. 2. *num.* 10. Reiffenstuel *loc. cit. tit.* 7. *num.* 75. & alii. Si tamen tandiu ex- 56

pecta-

pectarent ad consignandum, ut censerentur non velle consignare, peccarent mortaliter, & incurrerent Censuram. La Croix *loc. cit.*
57 *num.* 348. Verivys *tract.* 5. *art.* 8. & alii. Si autem haberent voluntatem absolute retinendi, & paulo post mutarent hanc voluntatem, & vere proponerent quam primum poterunt, consignare, peccassent quidem mortaliter ratione habitæ absolutæ voluntatis retinendi contra gravem prohibitionem Ecclesiæ, & probabilius non incurrissent Censuram, quia Censura non incurritur ob voluntatem; sed ob ipsam retentionem, adeoque si retentio de se non sit mortalis, & longa, non est materia sufficiens ad Censuram; Sicuti si quis habuisset absolutam voluntatem occidendi Clericum, & paulo post mutaverit ipsam voluntatem, nec Clericum occiderit, nec vulneraverit, quamvis peccasset mortaliter ratione talis habitæ absolutæ voluntatis, non esset tamen excommunicatus. Sanchez, Reginald. Castropal. Sporer, Diana, Verivys, Dicastill. Krimer citati & secuti a La Croix *loc. cit. n.* 348.

58 Per ly *imprimentes* ad incurrendam Censuram intelliguntur, & veniunt omnes, qui ad libri impressionem propinque concurrunt, & veræ illius causæ sunt, ut Typographus, aut Patronus Officinæ, cujus auctoritate libri typis mandantur; qui humectat, seu præparat chartam, imponit atramentum, typos ordinat, & componit, chartam madefactam supponit torculari, torcular premit. *Communis* cum Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 7. *n.* 77. Leandro *de Censuris tract.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 82. La Croix *loc. cit. num.* 356. Sanchez *lib.* 2.
59 *moral. disp.* 10. *num.* 57. Item eandem Censuram incurrunt transcribentes libros Hæreticorum, quia nulla est in substantia diversitas. Leander *loc. c. qu.* 87. Felix Potest. *loc. cit. n.* 448. & alii. Immo transcribentes incurrunt etiam Censuram tamquam legentes, & detinentes librum Hæreticorum, & tamquam fautores Hæreticorum. *Communis*.

60 Qui facit expensas pro impressione, incurrit Censuram, ut favor Hæreticorum, non autem ut impressor, quia non dicitur proprie imprimere, sed solum remote concurrit ad impressionem. Leander *loc. c. quæst.* 84. & 86. La Croix *lib.* 7. *num.* 356. cum Ugolin. Sair. Filliuc. Dicastill. Pignatell. *ibi citatis*, & alii
61 plures. Item Corrector exemplaris impressi non incurrit Censuram ut imprimens, quia non est proprie impressor, sed impressi inspector; Unde incurrit Censuram ut legens, & quidem toties quoties legit magnam partem, & etiam ut fautor Hæreticorum. *Citati Doctores*. Item 62
vendentes impressoribus chartam, characteres, atramentum, aut alia necessaria ad impressionem incurrunt solum Censuram ut fautores Hæreticorum, si talia ipsis vendant animo favendi Hæresi, non autem ut imprimentes, quia non concurrunt, nisi valde remote ad impressionem. *Citati Doctores*. Immo nullam 63
Censuram incurrunt, si talia vendant, non ut faveant Hæresi, sed solum negotiationis, & justi lucri gratia. La Croix *loc. cit. num.* 356. cum Castropal. Tamburin. Krimer, Pignatell. ibi citatis, & alii passim.

Per ly *Defendentes* ad incurrendam Censuram intelliguntur, & veniunt omnes, qui 64
quocumque prætextu, vel causa librum Hæretici, quatenus talem defendunt, & tuentur verbis, vel factis, laudando v. g. & exaltando talem librum, probando ea, quæ in eo scripta sunt, esse vera, abscondendo illum, aut impediendo, ne Inquisitoribus tradatur, aut ne comburatur, & hujusmodi. Sanchez *loc. cit. num.* 58. Castropal. *loc. cit. num.* 14. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 78. & alii communiter, textu expresso *in ipsa Bulla Cœnæ* §. 1. ibi: *Seu quomodolibet defendentes ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore &c.*

Hinc qui talis libri stylum, vel doctrinam, 65
seu ingenium Auctoris laudat eo fine, & animo, ut damnationem, seu consignationem impediat, Censuram incurrit, quia ad Censuram incurrendam non requiritur, quod defensio fiat præcise ob Hæresim, vel hæreticum, sed ut expresse loquitur Bulla: *Ex quavis causa publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore*. La Croix *loc. c. num.* 359. Pignatell. *ibi cit.* & alii. Non incurrit tamen Cen- 66
suram, si laudet stylum libri, vel ingenium Auctoris, vel Catholicam doctrinam, quæ in eo est, sed non quatenus in eo est, nec in ordine ad tuendum, ne damnetur, ne Inquisitoribus tradatur, aut comburatur, quia hæc laudat secundum se, non ut opera hæretica, & Auctoris Hæretici, adeoque non defendit librum Hæretici. Sanchez *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit.* Busemb. *lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 4. *artic.* 5. *num.* 8. Leander *de Censuris tract.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 94. & 95. Bonacina, Layman, & alii passim.

Libri, & Scripturæ de Ritibus Sinensibus 67
publicari prohibentur; Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 59. incip. *Ex quo* §. 8. Libri Gen- 68
tilium de falsa Religione, seu de rebus obscenis, & superstitiosis tractantes, fidelibus

pro-

prohibentur. Idem Constitut. 107. incip. *Omnium solicitudinum* §. 3. & 14. Librorum quorumque editio super argumento imminutionis Festorum de præcepto, prohibetur sub gravissimis pœnis; Idem tom. 2. Constitut. incip. *Non multi menses*.

69

70 Libri noxii tam a Congregatione Universalis Inquisitionis, quam a Congregatione Indicis proscribuntur; Et utraque summa maturitate, & consilio utitur in proscriptione evulganda. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Sollicita*, in qua Methodus præscribitur in examine, ac proscriptione librorum a Congregationibus Universalis Inquisitionis, & Indicis servanda, certæque Romanæ Relatoribus, ac Consultoribus proponuntur Regulæ, quas in examine, judicioque ferendo sequantur; Quæ Constitutio est merito tota attente legenda, & plene observanda.

71 Secretum, sive silentium, quod in Congregatione Sancti Officii præscriptum est, eodem prorsus modo in examine, ac proscriptione librorum in Congregatione Indicis, a Cardinalibus, Revisoribus, & Consultoribus custodiendum præcipitur a Benedict. XIV. Constit. incip. *Sollicita* §. 12.

Appendix, sive Novus de Librorum prohibitione Articulus,

In quo de Ecclesiæ potestate in Libris proscribendis; de antiqua, & nova disciplina circa hujusmodi prohibitionem, de auctoritate decretorum Apostolicæ Sedis Libros vetantium, deque pœnis in eos latis, qui hujusmodi libros legant, retineantque, ac de nonnullis ad hanc materiam pertinentibus quæstionibus.

§. I.

De concessa Christi Ecclesiæ potestate prohibendi Libros: deque antiqua circa rem hanc disciplina, quæ ad inventam usque artem Typographicam perduravit.

IMprobatæ lectionis libri sunt, qui Religioni, bonis moribus, pietatique obsint. Hos vero hominum manibus eripiendos, proscribendosque esse, ipsa recta ratio suadet, atque exemplis cujusque bene ordinatæ Reipublicæ comprobatur. Constat enim ex Laertio, Græcos Protagoræ libros in foro jussisse comburi; atque in Romana Republica plures ex Senatus Consulto libros, qui homines vel a divino cultu avocarent, vel ad superstitionem, quam pravam ipsi crederent, provocassent, fuisse combustos, ut legere est apud Valerium, aliosque. Eademque lex ita apud Romanos viguit etiam postquam summa rerum penes Imperatores esset, ut Ulpianus *L. Cætera*, *ff. Famil. Ercisc. cund.* scripserit, improbatæ lectionis libros, dum hereditaria res sit dividenda, non dividi, sed a Judice aboleri oportere, non secus ac mala medicamenta, & venena. Hæc autem animadvertenda duxi, non solum ut Lector intelligat, consentaneum esse rectæ rationi, ut noxii libri interdicantur, sed etiam ut inde sciant, quinam fuerit in Republica usus circa hujusmodi libros, dum Christiana Religio cœpit, & quam majus fuerit servandæ Religionis studium apud idololatras ipsos, quam apud Novatores ætatis nostræ, e quorum officinis prodiere Hobbesii, Tollandi, Spinosæ, Bælii, aliorumque male feriatorum hominum opera, quæ Christianam, ac Religionem omnem, omnemque pietatem evertunt.

Ecclesiæ autem fecisse Christum Dominum potestatem proscribendi libros, tum ex munere Pastoribus concredito, tum etiam ex usu, quem ejusdem potestatis semper fecit, est omnino exploratum. Voluit enim, ut in ea essent Pastores, qui eamdem regerent usque ad consummationem sæculi; atque hos Episcopos vocat Lucas in Actis Apostolorum, *quos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam suam*. Iisdem Christus pascendi oves suas onus, potestatemque clavium indidit, quæ passim in Scripturis ad supremam designandam potestatem adhibetur. At munus Christi Pastoris est, sanam doctrinam, quæ viam salutis demonstret, edocere, ea proponere, quæ æternæ salutis consequutionem faciliorem faciant, quæque obstacula tollant, quæ impedimento esse possint. Huic autem muneri conveniens, ac necessaria est potestas eripiendi ab hominum manibus noxios libros, qui non solum maximo obstaculo sunt æternæ saluti, sed ad certam perniciem homines trahunt. Quis ergo dubitet, quin auctoritatem dederit proscribendi perniciosos libros, ac opportunis etiam pœnis ab horum lectione homines evocandi? Ex solo Pastoris munere intelligi id facile posset, sed ut inexcusabiles omnino Novatores essent, hanc potestatem notissimis ætate illa phrasibus, ac luculentissimis verbis in Scripturis novi Testamenti, explicavit. Quid enim aliud innuit Scriptura, dum hos ait a Spiritu Sancto positos ad regendam Ecclesiam Christi; dum iis ligandi, & solvendi, & clavium potestatem concessam tradit; dum ita eos missos fuisse decla-

clarat *Luc.* 10. *v.* 16. ut qui hos loquentes, præcipientesque audit, Christum audiat, qui vero eos contemnat, & spernat, Christum spernat; dum denique per Paulum ad *Hebræos* 13. *vers.* 18. eosdem Præpositos appellat, quibus parere, ac subesse oporteat? Hæ phrases, hi loquendi modi satis superque declarant, Christum Ecclesiam suam instar Reipublicæ stabiliisse, in qua Pastores præessent, auctoritate freti, ea prohibendi, præcipiendi, ac etiam certis pœnis interdicendi, quæ commune Ecclesiæ bonum postularet.

Fac vero hæc ambigua fore, atque in alium quoque sensum detorqueri posse. Si constet, hanc Apostolos, ac Episcopos deinde eorumdem Successores exercuisse potestatem; eamque in iisdem agnovisse, ac fuisse veneratos primos Christianorum Principes, quis dubitet, quin eam revera a Deo habuerint? Neque est verisimile, Ecclesiam viventibus adhuc Apostolis formam a Christo stabilitam mutasse; eamque veluti a Deo sibi collatam Pastores sibi usurpasse potestatem, quam non habuissent. At Ecclesia hanc semper exercuit potestatem. Nam ut ea mittam, quæ *Actorum* 19. *vers.* 19. leguntur, de libris eorum, qui fuerant curiosa sectati, quorum ingens numerus Ephesi, Paulo prædicante, combustus fuit, Auctor Constit. Apostolicarum *Lib.* 1. *cap.* 7. ait: *Apostolum prohibuisse initio Fidelibus libros Gentilium, & falsorum Prophetarum*, *Canon.* 59. ex iis, qui Apostolorum nomen præferunt. *Si quis*, inquit, *falso inscriptos impiorum libros tanquam sanctos in Ecclesia publicat ad Populi, & Clerici perniciem, deponatur.* Hæc satis sunt ad ostendendum, Ecclesiam etiam dum sub Principibus infidelibus esset, auctoritate, quam a Christo habuerat, usam, libros noxios prohibuisse, ac pœnas prout temporum circumstantiæ ferebant, adversus inobedientes statuisse.

Reddita vero Ecclesiæ pace, hanc potestatem liberius exercuit, probantibus, ac faventibus etiam ipsis Christianis Principibus: Nam in Concilio Nicæno I. Patres damnarunt Arii libros, eosque comburendos esse decuerunt. Constantinus vero Magnus indicta pœna capitis in eos, qui illos occultassent, omnes comburi curavit; ut scribit Socrates *lib.* 1. *cap.* 6. & Nicephorus *lib.* 8. *cap.* 25.

Patres Concilii Ephesini damnatis Nestorii scriptis in Synodica Epistola, ita ad Theodosium scribunt: *Vestram autem majestatem iterum atque iterum rogatam cupimus, ut universam illam doctrinam e Sanctis Ecclesiis submoveri, ejusdemque libros, ubique locorum repertos jubeat flammis absumi.* Similem sententiam tulere Chalcedonenses Patres in scripta Eutychetis, quæ ex edicto Imperatorum fuere deinceps combusta. Hac via antiqui illi Patres auxilium eisdem præbentibus Imperatoribus, e Fidelium manibus hæreticorum libros præripere studuerunt. Immo piissimi Principes, ut promptiores essent ministri ad libros, quos Ecclesia Religioni inimicos declarasset, abolendos, leges quoque statuere, quibus hæreticorum libros comburi præcipiebatur. Id vero, non ut potestatem, quam non haberet Ecclesia, supplerent, ut falso scripsit Petrus Gianoni, sed ut necessarium ei præberent auxilium per pœnas temporarias ad facilius hujusmodi pestem extirpandam. Nam cum primum potuit libere Ecclesia horum librorum combustionem decernere, atque executioni mandare, id propria auctoritate fecisse constat. Sanctus enim Leo Magnus anno 443. propria auctoritate & sententia Manichæorum libros Romæ combussit. Et Epistola 93. quæ est ad Turibium Asturicensem Episcopum: *Apocryphæ*, inquit, *scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorum multarum habent Seminarium falsitatum, non solum interdicendæ, sed etiam penitus auferendæ, atque ignibus concremandæ.* Et infra, *Si quis Episcoporum, vel Apocrypha per domos non prohibuerit, vel sub Canonicorum nomine eos Codices in Ecclesiis permiserit legi, qui Priscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, hæreticum se noverit judicandum.* Symmachus quoque, & Hormisda Manichæorum libros combusserunt. Concilium Nicænum secundum *act.* 5. libros hæreticorum damnavit, comburique jussit. Nicolaus I. in respons. ad Consul. Bulgarorum noxios, blasphemosque Saracenorum libros igni tradendos, constituit. Nicolaus II. anno 1059. idem in Concilio Romano de Berengarii libris decrevit; Et, ut alia mittam, Concilium Romanum, & Constantiense igni tradidere Joannis Huss, atque Wiclephi libros. Atque hinc patet, Patres, ac Supremos Pontifices Apostolos imitatos, usque ad quintidecimi sæculi initium hæreticorum librorum combustione, malis occurrere consuevisse, quæ ex hujusmodi librorum lectione in Ecclesia oriri potuissent. Hæc præcipua Pastorum, ac præsertim Romanorum Pontificum cura fuit, atque hac unica via tot Hæreticorum libros perdere potuerunt. Mirum itaque non est, si Antiquæ Ecclesiæ nullus proscriptorum librorum Catalogus occurrat, nam index ille librorum Apocryphorum a Gelasio Papa in Romana Synodo

modo propositus, inquit Cl. P. Catalani, *nequaquam dici potest Index librorum prohibitorum juxta usitatam modernam praxim, Index exhibens libros tam privatim, quam publice legi prohibitos*, cum scopus illius decreti esset libros proponere, qui *in Ecclesiis per anni circulum*, a nonnullis leguntur *pro Fidelium ædificatione*. At inde injuria colligas, nunquam in Ecclesia privatam librorum lectionem fuisse prohibitam. Nam id vetitum fuisse constat ex supra *cit. Const. Apost. lib.* ex Sancti Leonis verbis, ex Conciliis omnibus generalibus, in quibus damnati fuere Hæreticorum libri, *ex can.* 16. *Conc. IV. Carthag.*, quo statuitur, ne *Episcopus Gentilium libros legat; Hæreticorum autem pro necessitate, ac tempore*, atque ex eo, quod Sanctus Epiphanius ann. 401. in Synodo Cypri librorum Origenis lectionem prohibuerit. Hæc sane ostendunt, privatam quoque librorum lectionem interdici consuevisse. Nec desunt gravissimi Theologi, qui Gelasianum quoque decretum ad privatæ quoque lectionis prohibitionem extendant librorum, qui Apocryphi declarantur; cum scripta eorum in illo catalogo se consignare voluisse declaravit, *quæ a Catholicis vitanda sint*. Hactenus de disciplina, qua universa usa est Ecclesia in eripiendis e Fidelium manibus Hæreticorum libris, noxiisque scriptis.

§. II.

De stabilita per Apostolicam Sedem disciplina circa examen, proscriptionemque librorum post inventam artem typographicam, ac post ortas Lutheri, Calvinique hæreses.

Superiori in capite ostendimus, qua via Ecclesiæ Pastores e Fidelium manibus impiorum libros eripuerint, cum nondum ars typographica inventa esset. Quanta vero eorum, ac præsertim Romanorum Pontificum cura fuerit, quantum Principum in Ecclesiæ, & Apostolicæ Sedis decreta obsequium, vel ex eo intelliges, quod ne vel unus quidem antiquorum hæreticorum liber supersit. At inventa arte typographica, ortis Lutheri, & Calvini hæresibus, atque divisa malis hæreticorum artibus in varia schismata Europa, alia ratione occurrendum fuit malis, quæ ex pravorum librorum lectione orirentur. Viguit etiam deinceps; & ipse Leo X. omnes Lutheri libros sub gravissimis pœnis comburi jussit, ac etiam nunc viget usus comburendi per manus Carnificis certum librorum genus. At etsi id satis est ad conciliandam iniquis Auctoribus infamiam, & ad ostendendam Ecclesiæ voluntatem, quæ illos abolitos vellet; ac publicam præseferet execrationem, qua homines ad horrendam illius lectionem incitantur: tamen sufficiens non est ad omnia prorsus perdenda typis evulgata, & dissitis in locis in multorum manus delata exemplaria. Quamobrem nova, atque aptiori disciplina Fideles ab horum librorum lectione deterrere oportuit.

Cœpit ars typographica circa annum 1460. initio autem, cum omnes imprimendis selectioribus antiquorum scriptis intenti essent, commoda hujus novæ artis homines experiebantur, ac laudabant; quæ vero mala inde oritura essent, nec præsentiebant, nec suspicabantur. Sed postquam initio sextidecimi sæculi ob nimiam in antiquis Theologis, Patribusque carpendis, atque sacris Scripturis interpretandis libertatem, & ob novas Lutheri, Calvinique hæreses, plures noxii libri ederentur, inter quos nonnulli, mentito quoque nomine, hæretico fermento conspersi essent, nova Apostolicæ Sedis œconomia, majorque cura, & sollicitudo enituit. Nam Leo X. combustis nonnullis Lutheri scriptis, interdictisque sub anathematis pœna illius operibus, in Concilio Lateranensi anno 1515. *sessione* 10. vetuit; ne deinceps imprimerentur libri, nisi prius in Urbe, ab ipsius Vicario, & Magistro Sacri Palatii, aut a Personis ab ipso deputatis, examinati essent; in aliis locis vero ab Episcopo, vel ab ejus deputato, aut ab Inquisitore hæreticæ pravitatis ejus Civitatis, & Diœcesis, in qua impressio fieret. In transgressores vero, præter excommunicationem, suspensionem ab exercitio artis, amissionem librorum, aliasque pœnas arbitrio Ordinarii infligendas constituit. Deinde etiam Julius III. cavit, ne cui liceret legere, aut habere apud se libros Lutheranorum, aliorumque hæreticorum, idque sub pœnis spiritualibus, & temporariis, quæ in hæreticos latæ essent.

Sed cum plures quotidie prodirent hæretica labe conspersi libri, qui mentito plerumque Auctoris nomine, ac variis artibus ita errores occultabant, ut facile non esset eos a Catholicorum libris secernere, ac simplices illorum lectione decipere, ac seducere possent, communi Orthodoxorum voto Catalogus, sive Index librorum, quorum lectio perniciosa foret, optabatur. Hinc etiam Carolus V. Facultati Lovaniensi jussit, ut librorum, qui hæretici, vel hæreseos suspecti essent, catalogum texerent, qui auctoritate ipsius Caroli V. anno

anno 1546. vulgatus fuit. Cum vero assidue novi hæreticorum libri prodirent, fusiorem quoque edidit eadem sacra Facultas, quem addito speciali edicto Imperator publicari mandavit anno 1556.

Sed cum istiusmodi Indices summæ auctoritatis non essent, quæ omnes ubique Fideles obligaret, ac libri etiam, qui ab hæreticis Italica lingua editi essent, desiderarentur, Paulus IV. P. M. anno 1557. iis, qui sacræ Inquisitioni contra hæreticam pravitatem præsunt, mandavit, ut Indicem conficerent, confectumque eodem anno vulgavit. In quo etsi nullum extat decretum: *ita tamen a tergo faciei libri legitur*, inquit Catalanus *de Secret. Sac. Congr. Indicis cap. IV. Index Alphabetico ordine distinctus est &c.* Edidit præterea idem Pontifex alium Indicem anno 1558. die 30. Decembris, quem initio anni 1559. vulgavit, latis censuris contra legentes, & tenentes libros prohibitos in Bulla Cœnæ expressis, additis etiam aliis gravissimis pœnis. Pius autem IV. Pauli successor rigorem temperans totum illud Indicis librorum negotium ad Concilium Tridentinum detulit.

Quid vero deinceps actum fuerit, paucis innuit Clemens VIII. in Constit. cujus initium est *Sacrosanctum*, in qua ait: *Sed cum nostris hisce calamitosis temporibus antiquus humani generis hostis a sua malitia nunquam recedens, ad eamdem catholicam doctrinam labefactandam, pestiferas hæreses, & detestabiles errores, aut novos conflasset, aut veteres ex inferis excitasset, Sacra Tridentina Synodus pestilentem noxiorum librorum copiam, quæ plus nimio excreverat, coercere, aut auferre cupiens, primum quidem doctissimos aliquos viros delegit, qui de tota ea re cognoscerent, & deliberarent: deinde vero cum ii in negotio illo parum progressi essent, justis de causis eadem Synodus permota, ad ipsam Sedem Apostolicam, integram rem deferendam statuit.* Quid vero Romanus Pontifex egerit, iis verbis declarat: *Itaque fel. rec. Pius Papa IV. Prædecessor noster, qui tunc ad Ecclesiæ gubernacula sedebat, Prælatis quibusdam doctrina, & prudentia præstantibus adhibitis, Indicem librorum prohibitorum, & Regulas quasdam per suas Litteras in forma Brevis promulgavit, & ejusmodi noxiorum librorum detrimentis depellendis opportune providit.* Litteræ autem Pii IV. initium habent, *Dominici Gregis &c.* Clemens vero VIII. hac eadem Constitutione eumdem Indicem, jam a Sixto V. auctum Apostolica Auctoritate recognitum, publicavit *instructione adjecta de exequendo prohibitionis Decreto, deque sincere emendandi, & imprimendi Libros ratione.* Hujus Indicis confectionem commiserat Gregorius XIII. Sacræ Indicis Congregationi a S. Pio V. institutæ; Index vero auctus fuit sub Sixto V. ac absolutus sub Clemente VIII.

Itaque Apostolicæ Sedis cura Librorum improbatæ lectionis Indices plures prodiere, ac novis concurrentibus Libris, iterum aucti in lucem mittuntur. Præter Congregationem supremæ Inquisitionis, aliam quoque Cardinalium Congregationem, quæ Indicis appellatur, instituit S. Pius V. eamque novis facultatibus auxit Sixtus V. novisque privilegiis roboravit Clemens VIII. in supra citata Constitutione.

Hæc autem indicavi, ut inde omnes agnoscant, quæ fuerit, quæque nunc sit Romanæ Sedis pro impedienda noxiorum librorum lectione, sollicitudo; quantumque ejusdem hac de re Decretis debeatur obsequium. Ecclesiæ enim unice muneris est demonstrare Fidelibus, quinam sint noxii libri, quorum lectio homines seducere, ac depravare possit. Ubi vero nisi in Romana, ac Petri Sede id fieri potest? Quis non videat, Divina ei providentia concessum esse, ut in statum illum devenerit, in quo hac nostra ætate, & undique conquirere libros, & doctos cujuscumque facultatis Censores, & tantæ dignitatis, & auctoritatis Judices, quantæ sunt Cardinales, habere possit? Si non aliam auctoritatem haberet, quam ab Ecclesia in Tridentina Synodo congregata eidem collatam; an non omnes ejusdem Decretis obtemperare deberent? At eam habet, quam Christus Petro, supra quem Ecclesiam suam fundavit, contulit; quam Petrus ipse, eorumque Successores in universam Ecclesiam semper exercuere, quam denique agnovere semper Ecclesiæ omnes, veluti Fontem totius Sacerdotalis jurisdictionis, veluti Centrum unitatis, ac veluti Matrem, & Magistram omnium Ecclesiarum.

Sed videamus, quas regulas pro dijudicandis, vetandisque libris stabilierit, & qua ratione ad eosdem proscribendos procedat. Libri, qui in hujusmodi catalogum referri debent, inquit Pius IV. *Constit. incip. Dominici Gregis*, ii sunt *qui vel Heretici sunt, vel de hæretica pravitate suspecti, vel certe moribus, & pietati nocent.* Hæc sane præcipua, ac generalis regula est, atque ad hanc facile revocantur prohibitiones etiam librorum in odium Auctorum, eorumque, qui ob non servatas in editione præscriptas ab Ecclesia regulas,

vetantur; ut rem serio expendenti liquet. Quis vero non videat, Pastoris munus esse, hos ex illorum manibus, quorum animarum rationem sint reddituri, præripere libros? Quæ autem methodus sit, quam Apostolica Sedes in iis examinandis, proscribendisque libris, servet, habes ex Const. fel. rec. Benedicti Papæ XIV. quam integram hic exhibemus.

BENEDICTUS EPISCOPUS.

Servus Servorum Dei,

Ad futuram rei memoriam.

SOllicita ac provida Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum vigilantia in eam semper curam incubuit, ut Christifideles ab eorum librorum lectione averteret, ex quibus incauti, ac simplices detrimenti quidpiam capere possent, imbuique opinionibus, ac doctrinis, quæ vel morum integritati, vel Catholicæ religionis dogmatibus adversantur. Nam, ut vetustissimum mittamus Sancti Gelasii I. Decretum, quæque jampridem a Gregorio IX. aliisque Pontificibus hac de re statuta fuerant; ignorare neminem arbitramur, quæ fuerint a prædecessoribus nostris Pio IV. Sancto Pio V. & Clemente VIII. diligentissime præstita, ut saluberrimum opus a sacrosanctæ Tridentinæ Synodi Patribus susceptum, mature discussum, ac pene ad exitum perductum, de vetitæ lectionis librorum Indice conficiendo, atque vulgando, non absolverent solum, atque perficerent, sed sapientissimis etiam decretis, ac regulis communirent. Quod quidem negotium Apostolica Sedes continenter urget ac promovet, ad id deputatis duabus Sanctæ Rom. Eccl. Cardinalium Congregationibus, quibus onus inquirendi in pravos, noxiosque libros impositum est, cognoscendique, quibus emendatio, & quibus proscriptio debeatur. Idem muneris Congregationi quidem Romanæ universalis Inquisitionis a Paulo IV. commissum perhibent, idque adhuc ab ea exerceri pergit, ubi de libris ad certa rerum genera pertinentibus judicandum occurrit. Certum est autem, S. Pium V. primum fuisse Congregationis indicis institutorem, quam subsequentes deinde Pontifices Greg. XIII. Sixtus V. & Clemens VIII. confirmarunt, variisque privilegii & facultatibus auxerunt: ejusque proprium, ac fere unicum officium est, in examen libros vocare, de quorum proscriptione, emendatione, vel permissione capienda est deliberatio.

§. 1. Qua maturitate, consilio, ac prudentia in Congregatione universalis Inquisitionis de proscribendis, vel dimittendis libris deliberetur, cum neminem latere putamus, tum nos plane perspectum, ac diuturna experientia compertum habemus; nam in minoribus constituti de libris nonnullis in ea censuram tulimus, & Consultoris ejusdem Congregationis munere diu perfuncti sumus; postremo inter Sanctæ Rom. Eccl. Cardinales cooptati, Inquisitoris generalis locum in ea obtinuimus: ac demum ad Apostolicam Sedem, meritis licet imparibus, evecti, non modo Censorum animadversiones in libros nonnullos aliquando legere, ac ponderare, sed etiam in Congregationibus, quæ singulis feriis quintis coram nobis habentur, Cardinalium sententias, atque suffragia, antequam de iisdem libris quid decernatur, audire & excipere consuevimus. Haud minoris diligentiæ testimonium ferre possumus, adeoque debemus pro altera Congregatione Indicis, cui generaliter incumbit, ut supra diximus, de quorumvis librorum proscriptione decernere. Dum enim in minoribus versaremur, cum primi, tum secundi Censoris, seu relatoris officium in ea Congregat. non semel obivimus; ex quo autem supremum Pontificatum gerimus, nullius libri proscriptionem ratam habuimus, nisi audito Congregationis Secretario qui libri materiam, revisorum censuras, Cardinalium judicia & suffragia accurate nobis exponeret.

§. 2. Sed quoniam compertum est nobis atque exploratum, multas librorum proscriptiones, præsertim quorum auctores Catholici sunt publicis aliquando, injustisque querelis in reprehensionem adduci, tamquam si temere, ac perfunctorie in Tribunalibus nostris ea res ageretur; operæ pretium duximus, hac nostra perpetuo valitura Constitutione, certas, firmasque regulas proponere, juxta quas deinceps librorum examen, judiciumque peragatur: tametsi plane affirmari possit, idipsum jampridem, vel eadem prorsus ratione, vel alia æquipollenti, constanter actum fuisse.

§. 3. Porro Romanæ universalis Inquisitionis Congregatio ex pluribus constat Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus a Summo Pontifice delectis, quorum alii sacræ Theologiæ, alii Canonici Juris doctrina, alii Ecclesiasticarum rerum peritia, munerumque Romanæ Curiæ exercitatione, prudentiæ demum, ac probitatis laude, conspicui habentur. His adjungitur unus ex Romanæ Curiæ Præsulibus, quem Assessorem vocant; unus ex Ordine Prædicatorum sacræ Theologiæ Magister, quem Commissa-

missarium appellant; certus præterea Consultorum numerus, qui ex utroque Clero sæculari, ac regulari assumuntur; alii demum præstantes doctrina viri, qui a Congregatione jussi, de libris censuram instaurant, iisque Qualificatorum nomen tibutum est. De variis in præfata Congregatione, iisque gravissimis rebus agitur, in primis autem de causis fidei, ac de personis violatæ religionis reis. At cum librum aliquem ad eam, tanquam proscriptione diguum, deferri contigerit: nisi ad Indicis Congregationem, ut fieri plerumque solet, judicandum remittat, sed pro rerum, temporumque ratione sibi de illo cognoscendum esse arbitretur; Nos inhærentes decreto lato ab eadem Congregatione feria quarta Kalendis Julii anni millesimi septingentesimi quinquagesimi, atque a nobis confirmato feria quinta insequente, hac ratione, & methodo judicium institui mandamus.

§. 4. Primo nimirum uni ex Qualificatoribus, aut Consultoribus a Congregatione designando, liber tradatur, quem is attento animo legat, ac diligenter expendat; tum censuram suam scripto consignet, locis indicatis, & paginis, in quibus notati errores continentur. Mox liber cum animadversionibus revisoris ad singulos Consultores mittatur, qui in Congregatione pro more habenda singulis feriis secundis in ædibus sancti Officii, de libro, & Consultorum suffragiis ad Cardinales transmittatur, ut hi in Congregatione, quæ feria quarta haberi solet in Fratrum Prædicatorum Cœnobio sanctæ Mariæ supra Minervam nuncupato, de tota re definitive pronuncient. Post ab Assessore santi Officii acta omnia ad Pontificem referantur, cujus arbitrio judicium omne absolvetur.

§. 5. Cum autem sit veteri institutione receptum, ut auctoris Catholici liber, non unius tantum relatoris perspecta censura, illico proscribatur, ad normam præfati decreti mensis Julii anni millesimi spetingentesimi quinquagesimi, volumus eam consuetudinem omnino servari; ita ut si primus censor librum proscribendum esse judicet, quamvis Consultores in eandem sententiam conveniant, nihilominus alteri revisori ab eadem Congregatione electo liber, & censura tradantur, suppresso primi censoris nomine, quo alter judicium suum liberius exponat. Si autem secundus revisor primo assentiatur, tunc utriusque animadversiones ad Cardinales mittantur ut iis expensis de libro decernant; at si secundus a primo dissentiat, ac librum dimittendum existimet, tertius eligatur censor, cui suppresso priorum nomine, utraque censura communicetur. Hujus autem relatio, si a priore Consultorum sententia non abludat, Cardinalibus immediate communicetur, ut ipsi, quod opportunum fuerit decernant; sin minus, iterum Consultores, perspecta tertia censura suffragium ferant; ideque una cum omnibus præfatis relationibus, Cardinalibus exhibeatur, qui, regita mature perpensa, de controversia denique pronunciare debebunt. Quotiescumque autem Pontifex, vel ob rei, de qua in libro agitur, gravitatem, vel quia id auctoris merito, aliisque circumstantiis tribuendum censeat, libri judicium coram se ipso in Congregatione feriæ quintæ habendum decreverit, quod sæpe a nobis factum fuit, & quoties ita expedire judicabimus, in prosterum quoque fiet, tunc satis fuerit exhibere Pontifici, & Cardinalibus libri censuras, & Consultorum suffragia, omisso examine Congregationis feriæ quartæ, ejusque relatione, quam per Assessorem Pontifici faciendam diximus, nam Cardinalium suffragiis coram ipso Pontifice ferendis, atque hujus definitiva sententia, vel alio opportuno consilio in eadem Congregatione capiendo, res absolvetur.

§. 6. Altera quoque Indicis Congregatio plures complectitur Cardinales ipsi a Pontifice adscriptos, iisdemque dotibus præditos, quibus sancti Officii Cardinales pollere solent: quum etiam eorum aliquos in utraque Congregatione locum habere contingat. Ex iis unus ejusdem Congregationis Prefectus existit: Assistens vero perpetuus est Magister sacrii Palatii: Secretarius autem, a prima Congregationis institutione usque in præsentem diem, ex ordine Fratrum Prædicatorum a Summo Pontifice pro tempore eligi consuevit. Sunt præterea ex utroque Clero sæculari, & regulari ejusdem Congregationis Consultores, & Relatores selecti, & quidem, ubi aliquis librorum relationes coram Congregatione semel, bis, tertio laudabiliter peregerit, tum ipsa Congregatio Pontificem rogare solet, ut ejus auctoritate in Consultorum numerum referatur.

§. 7. Sub ipsa Pontificatus nostri primordia, ea nos subiit cogitatio, ut certam aliquam, & immutabilem methodum pro examine, judicioque librorum in hac Indicis Congregatione servandam statueremus. Qua de re non modo consilium exquisivimus dilecti filii nostri Angeli Mariæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Quirini nuncupati, ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarii, dictæ Con-

Congregationis Præfecti, qui pari prudentia & doctrina suum nobis sensum scripto declaravit; verum etiam antiquiores aliquot ejusdem Congregationis Consultores coram dilecto filio Josepho Augustino Orsi Ordinis Prædicatorum, tunc ipsius Congregationis Secretario, nunc autem Palatii Apostolici Magistro, convenire jussimus, suamque sententiam aperire, quæ pariter scripto concepta, nobis jam nunc exhibita fuit. Cumque hæc omnia diligenter apud nos asservata fuerint, nunc demum veterem deliberationem nostram resumentes, quemadmodum ea, quæ ad librorum examen, atque judicium in primodicta Congregatione sancti Officii peragendum, pertinent, auctoritate nostra constabilivimus, ita etiam, ea, quæ ad Congregationem Indicis, & ejusdem generis negotia apud eam tractanda facere possunt, opportunis decretis constituere volentes, prælaudati Cardinalis Præfecti consiliis, dictorumque Consultorum votis inhærendo, hæc deinceps servanda decernimus.

§. 8. Cum Congregatio Indicis ad librorum censuram unice, ut dictum est, instituta, non ita crebro convocari soleat, ut altera sancti Officii Congrgatio, quæ ob causarum, & negotiorum multitudinem singulis hebdomadis ter haberi consuevit; illius propterea Secretario peculiare munus, & officium recipiendi librorum denuntiationes, ut fieri jam ante cosuevit, committimus, & demandamus. Is autem a libri delatore percunctabitur diligenter, quas ob causas illum prohiberi postulet, tum librum ipsum haud perfunctorie pervolvet, ut de propositæ accusationis subsistentia cognoscat; duobus in eam rem adhibitis Consultoribus, ab ipso, prævia summi Pontificis, aut Cardinalis Præfecti, vel ejus, qui Præfecti vices supplet, approbatione, eligendis: quorum collato consilio, si liber censura, & nota dignus videatur, unus aliquis relator ad ferendum de eo judicium idoneus, illius nempe facultatis, de qua in libro agitur, peritus, eadem, quam nuper innuimus, ratione eligendus erit, qui scripto referat animadversiones suas, adnotatis paginis, quibus singula ab ipso reprehensa continentur. Sed antequam ejus censura ad Cardinalium Congregationem feratur, haberi volumus privatam Consultorum Congregationem, quam olim *Parvam* dixerunt, nos autem *Præparatoriam* vocabimus, ut Relatoris animadversionibus ad librum collatis, de earum pondere judicium fiat. Hujusmodi Congregatio semel omnino singulis mensibus, aut etiam sæpius, si opportuerit, ab ipso Congregationis Secretario convocanda erit, vel in suis cubiculis, vel opportuniore, ut ipsi videbitur, loco, intra prædicti Cœnobii ædes, ubi is commoratur. Eique semper intererit Magister sacri Palatii pro tempore existens, una cum sex aliis e numero Consultorum, singulis vicibus, pro qualitate argumenti, & materiæ, de qua disputandum erit, ut supra de primis duobus Consultoribus, & de relatore constitutum est, a Secretario eligendis; præter Secretarium ipsum, cujus partes erunt, in tabulas referre Consultorum sententias, quas deinde ad Congregationem Cardinalium mittet, cum relatoris censura. In generali demum Congregatione omnia illa servari debebunt, quæ superius statuta sunt pro Congregatione sancti Officii circa librorum examen. Ac quemadmodum ad Assessorem Sancti Officii pertinet de Actis in Congregatione Summum Pontificem certum reddere; ita ad Secretarium Congregationis Indicis spectabit, quoties hæc librum aliquem proscribendum, aut emendandum censuerit, ejusdem Pontificis assensum, prævia diligenti actorum omnium relatione, exquirere.

§. 9. Quoniam vero in Congregatione Indicis de sola librorum prohibitione agitur, nonnulla hoc loco adjungenda judicavimus, eidem Congregationi potissimum usui futura, quæ tamen ab altera etiam Congregatione sancti Officii, dum in hujus quoque generis causis se immiscet, ubi similes rerum circumstantiæ se offerant, æque observanda erunt. Quotiescumque agatur de libro auctoris Catholici, qui sit integræ famæ, & clari nominis, vel ob alios editos libros, vel forte ob eum ipsum, qui in examen adducitur, & hunc quidem proscribi opporteat; præ oculis habeatur usu jamdiu recepta consuetudo prohibendi librum, adjecta clausula: *donec expurgetur* seu *donec corrigatur*, si locum habere possit, nec grave quidpiam obstet, quominus in casu, de quo agitur, adhiberi valeat. Hac autem conditione proscriptioni adjecta, non statim edatur decretum, sed suspensa illius publicatione, res antea cum auctore, vel quovis altero pro eo agente, & rogante, communicetur, atque ei quid dellendum, mutandum, corrigendumve fuerit indicetur. Quod si nemo auctoris nomine compareat, vel ipse, aut alter pro eo agens, injunctam correctionem libri detrectet, congruo definito tempore decretum

tum edatur. Si vero idem auctor, ejusve procurator, Congregationis jussa fecerit, hoc est novam instituerit libri editionem cum opportunis castigationibus, ac mutationibus; tunc supprimatur proscriptionis decretum: nisi forte prioris editionis exemplaria magno numero distracta fuerint; tunc enim ita decretum publicandum erit, ut omnes intelligant, primae editionis exemplaria dumtaxat interdicta fore, secundae vero jam emendatae permissa.

§. 10. Conquestos scimus aliquando nonnullos quod librorum judicia, & proscriptiones, inauditis auctoribus, fiant, nullo ipsis loco ad defensionem concesso; Huic autem responsum fuisse novimus, nihil opus esse auctores in judicium vocare, ubi non quidem de eorum personis notandis, aut condemnandis agitur, sed de consulendo Fidelium indemnitati, atque avertendo ab ipsis periculo, quod ex nocua librorum lectione facile incurritur; si qua vero ignominiae labe auctoris nomen ex eo aspergi contingat, id non directe, sed oblique ex libri damnatione consequi. Qua sane ratione minime improbandas censemus hujusmodi librorum prohibitiones, inauditis auctoribus, factas; quum praesertim credendum sit, quidquid pro se ipso, aut pro doctrinae suae defensione potuisset auctor afferre, id minime a censoribus, atque judicibus ignoratum, neglectumque fuisse. Nihilo tamen minus, quod saepe alias summa aequitatis & prudentiae ratione ab eadem Congregatione factum fuisse constat, hoc etiam in posterum ab ea servari magnopere optamus, ut quando res sit de auctore Catholico, aliqua nominis, & meritorum fama illustri, ejusque opus, demptis demendis, in publicum prodire, & prodesse posse dignoscatur, vel auctorem ipsum causam tueri volentem audiat, vel unum ex Consultoribus designet, qui *ex Officio* operis patrocinium, defensionemque suscipiat.

§. 11. Quemadmodum vero, ubi de Congregatione sancti Officii agebamus, eidem nos semper interfuturos recepimus, quotiescumque de libro, cujus materia gravioris momenti sit, judicium agatur; quod erit nobis facillimum, quum eadem Congregatio qualibet feria quinta coram nobis habeatur; sic & Indicis Congregationis praesentiam nostram impendere parati sumus, quoties rei gravitas id promereri videbitur. Neque enim id opus esse dicendum est, quum vel haeretici hominis liber denunciatur, in quo auctor errores Catholico dogmati adversantes consulto tradit, aut tuetur; vel opus aliquod in examen adducitur, quo rectae morum regulae labefactantur, ac vitiis, & corruptelis fermenta praebentur. In his enim casibus ne illas quidem, quas supra scripsimus, accuratiores cautelas adhibere necesse erit; sed haeretico dogmate, vel pravo moris incitamento semel comperto, proscriptionis decretum illico sanciendum erit, juxta primam, secundam, & septimam Indicis Regulas, sacrosancti Tridentini Concilii jussu editas atque vulgatas.

§. 12. Cum in praelaudata Congregatione sancti Officii severissimis legibus cautum sit, ne de rebus ejusdem Congregationis quisquam cum alio extra illam loquatur, nos hanc eandem silentii legem a relatoribus, Consultoribus, & Cardinalibus Congregationis Indicis religiose custodiendam praecipimus. Illius tamen Secretario potestatem facimus, ut animadversiones in libros censurae subjectos, eorum auctoribus, vel aliis illorum nomine agentibus, & postulantibus, sub eadem decreti lege communicare queat, suppressis semper denunciatoris, censorisque nominibus.

§. 13. Examinandis, corrigendisque libris peropportuna sunt, quae decem Regulis Indicis a Patribus Tridentinae Synodi confectis atque editis continentur. In Instructione autem felicis recordationis Clementis Papae VIII. ejusdem Regulis adjecta, *Tit. de correctione librorum* §. *V.* Episcopis, & Inquisitoribus cura committitur, ut ad librorum edendorum examen *spectatae pietatis & doctrinae viros adhibeant, de quorum fide & integritate sibi polliceri queant, nihil eos gratiae daturos, nihil odio, sed omni humano affectu posthabito, Dei dumtaxat gloriam spectaturos, & fidelis populi utilitatem.* His porro virtutibus, animique dotibus, si non majori, at pari certe de causa, praestare oportet hujus nostrae Congregationis Revisores, & Consultores. Cumque eos omnes, qui nunc hujusmodi munera obtinent, tales esse non ignoremus, optandum, sperandumque est, non absimiles deinceps futuros, qui ad id eligentur; homines nimirum vitae integros, probatae doctrinae, maturo judicio, incorrupto affectu, ab omni partium studio, personarumque acceptione alienos; qui aequitatem, libertatemque judicandi, cum prudentia, & veritatis zelo cojungant. Cum autem eorum numerus nunc certus, & constitutus non sit; ab ejusdem Congregationis Cardinalibus consilium expectabimus, atque capiemus, num eum pro futuris temporibus definire oporteat, vel expediat: hoc tamen

jam nunc decernentes, quatenus eorum numerus definiatur, ut tam Relatores, quam Consultores, ex utroque Clero, sæculari nempe, & regulari, assumantur, alii quidem Theologi, alii utriusque juris periti, alii sacra & profana eruditione præstantes, ut ex eorum cætu, pro varietate librorum, qui ad Congregationem deferuntur, idonei viri non desint ad ferendum de unoquoque judicium.

§. 14. Ipsos autem Relatores; Consultoresque, tam nunc existentes, quam in posterum quandocumque futuros, monemus, ac vehementer hortamur, ut in examine, judicioque librorum, sequentes Regulas diligenter inspiciant, accurateque custodiant.

§. 15. I. Meminerint, non id sibi muneris onerisque impositum, ut libri ad examinandum sibi traditi proscriptionem modis omnibus curent, atque urgeant: sed ut diligenti studio, ac sedato animo ipsum expendentes, fideles observationes suas, verasque rationes Congregationi suppeditent, ex quibus rectum judicium de illo ferre, ejusque proscriptionem, emendationem, aut dimissionem pro merito decernere valeat.

§. 16. II. Tametsi hactenus cautum sit, cavendumque deinceps non dubitemus, ut ad referendum, & consulendum in prædicta Congregatione, ii solum admittantur, qui scientiam rerum, quas libri delati respective continent, diuturno studio acquisitam possideant; decet enim de artibus solos artifices judicare; nihilominus si forte eveniat, ut alicui per errorem materia aliqua discutienda committatur ab illius peculiaribus studiis aliena, idque a Censore, aut Consultore electo, ex ipsa libri lectione deprehendatur: noverit is, se neque apud Deum, neque apud homines culpa vacaturum, nisi quamprimum id Congregationi, aut Secretario aperiat, seque ad ferendum de hujusmodi libro censuram minus aptum professus, alium magis idoneum ad id muneris subrogari curet: quo tantum abest, ut existimationis suæ dispendium apud Pontificem, & Cardinales passurus sit, ut magnam potius probitatis, & candoris opinionem, & laudem sibi sit conciliaturus.

§. 17. III. De variis opinionibus, atque sententiis in unoquoque libro contentis, animo a præjudiciis omnibus vacuo, judicandum sibi esse sciant. Itaque nationis, familiæ, scholæ, instituti affectum excutiant: studia partium seponant; Ecclesiæ sanctæ dogmata, & communem Catholicorum doctrinam, quæ Conciliorum generalium decretis, Romanorum Pontificum Constitutionibus, & Orthodoxorum Patrum atque Doctorum consensu continetur, unice præ oculis habeant; hoc de cætero cogitantes, non paucas esse opiniones, quæ uni scholæ, instituto, aut nationi certo certiores videntur, & nihilominus, sine ullo fidei, aut religionis detrimento, ab aliis Catholicis viris rejiciuntur, atque impugnantur, oppositæque defenduntur, sciente, ac permittente Apostolica Sede, quæ unamquamque opinionem hujusmodi in suo probabilitatis gradu relinquit.

§. 18. IV. Hoc quoque diligenter animadvertendum monemus, haud rectum judicium de vero auctoris sensu fieri posse, nisi omni ex parte illius liber legatur; quæque diversis in locis posita & collocata sunt, inter se comparentur; universum præterea auctoris consilium, & institutum attente dispiciatur; neque vero una vel altera propositione e suo contextu divulsa, vel seorsim ab aliis, quæ in eodem libro continentur, considerata, & expensa, de eo pronunciandum esse: sæpe enim accidit, ut quod ab auctore in aliquo operis loco perfunctorie, aut subobscure traditum est ita alio loco distincte, copiose, ac dilucide explicetur, ut offusæ priori sententiæ tenebræ, quibus involuta pravi sensus speciem exhibebat, penitus dispellantur; omnisque labis expers propositio dignoscatur.

§. 19. V. Quod si ambigua quædam exciderint auctori, qui alioquin Catholicus sit, & integra religionis, doctrinæque fama, æquitas ipsa postulare videtur, ut ejus dicta benigne, quantum licuerit explicata, in bonam partem accipiantur.

§. 20. Has porro, similesque regulas, quæ apud optimos Scriptores de his agentes facile occurrent, semper animo propositas habeant Censores, & Consultores; quo valeant in hoc gravissimo judicii genere, conscientiæ suæ, auctorum famæ, Ecclesiæ bono, & Fidelium utilitati consulere. Duo autem reliqua sunt in eum finem plana opportuna, quæ hoc loco adjungenda omnino esse judicamus.

§. 21. Prodeunt aliquando libri, in quibus falsa & reprobata dogmata, aut systemata, religioni, vel moribus exitiosa, tamquam aliorum inventa, & cogitata, exponuntur, & referuntur, absque eo quod auctor, qui opus suum pravis hujusmodi mercibus onerare satagit, ea refutandi curam in se recipiat. Putant vero, qui talia agunt, nulli sese reprehensioni, aut censuræ obnoxios esse,

se, propterea quod de alienis, ut ajunt, opinionibus nihil ipsi affirment, sed historice agant. At quidquid sit de eorum animo, & consilio, deque personali in eos animadversione, de qua viderint, qui in Tribunalibus ad coercenda crimina institutis jus dicunt; dubitari certe non potest, magnam ejusmodi libros in Christianam rempublicam labem, ac perniciem inferre; quum incautis lectoribus venena propinent, nullo exhibito, vel parato, quo præserventur, antidoto. Subtilissimum hoc humanæ malitiæ inventum, ac novum seductionis genus, quo simplicium mentes facile implicantur, quam diligentissime Revisores advertant, ac censuræ subjiciant; ut, vel hujusmodi libri, si aliqua ex ipsis capi possit utilitas, emendentur; vel in vetitorum Indicem omnino referantur.

§. 22. In ea, quam superius laudavimus, prædecessoris nostri Clementis Papæ VIII. Instructione, *Tit. de correct. lib.* §. 2. sapientissime cautum legitur, ut *quæ famæ proximorum, & præsertim Ecclesiasticorum, & Principum detrahunt, bonisque moribus, & Christianæ disciplinæ sunt contraria, expurgentur*. Et paulo post: *facetiæ etiam, aut dicteria, in perniciem, aut præjudicium famæ, & existimationis aliorum jactata, repudientur*. Utinam vero in aspectum, lucemque hominum libri ejusmodi in hac temporum licentia, & pravitate non efferrentur, in quibus dissidentes auctores mutuis se jurgiis, conviciisque proscindunt: aliorum opiniones nondum ab Ecclesia damnatas censura perstringunt, adversarios, eorumque scholas, ac cœtus sugillant, & pro ridiculis ducunt, magno quidem bonorum scandalo, hæreticorum vero contemptu, qui diglandiantibus inter se Catholicis, seque mutuo lacerantibus, plane triumphant. Etsi vero fieri non posse intelligamus, ut disputationes omnes e mundo tollantur, præsertim cum librorum numerus continenter augeatur: *faciendi enim plures libros nullus est finis*, ut est apud Ecclesiasten *cap.* 12. compertum præterea nobis sit, magnam aliquando utilitatem ex eis capi posse; modum tamen in defendendis opinionibus, & Christianam in scribendo moderationem servari merito volumus. *Non inutiliter* (inquit Augustinus, in Enchirid. cap. 59. prope finem) *exercentur igenia, si adhibeatur disceptatio moderata, & absit error opinantium se scire quod nesciunt*. Qui veritatis studium, & purioris doctrinæ zelum, quo suarum scriptionum mordacitatem excusent, obtendere solent, ii primum intelligant, non minorem habendam veritatis, quam Evangelicæ mansuetudinis, & Christianæ charitatis rationem. Charitas autem de corde puro, patiens est, benigna est, non irritatur, non æmulatur, non agit perperam, (utque addit idem Augustinus, Lib. contra Litteras Petiliani, cap. 29. num. 31.) *sine superbia de veritate præsumit, sine sævitia pro veritate certat*. Hæc magnus ille non veritatis minus, quam charitatis doctor, & scripto, & opere præmonstravit. Nam in suis adversus Manichæos, Pelagianos, Donatistas, aliosque tam sibi, quam Ecclesiæ adversantes assiduis conflictationibus, id semper diligentissime cavit, ne quempiam eorum injuriis, aut conviciis læderet, atque exasperaret. Qui secus, scribendo, vel disputando fecerit, is profecto nec veritatem sibi præcipue cordi esse, nec charitatem sectari se ostendit.

§. 23. Ii quoque non satis idoneam, justamque excusationem afferre videntur, qui ob singulare, quod profitentur, erga veteres Doctores studium, sibi scribendi rationem licere arbitrentur, nam si carpere novos, audeant, forte ab lædendis veteribus sibi minime temperassent, si in eorum tempora incidissent; quod præclare animadversum est ab Auctore Operis imperfecti in Matthæum Homil. 42.: *Cum audieris, inquit, aliquem beatificantem antiquos Doctores, proba, qualis sit circa suos Doctores: Si enim illos, quibuscum vivit, sustinet, & honorat, sine dubio illos, si cum illis vixisset, honorasset, si autem suos contemnit, si cum illis vixisset, & illos contempsisset*. Quamobrem firmum ratumque sit omnibus, qui adversus aliorum sententias scribunt, ac disputant, id quod graviter, ac sapienter a Ven. servo Dei prædecessore nostro Innocentio Papa XI. præscriptum est in Decreto edito die secunda Martii anni millesimi sexcentesimi septuagesimi noni: *Tandem*, inquit, *ut ab injuriosis contentionibus Doctores seu Scholastici, aut alii quicumque in posterum abstineant ut paci & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in thesibus, ac prædicationibus, caveant ab omni censura, & nota, necnon a quibuscumque conviciis contra eas propositiones quæ adhuc inter Catholicis controvertuntur, donec a sancta Sede recognitæ sint, & super eis judicium proferatur*. Cohibeatur itaque ea scriptorum liceantia, qui ut ajebat Augustinus *lib. 12. Conf. capit. 25. num. 34.*

sen-

sententiam suam amantes non quia vera est, sed quia sua est; aliorum opiniones non modo improbant, sed illiberaliter etiam notant, atque traducunt. Non feratur omnino, privatas sententias, veluti certa ac definita Ecclesiæ dogmata, a quopiam in libris obtrudi, oppositas vero erroris insimulari; quo turbæ in Ecclesia excitantur, dissidia inter Doctores aut feruntur, aut foventur, & Christianæ charitatis vincula persæpe abrumpuntur.

§. 24. Angelicus scholarum princeps, Ecclesiæque Doctor S. Thomas Aquinas, dum tot conscripsit nunquam satis laudata volumina, necessario offendit Philosophorum, Theologorumque opiniones, quas veritate impellente refellere debuit. Cæteras vero tanti Doctoris laudes id mirabiliter cumulat, quod adversariorum neminem parvi pendere, vellicare, aut traducere visus sit, sed omnes officiose, ac perhumaniter demereri; nam si quid durius, ambiguum, obscurumve eorum dictis subesset, id leniter, & benigne interpretando, emolliebat, atque explicabat: Si autem religionis, ac fidei causa postulabat, ut eorum sententiam exploderet, ac refutaret, tanta id præstabat modestia, ut non minorem ab iis dissentiendo, quam Catholicam veritatem asserendo, laudem mereretur. Qui tam eximio uti solent, ac gloriari Magistro (quos magno numero esse, singulari nostro erga ipsum cultu, studioque, gaudemus) ii sibi ad æmulandum proponant tanti Doctoris in scribendo moderaionem, honestissimamque cum adversariis agendi, disputandique rationem. Ad hanc cæteri quoque sese componere studeant, qui ab ejus schola doctrinaque recedunt. Sanctorum enim virtutes omnibus in exemplum ab Ecclesia propositæ sunt. Cumque Angelicus Doctor Sanctorum albo adscriptus sit, quamquam diversa ab eo sentire liceat, ei tamen contrariam in agendo, ac disputando rationem inire omnino non licet. Nimium interest publicæ tranquillitatis, proximorum ædificationis, & charitatis, ut e Catholicorum scriptis absit livor, acerbitas, atque scurrilitas, a Christiana institutione, ac disciplina, & ab omni honestate prorsus aliena. Quamobrem in hujusmodi scriptorum licentiam graviter, pro munere suo censuram intendant revisores librororum, eamque Congregationis Cardinalibus cognoscendam subjiciant, ut eam pro zelo suo, & potestate coerceant.

§. 25. Quæ hactenus a nobis proposita, ac constituta sunt, prædecessorum nostrorum decretis plane consona, Congregationum quoque nostrarum legibus, & consuetudinibus comprobata, in librorum examine, ac judicio instituendo, Apostolica auctoritate deinceps servari decernimus: mandantes universis, qui in præfatis Congregationibus locum obtinent, seu illis quomodolibet operam suam præstant, ut adversus præmissa sic a nobis statuta nihil edicere, innovare, decernere, aut interpretare præsumant, absque nostra, vel successorum nostrorum pro tempore existentium Romanorum Pontificum expressa facultate.

§. 26. Non obstantibus contrariis quibusvis, etiam Apostolicis Constitutionibus, & ordinationibus, necnon earumdem Congregationum, etiam Apostolica auctoritate, seu quavis firmitate alia roboratis decretis, usibus, stylis, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus, cæterisque in contrarium facientibus quibuscumque.

§. 27. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostrorum decretorum, mandatorum, statutorum, voluntatum, ac derogationum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo quinquagesimo tertio, septimo Idus Julii. Pontificatus nostri anno tertiodecimo.

D. Card. Passioneus.

J. Datarius.

Visa de Curia

J. C. Boschi.

J. B. Eugenius.

Loco ✠ Plumbi.

Registrata in Secretaria Brevium.

§. III.

§. III.

De auctoritate Decretorum libros vetantium, de pœnis in eo latis, qui hujusmodi libros legant, retineant &c.

IN primo Capite ostendimus, antequam inventa esset ars typographica, Ecclesiæ curam universim fuisse, ut igne perderet Hæreticorum, aliosque Religioni, ac pietati inimicos libros, vocato multoties in subsidium brachio sæculari, & Ecclesiasticis quandoque censuris adhibitis, ut hujusmodi libros detegeret, ut excitaret Episcopos ad eorumdem inquisitionem, Fidelesque ad eos Episcopis deferendos, ut comburerentur. Id autem non ita intelligant, velim, quasi illorum lectio vetita non esset, sed sola librorum combustio decerneretur. Nam regula generalis erat, ut ex S. Gregorio Magno *lib. 7. capit. 48.* colligitur, *damnato Auctore damnari ejus scripturas, & libros, & opera*, in quibus errores essent, quorum causa damnaretur. Quæ vero damnatio fuisset operum, si retineri, ac legi potuissent? Immo dum sub anathematis pœna Auctores damnati essent, eisdem pœnis subjectos fuisse arbitror, tenentes, legentesque eorum libros. Præsertim cum errorum fautores haberentur, quorum apud se haberent, ac legerent libros. In altero autem Capite ostendimus; post illius artis inventionem, & postquam tot hæreses in schismata dividere Christianos, consuevisse utique nonnullos libros juxta antiquam consuetudinem comburi, at fieri non potuisse, ut hac via e Fidelium manibus omnino præciperentur; quamobrem nova opus fuisse disciplina, quam quidem singulari Apostolicæ Sedis cura stabilitam, ac absolutam fuisse, demonstravimus. In hoc itaque primum de pœnis in hac disciplina constitutis, deque obligatione agemus, quæ ex decretis libros vetantibus, oritur.

Primum itaque Lex in Concilio Lateranensi sub Leone X. lata, inculcata in Concilio Tridentino, atque in Indice renovata, contra Typographos, qui libros evulgent, qui prius ab illis non sint approbati, quibus hoc munus commissum est, pœnam constituit contra illius violatores: *amissionis omnium librorum, eorumque publicæ combustionis, ac centum ducatorum*: Item *excommunicationis*, & integri anni *suspensionis* ab officio, & exercitio Typographico, præter pœnas arbitrio Episcoporum contumacibus infligendas.

Deinde in legentes, tenentes, ac imprimentes libros prohibitos variæ constitutæ sunt pœnæ, pro varietate librorum: nonnulli enim sub *excommunicatione* vetantur, quæ *Bullæ Cœnæ* continetur, quæque est Romano Pontifici reservata. Alii vero sub pœna excommunicationis, quæ in Regulis Indicis exprimitur, prohibiti sunt, quæ tamen excommunicatio nulli reservatur. Alii Brevibus seu Bullis Romanorum Pontificum singulariter proscripti fuere, atque ita prohibiti in novo Indice indicantur. Ii vero fere omnes, etsi ab Auctoribus Catholicis conscripti sunt, & ex professo de hæresi non tractant; tamen sub excommunicationis pœna Romano Pontifici reservatæ prohibentur, ut consulenti Brevia Bullasque Pontificias liquebit. Alii denique sub pœna tantum peccati mortalis, aliisque pœnis arbitrio Episcopi contumacibus infligendis. Ne vero Lectores cum P. Concina *Tom. 1. Theol. Christ. lib. 1. disput. 2. pag. 221.* putent, etiam libros omnes Catholicos, quacumque ex causa prohibitos, vetari sub peccato mortali, & excommunicatione non reservata, placet hic in medium proferre verba Constit. Pii Papæ IV. incipient. *Dominici Gregis*: *Si quis*, inquit, *adversus eas Regulas, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui hæreticorum libros, vel cujusvis auctoris scripta propter hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritve, ipso jure in excommunicationis pœnam incidat, eamque ob caussam in eum tamquam de hæresi suspectum inquiri, & procedi liceat; præter alias pœnas super hoc ab Apostolica Sede, sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritque, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severe se noverit puniendum.*

In excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrunt legentes, vel retinentes quoscumque libros Lutheri, Calvini, aliorumque Hæresiarcharum, de quocumque argumento tractantes, sive ex professo de religione agant, sive non, sive hæreses inspersas habeant, sive non. Hoc autem nomine designantur, qui novas hæreses, & sectas condiderunt, aut veteres jam sepultas, & extinctas iterum instaurarunt, aut suscitarunt. Quod quidem nomina ipsa designant Hæresiarchæ, Capitis, & Ducis in prima regula Indicis expressa. In eamdem excommunicationem incidunt legentes, habentesque libros, quorumcumque hæreticorum ex pro-

professo de Religione tractantes. Tranctant autem ex professo de Religione, agentes de Sacra Scriptura, de Theologia Dogmatica, Scholastica, & Morali, de Jure Canonico, de Historia Ecclesiastica, de Clericis, de Monachis, de Sanctorum cultu, de Sacramentis, de Sacris Ritibus, deque aliis ad Religionem pertinentibus. Itaque qui *scienter*, hoc est, scientes, Auctores esse hæreticos, vel libros esse ab Ecclesia vetitos, hujsmodi libros legunt sine debita licentia, sive id ex mera curiositate, sive etiam animo refellendi errores id agant, excommunicationem antea dictam subeunt; dummodo parvitas materiæ non excuset. Eamdem incurrunt eosdem ementes, etiam ad merum ornatum Bibliothecæ, immo & qui apud alios quoque retineant, qui facultatem habent, retento dominio, nisi id per breve sit temporis spatium, quod aliquantulum extendi potest, dum justa causa adsit spei obtinendæ facultatis. Extenditur quoque excommunicatio illa ad eos, qui operam ad horum librorum editionem conferunt, ut sunt Typographus, qui sumptus suppeditat, qui æneas litteras jungunt, & componunt, qui prælo excundunt, quique typos perlegunt, & corrigunt. Ac demum ad eos, qui hujusmodi libros defendunt; Defendere autem dicuntur libros, qui eorum prohibitionem impediant, qui eosdem utiles bonosque esse, non vero damnandos prædicent; aliaque agant, quæ ad illorum detentionem pertineant. Ii omnes in duplicem axcommunicationem incidunt, alteram Bullæ, cujus absolutio Summo Pontifici reservata est, alteram Indicis, quæ non est reservata.

Cum vero libri sint ab hæretico homine conscripti, de Religione vero non tractent, sed Philosophiam, Rhetoricam, Historiam Profanam, Medicinam, aliamque inferiorem facultatem exponant, si a Theologis, aliisque jussu Episcoporum, vel Inquisitorum, examinati, approbatique sint, omnino permittuntur. Tunc enim præsumitur, aut nullos habuisse errores, aut fuisse jam expurgatos. Quia vero quotquot exeunt ex hæreticorum officinis, juxta præscriptum Regularum Indicis editi non sunt, omnes cujusque argumenti per regulam X. proscripti esse videntur. Sed ad Catholicorum loca delati universim veluti permissi haberi solent, donec Ecclesiæ judicio in damnatorum catalogum referantur. Id autem non alia de causa, ut ego arbitror, nisi quod per Revisores deputatos ad examen librorum, qui in Catholicorum Civitates introducuntur, veluti examinati, probatique habentur. Quamobrem graviter peccant Revisores, si suspectos hujusmodi libros examinare negligant, ac Mercatores etiam librorum, aliique, qui scientes illos e suspectis Typographiis prodiisse, eosdem de industria deputatis Revisoribus occultare student. Nam præter quam quod contra Ecclesiæ legem agunt libros illos examini subjicientem, in causa sunt, ut noxii libri e simpliciorum manibus, aliisque, quos seducere ac depravare possint, juxta Ecclesiæ voluntatem non eripiantur. Peccant itidem, & quidem graviter, qui hujusmodi libros legentes, in iisque vel hæreseos, aut errores alios Religioni, pietatique contrarios offendentes, eos denunciare negligunt Sacræ Congregationi, vel Episcopis, aut Inquisitoribus, ut in catalogum prohibitorum referantur. Immo si libri alieni etiam a Religione argumenti, de Philosophia ex. gr. vel jure Civili, tales sint, ut hæreses plures sæpius inculcent, vel unam eamdemqve crebro inserant, ac persuadere conentur, sicuti passim usuvenire solet Novatoribus, ii habentur pro libris de Religione tractantibus, inquit doctissimus P. Gretserus, ac jam damnati sunt per generalem legem, tum Bullæ in Cœna Domini, tum Indicis; illosque tenentes, ac legentes sine necessaria licentia, postquam noverint hujusmodi esse hæresibus infectos, atque ab Ecclesia damnatos hæreticorum libros, in pænas incidunt illis legibus contentas. Nam omnium judicio, per hæreticorum libros, ii intelliguntur, qui de Religione tractant, & hæreses continent, *non unam, vel alteram, sed plures*; *&, si eamdem, sæpius, & cum studio repetitam & inculcatam*. Hujusmodi itaque libri, etsi in catalogo prohibitorum non leguntur, tamen ut hæreticorum libri ipso jure damnati sunt: Addit etiam citatus Gretserus lectionem libri, qui de Religione non agat, sed liquam hæresim tantum obiter contineat, excommunicationem secum ferre Indicis tantum, *ob materiæ parvitatem*.

Si liber qui de Religione non tractat, aut est Catholici Auctoris, sub excommunicatione prohibetur, sed nec *Bullæ cœnæ*, neque reservationis mentio ulla fiat, excommunicatio reservata non est. At qui post Alexandrum VII. Brevibus sive Bullis particularibus proscripti sunt, omnes fere reservatam excommunicationem secum ferunt; ut ex iisdem Brevibus intelligere est, ad quæ Lectores remittuntur in Epistola novæ Indicis editioni præfixa.

Nota. Constitutione pluries cit. *Omnium*

sol-

sollicitudinem, Christifidelibus in Regno Madurensi, aliisque finitimis Regionibus interdicitur, *Gentilium libros legere, & retinere sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, nisi prius habita licentia Parochi, sive Missionarii curam animarum exercentis, quorum prudentiæ committitur facultas super hac dispensandi, & libros (qui forte sunt) noxia superstitione vacuos, nihil contra bonos mores tractantes, pro Christianorum usu seligendi, eorumque lecturam permittendi*.

Nota 2. In Bulla Cœnæ non prohibentur libri Ethnicorum, Judæorum, & Mahumetanorum. Nam ii hæreticorum nomine non veniunt. Libri de Astrologia judiciaria, ac divinatione de rebus contingenter futuris, prohibentur a Sixto V. sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Summo Pontifici reservatæ. Celebriores Theologi censent, nomine librorum hæreticorum venire etiam libros Photianorum, Armenorum, Jacobitarum, & recentiorum Nestorianorum, quia ii non sunt sub obedientia Romani Pontificis, sicut hæretici, atque eorum libri ita Religioni sunt inimici, & ad seducendum apti, ut præsumi omnino debeat Ecclesiam, & Apostolicam Sedem, illorum quoque lectionem vetare voluisse. Hæc quantum ad pœnas, nunc de Decretorum vi & auctoritate agendum est. Id vero nonnullorum dubiorum solutione præstabimus.

§. IV.

Proponuntur circa hanc materiam nonnullæ quæstiones.

QUæst. I. *Utrum in prohibitione libri etiam manuscripta prohibita censeantur?*

Resp. Affirmative, nam vel libri sunt hæreticorum, qui de Religione tractent; vel sunt libri Catholicorum in catalogum prohibitorum Ecclesiæ sententia relati. Utrique autem prohibiti sunt sive manuscripti, sive typis editi circumferantur. Ad hæreticorum libros, quod spectat, quis ignoret ab Ecclesia in Bulla Cœnæ, & in generalibus regulis Indicis omnes damnari hæreticorum libros, *qui de Religione ex professo tractant?* Itaque si manuscripta hæreticorum de Religione ex professo agant, dubitari non potest, quin generali illa lege prohibita fuerint. Deinde, nemo negat, librorum nomine etiam manuscripta venire, quæ hoc nomine designabantur, cum nondum haberetur ars Typographica, ac etiam nec exprimi solent. Denique nemo ignorat, Ecclesiam hos proscribere libros, ut a periculis, qui ex eorumdem lectione imminent, Fideles liberet.

Itaque Ecclesiæ finis fuit hac prohibitione Fideles a lectione Scriptorum hæreticorum avocare, ne simpliciores corrumperentur, neve ipsi etiam docti in varios errores abirent, ut loquitur Pius IV. in sæpe citata Constitutione. At si manuscripta non prohibuisset, incommoda hæc non evitaret. Nam possent hæretici sola manuscripta divulgare, aut alii curare possent ut hæreticorum libri ita describerentur, sicque omnem prohibitionem eludere. Accedit etiam, quod Ecclesia per hanc prohibitionem non minorem adhibeat sollicitudinem, quam adhibuisset ante inventionem artis typographicæ, ut a Fidelium manibus noxios libros præripiat. Ergo omnem prorsus lectionem vetat, etiam manuscripti. Ita sane omnes doctiores, & qui sunt in hisce rebus magis versati, sentiunt, & ut nimis laxam contrariam opinionem rejiciunt, atque ut omnino commentitiam habent declarationem Sac. Congregationis ab Adversariis adsertam.

Si liber vero prohibitus, aut de Religione non tractet, vel sit Auctoris Catholici, cum non damnatus sit, qua typis editus, sed ob noxiam, quam habet doctrinam, quis non videat etiam manuscriptum prohibitum esse?

Quæst. II. *Utrum libri Catholicorum prohibiti in uno, sint etiam in alio idiomate vetiti?*

Resp. Affirmative, nam regula præscripta a Clemente VIII. §. 6. ita habet: *In universum autem de malis, & perniciosis libris id declaratur, atque statuitur, ut qui certa lingua initio editi, & deinceps prohibiti, ac damnati a Sede Apostolica sunt, eosdem quoque in quacumque postea vertantur lingua, censeri ab Apostolica Sede sub eisdem pœnis interdictos, & damnatos*.

Quæst. III. *Quinam concedere debent legendi libros prohibitos facultatem?*

Resp. Jus concessum Episcopis, & Inquisitoribus sublatum esse per Constitutionem Gregorii Papæ XV. incipientem *Apostolatus officium*, in qua statuitur, *de cætero similes licentiæ nisi a Congreg. sancti Officii concedantur*. Deinde istud idem jus concessum fuit Sac. Congr. Indicis, habetque Magister Sac. Palatii pro Roma, & ejus districtu. Hoc autem notatum volui, ut Lectores intelligant, non posse Locorum Ordinarios hanc licentiam concedere, nisi illius concedendæ facultatem habuerint ab Apostoli-

stolica Sede; *quia inferior non potest legem superioris tollere, neque absolvere a reservatis Papae*, ut optime advertit Navarr. *l.* 1. *consil. tit.* 2. *consil.* 1. *quaest.* 36. & quia per superiorem Constitutionem hujusmodi jus Apost. Sedi reservatur.

Quaest. IV. *Utrum decreta, quibus Romae prohibentur libri, obligent omnes omnino Fideles?*

Resp. Affirmative. Primum id liquet ex verbis supracitatis regulae Clem. PP. VIII. ubi dicitur libros prohibitos a Sede Apostol. in quamcumque vertantur linguam, *censeri ab eadem Sede ubique gentium sub eisdem poenis interdictos, & damnatos*. Deinde, hujusmodi Decreta approbari solent a Summis Pontificibus, ac de re sunt, quae ad omnes Fideles pertinent, cujusmodi est Fidei, & morum doctrina. Quis vero dicat, Decreta edita a summis viris, quales sunt Cardinales, & approbata a Summo Pontifice, qui fatentibus omnibus Catholicis, auctoritatem, & jurisdictionem habet in universam Ecclesiam, vim non habere obligandi omnes Fideles? Ab eo enim approbata vulgantur, qui potestatem & animum obligandi habet. Ne dicas, recepta non esse, vel non esse satis vulgata. Quis enim dicat, ex ovium acceptatione vim pendere legum, quas pro communi bono supremus Ecclesiae Pastor constituat, quibus velit omnes omnino obligare? Vel satis vulgata non esse Decreta, quae ita publicantur, ut facile ad omnium notitiam pervenire possint? nam praeterquam quod decreta hujusmodi typis consignantur, ut facile per manus Episcoporum ad omnium notitiam pervenire possint, libri proscripti Indici librorum prohibitorum inferuntur, ex quo Fideles omnes facile intelligere possunt, quinam sint libri, Apostol. Sedis Decreto damnati.

Denique id eadem Sac. Congreg. definivit die 4. Decembris anni 1674. in solutione dubiorum, quae fuerant ex parte Episcopi Malacensis proposita, quorum primum erat: An Decreta Sacr. Congregation. obligent etiam in Regnis Hispaniarum? Alterum vero: An Episcopi procedere possint contra transgressores horum Decretorum? *Sacra Congregat. respondit ad* 1. *id non posse verti in dubium, cum Decreta hujus Congregationis obligent universos Christianos. Ad* 2. *quod Episcopi possint procedere contra transgressores, utendo propria auctoritate.*

Nota. Si alicubi ex Sedis Apostolicae indulgentia, vel tollerantia usu receptae non sint Regulae Indicis, ac Bulla Coenae, id unice inferri poterit, legentes libros non incurrere in censuras in illis expressas. At certum est, graviter peccare contra Ecclesiae praeceptum quae semper vetuit horum librorum lectionem, quaeque eamdem per Romanum Pontificem inculcat, & renovat. Hinc boni probique Catholici ex omnibus partibus recurrere solent ad Apostolicam Sedem, vel ad habentes ab ea facultatem, ut legendi vetitos libros licentiam obtineant.

LIGAMEN. Vide verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 2. *a n.* 8. *ad* 19.

LIMINA APOSTOLORUM ROMAE.

Limina Apostolorum Romae visitanda esse ab 1
Episcopis statuit, sed absque praefinitione temporis, Leo III. *Epist.* 1. Sanctus Anacletus 2
autem statuit esse visitanda juxta Papae Chirographum 5. *cap. Juxta* 3. *dist.* 93. Zacharias 3
vero *in Concilio Romano cap.* 4. statuit ab Episcopis propinquis quolibet anno visitanda esse personaliter, a remotis vero per Epistolas, *cit. cap. Juxta* 3. *dist.* 3. Episcopi noviter crea- 4
ti jurant se visitaturos Limina Apostolorum per se, vel per certum Nuncium quolibet anno, nisi a Sede Apostolica dispensentur, seu ad longius tempus eorum visitatio prorogetur, *c. Ego N. Episcopus* 4. *de jurejurando*. Nunc autem talis obligatio est eis prorogata, ut infra.

Episcopi viciniores, etiamsi sint Cardinales, 5
per se ipsos, si non sint legitime impediti, visitare Limina Apostolorum, & sui Pastoralis officii rationem reddere, ac totius suae Ecclesiae status relationem facere tenentur tertio quoque anno, ut Itali. Alii vero pro majori, vel minori distantia quarto, ut Germani, quinto, ut Africani, vel decimo anno, ut Americi iter suscipere, & Deo concedente perficere debent, & successive eisdem temporibus transactis repetere debent. Sixtus V. Const. 15. incipi. *Romanus Pontifex*.

Episcopi legitime impediti, super ipsos non 6
possint visitare Limina, tenentur id facere per alium in Dignitate constitutum, vel si hunc non habent, per Sacerdotem Dioecesanum id facere debent, & si nec nunc habent, per alium Clericum, & docere debent de impedimento, & quo-

& quomodo id est faciendum .. Sixtus V. cit. Const. incip. *Romanus Pontifex* §. 4.

7 Limina Apostolorum visitare tenentur etiam Patriarchæ, Archiepiscopi & Episcopi Titulares, ut declaravit *Sac. Cong. Conc.* teste Fagnan. *lib. 2. Decret. in cap. Ego N. Episcopus*
8 *4. de jurejurando n.* 82. Coadjutor autem Episcopi non tenetur visitare Limina Apostolorum sed Coadjutus. *Sac. Cong. Conc. 4. Aug.* 1609. apud Gavant. *in Manual. verb. Limina Apost. n. 2. in addit.*

9 Munus visitationis Liminum in tribus actibus potissimum consistit; scilicet in materiali Sacrorum Liminum visitatione, in exhibitione debitæ obedientiæ, ac reverentiæ Romano Pontifici, & in relatione status Ecclesiæ; Quos tres actus complectitur cit. Bulla Sixti V. §. *Quo circa*; Et eorundem meminit *Sacr. Cong. Concil.* in Litteris Patentibus, quas tribuere solet Episcopis post peractam visitationem, quarum formulam tradit Fagn. *loc. cit. num.*
10 61. Et novissime Benedictus XIII. *in Concilio Romano celebrato anno* 1725. *tit. 13. cap. 1. & Appendice instruct.* 12. ubi ne deinceps defectu instructionis nunquam editæ pro exarandis relationibus statuum Ecclesiarum, earum aliquæ exibeantur abundantes in superfluis, & aliquæ deficientes in necessariis, ut olim non semel accidebat; datur instructio hactenus omissa de mandato ejusdem Summi Pontificis a Sacra Congregatione Concilii edita, & ab omnibus Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, & Patriarchis adamussim servanda. Vide *ibi per tot.*

11 Episcopi pro visitandis Liminibus possunt abesse a residentia suæ Ecclesiæ, seu Diœcesis per septem menses, si sint ultra montes, & per quatuor, si sint citra montes: dummodo eo tempore ad alios actus non divertant; Sic expresse Urban. VIII. Const. inc. *Sancta Sy-*
12 *nodus*. Episcopus tamen, qui Beatorum Apostolorum Limina visitavit, v. g. in fine unius Triennii, non potest immediate in principio sequentis Triennii iterum visitare, ac proinde Visitationis titulo nequit per octo menses continuos abesse a sua Ecclesia, seu Diœcesi. *Sac. Congreg. super residentia Episcop. habita in Quirinali ex ordine Sanctissimi die 17. Jul. 1657.*

13 Canonicus, qui accedit Romam pro servitio Episcopi, qui venit ad visitanda Limina Apostolorum, etiam quod dictus Canonicus veniat post Episcopum, & non simul, lucratur distributiones quotidianas. *Sac. Cong. Concil. die 9. Septemb.* 1623.

Sic etiam distributiones lucrantur Canonici 14
missi ab ipsorum Episcopis ad Limina Apostolorum visitanda eorum nomine: Sic decisum fuisse *a Sac. Cong. Conc.* refert Garcias *de Benefic. p. 3. c. 2. n.* 348. & Barbosa *Collectan. Apostol. decis. verb. Distributiones quotidianæ n.*
11. Canonico autem in Urbe commorante, si 15
ipse deputetur ab Episcopo suo ad visitanda Limina, debentur ei Distributiones unius mensis. *Sac. Congr. Concil. in Vigilen. 6. Januarii* 1682.

Si vero Episcopum ad visitanda Limina co- 16
mitasset, tunc distributiones debentur pro toto tempore accessus, mansionis, & recessus. *Ead. Sac. Cong. Conc. in Comen.* 28. *Aug.* 1688. 17
Quoad tempus *ead. Sac. Congreg. Concil.* constituit esse trium mensium *in una Vasionen.* 17. *April.* 1627. Ad advertendum est, quod tempore hujus ultimi Decreti, nondum erat edita cit. Constitutio Urbani VIII. incip. *Sancta Synodus*, emanata solum 12. *Decemb.* 1634. concedens Episcopis ultra montes septem menses, & Episcopis citra montes quatuor menses pro visitandis Liminibus, quod tempus videtur respective concessum etiam Canonicis ipsos pro tali fine comitantibus.

Episcopi, quamvis interveniente legitimo 18
impedimento visitandi per se ipsos personaliter Limina Apostolorum, possint ipsa visitare per certum Nuncium, vel Procuratorem specialiter ad id deputatum, ut expresse conceditur *in cit. c. Ego N. Episcopus 4. de Jurejurando*, & cit. Constit. Sixti V. incip. *Romanus Pon-*
tifex, tamen nequeunt ipsa visitare per ma- 19
nentem in Curia, ut respondit *Sac. Congreg. Conc. in Forolivien.* 12. *Aug.* 1628. Neque per 20
Presbyterum Diœcesanum non existentem de Capitulo Cathedralis, neque in Dignitate Ecclesiastica constitutum, ut censuit *Sac. Congr. Conc. in Elboren. sub die 4. Decembr.* 1627.
Neque per Sacerdotem Regularem, ut respon- 21
dit *ead. S. Cong. Conc. in Visen. sub die 23. Novemb.* 1627.

Episcopi quando visitant Limina Apostolo- 22
rum, referre debent se paruisse Constitutioni 195. Urbani VIII. incipient. *Salvatoris*, editæ 3. *Februar.* 1634. in qua præcipit, quod Locorum Ordinarii, & Verbi Dei Concionatores ad minus duabus vicibus quolibet Anno Adventus, & Quadragesimæ temporibus, necessitates locorum Terræ Sanctæ commendari curent. Sic statuit Innocentius X. Constitut. 10. incip. *Salvatoris*, & confirmavit Clemens X. Constitut. 39. etiam incip. *Salvatoris*.

Tempus præfixum ad visitanda Limina Apo- 23
sto-

stolorum incipit currere a die publicationis dictæ Constitutionis Sixti V. incip. *Romanus Pontifex*. Sic declaravit etiam *Sac. Cong. Conc.*
24 *in Burgen.* 12. *Aug.* 1628. Talis autem publicatio facta fuit *die* 20. *Decemb.* 1585. Unde a tali die cœpit currere primum Triennium pro Episcopis Italis, primum Quadriennium pro Episcopis Germanis, Gallis, Hispanis &c. primum Quinquennium pro Episcopis Africanis, & primum Decennium pro Episcopis Asiaticis. Et hæc Triennia, Quadriennia, Quinquennia, & Decennia durant usque ad diem 20. Decem. sui respective elapsi Triennii, Quadriennii, Quinquennii, & Decennii, & a tali die 20. Decembr. semper incipiunt nova Triennia, Quadriennia &c. aliis jam respective elapsis,
25 & ipsa die completis. Quæ tamen computatio fieri debet ab ipsa die 20. Decemb. exclusive & sic in fine cujusque Triennii, Quadriennii, Quinquennii, & Decennii integra dies 20. Decemb. cedit commodo Episcoporum: adeo ut tempus ad visitandum præfixum duret usque ad ultimum momentum ejus diei; Dies enim termini non computatur in termino; *l.* 1. *ff. Si quis cautionibus*, *cap. Frequens* 1. *de restit. spoliator. in* 6. cum concordant. De quibus per Glossam *ibid. verb. proponitur*; Fagnan. *loc. c. num.* 43. & alii passim.

26 Hinc est advertendum, quod Triennia, Quadriennia, Quinquennia, Decennia respective currunt perpetuis temporibus pro omnibus successoribus Episcopis: unde si quis Episcopus Italiæ consecretur, v. g. prima die Junii tertii anni Triennii, quod currebat suo præmortuo, vel translato Antecessori, qui pro illo Triennio Limina, non visitavit, tenetur ipse Limina visitare eodem ipso anno ante elapsam totam diem vigesimam Decemb. ejusdem anni, & si hoc spatium temporis nimis breve videatur ipsi Episcopo ad perfecte conficiendam relationem suæ recenter adeptæ Ecclesiæ, & Limina visitanda, poterit protogationem ad hoc munus obeundum impetrare a Sac. Cong. Conc. quæ in similibus casibus solet ipsam concedere. Si autem suus Antecessor pro tali currenti Triennio jam Limina visitaverit, ipse Episcopus Successor poterit differre Visitationem Liminum spatio trium annorum, & sex mensium, & viginti dierum a die prima Junii suæ Consecrationis usque ad diem 20. Decemb. ultimi anni sui primi respective currentis Triennii. *Communis* per text. d. Constit. Sixti V. incip. *Romanus Pontifex* §. *Ad hoc autem*, *vers. Quæ ne longius differantur &c.*

27 Liminum visitatio fieri debet in ultimo anno Triennii, Quadriennii, Quinquennii, & respective Decennii. Unde Episcopi præsertim Italiæ non consueverunt in primo anno Triennii admitti ad Visitationem Liminum, in secundo autem anno nonnisi raro, & ex aliqua rationabili causa; Sic censuit *Sacr. Cong. super residentiæ Episcopor. habita in Quirinali ex ordine Sanctissimi die* 17. *Julii* 1657. Hinc ad Limina visitanda non admittuntur Episcopi nuper creati priusquam se ad residentiam conferant, nisi in casu, quo consecrentur in Curia paulo ante finem Triennii sui Antecessoris, v. g. mense Octobris, seu Novembris; quia tunc, cum non subsit tempus adeundi suam Ecclesiam, & conficiendi ejusdem status relationem, & redeundi ad Urbem ad Limina visitanda ante elapsam diem 20. Decembr. immediate sequentis, ex gratia admitti solent a Sac. Cong. Conc. ad visitationem Liminum, priusquam abscedant a Curia aliquibus eis conditionibus impositis. Fagn. *loc. cit. n.* 49. & alii. 28

Limina Apostolorum ibi esse dicuntur; ubi est Papa; Sic ex multis, & cum multis probat Fagn. *loc. cit. a n.* 69. per text. *in cap. Qui Cathedram* 3. *& cap. Justa* 4. *dist.* 92. *c. Ad Limina* 7. *caus.* 31. *q.* 1. *cap. Ego N. Episcopus* 4. *de jurejurando*; & cit. Constit. Sixti V. incip. *Romanus Pontifex*. 29

Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & Patriarchæ, etiamsi Cardinalatus honore præfulgeant, si seclusis impedimentis legitimis per se vel per certos Nuncios, aut specialiter Deputatos Procuratores, statutis supra assignatis temporibus Limina Apostolorum non visitaverint, ab ingressu Ecclesiæ, ac etiam ab administratione tam spiritualium, quam temporalium, nec non a perceptione fructuum suarum Ecclesiarum, a Capitulis earum interim libere exigendorum, & in opus fabricæ, seu ornamentorum Ecclesiæ emptionem, prout major exegerit necessitas insumendorum, & ipso facto elapso respective Triennio, Quadriennio, Quinquennio, & Decennio, tandiu sunt suspensi, donec a contumacia resipiscentes relaxationem Suspensionis a Sede Apostolica meruerint obtinere, textu expresso *in cit.* Const. Sixti V. incip. *Romanus Pontifex* §. *Si vero quod absit*. 30

Limina Apostolorum statutis temporibus visitari debent ab omnibus Episcopis; Benedict. XIV. Constit. 7. incip. *Quod Sancta* §. 1. *&* 2. 31
Item ab inferioribus Prælatis jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus. Idem *ib.* §. 5. 32
Qua de re juramentum præstare jubentur, si præsentes in Curia fuerint, in manibus S. R. E. 33

Dia-

Diaconi Cardinalis ordine prioris; si vero absentes, in manibus Nuncii, aut Legati Se-
34 dis Apostolicæ, si præsens fuerit; sin minus,
35 in manibus alicujus Episcopi, aut Archiepiscopi eorum arbitrio eligendi. Idem *ib.* §. 5.
36 Itali, & Insularum adjacentium tertio quoque
37 anno; Reliqui autem in aliis Provinciis, Regnis, & Terrarum Orbis partibus, & Regionibus existentes, tam qui nunc sunt, quam qui in posterum erunt, quinto quoque anno a tempore captæ possessionis computando; Idem *ib.* §. 7.

Alia vide verb. *Visitare*, *Visitatio numer.* 130. 131.

Additiones ex aliena manu.

38 Ex Constitutione S. M. Benedicti XIV. data 23. Novembris 1740. incipiente: *Quod sancta:* omnes & quicumque Abbates, Priores, Præpositi, aliique quocumque nomine ac titulo insigniti, etiam S. Romanæ Ecclesiæ Cardinales, tam sæculares, quam Regulares *jurisdictionem quasi Episcopalem habentes*, jam promoti, & promovendi, antequam suorum Monasteriorum seu Ecclesiarum possessionem apprehendant, juramentum præstare debent juxta formulam in dict. Constitutione descriptam in manibus Cardinalis Decani, si præsentes sint in Curia, & si absentes, in manibus Nuncii, aut Legati Apostolici, eoque absente, in manibus alicujus Archiepiscopi, aut Episcopi eorum arbitrio eligendi, se liminum visitationem, *nullo intercedente legitimo impedimento*, personaliter peracturos esse, ac de sibi commissa Monasteriorum, & Ecclesiarum procuratione relationem Romano pro tempore Pontifici facturos esse singulis trienniis a die possessionis apprehensæ incipiendis, si sint Itali, vel ex Insulis & Provinciis Italiæ adjacentibus, sin minus, quinto quoque anno, sub pœna ingressus ab Ecclesia, administrationis tam temporalium, quam spiritualium, perceptionis fructuum &c. *intercedente vero legitimo aliquo*
39 *impedimento*, per virum in dignitate Ecclesiastica constitutum de gremio Monasteriorum, vel Ecclesiarum, aut per aliquem Sacerdotem Regularem, aut sæcularem, qui tamen docere debet de impedimento.

40 His, qui tenentur visitare limina, tum relationem facere de statu suarum Ecclesiarum, adde etiam Administratores datos alicui Episcopo in legitima ætate nondum constituto, ut usuvenit, dum aliquis Regius Princeps, nondum in ætate legitima constitutus præficitur alicui Ecclesiæ; *S. M. Benedictus XIV. de Synod. Diœcesan. lib.* 13. *cap.* 6. *n.* 5.

Recte *Auctor num.* 7. sentit teneri & Epis- 41
copos titulares ad visitationem liminum. Tametsi enim Andreucius *de Episcopo tit. p.* 4. §. 42
1. *num.* 290. neget eos teneri ea reddita ratione, quod ut Ecclesiarum suarum statum plane ignorantes illius relationem facere nullo modo queunt; tamen optime ex Fagnano advertit dict. Benedictus XIV. *de Synod. Diœces.* 43
l. 13. *c.* 6. *n.* 5. *quod quum in visitatione sacrorum Liminum* (sunt ejus verba) *præter venerationem erga Sanctorum Apostolorum cineres, debitæ Romano Pontifici submissionis, & obedientiæ actus contineatur; quumque etiam Episcopus titularis licet absens & impeditus quominus ad suam Ecclesiam accedat, de hujus tamen statu aliqua identidem cognoscere possit, quæ Pontifici referenda sint, & quorum occasione aliquid in ejusdem Ecclesiæ utilitatem proponendum occurrat; Hinc affirmandum videtur, Episcopos quoque titulares ad Sixtinæ Bullæ observantiam teneri.* Adde pro hac sententia Thomassin. *de veter. & nov. Eccles. disciplin. part.* 2. *l.* 3. *c.* 42. *num* 12. *& sequent.*

Recte quoque *Auctor n.* 8. sentit, & teneri 44
Coadjutum, nequaquam vero Coadjutorem. 45
Cæterum si Coadjutor visitationem peregisset, & relationem de Statu Ecclesiæ fecisset, minime pro ea vice tenetur Coadjutus; Bened. XIV. *de Synod. Diœces. lib.* 13. *cap.* 6. *n.* 5.

LINEA AFFINITATIS, CONSANGUINITATIS, LEGALIS PATERNITATIS, LEGALIS FRATERNITATIS, LEGALIS AFFINITATIS. Vide verd. *Affinitas*, *& verb. Impedimenta Matrimonii art.* 1. *a n.* 27. *ad* 78.

L I T A N I Æ.

VErbum *Litaniæ* est nomen Græcum, quod 1
Latine significat humiles supplicationes, & devotas, seu ferventes preces. *Concil. Mogunt.* 1. *cap.* 2. & tradunt communiter Doctores agentes de Litaniis. Suarez *tom.* 2. *de Religione lib.* 3. *de Orat. vocali cap.* 9. *in fine*. Lezana *in Summa verb. Litaniæ n.* 2. Serrarius *in opusculo Litaniæ lib.* 1. *cap.* 2.

Quatuor Litaniarum species apud Sacros 2
Scriptores reperiuntur; scilicet *Litaniæ veteris Testamenti*, *Litaniæ Sanctorum*, *Litaniæ B. V. Ma-*

V. Mariæ, & *Litaniæ* Sanctissimi Nominis Jesu. Sic Clericatus *nelle spighe raccolte verbo Litania n.* 217.

3 Litaniæ veteris Testamenti sunt illæ, quas recitabant Hebræi, tum publice in Templo, tum privatim in suis Domibus recolentes Divina Attributa redacta in 27. versiculos collectos in *Ps.* 35. incip. *Confitemini Domino quoniam bonus*. Cuilibet ex ipsis Versiculis, dum recitabantur, respondebant Hebræi: *Quoniam in æternum Misericordia ejus*, uti respondemus nos Christiani invocationi cujuslibet Sancti *Ora pro nobis*. Menoch. *nelle sue Stuore par.* 2. *Centur.* 3. *cap.* 76. Clericat. *loc. c. n.* 218.

4 Litaniæ *Sanctorum* sunt illæ, quæ habentur in Breviario Romano in fine Psalmorum Pœnitentialium, & vocantur modo *Majores*, & modo *Minores*.
5 Majores vocantur in Festo S. Marci Evangelistæ, quia tales Litaniæ a principio majori solemnitate fuerunt institutæ, & celebratæ, ut notant Suarez *lib.* 3. *de Orat. vocali cap.* 9. *n.* 26. Castaldus *in Praxi Cæremon. lib.* 2. *sect.* 10. *cap.* 7. Quarti *de Processionibus sect.* 2. *punct.* 9. §. *Respondeo;* seu quia, ut dicit Clericatus *loco c. num.* 219. tali die recitantur, & canuntur processionaliter in toto Orbe Catholico, & Romæ Processio dirigitur ad Ecclesiam S. Mariæ Majoris, a quo hoc supranomen sumpserunt ad differentiam Litaniarum, quæ canuntur in Processionibus trium dierum Rogationum ante Ascensionem Domini, quæ dicuntur *Minores*, quia diriguntur ad alias Ecclesias inferiores.

6 Quis autem has Sanctorum Litanias primo instituerit? non conveniunt Doctores. Quidam enim ut notant Macrius *in suo Hierolexico verb. Litaniæ*, & Quarti *in tract. de Litaniis Sanctorum sect.* 1. *punct.* 4. dicunt, fuisse institutas & compositas a Divo Gregorio Magno Summo Pontifice, & Ecclesiæ Doctore anno Christi 600. At hæc opinio communiter rejicitur, quia in pluribus Concillis, quæ longe præcesserunt D. Gregorium Magnum, fit mentio Litaniarum Majorum, & Minorum, ut patet in Concilio Aurelianen. *cap.* 19. Concil. Gerunden. *cap.* 3. Concil. Bracaren. II. *cap.* 9. Concil. Toletan. I. *cap.* 1. Toletan. II. *cap.* 6. Concil. Moguntin. I. *cap.* 32. & 33. *cap. Rogationes* 2. *dist.* 3. *de consecrat.* cum similibus. Quamvis enim ipse S. Gregorius Magnus sæpius eas indixerit, & celebrari præceperit, solemniorique ritu præ ceteris, non tamen ipse instituit, & composuit, cum jam multo tempore ante ipsum fuerint Litaniæ Sanctorum in usu: quippe cum S. Mamertus Episcopus Viennæ in Gallia *de anno* 475. ad impetrandam liberationem infestationis Luporum a suo Territorio, multas indixit publicas Processiones cum cantu ipsarum Litaniarum Sanctorum: Immo in Ecclesia Orientali ipsæ Litaniæ Sanctorum erant in usu tempore S. Basilii, & S. Gregorii Thaumaturgi, qui vivebant in principio tertii sæculi, testibus ipso S. Basilio *Epist.* 63. Clericat. *loc. c. n.* 220. Socrate *lib.* 6. *Histor. cap.* 8. Sozomeno *lib.* 8. *c.* 8. Nicephoro *l.* 14. *cap.* 3. & aliis. Unde Emin. Card. Baronius *in notis Martyrologii Romani ad diem* 25. *Aprilis* sic concludit: *A quo Litaniæ primum fuerint institutæ, adhuc mihi est inexploratum; vetustissimum sane morem fuisse in Ecclesia Litanias peragere, certissimnm est*.

Litaniæ Sacratissimæ Virginis Deiparæ sunt illæ, quæ dicuntur *Lauretanæ*, ex quo omni Sabbato canantur magna cum solemnitate, & devotione in Sancta Domo Laureti, & jam fere apud omnes Catholicos sic recitari, & cani consueverunt. 7
Harum etiam Litaniarum primus Auctor, & Compositor ignoratur; Solum testantur Catholici Scriptores has etiam antiquissimas, & semper recitatas fuisse a Fidelibus, tum in publicis Ecclesiis, tum in privatis Domibus sacras porrigendo Deo deprecationes per invocationem specialem ejusdem Beatissimæ Genitricis eandem Virginem honore prosequendo variis mysticis nominibus, encomiis, & attributis, cuiquam ipsorum respondendo: *Ora pro nobis;* Laudatus autem Pater Quarti *in suo tractatu Litaniarum sect.* 1. *punct.* 4. secutus a Clericato *loc. cit. num.* 211. censet, quod hæ Litaniæ fuerint institutæ, & formatæ a Sanctis Apostolis, quod satis verisimiliter dicit citatus Clericatus id factum esse post Assumptionem Beatissimæ Virginis Dei Genitricis in Cœlum, ut excitarentur Fideles ad implorandam in omnibus indigentiis spiritualibus, & temporalibus ejus potentissimam protectionem; *Cum autem*, dicit Quarti *loc. cit. Cum autem nemo ab Historicis Litaniarum Auctor, quamvis vetustissimus asseratur, quin eo antiquior Litaniarum usus inveniatur, merito ab Apostolis eas ducere originem censendum est*. Recitantes Litanias Beatissimæ Virginis Mariæ lucrantur ducentos dies Indulgentiæ. Sixtus V. Constitut. incip. *Reddituri*. 8

Litaniæ Sanctissimi Nominis Jesu sunt illæ, quæ continent varia Attributa, & encomia ipsius Sanctissimi Nominis Jesu ad similitudinem Litaniarum Beatissimæ Virginis Dei Genitricis Mariæ, quæ, cum recitantur, cuilibet ex ipsis respondetur *Miserere nobis*. 9
Dubitarunt ali- 10

aliqui ex Scriptoribus, an hæ Litaniæ sin censendæ prohibitæ? attenta Constitutione 122. Clem. VIII. incip. *Sanctissimus*, & declaratione Sacræ Congregationis Rituum *in Alexandrina* 15. *Maii* 1608. infra adducenda, in qua conceditur recitari solas Litanias Sanctorum, & illas Beatissimæ Virginis Mariæ Laureti recitari solitas. At nihilominus affirmant, omnes communiter, tales Sanctissimi Nominis Jesu Litanias esse approbatas a Sede Apostolica, ac per consequens non includi in prohibitione Generali Clementis VIII. & Sacræ Congregationis Rituum 15. *Maii* 1608. quia videntur solum loqui de Litaniis a Sede Apostolica alias non approbatis; Sixtus enim V. Constitut. incipiens. *Reddituri* in Bullario, Rodriquez *tom.* 2. inter Bullas Sixti *n.* 25. ad instantiam Patrum Carmelitarum Discalceatorum concessit trecentos dies Indulgentiæ recitantibus dictas Litanias Sanctissimi Nominis Jesu, quod satis indicat tales Litanias esse a Sede Apostolica approbatas, & posse ab omni Fideli absque ullo scrupulo recitari. Gobat *in Quinario tract.* 4. *num.* 602. Lezana *in Summa verb. Litania num.* 5. Quarti *in Appendice de Litaniis Sanctorum sect.* 1. *punct.* 1. Clericat. *loc. c. n.* 222. & alii passim.

11 Exceptis igitur his Sanctissimi Nominis Jesu Litaniis, nullæ aliæ præter Litanias Sanctorum, & Beatissimæ Virginis Mariæ Lauretanæ nuncupatæ recitari, & cani possunt sine approbatione Sedis Apostolicæ, aut Sacræ Congregationis Rituum. Clem. VIII. in cit. Constitut. incip. *Sanctissimus* promulgata octavo Idus Sept. 1601. in qua sic habetur: *Quoniam multi hoc tempore privati etiam homines prætextu augendæ Devotionis, novas quotidie Litanias evulgant, ut jam prope innumerabiles formæ Litaniarum circumferantur, & in nonnullis ineptæ sententiæ, in aliis (quod gravius est) periculosæ & errorem sapientes inveniantur, pro sollicitudine sua Pastorali providere volens, ut animarum devotio, Deique, ac Sanctorum invocatio sine ullius detrimenti spiritualis periculo foveatur, præcipit & mandat, ut retentis antiquissimis, & communibus Litaniis, quæ in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus, ac Ritualibus continentur, nec non Litaniis de Beatissima Virgine, quæ in Sacra Æde Lauretana decantari solent, quicumque alias Litanias edere, vel etiam editis in Ecclesiis, sive Oratoriis, sive Processionibus uti voluerint, eas ad Congregationem Sacrorum Rituum recognoscendas, & si opus fuerit, corrigendas mittere teneantur, neque sine licentia, & approbatione prædictæ Congregationis eas in publicum edere, aut publice recitare præsumant sub pœnis (ultra peccatum) arbitrio Ordinarii, & Inquisitoris severe infligendis*. Quaranta *in Summa Bullarii verb. Litaniæ*.

Litaniæ non approbantur a Sacra Congregatione Rituum præter ordinarias impressas in Breviario, & quæ recitantur in Ecclesia Lauretana de Beatissima Virgine Maria, *Sacra Congregatio Rituum in Alexandrina* 15. *Maii* 1608. *in responsione ad dub.* 16. apud Sellium *in Selectis Canonic. cap.* 2. *n.* 48. & Barbosam *Collectan. Apostolicar. verb. Litaniæ n.* 6. 12

Litaniis non possunt inseri alii Sancti præter ibi descriptos, neque tempore pestis addendi sunt Titulares, & Civitatis Patroni sine speciali concessione. *Sacra Congreg. Rituum in Rhegien.* 22. *Mart.* 1631. apud Gavant. *in Rubric. sect.* 9. *cap.* 4. *num.* 10. Barbosam *loc. cit. num.* 3. La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 1055. *Decret.* 310. 13

Litaniæ Majores si occurrant in die Sancto Paschatis, transferuntur in feriam tertiam sequentem. *Sacra Congr. Rituum die* 25. *Sept.* 1627. apud Gavant *in Rubric. Missalis part.* 4. *tit.* 11. *n.* 10. & *in Rubric. Breviarii sect.* 7. *c.* 6. *n.* 25. apud Barbosam *l. c. n.* 2. La Croix *loc. cit. Decret.* 182. Si Festum Sancti Marci incidat infra Octavam Paschæ, transfertur post Octavam. At non trasferuntur Litaniæ. La Croix *l.* 4. *n.* 1291. & *Communis aliorum* cum praxi. 14 15

Obligatio recitandi Litanias in Festo Sancti Marci, & tribus diebus Rogationum, est sub mortali. Lezana *tom.* 1. *c.* 12. *n.* 23. ex Suarez, & Bonacina ibi relatis, & *in Summa verb. Litania n.* 7. Tannerus *in* 2. 2. *disp.* 5. *q.* 1. *dub. n.* 148. Castropalao *tom.* 2. *disp.* 2. *punct.* 2. *n.* 13. La Croix *l.* 4. *num.* 1290. & alii passim. Ex communi enim sententia Theologorum, & usu Ecclesiæ censetur pars Officii illorum dierum, ut notat Lezana *loc. cit.* Unde qui ad Divinum Officium sunt obligati, si illas in Processionibus non recitaverint, privatim eas recitare tenentur de præcepto, ut solent notare quotannis suis propriis locis Kalendaria, & cum multis tenet Reiffenst. *Theolog. Moral. tract.* 6. *dist.* 1. *q.* 3. *n.* 6. & *seq.* 16

Et quidem tenentur illas recitare proprio mane, nec possunt illas recitare vesperi pridie statim post Matutinum, & Laudes Officii diei etiam pridie recitatas, ut colligitur a simili de Officio Defunctorum die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, quod recitandum est de præcepto etiam extra Chorum mane illius secundæ diei Novembris, nec potest 17

 anti-

anticipari pridie in Vesperis, ex Decreto *Sacræ Congregationis Rituum* 1. *Septembr.* 1607. Merati *t.* 1. *sect.* 6. *cap.* 15. ubi cum multis hanc defendit sententiam. Vid. verb. *Officium Defunctorum*; & verb. *Rogationes n.* 7. (*a*)

* Nunc autem paritas deducta ex Officio Defunctorum recitando die 2. Novemb. amplius non currit, ex quo anticipari posse permittat S. R. Congregatio, cujus decretum habes tomo 6. verb. *Matutinum n.* 15. & tomo 10. inter *decreta S. R. C.* sub num. 1201. *

18 In Litaniis propriis, seu particularibus quibusdam Regularibus ex Indulto Apostolico concessis nihil prætermitti debet de Litaniis Universalis Ecclesiæ; Et solum addi possunt nomina propriorum Sanctorum; nullimode autem nomina eorum, qui solo fruuntur titulo Beatorum; Sic expresse cavetur *in Rubricis particularib. Breviarii Franciscani n.* 19.

19 In Litaniis Sanctorum post nomen S. Joan. Bap. statim adjungi debet illud S. Josephi. *Benedictus XIII.* 19. *Dec.* 1726. *in Decreto Urbis & Orbis*.

LITTERÆ APOSTOLICÆ.

---

1 Litteræ Apostolicæ falsificantes, aut falso publicantes, excommunicantur in Bulla Cœnæ. Bened. XIV. *t.* 1. Const. 14. incip.
2 *Pastoralis* §. 6. Litterarum Apostolicarum executionem impedientes excommunicantur. Idem *ibid.* §. 14.
3 Litteræ Apostolicæ super Beneficiis resignatis expediri debent post duos ad summum menses a data Rescripti, quo admissa fuit resignatio. Idem *t.* 2. Const. 10. incip. *Ecclesiastica Mini-*
4 *steria*. Et publicari debent ad normam Constitutionis Gregorii XIII. inter sex menses a data concessionis computandos, si Beneficia citra montes posita sint, vel intra novem, si ultra. Idem *ib.* De Litterarum hujusmodi expeditione docendum est in Officio Subdatarii ad obtinendam prorogationem ad publicandum, etiam pro prima vice. Idem *ib.*

Litteræ Apostolicæ executioni tradendæ non 5
sunt ab iis, quibus diriguntur, si obreptionis, aut subreptionis vitio aperte laborent, aut si deficere comperiatur conditio, sine qua concessæ non fuissent; Idem Const. 51. incip. *Magna nobis*. Litteræ Apostolicæ super dispensa- 6
tionibus Matrimonialibus quomodo, & quibus adjectis conditionibus concedi soleant. Vide verb. *Dispensatio*.

Aliæ ad rem. Vide verb. *Executor Litterarum* 7
Apostolicarum, & verb. *Falsum*, *Falsarius a n.* 39.

L I T T E R Æ.

Litteras vel scripturas alienas aperire, & le- 1
gere furtive, & invitis Dominis, communiter est mortale, nisi excuset levitas, & parvitas materiæ. Baldell. *lib.* 3. *d.* 11. Layman *l.* 3. *tract.* 3. *part.* 1. *c.* 4. Navarr. *c. penult. d.* 6. *de pœn.* Busemb. *l.* 5. *c.* 3. *dub.* 2. *n.* 6. La Croix *ib.* Toletus, Molina, & alii passim.
Litteras dilaceratas, & abjectas probabilius 2
non licet partibus recollectis legere, quia hoc ipso, quod Dominus dilaceravit, maxime si parva frusta effecit, sufficienter significavit se nolle, ut legantur, & sic non ideo voluit cedere Juri suo, aut dimittere secretum, adeoque talia parva frusta colligens, jungens, & legens peccat, cum invito Domino id faciat. Pestchacher *de restit. q.* 5. *art.* 4. La Croix *l.* 3. *p.* 2. *n.* 1236. Rebell. *part.* 1. *lib.* 4. *q.* 4.
& alii plures. Et hoc maxime, si talia frusta 3
dilaceratæ litteræ projecta sint a Domino in ignem, vel fornacem, & in alium similem locum, a quo difficilis sit extractio; quia tunc si quis extrahat & legat, facit gravem injuriam.

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Episcopo præsente concedit S. R. Congr. posse recitari die prima Novembris ante horam Completorii Officium Defunctorum in Cathedralibus Ecclesiis. Similiter & in aliis non Cathedralibus, & Episcopo absente, quando consuetudo esset in contrarium, dummodo pro commoditate, & frequentia populi esset introducta; extra Chorum vero licite absolvi posse post vespertinas horas statuit rursus S. R. C. 4. Septemb. 1745. ita decernens: *Privata Officii Defunctorum recitatio pro generali Defunctorum commemoratione absolvi licite potest post vespertinas horas festi omnium Sanctorum; in Choro autem juxta rubricas adimplenda est mane die secunda Novembris: nisi, ut populi commodius, & frequentius illis interesse possint, contraria jam faceret consuetudo*. Præsente vero Episcopo, etiam sine causa in hac sanctione expressa recitari potest, ut supra dictum est.

riam Domino, qui talia frusta projiciendo in talia loca aperte indicavit se nolle, ut legantur. Lugo *disp.* 15. *n.* 150. Busemb. *loc. c. resol.* 6. & alii supracitati. Et a fortiori non
4 possunt legi litteræ, quas aliquis casu, vel in loco etiam publico ex inconsideratione relinquit. La Croix *loc. c. n.* 1236. Busemb. *loc. c. resol.* 6. & alii passim.

5 Litteras alienas aperire, & legere, quando quis probabiliter scit esse scriptas in suum injustum damnum, vel in suam injuriam, regulariter non est peccatum, si id simpliciter faciat ad avertendum suum damnum, vel injuriam, cum quilibet possit sibi omni meliori modo consulere: præceptum enim naturale de evitando damno injuste inferendo, præponitur præcepto de observando secreto. Hinc Princeps potest aperire, & legere litteras non tantum hostium, sed etiam aliorum, quæ tempore belli veniunt ex locis finitimis hostium, aut ex aliis suspectis. Sic etiam possunt facere Ministri publici, quoties id bono publico necessarium esse judicant. Navarr. in *Manual. cap.* 18. *num.* 53. Lugo *disp.* 15. *n.* 148. Reginald. *lib.* 24. *cap.* 6. *n.* 60. Escobar, Lezana, & alii passim.

6 Injuste aperiens Litteras alterius, ex quibus cognoscit ipsum aliquod pingue Beneficium certo medio consecuturum, certa negotiatione multum lucraturum, & hujusmodi, & postea prævenit, impedit, & sibi tali medio, & negotiatione acquirit, peccat contra Justitiam, & tenetur ad restitutionem juxta proportionem certitudinis, probabilitatis, vel spei habitæ illud bonum consequendi; quia talis injusta aperitio & lectio litterarum fuit impeditiva ipsius boni, & causa mali. Lugo *disp.* 18. *sect.* 5. *n.* 104. *& in Respons. moral. lib.* 5. *dub.* 10. Lessius *lib.* 2. *cap.* 12. *a num.* 140. Sporer *tom.* 2. *tract.* 4. *prælimin. ad precepta secundæ Tab. c.* 2. *sect.* 5. *n.* 205. La Croix *lib.* 3. *par.* 2. *n.* 76. & alii.

7 Item peccat contra Justitiam, & tenetur sic ad restitutionem, qui dolose retinet litteras alienas, quas ex Justitia, Officio, vel contractu tenetur tradere, si ex morosa consignatione litterarum alicui fuit impedita consecutio alicujus boni; talis enim dolosa litterarum detentio fuit graviter injuriosa, & præjudicialis ei, cui erant directæ. Sic Doctores supracitati, & alii passim.

8 Regulares utriusque sexus dantes, aut recipientes Litteras sine licentia Superiorum, regulariter non peccant contra votum paupertatis, nisi sint contra utilitatem Monasterii, aut expendatur aliquid in illis dandis, vel recipiendis, tunc enim sunt materia proprietatis, contra Obedientiam si id fiat contra rationabile præceptum Superioris. Navarr. *lib.* 3. *consil. de statu Monachor. consil.* 3. *& comment.* 2. *de Regularib.* Peyrin. *tom.* 1. *de subdito q.* 2. *de paupertate c.* 2. §. 10. Lezana *Summa Quæstionum Regularium c.* 6. *n.* 49. & alii.

Litteras a Superioribus ad inferiores, & ab 9
inferioribus ad Superiores missas aperire, legere, impedire, aut retardare est peccatum grave, quia per hoc impeditur maxime bonum regimen Religionis, & fraterna Caritas inter Religiosos: Unde inter casus reservabiles a Superioribus Regularibus Clemens VIII. in suo Decreto edito 26. Maii 1593. designavit: *Malitiosum impedimentum, aut retardatio, aut aperitio litterarum a Superioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad Superiores*, & talis casus fere in omnibus Religionibus solet reservari, & in nostra Religione Minorum de Observantia est reservatum *sub n.* 15. his verbis, *Generalis, & Provincialis, aut eorum Secretariorum litteras tum missas, tum accipiendas, impedientes, frangentes, falsificantes, vel quomodolibet impedientes*.

Superiores Regulares licite aperire & lege- 10
re possunt Litteras suorum subditorum, ubi id mandant seu permittunt propriæ Constitutiones, vel legitima consuetudine introductum est pro bono publico Religionis; dummodo tamen eas non aperiant, & legant ex mera curiositate, aut privata passione, & malitia, quæ pacem & fraternam caritatem potius violaret. Unde in his debent Superiores depositis privatis passionibus caute procedere, maxime cum similes Constitutiones & Consuetudines jam fere in omnibus Religionibus abjerint in desuetudinem, & passim Religiosi subditi scribant, & accipiant litteras sine scientia & licentia
Superiorum. Nullimode autem possunt Supe- 11
riores aperire & legere litteras subditorum missas ad Superiorem Majorem, seu ab ipso Majore Superiore ad tales subditos directas, propter dicta & adducta numero antecedenti. Diana *par.* 3. *tract.* 6. *resol.* 15. Peyrin. *de Relig. tom.* 1. *q.* 2. *c.* 1. Busemb. *loc. c. cap.* 3. *dub.* 2. *n.* 6. *resol.* 3. Escobar & alii passim.

Scribere ad Superiores contra aliquem litte- 12
ras sine nomine, seu ut vulgariter dicitur cæcas, continentes notabilia delicta occulta, communiter ex genere suo est peccatum mortale, quia est revelare notabilia occulta Fratris, seu proximi, quod de se est mortale; maxime cum ordinarie hoc procedat ex odio, seu vin-

dicta. Peyrin. *tom.* 1. *de subdito q.* 2. *de paupertate c.* 2. §. 12. Lezana *Summa quæstionum Regularium c.* 8. *n.* 31. & alii passim.

13 Non esset tamen peccatum, si id fieret ex caritate, & non ex odio, aut vindicta, ultionem & punitionem non quærendo, sed solum correctionem & emendationem, & ideo solum celetur nomen scribentis, ne, si forte perveniat ad notitiam illius, contra quem scribitur, reddatur illi inimicus, & aliquod malum injuste pati cogatur. Peyrin. & Lezana *loc. c.* & alii communiter.

14 Non possunt autem Superiores ex hujusmodi litteris procedere ad specialem inquisitionem illorum delictorum, quæ continent, etiamsi in ipsis litteris notificarentur testes, qui delictum testificari possent; quia hujusmodi litteræ nullam inducunt infamiam; textu expresso *in c. Inquisitionis* 21. *de accusationibus* §. *Tertia dubitationis*, Rodriq. *tom.* 2. *q. Regular. q.* 6. *art.* 10. Lezana *loc. c. t.* 8. *n.* 31. & *c.* 17. *n.* 3. Lessius *lib.* 2. *de justit.* & *jur. c.* 20. *dubit.* 15. *n.* 126. Thomas a Jesu *de Visitat. Regul. tract.* 2. *c.* 3. *num.* 9. & *communis aliorum*.

15 Possunt tamen Superiores ex hujusmodi litteris sine nomine scribentium procedere ad generalem inquisitionem, quia ad generalem inquisitionem non requiritur infamia. Alderete *de disciplina Regular. lib.* 1. *c.* 7. *n.* 31. Lezana *cit. c.* 17. *n.* 4. & alii communiter.

Additiones ex aliena manu.

16 De aperitione Litterarum alienarum agit Auctor, sed *in foro*, ut ajunt, *Poli*. Agendum paucis de ea *in foro*, ut pariter ajunt, *Fori*.

17 Aperitio alienarum litterarum communiter refertur ad crimen falsi *ob L.* 1. §. 5. & *L.* 16. §. *ff. de Leg. Cornel. de Fals.* Quod ta-
18 men putant nonnulli procedere concurrentibus hisce tribus. I. Si aperiens alienas Litteras sciat esse alienas. II. Si id faciat, sine justa causa. III. Si id faciat, animo promul-
19 gandi secreta, & nocendi alteri. Quæ si desint, reus falsi dici nequit aperiens alienas litteras.

20 Atque hinc est, quod si quis putet Litteras alienas ad se scriptas, forte quod idem nomen sit sibi, ac illi, ad quem litteræ erant datæ, falsi crimen aperiendo haud committit, quum justa penes ipsum sit ignorantia; Menoch. *de Arbitr. lib.* 1. *c.* 538. *n.* 7. Genua *de Scriptur. privat. lib.* 3. *quæst.* 2. *num.*
21 4. dummodo silentio involvat contenta, & in alterius præjudicium eadem non propalet. Quod si propalaverit, extra pœnam haud erit. 22
Licet namque nullus adfuerit dolus in aperitione Litterarum, adfuit tamen in propalatione; Stryk. *juridic. dissert. disput.* 8. *cap.* 4. *num.* 39.

Pariter falsi crimen nec admittit ille qui 24
Litteras alterius aperit, sed solius curiositatis gratia, ut scilicet sciat quid in iisdem contineatur. In crimine enim falsi necesse est, ut 25
quid fiat in fraudem, vel damnum alterius. Id autem non intendit aperiens litteras solius curiositatis gratia. Reus igitur falsi haud est: 26
Reus tamen stellionatus est, & propterea extra ordinem puniri potest; Hoeping. *de Jur. Sigill. cap.* 15. *n.* 54. Tabor *de Racemat. crimin. p.* 9. *num.* 6.

Num litteræ aperiri impune possint, si quis 27
damnum quoddam iisdem sibi, vel proximo injuste parari timeat? Vide apud Stryk. *juridic. dissert. vol.* 3. *disputat.* 13. *cap.* 5. *numer.* 14.

Nota, quod ubi concurrunt tria illa, de qui- 28
bus supra mentionem fecimus, tanquam falsarius puniri poterit, qui alterius aperit, legitque litteras, sive illæ sint clausæ, sive apertæ, sive publicæ, sive privatæ, sive integræ, sive dilaceratæ; Stryk. *juridic. dissert. vol.* 3. *disp.* 13. *cap.* 5. *n.* 36.

Plura de aperitione alienarum litterarum, 29
si scire cupias, adi Wurmf. *Practic. For. lib.* 1. *tit.* 47. *observ.* 25. Hoeping. *de Jur. Sigill. cap.* 14. Viv. *lib.* 1. *decis.* 62.

LIVELLUM. Vid. verb. *Monialis art.* 2.

LOCATIO.

Locatio est contractus, *quo quis rem aliquam* 1
alteri utendam, vel fruendam concidit, certo pretio, sive mercede constituta. *Est in* 2
re communis. Dicitur *quo quis rem aliquam alteri utendam, vel fruendam concedit*; ad denotandum, quod locantur, & conducuntur non tantum res, quæ ad solum usum deserviunt, ut domus ad inhabitandum, equus ad equitandum, bos ad arandum, & hujusmodi; *l.* 9. *princ. ff. de locato* & *conducto*; sed etiam res, quæ deserviunt ad fructus percipiendos, ut ager, vinea, pascua, jura, & redditus; *l. Sed addes* 19. §. 1. *ff. de locato* & *con-*

& conducto; Insuper non solum locantur, aut conducuntur ipsæ res, sed etiam personæ, seu potius operæ, & labores personarum, ut patet in famulis, & ancillis, operariis, officialibus, artificibus, & hujusmodi, qui se, seu operas suas aliis locant, & ab aliis conducuntur; *l. Item* 51. 22. §. 2. *ff. de Locato & conducto*, ibi: *Locat enim artifex operam suam*. Dicitur *certo pretio, sive mercede consti-*
3 *tuta*, quia pretium, seu merces in locatione necessario intervenire debet; *l. Si convenerit* 23.
4 *in fine, ff. Communi dividundo*. Et in hoc differt Locatio a Commodato, & Precario, vi quorum res ad usum gratis conceduntur, ut patet sub verb. *Commodatum*, & verb. *Precarium*.

5 Ex contractu locationis contrahentes varia sortiuntur nomina. Qui enim pro usu, vel fructu rei, aut pro opera sua pretium, seu mercedem recipit, dicitur *Locator*; Qui pro usu, vel fructu rei, aut opera personæ pretium, vel mercedem dat, dicitur *Conductor*. Sic passim *in totis Titul. ff. & Cod. de locato & conducto*; Qui prædium urbanum, vel domum conduxit, dicitur *Inquilinus*; *l. Sed addes* 19. §. 4. *& 5. ff. de locato & conducto*: Qui conducit agrum vel prædium rusticum, dicitur *Colonus*; *l. Res pignoris* 37. *ff. de acquirenda poss.* Qui conducit operam personæ, dicitur *Redemptor*, *l. Cum in plures* 60. §. 3. *ff. de locato & conducto*; Qui conducit vectigalia, dicitur *Publicanus*, *l. Quanta in fin. ff. de Publio*.

6 Conductor potest rem sibi locatam locare alteri æque idoneo; *l. Si tibi alienam* 7. *de locato & conducto*, nisi aliter conventum sit; *l. Nemo, Cod. de Locato & conducto*. Si enim Locator convenisset cum Conductore quod rem conductam seu sibi locatam non posset alteri locare, esset servanda conventio, nec in tali casu posset ipsam alteri locare; *arg. cap. Contractus* 85. *de reg. Juris in 6.* ibi: *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*.

7 Bona Ecclesiastica quomodo, & pro quanto tempore locari possint; *Vide verb. Bona art.* 1.
8 *a n.* 9. *ad* 13. Locatio Bonorum Ecclesiasticorum facta ab antecessore Beneficiario, non obligat successorem in Beneficio, si talis antecessor locavit bona ad proprios reditus suæ dignitatis, aut præbendæ pertinentia: In tali enim casu successor non tenetur stare contractui, quia perinde se habet ac successor in Majoratu, cui prædecessor præjudicare non potuit, nec disponere de ipso, nisi pro tempore, quo reditus ad ipsum pertinent; & sic Conductor etiam libere poterit a Conductione recedere. Lugo *tom.* 2. *de justitia & jure disp.* 29. *sect.* 1. *n.* 24. Molina *disp.* 492. *n.* 6. Silvester *verb. Locatio*, *q.* 11. Reg. *l.* 25. *n.* 541. Covarruv. *l.* 2. *var. res. c.* 15. *n.* 6. Riccius *verb. Alienatio dec.* 123. Rosign. *de Locato & Conducto contr.* 10. *præn.* 13. *n.* 17. Pirhing *lib.* 3. *Decret. tit.* 18. *n.* 36. Reiffenstuel *ib. n.* 83. & alii communiter; Nec non Rota *recent. p.* 10. *dec.* 219. *n.* 10. ubi expresse dicit in hac materia firmari, quod extincto antecessore, terminetur omne jus Locationis, & propterea Locatio facta ab antecessore, non obligat successorem, quamvis agatur de Locatione ad modicum tempus, ut expresse habet eadem Rota *p.* 21. *decis.* 75. *num.* 3.

Locatio autem bonorum Ecclesiasticorum facta a Prælato antecessore obligat etiam succes- 9
sorem, si talis Prælatus antecessor servatis Juris solemnitatibus, & pro debito tempore locavit bona pertinentia non ad se, seu ad proprios reditus suæ Dignitatis, aut Præbendæ, sed pertinentia ad Ecclesiam ipsam, vel Conventum, seu Monasterium, cujus erat Superior, seu Administrator; In tali enim casu tenetur stare locationi etiam Successor, quia cum Prælatus non locaverit talia bona nomine proprio, sed Ecclesiæ, cujus erat legitimus Administrator, talis locatio ita se habet, ut locatio bonorum facta a Tutore, vel Curatore nomine Pupilli, aut Minoris; huic autem stare tenentur Pupillus, aut Minor, & successor Tutoris seu Curatoris; *l. Si Tutela* 8. *ff. de administrat. Tutor.* adeoque &c. *Sic communis Doctorum* cum supracitatis, & Rota *recent. part.* 11. *cit. dec.* 75. *n.* 4. 5. *& 8.*

Minores igitur, & Pupilli tenentur stare lo- 10
cationi factæ per suos Tutores, & Curatores tempore Tutelæ, & Curæ; & ita etiam successores dictorum Tutorum, & Curatorum; quia quæ agunt Tutores & Curatores intelliguntur agere non nomine proprio, sed nomine Pupillorum, & Minorum, vel ex voluntate expressa Testatorum, vel ex dispositione judicum; *l. Si Tutela ff. de administratione, & peric. Tutor.* & sic Molina *disp.* 492. *n.* 1. Mantica *de tacitis, & ambig. convent. lib.* 5. *tit.* 20. *n.* 23. Azorius *part.* 3. *lib.* 8. *cap.* 6. *qu.* 5. Rosignol. *loc. cit. n.* 14. Gomez *tom.* 2. *variar. cap.* 14. *n.* 5. & alii passim.

Uxor tenetur stare locationi factæ a Marito 11
in iis, quæ Maritus locavit nomine ejusdem Uxoris; non autem in iis, quæ Maritus locavit nomine proprio; Unde Uxor tenetur stare locationi factæ a Marito, quo ad bona paraphernalia; & non quo ad bona dotalia, quia

cum bonorum paraphernalium administratio de Jure communi non competat Marito, sed Uxori, si Maritus ea administrat, omnes contractus circa ipsa conficit facere nomine Uxoris; Non sic autem circa bona dotalia, quia cum eorum administratio de jure communi pertineat ad ipsum Maritum, omnes contractus circa ipsa, & consequenter locationem, censetur facere nomine proprio. [illegible] & aliis.

12 Locatoris & Conductoris successor, [illegible] Conductori [illegible] Locatore [illegible] Conductore [illegible]. Communis per textum [illegible] Cod. de Locato. [illegible].

13 Non tenetur [illegible] stare locationi, & conductionem [illegible] Locatoris, & [illegible] Conductoris. Communis, per textum [illegible] ff. Locati. & l. Emptorem

14 Cod. de Locato. Hinc emptor non tenetur stare [illegible] per venditorem factæ; textu expresso [illegible] Emptorem, Cod. de Locato, &

15 [illegible] §. Qui fundum, ff. locati. [illegible] Conductor potest agere de [illegible] contra venditorem, aut contra [illegible], si ille fuerit præmortuus; l. Qui [illegible] ff. Locati, & l. Nihil §. ult. ff. de Legatis 2.

16 Neque Legatarius, neque Donatarius tenetur stare locationi factæ per Legantem, aut Donantem de re legata, aut donata; Legatarius enim, seu Donatarius est successor singularis; successor autem singularis non tenetur stare contractui locationis inito per suum prædecessorem in tali re; cit. l. Qui fundum, ff. Locati, & l. Nihil, §. ult. ff. de Legatis 2.

17 Neque successor in Majoratu tenetur stare locationi factæ per præcedentem in Majoratu; leg. Si quis Domum §. Hic subjungi, ff. Locati.

18 Neque Fideicommissarius tenetur stare locationi factæ per hæredem gravatum; l. Peto, §. Prædium, ff. de Legatis 2.

Neque Filius successor in legitima tenetur stare locationi factæ in ipsa per patrem; Legitima enim debetur omni onere, & quavis obligatione detracta; leg. Omnimodo, & leg. Quoniam novella. Cod. de inofficios. testam. Non esset autem Legitima sine onere, & obligatione, si Filius in eadem succedens, teneretur stare locationi factæ per Patrem. 19

Locator tenetur rem locatam eo modo, 20 & tempore per locationem conventum præstare Conductori, alias si ob eam causam Conductor [illegible] conducto tempore, & modo [illegible], tenetur restituere pretium, & interesse. Communis, per textum in l. Ex Conducto [illegible] §. [illegible] 24 §. 4 ff. Locati. Item 21 tenetur Locator restituere pretium, & interesse Conductori, si impedimentum ab alio proveniens non impedivit, non potuit. Si autem [illegible] impedire, tenetur etiam restituere pretium, & non interesse. [illegible] Ex conducto 15. §. 2. ff. Locati, & l. Si fundus [illegible] ad fin. ff. [illegible] Colonus tuus fundo [illegible], a te, aut ab eo prohibetur, quem tu prohibere, ne id faciat, possis, tantum ei præstabis, quantum ejus interfuerit frui; Sin vero ab eo interpellabitur, quem tu prohibere propter [illegible], aut potentiam ejus non poteris, [illegible] ei, quam mercedem remittere, aut reddere debebis.

Locator tenetur propriis expensis reparare, 22 & reficere in re locata, quæ necessario reparanda sunt, ut Conductor modo, & tempore convento, ea commode uti, & frui possit; alias Conductor agere potest ex Conducto contra ipsum ad refundendum pretium, & interesse. Communis, textu expresso in l. Ex conducto 15. ff. Locati, & l. Si merces 25. §. 2. ff. eodem.

Locator obligatur etiam ad refundendas ex- 23 pensas tam necessarias, quam utiles a Conductore in rem locatam factas, & duraturas etiam post finitam locationem: Communis, textu clarissimo in l. Dominus 55. §. 1. ff. Locati, ibi: Si in conducto fundo (supple tu, vel alia re locata) Conductor sua opera aliquid necessario, vel utiliter auxerit, vel ædificaverit, & instituerit, cum id non convenisset ad recipienda ea, quæ impendit, ex Conducto cum Domino fundi experiri potest, & concordat l. Colonus 61. in princip. ff. eodem.

Et si Locator nolit refundere expensas tales 24 necessarias, sive utiles duraturas etiam post finitam locationem ad commodum ipsius Locatoris, potest Conductor meliorationes factas se-

secum asportare, si sint amovibiles sine læsione rei locatæ; *l. Sed addes* 19. §. 4. & 5. *ff.*
25 *Locati*. Vel si sint inamovibiles sine læsione rei locatæ, potest Conductor rem locatam tandiu retinere, & ea uti, donec per decurrendas pensiones de factis expensis se compensaverit, *l.* 5. *princip. ff. de impensis in rem dot.* & *l. Colonus* 61. *in principio*, *ff. Locati*. Nisi tamen de expensis faciendis aliter inter contrahentes conventum sit, seu consuetudine loci aliud receptum sit, ut communiter advertunt Doctores.

26 Locator tenetur manifestare conductori vitia occulta rei locatæ, alias si ex vitio non manifestato sequatur damnum Conductori, tenetur ad restitutionem; *l. Sed addes* 19. §. 1. *ff. Locati*: *l. Item quæritur* §. 1. *ff. eodem* cum
27 similibus. Unde si equum assuetum se se in aquam projicere alteri locavit ad merces transferendas non præmonito Conductore de tali vitio, tenetur merces exinde perditas, & alia damna secuta resarcire; idem dicendum est de Nauta locante navem non idoneam, & de locante pascua ferentia herbas nocivas, & de similibus; *cit. l. Sed addes* 19. §. 1. *ff. Locati*, *l. Item quæritur* §. 1. *ff. eodem*, *juncta l.*
28 *Tenetur* §. *Sed si vas*, *ff. de action. empt.* Si autem Locator tale occultum vitium penitus ignoraverit, tenetur restituere solum pretium, at non interesse & damna; *cit. l. Sed addes* 19. §. 1. *ff. Locati*, *juncta l.* 15. 33. & 34. *ff. eod.* Molina *disp.* 494. Bonacina *de contr. disp.* 3. *q.* 7. *punct.* 3. *num.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 36. & alii passim.

29 Locator, non vero Conductor, tenetur præstare tributa & onera publica, quæ ratione domus, aut fundi locati debentur. *Communis*, textu expresso *in leg. Ædiles studeant*, *unic. ff. de via publica*, ibi: *Construat vias publicas unusquisque secundum propriam domum; & aquaductus purget, qui sub dio sunt, & construat ita, ut non prohibeatur vehiculum transire: Quicumque autem mercede habitant, si non construat Dominus, ipsi construentes imputent dispendium in mercedem.*

30 Locator absque legitima & justa causa ante finitum Locationis tempus nequit expedire Conductorem invitum e re conducta, & si illegitime expellat, tenetur ad refundendum pretium, & interesse. *Communissima*, textu expresso *in l. Æde* 3. *l. Si olei* 21. *l. Si in lege* 24. §. 4. *Locati*, & concordat *l. Si merces* 25. & *l. Si fundus* 33. *ff. eodem*.

31 Quatuor autem ob causas potest Locator ante finitum tempus locationis Conductorem e re conducta invitum expellere, ejusque usu, & fructu privare. *Communis*. textu expresso *in l. Æde* 3. *Cod. de Locato*, & *cap. Propter* 3. *de locato & conducto*.

Prima causa est, si Conductor per biennium 32
pretium conventum non solverit; *cit. cap. Propter* 3. *de Locato & conducto*, ibi: *Cum Canonem per biennium non solvisset*, & concordat *l. Æde* 3. *C. de Locato*, & *l. Quæro* 54. & *l. Cum Domini* 56. *ff. Locati*. Tempus autem hoc biennale ad repellendum Conductorem invitum requisitum intelligitur solum in locatione ad longum tempus celebrata v. g. ad decem annos, vel etiam ad quinque annos; In locatione vero ad brevius tempus v. g. ad duos, vel tres annos, si Conductor non solverit pretium statuto tempore, potest statim expelli. *Communis* cum Gloss. *in cit. c. Propter*, *verb. Canonem*, *arg. cit. l. Æde* 3. *Cod. de Locato*, & *l. Quære* 53. §. 1. *ff. eodem*.

Secunda causa est, si Locator ipsemet indi- 33
geat domo, vel alia re locata propter necessitatem aliquam, quæ tempore Locationis non erat, & cui necessitati aliter providere nequit; *cit. l. Æde* 3. *Cod. de Locato*, ibi: *Nisi propriis usibus Dominus eam necessariam esse probaverit*, & *cit. cap. Propter* 3. *de Locato & conducto*, ibi: *Verum invito Inquilino domum inhabitare poteris, si necessitas (quæ tamen tempore locationis non erat) id exposcat*. Et talem necessitatem Locator habere dicitur, etiamsi suus Filius, suus Pater, vel Mater re alteri locata indigeat, quia hi Jure naturali extraneo Conductori præferuntur. Bald. *in cit. l. Æde* 3. *Cod de locato n.* 11. Molina *disp.* 449. *n.* 5. Azorius *part.* 3. *lib.* 8. *q.* 1. Pirhing *l.* 3. *Decretal. tit.* 18. *num.* 13. Reiffenstuel *ibid. n.* 53. & alii.

Tertia causa est, si Locator re locata male 34
utatur, vel contra bonos mores, vel eam deteriorando; *cit. l. Æde* 3. *Cod. de Locato*, ibi: *Aut tu male in re locata versatus es*, & *cit. c. Propter* 3. *de Locato & conducto*, ibi: *Etiam inde rationabiliter amovetur si perverse ibi fuerit conversatus*.

Quarta causa est, si domus, seu alia res lo- 35
cata necessaria indigeat refectione, seu reparatione, qua non indigebat tempore locationis, & quæ fieri nequit nisi ad tempus discedat Conductor: *cit. l. Æde* 3. *Cod. de Locato*, ibi: *Aut corrigere Domum maluerit*, & *cit. cap. Propter* 3. *de Locato & conducto*, ibi: *Verum invito Inquilino Domum . . . reficere poteris, si necessitas (quæ tamen non imminebat locationis tempore) id exposcat*. Locator autem domo refe- 36
cta, tenetur ad permittendum, ut Inquilinus re-

redeat, si velit ad pristinam conductionem pro tempore, pro quo conduxit; Glossa communiter recepta *in leg. Si duo 3. §. Cum inquilinus, ff. Uti possidetis*, Bartolus *ibid.* Carocius *part. 4. tit. causæ recusationis quatuor, q. 6.* Rosig. *loc. cit. prænot. 29. n. 21.* Reiffenst. *loc. cit. n. 54.* & alii passim.

37 Regulariter loquendo, si ob sterilitatem, seu alios evenientes casus sine culpa Conductoris, ipse Conductor fructus non percipit ex re frugifera locata, tenetur Locator remittere mercedem, vel totam, si omnino nullos percipi fructus, vel ad ratam, si paucos, & exiguos colligit. *Communis* textu expresso *in cap. Propter sterilitatem 3. de Locato & Conducto*, ibi: *Propter sterilitatem afficientem magno incommodo Conductores vitio rei sine culpa Coloni seu casu fortuito contingentem, Colonis Ecclesiæ tuæ pro rata pensionis remissio est facienda, & l. Ex conducto 15. §. 2. ff. Locati l. Si merces 25. §. Vis major, ff. eodem, & l. Licet 7. Cod. eodem.* Et ratio est clara, quia pensio, sive merces locationis constituitur in compensationem fructuum ex re, vel fundo conducto percipiendorum, adeoque ratio, & æqualitas postulat, ut si Conductor omnino nullos percipit fructus, aut paucos, & exiguos, pensio seu merces ex toto, vel ex parte pro rata, juxta proportionem damni ei a Locatore remittatur.

38 Notanter autem dicitur *regulariter loquendo*, quia multi sunt casus, in quibus locator non tenetur pensionem minuere, seu de pretio vel mercede remittere. Primus casus est, quando sterilitas unius anni compensatur per majorem fertilitatem alterius anni, sive præcedentis, sive subsequentis, textu expresso *in cit. cap. Propter sterilitatem 3. de Locato & Conducto*, ibi: *Nisi cum ubertate præcedentis, vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari*, & concordat *l. Ex conducto 15. §. 4. ff. Locati & l. Licet 2. Cod. eodem.* Nec refert sive continuis, sive interpolatis annis sterilitas fertilitate compensetur, ut recte notant Molina *disp. 496. num. 20.* Barbosa *in cit. cap. Propter sterilitatem num. 18.* Pirhing *lib. 3. Decretal. tit. 18. num. 6.* Reiffenstuel *ibid. num. 41.* & alii, *arg. leg. Ex conducto 15. §. Papi-*
39 *nianus, ff. Locati.* Quinimmo si ob præsentis anni sterilitatem v. g. Locator mercedem ex toto, vel ex parte remiserit, eandem iterum repetere potest, si immediate sequenti vel etiam secundo, tertio, aut quarto anno ubertate compensatur damnum illatum, textu expresso in l. Ex conducto 15. §. *Papinianus, ff. Locati*, ibi: *Papinianus ait, si uno anno remissionem quis Colono dederit ob sterilitatem, deinde sequentibus annis contingit ubertas, nihil obesse domino remissionem, sed integram pensionem etiam ejus anni, quo remisit, exigendam.* Et sic tenent omnes Doctores citati *num. antecedenti*, & insuper Gregorius Lopez *l. 23. tit. 5. par. 5.* Ancharanus in *cap. Propter sterilitatem col. 3. num. 23. de Locato*, Bartolus in *l. Si merces §. Vis major, num. 6. ff. Locati*, Antonius Gomez, *lib. 2. variar. resol. cap. 3. num. 19.* Silvester *verb. Locatio qu. 14.* Filliucius *tract. 36. cap. 3. qu. 5.* Ognate *tract. 35. de locatione disp. 127. sect. 8. num. 120.* Azorius *Instit. moral. par. 3. lib. 9. qu. 2.* Rosignolus *de Locato & Conducto contract. 10. prænot. 6. num. 5.* & alii volentes, quod superveniente in fundo locato magna fructuum abundantia, augmentum pensionis faciendum sit in favorem Locatoris; quia dicunt ipsi, in contractibus onerosis ultro citroque obligatoriis debet esse æqualis utriusque contrahentis conditio, adeoque si in magna sterilitate debet Locator minuere pensionem Conductori, eandem debet augere in magna abundantia Conductor Locatori; Sed de hoc infra *sub n. 75. & seq.*

Secundus casus est, quando Colonus est partiarius, scilicet dat Locatori loco mercedis pecuniariæ mediam v. g. vel tertiam partem fructuum, quia tunc ad ratam dividitur damnum inter Locatorem & Conductorem, ut expresse dicitur in *leg. Si merces 24. §. ff. Locato*, ibi: *Partiarius Colonus, quasi societatis jure damnum & lucrum cum Domino fundi partitur*, & concordat *l. 53. §. 4. ff. Pro socio*, & tenet *Communis Doctorum*. 40

Tertius casus est, quando inter Locatorem & Conductorem conventum est, quod quocumque eveniente casu fructuum perceptionem impediente, adhuc Conductor pensionem solvere debeat, textu expresso in *l. Si quis 9. §. 1. ff. Locati*, ibi: *Si quis fundum locaverit, ut etiam si quid vi majori accidisset, hoc ei præstaretur, pacto standum est*, & concordant *§. Licet 8. Cod. de Locato, l. Item quæritur, §. Si gemma, ff. eodem; l. Juris gentium §. Si quis pactus, ff. de pactis, & cap. Contractus 85. de Reg. Jur. in 6.* ubi expresse dicitur quod *Contractus ex conventione Legem accipere dignoscuntur.* Et sic *Doctores communiter*. Vide infra *num. 78.* 41

Quartus casus est, quando consuetudo Regionis aliter obtinuit, quia sicuti pacta obligant, ita & consuetudines; *cap. Cum tanto de consuet. l. Ex conducto 15. §. Si vis tempestatis, ff. Locati, l. Licet 8. Cod. eod. l.* 42

ter

per 34. *ff. de Regul. Juris.*, ibi: *Semper enim in contractibus id sequitur quod actum est; aut si non pateat quod actum est, erit consequens, ut id sequamur, quod in regione, in qua actum est, frequentatur.*

43 Quintus casus est, quando sterilitas est consueta, vel oritur ex vitio, seu intrinseca qualitate rei locatæ, quia sibi imputare debet Colonus, si conducit rem cum manifesto periculo, quod scit, & prævidet, vel scire debet, ut si conducat agrum prope flumen, quod sæpe sæpius excedat, vel tempore belli conducat prædium, udi adest periculum hostilis incursus. *Sic communis Doctorum*, textu expresso *in l. Ex conducto* 15. §. 2. *ff. Locati*, ibi: *Si qua tamen vitia ex re oriantur, hæc damno Coloni esse &c. Si vero nihil extra consuetudinem acciderit, damnum Coloni esse.*

44 Sextus casus est, quando sterilitas, vel damnum in fructibus provenit ex culpa ipsius Conductoris, *Communis, arg. cit. l. Ex conducto* 15. *ff. Locati*, ibi: *Cui resisti non potest, & cap. Damnum* 86. *de Reg. Juris in* 6. ibi: *Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare.* Si enim Colonus negligens fuerit in colendis, vel stercorandis agris, in cooperiendis vitibus tempore hiemis & hujusmodi, sibi imputet, si paucos & exiguos fructus perceperit.

45 Septimus casus est, quando damnum ex sterilitate, aut casu fortuito proveniens est modicum. *Communis*, textu expresso in *l. Si merces* 25. §. *Vis major*, *ff. Locati*, ibi; *Modicum damnum æquo animo debet ferre Colonus, cui immodicum lucrum non aufertur, quia qui sentit commodum, sentire debet & damnum.*

46 Quodnam autem censeri debeat damnum parvum, & modicum, ob quod non debeat fieri remissio pensionis conventæ, & e contra quodnam censeri debeat damnum magnum, & notabile, sed immodicum, ob quod debeat fieri talis remissio? Variæ sunt Doctorum opiniones. Alii enim inter quos est Bartolus *in l. Si merces* §. *Vis major*, *ff. Locati*, tenent tunc solum adesse magnum, seu notabile, & immodicum damnum, ob quod fieri debet remissio pensionis, quando deductis impensis Colonus nihil percipit, vel lucratur. Alii autem dicunt intelligi magnum, seu notabile, & immodicum damnum, quando tertia pars fructum, qui communiter colligi solent, deficit. Sic Panormitanus, Navarrus, & alii, quos refert & reprobat Lugo *de Justitia & Jure tom.* 2. *disp.* 19. *num.* 42. Alii demum, & reyera multi, quos refert, & sequitur Molina *disp.* 495. *num.* 5. Lugo *loc. cit. num.* 43. defendunt tunc adesse magnum & notabile, seu immodicum damnum, quando detracto semine, & impensis non percipiuntur tot fructus, quot adæquent mediam partem pensionis annuæ præstandæ, quia in jure magna læsio adesse non censetur, nisi sit ultra dimidium justi pretii; *l.* 2. *Cod. de rescind. vend. & l. Si voluntate*, *Cod. eod.* Et juxta hanc satis probabilem sententiam tantum est remittendum de pensione propter sterilitatem, seu alium casum fortuitum, quantum sufficit, ut damnum adæquet partem pensionis solvendæ detracto semine, & expensis; Unde in tali casu, primo deducendum est semen, & id quod impensum est; deinde ex reliquo dimidia pars tradenda est Locatori; reliquum vero dividendum inter eundem Locatorem & Conductorem; Sic v. g. si præsidium aliquod conductum fuerit pro mille libris Imperialibus, & ex illo prædio consueverint colligi centum modii tritici, & pro aliquo anno non fuerint collecti, nisi quadraginta, tunc Conductor debet prius de illis quadraginta modiis detrahere quantum valet semen, & expensæ in colendo factæ; postea reliquum debet appretiari juxta stylum Fori, & dimidium valoris tradi Locatori, & aliud dimidium dividi inter ipsos; Sic docte exemplificat Rosignolus *l. c. sub. n.* 3.

Quamvis autem hæc ultima opinio sit satis probabilis, probabilior tamen est sententia docens ad effectum, ut fiat remissio, æstimandam esse vulgi opinionem, sicuti æstimatur pretium rerum venalium. Sic Glossa *in l. Si uno*, *ff. Locati*, Cinus *in l. Licet*, *Cod. de Locato*, Gail. *l.* 2. *observ.* 23. *n.* 1. Laym. *l.* 3. *tr.* 4. *c.* 29. *n.* 7. Rosign. *loc. cit. sub n.* 3. Pirhing. *l.* 3. *Decret. t.* 18. *n.* 5. Reiffenst. *ibid. n.* 47. & alii *arg. l.* 1. *ff. de jure l. & l. Circa locationes* 18. *Cod. de Locato*, ubi statuitur circa contractum locationis attendendum esse ad Regionum consuetudines, 47

Locatores, qui operas suas aliis locant, ut famuli, operarii, artifices, & hujusmodi tenentur juxta tenorem conventionis fideliter laborare, & in casu negligentiæ pro rata laboris omissi, vel non debite præstiti mercedem remittere, vel jam acceptam restituere debent. *Communissima*, *arg. l.* 15. §. 6. *ff. Locati & l. fin. Cod. de condict. ob causam.* 48

Locatores operarum suarum tenentur etiam ad interesse & damna si quæ ex eorum culpa lata, vel levi, non tamen levissima, Domino emergunt, *Communis arg. l. Si* §. 10. *ff. ad Legem Rodiam.* Et ratio est, quia in contractibus, 49

bus, qui sunt in gratiam utriusque contrahentis, ex culpa lata, vel levi non tamen ex levissima, obligantur contrahentes; *arg. l. Si ut certo ff. commodati:* Unde si quis sit conductus ad opus aliquod faciendum, & illud sive ob suam imperitiam, sive ob non adhibitam debitam materiam, sive ob aliam causam sua culpa opus imperfecte, aut vitiose conficit, tenetur ad interesse, & omnia damna resarcienda. *Communis*, per textum *in l. Si Lege princ. 24. l. Opus 36. l. Ea Lege, l. Locavi, Locati.*

50 Qui operam suam locarunt ad custodiendum gregem vel aliam rem, tenentur ad restitutionem, si sua culpa lata, vel levi perit, seu perditur ovis, vel res, & hujusmodi. *Communis*, per textum *in l. Si quis fundum 9. §. 4. ff.*
51 *Locati, l. Qui mercedem 5. eod.* Et tales custodes ad se liberandum ab onere restitutionis, tenentur probare, quod ovis, seu res furto, vel rapina ablata sit, vel fugerit, vel perierit, & hujusmodi, & quod eorum culpa id non acciderit. *Communis*; *arg. l. Si quis fundum 9. §. Imperator, ff. Locati, l. Si quis ex argentariis prope finem, ff. de edendo, juncta l. fin. ff. de custod. rerum*, & *exhib.*

52 Famuli, aliique locantes operas suas, si ante finitum tempus Locationis absque legitima causa ex malitia, & culpa sua discedant, tenentur ad damna Domino inde secuta. *Communis. arg. l. Dominus 55. §. 2. ff. Locati, & l. 1. Cod. de Servis fugitivis*, ubi adjicitur ratio, videlicet: *Ne servorum fuga Dominus ex quocumque causa fiat damnosa.*

53 Sic etiam Dominus debet totum salarium servis conductis, si absque legitima causa eos repellit ante finitum tempus locationis. *Communis; arg. l. Qui operas 38. ff. Locati*, ibi: *Qui operas suas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non steterit, quominus operas praestet; l. 2. ff. de his, qui sui, vel alieni Juris, l. Sed addes 19. §. 4. ff. Lo-*
54 *cati.* Nisi Famuli aliud servitium pro aequali mercede statim acquirant; sicque damnum non sentiant, *arg. l. Sed addes 19. §. 4. ff. Locati*; ubi statuitur deberi mercedem illi, penes quem non stet, quod operas locatas praestaret, ibi: *Si eodem anno mercedem ab alio non accepit.*

55 Hinc generaliter tenetur Conductor solvere personas conductas, etiamsi uti non possit opera earum, si impedimentum intuitu ipsius conductoris proveniat; & nisi tales personae conductae interea alii pro aequali mercede operas praestent, sicque damnum non sentiant. *Communis*, per mox citata Jura *sub num. 53. & 54.*

Si autem impedimentum ratione ipsarum personarum conductarum proveniat, quominus earum opera uti possit Conductor, tunc mercedem dare non tenetur, nisi pro rata temporis, quo earum opera uti potuit. *Communis; arg. l. Ex conducto 15. §. 2. & 6. ff. Locati, l. Ex fundo 33. ff. eod. l. final. Cod. de condict. ob caus.* 56

Unde Herus non tenetur dare mercedem famulo pro longo, & notabili tempore quo aegrotat, nisi id specialiter sit conventum, aut ferat consuetudo Regionis; Sic Glossa communiter recepta *in l. penult. Cod de condict. ob caus.* Bartolus *in l. Si uno §. Item cum quidem, ff. Locati, & in l. Opera, ff. de usufr. leg.* Ancharanus *in c. propter sterilitatem 3. de Locato n. 17.* Abbas *in c. 1. de Clerico aegrot. & debil. n. 6.* Covarr. *l. 3. variar. resol. c. 13. n. 8.* Navarrus *in Manual. c. 17. n. 108.* Rosignol. *loc. c. contract. 10. praenot. 9. n. 8.* Reiffenstuel *loc. c. n. 99.* & alii passim. 57

Dicitur autem notanter: *Nisi id specialiter sit conventum, aut ferat consuetudo Regionis*, quia *cap. Contractus 85. de reg. Jur. in 6.* expresse dicitur, *quod Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*; Unde talis conventio omnino servari debet, *l. Ex empto 11. ff. de action. empt.* Et sic etiam talis consuetudo servanda est, cum haec legitime introducta vim Legis habeat; *cap. Cum tanto 11. de consuetudine*, & maxime, quia locatio, seu conductio praesumitur fieri juxta consuetudinem locorum, nisi aliud exprimatur; *l. Circa locationes 19. Cod. de Locato.* Dicitur etiam notanter *pro longo & notabili tempore*, quia si modico solum tempore v. g. per aliquos dies aegrotaret famulus ad annum conductus, ex aequitate, & naturali caritate, non esset aliquid propterea de sua mercede detrahendum, *arg. l. Cum heres 4. §. 5. ff. de statu lib.* 58

An autem famuli, vel famulae possint occulte aliquid surripere de bonis suorum Dominorum, seu Conductorum, quando judicant mercedem, seu salarium eorum esse minus justo. Vid. *verb. Famuli, Famulae a n. 26.* & *verb. Compensatio per tot.* 60

Conductor vi Conductionis tenetur integrum pretium solvere Locatori tempore in contractu praefixo. *Communis*, per textum *in l. Quod si 28. & l. Insulam 58. ff. Locati.* 61

Unde si sit in culpabili mora solvendi, tenetur & pretium, & usuras ejusdem solvere; si enim qui ei locavit rem, seu operam suam, ra- 62

ratione non sibi soluti conventi pretii tempore præfixo, patiatur aliquod damnum, ut si cogatur credito, & consequenter carius emere sibi necessaria, debita contrahere, & pro summis capitalibus interesse solvere; seu aliquod honestum & licitum lucrum amittere, teneatur ipse Conductor ad omnia talia, & similia damna causata ex sua culpabili mora solvendi integrum pretium; textu expresso *in l. Præses 17. Cod. de Locato*, ibi: *Præses Provinciæ ea, quæ ex locatione debentur, exsolvi sine mora curabit, non ignarus ex locato, & conducto actionem cum sit bonæ fidei, post moram usuras legitimas admittere*; Et sic tenet *communis Doctorum*.

63 Conductor sine justa, & rationabili causa ante tempus conductionis finitum nequit rem conductam dimittere, alias si dimittat tenetur solvere pensiones totius temporis conventi. *Communis*, textu expresso *in l. Dominus 55. §. Qui contra legem, ff. Locati*, ibi: *Qui contra legem conductionis fundum ante tempus sine justa, & probabili causa deseruerit ad solvendas totius temporis pensiones ex conducto conveniri potest*, & concordat *l. Si in lege §. Si Domus ff. eodem* cum similibus.

64 Dicitur notanter *sine justa & rationabili causa*, quia tali aliqua causa interveniente sine sua culpa potest rem conductam deserere, & pensiones non solvere, tales autem justæ causæ sunt si res facta fuerit sine sua culpa inhabilis ad eum usum, ad quem conduxit; Si nequeat domum inhabitare, vel quia ruinam minatur, vel spectris seu spiritibus prædominantibus infestatur, vel pestis, & hostilis incursio ibi prudenter timetur, & hujusmodi; *l. Habitatores 27. §. 1. Locati, & cit. l. Dominus, & c. l. Si in lege*, cum similibus, *& communis Doctorum*.

65 Conductor transacto locationis tempore ex vi contractus tenetur rem conductam integram, & non deterioratam reddere locatori, nisi ex ipso usu secundum se, & ex natura sua, & non ex culpa conductoris sequatur aliqua deterioratio, quæ certe non est compensanda. *Communis* per textum *in l. Conductoris, Cod. de*
66 *Locato & l. Non abs re, Cod. Unde vi*. Si autem Conductoris dolo, vel culpa lata, seu levi res conducta sit facta deterior; tenetur ad restitutionem seu compensationem, *l. Si quis 9. §. 3. l. Item quæritur 13. §. 1. ff. Locati*.

67 Conductor tenetur non uti re conducta, nisi ad eum usum de quo facta fuit conventio, alias impetitur actione furtiva; *l. Qui juramenta, & l. Qui pignore, ff. de Furtis, l. Si ut certo §. Sed interdum ff. Commodati & §. Furtum autem fit Instit. de obligat. quæ ex delicto*. Nisi forsan 68
rationabiliter præsumeret, Locatorem non fore invitum, *l. Qui re 76. ff. eod.* Unde qui absque rationabiliter præsumpto locatoris consensu utitur re conducta ad alium usum, ad quem per locatorem non fuit concessa; & in illo usu ex casu fortuito res fuerit deperdita, vel deteriorata, tenetur de casu. Sicut si quis equum conduxerit pro itinere Taurinum versus, & eo usus fuerit versus Mediolanum, & ultra, eoque in itinere furatus fuerit, seu perierit, tenetur ad restitutionem, & ad omnia damna, & interesse locatoris, quia peccavit contra Justitiam in damnum ipsius locatoris, & ex culpa dedit causam ipsi casui fortuito. Molina *disp. 295. vers. Illud præterea*, Filliucius *tr. 34. c. 8. n. 186.* Baldus *cons. 289. n. 4.* citati & secuti a Rosignolo *l. c. contract. 10. prænot. 15.* Bonacina *de contract. disp. 3. quæst. 7. punct. 3.* cum aliis ibi citatis, Reiffenst. *loc. cit. n. 58.* & alii *arg. citatis Juribus*.

Conductor tenetur ad resarciendum damnum, 70
sive propria, sive famulorum culpa contingat, si negligens, vel culpabilis fuit in seligendis bonis ac probatis servis; Secus vero si servi selecti erant moribus & vita probi, & tales, ut prudens Paterfamilias eos non reprobaret; *arg. l. Videamus 11. in princip. Locati*, ibi: *Videamus, an & servorum culpam, & quoscumque induxerit, præstare conductor debeat? &c. Mihi ita placet, ut culpam etiam eorum quos induxit, præstet suo nomine, etsi nihil convenit, si tamen culpam in inducendis admittit, quod tales habuerit, vel suos, vel hospites*. Concordat *l. Nam & Servus §. fin. ff. de negot. gest. l. De illo, ff. pro socio, l. Cum plures, ff. eod. l. Qui insulam §. fin. ff. Locati, l. Si Servus Servum 27. §. 9. ff. ad Legem Aquil.* ubi expresse dicitur: *Si fornacarius servus Coloni ad fornacem obdormisset, & villa fuisset exusta, Neratius scripsit, ex locato conventum debere; si negligens in eligendis ministris fuit*; Ex quibus Juribus aperte infertur, conductores teneri quidem de damno proveniente ex culpa servi non probi, nec diligentis culpabiliter electi, at non de damno proveniente ex culpa servi probi, diligentis, & probati prudenter electi. Sic Azorius *Instit. moral. part. 3. lib. 8. c. 7. qu. 4.* Rosignol. *loc. cit. contract. 10. prænot. 7. n. 6.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 64.* & alii. Vid. *verb. Damnificatio, Damnum n. 8. & verb. Incendiarii*.

Probare, quod damnum ortum v. g. incen- 71
dium in Domo conducta contigerit culpa Conductoris, spectat ad Locatorem. Menochius *de arbitr. Judic. cas. 390. n. 9.* Mynsing. *centur. 6. ob-*

6. observ. 88. Layman *lib. 3. de Justitia tract. 4. c. 22. n. 6.* ubi testatur de communi; Gail. *lib. 2. observ.* 21. Engel *lib. 3. decretal. tit.* 18. *n.* 7. Reiffenstuel *ibid. n.* 68. dicens esse communem aliorum sententiam, Maschard. *vol.* 2. *concl.* 467. *n.* 8. ubi concludit hanc sententiam veram esse, ac communem. Et ratio est quia Actori incumbit probatio, *l. 2. ff. de probat. & l. 4. Cod. de Fatendo*; in casu autem incendii, si locator prætendit damni compensationem, est Actor, ut de se patet, adeoque &c. Tum quia culpa, & delictum in dubio non præsumitur, sed probari debet, ut tenet communis Doctorum cum Maschard. *loc. cit. num.* 1. *arg. l. Merito* 51. *ff. Pro socio*, *l. Dolum* 6. *Cod. de dolo*.

72 Quando Conductor uti non potest re conducta ob impedimentum ex parte sua, vel ratione sui proveniens, tenetur nihilominus ad totam mercedem. *Communis*; *arg. l. Habitatores* 27. §. 1. *ff. locati*, *& l. Dominus* 55. §. 2.
73 *ff. eod.* Nisi forsan locator talem rem v. gr. Domum a conductore desertam, statim alteri pro æquali pretio locaverit, ac consequenter nullum damnum sentiat; *arg. l. Sed addes* 19. §. 9. *ff. Locati*, ubi statuitur deberi mercedem illi, penes quem non stet, quod operas locatas præstaret: *Si eodem anno mercedem ab alio non accepit*.

74 Si autem Conductor non possit uti re conducta ob impedimentum non ex sua culpa, nec ratione sui, sed vel ex culpa locatoris, seu aliunde proveniens, non tenetur solvere mercedem pro illo tempore, quo re conducta uti non potuit. *Communis*, *arg. cit. l. Habitatores* 27. §. 1. *ff. Locati*, *l. Si fundus* 33. *l. Perinde* 34. *l. Et hæc* 35. *ff. eod.*

75 Conductor an teneatur augere mercedem, si tempore ubertatis, ac fertilitatis majores solito fructus percipiat ex re frugifera conducta? Variæ sunt sententiæ Doctorum. Prima absolute tenet, in tali casu augendam esse pensionem in favorem locatoris: Sic Juristæ communiter quos affert Molina *disp.* 494. *n.* 15. ut notat Lugo *tom.* 2. *disp.* 19. *num.* 50. Rosign. de Locato & conducto *contract.* 10. *num.* 5. cum pluribus aliis ibi citatis & supra adductis *sub num.* 39. quia in contractibus onerosis ultro citroque obligatoriis debet esse æqualis utriusque contrahentis conditio, adeoque si in magna sterilitate debet locator minuere pensionem Conductori, eandem debet augere in magna abundantia Conductor locatori. *Contrariorum enim eadem est ratio*, *l.* 1. *ff. de His, qui sui, vel alieni Jur.* & ut dicitur *in Reg.* 10. *ff. de Reg. Juris*: *Secundum naturam est commoda cujusque rei eum sequi, quem sequentur incommoda*, & consonat caput *Qui sentit* 55. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Qui sentit onus, sentire debet commodum, & econtra*.

Secunda sententia tenet, augendam esse pen- 76
sionem in favorem Locatoris, quando ubertas, seu abundantia provenit ex aliquo casu fortuito ob rerum mutationem; Ut si v. gr. quis conduxit Molendinum, quod solum superstit, reliquis omnibus casu fortuito aquarum impetu destructis, proinde multo plures afferat fructus, seu redditus, tunc Conductor augere debet pensionem in favorem Locatoris. Molina *disp.* 494. *num.* 10. Lessius *lib. 2. c. 24. dubit. 3. num.* 21. Filliucius *tract. 36. c. 3. q.* 5. Navarrus *c.* 17. *num.* 191. Reginaldus *lib.* 25. *c. 7. num.* 524. Abbas *in cap. Si propter sterilitatem* 3. *de Locato num. ult.* Azorius *part.* 3. *lib. 9. c. 10. q.* 3. Bonacina *de contract. disp. 3. q. 3. punct. 3. n.* 14. Pirhing *lib. 3. decret. tit.* 18. *n.* 8. ubi dicit esse communem, & idem dicendum esse, quando ubertas provenit ex Cœli clementia propter rationem & Jura adducta *num. antecedenti*.

Tertia sententia tenet absolute, nunquam 77
augendam esse pensionem in favorem Locatoris propter notabilem ubertatem, seu abundantiam, sive ipsa proveniat ex cit. casu fortuito de Molendino, sive ex clementia Cœli, & aeris, & tanto minus si proveniat ex speciali industria, & opera ipsius Conductoris. Lugo *de justitia & jur. tom. 2. disp. 19. n.* 52. Engel *lib. 3. decretal. tit.* 18. *num.* 6. Zoesius *ibid. num.* 12. Canisius *ibid. num.* 9. Reiffenst. *ibid. num.* 78. *& seq.* Barbosa *in cap. Propter sterilitatem 3. de Locato*. Illsung *t. 4. d. 2. n.* 559. La Croix *lib. 3. part. 2. num.* 1049. ubi dicit esse communem, quia *l. Si merces* 25. §. *Vis major*, *ff. Locati* dicitur expresse, quod Conductori *immodicum lucrum non aufertur*, & pro hac sententia stat consuetudo, & praxis fere universalis, ut fatentur Pincianus, Pinellus, Emman. Suarez, Valasc. Salicetus, & alii, quos affert, & sequitur Rebellus *part. 2. lib. 14. qu. 9. num.* 1. Lugo *l. c. num.* 52. & alii dicentes, usum non esse augendi pensionem ex hac causa; Unde ubi revera viget hæc consuetudo & praxis, servanda est, *argum. cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine*; *& l. Circa locationes* 1. *Cod. de Locato*, ubi statuitur circa contractum locationis attendendum esse ad Regionum consuetudines.

Conductor obligans se ad casus fortuitos in 78
ge-

genere, non obligatur ad casus penitus insolitos. Bartolus *in l. Scio §. Medico, ff. de annuis Leg.* Butrius *in cap.* 1. *de commodato*, Bonacina *l. c. num.* 13. Rosignol. *l. c. prænot.* 8. *num.* 4. Pirhing *l. c. num.* 6. Reiffenst. *loc. cit. num.* 40. ubi ex Molina *disp.* 495. *num.* 20. dicit esse communem contra Pinellum, & alios apud Molinam *l. c. arg. l. Fistulas §. Frumenta, ff. de contrahend. emption.* & Gloss. *ibidem verb. Immoderate*. Ut autem reputetur casus pro penitus insolito, non sufficit, quod a longo tempore v. g. a quadraginta annis non contigerit, sed debet esset talis, qui in hujusmodi Regione nunquam contigerit, aut omnem memoriam hominum superet, itaut de illo nulla penitus cogitatio, aut timor a Conductore concipi potuerit; sic notant passim Doctores.

79 Si tamen conductor per pactum expressum se obligasset ad quoscumque casus fortuitos, etiam penitus insolitos, tunc ad ipsos teneretur. *Communis*, per textum *in l. Si quis* 9. §. 2. *ff. Locati, l. licet* 8. *Cod. eod. l. Item quæritur §. Si gemma, ff. eodem, l. Juris gentium §. Si quis pactus, ff. de pactis, & cap. Contractus* 85. *de Regul. Jur. in* 6. ubi expresse dicitur, *quod Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*. Vid. *supra n.* 41.

80 Conductor suscipiens in se periculum equi conducti, non tenetur de morte naturali ejusdem, quia nomine & appellatione periculi non venit mors naturalis ex naturalibus causis obventura; sed in his, & similibus causis nomine periculorum veniunt ea, quæ ex causis extrinsecis possunt obvenire, ut ex incursione hostium, latronum aggressione, viarum difficultate, & similibus. Tum quia mors naturalis æque obvenire potuisset, sive equus fuerit locatus, sive non; sive locatus tali Conductori, sive alteri; Nisi Conductor quodammodo per modum insuetum causam dederit illius morti, quia tunc ratione culpæ teneretur de ipsa morte; sic Rosignolus *loc. cit. disquisit.* 1. §. 25. *n.* 2. & alii.

81 Conductor tenetur prius aliis locatori in fructibus rei locatæ, & locator in dictis fructibus habet tacitam hypothecam contra quoscumque creditores anteriores Conductoris. Rota *recentior. par.* 14. *dec.* 64. *num.* 9. *par.* 18. *tom.* 2. *dec.* 726. *num.* 3. *& sequent. par.* 19.
82 *tom.* 1. *decis.* 91. *num.* 20. Locator enim seu Dominus fundi pro pensione sibi debita potest agere executive supra dictis fructibus, *l. Si servus* 63. *§. Locavi, ff. de Fur.* Rota *par.* 14. *cit. dec.* 64. *num.* 6. qui fructus fundi tacite censentur pro pensione obligati, *l. in Prædiis, ff. In quibus caus. pignor. vel hypoth.* Rota *ibid. num.* 7. & Locator, seu Dominus fundi quousque non fuerit de pensione satisfactus, potest interdicere asportationem fructuum. Rota *ibid. n.* 8.

Locatori competit Jus, & actio *ex locato* ad 83
ea omnia prosequenda, ad quæ eidem obligatur Conductor vi locationis; Et econtra Conductori competit Jus, & actio *ex conducto* ad ea omnia prosequenda, ad quæ eidem obligatur Locator vi conductionis. *Communis*, per
textum *in l. Præses* 17. *Cod. de Locato*. Et 84
hæc Jura, & actiones, sicuti etiam onera, & obligationes, transeunt respective ad eorum heredes. *Communis*, per textum *in l. Sed addes* 19. §. 9. *ff. Locati, l. Viam veritatis* 10. *Cod. eodem §. final. Institut. eod. l. Veteris* 13. *Cod. de contrahend. & committ. stipul.* ubi universaliter ita statuitur: *Generaliter sancimus omnem stipulationem sive in dando, sive in accipiendo inveniatur, & ad heredes transmitti*, & ibi etiam additur ratio: *Cur enim quod in principalibus personis justum est, non ad heredes, & adversus heredes transmittatur?*

Additiones ex aliena manu.

De locatione bonorum Ecclesiasticorum disseruimus licet breviter *in addit. ad verb. Alienatio Articul. III.* differendum hic sed breviter quoque de locatione fructum eorumdem.

Porro, si fructus non ad Rectorem Ecclesiæ 85
sed ad ipsam Ecclesiam pertineant, ut solent esse fructus destinati in Fabricam Ecclesiæ, prohibita sine solemnitatibus est eorum locatio ad longum tempus non secus ac locatio bonorum Ecclesiasticorum, pariter ad longum tempus: *Clement. de Reb. Eccles. non alienand.*

Si autem fructus pertineant ad Rectorem, in- 86
dubitanter prohibita est eorum locatio anticipatis solutionibus in præjudicium Successoris, *ex Concilio Trident. sess.* 25. *cap.* 11. *de Refor.*
Quinimmo seclusio etiam præjudicio Successoris 87
ex constitutione S. M. Benedicti XIV. cui initium est: *Universalis Ecclesiæ cura*, prohibita quoque est locatio eorumdem ad vitam, recepta unica vice mercede illa, quam Beneficiatus habita ratione ætatis, valetudinis corporis verisimiliter durante vita consequi potuisset; idque ne consumpta pecunia illa mendicare postea cogatur ipse Beneficiarius.

Extra hos casus opinio non vulgarium do- 88
ctorum est, quod ad longum tempus, immo ad vitam, locari sine solemnitatibus a Benefi-

cia-

ciario possint fructus ad se spectantes, propterea quod sacri Canones prohibendo alienationem bonorum Ecclesiasticorum, prospicere intellexerunt indemnitati Ecclesiarum dumtaxat, non item rectorum earundem, ut nominatim consutatis Guttierez, Barb. aliisque, firmant Doctores *in decret. ad tit. de Locatis*, Pirhing *nu.* 26. Scamb. *num.* 3. Wiestner *num.* 14. Leuren. *q.* 146. *per tot.* Schmalzgrueb. *n.* 37. Covarruv. *variar. resolut. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 6. Redoan. *de Reb. Eccles. non alien. quæst.* 7. §. *ultim. n.* 4. Mantic. *de tacit. & ambig. lib.* 15. *t.* 13. *n.* 21. Carrocc. *de Locat. & Conduct. p.* 3. *num.* 51. Azor. *Instit. Moral. par.* 2. *lib.* 9. *cap.* 2. *quæst.* 7. Vasquez *opusc. de Redditib. cap.* 2. §. 2. *n.* 31. & 34. Castropal. *tom.* 2. *tract.* 11. *dispus. unic. part.* 2. *num.* 11. Sopran. *ad Filliuc. tractat.* 44. *cap.* 4. *quæst.* 1. Quarant. *in Summ. Bullar. verb. Alienatio n.* 18. Molin. *de Primogen. Hispan. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 27. Alter Molin. *de Just. & Jur. lib.* 1. *tract.* 2. *disp.* 445. *num.* 6. Giballin. *de univ. negotiat. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 8. *articul.* 4. *consect.* 11. *num.* 9. Delbene *de Immunit. tom.* 2. *cap.* 17. *dub.* 24. *per tot.* & rursus *cap.* 18. *dub.* 10. *n.* 1. & 7. ubi monstrat, contrariam huic sententiæ haud esse Extravagantem *Ambitiosæ*, *de Reb. Eccles. non alien.* Accedit quod eo ipso quod prohibita est locatio fructuum, de quibus disseritur, anticipatis solutionibus, in præjudicium successoris, & recepta unica vice mercede, hisce exceptis duobus casibus, dici debet permissa, quum alias frustra caderet prohibitio super mox dictis duobus casibus.

89 At nihilominus delata hac controversia ad supremum Auditorium Rotæ, censuit ipsum ne fructus quidem ad Beneficiarium pertinentes posse ab eo ad longum tempus, sine solemni-
90 tatibus lucrari. Quinimo sensit, id ipsum procedere, etiamsi expressim in contractum deducta sit *Commoditas* fructuum, si fructus percepturus sit Conductor. Vide decisiones *in Aversana Manutentionis* 22. *Junii* 1757. & 21. *Novembris ejusdem anni*, *cor. R. P. D. Oliva-*
91 *tio*. Causa vero semel a Sacro Auditorio fuit examinata, & quia prima propositio fuit facta unica dumtaxat parte informante, post secundam propositionem per concordiam fuit finita.
92 Agit *Auctor num.* 8. & 9. de quæstione illa an & quando Successor in Beneficium stare teneatur locationi ab Antecessore factæ, sed consule, qui eam pro dignitate tractat Cardinalem Lanfredin. *Respons.* 16. *per tot.*

LOTH PATRIARCHA.

LOTH quis fuerit, & de rebus ab eo gestis satis Scriptura testatur *Genes. cap.* 11. 13. 18. 19. & *Sapient.* 10. Uxor vero ejus, quam Rabbini (teste Calmet in Dictionario *verb. Lot.*) *Hedit* appellant, cum contra Dei mandatum retrospexisset, in pœnam suæ inobedientiæ, & incredulitatis versa est in statuam salis. Genes. 19. 26. ibi: *Respiciensque uxor ejus post se versa est in statuam salis.* Et Sapientiæ *cap.* 10. *num.* 7. ibi: *Et incredibilis animæ memoria stans figmentum salis.* Et quamvis verosimile sit, illam non nisi venialiter, atque ita in Purgatorio expiatam animam salvam esse, voluit tamen severius punire Deus, & novo salis exemplo fatuos docere, credendum in omnibus, & obediendum Deo, nec in sancto proposito respiciendum retro, aut tergiversandum. Ita Rupertus, Prosper, & alii apud Tirinum in *Gen. cap.* 19. *num.* 26. qui recte addit in eandem sententiam, ipsummet Christum dicere *Luc.* 17. *num.* 31. *Memores estote uxoris Loth.*

De hac Lothi uxoris versione in statuam sa- 2
lis variæ sunt opiniones, at illis brevitatis gratia relictis, communior, & brevior est, corpus uxoris Lothi, retenta figura feminea, illico conversum fuisse in sal lapideum, & quidem durissimum, ac quasi metallicum; Sic Plinius, Solinus, Isidorus, Aulus Gellius, Petrus Hispanus, Calmet, Tirinus, & alii passim. Immo Irenæus, Burchardus, Adricomius, aliique plures asserunt, illam statuam mulieris formam servantem hoc quoque tempore extare inter mare mortuum, & montem Engaddi, in quem Loth confugit. Quinimmo aliqui apud Calmetum *loc. cit.* addunt, rem sane incredibilem, ut ipse notat, quod nempe illa statua lapidea uxoris Loth infirmitatibus propriis, & muliebri sexui consuetis adhuc laboret.

LUDUS, SPONSIO.

Ludus est contractus, quo ludentes inter se 1
pacifcuntur, ut victori in præmium victoriæ cedat, quod singuli deposuerunt. *Est in re*

Com-

Communis. Ut ludus sit licitus, quatuor re-
2 quiruntur conditiones. I. Ut ludens non utatur dolo, & fraude. II. Ne alter alterum compellat ad ludum per vim, aut verbis contumeliosis. III. Ut ludens disponere possit de re, quam ludo exponit. IV. Ut sit æqualis conditio colludentium. *Sic Doctores communiter*.

3 Sponsio est contractus, in quo duo de veritate, seu eventu alicujus rei certantes, sibi invicem aliquid spondent, ut id ejus, sit, qui veritatem assecutus fuerit. *Est in re communis*.

4 Ut sponsio sit licita, quatuor requiruntur conditiones. I. Ut fiat super re dubia. II. Ut sit æqualitas in re, quæ spondetur cum æquali incertitudine. III. Ut dubius sit eventus in utroque. IV. Ut uterque eodem sensu accipiat id, de quo certatur. *Sic Doctores communiter*.

5 Ludi contractus Jure naturæ semper est licitus, quando in eo supradictæ quatuor conditiones concurrunt. *Communis*; Et ratio est, quia sicuti est in potestate cujuscumque rem suam alteri donare absolute, ita etiam in alterum transferre sub quavis conditione, sive ea fortuita sit, sive ex intentione pendeat; Immo Layman *lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 21. *n.* 1. Reiffenst. *tr.* 8. *de contract. dist.* 4. *q.* 9. Molina *t.* 2. *disp.* 510. *in fine*, & alii ex S. Thoma 2. 2. *q.* 168. *art.* 2. colligunt, quod si ludus debito modo instituatur, sit actus duarum virtutum; scilicet Justitiæ, & Eutrapeliæ, & utilis sit ad evitandum otium, & quæ inde sequuntur mala.

6 Jure tamen positivo est prohibitus tam Laicis quam Clericis ludus, qui sola fortuna, & casu regitur, seu omnis ille, qui alearum nomine venit. De Laicis patet *l. Victum* 1. *Cod. de Aleatoribus*, & *alearum lusu*, *l. Alearum ult. Cod. de Religios. & sumptibus funerum*; *l. Præter* 5. *ff. de Aleatoribus*, ubi sancitur, ludentes esse puniendos; & hoc est statutum ad evitanda gravia mala ex ludis non raro evenientia, ut sunt perjuria, blasphemiæ, bonorum dilapidationes, familiarum lapsus, rixæ, homicidia, & hujusmodi: Unde etiam Horatius scripsit:

Nam ludus genuit strepitum, certamen & iram.

De Clericis habetur expresse *in Canon.* 41. & 42. *Apostolorum*, *cap. Episcopus* 1. *dist.* 35. *c. Clerici Officia* 15. *de Vita*, & *honestat. Clericor. Conc. Trid. sess.* 22. *capit.* 1. *de reformat.* Immo non solum Legibus Ecclesiasticis, & Canonicis est ludus prohibitus Clericis, sed etiam Legibus Cæsareis, & Civilibus, ut expresse habetur *in Authent. Interdicimus*, *Cod. de Episcop. & Clericis*. Vide verb. *Clericus art.* 5. *n.* 1. & 2. ubi afferuntur omnes præcisi textus.

Hanc tamen prohibitionem quantum ad Laicos non esse in vigore saltem ubi lusus est moderatus quo ad pretium, tempus, locum, modum, verba, & hujusmodi; declarat totius orbis praxis recepta, & etiam a valde timoratis frequentata. 7

An autem, & quomodo sit talis prohibitio in vigore quo ad Clericos? Vide d. verb. *Clericus art.* 5. *a n.* 3. *ad* 9. & verb. *Venatio n.* 1. 8

Regulares autem, & Episcopi propter eorum perfectiorem statum, & propter scandalum possunt præ aliis Clericis facilius, & gravius peccare his ludis. Rebellus enim *lib.* 12. *q.* 2. censet, Religiosos, & Episcopos non posse excusari a veniali, si vel semel ludant, nisi urgeat necessitas excitandi, vel recreandi infirmum, & hujusmodi cui non possit aliter satisfieri. Diana autem *part.* 7. *tr.* 9. *resol.* 4. ex Molina *t.* 2. *disp.* 21. *n.* 6. Dicast. Lug. *disp.* 31. *n.* 12. putat, Religiosos, & Episcopos in ipsis ludis a peccato gravi excusari vix posse. Et Alcozer *lib. de ludo c.* 11. absolute dicit, Episcopos, & Religiosos peccare mortaliter, quando ludis vetitis ludunt, nisi ubi consuetum est, & absque pravo exemplo sæcularium ob levandum aliquem infirmum, vel conjectum in carcerem, & ob solam animi recreationem, quod verum putant Sanchez *lib.* 1. *consil. c.* 8. *dub.* 28. *n.* 9. Molina *l. cit.* Lugo *loc. cit. nu.* 12. Bannes & alii, quia hi ludi multum dedecent statum Religiosorum, & Episcoporum. 9

Regulares ludentes lucri gratia pro pecunia, vel re pretio æstimabili, peccant contra votum paupertatis, quia res, quas habent sibi concessas tantum ad usus necessarios & utiles, expendunt in usus non necessarios nec utiles, & exponunt jacturæ illicitæ, quod utrumque est contra votum paupertatis Religiosæ. Sanchez *lib.* 7. *in Decalog. c.* 19. *n.* 76. Medina *lib.* 1. *sum. cap.* 14. Tamburin. *de Jur. Abbat. t.* 2. *disp.* 21. *q.* 12. *n.* 1. Bonac. *de contract. disp.* 2. *q.* 3. *punct.* 1. *n.* 9. Lezana *in summa qu. Regular. tom.* 1. *c.* 6. *n.* 50. & *tom.* 4. *verb. Ludus n.* 10. & alii passim. Neque Prælati possunt ad hoc licentiam concedere, quia cum non sint Domini, sed tantum prudentes administratores bonorum Monasterii, seu Conventus, sicut non possunt ipsi in proprios usus, nisi necessarios, vel utiles ea expendere, ita neque possunt subditis facultatem concedere, ut in alios, quam in prædictos usus expendant, & tanto minus in ludos. Ledesma 2. *tom. summæ tr.* 21. *c.* 1. *post* 10. *Conclusionem*, Sanchez *l. cit. n.* 80. Tambur. *loc. cit. n.* 8. Salonius 2. *tr. de Domin. q.* 5. *art.* 6. *dub. penult.* Moli- 10 11

na *tom.* 2. *de Justit. disp.* 250. Lezana *loc. cit. verb. Ludus n.* 11. Alcozer *lib. de Ludo cap.* 39. Petrus a Navarr. *lib.* 3. *de restit. c.* 177. Navarrus *comment.* 2. *de Regul. num.* 15. & 18. Lessius *l.* 2. *de Iust. & Jur. c.* 4. *dub.* 5. *n.* 33. & alii, & signanter Sapientissimus P. Rosignolus *de Restitutione* 11. *disquis.* 1. §. 8. *n.* 24. ubi habet sequentia verba digna, ut hic ad litteram referantur, *ibi*: Nec incongrua ratione hæc decernuntur, quandoquidem ea, quæ habent singuli Religiosi etiam ex facultate Superioris, sunt, nemine discrepante, quo ad Dominium Monasterii; Superior autem non est bonorum Monasterii absolute Dominus, sed simplex dispensator, & administrator; & quidem ad normam eorum quæ præscribunt Instituta Ordinis, & Decreta, & Sanctiones Conciliares, & Pontificiæ; sed administratores simplices, & dispensatores non possunt administrare, & dispensare, ut ea, quæ sunt Monasterii expendantur extra causas licitas, & honestas; ceteroquin patrimonium Christi profunderetur in res illicitas, & profanas: Hinc absolute arbitror, etiam stante consuetudine Religiosos ludentes ludis vetitis alearum, & taxillorum causa lucri graviter peccare, quantumvis hoc præstent Superioribus videntibus, & non contradicentibus. Quod si hæc verificantur etiam Superioribus scientibus, quid erit dum fiunt remotioribus in abditis, ut passim contingit, ipsis omnino ignorantibus? An præsumetur eorum voluntas, & concessio? Abominabile adeo & hoc vitium est, ut Religiosum statum, & perfectionem evertat, Sanctitatem comminuat, vota disrumpat; Oh quam gravibus pœnis apud Supremum Dei Tribunal obnoxii erunt, nedum Religiosi ludentes, & Superiores etiam scientes, & corruptelam hanc non resecantes, quæ cedit nedum in animarum perniciem, sed etiam in Religionis eversionem? Hactenus doctissimus, & zelantissimus dictus Pater Rosignolus.

12 Honestæ autem recreationis causa possunt Regulares ludere aliquam parvam & modicam pecuniæ quantitatem de licentia Superiorum, dummodo non ludant ludis prohibitis, vel a jure, vel a Regula, vel Constitutionibus, seu scandalosis, ac Religioso statui indecentibus; quia tunc ludus est honestus, & ille usus pecuniæ licitus. Lugo *tom.* 1. *disp.* 3. *n.* 144. ubi dicit hanc sententiam esse communem, & veram. Major *in* 4. *dist.* 18. *qu.* 13. *in solut. ad* 2. Ledesma *tom.* 2. *part.* 4. *q.* 15. *art.* 5. Lezana *loc. cit. c.* 6. *num.* 50. & *verb. Ludus quo ad Regulares n.* 10. Bonacina *l. cit.* Tambur. *loc. cit.* Rosign. *l. cit. n.* 21. Portell. *dub. Regul. verb. Ludus, num.* 2. subjungit: *Si vero quæratur quantam summam, seu quantitatem possit Religiosus ludere, qualis quisque ille sit, Ego credo illum posse ludere illam quantitatem, quam extra ludum licite donare, vel alienare potest juxta suam Regulam, & Constitutiones; Hæc enim regula certa est, & generalis. Si enim v. g. tres regales donare potest juxta suam Regulam, & Constitutiones, vel quid simile minus aut majus, idem etiam poterit alienare ludendo, parum enim interest, si potens donare, vel alienare, donet, aut alienet gratis, vel per ludum sibi alias licitum.* Et idem tenent Navarr. *in Manual. cap.* 19. *n.* 12. Azorius *tom.* 3. *lib.* 5. *cap.* 25. *qu.* 8. dicentes posse Regularem extra Conventum existentem de licentia sui Superioris ex iis, quæ sibi mittuntur ad congruam sustentationem, si aliquid modicum sibi subtrahat parce vivendo, illud exponere ludo, honestæ recreationis gratia; Et sic etiam Sanch. *l.* 7. *in Decal. c.* 19. *n.* 78. referens Valentiam, Lessium, Graffium, Salonium, & alios; Et ita etiam Tamburinus *de Jure Abbat. tom.* 2. *disp.* 21. *quæst.* 12. *n.* 3. & alii. Qui tamen id limitant, nisi talis ludus sit prohibitus, aut indecens Religioso, ut est ludus alearum, taxillorum &c. vel prohibitus per Regulam, aut Constitutiones, quia ludo prohibito nec parvam, nec magnam quantitatem licet Religioso ludere, etiam de licentia Superioris, cum pro tali ludo non possit illam concedere. Salon. 2. 2. *tr. de Domin. q.* 5. *art.* 6. *dub. penult.* Molina *tom.* 2. *de Just. disp.* 520. Lezana *t.* 1. *summ. quæst. Regul. c.* 6. *n.* 40. & supra citati.

Hinc ludens cum Religioso, & lucrans, 15 quod Religiosus ludere non poterat, sive ratione ludi prohibiti, sive ratione quantitatis non sibi permissæ, tenetur restituere ipsi Religioso; vel rectius Religioni, seu Conventui, cujus est Filius. Ledesma 2. *part. summ. tract.* 31. *c.* 1. *post* 10. *Conclusionem*. Alcozer *lib. de Ludo c.* 37. Rosign. *l. cit. num.* 20. Lezana *l. c. c.* 6. *n.* 51. Rodriquez *Add. summ. t.* 3. *c.* 228. *concl.* 10. Rebell. *de obligat. just.* 2. *dar. l.* 12. *qu.* 6. *n.* 15. Portell. *dub. Regul. verb. Ludus n.* 3. & ipso teste omnes alii communiter. Et ratio est, quia cum Religiosus nequeat tali ludo, vel talem quantitatem ludere, nec etiam sic ludens cum illo poterit illam lucrari, adeoque si accipiat, tenetur restituere, & sibi imputare debet, quod non præcaverit abstinendo a ludo cum persona, quæ incapax erat ad transferendum dominium rei, seu pecuniæ expositæ tali ludo.

Simi-

14 Similiter e contra si Religiosus ludens ultra eam quantitatem, quam potest ludere, & perdere ex licentia sui Superioris, vel quia non habet talem licentiam, vel quia ludus est illi prohibitus, & contingat tunc lucrari, non potest lucratum accipere, & si accipit, tenetur restituere. Salon. 2. 2. *post q. 61. q. 5. de Dominio art. 6. dub. penult.* Valent. 2. 2. *disp.* 5. *qu. 6. punct.* 5. Lezana *loc. cit. c. 6. num.* 51. Lessius *l. 2. de just. & jur. c. 26. dub. 5. n.* 32. Rosignol. *l. c. n.* 21. Lugo *tom. 1. de just. & jur. disp. 3. sect. 7. n.* 146. ubi dicit hanc esse communem sententiam Doctorum, quos refert, & sequitur Sanchez *lib. 1. consil. cap. 19. n.* 86. quamvis aliqui apud ipsum Sanch. *ibid. n.* 85. id negent. Et ratio est, quia de ratione ludi est, ut in eo uterque ludens æqualis conditionis sit in periculo amittendi, & spe lucrandi; qui enim non potest perdere, non potest lucrari, sicuti qui non potest lucrari, non potest perdere; adeoque cum Religiosus non possit tali ludo, seu ultra talem quantitatem perdere, nec poterit ultra illam lucrari.

15 Quæ dicta sunt, non solum procedunt de Religiosis ludentibus cum extraneis, sed etiam de ludentibus cum aliis Religiosis ejusdem Ordinis, seu Monasterii. Unde Religiosi inter se ludentes ludis vetitis in magna quantitate, sive extet consuetudo, seu potius corruptela, sive non extet, graviter peccant. Rosignol. *l. c. num.* 22. Lezana *tom. 4. summ. quæst. Regul. verb. Ludus quo ad Regulares num.* 10. &
16 alii passim. Et probabilius victores tenentur ad restitutionem. Rosign. *loc. cit. n.* 23. & alii.

17 Ludere pro re aliqua spirituali, videlicet pro Orationibus, aut Psalmis, vel Precibus dicendis a victo pro victore, non est peccatum, nec irreverentia. Navarr. *in Manual. cap. 19. n.* 7. Diana *part. 7. tract. 9. resolut.* 1. Sanch. *l. 9. dub. 24. num.* 15. Rebellus *lib.* 12. Salas *dub.* 23. *n.* 1. Lugo *tom. 2. disp. 31. sect.* 1. *n.* 5. Lezana *tom. 4. summ. quæst. Regular. verb. Ludus quo ad Regulares n.* 13. Busemb. *lib. 3. part. 2. cap. 3. dub. 2. num.* 19. Bonac. *loc. cit. num.* 6. & alii contra Lopez 2. *part. Instr. conscient. cap. 34. in fine.* Peyrin. *tom. 2. de Prælato quæst. 2. cap. 2. §. 5. n.* 103. Vegam *verb. Ludus c.* 14. volentes, non licere propter irreverentiam, qua permiscentur sacra profanis. At verius nulla in hoc est irreverentia erga res sacras, cum potius sit signum devotionis, & pietatis erga illas, Deum, & Sanctos; & si quæ est irreverentia in eo, quod prædicta dicantur sine devotione, aut reverentia, id est per accidens, cum possint, & debeant devote, & reverenter recitari; Et talis est usus plurium piorum, maxime apud Religiosos.

An autem liceat Sacerdoti ludere ludo alias 18
licito cum Sæculari, seu laico hoc pacto, ut scilicet si Laicus, seu Sæcularis vincat, teneatur Sacerdos dicere pro illo Missam, Rosarium, Officium B. M. V. & hujusmodi; Si vero vincatur, teneatur solvere Sacerdoti unum Julium, unam Gallinam, seu aliam hujusmodi rem temporalem; negant multi, & Lugo *l. c. n.* 5. dicit posse esse periculum Simoniæ; sed id non esse Simoniam, nec quid illicitum tenent Rodriq. *in addit. ad summ. t. 3. cap.* 228. *conclus.* 9. Portellus *loc. cit. num.* 4. Lezana *loc. cit. num.* 13. La Croix *lib. 2. part. 3. numer.* 1096. Cum Diana, Francisco Bonæspei, & Stephano a S. Paulo ibi citatis; Nam ut ibi dicit, non ideo res spiritualis æstimatur temporali, sed offertur executio rei spiritualis loco temporalis, alioquin tradendæ, quæ commutatio licita est; Si enim Sacerdos debeat v. gr. 10. Julios alicui sæculari, licite offert 10. Missas pro ipso legendas, ut sic ipsum moveat ad ei remittendos dictos 10. Julios; Sic quisvis alius Sacerdos offert licite Missas alteri Laico, ut ab eo recipiat triticum, vinum, pannum, & aliam hujusmodi rem temporalem, ut passim fieri videmus.

Filius si alatur in loco distante a parentibus 19
potest ex alimentis moderate aliquid insumere in ludos honestos, & licitos, v. g. quinque ex centum. Item illud, quod parcius vivendo reservat ex pecunia sibi missa, dummodo ea de causa non plura alimenta petat, & tunc si id amittat, non tenetur victor ad ejusdem restitutionem. *Communis.*

Filius degens etiam in domo Patris, & a 20
fortiori extra Domum ipsius Patris, si suo labore, & industria acquirat aliquid amplius; quam Pater expendat in ejus alimentis, potest de illo moderatam quantitatem ludo exponere, & si illam amittat, non tenetur victor ad ejusdem restitutionem; Hoc enim fundatur in naturali æquitate, & interpretativa, & præsumpta rationabiliter voluntate Patris consentientis in tali moderato ludo Filii. Diana *part. 7. tract. 9. resol.* 5. Rosign. *l. c. de restitutione* 11.
disquisit. 1. §. 9. *n.* 16. & alii passim. Immo 21
etiamsi expresse constaret de positiva voluntate Patris, ut filius nihil penitus ludo exponeret, volunt plurimi, quod si Filius nihilominus moderatam quantitatem ludo exposuerit, & amiserit, nec ipse nec ejus Pater possit ipsam repetere, quia ludi moderati, & congrui ejusdem Filii ætati, & qualitati, pertinent ad

congruum ipsius statum, secundum quem Pater tenetur eum alere, & ei conferre, quæ tali statui conveniunt; Unde est irrationabiliter invitus, quod Filius aliquid moderatum secundum suum statum, & qualitatem exponat in ludis ab aliis suæ ætatis, & conditionis frequentatis. Rosignol. *l. c. num.* 16. Salas *tract. de Ludo dub.* 10. *n.* 1. Ledesma *in summa t.* 2. *tract.* 31. *cap.* 2. *concl.* 8. Alcozer *tract. de ludo cap.* 14. & alii cum Sanch. *lib.* 1. *consil. c.* 8. *dub.* 7. *n.* 5. Lugo *tom.* 2. *disput.* 31. *sect.* 2. *n.* 20.

22 Filius potest semel etiam initio anni ludo exponere omnem illam summam, quæ juxta suam conditionem, seu juxta assignationem sibi factam a Patre posset licite ludere per totum annum; & si illam totam unico ludo, cum animo non ludendi iterum in toto anno, amiserit, non tenetur victor illam restituere, dummodo sciat non amisisse antea cum aliis illam, vel aliam majorem summam, quia in tali casu Filius renuncians recreationis lusus pro reliquo anni tempore, ut semel unico illo ludo majorem habeat, licite totam illam summam semel unico ludo exponit, & sic victor illam totam summam semel unico ludo licite lucratur, adeoque non tenetur illam restituere. Sanchez *lib.* 1. *consil. cap.* 8. *dub.* 7. *num.* 7. Lugo *tom.* 2. *disp.* 31. *num.* 23. Diana *part.* 7. *tr.* 9. *resolut.* 10. Rosignol. *loc. cit. n.* 19.

23 & alii passim. Si autem victor sciat talem Filium jam illo anno amisisse cum aliis totam illam summam, tenetur ad restitutionem; quia sicuti Filius nequit ultra illam summam licite ludere pro illo anno, ita neque victor ultra illam summam potest ab illo aliud licite lucrari, adeoque si sciens priorem amissionem adhuc cum ipso ludat & lucretur, tenetur ad restitutionem, quia in tali casu lucratur id, quod respectu Filii ludentis erat alienum, nec poterat ludo exponere. *Sic Doctores*

24 *citati*. Si vero ipsemet victor successive ludens cum tali Filio supra eam summam scienter lucretur, non tenetur restituere totum lucrum, sed solum excessum supra illam summam, quam Filius ludere poterat; quia quo ad illum solum excessum vitiatur contractus, seu Ludus. Lugo *l. c. n.* 23. Rosignol. *loc. cit. n.* 21. Sanchez *loc. cit. n.* 7. cum pluribus aliis ibi citatis contra Alcozer *l. de ludo c.* 10. & quosdam alios affirmantes in tali casu restituendum esse totum lucrum, quia dicunt ipsi, totus ludi contractus redditur tunc vitiosus.

25 Si tamen victor scire non possit, an talis Filius totam, vel partem dictæ summæ jam cum aliis amiserit, nec ne; tunc retinere potest lucrum usque ad illam summam, quam scit ludere potuisse; quia melior est conditio possidentis; Lugo *loc. cit. n.* 22. Sanchez *loc. cit. dub.* 7. *n.* 6. cum aliis ibi citatis.

Filius familias potest licite exponere ludo 26
licito bona castrensia, & quasi castrensia, & si ea amittat, non sunt ei restituenda; Filius enim familias, quoad hujusmodi bona est sui Juris, & habet plenum eorum dominium independenter a Patre, & sic potest ipse licite exponere ludo, & collusor ea licite lucrari sine onere restitutionis. *Communis*.

Filius familias regulariter non potest ludo 27
exponere bona adventitia absque Patris consensu; & si exponat, & perdat, potest Pater ea repetere. *Communis*. Et ratio est, quia Filius familias quo ad dicta bona, nec habet administrationem, nec usumfructum, cum utrumque maneat apud Patrem, quoadusque vixerit; adeoque sine consensu Patris nequit ea ludo exponere, & si exponens amittat, potest ea Pater repetere, cum non sit suo Jure ususfructus, & administrationis invitus spoliandus.

In tali autem casu, quo Pater illa bona repetat, Filius obligatur naturaliter de evictione erga suum victorem, cui rem illam tradiderat. Et ratio est, quia Filius familias in suis contractibus privata auctoritate initis obligatur naturaliter; Cum enim Fidejussores Minorum, & Filiorum familias pro eorum contractibus obligentur civiliter, *l. fin. ff. de Jurejur. & l. Marcellus, ff. de Fidejussoribus*; debent iidem Minores & Filii familias obligari saltem naturaliter; nam deficiente principali obligatione, non potest subsistere accessoria, adeoque ut subsistat accessoria, debet principalis saltem naturaliter obligare; *l. Cum lex, ff. de Fidejuss. & mandat. & l. Naturaliter, ff. de condit. indebit.* Colligitur etiam ex *l. Si pupillus, ff. ad leg. Falcid.* ubi dicitur, Pupillum ex mutuo accepto obligari naturaliter, *& ex l. ff. de noval.* ubi dicitur, Pupillum ex promissione naturaliter obligari. Sic cum pluribus aliis Rosignol. *loc. c. n.* 7.

De Jure tamen communi positivo non obligatur civiliter ad illam evictionem, *arg. Inst. de Auctorit. Tutor. initio, & §. Pupillus, Instit. de Inutil. stipul.* ubi dicitur, quod Minores, & Filii familias possint valide contrahere in suum commodum, non tamen in suum incommodum, & meliorem suam facere conditionem, deteriorem vero non. Sic Rosignolus *loc. cit. num.* 8. & alii contra Lessium *lib.* 2. *de*

de justit. & jur. cap. 26. *dub.* 5. *num.* 35. & sic etiam habetur de Jure municipali variarum Provinciarum, & Regnorum: & signanter Ducatus Mediolani, ubi est expresse statutum, eos non posse contrahere, & si contraxerint, eorum contractus non valere, & nullimode obligare.

30 Filius familias exponens ludo bona Paterna, quæ ignorante collusore, alienare non potest, & cum illis lucrans notabilem summam, tenetur illam summam lucratam restituere; Sanchez *lib.* 7. *Moral. cap.* 18. *numer.* 86. Amicus *tom.* 5. *de Justitia*, *disput.* 28. *sect.* 3. *num.* 36. Lopez *Instruct. conscient. cap.* 16. §. *Porro circa ea*, Rosignol. *loc. cit. n.* 17. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *in complement. VII. Præcept. decal. c.* 6. *sect.* 6. *num.* 71. & alii passim. Et ratio est clara, quia de ratione ludi est, ut in eo uterque ludens sit æqualis conditionis in periculo perdendi, & spe lucrandi; Talis autem Filius iniit contractum ludi inæqualem, dum vincere, & lucrari voluit, sed perdere non potest, cum id, quod ludo exposuit, non esset suum, sed Patris; adeoque ipsam summam lucratam restituere debet. Si autem

31 collusor fuerit conscius, quod talia bona essent Patris, & non alienabilia a tali Filio, tunc talis Filius non tenetur ei restituere dictam summam lucratam, quia collusori scienti, & volenti nulla facta est injuria. Ita Sayr. Henriquez, Azor. Bonacina apud Dianam *part.* 1. *tract.* 7. *resol.* 67. Sporer *loc. cit. num.* 2. Tamburin. *lib.* 8. *tract.* 2. *cap.* 9. §. 5. *n.* 18. *disp.* 4. *dub.* 2. *num.* 12. Navarr. *in Manual. cap.* 19. *n.* 11. Angelus *verb. Ludus n.* 8. Silvester *eod. verb. q.* 17. & alii.

32 Uxor inscio, & invito Marito regulariter loquendo non potest exponere ludo bona ejusdem Mariti; nec bona dotalia, & communia. Et si exponat, & amittat, sunt a victore restituenda. *Communis*. Uxor enim quoad bona Mariti, nec habet dominium, nec usumfructum, & administrationem; & quoad bona dotalia, licet habeat dominium directum, non habet tamen usumfructum, & administrationem, sicuti nec habet quoad bona communia; adeoque non potest inscio, & invito Marito ea alienare, & ludo exponere, & consequenter victor tenetur ea restituere, quia revera acceptat rem alienam invito Domino.

33 Et si exponendo ludo talia bona, quæ ignorante collusore, alienare non potest, notabilem summam lucretur, tenetur eam restituere; Secus autem si collusor fuerit conscius, quod talia bona essent Mariti & non alienabilia ab Uxore, propter rationem adductam de Filiosfamilias *n.* 30. & 31. Sic *Doctores ibi cit.*

Notanter autem fuit dictum *regulariter loquendo*, quia Uxor in pluribus casibus potest 34
similia bona moderate ludo exponere, inconsulto, & etiam irrationabiliter invito Marito. Potest enim uxor de illis bonis insumere in ludis illam moderatam summam, & quantitatem, quam in ipsis, & aliis honestis recreationibus solent insumere aliæ Uxores similis conditionis, quoad statum & facultates, ut in simili de Filiosfamilias fuit dictum supra *num.* 21. & sic tenent Lugo *tom.* 1. *disp.* 16. *sect.* 4. *num.* 64. Dicastillus *lib.* 2. *de justit. tract.* 18. *disp.* 5. *dub.* 9. *n.* 19. & *seq.* Hurtad. *de just. disp.* 9. *difficul.* 9. Molina *tract.* 2. 2. *de just. disput.* (520. Amicus *tom.* 3, *de justitia disp.* 28. *sect.* 4. *n.* 54. Rosignol. *l. c.* §. 10. *n.* 3. & alii satis communiter; Sic etiam potest Uxor ludis exponere ea, quæ sua privata industria, & labore acquirit, post præstita Marito, & Domui debita & consueta obsequia; Item ea, quæ Maritus eisdem concedit, ut ornatior & comptior procedat, si ipsa restrictius vivendo, aliquid subtrahat. Item a fortiori potest Uxor ludis exponere ea, quæ Maritus ipsi concedit, ut pro libito expendat. Molina *cit. tract.* 2. *de Just. disp.* 250. Azor. *par.* 3. *lib.* 5. *c.* 26. *qu.* 10. Villalobos *in summa tom.* 2. *tract.* 28. *diffic.* 5. *n.* 3. Rosignol. *loc. cit. n.* 3. & alii passim.

Uxor potest de jure communi ludis expone- 35
re inconsulto, & invito Marito bona sua patrimonialia non data in dotem, & bona paraphernalia. *Communis ac certa*. Uxor enim quoad hujusmodi bona habet de jure communi plenum dominium, usumfructum, & liberam administrationem independenter a Marito, adeoque potest independenter a Marito ea ludis exponere, sicuti potest pro suo libito de ipsis disponere.

Ludens volens plus vincere, quam possit per- 36
dere, peccat, & si plus vincat uno solo depositionis jactu, & cum una sola persona, tenetur illud plus restituere; secus autem si successive diversis jactibus, aut lusibus; aut uno solo jactu cum diversis simul exponentibus, seu colludentibus. Si enim v. gr. Paulus non habet, seu non potest exponere, nisi duos Florenos, & ludat ac si posset exponere quatuor, sicque primo jactu lucretur quatuor a solo Petro, facit injuriam, & tenetur ei restituere duos, quia est tunc manifesta inæqualitas contractus, si solum possit perdere duos Florenos, & velit una vice, seu uno solum jactu ab uno solo collusoru lucrari quatuor. Si autem successive diver-

sis jactibus, vel lusibus, aut etiam uno solo
jactu exponat Paulus cum Petro, & aliis tri-
bus colludentibus, & singuli exponant duos
Florenos, poterit Paulus suis duobus Florenis
unico jactu lucrari octo, idest duos a sin-
gulis, quia suos etiam exposuit quadruplici
periculo jacturæ apud singulos, adeoque lici-
te potest ludere cum spe etiam ab omnibus
quatuor colludentibus lucrandi, & si lucretur
potest licite retinere. *Communis* cum Sporer *l.
c. num.* 70. (*a*)
37 Ludens cum animo deliberato non solven-
di, si perdat, & id collusor ignoret, non po-
test quidquam lucrari, atque ideo nec retine-
re id, quod lucratur, quia contractus est inæ-
qualis, cum alterum fraudulenter decipiat in
ratione substantiali ludi, quod si altar sciret,
nollet cum ipso ludere. *Communis*. Si au-
38 tem collusor sciverit talem ludentem non ha-
bere animum solvendi, & nihilominus luserit,
potest lucrari, & retinere, quia lusor cense-
tur consensisse, & admittere. Tambur. *lib.* 8.
tract. 2. *capit.* 9. §. 1. *num.* 17. Sporer *loc.
cit. num.* 69. La Croix *lib.* 3. *par.* 2. *num.*
39 1076. & alii. Si vero etiam alter colludens
similem animum non solvendi habuit, tunc
qui vincit potest retinere lucrum, quia deci-
piendo se mutuo compensant injuriam. Tam-
burin. Sporer, & la Croix *loc. cit.* & alii.
Ludens bona fide cum fure, & rem furti- 40
vam in individuo lucrans, cognita veritate,
tenetur ipsam rem restituere Domino, & non
furi collusori, quia dominium rei ablatæ sem-
per manet apud dominum. *Communis*. Si ve- 41
ro lucretur non ipsam rem furtivam in indi-
viduo, sed pretium ipsius rei jam venditæ,
potest hoc lucrum retinere, si fur sit aliunde
adhuc potens restituere, quia fur erat Domi-
nus hujus pretii; At si perdito hoc pretio, sit
fur impotens ad restituendum, tunc lucrans
tenetur illud restituere, quia tunc contractus
ludi reipsa fuit nullus. Cum enim illud ipsum
pretium necessario fuerit a fure restituendum
Domino, non potuit illud tamquam quid alie-
num a fure valide exponi ludo. Tamburin.
lib. 8. *Decalog. tract.* 2. *c.* 9. §. 1. *num.* 30. Sporer
l. c. n. 76. La Croix *loc. cit. n.* 1078. Bonacina
disp. 2. *de restitut. qu.* 2. *proposit.* 2. cum aliis
ibi citatis contra alios oppositum velut proba-
bile tenentes.

Lu-

(*a*) *Rom. Theologi Nota*. Si non potest cum eadem persona plusquam duos florenos ludo exponere, quia non potest plus velle vincere, quam perdere possit; qua ratione poterit cum quatuor, aut pluribus uno ictu duos illos exponere animo lucrandi non duos, sed octo, vel decem? Si primum non potest, nec alterum.

Responsio Auctoris.

Sed bona venia *Theologi* jam a me est *ibi* tradita manifesta ratio quare non possit in primo casu, & possit in secundo; quia in primo casu est manifesta inæqualitas contractus, si Paulus possit solum perdere duos florenos cum solo Petro, & velit unico ictu ab ipso solo collusore Petro lucrari quatuor. Si autem unico ictu exponat Paulus duos florenos cum Petro & aliis tribus vel quatuor colludentibus, & singuli exponant solummodo duos florenos, poterit Paulus suis duobus florenis unico ictu lucrari octo aut decem, idest duos a singulis, quia duos suos etiam exposuit quadruplici aut quintuplici jacturæ apud singulos unico ictu, quia in hoc secundo casu adest manifesta æqualitas, quia sicuti illi quatuor aut quinque colludentes cum suis duobus respective expositis florenis, possunt singulis singillatim unico ictu lucrari illos duos florenos expositos a Paulo, ita etiam Paulus poterit unico ictu lucrari ab illis singillatim suos duos expositos florenos: sicut enim possunt singuli singillatim unico ictu vincere duos expositos florenos Pauli, poterit pariter Paulus unico ictu vincere illos similes duos florenos a singulis singillatim expositos. Militat enim inter ipsos omnimoda æqualitas & par ratio, & ubi eadem est ratio, eadem est etiam legis dispositio; *L. Ideo* 27. *ff. de legibus*, *L. Illud* 32. *ff. ad Legem Aquiliam*, *& cap. Inter corporalia* 2. *de translat. Episcop.* tum quia talis inter ipsos intercedit expressus, seu tacitus contractus, ut singuli vicissim possint sic perdere, aut lucrari, & contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur; *cap. Contractus* 85. *de Reg. Jur. in* 6. *L. Contractus* 23. *ff. de diversis reg. juris*, *L. Depositum* 1. *ff. deposit.* §. 6. Nec cuiquam in tali casu sit injuria, quia scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus; textu expresso in *cap. Scienti* 27. *de Regul. Juris in* 6. *l. Nemo videtur* 145. *ff. de diversis Reg. Juris*, ibi: *Nemo fraudare videtur eos qui sciunt & consentiunt*.

42 Ludens pecunia furtiva, aut quomodocumque aliena, si quid lucretur, potest ipsum retinere, quia est fructus propriæ industriæ & artis, ideoque suum; Dummodo tamen habeat aliquid proprium, quod tradat, si collusor vincat, alioquin contractus esset nullus, cum nihil ludi periculo exponeret, quod collusor acquirere posset, ut postulat ratio pro servanda requisita æqualitate inter colludentes. Lugo *l. c. num* 13. Sporer *loc. cit. n.* 79. Molina, Sanch. cum la Croix *loc. cit. num.* 1076. contra Trullench. Villalob. Dianam, dicentes lucrum nequidem tunc fieri talis ludentis. Sic qui deficiente sibi in ludo pecunia, eam clam a colludente surripit, & eam postea lucratur, si non habeat quid proprium pro facienda debita restitutione talis pecuniæ furto surreptæ, tenetur restituere lucrum: si autem habet quid proprium, unde restituat, lucrum sibi acquirit, & retinere potest æque, ac si exposuisset ludo pecuniam ab aliquo tertio furto ablatam, cum sit idem casus, sive pecunia sit furto ablata ipsi colludenti, sive alteri. Sanchez, & Molina cum Sporer *loc. cit. n.* 79.

43

44 Injuste per metum gravem, aut violentiam tractus, & coactus ad ludum, potest lucrari, & retinere lucrum; Trahens autem injuste non potest lucrari, & si lucretur debet sic injuste tracto restituere. Sic Lugo *t. 2. disp.* 31. *n.* 28. & 30. ubi pro hac sententia citat S. Thomam, S. Antoninum, Abulensem, Henriquez, Eman. & alios plures, quos affert, & sequitur Sanch. *loc. cit. dub.* 11. *num.* 1. & 3. ubi hanc tradit ut certam & communem. Salas *tract. de Ludo dub.* 6. *n.* 2. cum pluribus ibi relatis. Lessius *lib.* 2. *c.* 26. *num.* 9. & alii plures contra Victoriam, Lopes, Alcozer, Franciscum Garciam, & alios volentes non solum debere restituere lucrum eum, qui injuste traxit, sed etiam qui injuste tractus fuit, si ipse lucretur; Et contra Molinam *disp.* 516. Franciscum Garciam *de contractibus part.* 2. *c.* 19. & alios dicentes neutrum teneri restituere lucrum, licet trahens cum violentia injusta peccet contra justitiam.

45 At nostram sententiam vocat communem & veriorem Lugo *l. cit. n.* 28. ibique eam solide, & late probat dicens, obligationem restituendi lucrum injuste tracto, seu coacto non oriri in injuste trahente, seu cogente ex inæqualitate ludi, sed ex injusta læsione, cum sic trahens, & cogens per violentiam injustam alium ad ludum, inferat ei gravem injuriam, & fiat reus totius damni, quod illi ex tali violentia subsequitur, adeoque debeat eum reddere omnino indemnem, sicuti, ut affert ibi exemplum si Filius v. g. per metum gravem injuste cogat Cajum ad ei vendendum equum, etiamsi pretium justum solverit: si tamen Cajus ob eam causam coactus sit postea emere alium equum cariori pretio, debet Titius hoc damnum ei resarcire, quod sua causa est passus, non quidem rescindendo contractum, qui mortuo jam fortasse equo, rescindi non potest, sed reddendo eum indemnem a damno, quod ex Titii injuria, seu injusta coactione est ei subsecutum.

In ludo licitæ, & permissæ sunt aliquæ deceptiones, seu simulationes, consistentes præcise in artificio ludentis absque eo quod vitient naturam ludi, & injuste lædant colludentem. Primo igitur qui scit se meliorem ludum habere, potest metum simulare, & formidinem, ut adversarius audacior factus sponsionem augeat, & ipse eam acceptando majus lucrum reportet; Secundo, qui scit se meliorem ludum habere, & securus est jam de victoria, potest augere sponsionem, ut quid magis lucretur; Tertio, qui scit se inferiorem ludum habere, atque ideo esse amissurum, potest simulare habere ludum majorem, & augere sponsionem, ut alter perterritus recuset acceptare sponsionem, & relinquat ipsi quod jam antecedenter ad illam sponsionem appositum erat; Quarto, qui videt adversarium plures chartas accipere, quam debeat, potest tacere, ut propter ipsum excessum debeat postea perdere, quod appositum est; Quinto denique licitæ sunt generaliter omnes illæ deceptiones, & simulationes, quæ secundum leges illius ludi, quo luditur, communiter permittuntur; In dubio autem standum est judicio peritorum. *Sic communiter Doctores*. 46

Sunt autem in ludo prohibitæ deceptiones, & fraudes sequentes. Primo, si quis designet chartas notis aliquibus occultis, vel quid simile efficiendo, ut eas a tergo cognoscat; Unde hic tenetur lucrum restituere, & id quod alter lucratus fuisset, nisi illas fraudes commisisset. Trullench. *in Decalog. t. 2. lib. 7. c. 27. dub.* 2. *n.* 4. Regin. *in praxi t. 1. l. 10. c. 29. n.* 385. Amicus *t. 4. de justit. disp. 28. sect. 4. n.* 27. Rosignol. *l. c. n.* 4. & alii passim. 47

Secundo, si quis accuset plura puncta, ac habeat, & hac ratione lucretur, ceteroquin amissurus; Unde hic tenetur restituere, nedum lucrum hac fraude reportatum, sed etiam aliud æquivalens, quod ipse certo amisisset, si alter deceptus excedebat in punctis. Diana *part. 7. tract. 9. resolut.* 47. Rosign. *l. c. n.* 3. Dicastill. *de just. lib. 2. tract. 18. disp.* 5. 48

dub. 3. *n.* 22. Alcozer *tract. de Ludo cap.* 20. *dub.* 1. & alii passim.

49 Tertio, si quis dolose primam manum surripiat in ludo sibi non competentem, sed alteri, & ex illa dolosa subreptione lucrum acquirat, ceteroquin non acquisiturus; Unde hic tenetur restituere, nedum totum lucrum, sed etiam id quod ipse certo esset amissurus, nisi illam manum dolose usurpasset. Diana *part.* 7. *tract.* 9. *resolut.* 45. Rosignol. *loc. cit. num.* 9. Dicastill. *de justit. lib.* 2. *tract.* 18. *disp.* 5. *dub.* 3. *n.* 14. & alii.

50 Quarto, si quis ex collusoribus data opera se constituat in loco, ubi chartas adversarii videre possit, & de facto videat; Unde si hic ex tali visione victoriam reportet, ceteroquin non reportaturus, tenetur lucrum restituere. Diana *part.* 7. *tract.* 6. *resolut.* 50. Sanchez *in opusc. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 8. *dub.* 12. *n.* 9. cum aliis ibi citatis. Rosignolus *loc. cit. num.* 5. Trullench. *in decalog. tom.* 3. *disp.* 31. *n.* 37. & alii.

51 Quinto, si quis ludens ex aliquo circumstante secreto admoneatur de statu alterius collusoris facientis, seu augentis sponsionem; Unde hic si ante monitionem decreverat non acceptare, tenetur ad restitutionem, & in ejus defectu tenetur ipse secretus monitor; Si vero ante talem significationem, seu monitionem anceps erat utrum acceptaret, vel non, tenetur restituere solum quo ad partem, & non quo ad totum, & in ejus defectu tenetur ipse secretus monitor. Si autem ante talem significationem jam absolute, & vere decreverat acceptare, ad nihil tenetur. Trullench. *in decalog. tom.* 2. *l.* 7. *c.* 27. *dub.* 2. *n.* 4. Dicast. *de just. l.* 2. *tract.* 18. *disp.* 5. *dub.* 3. *n.* 31. Molfesius *in Summa tom.* 2. *tract.* 12. *c.* 21. *n.* 58. Rosignol. *loc. cit. n.* 6. Sayrus *in Clavi Regia l.* 9. *cap.* 12. *num.* 23. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 1085.

52 Sexto, si quis ludens alteri collusori non advertenti minus solvat, quam perdiderit; Unde hic tenetur absolute restituere reliquum, quod non solvit, & vere perdidit. Diana *part.* 7. *tract.* 9. *resol.* 53. La Croix *loc. cit. n.* 1084. & alii communiter.

53 An autem ludens peccet contra justitiam, & teneatur ad restitutionem, si non moneat collusorem errantem contra se in numerandis punctis, vel in non accipiendo primam manum sibi competentem in ludo, & ideo ipse perdat, & ille lucretur? Affirmant Navarrus, Ludovicus Lopez, & alii apud Sanchez *loc. cit. dub.* 14. Azorius *part.* 3. *lib.* 5. *cap.* 25. *qu.* 3. Philiarcus *de offic. Sacerdot. tom.* 2. *part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. Lessius *lib.* 2. *c.* 26. *dub.* 3. *n.* 14. Amicus *tom.* 5. *de Justitia disp.* 28. *sect.* 4. *num.* 30. Marchantius *in quaest. Pastor. part.* 1. *cap.* 8. *propos.* 10. *qu.* 1. *cas.* 5. Molina *de justitia t.* 2. *tract.* 2. *disp.* 517. *in fine*, Trullench. *in decalog. tom.* 2. *lib.* 7. *disp.* 27. *dub.* 2. *num.* 5. Rosignol. *loc. cit. num.* 7. Rebellus *lib.* 12. *qu.* 3. & alii addentes, nisi consuetudo in tali loco obtinuerit, quod collusores non teneantur monere de hujusmodi errore; Negant tamen Sanch. *loc. cit. dub.* 14. Diana *part.* 7. *tract.* 9. *resol.* 44. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 1084. & alii, qui dicunt quod licitum est non monere Adversarium de tali errore, licet ideo perdat; quia ludens tenetur ipse attendere ad suum negotium, & Leges ludorum permittunt errores; cum ut docet Alcozer *tract. de Ludo cap.* 20. *dub.* 3. quem videtur sequi Lugo *loc. cit. num.* 36. Hurtadus de Mendoza *de controv. disp.* 8. *difficult.* 7. hæc ludi lex sit, ut error proprius noceat erranti, dummodo alter positive non decipiat.

An vero multo magis in arte ludi peritus ludens cum multo minus perito, teneatur ipsi restituere lucrum ab eo reportatum ratione talis suæ majoris peritiæ? Respondendum est cum distinctione; Vel ille multo magis peritus nescit collusorem esse ita imperitum; & tunc potest totum lucrum retinere, quia nulla intercessit deceptio. *Communis*, cum Diana *part.* 7. *tract.* 9. *resolut.* 30. La Croix *loc. cit. n.* 1069. Vel talis multo magis peritus scit collusorem esse multo minus peritum; & hic ab ipso, vel ab aliis admonitus de illius longe superiore peritia, vel aliunde eam sciens, nihilominus vult secum ludere; & tunc etiam nihil tenetur restituere, quia hic in tali casu censetur cedere juri suo, quod habebat ad æqualitatem servandam in ludo. Scienti enim, & consentienti non fit injuria, Sanchez *in opuscul. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 8. *dub.* 13. *n.* 7. Diana *part.* 7. *tract.* 9. *resolut.* 31. Dicastill. *de justit. lib.* 2. *tract.* 18. *disp.* 5. *dub.* 1. *num.* 8. & 12. Faustus *in specul. Confessor. disp.* 32. *quaest.* 3. Rosignol. *loc. cit.* §. 1. *num.* 12. La Croix *loc. cit.* & alii; Vel tandem talis scit se esse multo magis peritum, & ideo est moraliter certus se lucraturum, & collusor id nescit, & si sciret non esset lusurus, & tunc tenetur restituere, quia in collusoribus debet esse æqualitas spei lucrandi, & periculi perdendi; In hoc casu autem ex parte ludentis multo minus periti reipsa spes lucrandi est fere nulla, periculum vero perdendi est prope certum; & e contra 54

ex

ex parte ludentis multo magis periti; adeoque ludus est inaequalis, & consequenter injustus, & restitutioni obnoxius. Sic Lugo *l. c. n.* 44. ubi dicit ita tenere Molinam, Lessium, Rebellum, Medinam, Petrum Ledesmam, Azorium, Emmam. & alios omnes communiter. Sic Rosignolus *loc. cit.* cum aliis apud ipsum; Sic cum aliis Sporer *tom. 2. tr. 7. in complement. VII. Precept. decalog. c. 6. sect. 4. n. 67.* ubi appellat hanc sententiam commumem, & veram. La Croix *l. c.* ubi appellat communissimam; Quamvis Toletus, Covarr. & alii apud ipsum *ibid.* doceant etiam in hoc casu ipsum multo magis peritum nihil teneri restituere, & alii cum Diana apud eundem *ibid.* dicant ad summum teneri ad partem majorem, vel minorem pro gravitate, vel levitate periculi, quod subiit.

55 Lusor, qui ludo exponit monetam malam, si habet verum animum substituendi bonam in casu, quo perdat, potest licite retinere, quod cum ipsa mala lucratur; Si autem non habet verum animum substituendi bonam in casu, quo perdat, nullimode lucrari potest ratione inaequalitatis cum collusore. Diana *l. c. res.* 25. La Croix *l. c. n.* 1077. & alii passim.

56 Ludentes ludo Legibus prohibito per se loquendo secluso scandalo & contemptu, aliove malo accidentali, nec peccant, nec si lucrentur, tenentur lucrum restituere in Foro conscientiae ante sententiam Judicis; Sic Card. de Lugo *tom. 2. disp. 31. n. 60.* ubi cum plurimis ibi citatis dicit hanc esse communem, & veram sententiam. Rosign. *l. c.* §. 8. cum multis ibi citatis. Sporer *l. c. nu.* 81. ubi dicit quod sic docet jam communis Doctorum, quos citant & sequuntur Molina *disput.* 513. Sanchez *l. 1. Consil. c. 8. dub.* 1. Lessius *c. 26. dub.* 3. La Croix *loc. cit. n.* 1086. ubi dicit quod sic communissime tenent Alens. Sotus, Medin. Covarruv. Molina, Trullench, Dicastill. Sanchez, Less. Dian. Tamburin. Lugo, Sporer, & alii contra S. Thomam, S. Bonaventuram, Silvestrum & alios dicentes lucrantem ludo per Legem adhuc vigentem prohibito, teneri restituere in Foro conscientiae. Et ratio nostrae conclusionis est, quia tali ludo ludentes, & lucrantes non peccant, nec restituere tenentur de jure naturae, quia ludus hic de se est contractus justus, & licitus servatis debitis, conditionibus. Nec etiam est talis obligatio de jure communi positivo, quia Leges humanae eum ludum, & translationem dominii non irritant, sed solum praecipiunt restitutionem faciendam victo petenti in Judicio post sententiam Judicis; Haec enim sunt praecisa verba *L. Alterum, Cod. de. Aleatorib.* ibi: *Nulli liceat in publicis, vel privatis domibus vel locis ludere, neque in genere, neque in specie; & si contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio* (scilicet victi ad solvendum); *sed solutum reddatur, & competentibus actionibus repetatur ab his, qui dederint, vel eorum heredibus, aut his negligentibus a Patre, aut defensoribus illius Civitatis; vel recipiat Fiscus, non obstante 50. annorum praescriptione.* Unde inferunt Doctores, quod Victor non teneatur restituere pretium solutum, seu lucrum ipsi victo repetenti illud extrajudicialiter, sed solum si ipse, vel ejus heres repetat in Judicio, & sententia a Judice proferatur, ut clare colligitur ex verbis illis, *& competentibus actionibus repetatur.*

Potest tamen victus terrere victorem comminando ei repetitionem lucri, seu pretii soluti in Judicio, & sic pacisci cum ipso extrajudicialiter de aliqua parte reddenda, seu restituenda, eo quod Juri cedat non repetendo in Judicio. *Communis*, cum citatis Doctoribus. Si autem victus solum ficte minetur, non habens animum vere repetendi in Judicio, Salas *dub.* 58. Molina *disp.* Alloza *sect. 1. n.* 9. Lugo *loc. c. n.* 72. dicunt non esse tutum, quia per dolum, & fraudem cogeret victorem ad sic transigendum. Sed Lessius *l. c.* Tamburin. *cit.* §. 1. *num.* 10. Sporer *loc. cit. num.* 81. aliique cum Diana *loc. cit. resolut.* 18. dicunt esse tutum, quod probabile esse fatentur Sanchez, Castrop. Trullench. Dicastill. & alii, quia revera habet Jus repetendi in Judicio, quod pretio aestimabile est; & illi Juri cedit pro restituta parte, cui non cederet, nisi pars restitueretur, adeoque videtur id posse licite facere. 57 58

Qui ludo prohibito lusit credito, & perdidit, est in conscientia naturaliter obligatus ad solvendum, quia contractus ille ludi est validus, & Legibus humanis non irritatur, adeoque dat Jus victori ad lucrum; promissio enim mutua, valida, onerosa, & acceptata, debet Jus aliquod ex justitia parere, & per consequens obligationem in promittente. Sic tenent Joannes Medina, & Castro apud Molinam *disp.* 516. Corduba *in Summ. q.* 98. Conradus *q.* 196. Franciscus Garcias *de contractibus p. 2. qu.* 19. Azorius *part. 3. lib. 5. cap. 24. qu.* 7. Sporer *loc. cit. n.* 83. La Croix *loc. c. num.* 1087. & alii. Verumtamen potest victus se tueri exceptione Legis alearum, ut etiam in conscientia solvere non teneatur, quia illa Lex non tantum est lata in poenam lucrantis 59

tali

tali ludo, sed etiam in favorem victi, ut solvere non teneatur, si petat exceptionem ipsius. Navarr. *c.* 20. *num.* 17. Molina *disp.* 515. Tolet. *l.* 5. *c.* 27. Lessius *c.* 26. *dub.* 4. Layman *cap.* 21. *n.*. 3. Lugo *loc. cit. num.* 70. Adrianus, Aragonius, Covarr. & alii, quos affert Salas *dub.* 26. *num.* 2. qui *num.* 4. amplectitur hanc sententiam cum Rebello, & Valentia, nempe posse victum non solvere, si petat in Judicio, ut cassetur promissio. La Croix *loc. cit. nim.* 1087. Sporer *loc. c. n.* 83. ubi testatur de communi; Et ratio est, quia cui Jus dat actionem repetendi jam solutum, eidem multo magis dat exeptionem antequam solvat; textu expresso *in l. Invitus* 156. *ff. de Regul. Juris*, ibi: *Cui damus actionem, eidem & exceptionem competere multo magis quis dixerit, & cap. Qui ad agendum* 71. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Qui ad agendum admittitur, est ad accipiendum multo magis admittendus*. Jus autem commune dat actionem repetendi jam solutum ei, qui ludo prohibito perdidit, & jam solvit, *c. l. Alearum, Cod. de Aleatorib.* adeoque ei multo magis competit actio ad non solvendum, antequam solvat. Ad quid enim in hoc casu esset solvere id, quod statim potest repetere? Frustra enim solvitur quod statim repetendum est; *l. Dolo* 8. *ff. de doli mali exceptione, & capit. Dolo* 59. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Dolo facit, qui petit quod restituere oportet eumdem*. Unde cum retinere propriam rem, antequam detur, vel ipsam jam datam iterum repetere, reipsa æquivaleant, non erit injustitia, ut inquiunt Tamburin. *loc. c. n.* 11. Sporer *loc. cit. n.* 83. La Croix *loc. c. num.* 1087. & alii, alterum modum commodiorem absque inutili circulo eligere. Hinc *l.* 3. *ff. de compensatione* dicitur; *Interest nostra potius non solvere, quam solutum repetere*.

60 An autem qui ludit ludo prohibito cum animo utendi hoc beneficio Legis, scilicet non solvendi, vel solutum repetendi per sententiam Judicis si perdat, possit licite retinere lucrum in casu, quo lucretur? Molina, Reginald. Dicastill. Lessius *cit. cap.* 26. *num.* 31. dicunt ipsum teneri restituere id, quod lucratur, quia talis decipit adversarium falso significans se illi cessurum esse si vincat, quam deceptionem, si ille sciret, certe non luderet; deinde non ponit æqualitatem requisitam inter ludentes. Sanchez autem *loc. c. dub.* 5. *n.* 1. Lugo *cit. n.* 53. Sporer *loc. c. n.* 84. La Croix *loc. c. num.* 1088. & alii cum Diana *loc. cit. resolut.* 25. probabilius dicunt, ludum esse validum, & dictum ludentem posse licite retinere lucrum, quia intentio adimplendi non est de essentia promissionum, vel contractuum, adeoque etiam licet talis non habeat intentionem solvendi pretium, ludus tamen erit validus, & transferet dominium lucri. In reliquo autem utitur suo Jure, ex beneficio Legis concedentis sibi exceptionem, ne teneatur solvere; vel actionem ad repetendum solutum, si jam solverit; Collusor autem sibi imputet, si ludit tali prohibito ludo, qui dat Jus suo colludenti, vel non solvendi, vel solutum repetendi; Neque est inter ipsos inæqualitas, quia etiam alteri competit idem beneficium Legis, si perdat.

Quamvis victus antecedenter renuntiaverit dicto beneficio Legis, scilicet non solvendi, vel solutum repetendi, potest nihilominus postea adhuc uti tali beneficio Legis, quia omnis ludens promittit irrevocabiliter solvere, & tamen Lex vult, ut non obstante promissione solvendi, possit adhuc non solvere, vel solutum repetere, cum ipse per talem promissionem non possit vim Legis enervare; Sic tenent Rebell. Salas, Lessius, Diana *loc. cit. resol.* 26. Lugo *l. c. n.* 65. La Croix *l. c. n.* 1089. & alii. 61

Si tamen renuntiaverit dicto beneficio Legis cum juramento, jurando scilicet se non usurum tali beneficio, tunc stare debet juramento, quo non potest licite non solvere, & licite repetere solutum. Si enim id sub juramento promisit, debet observare cum sit omnimode observandum juramentum promissorium de re licita. Molina *disput.* 515. La Croix *loc. cit. n.* 108. Lugo *loc. cit. num.* 66. Sporer *loc. cit. n.* 83. Lessius *loc. cit. num.* 26. & alii, quos affert, & sequitur Salas *dub.* 26. *num.* 7. Dicunt tamen Navarrus, Covarr. Valentia, Toletus, Vega, Henriquez, Diana, & alii, quos refert, & sequitur Salas *loc. cit. num.* 8. posse petere relaxationem juramenti, & hac obtenta, uti dicto beneficio Legis; At melius negant Molina, Sotus, Lessius, Rebellus cum Cardin. de Lugo *loc. cit. num.* 66. La Croix *loc. cit. num.* 1089. & alii, quia cum tale juramentum sit de re licita, & de solutione, quam absque peccato accipere, & retinere potest victor, videtur confirmare contractum & dare jus ex justitia, in cujus præjudicium non potest Prælatus relaxationem concedere. 62 63

An autem victor possit licite impedire, ne a Judice condemnetur ad restitutionem? Omnes communiter docent posse id licite facere, si sine vi, vel fraude impediat v. g. pure negando se lusisse, donec probetur. Si autem de 64

hoc

hoc interrogetur judicialiter a Judice, quamvis Molina, Sanchez, & alii cum Diana *l. c. resolut.* 27. dicant ipsum non teneri fateri, se lusisse tali ludo, & lucratum fuisse, si probari non possit; tamen si de hoc interrogetur judicialiter a Judice, Lessius, *loc. cit. n.* 21. Lugo *loc. cit. n.* 64. La Croix *loc. c. n.* 1090. & alii probabilius dicunt teneri fateri, quia Lex non est pure pœnalis, sed dispositiva, & Judex habet Jus ad interrogandum, cum non agatur de punitione, sed de restitutione a Lege concessa.

65 Quo ad sponsionem, quæ fuit descripta *supra num.* 3. adductis ibi *num.* 4. conditionibus ad ipsam requisitis, cum sit ludo valde affinis, de ipsa est concludendum proportionaliter, sicut hactenus de ludo fuit conclusum; Unde hic solum aliqua specialia de spon-

66 sione adducuntur. Qui certus est de eventu, vel veritate rei regulariter loquendo nequit sponsionem inire, & inde lucrum accipe-

67 re. *Communis*. Et ratio est clara; quia, qui certus est de eventu, & veritate rei, nullo periculo perdendi se exponit, ut se exponit alter, qui si id sciret, nollet spondere cum ipso, adeoque defectu æqualitatis inter sponsores, est illicita talis sponsio, nec ex ipsa potest aliquod lucrum accipi, & si sit acceptum; debet restitui. Notanter autem dicitur, *regulariter loquendo*, quia si quis a principio certus videatur de veritate rei, quam sustinet, & postea altero pertinaciter contradicente, & spondere volente, incipiat formidare, & dubitare reflectens contigisse alias ut deceptus fuerit etiam in iis, quæ sibi prius certa apparebant; poterit tunc licite spondere, & lucrari propter aliquale illud periculum, cui in sua existimatione se exposuit. Molina *disp.* 508. *ante fin.* Lugo *loc. cit. n.* 79. qui testatur de communi.

68 An autem, quando qui habet certitudinem, protestatur alteri, se esse certum, nec velle, aut posse spondere, quia nulli se exponit periculo, & tamen ille alius contendit, & vult spondere, non obstante illa sibi protestata certitudine, an inquam ille possit sponsionem acceptare, & lucrum inde recipere, seu receptum licite retinere? Affirmant multi, inter quos Navarr. *in Manual. cap.* 19. *num.* 18. Diana *tom.* 3. *tract.* 4. *miscellan. resol.* 176. Villalobos *in summa t.* 2. *tract.* 28. *diffic.* 6. *num.* 2. Busemb. *lib.* 3. *part.* 2. *cap.* 3. *dub.* 13. *num.* 4. Ludovicus Lopez, Medina, quos affert, & sequitur Sanchez *lib.* 1. *consil. cap.* 8. *dub.* 13. *num.* 11. Layman *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 21. *num.* 4. ubi dicit hanc sententiam esse verum, & alii; quia tunc, dicunt ipsi, nulla est fraus, aut injuria, cum scienti, & volenti non fiat injuria, & sibi debet alter imputare suam temeritatem. Alii tamen id negant, ut Molina, Alcozer, Franciscus Garcias, Lessius, Bonacina, quos citat, & sequitur Lugo *l. c. num.* 81. & alii, quia tunc, dicunt ipsi, non servatur æqualitas, quæ requiritur ad contractum sponsionis, ut uterque æquale periculum subeat, possitque & vincere, & vinci; Filliucius autem *tract.* 25. *cap.* 2. *n.* 24. secutus a Sporer *loc. cit. n.* 85. & ab aliis recte dicit primam sententiam esse satis probabilem, sed secundam esse magis justam, & tutam.

Additiones ex aliena manu.

Libet de Ludo, tum de Sponsione differere secundum jus civile, quod utinam ubique gentium servaretur.

Ludus vel est *fortunæ*, vel *virtutis*. Plura 69
autem jure civili contra Aleatores sancita sunt, quæ tamen ad omnes lusores *fortunæ* pertinent, ut tradunt Andr. Senftleb. *de Alea ve-* 70
ter. & Passus Just. *de Alea seu curanda in pecuniam ludendi cupiditate*. Huc I. pertinet ge- 71
neralis prohibitio Ludi fortunæ tam in privatis, quam in publicis domibus; *L. fin. C. de Aleat.* II. quod Ludo perditum Victori petere 72
non liceat; *L.* 1. & 3. *C. d. tit.* III. quod 73
victus & heres ipsius perditum condicere valeat non solum ab ipso Victore, sed & ab ejus heredibus; *d. L.* 1. *C. d. tit.* IV. quod si vi- 74
ctus pecuniam repetere negligat, id facere queat vel ipsius pater, vel Magistratus Civitatis, vel tandem Fiscus; *d. L.* 1. *C. d. tit.* V. quod etiam Episcopis incumbat prof- 75
picere ut hoc fiat, & eo nomine Præsidum auxilio utantur; *L. final.* C. *d. tit.* VI. ut 76
hinc repetitioni non nisi 50. annorum præscriptio obstet; *d. L.* 1. C. *d. t.* VII. ut cautio 77
super alea usu data sit irrita & condici possit; *L.* 1. *C. d. tit.* VIII. si quis verberaverit Hos- 78
pitem Lusores tolerantem, damnumve ei dederit, nulla huic detur actio; *L.* 1. *in princip. ff. d. tit.* IX. qui alium ad ludendum com- 79
pulit, in Latomias vel vincula publica condemnandus; *d. L.* 1. *in fin. ff. d. tit.* X. Nec 80
venia digni qui licet ab initio ad lusum non coegerint, victi tamen dimittere nolunt; *L.* 2. *in princip. ff. d. tit.* XI. quod etiam adversus 81
Parentes illius, qui in alea quid lucratur, repetitio danda sit; *L. final. in fin. ff. d. tit.*

Quod

82 Quod tamen procedere reor, si Parentum con-
83 sensu Filii ludo indulgeant, vel filiis certam pecuniam ad ludendum dent.

84 De pecunia ad Ludum de quo disserimus *fortunæ* credita, an ea repeti possit, nihil speciatim definitum est. Cæterum interest, num ea credita sit a collusore, an a Receptatore lusorum, an a tertio. Collusori & Receptato-
85 ri Lusorum actionem communiter denegant D. D. Vide Pfeil *consil.* 28, *num.* 6. Marsmann. *in Miliologia cap.* 2. *fer. per tot.* Coler. *part.* 1.
86 *dec.* 173. *num.* 9. Berlich. *part.* 1. *decis.* 66. At quod attinet ad Tertium, ei dant actionem Carpzov. *l.* 6. *Respons.* 96. *num.* 15. Berlich. *part.* 1. *d. dec.* 66. negat vero inter alios Brunemm. *ad L.* 8. *n.* 3. *ff. pro Emptor.* Hactenus de Ludo fortunæ.

87 Ludus *virtutis* permissus est, si honestati non refragetur, & sanitatis causa modice adhibeatur. Quorsum spectat locus Ciceronis *lib.* 1. *Officior.* §. 103. ibi: *Non omnem damus ludendi licentiam, sed eam, quæ ab honestis actionibus non sit aliena.*

88 Videamus nunc quos virtutis Ludos permiserint jura nostra. Paulus illos recenset *in L.* 2. §. 1. *ff. d. tit. Si quis*, inquit, *certet hasta, vel pila jaciendo, vel currendo, saliendo, luctando, pugnando, quod virtutis causa fiat.* Consule vero Gothofred. *ibidem*, tum Pancirol. *Thesaur. variar. lection. lib.* 1. *c.* 48. *in princ.*

89 Sed nec omittendum est, quinque ludorum species recenseri & permitti a Justiniano *in L.* 1. *& final. C. d. titul.* Confer & Pancirol. *Thesaur. variar. Lect. lib.* 1. *cap.* 47. & Marsmann. *in Miliologia c.* 2.

90 De Lottaria, sive olla fortunæ quæri solet an plus juris hic subsit, quam in Ludo fortunæ alio? Ollas hasce defendunt plures, modo
91 ex publica auctoritate sint constitutæ. Adi Molin. *de Just. & Jur. tr.* 2. *disp.* 509. *fer. per tot.* Kloch *de Ærar. lib.* 2. *c.* 118. *num.* 4. Martidel Rio *lib.* 4. *Magic. disquisit. cap.* 4. *quæst.* 1. Illas vero impugnant Dedekenn. *consil. theolog. vol.* 2. *tr.* 8. *num.* 15. Amesius *de casib. Con-*
92 *scient. c.* 23. Sed de hac quæstione alibi ex professo disserendum.

93 Reliquum est, ut verba faciamus de sponsione. Hanc vulgo licitam dicunt ex sententia *Martiani in L.* 3. *ff. d. tit.* sed omittunt limi-
94 tes ab eodem Jurisconsulto adjectos, ut scilicet in aliis casibus ubi pro *virtute* certatum non est sponsionem facere non liceat. Quinimo ex *Leg. fin.* §. *Nec permittimus C. d. tit.* ubi virtutis causa sponsio, sit ultra unum solidum si multum dives sit exponere prohibitum. Vide Wissembach. *ad tit. hunc ff. de Aleator.* §. 18.

LUNATICUS, & FURIOSUS. Vid. verb. *Irregularitas*, *art.* 1. *n.* 12.

L U X U R I A.

Luxuria est inordinatus appetitus, vel usus 1
venereorum, *Est in re communis*. Luxu- 2
riæ species sunt septem; scilicet Fornicatio, Adulterium, Incestus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium, & Peccatum contra naturam; quorum ultimum subdividitur in Mollitiem, Inordinatum concubitum, Sodomiam, & Bestialitatem, quibus accedit Impudicitia. *Ita Doctores communiter*, paucis exceptis, qui omittunt Sacrilegium scilicet carnale, & personale.

Fornicatio est naturalis concubitus illici- 3
tus soluti cum soluta; *Est in re communis*.
Fornicatio est peccatum mortale; Est de fi- 4
de, & oppositum est Hæresis damnata *in Clementina* incipien. *Ad nostrum* 3. *de Hæreticis*. Apostolus enim *ad Ephesios* 5. expresse dicit: *Omnis fornicator, aut immundus .... non habet hereditatem in Regno Christi, & Dei, & ad Galatas* 5. dicit: *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, & impudicitia, luxuria &c. & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur.* Et *in Apocal. cap.* 21. sic habetur: *Fornicatoribus .... pars erit in stagno ardenti, igne, & sulphure, quod est mors secunda.*

Fornicatio est intrinsece mala, de Jure na- 5
turæ graviter prohibita. Natura enim abhorret a fornicario concubitu tamquam fini generationis, bono prolis, immo & bono communi opposito; Unde merito Innocentius XI. die 2. Martii 1679. inter alias damnavit sequentem propositionem 48. in ordine: *Tam clarum videtur, Fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.*

Fornicatio alia dicitur vaga more pecu- 6
dum, modo cum hac, vel hoc, modo cum illa, vel illo. Alia determinata cum una certa & determinata persona, & dicitur concubina-

7 cubinatus. Qui concubinatus est Fornicatio continuata cum eadem certa & determinata persona, ita ut supra Fornicationem dicat statum, & perseverantiam, sive interim quis, vel quæ personam fornicariam domi habeat, sive ex consuetudine illam conveniat; Et hic Concubinatus est tam grave, & periculosum peccatum, ut concubinarius absolvi non possit, nisi certe promittat concubinam quamprimum dimittere, & si secundo reversus concubina nondum ejecta, est ei absolutio deneganda, quia Concubinarius non solum peccat fornicando, sed etiam in continuo saltem virtuali proposito peccandi perseverat, quandiu concubinam voluntarie detinet, Hinc Alexander VII. die 18. Martii 1666. justissime damnavit sequentem propositionem 41. in ordine: *Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo Regalo, dum deficiente illa nimis ægre vitam ageret, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.*

8 An Fornicatio cum persona infideli v. gr. Judæa, vel Turcissa sit simplex Fornicatio, vel addat novam malitiam specie distinctam, & in Confessione necessario aperiendam? Affirmant Navarrus, Lugo, & cum nonnullis aliis Sanchez *libr. 7. de Matrimonio disp. 5.* volentes, quod sicuti Ecclesia speciali ratione prohibet Matrimonium fidelis cum infideli ob motivum Religionis, cum talia conjugia sint damnosa conjugi fideli, & bonæ educationi prolis: ita propter idem motivum censeatur speciali ratione prohibitus fornicarius concubitus fidelis cum infideli. Negant econtra Azorius *part. 3. lib. 3. cap. 29.* Diana, Tamburinus, Filliucius, Mastrius, Reiffenstuel *Theol. Moral. tractat. 9. de præceptis Decalogi distinct. quæst. 2. num. 15.* Felix Potestas *tom. 1. part. 1. num. 2142.* & alii, quia nullo jure probatur malitiam illam esse speciei distinctam, quamvis revera sit gravior, & ideo reservari soleat, & puniri; Nec id probat assumpta paritas de prohibitione Matrimonii, quia in Matrimonio habetur longe major conjunctio, & inde majus periculum subversionis conjugis, & prolis, quam in simplici accessu fornicario, ut de se patet, adeoque &c.

9 An Fornicatio cum Sponsa, vel Sponso alterius de futuro addat novam malitiam injustitiæ distinctam, & in Confessione necessario aperiendam? Negant aliqui cum Mastrio *Theolog. Moral. disputat. 11. num. 119.* Reiffenstuel *loc. citat. num. 14.* At probabilius affirmant alii cum Henno *tom. 1. disputat. 6. quæst. 1. conclus. 1.* Busemb. *lib. 3. part. 1. cap. 2. dub. 2. num. 1.* ubi citat Sanchez, Rodriquez, Filliucium, quia sponsus, & sponsa post sponsalia non sunt amplius personæ plene solutæ, & liberæ; quamvis enim in mutua corpora non habeant jus in re, habent tamen jus ad rem, & ideo alteruter concedens alteri usum sui corporis, specialem injuriam facit comparti, quia ultra Fornicationem committit aliquam injustitiam reducibilem ad Adulterium, tamquam imperfectum ad perfectum sui generis; Unde est circumstantia in Confessione necessario exprimenda.

Qui copulam habuit cum soluta, non sufficit si dicat in Confessione: *Commisi grave peccatum contra Castitatem cum soluta*, sed debet explicare copulam, quia ipsa reticita non explicat peccatum, quod fecit; cum etiam soli tactus impudici, seu oscula ob delectationem carnalem habita cum soluta, sint gravia peccata contra castitatem; Unde merito Alexander VII. die 24. Septembris 1665. inter alias damnavit sequentem propositionem 25. in ordine: *Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra Castitatem, non explicando copulam*: Et die 18. Martii sequentis anni 1666. idem Summus Pontifex damnavit etiam propositionem sequentem 40. in ordine, *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, seclusо periculo consensus ulterioris, & pollutionis.* 10

Adulterium quid sit, & omnia, quæ ipsum concernunt. *Vid. verb. Adulterium*, ubi late de omnibus per varios Articulos. 11

Incestus est peccatum Luxuriæ cum persona consanguinitate, aut affinitate conjuncta intra gradus a iure prohibitos commissum; 12
Est in re communis. Dicitur autem peccatum Luxuriæ ad denotandum, quod non solus concubitus, sed etiam tactus, amplexus, oscula &c. participant rationem incestus, si fiant inter personas consanguineas, aut affines, eo quod inducant malitiam actus principalis, ad quem ordinantur. Ad hoc autem ut incestus sit casus reservatus, concurrere debent tres conditiones, nisi aliud ab Episcopo exprimantur in reservatione; Prima, quod copula sit 13
14

per-

perfecta idest cum seminatione intra vas; Secunda, quod personæ sint consanguinitate, aut affinitate conjunctæ intra gradus in reservatione expressos; Tertia, quod intercedat malitia moralis.

15 Incestus est peccatum mortale gravissimum duplicis malitiæ, scilicet contra castitatem, & contra Virtutem Pietatis personis conjunctis debitæ; Unde *Levitici* 1. mors diversis gradibus incestuosorum statuitur, qui tantam turpitudinem, tantum nefas, tantum scelus patraverunt; Et Apostolus 1. *ad Corinthios capit.* 5. incestuosum Corinthium in detestationem tanti sceleris tradidit Satanæ, ut spiritus salvaretur; Et ratio est, quia actus carnales, utpote fœdi, & turpes graviter ad versantur honori, reverentiæ, & pietati, quam debent sibi consanguinei, & affines. Unde ex instinctu naturali apud omnes gentes damnatur concubitus cum consanguineis in linea ascendente, vel descendente; immo etiam in linea collaterali intra certos gradus; Quinimmo hanc reverentiam nobis insinuant quædam irrationabilia animalia, quæ ex ingenito reverentiæ instinctu nolunt parentibus misceri; Unde Aristoteles *lib.* 9. *Historiæ animal. cap.* 47. refert a Camelo, qui ex fraude Camelarii fuerat congressus cum matre, interfectum esse deceptorem; equum vero similiter deceptum se ex alto præcipitasse. Sic Henno *loc. cit. quæst.* 3. *conc.* 2.

16 An incestus inter diversos consanguinitatis, vel affinitatis gradus commissi distinguantur specie? Affirmant aliqui, & negant alii; Unde cum utraque opinio sit probabilis, & incestus eo gravius peccatum sit, quo gradus est propinquior, talis gradus est in Confessione exprimendus saltem pro majori securitate, ut fatentur passim Doctores etiam sententiæ tenentis ipsos incestus non di-
17 stingui specie. Immo varii ex ipsis dicunt, quod non obstante incestuum identitate specifica, necessario juxta gradus suos sunt in Confessione exprimendi, quia, licet speciem non mutent, malitiam notabiliter aggravant, & ideo obligationi suæ non satisfacit, qui dicit simpliciter se commisisse incestum, sed debet exprimere an cum Matre, vel Noverca, an cum Filia, vel cum sorore, vel cum Matertera, an cum Cognata germana, vel alia, & sic de aliis; Sic inter alios expresse Henno *loc. cit. conclus.* 3. Item an cum Affine, vel cum Cognato Spirituali, vel legali; Item an cum Filia Confessionis, ut probabiliter tenent Sanchez, Coninch, Fagundez, & ceteri citati, & secuti a Busembaum *lib.* 3. *p.* 1. *cap.* 2. *dub.* 2. *num.* 5. La Croix *ibidem*, & *lib.* 6. *part.* 2. *a num.* 1073. contra Sa, Dianam, & alios.

Incestuosus volens post copulam incestuosam 18
contrahere in gradu prohibito, debet pro dispensatione recurrere ad Sacram Pœnitentiariam, si tam copula quam gradus sint occulti. Si tamen gradus est publicus, copula ve- 19
ro est occulta, debet prius petere a Dataria dispensationem gradus, & postea a Sacra Pœnitentiaria dispensationem impedimenti orti ex copula incestuosa occulta, Sanchez *de Matrimonio disputat.* 25. *num.* 11. & 12. Clericatus *cap.* 71. *num.* 10. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *n.* 2156. & alii.

Incestuosus an, & quando possit, & de- 20
beat, vel non, petere, & reddere, vel offerre debitum? Vid. verb. *Debit. Conjug. per tot.*

Stuprum stricte sumptum est violenta de- 21
floratio puellæ virginis, seu est concubitus cum puella virgine, ipsa invita, seu per vim coacta. *Sic in re Doctores communiter*. 22
Ponitur autem ly *Violenta*, vel *ipsa invita*, seu *per vim coacta*, ut excludatur copula, in quam consentit virgo; quia talis copula in quam consentit virgo, pertinet potius ad simplicem Fornicationem quam ad stuprum stricte, & proprie sumptum. Censetur vero vir- 23
go violenter, vel ipsa invita, seu per vim coacta deflorari, sic ut ejus defloratio dicatur stuprum stricte, & proprie sumptum, quando vi, timore, dolo, fraude, aut ficta promissione Matrimonii, & hujusmodi decipitur, & inducitur ad copulam. Dicitur no- 24
tanter *puellæ virginis*, seu cum *puella virgine*, ut excludatur concubitus etiam violentus corruptæ, seu illius, quæ antea habuerat copulam, quia ille violentus concubitus non est stuprum cum non sit violatio integritatis virginalis.

Stuprum est gravissimum, & speciale pec- 25
catum ob gravissimam injuriam, quam stuprator infert puellæ virgini, & ejus paren-
tibus. Unde stuprator tenetur in Foro con- 26
scientiæ, aut illam ducere in uxorem, aut illam honeste dotare, secundum sui possibilitatem, & viri prudentis arbitrio; Si ta- 27
men puella ob illarum stuprum nullum aliud damnum passa fuit, puta, quia factum mansit occultum, & æque honestum Matrimonium consecuta est, ac si non fuisset stuprata, stuprator ad nullam obligatur restitutionem

nem ante judicis sententiam, quia pro injuria, secluso damno, nulla debetur restitutio, sed pœna a judice; Sic quo ad omnes has tres ultimas conclusiones *Doctores passim*. Alia quo ad hæc *vid. verb. Dos art.* 2. *a num.* 14. *ad* 38. ubi late de omnibus.

28 Raptus quod sit? & omnia, quæ ipsum & Raptorem concernunt. Vide verb. *Impedimenta Matrimonii artic.* 2. *a num.* 103. *ad num.* 117.

29 *Sacrilegium* carnale, & personale est concubitus illicitus personæ, aut Sacræ cum Sacra, aut Sacræ cum non Sacra, aut non Sa-
30 cræ cum Sacra; *Est in re communis*. Sacrilegium est peccatum gravissimum, & speciale contra virtutem Religionis. *Communis*.
31 Qui simul est Sacerdos, & Religiosus non committit duplex Sacrilegium violando castitatem, sed unicum gravius, quia moraliter est una numero malitia contra eandem
32 virtutem Religionis. *Communis*. Si ambæ personæ, quæ peccant, sunt Sacræ, est duplex Sacrilegium in Confessione exprimendum ob duas injurias, & irreverentias numero distinctas. *Sic Doctores passim*.

33 Peccatum contra naturam, quod est vitium inter ceteras Luxuriæ species gravissimum, est actus Luxuriæ, quo fit seminatio modis repugnantibus institutioni naturæ. *Est in re*
34 *communis*. Hoc peccatum, ut jam fuit dictum supra *sub num.* 2. subdividitur in Mollitiem, Inordinatum concubitum, Sodomiam, & Bestialitatem. *Communis*.

35 Mollities, seu Pollutio est voluntaria seminis effusio extra vas solius voluptatis gra-
36 tia facta. *Est in re communis*. Mollities, seu Pollutio, quæ ab Apostolo 2. *ad Corinthios* 12. *ad Galatas* 5. alio nomine vocatur *Immunditia*, quando est perfecte voluntaria, est peccatum mortale contra naturam, quia est contra ordinem naturæ, & generationis; Unde omnino excludit a Regno Dei; ut expresse dicit Apostolus 1. *ad Corinthios cap.* 6. ibi: *Neque Molles Regnum Dei possidebunt*, & *ad Galatas* 5. ibi: *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt Fornicatio, Immunditia, Impudicitia &c. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur*.

37 Mollities est ab intrinseco mala, adeo ut etiam seclusa prohibitione Divina adhuc foret mala, & sic numquam neque prætextu tuendæ sanitatis, vel vitandæ alias certæ mortis, licitum est intendere, & directe procurare mollitiem, seu pollutionem; unde merito Innocentius XI. die 2. Martii 1679. inter alias sequentem damnavit propositionem 49. in ordine: *Mollities jure naturæ prohibita non est; Unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali*.

Desiderare efficaciter, ut eveniat naturaliter pollutio, vel de ipsa jam secuta gaudere ob delectationem, est omnino illicitum. 38
Communis. Non est tamen illicitum desiderare inefficaciter ut pollutio mere naturalis; 39
& omnino involuntaria in somno eveniat, vel de ea naturaliter & involuntarie secuta gaudere, ob aliquem finem bonum, verb. gratia tentationis sedandæ, vel sanitatis recuperandæ. Tunc enim Pollutio mere naturaliter eveniens, non est nisi spontanea, & naturalis evacuatio, seu exoneratio naturæ, seu corporis, qualis est emissio sudoris, vel aliorum superfluorum excrementorum. Sanchez *in Decalog lib.* 1. *cap.* 2. *a numer.* 18. Tannerus *de peccatis*, *dist.* 4. *quæst.* 2. *n.* 145. Platell. *de peccat. num.* 244. Lessius *l.* 4. *cap.* 3. *dub.* 105. Layman *lib.* 3. *sect.* 4. *num.* 17. Vasquez 1. 2. *disputat.* 115. *cap.* 3. Navarrus *in Manual. cap.* 16. *num.* 7. & *sequent.* cum pluribus ibi citatis, Reiffenstuel *Theolog. Moralis tract.* 9. *distinct.* 1. *qu.* 5. *numer.* 55. Busembaum *lib.* 3. *part.* 1. *tractat.* 4. *cap.* 2. *dub.* 4. *num.* 4. La Croix *ibidem num.* 932. ubi dicit hanc esse communiorem sententiam. Sporer *tom.* 1. *tractat.* 1. *c.* 6. *num.* 34. ubi hanc appellat communiorem doctrinam, & sic alii plures contra Silvium, Azorium, Henno *loc. cit. qu.* 7. *art.* 3. *concl.* 1. & 2. & alios. Vide verb. *Delectatio morosa a num.* 15. *ad* 23.

Pollutio in somnis involuntarie secuta, non 40
est peccatum; quia est effectus mere naturalis. *Communis*. Potest tamen Pollutio in 41
somnis esse peccatum, si oriatur ex causa prædicta illicita, aut otiosa, proxime ordinata ad venerem, ut sunt tactus, aspectus impudici, lectio, locutio, aut auditio turpium, & hujusmodi, quia tunc talis pollutio, quamvis non sit directe intenta, si fuit prævisa, est voluntaria in causa, & indirecte volita. Si autem pollutio oriatur ex cau- 42
sa tantum remota, & per accidens ad ipsam concurrente, ut est esus, aut potus calidorum, nimia comestio aut potatio, equitatio, & hujusmodi, tunc non est peccatum mortale, quia in talem rem, seu causam remotam,

tam,

tam, non ordinatam de se ad venerem, consentiens non ideo censetur velle effectum, seu pollutionem, sed potius per accidens eam patitur. Lessius *loc. citat. num.* 90. & 100. Filliucius *tract.* 30. *num.* 152. Sanchez *loco citat.* Busembaum *loc. citat. num.* 6. & alii passim.

43 Pollutionem omnino involuntariam sponte sua naturaliter evenientem, aut in somnis jam coeptam non impediens, nec reprimens, non peccat, quia id non est ipsam procurare, sed pati ut efficiat, quod alias corruptum sanitatem laederet. Unde in tali casu dummodo absit periculum consensus in delectationem, seu complacentiam, potest sanitatis causa sinere, ut natura sponte sua se exoneret. Clericatus *cap.* 73. *num.* 4. Mastrius *disputat.* 11. *num.* 129. Sanchez *de Matrimonio lib. disput.* 17. *num.* 17. Busembaum *loc. citat.* 2. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 2168. & alii. Immo Sanchez *loc. citat.* cum aliis idem admittit, etiamsi pollutio orta esset prius ex culpa, dummodo de ea doleat, & consensum ulteriorem abstrahat.

44 Facturus actionem aliquam necessariam, seu licitam & honestam, & praevidens inde naturaliter secuturam pollutionem, nullo tamen modo a se volitam, & intentam, non tenetur abstinere a tali actione, dummodo absit periculum consensus in delectationem. Clericatus *cap.* 73. *num.* 6. Tamburin. *lib.* 7. *Decalog. cap.* 7. §. 2. Layman *loc. cit. n.* 16. Mendo *verb. Pollutio*, Felix Potestas *loc. citat. num.* 2166. Busembaum *loc. citat. num.* 5. cum Sanchez, Filliucio, Navarro, ibi citatis, Reiffenstuel *loc. citat. num.* 53. testans de communi; Et ratio est, quia prosequenti suum jus non imputatur effectus per accidens, & praeter intentionem & consensum ipsius secutus; Unde quamvis qui praevideat secuturam pollutionem ex auditione Confessionum mulierum, ex lectione casuum conscientiae, ex necessario tactu sui, vel alterius, & hujusmodi, dummodo absit periculum consensus in delectationem, potest nihilominus licite audire Confessiones mulierum, legere casus conscientiae, tangere se, & alios ex necessitate, & hujusmodi; Secus autem si adesset periculum consensus in delectationem, quia tunc cognoscens quis ex simili occasione saepius fuisse mortaliter lapsum, teneretur a similibus actionibus, & officiis, quantumvis licitis & honestis abstinere, ut advertunt citati Doctores, & alii.

Polluens se cum imaginatione, seu desiderio peccandi cum persona soluta, conjugata, voto castitatis obstricta, consanguinea, vel affine, debet in Confessione circumstantiam personae exprimere, quia juxta qualitatem personae illicite concupitae, intervenit in tali pollutione alia distincta specie malitia, & turpitudo. *Communis.* 45

Inordinatus concubitus, seu indebitus concumbendi modus est actus peccaminosus contra naturam, quo vir concumbit cum femina modo inordinato, & indebito, ita ut impediatur generatio. Sic Filliucius *tract.* 30. *cap.* 8. *num.* 161. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 64. & alii. Et notanter dicitur, *ita ut impediatur generatio*, quia alioquin in rigore, non esset peccatum contra naturam. 46

Unde Conjuges gravissime peccant contra naturam, si voluntarie concumbant modo tali, quo certo impediatur generatio; quia generationem impedire gravissime repugnat bono prolis, & naturae, & ideo intrinsece malum est, & nullo casu potest cohonestari. *Communis.* Sic mortaliter peccant conjuges, si se retrahant in actu seminationis, ne proles concipiatur. *Communis* propter dictam rationem. 47 48

Conjuges, qui in copula vas naturale servantes variant situm, & modum coeundi ordinarium, si id faciant sine seminis perdendi periculo, & ex aliqua justa causa, quia verbi gratia mulier est praegnans, vel quia corporis dispositio propter pinguedinem aliter fieri non patitur, tunc excusantur a peccato; Si vero id faciant sine justa causa, ordinarie peccant saltem venialiter; Et si id faciant cum seminis perdendi periculo, peccant graviter. Hinc Conjuges sic indebite, & inordinate congredientes sine justa causa, sunt graviter reprehendendi. *Sic Doctores communiter.* 49

Sodomia, sic dicta a Sodoma Civitate, quae propter nefandum hoc vitium, quod ibi, & finitimis Civitatibus plurimum grassabatur, una cum ipsis igne coelitus delapso fuit concremata; *Genesis cap.* 19. est coitus libidinosus cum persona indebita, vel si cum persona debita, in vase indebito. *Sic in re communis.* Sodomia est duplex, una perfecta, altera imperfecta; Sodomia perfecta est concubitus masculi cum masculo, aut feminae cum femina. *Sic communior Doctorum* cum D. Thoma 2. 2. *quaest.* 154. *art.* 114. Sporer *Theolog. Sacramental. part.* 4. *cap.* 3. *sect.* 6. *n.* 626. & 627. 50 51 52

& 627. Busembaum *loc. cit. dub.* 3. *num.* 14. Henno *loc. citat. quæst.* 6. *artic.* 4. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 16. *num.* 83. & aliis; *arg. cap. Usus* 14. *cauf.* 32. *quæst.* 6. contra aliquos volentes concubitum feminæ cum femina esse Sodomiam imperfectam. Sodomia imperfecta est concubitus viri cum femina extra vas naturale. *Sic Doctores citati, & alii.*

53 Sodomia perfecta differt specie ab imperfecta, & ideo est in Confessione specificanda, quia Sodomia perfecta fit cum affectu ad sexum indebitum: Imperfecta vero fit cum affectu quidem ad sexum debitum, sed in vase indebito.

54 Sodomia perfecta committitur inter masculos, sive coeant inter se in vase præpostero, sive (quod horrendum est) in ore; Et inter feminas committitur, sive utantur vase anteriori, sive posteriori, cum secundum plurimos feminæ inter se ita misceri possint, & ita invicem exardescere, ut ementitis virilibus congressibus, instrumentis quibusdam diabolicis semen intra vas, sive anterius, sive posterius recipiatur, & sic habeatur Sodomia proprie dicta, quæ præsertim consistit in affectu ad sexum indebitum.

55 Ut Sodomia sit casus reservatus (nisi aliter in reservatione ab Ordinario exprimatur) requiritur, quod actus sit completus cum effusione seminis intra vas, qua deficiente sive in masculis, sive in feminis, non est casus reservatus, quia non censetur Sodomia completa, & consummata. *Sic Doctores citati*, & alii.

56 Sodomia sive perfecta, sive imperfecta ultra propriam malitiam, habet aliam speciem distinctam in Confessione explicandam, si personæ copulatæ sint vel Deo Sacræ, vel conjugatæ, vel consanguineæ, seu affines; tunc enim committitur etiam vel Sacrilegium, vel Adulterium, vel Incestus; & quidem aliquando duplex Sacrilegium, vel Adulterium, si utraque persona est Deo Sacra, vel conjugata. *Sic Doctores citati*, & alii passim.

57 Probabilius est in confessione peccati Sodomiæ adesse obligationem exprimendi, an quis fuerit agens, vel patiens, quia agens se polluit, non sic patiens. Leander *de Pœnitentia disputat.* 8. §. 3. *quæst.* 6. Lugo *de Pœnitentia disputat.* 16. *num.* 243. Mendo *disputat.* 5. *numer.* 188. Henno *loc. citat. artic.* 4. *conclus.* 1. La Croix *libr.* 6. *par.* 2. *numer.* 1080. cum aliis ibi citatis contra plures id negantes cum Diana pluribus in locis, & præsertim *part.* 1. *tractat.* 1. *resol.* 11. & *tract.* 3. *resol.* 4. & *in compendio, verb. Sodomia num.* 2.

Complexus duorum masculorum se carnaliter per modum copulæ commiscentium cum affectu ad eumdem masculinum sexum, sicuti & complexus duarum feminarum similiter se carnaliter commiscentium cum affectu ad eundem femineum sexum, cum effusione seminis, licet ipsum semen in nullo vase emittatur, sed in membris effluat, reducitur ad Sodomiam, estque hæc circumstantia in Confessione explicanda, nec sufficit dicere se exercuisse mollitiem, quia hæc tendit ad explendam libidinem sine speciali affectu ad indebitum sexum. Tamburinus *lib.* 7. *cap.* 7. §. 2. La Croix *loc. citat. num.* 1082. & alii plures contra alios volentes, quod talis complexus sit sola mollities. Non reduceretur tamen ad peccatum Sodomiæ si mas se pollueret inter crurendices, brachia, seu alias partes feminæ extra quodlibet vas, quia sic nec haberet affectum ad sexum indebitum, nec ad indebitum vas; adeoque sufficeret in confessione explicare se polluisse cum tactibus impudicis, sed consortio feminæ conjugatæ, vel Deo Sacræ, vel consanguineæ, aut affinis, *Sic passim Doctores.* 58 59

Rei hujus nefandi & horrendi criminis Sodomiæ Jure Civili puniuntur pœna ignis, ut patet *ex Codice Theodosiano libr.* 9. *titul.* 7. ubi dicitur: *Hujus* (scilicet Sodomiæ) *scelus spectante populo, flammæ vindices expiabunt*; Et idem observari mandavit Carolus Quintus *Ordin. Crim. artic.* 116. Jure autem Canonico Laici de Sodomia convicti jubentur excommunicari, *cap. Clerici* 3. *de excessibus Prælat.* ibi: *Si Laici, excommunicationi subdantur, & a Cœtu fidelium penitus fiant alieni.* Insuper declarantur infames; *cap. Infames* 2. *cauf.* 3. *quæst.* 7. & conceditur facultas eorum uxoribus, ut possint ab eis discedere, sicut ab adulteris: *argum. cap. Omnes* 7. *cauf.* 31. *quæst.* 7. Clerici vero de Sodomia convicti Jure communi Canonico privantur Beneficio, & a statu & Ordine Clericali abjiciuntur; *citat. cap. Clerici* 4. *de excessibus Prælatorum*, & ex Constitutione Sancti Pii Quinti incipient. *Horrendum illud scelus*, Clerici Sodomiam exercentes privantur omni Privilegio Clericali, Officio, Beneficio, & Dignitate, ac degradati traduntur Potestati sæculari puniendi ut Laici hoc in exitio devoluti. Dictas 60 61
autem pœnas non incurrit, qui mulierem co-

cognoscit Sodomitice, quia hæc Sodomia est imperfecta; nec qui mixtus masculo non seminavit intra vas, quia non est Sodomia consummata. Leges autem pœnales, nisi in ipsis aliter exprimatur, afficiunt solum delictum perfectum & consummatum; *argum. cap. Odia* 15. *& cap. In pœnis* 49.
62 *de Regulis Juris*. Nec dictæ pœnæ aliquem ligant ante Judicis sententiam criminis de-
63 claratoriam: *Sic Doctores communiter*. Hic in detestationem tanti criminis est sciendum, quod Sodomitæ omnes mortui fuerunt in illa nocte, qua Jesus Christus natus est, ut ex multis refert Barbosa de *Officio & potestate Episcopi part.* 2. *allegat.* 44. *numer.* 2.

64 Bestialitas est coitus cum Brutis; *Est in*
65 *re communis*. In confitendo peccato Bestialitatis non est opus dicere, cum qua specie animalis sit commissa, quia manet eadem malitia, sive fiat cum cane, ove, & hujusmodi: malitia enim Bestialitatis consistit in hoc, quod non servetur eadem species, & natura; & omnia animalia conveniunt in hac una ratione, quod non sint ejusdem speciei cum homine; Filliucius *tractat.* 30. *cap.* 8. *num.* 161. La Croix *loc. citat. num.* 1083. Reiffenstuel *loc. citat. numer.* 59. & alii
66 communiter. Explicari tamen debet an sit facta cum Bestia mare, vel femella; & an in vase naturali, aut in præpostero, quia sunt diversæ deordinationes. Mendo *distinct.* 5. *quæst.* 25. La Croix *loc. citat. numer.* 1083. & alii contra alios.

67 Ad speciem Bestialitatis reducitur coitus viri, aut feminæ cum Dæmone succubo, vel incubo, quia licet Dæmon assumat formam hominis, de facto tamen specie dif-
68 fert ab illo. *Communis*. Hinc in coitu viri, aut mulieris cum Dæmone triplex ordinarie concurrit peccatum specie distinctum in Confessione exprimendum: Primo, scilicet peccatum Bestialitatis, quia detorquetur affectus ad non hominem. Secundo, peccatum Superstitionis, quia est speciale peccatum contra virtutem Religionis habere commercium cum maximo Dei, & hominum hoste; Tertio, peccatum illius speciei, circa quod fertur affectus, itaut si vir misceatur Dæmoni tamquam masculo, sit peccatum Sodomiæ; si tamquam feminæ liberæ est peccatum Fornicationis, si tamquam consanguineæ, aut affini sit Incestus, si tamquam conjugatæ sit Adulterium, si tamquam Deo Sacræ sit Sacrilegium.

Bestialitas est omnium peccatorum contrà 69
naturam gravissimum, quia congressus ille inter diversas species maxime repugnat naturæ; Hinc Glossa interpretatur, quod de hoc scelere loqueretur Joseph *Genes.* 27. dum *accusavit fratres suos apud patrem crimine pessimo*, & Levitici *cap.* 20. prohibetur coitus ille sub pœna mortis, & statuitur ut Bestia, & Bestialitatem perpetrans interficiantur. Quod & nunc eo magis servatur apud Catholicos, & præsertim in Germania, & pluribus aliis Regnis, & Provinciis, ubi ut refert Farinacius in *Praxi Criminali part.* 5. *quæst.* 148. *titul.* 16. *num.* 46. uterque in detestationem tanti sceleris igne concrematur; & non una semel vice hoc fuisse servatum testatur.

Mollities, Sodomia, & Bestialitas ha- 70
bent malitias specie distinctas, quia licet opponantur eidem virtuti Castitatis, opponuntur tamen ei secundum notabiliter diversas honestates; Unde qui Sodomiam, aut Bestialitatem commisit, non satisfacit in Confessione eam exprimendo sub nomine *Pollutionis* dicendo se procurasse pollutionem; Hinc justissime Alexander Septimus, die vigesima quarta Septembris anno millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto, inter alias damnavit sequentem propositionem in ordine 24. *Mollities, Sodomia, & Bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem*.

Impudicitia, quæ ut dictum fuit supra 71
sub num. 2. prædictis Luxuriæ speciebus accedit, nihil aliud est, quam species Luxuriæ inchoatæ, seu quæ non pertingit usque ad copulam, seu seminationem, ut sunt oscula venerea, tactus, & aspectus impudici, verba obscena, scripta lasciva, turpes cantiones, repræsentationes, & comœdiæ impuræ, & hujusmodi, & de hac impudicitia loquitur Apostolus ad Galatas 5. ibi: *Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt Fornicatio, Immunditia, Impudicitia, Luxuria &c. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur*.

Unde oscula, tactus, & amplexus impu- 72
dici habiti ob delectationem sensualem veneream inter personas solutas sunt peccata mortalia. *Communis*. Unde merito ab Alexandro Septimo, die decima octava Martii millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, fuit inter alias proscripta sequens propositio in or-

dine

dine 40. *Est probabilis opinio, quæ dixit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.*

73 Oscula, tactus, & amplexus, si fiant secundum morem patriæ causa urbanitatis, amicitiæ fovendæ, pacis, benevolentiæ, debiti obsequii, & hujusmodi, per se loquendo excusantur a peccato, & licent. *Communis*, quia oscula, tactus & amplexus non sunt intrinsece mali, sed indifferentes, adeoque sunt liciti, cum fiunt ob aliquem honestum finem ex assignatis, & similibus. (*a*)

74 Tactus, & oscula facta in partibus inhonestis, impudicis, & verendis a personis solutis, sunt peccata mortalia, quia de se sunt valde indecentia, & ad delectationem veneream tendunt, eamque valde excitant. *Communis* cum Diana *part. 3. tractat. 4. resolut.* 225. La Croix *lib. 3. part.* 1. *num.* 905.

75 & supracitatis. Immo tactus & oscula impudica verendorum sunt peccata mortalia etiam in illis, qui propter defectum ætatis, aut alia de causa seminare non possunt, quia ex sua natura tendunt ad pollutionem, & spiritus venereos notabiliter excitant. Tamburin. *l.* 7. *cap.* 7. §. 2. La Croix *loc. cit. n.* 906. Sporer *ibi cit.* & alii.

76 Osculari pueros ex affectu teneræ infantilis ætatis, item eos complecti, tangere, captando delectationem sensibilem ex mollitie carnis teneræ, per se loquendo secluso consensu, aut complacentia turpi, vel nullum est peccatum, vel tantum veniale. Sanchez *de Matrimonio lib. 9. disputat. 46. numer.* 17. Sporer *tom.* 1. *tractat.* 1. *cap.* 5. *sect.* 2. *sub numer.* 19. & *tom.* 3. *part.* 4. *cap.* 3. *sect.* 4. *num.* 692. La Croix *loc. cit. num.* 901. Jacobus Marchant. *resolut. Pastoral. part.* 1. *cap.* 6. *quæst.* 6. & alii.

Ancillæ teneros pueros vestientes, lavantes, eorumque pudenda tangentes, vel aspicientes, etsi motus sensualis exurgat, secluso consensu, aut complacentia turpi, aut non peccant, si ita officium exigat, aut solum peccant venialiter, si leviter, & ex curiositate faciant: Si tamen id facerent cum mora, ordinarie peccarent mortaliter, ob mortale periculum consensus libidinosi. Sporer *loc. citat.* La Croix *loc. citat. num.* 902. & alii. 77

Aspicere animalia coeuntia, ex curiositate, vel levitate tantum, seclusa voluntaria complacentia libidinosa, est peccatum tantum veniale, quia id non multum excitare solet ad libidinem. *Communis*, teste Sporer *citat. num.* 78

19. (*b*) Insuper eadem animalia, minora præsertim, ut catellos, catos, & hujusmodi, molliter tractare, demulcere, etiam eorum pudenda contrectare, ex sola curiositate, vel levitate sine ulla impura delectatione, ordinarie est 79

(*a*) *Romani Theologi Nota*. Quoad oscula, tactus, & amplexus inter personas præsertim diversi sexus, hæc attente notanda sunt. Primum gravi culpa non carere, si ob sensualem delectationem fiant, deinde si certum periculum sit hujusmodi delectationis, vel pravi desiderii excitandi, ita enim agentes sese periculo peccandi exponerent; qui vero periculo se exponit peccandi, revera peccat. Demum si alterutra persona, vel hac delectatione afficeretur, vel in hujusmodi certo periculo per oscula poneretur; Nam id ex parte utriusque videndum est, ut oscula, tactus, amplexusque ab omni prorsus culpa liberentur. Quæ quidem notanda attente sunt, ut in hujusmodi usibus peccata caveamus.

(*b*) *Nota Romana Theologi*. Qui ex curiositate, vel levitate actus hujusmodi aspiciant, a gravi culpa liberari haud possunt, si periculo complacentiæ, delectationis, atque pravi desiderii sese exponant. At difficile admodum est, ut hujusmodi periculum absit, ut consideranti patet. Id quoque dicendum de iis, qui ex curiositate, vel vano solatio turpia, & obscena legant, vel canant; dum enim tantæ non sint ignorantiæ, vel stupiditatis hæc legentes, aut canentes, ut ad ea quæ dicunt nullimode attendant, aut ea non intelligant, vix, & ne vix quidem fieri potest, ut lectiones, & cantilenæ hujusmodi pravas cogitationes non excitent, vel prava desideria non foveant; aut saltem in occasione, & periculo proximo non exponantur habendi pravas cogitationes, ac desideria prava. Quam ob rem non adeo facile generatim pronunciandum est solius culpæ venialis reos esse, qui ex curiositate, vel vano solatio obscenos libros volvant, aut turpes cantilenas canant. In Choreis quoque occasio & peccandi periculum attente considerandum est; Nam si a viris, & mulieribus simul fiant, non facile erit stabilire abesse occasionem, & peccandi periculum: quia etsi fortasse ex parte unius desit, non deerit plerumque in altero: atque hoc satis est, ut improbentur.

est tantum peccatum veniale, Sanchez *lib. 9. de Matrimonio disp. 46. num. 15.* Sporer *cit. tract. 1. cap. 5. sub num. 19. & cit. part. 4. cap. 3. num. 697.* La Croix *loc. cit. num. 903.* & alios citans Diana *part. 2. tract. 17. resolut.*
80 47. Esset tamen mortale ita Bruti alicujus pudenda fricare, ut semen expelleret, ex curiositate illud videndi, & ob delectationem sensibilem, quia talis fricatio pudendorum Bruti facta ob sensibilem delectationem, principium ex se est impuræ libidinis. Tamburinus *lib. 7. Decalog. cap. 8. §. 2. num. 5.* Sporer *loc. cit. numer. 697.* Bonacina, & Salas *ibi citati*, & alii.

81 Personæ ejusdem sexus simul nudæ existentes in balneo, in habitaculo, seu alibi, & se invicem ex curiositate aspicientes, seu ex levitate, & joco tangentes, etiam in partibus verendis cum motu sensualitatis, secluso libidinoso consensu, & complacentia turpi, non peccant graviter. Sporer *cit. part. 4. cap. 3.*
82 *num. 693.* & alii passim. Peccant autem ordinarie graviter sic aspicientes, vel tangentes personas diversi sexus, aut concubitus humani, etiam secluso affectu venereo, quia tunc est semper morale periculum consensus libidinosi, & adest gravissima indecentia. Sporer *loc. cit. num. 693.* Busembaum *lib. 3. par. 3. tract. 4. cap. 2. dub. 1. num. 6.* cum Sanchez, Filliucio, Lam. ibi citatis. Henno, *tom. 1. tract. in Decalog. disput. 6. quæst. 6. artic. 3. conclus. 1.* & alii.

83 Seipsum vero aspicere, vel tangere ex curiositate, vel levitate, seclusa intentione, & complacentia turpi, ordinarie est solum peccatum veniale, quia minor est indecentia, & minus movent ad libidinem propria, quam aliena verenda. Sporer *loc. cit.* Busembaum *loc. cit. num. 5.* alii passim. Immo aspicere, vel tangere verenda proprii corporis ex naturali aliquo, & non malo fine, ne quidem erit veniale, ut si quis, verbi gratia, fricatione velit extinguere pruritum non venereum, cum non adest periculum pollutionis, aut consensus in eam, dato quod involuntarie improviso obveniret. Sanchez *lib. 9. de Matrimon. disputat. 44.* Busembaum *loc. cit. num. 5.* Filliucius *tract. 30. num. 200.* & alii passim.

84 Persona soluta permittens se tangi, osculari, & hujusmodi ab alia, quando graviter peccet, vel non? Vide verb. *Femina a numer. 27. ad 30. & per totum*, ubi multa ad rem.

85 Obscena legere, inhonesta canere, turpia loqui, impudicos gestus facere, turpes comœdias spectare, litteras amatorias, & lascivas scribere, & recipere, talia audire, & similia facere; si hæc fiant cum intentione, & complacentia turpi, vel cum periculo ruinæ spiritualis sui, vel aliorum, sunt peccata mortalia; Si autem fiant ex curiositate, vel levitate tantum, seu ex vano solatio, sine periculo ruinæ spiritualis sui, vel aliorum, sunt solum peccata venialia. Sporer *loc. citat. num. 695.* Sanchez *de Matrimonio lib. 9. disputat. 46. a num. 31.* Filliucius *tract. 30. quæst. 3.* Busemb. *loc. cit. num. 8.* & alii passim.

Libros, cantiones, seu tractatus obscenos componentes, vel divulgantes, comœdias turpes exhibentes, seu repræsentantes, picturas ad libidinem incitantes facientes, seu publico exponentes, & hujusmodi, peccant mortaliter, quia sunt spiritualis ruina multorum, cum & ipsi sciant, & scire debeant plurimos inde in libidinem esse lapsuros, adeoque tot peccatorum fore coram Deo culpabiles, quot personis erunt causa ruinæ spiritualis. Busembaum *loc. citat. num. 19.* Filliucius *loc. citat. num. 7.* Sporer *loc. citat.* & alii communiter. De comœdiis vide Pignatell. *tom. 8. consultat. 153.* ubi tum ex Sacra Scriptura, tum utroque Jure communi, tum Conciliis Generalibus, & Provincialibus, tum auctoritate Sanctorum Patrum eas condemnat, plurimum invehens in earum Auctores, & spectatores. Vide verb. *Clericus art. 4. a num. 16.* 86

Choreæ, quamvis non paucis sint plenæ periculis, de se tamen non sunt malæ, nec actus libidinis, sed communis lætitiæ; dummodo tamen fiant locis, & temporibus non prohibitis, & modis licitis, scilicet sine malo fine libidinoso, sine tactibus, & gestibus lascivis, aut alio periculo delectationis venereæ; Sic in hoc sensu Choreas non esse malas tenent Cajetanus, Silvester, Armilla, Angelus, Filliucius, Azorius, Busembaum *loc. citat. numer. 9.* Sporer *loc. citat. num. 694.* Henno *loc. citat. quæst. 9. artic. 5. conclus. 1.* & ipso teste alii communiter; Unde quando Sancti Patres eas interdum acriter reprehendunt, loquuntur de choreis turpibus, seu factis locis, & temporibus prohibitis, ut in locis sacris, & tempore Divinorum Officiorum, aut de eorum abusu; Et dum Sacri Canones eas interdicunt, loquuntur specialiter de Clericis tum Sæcularibus, tum Regularibus, quibus choreæ sunt 87

inter-

interdictæ tum Jure Communi antiquo, tum novo, Concilii Tridentini *sess.* 22. *capit.* 1. *de reformation.* Vide verb. *Clericus artic.* 4. *a num.* 13.

88 Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, & hujusmodi, quæ fiunt inter Conjuges sine ordine ac copulam, si fiant cum periculo pollutionis, in uno, vel altero, vel pertineant ad Sodomiam quamdam inchoatam, sunt peccata mortalia; Alias non sunt nisi venialia. *Communis.*

89 Quando autem Conjuges graviter peccent, vel non, circa delectationem morosam de actu Conjugii? Vide verb. *Delectatio morosa a num.* 24. *ad* 26.

90 Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, & hujusmodi, quæ fiunt inter sponsos cum delectatione sensibili venerea morosa, directe voluntaria, sunt peccata mortalia; Alias non sunt nisi venialia, & si pudice fiant, ex recto fine, secundum consuetudinem patriæ, sunt licita. *Communis.*

91 Quando autem sponsi graviter peccent, vel non circa delectationem morosam de copula futura, & de dictis tactibus, osculis, amplexibus &c. Vide verb. *Delectatio morosa a num.* 27. *ad* 29. *&* *num.* 32.

92 Viduæ quando peccent, vel non, circa delectationem morosam de copula præterita? Vide verb. *Delectatio morosa a n.* 30. *ad* 32.

93 Quando feminæ graviter peccent, vel non in ornamentis, & similibus provocantibus ad lasciviam? Vide verb. *Femina a n.* 14.

94 Quando sint peccata gravia, vel non, cogitationes impuræ, & delectationes morosæ, quæ ex hactenus recensitis oriri solent? Vid. verb. *Delectatio morosa per tot.*

95 In delectatione venerea deliberata, seu in re, vel materia Luxuriæ in se directe, & deliberate volitæ non datur parvitas materiæ excusans a mortali; *Est in re communis*, & fuit approbata a Summis Pontificibus Clemente Octavo, & Paulo Quinto, qui præceperunt denunciari Inquisitoribus eos, qui docerent, amplexus, & oscula libidinosa non esse mortalia, licet sola delectatio venerea in eis placeret sine ordine ad copulam, ut referunt La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 910. Sanchez *in Decalog. cap.* 6. *num.* 12. Reiffenstuel *Theologia Moral. tract.* 9. *dist.* 4. *quæst.* 6. *num.* 85. Castropalao *tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 2. *punct.* 10. *num.* 4. Diana *part.* 5. *tract.* 5. *resolut.* 5. Verricell. *tract.* 4. *q.* 16. *num.* 11. & alii passim, qui concludunt, oppositam sententiam esse improbabilem, falsam, erroneam, temerariam, periculosam, & scandalosam, & aliqui apud Mendosa *disput.* 5. *num.* 4. putant esse damnatam. Et concordat propositio 40. inter alias damnata ab Alexandro Septimo die decima octava Martii millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, jam relata *supra sub num.* 10. *&* 72. *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem sensibilem, quæ ex osculo oritur secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis;* Unde hæc sententia tamquam jam certissima non indiget ulteriori probatione.

LÆSIO.

Additiones Novissimæ.

LÆSIO enormis, vel magna judicatur Judicis arbitrio, ut patet ex cumulatis a Menochio *de arb. judic. l.* 2. *centur.* 1. *caus.* 62. *n.* 5. *&* *caus.* 74. *n.* 4. 1

Læsio dici potest manifesta, si de illa constet per testes, vel alia legitima documenta. Sic Fagnanus *cap. Requisivit*, *tit. de in integrum restit.* Ratio est, quia etiam interesse proveniens contractui solet per testes probari. 2

Prætextu læsionis etiam ultra dimidium justi pretii venditio rescindi non potest; vel enim venditor sciebat verum rei venditæ pretium, vel ignorabat; emptor vero sciebat justum rei valorem; neutro casu agi potest ad rescissionem; primo, quia nemo lædi, aut affici damno intelligitur qui scit & consentit, *leg. Nemo* 145. *ff. de reg. Juris*; *leg. Venditor* 11. *Cod. de rescind. vendit. leg. Si minor* 9. *Cod. de act. empt.* Secundo quia videtur donationis causa minori pretio vendidisse; & demum quia qui scit, & vult, similis est ei, qui jus & actiones suas remittit; *leg.* 1. *in fine ff. de action. emp.* Sed de hac materia fusius Auctor noster disseruit alibi. Videsis itaque verb. *Emptio & Venditio*, *art.* 5. ubi plura ad rem scitu necessaria. 3

MACELLUM.

1 Usus Macelli separati pro Ecclesiasticis est permissus, & contra impedientes tam directe, quam indirecte, procedendum ad Censuras. *Sac. Cong. Immunit. in Sulmonen.* 9. *Septemb.* 1631. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.* 90. *in Baren.* 10. *Septembris* 1642. *lib.* 3. *decret. Paul. pag.* 182. *& in Ortonen.* 29. *Maii* 1646. *ibi pag.* 182.

2 Episcopi, & alii Prælati inferiores ad evitandas impositiones carnis, & aliorum comestibilium constituant Macellum, & alias Apothecas separatas pro Ecclesiasticis, itaut eorum Immunitati in aliquo non præjudicetur. *Sacra Congreg. Immun. in Mutinen. & Regien.* 12. *Februarii* 1648. *lib.* 4. *decret. Paul. pag.* 6.

3 Cum Civitas imposuerit pretium immodicum carnibus, Ecclesiastici tamquam gravati ex hoc pretio aperuerunt Macellum, ubi carnes pro Ecclesiasticis minori pretio venduntur; verum cum Civitas supplicasset dictum Macellum claudi, Sacra Congr. respondit: Licere Ecclesiasticis aperire Macellum. *Sacra Congr. Immunit. in Spoletana* 20. *Dec.* 1702. *lib.* 3.

4 *Decr. Vallem. pag.* 484. Attamen attenta assecuratione exemptionis Ecclesiasticorum, aliquando deponitur Macellum de consensu eorumdem juxta mentem Sanctissimi, & Sacræ Congreg. *Sacra Congreg. Immun. in Beneventana* 19. *Novembr.* 1641. *lib.* 3. *Decret. Paul. pag.* 159.

5 Nihil omnino est innovandum contra Ecclesiasticos, & eorum familias super exemptione ipsis competente a gabella cujusvis generis carnis; sed sunt manutenendi in dicta exemptione, aut quasi possessione respective; & quoad carnes a die aperitionis Macelli Civitatis, tam emptio animalium, quam pretium carnium fieri debet cum assistentia; & consensu Ecclesiasticorum per Capitulum, & Clerum deputandorum, & Sanctissimus mandavit omnino ita observari. *Sac. Congreg. Immun. in Beneventana* 1. *Martii* 1674. *libr. Decret. Altov. pag.* 904.

6 Quamvis Ecclesiastici sint comprehensi, attento Chirographo Sanctissimi, sub datio carnis, attamen non possunt cogi ad emendam carnem in unico Macello. *Sac. Cong. Immun. in Anconitana* 22. *Septemb.* 1654. *lib.* 5. *Decr. Paul. pag.* 51. *& in Perusina* 21. *Januarii* 1673. *lib.* 1. *Decr. Altov. pag.* 673.

Prohibenda est Ecclesiasticis Macellatio carnis porcinæ, nisi pro usu propriarum domorum, Monasteriorum, & inservientium, nec non pro usibus propriis non provenientibus a mercatura. *Sac. Cong. Immunit. in Florentina* 20. *Januar.* 1637. *libr.* 3. *Decr. Paul. pag.* 22. 7

Quoad dubium an Archiepiscopus Rossanen. & Virgines Monasterii Sanctæ Claræ possint emere belvas suinas, & illas macellari facere in taberna Mensæ Episcopalis, easque vendere pretio præfixo a Conductore Communitatis cum exemptione a gabellis, ad quas in eo casu tenentur Laici? Sacra Congregatio pronunciavit non competere exemptionem a gabellis, nisi pro animalibus existentibus in bonis Mensæ Episcopalis, & Monasterii Virginum. *Sacr. Congreg. Immunit. in Rossanen.* 23. *Decem.* 1692. *libr.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 13. 8

Minister Archiepiscopi, si vult gaudere privilegio fori, non exerceat artem Macelli, sin minus Archiepiscopus removeat litteras patentes. *Sacra Congr. Immunit. in Brundusina* 14. *Novembr.* 1662. *lib. Decret. Rocci pag.* 436. 9

MAGI, QUI CHRISTUM ADORAVERUNT IN CUNABULIS.

Magi, qui Christum adoraverunt, tres fuerunt, ut expresse tradit S. Leo Papa *serm.* 30. *in Epiphan. cap.* 1. ibi: *Tribus igitur Magis in regione Orientis stella novæ claritatis apparuit. Et sermon.* 42. *de Epiphan. cap.* 5. *ibi*: Tres Magos..... Stella perduxit; & pluribus aliis ad id relictis, sic tenet recepta in Ecclesia sententia.. Tres illi Magi vocantur Melchior, Balthassar, & Gaspar, ut de Communi testantur Bollandus *ad diem primam Januarii* pag. 8. *ad diem* 6. pag. 323. *& ad diem undecimam* pag. 664. Eorum corpora fuerunt Constantinopolim allata, inde ab Eustorgio Episcopo Mediolanum asportata, & in Basilica ab eodem Episcopo ædificata, collocata, & a fidelibus ibi venerata per sexcentos septuaginta annos, & tandem sub Friderico Ænobardo illinc amota, ab Episcopo Reinoldo Coloniam asportata. Sic apud Cardin. 1

Lam-

Lambertin. *n.* 43. referunt Galesinius in Not. ad Martyrolog. *pag.* 13. & Saxus in Histor. corporum SS. Gervasii & Protasii *n.* 38.

2 Magos Reges fuisse, idest Dynastas, est probabilior opinio, ut inter alios tradunt Baronius *ad annum Christi* 1. *num.* 30. ibi: Hos igitur fuisse Reges dixerimus usitato more divinæ Scripturæ, quæ cujusque Oppidi Dominum Regem appellare consuevit, ut patet de quinque Regibus, quos Abraham armatis suis vernaculis debellavit. Natal. Alexander *Hist. Eccl. Sæcul.* 1. *cap.* 1. *art.* 4. ibi: *viros tamen potentes, & divites Toparchas forte, vel Dynastas fuisse probabile est.* Gretserus tom. 5. edit. Ratisponen. *lib.* 1. *de festis cap.* 30. ibi: *Adde, quod Regium nomen magnam latitudinem habet &c. Neque enim necesse est, ut omnes, qui vel fuere, vel appellantur Reges, sint tanti, quanti sunt Rex Hispaniæ, & Galliæ. Favet Scripturæ phrasis, maxime in libris Josue, ubi Regis nomen illis tribuitur, qui hodie vix Principis nomenclaturam tueri possent.*

3 Magi non ab arte Magica, aut ab Astrologia judiciaria, quam professi fuerint, ut aliqui putant, sic sunt appellati, sed quia erant Philosophi astrorum scientia periti; Gensque spectandorum syderum arte pollebat, asserit S. Leo *serm.* 4. *de Epiph.* Et Eruditissimus Serres in Responsionibus ad Sandinum *pag.* 34. tradit, Magos olim fuisse, hoc est Philosophos syderalis scientiæ peritos; Unde ex hac Syderum cognitione, visa stella in Oriente: *Vidimus enim stellam ejus in Oriente*, (Matth. 2.) *dixerunt ad invicem: Hoc signum Magni Regis est, eamus, & afferamus ei munera, aurum, thus, & Myrrham. Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam dicentes, ubi est, qui natus est Rex Judæorum? vidimus enim stellam ejus*
4 *in Oriente & venimus adorare Dominum.* Quid enim stella illa fuerit, variant Auctores. Verosimilior tamen sententia est, quæ tradit, sydus illud meteori genus fuisse clarissima luce coruscans, quod Angelus in Astri figuram formaverat, quodque suspensum in media aeris regione ab Oriente ad Occidentem movebat ad demonstrandum Magis iter, uti de columna nubis narratur, qua Judæi deducti sunt per desertum; seu etiam astrum fuisse tum primo creatum; non illud quidem in Cœlo, sed in aere non longe a terra, quod nutu Dei moveretur antecedendo Magos, usquedum veniens staret supra, ubi erat puer. Sic docet S. Thomas 3. *part. quæst.* 35. *art.* 3. cit. & sequut. a Lambertin. *de festis num.* 31. & ab aliis communius.

An Magi sexta Januarii die Betheleemum venerint Christum adoraturi? relictis aliquibus contrariis opinionibus communis sententia est, quod dicta sexta die Januarii, tertia decima post Christi nativitatem Magi Bethleemum, ad Christum adorandum, & munerandum pervenissent. Sic laudat. Lambertin. *loc. cit. num.* 61. allegans ad id S. Thomam, Baronium, Canum, Suarez, Raynaudum, Gravesonum, Card. Gottum, Honoratum a S. Maria, Sandinum, & Ayalam; Et ibidem *numer.* 67. ostendit, facillime potuisse ipsos tali die Bethleemum pervenire; Cum Arabia Felix, e qua profecti sunt, distet solumodo octo dierum itinere ab Hierosolyma; sicque potuisse commode parare aurum, thus, & Myrrham, aliaque itineri necessaria, & Hierosolymis aliquantulum immorari, ut demonstrat Petrus de Marca Opusculo de adventu Magorum a Baluzio edito; Et ad id præsertim adhibitis pro itinere juxta Isajæ oraculum velocissimis dromedariis, ut recte advertit Baronius *ad annum Christi* 1. *n.* 34. ibi: *quod quidem haud mirum videri debet, si ex Arabia Judeam adjacente, quod superius demonstravimus, advenisse dixerimus, & ut Propheta prædixerat, ad celeritatem itineris Dromedariis usos fuisse, quos velociores esse ad cursum equis Nysseis Aristoteles tradit. Et iisdem fundamentis ad id utitur Eruditissimus Lamy in Harmon. Evang. lib.* 1. *cap.* 11. §. *Ambigitur; sicque tenent plurimi alii brevitatis gratia omissi.* 5

An eodem anno, & die tria illa miracula contigerint, quæ in die Epiphaniæ ab Ecclesia recoluntur, ipsa dicta die sic in ejus officio canente: *Tribus miraculis ornatum diem Sanctum colimus. Hodie Stella Magos duxit ad Præsepium. Hodie vinum ex aqua factum est ad nuptias. Hodie in Jordane a Joanne Christus baptizari voluit, ut salvaret nos.* Eadem die sexta Januarii contigisse Magorum adorationem, ut mox diximus, & Baptismum Christi est vetus Ecclesiæ traditio, & fere communis sententia, ut tradit Eruditissimus Card. Baronius *ad annum Christi* 31. *num.* 18. ibi: *Quo vero ad mensem & diem, quibus baptizatus est Christus, spectat, id factum esse sexta Januarii die, ut ex communi, & traditione antiqua Eusebius Pamphili ad Marinum scribens testatur. Confirmat hoc ipsum Hieronymus, ac denique omnes Scriptores Ecclesiastici, uno dumtaxat excepto Epiphanio, ut vidimus; qui sicut audiendus non est, dum ait, Christum natum sexta Januarii, ita nec dum dicit, baptizatum esse sexto idus Novembris: cum & idem contra-* 6

dicant Egyptii, licet de die Natali Domini æque ipsi consentiant. Sicque tenent etiam Card. Gottus, Graveson, Serry, Sandinus, Tillemontius, Honoratus a Sancta Maria allegati, & secuti a Lambertin. *loc. cit. num.* 58. aliique plurimi. Major controversia est, an eadem die 6. Januarii contigerit etiam aquæ conversio in vinum; quod negant non pauci, & ipsemet Baronius *ad annum Christi* 31. num. 36. Suarez autem, ne totam hanc rem dubitationibus implexam omnino relinquat, affirmat, eadem sexta Januarii die, & Magos Dominum adorasse, & Jesum fuisse baptizatum, & aquam in vinum fuisse conversam. *Quo circa ne cogamur omnia in dubium vocare, sentiendum existimo, Baptismum Christi, & alia etiam duo mysteria sexta die Januarii facta esse. Sic 3. p. tom. 2. disp. 26. sect.* 1. Quam sententiam, quod eadem die 6. Januarii contigerint omnia dicta tria miracula, quamvis non eodem, sed diverso anno, jam tradiderat S. Thomas *Lect. 2: in cap. 2. Joannis*, ibi: I*n festo Epiphaniæ trium miraculorum commemoratio fit, scilicet adorationis Magorum, quæ fuit primo anno Nativitatis Dominicæ*, & *Baptismi Christi, quo baptizatus est eodem die (sexto Januarii) revolutis triginta annis; & de nuptiis, quæ factæ sunt eodem die (sexto ibidem Januarii) revoluto anno*.

7 Utcumque tamen res sit, solus Deus certo id scit, & nobis adhuc incerta remanet vera dies præsertim miraculi conversionis aquæ in vinum. Unde S. Maximus *serm. de Epiphania* sic tradit: *In hac, dilectissimi, celebritate, sicut ratione paternæ traditionis instruimur, multiplici est festivitate lætandum. Ferunt enim Christum hodie vel stella duce a gentibus fuisse adoratum, vel invitatum ad nuptias, aquam vertisse in vinum, vel suscepto a Joanne Baptismate, Jordanis fluenta consecrasse. Sed quid potissimum præsenti hoc factum sit die, noverit ipse qui fecit*. Hinc Baronius advertit, quod, quamvis Ecclesia canat: *Hodie vinum ex qua factum est ad nuptias*, nihil aliud his verbis velit intelligi, quam eo die fieri ejus miraculi commemorationem, quo aqua in vinum conversa fuit; ut de omnibus tribus miraculis sentit etiam Pererius *in Joan. cap. 2. disp. 2. n.* 8. ibi: *Illud Hodie non refertur ad tempus rei gestæ, quasi sensus sit, eo die tria illa mysteria esse facta* (ideoque etiam miraculum conversionis aquæ in vinum), *sed refertur ad commemorationem, & celebrationem, eorum trium mysteriorum eo die fieri solitam, ut sit eorum verborum sensus: Hodie colitur, & celebratur commemoratio istorum trium festorum*. Quod & tradit Joannes Baptista Casalius de veteribus Sacris Christianorum Ritibus edit. Rom. ann. 1647. pag. 119. ibi: Rectissime antiqua Sancta Mater Ecclesia hæc tria hac eadem die memorat, nempe adorationem gentium, manifestationem in baptisma, miraculi exhibitionem in Cana, non diebus attentis, quibus singula contigerunt, sed consideratis rationibus, quod his maxime tribus divinitas Salvatoris universo Orbi manifesta est.

MAGIA. Vide verb. *Superstitio, num.* 10. & 11.

M A G I S T E R.

IN Magistrum assumendus non est, qui formam discipuli non assumpsit, textu expresso *in cap. Cum in Magistrum* 49. *de electione*. ibi: *Cum in Magistrum assumi non debeat, qui formam discipuli non assumpsit, nec sit præficiendus, qui subesse non novit &c.* Fagnan. *lib.* 1. *decr. in cap. Cum ad nostram* 37. *de electíon. n.* 2. & alii communiter. Docere enim prius, quam doceri, præposterum est, & impossibile, textu expresso *in c.* 4. *Ordinatus dist.* 59. ibi: *Debet enim ante esse discipulus, quisquis Doctor esse desiderat, ut possit docere quod didicit .... Qui minime litteris operam dederit, præceptor esse non potest litterarum*. Baldus *in cap. Cum in Magistrum* 49. *de electíon. in principio*, Fagn. *ibid. n.* 2. & alii passim. Unde merito corripiuntur, qui Magisterii, seu Doctoratus gradum præpropere, & immature suscipiunt, nam, ut expresse dicitur *in c. Miserum* 4. *dist*: 61. *Miserum est eum fieri Magistrum, qui numquam fuit Discipulus*. Fagnanus *in cit. cap. Cum in Magistrum num.* 2. Nec Magistro prodest, quod multoties fuerit approbatus, si aperte indignus sit; *arg. c. Qui de mens.* 11. *dist.* 37. & *c. Cum sit arg.* 14. *de ætat. & qualitat*. Vincent. & Collector. cum Fagnan. *in cit. c. Cum in Magistrum n.* 4. 1 2 3 4

Magistri, Doctores, Regentes Universitatum, vel Gymnasiorum docentes quascumque scientias, etiam Grammaticam, & alii cujuscumque artis, & facultatis professores, sive Clerici, aut Laici illi sint, tenentur emittere Fidei professionem. Pius IV. Constitut. incip. *Sacrosancta*. 5

Ma-

6 Magistri Scholarum admitti non possunt, nisi prius de Fide, & moribus examinari reperiantur idonei, & hoc faciendum est, etiamsi tales Magistri sint conducti a Magistratu Civitatis. *Concilium Colonien. III. tit. Quoad institutionem cap. 1.*
7 Ipsi tamen Magistri examinari possunt ab Episcopo in iis dumtaxat, quæ spectant ad Fidem, Doctrinam Christianam, & bonos mores, ut declaravit *Sacr. Congreg. Concilii apud Aldan. in compend. Canon. resolut. lib. 3. tit. 4. num.* 10. Barbosa *in Summa Apostolicar. decis. verb. Magister num.* 5.

8 Magistri, non solum in Gramatica, & Rhetorica, aliisque scientiis adolescentes instruere debent, sed etiam in iis, quæ ad Religionem pertinent: & sic adolescentes ad Missas, Divina Officia, & prædicationes audiendas non solum hortari, sed etiam compellere possunt; ea vero, quæ sunt contra bonos mores, aut quæ ad impietatem inducere possunt, legere, vel docere omnino prohibentur: Leo X. Constitut. incip. *Meretur*.

9 Magistri correctionis causa possunt moderate castigare discipulos Clericos sine incursu Excommunicationis; *cap. 1. cap. Ex tenore* 10. *& cap. Cum Voluntate* 54. *de sentent. Excom-*
10 *municationis*. Cum hac tamen advertentia, quod si ipsi Magistri sint Laici, possunt solum sic corrigere & punire Clericos in Minoribus constitutos, non autem in Sacris, & Majoribus Ordinibus, textu claro *in cit. cap. Cum voluntate* 54. *de sentent. Excommunicat.*
11 Si autem & ipsi Magistri sint Clerici, possunt sic corrigere, & leviter punire discipulos suos etiam in Sacris, seu Majoribus Ordinibus constitutos, ut ex *cit. cap. Cum voluntate*, colligunt Hostiens. *ibidem num.* 8. allegans plures Canones, Joann. Andreas *ibidem num.* 8. Ancharan. *ibidem num.* 6. Cardin. *ibidem num.* 3. Butrius *ibidem num.* 22. Felin. *ibidem circa med. vers. Secus a Prelato, vel Magistro*, Fagnan. *ibid. num.* 32. & idem tenent Glossa *in cap. 1. vers. Et a Magistris caus.* 35. *quæst.* 5.
12 Hinc Magister Clericus majorem habet potestatem in discipulum, quam Pater in filium, quia Magister potest corrigere, & leviter punire discipulum Clericum etiam in Sacris, seu Majoribus Ordinibus constitutum, pater autem potest punire filium solum in minoribus existentem, & nondum in Majoribus constitutum, ut Glossa *in d. cap. 1. vers. Et a Magistris*, Fagnanus *loc. cit. numer.* 33. & alii.

13 Magistri peccant, si profectum discipulorum in litteris non sedulo promoveant, sed potius negligant. Si non satis studeant ipsi, ut suo officio ex integro cum discipulorum profectu satisfaciant. Si a discipulis exigant stipendium majus justo, quam qualitas gymnasii ferat, aut consuetudo permittat. Si Doctoratus, seu Magisterii lauream, seu insignia negent dignis, & indignis conferant. Si sanam, & Catholicam Doctrinam bonis moribus conformem non tradant discipulis, eorumque spiritualem profectum non promoveant, sed potius eorum peccata dissimulent, & non corrigant, nec impediant, cum possunt. Sic expresse cit. Const. Leonis X. incip. *Meretur*.

Magistri, qui vi, fraude, mendaciis, criminationibus cum aliorum præjudicio curant ad se trahere illos discipulos, qui aliorum scholas frequentabant, peccant graviter, & tenentur ad restitutionem juxta proportionem boni ipsis impediti, & damni causati, quia tales nedum peccant contra Caritatem, sed etiam contra Justitiam. *Communis*. Non peccant autem Ma- 14
gistri contra justitiam, nec tenentur ad restitutionem, si id faciant sine ulla vi, fraude, mendacio, & criminatione, sed solis communibus mediis persuasionis, consilii, precum, & hujusmodi, absque intentione alios offendendi, quia tales utuntur Jure suo, quod habent ad alios persuadendos in sui utilitatem, nec alii habent Jus strictum ad illos discipulos, sicut enim poterant illi sine injustitia sponte sua recedere, sic possunt sine injustitia suaderi; Sanchez *lib. 2. consil. cap. 3. dub. 3. num.* 2. Lugo *tom. 1. de justitia, & jure disp.* 18. *n.* 109. ubi dicit hanc esse veriorem sententiam; La Croix *lib. 3. p. 2. n.* 81. & alii. Immo Lugo 15
ibid. num. 111. eos excusat etiam a peccato mortali, quamvis cum aliorum præjudicio curent ad suam scholam trahere eos, qui scolas aliorum frequentare solebant, quia caritas non obligat ad consulendum bono proximi cum magno proprio incommodo: Si enim peccarent mortaliter, ut volunt plures cum Sanchez *l. c. num.* 5. Væ, dicit Lugo, Væ Magistris, & Concionatoribus, qui omnibus artibus, & mediis utuntur, ut scholares, vel Auditores sibi accumulent etiam cum præjudicio omnium concurrentium; immo tunc majorem æstimant suam gloriam, quando ex scola, vel audientia aliorum retrahunt scolares, vel auditores ad suam, quod quidem faciunt, & Advocati, Procuratores, Medici, Chirurgi, Tonsores, Artifices, Mercatores, aliique similes, quos omnes, si absque vi, & fraude id faciant, non debemus facile peccati mortalis reos dicere,

re, ut recte concludit Lugo *ibidem* La Croix *lib.* 3. *p.* 2. *num.* 81. & alii (*a*).

17 Magistri, seu Doctores, qui lauream Magisterii, seu Doctoratus in facultate Theologica, vel Juridica, tum Canonica, tum Civili, vel Medica, vel Philosophica legitime sunt consecuti, variis gaudent privilegiis. Primum est, quod Nobilibus annumerentur, veramque nobilitatem consequantur; *arg. l.* 2. §. *Ult. in fine*, & *l.* 4. §. 1. *in fine*, *de excus. tut.* Immo Nobilitas morum plus ornat, quam Genitorum, *cap. Nos qui* 3. *dist.* 40. Quapropter etiam gaudent Nobilium prærogativis; *arg. c. De multa* 28. *de prebend.*

18 Secundum est, quod a plebeja conditione exempti in Dignitate censeantur constituti; *arg. c. Quanto* 3. *de Magistris*, & *Clementin. Cum sit nimis* 2. *de Magistris*.

19 Tertium est, quod exempti sint ab oneribus tam realibus, quam personalibus, textu expresso *l. Medicos* 6. & *l.* 11. *Cod. de Professoribus*, & *Medicis*.

20 Quartum est, quod Magistri, & Doctores criminum rei mitius puniendi sint, quam plebei, adeoque non torturæ, præterquam in criminibus exceptis, subjiciendi, nec pœna Triremium, nec fustibus, nec gladio, nec alio ignominiosiori pœnæ genere, sed ultimum supplicium meriti, gladio puniri debent; *arg. l. Custodiam*, *ff. de custod. Reorum*, *l. Cod. Ad l. Jul. Majest. l. moris* 9. §. 11. *ff. de pœnis* cum similibus.

Quintum est, quod Magistri, & Doctores ceteris paribus in assequendis Dignitatibus, & beneficiis Ecclesiasticis, aliis præferri debeant; *c. De multa* 28. *De præb. c. Cum in cunctis* 7. *de elect.* & Concil. Trid. *sess.* 24. *de reformat. cap.* 12. 21

Nomine Magistrorum, & Doctorum veniunt etiam *Licentiati*, unde & isti gaudent dictis privilegiis; Alciatus *in l. Qui præcipua*, *de E. S.* Leander *de privileg. Doctorum p.* 3. *n.* 11. & alii. Et ratio est, quia Licentiati habent etiam illam excellentem, & legitime approbatam scientiam, & doctrinam, bono communi servientem, propter quam principaliter sunt concessa dicta, & alia privilegia Magistris, & Doctoribus; ipsi enim licentiati, quamvis lauream Magisterii, & Doctoratus non sint solemniter assecuti, habent tamen licentiam, & facultatem proximam illam solemniter consequendi, quoties velint, cum illa digni jam sint rite, & solemniter declarati. Unde pro eis stat illud Juris; *Proxime accingendus habetur* 22

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Duo hic sunt, quæ cum Ethica christiana cohærere handquaquam posse videantur. Primum, quod ab omni sint culpa immunes, ac justitiam nullo modo lædant, qui communi, hoc est, usu frequentata arte, ab aliis Magistris scholares evocant, ut majorem sibi numerum discipulorum acquirant. Alterum vero, quod a lethali culpa excusari universim possint Magistri, Concionatores, aliique, qui etiam cum aliorum damno scolares, auditoresque ab aliorum ad proprias scholas trahant: Nam Ethica christiana inanem gloriam veluti capitale crimen detestatur, horret ea, quæ odia & inimicitias nata sint parere; ac generatim vetat aliis fieri, quæ nobis fieri nolumus. Ubi vero in Magistro communitatis procurante alterius discipulos ad se trahere, inanis gloria deesset? Illa enim uteretur arte, ut se supra illos efferretur, quorum discipulos ad se traheret: atque ita sane res appareret, quæcumque interea foret illius intentio. Præterea nota res est, hac via in partes scholares, auditoresque scindi, ac odia excitari, foverique inimicitias. Id enim vix quidem contingere solet, quin alterius scholares, auditoresque de proprii Magistri, ac delecti Concionatoris præstantia contendant, & quin unum laudibus efferre, & deprimere alterum studeant. Scimus denique, Magistros, Concionatoresque ægre admodum ferre, aliorum arte discipulis, auditoribusque privari, ac satis constat de hoc, veluti de maxima injuria, passim conqueri. Potest ne sine culpa fieri, quod aliis maxime displicet? Numquid Jesu Christi Ethica hæc atque similia probat? Immo improbat in unoquoque Christiano. Vide ergo num in Magistro, & Concionatore id omni vacare possit culpa. Si enim ex officio virtutem docere, prædicare, & inculcare tenetur verbo, & exemplo, quod leve in aliis, in iis grave peccatum erit. Ait Lucius hos justitiam non lædere, at lædunt caritatem, & quidem non sine scandalo, ut ex dictis liquet: Immo & justitiam quoque; injuria enim Magistro fit, dum ipsi invito, ac sine ipsius culpa, subtrahuntur discipuli; est enim in possessionem illorum, ac recedendo ab ipso ut ad alium accedant, læditur illius existimatio, ac jus quod ad hanc famam habet. Fac deinde præjudicium, & damnum inde sequi, quis eos a gravi culpa excusabit? Ait Lugo: Væ Magistris, & Concionatoribus, &c. quorsum hæc? quia passim ita agunt, passim peccant, & graviter, quia caritatem lædunt, quia

tur pro accincto; l. penultim. ff. de Testament. milit. Tum quia Concil. Trident. in assequendis Dignitatibus, & Beneficiis Licentiatos æquiparat Doctoribus, *sess. 22. de refor. cap. 2. & sess. 24. de reformat. cap. 12.*

23 Licentiati autem sunt, & dicuntur illi, qui supremum in aliqua facultate, sive Theologica, sive Juridica, sive Medica gradum Doctoratus, seu Magisterii insignia publica capessendi, quando volunt, licentiam, seu facultatem habent, eo quod pro talibus post prævium examen, non tantum digni judicati, sed ut Licentiati rite, & solemniter creati sunt.

24 Licentiatis paulo inferiores sunt *Baccalaurei* quorum appellatione veniunt illi, qui in scientia, vel facultate aliqua, sui profectus primum testimonium, primumque gradum sunt

25 adepti. Isti, ut ex Pratejo, & Paulo Juris consulto refert Calvinus *in suo magno Lexico Juridico verb. Baccalaureos* a Bacca Laurea nomen assumpsisse videntur. Pignatellus autem *tom. 10. consult. 36. num. 27.* de horum etymologia sic præcise habet: *De Baccalaureo triplex est hujusmodi cognominis etymologia, mea sententia non absurda. Prima est, a baculo dicuntur bacularii, vel quod adhuc in pistrino laborantes baculis impelluntur, vel quod nondum in disciplinis absoluti, opus habeant rectore baculo: Hæc est probabilis. Secunda, constat lauri baccas esse nigras, & amaras; Porro quoniam id temporis etiamnum arrodentes amarum sapientiæ corticem, nondum ad mellem dulcissimum penetratunt, Baccalaureos appellari placuit. Ista est probabilior. Tertia est, arbitratur nonnemo dictionem compositum a Vacca, & Lato: Vaccalarius; Aliquæ enim nationes pro B. sonant V. consonantem, & e contra, Vacca autem lac porrigit, & larus avis est avidissima. Jam de amabili illo sapientiæ Principe dictum est:* Mel, & lac sub lingua ejus. *Unde quos vehemens quidam ardor hujus lactis agit, rapitque, Baccalari dicuntur: Hæc est etiam probabilis.*

Alii ipsos vocant *Baccalarios*, qui teste Rhenano apud Calvinum *loc. cit. verb. Baccalarii* a Bacillo nominati sunt, quia primi studii auctoritatem, quæ per exhibitionem baculi concedebatur, jam consecuti fuissent. Erat velut quoddam mancipationis signum in hujusmodi aliquod studium, baculi traditio. Vulgus Baccalarios, eruditi Baccalaureos vocant. Hæc Calvinus *loc. cit.* 26

Additiones ex aliena manu.

De Magistro scholæ primum in Ecclesia Ca- 27

quia scandalo sunt fidelibus, & discipulis, quos ædificare tenentur, quia de industria damnum aliis inferunt; quod etsi demus non esse contra justitiam, quia molestum quam maxime aliis esse solet, & odia inimicitiasque natum est parere, numquam sine gravi culpa erit.

Responsio Auctoris.

Notat hic *Romanus Theologus* duo a me tradita esse *loc. cit.* quæ cum Ethica Christiana cohærere haudquaquam posse videantur. Primum quod ab omni culpa sint immunes, ac justitiam nullo modo lædant, qui communi, hoc est, usu frequentata arte, & sine vi, fraude, mendacio, & criminatione curant ad se trahere discipulos alias scholas frequentantes. Alterum vero, quod a lethali culpa excusari universim possint Magistri, Concionatores, qui omnibus artibus, & mediis utuntur, ut scholares, vel auditores sibi accumulent &c. Ast hic Typographus Venetus vellet scire a nostro Theologo, an juxta hæc sua principia, ei licuerit tam avide, & ardenter promovere suam editionem Romanam, ipsam sic magnificando, & Venetam parvipendendo ad retrahendos emptores ab emptione Venetæ, & ipsos attrahendos ad emptionem Romanæ cum tanta sui detrimento nedum spirituali, sed & temporali; quum ipsum sic incitaverit ad non parvam spiritus perturbationem, & animi aversionem nedum contra ipsum Theologum, sed & contra ipsum penitus innocentem Lucium, ut sibi, quamvis falso, sed constanter repræsentatum, contra suam illibatam fidem, & religiosam integritatem socium cum Theologo pro editione Romana in tantum detrimentum suæ Venetæ editionis, ut ex epistolis patet, quæ adhuc servantur, plenis querimoniis, indignationibus, & protestationibus se velle omnem movere lapidem in Urbe, & Orbe pro reparatione tanti sui indebiti detrimenti. En quot mala, quot hinc, & inde animorum perturbationes! Sed ad hæc nil noster Theologus, omnia sibi licent, aliis nihil, prædicat aliis non furandum, & ipse in hoc genere, ex assertione Typographi, satis superque furatur.

Cathedrali, & postea etiam in Collegiata Ecclesia instituto, agit & quidem latissime *Bohemer. in decretal. lib. 5. tit. 5. fer. per tot.*

28 Munus autem hujus Magistri erat docere non solum Gramaticam, sed & alias disciplinas, scilicet Rhetoricam, Dialecticam &c. Lectio enim vulgata *in cap. 4. de Magistr.* est depravata, ubi perperam legitur: *qui Clericos Ecclesiarum ipsarum gratis in grammatica facultate & alios instruat juxta posse*. At apud *Harduin. tom. 7. Concil. pag. 30.* legitur: *in Grammaticæ facultate, & aliis*, idest facultatibus seu disciplinis. Notum quippe est, quamlibet disciplinam ab antiquo facultatem dictam fuisse, ut evincit usus loquendi in Academiis familiaris.

29 Hic autem Magister in aliquibus Ecclesiis cathedralibus etiamnum existit, & vocabulo *Scholastici* designari solet, estque dignitas Ecclesiastica, sed commissum ipsi principio a Sacris Canonibus munus haud amplius implet.

30 Diversi autem ab his Magistris scholæ, quos Canonicos in Cathedralibus Collegiatisque Ecclesiis volebant, sunt Magistri, qui de licentia Episcopi Grammaticam, aliasque mox dictas

31 facultates hodie docent. Atque hinc est, quod ad hos trahi nequit id, quod de illis a Canonibus sancitum reperitur. Illi, ut exemplum aliquod afferamus, eo quia ex proventibus Ecclesiæ vivebant, nihil a scholaribus suis nisi

32 sponte oblatum accipere poterant; At hi nisi stipendium publicum habeant, non prohibentur aliquid a Scholaribus exigere; *Confer Gonz. in Comment. ad c. 4. n. 6. de Magistr.*

33 Possunt, ut monet *Auctor num.* 8. hodierni Magistri in iis etiam quæ ad Religionem pertinent Scholares suos instruere; non tamen (ita recte ait *Romaguer.* ad *Synodal. Gerund. l. 5. tit. 1. n. 5.*) *per istos sublevantur Parochi a sua obligatione docendi doctrinam Christianam, sed eo non obstante ad eam docendam tenentur.*

34 De exemptione, qua ait *Auctor n. 19.* frui Magistros seu Doctores ab oneribus personalibus & realibus, vide *Brunemann. in L. final. C. de Profess. & Medicis*; & præcipue *Klock. de contrib. cap. 10. per tot.* qui de ea ex professo tractat, & quando, tum quomodo procedat, tradit.

35 Absolute verum haud est quod asserit *Auctor n. 22.* Licentiatos venire nomine Magistrorum, seu Doctorum, tum frui privilegiis omnibus ipsis concessis; Consule *Besold. in dissertat. de Studiosis cap. 8. per tot. & Mendo de Jure Academic. l. 1. quæst. 13. n. 331. & plur. seq.* qui docent quibus Doctorum privilegiis gaudeant Licentiati.

MAGISTER CÆREMONIARUM.

Magister Cæremoniarum est necessarius in Cathedralibus, & Collegiatis. Unde in Cathedrali, quousque assignetur ei aliunde competens stipendium, contribuere debent Episcopus, & Capitulum pro rata. *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Comensi 10. Julii 1600. & S. Congr. Rit. in Tropien. 23. Martii 1602.* 1

Ad Officium Magistri Cæremoniarum non debet compelli Canonicus, sed providendum est alius simplex Sacerdos. *S. Congr. Episcop. & Regul. in Castellanaten. 23. Julii 1602.* 2

Magister Cæremoniarum non potest alterare, seu mutare consuetudinem circa præintonationem Antiphonarum ad Vesperas. *Sac. Congr. in Suessan. 28. Aprilis 1607.* 3

Magister Cæremoniarum, absente Magistro Chori, habet munus indicendi silentium in Choro. *Sac. Congr. Rit. in Hyeruntina 6. Decembris 1613.* 4

Occasione consecrationis Monalium non est permissum Magistro Cæremoniarum Clausuram ingredi. *Sacr. Congr. Concil. in Sabinen. in resp. ad 5. dub. die 3. Julii 1632.* 5

Magister Cæremoniarum, qui est Beneficiatus, potest dimittere habitum Beneficiatorum, & uti superpelliceo in exercitio sui Officii absque incursu Censurarum contra illum habitum non deferentes. *S. Congr. Rit. in Januens. 9. Decemb. 1617.* 6

Magister Cæremoniarum, etiamsi sit Capellanus, quando Officium exercet, & vestibus illius officii vestitus est, sedere debet apud Celebrantem, vel ejus Assistentes pluvialibus indutos; quando vero non est in Ministerio, sedere debet in Choro inter præbendatos, vel Presbyteros sui Ordinis, servato ordine suæ receptionis; *Sac. Congr. Rit. in Pataviina 28. Novemb. 1609. & 8. Maii 1617.* 7

Magister Cæremoniarum in Processionibus incedit apud Celebrantem, & ejus Assistentes, & ubique discurrit, quando opus est, pro ordinanda processione. *Sac. Congr. Rit. in d. Patavina 30. Augusti 1602. & 8. Maii 1617.* 8

Cum sit Officium Magistri Cæremoniarum Episcopo significare, quando debet ad Ecclesiam accedere pro functionibus Episcopalibus, debet id ei personaliter significare. *Sacra Congrag. Episcop. & Regul. in Campanien. 3. Octob. 1642.* 9

Cæ-

10 Cæremoniæ dictæ sunt a Cære, seu Cærite antiqua celebri Urbe Tusciæ, ad quam, Roma a Gallis obsessa, Virgines Vestales, transtulerunt simulacra Deorum, & inibi cultum eis exhibebant; Ob cujus rei memoriam Romani in libertatem per Camillum asserti statuerunt, ut deinceps Divini cultus Cæremoniæ appellarentur. Tit. Livius *lib.* 5. Macrob. *l.* 3. *c.* 3. Nouveau Dictionaire Theologique, Historique &c. par D. de Juigne *verb. Cere*.

11 Afferuntur duo dubia novissime resoluta a Sacr. Congr. Concilii.

I. An Clemens Grattarola Cæremoniarum Magister Archiepiscopi Ravennaten. quando ratione sui Officii assistit eidem Archiepiscopo Pontificalia exercenti, tam in Ecclesia Cathedrali, quam in aliis quibuscumque Civitatis locis, ejusque Suburbiis, necnon extra Civitatem in locis suæ Diœcesis in actu visitationis, gaudere debeat distributionibus quotidianis? & quatenus negative.

II. An ex gratia indulgendum sit, ut dictas distributiones lucretur in casu &c.

Sac. Congr. Concil. in Ravennaten. 1. *Augusti* 1739. respondit: *Negative ad utrumque in casu, de quo agitur, præterquam quando assistit Archiepiscopo in Cathedrali*.

12 Alia ad rem. Vide in tomo 10. Decreta *Sac. Rit. Congr.* sub *numm.* 8. 47. 148. *seqq.* 159. *seqq.* 958. 1170. 1133. 1465. 1539.

MAGISTRATUS.

1 Magistratus non debet occupare locum Capituli, & Cleri, qui in concionibus sedere debent immediate apud suum Episcopum. *Sacra Congregat. Rit. in Balneoregien.* 25. *Januar.* 1602.

2 Magistratus aut Judices non debent proprias Dignitatum, & Canonicorum Sedes, seu Stalla in Choro, seu Presbyterio occupare, quamvis aliquando id eis permissum fuerit. *S. Congreg. Rit. in Compostellana* 4. *Februarii* 1600., & *sub die* 21. *Februar.* 1604. & *in Granaten.* 24. *Octobris* 1609.

3 Magistratus, & Officiales Civitatis thurificandi sunt post Dignitates, & Canonicos æquis ductibus. *Sacra Congregat. Rit. in Interamnen.* 10. *Julii* 1600., & *in Fanen.* 1. *Septembr.* 1607. & *in Narn.* 16. *Junii* 1617. Non obstante usu in contrarium per quindecim annos servato. *Ead. Sacra Cong. in Cephalud.* 24. *Octobris* 1609.

Magistratus in Processionibus Sanctissimi Sacramenti debet incedere in loco, in quo secundum antiquam consuetudinem consuevit incedere. *Sacr. Congreg. Rit. in Foroliuien.* 4. *Aprilis* 1605. 4

Magistratus debet juxta solitum tibicines mittere ad Processiones Sanctissimi Sacramenti, nec licet prohibere solitum tributum Ceræ Ecclesiæ, Canonicis, seu Fabricæ debitum a consulibus artium, & Massariis Villarum. *Sac. C. Rituum in Narnien.* 16. *Julii* 1606. 5

Magistratus Civitatis cogi potest solitum obsequium Episcopo accedenti ad Ecclesiam præstare, & juxta solitum accedere ad Ecclesiam Cathedralem in diebus solemnibus, & tempore Adventus, & Quadragesimæ. *Sacr. Cong. Rituum in d. Narnien.* 16. *Julii* 1605. & *in Civitatis Castelli* 29. *Novemb.* 1618. 6

Magistratus nihil debet in præjudicium Capituli Ecclesiæ, & Canonicorum innovare, vel attentare. *Sac. Cong. Rit. in d. Narnien.* 16. *Julii* 1605. 7

Magistratus sæcularis Civitatis, quando non est de Majoribus, & perpetuis, debet cedere in omnibus, & per omnia Canonicis Ecclesiæ Cathedralis; & Concionator debet prius Canonicos, quam Magistratum salutare. *Sac. C. Rituum & in Tirasonen.*, & *in Oscana* 3. *Octobris* 1615. 8

Magistratus, quando est de Majoribus, debet incensari ante Canonicos post Assistentes Episcopo. *Sac. Congr. Rituum in Putavina* 2. *Martii* 1602. 9

Magistratus Laicus non potest habere locum in Choro, sive in Presbyterio, sed extra illum, ut sæpe declaravit *S. Rit. Congr.* & præsertim *in una Auximana* 2. *Julii* 1639. Unde *Eadem S. Rit. Cong. in una Amerina Sedilium* 16. *Martii* 1697. *confirmata* 12. *Septemb.* 1660. mandavit aptandum esse locum Magistratui extra Presbyterium juxta designationem porrectam a Magistro Cæremoniarum, non obstante quod Magistratus reperiretur in possessione, & allegaret alterius loci congrui deficientiam. 10

Magistratus Laicus non potest in Ecclesia habere retentionem, sive usum Tapeti, aut Stratus, ut declaravit *Sac. Cong. Rit. in Bar.* 2. *Septembr.* 1690. Vide verb. *Ecclesia art.* 5. *num.* 32. *ad* 36. ubi afferuntur multa decreta ad rem facientia. 11

In causa Capuana fuerunt proposita, & resoluta sequentia dubia. 12

I. An

I. An Capitulo Ecclesiæ Metropolitanæ debeatur præcedentia super Magistratum sæcularem ejusdem Civitatis in omnibus functionibus Ecclesiasticis?

II. An Concionator debeat salutare prius Capitulum, vel Magistratum?

III. An absente Archiepiscopo Magistratus debeat salutari cum titulo Illustrissimi, & Capitulum cum titulo Reverendissimi?

Sacra Congregatio Rituum 23. Januarii 1700. respondit.

Ad I. *Deberi.*

Ad II. *Affirmative.*

Ad III. *Negative in casu proposito*, apud Monacell. *tom.* 4. *supplement. ad* 1. *tom. n.* 20. *& sequent.*

23. Et jam in alia *Vercellensi* 2. *Augusti* 1691. declaraverat, quod Concionator debeat prius salutare Canonicos, quam Gubernatorem Civitatis.

24. Et novissime in Veliterna pro Magistratu Velitrarum cum Capitulo ejusdem Civitatis fuerunt in eadem Sacra Rituum Congregatione proposita, & soluta sequentia dubia.

I. An Magistratus Velitrarum in Festo S. Francisci Xaverii possit incedere cum Clava, & eodem Comitatu ac incedit in Festivitatibus quatuor Sanctorum Patronorum Civitatis, Sanctissimæ Conceptionis, & Beatæ Mariæ Gratiarum?

II. An idem Magistratus in Ecclesiis extra Cathedralem sit thurificandus triplici ductu?

III. An eidem Magistratui sit dandum osculum Pacis per amplexum, seu potius per instrumentum, & a quo?

IV. An Celebrantes post finem Missæ tam solemnis, quam privatæ, debeant, antequam ab Altari discedunt, reverentiam facere Magistratui?

V. An eodem Magistratu interessente Missæ privatæ, liceat in Altari accendere quatuor Candelas.

VI. An Magistratus immediate post Canonicos, & ante Beneficiatos, ceterosque de Clero admitti debeat ad Crucis adorationem, & ad Cineres?

VII. An Magistratus, ejusque Officiales in Processionibus, in quibus deferunt Intortitia, illa propriis manibus deferre debeant?

VIII. An Magistratu accedente ad Cathedralem, aliasque Ecclesias Civitatis cum Comitatu, & Clava, licitus sit sonitus Tubarum intra easdem Ecclesias?

IX. An eodem Magistratu in Cathedrali, aliisque Ecclesiis Sæcularibus, & regularibus interessente Missæ privatæ, licitus sit sonitus Tubarum in actu elevationis Sanctissimæ Eucharistiæ intus ipsas Ecclesias?

X. An eidem Magistratui liceat in Ecclesia Parochiali Sanctæ Mariæ de Trivio retinere scamnum intus Presbyterium?

XI. An eidem Magistratui in Ecclesiis Sancti Martini, Sancti Francisci, Sanctæ Claræ & Sanctæ Teresiæ liceat retinere scamnum a cornu Evangelii?

Die 10. Septemb. 1618. proposita Causa par Card. Fabron. in Sacra Congregat. Rituum.

Ad 1. responsum fuit *Affirmative.*

Ad 2. *Negative.*

Ad 3. *Per Instrumentum dandum esse Pacem ab aliquo Ministro Superpelliceo induto.*

Ad 4. *Negative.*

Ad 5. *Affirmative, dummodo incedat in habitu Consulari.*

Ad 6. *Negative.*

Ad 7. *Affirmative.*

Ad 8. *Affirmative, sed extra Januam.*

Ad 9. *Ut ad proximum.*

Ad 10. *Negative,*

Ad 11. *Arbitrio Eminentissimi Ordinarii, & amplius Causa non proponatur.*

Qualis autem honor debeatur Prælato Præsidi Provinciæ, vide dicta *verb. Ecclesia, art.* 5. *n.* 36. ubi ad id dantur Sacræ Congr. Rituum decreta. 15

Magistratus, & Judices sæculares procedentes in criminalibus contra Ecclesiasticos, excommunicantur in Bulla Cœnæ. Bened. XIV. tom. 4. Constitut. 14. incip. *Pastoralis* §. 19. 16

Additiones ex aliena manu.

De loco Magistratuum in Ecclesia, thurificatione ipsorum, pace iis danda, tum de associatione ab illis facienda Episcopo, vide ubi res postulat *Romaguer. in Synodal. Gerund. lib.* 3. *tit.* 17. *cap.* 12. *per tot. Lagun. de fructib. part.* 1. *cap.* 30. §. 1. *num.* 108. *& plur. sequent. Cort. ad decis. Catalon.* 247. *num.* 15. & omnium optime *Panimoll. decis.* 1. *adnotat.* 11. *per tot.* 17

Hic vero non est prætereundum, nullo modo licere dare osculandum Evangelium cuivis Magistratui, ut decisum refert a Sacra Congregatione Rituum *Romaguer. ubi supra n.* 19. *Pignatell. consult. canon. t.* 8. *consult.* 54. *n.* 8. *& final.* 18

MAL-

MALCHUS.

1 QUis ille fuerit, cui a S. Petro amputata
fuit auricula nocte Passionis Christi, non
conveniunt Doctores. Eum fuisse servum
Principis Sacerdotum, habetur *Matth.* 27. *Mar-*
ci 14. *Luca* 22. & illius nomen fuisse Malchum
Joan. 18. ibi: *erat autem nomen servo Malchus*.
Hunc Malchum illum fuisse, qui colapho Sal-
vatoris os percussit, dicendo; *Sic respondes*
2 *Pontifici?* tradunt aliqui. Nonnulli putant,
Malchum, cum a Christo Domino sibi esset
auricula restituta, fidem Christi amplexum fuis-
se, ut inter alios Cornelius a Lapide, in *cap.*
3 *26. Matth. vers.* 51. §. *denique Christus*. An
autem Petrus totam integram ei præciderit au-
riculam, ut in terra caderet, an vero partem
tantum, ambigitur. Fortasse tamen pars solum
fuit abscissa cum solo tactu a Christo restituta
perhibeatur, *Lucæ* 22. 51. 52. ut tradit Cal-
4 met in *Dictionario* verb. *Malchus*. Ceterum
relicta in suo esse opinione, quod Malchus,
amplexa Fide, Christianus obierit; Verba Scri-
pturæ refragari videntur, quod Malchus ille
fuerit, qui colaphum Jesu impegit, dicens:
Sic respondes Pontifici? cum illum fuisse quem-
dam ex Ministris Annæ summi Sacerdotis,
præsentibus, habeamus *Joannis* 18. 21. nihil-
que de Malcho legatur, de quo tamen in eo-
dem capite actum erat. Vide *Lambertinum*
Benedictum XIV. de festis Domini N. J. Christi
num. 208. & *Calmet* in *Dictionario* verb. *Mal-*
chus.

5 ADOLESCENS, qui relicta sindone nudus profugit e manibus satellitum nocte passionis Christi, quis fuerit? non parum dissident Auctoris. Hieronymus & Epiphanius censuere, illum fuisse Jacobum fratrem Domini Jesus, appellatum Justum; sed hanc opinionem rejiciunt Baronius, Suarez, apud Lambertin. Benedict. XIV. *de Festis D. N. J. Christi numer.* 209. Chrysostomus & Ambrosius putarunt fuisse Joannem Evangelistam; sed hæc quoque rejicitur opinio; Lamy enim *Harmon. Evang. lib.* 5. *cap.* 7. dicit: *suspicantur quidam, fuisse Joannem Christo dilectum; sed quare id temporis fuisset Joannes nudus, aut prope nudus?* Tillemontius *nota* 3. *in vit. S. Joannis*, quærit, num dici possit, adolescentem illum fuisse nudum, quamvis in vicinia habitantem, qui vestibus exutus in lecto jaceret, & audito clamore & strepitu, lecto desiliisse sindone amictum, & domo egressum, sindone in eorum manibus, qui se comprehenderant, relicta aufugisse. Et ad id inclinat Antonius Bineus *de Morte Christi tom.* 3. *lib.* 2. *c.* 4. *num.* 14. sic concludens: *Probabilius nihil est, quam hunc juvenem ex vicina aliqua villa armorum, virorumque strepitu excitatum accurrisse, ut cerneret cognosceretque quid ageretur intempesta nocte. Quare quisnam fuerit, indagare nemo mortalium potest*. Vide *Lambert. loc. cit.*

MALEDICUS. Vid. verb. *Pœna art.* 2. *a n.* 160. *ad* 164.

MALEFICIUM. Vide verb. *Superstitio a n.* 55. *ad* 80.

MALESONANS PROPOSITIO. Vid. verb. *Propositiones damnatæ n.* 58.

MARITUS.

MArito non licet occidere Uxorem in A- 1
dulterio deprehensam. *Communis ac certa*
Unde Alex. VII. die 24. Sept. 1665. merito da-
mnavit inter alias sequentem propositionem 19.
in ordine: *Non peccat Maritus occidens propria*
auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

Maritus graviter peccat contra justitiam con- 2
summando, & dilapidando bona Uxoriis sine
ejus licentia, adeoque tenetur ad restitutio-
nem. *Commun.* Vid. verb. *Bona art.* 4. *n.* 16.
ad 18.

Maritus potest irritare Uxoris Vota, quæ 3
præjudicant usui Matrimonii, educationi Pro-
lis, vel Administrationi familiæ. *Communis*.
Immo secundum Sanchez, Sotum, Tambur. 4
& alios, Maritus potest directe irritare quæ-
cumque vota Uxoris, eo quod voluntas ejus
videatur esse plene subjecta dominio viri, jux-
ta illud Apostoli *ad Ephes.* 5. *vers.* 22. ibi: *Mu-*
lieres viris suis subditæ sint sicut Domino, quia
vir caput est Mulieris, sicut Christus caput est
Ecclesiæ &c. (a) Quamvis tamen probabilius sit 5
cum

(a) *Nota Rom. Theologi*. Falsum est celebrioribus Theologis, virum posse *quæcumque* uxoris vota irritare; etsi enim in irritum mittere possit vota sibi, aut Familiæ noxia, & incommoda,

cum Sancto Antonino, Navarr. Azor. Valen. Suarez, Lessio, Bonacina, Laiman, Castropalao, Illsung. citatis & sequutis a La Croix *lib. 3. part. 1. num. 493.* quod Maritus possit solum irritare illa vota, quæ, ut dictum fuit, præjudicant usui Matrimonii, educationi Prolis, vel administrationi familiæ, cum subjectio Uxoris respectu Mariti fundetur tantum in contractu Matrimonii, adeoque detur tantum in ordinem ad finem Matrimonii.

6 Mortua uxore, usufructus dotis spectat ad Maritum, proprietas vero pertinet ad filios; *leg. 2. Cod. de bonis matern.* Rota rec. *par. 3. decis. 129. numer. 2. & par. 11. decis. 368.*

7 *num. 25.* Quid autem possit, vel non, maritus circa dotem vivente Uxore, & quando ejus dominium acquirat? Vid. verb. *Dos art. 1. & art. 3.*

8 Maritus peccat mortaliter, si cogat Uxorem ad communicandum coram se, seu ad subeundum candentis ferri, vel ferventis aquæ judicium in testimonium, quod non sit adultera. Ita Sotus apud Escobar *lib. 8. numer. 381.* La Croix *lib. 6. numer. 675.* & id esse absolute illicitum docet S. Thomas *quæst.* 80. *artic. 6. ad 3.* Suares *disput. 67. sect. 6.* Dicastill. *de Sacrament. distinct. 3. numer.* 280. & alii communiter, *argum. capit. Ex tuarum* 8. *de purgatione Canonic. capit. Dilecti* 3. *de purgatione vulgari, & capit. Consuluisti* 20. *caus. 2. quæst. 4.* ubi expresse prohibentur hujusmodi probationes ad explorandam alterius innocentiam.

Maritus quando possit, & debeat, seu non, debitum conjugale reddere, petere, & offerre? Vid. verb. *Debitum conjugale, per tot.* 9

Maritus a mortuis reviviscens non tenetur amplius pristinæ Uxori: Maritus enim non tradidit Uxori corpus suum, sicuti uxor non tradidit suum Marito, nisi usque ad mortem, juxta illud Apostoli *Ad Corinth. 7. Quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat.* Unde si adhuc vellent esse conjuges, de novo foret contrahendum. La Croix *lib. 6. artic. 3. numer.* 418. ubi ex S. Thoma, & Gobat testatur esse communissimam Theologorum. 10

Maritus occidens propriam Uxorem prægnantem, cum non constet concludenter de proditione, gaudet immunitate; sed annuente Sanctissimo, attenta atrocitate delictorum condemnatur in pœnam extraordinariam, dummodo non 11

da, V. G. vota, de jejuniis, humicubationibus, peregrinationibus, & eleemosynis ex rebus ad familiam pertinentibus, ac præsertim continentiæ votum, non sic autem vota de certis precibus recitandis, de superfluo & dissoluto ornatu rejiciendo, de abstinendo a spectaculis, & choreis, de pauperibus alendis labore & opere manuum suarum, quibus familia non indiget, de secundis nuptiis vitandis, de ingressu Monasterii, si viro superstes fuerit, ut inquit Natalis Alexander Immo mulier ipsa, inquit, nonnulla Mariti Vota facere potest irrita, quæ scilicet sibi incommoda sunt, aut familiæ, qualia sunt vota Continentiæ, abstinentiarum immodicarum, vel diuturnarum peregrinationum, & quarumcumque rerum, quibus impoten. ad debitum conjugale fieret. Atque hinc patet, quam inepte ad id asserat Paulinum textum, quo Mulieres subditæ viris declarantur: Nam subjectio hæc tanta non est, ut omne in omnibus eis dominium admittat; sed in iis tantum, quibus marito, ut Conjugi, & familiæ Domino subjicitur. Quamobrem ita libera est in iis vovendis, quæ supra indicavimus, ut dominio mariti fieri irrita nequeant. Regula autem in hoc generalis erit, ut Maritus irrita facere possit vota, quæ sine ipsius consensu emittere, ac servare Mulier nequeat; quæ vero Mulier sine viri consensu licite ac rationabiliter promittere, & servare potest, vovere etiam potest, quin votum auctoritate Mariti revocari possit.

Responsio Auctoris.

Dicit *Theologus*, quod falsum visum est celebrioribus Theologis, virum posse quæcumque uxoris suæ vota irritare &c. atque hinc patet, quam inepte ad id asseratur Paulinus textus, ad *Ephes. 5. v.* 22. &c. Sed bona venia ipsius *Theologi* ea non est mea opinio, & Paulinus textus affertur ab aliis; dico enim ibi *secundum alios*: Meam autem opinionem aperte declaro *num. 5. immediate sequenti* sic concludendo, quamvis tamen probabilius sit cum S. Antonino, Navarr. Azor. Valent. Suarez, Less. Bonacin. Layman, Castrop. Illsung. citatis, & secutis a Lacroix *lib. 3. pag. 2. num. 493.* quod maritus possit solum irritare illa vota, quæ, ut dictum fuit, præjudicant usui Matrimonii, educationi prolis, vel administrationi familiæ.

non excedat decennium ad Triremes. *Sacra Cong. Immunit. in Melevitana* 3. *Dec.* 1670. *lib.* 2. *dec. Altovit. pag.* 511.

12 Maritus occidens propriam Uxorem ad effectum ducendi aliam, & extractus ab Ecclesia ad formam Bullæ, condemnatur, annuente Sanctissimo, ad pœnam extraordinariam, quæ non excedat Triremes ad decennium. *Ead. Sac. C. Immun. in Acern.* 2. *Decemb.* 1681. *lib.* 2. *d. Altoviti pag.* 2289.

13 Maritus occisor propriæ uxoris gaudet immunitate; Ad instantiam tamen Sacræ Consultæ retinetur in carceribus usque ad novos ordines. *Eadem Sacra Congregat. Immunit. in Beneventana* 24. *Martii* 1676. *lib.* 1. *dec. Altov. pag.* 1222.

14 Alia vid. verb. *Adulterium. Bona. Debitum conjugale. Dominium. Dos. Filius. Matrimonium. Uxor*, & verb. *Immunitas art.* 2. *n.* 90. ubi datur novissima Constitutio Benedicti XIV. incip. *Ex quo*, & altera ejusd. Pontificis inc. *Officii nostri*, secundum quas nunc intelligenda & moderanda sunt omnia quæ Immunitatem concernunt.

Additiones ex aliena manu.

15 De jure Mariti in uxorem, legesis Stryk. *juridicar. dissertat. vol.* 8. *disp.* 32. *per tot.* Nota vero hic nobilitatem Mariti communicari regulariter uxori, ut qui ex Patre nobili & Matre plebeja natus est, is pro nobili habendus sit; Besol. *Polit.* 1. *c.* 11. §. 33. Carpzov.

16 *Jurisprud. consistorial. lib.* 2. *defin.* 11. Quod si ex peculiaribus statutis sive Ecclesiarum, sive Ordinum, nobilitas utriusque Ascendentis requiratur, natus ex matre plebeja pro nobili haberi nequit, Rhetius *Instit. jur. public. l.* 3. *tit.* 21. §. 9. Matth. Stephan. *de Nobilit. Politic. c.* 5. *n.* 44.

17 Num omnia Mariti privilegia uxori communicentur, non conveniunt inter se Doctores. Pro regula statuo, personale Mariti privilegium neque vivo, nec mortuo ipso Marito uxori prodesse; secus si Maritus commode uti nequeat privilegio, nisi ejus usus liceat uxori; Stryk. *jurid. dissert. volum.* 4. *disput.* 25. *capit.* 4. *numer.* 35. *& plur. sequent.* ubi exemplis rem illustrat.

18 Quoad privilegia ratione officii Marito concessa, distinguendum ait Stryk. *juridic. dissert. vol.* 4. *disp.* 25. *num.* 41. *& seq. inter officium annexum habens dignitatem, & id quod ignobile est, & plebejum; hoc casu nihil potius Mulier ne quidem vivente Marito &c. nisi in casibus in jure expressis. In casu vero ubi ratione nobilitatis & officii dignioris privilegium concessum, patet illud etiam Uxori &c. Neque id iniquum, quoniam dignitas cum suo annexo transire debet, nominumque identitas identitatem ipsius arguere solet &c. Sed hæc ipsa intelligenda sunt de juribus, quæ in Uxores cadere possunt.* Confer & *Myler. in Gamol. Princ. cap.* 2. ubi & jura persequitur, quæ Uxoribus Principum, Comitum, & Baronorum ex persona Maritorum competunt.

An in Viduis permaneant jura Mariti? Consule Stryk. *jurid. differ. vol.* 4. *disp.* 25. *c.* 4. *n.* 48. *& plur. seq.* 19

De Marito quoque quæri solet, an & quæ ex persona Uxoris sortiatur, an aliquando sequatur forum illius, aut radiis ejus coruscet? At de priori adi Struv. *exercit.* 9. *thes.* 28. Tiraquell. *de Legib. Connub. gloss.* 2. *n.* 46. & de posteriori De Ponte *l.* 2. *consil.* 16. *n.* 23. *& seq.* Mastrill. *de Magistrat. lib.* 4. *c.* 13. *n.* 20. *& seq.* 20

MARTYRIUM.

Martyrium est voluntaria perpessio, vel tolerantia mortis, seu cruciatus lethalis propter Fidem Christi, vel aliam virtutem Christianam. *Est in re communis.* Dicitur primo *voluntaria perpessio*, vel *tolerantia* ad denotandum, quod in adultis omnino requiritur, ut mors seu cruciatus lethalis voluntarie acceptetur. Unde si quis adultus in odium Fidei Christianæ dormiens occidatur, & hic antea nihil cogitasset de morte ob Fidem subeunda, sicque eam nullatenus acceptaverit, non est proprie censendus Martyr, Laym. *l.* 3. *sect.* 3. *n.* 4. Dicastil. *de Bapt. de* 3. *n.* 7. Less. *lib.* 3. *de justit. & jure c.* 1. *num.* 24. Reiffenst. *Theol. mor. tract.* 7. *dist.* 2. *q.* 6. *n.* 45. Suarez, & alii. Esset tamen talis vere Martyr, si prius cogitasset de morte ob Fidem subeunda, & statuisset secum potius mori in vinculis, & tormentis, quam Fidem negare, quia ratione voluntatis præhabitæ, & saltem habitualiter perseverantis, censeretur mortem voluntarie acceptare, quamvis dormiens occideretur, & sic tamquam verus Martyr esset habendus. Gobat *in Experient. tr.* 2. *a n.* 615. Reiffenst. *loc. cit. num.* 45. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *num.* 231. Cum Cajetan. Coninch. Bonac. ibi citatis.

5 Dicitur secundo *mortis*, *seu cruciatus lethalis*, quia nedum mors ipsa, sed etiam cruciatus de se illativus mortis est sufficiens ad Martyrium, ut patet de S. Jo. Apostolo, & Evangelista, qui fuit vere Martyr, licet a ferventis olei dolio per miraculum illæsus evaserit, & morte naturali postea decesserit. Unde S. Augustinus *serm. 296. in Natali Apostolorum Petri, & Pauli cap. 4.* tradit, eos, qui in tormentis, & cruciatibus ob fidem a Deo miraculose præservantur, corona Martyrii donari: *Non enim*, ait, *quia Joanni Apostolo passio defuit, ideo passioni animus præparatus deesse potuit; Non est passus, sed potuit pati. Præparationem ejus Deus noverat. Quemadmodum tres pueri arsuri missi sunt in caminum, non victuri. Negabimus eos Martyres, quia flamma eos urere non potuit? interroga ignes, passi non sunt, interroga voluntatem, coronati sunt.*

6 Dicitur tertio *propter fidem Christi*, ad demonstrandum, quod ad verum Martyrium non satis est pœna, vel tolerata mors, sed requiritur, quod pœna, seu mors toleretur ob causam Fidei Christi; Unde S. Augustinus *in Psalm. 34. serm. 2. num. 13.* sic expresse habet; *Itaque Martyres non facit pœna, sed causa; Nam si pœna Martyres faceret, omnes, qui gladio feriuntur, coronarentur:* & antea *num. 1.* dixerat *Multi hic patiuntur, & pro peccatis, & pro sceleribus suis, magna vigilantia quærenda est causa, non pœna: sceleratus enim potest habere Martyris similem pœnam, sed tamen dissimilem causam. Tres erant in Cruce, unus Salvator, alius salvandus, alius damnandus, omnium par pœna, sed impar causa.*

7 Hinc si Hæretici occidantur propter sectam suam, quam profitentur, non sunt Martyres, quamvis pro uno vero Articulo v. g. pro Trinitate, aut Incarnatione, seu Adventu Spiritus Sancti occidantur, quia, ut dicitur *ad Hebræos 11. Sine fide impossibile est placere Deo*, & Hæretici non habent veram fidem supernaturalem, cum hæc credat omnia a Deo revelata ab Ecclesia proposita, quod non faciunt Hæretici unum vel alterum articulum Fidei profitentes, & ceteros alios abnegantes.

8 Dicitur quarto *vel aliam virtutem Christianam*, quia non solum sunt Martyres, qui expresse propter Confessionem Fidei, sed etiam qui pro defensione aliarum virtutum supernaturalium moriuntur, vel cruciatus lethales perferunt; Nam omnia virtutum opera, quatenus referuntur ad Deum, sunt quædam protestationes Fidei, & qui potius vult mori, quam deficere a virtute, facto ipso protestatur Deum esse summe venerandum ac omnibus aliis bonis creatis præferendum, quod est articulus Fidei Christianæ, ut docet S. Thomas 2. 2. *q. 124. artic. 5. & Communis aliorum*. Hinc 9 S. Joannes Baptista est vere Martyr, licet non expresse pro confessione Fidei, sed pro reprehensione adulterii decollatus fuerit. S. Stanislaus Episcopus Cracoviensis Martyr veneratur ab Ecclesia, eo quod fuerit occisus propter salutares redargutiones, & sententiam Excommunicationis latam in Boleslaum Poloniæ Regem, se a gravissimis delictis emendare nolentem. S. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus Martyr celebratur, quia pro defensione libertatis, & immunitatis Ecclesiasticæ gladiis impiorum occubuit. * S. Joannes Nepomucenus ex unanimi consensus Sac. Congregationis Rituum declaratus est vere Martyrium subiisse, & inter Ss. Martyres canonizatus est, cum mortem pertulerit nolens Confessionis sigillum propalare *. Sic plurimæ S. S. Virgines sunt Martyres ob toleratam mortem pro defensione Virginitatis.

Unde, ut vides, ad Martyrium tria potissimum requiruntur. 10 Primum est, ut quis mortem subeat, vel saltem cruciatus illativos mortis. Secundum, ut eam, vel eos voluntarie acceptet, & sustineat. Tertium, ut eam, vel eos sustineat propter veritatem, & confessionem Fidei, vel propter alium virtutis actum relatum in Deum, in quo usque ad finem perseveret. Martyres enim, ut expresse dicit S. Isidorus 11 *libr. 7. Etymologiarum cap. 21. Martyres Græce, Testes Latine dicuntur, quia propter testimonium Christi passiones sustinuerunt, & usque ad mortem pro veritate certaverunt*, & ut dicit S. Augustinus *in Job cap. 39. Martyr est intrepidus, & alacer testis Fidei salutaris*, juxta illud *Actorum cap. 1. Eritis mihi testes in Hierusalem.*

Testimonium autem Fidei, aliarumque Christianarum virtutum perhibetur, non solum 12 ab illis, qui sanguinem fuderunt, & violentam mortem ab inimicis nostræ Fidei voluntarie perpessi sunt, sed etiam ab illis, qui a persecutoribus nostræ Fidei comprehensi, varie vexati, in carceres, vel exilium missi, & ærumnis confecti usque in finem perseverantes propter Fidei, aliarumque supernaturalium Virtutum confessionem, mortem naturalem subierunt, ut patet exemplo SS. Martyrum, & Pontificum Marcelli, Joannis, Silverii, Martini, Pontiani, & Eusebii Vercellensis Episcopi, quos Ecclesia pro martyribus colit.

Item

13 Item testimonium, & Confessio Fidei perhibetur etiam ab infantibus, qui licet nullum actum proprium elicere possint, quando tamen occiduntur ob odium Fidei Christi, evadunt & ipsi Martyres, ut patet in SS. Innocentibus, qui ab Herode immaniter propter Christum occisi, ejus Præconium non loquendo, sed moriendo confessi sunt, adeoque ipsos Ecclesia tamquam Martyres veneratur. Et ratio est, quia licet ipsi non sint capaces Martyrii quoad actum internum virtutis, cum nullum possint elicere actum quo acceptent Martyrium propter Fidem, sunt tamen capaces Martyrii quoad opus externum mortis, per quod realiter conformantur cum passione, & morte Christi, & reipsa propter Fidem perdunt animam suam, adeoque eam rursus in Cœlis invenient, juxta illam generalem Christi promissionem *Matth. 10. n. 39. Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.*

14 Immo etiam infantes in utero Matris occisi propter Fidem, sunt veri Martyres, quia revera perdunt vitam corporalem sibi in odium Christi, aut Religionis ablatam, adeoque, ut sint veri Martyres, militat eadem ratio de ipsis, ac de aliis. Sic Toletus, Henriq. Reginald. Vasquez, Bonacina, Dicastill. cum La Croix *lib. 6. part. 1. n. 337.* Reiffenst. *loc. cit. num.* 42. Henno *tom. 2. tract. de Baptismo disp. 6 concl.* 2. & alii passim.

15 Milites Catholici, qui pro Fide adversus Hæreticos, vel infideles pugnando occiduntur, non sunt proprie Martyres, quia non voluntate, sed potius necessitate mortem sustinent, immo hanc hostibus inferrent, nisi ab ipsis vincerentur. Neque similitudinem gerunt Christi patientis, qui, ut jam prædixit Isaias, *c. 53. numer.* 7. & dicitur *Actor.* 8. *numer.* 32. *Tamquam Ovis ad occisionem ductus est, sicut Agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum*, & ut habetur *in Epistola prima B. Petri Apostoli cap. 2. num 23. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, tradebat autem judicanti se injuste*. Sic Tannerus, & Dicastil. cum La Croix *loc. cit. numer.* 235. Lessius, Layman, & alii cum Reiffenstuel *loc. cit. num.* 47. & de facto Ecclesia numquam consuevit colere pro Martyribus tales milites in actuali pugna decessos; Immo Episcopi restiterunt Phocæ Imperatori, cum vellet similes milites cæsos in bello haberi Martyres, apud Spondanum *Epitom. tom. 1. ad ann.* 398. *num.* 2.

16 Quamvis autem tales milites propter rationem adductam non sint proprie, & rigorose Martyres, si tamen in statu gratiæ existentes pia intentione defendendi veram nostram Fidem contra hostes ejusdem generose militantes occidantur, summum meritum consecuti speciali gloria coronandi ad Paradisum evolant, *c. Omni timore 9. caus. 23. qu.* 8. ubi ex verbis Leonis IV. sic præcise habetur: *Omni timore ac terrore deposito contra inimicos Sanctæ Fidei, & adversarios omnium Religionum agere viriliter studete; Novit enim Omnipotens, si quilibet vestrum morietur, quod pro veritate Fidei, & salvatione patriæ, ac defensione Christianorum mortuus est; & ideo ab eo præmium cœleste consequetur*. Et S. Joannes a Capistrano suis Cruce signatis militibus contra Turcas proponebat *O quam felices qui in hac pugna Christi moriuntur, quia statim ab Angelis cum Sanctis Martyribus, qui pro fide mortui sunt, coronabuntur.* Sic apud Wadingum *ad annum* 1456.

Morientes ob amorem Dei in servitio peste infectorum non sunt proprie Martyres. *Est jam communis*. Opinio enim affirmans, quod tales essent proprie Martyres, fuit proscripta sub Urbano VIII. & Innocentio X. ut testatur Augustinus Matthæucci *in Practica Theologico-Canonica, tit. 4. cap. 2. §. 5. n.* 85. Et de facto ipsi nec censentur mori pro Fide Christi, nec pro defensione alicujus virtutis supernaturalis, prout requiritur ad verum Martyrium. Nec Martyrologium Romanum solitum citari ab Adversariis sub die 28. Februarii appellat eos proprie Martyres, sed velut Martyres, ibi: *Quos velut Martyres religiosa Fidelium Fides venerari consuevit*: ly enim *Velut* indicat ipsos dici Martyres solum per quamdam analogiam, ac similitudinem, non vero secundum esse proprium, & germanum. 17

Seipsos occidentes etiam propter peccatum a se commissum non sunt Martyres. *Communis & certa*. Immo Donatistæ, & Circumcelliones id docentes damnati fuerunt in Concilio Romano sub Melchiade Papa anno 313. Carthaginensi I. anno 344. 18

Non licet, seclusa rationabili causa, aut divino instinctu provocare hostes Fidei, & se Martyrio ingerere. *Communis*, & colligitur ex Sacra Scriptura, quæ tantum abest, ut ultroneam mortis ingestionem consulat, quin e contra fugam præcipiat, *Matthæi* enim 10. Christus ipse mandat; *Cum persequentur vos in Civitate ista, fugite in aliam*: & id etiam facto docuit, *Joannis* 8. *Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se, & exivit de Templo*. Unde S. Athanasius in Apologia de fuga sua sic ait: *Verbum propter nos homo factus* 19

 non

non indignum putavit, cum quæreretur, quemadmodum, & nos, abscondere se cum persecutionem pateretur, & insidias declinare, & sic fugit Apostolus persecutionem Hebræorum Thessalonicensium, fugit dictus S. Athanasius persecutionem Constantii Imperatoris, & plures alii Sancti, ut patet in Annalibus Ecclesiasticis. Hinc S. Augustinus *Epist.* 228. *ad Honoratum num.* 5. sic ait; *Fugit Apostolus, cum a persecutore proprie ipse quæreretur. Fugit S. Athanasius Episcopus, cum eum specialiter apprehendere Constantius cuperet Imperator.*

20 Et quod seclusa rationabili causa, aut divino instinctu non liceat se temere Martyrio ingerere, aperte ipsa ratio demonstrat, quia homo non est dominus vitæ suæ, sed Deus, *ex Sapient.* 10. *Tu es, Domine, qui vitæ, & mortis habes potestatem*; & ex *Deuteron.* 23. ibi: *Ego occidam, & ego vivere faciam, & ex cap. Si non licet caus.* 23. *q.* 5. & ex *l. Liber, ff. ad l. Aquil.* Tum quia sic daretur occidendi gravissimi peccati occasio; Tum etiam quia ita se temere ingerere in Martyrium est quædam Dei tentatio, ut advertunt Clemens Alexandrinus *Serm.* 4. *c.* 5. S. Athanasius *in Apologia de sua fuga*, S. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 10. *de S. Cæsario, & Orat.* 20. *in S. Basil.* S. Petrus Chrysolog. *serm.* 151. & S. Cyprianus *Epist.* 83. ubi dicitur expresse, quod *temeritate non caret, temere procurare Martyrium.*

21 Dicitur autem notanter, *seclusa rationabili causa, aut Divino instinctu*, quia hoc interveniente licitum est se Martyrio ingerere, vel se ultro Tyrannis, & hostibus Fidei sistere, ipsosque provocare, ut licite fecisse creduntur quotquot Sancti, & Sanctæ Martyres in Martyrologio, & in Breviario celebrantur, ac in Ecclesiasticis Historiis commendantur. Unde S. Athanasius *in Apologia de sua fuga* sic ait: *Quod si quidem ex iis se persecutoribus dedidere, non temeritate eo rapiebantur, sed passim apud omnes profitebantur, a Spiritu Sancto hanc sui oblationem profectam esse*, & S. Augustinus loquens de variis Virginibus, quæ ex tali Divino instinctu se martyrio ingesserunt, & se, vel in flammas, vel in flumen, motivo virginitatis servandæ, projecerunt, sic præcise ait: *Quid? Si enim hoc fecerunt non humanitus deceptæ, sed divinitus jussæ, nec errantes, sed obedientes; Sicut de Sampsone aliud nobis fas non est credere*; & infra: *Qui ergo audit non licere se occidere, faciat, si jussit, cujus non licet jussa contemnere; Tantummodo videat utrum divina jussio nullo nutet incerto*, sic D. Augustinus *lib.* 1. *de Civitate Dei c.* 26. & concordat textus *in cit. cap. Si non licet, caus.* 23. *q.* 5. Immo in variis casibus 22 datur obligatio Martyrium subeundi, ut si esset Fides neganda, aut mors eligenda, si esset peccandum, vel moriendum, si id postulet Fidei, aut Religionis conservatio, si id foret necessarium ad vitandum scandalum, quod per dissimulationem, vel fugam causaretur. *Communis.*

23 Ad Martyrium in adultis prærequiritur Baptismus fluminis, si adsit opportunitas ipsum recipiendi. *Communis.* Et ratio est, quia Martyrium subituri non excusantur ab onere observandi divina præcepta; *In Epist.* enim *prima Joannis cap.* 2. dicitur; *In hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus: Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Præceptum autem Baptismi est expressum *in Sacro Textu Joann.* 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*, & sine Baptismo fluminis, aut ejus voto nullum Adultum posse salvari definit Conc. Trident. *sess.* 6. *cap.* 4. Unde, qui data opportunitate ipsum recipiendi, nollet recipere, peccato mortali omissionis poneret obicem gratiæ Martyrii, nec per Martyrium justificaretur.

24 Ad Martyrium autem in Adultis baptizatis, & actuali mortali peccato obnoxiis prærequiritur Confessio Sacramentalis, si adsit opportunitas; Pœnitentia enim Sacramentalis est omnibus post Baptismum lapsis per se necessaria ad salutem, sicut nondum regeneratis ipse Baptismus, ut definivit Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 2. *de Pœnit.* ibi: *Est autem hoc Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus*, & idem definivit *cap.* 5. *ejusdem sess.* 14. Unde quia, data opportunitate, scienter nollet peccatum suum mortale Sacramento Pœnitentiæ subjicere, novo peccato mortali omissionis poneret obicem gratiæ Martyrii, nec per Martyrium justificaretur, nec habendus esset ut Martyr, quamvis a Tyranno in odium Fidei occideretur. *Communis.* §Si tamen non adesset 25 opportunitas Confessionis, satis esset Contritio supernaturalis cum voto Sacramenti Pœnitentiæ, quod in ipsa includitur ex Concil. Trid. *sess.* 14. *c.* 5. Adulti enim Martyrium pro Christo subituri, non debent esse deterioris conditionis, quam ceteri Fideles, in quibus in defectu opportunitatis Confessionis sufficit Contritio cum voto Sacramenti, ut definit Concil. Trid. *sess. cit.* 14. *cap.* 4. *Communis.*

26 An autem in tali casu, sicut sufficit Contri-

tri-

tritio supernaturalis cum voto Sacramenti Pœnitentiæ, ita sufficiat etiam attritio supernaturalis cum eodem voto? seu quod idem est, an si quis bona fide, & invincibiliter ignarus, vel oblitus præcepti de contritione, eliceret solum actum attritionis, ipse justificaretur ex opere operato, seu vi Martyrii? Gravis est controversia inter Doctores. Negativam sententiam esse communem SS. Patrum, & antiquorum Scholasticorum Doctrinam testatur Vasquez 3. *part. tom.* 2. *disp.* 153. *cap.* 1. & ex ipso Layman *lib.* 3. *sect.* 3. *n.* 6. & de facto eam tenent S. Th. 3. *part. q.* 66. *art.* 12. *ad* 2. & 2. 2. *q.* 14. *art.* 2. *ad* 3. S. Bonavent. *in* 4. *dist.* 4. *part.* 2. *art.* 1. *qu.* 2. *n.* 51. *&* 54. Alensis *part.* 4. *qu.* 22. *memb.* 6. *art.* 1. Paludan *in* 4. *dist.* 4. *q.* 3. *art.* 1. *concl.* 1. Durand. *in* 4. *dist.* 4. *q.* 8. *ad* 3. Layman *loc. c. num.* 6. Vasquez *loc. cit. cap.* 1. Canus, Bannes, & alii per textum Apostoli 1. *ad Corinth.* 13. ibi: *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

27 Econtra sententiam affirmativam tenent Cajetanus, Scotus, Præpositus, Valentia, Bellarminus, Suarez, Coninck, Tannerus, Lessius, Bonacina, Castropalao, Raynal. Platel. Sporer, Illsung, Aversa, Dicastill. Gobat, Gorm. cum La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *nu.* 238. Lauræa *in* 3. *part.* 2. *disput.* 2. *art.* 9. *n.* 146. Frassen *tr.* 1. *disp.* 1. *qu.* 4. *concl.* 2. *de Sacram. Baptismi*, Esparza *curs. Theol. tom.* 2. *lib.* 10. *q.* 41. Pontius *Theol. tract.* 11. *disp.* 41. *q.* 1. *n.* 1. Matthæucci *in Practica Theologico-Canonica tract.* 4. *c.* 1. §. 3. *n.* 40. Henno *tom.* 2. *tract. de Baptismo disp.* 6. *q.* 3. *concl.* 2. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 4. *n.* 2994. & alii recentiores passim cum Reiffenstuel *Theol. mor. tract.* 7. *dist.* 1. *q.* 6. *num.* 59. ubi citat S. Th. *part.* 3. *q.* 87. *art.* 1. Scotum *in* 4. *dist.* 14. *q.* 1. §. *Ex his*, qui revera hanc tenet, licet ab aliis citetur pro alia sententia, Mastrium, Henricx, & alios, & hanc tenent Tertullianus *in Apolog.* ubi dicit: *Quis non pati exoptet, ut totam Dei gratiam redimat, ut omnem veniam ab eo compensatione sui sanguinis expediat? omnia enim huic operi delicta donantur.* S. Thom. *cit. part.* 3. *q.* 87. *art.* 1. *ad* 2. ubi sic ait: *Passio pro Christo suscepta obtinet vim Baptismi, & ideo purgat ab omni culpa, & veniali, & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato invenerit inhærentem.* Et expressius S. Augustinus *l.* 13. *de Civit. cap.* 7. ubi sic præcise habet: *Quicumque etiam non percepto regenerationis lavacro pro Christi Confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata quantum si abluerentur Sacro Fonte Baptismatis: Qui enim dixit, si quis non renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non introibit in regnum Cœlorum, alia sententia istos facit exceptos, ubi non minus generaliter dixit: Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in Cœlis est: & alio loco: qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam; Hinc est, quod scriptum est. Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus (qui vel jam Sancti sunt, vel per Martyrium fiunt;) Quid enim pretiosius quam mors, per quam fit, ut delicta omnia dimittantur, & merita cumulatius augeantur?* Et consimiliter loquuntur alii SS. Patres apud Platel. *part.* 5. *num.* 156. Martyrium æquiparantes Baptismo, immo majorem vim, seu virtutem ei tribuentes, quam Baptismo, ut inter alios dicit S. Cyprianus *in exhortat. ad Martyres*, ibi: *Hoc Baptisma*, nempe sanguinis, *in gratia majus, in potestate sublimius, in honore pretiosius;* Baptismus autem justificat cum sola attritione supernaturali, ut concedunt omnes ex Trid. *sess.* 6. *c.* 6. ubi nulla fit mentio de contritione perfecta, adeoque etiam Martyrium cum sola attritione supernaturali, juxta sensum nostræ Conclusionis justificabit adultum peccatorem, seu conferet ei primam gratiam ex opere operato; ex privilegio, seu promissione Christi *Matt.* 10. *nu.* 32. *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in Cœlis est: & ibid. n.* 39. *qui perdiderit animam suam propter me inveniet eam:* & *Marci* 8. *num.* 35. *Qui autem perdiderit animam suam propter me, & Evangelium, salvam faciet eam:* & *Lucæ* 9. *n.* 24. *Qui perdidit animam suam propter me, salvam faciet illam*, ubi, ut vides, Martyrium pro defensione Fidei toleratum, elevatum est ad tantam excellentiam, ut quis ex attrito fiat æqualiter contritus, quatenus illius vi, & efficacia per speciale Christi privilegium gratiam sanctificantem, & salutem æternam consequitur.

Tum quia tres dantur Baptismi, scilicet Fluminis, Flaminis, & Sanguinis. Si autem Baptismus sanguinis, seu Martyrium prærequireret ad justificationem contritionem perfectam, essent tantum duo Baptismi, scilicet Fluminis, & Flaminis, cum tunc Martyrium non justificaret, sed contritio ipsum præcedens, sicque falsum esset annexam esse Martyrio ex speciali privilegio Christi, seu ex opere operato collationem gratiæ, adeoque non darentur dicti tres Baptismi, quod videtur esse con- 28

tra communem sensum; Unde hæc secunda sententia est communior, & verior.

29 Ad auctoritatem autem illam Apostoli: *Si tradidero corpus meum &c.* quæ videtur esse Achilles adversariorum, respondetur cum SS. Theodoret. Anselm. Thom. & Suarez, quos citat, & sequitur Tirinus *in d. Epist. 1. S. Pauli ad Corinth. c. 13. n. 3.* quod utique, si tradidero corpus meum ita ut ardeam, vel exurat, in hoc sensu v. g. pro patria servanda, vel pro inani gloria, vel etiam pro Fide Christi tutanda, sed odio erga proximum, vel alio mortaliter peccandi affectu reservato, vere nihil mihi prodest. Et in hoc sensu intelligendæ sunt etiam sententiæ SS. Patrum, quando dicunt, quod Martyrium non habet rationem Baptismi sine Caritate, seu sine Caritate non valet ad salutem, & hujusmodi, & præsertim D. Th. in illis locis, ubi citatur pro sententia contraria; cum ipsemet sic exponat, & intelligat Apostolum *loc. cit.* Seu respondetur cum Frassen *loc. cit.* Henno *loc. cit.* & aliis, Martyrium sine Caritate antecedente, & concomitante nihil prodest in eo, qui vel antecedentem, vel concomitantem habere potest, concedo: nihil prodest in eo, qui neutram habere potest, cum sit libertatis, & rationis impos, seu in sensu nostræ conclusionis bona fide, & invincibiliter ignarus, vel oblitus præcepti de contritione, elicit solum actum attritionis, nego. Immo Suarez *tom. 3. in 3. part. disp. 22. sect.* addit, quod si quis Reus criminis mortalis immemor contritionis, & attritionis eliciat propositum, seu voluntatem efficacem obeundi Martyrium pro Fide Christi, & statim durante tali proposito martyrizetur, adhuc hic justificetur ob virtualem aliquam attritionem inclusam in illo proposito subeundi Martyrium pro Deo ex motivo spei, consequendi scilicet beatitudinem, cum tali spe detestetur implicite peccatum hujus beatitudinis impeditivum. Semper autem in attritione requiritur initium Amoris Dei.

30 Martyrium in Adultis remittit omnem culpam, & pœnam, nihilque remanet in Martyre, quod ipsum remoretur ab ingressu gloriæ cœlesti. *Communis, arg. cap. cum Marthæ 6. de celebrat. Missar.* §. *Tertio loco*, ubi dicitur, *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.*

31 Martyrio decoratis respondet in Cœlo *Laureola*, seu ut teste Gobat *tom. 1. tract. 2. n. 618.* cum S. Thom. loquuntur communius Theologi, & Canonistæ, *Aureola*, idest speciale gaudium proveniens ex tam excellenti victoria, & redundans in corpus, cum peculiari decore illatum partium, in quibus passi sunt Martyres, ut satis indicat S. Augustinus *lib. 22. de Civitate Dei cap. 20.* & clarius *serm. 103. & 115. de divers.* & docent Raynaud. *de Martyrio par. 2. par. 2. n. 33.* Gobat *loc. cit. n. 619.* La Croix *loc. cit. num. 242.* Dicastill. *de Baptism. d. 3. n. 51.*

Martyrium confert gratiam probabilius in ultimo instanti vitæ, in quo eadem gratia nullo peccato mortali actuali impeditur, quia SS. Patres dicunt tunc conferri, quando Martyr amplius peccare non potest. Raynaudus *loc. cit. n. 25.* Platel. *part. 5. n. 171.* Illsung *Theol. moral. tom. 4. disp. 1. n. 24.* Matthæucc. *loc. cit. n. 44.* Henno *loc. cit. quæst. 5. concl. 2.* & alii. 32

In Canone Missæ Martyres solum, & non Confessores nominantur, quia, ut dicit Innocentius III. *lib. 3. Myster. Miss. cap. 10.* Canon fortassis fuit editus prius, quam Ecclesia memoriam Sanctorum Confessorum solemniter celebraret, quem Canonem varii censent a S. Clemente fuisse ordinatum, & ei subinde quidquam aliud ab aliis Summis Pontificibus esse additum; Ulterius autem ratio, & satis verisimilis videtur, quod congruentius in Canone fiat memoria, non Sanctorum Confessorum, sed Martyrum, quia ipsi effusione proprii Sanguinis imitati sunt passionem Christi, cujus repræsentatio fit in Sacrificio Altaris. Matthæucci *loc. cit. n. 4.* & alii. 33

Tam copiosus est numerus Sanctorum Martyrum, ut solum Romæ unius mensis spatio decem septem millia Christiani sub Diocletiano Imperatore fuerint Martyrio coronati; & in Ægypto centum quadraginta quatuor millia, ultra septem centum millia exilio demandatos. Unde Genebrardus *in Chronico* numerans omnes Christianos Martyrio coronatos in decem persecutionibus assignat triginta millia cuilibet diei unius integri anni; & S. Birgitta *lib. 3. Revelation.* ex illis solis Romæ occisis septem millia cuilibet diei, *che*, ut refert eruditissimus Berninus *in tomo primo Historiæ omnium hæresum italico idiomate scriptæ cap. 14. sæculi 3. fol. 206. che moltiplicati* (sunt ejus præcisa verba) *ascendono a più di due millioni, e mezzo di Santi Martiri*, absque numero aliorum plurimorum post tempora Genebrardi, & S. Birgittæ Martyrio coronatorum. Et Bosius veræ Ecclesiæ signa describens observavit, quod triginta tres Pontifices inter coronatos Romæ Martyrio fuerunt, atque isti cum aliorum locorum aliis in tribus solis primis sæculis ad minus quinquagies centena millia extitere, qui pro Christo mortem sustinuerunt, 34

cum solus Diocletianus edictis suis vicies centena millia morti tradiderit. Uno verbo ex Martyrum Capite Christo ad hæc usque tempora plusquam centies, & decies centena millia communi calculo supputantur Martyrio donati. O Bone Deus, per quot excitas nos ad gloriosam pugnam, ut perveniamus ad æternam Coronam, & tamen Filii Hominum adhuc gravi corde diligentes vanitatem, & quærentes mendacium, in eo quod vapor est ad modicum parens demerguntur! Qui psalmasti nos, miserere nostri, quos pretioso Sanguine redemisti.

35 Martyres sunt pueri ante usum rationis in odium Christi occisi; Bened. XIV. Constit. incip. *Beatus Andreas* §. 10. *& seq.* In Martyrologio Romano pluries inscripta leguntur nomina infantium, qui in odium Christi fuerunt
36 occisi. Idem *ibid.* §. 11. Martyrologio Romano Canonizatorum nomina tantummodo inscribenda sunt. Idem *ibid.* §. 5. Non tamen ex eo tantum Canonizatus quis fuisse probatur, quod ipsius nomen fuerit in Martyrologium Romanum illatum. Idem *ibid.* §. 21.

APPENDIX,

Sive novus de Martyrio Articulus, e Romana Editione.

Novum hunc de Martyrio Articulum addimus, ut ea suppleamus, quæ sunt a P. Ferrari omissa, ac nonnulla luculentius exponimus, quæ ab ipso vel obscure, aut nimis compendiose tractata sunt; vel juxta minus tutam opinionem asserta. In iis vero, quem ipse tenuit, ordinem sectabimur.

37 QUod græce *Martyrium* dicitur, latine *testimonium* appellatur. *Martyr* enim *testem* proprie significat; ut S. Augustinus in *Psal.* 118. declarat: *Testimonia græce martyria nuncupantur; quo verbo jam utimur pro latino: unde illos, qui propter testimonium Christi diversis passionibus humiliati sunt, & usque ad mortem pro veritate certarunt, non testes, quod latine utique possemus, sed græce martyres appellamus.*

38 Primis Ecclesiæ sæculis Confessores appellabantur Martyres; ut habetur apud Cyprianum *epist.* 37. & *epist.* 3. ad Antonianum, ubi de Cornelio ante consummatum illius martyrium inquit: *Nonne inter confessores, & martyres deputandus, qui tantum temporis sedit expectare corporis sui carnifices, & tyranni ferocientis ulteriores?* Alii distinguebant Confessores a martyribus; *Confessores* illos appellabant, qui Christi fidem coram tyranno confessi, & tormentis fortiter perlatis superstites, mortem naturalem obibant; *Martyres* vero, qui inter ipsa supplicia vitam cum morte commutabant. Martyres, alii *designati*, quibus mortis sententia indicta est; alii *consummati*, qui cruentum vitæ sacrificium in tormentis Deo offerunt; alii *vindicati*, quos Ecclesia declarat ob fidem Christi mortem oppetiisse.

Martyrii causæ tres esse debent. Prima est persecutor mortem inferens; duæ enim personæ ad martyrium necessariæ requiruntur; quarum altera est tyrannus, qui infert, altera fidelis, qui ob fidei Christianæ confessionem mortem sustinet. Quamobrem S. Augustinus Donatistas Circumcelliones, mortem sibi inferentes, non martyres, sed insanos appellat lib. primo contra Gaudentium Donatistam *cap.* 30. inquiens: *Non est hoc consilium, sed furor; non est sapientia, sed dementia.* Excusat vero sanctas Mulieres, sibi pudicitiæ custodiendæ caussa mortem consciscentes: quia, inquit *lib.* 1. *de Civ. Dei c.* 22. hoc fecerunt, *non humanitus deceptæ, sed divinitus jussæ; nec errantes, sed obedientes, sicuti de Sampsone aliud nobis fas non est credere.* Non ergo quæcumque mors sat est ad martyrium, sed solum ea, quæ a persecutore infertur in odium fidei christianæ. Quare falsa est sententia Theophili Raynaudi de *Martyrio per pestem*, quam communiter Theologi jure improbant. Quamvis enim, qui peste laborantibus inserviunt, & eadem lue inquinati obeunt, heroicum caritatis officium exerceant, & martyres per quamdam analogiam dici possint; martyres tamen ab Ecclesia non habentur, quia deest persecutor, qui vim inferat in odium fidei. 39

Altera martyrii causa *motiva* appellatur, quæ ad martyrium movet, impellitque. In martyre hæc causa est fidei confessio; in tyranno est fidei odium. Hic in fidei detestationem mortem infert; ille ob fidei confessionem mortem sustinet. Hinc S. Augustinus in *Ps.* 34. inquit: *Martyres non facit pœna, sed caussa.* Martyres enim testes Christi sunt, de quibus S. Lucas *c.* 12. *Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.* Et Ecclesia universa canit. *Hic est vere Martyr, qui pro Christi nomine sanguinem suum fudit.* 40

Ad causam, quæ *motiva* dicitur, officium spectat cujusque virtutis a lege divina præscriptum. Qui ergo virtutem aliquam exerceat, 41

ejusque veritatem tueatur, & ob istius defensionem, & exercitium mortem sustineat, voce, aut factis testatur, se Christum profiteri, qui virtutis istius exercitium praescribit, & urget, & martyrii meritum sibi comparat, juxta illud Matthaei 5. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam*. Exempla Martyrum, qui ob alicujus virtutis officium mortem sustinuere, videri possunt in suo articulo ab Auctore recensita. Hic tamen animadvertas velim, inter Martyres haudquaquam recenseri posse, qui morem sustineant pro aliqua veritate, quae ad fidem non pertineat eorum, quae credenda, & augenda sunt, vel pro peculiari sibi facta revelatione, aut pro opinione tuenda, quae nondum Ecclesiae judicio definita sit vera; ex quo concludit Benedictus XIV. *l.* 3. *cap.* 19. *de Canonizatione Sanctorum*, futuros non esse Martyres, qui pro Immaculato Virginis Conceptu sanguinem fundunt, quia cum nondum Ecclesiae sententia definitum sit fuisse Virginem ab originaria culpa praeservatam, mors, quae pro tuenda pia sententia sustinetur, inter opera recenseri non posset, quae *sunt quaedam protestationem fidei, per quam nobis innotescit, quod Deus hujusmodi opera a nobis requirit, & nos pro eis remunerat*; secundum quod virtutum opera esse possunt causa martyrii, ut inquit S. Thom. 2. 2. *quaest.* 124. *art.* 5. cum enim nobis non proponatur, ut revelata, Immaculata Virginis Conceptio, defensio hujus assertionis morte confirmata haberi non potest pro protestatione fidei, per quam innotescat, Deum hujusmodi defensionem a nobis requirere, ac nos pro ea gratia martyrii remunerare. Num vero votum emitti possit subeundi mortem pro tuendo Immaculato Virginis Conceptu, gravis controversia est a pluribus hac nostra aetate in Italia agitata; sed nondum ab Ecclesia definita sententia, & ab Apostolica Sede permisso cuilibet Privato pro arbitrio opinandi, non adeo facile probari posse videtur eorum sententia, quae asserit, posse christianum hominem votum emittere fundendi sanguinem, ac dandi vitam pro Immaculati Conceptus defensione. Neque enim vitam, quae Dei est pro iis, quae non Dei, sed nostra sunt, promittere, ac dare possumus: At si liberum nobis est opinari circa Immaculatam Virginis Conceptionem, pia illa sententia, qua id tuemur, nostra opinio est, nec inter opera recenseri potest, quae Deus a nobis requirat, pro quibus vitam dare possumus, atque tenemur.

42 Tertia martyrii causa *finalis* est: quia finis mortis sustinendae debet esse Dei gloria. Atque hac de causa haeretici, & schismatici martyrii sunt incapaces; cum enim desit in ipsis veritas, & unitas Ecclesiae, desit quoque necesse est finis ille, qui ex charitate oritur, qua major dari non potest: *Extra Ecclesiam occisus*, inquit S. Augustinus *lib.* 5. *de baptis. cap.* 17. *charitatem non habuisse convincitur*. Et S. Cyprianus *lib. de unitate* inquit, *esse Martyr non potest, qui in Ecclesia non est*. Atque haec de martyrii causis.

Videndum nunc est, quaenam dispositiones requirantur in homine, ut martyrii gratiam consequatur. Agemus primum de adultis; nonnullas deinceps de parvulis dissolvemus quaestiunculas. Satis ab Auctore ostensum est n. 23. & sequentibus, praerequiri in adultis baptismum fluminis, si opportunitas recipiendi adsit, aut baptismi recipiendi votum; in baptizatis, vero mortali peccato obnoxiis, Sacramentum poenitentiae, Sacramentalem scilicet Confessionem, si adsit opportunitas, vel istius votum cum contritione, si confiteri peccata nequeant. Sed ad quaestionem, quam promovet; num scilicet adultus oblitus praecepti de contritione elicienda, per solum actum attritionis disponere se possit ad gratiam martyrii? non adeo facile probanda censetur sententia, quam ipse eligere videtur de sufficientia solius attritionis sine amore benevolo, sive charitate saltem imperfecta. Moveor autem ad hanc improbandam opinionem, quia, ut Ferraris ipse testatur, contraria sententia communis est SS. Patrum, & antiquiorum Theologorum. Nam cum orthodoxa de efficacia martyrii doctrina non aliunde constet, quam per revelationem; & cum Dei revelatio ad nos usque traducta sit per SS. Patres, & per antiquos Theologos SS. Patrum successores, manifestum est non posse nos nisi temere a communi Patrum, & antiquorum Theologorum sententia recedere, ut excogitatam a recentioribus opinionem amplectamur. Deinde SS. Patres adstruentes charitatem necessariam in Martyribus dispositionem, propriam sententiam Christi verbis, & Sac. Scripturarum Oraculis comprobant. Christus enim Matthaei 10. haec habet: *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam*: Marci 8. *Qui perdiderit animam suam propter me, & Evangelium, salvam faciet eam*: Lucae 9. *Qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet eam*. Augustino vero teste *lib. de moribus cap.* 9. non potuit Christus expressius designare charitatem, quam dicendo, *propter me*: exponens enim haec verba,

ta, *propter te mortificamur tota die*, ita subne-
ctit: *Charitas vero ipsa non potuit significari
expressius quam quod dictum est propter*. Ad-
est præterea textus Apostoli Pauli 1. *ad Co-
rinth*. 13. dicentis: *Si tradidero corpus meum
ita ut ardeam*, *charitatem autem non habuero*,
nihil mihi prodest: ex quo fit, martyrium si-
ne charitate susceptum nullum fructum adfer-
46 re. Ut autem Ferrarianas præcludam exceptio-
nes, proferam expositionem hujus textus, quæ
tradita ab Augustino est *Serm*. 15. de verbis
Apostoli *c*. 12. ubi inquit: *Deus non amatur*,
nisi de Deo: *multum amavit*, *qui torqueri po-
tuit*, *deficere non potuit*: *sed ille non potuit tan-
ta perferre sine amore*, *nec tu poteris communi-
care Christi passionibus sine amore*. *Sed quero*,
quo amore? *Non sit cupiditas*, *sed charitas*: si
enim, *inquit*, tradidero corpus meum, ut ar-
deam, & charitatem non habuero, nihil mi-
hi prodest: *Ut prosit tibi communicatio passio-
num Christi*, charitas *adsit*. *Si enim in te fue-
rit charitas Dei*, *communicabis Christi passioni-
bus*, *& verus eris Martyr*, *in quo charitas co-
ronatur*. Audiantur deinde alii Patres. Sic Ter-
tullianus *lib*. *adversus Praxeam c*. 1. *Etsi*, in-
47 quit, *corpus suum tradidisset exurendam Pra-
xeas*, *nihil profecisset*, *dilectionem Dei non ha-
bens*; & Scorpiaci *c*. 6. *Propterea*, inquit, *mar-
tyribus nihil jam reputari potest*, *quibus in la-
vacro ipsa vita deponitur*. *Sed dilectio operit
multitudinem delictorum*, *quæ Deum scilicet di-
ligens ex totis viribus suis*, *quibus in martyrio
decertat*, *ex tota anima sua*, *quam pro Deo po-
nit*, *hominem Martyrem excudit*. Sic S. Ber-
nardus *epist*. 77. ad Hugonem Victorinum: *Etsi*,
inquit, *martyrium vicem Baptismi posse implere
conceditur*, *non plane hoc facit pœna*, *sed ipsa
fides*, quæ utique per dilectionem operatur;
nam absque ipsa quid est martyrium nisi pœna?
Quæ ergo martyrio præstat, *ut absque ulla du-
bietate pro Baptismate reputetur*, quomodo *ipsa
ita infirma*, *& imbecillis per se erit*, *ut quod
dare alteri valet*, *sola non valeat obtinere*? ubi
martyrium justificandi vim totam habet ex ea
fide, quæ *per se* & extra martyrium justifica-
48 re valet. Accedit etiam S. Thomas, qui ex
illis Apostoli verbis *tert*. *part*. *quæst*. 66. *art*. 12.
ad 2. colligit, *quod effusio sanguinis non habet
rationem Baptismi*, *si sit sine charitate*. *Ex
quo*, pergit idem S. Doctor, *patet*, *quia Ba-
ptismus sanguinis includit Baptismum flaminis*,
& non e converso; *unde ex hoc ipso probatur
perfectior*: Et 2. 2. *quæst*. 124. *art*. 2. ait,
Martyrium est actus charitatis, *ut imperantis*,
fortitudinem autem, *ut elicientis*. *Quod autem sit
meritorium*, *hoc habet ex charitate*, *sicut &
quilibet virtutis actus*; *& ideo sine charitate
non valet*. Nec ratio theologica deest, quæ id 49
suadeat: primum quia martyrium est mors
pro Christo tolerata, hæc vero ex effectu amo-
ris amicitiæ erga Christum esse debet, quod
est a Christo indicatum, cum dixit: *Majorem
hac dilectionem nemo habet*, *ut animam suam
ponat quis pro amicis suis*, ubi animam pone-
re pro amicis, ponere illam ex dilectione ami-
corum significat. Et sane si ex metu Gehen-
næ, & amissionis Paradisi moveretur ad acce-
ptandam mortem, non pro Christo, sed pro
se ipso homo daret animam suam; hoc est, ut
malum imminens declinaret, & bonum acqui-
reret. Itaque, ut homo pro Christo, & Deo
mortuus dicatur, necesse est Dei amore mor-
tem sustinere. Denique non minor sane in
adulto dispositio requiritur ad martyrium,
quam ad baptismum, ut adversarii fatentur.
At ad Baptismum suscipiendum amor Dei re- 50
quiritur saltem initialis; vult enim Tridenti-
num Concilium, ut Baptizandus adultus, præ-
ter fidem, & spem, amorem quoque habeat,
quo incipiat diligere Deum veluti justitiæ fon-
tem: amor autem hujusmodi charitas est, ut
liquet, tum ex eo, quod Concilium de tribus
ibi virtutum Theologicarum actibus loquatur;
tum etiam ex eo, quod de amore verba faciat,
qui spem consequitur; qui sane amor charita-
tis, & amicitiæ est, non concupiscentiæ; cum
amor concupiscentiæ spem præcedat non vero
sequatur.

Etsi ad martyrium in adultis charitatem 51
aliquam saltem initialem desideramus; tamen
illorum non placet sententia, qui solum ex ope-
re operantis gratiam conferre opinantur. Sci-
mus in hac versari opinione Doctissimum Mel-
chiorem Canonum, Sotum, Bannesium, aliosque
que. Sed horum opinioni præferendam cense- 52
mus sententiam S. Thomæ, & aliorum fere
omnium Theologorum ajentium, non ex solo
opere operantis, *sed etiam ex imitatione passio-
nis*, ut ait S. Thomas *in* 4. *dist*. 4. *quæst*. *uni-
ca art*. 4. *ad* 3. & alibi; vel ex privilegio, ut
alii malunt, & ex speciali quodam favore Chri-
sti, ut ajunt Piette, Vanroy, & alii, vel
quasi ex opere operato, ut ait continuator
Tournelii, vel denique ex opere operato, vir-
tute scilicet mortis Christi, ut universim Theo-
logi loquuntur. Nam per martyrium remitti- 53
tur tota pœna temporaria; quamobrem inju-
rius esset martyri, qui pro martyre oraret:
hæc vero non remittitur, nisi ex privilegio,
aut ex imitatione passionis Christi, aut alio

mo-

modo ex opere operato. Non enim vi mortis, quæ quandoque lenis esse potest, nec sufficiens ad satisfaciendum pro gravissimis sceleribus, quibus se quis toto vitæ suæ decursu fœdaverit, & ex quibus fortasse ipsam mortem, eamque per graviora quæque supplicia inferendam promeruerit. Non propter fervorem charitatis, cum multi Sancti Confessores ardentiori charitate ferbuerint, quam Martyrum plerique, qui tamen indulgentiam pœnæ temporalis peccatis antea commissis debitæ consecuti sint; ergo.

54 Sed quæstio de baptismi efficacia paulo uberius pertractanda est. Omnes conveniunt, hæreticis Valentinianis exceptis, qui teste Tertulliano *lib. Scorpiaci c.* 1. non simplicitatem, sed vanitatem, immo dementiam esse fabulabantur pro Deo mori, martyrium peculiari gratia, honore, atque corona a Deo donari; sed dissident invicem Theologi in modo designando, quo peculiarem sibi annexam gratiam

55 contineat. Nullus Catholicorum dubitat, quin peculiarem hanc secum ferat gratiam, dum ab adultis hominibus Dei amore suscipiatur; Canus vero, & alii, quos supra recensuimus, vim hujus peculiaris gratiæ conferendæ amori illi tribuunt, quo adultus sponte, atque libere martyrium acceptat, & subit, quamobrem ex opere operato gratiam conferre asserunt. Hos vero supra confutavimus, sed recensere hic placuit iterum opinionem, ut id quod certum est, ab eo, quod in controversiam inter

56 catholicos revocatur, distingueremus. Major autem difficultas est circa puerorum martyrium. Adulti martyres dicuntur alii voluntate, & opere, ut S. Stephanus. Alii sola voluntate, ut S. Joannes Evangelista, in quo voluntas opus martyrii fuit. Alii denique opere tantum, non voluntate. Hujus tertii generis sunt Infantes in odium Christi occisi. Hos vero in duas classes distinguimus: in prima ponimus Innocentes Bethlehemitas ab Herode in Christi pueruli odium impia jussione occisos; in altera vero alios pueros, qui vel ferventibus primis Ecclesiæ sæculis persecutionibus, vel postremis sæculis a Judæis in odium Christianæ Religionis crudeliter necati perhibentur, de quibus longum catalogum texuit Benedictus XIV. cum in opere suo de Cultu Sanctorum, tum in epistola quadam ad Illustrissimum Benedictum Veterani Fidei promotorem, circa causam Beatificationis Beati Andreæ Pagi Rinensis, qui nondum tertio ætatis anno expleto anno 1462. a Judæis in odium Christi

57 occisus fuit. Circa Infantes ab Herode occisos, quos semper Ecclesia veluti Sanctos, ac Martyres venerata est, nonnulli ætate S. Thomæ opinabantur martyres illos esse, quia Deus acceleravit illis usum rationis, gratiamque contulit, qua mortem pro Christo acceptarent, atque subirent; alii cum Richardo Armacano in Irlandia Præsule, nullum ex Infantibus ab Herode propter Christum occisis, præter circumcisos, salvum fuisse probabiliter defendi posse arbitrantur. Alii vero cum Cardinali de 58
Vitriaco, licet fateantur Infantes ab Herode interfectos ex peculiari privilegio salvos Sanctosque esse; tamen negant id de infantibus Christianorum a tyrannis in Christi odium occisis, quos etiam e Regno Cœlorum exclusos volunt, nisi beneficium Baptismi obtinuerint. Ab 59
hac sententia parum dissidere videntur S. Bonaventura, & Alexander Alensis: nam S. Bonaventura *in* 4. *dist.* 4. *part.* 2. *dub.* 1. postquam dixit ad martyrium completum duo concurrere, scilicet justam voluntatem, & justam causam, subdit, *quod Dominus supplevit quod deerat ex parte voluntatis in Innocentibus, quia simul cum ipso nati, & propter hoc quod erat coetaneus illis*; & alibi satis superque indicat, deficiente voluntate non haberi martyrium; similia habet Alensis; ex quibus liquet hos non agnovisse, nec admisisse martyres ex solo opere sine voluntate, exceptis SS. Innocentibus ab Herode occisis, in quibus Deus voluntatem supplevit.

Communis tamen, ac universim recepta hac 60
ætate nostra opinio est, mortem in Christi odium illatam, ex imitatione passionis Christi, aut ex aliis huic concesso privilegio gratiam martyrii confert, ac baptismum fluminis supplere etiam in parvulis in utero materno occisis, licet aliquis Theologus adsit, qui de parvulis in materno utero interfectis dubitet, dum in tyranno voluntas desit hos occidendi. Ut autem clare pateat tota hac de re sententia, nonnulla afferemus argumenta, quæ etiam parvulis martyrium prodesse ostendunt. Primum 61
enim ad parvulos quoque pertinere videtur generalis illa Christi Domini sententia apud Matthæum 10. *vers.* 39. *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam*. Deinde Ecclesia tamquam martyres semper venerata est omnes infantes quos Herodes jussit occidi; Irenæus enim *lib.* 3. *adversus hæreses cap.* 16. Infantes illos martyres vocat: eodem titulo eosdem donavit Cyprianus III. Ecclesiæ Sæculo *epist.* 56. adhortatoria ad martyrium; Chrysostomus *hom.* 3. *in Matthæum* martyres eosdem vocat; & ut alios mittam, Augustinus *lib.* 3. *de libero arbitrio*.

libro cap. 23. *Infantes illos*, inquit, *in honore martyrum receptos commendat Ecclesia*; atque
62 eodem modo Patres reliqui loquuntur. Ecclesia ergo semper, & ubique docuit, omnes occisos ab Herode Infantes in Cœlis cum Christo regnare martyrii gloria conspicuos, non distinguere inter circumcisos, & incircumcisos. Vim ergo talem in morte illis illata agnovit, qua omnes sanctificarentur, atque digni Cœlesti Martyrum gloria fierent. Ergo ex universali Ecclesiæ consensu evincitur, vere hos martyres fuisse. Nec dici potest, acceleratam in iis fuisse rationis usum, ut inquit S. Thomas 2. 2. *quæst.* 124. *art.* 1. *ad* 1. id enim nulla Scripturæ auctoritate comprobatur, nec Patrum testimonio asseritur: immo S. Augustinus *serm. de diversis*, qui in recenti editione est 375. parvulos illos alloquens; inquit: *Non habebatis quidem ætatem, qua in Christum passurum crederetis, sed habebatis carnem, in qua pro Christo passuro passionem sustineretis*: quod *serm.* 375. supra relatis verbis confirmat. Si ergo non aliud habebant, quod darent pro Christo, quem nondum poterant confiteri, præter carnem, non habebant usum liberi ar-
63 bitrii. Apertius autem Chrysologus *serm.* 152. qui est de Innocentibus, dicens: *In parvulis quæ voluntas, quod arbitrium, ubi captiva fuit & ipsa natura?* & *serm. sequenti*: *Vere, fratres, isti sunt Gratiæ Martyres, confitentur nescientes, nescientes pugnant, vincunt inscii, moriuntur inconscii, ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes*. Et Ecclesia universa in celebratione festi SS. Innocentium, hos veluti martyres, qui fidem Christi *non loquendo, sed moriendo confessi sunt*, satis superque indicat, mortem, quam pro Christo subiere, causam in hujusmodi infantibus fuisse sanctitatis, & gloriæ martyrii.

64 Ecclesia itaque semper credidit, mortem infantibus pro Christo ab Herode occisis, divina quadam opitulatione, ut loquitur Augustinus, uberem martyrii gratiam contulisse. At qui martyrii honore donatos etiam habuit infantes reliquos in odium Christi deinceps a Tyrannis occisos. Nam quotquot infantes a primis Ecclesiæ sæculis ad nostra usque tempora, sive ab Idololatris, sive a Judæis Christianæ Religionis causa occisi fuere, inter martyres recensentur. In Martyrologiis enim non semel memoria occurrit Martyrum, qui in infantili ætate pro Christo occisi fuerunt: in Cœmeteriis itidem pluries reperta fuere corpuscula puerorum, quos Christianæ fidei hostes inter-
65 fecerunt cum certissimis martyrii signis. Nemo inter Criticos est adeo severus, ut pro certo martyrii signo non habeat vas aut sanguinis plenum, aut adspersum sanguine juxta corpus positum, quod in antiquis Christianorum Cœmeteriis reperiatur; videri poterunt hac de re viri Clarissimi, Aringus, Mabillonius, Buonaroti, Raphaellus Fabretus, Ludovicus Antonius Muratorius, Boldettus, Marangonius, atque Victorius, Viri hac in re peritissimi, qui unanimi consensu asserunt, supra recensitum vas certum esse martyrii signum. At in Cœmeteriis pluries reperta fuere puerorum ossa cum hujusmodi signis. Ut unum af- 66
feramus exemplum, ex relatione supra citati Canonici Boldetti constat, in Cœmeterio Gordiano ossa reperta fuisse cujusdam pueruli cum inscriptione nominis Dorothei, & cum antedicto sanguinis vase; ac corpus itidem alterius pueruli annorum quinque, nomine Decentii, cui idem vas pro signo appositum erat. Quæ 67
quidem exempla satis nobis videntur ad ostendendum, Ecclesiam Christi semper habuisse ut veros martyres etiam infantes in odium Christianæ Religionis occisos. Atque hinc facile patet recte sentire Theologos, qui in parvulis martyrium baptismum supplere asserunt, ac peculiarem quoque gratiam conferre; cum ex dictis constet, Ecclesiam agnovisse semper martyres etiam solo opere, & non voluntate, atque in hujusmodi martyrio vim quamdam ex Christi favore credidisse, qua etiam isti pueruli sanctificari, & martyrum gloria condecorari possent.

Hujusmodi martyres *solo opere*, *& non voluntate* in quatuor classes distinguit Benedictus 68
XIV. in supra citata ad clarissimum Præsulem Veterani epistola. In prima classe reponit illos, qui a remotioribus sæculis in universa Ecclesia publicum cultum obtinent. Qua quidem in classe soli Innocentes pueri ab Herode occisi reponi possunt: cum de nullo alio constet in universa Ecclesia a remotioribus sæculis publicum cultum obtinere. In secunda classe pueros statuit in odium Christi fidei occisos, qui ab immemorabili tempore in aliqua Civitate, aut Diœcesi publicum cultum habent scientia, tolerantia, ac etiam expressa Ordinariorum approbatione commendatum; atque ad hos referri quoque posse existimat plures, ac plures alios, quorum vel mentio occurrit in Annalibus, & Ecclesiasticis monumentis, vel certe nomina in Martyrologio Romano descripta sunt. In tertia classe pueri illi reponuntur, quorum corpora cum nominibus, & signis supra indicatis, in Cœmeteriis inventa sunt,

quo-

quorum deinceps Reliquiæ in aliquibus Ecclesiis publicæ venerationi expositæ fuerunt. In quarta denique classe ii constituendi erunt, quibus vita in odium Christi sublata fuit, quorum cultus via ordinaria Beatificationis, aut Canonizationis promovetur apud Apostolicam Sedem, ad quam unice spectat post decretum Alexandri III. permittere, decernere, & approbare cultum Sanctorum in particularibus
69 locis, & in unaquaque Mundi Diœcesi. Semper enim ad Apostolicam Sedem pertinuit decernere publicum cultum alicui Sancto pro universa Ecclesia, istumque præcipere; ac sine istius approbatione, nullius Sancti cultus ab una ad omnes alias Diœceses extensus est, atque universim præceptus; & in hoc Sanctorum
70 Canonizatio consistit. Sed post Alexandri decretum etiam concessio expressæ permissioni cultus in aliqua Civitate, aut Diœcesi in honorem alicujus Confessoris, aut Martyris, Apostolicæ Sedis auctoritate fieri debet: hæc vero permissio Servi Dei Beatificatio appellatur. Ad hanc classem spectant Beati duo Pueri a Judæis in odium Christianæ fidei occisi, Simon scilicet de Tridento anno 1475. interfectus, & Andreas de Pago, cujus martyrium conti-
71 git anno 1462. Num expediat hujusmodi Pueris permittere, ut post Beatificationem etiam decernatur publicus Canonizationis cultus? vide supra citatam Benedicti XIV. Epistolam.

72 Unum in præsentia animadvertendum duxi, parvulis scilicet pro Christo occisis, non respondere in Cœlis *Aureolam*, quæ juxta Theologos in gloria quadam accidentali consistit, in illa lætitia posita, quam Beati Martyres experiuntur, dum victoriam cogitant, quam pro Christo dimicando reportarunt; *Innocentes*, inquit S. Thomas *in 4. dist. 49. quæst. 5. art. 3. quæst. 2. ad duodecimum, sicut non pertingunt ad perfectam rationem Martyrii, sed aliquid Martyrii habent ex hoc, quod passi sunt pro Christo, ita etiam aureolam, non quidem secundum perfectam rationem, sed secundum aliquam participationem, in quantum scilicet gaudent, se in obsequium Christi occisos esse, ut dictum est de pueris baptizatis, quod habebunt aliquod gaudium de innocentia, & carnis integritate*: iis cohærentia habet Eminentissimus Cardinalis Capisucchi in suis controversiis Theologicis *de Martyrio quæst. 2. §. 26. In quibus cum aureola sit præmium a Deo beatis concessum intuitu egregiorum operum, quæ ipsi pro Deo in terris patrarunt, ac proinde sit præmium respondens operibus; evidens est, sanctos Innocentes, & alios Parvulos pro Christo ante usum rationis occisos aureola non gaudere Martyrii.*

Etsi mors in odium Christi parvulis illata 73
semper in Ecclesia veluti quoddam martyrium habita est, atque adeo ex divina quadam dispositione peculiaris gratiæ productiva: tamen censura digni dici non possunt a privatis viris Theologi illi, qui de salute dubitant parvulorum, quos hac de causa Infideles interfecerint priusquam nati essent, aut antequam baptismum suscepissent. Ecclesia enim numquam 74
antiquos illos Theologos damnavit, qui peculiare hujus gratiæ privilegium ad solos Bethlehemiticos pueros restrinxere; qui inter hos solos circumcisos salvos prædicarunt; & qui acceleratum iis fuisse dixerunt rationis lumen, ut ex libera acceptatione mortis pro Christo gratiam consequerentur martyrii; horum enim opiniones numquam Ecclesia proscripsit. Ac 75
multo minus reprehendi ii Theologi possunt, qui negant salvos, ac proinde martyres esse pueros in materno utero inclusos, de quorum occisione ne quidem cogitarunt infideles illi, qui in odium Christi matres interfecere, quin de occidendo filio in ejus utero incluso umquam cogitaverint; cum in iis voluntas quoque Tyranni desit, saltem directa, occidendi puerum pro Christo, & quandoque præsumi etiam possit voluntatem habuisse hos non occidendi.

Restat, ut nonnulla dicamus de pluralitate 76
martyrum priorum Ecclesiæ sæculorum. Huic controversiæ occasionem dedit Dodvvellus, qui in suis dissertationibus Cyprianicis de paucitate Martyrum priorum Ecclesiæ sæculorum disputavit. Hujus autem viri temeritatem demonstrarunt plures eruditi Catholici Viri; scilicet Theodoricus Ruinartius in opere hac de re contra Dodvellum scripto: Augustinus Orsi celeberrimus Ordinis Prædicatorum Theologus, postea S. R. E. Cardinalis; ex eadem quoque Prædicatorum Familia Martyrum pluralitatem vindicavit Clarissimus Ansaldi, egregius ætatis nostræ in Universitate Taurinensi Theologus; & aliis missis eruditus D. Gerardus Castelli Canonicus Ordinis S. Crucis in controversiis Ecclesiastico-Historicis; ii enim innumerabilem Martyrum multitudinem fuisse ostendunt in Christi Ecclesia primorum sæculorum; tum singulas numerando persecutiones; tum antiquis SS. Martyrum actis, tum ex Eusebio Cæsariensi *lib. 6. Historiæ Ecclesiasticæ*, in quo *c. 6. 23.* innumerabiles Phrygiæ Martyres recenset, & *cap. 8. prope infinitos* in Ægypto Martyres obiisse scribit; tum ex Prudentio, qui

qui Martyrum numerum sub solo Diocletiano incredibilem fuisse scribit; tum denique ex omnibus fere SS. Patribus II. III. & IV. etiam sæculi, qui sine numero obiisse Ecclesiæ Martyres scripserunt; Scilicet S. Irenæus circa medium II. sæculi *lib.* 4. adversus hæreses *cap.* 64. *Ecclesia*, inquit, *in omni loco ob eam, quam habet dilectionem, multitudinem Martyrum in omni tempore præmittit ad Patrem*. Clemens Alexandrinus circa finem ejusdem sæculi *lib.* 2. Stromatum ait, *Nobis autem sunt quotidie Martyrum fontes, qui nostris spectantur oculis, qui torrentur, & capite truncantur*: S. Cyprianus circa medium III. sæculi de exhortatione ad mart. *c.* 11. scribit: *Numerari non possunt Martyres Christiani: quod si tantus ostenditur Martyrum numerus, nemo difficile, vel arduum putet esse Martyrem fieri: quando videt Christianorum Martyrum populum non posse numerari*. Similia leguntur apud omnes Apologistas Religionis Christianæ; apud Lactantium in lib. de mortibus Persecutorum; apud Eusebium, & alios antiquos historicos ecclesiasticos; apud Ambrosium, Augustinum, aliosque antiquos Patres; quod sic indicasse sufficiat, ut Lectoribus pateat, quanta fuerit hæretici Dodvvelli temeritas, qui adversus tot luculentissima testimonia de Martyrum paucitate ausus sit disputare.

MATER.

1 Mater prægnans in periculo vitæ, quod nequit aliter evitare, potest sumere medicamenta ordinata directe ad ipsius salutem, quamvis indirecte possint tendere ad fœtus nondum animati interitum. *Communis*, cum S. Antonino 3. *part. tit.* 7. *cap.* 2. §. 5. Diana *part.* 7. *tract.* 5. *resolut.* 34. Bossio *tract. de effect. matrim. cap.* 9. *num.* 80. Cardin. de Lugo *tom.* 1. *disp.* 10. *n.* 132. & aliis passim. Eadem est ratio quoad hoc de expulsione seminis, & fœtus nondum animati; Unde sicuti licite sumuntur medicamenta directe ordinata ad sanitatem, quamvis ex iis sequi possit seminis effusio, seu pollutio omnino præter intentionem, & consensum, ita licite possunt sumi medicamenta directe ordinata ad salutem Matris prægnantis, quamvis indirecte omnino præter intentionem ex iis sequi possit fœtus nondum animati interitus.

2 Non potest tamen Mater prægnans in tali periculo ob tuendam sanitatem sumere medicamenta ex se, & directe tendentia ab interitum fœtus, quamvis nondum animati. Lugo *tom.* 1. *disp.* 10. *sect.* 5. *n.* 132. Sporer *tom.* 3. *Theolog. Sacramental. part.* 4. *c.* 4. *sect.* 1. *n.* 704. cum aliis ibi citatis, Basilius Pontius *lib.* 10. *c.* 13. *num.* 2. Bonacina *de restit. disp.* 2. *q. ultim. punct.* 7. *num.* 3. Vasquez *opuscul. de restit. c.* 2. §. 1. *dub.* 7. *num.* 29. *& cap.* 3. §. 5. *dub.* 15. Mazuchellus *de casibus reserv. disp.* 2. *cap.* 2. *q.* 1. *difficul.* 3. Navarr. *in cap.* 25. *num.* 62. Corduba *in Summa q.* 137. *dic.* 4. *& in Quæstionar. l.* 1. *q.* 38. *dub.* 2. Rosignolus *de effectibus Matrimon. contract.* 15. *de Matrimon. VIII. prænotat. XI. num.* 3. Covarruv. *in Clementin. Si furiosus part.* 2. §. *num.* 1. La Croix *l.* 3. *part.* 1. *n.* 286. Lessius *lib.* 2. *cap.* 9. *dubit.* 10. *n.* 61. & alii passim contra Torreblancam *de Magia lib.* 2. *c.* 34. *n.* 10. Joan. Angelum Bossium *tract. de effectib. Matrimon. cap.* 9. *num.* 84. & alios. Et ratio nostra est, quia sicuti pro tuenda salute propria, quamvis aliud remedium non suppetat, non licet directe procurare seminis emissionem, seu pollutionem, ut tenet Communis Doctorum, & patet ex dictis verb. *Luxuria n.* 37. ita neque pro tuenda salute Matris, quamvis aliud remedium non suppetat, erit licitum procurare directa remedia, seu medicamenta de se primo tendentia ad interitum fœtus, quamvis nondum animati: est enim tam intrinsece mala abortio voluntarie, & directe procurata, quam intrinsece mala sit pollutio.

Si medicamentum, seu remedium æque tendat ad sanitatem Matris, ac ad interitum fœtus nondum animati, potest Mater probabilius illud licite sumere. Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. disp.* 20. *n.* 18. Trullench. *in Decalogum tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 1. *dub.* 4. Diana *part.* 7. *tract.* 4. *de abortu resolut.* 36. Rosignol. *loc. cit. n.* 4. & alii infra citandi *sub num.* 6. Et ratio est, quia, quando remedia, seu medicamenta æque tendunt ad sanitatem Matris, ac ad interitum fœtus nondum animati, Mater illa sumens non dicitur directe procurare ejusdem fœtus interitum, seu abortum, sed solummodo directe procurat suam sanitatem, quam apta sunt de se conferre illa remedia, seu medicamenta, adeoque in tali casu potest licite illa sumere, quamvis ex ipsis æque sequi possit præter suam intentionem abortus fœtus, cum tunc Mater utatur jure suo potius sibi in æquali periculo consulendi, quam fœtui. 3

Quando fœtus est jam animatus, certum est, quod non potest Mater pro salvanda propria 4

pria vita licite sumere medicamenta, seu remedia de se directe, & primario tendentia ad interitum ipsius foetus animati. *Communis, ac certa*, cum Sanchez *lib. 9. de Matrim. disp.* 20. *n.* 7. Bossio *tract. de effect. Matrimonii cap.* 9. *part.* 127. Sporer *tom. 3. Theol. Sacram. part.* 4. *cap.* 4. *sect.* 1. *n.* 710. Et ratio est, quia directe & voluntarie occidere hominem innocentem, ut esset in casu de foetu animato, est intrinsece malum, quod nullo unquam casu

5 potest esse licitum. Nec etiam potest Mater licite sumere talia remedia in casu quo dubitet, an de facto sit foetus animatus, quia cum supra *sub num.* 3. fuerit conclusum, non posse Matrem licite sumere talia medicamenta ex se, & directe tendentia ad interitum foetus, quamvis nondum animati, tanto minus poterit illa sumere extante dubio, an foetus sit jam animatus? cum sic se insuper voluntarie, & directe exponeret periculo occidendi hominem innocentem, quod est grave peccatum. *Communis* cum supracitatis.

6 In casu autem, quo medicamenta, seu remedia adhibenda aeque efficaciter tendant ad sanitatem Matris, & interitum foetus animati, alioquin desperati, poterit Mater probabilius licite ea sumere. Sanchez *lib. 9. de Matrimon. disp.* 28. *n.* 18. Trullench. *in Decalog. lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 4. *num.* 5. Raynaudus *de ortu infant. cap.* 9. *num.* 3. *& sequent.* Diana *part.* 7. *tract.* 5. *resolut.* 36. Joan. Angel. Bossius *tract. de effect. Matrim. c.* 9. *num.* 121. Bonacina *de restitut. disp.* 2. *q. ultim. sect.* 1. *punct.* 7. *num.* 3. *vers. Adde tamen*, Villalobos 2. *part. Summae tract.* 12. *difficult.* 3. *num.* 2. *in fine*, Rosignol. *loc. cit. n.* 7. Sporer *loc. cit. n.* 712. ubi hanc dicit esse veram sententiam;

7 quidquid neget Corduba, Vega, Lugo, Lopez, & alii. Et ratio est, quia sic Mater non intendit directe mortem foetus animati, ut praetendunt adversarii, sed propriam sanitatem, ad quam conservandam, adhibendo talia remedia, utitur jure suo, cum potius jus habeat Mater ad conservandam vitam suam, quam habeat foetus animatus, cum hic a Matre dependeat, & non econtra, adeoque &c.

8 Dato tamen, quod certo, vel probabili Medicorum judicio Mater simul cum foetu animato ante partum moritura sit, & adhibitis remediis, spes sit, quod saltem Mater servari possit, tunc licite potest Mater adhibere remedia per se directa, & efficacia ad suam sanitatem, ut est venae sectio, medicamentum purgativum, & hujusmodi, quamvis inde per accidens contingat foetum animatum enecari; alias enim periret Mater una cum foetu, per talia vero remedia forte liberabitur uterque. Sanchez *lib. 9. de Matrim. disp.* 20. Layman *lib. 3. tract.* 3. *part.* 3. *cap.* 4. *num.* 4. Diana *part.* 7. *tract.* 5. *resolut.* 35. Lugo *loc. c. disput.* 10. *sect.* 10. Sporer *loc. c. num.* 711. & ipso teste *Communis aliorum*.

Extante vero spe, quod proles possit in lucem viva prodire, & baptizari, tenetur Mater abstinere ab hujusmodi remediis, & postponere vitam propriam corporalem saluti aeternae prolis, Joann. Angelus Bossius *tract. de effect. Matrim. cap.* 9. *num.* 130. Lessius *lib.* 2. *de justitia & jure cap.* 9. *num.* 63. Raynaud. *de ortu infant. cap.* 9. *n.* 21. Sanchez *lib. 9. de Matrim. disp.* 20. *n.* 17. Diana *part.* 7. *tract.* 5. *resolut.* 37. Lugo *loc. c. disp.* 10. *sect.* 5. *n.* 133. Sporer. *loc. c. num.* 713. Rosignol. *loc. c. num.* 8. & alii passim. Et ratio est, quia, ut docent communiter Doctores, lex, & ordo Caritatis exigit, ut aliena vita spiritualis praeferatur propriae vitae corporali, adeoque Mater in tali casu tenetur potius abstinere ab hujusmodi remediis cum suae vitae periculo, quam exponere prolem aeternae damationi quo ad poenam damni. 9

Foetus autem existimatur animari in maribus die 30. vel 35. vel 40. vel 45. In feminis vero die 35. vel 40. vel 45. vel 50. Sic juxta veriorem sententiam probat ex Hippocrate Lessius *l. c. n.* 65. Lugo *l. c. num.* 133. & alii. Hinc Innocentius XI. die 2. Martii 1679. merito damnavit sequentem propositionem 35. in ordine: *Videtur probabile omnium foetum, quandiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.* 10

Alia vide verb. *Abortus*; ubi datur etiam sequens propositio 34. in ordine inter damnatas a d. Innocentio XI. die & anno, quo supra ibi; *Licet procurare abortum ante animationem foetus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.* 11

Matrem teneri permittere sectionem sui, & posse ab aliis secari, ut baptizetur puer alias moriturus sine Baptismo, docent Joann. Angelus Bossius *de effect. Matrimon. cap.* 9. *n.* 200. Torres 2. 2. *tom.* 2. *disp.* 26. *dub.* 2. *n.* 27. Raynaudus *de ortu infant. cap.* 5. *&* 6. *n.* 8. Corduba *l.* 1. *q.* 26. *in secundo puncto*, Ludovicus Lopez *prima part. Instruct. cap.* 67. Toletus *in summa lib.* 4. *cap.* 19. *n.* 2. Azorius *tom.* 2. *lib.* 12. *cap.* 4. §. *Tertio loco*, Rosignol. *de effectib. Matrimon. contract.* 15. *praenot.* 15. *num.* 8. La Croix. 12

Croix *lib. 6. part.* 1. *num.* 293. cum aliis ibi citatis, Gobat *tom.* 1. *tract.* 2. *cap.* 8. *n.* 259. *appendic.* 1. ubi recantat quæ prius scripserat de vetita hujusmodi sectione; & judicio ac testimonio plurium recentiorum Medicorum, certissimisque exemplis una cum Raynaudo *l. c.* probat talem sectionem uteri matris sine periculo ejus vitæ fieri posse, adeoque ad eam teneri; Quod his stantibus utique tenendum esse & nos censemus. Secus vero si ob id occidenda esset mater, ut docent S. Thomas 3. *part. summæ q.* 68. *art.* 11. *ad* 3. ubi expresse dicit: *Non sunt facienda mala ut veniant bona, ut dicitur ad Roman.* 3. *& ideo non debet homo occidere matrem ut baptizet puerum. Si tamen mater mortua fuerit vivente prole in utero, debet aperiri, ut puer baptizetur.* S. Antoninus 3. *part. summæ tit.* 14. *c.* 13. §. 1. Natalis Alexander *tom.* 1. *Theolog. dogmatic. & moral. lib.* 2. *de Baptismo cap.* 7. *regul.* 2. Pontas *verb. Baptismus, casu* 39. Bonac. *de Baptismo disp.* 2. *q.* 2. *punct.* 6. *num.* 9. cum pluribus aliis ibi allegatis, Boyvin *tom.* 3. *de Sacramentis disp.* 2. *q.* 6. *conclus.* 3. *in fine.* Coninch *in* 3. *part. q.* 66. *art.* 7. *n.* 75. Comitolus *in respon. l.* 1. *q.* 14. testans de communi, & dicens, neque id licere, etiamsi mater ad sui occisionem consentiat, quia corporis sui nemo dominus est, *l. Liber homo* 13. *ff. ad Legem Aquiliam*, sed Deus solus est directus, & absolutus Dominus humanæ vitæ, *Sapient. cap.* 16. *num.* 13. ibi: *Tu es Domine, qui vitæ, & mortis habes potestatem*, cum similibus.

13 Mater prægnans crebras, & numerosas choreas ducens cum agitatione, ob periculum, in quod injicit se ipsam, & fœtum, regulariter non eximitur a peccato gravi. S. Antoninus 2. *part. tit.* 17. *c.* 8. §. 1. Navarrus *in Manual. c.* 15. *n.* 14. Silvester *verb. Homicidium* 2. *n.* 11. Fagundez *in decalog. l.* 6. *n.* 33. Raynaud. *de ortu infant.*, *cap.* 11. *num.* 9. Joannes Angelus Bossius *tract. de effect. Matrim. cap.* 9. *n.* 240. & alii passim: Ex hujusmodi enim choreis exemplo compertum est, pluries abortum provenisse, ut exempla referunt Raynaudus, & Bossius *locis cit.*

14 Mater tenetur alere filios primo triennio, & post triennium tenetur pater usque ad emancipationem, ut docent communiter Doctores per textum *in l. Nec filium, C. de patria potest. &c. Ex litteris, de convers. infid.* Hinc communiter tradunt hi vulgati versiculi:

Mater alit puerum trimum, trimoque minorem,
Majorem vero pascere patris erit.

* Hinc an Mater teneatur lactare proprium filium sub gravi culpa, Theologi quidam adfirmarunt, cum onus istud impositum ipsis a natura animadvertant, nec ulla sint bruta, quæ natis suis id non præstent. Alii tamen melius culpam ea in re levem agnoscunt. Occurrere tamen plures legitimas causas eximendi ab hoc onere Matres ultro fatendum. Bened. XIV. de *Synod. diœces. l.* 7. *cap.* 58. §. 11. *

Alia quo ad hæc vide *verb. Filius, Filii, a num.* 126. *usque in finem, & verb. Parentes num.* 19. 15

Mater, & Nutrix, quæ sine debita cautela infantem tenellum retinent noctu in lecto, in quo ipsæ cubant, sive sequatur suffocatio, sive non, ordinarie peccant graviter. Exponunt enim infantem periculo suffocationis, ut non semel accidit, & contrafaciunt legibus Episcopalibus, quæ fere ubique prohibent talem retentionem sub gravi pœna reservationis, & multis in locis sub pœna Excommunicationis. Sic tenent Navarrus *in Manual. c.* 15. *n.* 14. Rosignol. *loc. c. contract.* 15. *de Matrimon.* 19. *Prænot.* 3. *n.* 1. quibus videtur consentire Bonac. *tom.* 2. *de legibus in genere, & in particular. disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 7. §. 4. *n.* 19. Vallensis *l.* 5. *decretal. tit.* 10. *n.* 2. & alii *arg. cap. Consuluisti* 20. *caus.* 2. *qu.* 5. ibi: *Monendi sunt namque atque protestandi parentes, ne tam tenellos secum in illo lecto collocent, ne negligentia qualibet proveniente suffocentur, aut opprimantur. Unde ipsi homicidii rei inveniantur ...... Hi autem, qui probantur, vel confitentur talis reatus se noxios, tua eos castiget moderatio; quia si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida est, quanto magis, qui unius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit?* & concordat *cap. De infantibus* 3. *de his, qui filios occiderunt.* 16

Notanter autem dicitur peccare graviter *ordinarie*, quia possunt dari casus, in quibus Mater, & Nutrix excusentur a culpa gravi, & etiam aliquando a veniali, ut si id facerent ratione impotentiæ, si alium locum non habeant, ubi puerum reponant, dummodo adhibeant cautelas, quas possunt adhibere. Tunc enim necessitas, quæ fundatur in illa impotentia, præponderat Juri positivo prohibenti talem detentionem, *argum. c. Sicut* 11. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: *Necessitas non habet legem*, & *c. Consilium* 2. *de Observant. jejunior.* ibi: *Cum non subjaceat legi necessitas.* Item, ut juxta Barbosam *in cit. cap. De infantibus n.* 2. 17

con-

contingere potest, si lectus sit amplus, & puer implacabilis, qui aliter a frigore defendi non possit, & Mater, seu Nutrix in somno suum retinere soleat situm, & locum, vel hujusmodi, dummodo semper adhibeant illas cautelas, quas possunt adhibere.

18 Mater suffocans, seu occidens filium, de rigore, privilegio Immunitatis gaudere debet. *Sacr. Congr. Immunit. in Pisauren.* 12. *Novemb.* 1647. *lib.* 4. *decret. Paul. pag.* 33. *in Maceraten.* 28. *Septemb.* 1694. *lib.* 1. *decis. Valleman. pag.* 148.

19 Mater prætensa rea Infanticidii extracta ab Hospitali ad formam Bullæ gaudet Immunitate, adeoque est restituenda dicto loco immuni. *Sac. Cong. Immun. in una Civitatis Castelli* 7. *Septembr.* 1683. *lib.* 3. *decret. Altovit. pag.* 228.

20 Matricida extractus ab Ecclesia gaudere debet immunitate Ecclesiastica. *Sac. Cong. Immun. in Arianen.* 15. *Novembr.* 1661. *lib. decr. Rocci pag.* 367. Cavendum tamen est, ne in his tribus ultimis casibus interveniat casus præmeditatum, ob quem rei homicidii privantur Immunitate ex novissima Constitutione Benedicti XIII. sub verb. *Immunitas art.* 2. *n.* 90. vel alias ex casibus exceptis a Benedicto XIV. in sua novissima Constitutione incip. *Officii nostri* allata tom. 4. verb. *Immunitas*, ubi multa ad rem merito scienda.

21 Matris mœstitia est filius stultus, patris autem lætitia est filius sapiens. *Proverb. cap.* 10. *num.* 1. ibi: *Filius sapiens lætificat patrem, filius vero stultus mœstitia est matris suæ*, idest filius sapiens lætificat patrem, quia sua sapientia, prudentia, ac dexteritate juvabit eum in regimine domus, in expediendis negotiis, aliisque rebus gerendis. Tum quia filius sapiens ad conspicuiores evehitur honores, sublimiores cathedras, ac insigniora officia, quæ spectans pater, ac reflectens, quod post suam mortem, talis filius honorificentissime suam repræsentabit personam, magno gaudio, & lætitia afficitur; Filius vero stultus quia ineptus est ad res gerendas, ac munia exercenda, & ad officia honorifica obeunda remanet in domo privatim cum matre, quæ videns, & cognoscens ejus stultitiam, & hæc bedecora filii, continuam habet materiam tristitiæ, sicque assidue luget, & mœret. Ita Liranus, Cornel. a Lapide, & alii in *d. cap.* 10. *num.* 1. *Prov.* Mystice autem filius sapiens est quilibet justus, & pœnitens de peccatis, ipse enim est lætitia patris sui, idest Christi, qui de pœnitentia ejus gaudet cum tota curia Cælesti; juxta illud Lucæ *cap.* 15. *num.* 7. *&* 10. ibi: *Ita gaudium erit in Cœlo super uno peccatore pænitentiam agente...... Ita dico vobis gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pænitentiam agente.* Filius vero stultus, idest omnis, qui transgreditur mandata Dei, & de peccatis non dolet, mœstitia est Matris, id est Ecclesiæ, juxta illud Baruch *cap.* 4. *num.* 8. ibi: *Oblitis estis Deum, qui nutrivit vos, & contristastis nutricem vestram.* Sic cum aliis Lugo Card. *in cit. cap.* 1. *n.* 1. *Proverb.*

Matris maledictio eradicat fundamenta, & benedictio patris firmat domos filiorum. *Eccles. c.* 3. *n.* 11. ibi: *Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta*; idest benedictio patris firmat domos filiorum in multiplicatione filiorum, eos magis ac magis in dies divitiis, honoribus, gloria, splendoribus, & omnibus bonis spiritualibus, ac temporalibus augendo, & replendo, ut patet de Sem, & Japhet benedictis a Patre Noe, *Genes. cap.* 9. *num.* 26. *&* 27. De Isaac, qui a patre Abraham, & Jacob qui a patre Isaac fuit sic benedictus *Genes. cap.* 27. *num.* 28. *&* 29. Maledictio autem matris eradicat domos filiorum usque ad fundamenta, eorum sobolem, ac familiam, ac opes, & honores, omniaque eorum bona spiritualia, ac temporalia penitus extinguendo, ut patet horrendo exemplo adducto a S. Augustino *lib.* 22. *de Civ. Dei c.* 8. & prolixius *serm.* 94. *inter novos*, de matre, quæ filiis sibi inobedientibus, ac rebellibus maledicens, omnes illos continue tremulos, ac vagos sine domibus, opibus, & honoribus miseros undequaque effecit. *Est enim maledictus a Deo, qui exasperat matrem*: *Eccl. c.* 3. *num.* 16. Sic Cornel. a Lapide *in cit. c.* 3. *num.* 11. *Eccl.* Vel ut cum aliis notat *ib.* Ugo Cardinalis, benedictio patris, idest qua pater benedicitur a Domino, firmat domos ac familias filiorum; quia cum Deus benedixit patribus antiquis, in eis benedixit filiis filiorum, *Genes. cap.* 22. *num.* 18. ibi: *Benedicentur in semine tuo omnes gentes*; & iterum *Genes. cap.* 26. *num.* 4. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes*, cum similibus. Seu sic benedictio patris, qua pater benedicitur a filiis, firmat domos, quia merito benedictionis exhibitæ patri, confirmantur, & stabiliuntur filii in bonis temporalibus, & spiritualibus; Maledictio autem matris, qua scilicet mater maledicitur a filiis, eradicat usque ad fundamenta domos filiorum, non solum in temporalibus, sed etiam in spiritualibus, quia 22

cum

cum mater teneriori amore, quam pater, diligat filios, ac majori cura, sollicitudine & labore ultra dolores partus, eos nutriat, foveat, ac educet, si sibi ingratos agnoscat, eis maledicendo, ex quo amor lætus vertatur in furorem, eradicat usque ad fundamenta domos ipsorum, eos denudando omnibus bonis, ac replendo omnibus malis, juxta illud *Proverb. c. 17. num. 13. Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus*. Et universim statutum est quod: *Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur. Exod. cap. 21. n. 17. Qui maledixerit patri suo, aut matri morte moriatur: patri matrique maledixit? sanguis ejus sit super eum. Levit. c. 20. n. 9. Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est, & infelix. Proverb. c. 19. num. 26. Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris. Prov. cap. 29. num. 20.* cum similibus.

Additiones ex aliena manu.

23 An Potestas in filios de jure naturæ competat soli Patri, exclusa Matre, non convenit. Mihi ea semper arrisit opinio, ut hæc potestas utrique Parenti, jure naturæ attento, competat; idque quia onus educandi filios utrumque Parentem tenet, educatio autem dari nequit sine potestate, Vide LocKium *de*
24 *Regimine civili cap.* 5. qui una tradit quousque se extendat, tum, quamdiu duret hæc potestas Parentum in Filios secundum jus naturæ.

25 Jure vero civili Romanorum uni Patri potestas in Filios competit, §. 1. *Institut. de Adopt.* §. 3. pariter *Instit. de hered. qualit. & different* Atque hinc factum, ut nequeat Mater ad exemplum Patri Filiis pupillariter substituere, *princip. Instit. de pupillar. substit.* L. 2. *princip. ff. eod.* nec etiam perinde ac Patri ususfructus in bonis Liberorum competat, Brunemann. in L. 6. *Cod. de bon. quæ liber.* Carpzov. *lib. 6. tit. 7. Respons.* 70. nec a rationum redditione, nec ab Inventarii confectione immunis sit Mater tutrix pupillorum, eaque neglecta, ad juratam specificationem teneatur. Stryk. *juridic. dissert. vol. 2. disput.* 4. *cap.* 3. §. 2. Carpzov. *Jurisprud. forens. part.* 4. *Constit.* 11. *defin.* 5. & 6. quæ omnia aliter se habent in Patre, *d. L.* 5. *C. de bon. quæ liber.*

26 Sed licet jure civili Romanorum Patri tantummodo potestas in Filios competat, sunt tamen officia, quæ Filii non Patri solum, sed & Matri præstare tenentur. Inter hæc principem locum tenet alendi debitum, quod sicuti parentibus respectu liberorum, ita quoque liberis incumbit, si forte contingat parentes inopia laborare, sibique ob senilem ætatem, vel adversam valetudinem prospicere haud posse de vitæ necessariis, *l. ultim.* §. *Ipsum autem C. de bon. quæ liber. leg.* 5. *Cod. de Patr. potest. leg.* 1. & 3. *Cod. de alend. liber.*

Persona unius itemque alterius parentis semper sancta, & honesta filiis esse debet, *l.* 9. 27
ff. de obsequ. Parent. & Patron. præstand. Quo fit, ut filii non solum ab omni injuria, vel reali, vel verbali parentibus inferenda abstinere sedulo debeant, nisi gravissimas animadversiones velint incurrere, *l.* 3. *Cod. de Patr. potest.* sed & nullam actionem, vel exceptionem famosam parentibus dedecori futuram valeant adversus ipsos proponere; quin si casus ita ferat, suppressa doli mali, fraudisque mentione, in factum verbis uti debeant, *lib.* 11. *ff. de dol. mal. l.* 20. §. *ultim. ff. de Injur. lib.* 2. §. 1. *ff. de obseq. Parent. vel Patron. præstand.*

Quod dictum est de actione *famosa*, id ipsum 28
in accusatione quoque locum sibi vindicat, *l.* 8. *ff. de Accusat.* si excipias tamen crimen læsæ majestatis, *l. penult. C. Qui accusari non poss.* tum & maxime crimen Apostasiæ, Hæresis &c. *cap.* 10. *de Heret.* Admisso vero a parentibus crimine, quod notatur Legibus publicorum judiciorum, de facto eorum civiliter quærere possunt, Brunemann. *in leg.* 11. *n.* 4. *C. Qui accusar. non poss.*

Huc etiam spectat, quod filii absque venia 29
parentes in jus vocare nequeant, *leg.* 4. *ff. de in jus vocand.* Non male vero Anton. Faber in *Cod. lib.* 2. *tit.* 2. *defin.* 13. monet, hodie opus amplius haud esse hac venia, propterea quod Judex eo ipso quod ad instantiam alicujus citat, hæc venia impetrata censetur. Vide & alia officia liberorum ergà utrumque parentem apud Stryk. *juridic. dissert. vol.* 2. *disput.* 4. *cap.* 3. §. 13. & *sequent.*

Reliquum est, ut de eo verba faciamus, an 30
matri asserenti filium aliquem ex adulterio natum esse credendum sit? Negatur communiter *ex l.* 39. §. 1. *de probat.* Idque procedit etiamsi mater de adulterio sit convicta, nam potest esse mater adultera, filius vero legitimus, Brunemann. *in d. leg.* 29. Stryk. *in not. ad Lauterbach. tit. de his, qui sui, vel alieni juris sunt*, quinimo etiamsi mater in articulo mortis constituta hanc emiserit concessionem, *arg. leg.*

leg. Si quis in gravi 3. *ff. de Senatu consult. Syllanian.* Quid si filius præterea patri sit dissimilis, referatque ipsum adulterum? Nec matri creditur, quum ista similitudo per accidens ex imaginatione mulieris tempore conceptionis contingere potuerit, Gail. 2. *observ.* 97. *num.* 7. qui & alias ampliationes affert.

31 Hinc quemdam Regem stultitiæ arguere solent Doctores, qui ad confessionem matris, quod scilicet ex adulterio natus erat, Regno se abdicavit.

Nota Auctoris.

Quæ addita sunt hic *circa fin.* jam fuerant a me tradita sub verb. *Filius a num.* 113. *ad* 119. præsertim quod filius non teneatur credere matri asserenti ipsum natum esse ex adulterio; & quod derisus fuerit, & adhuc in dies derideatur quidam Rex, qui ad confessionem matris, quod natus erat ex adulterio, regno se abdicavit. Vide *ibi* multa ad rem.

MATRIMONIUM.

Articulus I.

Matrimonium quo ad ea, quæ concernunt ejus Naturam, Materiam, Formam, & Ministrum.

1 MAtrimonium secundum nominis Etymologiam derivatur a ly *Mater*, & *munium*, seu *munus*, quasi sit *Matris munium*, seu *Matris munus*; Unde S. Augustinus *l.* 19. *contra Faustum* sic habet: *Matrimonium ex hoc appellatum est, quod non ob aliud debeat fœmina nubere, quam ut Mater fiat*, & concordat S. Thomas *in Supplem. q.* 44. *art.* 2. ubi dicit quod dicitur Matrimonium, quia est præcipue *Matrum onus*.

2 Hinc dicitur *Matrimonium* a Matre potius, quam Patrimonium a Patre, quia ad prolem, cujus generandæ & educandæ causa institutum est Matrimonium, magis concurrit Mater ipsam in utero caute gestando, sollicite nutriendo, difficulter patiendo, & accurate educando.

3 Matrimonium variis aliis nominibus appellatur; Aliquando enim vocatur *Conjugium* a conjungendo sub uno mutuo jugo, quia virum, ac mulierem sub uno, eodemque quasi mutuo jugo ad servandam fidem, & onera Matrimonii sustinenda constituit; Catechism.

Rom. *de Matrim. c.* 1. Quandoque dicitur *Connubium*, & quandoque *Nuptiæ* ab obnubendo, eo quod antiquitus pudoris gratia se puellæ obnuberent, seu caput, & faciem velarent, dum viris dabantur, exemplo Rebeccæ, de qua idipsum legitur *Genes.* 24. *num.* 65. ibi: *At illa tollens cito pallium operuit se*, & habetur expresse in *c. nec illud* 8. *caus.* 30. *q.* 5. ibi: *Nec illud otiosum, quod cum veniret Rebecca, vidit Isaac deambulantem, & cum interrogasset, quis esset, cognito quod ipse esset, cui duceretur Uxor, descendit, & caput obnubere suum cœpit docens verecundiam in nuptiis praire debere; Inde enim & Nuptiæ dictæ, quia pudoris gratia se puellæ obnuberent.* 4

Matrimonium in Jure tum Canonico tum Civili præcise definitur, quod *sit Maris, & fœminæ conjunctio individuam vitæ consuetudinem retinens*, sic expresse in *c. Illud* 2. *de præsumptionibus, & caus.* 19. *q.* 2. *§.* 2. *& §.* 1. *Instit. de patria potestate*. Quia vero ibi Matrimonium potissimum definitur, & explicatur quoad vinculum; datur hic alia definitio adæquate ipsum complectens, & explicans, & ut Contractum, & ut Sacramentum, & ut vinculum: *Matrimonium est individua conjunctio maris, & feminæ legitimo contractu firmata ad generandam prolem, a Deo Auctore naturæ instituta, & Sacramento Novæ Legis Signo, & bono a Christo Salvatore elevata ad Christianè generandam prolem*. Sic expresse Marchantius *tom.* 3. *Tribun. seu speculi part.* 3. *q.* 1. Sporer *tom.* 3. *Theol. Sacramental. part.* 4. *c.* 1. *num.* 1. *Estque in re Communis*. 5

Matrimonium dividitur in Legitimum, Ratum, & Consummatum. *Communis*. Matrimonium *Legitimum* est illud, quod legitimo consensu inter personas habiles, seu Jure non impeditus contrahitur, & dicitur *Legitimum*, quia contrahitur juxta Leges, & tale Matrimonium datur etiam inter Infideles non baptizatos, cum ut sic abstrahat a ratione Sacramenti. Matrimonium *Ratum* est illud, quod non solum legitimo modo contrahitur, sed insuper accedit ei ratio Sacramenti, vi cujus dicitur *Ratum*, quia magis indissolubile; cum tamen contractum ab infidelibus sit dissolubile per conversionem alterius ad Fidem, & ideo eorum Matrimonium, quamvis legitimum, non est Ratum, *c. Quanto* 7. *de Divortiis*, ibi: *Nam etsi Matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum* (quia scilicet potest dissolvi, ut expresse dicit 6 7 8

Glossa

Glossa ibidem *verb. Ratum*), *inter infideles autem verum*, & *ratum existit*, *quia Sacramentum fidei*, *quod semel est admissum*, *nunquam amittitur*, *sed ratum efficit conjugii Sacramentum ut ipsum in conjugibus illo durante perduret*.

9 Matrimonium *consummatum est illud*, quod accedente mutua actuali traditione corporis, & copulatione carnis completur, & consummatur, & id non solum in ratione contractus legitimi, sed etiam in ratione Sacramenti, ut idcirco majorem, & quasi ultimam ex Divina institutione stabilitatem acquirat.

10 Dicta tria Mutrimonia, ut vides, differunt firmitate, seu stabilitate; Matrimonium enim *Legitimum* solvi potest favore Fidei, cum alter conjux ad Fidem convertitur, altero nolente converti. *Ep.* 1. *ad Corinth. c.* 7. *Quod si infidelis discedit*, *discedat*; *non enim servituti* (nempe ligamini conjugali) *subjectus est frater*, *aut soror in hujusmodi*. *Item c. Si infidelis* 2. *caus.* 38. *q.* 2. & *cit. c. Quanto* 7. *de divort.* Matrimonium *Ratum* solvitur favore Religionis per solemnem Professionem, *c. Verum* 2. & *c. Ex parte* 14. *de convers. Conjug.* & est expresse definitum a Concil. Trid. *sess.* 24. *de matrim. canon.* 6. ibi: *Si quis dixerit*, *matrimonium ratum non consummatum per solemnem Religionis Professionem alterius Conjugum non dirimi*, *anathema sit*. Matrimonium *Consummatum* quad vinculum nunquam solvi potest, ut habetur expresse ex verbis Christi *Matth.* 19. ibi: *Quod Deus conjunxit*, *homo non separet*, & ex Apost. *ad Rom.* 7. ibi: *Mulier*, *vivente viro*, *alligata est legi*, & 1. *ad Corinth.* 7. ibi: *His qui matrimonio juncti sunt*, *præcipio non ego*, *sed Dominus*, *Uxorem a viro non discedere*, *quod si discesserit*, *manere innuptam*, *aut viro suo reconciliari*, & est expresse definitum a Conc. Trid. *sess.* 24. *Canon.* 5. ibi: *Si quis dixerit propter hæresim*, *aut molestam cohabitationem*, *aut affectatam absentiam a Conjuge dissolvi posse matrimonii vinculum*, *anathema sit*, & *ib. Canon.* 7. ibi: *Si quis dixerit Ecclesiam errare*, *cum docuit*, & *docet juxta Evangelium*, & *Apostolicam Doctrinam propter adulterium alterius Conjugis Matrimonii vinculum non posse dissolvi* &*c. anathema sit*.

11 Matrimonium *Ratum*, & *Consummatum* differunt inter se in ratione significationis; Nam *Ratum* significat conjunctionem Christi cum anima justi per gratiam, quæ conjunctio solubilis est per peccatum mortale. *Consummatum* autem significat conjunctionem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam, seu Unionem Hypostaticam, quæ conjunctio est omnino insolubilis; Nam Verbum quod semel assumpsit, numquam dimisit, *cap. Debitum* 5. *de Bigamis*. Unde, ut recte infert Pignat. *tom.* 1. *consul.* 148. *num.* 4. Dominus *Matth.* 19. non dixit; *Quod Deus conjunxit*, *homo non separet*, nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una*, & Apostolus *ad Ephes.* 5. non dixit: *Hoc Sacramentum magnum in Christo*, & *Ecclesia*, nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una*, & ideo Leo Pontifex relatus in *c. Cum societas* 17. *caus.* 27. *q.* 2. sic expresse habet: *Cum societas nuptiarum ita a principio sit instituta*, *ut præter commixtionem sexuum non habeant in se nuptiæ conjunctionis Christi* & *Ecclesiæ Sacramentum* &*c.*

Matrimonium in Lege veteri, sicuti & matrimonium nunc contractum inter Infideles, 12
quamvis fuerit, & sit legitimum, atque validum in ratione contractus, non fuit tamen, nec est Sacramentum. *Communis*. Qui enim nondum receperunt Sacramentum Baptismi, non sunt capaces aliorum Sacramentorum, cum baptismus sit janua omnium Sacramentorum. Unde solum Matrimonium contractum 13
inter Fideles Baptizatos est Sacramentum, estque unum ex septem novæ Legis Sacramentis a Christo Domino institutum, ut definivit Concilium Florentinum in *decret. Unionis*, & Tridentinum *sess.* 7. *canon.* 1. ibi: *Si quis dixerit*, *Sacramenta novæ Legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta*, *aut esse plura*, *vel pauciora*, *quam septem*, *videlicet Baptismum*, *Confirmationem*, *Eucharistiam*, *Pœnitentiam*, *Extremam Unctionem*, *Ordinem*, & *Matrimonium*, *aut etiam aliquod horum septem non esse vere*, & *proprie Sacramentum*, *anathema sit*, & idipsum definivit specialiter de Matrimonio *sess.* 24. *Canon.* 1. ibi: *Si quis dixerit*, *Matrimonium non esse vere*, & *proprie unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis a Christo Domino institutum*, *sed ab hominibus in Ecclesia inventum*, *neque gratiam conferre*, *anathema sit*.

Matrimonium in ratione Sacramenti probabilius fuit institutum, quando Christus *Matth.* 14
19. dixit: *Quod Deus conjunxit*, *homo non separet*: Nullum enim aliud tempus talis institutionis potest congruentius assignari in toto Evangelio. Scotus in 3. *dist.* 26. §. *De primo*, Sanchez *lib.* 2. *de Matrimon. disp.* 4. *num.* 5. S. Antoninus 3. *part. tit.* 1. *cap.* 2. *ante* §. 1. Rosignol. *de Matrimon.* 1. *controv.* XV. *prænot.* 1. *num.* 6. cum aliis ibi citatis. Reiffenstuel *loc. c. num.* 9. Henno *loc. c. disp.* 2. *quæst.* 3.

concl. 2. ubi testatur de communi; Quamvis tamen Viguerius, Ledesma, & alii dicant, fuisse elevatum in Sacramentum, quando *Joan.* 2. interfuit Christus nuptiæ Canæ Galileæ.

15 Nec valet dicere, quod Matrimonium fuerit a Deo jam absolute, & ab initio Mundi institutum & in eo statu Innocentiæ, *Genes.* 2. adeoque non a Christo; quando dixit, *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Non valet, inquam, quia ab initio Mundi fuit institutum Matrimonium solum in ratione Contractus indissolubilis, atque in ordine ad officium naturæ, & legitimam propagationem generis humani; In ratione autem Sacramenti, hoc est, signi efficacis digne recipientibus conferentis gratiam ex opere operato, fuit solum institutum a Christo quando dixit prædicta verba: *Quod Deus conjunxit &c.*

16 Probabilius est, inter Fideles sive Baptizatos, nullo modo, ne quidem per intentionem contrahentium posse, valide separari rationem Sacramenti a contractu Matrimonii; idest probabilius nequit Fidelis valide inire Matrimonium, solum ut Contractum, non vero ut Sacramentum. Sic Sanchez *lib.* 2. *de Matrimon. disp.* 10. *num.* 6. Suarez *tom.* 1. *de Sacramentis qu.* 64. *art.* 10. Petrus de Ledesma *de Matrim. q.* 42. *art.* 1. *dub.* 7. *in solut. ad primum, & secundum*, Rosignolus *de Matrimon.* 1. *contract.* 15. *prænotat.* 2. *num.* 2. Esparza *de Matrimon. q.* 114. *ad* 3. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *num.* 2. Lugo *de Pænit. disp.* 14. *n.* 42. Tannerus *tom.* 4. *disp.* 8. *q.* 4. *n.* 85. Cardenas in 2. *Crisi dist.* 20. *num.* 77. Haunold. *lib.* 4. *num.* 716. Germ. *disp.* 5. *num.* 345. Bonesp. *de Matr. disp.* 4. *dub.* 1. Coninch *disp.* 24. *num.* 22. & mordicus Aversa *q.* 1. *sect.* 5. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *num.* 276. cum Hiquæo, Pontio, Brancato, Bellarmin. Præposit., & aliis ibi citatis, Pignatell. *tom.* 7. *consul.* 22. *num.* 7. aliique plurimi apud ipsos, Sperell. *decis.* 9. *n.* 23. ubi dicit hanc esse veram sententiam, & Romæ approbatam. Et ratio est, quia ex institutione Christi in statu Legis Evangelicæ ratio Sacramenti est essentialiter imbibita in ratione Contractus Matrimonialis, & hæc videtur esse etiam germana Scoti opinio, qui in 4. *dist.* 26. *num.* 13. sic ait: *Ideo dici potest, quod contractui Matrimoniali annexuit Deus Sacramentum proprie dictum saltem pro Lege Evangelica, alioquin non esset Sacramentum novæ Legis;* Unde Concilia, & SS. Patres dicunt absolute, quod Matrimonia Fidelium sunt Sacramenta, & favet Innocentius III. in *c.* 7. *de divort.* ibi: *Etsi Matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum; Inter fideles autem verum, & ratum existit, quia Sacramentum Fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum*, quibus verbis videtur aperte asserere, quod Baptismus hoc ipso, quod inadmissibiliter sit admissus, faciat contractum Matrimonii Baptizatorum esse Sacramentum, adeoque dicendum est, non posse Fideles, seu Baptizatos separare rationem Sacramenti a Contractu Matrimonii; Nullum enim est solidum fundamentum dicendi, quod Christus reliquerit privatis fidelibus potestatem separandi unam rationem ab altera, aliter posset prudenter suadere iis, qui in mortali existerent, nec vellent pœnitere ante Matrimonium, ut intenderent solam rationem contractus, & non Sacramenti, ne committerent sacrilegium: Item posset dari, quod unus conjugum intendens contractum, & Sacramentum, susciperet Sacramentum, alter autem intendens solum contractum, non susciperet Sacramentum, quæ, ut recte notant Aversa *loc. cit. sect.* 5. La Croix *loc. cit. num.* 276. & alii, plane sunt absurda, & præter mentem Ecclesiæ, ac existimationem Fidelium. (*a*)

Nec valet dicere, quod ad substantiam, seu vali- 17

(*a*) *Nota Rom. Theologi.* Aliud est non esse in potestate hominis efficere, ut matrimonium juxta Ecclesiæ leges rite celebratum non sit Sacramentum; & aliud num homo Christianus Matrimonium inire queat, quod Sacramentum non sit. Primum verum est, cum in hominis potestate non sit, ut id, quod Christus Dominus Sacramentum esse voluit, Sacramentum non sit. At in hominis potestate est id ponere, vel non ponere, quod necessarium esse voluit Christus, ut Sacramentum efficeretur; quamobrem, si homo, iis positis, quibus Matrimonii contractus constat, omissis vero, quæ addidit Christus huic contractui, ut Sacramentum fieret, Matrimonium ineat: habebimus utique verum contractum, neutiquam vero Sacramentum. Fac ergo Christianum hominem ea adhibere, quæ ad rationem naturalis, & civilis contractus spectant, negligere autem cæremonias Ecclesiæ, & institutionis divinæ Ritus, quibus contractus hujusmodi Sacramentum fit, jam habes verum contractum, deest vero ex gravi hominis Christiani culpa ratio Sacramenti. Quid deinceps si intentionem spectemus? Dum in perverso Christiano

validitatem Sacramenti requiritur intentio Ministri volentis illud conficere, adeoque non haberi hic validum Sacramentum, cum nedum non habeatur intentio Ministri volentis illud conficere, seu & ipsius positiva nolitio, seu exclusiva intentio. Non valet inquam, quia Christus Dominus ita inseparabiliter connexuit contractui Matrimoniali rationem Sacramenti, ut quamvis positio contractus pendeat a voluntate Fidelium, eo tamen ipso non pendeat a voluntate Fidelium ratio Sacramenti, sed eo ipso, quod legitime ponatur contractus Matrimonialis, statim ex Christi institutione fit ei annexa ratio Sacramenti, taliter quod quicumque Fideles volunt vere contrahere Matrimonium, volunt etiam virtualiter accipere Sacramentum, & econtra, si nollent Sacramentum suscipere, consequens esset, ut neque Matrimonium contrahere intenderent, sicque contractus irritus esset, quia deficiente intentione quoad Sacramentum, deficit etiam essentialiter intentio quoad contractum, cum inter Fideles intentio vere contrahendi Matrimonium indivisibiliter afficiat tam Sacramentum, quam contractum, adeoque deficiens quoad unum, non trahitur ab altero.

Est tamen probabilis etiam contraria opinio 18
docens rationem Sacramenti posse valide, etsi non licite, separari a ratione contractus saltem per intentionem conficiendi contractum, & non Sacramentum, ut tenent plurimi, & maximi Doctores, ut Cajetanus, Durandus, Victoria, Vasquez, Rebellus, aliisque congestis Perez *disp.* 19. *sect.* 10. Hurtad. *disp.* 3. *de Matrim. difficul.* 10. Dicastill. *dub.* 19. *disp.* 2. Tamburin. *tract.* 5. *cap.* 1. *num.* 6. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 225. & probabiliorem censet Henno *tom.* 2. *tract. de Matrim. disp.* 2. *q.* 4.

stiano volente civilem hujusmodi inire contractum animus sit, non solum non perficiendi, & recipiendi Sacramenti, sed irridendi potius, & contemnendi, numquid Sacramentum fiet? At in hoc argumento non sistimus; primum indicasse sufficiat, ut inde constet, probabiliorem non esse Auctoris assertionem.

Responsio Auctoris.

Plura hic adducit *Rom. Theologus*, ut inde constet, probabiliorem non esse assertionem, quam tradidi *loc. c.* at si attente perpendantur omnia *ibi num* 16. *&* 17. producta, & quæ tradit rec. mem. Benedictus XIV. *de Synodo diœc. lib.* 6. *cap.* 7. *num.* 3. *ad* 5. *& lib.* 8. *cap.* 13. *a num.* 4. *ad* 8. manifeste patebit, probabiliorem revera esse opinionem meam. In dicto enim *cap.* 13. *num.* 4. laudatus Pontifex sic expresse asserit. *Verum quamquam hucusque explicatam Melchioris Cani sententia tot doctorum suffragiis communita, sit valde probabilis.... attamen nullus inficiabitur, communiorem esse contrariam aliorum opinionem, qui constanter defendunt solos contrahentes esse ministros Sacramenti matrimonii, quod proinde necessario ab illis confici docent simul ac validum inter se ineunt conjugii contractum*; quæ est mea probabilior assertio, quamvis etiam contraria opinio sit vere probabilis, ut & ego ipse jam ibi *sub num.* 18. tradidi. Porro ad suam, simul & meam, assertionem ostendendam communiorem & probabiliorem is Pontifex, ultra solida fundamenta adducta *loc. cit.* in dicto *num.* sic prosequitur: *Hanc quippe sententiam propugnarunt fere omnes antiqui Theologi, Jurisque Canonici Interpretes, quos citant, & sequuntur Vasquez, Sanchez, Theoph. Raynaudus, Frassen, Cardinal. de Laurea, Clericatus, Cardinal. Gottus. Nec verum est, quod nonnulli jactitant, hanc opinionem ultra montes esse jam fere antiquatam, ex illis quippe qui ultra montes non diu antea scripserunt, eamdem tuentur Wan-Espen, Simonet, Boucat, Auctor Theologiæ Moralis ad usum Seminarii Petrocorensis Merbesius, Pontas, aliique non pauci, quocirca Tournellius, quamquam Melchiori Cano adhæserit, nihilominus ingenue fassus est loc. cit. Si ex Auctoritate & numero Scholasticorum pugnandum hic foret, vinceret haud dubie opposita sententia.* Sic laudatus Pontifex ad litteram *loc. c.* merito legendus & sequendus. Et doctissimus Maschat edition. Rom. 1757. celeberrimi Ubald. Giraldi *tom.* 2. *lib.* 4. *tit.* 1. *num.* 41. expresse tradit: *Denique ministri hujus Sacramenti sunt ipsi contrahentes, non vero Sacerdos; ita vera sententia*, quam efficaciter probat. Unde hic mirandum, quod dictus Ubaldus unus ex Revisoribus probaverit censuram propositionis, ut probabilioris a me traditæ, quando ipsemet cum suo Maschat in sua editione eam non tantum ut probabiliorem, sed ut absolute veram propugnat, atque expresse concludit: *ita vera sententia*.

q. 4. *concl.* 1. Sporer *tom.* 3. *Theolog. Sacramental. part.* 4. *cap.* 1. *sect.* 4. *num.* 316. Henrincx *disp.* 2. *q.* 2. *n.* 17. Gobat *tom.* 1. *tract.* 9. *cas.* 11. *num.* 228. Merat, Gonet, Platel., Krimer, & alii. (*a*)

19 Matrimonium legitime contractum ex dispensatione Pontificia inter Fidelem & infidelem est Sacramentum ex parte fidelis, seu baptizati, quia, ut jam dictum est, fidelis, seu baptizatus ex divina ordinatione nequit contrahere, nisi simul efficiat Sacramentum, quia ipsemet fidelis seu baptizati contractus est ipsummet Sacramentum, & quamvis Christus non prohibeat fidelem cum infideli nondum baptizato contrahere, non propterea eximit fidelem ab iis, quæ circa fideles ipse ordinavit, quod nempe non possit inire Matrimonialem contractum sine Sacramento; Unde dicendum est, quod ex tali contractu respectu baptizati consurgat ratio Sacramenti, uti quantum ex vi contractus resultaret etiam respectu alterius non baptizati, nisi obsisteret incapacitas defectu Baptismi; Hinc Divus Thomas *in dist.* 39. *qu. unica art.* 2. *ad primum*, dicit, quod quamvis illud Matrimonium respectu non baptizati non sit Sacramentum actu, sit tamen potentia, quatenus immediate ac fuerit baptizatus, fit actu postea tale, eidemque confert gratiam Sacramentalem; Sic tenent etiam Scotus *in* 4. *dist.* 26. *quest.* 2. *art.* 3. *in fine*, Echius *tom.* 4. *Hom.* 73. *de Sacramentis*, Paludanus *in* 4. *dist.* 27. *q.* 4. *art.* 3. *num.* 25. Argentina *in* 4. *dist.* 39. *q.* 1. *art.* 1. *ad primum*, Vera Crux 2. *part. Speculi art.* 36. *conclus.* 2. Vega *lib.* 4. *Summæ cas.* 113. Aversa *qu.* 1. *sect.* 6. Rebellus, Catherin., & alii: & ex Scotistis tale Matrimonium esse Sacramentum ex parte fidelis tenent Hiquæus, Pontius, Brancatus, & Frassen *de Matrim. tract.* 3. *disp.* 2. *art.* 1. *qu.* 2. *quæres* 1. & videtur conformior menti Scoti, ut observat ejus fidelis interpres Hiquæus *in Commentario ad dist.* 26. *n.* 56. & alij contra Vasquez, Henriquez, Sanchez, Coninch, Becan., Krimer, La Croix *loc. cit. n.* 277. & alios.

Matrimonium duorum Conjugum infidelium, si ambo convertantur, & baptizentur, an fiat Sacramentum? Variant Doctores: Affirmativam enim sententiam tuentur S. Thomas *in* 4. *dist.* 39. *q.* 1. *art.* 1. Capreolus *art.* 3. *ad* 5. Bellarminus *lib.* 1. *de Matrim. cap.* 5. Sanchez *lib.* 2. *disp.* 9. Gobat *tom.* 1. *tract.* 10. *n.* 390. Aversa *quest.* 1. *sect.* 6. Paludanus, Covarruvias, Layman, Valentia, Tannerus, & alii plurimi volen- 20

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Probabilior tamen illorum videtur opinio, quæ negat omnino Matrimonium hujusmodi esse Sacramentum. Nam ut Matrimonium sit validum in ratione contractus, mutuum exigit utriusque Conjugis consensum. Ut ergo sit Sacramentum, utriusque postulabit intentionem, & consensum. Matrimonium enim unum est Sacramentum, non duo: neque Sacramentum dimidiatum est, sed integrum: ergo quando in uno deficit intentio suscipiendi Sacramentum, intentio alterius minime sufficit, sicut enim Matrimonium est unicum mutuum vinculum, unus contractus, ita unum est Sacramentum.

Responsio Auctoris.

Contendit hic *Rom. Theologus* quod probabilior sit illorum opinio, quæ negat omnino Matrimonium hujusmodi, nempe contractum ex dispensatione Pontificia inter fidelem, & infidelem esse Sacramentum ex parte fidelis seu baptizati. Sed mea opinio defenditur non solum ab Auctoribus *ibi* a me allegatis, sed etiam ab Henrico a S. Ignatio in Ethica amoris tom. 3. lib. 8. part. 2. cap. 8. a Tournellio de Matrimonio pag. 95. Edit. Parisien. 1730. Card. de Laurea *disp.* 13. *de Matrimonio art.* 10. in quo ulterius *num.* 163. id probat ex paritate Baptismi, qui ministratus ab infideli animo faciendi quod faciunt fideles, est verum Sacramentum. Tum quia si duo fideles Matrimonium contrahant, & unus sit in peccato mortali, & incapax gratiæ Sanctificantis a Sacramento provenientis, alter qui obicem non habet peccati, recipit gratiam & effectum Sacramenti, quin possit ab obice & indispositione alterius præpediri; ita in nostro casu idem est dicendum, si unus sit fidelis, capax Sacramenti ratione Baptismi, & alter sit infidelis, & incapax ob defectum Baptismi, & ita in uno sit Sacramentum, & non in altero, ea potissimum ratione, ut jam tradidi, quod nemo fidelis ex divina ordinatione potest contrahere matrimonium nisi simul efficiat Sacramentum, quum ipsemet fidelis, seu baptizati contractus sit ipsummet Sacramentum; & ideo non contraria, sed mea videtur probabilior opinio.

lentes, quod cum baptizantur, eorum Matrimonium transeat in Sacramentum, quia tunc incipit significare indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, adeoque habere rationem Sacramenti, propter quod est absoluta indissolubilitas; & prælertim evadit eorum Matrimonium Sacramentum, ut si dicunt Ledesma, Durandus, Capreolus, Henriquez, Bellarminus, Rebellus, Platellius, & alii post Baptismum cotam Parocho, & testibus renovent consensum, quia tunc ponitur contractus Matrimonialis inter fideles, inter quos talis contractus est Sacramentum: Quam tamen renovationem consensus non esse necessario faciendam coram Parocho, & Testibus tenet cum plurimis Barbosa *in Conc. sess.* 24. *cap.* 1. *num.* 138. *& de Offic. & potest. Episcop. allegat.* 32. *n.* 158. *& de Officio, & de potest. Paroch. n.* 85.

21 Sententiam autem negativam tenent Vasquez *disp.* 2. *de Matrimon. cap.* 10. Coninck *disp.* 24. *dub.* 2. *concl.* 3. Henriquez *disp.* 2. *q.* 2. *n.* 10. Pontius *lib.* 1. *c.* 9. *n.* 3. *&* 9. Krimer *num.* 354. Henno *loc. cit. concl.* 2. *vers. Petes*, Mastrius *Theolog. moral. disp.* 21. *num.* 17. Frassen *loc. cit. Queres* 2. ubi dicit, quod hæc sit verior, & conformior doctrinæ Subtilis *in* 4. *dist.* 39. Præpositus, Dicastill. Castropalao, & alii; Et ratio est, quia licet tunc consensum renovent, & Sacramentum intendant; non tamen per id fit novus contractus Matrimonialis, sed confirmatur jam factus; Cum enim corpora fuerint jam antea tradita, nec possint tales conjuges iterum tradere, quod suum non est, ex quo neuter Conjugum habeat potestatem sui proprii corporis, ut docet Apostolus 1. *ad Corinth.* 7. non ponitur tunc nova materia, vel forma contractus, adeoque &c.

22 Bona principalia Matrimonii sunt tria, scilicet Fides, Proles, & Sacramentum. *Communis* cum S. Augustino *lib.* 9. *de Genesi cap.* 7. ubi sic præcise dicit: *Bonum, quod habent nuptiæ, tripartitum est, Fides, Proles, Sacramentum; In Fide attenditur, ne præter vinculum conjugale cum altera, vel altero concumbatur: In prole, ut amanter suscipiatur, benigne nutriatur, religiose educetur; In Sacramento, ut conjugium non separetur, ut dimissus, aut dimissa nec causa prolis alteri conjungatur*. Et concordat Concilium Florentinum *in decreto unionis*, ubi sic expresse habet: *Assignatur autem triplex bonum matrimonii. Primum est proles suscipienda, & educanda, ad cultum Dei. Secundum est Fides, quam unus conjugum alteri servare debet. Tertium indivisibilitas matrimonii propter hoc, quod significet indivisibilem conjunctionem Christi, & Ecclesiæ*.

Præter autem dicta tria principalia bona, 23
seu tres primarios fines, ut effectus a Christo in institutione Sacramenti Matrimonii intenta, seu intentos, habet Matrimonium alios etiam effectus, seu fines minus principales, & signanter est remedium vitandæ incontinentiæ juxta illud Apostoli 1. *ad Corinth.* 7. *n.* 2. ibi: *Propter fornicationem autem* (scilicet vitandam) *unusquisque suam Uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat*; *& n.* 9. *melius est enim nubere, quam uri*. Item conciliat verum amorem inter Conjuges, & parit debitam subordinationem Uxoris ad virum juxta præceptum Apostoli *ad Ephesios* 5. Item efficit ut commune jugum levius feratur, & patientius toleretur a Conjugibus ærumnæ illæ carnis descriptæ ab Apostolo 1. *ad Corinth.* 7. & hujusmodi.

Materia remota Sacramenti Matrimonii sunt 24
ipsa corpora habilia contrahentium, & materia proxima est ipsamet legitima traditio mutua corporum in ordine ad generationem prolis. S. Thomas *in* 4. *dist.* 42. *q.* 3. *art.* 2. S. Bonaventura *in* 4. *dist.* 26. *part.* 2. *q.* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 26. *circa finem*, Mastrius *Theolog. moral. disp.* 20. *num.* 9. *&* 10. & alii passim. Et ratio est, quia materia remota hujus Sacramenti, seu contractus matrimonialis est sicuti in aliis contractibus, res, de qua contrahitur; res autem, de qua contrahitur in hoc Sacramento, seu contractu Matrimoniali, sunt corpora habilia contrahentium, adeoque &c. Et quod legitima traditio mutua ipsorum corporum sit materia proxima hujus Sacramenti, patet a simili de aliis Sacramentis, in quibus materia proxima est traditio materiæ remotæ. Talis autem traditio censetur fieri non per mutuum manus contactum, cum, etiam illo non interveniente, adhuc subsistat Sacramentum, sed per consensum mutuum signis externis expressum sufficienter importantibus traditionem corporum.

Forma Sacramenti sunt ipsorum contrahen- 25
tium verba, seu signa verbis æquivalentia mutuum consensum internum sufficienter exprimentia. S. Thomas *in* 4. *dist.* 26. *art.* 1. *ad* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 26. *q. unica num.* 14. S. Bonaventura *loc. cit.* & alii communiter tum Thomistæ, tum Scotistæ. Et ratio est, quia generaliter forma contractuum sunt verba, vel alia signa verbis æquivalentia, ac sufficienter exprimentia internum consensum contrahentium; Tum quia etiam in aliis omnibus Sacramentis forma consistit in verbis. Dicitur autem pro- 26

tanter *seu signa verbis æquivalentia* ad denotandum, quod etiam mutus, etsi loqui non valeat, & surdus, dummodo sufficienter intelligat, potest contrahere Matrimonium, ut expresse habetur *in cap. cum apud Sedem 24. de Sponsalibus, & matrimon.* addita ibi ratione: *Cum quod verbis non potest, signis valeat declarare.*

27 Advertendum autem hic est quod Theologi illi, qui tenent Ministrum Matrimonii esse Parochum, seu Sacerdotem Delegatum, tenent etiam, quod legitimus contractus Civilis sit materia hujus Sacramenti, & forma sint illa, vel similia verba a Parocho, seu Sacerdote prolata: *Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

28 Minister tamen Sacramenti Matrimonii proprie sunt ipsimet contrahentes, quilibet partialis, uterque totalis. S. Thomas *in 4. dist. 26. qu. 2. art. 1. ad 1.* ubi ait: *Verba, quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti, non autem benedictio Sacerdotis, quæ est quaddam Sacramentale.* Unde, si ut dicit S. Doctor, benedictio Sacerdotis non est forma Sacramenti, nec ipse ministrat Sacramentum, cum non concurrat per aliud. Scotus *in 4. dist. 26. quæst. unica §. de ministro*, ubi dicit: *Ipsimet contrahentes ministrant sibi ipsis hoc Sacramentum, vel mutuo, vel uterque sibi.* S. Thomam, & Scotum sequuntur celebriores Theologi, non solum utriusque Scholæ discipuli, sed etiam Bellarminus *lib. 1. de matrimonio cap. 9. & duobus sequentibus*, dicens oppositam sententiam esse temerariam, uti ex ipso dicit etiam Fagnanus *lib. 4. decret. in cap. Quod nobis 2. de Clandestina desponsatione n. 52.* Suarez *disp. 16. sect. 1.* & pluribus congestis, Sanchez *lib. 2. disp. 6. n. 2.* ubi dicit, quod sententia opposita sit temeraria, uti ex ipso dicit etiam Monacell. *part. 4. Formul. Legal. Pract. supplement. ad 2. tom. n. 447.* & alii passim.

29 Probatur igitur veritas hujus conclusionis auctoritate Concilii Florentini *in decreto unionis*, ubi habet, quod contrahentes conficiunt hoc Sacramentum mutuo consensu, ait enim; *Causa efficiens matrimonium regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus*, sed hoc esset falsum, si ad ipsius Sacramenti validitatem necessarius esset alius Minister distinctus a contrahentibus, maxime cum ex doctrina ejusdem Concilii in eodem decreto unionis tria duntaxat requirantur ad confectionem Sacramenti, adeoque &c.

30 Colligitur etiam idipsum ex Concilio Tridentino *sess. 24. cap. 1. de reformatione matrimonii*, ubi dicit quod *dubitandum non est clandestina matrimonia* (idest sine Parocho, vel Sacerdote delegato celebrata) *libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quandiu Ecclesia ea irrita non fecit, & proinde jure damnandi sunt illi, ut eos Sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera, ac rata esse negant.* Ex quibus Concilii verbis clare patet, quod ante irritationem Tridentini valida erant Matrimonia sine Parocho, ergo tunc Parochus non erat illorum Minister. Atqui Tridentinum irritando similia Matrimonia non instituit novum Matrimonii Ministrum; ergo sicuti tunc soli contrahentes erant Ministri, etiam nunc. Quod autem Tridentinum non instituerit novum Sacramenti Matrimonii Ministrum, patet, quia institutio, seu immutatio Ministri Sacramenti, utpote quid substantiale Sacramenti, sicuti & aliorum Sacramenti substantialium, non Ecclesiæ, sed soli Christo Sacramentorum Institutori competit, *arg. cap. Sunt quidam 6. caus. 25. quæst. 1.* S. Thomas *in 4. dist. 3. qu. 1. art. 2. quæst. 2.* Sotus *in 4. dist. 1. quæst. 1. not. 7.* Fagnan. *loc. cit. num. 53.* & alii passim, & patet *ex c. 2. sess. 21. circa dispensationem Sacramenti Eucharistiæ*, ubi idemmet Tridentinum Concilium *declarat hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret.* Ubi, ut vides, excipit a potestate Ecclesiæ mutationem substantiæ Sacramentorum, *salva illorum substantia.*

Nec valet objicere, quod Tridentinum *in cit. cap. 1. de reformatione matrimon. sess. 24.* subjungat: *Ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur, ubi Parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum:* quibus verbis significari videtur, quod Parochus, seu Sacerdos delegatus vere conjungat conjuges in Sacramento Matrimonii, adeoque sit ejus Minister. Non valet, inquam, quia Concilium ibi non dicit verba illa *Ego vos conjungo &c.* esse absolute a Parocho proferenda, immo suadet, ut aliis utatur verbis, si alius fuerit usus ejus Provinciæ, adeoque verba illa non requiruntur ad substantiam Sacramenti. Tum quia Sacra-

cra Congregatio ejusdem Concilii interpres pluries declaravit, ut patet ex decretis citatis *sub verb. Impedimenta matrimonii art. 2. a num. 69.* sufficere ad validitatem Sacramenti Matrimonii præsentiam Parochi nulla verba dicentis, immo etiam inviti, dissentientis, & contradicentis, quod falsum esset, si Parochus esset Minister, cum ad valorem Sacramenti requiratur consensus, & intentio Ministri, & falsissimum esset, si illa verba *Ego vos in matrimonium conjungo &c.* essent, ut prætendunt adversarii, forma essentialis hujus Sacramenti; Cum ergo ab illo tot Sapientissimorum Patrum Senatu, non nisi verissimæ, & undequaque æquissimæ soleant emanare declarationes, dicendum est, falsum esse, quod Parochus, seu Sacerdos delegatus sit Minister Sacramenti Matrimonii, & illa verba: *Ego vos in matrimonium conjungo &c.* sint ejusdem formà, & de facto talia verba non pertinere ad Matrimonii essentiam expresse declaravit *eadem Sac. Congreg. Concilii*, quamvis Juenin *dissert. XI. de matrimonio quæst. 3. in responsione ad 5. objectionem*, dicat eam esse fictitiam, aut illam posse explicari de Matrimonio, prout est contractus naturalis, & Civilis, non autem pro ut est Sacramentum novæ Legis.

32 Sententiam autem contrariam, docentem scilicet Ministrum Sacramenti Matrimonii esse Sacerdotem proferentem illa verba pro forma: *Ego vos in matrimonium conjungo &c.* tuentur Canus *lib. 8. de locis Theologicis*, Estius §. 10. Silvius *in Supplemento quæst. 42. art. 1.* & late Juenin *cit. dissert. XI. de matrimonio quæst. 3. per tot.* & alii. Vide tamen infra *a num. 43. ad fin.*

33 Matrimonium inter absentes celebratum, sive fiat per Procuratores, sive per Litteras, sive per Nuncios, validum est in ratione contractus, si certæ serventur conditiones. *Communis*. Et quod sit validum, si fiat per Procuratorem, constat *ex cap. Honorantur 13. caus. 32. quæst. 2. cap. Procurator 9. de Procuratoribus in 6.* Et quod sit validum per Litteras, habetur *l. Mulierem, ff. de Ritu nuptiar. & l. sufficit, ff. de Sponsalibus*. Et quod sit validum per Nuncios, constat per ea, quæ dicuntur de Procuratoribus, & Litteris; Et ratio universalis est, quia etiam alii contractus possunt istis fieri inter absentes, *arg. cap. Potest quis 68. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum*, & *cap. Qui facit 72. eodem in 6.* ibi: *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum.*

An autem tale Matrimonium inter absentes 34 sic contractum habeat nunc post Tridentinum rationem Sacramenti? variant Doctores. Negativam sententiam tenet Silvester, Canus, Ledesma, Rebell. Cajetan. Victorio, Estius, & alii, quia dicunt ipsi, cum collatio, & receptio Sacramenti sit actio personalis, non potest Matrimonium, ut Sacramentum, confici, vel recipi, nisi Minister, & subjectum, sint præsentes; Tum quia Tridentinum vult virum, & mulierem interrogari de mutuo consensu, adeoque vult esse præsentes. Affirmativam autem sententiam merito tenendam ab omnibus docent Innocent. Covarruv. Paludanus, Sotus, Valentia, Navarrus, Barbosa, Sporer, Pontius, Mendo, Aversa, Mastrius, Reiffenstuel, Henno, La Croix, & pluribus congestis, Sanchez *lib. 2. de Matrimon. disput. 11.* Frassen *de Matrim. tract. 3. disp. 2. par. 1. quæst. 3. Petes primo, Respondeo secundo*, ubi testatur de communi. Quam sententiam Castropal. *disp. 2. p. 9.* vocat verissimam, Tannerus, & Gobat *tract. 10. n. 378.* dicunt temeritatis esse damnandum, qui hoc tempore id negaret; Accedit enim praxis, ac sensus Ecclesiæ, quæ de facto permittit publice sic celebrari Matrimonia præsertim inter Magnates, quod non permitteret, si Matrimonium inter absentes celebratum non esset Sacramentum, cum ipsa velit semper suscipi Sacramentum, quando initur Matrimonium; Tum quia ex dictis *supra a num. 16.* ratio Sacramenti inter fideles est essentialiter imbibita in ratione contractus, nec una potest separari ab alia, cum ipsemet Contractus Matrimonii sit ipsummet Sacramentum. Unde si ex Communi Doctorum Matrimonium celebratum inter absentes est validum in ratione contractus, debet esse legitimum, & validum etiam in ratione Sacramenti, si ut dictum fuit *sub n. 33.* certæ serventur conditiones. (*a*)

Conditiones igitur necessario servandæ in 35 Ma-

(*a*) *Nota Romani Theologi*. Non videtur temeritatis damnari posse, qui neget Sacramentum esse contractum per Procuratores Matrimonium; immo P. Danieli Concinæ probabilior visa est contraria sententia, quam tot gravissimi Viri tuentur. En argumenta, quibus Vir doctus utitur. Nullum Sacramentum inter absentes celebratur. Nec minus præsentes contrahentes requirunt hæc verba, *Ego vos conjungo*, quam præsentem pœnitentem postulent hæc alia, *Ego te absol-*

Matrimonio contracto inter absentes per Procuratorem, sunt sequentes. Prima est, quod Procurator habeat a suo Principali mandatum speciale ad contrahendum Matrimonium; *cap. Procurator 9. de Procuratoribus in 6.* ibi: *Procurator non aliter censetur idoneus ad Matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale*. Secunda, quod Procurator mandatum illud exequatur per se, & non per substitutum, nisi specialis ad substituendum alium

absolvo. Atqui opinio, quæ olim defendebat, hæc ultima verba proferri posse in pœnitentem absentem, damnata a Clemente VIII. est. Respondet Tournely, non esse contra naturam Sacramenti Pœnitentiæ, ut inter absentem ministrum & pœnitentem perficiatur; atque valeret absolutio absenti data, nisi obstaret Ecclesiæ prohibitio, quæ potest inhabiles declarare & Sacerdotes ad absolvendum, & pœnitentes ad recipiendam absolutionem, nisi sint præsentes. Hactenus Tournely *de Matrim. quæst. 1. artic. 2. pag. 42.* Hæc responsio nimis est arbitraria. Hoc quippe pacto ratiocinabantur plures Theologi ante Clementem VIII. qui illorum proscripsit opinionem. Cur damnavit Ecclesia usum absolutionis datæ absenti? Quia voluit declarare inhabiles pœnitentes absentes ad absolutionem. Sed cur ita voluit? An ex arbitrio Ecclesia suas definitiones pronuntiat? Proscripsit talem opinionem, quia judicavit hæc verba, *Ego te absolvo*, postulare pœnitentem præsentem: quemadmodum illorum reipsa obvius & naturalis sensus hanc præsentiam supponit. Validum itaque est in ratione contractus naturalis, & civilis Matrimonium initum inter absentes per procuratorem, ut omnes fatentur. At verum Sacramentum non esse, mihi est probabilius. Hinc est, quod, principales contrahentes consensum per procuratores datum renovant coram Parocho, qui super eos profert hæc verba: *Ego conjungo vos in matrimonium*. Hæc notanda duxi, ut inde Lectores agnoscant, non adeo facile spernendam esse opinionem Theologorum, qui distinguentes in matrimonio contractum a Sacramento, constituunt a Christo Sacramenti Matrimonii ministrum Sacerdotem esse tuentur. Theologi enim, qui ita sentiunt, Viri sunt longe vulgaribus peritiores in Ecclesiastica historia, & in iis monumentis, e quibus divina nobis illa traditio patet, per quam scire unice possumus, Matrimonium ad Sacramenti dignitatem fuisse elevatum: sunt enim Theologi, qui ita opinentur, Guillelmus Parisiensis, quem, teste Pallavicino *lib. 23. cap. 9. num. 15.* secutus est in Concilio Tridentino Simon Vigor, unus ex primariis Sorbonæ Doctoribus, Melchior Canus *lib. 8. de locis Theologicis cap. 5.* Tolet. *lib. 7. instruct. Sacerdot. cap. 6.* Petrus de Marca *tract. de matrimonio*; Maldonatus *quæst. 1. pag. 441.* Estius *in 4. dist. 26. §. 10.* Sylvius *supplem. quæst. 42. art. 1.* Tutelensis Episcopus *tom. 3. cap. 4.* Juveninus *quæst. 3.* Tournelius *de matrimonio pag. 60.* Petrus Collet *tractatu de matrimonio cap. 4. art. 2.* Auctor *de re Sacramentaria pag. 580.* Herminier, Duhamel, Serry, Piett, Vanroi, Gibert, Daniel Concina, Florentius de Cocq, Natalis Alexander, ac plures alii Viri doctissimi; qui tantæ mihi sunt auctoritatis, ut vel unus ex istis sufficere videatur ad revocandam in dubium assertam a vulgo Theologorum opinionem. Sed videamus argumenta, quæ movent tum supra laudatos Auctores, tum etiam plures alios nunc in Urbe degentes Viros doctissimos, etiam Eminentissima dignitate decoratos ad existimandum, probabilius esse Sacerdotem Sacramenti Matrimonii ministrum.

Primum itaque explorata apud omnes res est, ante sæculum undecimum, nec Theologum, nec Ecclesiasticum scriptorem occurrere ullum, qui affirmaverit Sacramenti Matrimonii ministrum esse contrahentes. Id vero satis superque est, ut de veritate contrariæ opinionis vehementer suspicemur: cum enim de re agamus, quæ ex Divina institutione pendet, ubi clara Scripturæ auctoritas, vel antiquorum assertio, & Ecclesiæ traditio deest, nullum, aut imbecille admodum argumentum erit, quo alia via ostendatur, quinam fuerit a Deo designatus Sacramenti minister. Hic ergo cum traditio desit, quæ contrahentes Sacramenti Matrimonii ministros adstruat; & cum Scriptura saltem generatim hos a Sacramentorum ministerio excludat, perspicuum est, vulgarem Theologorum opinionem destitutam illo præsidio esse, ex quo assertiones theologicæ certitudinem suam habent. Porro Scripturam generatim excludere laicos homines ab ordinario Sacramentorum ministerio, facile patet. Nam ministri Sacramentorum sunt Christi ministri, & dispensatores mysteriorum Dei, ut loquitur Apostolus Paulus; & ut etiam ex eo liquet, quia Christi nomine Sacramenta administrant, & quia Dei mysteria, quæ in Ecclesia dispensantur, proprie loquendo sunt Sacramenta. Christi autem ministri, & dispensatores

alium fuerit ei concessa facultas a suo Principali; *cit. cap. Procurator*, ibi: *Et quamvis, is, qui constituitur ad negotia Procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu (propter magnum, quod ex facto tam arduo posset periculum imminere) non poterit deputare alium, nisi hoc eidem specialiter sit commissum*. Tertia, quod eo tempore, quo Procurator contrahit, ejus potestas non sit revocata a suo Principali, ne quidem tacite, seu interne, alias nullum erit Matrimo-

tores mysteriorum Dei sunt Sacerdotes, ut ex unanimi Patrum, & Interpretum sententia constat. Itaque Sacerdotes tantum in Scriptura generatim dicuntur Sacramentorum ministri; Quod etiam ex eo comprobatur, quia ii tantum ministri religionis habentur. Nisi ergo clare aliunde constet, Deum ministerium Sacramenti Matrimonii contrahentibus tribuisse, qua ratione excludere Sacerdotes possumus ab ordinario hujus Sacramenti ministerio? Ecquisnam est Scripturæ textus, quænam antiquorum Patrum sententia est, quæ non sacros religionis ministros, sive Sacerdotes, sed contrahentes, hoc est marem, & feminam, ministros asserat Sacramenti Matrimonii? Nil sane hujusmodi occurrit. Immo antiqua traditio nunquam Matrimonium rem sacram, aut Sacramentum vocavit, *nisi simul meminerit Sacerdotalis in illo intervenientis ministerii*, ut optime observavit Benedictus XIV. in egregio suo opere *de Synodo Diœcesana lib. 7. cap.* 28. Ex hoc autem constat, in Ecclesia Christi semper matrimonium ut rem sacram, & qua Sacramentum est, opus habuisse Sacerdotalis ministerii. Ecclesiæ ergo traditio indicat constitutum a Deo fuisse hujus Sacramenti ministrum Sacerdotem.

Deinde in quolibet Sacramento, quod actione contineatur, cujusmodi sunt, una Eucharistia excepta, Sacramenta reliqua, suscipiens a Ministro distinguitur, ut discurrenti per singula liquet. At si vera contraria opinio foret, sponsi suscipientes Sacramentum Matrimonii, sibi ministri essent, ac sibi Sacramentum conferrent. Undenam constat nubentibus conficiendi, & sibi conferendi Sacramentum collatam a Deo fuisse potestatem? Id enim ex Scriptura, ex Patribus, ex Conciliis, atque ex aliis fontibus eruendum esset, ex quibus divinam Sacramentorum institutionem novimus: immo perspicuæ ac clarissimæ hac in re desiderarentur auctoritates; quia stabilienda foret diversa administrandi, & conficiendi Sacramenti ratio. Scriptura vero, Patres, Concilia &c. nihil de hoc habent.

Denique forma Sacramenti, utpote a Christo instituta, est essentialiter opus religionis, per quod gratiam, & salutem a Deo consequi speramus; & cum Sacramentum sit supernaturale, & efficax gratiæ signum, forma ejus spiritualem Sacramenti effectum, ut operari, sic & significare debet. Atqui neutrum in contraria opinione verum est. Nam, ea posita, forma hujus Sacramenti non est essentialiter opus religionis: non solum enim verba, sed facta, & nutus sunt forma; Hinc ante Concilium Tridentinum, & nunc etiam ubi Concilium Tridentinum promulgatum non est, sponsalia per copulam carnalem animo maritali facta transibant in matrimonium, & copula hæc erat matrimonii forma. At, inquit doctissimus Silvius, nullam habet speciem veri, Christum pro Sacramenti forma statuisse, quod non potest absque gravi peccato fieri, qualis erat hujusmodi copula, quæ, & a sola libidine erat, & grave peccatum, utpote pertinens ad clandestinum matrimonium, ab Ecclesia semper improbatum; & præsertim si pro signo consensus non aliud sit, quam ipsa corporum commixtio. Præterea nec forma, in sententia illa, spiritualem Sacramenti effectum significat; Hæc enim in iis sita est verbis: *Accipio te in meam: accipio te in meum*. Hæc porro verba nullum spiritualem gratiæ effectum significant: nec certe magis significant, quam materia ipsa, cum tamen expressior esse debeat formæ significatio, quam materiæ.

Hactenus argumenta theologica innuimus: superest auctoritas Conciliorum, & Patrum. Ex Concilio Tridentino *sess.* 24. *cap.* 1. *de reformatione*, hæc habemus: *Ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur, ubi Parochus, viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat*: Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: *vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum*. Satis perspicue colligi hinc videtur, Sacerdotem esse hujus Sacramenti ministrum, & verba, quæ profert, esse formam. Concilium enim certa verba usurpanda præscribit, vel alia juxta cujusque Ecclesiæ ritum. Ibidem subdit hanc benedictionem a proprio Parocho faciendam esse: *Item si quis Parochus, vel alius Sacerdos alterius Parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentia matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure suspensus maneat*. Plura alia Concilia provin-

monium, licet Procurator ipse, aut ea, cum qua contraxerit, talem revocationem penitus ignorarent, quia quacumque revocatione cessat consensus, & sine consensu nullum est Matrimonium, *cit. cap. Procurator*, ibi: *Sane si Procurator, antequam contraxerit, a Domino fuerit revocatus, contractum postmodum Matrimonium ab eodem* (*licet tam ipse, quam ea, cum qua contraxit, revocationem hujusmodi penitus ignorarent*) *nullius momenti existit, cum illius con-*

provincialia, ut Coloniense, Cameracense, Rhemense, Turonense, quæ refert Silvius, prætereo.

His accedunt Ritualia plurima. Rituale Romanum vetus, an. 1494. a P. Alberto Castellano O. P. collectum, hæc habet: *Contrahentibus respondentibus, se nec affines, nec consanguineos &c. Sacerdos pronuntiet verba, quæ sunt forma hujus Sacramenti*. Alterum Romanum, Pauli V. jussu editum, hæc verba: *Ego vos conjungo &c.* proferenda a Parocho istius Sacramenti ministro præscribit. P. Martene de antiquis Ecclesiæ ritibus *tom.* 2. *pag.* 11. *lib.* 1. *c.* 9. plura alia Ritualia in hanc rem affert. Unum laudare sufficiat, nempe Mediolanense, in quo S. Carolus Borromæus *Act. Part. IV.* hæc inseri curavit, nempe *quinque dumtaxat esse Sacramenta, quæ Parochus ex officio administrare potest, Baptismum, Eucharistiam, Pœnitentiam, Matrimonium, & Extremam Unctionem*.

Hæc pauca indicavimus, ut Lectoribus pateat, injuria a Vasquesio opinionem hanc temeritatis accusari, ac gravissima esse momenta, quibus eruditi Viri supra a nobis laudati moventur ad affirmandum, opinionem hanc longe probabiliorem esse. Videantur Auctores illi, & præsertim continuator Tournely *tom.* 8. *cap.* 4. *art.* 2. ubi alia quoque argumenta in hujus opinionis comprobationem affert; & adversariorum objecta docte, & erudite solvit & explicat.

Unum vero adhuc addendum est, nempe sententiam hanc tutiorem esse. Nemo enim in controversiam vocat, inquit P. Concina, Matrimonium, benedictione Sacerdotali accedente, esse Sacramentum. Contra, hac benedictione sublata, gravissimi Theologi aperte inficiantur matrimonium tale esse Sacramentum. Hæc autem Theologorum opinio probabilis est. An negabunt Adversarii hanc opinionem esse probabilem, quam tot doctissimi Theologi propugnant? Si quisquam minus peritus hoc auderet, illi oppono auctoritatem sapientissimi Pontificis Benedicti XIV. qui *lib. VIII. de Synod. cap. XXVIII. num.* 3. hæc scribit: *Verum quamquam huc usque explicata Melchioris Cani sententia, tot Doctorum suffragiis communita, sit valde probabilis, ac cuique liberum absque erroris nota eam amplecti &c.* Non probabilis modo, verum etiam valde probabilis est sententia nostra, teste Pontifice Maximo. Est etiam tutior in comparatione oppositæ. Illa enim tutior sententia est, de qua Theologorum nemo unus ambigit. Porro omnes ad unum fatentur, conjugium Ecclesiastico ritu benedictum a Sacerdote esse verum Sacramentum. Ergo tutior illa, hæc minus tuta. Atqui ex decreto Innocentii XI. ex duabus opinionibus, quæ in utramque partem a Theologis disputantur, tutiorem amplecti debemus, quando de Sacramentis agitur. Ergo amplectenda nostra, rejicienda altera est.

Circa materiam, & formam secundum hanc opinionem, placuit recensere sententiam continuatoris Tournely, quæ plausibilior visa est. Materia hujus Sacramenti sunt actus contrahentium; forma vero sunt verba, quibus Sacerdos contractum hunc nomine Ecclesiæ ratihabendo, eidem benedicit. Prima pars ostenditur, tum quod cæteræ opiniones nil habent solidi, nil quod ambiguum non sit; tum quia Sacramenti materia in eo bene reponitur, quod cum de se indifferens sit ad esse dumtaxat civile, vel ad esse Sacramentale, ad istud per formam determinatur, atque contrahentium actus, qui de se indifferentes sunt ad permanendum in ratione contractus civilis, per formam seu per verba Sacerdotis determinantur ad acquirendum esse Sacramentale; tum demum quia, ut loquitur Estius *in* 4. *dist.* 26. §. 12. *Sicut in Sacramento Pœnitentiæ materia vel quasi materia sunt actus Pœnitentis, qui velut informantur per absolutionem Sacerdotis, ita recte dicitur, actus contrahentium, quibus mutuo sibi dant fidem matrimonialem, esse hujus Sacramenti materiam, vel quasi materiam, quæ deinde informantur ad gratiæ consecutionem per ea verba Sacerdotis, in quibus consistit forma Sacramenti. Sicut enim Deus actus Pœnitentis erexit in Sacramentum novæ Legis, addita absolutione Sacerdotis ut forma, ita valde convenienter dicitur, quod actus contrahentium erexit in Sacramentum novæ Legis, addita benedictione Sacerdotis ut forma*. Favet huic doctrinæ S. Thomas 3. *part. quæst.* 84. *art.* 1. *ad* 1. ubi:

consensus defuerit, sine quo firmitatem habere nequivit. Quarta, quod determinetur specifice in mandato, & commissione, cum qua persona sit contrahendum, quia non sufficit clausula contrahendi cum quacumque; *l. Generali 34. de Ritu Nuptiarum*: Quinta, quod Procurator, seu mandatarius non excedat substantialiter suum mandatum, seu limites mandantis, *l. Diligenter, ff. Mandati*. Sexta, quod publicationem Concilii Tridentini Procuratores personarum principalium contractum ineant coram Parocho, & duobus Testibus, ut colligitur ex eodem Concilio Tridentino *sess. 24. c. 1. de reformat. Matrimonii*, ubi ad ejus validitatem requirit præsentiam Parochi, & saltem duorum Testium. Unde ex istis patet responsio ad rationes adversariorum *sub num. 34.* adductas. Nam in ipsis Procuratoribus interrogantur, & respondent Principales, quod etiam faciunt per Nuncios, & Litteras, adeoque non requiritur personalis præsentia, cum id specialiter conveniat Sacramento Matrimonii, quod sequitur rationem contractus, qui potest æque bene celebrari inter absentes. * Poro quamvis Matrimonia per procuratorem contracta valeant, ut communis est Theologorum, etiam post Tridentinum scribentium sententia; tamen cautius est, ut quæ sic concilia-

ubi: *in illis Sacramentis*, inquit, *quæ habent effectum correspondentem humanis actibus, ipsi actus humani sunt loco materiæ, ut accidit in Pænitentia, & Matrimonio*.

Ostenditur altera pars, 1. quia in eo reponenda est Matrimonii ut Sacramenti forma, quod Antiquitas tota ut potissimam ejus partem commendavit, cui Traditio gratiam in christiano matrimonio collatam tribuit constanter; quod formam Sacramenti hujus esse asseruerunt quædam Concilia, nulla autem negarunt. Atqui benedictionem Sacerdotalem ut potissimam christiani Matrimonii partem tota commendavit Antiquitas &c. 2. Quia in materia Sacramentali ea dubio procul amplectenda est opinio, quæ tutior est, nisi contraria non aliquo tantum gradu, sed magno & intenso sit probabilior. Atqui opinio, quæ Sacerdotis verba ut essentialem formam requirit, indubie tutior est, cum nulli Sacramentum exponat periculo. Aliunde contraria opinatio non est longe multo probabilior, immo nec æque probabilis, ut ex dictis videre est.

Atque hinc eam existimarem in praxi sequendam, 1. quoad Heterodoxos, ad Ecclesiam reduces, ut statuit Sanchesius: 2. quoad Infideles ad Ecclesiam conversos: 3. quoad eos etiam, qui in locis, ubi non viget Tridentinum, sine opera Sacerdotali contraxissent. Licet enim, quod jam advertimus, negent viri graves Matrimonium, quod semel valuit in ratione contractus civilis, ad Sacramenti gradum assurgere unquam posse; non est adeo certum, ut peccet, qui contra senserit, & egerit. Hæc tamen, ut nostra omnia, Sedis Apostolicæ, & Episcoporum, quin & Doctorum censuræ subjecta sint.

Responsio Auctoris.

Notat hic *Rom. Theologus*, quod non videtur temeritatis damnari posse, qui negat Sacramentum esse initum per procuratores matrimonium. Immo videtur velle probabiliorem esse contrariam sententiam, pronunciatque ipsam tutiorem. Ast, ultra *ibi* allegatos auctores, & a me adducta pro mea sententia, id tenent etiam plurimi alii, & signanter Card. Gotti *de Sacram. Matrimonii q. 2. dub. 1. §. 3. per tot.* ubi etiam solvit objecta; Pontas verb. *Matrim. casu* 19. Antoine *tract. de Matrim. q. 7.* Maschat editionis Rom. doctiss. Ubald. Giraldi 1757. *l. 4. tit. 1. n. 45.* expresse dicens: *fideles etiam post Tridentinum contrahere possunt per procuratorem matrimonium in ratione Sacramenti*: quod efficaciter probat, & solvit objectiones, uti faciunt Pontas, Antoine, & peren. mem. Benedictus XIV. *de Synodo diœcesana lib. 13. cap. 23. num. 9.* ubi plura tradit ad rem merito videnda, & observanda. Unde contraria opinio non est probabilior, sed illa mea, dummodo attendantur, & serventur omnia a me ipso tradita *cit. num. 34. ad* 40. inclusive. Unde hic recurrit nova admiratio, novusque stupor, quo dictus Ubaldus, ut Revisor, probaverit sententiam *Theologi Romani* ut probabiliorem, atque tutiorem contra meum assertum, quum ipsemet cum suo Maschat *loc. cit.* in sua novissima editione Romana juxta meam assertionem, & contra conclusionem *Theologi* sic expresse supra concludat: *Fideles etiam post Tridentinum contrahere possunt per Procuratorem Matrimonium in ratione Sacramenti*.

ciliata sunt, iterum præsentibus conjugibus coram Parocho renovetur; quæ tamen dicta sunt ad cautelam, non autem ad necessitatem. Benedict. XIV. *de Synod. Diœces. lib.* 13. *c.* 23. §. 9. *nov. edit.* *

36 Procurator potest esse diversi sexus ab illo, nomine cujus contrahit; unde potest femina contrahere pro viro, & vir pro femina; agit enim non suo, sed alterius nomine. Frassen *loc. cit. vers. Observandum autem est*, Aversa *quæst.* 3. *sect.* 5. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 263.

37 & alii passim. Nec requiritur, quod Procurator sit certæ ætatis, sufficit enim, quod sit in ætate sufficiente ad manifestandum sui Principalis consensum, quamvis necdum esset pubes, Sanchez *lib.* 3. *disp.* 41. *n.* 8. Krimer *n.* 2185. & Doctores citati, & alii.

38 Quando Matrimonium contrahitur per Nuncios, debent isti utriusque mittentis traditionem, & acceptationem significare coram Parocho, & Testibus, *arg. Conc. Trident. loc. cit.* Et si contrahatur per Litteras, Littera a sponso scripta sponsæ, quod eam acceptet in Uxorem, & se ei tradat in Maritum, debet legi coram Parocho, & Testibus, coram quibus debet sponsa vicissim dicere, quod eum acceptet

39 in maritum, & se ei tradat in Uxorem. Et si uterque per Litteras agat, debet uterque alterius Litteras legere coram Parocho, & Testibus, *arg. eod. Conc. Trid. loc. cit.* Castropal. *disput.* 2. *part.* 9. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 264. & alii passim.

40 Recte autem monet Sanchez *disp.* 120. *n.* 31. Aversa *quæst.* 3. *sect.* 5. Sporer *loc. cit. n.* 325. La Croix *loc. cit. num.* 268. & alii, contrahentes per Procuratores, seu Nuncios, vel Litteras, optime facturos, si deinde per se ipsos privatim inter se repetant mutuum consensum, ut certius sit Sacramentum, si forte illegitimum quid intervenerit.

41 Principales contrahentes, cum sint ipsi, qui ministrant, & recipiunt Sacramentum, debent esse in statu gratiæ, non quidem necessario eo tempore, quo Procuratores constituunt, seu Nuncios vel Litteras mittunt, sed eo, quo probabiliter credunt posse Procuratores eorum nomine contrahere, vel Nuncios suam voluntatem significare, seu Litteras suas legi posse coram Parocho, & Testibus; Procuratores autem, seu Nuncii non peccant, si eo tempore sint in peccato mortali, quia nec recipiunt in se Sacramentum, nec nomine suo ministrant. *Communis*.

42 Matrimonium contractum a Procuratore post revocationem mandati Procuræ, quamvis fuerit ignorata talis revocatio, est nullum, & invalidum; textu expresso *in cap. Procurator.* 9. *de Procuratoribus in* 6. *&* *Sac. Congreg. Concil. in Eugubina* 5. *Julii* 1727. apud Thesaurum Resolutionum Sac. Cong. Concil. *tom.* 4. quæ Resolutiones prostant Venetiis apud Joan. Bapt. Recurti.

* Circa Parochum ministrum Matrimonii juvat hic adnotare sequentia.

Benedictus XIV. abstinendum censet ab ea quæstione inter Theologos agitata, num Parochus sit hujus Sacramenti minister, seu potius ipsi contrahentes simul materia, forma, & ministri hujus Sacramenti habeantur. Utriusque sententiæ fundamenta late expendit in Tract. *de Syd. Diœces. lib.* 7. *cap.* 28. Quamquam non obscure inclinare visus est in sententiam, quæ contractus, & Sacramenti totum quidquid est contrahentibus vindicat. Merito tamen reprehendendi sunt illi, qui a contracturis matrimonium non exigunt scientiam doctrinæ christianæ, saltem eorum, quæ ad salutem necessaria sunt. Mandavit enim Clemens XI. & ipse etiam Benedictus XIV. Constitut. 42. *tom.* 1. incip. *Etsi minime*, ut Parochus ab inituris Matrimonium exquirat interrogando quæ ad salutem necessaria sunt, & si deprehenderit ignorasse, in matrimonium jungendi non sunt. Monet insuper cum Giribaldo, illos, qui præcipua Fidei mysteria sciunt, ea vero quæ sunt de necessitate præcepti rudi solum modo tenent, illos quidem posse aliquandiu retineri a matrimonio celebrando, atque interim Parochus illos diligenter doceat, & si deprehenderit rudiores esse ingenio, & exilis memoriæ, ut doctiores effici non valeant, tenetur tandem conjungere. *Ibid. cap.* 29. 43

Matrimonium coram Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus celebrari debet, quæ verba sunt Tridentini *de Refor. Matrimonii sess.* 24. *c.* 1. Reprehendendam vero censet Pontifex Episcoporum quorundam oscitantiam, qui in Synodis suis edixerunt celebrandum esse *coram legitimo Ministro*, ex quo ansa data est Theologis nonnullis opinandi, sententiamque suam ex eorum mente, ut hi quidem arbitrantur, firmandi, Parochum esse legitimum Sacramenti Matrimonii ministrum. 44

Parochus per se assistere Matrimonio tenetur, nisi legitima gravissimaque de causa sit impeditus. Benedict. XIV. Constit. 90. *tom.* 1. *Bullar.* incip. *Nimiam licentiam*. 45

Si Episcopus generatim interdicat Parocho, ne Matrimoniis adsistat, adhuc tamen Matrimo- 46

mo-

moniam valere definivit Sac. Congreg. Concilii, & firmat Pontifex *in Tr. de Syn. Diœc. lib. 7. c. 68. §. 11.*

47 Si vero interdictum istud venerit a Pontifice cum decreto irritante, tunc utique non valet conjugium, cum Pontifex jure suo possit impedimenta constituere. Nisi tamen adsit huic interdicto decretum irritans, matrimonium valet; cum impedimentum istud impediens, non irritans censendum sit. *Ibid.* §. 3.

48 Parochus coram quo celebrari potest matrimonium, est Parochus domicilii, non originis, ut ex consensu auctorum & sensu S. Congregationis constat. *Institut. Eccles.* 33. §. 6. Quare si quis habeat duo domicilia in duplici Parœcia, in alterutra matrimonio jungi potest; attamen ad habendum duplex domicilium requiritur, ut in utraque æqualem moraliter habitationem habeat. *Ibid.* Parochus ruralis, quo quis pergit ad rusticandum, non est aptus matrimonio illius, qui ibi moratur causa recreationis, & ad rusticana negotia, ita enim perpetuo censuit S. Congregatio: *ibid.* §. 7.

49 Nullum est Matrimonium ejus, qui e loco propriæ habitationis, non tamen deserto ibi domicilio, pergit ad alium locum animo se conjungendi in matrimonium, non adepto novo domicilio, seu quasi domicilio. Ita ex sensu perpetuo S. Congregationis. *Ibid.* §s 50.

50 Vagorum Parochus quoad Matrimonium, est Parochus loci, ubi tunc versantur, ut ex sensu plurium Theologorum: *Ibid.* §. 10.

51 Diligenter tamen distinguendi sunt vagi a peregrinis. Vagi sunt enim illi, qui relicto proprio domicilio, aliud quæsituri vagantur; peregrini vero qui non relicto domicilio peregrinantur alicubi. *Ibid.* §. 10.

52 Scholares, Judices, Medici &c. qui alicubi conducti habitant, in loco ejusdem habitationis contrahunt quasi domicilium, si ibi permaneant aliquo idoneo tempore. Ita ex DD. & Decret. S. Congregationis. *Ibid.* §. 11.

53 Quoad matrimonia eorum; qui in carcere adstricti detinentur, si detineantur in carcere ex sententia Judicis sive deputati in perpetuum, sive ad certum tempus, respectu illorum, Parochus loci ubi carcer situs est, est Parochus Matrimonii. Si vero detineantur in carcere donec causa eorum expediatur, tunc Parochus eorum est ille, ubi habent domicillium. Ita ex sensu S. Congregationis & DD. *ibid.* *

54 Parochus eorum, qui expositi sunt, & in hospitali aluntur, quoad Matrimonium non est Capellanus ejusdem Hospitalis, sed Parochus, ubi situm est Hospitale. Sic ex decretis S. Congregationis. *Ibid.* §. 14.

Educandæ in Monasterio degentes habent pro Parocho Matrimonii illum, in cujus loco est domicilium paternum, maternum, seu fraternum, ut ex multis Theologis, *ibid.* §. 16. Si eo careant, est Parochus loci, ubi est Monasterium. Vide infra *art.* 2. *n.* 115. *seqq.* 55

Famuli habentes domum, & familiam in alia Parœcia diversa ab ea, quam habet domus heri, parochum Matrimonii habent illum, in quo est domus & familia. Ita ex statutis Cleri Romani, *ibid.* §. 20. disponitur. Si vero domicilium habeant familiæ extra Urbem & in Urbe famulentur, tunc coram Parocho Urbano contrahunt. *Instit. Eccles.* 88. §. 5. 56

Si Episcopus mandet alicui Parocho, ut assistat matrimonio, reputans hunc esse verum Parochum alterutrius ex contrahentibus, & postea reperiatur vere non esse Parochum illorum, adhuc tamen mandatum Episcopi valet, ut consensus iste sustineatur, ut semel, & iterum decisum a S. Congregatione refertur; *Instit. Eccles.* 88. §. 4. 57

Matrimonium etiam bona fide contractum coram Parocho, & unico teste, non valet, ut ex responso S. Congreg. Concil. constat. *De Synod. diœc. lib.* 12. *cap.* 5. *nov. edit.* Vicissim valet contractum coram duobus testibus sine Parocho in loco ubi non est nisi hæreticus, vel si est, illum adeundi libera facultas deest. *Ibidem.* 58

Parocho præsente, ita tamen ut neque videat contrahentes, neque auribus verba eorum percipiat, matrimonium est nullum, uti definitum est a S. Congregatione Concilii post diligens examen in causa Romana *die* 7. *Mart.* 1700. At si Parochus *affectaverit non intelligere* verba contrahentium, matrimonium valere respondit alio decreto anni 1593. in causa Ulyssiponen. S. Congregatio. *De Synod. Diœc. lib.* 13. *cap.* 23. *nov. edit.* Tunc vero *non audire affectat* Parochus, si invitus adhibetur ad contractus celebrationem, & data opera neque videre vult, neque percipere, cum tamen facile posset, & testes audierunt, & viderunt; quæ sane ratio fuit Decreti S. Congregationis *in Carthagin. Matrim.* anno 1753. lati pro similis matrimonii validitate. *Ibid.* §. 11. Hac de re plura vide tom. 4. verb. *Impedimenta Matrimon. art.* 2. *num.* 145. *& seqq.* 59

Parochus, cui interdictum est ab Episcopo, ne interveniat matrimonio contrahendo, adhuc tamen non reddit matrimonium invalidum. Ita ex Decis. S. Congreg. *De Synod. Diœc. lib.* 60

13. *cap.*

11. *cap.* 13. §. 1. *non edit.* Idem dicas, si Ordinarius tantum vetet Vicario Parochi, ne assistat, ille contra mandatum assistat. Item pariter judicandum est, si vel Parochus, vel ejus Vicarius prohibiti ab Episcopo, nolentes & inviti assistere cogantur. *Ibid.* ex eodem Decreto. *

Additiones ex aliena manu.

61 De matrimonio quæri solet, an seposita Lege positiva, sit indissolubile. Negat inter alios
62 Lokius *de Regimine civili c.* 6. §. 3. 3. *& plur. sequent.* idque quia nec contractus hic natura sua perpetuitatem requirit, nec eam expo-
63 scunt fines ipsius. Tradit tamen tamdiu saltem debere illud durare, quamdiu Proles edu-
64 cata sit. Sed vide acutissimum Pontium *de Matrim. lib.* 1. *cap.* 13. *per tot.* tenentem & seposita lege positiva esse matrimonium indissolubile.

65 De disciplina Ecclesiæ circa Infidelium, & Hæreticorum Conjugis, quorum alter eorum ad fidem convertitur, vide si lubet mox dictum Pontium citato opere *l.* 9. *c.* 4. *per tot.* qui rem pro dignitate tractat.

66 In dubio, favore matrimonii esse judicandum, Regula est. At ne *auctoritate Regulæ*,
67 ut plerumque usuvenit, in errores incidamus, monendum est, procedere Regulam hanc in
68 *juris*, non item in *facti* dubio. Si itaque dubitetur, an ipsum matrimonium sit contractum nec ne, non est judicandum fuisse matrimonium contractum; Rot. *cor. Tinario dec.* 220. *num.* 5.

69 Consensus ad matrimonium requisitus potest exprimi non solum verbis, sed & quibuscumque signis & nutibus, ut monuit *Auctor n.* 25. *& sequent.* & respondit Rot. *in Majoricen. Matrimonii* 3. *Jul.* 1749. *cor. R. P. D. Canilliac.*
70 Sed nonnunquam dubitatur, an verba prolata a contrahentibus importent necessarium ad ma-
71 trimonium consensum. Idemque dubium oriri
72 solet de signis ab ipsis adhibitis. Vide vero, qui de his ex professo tractat, Pontium *de Matrimon. l.* 2. *cap.* 7. *& plur. sequent.* ubique *per tot.*

73 In matrimonium coram Parocho, & Testibus contracto, sed invalide ob aliquod impedimentum, an oporteat renovare consensum pariter coram Parocho & Testibus, quæstionis est. Affirmant post Concilium Tridentinum Fagnan. *in c.* 21. *num.* 13. *de despons. Impub.* Pont. *de Matrim. l.* 5. *c.* 6. *n.* 7. Clericat. *dec.* 77. *num.* 39. *de Sacrament. Matrimon.* aliique. At Schmalzgrueb. *jur. Eccles. univers. l.* 4. *part.* 74
1. *tit.* 1. §. 2. *n.* 420. affirmativam hanc opinionem amplectendam esse tenet, si impedimentum, propter quod matrimonium invalide sit contractum, sit notorium, vel in judicio probari queat, non item si ipsum impedimentum occultum sit, nec ullo modo in judicio probari possit, dummodo tamen ambo conjuges sciverint nullitatem matrimonii, & cohabitaverint diuturno temporis spatio, & quidem spontanee.

Non incongrue agi hic posset de sponsalibus 75
& matrimoniis, quæ a filiis familias contrahuntur, Parentibus insciis, vel juste invitis. Sed longum esset & inutile, postquam de iis suam edidit dissertationem doctissimus *Mascetalis*, eamque in Neapolitana editione anni 1742. variis additamentis illustravit eruditissimus, & nunquam sine laudis præfatione nominandus *Mazochus*. Consule igitur ubi res ita postulat, dissertationem hanc dictæ editionis Neapolitanæ anni 1742.

ARTICULUS II.

Matrimonium quoad varia miscellanea ipsum concernentia.

MAtrimonium contrahentes, omissis dolose 1
denuntiationibus, seu fraude deceptis Parocho, & testibus, possunt puniri ab Episcopo etiam pœna pecuniaria; Immo potest Episcopus punire & ipsos Parochos, & testes, si fuerint in his culpabiles. *Sac. Congr. Con. sub die* 10. *Febr.* 1629. Ita qua porrectis Quæsitis:

I. *An Episcopus possit punire contrahentes matrimonium contra ejus prohibitionem contractum?*

II. *An eos, qui contrahunt coram Parocho ex causa justa dissentiente?*

III. *An eos, qui contrahunt omissis denuntiationibus?*

IV. *An possit punire testes intervenientes in supradictis casibus?*

V. *An possit in eisdem casibus punire pœnis pecuniariis locis tamen piis applicandis?*

Sacra Congreg. &c.

Ad 1. 2. *&* 3. *respondit*, *Episcopum posse*.
Ad 4. *posse*, *quatenus testes sint in dolo*.
Ad 5. *pariter respondit*, *posse*.
Et in Savonen. 2. *Mart.* 1595. *respondit*, *matrimonium contractum servata forma Conc. esse validum; etiamsi antea Episcopus inhibuisset Parocho, licet hic puniri valeat ob inobedientiam; lib.* 8. *decret. fol.* 106.

Ma-

2 Matrimonium nullum ex aliquo essentiali defectu, celebratum sine proprio Parocho, non resolvitur in sponsalia de futuro, etiamsi sequuta sit copula in figura Matrimonii. Sic pluries censuit Sacra Congreg. Concilii, ut refert Ursaya *disceptat. Ecclesiast. tom. 3. part. 1. discept. 19. a n. 170. ad 242.* & signanter in *Nullius die 8. Jun. 1695.* ubi censuit, *matrimonium sine præsentia Parochi per verba de præsenti contractum, etiam copula subsequuta, & irritum, & nullum esse, & in sponsalia de futuro minime resolvi, lib. 8. decr. fol. 130. & in Granaten. in qua propositis sequentibus dubiis:*

I. *An contrahens, non servata Concilii solemnitate, obligatus sit saltem obligatione naturali, cujus vigore aliquo Ecclesiastico remedio compelli possit ad observanda promissa?*

II. *Quid si in hujusmodi contractu interpositum sit juramentum?*

III. *An talis contractus valeat saltem ut sponsalia de futuro?*

IV. *An sic contrahens peccet mortaliter non adimplendo suam promissionem?*

Ad 1. Sacr. Congreg. censuit non esse obligatum etiam obligatione naturali.

Ad 2. Sacr. Congreg. respondit idem, etiamsi contrahens jurasset.

Ad 3. Sacra Cong. respondit non valere.

Ad 4. Sacra Congregatio non peccare censuit. Tom. 72. Positionum S. C. C. signat. fer. sess. 24. de reformat. cap. 1. fol. 168. & 169.

3 Unde recte infert citatus D. Ursaya *ib. sub n. 243.* nullo modo audiendos esse Doctores illos, qui contrarium asserunt, nempe Matrimonium Clandestinum habere vim sponsalium, & proinde obligare nulliter contrahentes ad iterum valide contrahendum: Tum quia majoris etiam numeri sunt Doctores tenentes, tale Matrimonium non resolvi in sponsalia, quam illi, qui tenent resolvi, ut videre est apud Barbosam in *Conc. Trident. sess. 24. cap. 1. n. 130.* & alios.

4 Matrimonium contractum a filia propter metum mortis a Matre illatum, est invalidum, etiamsi post obitum Matris per septennium cum viro permanserit, & filios susceperit. *Sacr. Congregat. Conc. in Romana 15. Septemb. 1629.* Aldan. in *Compendio Canonic. resol. lib. 1. tit. 8. num. 24.* Barbosa in *summa Apostol. dec. verb. Matrimonium n. 32. & in Conc. Trid. loc. c. n. 133.* Seraphin. *decis. 900.* Gregor. XV. *decis. 395.*

Matrimonium contractum ex metu resultante a præceptis pœnalibus, & carceratione de mandato Judicis sequuta, est nullum. *Sacra Congr. Conc. in Ventimilien. Matrimon. 24. April. anni 1700. & in S. Agathæ Gothorum matrimon. iisdem die, & anno.* 5

Matrimonium contractum a viro reperto in lecto a consanguineis mulieris, uti per metum contractum, non tenet. *Sacra Congr. Conc. in Aquilana Matrimon. 2. Jun. 1715.* 6

Matrimonium contrahens cum Petronilla, si ante consummationem declaretur nullum ob metum cadentem in constantem virum, poterit ducere in uxorem sororem ejusdem Petronillæ, quia tali casu nullum ei obstat impedimentum, ut declaravit *Sacra Congreg. Conc. 12. Mart. 1664.* Secus autem, si matrimonium esset nullum ob non servatam formam Concilii, aut ex alia causa, quia tunc oritur impedimentum justitiæ publicæ honestatis. *Eadem Sacra Congregat. Concil. 8. Novembr. 1584. & in Cæsenat. 18. Jun. 1611. lib. 11. decr. fol. 99.* Et ratio disparitatis est, quia in primo casu nullus adest consensus (qui est causa efficiens, & formalis contractus) & sic inde ortum habere non potuit impedimentum, non sic autem in secundo casu, in quo cum consensus non deficiat, sed solemnitas, oritur inde impedimentum, quod contractum dirimit Jure Ecclesiastico positivo. 7 8

Matrimonium contrahi non debet cum Matre illius filiæ, quam vir cognovit, ad quem effectum deneganda est dispensatio. *Sac. Congregat. Concil. in Neapolitana dispensationis 28. Mart. 1716.* apud Ursayam *tom. 4. part. 1. discept. 12.* 9

Matrimonium contractum sub conditione opposita uni ex illius finibus principalibus, nullum est. *Sacra Congreg. Conc. in Ulixponen. Occidentalis 3. Jul. 1724.* apud Ursayam in *Miscellaneo Sacro, & Profano 1. verb. Matrimonium num. 101.* 10

Matrimonium non debet prohiberi illis, qui doctrinam Christianam nesciunt, sed ad id comminatoriis monitionibus sunt cogendi. *Sacra Congr. Episcop. & Regul. in Gallipolen. 9. Mart. 1588.* (a) 11

Ma-

(a) *Nota Rom. Theologi.* Circa doctrinam necessariam in iis, qui contrahere matrimonium velint, videatur Benedictus XIV. in *tract. de Synodo Diœcesana lib. 8. cap. 14.* ubi rem fuse per-

12 Matrimonium contractum coram Sacerdote extraneo, qui habet licentiam a proprio Parocho unius ex contrahentibus, & ignorat se illam habere, prout ignorat unus ex contrahentibus, est invalidum. *Sacr. Congr. Conc. sub die* 5. *Decemb.* 1626. *& sub die* 15. *Apr.* 1628. apud Sellium in *Selectis Canonicis cap.* 22. *in* 15. & apud Barbosam in *Collectan. ad Trid. sess.* 24. *de reformat. Matrim. cap.* 1. *num.* 118. *& in Summa Apostol. decis. verb. Matrimonium n.* 13. *de Officio, & potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 22. *n.* 130.

13 Matrimonium mentito nomine, vel cognomine, adhuc prima Uxore vivente, cum alia contrahens ultra pœnas, quibus ipse ordinaria puniri solet, damnari debet ad Triremes in perpetuum; quod si inhabilis repertus fuerit; publice fustigetur, & damnetur ad carceres in perpetuum; Si vero pro qualitate, & enormitate delicti graviores pœnas meruerit, etiam Curiæ sæculari, arbitrio Sacræ Congregationis S. R. E. Cardinalium in universa Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalium Inquisitorum, puniendus tradatur. Urbanus VIII. 20. *Jun.* 1637. Constitut. incip. *Magnum in Christo*.

Matrimonium coram Parocho non promoto 14
infra annum valide celebrari potest. *Sac. Congregat. Conc. sub die* 12. *Mart.* 1593. apud Barbosam *in Summa Apostolicar. decis. verb. Matrimonium num.* 7. *& de Offic. & potest. Parochi cap.* 21. *num.* 55.

Matrimonium contractum coram Parocho il- 15
lius loci, ubi contrahens moratur tamquam Præ-

pertractat. Inter alia vero hæc habet. In Congregatione habita coram san. mem. Innocentio XII. an. 1697. decretum est, non esse a Parochis matrimonium in Ecclesia proclamandum, nisi antea sponsos repererit in Christianæ religionis rudimentis sufficienter instructos; quod quidem decretum confirmatum fuit a fel. record. Clemente XI. in suo Bullario *p.* 326. Ac denique nos ipsi in nostra Encyclica Epistola ad universos Episcopos, quæ est 42. in nostro Bullario §. 11. tom. 1. hæc scripsimus: *Verum cum matrimonio jungendi non sint, si Parochus, ut debet, prius interrogando deprehenderit, marem, seu feminam, quæ ad salutem necessaria sunt, ignorare, vix tantæ, ac tam luctuosæ ignorantiæ locum relinquet Episcopus, qui Pastores animarum admoneat officii sui, & huic si desint, negligentiæ repetat pœnas.* Contrahentes itaque matrimonium scire ea debent, quæ necessaria sunt necessitate medii, & quæ ex præcepto Ecclesiæ memoria tenere debent fideles. Episcopi itaque & Parochi repellere a contrahendo matrimonio debent eos, qui tum hæc ignoret, tum etiam ea, quæ spectant ad conjugatorum officia: hos vero arcendo a celebrando matrimonio, non novum impedimentum constituunt, sed indignos repellunt a Sacramenti susceptione, quod sine sacrilegio recipere non possent: Cum enim Matrimonium Sacramentum sit vivorum, hoc est, ab iis, qui in gratia sint, suscipiendum, animarum Pastores munere funguntur suo, dum eos ab hoc recipiendo Sacramento arceant, quos in peccato mortali versari noverint. Qui vero negligant ea scire, quæ antea diximus, in peccato mortali sunt. Quamobrem Pastores eo quo curare debent, ut digne Sacramenta suscipiantur, tandiu a Sacramenti susceptione repellere contrahentes debent, quoad usque graviter culpabilem ignorantiam in iisdem deprehenderint: *Quod si hæc prohibitio diuturna sit, & perseveret, id per accidens est, atque unice oritur ex culpa eorum, qui in illis erudiri, aut recusant, aut negligunt*, inquit idem sapientissimus Pontifex. Si vero culpabilis non sit ignorantia, sed ex eo oriatur, quod homo hebetis sit ingenii, & exilis memoriæ, qua de causa adhibita diligentia memoriæ mandare nequeat scitu necessaria, *in hoc rerum statu non debet perpetuo arceri a matrimonio, quod est institutum in officium naturæ, & propterea nemini, sine propria culpa, denegandum; sed curabit Parochus, ut qui eo memoriæ defectu laborat, frequenter audiat, quæ semel crasse didicit, ne ab ejus mente penitus elabantur.*

Responsio Auctoris.

Notat hic *Rom. Theologus* circa doctrinam necessariam in iis, qui contrahere Matrimonium velint, videndum esse Bened. XIV. de Synodo Diœcesana lib. 7. cap. 14. sed & videnda est etiam circa Doctrinam Christianam tota integra ejusdem Pontificis Constitutio 42. incip. *Etsi minime*, ab ipso *loc. cit.* indicata, ejusque summarium in indice *tom.* 1. ejus Bullarii verb. *Doctrina Christiana*, & verb. *Matrimonium*, juxta a me allata *in Supplementis* dict. verb. *Doctrina Christiana*, & *Matrimonium*, quæ omnia sunt exacte observanda.

Prætor, Judex, seu Medicus temporalis, validum est. *Sacr. Congr. Conc.* apud Barbosam in *Summa Apostolicar. decis. verb. Matrimonium num.* 10. *& de Offic. & potest. Parochi c.* 11. *num.* 28. & apud Garciam *de Benefic. part.* 5. *cap.* 7. *n.* 11. *ad* 5.

16 Matrimonium contractum coram Parocho alieno de licentia Episcopi validum est, quamvis Episcopus intentionem haberet tale matrimonium non alii, quam proprio Parocho committendi. *Sacra Congr. Conc.* apud Sellium in *Selectis Canonic. cap.* 8. *n.* 73. & Barbosam in *cit. Summa n.* 6.

17 Matrimonium contractum coram Parocho excommunicato valet, quia ille in hujusmodi casu præstat solam præsentiam ad effectum tollendi Clandestinitatem. *Sacr. Congr. Conc. sub die* 3. *Mart.* 1594.

18 Matrimonium contractum in Parochia habitationis Uxoris coram Parocho Viri, & e converso, validum est. *Sacr. Congr. Conc.* apud Barbosam in *cit. Summa n.* 17. recedens a priori contraria decisione apud eundem Barbosam *de Offic. & potest. Paroch. cap.* 21. *n.* 45.

19 Matrimonium nullum ex publica causa, nova indiget præsentia Parochi ad illud convalidandum, & non valet dicere fuisse ratificatum per copulam subsequutam; Et dicitur notorium; ac reputatur publica causa, si constet ex libro Baptizatorum aliquem ex contrahentibus tempore Matrimonii non esse legitimæ ætatis. *Sacra Congreg. Conc. in Balneoregien.* 8. *Jun.* 1619. apud Barbos. in cit. *Summa n.* 20.

20 Matrimonium contractum a viro annorum undecim, mensium sex, & dierum sex, nullum declaratum fuit *a Sacra Congreg. Conc. in Romana Matrim.* 11. *Septemb.* 1666. *lib.* 25. *decr. fol.* 226. apud Ursayam in *Miscellaneo Sacro, & Profano* 1. *verb. Matrimonium num.* 80.

21 Matrimonium contractum, & consummatum cum muliere annorum decem cum dimidio, nullum declaratum fuisse ab Eminentissimo Urbis Vicario die 13. *Septembr.* 1709. refert Ursaya *tom.* 1. *part* 2. *discept.* 20. *n.* 22. *in fine*.

22 Matrimonium autem contractum ab impubere, seu ante legitimam ætatem valet, si malitia suppleat ætatem, *c. Puberes* 3. *de desponsation. impuberum*, ubi in ordine ad contrahendum matrimonium pro certo sufficienter pubes habetur, *qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest*, Etsi determinatos a Jure annos necdum habeat, uti adhuc clarius deciditur *in c. De illis* 9. *tit. eod.* ibi: *Respondemus, quod si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent, si unus in alterum visus fuerit consensisse, cum in eis ætatem supplevisse malitia videatur*, & concordat *cap. Tuæ* 14. *eod. tit.* & expresse tenet Fagnanus in *cap. De illis num.* 19. 20. *&* 42. testans de communi, subdens *ib. n.* 47. ipsum sæpius probasse *Sacram Congreg. Conc.* nam quoad hoc Concilium non correxit Canones, & expresse etiam tenet S. Thomas in 4. *dist.* 36. *quæst. unica art.* 3. *dicens, idcirco matrimonium valide contrahi, si aliquis ad perfectionem debitam ante tempus prædictum perveniat, ita ut vigor naturæ, & rationis, defectum ætatis suppleat*. Et de facto multa exempla habemus, quod masculi in decimo, ac undecimo, & femellæ in decimo anno proles procrearint; de quo vide Barbosam in cit. *c. Puberes* 3. *de desponsat. impuber. n.* 5. Sanchez *lib.* 7. *disc.* 204. *num.* 29.

Talis vero malitia ad validitatem Matrimonii ante legitimam ætatem sufficiens in duobus copulative necessario consistit, scilicet & in discretione ad conjugalem consensum, & in potentia ad copulam, ut ex communi tenet Fagnan. *loc. cit. n.* 3 subdens *ib. n.* 47. id declarasse etiam Sacram Congregationem Concilii in causa Januensi. An autem sit in impubere hujusmodi malitia? spectat ad Judicem Ecclesiasticum declarare, ut censuit *eadem Sac. Congreg. Conc. in* 4. *Januensi*, teste Fagnano *loc. c. num.* 47. 23 24

Hinc impubes, qui ab Ordinario, receptis debitis probationibus, declaratus fuerit habere hujusmodi malitiam supplentem ætatem, poterit Matrimonium contrahere de Episcopi licentia sine ulla Sedis Apostolicæ dispensatione; Et ratio est, quia impedimentum ætatis a Canonibus præfinitæ non est simplex, & absolutum, sed est conditionale, nisi malitia suppleat ætatem, ut patet in cit. *cap. Puberes* 3. *cap. De illis* 9. *& cap. Tuæ* 14. *de desponsat. impuberum, & cap. Unic. eod. in* 6. adeoque statim ac Ordinarius declaravit malitiam supplere ætatem, talis impubes in contrahendo utitur Jure suo, & Episcopus concedendo licentiam nihil attentat contra Jus, cum possit illam concedere sine recursu ad Sedem Apostolicam, ut ex pluribus solide probat Fagnanus *loc. c. a num.* 38. *ad* 46. ubi dicit hoc expresse declarasse Gregorium XIII. qui ut refert Navarr. *consil.* 5. *in fine de desponsat. impuber.* cuidam petenti dispensationem ad Matrimonium impuberis, dicitur respondisse, Se 25

dem Apostolicam ob hoc non esse interpellandam, cum si desit discretio, vel potentia consummandi Matrimonium, Sedes Apostolica nihil possit. Quod si neutrum deesse cognoverit, Ordinarius poterit, si causæ, quæ narrantur, sunt veræ, suo Jure dictam licentiam concedere. Hæc ibi Fagnanus, qui *num.* 7. subdit, quod idipsum sæpiis probavit *Sacra Congreg. Conc.*

26 Matrimonium per verba de præsenti inter puberem, & impuberem, vel inter duos impuberes non proximos pubertati, & in quibus malitia non suppleat ætatem, nulliter, seu clandestine contractum valet in vim sponsaliorum, seu transit, & resolvitur in sponsalia de futuro, textu expresso *in cit. cap. unic.* §. *Idem quoque eod. in 6.* & sic declarasse *Sacram Congregation. Conc.* refert Fagnanus *loc. c. n.* 49. & tenet Communissima Doctorum, teste Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. tit.* 2. *n.* 18. Sponsi tamen

27 impuberes, facti puberes, non possunt per Censuras cogi ad contrahendum per verba de præsenti, sed ad annos pubertatis perventi possunt recedere, *cap. De illis* 7. *& cap. A nobis* 8. *de dispensation. impuber.* & sic plenis votis declaravit *Sac. Congregat. Conc.* teste Fagnano *loc. c. n.* 50. nisi sponsalia fuerint jurata, & impuberes tempore sponsaliorum fuerint doli capaces, quia tunc etiam impuberes facti puberes cogi possunt per Censuram Ecclesiasticam ad observantiam juramenti, textu expresso *in cap. Ex litteris* 10. *de Sponsalib.* & Gloss. *ib. verb. sub Juramento*, Hostiens. *ib. verb. Jurare*, Joan. Andreas *ib. num.* 3. Butrius *n.* 10. Ancharan. *num.* 3. Abbas *num.* 6. Alexander de Nevo *num.* 15. Præpositus *num.* 4. *in fine*, Fagnanus *num.* 4. & *in cap. De illis* 9. *de desponsat. impub. num.* 51. Covarruvias *in* 4. *decr. part.* 1. *c.* 5. §. [illegible] *num.* 3. Sanchez *l.* 1. *disp.* 51. *num.* [illegible] & alii passim; nec quoad tales impuberes doli capaces, seu in quibus malitia [illegible] supplebat ætatem, dissentit [illegible] *l.* 4. *decret. tit.* 2. *num.* 17. [illegible] cum aliis ibi citatis dissentiat [illegible] simpliciter.

28 [illegible] inter puberes, non servata [illegible], contractum per verba de præsenti [illegible] resolvitur in sponsalia de futuro, ut [illegible] declaravit *Sacra Congregatio Conc.*, ut [illegible] ejus decretis *sub num.* 2. & [illegible] Fagnanus *in cit. cap. De illis* 9. [illegible] *impub. in fine*, ubi refert, quod [illegible] *Congregatio consulta, an Matrimo-*[illegible] *sine Parocho, & Testibus contractum* [illegible] *saltem in vim sponsaliorum? respondit non resolvi; quia est defectus in forma*. Unde non officit, quod in sponsalia resolvatur simile Matrimonium impuberum ex dictis *supra n.* 26. per textum *in cit. cap. Tuæ* 14. *de desponsat. impub. & cit. c. Unic.* §. *Idem quoque eod. in 6.* quia ibi agitur de nullitate ex defectu causæ efficientis, non autem formalis, ut hic, sicuti dicit citata Sacra Congregatio, *quia est defectus in forma*, & cum Geminian. & pluribus aliis notat etiam recte Ursaya *tom.* 3. *p.* 2. *discept.* 19. *num.* 189.

Hic occasione puberum, & impuberum juvat notare varia circa ipsos. Unde Puberes a Pube 29
sunt vocati, idest a pudentia corporis nuncupati, quia hæc loca primo lanuginem ducunt, textu expresso *in c. Puberes* 3. *de desponsat. impub.* ibi: *Puberes a Pube sunt vocati, idest a Pudentia corporis nuncupati, quia hæc loca primo lanuginem ducunt*. Pubes enim est lanugo illa 30
primo nascens circa pudenda, ita ut & pars illa corporis a Latinis pubes dicatur, ut ex communi notat Calvinus *in suo magno Lexico Juridico tom.* 2. *verb. Pubes, arg. cap. Puberes*. 31
Pubertas autem est emissio ipsa pubis, a qua anni pubertatis dicti sunt, Calvinus *loc. cit. verb. Pubertas*.

Pubertatis anni in feminis ordinarie sunt 32
duodecim completi, in masculis autem 14. item completi, textu expresso *in l. ult. Cod. Quando Tutores esse desinant*, ibi: *Jubemus quemadmodum feminæ post impletos* 12. *annos omnimode pubescere judicantur, ita & mares post excessum* 14. *annorum puberes existimentur*, & concordat *cit. cap. Puberes*. Unde Puberes sunt il- 33
læ personæ, quæ dictam ætatem nondum complete attigerunt. Dictum autem fuit notanter *ordinarie*, quia in quibusdam pubertas interdum anticipat talem ætatem, & in aliis quandoque posticipat. Hinc regula certa est illas 33
personas esse puberes, quæ ex habitu corporis pubertatem ostendunt, & generare jam possunt, textu expresso *in cit. cap. Puberes* 3. *de desponsat. impuber.* ibi; *Certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest*.

Quinam autem dicantur pubertati proximi? 35
variæ fuerunt opiniones: At duæ præ aliis receptæ videntur. Prima quod masculi dicantur pubertati proximi, cum dimidiatum annum supra decimum excesserunt, & feminæ, cum novem annos & dimidium egressæ sunt, *arg.* §. *final. quibus ex causis manumitt. non lic.* Nam post infantiam usque ad pubertatem sunt in masculis septem anni, & in feminis quinque; Quare, ex quo excessit quis dimidiam hujustem-

temporis patrem, magis pubertati, quam infantiæ proximus dici debet. Panormitanus *in cap. Continebatur 6. de desponsat. impuber.* quod in ea præsertim ætate soleat plerumque malitia tempus supplere; *c. 1. de delict. puer.* Nam & prodit Historia Salomonem nondum decem annos natum suo complexu nutricem filio Roboam gravidam fecisse; S. Gregor. 4. *dialog. c. 19.* Glossa *in Summa 20. quæst. 1.* Et hanc sententiam docuit Accursius *in l. 1. ff. de Novat. §. In Summa, Instit. de obligat. quæ ex del. §. Pupillus, Instit. de inutil. stip.* Secunda sententia docet, non posse quoad hoc tradi unam regulam generalem pro omnibus, sed illas personas censeri debere pubertati proximas, quæ rerum intellectum jam capere possunt, & doli capaces existunt, seu in quibus malitia supplet ætatem, *arg. l. 23. & 24. de furtis; cap. Puberes 3. cap. Continebatur 6. cap. De illis 9. cap. Attestationes 10. & cap. Tuæ 14. de desponsat. impuber.* & alii communius, & quantum ad contrahendum Matrimonium hæc sententia est habenda pro certa, textu expresso *in cit. cap. Puberes 3. de desponsat. impuber.* ibi: *Certum est autem, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest, & cit. cap. De illis 9. tit. eod.* ibi: *Respondemus, quod si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu superari non debent, si unus in alterum visus fuerit consensisse, cum in eis ætatem suppleviße malitia videtur.* Vide supra *a n. 22. ad 25.*

36 Hinc ad valorem Matrimonii, tam de Jure Civili, quam Canonico requiruntur, & sufficiunt anni pubertatis, scilicet duodecim completi in feminis, & quatuordecim item completi in masculis, nisi tamen in ipsis malitia suppleat ætatem; *Princip. Instit. de Nuptiis, & l. 4. ff. de Actu nupt. pca. Puberes 3. cap. Attestationes 10. & cap. Tuæ 14. de desponsat.*

37 *impub.* Dicitur autem notanter: *Nisi tamen in ipsis malitia suppleat ætatem*, quia ex jam dictis *a num. 22. ad 25.* validum est Matrimonium contractum ante dictam ætatem ab illis, in quibus malitia prævenit, seu supplet ætatem.

38 Matrimonium, quando contrahitur inter duos alienigenas, & a parvo tempore in Parochia habitantes, qui tamen sunt cogniti, quod non sunt de comprehensis inter vagabundos, proprius eorum Parochus esse intelligitur, in cujus Parochia contrahentes habitant tempore, quo Matrimonium contrahitur. *Sacr. Congr. Conc. sub die 21. Martii 1602.*

Matrimonium coram Parocho, & testibus contractum sub hac conditione, si *mulier est legitima*, subsequuta copula, non est validum, si postea constiterit mulierem esse illegitimam, *Sac. Congr. Conc. de anno 1620.* apud Sellium *in Selectis Canonicis cap. 22. n. 17.* & Barbosam *in Summa Apostolicar. decis. verb. Matrimonium n. 21.* 39

Matrimonium contractum sub conditione apposita per Virum: *Si id salvo honore meo fieri potest, & si fratribus meis placuerit*, si, non expectato conditionis eventu, subsequuta fuerit copula cum affectu maritali, est validum, quia revera gratia non confertur sub conditione, sed completa voluntate actus. *Sac. Congr. Conc. sub die 23. Aug. 1622.* 40

Matrimonium contractum, & consummatum mediante Apostolica dispensatione ex causa indotationis mulieris, si detegatur falsa eadem causa, & appareat de congrua dote, adhuc sustinetur. *Sac. Congr. Conc. in Praten. Matrimonii 4. Jul. 1722. & in Neapolitana Matrimonii eodem die, & anno.* 41

Qui obtinuit dispensationem super impedimento consanguinitatis in forma pauperum falso narrata paupertate, dicitur valide dispensatus, & proles legitima, ut respondit *Sac. Congregat. Conc. 9. Septemb. 1609. l. 3. decret. fol. 406.* 42

Si dispensatio Matrimonialis reperiatur concessa inter consanguineos *ob angustiam loci*, erit exequenda, etiamsi Testes deponant, homines loci esse omnes pares. *Sac. Congregat. Episcop. in Alben. 12. Februar. 1596. & Sac. Congregat. Conc. in Bisacciarum 19. Jun. 1706.* apud Monacell. *part. 1. tit. 16. formul. 2. num. 33.* 43

Qui obtinuit Litteras dispensationis super gradu prohibite consanguinitatis, & illis non præsentatis, contraxit, vel carnaliter sponsam cognovit, hic absque nova dispensatione in Matrimonio permanere non potest. *Sac. Congreg. Conc. die . . . Maii 1635.* apud Monacell. *loc. c. num. 30.* 44

Qui delictum polygamiæ cummisit, & Pœnitentiam, seu pœnam Triremium jam explevit, hic non potest absque dispensatione Apostolica cum secunda denuo Matrimonium contrahere, quamvis prima legitima Uxor decesserit, quia obstat ei impedimentum criminis. *Sac. Congr. Conc. in Sancti Sever. 10. Jul. 1704.* 45

Non confirmatus non contrahit impedimentum ad effectum contrahendi cum suscepto in Sacramento Confirmationis. *Sac. Congr. Conc.* 46

in Lycien. 13. *Jun.* 1654. apud Monacell. *loc. num.* 30

47 Qui sponsalia contraxit cum muliere inhonesta, non potest a consanguineis impediri, ne Matrimonium contrahat. *Sacr. Cong. Episc. & Regul. in Recineten.* 25. *Jun.* 1615.

48 Matrimonium inæquale non potest impediri a Matre Sponsæ. *Sac. Cong. Conc. in Neapolitana* 25. *Januarii*, & 2. *Martii* 1722.

49 Matrimonium simulate contractum ad effugiendum aliquod periculum, nullum est. *Sac. Congr. Conc. in Mutinen. Matrimonii* 9. *Jun.* 1725. ubi de Matrimonio contracto a muliere Musicæ artis peritissima cum persona conscia de simulatione ad hoc, ut posset dimitti a Carceribus, ubi detinebatur, ne Matrimonium contraheret cum nobili Juvene ejus amore capto.

50 Matrimonium absque triennali cohabitatione dissolvendum est, quando clare constat de impotentia unius. *Sac. Cong. Conc. in Seguntina* 12. *Septemb.* 1609. apud Pignat. *tom.* 1. *consult.* 147. *n.* 21. & 23.

51 Matrimonium contractum cum impedimento dirimente a Muliere animam agente, ne moreretur infamata, nullum declaratum fuit a *Sac. Conc. Conc. in Cosentina Matrimonii* 18. *Novemb.* 1684. *l.* 34. *decr. fol.* 393.

52 Matrimonium ratum ex justa causa dissolvi potest a Summo Pontifice, dissentiente etiam uno ex conjugibus. *Sac. Congr. Conc. die* 20. *Maii* 1719. & 27. *Januar.* 1720. & *in Januen. Matrimonii* 2. *Octob.* 1623.

53 Matrimonium contractum cum conditione quod mulier haberet tantam dotem, detecta istius insufficientia, adhue validum reputatum fuit *a Sac. Cong.* [illegible] 23. *Januar.* 1666.

54 Matrimonia contrahi possunt a subditis etiam sine consensu [illegible] ria consuetud[illegible] *Matrimonii* [illegible] *decr. fol.* [illegible]

55 Mat[illegible] solis, [illegible]

56 Matrimonium [illegible]

cludant generationem prolis solum negative, ut patet exemplo B. M. V. & S. Joseph. Busembaum *lib.* 3. *tract.* 6. *c.* 2. *dub.* 1. La Croix *ibid.* Perez *de Matrim. disp.* 13. *sect.* 8. Dicastill. *dist.* 5. *n.* 12. Paludan. Vasquez, Coninch, Pontius, Hurtado, & alii apud ipsum contra Sanchez, Sotum, Henriquez, & alios: Matrimonium tamen initum sub ea conditione, quod mulier deberet professionem emittere, & renunciare cuicumque juri sibi competenti in vim Matrimonii, declaratum fait invalidum *a Sac. Cong. Conc. in Ulixbonen. Occidental.* 8. *Jul.* 1724. apud Thesaurum Resolutionum Sac. Congreg. Concilii *tom.* 3. quæ Resolutiones prostant Romæ, & Venetiis apud Joannem Baptistam Recurti.

Ordinarius non potest prohibere, quin Matrimonia domi celebrentur, servata Concilii 57
forma, sed cum maxime deceat, ut in Ecclesia celebrentur, id hortari debet, non præcipere. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii referunt Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. allegat.* 22. *n.* 17. Gavant. *Manual. Episcop. verb. Matrimonii celebratio num.* 20. Ursaya *Miscellan. Sac. & Profan.* 1. *verb. Matrimonium n.* 125. Franciscus Leo *in Thesauro Fori Ecclesiastici part.* 2. *c.* 8. *n.* 48. Basilius Pontius *de impedim. Matrimonii cap.* 26. §. 3. *vers.* 3. [illegible] *de obligatione justitiæ part.* 2. *lib.* 2. [illegible] 11. Marcell. Vulpe *in praxi Judicii Fori Ecclesiastici cap.* 15. *num.* 15. Sanchez [illegible] 15. *num.* 20. Diana *moral.* [illegible] *tract.* 4. *resolut.* 279. Reginald. [illegible] *Pœnitent. lib.* 31. *num.* 242.

Matrimonium enim licite [illegible] 58
extra Ecclesiam, quia ad hoc, [illegible] lebrari in facie Ecclesiæ, non [illegible] ipsa materiali Ecclesia, [illegible] celebretur, sed sufficit, ut [illegible] clesiæ fiat coram aliqua [illegible] quæ, tamquam [illegible] [illegible]

[illegible]

61 Aliæ vide verb. *Adulterium*, *Benedictio art.* 4. *Denunciationes Matrimonii*. *Divortium*. *Impedimenta Matrimonii*. *Parochus*. *Sponsalia*.

62 Quoad validitatem, & invaliditatem Matrimoniorum attendenda est omnino novissima Constitutio Summi Pontificis Benedicti XIV. incip. *Dei miseratione*, in qua præscribit ordinem, & formam observandam in judiciis causarum Matrimonialium super validitatem Matrimoniorum, & mandat, in omni Diœcesi ab Ordinario Loci eligendum esse idoneum virum, si fieri possit, Ecclesiasticum *Matrimoniorum defensorem* vocandum, qui ad omnem actum judicialem citari debebit, & intervenire, & voce, & scriptis validitatem Matrimonii defendere, & appellare a prima sententia, si ista declaraverit invalidum Matrimonium. Immo potest appellare etiam a secunda conformi priori, si ipsi defensori videatur manifeste injusta, & etiam a tertia, si esset revocatoria alicujus alterius præcedentis in favorem validitatis Matrimoni prolatæ.

63 Quoad Matrimonia attendenda est etiam alia novissima dispositio Benedicti XIV. in Constitutione incip. *Satis vobis*, in qua refert plurima mala, quæ in dies oriuntur a Matrimoniis occultis, aut conscientiæ. Inde mandat Episcopis, ut non de facili dispensent super denunciationibus, & dispensando super istis, ut non permittant Matrimonium ita celebrari coram Parocho, aut altero delegato Sacerdote, & testibus confidentibus ipsis contrahentibus, ita ut celebratio Matrimonii possit remanere secreta, & occulta. Interveniente tamen justa urgente causa permittit etiam ipsa Matrimonia secreta, quibus debebit assistere Parochus alicujus ex contrahentibus, aut attentis circumstantis alter Sacerdos ab Episcopo delegatus. Qui ex eis assistet, consignare debebit Episcopo scriptum documentum celebrationis dicti Matrimonii, loci, temporis, & testium, quod ab Episcopo fiet transcribi in libro particulari, & distincto continente sola Matrimonia secreta, qui liber clausus, & sigillatus erit custodiendus in Cancellaria Episcopali. Si nascatur proles ex talibus Matrimoniis, baptizabitur in respectiva Ecclesia, notabiturque in Libro Baptismorum sine nomine Genitorum, & tenebuntur isti immediate, vel mediate intra terminum triginta dierum dictam prolem notificare Episcopo, exprimendo locum, tempus, aliasque circumstantias collati Baptismi. Quod totum cum nomine Genitorum debebit transcribi in alio libro eisdem cautelis in Cancellaria Episcopali custodiendo. Quod si intra dictum terminum non fuerit, ut supra, notificatum, tenebitur Episcopus reddere notum dictum Matrimonium secretum, a quo certo sciat ortam esse dictam prolem. Et hujus sic contrahentium obligationis, aliarumque præscriptarum rerum erunt serio monendi a Sacerdote, antequam tali eorum Matrimonio assistat.

Alia quamplura huc revocabilia, vel ad hujusce magni Sacramenti pleniorem captum exoptabilia, suis in respectivis alphabetice locis reperiuntur, & præsertim in verbo *Impedimenta Matrimonii*, ubi etiam fusius quæ hic breviter attacta. 64

Additur hic attendenda resolutio sequentis Dubii.

DUBIUM MATRIMONII.

Sequens casus Sacræ Pœnitentiariæ propositus, fuit, & ad hanc Sacram Congregationem pro decisione remissus.

FUlanus, & Berta Matrimonium inter se contracturi, statum suum liberum probaverunt apud Acta Curiæ Episcopelis, instantes subinde, juberi Parocho, ut ad trinam denunciationem procederet. Interrogati autem a Notario, quisdam esset eorum Parochus? responderunt (per errorem tamen, & citra contemptum Clavium) esse Parochum S. Demetrii, in cujus Parochia jampridem habitaverant, sed tunc temporis non habitabant. Peractis itaque a Parocho S. Demetrii juxta sibi traditam facultatem denuntiationibus, nulloque impedimento detecto, Ordinarius impertitus est solitam licentiam per dictum Notarium extensam sub hac verborum formula.

„ Concediamo licenza al Parroco di S. Demetrio di poter assistere al Matrimenio tra „ Folano, e Berta, ambedue della sua Par„ rochia.

Celebratum proinde fuit coram dicto Parodho & Testibus Matrimonium: Sed post aliquod tempus Fulanus Librum moralem casu legens invenit, communem esse sententiam, quod ad Matrimonii validitatem requiritur præsentia Parochi, saltem unius ex contrahentibus: unde consultis pluribus Confessariis, quid sibi agendum esset? suasus fuit, ut una simul cum Berta consensum renovaret coram proprio Parocho, & Testibus. At Fulanus, explorata Bertæ voluntate, an casu, quo non esset ipsius Conjux, vellet sibi Matrimonialiter copulari, responsum habuit absolute negativum. Nihilominus, habita nuper notitia, quod inter de-

clarationes desumptas ex Bibliotheca recol. memor. Cardinalis Bellarmini, & Typis impressas, ad caput primum sess. 24. de Reformat. Matrimonii, hæc extat inscripta; Item licet non proprius Parochus, sed alius de consensu Episcopi intersit, Matrimonium tenet, etiam si Episcopus credat fuisse vocatorum proprium Parochum; spem aliquam validitatis Matrimonii concepit, sed ad omnem dubietatem removendam suppliciter instat declarari:

An præfatum Matrimonium inter ipsum, & Bertam contractum, fuerit validum?

Sacr. Congr. Concilii rescripsit, *Affirmative*.

Sic refert laudatus Sapientissimus Cardinal. Lambertinus, *tom. 4. notific.* 21.

Novæ Additiones ex Auctore.

66 Matrimonia a Græcis contracta post susceptos Ordines Sacros, nulla, & irrita declarantur; Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. incip.
67 *Etsi Pastoralis*, §. 7. Matrimonium contrahi nequit a Diacono Orientalis Ecclesiæ, qui ordinatus fuerit in statu cælibi; idem Const. 129.
68 incip. *Eo quamvis tempore*, §. 36. Matrimonium inter contingentes se quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis, Græcis prohibetur: Idem cit. Constitut. *Etsi Pastoralis*, §. 45.
69 Matrimonia infantium prohibentur; Idem Constit. 107. incip. *Omnium sollcitudinum*, §. 3.
70 & 14. Matrimonia a Catholicis cum hæreticis contracta detestantur. Idem Constitut. 34. in-
71 cip. *Matrimonia*, §. 3. Matrimonia contrahi a Fidelibus cum Neophytis ad Fidem conversis in loco pio Catechumenorum Venetiis, absque interpellatione prioris conjugis in infidelitate relicti, permittitur arbitrio Nuncii Apostolici Venetiis commorantis; Idem Constitut. 117.
72 incip. *In Suprema*. Idque Matrimonium per adventum prioris conjugis non rescindendum esse decernitur. Idem *ibid*.
73 Matrimonio jungendi non sunt, qui in doctrina Christiana satis instructi non reperiuntur, Idem Constitut. 42. incip. *Etsi minime*,
74 §. 11. Secundæ, Tertiæ, & ulteriores Nuptiæ damnari nequeunt. Idem Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 11. & Constitut. 129. incip. *Eo quamvis tempore*, §. 29.
75 Matrimonii celebrandi forma a Concilio Tridentino statuta observari jubetur. Idem Con-
76 stitut. 75. incip. *Nimia*, §. 8. Decretum Concilii Tridentini de reformatione Matrimonii Italo Græcis rite publicari præcipitur. Idem Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis*, §. 8.
77 Matrimonia inter subditos Principum Catholicorum in Provinciis Fœderati Belgii, & vice versa, celebranda sunt juxta probatas in similibus casibus alias editas a Sacra Congregatione Concilii resolutiones, ex quibus ubi disputatio contingat, decidatur. Idem Constitut. 34. incip. *Matrimonia* §. 5. Matrimonia 78
in Hollandia, & Fœderato Belgio inter incolas contracta, non servata forma Concilii Tridentini, valida declarantur. Idem *ibid.* §. 2. 79
& 3. Item inter personas addictas Præsidiis locorum *di Barriera*. Idem *ibid.* §. 4. Et in- 80
ter incolas Civitatis Mosæ Trajectensis. Idem *ibidem*.

Matrimonia in Servia, & finitimis Regio- 81
nibus ad præscriptum Concilii Tridentini sunt celebranda, abrogatis clandestinis, aut coram solo Judice contractis. Idem Constit. 89. incip. *Inter omnigenas* §. 9. Nec renovari possunt co- 82
ram *Cadì*, nequidem per Procuratorem, nisi ritus hujusmodi renovationis sint mere civiles. Idem *ib.* §. 10.

Matrimonia inter Fideles Malabares con- 83
trahenda sunt in congrua ætate, & juxta formam a Concilio Tridentino præscriptam. Idem Constitut. 107. incip. *Omnium solicitudinum*, §. 3. Intellige in locis, in quibus De- 84
cretum Conciliare publicatum fuerit; & quod hujusmodi publicatio fieri debeat. *Ib.* §. 14.

Matrimonium inter Maritum Latinum, & 85
Græcam mulierem, latine coram Parocho Latino contrahi debet; Inter maritum vero Græcum, & mulierem Latinam, potest contrahi, vel Græce coram Parocho Græco duobus, vel tribus testibus præsentibus, vel Latine coram Latino ubicumque maritus Græcus voluerit; Ejus autem loci, ac ritus Parochus 86
debet assistere, ubi, & quo ritu Matrimonium contrahitur. Idem Constit. 17. incip. *Etsi Pastoralis* §. 8.

Matrimonia occulta non nisi gravissima de 87
causa permitti debent, qua concurrente celebrari nequeunt absque probatione status liberi. Idem Constitut. 35. incipiente *Satis vobis*, in qua multa statuuntur ad rem. Vide *supra num.* 63. ubi summarie affertur ejus dispositio.

Matrimonium subsequens legitimat prolem 88
ante genitam: non tamen ex adulterio. Idem Constitut. 113. incip. *Redditæ*, §. 2. Idque 89
non virtute Sacramenti, sed ex dispositione Legis Ecclesiasticæ. Idem *ib.* §. 39.

Matrimonium jure naturali, Divino, & Ca- 90
nonico indissolubile, non est temere dirimendum. Idem Constit. 15. incip. *Matrimonii*, & Constitut. 33. incip. *Dei miseratione*, §. 2. Di- 91
vor-

vortia quo ad vinculum inter Fideles non admittantur. Idem Constit. 57. incip. *Etsi Pa-*
92 *storalis*. §. 8. Matrimonium non dissolvitur per uxoris fugam, & nuptias ab ea cum infideli contractas. Idem Constitut. 89. incip. *Inter omnigenas*, §. 12.

93 Matrimonialium causarum judicia coram quibus, & quo ordine, ac forma peragenda sint, statuit idem Pontifex Constit. 33. incip. *Dei miseratione*, cujus dispositio allata fuit summa-
94 rie *n. 62.* & *ad verb. Defensor.* Unica sententia prolata, nemini licet ad alia vota transire.
95 Idem cit. Constit. *Dei miseratione*, §. 14. Appellatio a sententia lata super nullitate Matrimonii in quacumque instantia, semper suspendit executionem. Idem *ib.* §. 11.

96 Appellatio in causis Matrimonialibus impediri nequit per pacta pœnalia. Idem Constit. 85. incip. *Nimiam* §. 4. & 7. Vide Tom. 1. ad verb. *Appellatio*. Sententia super nullitate
97 Matrimonii numquam transit in rem judicatam, sed ex noviter detectis quandocumque revideri potest. Idem Constit. 33. *Dei miserratione*, §. 11.

98 Ad validitatem contractus Matrimonii rationis usus requiritur de jure naturali, & Divino. Idem tom. 2. Constitut. incip. *Magna no-*
99 *bis*. Potentia actualis ad copulam requiritur de jure positivo Canonico, super quo solus
100 Pontifex dispensare potest. Idem *ib.* Quando autem malitia supplet ætatem, idque Ecclesiastico Judici, etiam Ordinario comprobatum est, Canones permittunt Matrimonium contrahi. Idem *ib.*

101 Dispensatio super ætate cum iis, qui copulæ nondum idonei sunt, sed tamen rationis usum habent, a Sede Apostolica privative concedi potest. Quando autem malitia supplet ætatem, ex Legum, & Canonum dispositione licitum est Matrimonium contrahere; super hoc vero, an malitia suppleat ætatem, tam a Judice Ordinario, quam ab Apostolica Sede pronunciari potest, & consequenter facultas ad contrahen-
102 dum concedi; Tamen pro majori actus solemnitate, *& ne de validitate contractus Matrimonii propter minorem ætatem hæsitari contingat*, Apostolicæ dispensationis Litteræ impetrari solent. Et traditur formula hujusmodi Litterarum. Sic quoad omnia supralaud. Benedictus XIV. tom. 2. Constitut. 51. incip. *Magnæ*. Vide ad id Verb. *Etas*, & verb. *Dispensatio*.

103 Matrimonia Catholicorum cum hæreticis semper a S. Sede fuere reprobata; Et recentioribus Pontificis Decretis denuo reprobata fuisse demonstratur. Idem *ib.* Matrimonium si 104
quis cum hæretica contraxerit, pœnitentiam agere debet; & curare, ut conjugem a vera Fide aberrantem ad gremium Christi reducat. Idem *ib.* Pro Matrimoniis inter hæreticos, 105
aut cum hæreticis contrahendis, dispensationes a S. Sede non conceduntur, nisi addita conditione de abjuranda prius hæresi. Et si de hujus conditionis implemento Episcopis Executoribus non constiterit, dispensationes non sunt exequendæ. Idem *ib.* Matrimonium cum hæ- 106
reticis contrahi quibus casibus, quibusque de causis permittantur ab Apostolica Sede; quæ Leges, & cautelæ in Licentiis, seu dispensationibus apponantur? Vide sub verb. *Dispensatio*, & sub verb. *Hæreticus*.

Matrimonium nulliter contractum definitur 107
in gradibus a jure prohibitis, super quibus dispensatio concessa fuit ab Episcopo, non servatis conditionibus in hujusmodi facultatis concessione sibi præscriptis Idem Constitut. 19. incip. *Ad tuas manus*.

Matrimonium, quod inter duos Judæos erat, 108
dissolvitur, si alter ex conjugibus Baptismum suscipiat, alter vero converti recuset, & cohabitare sine contumelia Creatoris. Idem Constitut. 28. incip. *Postremo mense* §. 18. Super 109
quo tamen legitimam interpellationem præcedere necesse est. Idem *ib.* Sed non permitti- 110
tur libellum repudii judaecis ritibus ei dare. Idem Constit. 38. incip. *Apostolici Ministerii*. Vide ad verb. *Hebræus*. Hujusmodi Matrimo- 111
nii solutio tunc effectum habere censetur, quando Neophytus novas contrahit nuptias. Idem Constit. 28. incip. *Postremo mense* §. 58. Et quod hæc opinio communior nunc sit, & 112
in Tribunalibus Urbis recepta. Idem *ib.* An 113
vero, dissoluto sic Matrimonio, conjux alter in infidelitate remanens, novas nuptias contrahere possit, in utramque partem probabiliter disputatur. Idem *ib.* Matrimonii nullitas satis 114
canonizata non censetur ad hoc, ut partes transire valeant ad alia vota, nisi duæ saltem sententiæ conformes super ea emanaverint. Idem Const. incip. *Si datam*, & Tom. 1. Const. 33. incip. *Dei miseratione* §. 9. & 14.

Pro Matrimonio, & sepultura educandarum, 115
attendenda sunt sequentia. *Sub die* 8. *Octobris* 1723. *a Sac. Cong. Episcop. & Regul.* fuit rescriptum Eminentissimo Cardinali Boncompagno Archiepiscopo Bononiensi, ut sequitur. E' stato rappresentato in S. Congreg. a nome delle Monache de' Monisteri di cotesta Citta', esser nati in essi gravissimi abusi contro la Disciplina Regolare, e quiete de' medesimi a causa

dell'

dell' Educande fattevi ritenere da' proprj Consanguinei dopo promesse, e destinate in Ispose. Questi Eminentissimi miei Signori, inerendo a Decreti Generali, ed altri ciò proibenti, emanati più volte da detta S. Congregazione, e specialmente dei 13. Gennajo 1634. e così anche die 9. Novembre 1635. ed in altri tempi, m' hanno imposto di scrivere all' Eminenza Vostra, che tutte quelle Zittelle, quali avranno contratti i Sponsali, o fatta promessa di Matrimonio, si compiaccia d' ordinare, anche colle facoltà di essa Sacra Congregazione, che vengano subito, e con effetto fatte uscire da qualunque Monistero, ancorchè esente, e rimandate alle loro Case. Quo exacte ut par est, observato, multa præpediuntur pericula, & inconvenientia; ac tunc clare patet, proprium Parochum pro contrahendis Matrimoniis, esse Parochum earum Domicilii.

116 At si in aliquo urgenti casu non posset tale præscriptum executioni demandari, Matrimonium educandæ contrahendum est coram Parocho illius Parœciæ, in qua situm est Monasterium, si educanda non habeat in alia Parœcia
117 domicilium; si vero in alia Parœcia habeat domicilium paternum, maternum, aut fraternum, contrahi debet Matrimonium coram Parocho prædicti domicilii, factis tamen proclamationibus tam in Parochia domicilii, quam in alia Monasterii; prout recte tradit Card. Lambert. deinde Summus Pontifex *volum. 2. notificat.* 13. *n.* 16. adducens ad id Doctores, & statutum Cleri Romani *cap. 3. de jure eligendi sepulturam, atque funerandi* §. 9. in quo loquendo de Seminaristis, & Convictoribus alicujus Collegii præscribitur, quod aliquo eorum decedente in Seminario, vel Collegio, funeralia spectant ad Parochum Domicilii, si illud habeat; si autem illud non habeat, ex quo sit exterus, pertineat ad Parochum illius Parochiæ, in qua si-
118 tum est Seminarium, aut Collegium. Et in factis dicto statuto additionibus examinatis in particulari Congregatione a Clemente XI. deputata die 11. Januarii 1702. ab eodem Pontifice vivæ vocis oraculo approbatis decretum fuit, quod statutum pro Seminaristis, & Convictoribus, servaretur pro educandis, tam pro earum sepulturis, quam pro earum Matrimoniis, ibi: *Non solum in funeralibus, sed etiam in contrahendo Matrimonio &c. Publicationes autem Matrimoniales fiant tam in Parochia Domicilii, quam Collegii, Monasterii, aut Conservatorii,*
119 *in quo commorantur.* Quod idem servandum esse de famulabus continue in domibus Dominorum, seu Dominarum asserit dict. Cardinal. Lambertin. *ibidem num.* 17. cum statutum Cleri Romani loquens de funeribus extensum sit etiam ad Matrimonia; de eorum enim funeralibus *cap. 3.* §. 21. sic habet: *Familiares, & famuli Cardinalium, seu aliorum Principum, ac Prælatorum, necnon aliorum quorumcumque, qui habent Domum, & familiam in alia Parochia, ad illam pertinere statuimus, licet apud Dominos infirmentur, & occumbant.*

Et sic ubique observari convenit, cum praxis Urbis præbeat regulam in toto Orbe juxta firmata per Rotam *part. 19. recent. Decis.* 469. *num.* 62. *Decis.* 160. *num.* 2. & 3. & *in Majoricen. Parochialis, de Monachor.* 2. *Jul.* 1708. §. *Hæc quoque, coram Omanna*, ibi: *Sola autem Urbis consuetudo, veluti in conspectu ipsius Sedis Apostolicæ inducta, haberi solet pro lege in universo Orbe, & normam Episcopis, aliisque inferioribus Prælatis tribuere debet.* Confirmata 16. *Novemb. ejusdem anni* §. *Attenta coram Molines*, relata, & sequuta ab Ursaya *tom.* 1. *discept.* 6. *n.* 165. & *part.* 2. *discept.* 14. *n.* 33. & *tom.* 8. *part.* 1. *discept.* 10. *n.* 77. adducens ad id aliam Decisionem in *Constantien. Præcedentiæ* 27. *Januar.* 1713. §. *Idipsum, coram Ansaldo*, & *tom.* 9. *part.* 1. *Decis.* 11. *num.* 11. 12. & *Disceptat.* 14. *n.* 172. ubi cum Barbosa *de potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 76. *num.* 35. & Card. de Luca *de judic. discur.* 37. *num.* 20. & *Rota Decis.* 469. *num.* 92. *Decis.* 56. *num.* 2. & 3. *part.* 19. *recent.* dicit, Urbis solitum magni faciendum esse in his materiis: Stylus enim 121
Curiæ Romanæ attendi debet; Glossa in *cap. Adsumus, de Rescript.* & cum ipso procedendum esse in aliis Curiis inferioribus, non autem cum praxi propriæ Regionis, tradit Card. de Luca *de judic. Discurs.* 4. *n.* 12. & *Discurs.* 36. *n.* 20. cum Stylus Curiæ Romanæ faciat jus, & pro lege habeatur, *cap. Ex litteris* 11. *de Constitut. cap. Quam gravi* 6. *de crimine falsi*, ex quo Ecclesia Romana sit ordo, norma, & caput omnium Ecclesiarum, *cap. Omnes* 1. & *cap. Sacrosancta* 2. *dist.* 23. cum similibus.

Matrimonia filiorum familias, & servorum 122
sine consensu parentum, ac Dominorum irrita erant per leges Civiles, quas quondam ratas habuit Ecclesia. Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 7. *cap.* 37. *n.* 2. & 3. Eadem 123
postea absolute valida voluit esse Ecclesia statuendo, ut deinceps nuptiarum validitas a solo penderet contrahentium consensu, nequaquam autem a nutu eorum, sub quorum dominio, vel potestate contrahentes existunt, ut generatim sancitum habemus *in cap. Cum locum*

cum 14. *de sponsalib. & matrim. in cap. Licet* 3. *& in cap. Tua* 4. *de sponsa duorum*. Speciatim vero de servis *in cap. Dignum* 1. *de*
124 *conjugio servorum*. Et tandem de Filiis familias post alias sanctiones indicatas ab Juenin *de Matrimonio dissert.* 10. *quæst.* 5. *cap.* 3. *art.* 1. definivit Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reformat. Matrimon.* ubi anathemate percutit, *qui falso affirmant Matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata, ac irrita facere posse*. Vide
125 supra, & verb. *Exheredatio*. Hinc eorum validitati non obstant quædam aliæ Leges Civiles, postea in Gallia, aut alibi latæ; adeoque dicta validitas est ab Episcopis in suis Synodis declaranda. Idem *ib. num.* 5.

126 Matrimonium validum est inter Vitricum, & uxorem privigni, nec ad illud pertinent impedimenta affinitatis, aut publicæ honestatis. Idem *ib. cap.* 39. *per tot.* Vide *tom.* 7. *verb. Vitricus*, ubi ad id dantur Decreta Sacræ Congregationis Concilii.

127 Matrimonium contractum inter conjunctos tertio, & quarto gradu duplicibus, obtenta dispensatione super tertio, & quarto simpliciter, est nullum. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Etsi Matrimonialis*. §. 6. Matrimonium contractum non expeditis litteris super gradu proximiore in dispensatione non expresso, est illicitum, sed tamen validum. Idem *ibidem* §. 6.

118 Matrimonium contractum a conjunctis in tertio, & quarto consanguinitatis, vel affinitatis gradibus, prævia dispensatione super gradu remotiori tantum, omisso proximiori, dummodo hic primum non attingat quocumque modo, est validum, licet illicitum; Quamvis enim Pius IV. pro Regula decreverit, quod in dispensationibus Matrimonialibus non solum gradus remotioris, sed etiam propinquioris, expressa mentio fieri deberet, itaut non facta mentione propinquioris, dispensatio nullius esset roboris, & momenti; tamen S. Pius V. Constitut. incip. *Sanctissimus*, revocavit quantum ad hoc dictam Regulam, seu Constitutionem Pii IV. & innovavit Regulam, seu Constitutionem Gregorii XI. & Clementis VI. statuendo, quod in dispensationibus gradus remotior attenderetur, & traheret secum propinquiorem; & sic quod sufficeret exprimere gradum remotiorem, obtentis tamen postea super gradu propinquiori Litteris Apostolicis, in quibus declaretur non obstare reticentiam gradus propinquioris. Quamvis vero Matrimonium in tali casu sit validum, conjuges tamen separandi sunt, donec dictæ Litteræ declaratoriæ obtineantur, cum dictæ novæ Litteræ declaratoriæ requirantur ad avertendum scandalum, ne videlicet aliqui rudes, & juris ignari sumerent occasionem scandali, videntes non fuisse dispensatum in gradu propinquiori, licet aliunde regula juris sit, quod gradus remotior imbibit, & trahit ad se propinquiorem, uti ad rem argumentantur Doctores; Et ita resolvit Sacr. Congreg. Concilii anno 1722. *in causa Luceorien. Matrimonii*; Cum enim post obtentam a *Joanne Sapica*, *& Constantia Radzivvila* Apostolicam dispensationem super *quarto*, quo erant conjuncti, consanguinitatis gradu, compertum fuisset, ipsos non *quarto* tantum, sed *tertio*, & *quarto* gradibus fuisse conjunctos, & nihilominus placuisset Exequutori dispensationem præfatam exequutioni demandare, orta subinde fuit controversia super Matrimonii validitate, eaque ad Sacr. Congregationem delata, proposito dubio: *An constet de nullitate Matrimonii*, Die 7. Septembris 1720. prodiit responsum *dilata*, *& ad mentem*, quæ fuit, ut perquirerentur Regesta Datariæ circa Stylum, tam antiquum, quam modernum concedendi Declaratorias, & *Perinde valere*. Pervolutis igitur Datariæ Regestis, illius Officiales discursum exararunt, quo pluribus innixi rationibus, sed præcipue Datariæ, & Cancellariæ Stylo, ostendere satagerunt, nulla semper & invalida habita fuisse Matrimonia contracta inter conjunctos *tertio*, & *quarto* gradibus, prævia dispensatione super *quarto* gradu tantum, & non obtenta declarationem super non obstantia *tertii* reticiti. Sed Prosper Lambertinus tunc Sacræ Congregationis Secretarius, deinde Cardinalis, ac tandem Summus Pontifex sub nominæ Benedicti XIV. alterum efformavit doctissimum, & eruditissimum discursum impressum post folium distributum *die* 28. *Mart.* 1722. quo respondendo stylo Datariæ, exemplis, & rationibus per illius Officiales expositis, Matrimonii validitatem strenue propugnavit. Unde proposita iterum eadem causa sub infrascriptis dubiis; *I. An constet de nullitate Matrimonii, & quatenus affirmative: II. An Princeps Joannes Sapica factus sit inhabilis ad contrahendum Matrimonium cum aliis Mulieribus in casu?* Et dicta Sacra Congregatio *die* 28. *Mart.* 1722. Respondit: *Ad primum Negative, & Episcopus mandet, quod conjuges continuent in separatione, donec obtinuerint Litteras Declaratorias. Ad secundum, provisum in primo, & amplius*. Sic in *Thesauro Resolutionum Sac. Congr. Concil. dicti anni*

1722.

1722. Vide ibi in dicta *Luceorien. Nullitatis Matrimonii sub die* 28. *Februarii*, & *sub die* 28. *Mart.* ubi multa ad rem. Et insuper vide doctissimum, & eruditissimum Riganti *tom.* 2. *in Regula XIV. Cancellariæ*, ubi cum classicis Doctoribus abunde quoad omnia ad rem. Vide verb. *Dispensatio Matrimonialis*.

129 Salutare quidem est Decretum, quo fere omnes Episcopi prohibent, ne ante contractum Matrimonium Sponsus in una, eademque domo cum sponsa habitet propter periculum evidens, ne inter eosdem sponsos copula habeatur ante Matrimonii celebrationem; Non tamen id prohiberi potest sub pœna stupri, sed tantummodo sub pœna arbitrio Ordinarii infligenda, ut respondisse Sacram Congregationem Concilii Episcopis Provinciæ Mediolanensis refert Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesanu lib.* 12. *cap.* 6. *num.* 3. ibi: *Non posse, sed ambos graviter arbitrio Ordinarii dumtaxat esse puniendos*.

Dubia aliquot circa exterorum Matrimonia cum responsionibus Sacræ Congregationis.

130 Ordines ultimo loco ab Urbe emanati circa Matrimonia cum exteris contrahenda, inter alia disponunt, quod Ordinarii præcipiant omnibus, & singulis Parochis in eorum Diœcesibus existentibus, ut pro Matrimoniis cum exteris contrahendis, non faciant publicationes in eorum Ecclesiis, nisi certiorato Ordinario, a quo, vel ejus Generali Vicario, prius teneantur fidem authenticam reportare, quod pro tali Matrimonio fuerint examinati testes in eorum Tribunali, qui probant statum liberum contrahere volentium.

131 Quæritur, an illi ex Diœcesibus circumvicinis, & ipsi teneantur tales probationes facere: An vero sufficiat fides denunciationum in eorum Diœcesibus factarum cum legalitate Ordinarii, & probatio eorum status post discessum ab ipsa Diœcesi.

℞. Hujusmodi habentur pro exteris, & consequenter tenentur probationes facere.

132 Item an contrahere volentes in confinibus eorum Diœcesis habitantes, & ob vicinitatem ab eorum Rectoribus cogniti, teneantur easdem facere probationes; An vero sufficiant publicationes ab ipsis rectoribus faciendæ?

℞. Etiam isti tenentur facere probationes.

133 An easdem teneantur facere probationes ii, qui ante ætatem nubilem a propria Diœcesi discedentes, ad aliam se contulerunt, & in ea postmodum habitaverunt?

℞. Non tenentur, quia non fuerunt extra Diœcesim tempore habili ad contrahendum.

An in Civitate, in qua milites, Hispani, Teutonici, Alemanni, Galli, & aliarum longinquarum regionum residere solent, idem cum ipsis sit servandum, vel sufficiat probationes in ipsa Civitate recipere de eorum statu a testibus ipsarum regionum de negotio edoctis? 134

℞. Tenentur facere probationes juxta formam Instructionis, quia isti facilius committunt Polygamiam.

An facta per Parochum monitione Ordinario contrahere volentis, fides status ejusdem sit ab eodem Parocho, vel a contrahere volente reportanda? 135

℞. Tenetur fidem reportare, & Parocho consignare is, qui vult Matrimonium contrahere; sed est in libertate Parochi hujusmodi onus in se assumere.

An eædem probationes sint servandæ in casu necessitatis, & ab existentibus in articulo mortis, sic contrahere volentibus, intra quem scilicet probabiliter non adsit tempus sufficiens faciendi diligentias: Cum hoc etiam, quod si infirmus forte convaluerit, debeant fieri diligentiæ, juxta Instructionem, antequam simul conveniant. 136

℞. Non sunt servandæ in articulo mortis.

An requiratur attestatio proprii Ordinarii pro exteris, qui per decem annos, & ultra domicilium acquisierunt in loco, ubi sunt Matrimonium contracturi, si eorum status liber probetur per testes fide dignos, tam originis, quam domicilii? 137

℞. Requiritur.

An requiratur dicta attestatio pro illis exteris, qui unicam, vel plures duxerunt, & econtra, si mortuæ fuerint in loco, ubi iterum Matrimonium contrahere desiderant, ac amplius post mortem a dicto loco non discesserunt? 138

℞. Requiritur pariter.

Has easdem responsiones habet Synodus Bononien. 1699. Typis edita in Appendice pag. 230.

Et cum dubio, ac responsione quarto consonant responsiones Sacræ Congregat. Concil. datæ dubiis propositis, & ab eadem Sac. Congregat. Inquisitionis remissis 7. *Martii* 1694. Quia Capellani exercitus sine Indulto Apostolico hujusmodi Matrimoniis assistere non possunt; Et quamquam hoc Indultum, aliquando Principibus, & Regibus Catholicis concedatur, illud tamen expediri solet cum clausula, quod Capellani exercitus Matrimonia faciant, & Sacramenta ministrent, & conferant

dum-

dumtaxat eo tempore, quo exercitus in actuali expeditione reperitur; Secus vero quando milites in stationibus, & præsidiis degunt: & ita expediri debere, resolutum fuit a Congregat. deputata Concilii, 29. *Sept.* 1690.

Ita apud Monacell. tom. 3. in Appendice ad Formularium Instructione VI. pag. 220. 221. & 222. impressionis Romanæ 1709.

140 Pro examine illorum testium, qui inducuntur pro contrahendis matrimoniis, tam in Curia Eminentiss. D. Cardinalis Urbis Vicarii, quam in aliis Curiis ceterorum Ordinariorum, Instructionem luculentissimam habes tom. 4. verb. *Instructio pro examine &c.*

141 * Juvat adhuc ad rem adnotare sequentia. Si infidelis conjux veniat ad fidem, & alter consentiat habitare cum illo absque injuria Creatoris, quamvis in infidelitate perseverare velit, (quod judicandum pertinet ad Episcopum) tunc decrevit S. Congr. non posse conversum ad Fidem aliam sibi conjugem adsciscere. At eo ipso quod alter velit in infidelitate perseverare, censent Theologi plures satis esse periculi in neophyto. Verum hujus dubii solutionem recte monet Cabassutius ex moribus regionum, & casuum circumstantiis pendere. *De Synod. diœc. l.* 13. *c.* 21. §. 1. *nov. edit.*

142 Accidit, ut infidelis plures uxores in infidelitate accipiat, tum veniat ad Fidem, & Fidem pariter una ex his uxoribus recipere sit parata, non tamen illa, quæ prior ducta est, quæ propter distantiam locorum, vel ignorando ubinam sit, requiri judicialiter non possit. Demum post renovatum cum illa, quæ venit ad Fidem, Matrimonium (quod fieri non potest absque renovatione consensus coram Parocho, & testibus, eo quod prior consensus in infidelitate datus, fuerat nullus, propter matrimonium cum altera celebratum,) comparet uxor prior, & probat, se non fuisse præmonitam, vel fuisse impeditam, ut suam voluntatem manifestaret; nunc vero paratam se dicit ad fidem amplectendam, vel jam fuisse amplexam antequam conjugium neophyti cum neophyta celebraretur. In hoc rerum eventu S. Pius V. concessit Missionariis, ut cum Judæis baptizatis dispensare possent, ad effectum remanendi tanquam cum uxore legitima, cum ea uxore, quæ fuerit pariter baptizata. Eamdem dispensandi facultatem concessit Gregorius XIII. Episcopis, Parochis, & e Societate Jesu Presbyteris ad Sacramentales Confessiones in iis regionibus, approbatis, quoad eos, qui ab Anglia, Ethiopia, ac Brasilia, in captivitatem adducti, & in remotas regiones delati fuerant, ut non expectato, nec requisito consensu conjugis in infidelitate ducti, matrimonium inire possint cum quocumque fideli, etiamsi conjuges infideles declarare possent se juste fuisse impeditos ad manifestandam suam voluntatem, vel etiamsi probarent se fuisse conversos ad fidem tempore secundi matrimonii. Has Constitutiones certe emanare potuisse ab iis Pontificibus fuse demonstratur, sed ea extendi non posse ad alias regiones, quantumvis similes rationes suppetant, clare constat. Quare si forte casus accidat, petenda est facultas dispensandi a SS. Pontificibus. *De Synod. diœces. nov. edit. lib.* 13. *cap.* 21. *num.* 3. *& seqq.*

Si infidelis unam conjugem infidelem duxerit, ita matrimonium valet, ut si ea vivente alteram superinducat, secundum matrimonium nullum est, cum matrimonium institutum sit, ut unicam habeat. *Ibid.* §. 8. 143

Si matrimonium ineatur inter duos, qui pravum habent errorem substantiæ matrimonii repugnantem, ut inter Græcos, qui censent conjugii vinculum dissolvi per alterutrius conjugis adulterium, prava hæc opinio non officit validitati matrimonii. Ita resolvit S. Congregatio Concilii die 15. Januar. 1724. *De Synod. Diœc. lib.* 13. *cap.* 22. §. 4. *nov. edit.* 144

Verum si hæc opinio deducatur in pactum tanquam conditio in actu ineundi matrimonii, tunc matrimonium nullum est, uti semper accidit quum matrimonio est apposita conditio substantiæ matrimonii repugnans, ex Decretali Gregorii IX. *cap. de Appositis*. *Ibid.* §. 5. Hinc, quem subdo, casus, resolutus est a S. Congregatione *die* 20. *Maii ann.* 1754. 145

In formula, quam Calvinistæ in conjugiis adhibent, minister sponsum interrogat, *accipis ne illam in uxorem?* Respondet ille: *accipio*. Eadem verba interroganti ministro repetit sponsa. Tum minister ad sponsum: *personam quam manutenes, amas, & accipis eam in perpetuam uxorem, nec in ulla illius ærumna deseres, quoadusque in sua honestate & puritate permanserit?* Tantundem dicit sponsæ. Porro illud, *quoadusque in sua honestate & puritate permanserit*, in sensu Calvinistarum denotat, virum accipere sponsam in uxorem quoadusque adulterium non contraxerit, eoque commisso, vinculum conjugii solvi. Celebrant igitur hæc conjugia cum conditione opposita perpetuitati matrimonii, quæ sane perpetuitas essentiæ conjugii adnexa est, ut ex Concilio Florentino in decreto de unione Armenorum, & instructione

ctione Clementis VIII. pro Italo-Græcis, confirmata a Benedicto XIV. Const. 57. *Bull. tom.* 1. incip. *Etsi pastoralis*, constat. Quare optime definitum in Congregatione S. Officii die 20. Maii 1754. conjugium illud nullum extitisse, adeoque integrum fuisse alterutri sponso ad alia vota transire. *De Synod. Diœc. lib.* 13. *cap.* 22. §. 9. Neque obstare judicatum est prius dixisse utrumque sponsum, accipio hunc in conjugem, deinde ad novam interrogationem utrumque conditionem subdidisse, quia & prior, & secunda interrogatio unus idemque actus judicatus est.

146 Ex his etiam resolutus est a S. Congregatione casus alter die 8. Julii 1724. Vir & femina convenerunt celebrare matrimonium coram Ecclesia, at illud nequaquam consummare deberent, sed post quindecim dies mulier Monasterium ingrederetur, & post probationis annum profiteretur, interim vero omni juri renunciabat, quod in mariti personam ex matrimonio sibi acquirere potuisset, consenseratque, ut si ab his pactis defecisset, matrimonium nullum irritumque declararetur. Ita conventum inter illos, pactaque hæc scriptis consignata sunt, ac significata testibus ac Parocho, coram quibus ineundæ erant nuptiæ. Hoc matrimonium nullum esse declaravit Sac. Congregatio ex *cap. Si conditiones, de cond. apposit.* nam abdicatio facta ab utroque de potestate in corpus alterius, aperte contraria est substantiæ matrimonii. Quamvis enim in ipsa matrimonii celebratione actu expressæ non essent pactiones istæ, constabat tamen ex antecedentibus, & sequentibus simul junctis conjuges ab ipso non recessisse. *Ib.* §. 10.

147 Num in casu, quo alteruter ex conjugibus ad Fidem venerit, relicto altero, qui negat cohabitare sine injuria Creatoris; dein vero & ipse ad Fidem conversus sit, atque interim, postquam secundus scilicet ad Fidem conversus est, prior conjux secundas nuptias inierit, in eo casu suadendum sit Pontifici, ut matrimonium in infidelitate consummatum dissolvat in favorem secundi conjugii, ambigit Pontifex & merito, censetque id fieri non debere, nisi adsint causæ gravissimæ. *De Synodo Diœcef. lib.* 6. *cap.* 4.

148 Catholici, qui cum hæretico matrimonium celebrant etiam in locis hæreticorum, gravissime peccant, quia hoc agendo cum illis in divinis communicant, quod, nisi forte cum gravissima causa, illicitum est. Si vero postquam sic contraxerint coram Parocho Catholico, possint iterum coram ministro Protestante conjungi ad evitanda gravia damna, quæstio est; ad quam S. Congr. respondit: quatenus Minister hæreticus assistet hisce matrimoniis, ut minister politicus, tunc a Catholicis peccatum non committi, secus vero si assistat ut minister sacris addictus; ita censet Pontifex, *loc. cit. cap.* 7. §. 1. & 2.

Conjugia hæretici protestantis cum femina hæretica coram Parocho non catholico in Belgio confœderato celebrata valida habenda sunt. Decretum a Pontifice approbatum die 4. Novembr. 1741. Item valet ita, & in iis regionibus celebratum, si hæreticus catholicam ducat, quamquam hoc postremum illicitum haberi debeat; *ibid.* Idipsum repetitur in Epistola ad Card. Ducem Eboracen. data *die* 9. *Februar.* 1749. §. 17. 149

Nuptiæ inter catholicum & hæreticum conjugem multo rectius non sunt benedicendæ, neque Missa in præsentia hæretici celebranda, nec tandem connubii ritus inter Ecclesiæ ambitum peragendus, quod & vetitum fuisse a Clemente VIII. circa benedictiones quidam referunt. *De Synod. diœc. lib.* 6. *c.* 5. §. 5. 150

Impedimentum ex adoptione proveniens ita explicatur a Pontifice in *Tract. de Synod. diœc. lib.* 7. *c.* 36. Connubium iniri non potest inter adoptantem & adoptatum, atque ab isto descendentes; quod impedimenti genus semper durat quoad adoptantem tantum & adoptatum. Secundo inter adoptatum & filios naturales adoptantis. Sed impedimentum istud tandiu durat, quandiu perseverat adoptio, seu filii remanent sub patria potestate; nam ea soluta, sive per mortem adoptantis, sive per mancipationem filii sive adoptivi, sive naturalis, cessat impedimentum. Tertio inter adoptantem & uxorem adoptati, seu vicissim inter adoptatum & uxorem adoptantis, idque semper durat. An vero hæc impedimenta obtineant, tam in adoptione perfecta, quam imperfecta, lis est inter Doctores. Porro adoptio perfecta tunc fit, cum persona extranea sui juris ex Principis rescripto, ita transit in potestatem, & familiam adoptantis, ut perinde ac filius legitimus fiat ejus heres necessarius tam ab intestato, quam extra. Adoptio imperfecta dicitur, cum persona extranea constituta sub Patris, seu Avi potestate, solius Magistratus, alteriusve Judicis competentis auctoritate in filium, aut nepotem adsciscitur, non tamen in familiam & potestatem adoptantis transit, & succedit solum ab intestato. *De Synod. diœc. lib.* 7. *cap.* 36. 151

Impedimenta matrimonium impedientia ab Episcopo relaxari possunt, si excipias impedimen- 152

mentum ortum ex sponsalibus cum altero prius initis, & illud, quod ex voto perpetuæ castitatis, & ingrediendi Religionis, nisi fuerint conditionata, ortum duxit. Cætera vero matrimonium irritantia tollere, nisi Romanus Pontifex, nemo potest; excipitur tamen casus, quem statim subdo.

153 Si forte accidat, ut matrimonium jam fuerit contractum in faciem Ecclesiæ cum omnibus solemnitatibus; initumque fuerit bona fide ex ignorantia impedimenti juris, & facti, & sit consummatum, occultum sit tamen impedimentum, & adiri non possit Pontifex, seu ab eo dispensatio obtineri ob conjugum paupertatem, rusticitatem, locorum distantiam &c. nec possit separatio fieri sine scandalo. Dum simul omnes istæ circumstantiæ adfuerint, tunc ab Episcopo ea dispensatio tuto conceditur, quam potest major Pœnitentiarius Papæ, in foro tamen conscientiæ tantum. Quare si impedimentum istud postea detegatur, & deducatur ad forum contentiosum, impetranda est a Summo Pontifice dispensatio. *De Synod. Diœc. lib.* 7. *cap.* 31. §. 1.

154 Forte etiam Episcopus dispensare poterit in impedimento dirimente occulto, cum matrimonium proxime contrahendum est, in casu, quo tales urgeant rerum circumstantiæ, ut nec S. Pontifex consuli possit, nec matrimonium differri sine scandalo, aut infamia contrahentium. Tunc censendus est S. Pontifex tacite delegare Episcopo potestatem dispensandi; *ibidem num.* 2.

155 His præcisis rerum circumstantiis, nemini fas est Episcopo dispensare in impedimentis publicis matrimonium dirimentibus. Neque enim verum est, & sanum axioma illud a nonnullis adoptatum: *Quidquid potest Pontifex in universo Orbe, si excipias quæ totius Ecclesiæ statum respiciunt, veluti Fidei articulum definire; potest Episcopus in sua diœcesi, nisi Papa illud sibi reservaverit*. Non enim potest inferior legem a Superiore datam relaxare. Sunt qui consuetudinem prætendant: at considerent attente, cum res sit de minuendis juribus Romano Pontifici unice competentibus, num centum ad minus annorum spatium sine ulla interruptione perseveraverit. Considerandum insuper & potissimum, num per eam consuetudinem *dirumpatur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ*: tunc enim nunquam contra Legem præscribitur; *cap. Cum inter, de consuet. De Synod. diœc. lib.* 7. *cap.* 31.

156 In contractis matrimoniis pro eorum revalidatione non dispensat S. Pœnitentiaria in gradibus *primo* & *secundo* consanguinitatis, vel affinitatis ex copula licita; nisi forte in secundo gradu per decennium duraverit occultum impedimentum, & conjuges ut legitimi reputati fuerint. In reliquis vero dispensat; sicuti in gradibus tertio & quarto publicis revalidat matrimonia ex causa occulta subreptionis, & obreptionis litterarum Apostolicarum nuliter contracta, nisi falsitas consistat in narratione falsa præcedentis copulæ. Bulla 65. tom. 1. incip. *Pastor bonus*, §. 40. Vide *Instit. Eccles.* 87.

Si in dispensatione a Dataria obtenta quoad gradus prohibitos reticeatur copula ex causa infamiæ, tunc Sacra Pœnitentiaria dispensat in matrimonio contrahendo, & etiam contracto: at cum agitur de primo in secundo gradu exigit compositionem 50. ducatorum auri de camera, nisi gratia prior fuerit expedita in forma pauperum. *Ibid.* 157

Si in dispensatione a Dataria petita in impedimentis graduum expressa fuerit copula tacita, tamen mala intentione facilius obtinendi dispensationem, tunc si mala intentio sit occulta, dispensat S. Pœnitentiaria cum miserabilibus personis absolute, cum reliquis taxa definita. Si vero copula habita fuerit affinitate seu consanguinitate non agnita, tunc pro dispensationibus non est necessario exprimenda. *Instit. Eccles.* 87. §. 23. 158

In impedimentis occultis affinitatis ex copula, illicita absente etiam periculo scandalorum in contracto, & contrahendo matrimonio, in foro conscientiæ dispensat. 159

Dispensat etiam in impedimento criminis tam pro contracto, quam pro contrahendo, ubi nulla adest machinatio. Potest etiam dispensare quando agitur de machinatione ex parte tantum alterutrius; id tamen rarius præstat; *ib.* §. 44. 160

In impedimentis dispensat etiam si fuerint multiplicia, sicut & dispensat in foro conscientiæ pro legitimatione prolis, nisi illa concepta sit in adulterio. *Ib.* §. 45. 161

In dispensationibus pro impedimentis matrimonii super gradibus vetitis impetrandis, si taceatur copula antecedens, sicut (si adfuerit) intentio facilius obtinendæ dispensationis, rescriptum vitiatur, ut DD. *Institut. Eccles.* 87. §. 13. In contractis tamen matrimoniis, si hoc vitium occultum perseveret, dispensat Pœnitentiaria. *Ib.* §. 14. 162

Clausula illa in dispensationibus matrimonialibus: *absolutio, & dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragetur*, eam vim habet, 163

ut si

ut si impedimentum ex occulto fiat publicum potest Ordinarius conjuges separare a toro. Si tamen illi occulte sine scandalo debitum invicem reddant, non peccant, ita sentiente Navarro. *Ib.* §. 50.

164 Si Ordinarius subodorans impedimentum velit procedere in cognitionem delicti, id potest, imo debet facere, etiamsi reus protestetur de obtenta dispensatione. Si vero certioretur ea de re ab aliquo fide digno, ut a Confessario, seu Parocho, qui possunt id clam testificari Episcopo, tunc debet Episcopus acquiescere, nec debet ad delictum puniendum procedere, ut ex Clericato, *ib.* §. 50.

165 Postrema clausula sic enunciatur: *dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute &c.* rejicitur sententia opinantium hanc non esse conditionem; sed ut Confessarius instruatur, quo certior sit contractus, ac veram esse conditionem ex ablativo absoluto, quo enunciatur ut est, Juristarum sensus demonstratur. *Instit. Eccles.* 87. §. 68.

166 Nec admittitur sententia asserens, quando fieri non possit revelatio impedimenti, sufficere, ut pars illud sciens habeat copulam cum parte ignorante affectu maritali, cum prior consensus partis insciæ fuerit nullus, adeoque ex parte illius nullus sit, unde debet innovari. Aliorum sententia pariter rejecta est, eorum nempe, qui suadent, ut sciens impedimentum proponat alteri se adeo illam amare, ut denuo cum illa velit ligari; si alter respondeat affirmative, consensus censetur innovatus. Hæc tamen opinio rejicitur, eo quod consensus præstitus a parte inscia, est consensus junctus cum errore, quare non adimpletur conditio: *dicta muliere certiorata*.

167 Præfertur cæteris quarta ratio certiorem reddendi partem ignaram, & tunc fit, cum parti ignaræ dicitur, in priori matrimonio defuisse consensum validum, adeoque suasu Confessoris se proponere, ut iterum innovetur ex parte utriusque. *Ib.* §. 78.

168 Sed quid si timor occurrat, ne parte ignara certiorata de nullitate consensus, futurum sit, ut illa renuat novam celebrationem, adeoque sic soluto matrimonio, nata antecedenter proles timeatur ne declaretur illegitima? Tunc utique de prole non est cur dubitetur, nam semper habetur ut legitima, cum impedimentum est occultum, & unus saltem ex conjugibus in bona fide versatur. Verum si adhuc perseveret metus scandalorum ex resolutione hujus matrimonii, suadet Pontifex ut per novas litteras exponatur S. Pœnitentiariæ casus, vel recurratur ad Episcopum, qui id suadebit, quod erit opportunum. *Ibidem* §. 80.

Matrimonio celebrato non præmissis denunciationibus, nec obtenta ea de re ab Episcopo facultate, si adsistat Parochus, suspensione ad triennium plectendus est ex *cap. Cum inhibitio* §. *final.* a qua suspensione toto eo triennio absolvi ab Episcopo nequit, ut ex Sanchez firmatur in *Tract. de Synod. Diœces. lib.* 7. *cap.* 69. §. 2. 169

Diebus, quibus interdicuntur matrimonia, non quidem absolute illa vetantur, præcisa consuetudine, sed solemnitas tantummodo, & pompa nuptiarum, ut ex *cap. Capellanus, de fer.* monent Theologi, & notatur *Instit. Eccles.* 70. §. 5. 170

Nomine vero solemnitatis nuptiarum censentur, & quidem potissimum, benedictiones in Missali Romano expressæ. Vetantur vero illæ sub peccato gravi, ut ex Sanchez aliisque notatur *Instit. Eccles.* 80. §. 7. Quare cum temporibus feriatis permittit Episcopus nuptias celebrari, nunquam licet benedictiones illas conferre. *Ib.* §. 2. 171

Immo & tota Missa pro Sponso & Sponsa omittenda est, cum benedictiones illæ pars ejusdem habeantur. Tunc igitur celebranda est Missa de Tempore. *Ib.* §. 11. 172

Ideo vero requiritur facultas Episcopi ad celebrandum matrimonia diebus feriatis (quamquam illa sint de se licita) quia in Synodo ex consuetudine introducta vetita illa habentur, quare requiritur, ut Episcopi facultas intercedat. *Ib.* §. 4. 173

Semel tamen inita matrimonia, diebus feriatis, consummari possunt, ut ex sensu DD. Theologorum statuitur, *ibid.* §. 17. & 18. Quare licita est traductio Sponsæ ad domum viri, ut ex Sac. Congregat. firmatur, *ibid.* §. 21. * 174

Additiones ex aliena manu.

Duo hic præcipue explananda sunt. Prius agendum de illis, qui concedere possunt licentiam assistendi loco Parochorum matrimoniis. Disserendum posterius de conditionibus, quæ matrimoniis apponi solent. 175

Possunt licentiam assistendi matrimoniis loco Parochorum concedere non solum ipsi Parochi, sed & quicumque veniunt nomine *Ordinarii*, puta *Episcopi*, *Abbates nullius &c.* 176

Quinimo id ipsum permissum *Vicariis Generalibus, tum Capitularibus &c. Perez de Matrim. disp.* 41. *sect.* 1. *num.* 1. & *plur. seq.* modo 177 178

ta-

tamen is, cui conceditur hæc licentia, sit Sacerdos.

179 De Vicecuratis quæritur an & ii possint hanc licentiam assistendi matrimoniis concedere? Et posse non solum absentibus, sed etiam præsentibus Parochis, propterea quod sunt ipsi ad universitatem causarum destinati, tradit inter alios mox laudatus Auctor *d. tract. disp.* 40. *sect.* 6. *n.* 5. Confer etiam Hurtad. *de*
180 *matrim. diffic.* 10. *num.* 34. *& seq.* ubi hanc etiam affert rationem, quod dare licentiam assistendi matrimoniis non sit subdelegare jurisdictionem.

181 Necesse vero haud est, ut hæc licentia sit specialis, sed concessa intelligitur, si alicui Sacerdoti facta sit potestas exercendi in Parochia quæcumque ad animarum curam spectant;
182 Perez *de matrim. disput.* 4. *sect.* 1. *n.* 8. ubi quid si data alicui sit facultas administrandi
183 omnia sacramenta in Parochia; Hurtad. *de matrim. disp.* 5. *difficult.* 11. *num.* 36. *& seq.* Utrum hæc licentia debeat esse expressa, an sufficiat tacita, vel præsumpta, & quando, vide apud *eosdem ubi supra.*

184 Recte autem *Auctor num.* 11. tradit, matrimonium contractum coram Sacerdote, qui habet licentiam assistendi ipsi matrimonio, sed eam ignorabat, invalidum esse. Quinimo id procedit etiamsi licentia non ab alio, sed ab ipso Sacerdote petita sit. Antequam enim ipse sciat concessam eam sibi esse, invalide Matrimonio assistit, ut præter allegatos tradunt Pontius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 29. *n.* 8. Coninch *disp.* 17. *dub.* 3. *n.* 32.

185 An matrimonium valide contrahatur coram Sacerdote, cui licentia assistendi ipsi matrimonio aut vi, metuque, aut dolo malo concessa est, ut si ementito nomine magnatis petita sit? Valide matrimonium contrahi, si licentia, vi, metuque sit concessa, communiter tenent Sanchez *de matrim. lib.* 6. *disput.* 39. *n.* 13. aliique relati a Perez *eodem tract. disput.*
186 41. *sect.* 6. *num.* 2. Cæterum distinguendum videtur licentiam vi concessam inter, & licentiam metu concessam. Si licentia vi sit concessa, nulla concurrit concedentis voluntas: *Vis namque absoluta uti in plane invitum exercetur, ita quoque omnem illius, qui eam patitur, excludit consensum*, ut totidem verbis ex text. *in c. Sacris, de iis quæ vi metusve causa*, ait Voet *in comment. ad Pandect. lib.* 4.
187 *tit.* 2. *num.* 1. Quocirca non est, quod valide contrahi dici queat matrimonium coram Sa-
188 cerdote hoc, cui licentia vi est concessa. Sin autem licentia sit metu concessa, non deest voluntas concedentis, & propterea sustineri potest, valide contrahi matrimonium coram Sacerdote, cui licentia metu concessa est. De matrimonio vero contracto coram Sacerdote, cui dolo malo licentia ipsi matrimonio assistendi sit concessa, vide Perez *de matrim. disp.* 41. *sect.* 6. *per tot.*

Sacerdos, cui concessa est licentia assistendi 189
matrimonio, non secus ac Parochus, valide potest assistere non solum in Parochia, sed & extra diœcesim; Pontius *de matrimon. lib.* 5. *cap.* 29. *n.* 9. *&* 10. Perez *eod. tract. disp.* 4. *sect.* 3. *per tot.*

Quod attinet ad conditiones, quæ matri- 190
moniis apponi solent, eæ non aliter appositæ censentur, quam si coram Parocho & Testibus exprimantur. Quocirca etiamsi constet, quod antea contrahentes manifestaverint velle contrahere sub hac vel illa conditione, ipsam vero non expressissent coram Parocho & Testibus, matrimonium pro puro haberi debet: Rot. inter impressas apud *Ursayam tom.* 2. *de Miscellan. decis.* 37. *n.* 10. *& in Posnanien. seu Varsavien. Matrimonii.* 26. *Jun.* 1747. §. 6. *cor. Eminentissimo Bussio.*

Apponi vero matrimonio haud potest con- 191
ditio contra substantiam ipsius, & apposita vitiat ipsum matrimonium; *d' Avezan. de matrimon. cap.* 8. *per tot.*

Quid juris erit, si conditio impossibilis, vel 192
turpis fuerit adjecta? Eam vitiari, & non vitiare matrimonium, modo contra substantiam matrimonii non sit, desinivit *Gregorius IX. in c. final. de condit. apposit. D' Avezan. loco mox citato*; Perez *de matrim. disput.* 16. *sect.* 3. *per tot.* Vide & eum sequente sectione, hoc ipsum argumentum exornantem.

De conditione: *si te Virginem repurero*: quid 193
dicendum? Ita Rota de ea sensit in *d. Posnanien. seu Varsavien. Matrimonii* 26. *Jun.* 1747. §. 8. *& sequent. cor. Eminentissimo Bussio*: *Plane*, inquit, *in subjecta materia communis aque, ac recepta apud Doctores invaluit distinctio, quod conditio isthæc in ipso actu celebrati Matrimonii adjecta: Si te Virginem invenero: tum demum sustineatur, ubi, & quatenus de illius implemento cautum fuerit modo prorsus licito, ut nempe honesta fiat virginitatis exploratio per inspectionem Matronarum, vel accurata præmittatur inquisitio vitæ, ac morum puellæ; Eoque casu adeo tenet ejusdem conditionis adjectio, ut si hæc deficere comperiatur, matrimonium utcumque in faciem Ecclesiæ celebratum, ob cessantem mutuum utriusque contrahentis consensum, dissolvi possit &c. Secus tamen est*, *vel quoties eadem*

conditio adjiciatur circa explorationem Virginitatis faciendam per copulam, & inspectionem ab ipso Conjuge peragendam, aliosque modos illicitos, & inhonestos, vel quoties nullo designato modo adjectæ conditionis purificationem assequendi, nec non una cum licita Puellæ inspectione, severa morum inquisitione prætermissa, vir pluries cum uxore concubuit, & Matrimonium consummavit; In his enim terminis nemo dubitat, quin hujus generis conditio veluti turpis, & illicita pro non adjecta reputetur, vetitumque sit viro assertum proponere defectum virginitatis; adeo ut posthabito dictæ conditionis impedimento, conjugisque conquestionibus, partes Judicis esse debeant in Matrimonii dissolutione firmiter deneganda.

Additio ex novissima Romana Editione.

194 „ In Bulgariæ Provincia mos est, ut Patresfamilias aliquando sibi in filios adoptent, absque tamen ulla juris solemnitate, aliquos pueros, vel puellas. Hujusmodi adoptati communiter inter Catholicos ibi commorantes, veluti filii legitimi reputantur, adeout in hæreditate etiam succedant. Reverendissimus D. Joseph Roveranus Missionarius Congregationis S. Joannis Baptistæ, tunc Vicarius Apostolicus Sophiensis, nunc Archiepiscopus Marcianopolitanus, & Vicarius Patriarchalis Constantinopolitanus Sacram Congregationem de Propaganda Fide humiliter supplicavit, ut declarare dignaretur, an talis adoptio impedimentum pareret cognationis Legalis. Eadem Sacr. Congregatio instantiam remisit ad Sacr. Congregationem Sancti Officii. Deinde in Congregat. Generali habita coram S. D. Nostro feria V. die 16. Aprilis 1761. Sanctissimus auditis votis &c. reque mature perpensa, declaravit præfato in casu nullum extare impedimentum, mandavitque Instructionem efformari transmittendam laudato Vicario Apostolico.

MATUTINUM.

1 Matutinum in Cathedrali debet recitari de mane, non autem Vesperi pro sequenti die. *Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in Vercellensi* 25. *Novemb.* 1578. & *in Aretina* 18. *Octobris* 1595. apud Nicol. *in floscul. verb. Matutinum n.* 1. In Aurora, vel circiter. *Ead.* 2
Sac. Cong. in Cesenaten. 3. *Decembr.* 1602.
Nisi dispensetur, ut dicatur Vesperi pro ali- 3
qua necessitate. *Eadem Sac. Congr. in Dertonen.*
16. *Octobr.* 1605. Vel tempore hiemis. *Ead.* 4
Sac. Congr. in Salernitana 30. *Septembr.* 1616.
Vel propter aeris intemperiem. *Eadem Sacra* 5
Congreg. in Ferrarien. 4. *April.* 1628. Episco- 6
pus enim potest concedere, ut Canonici ob
aeris intemperiem valeant horam Matutini protrahere, prout pro tolerantia respondit *Sacra Congreg. Concilii in Trojana* 14. *Februar.* & 14. *Novembr.* 1699. *favore Capituli Civitatis Foggiæ.*

Tolerandum est, quod Canonici tribus men- 7
sibus anni frigidioribus recitent diebus ferialibus Matutinum in Sacristia. *Sacr. Congr. Episcop. & Regular. in una S. Severini* 13. *Septembr.* 1641. apud Nicol. in *flosculis*, *verb. Officium num.* 19.

Si in Ecclesia Cathedrali inoleverit ab im- 8
memorabili tempore, ut Canonici, quibus diebus habetur Concio in ipsa Ecclesia, audiendo Concionem in habitu Canonicali, lucrentur distributiones, quæ dantur Matutino interessentibus, licet recitationi dictæ Horæ Matutinæ non interfuerint, hujusmodi consuetudo non excusat Canonicos in conscientia ab onere restituendi. *Sac. Congr. Concil. in Vicentina ad cap.* 12. *sess.* 24. *de reformat. die* 7. *Februar.* 1643.

Matutinum, seu Matutinæ horæ recitandæ 9
sunt nocturno tempore, si adsit consuetudo; Secus vero & alii legitime impediri, si interesse non possunt, lucrantur distributiones quotidianas. *Sac. Congreg. Rit. in Mazarien.* 22. *Decemb.* 1601.

Matutinum, quod secundum regulam Ordi- 10
nis recitari debet media nocte, ut ex causa recitari possit hora octava noctis conceditur. *Sac. Congr. Rit. in causa Civitatis Angelorum, sive in Thaxcalan. in Indiis Occidentalibus* 12. *Novembr.* 1605.

Matutinum, quod recitabatur media nocte, 11
ut possit recitari hora prima noctis ob aeris intemperiem, & adversam valetudinem Monialium conceditur Monialibus S. Catherinæ Senensis. *Sac. Cong. Rit. in Thaxcalan. in Indiis Occidentalibus* 20. *Jun.* 1609.

Matutinum, quod media nocte a Clero Ca- 12
thedralis Ecclesiæ recitari consueverat, ut in futurum albescente die cantari possit, ex caussis narratis fuit concessum. *Sac. Cong. Rit. in Oscen.* 21. *Jul.* 1609.

Matutinum, quod recitari solebat a Cano- 13
nicis

aicir una hora post ortum solis, non est ante ortum solis inchoandum. *Sac. Congreg. Rit. in Asculana 16. Septembr. 1606.*

14 Matutinum Defunctorum in Festo omnium Sanctorum ad Vesperam recitandum non est, sed ipsamet die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum post Laudes diei recitari debet. *Sacr. Congr. Rit. sub die 8. Septembr. 1607. & 22. Januar. 1701.* Vid. in Tom. X. Decreta *S. R. C. n.* 21. 698. 740. Ex post tamen ab eadem S. R. Congreg. die 14. Sept. 1745. in Ratisponen. editum fuit sequens Decretum: *Privata Officii Defunctorum recitatio pro generali illorum commemoratione absolvi licite potest post Vespertinas Horas Festi omnium Sanctorum: in Choro autem juxta Rubricas adimplenda est mane die 2. Novemb. nisi, ut populi commodius, & frequentius illis interesse possint, contraria jam faceret consuetudo.* Vide citata Decreta *sub n.* 1201.

15 Matutinum potest etiam sine causa dividi tota nocte a Laudibus. Bonarr. *lib.* 1. *cap.* 17. Stoz *lib.* 1. *part.* 3. *num.* 410. La Croix *lib.* 4. *num.* 1305. Sporer *tom.* 3. *Append. cap.* 2. *num.*

16 138. & alii passim. Immo id etiam laudabile esse dicunt Navarr. Suarez, Sanchez, Filliuc. Tamburin. Pellizar. aliique multi apud La Croix

17 *loc. cit.* Quando Matutinum dividitur a Laudibus, debet in fine addi *Pater noster*, & probabilius etiam addi debet Oratio diei, sine tamen aliis Commemorationibus; Navarr. Lezan. Bonac. Gavant. Diana *part.* 5. *tract.* 14. *resolut.* 48. & alii contra Sanchez, Bonarr. Pellizar. Stoz, Gobat *tract.* 5. *num.* 672. Lohner *de Horis Canonicis part.* 2. *tract.* 1. §. 11. cum La Croix *loc. cit. num.* 1305. qui vere probabiliter dicunt non esse opus addere orationem diei, cum id specialiter tantum in Nativitate Domi-

18 ni præcipiatur. Probabilius est etiam, quod initio Laudum divisarum non debeat dici *Pater & Ave*, quia nullibi præscribitur, & nec dicitur initio Completorii, quamvis sit distincta. Bonacina, Azorius, Tamburin. & alii cum La Croix *loc. cit.* Est tamen consultum, & laudabile illa dicere.

19 Matutinum, & Laudes non recitare ante celebrationem Missæ esse peccatum mortale tenent S. Antoninus, S. Raymundus, Armilla, Tabien. Angel. Navarr. Majol. Antonin. Bernard. Petr. Boll. Melchior de Huelan, Ludovicus Beja, Michael Timoth. Lelius Zech, Stephanus Durant. Bartholomæus ab Angel. Jacobus de Graffis, Henriquez, Pirigian, Azorius, Card. Bellarm. Francolin. Homobonus, Gavant. apud Barbosam *de Offic. & potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 24. *n.* 15. *vers. Licet Affirmativam opinionem*. Et novissime hanc sententiam, nempe esse peccatum mortale mordicus tenet, & pluribus adductis defendit Monacell. *tom.* 2. *tit.* 16. *formul.* 1. *n.* 5. & 6. ubi cum verbis Gavant. *comment. in Rubr. Miss. part.* 2. *tit.* 1. *lit. B.* referens S. Antoninum, & S. Raymundum pro hac sententia, inquit: *Quid facies pie Lector in re tam dubia, in qua totidem sunt hinc inde Auctores pro Affirmativa Sanctiores, præterea vero duo Summi Pontifices Innocent. IV. & Pius V. qui collocavit hunc inter defectus graviores; Ego certe tutiorem, quæ in Rubrica est, sequor sententiam.* Et rursus *tom.* 4. *supplement. ad* 2. *Tom. a n.* 278. *ad n.* 282. *inclusive* pluribus additis ipsam propugnat, & infra *n.* 419. subdit: *Tu autem tene cum veriori sententia, quod sit mortale, & quod contraria opinio Auctoris, & sequacium videtur periculosa ex rationibus, quas perpendimus in hoc supplemento ad tit.* 16. *form.* 1. *n.* 6. *pag.* 61.

Non esse autem peccatum mortale tenent Sotus, Lamas, Medina, Vega, Joann. Baptista Contad. Cuch. Ludovicus Lopez, Emanuel Sa, Petrus Aragonius, Scorr. Valent. Vasquez, Comitolus, Fr. Emmanuel, Macigr. Bartholomæus a S. Fausto, Layman, Possevin. Bonacina, Squillant. Fernandez, Villalobi Raphael de la Torre, Diana, Lezana, Galet, Nugnius, Suarez, Fagundez, Petrus de Ledesma, Naldus, Miranda, Chamerota, Lessius, Coninch, Molfesius citati, & sequuti a Barbosa *loc. cit. n.* 15. Reiffenstuel *Theolog. mor tr.* 6. *q.* 6. *n.* 7. Sanchez, Bass. Baldel. Victor. Castropal. Illsung aliique plurimi citati, & sequuti a La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 23. Et hæc opinio est jam communior inter Doctores, & ut verior tenetur passim a recentioribus cum pluribus etiam ex antiquis; & ratio est, quia non videtur tanta connexio inter Matutinum, & Missam, ut non servans dictum Ordinem prius recitandi Matutinum, & Laudes ante celebrationem Missæ peccet mortaliter; Tum quia nulla Lege reperitur sancitum, talem graviter peccare. Immo nedum non esse 21
peccatum mortale, sed ne quidem esse veniale, quando adest causa rationabilis, licet non omnino, v. g. major commoditas studiis, vel itineris, tenent supracitati Doctores apud la Croix *loc. cit. n.* 230. Quinimmo Sotus, Suarez, Tambur. 22
& alii apud Gobat *tr.* 3. *n.* 667. & La Croix *loc. cit.* dicunt, per se loquendo nullum esse peccatum, quia nullibi invenitur præceptum nec videtur esse specialis connexio, aut dependentia Missæ ab illis precibus; Unde Marchant. & Quartus *part.* 2. *tract.* 1. dicunt esse consilium, & quamdam congruentiam, ut ante ce-

lebrationem Missæ recitetur Matutinum cum Landibus.

23 Probabilius tamen est, per se loquendo, & sine rationabili causa esse peccatum veniale, quia *in Rubricis Missalis tit. de præp. Sacerdotis celebraturi* §. 10. id numeratur inter defectus peccaminosos, & merito, quia recitatio Matutini, & Laudum est recta, & optima præparatio ad Missam celebrandam, cum ex tali recitatione advertat celebraturus, quas Orationes & Commemorationes facere debeat, & an *Gloria*, vel *Credo* dicere? Sic Aversa *qu.* 11. *sect.* 12. La Croix *loc. c. num.* 230. ubi dicit se id tenere cum d. Aversa, & aliis communiter.

24 Matutinum sequentis diei, si absque causa dicatur ante absolutum Officium diei præsentis, peccatur venialiter: Debet enim ordinate procedendo prius compleri, & perfici obligatio hujus præsentis diei, quam inchoetur obligatio alterius sequentis, unde si sine causa pervertatur hic ordo, peccatur saltem venialiter. Suarez *de Orat. lib.* 4. *cap.* 24. *num.* 3. Diana *part.* 1. *tract.* 12. *resolut.* 15. Sanchez *in consil. lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 37. *num.* 6. Castropal. *tract.* 7. *disp.* 2. *punct.* 4. *num.* 4. Stoz *lib.* 1. *part.* 3. *n.* 385. La Croix *lib.* 4. *num.* 1315. Si autem fiat ex

25 causa, v. g. si quis rogetur ab alio, ut secum recitet Matutinum diei sequentis, quamvis necdum recitaverit Vesperas, seu Completorium diei præsentis, nullo modo peccat. Pellizar. *tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 8. *n.* 208. cum aliis ibi citatis, La Croix *loc. cit.* cum Bonacina, Gobat, & aliis.

26 Per unicam recitationem Matutini, & Laudum non potest satisfieri obligationi pro hac die præsenti, & pro die sequenti; Alexander enim VII. die 18. Martii 1666. inter alias merito expresse damnavit sequentem propositionem 35. in ordine: *Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, & crastina.*

27 Quanam hora pridie Vesperi inchoari possit Matutinum, habetur in Tabella, quæ singulis annis in Calendario dari solet, & ubi non detur, potest observari Tabella, quæ anno 1706. prodiit Romæ typis Cameræ Apostolicæ, & traditur a La Croix *lib.* 4. *post num.* 1314.

28 Qui recitat Matutinum pro feria secunda sequenti ante solis occasum diei Dominicæ, non debet genuflectere ad Antiphonam finalem Beatæ Mariæ Virginis. Gavant. *de fin. Officii cap.* 22. *num.* 18. Debet tamen genuflectere, si illud recitet post solis occasum, quia ritus standi incipit a primis Vesperis Dominicæ, & non a media nocte, adeoque desinit in occasu solis ejusdem Dominicæ more indulgentiarum. Idem *ibidem.*

Matutinum in solemnitate Epiphaniæ incipitur ex abrupto ab Antiphona & Psalmo sine *Domine labia mea aperies*, *Invitatorio*, & *Hymno*, quia Magi visa stella statim venerunt, muto nuncio, non loquente. Et omittitur Invitatorium ad detestandam fraudulentam Herodis invitationem ad Christum adorandum: *Ut & ego veniens adorem eum. Matth.* 2. *n.* 8. Nec dicitur Hymnus, quia perfectorum est canere Hymnus, conversio vero gentium in solis Magis perfecta non erat. Gavant. & Merati *tom.* 2. *sect.* 6. *c.* 7. *num.* 3. Durand. *lib.* 6. *cap.* 16. Beleth. *in explicat. Divinorum Officiorum cap.* 73. Alcuin. *in Epiphan.* & alii. Dicitur tamen in tertio Nocturno Psalmus invitatorius nonagesimus quartus, *Venite exultemus Domino*, cum intercalari Antiphonæ repetitione ad indicandum, quod in tertio tempore, nempe tempore gratiæ per tertium Nocturnum significato, sufficienter invitata est Ecclesia de Gentibus per Magos, & stellam, & successive per Apostolos, itaut nullus excusari possit ab obligatione adorandi Christum, quia in *omnem terram exivit sonus eorum. Psalm.* 18. *n.* Repetitur ideo sæpius Antiphona *Venite adoremus*, ut constnant undique omnes. Gavant. & Merati *loc. cit. n.* 5. Durand. *loc. cit. num.* 8. ubi etiam advertit, quod dictus Psalmus invitatorius dicitur ad septimam Antiphonam, ad indicandum quod per Baptismа datur spiritus septiformis. Infra octavam vero dicitur *Domine labia*, &c. Invitatorium, & Hymnus, quia jam supponitur Ecclesia de Gentibus sufficienter instructa, & perfecta ad Hymnos canendos, sicque invitatur ad ipsum in Hymnis, & laudibus adorandum. Durand. *loc. c.* Gavant. & Merat. *loc. cit. n.* 4. & alii. 29

Matutinum ultimi Tridui majoris hebdomadæ incipitur absolute sine *Domine labia*, &c. Invitatorio, & Hymno ad obstruendum os Judæorum, potius quam laudes, & Hymnos, loquentium iniqua, & detestandum eorum invitationem ad Conciliabula contra Christum. Sicque sine initio inchoamus Matutinum, & alias Canonicas Horas, & sine solito fine absolvimus, quia in Horis Canonicis hujus tridui celebramus exequias triduas mortis Christi, & quia Christus moritur, Alpha, & Omega, principium, & finis. Rupertus *lib.* 1. *cap.* 14. 24. & 25. Alcuinus *cap. In Cœna Domini*, Gavant. & Merati *loc. citat. capit.* 13. *numer.* 4. & 5. ac alii. 30

Ad Matutinum Paschatis sicuti ad alias Horas 31

ræ non dicitur Hymnus usque ad Dominicam in Albis exclusive, quia tempus Paschale significat statum Beatorum, quorum Hymnus est *Alleluja*. Durand. *lib.* 6. *cap.* 87. *a* 2. Gavant. & Merati *loc. cit. cap.* 14. *n.* 2. Neque dicuntur capitula, quia in statu Beatorum significato per tempus Paschale, non est locus exhortationi, quæ continetur in capitulis. Gavant. & Merati *loc. cit. num.* 3. & alii. Dicuntur tantum tres Antiphonæ cum tribus Psalmis, ac tres lectiones cum tribus Responsoriis, ad indicandum, quod in nomine Sanctissimæ Trinitatis institutum est Baptisma, cujus formam post Resurrectionem suam Jesus Christus tradidit suis Apostolis dicens; *Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; *Matthæi* 28. *num.* 19. Unde ternarius dictus numerus denotat Magisterium, siquidem Christus ante traditam Baptismi formam, promisit ut supra: *Docete omnes gentes*, scilicet Mysterium Trinitatis, quod in ternario illo numero significatur; *Et quia tres sunt qui testimonium dant in Cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt*; 1. *Joann.* 5. *num.* 7. & quia *Isaiæ* 6. *num.* 3. ter dicitur *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, & semel *Dominus Deus exercituum, seu Dominus Deus Sabaoth*, hæc personarum Divinarum Trinitas bene notatur in trino numero Antiphonarum, Psalmorum, Lectionum, & Responsoriorum. Unitas vero Deitatis bene significatur in uno solo Nocturno hac die, & per octavam recitando; juxta illud S. Ambrosii *lib.* 2. *de Fide ad Gratian. cap.* 4. *Quid sibi vult sub uno nomine Sanctitatis trina repetitio? Si trina repetitio, cur una laudatio? Si una laudatio, cur trina repetitio? Trina repetitio cur? Nisi quia Pater, Filius, Spiritus Sanctus sanctitate unum sunt: Non dixit semel, ne filium sequestraret. Non bis, ne Spiritum Sanctum præteriret. Non quater, ne Creaturam sibi conjungeret. Et ut ostenderet Trinitatis unam esse Deitatem, cum tertio dixisset Sanctus, addidit singulariter Dominus Deus Sabaoth*. Sic colligitur ex Ruperto *lib.* 8. *cap.* 2. Gavant. & Merat. *loc. cit. cap.* 14. *num.* 1. Vel ad Triduanam sepulturam recolendam, ex qua ortum habuit Resurrectio Christi die tertia. Durand. *lib.* 6. *cap.* [illegible] Gavant. & Merati *loc. cit.* Vel ad significanda opera trium dierum, quæ Christus se promisit facturum in præsenti sæculo, *Lucæ* 13. Hoc est dæmonia ejicere, sanitates perficere, & consummari tertia die. Aut ad significandas Virtutes Fidei, Spei, & Caritatis, quæ in hoc Mysterio maxime vigent. Amalar. *lib.* 1. *c.* 23. Gavant. & Merati *loc. cit. Hæc dies &c.* loco prædictorum dicitur, & ritus hic desumptus est e Psalmo, cui titulus est *Alleluja*. Rupertus *lib.* 7. *cap.* 11. Gavant. & Merati *loc. cit. n.* 5. Et antiquum esse hunc Ritum testatur, ac firmat Gregorius VII. *in cap.* 6. *In die* 15. *dist.* 5. *de Consecrat.*

Ad Matutinum Dominicæ in Albis resumuntur Hymni, & plures Psalmi sub unica tamen solum Antiphona pro quolibet nocturno, ratione temporis Paschalis, quod totum festivum est & lætitiæ *ex Ordin. Romano hic*, ubi additur ratio dicenda, quod deinde in sequenti tempore quasi crescentium arborum frondes multiplicantur Psalmi, & recoluntur mores boni diversorum operum per plures Psalmos. Et idem dicit de novem Lectionibus in hac Dominica, Gemma *lib.* 4. *c.* 177. Sic Gavant. & Merat. *loc. cit. c.* 15. *n.* 1. 32

Ad Matutinum Dominicæ Pentecostes, & per octavam dicitur unum tantum Nocturnum cum tribus Antiphonis, tribus Psalmis, tribus Lectionibus, & tribus Responsoriis, ex Ordine Romano, & Gregorio VII. *c. in die* 15. *dist.* 5. *de Consecrat.* ut in Paschate Resurrectionis. Et ratio est, quia ex hoc ternario numero, ultra dicta pro die Paschatis & per ejus octavam, ostenditur Spiritum Sanctum tria circa Apostolos operatum fuisse; nam veteres innovavit, innovatos confirmavit, & confirmatos ad alios convertendos misit, ut exponit Durandus *lib.* 6. *c.* 7. *sub num.* 4. & sequuntur Gavant. & Merat. *loc. cit. c.* 16. & alii. 33

Hic juvat afferre prodigiosum eventum in Matutino, a B. Joanne Parmensi Ministro Generali totius nostri Seraphici Ordinis persoluto una cum Dæmonibus, Deo sic præcipiente, ipsum hospitio recipientibus. Cum Sanctus Generalis visitaret ultramontanas Provincias, contigit brumali tempore, eum errore itineris tota die deviasse, atque in desertum mediisque silvis ingruentem noctem sustinuisse. Unde ipse, & socii se variis orationibus Deo, B. M. Virg. ac B. Patri Francisco commendantes audierunt pulsari campanam, qua excitati magis in divinas laudes ad sonitum perrexerunt, & perventi ad Monasticum sibi visum Conventum pulsato ostio, præsto obviam fiunt quasi ex condicto expectantes plures Monachi, qui promptè receperunt hospites, ducunt ad ignem, lavant pedes, exsiccant vestimenta, apponunt cœnam, & sternunt lectos, omnia ministrant necessaria magna alacritate; post primam vigiliam surrexit Generalis ad orationem, & audita campana Monachos ad Matutinum convo- 34

cante, ad Chorum cum ipsis convenit, relictis sociis, qui somno, & fatigatione detinebantur. Officium incœpturus hebdomadarius, nec consueta usus est cœremonia, nec ordine, nec versiculo *Domine labia*, sed abruptim, & cum turbatione incœpit ab illo versu *Psalm.* 35. *n.* 13. *Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem*. Respondit Chorus: *Expulsi sunt, nec potuerunt stare*. Tertio id ipsum repetitum, quod suspicionem ingessit Fratri Joanni Generali. Præcepit igitur in virtute passionis Christi, & Sanctissimi ejus Nominis, ut ocyus dicerent quinam essent? Respondit qui Abbatis loco videbatur præesse: Omnes esse Angelos tenebrarum, qui ex Divino præcepto inviti missi sunt ad ministrandum ea nocte ipsi, & sociis, precibus, inquit, Matris Dei, & illius vexilliferi Patris vestri; Quibus dictis totum evanuit quod ibidem extructum cernebatur; se autem cum sociis nemoroso antro, atque in nuda humo invenit Generalis, & excitatis sociis in laudibus Divinis reliquam noctem usque ad auroram quæ jam instabat, vigiles duxerunt, & surgentes, iter progressi, ad Conventum Ordinis pervenerunt. Simile quid contigit in meritum Obedientiæ duobus Fratribus apud Perusium missis. Sic expresse refert Wadingus novissime Romæ impressus, typis Rochi Bernabò *tom.* 3. *fol.* 172. *num.* 8. *ad annum Christi* 1247.

35 Attendendæ sunt sequentes resolutiones. In una enim *Mutinensi sub die* 12. *Novembr.* 1644. Sacra Congr. Concil. censuit, petitam facultatem recitandi Matutinum, esse Oratoribus concedendam post Completorium præcedentis diei, pro arbitrio tamen Episcopi, & dummodo

36 lapsa sit hora tertia post meridiem. Et semper requiri arbitrium, seu licentiam Episcopi habetur novissime decisum a Benedicto XIII. in suo Brevi sub die 8. Julii 1726. contra Ca-

37 pitulum Papiense. In Interamnen. sub die 24. Maii 1674. fuerunt ab Episcopo proposita, & a Sac. Congr. Conc. resoluta sequentia dubia.

In visitatione suæ Cathedralis Ecclesiæ reperit Dominus Episcopus Interramnensis nonnullos abusus circa servitium Chori, quos cum eliminare cupiat, supplex quærit ex hac Sacr. Congregat., An tollerandum sit.

Primo, quod diebus festis Matutino præsentes habeantur, ac proinde punctis non mulctentur, qui non nisi absoluto primo Nocturno, videlicet post Psalmos tres, totidemque Lectiones recitatas, Choro intersint?

Secundo, diebus vero ferialibus, qui nonnisi absolutis sex Psalmis?

Tertio, quod Sacris Processionibus distributiones assignatæ non sint, sed contra contumaces pœna dumtaxat trium librarum ceræ constituta, quæ nunquam exigi consuevit.

Quarto, & an prænarratus modus interveniendi possit etiam ratione consuetudinis immemorabilis tollerari?

Sacra &c. ad primum respondit non esse tolerandum. Idem ad secundum respondit. Ad tertium respondit, exigendam esse pœnam præscriptam. Ad quartum, non suffragari contrariam consuetudinem.

* Matutinum non est segregandum a Laudibus sine causa, quæ optima suppetit Ecclesiæ sejungenti Matutinum a Laudibus Nocte Natalis Domini. *Instit. Eccl.* 24. §. 9. 38

Peccat etiam venialiter, qui sine legitima causa horam non servat, ut ex D. Thoma, *ibid.* §. 9. 39

Hora recitandi Matutinum die præcedenti incipit post exactas tres quartas partes diei, ut in Calendario Romano adnotatum est. *Ibid.* §. 10. 40

Alia ad rem; Vide verb. *Officium Divinum*. *

MAUSOLEUM.

Additamenta Novissima.

Locus ille, ubi cadaver humatur, diversis nominibus appellari consuevit, nempe cœmeterium, polyandrum, monumentum, arca, tumulus, mausoleum, sarchophagus, ergastulum, cenotaphium, sedes, domus æterna, sedes sacra, quies, & de singulis probant singillatim Franciscus Maria Samuelius *in Praxi de sepult. tract.* 5. *disp.* 1. *controv.* 3. Murga *t.* 1. *disquis. mor. tract.* 3. *in procemio*. Mausoleum proprie est sepulcrum Principis, dictum a Mausolo Rege Cariæ, de quo Jul. Lavorus, *de prisco funerandi more, cap.* 6. *num.* 12. 1 2

MEDIATORES LITIS.

Additamenta Novissima.

1 MEdiatores litis & negotii sunt qui negotiis, quæ per medias personas agi solent, operam dederunt. Sic Cicero *lib.* 1. *de Offic.* Aliter ab aliis hujusmodi Mediatores
2 accipi videntur, aliqui enim pro conciliatoribus, & proxenetis contractuum, alii pro illis accipiunt, apud quos res litigiosa deponitur; & Cujacius *libr.* 8. *observ. capit.* 13. motus auctoritate Harmenopuli *libr.* 1. *prompt. cap.* 6. pro arbitris accipit. Utcumque vero sit, con-
3 stat, hujusmodi mediatores cogi non posse ad testimonium dicendum, ut ex novella 90. Justiniani, *cap. Quoniam*; ratio est, quia cum cognitores ipsius negotii & executores fuerint, æquum non est, ut testimonium proferant in causa, cui patrocinium præstiterunt. Sed de hoc fusius Auctor noster verbo *Testis*.

MEDICUS.

1 MEdicus tenetur ante omnia suadere infirmis Confessionem peccatorum, alias ipse Medicus ab Ecclesia arceatur; *cap. Cum infirmitas* 13. *de Pœnit. & remissionib.* & novissime id innovavit, & statuit Benedictus XIII. *in Concilio Romano celebrato an.* 1725. *tit.* 32. *de Pœnitent. & remissionib. cap.* 1.
2 Medicus nullus potest Doctoratum accipere, nisi juret se observaturum, quod ultra tertium diem non visitabit infirmum, nisi hic vocet ad se Confessarium, nisi rationabilis causa excuset. S. Pius V. Const. 3. incip. *Super gregem*
3 innovata a Benedicto XIII. *loco citato*. Et si ultra tertium diem continuet visitationem, & curam infirmi nondum confessi, subjacet Excommunicationi majori latæ sententiæ Summo Pontifici, & Episcopis locorum privative, & respective reservatæ, possuntque puniri etiam aliis gravissimis pœnis. S. Pius V. in citat. Constit. incip. *Super gregem*, & Benedictus XIII. *in cit. Concil. Romano tit.* 32. *de pœnit. & remissionibus, in Appendice ad ipsum Concilium Romanum* §. 28. *Ordini ed Avvertimenti intorno all' obbligazione de' Medici nella Cura spirituale degl' infermi*, ubi plura ad rem.

Medici, & Chirurgi a Communitate conducti tenentur gratis curare Ecclesiasticos utriusque Cleri, prout alios cives, sive salarium recipiant ex reditibus publicis, sive ex contributione taxæ per Communitatem impositæ. In hoc tamen secundo casu potest Ordinarius permittere, ut per Ecclesiasticos detur annua contributio, seu recognitio voluntaria, & proportionata. *Sac. Congreg. Immunitatis in Amalphitana* 9. *Decemb.* 1631. *lib.* 2. *decr. Paulucc. pag.* 105. *in Spoletana* 23. *Augusti* 1633. *lib.* 2. *decret. Paulucc. pag.* 169. *in Pampilonen.* 8. *Octobris* 1635. *lib.* 2. *dec. Paul. pag.* 236. *in Nazarena* 5. *April.* 1661. *lib. decr. Rocci pag.* 329. & plura alia decreta refert ad rem Pignatell. *tom.* 3. *cons.* 25. *n.* 5. 4

Non solum personæ Ecclesiasticæ, sed nec etiam alii viventes earum expensis, & in earum domibus, tenentur ad contributionem pro Salario Medici. *Eadem Sac. Congreg. Immunit. in una Civitatis Castellanæ* 12. *Decemb.* 1645. *lib.* 3. *decr. Paulucc. pag.* 266. *in Ariminen.* 4. *Maii* 1700. *lib.* 2. *decr. Altoviti pag.* 286. Pignatell. *cit. consult.* 25. *n.* 5. 5

Medici tenentur ex præcepto caritatis gratis curare pauperes infirmos. Glossa communiter recepta *in cap. Si quis* 1. *dist.* 83. *verb. Inferas*, ibi: *Medicus gratis tenetur curare pauperem infirmum, quia plus debet valere vita illius quam propria pecunia*. S. Antoninus 3. *part. tit.* 7. *cap.* 1. §. 1. ibi: *Pauperibus non valentibus solvere, gratis mederi debet, & non se ab eorum cura abstrahere, quia hoc esset indirecte occidere; mortem enim probatur languentibus inferre, qui hanc, cum potest, non excludit*, quod Sanctus collegit *ex distinct.* 83. §. *Providendum*. 6

Medici sive Physici, sive Chirurgi non possunt inire societatem cum Aromatariis. Gregorius XIII. Constit. incip. *Cum Officio*. 7

Medici Judæi non possunt a Christianis vocari in suis infirmitatibus, nisi nullus aliud adsit, vel excellens sit aliquis in eis; Et hoc præceptum a Parochis curandum est observari, & quolibet anno decretum hoc est publicandum. Concil. Sabinen. *cap.* 22. Gregorius XIII. Constit. 64. incip. *Alias*. 8

Medicus confugitus exiens ad curandum Ordinarium infirmum sub cautione sibi facta ab Ordinario, nihil agendum fore contra ipsum, debet omnino restitui. *Sacr. Cong. Immun. in nul-* 9

nullius Atini 3. Augusti 1694. l. 1. decret. Vallem. pag. 137.

10 Medicus inquisitus compositionis veneratæ, ac multis propinatæ, mandante Sanctissimo, extrahitur ab Ecclesia, & retinetur in carceribus nomine Sanctitatis suæ. *Sac. Congr. Immun. in Ariminen. 7. Octobris 1676. lib. 1. decr. Altovitti pag.* 1289.

11 In casu mortis ex veneno secutæ Sanctissimus dat facultatem examinandi Sacerdotem Medicum, & consignandi examen Curiæ Sæculari absque incursu irregularitatis. *Sac. Congregat. Immun. in Tropien. 30. Martii 1694. l. 2. decret. Vall. pag.* 114.

12 Medicus Monialium non debet esse minor quinquaginta annis, ubi Medicorum penuria non adest. *Sac. Congreg. Episcop. & Regular. in Ferrarien. 7. Martii 1617. & in Januensi 14. Junii 1625.*

13 Medici & Chirurgi ordinarii debent habere licentiam generalem ingrediendi clausuram, etiam de nocte, in casibus urgentis necessitatis, in aliis non ordinariis requiritur specialis. *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. in Ferrarien. 2. Ju-*
14 *lii 1599. & 13. Julii* 1065. Debent tamen associari, eisque assisti cum infirma tractantibus. *Ead. Sac. Cong. Epis. in Parm. 26. Mart.* 1601.

15 Medicus extraordinarius permitti non debet Monialibus, nisi in gravi infirmitate. *Ead. Sacr. Cong. Episcop. in Bonon. 8. Julii 1588. in Ferrarien. 6. Augusti 1601. in Januensi 14. Decembr. 1605. & in Mediolan. 25. Maii 1621.*

16 Et quando ordinarius non invenit remedium; *Ead. Sacr. Cong. Episcop. in Januen. 13. Mart.*
17 1721. Vel est impeditus; *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Portugall. 15. Martii 1646.*

18 In casu, quo Episcopus ex aliqua rationabili, & honesta causa extraordinarium concederet, medicamenta necessaria ab eodem ordinata solvenda erunt a Monasterio, non autem a Monialibus, quæ opera Medici extraordinarii usæ fuerunt, ut respondit *Sac. Congreg. Episc. in Comen. pro Monasterio Sanctæ Margaritæ Terræ Lucani 11. Decemb. 1699. proponente Eminentissimo Colloredo*, in qua a nonnullis Monialibus prætendebatur, quod medicamenta præscripta a medico extraordinario deberent solvi sumptibus Monialium, quæ utebantur illius opera.

19 An, & quando Clerici, & Religiosi possint exercere artem Medicinæ, aut Chirurgiæ? Vid. verb. *Clericus art. 3. a n. 77. ad* 82.

20 Medicus peritus promoveri potest ad Sacros Ordines, si conscientiam habet, quod ex sua causa aliquis non sit mortuus; secus autem, si de morte alicujus ex sua causa eum sua conscientia remordeat, *c. Ad aures 7. de ætate, & qualitat. &c.*

Medicus tenetur sub gravi obligatione habe 21
re sufficientem scientiam, sive peritiam; alias, si absque sufficienti, ac requisita peritia gravem morbum curare tentet, graviter peccat.
Communis. Medicus in medicamentis appli- 22
candis tenetur sub gravi sequi sententias certas & securas, relictis incertis, & dubiis. *Communis*. Si autem Medicamenta certa, & secura 23
non occurrant, debet applicare probabiliora, & tutiora. Navarrus *c. 25. n. 61.* Sanchez *lib. 1. mor. cap. 9. n. 40.* & alii communiter, quia ultra obligationem generalem Caritatis quam omnes tenentur meliori, seu efficaciori modo, quo possunt, auxilium fere proximo graviter indigenti, habet Medicus specialem obligationem justitiæ ex pacto saltem implicito inter ipsum & infirmum de eo curando mediis, & remediis probabilioribus, & certioribus. Potest ta- 24
men Medicus per accidens applicare medicamenta minus tuta, si nempe infirmus non possit, aut nolit pretiosa medicamenta solvere, quia in tali casu operatur secundum voluntatem, & conditionem infirmi. *Communis*.

Medicus gravissime peccat, si solum experien- 25
di gratia incerta & inexplorata medicamenta applicat infirmo. *Communis*. Si autem infirmus 26
extreme laborat, & nulla sit spes de ejus salute, & adsit remedium dubium, de quo scilicet dubitatur, an sit profuturum, vel nociturum; tunc accedente consensu ipsius infirmi, vel ejus consanguineorum, potest Medicus illud remedium, seu medicamentum applicare; quia cum ex una parte vita infirmi jam desperata sit, & ex altera parte sit aliqua spes, & adsit consensus aliquis in periculum illud accelerandæ mortis, tunc infirmi negotium utiliter geritur, adeoque Medicus potest in tali casu illud medicamentum dubium, & periculosum adhibere. Layman *lib. 1. tract. 1. cap. 5.* Bonacina *de peccatis disp. 2. quæst. 3. punct. 9.* Filiuc. *tract. 21. n.* 252. Sporer *tom. 1. tract. 1. proœmial. cap. 1. sect. 3. n. 59.* & alii communiter.

Medicus potest, vel non, applicare prægnan- 27
tibus ea rimedia, quæ possunt, vel non, licite sumere ipsæ pregnantes; Unde vide verb. *Mater a num. 1. ad* 12.

Medicus graviter peccat, si suadet infirmo 28
aliquod remedium Dei honori, vel præcepto contrarium, v. g. incantationem, superstitionem, pollutionem, & hujusmodi; *c. Nec mirum 14. caus. 26. qu. 5. art. Ad hæc*; *c. Cum infirmitas 13. de Pœnit. & remis.*

Medicus de se nullam habet potestatem di- 29
spen-

spensandi in jejunio, vel in esu carnium, sed solum potest declarare uti alius vir prudens, an hic & nunc aliquis obligetur ad præceptum propter grave damnum, vel incommodum suæ sanitatis. Et si facile, & sine necessitate declaret aliquem non obligari ad jejunium, seu ad abstinentiam carnium, graviter peccat. *Communis*.

30 Medicus quando peccet, vel non, abstrahendo eos qui alios frequentant? Vid. verb. *Magister a num.* 14. *ad* 16.

31 Medici honorari debent; Ecclesiasticus enim, qui *c.* 38. *v.* 4. nos instruit, quod *Altissimus creavit de terra medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illa*, ibid. *v.* 1. inquit; *Honora Medicum propter necessitatem; etiam illum creavit Altissimus*, ac vers. 11. & 12. *Da locum Medico: etenim illum Dominus creavit, & non discedat a te, quia opera ejus sunt necessaria*. Quod idem Ecclesiasticus vers. 15. testatur: *qui delinquit in conspectu ejus qui fecit eum, incidet in manus Medici*, per id innuitur, quod qui perperam in conspectu agit Creatoris, incidet in morbos, circa quos occupatur Medicus; spiritu namque infecto peccatorum lue necesse est, ut corpus, cui regendo spiritus est accommodatus, languescat, vel etiam tabescat; Unde *Ps.* 53. nos alloquitur Propheta: *Longe a peccatoribus salus, quia justificationes tuas non exquisierunt*. Hinc peccata magis magisque discamus in horrorem habere, ut Dominus cujus est salus, *Ps.* 3. elargiatur perpetua mentis, & corporis sanitate gaudere, aut ut si infirmitas corpus afficiat, ea sit, quæ virtutem perficiat.

32 Medicos esse nimis faciles in suadenda peculiaribus personis observantiæ Quadragesimalis relaxatione, & ideo gravissime super hoc monendos esse ab Episcopis, ne suas animas, sic indulgendo, nimis aggravent, statuit Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 130. incip. *Libentissime*

33 §. 25. Quamvis ipsi severius consulere soleant, ubi agatur de universali dispensatione.

34 Idem *ibid*. Medicorum sententiæ requirendæ eorumque attestationes exhibendæ sunt pro obtinenda dispensatione Quadragesimæ pro integra Civitate, seu Populo. Idem *ibid.* §. 24. & 25.

35 Et ab ipsis varia observari opportet pro similibus faciendis attestationibus, nempe discrimen inter morbos constitui, pro quorum aliquibus curandis nequaquam requiritur, ut jusculum, & carnes, loco piscium, olei, & herbarum substituantur; in aliis vero juvare plurimum si sublatis carnibus, cum indicitur jejunium, oleo, vel lacte ægrotantes utantur. Idem *Ibid.* §. 25.

36 * Laici artem medicam vel chirurgicam exercentes ex præscripto suæ artis, etiamsi aliquis ægrotus obierit, non tamen incurrunt irregularitatem; attamen *ad cautelem* petunt, & obtinent dispensationem, si promoveri ad Ordines sacros postulant. Verum ejusmodi Brevia non conceduntur, nisi prius audito Episcopo, cui injungitur, ut distincte referat casus omnes animadversione dignos, eorumque peculiares circumstantias, simulque exponat, cujus rei gratia orator ad Ordines sacros promoveri poscat, *De Synod. Diœc. lib.* 13. *cap.* 10. §. 4. *nov. edit.*

Sacros vero Ordines jam obtinentes, vel etiam minores cum Ecclesiastico Beneficio, ex præscripto sacrorum Canonum necessario debent petere indultum, si medendi artem velint exercere. Hoc vero indultum non obtinetur, nisi exposita causa, nempe quod locus, in quo Orator degit, & profiteri cupit, vel sit pœne destitutus, vel non satis illi provisum sit ex Medico laico, vel denique ejus familia tantæ sit egestatis, ut providendum illi sit ex honesto lucro ab arte Clerici percipiendo. *ibid.* §. 6. 37

Regulares vero in Missionibus agentes privilegio donantur, ex Bulla potissimum Clementis XII. incip. *Cum sicut*, ut possint exercere artem medicam. Hoc tamen privilegio frui non possunt nisi in ea arte sint periti, & gratis remedia præscribant, ac tandem abstineant ab incisione & adustione. Denique requiritur, ut non adsint Medici laici, vel sint quidem, at hæretici, vel hebræi, ut ex decreto Cong. de Propaganda Fide. *Iibd.* §. 7. 38

Regulares ex instituti sui ratione Hospitalium curam, & administrationem obtinentes, medicam artem exercere non possunt extra illa hospitalia. *Ibid.* 39

In prædictis indultis Apostolicis Monachis vel Clericis concessis semper apponitur hæc limitatio: *absque incisione & adustione*. *Ibid.* §. 8. 40

Clericis sæcularibus Sacris Ordinibus insignitis, si concessum fuerit indultum, ut provideant familiæ indigenti, illud durat quoadusque Orator certos Ecclesiasticos redditus vel residentiale Beneficium obtinuere. 41

Insuper affertur limitatio, ne quid exposcat ab ægrotis, neque enim Ecclesiastico sæculari Medico prohibetur, ut sponte oblata recipiat, præterquam a veris egenis, a quibus nihil penitus potest accipere. *Ibid.* Regularibus vero indultariis semper datur clausula modificativa, ut nihil ab ægrotis recipiant. *Ibid.* 32

Porro indulta illa Ecclesiasticis, vel Regulari- 43

laribus concedi non solent, nisi prius audito Episcopo testante de viri peritia in ea arte, & de indigentia Medici in ea Civitate, vel oppido. Praeterea exquiritur etiam pro Regularibus testimonium Superioris Regularis circa mores illius, qui indultum petit. Si vero non praemittatur testimonium Episcopi, adhuc tamen Pontificii Brevis executio Episcopo committetur, qui commissum munus impleturus de his omnibus certiorem se reddere tenetur. *Ibid.* §. 9.

44 Chirurgiam vero exercere Ecclesiasticis saecularibus, & regularibus longe difficilius conceditur, & tunc solum cum omnis omnino Chirurgus laicus deest; quin & tunc sine adustione, & sectione. *Ibid.* §. 11.

Additiones ex aliena manu.

45 Differendum paullulum de salario Medicorum. Ne liceat Medicum debito salario defraudare, Legibus constitutum est, ut Magistratus aditus hujus rei causa a Medico, extra ordinem ex officio nobili sine figura judicii, levato, quod ajunt, velo, de salario medicis debito jus dicat. *L.* 1. *ff. de extraord. cognit.* Idque sive aegrotus convaluerit, sive mortuus sit. Confer Perez *ad tit. Cod. de Professor. & Medic. n.* 18. Num autem medicus privilegio aliquo gaudeat in concursu creditorum? Vide Berlic. *part.* 1. *concl.* 64. *n.* 95. *& seq.* Finkelthens *in observat. practic. Observ.* 99. *n.* 3. *& seq.*

46 Quod si medicus jam accepisset salarium a curando, is autem non vi morbi, sed alio modo, puta ab alio interfectus, periisset, haud tenetur ad accepti restitutiotem, C. 1. §. 13. *ff. de Var. & extraord. cognit. l. penult. & ultim.* C. *de Condict. ob caus.* Ripa *de pest. c.* 7. *n.* 137.

47 Pariter si Medico certum salarium quotannis a Republica, vel privatis constitutum, isque vita functus sit intra annum, salarium totius anni debetur, propterea quod non mercedem intuitu laborum, sed potius salarium accipit, & per eum non stetit quominus cura defunctus fuerit, *L.* 1. §. *divus*, *ff. de extraord. cognit.* Carpzov. *Jurisprud. Forens. part.* 2. *c.* 51. *def.* 12. *n.* 5. Gail. 1. 1. *observat.* 44. *n.* 12.

48 Medicus, cui constitutum est certum salarium in singulos dies v. gr. X. debetur pro eo tempore quo fuit in itinere; argum. textus *in L.* 20. *ff. de oper. Libert.* Quid si medicus discedat tarda jam hora, an pro integro die salarium exigere queat? Distinguendum, utrum Medicus causam protracti itineris dederit nec ne? Priori casu peti haud potest salarium totius a curando, potest vero posteriori casu.

Medicus, cui certum salarium annuum verb. 49
gr. ad tres annos a Communitate constitutum est, si finito locationis tempore pergat mederi, non videtur tacite reconductus; ita ut non contra Communitatem, sed contra eos quos curavit agere debeat; Ripa *de Peste c.* 7. *n.* 124.

De eo magna inter Doctores quaestio est: 50
an conventa medicum inter & aegrotum certa mercede procurando aliquo morbo, teneatur medicus eadem mercede curare, si aegrotus recidivam patiatur? Argumenta utrinque militantia affert Spekhan. *centur.* 1. *quaest.* 13. Contra medicum pronunciat Perez *ad tit. C. de professor. & Medic. num.* 15. Distinguendum 51
vero est utrum morbus procedat ex nova causa, an recurrat ex iisdem humoribus, & causa. Priori sane casu non tenetur, posteriori vero casu tenetur, modo non appareat reversum esse morbum ex culpa aegroti, ut si contra praeceptum Medici vixerit, nec ex intervallo, sed incontinenti sit moribus reversus; Spekhan. *ubi supra.* Incontinenti autem quan- 52
do reversus dici queat morbus, non est usquequaque expeditum, utpote certa regula haud definitum. Arbitrio Judicis id relinquendum; Ripa *de Peste cap.* 7. *n.* 145.

De contractibus aegrotum inter & Medicum 53
non inutiliter quoque hic agi posset. Sed longiores essemus, quam additionum angusti limites patiuntur.

MELCHISEDECH REX, ET SACERDOS.

MElchisedech Chananaeus fuit, & Rex Hie- 1
rusalem, ut expresse tradit Eruditiss. Card. Lambertin. expost Benedictus XIV. De *Sacrificio Missae sect.* 2. *n.* 288. ibi: *Vera sententia est, Melchisedechum gente Chananeum fuisse, Regem Salem, quod idem est ac Hierosolymae, ut ostendit Calmetus in dissertatione de Melchisedecho.* Quod & tradit sapientissimus Tirinus *in cap.* 14. *n.* 17. *Genesis*; ibi: *Sed fuit Princeps aliquis & Regulus gentilis e gente Chananea, Rex Salem, seu Hierosolimae, ut est in chaldeo, quam & illum condidisse Josephus affirmat, & Fidelium (qui tum ipsius, tum aliorum opera istic reperiebantur) Doctor, Sacerdos, Pastor: ita S. Dionysius, Hippolytus, Irenaeus, uterque Eusebius,*

sebius, *Apollinarius*, *&* *alii cum plerisque recentioribus*. *Addunt S. Ignatius*, *&* *Suidas Melchisedech semper virginem permansisse*. *Unde &* *in hoc typum gessit Christi*, *uti &* *in nomine*, *&* *in nominis etymo*, *in officio*, *in Sacerdotio*, *in Sacrificio*, *de quibus fuse ad Hebraeos* 7. *&* *Psalm*. 109.

2 Hic Melchisedech fuit revera Sacerdos, & quia Sacerdos erat, panem & vinum obtulit; *Gen*. 14. *num*. 18. *Proferens panem & vinum*; *erat enim Sacerdos Dei Altissimi*. Et Apost. *ad Hebr*. 7. asserit, Melchisedecum non solum Christi figuram fuisse, ut Aaron, sed insuper dicit, Christum Sacerdotem fuisse non secundum Ordinem Aaron, qui offerebat sacrificia cruenta, sed secundum ordinem Melchisedech, qui obtulit sacrificium incruentum. Proferens panem, & vinum; unde & Christus, ut palam faceret, se Sacerdotem esse secundum ordinem Melchisedech, uti Deus per Davidem de illo praedixerat *Psalm*. 109. *vers*. 3. sub iisdem speciebus panis & vini suum quoque Sacrificium in ultima coena incruentum instituit. Ita omnes tam Sancti Patres, quam Doctores Scholastici.

3 Melchisedech sine Patre, sine Matre, sine genealogia traditur ab Apostolo ad *Hebr*. *c*. 6. *v*. 3. non quod his caruerit, sed quod nobis ignoti sint, cum nulla sive Avorum, sive Parentum ejus memoria fiat in Scripturis, quae non Gentilium (qualis erat Melchisedech unus ex Regulis Chananaeorum, teste Josepho, S. Dionysio, Epiphanio, Theodoreto) sed solum Hebraeorum genus, & historiam pertexunt; ut recte observat laudatus Tirinus *in epist*. *ad Hebr*. *cap*. 7. *v*. 3. Calmetus tamen in dictionario verb. *Melchisedech* refert, quod aetate Sancti Epiphanii fuerunt, qui Parentes Melchisedech designarent, Heraclam nempe, sive Heraclen patrem illius, matrem vero Astaroth, sive Astariam appellantes. Catena Arabica in Gen. 9. ejus Genealogiam paternam ex Sem, maternam ex Japhet derivans, Heraclam, sive Heraclim Patrem Melchisedech, filium, seu nepotem Phaleg, Filiam vero Heber facit; matrem vero, quam Salathiel appellat, filiam tradit Gomer Filio Japhet. Josephus Gorionnides, Hebraeus scriptor circa undecimum saeculum, Melchisedeco alterum nomen, Joram nempe, inducit *lib*. 7. *cap*. 31. sydusque ejus ortui praesidens, Sadech (planeta est Jovis) appellat; urbem tandem cui praeerat, primum *Jubeus*, deinde *Sedech*, postea *Salem*, tandem *Hierusalem*, denominatam testatur. Haec ille, qui plura adhuc ad rem ibi tradit.

MELIORAMENTA.

Melioramenta alia dicuntur intrinseca, & alia extrinseca. Melioramenta intrinseca sunt illa, quae quasi transeunt in rem, quam meliorem efficiunt, ut stercoratio agri, implantatio arborum, si radices fixerint, & hujusmodi. Extrinseca sunt illa, quae tantum extrinsece adhaerent, & salva re separari possunt ut picturae, januae, fenestrae, domuncula mobilis, quae solo alieno imponitur, & similia. 1

Rursus Melioramenta alia dicuntur necessaria, alia utilia, & alia voluptuaria. *Communis*. Melioramenta necessaria dicuntur illa, sine quibus res peritura esset, vel deterioratura, vel nullos, aut non ordinarios fructus afferret, & quorum omissio imputanda esset omittenti. *Communis* cum Rota *p*. 1. *recent*. *decis*. 6. *n*. 1. *& seq*. *p*. 15. *decis*. 791. *num*. 26. *p*. 18. *tom*. 2. *dec*. 564. *num*. 6. Melioramenta necessaria refici debent cuicumque melioranti, etiam possessori malae fidei, & injusto; Rota *p*. 7. *recent*. *decis*. 223. *num*. 15. *part*. 9. *tom*. 1. *decis*. 318. *num*. 24. *p*. 18. *tom*. 2. *dec*. 584. *num*. 5. *& dec*. 611. *num*. 3. Et persolvi debent in ea quantitate, quae fuit impensa, nulla servata ratione meliorati, & impensi. Rota *part*. 18. *tom*. 2. *decis*. 393. *n*. 20. *decis*. *n*. 20. *& dec*. 537. *n*. 10. *& sequent*. 2 3 4 5

Melioramenta utilia dicuntur illa, quae faciunt, ut res sit utilior, sive ut plures fructus afferat, v. g. si ager cum necessariis expensis de more afferat 10. modia tritici, & cum aliis afferat 12. modia, hae expensae sunt utiles, & dicuntur melioramenta utilia, cum sic augeant valorem rei, ejusque fructus. *Communis* cum Rota *part*. 12. *recent*. *decis*. 203. *n*. 21. *& seq*. *part*. 13. *decis*. 22. *n*. 8. *part*. 15. *decis*. 191. *n*. 25. Melioramenta utilia facta a possessore bonae fidei sunt illi restituenda. Rota *part*. 2. *recen*. *decis*. 356. *n*. 1. *part*. 4. *tom*. 1. *decis*. 64. *n*. 1. Si vero sint facta a possessore malae fidei, repeti non possunt, sicuti non sunt reficienda melioramenta excessiva, & consulto facta. Rota *part*. 11. *rec*. *decis*. 2. *n*. 32. *part*. 12. *decis*. 305. *num*. 21. *&* 22. 6 7 8

Melioramenta voluptuaria dicuntur illa, quae fructus rei non augent, sed tantum conferunt ad ornamentum, vel ad delicias, uti id, 9

id, quod impenditur ad picturas, statuas, artificiosos fontes, deliciosa viridaria, & hujusmodi. *Communis* . cum Rota *part.* 2. *recent. decis.* 650. *num.* 4. *part.* 11. *decis.* 317.
10 *num.* 18. *part.* 12. *decis.* 233. *num.* 16. Melioramenta voluptuaria refici non debent. Rota *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 7. *num.* 11. *part.* 10. *decis.* 219. *num.* 25. *part.* 11. *decis.* 317. *n.* 15. *part.* 12. *decis.* 203. *num.* 21. *part.* 14. *decis.* 21. *num.* 8. *part.* 16. *decis.* 237. *num.*
11 2. Quæ vero sint voluptuaria ex relationibus Peritorum deducitur. Rota *part.* 11. *rec. dec.* 317. *num.* 17.

12 Melioramenta ut repeti possint, debet de eis liquido constare, tum in genere, tum in specie. *Communis* cum Rota *p.* 2. *dec.* 161. *n.* 2. *p.* 5. *tom.* 2. *dec.* 470. *n.* 7. *part.* 14. *dec.* 9.
13 *n.* 14. Unde, ut melioramenta, & sumptus repeti possint, duo copulative sunt distincte probanda, idest tantum fuisse insumptum, & tantum fuisse melioratum, cum Dominus rei melioratæ electionem habeat reficiendi, quod minus est inter impensum, & melioratum. Hinc si sint impensa centum, & res facta sit pretiosior in centum quinquaginta, non reficiuntur nisi centum impensa, quia in illis centum dumtaxat concurrunt duo dicta requisita, scilicet tantum impensum, & tantundem melioratum; in quinquaginta vero, in quibus melioramenta excedunt impensam, non concurrit illud requisitum, quod tantundem fuerit impensum, quia in illis nihil impensum fuit. Et e converso si sint impensa centum quinquaquinta, & res facta sit pretiosior in centum, reficiuntur solum illa centum meliorata, quia in quinquaginta, in quibus impensa excedunt melioramenta, non verificatur illud requisitum, quod tantundem fuerit melioratum, cum pro illa summa nihil melioratum fuerit, & Dominus rei melioratæ electionem habeat reficiendi, quod minus est inter impensum, & melioratum. *Communis* cum Rota *part.* 2. *decis.* 750. *num.* 2. *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 318. *num.* 17. *part.* 11. *decis.* 363. *num.* 12. *part.* 12. *decis.* 27. *num.* 21. *part.* 13. *decis.* 109. *num.* 19. *decis.* 288. *num.* 20. *part.* 14. *decis.* 405. *num.* 17. *part.* 15. *decis.* 119. *num.* 1. *decis.* 191. *num.* 1. *part.* 17. *decis.* 224. *numer.* 20. & *decis.* 250. *numer.* 8. & sæpe alibi per textum *in cap. Requisivit* 1. *De in integrum restitutione*, *c. Ad nostram* 11. *de rebus Ecclesiæ non alienand. l. Paulus*, §. *Domos*, *ff. de Pignoribus*, & *l. Domos*, *ff. de Legat.* 1.

14 Unde Regula communis, & recepta est, quod in melioramentis, & expensis repetendis semper attenditur quod minus est, sive illud minus sit insumptum, sive melioratum; *l. In fundo*, *vers. Et si plus*, *ff. de rei vindicat.* & *ibi* Glossa communiter recepta *in vers. Plus pretio*, dicens, si est impensa decem, & melioratio quindecim, repetuntur sola decem; item si decem impensa, & melioratio quinque, sola quinque repetuntur; Fagn. *in c. Requisivit* 1. *de integrum restitutione num.* 21. ubi pluribus citatis testatur de Communi.

Melioramenta bona fide facta possunt recupe- 15
rari, vel excipiendo ante sententiam, vel Officium Judicis post sententiam implorando: Baldus *consil.* 257. *Titius emit Fundum*, *in princip. lib.* 1. Fagnanus *loc. cit. n.* 27. & alii passim
Et interim qui bona fide fecit melioramenta, 16
habet retentionem rei melioratæ, donec de melioramentis fuerit integre satisfactus, *l. Si in area*, *in fin. De Condit. indebit.* & *l. Paulus*, *ff. de dol. mal. except.* & expresse Rota *part.* 4. *recent. tom.* 1. *decis.* 206. *num.* 1. *decis.* 513. *num.* 4. *part.* 10. *decis.* 113. *num.* 5. *part.* 18. *tom.* 1. *decis.* 237. *num.* 1. *decis.* 220. *num.* 1. *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 614. *num.* 1.

Ad effectum tamen obtinendi retentionem 17
rei melioratæ pro melioramentis, debet necessario de illis constare. Rota *part.* 14. *recent. decis.* 405. *num.* 2. *part.* 18. *tom.* 1. *decis.* 329. *num.* 2. Adeoque retentio non datur pro melioramentis, de quibus nec in genere, nec in specie constat. Rota *part.* 3. *dec.* 378. *n.* 1. *part.* 12. *dec.* 97. *num.* 20. *part.* 19. *tom.* 1. *dec.* 352. *n.* 18. Fagnan. *loc. cit. num.* 8. & alii passim.

Melioramenta, si sint probata in genere tan- 18
tum, non dant retentionem rei melioratæ, nec retardant immissionem, sed succurritur bonæ fidei possessori per cautionem de illis reficiendis liquidatione facta. Rota *part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 127. *num.* 7. & 8. *part.* 13. *decis.* 521. *num.* 17. & sæpe alibi; Puteus *decis.* 471. *lib.* 2. Fagnanus *loc. cit. num.* 33. cum aliis ibi citatis.

Melioramenta mala fide facta, si sint neces- 19
saria, possunt repeti. Rota *part.* 7. *recent. dec.* 223. *num.* 15. *part.* 9. *tom.* 2. *decis.* 318. *num.* 14. *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 564. *n.* 4. & patet
ex dictis *supra num.* 4. & 5. Secus autem si 20
sint tantum utilia; *l. Domum*, *in fine ff. de rei vind.* & *cap. Requisivit* 1. *De in integrum restit.* a sensu contrario ibi: *Quos bona fide fecerunt*, Fagnanus *ibid. num.* 34. & 42. cum aliis ibi citatis, & expresse Rota *part.* 11. *recent. decis.* 2. *num.* 34. *part.* 12. *decis.* 307. *num.* 21. & 22.

Hinc,

21 Hinc, si quis scienter in solo alieno inædificavit, sumptus non repetit, & inædificatum cedit Domino soli, ut *l. Si quis sciens*, *Cod. de rei vindic.* & §. *Ex diverso*, *instit. de rerum divis.* Rota *part.* 6. *recent. num.* 5. & 45. Qui enim, non obstante quod sciverit solum esse alienum, adhuc inibi ædificium construxit, sua voluntate amisisse proprietatem materiæ intelligitur, *d.* §. *Ex diverso*, & *l. Adeo* §. *Ex diverso*, *ff. de acquir. rer. domin.* & sic ædificanti objici potest, quod temere ædificavit in eo solo, quod certo sciebat esse alienum, ut dicitur *in* §. *Certe*, *Institut. de rer. divis.*

22 Item melioramenta facta in re Fideicommisso subjecta ab eo, qui rem illam sciens esse Fideicommisso subjectam, emit, propter ejus malam fidem non possunt repeti, ut *l. Final.* §. *fin. Cod. Comm. Deleg.* & ibi Doctores communiter teste Fagnano *loc. cit. num.*

23 36. Item, qui scienter emit rem subjectam retractui, eamque melioravit, propter ejus malam fidem non potest talia melioramenta repetere. Igneus *in l. Dudum num.* 40. *Cod. de contrah. empt.* Fagnanus *loc. cit. num.* 37.

24 & alii passim. Item usufructuarius non acquirit dominium meliorationum, quas scienter facit, nec potest sumptus repetere. Rota *part.* 6. *recent. decis.* 116. *num.* 7. Fagnanus *loc. cit. num.* 38. *per text. in l. Usufructuarius* 6. *ff. de usufruct.* & *l. Usufructuarius* 68. *ff. eod.*

25 Potest tamen usufructuarius repetere expensas necessarias, & quæ ad perpetuam proprietatis utilitatem pertinent. Rota *cit. part.* 6. *decis.* 116. *num.* 36. & *seq.* ubi pluribus adductis

26 dicit esse communem. Idem procedit in Patre usufructuario meliorante bona adventitia filiorum, quo casu melioramenta spectant ad filios, & Pater solum repetit expensas. Rota *cit. part.* 6. *decis.* 116. *num.* 11. ubi pluribus adductis dicit, quod expensarum repetitio ex privilegio Patri videtur concessa ratione legitimæ administrationis, quam habet in bonis filiorum.

27 Melioramenta facta a gravato in bonis Fideicommisso subjectis non veniunt in restitutione fideicommissi, sed per viam detractionis remanent libera ipsi heredi gravato; Rota *dec.* 344. *n.* 2. *vers. Et non comprehenduntur part.* 4. *diversar.* & eadem Rota *part.* 6. *recent. decis.* 116. *num.* 23.

28 Melioramenta, quæ sunt ab Emphyteuta, vel Feudatario facta, non dicuntur Feudalia, aut Emphyteutica, etiamsi principale subjectum sit Feudale, vel Emphyteuticum, sed transeunt ad heredes, & successores Emphyteutæ, vel Feudatarii meliorantis. Rota *part.* 1. *recent. decis.* 349. *num.* 1. & *part.* 6. *decis.* 116. *n.* 25. & 26. Card. de Luca *de Legat. decis.* 35. *num.* 34.

Melioramenta, quæ sine læsione prioris status rei locatæ possunt amoveri, semper Conductori sunt restituenda; Rota *part.* 18. *recent. tom.* 2. *decis.* 608. *num.* 4. Alia quoad melioramenta facta a Conductore in re sibi locata; Vide *verb. Locatio a numer.* 23. *ad* 25. *inclusive.* 29 30

Melioramenta facta ab Emphyteuta, quando possint repeti, vel non? Vide *verb. Emphyteusis art.* 1. *a num.* 7. *ad* 15. *inclusive.* 31

Melioramenta facta per Beneficiatum ex bonis patrimonialibus detrahuntur per heredem; Secus, si ex fructibus Beneficii, quia pertinent ad Ecclesiam, cum Ecclesia succedat tamquam Beneficiati heres in bonis, quæ Ecclesiæ occasione quæsita sunt. Card. de Luca *de Beneficiis disc. num.* 5. & *disc.* 86. *num.* 2. & *seq.* cum aliis ibi citatis. In dubio autem facta censentur ex fructibus Beneficii, cum Beneficiatus ex debito Officii ea fecisse censeatur magis ex fructibus Beneficii, quam de proprio. Garcias *de expens. & melioram. cap.* 11. *n.* 71. Card. de Luca *locis citatis*. Rota *decis.* 671. *part.* 1. *diversar.* & *part.* 12. *recent. decis.* 168. *n.* 27. ubi dicit, quod bona beneficiati præsumuntur acquisita ex fructibus Beneficiorum; Tum quia in dubio, non constito de contrario, intrat præsumptio donationis, seu incorporationis ad Beneficium Ecclesiæ. Card. de Luca *cit. dis.* 86. *n.* 5. 32 33

Equites Hierosolymitani ex statutis Religionis *tit.* 14. *cap.* 16. & 17. promoveri non possunt ad digniores Commendas, nisi antecedenter legitimis documentis ostenderint se priores meliorasse. Rota *p.* 17. *dic.* 3. *n.* 3. Unde si de tempore vacationis non obtinuerint sua melioramenta probari, sed nec illa exhibuerint, sunt incapaces novas obtinendi Commendas. Rota *p.* 17. *decis.* 173. *n.* 1. Nec eis suffragari potest subsequens exhibitio, præcipue si fuerit interea alteri jus quæsitum. Rota *cit. dec.* 173. *num.* 2. 3. & 4. 34 35 36

Melioramentorum autem exhibitio facienda est ab Equite aspirante ad novas Commendas coram Lingua, vel Prioratu, non autem coram eorum Commissariis: Rota *part.* 17. *rec. decis.* 137. *num.* 6. & 7. Commissarii enim habent nudam facultatem visitandi; & visitandi processum super melioramentis factis. Rota *ibid.* 37

Me-

38 Melioramenta facta in bonis ad Beneficium spectantibus, & invalide alienatis, debent Emptori refici. *Sac. Congregat. Concil. in Ruben. Nullitatis alienationis* 28. *Augusti* 1723. ad 4. dub. apud Thesaur. Resolut. Sac. Congregat. Concil. tom. 2. fol. 355. ultimæ impressionis quæ prostant Venetiis apud Joannem Bapt. Recurti.

Additiones ex aliena manu.

39 Notabilis intercedit differentia prædia urbana inter & prædia rustica, quoad Meliorationum æstimationem: *Profecto in illis* (ita recte ait Rota in *Ravenn. Immissionis super melioramentis* 20. *Martii* 1747. §. *Profecto*, *cor. cl. m. Millino*) *si spectandus est status temporis præsentis, juxta textum in L. domus Hæreditaria, ff. de Legat.* 1. *in aliis vero, cujus generis est de quo agitur, inspiciendum est tempus factarum meliorationum, ut inter impensum, & melioratum reficiatur quod minus est Possessori bonæ fidei, secundum alterum textum in L. fundo ff. de rei vindicat. &c. dummodo tamen res sit de meliorationibus utilibus, nam quæ necessariæ probantur, sunt in totum reficiendæ Melioranti ad modum sumptuum factorum.*

MENDACIUM.

---

1 MEndacium est falsa significatio contra mentem cum animo fallendi. S. Augustinus *lib. contra Mendacium cap.* 12. relatus *in*
2 *cap. Beatus Paulus* 5. *cauf.* 22. *qu.* 2. Dicitur primo *falsa significatio*, quia potest quis mentiri, non tantum verbis, sed etiam nutibus, gestibus, scriptis, & hujusmodi, unde S. Augustinus *lib. contra mendacium cap.* 3. dicit: *Ille mentitur, qui aliud habet in animam & aliud verbis, vel quibuslibet significationibus enuntiat.*

3 Dicitur secundo, *contra mentem*, quia mentiri est contra mentem ire; Unde, ut quis dicatur mentiri, requiritur, quod falsum putet id, quod dicit ut verum; Potest enim fieri, quod aliquis non mentiatur, licet falsum dicat, si nempe credat illud esset verum, & contra mentiatur licet verum dicat, si nempe dictum suum putet esse falsum. Hoc totum exprimit S. Augustinus *Enchirid. cap.* 18. *relatus in cap. Is autem* 4. *cauf.* 22. *quæst.* 2. ibi: *Nemo mentiens judicandus est, qui dicit falsum, quod putat verum, quoniam quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur . . . . potiusque e contrario quantum in ipso est, illis mentitur, qui dicit tanquam verum, quod putat falsum.*

Dicitur tertio, *cum animo fallendi*, quia 4
quamvis hujus particulæ necessitatem negent plures volentes sufficere ad Mendacium, quod quis loquatur contra mentem, sive interius intendat fallere, sive non: hanc tamen requirit Gelasius Papa *in cap. Beatus Paulus* 5. *cauf.* 22. *quæst.* 2. in cujus Summario expresse dicitur; *Non mentitur, qui animum fallendi non habet*: & S. Augustinus relatus *in cap. Is autem*, 4. *cauf.* 22. *quæst.* 2. ibi: *Is autem, qui mentitur contra id, quod animo sentit, loquitur voluntate fallendi.* Et ideo non proprie mentiretur ille qui jocandi causa diceret: *Ego uno solo die peragravi quatuor mundi partes*: *Ego hodie ivi Romam, & inde huc redivi*, & similia; per hæc enim nullatenus intendit fallere, sed nugari, ut utique id clare ex modo pronunciandi, aliisque circumstantiis personæ, loci, temporis & hujusmodi percipiunt ipsimet auditores. Et sic expresse docet S. Augustin. *lib. quæst. in Genesim quæst.* 145. *relatus in cap. Quod autem* 18. *cauf.* 22. *quæst.* 2. ubi dum explicat hæc Patriarchæ Josephi verba; *An ignoratis, quod non sit similis mei in augurandi scientia?* dicit ejusmodi phrases non esse mendacia, quia is non utuntur modo serio, sed tantum quodam joco: *Mendacia enim a mendacibus serio aguntur, non joco. Cum autem, quæ non sunt, tamquam joco dicuntur, non reputantur mendacia.* Et id confirmat idem S. Doctor *lib. de mendacio cap.* 2. ibi: *Numquam* (*joci*) *sunt putata mendacia, habent enim evidentissimam ex pronuntiatione, atque ipso jocantis affectu significationem animi nequaquam fallentis, etsi non vera enunciantis*, & *ibid. cap.* 3. subjungit: *Ex animi enim sui sententia, non ex rerum ipsarum veritate, vel falsitate mentiens, aut non mentiens judicandus est.* Et sic tenent Pontas *verb. Mendacium cas.* 4. Henno *l.* 1. *tract. in decalog. disp.* 8. *quæst.* 1. *concl.* 1. Laym. *lib.* 4. *tract.* 3. *cap.* 13. *n.* 4. & alii passim volentes, quod ad mendacium requiratur animus fallentis, si non expressus, & formalis, saltem tacitus, contentus in verbis, quæ talibus, aut talibus circumstantiis nota sunt fallere.

Mendaciorum genera octo distinguit S. Augustinus *lib. de Mendacio cap.* 4. *relatus in cap.* 5
Primum 8. *cauf.* 22. *quæst.* 2. At hæc omnia 6
commode reducuntur ad illa tria, scilicet mendacium jocosum, officiosum, & perniciosum, quæ ordinarie pro faciliori captu a Doctoribus

tra-

traduntur cum S. Bonaventura *in 3. sentent. dist. 38. art. 1. quæst. 5. in corpore*, ubi dicit, quod mentiens, *aut intendit prodesse, aut delectare, aut lædere; secundum quod intendit prodesse, est mendacium officiosum; secundum quod intendit delectare, est mendacium jocosum; secundum quod intendis lædere, est mendacium perniciosum*.

7 Mendacium *jocosum* est, quod profertur, vel fit sine alicujus nocumento, causa voluptatis
8 propriæ, vel alienæ. *Est in re communis*. Mendacium *officiosum* est, quod profertur, vel fit sine alicujus nocumento, causa utilitatis pro-
9 priæ, vel alienæ. *Est in re communis*. Mendacium *perniciosum* est, quod profertur, vel fit causa alienæ injustæ damnificationis. *Est in re*
10 *com.* Mendacium jocosum & officiosum ex genere suo sunt tantum peccata venialia. Mendacium autem perniciosum est ex genere suo peccatum mortale. *Communis*.

11 Nullum ex dictis Mendaciis unquam est licitum. *Communis, & certa*, cum S. Augustino relato *in cap. Primum* 8. *caus.* 22. *q.* 2. ibi: *Quisquis autem esse aliquod genus Mendacii quod peccatum non sit, putaverit, decipiet se ipsum turpiter, cum honestum se deceptorem arbitretur aliorum*. Et patet ex Sacra Scriptura, quæ indiscriminatim prohibet omne Mendacium, ut *Exodi* 23. ibi: *Mendacium fugies*; *Levitici* 19. ibi: *Non mentiemini*: *Proverb.* 19. ibi: *Qui Mendacia loquitur, non effugiet*; *Psal.* 1. ibi; *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium*; *Sapient.* 1. ibi: *Os quod mentitur, occidit animam*; *Ad Colos.* 3. ibi: *Nolite mentiri invicem*. Et patet etiam ratione, quia omne mendacium proprie sumptum est semper intrinsece malum, cum semper importet animum decipiendi; quod humanæ societati repugnat, quia, ut recte dicit S. Augustinus *in Enchiridio cap.* 22. relatus *in cap. Is autem* 4. *caus.* 22. *q.* 2. *Verba propterea instituta sunt, non per quæ se invicem homines fallant, sed per quæ quisque in alterius notitiam cogitationes suas proferat; Verbis ergo uti ad fallaciam, non ad quod sunt instituta, peccatum est*.

12 Unde Mendacium proprie dictum nullo casu, aut fine potest esse licitum, ne quidem ad salvandam hominis vitam, (ut expresse docet ipsemet S. Augustinus relatus *in cap. Ne quis arbitretur* 14. *cap. Faciat homo* 15. & *c. Si quis* 27. *caus.* 22. *q.* 2. & S. Isidorus relatus *in cap. Omne genus mendacii* 16. *ead. caus.* & *q.* & Alexander III. *in c. Super eo* 4. *de usuris*, ibi: *Cum Scriptura Sacra prohibeat pro alterius vita men-*
13 *tiri*. Immo neque unquam licitum est proprie dictum Mendacium etiam pro salute spirituali hominis. *Communis* cum S. Augustino *lib. contra Mendacium* c. 26. ubi dicit, eum qui non posset baptizari, nisi deceptis Mendacio custodibus, esse sine Baptismo relinquendum, cum non sint facienda mala, ut eveniant bona, & tandem concludit: *Si ergo non docet veritas facere propter hominem baptizandum, quod est contrarium Castitati, non docebis propter hominem baptizandum facere, quod est contrarium veritati*, & *l. de Mendacio c.* 20. sic expresse dicit: *ad sempiternam vero salutem nullus ducendus est opitulante mendacio*.

Nec valet dicere licitum esse mentiri in casu necessitatis, seu ob magnum aliquod bonum, 14
ut patet de Abraham, qui *Genesis* 20. ut se eriperet a mortis discrimine, dixit, Uxorem suam Saram esse suam sororem; de Jacob, qui *Genes.* 27. ut Patris benedictionem obtineret, fratrem suum primogenitum se mentitus est. De Obstetricibus Ægyptiis, quæ *Exod.* 1. pro salvandis ab interfectione infantibus Hebræorum mentitiæ sunt. De Joseph, qui *Genes.* 44. se Ariolum, & augurem coram suis fratribus asseveravit. De David, qui 1. *Regum cap.* 21. præ timore dementiam, seu insaniam simulavit. De Judith, quæ *Judit. c.* 10. 11. 12. & 13. compositis mendaciis Holofernem decepit. De ipsomet Christo, qui *Marci* 13. loquens de Judicii adventu, dixit: *De die illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in Cœlo, neque Filius hominis*, & *Lucæ* 24. ubi post resurrectionem suam in peregrini forma *finxit se longius ire*, & *Joannis* 7. ubi dixit Fratribus: *Vos ascendite ad diem Festum istum, ego autem non ascendam .... Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem Festum*, & sic de similibus, tum veteris, tum novi Testamenti.

Non valet, inquam, quia in omnibus supra 15
dictis nullum interfuit mendacium, sed Mysterium, nec ipsi aliquid falsum dixerunt, sed solum licita æquivocatione, seu amphibologia, aut restrictione verum tacuerunt. Sic pluribus in locis expresse docet S. August, & signanter *in libro de mendacio c.* 12. & *c.* 17. ubi sic dicit: *Ad hanc veritatis regulam mihi videntur non solum ista* (de Abrahamo, & Sara) *verum etiam, si qua sunt talia, redigenda, ut aut quod esse creditur, ostendatur non esse mendacium, sive ubi tacetur verum, nec dicitur falsum sive ubi significatio verax aliud ex alio vult intelligi*, & idem S. Doctor *in quæst. in Genes. q.* 26. relatus *in cap. Quæritur* 22. *caus.* 22. *q.* 2. sic habet: *Quæritur cur Patriarcha mentiri voluit, ut dice-*

diceret Saram sororem suam, non potius Deo commisit, qui si vellet, ejus pudicitiam apud Pharaonem servare posset, sed veritatem voluit celari, non mendacium dici: Soror enim dicitur, quia filia fratris erat; & in hoc ostenditur, quod nemo debet tentare Deum, dum habet, quod rationabili consilio faciat; Fecit, quod potuit, quod non potuit, Deo commisit, in quem speravit. Nec eum fides, aut spes fefellit; Si autem interrogatus Uxorem illam suam indicaret, duas res Deo committeret, & vitam suam, & Uxoris pudicitiam.

16 Et *ibidem* ad id, quod opponitur de Jacob *Genes.* 27. respondet: *Jacob dicendo se esse Esau primogenitum non est mentitus, non enim dixit se esse primogenitum nascendo, sed Jus primogeniture illo vendente vite adeundo: Sic & Christus Joannem dixit esse Eliam, non persona, sed imitatione virtutis; Erat ergo Jacob Esau, non nascendo (ut diximus) sed emptione primogeniture, de non primogenito in primogenitum transeundo, sicut & ipse Esau primogenita vendendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit.* Et de eodem Jacob *lib. contra mendacium c.* 10. sic dicit; *Jacob, quod Matre fecit auctore, ut patrem fallere videretur, si diligenter, & fideliter attenditur, non est mendacium, sed Mysterium &c.* vide *in Breviario lectiones secundi nocturni Dominicæ secundæ Quadragesimæ.* Et *cit. lib. contra mendacium cap.* 11. subjungit: *Neque illud, quod Joseph velut illudendis locutus est fratribus Gen. 44. Neque quod David simulavit insaniam 1. Reg. 21.* Nec cetera hujusmodi mendacia judicanda sunt, sed locutiones, actionesque propheticæ ad ea, quæ vera sunt, intelligenda referenda. Unde, ut vides, ex doctrina S. Augustini, idem sentiendum est de Obstetricibus Ægyptiis, de Judith, & aliis similibus personis, quarum locutiones, seu actiones fuerunt, vel propheticæ, seu mysticæ, aut æquivocæ, subintelligendo aliquod verum, quod ex circumstantiis poterat ab audientibus percipi, adeoque fuisse mendacii prorsus immunes, ut signanter de Judith solide probat ex multis, & ipsomet Sacro textu Doctissimus P. Tirinus *ibid. cap.* 10. *per tot.*

17 Et dato, quod diceretur Abraham, Jacob, David, Judith, & alios mentitos fuisse, cum non omnia ex Dei instinctu locuti sint, sed quædam propria etiam simplicitate addiderint, permittente Deo ipsorum imperfectiones; non tamen sequitur eos peccasse, quia invincibili laborantes ignorantia, credebant in similibus casibus fas esse mentiendo decipere: nam veritas illa, quod mendacium nullo casu sit licitum, nondum eo tempore cognita erat; Immo, teste S. Augustino, apud Tirinum *in Judith cap.* 10. *vers.* 12. multi veterum, etiam post Christum passum secuti Platonem putarunt id sine peccato licuisse; Sic Laymann *lib.* 4. *tract.* 3. *c.* 13. *num.* 9. & alii plures.

Insuper dato, quod ipsi excusari non possent a peccato saltem veniali, sicuti eos ab ipso non excusant S. Joannes Chrysostomus, Lipomanus, Scotus, Adrianus, Lyranus, Cajetanus, Delrius, a Lapide, Bonfrerius citati, sed non secuti a Tirino in facto Patriarchæ Jacob *Genes.* 27. *vers.* 19. dicendum esse sicuti de Obstetricibus Hebræorum ait S. Augustinus *lib. de mendacio cap.* 5. *& lib. contra mendacium cap.* 15. fuisse laudatas non propter mendacium, sed ob misericordiam, quam servandis a nece infantibus præstiterunt. *Nec etiam modo Judith*, inquit S. Thomas 2. 2. *q.* 11. *art.* 3. *ad* 3. *laudatur, non quia mentita est Holoferni, sed propter affectum, quem habuit ad salutem populi: Quamvis etiam dici possit, quod verba ejus veritatem habeant secundum aliquem sensum mysticum.* Et concordat *cap. Si quælibet culpa* 10. *caus.* 22. *q.* 2. Unde quomodocumque dicatur, stat clarum nullo casu licitum mendacium. 18

Ad ea autem, quæ ex novo Testamento objicitur de Christo, qui *Marci* 13. dixit: *De die illo, vel hora nemo scit &c.* respondetur, verba illa accipienda esse de scientia communicabili, adeoque vere, & absolute dixit se diem illum nescire, ut jam fusius fuit dictum sub *verb. Juramentum art.* 1. *n.* 15. vide *ibi*: Ad illud *Lucæ* 24. ubi *Christus finxit se longius ire*, respondetur id ad Mysterium, seu figuram pertinere. Quod Christus se peregrinum, & divertentibus duobus discipulis longius iturum finxit, idest figuravit, aliquid enim tunc quidem absconditum, postea autem intelligendum, significare intendebat; videlicet se inter eos peregrinantem, mox longius abiturum ad Patrem Cælestem. Sic S. Augustinus *lib. contra mendacium cap.* 13. ibi: *Si nihil aliud significasset Jesus in eo, quod* (externo agendi modo) *longius ire se finxit, merito judicaretur esse mentitus* simulando. *Porro autem, si bene intelligatur, & ad id, quod voluit significare, referatur, invenitur esse Mysterium; Alioquin erunt cuncta mendacia, quæ propter quandam rerum significandarum similitudinem, cum gesta non sint, tamquam gesta narrantur*, & infra: *Ille igitur concludat Christum mentitum esse fingendo, qui negat eum, quod significavit, implevisse faciendo*, puta ad Cœlos ascendendo. Ad illud *Joann.* 7. ubi Christus dixit: *Ego autem non ascen-* 19

ascendam ad diem Festum hunc, respondetur, ut communiter tradunt Doctores *ibi*, quod Christus verissimum dixit quamvis ascenderit, quia ex circumstantiis verba illa denotabant se non ascensurum publice ad ostendendam miraculis suam divinitatem, ut rogabatur, & favet ipsemet textus, qui dixit: *& ipse ascendit ad diem festum, non manifeste, sed quasi in occulto.*

20 Unde ex omnibus supra adductis clare constat, nihil posse inferri, quod probet mendacium proprie dictum posse esse licitum in aliquo casu, sed stat in suo vero robore nostra conclusio, quod mendacium proprie dictum sit per se, & intrinsece malum, & nullo casu, seu ob nullam necessitatem cohonestari, & licitum fieri possit, ut tenent Aristotel. *lib.* 4. *Ethicorum c.* 8. S. Augustinus *toto libro de mendacio, & toto altero libro contra mendacium ad Consentium*. S. Basilius *regul.* 76. *ex brevioribus*, S. Gregorius *l.* 19. *moral. c.* 2. & 3. S. Thomas 2. 2. *q.* 110. *art.* 3. S. Bonaventura *in* 3. *sent. dist.* 38. *q.* 2. Scotus *in* 3. *Sent. dist.* 3. & alii communiter.

21 Bene vero non est per se malum, sed ob justam causam licitum est celare veritatem per restrictionem non pure mentalem, seu per verbi æquivocationem, * aut facti dissimulationem. S. Augustinus *in Psal.* 5. super illa verba; *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*, & *lib. contra mendacium cap.* 10. ubi dicit aliud esse occultare veritatem, & aliud proferre mendacium; *Quamvis enim omnis, qui mentitur, velit celare quod verum est, non tamen omnis, qui vult, quod verum est, celare, mentitur*. Et super Genes. *q.* 27. relatus *in cap. Queritur* 22. *causa* 22. *q.* 2. *ibi*: *Queritur cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram Sororem suam . . . Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici, Soror enim dicitur, quia filia fratris erat*. S. Thomas 2. 2. *q.* 110. *art.* 3. *ad* 4. ubi ait: *Tametsi mentiri, aut simulare nullo casu licitum sit, tamen licet veritatem occultare prudenter sub aliqua dissimulatione*. S. Chrysostom. *lib.* 1. *de Sacerdot. ad finem*. Hieronymus relatus *in cap. Utilem* 21. *caus.* 22. *q.* 2. ubi hortatur ad simulationem utilem, & in tempore assumendam exemplo Jehu Regis Israel, & Davidis. S. Gregorius Papa *lib.* 26. *Moral. cap.* 7. relatus *in cap. Humanæ aures* 11. *caus.* 22. *q.* 5. ibi; *Humanæ aures talia verba nostra judicant, qualia foris sonant; Divina vero judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur; Apud homines cor ex verbis, apud Deum vero verba pensantur ex corde.*

22 Nec obstat id quod dicit S. Isidorus *lib.* 2. *de summo bono cap.* 11. relatus *in cap. Quacumque art.* 9. *caus.* 22. *q.* 5. ibi: *Quacumque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit*. Non obstat, inquam, quia hic textus percellit eos qui mala fide, soloque decipiendi & injuste nocendi animo pravam mentem suam obtegunt; non vero illos, quos justa, & rationabilis causa cogit bonum, quod mente gerunt, propositum verbis ambiguis, & in aliquo sensu veris dissimulare; istis enim non quadrat S. Isidori sententia *in cit. cap. Quacumque arte*, sed illa S. Gregorii Magni *in cit. cap. Humanæ aures*. Sic istas sententias apparenter contrarias conciliat S. Thomas 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *ad* 4. citatus, & secutus a Cabassutio *in Theoria & praxi Juris Canonici lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 12. ubi sub *num.* 13. plurimis citatis dicit nostram conclusionem esse communem, uti & communem esse testatur Layman *lib.* 4. *tract.* 3. *cap.* 13. *n.* 10. Vide *verb. Juramentum art.* 1. *a n.* 13.

23 Mendacium in confessione deliberate commissum est Sacrilegium, quia non solum est contra veracitatem, sed etiam contra Religionem, cum sit irreverentia contra Sacramentum, & ejus Auctorem. *Communis*. 24 Mentiens deliberate circa materiam necessariam Confessionis, vel negando scienter mortale, quod fecit, vel affirmando mortale, quod non fecit, peccat mortaliter, quia sic mentiens, vel non confitetur integre, vel saltem decipit Judicem in re gravi spectante ad substantiam judicii, adeoque graviter peccat. Suarez *disp.* 22. *sect.* 10. *n.* 11. Gormaz *Curs. Theol. part.* 1. *n.* 150. La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 1176. Layman *l.* 5. *tract.* 6. *cap.* 8. *n.* 15. Reiffenstuel *Theol. moral. tract.* 14. *dist.* 7. *quæst.* 1. *n.* 5. & alii passim.

Men-

(*) Auctoritates a *P. Lucio* allatæ probant quidem, posse quempiam veritatem occultare aliquando; quis enim hoc inficiabitur? At numquam ex illis quis deducet id fieri licite posse per restrictionem non pure mentalem, aut per verbi æquivocationem. Quin imo hanc praxim a S. Augustino damnari, ita compertum est, ut mirum sit, quod Auctor Sanctum Doctorem pro hac sententia adducat. Consul. opera edita ab Eminent. Orsi adversus P. Carolum Ambrosium Cataneum, ejusque Apologistas, & præcipue *La dimostrazione Teologica &c.*

25 Mentiens scienter & deliberate circa materiam non necessariam Confessionis, vel negando veniale, quod non fecit, vel affirmando veniale, quod non fecit, vel mentiens circa peccata mortalia alia rite confessa, aut quæ hic & nunc non tenetur confiteri, peccat solum venialiter, quia cum pœnitens non teneatur talia peccata confiteri, non graviter decipit Confessarium mentiendo, neque irritum reddit Sacramentum, cum nihilominus absolutionem validam consequatur. Coninch *disp.* 6. *dub.* 3. Navarr. *cap.* 21. *num.* 37. Silvester *verb. Confessio*, 1. *qu.* 8. Layman *loc. cit. n.* 15. Sa *verb. Confessio num.* 12. Petrus Sotus *Lect.* 10. *de Confess. in fine*. Suarez *disp.* 22. *sect.* 10. Lugo *disp.* 16. *n.* 99. Castropal. *tract.* 23. *part.* 10. *n.* 4. Stoz *l.* 1. *part.* 3. *n.* 33. Dicastill. *disp.* 8. *n.* 41. Tamburin. *de Confess. lib.* 2. *c.* 16. *n.* 43. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 17. Bonacina *disp.* 5. *de Pœnit. q.* 5. *punct.* 2. §. 2. *n.* 9. Vasquez, Arriaga, Illsung cum la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 1177. contra S. Bonaventuram, Paludan. Cajetan. Ledesmam, Armill. & alios tenentes, fingere veniale in Confessione semper esse mortale. At Tamburinus *l. c.* dicit nostram Conclusionem esse certam, & Reiffenstuel *loc. cit.* dicit esse communem, & de facto eam
26 tenent Doctores passim. Dummodo tamen talis Pœnitens absolutioni subjiciat aliam materiam sufficientem, de qua habeat verum dolorem, & propositum, quia, si nihil confiteretur præter veniale fictum, peccaret mortaliter, non ratione mendacii, sed quia faceret absolutionem esse nullam propter carentiam debitæ materiæ. Sic omnes Doctores citati, & alii communiter cum Gobat *tract.* 6. *n.* 541. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *result.* 96.

MENDICANTES RELIGIOSI. Vid. verb. *Absolutio. Approbatio. Confessarius. Debitum conjugale. Eleemosyna. Regulares.*

MERCATOR.

---

1 Mercator, qui vi, fraude, mendacio vel criminationibus impedit, ne ad Civitatem afferantur aliæ merces, ut ipse carius vendat suas, tenetur non tantum ementibus, aut Reipublicæ excessum pretii, sed etiam aliis mercatoribus lucrum cessans judicio prudentis Viri restituere; est enim injusta causa utriusque damni. Sanchez *in Consil. lib.* 2. *disp.* 49. *n.* 35. cum aliis ibi citatis, La Croix *l.* 3. *part.* 2. *n.* 80. & alii passim.

2 Mercator an, quomodo, & quando peccet, & teneatur ad restitutionem, si ad se trahat eos, qui alios frequentat? Vide *verb. Magister a num.* 14. *ad* 16. *inclusive*, quæ enim circa hæc dicta sunt ibi de Magistris, dicenda proportionaliter veniunt hic de Mercatoribus.

3 Mercator quomodo excusetur, quando dicit vel etiam jurat, se non posse pro tali pretio talem mercem vendere, vel sibi pluris constare, licet in rigore hoc verum non sit? Vide *verb. Juramentum art.* 1. *n.* 21.

4 *Mercator peccat. 1. Si venenum, vel alia prohibita vendat cum suspicione pravi usus. 2. Si paratus sit quodcumque pretium etiam injustum ab emptore accipere. 3. Si rem carius, quam supremo pretio, vendat ob dilatam solutionem. 4. Si mercium defectum gravem occultum non aperiat; pondus, & mensuram imminuat. 5. Si in emptorum injuriam monopolium injustum instituat, & merces omnes unius generis sibi comparet immoderato quæstu pro libitu vendendas. 6. Si merces ab eo, qui non novit, emat pretio minore, vel cariore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres, & inutiles novis admisceat, & vendat eodem pretio utrasque. 8. Si justa tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cum possit, non solvat creditoribus cum gravi eorum damno. 10. Si mercibus solvat, quod pecunia debet, contra Creditoris voluntatem. 11. Si diebus Festis publice emat, vel vendat contra consuetudinem permissam. 12. Si juret falso, se tanto pretio merces comparasse. 13. Si contractum ineat quemcumque dubitans de ejus justitia. 14. Si emat res furtivas &c.* Hæc Doctissimus Busembaum *l.* 4. *cap.* 3. *dub.* 10. *n.* 1.

Alia ad rem, vid. verb. *Emptio, Venditio.*

Additiones ex aliena manu.

5 De Libris Mercatorum, an & quomodo ii probent, non inutilis hic est investigatio. Probare vero ipsos, sed *semiplene* communiter Doctores tenent, nisi vel statuto, vel consuetudine plenam faciant probationem; Carpzov. *de Process. tit.* 14. *art.* 5. *num.* 52. & *seq.* Ruland. *de Commission. part.* 2. *lib.* 5. *capit.* 13. *numer.* 9. Hering. *de Fidejuss. capit.* 20. §. 1. *num.* 71. Ayer. *Process. Inst. Jur. cap.* 9. *observat.* 8.

6 At sequentes conditiones concurrant oportet, ut libri Mercatorum vel *semiplene*, vel *plene*, ubi

ubi est statutum, aut consuetudo, probent. *Primo* Mercatores libros producentes debent esse fide digni. *Secundo* habere debent debitam & legalem formam, tum continere data & accepta. *Tertio* diem, mensem, & annum comprehendere debent. *Quarto* exprimere debent causam. *Quinto* complecti debent verisimilia, tum carere omni falsitate, & mala suscipione. Addunt *Sexto* alii, ut sint libri Mercatorum
7 propria eorum manu scripti. At sufficere videtur, si sint ab eorum Institoribus viris fidei haud suspectæ exarati. Carpzov. *de Process. tit.* 14. *art.* 5. *numer.* 52. *& plur. sequent.* Pacion. *de Probat. lib. cap.* 63. *n.* 21. Escobar *de Ratiocin. c.* 12. *n.* 14. Scacc. *de Commerc. cap.* 11. *num.* 268.
8 Nota vero, non aliter libros Mercatorum vel *semiplene* vel *plene*, existente statuto aut consuetudine probare, quam si contineant quæ ad *commerciorum materiam* spectant; Carpzov. *loc. mox citat.* Gail. *lib.* 2. *observat.* 20. *n.* 8.
9 Quæstionis est, num libri rationum Mercatorum pro tertio contra tertium *semiplene* probent? Affirmat Berlich. *part. Conclus.* 36. *num.* 97. sed rectius negat Gail. *de credit. cap.* 2. *tit.* 3. *n.* 737.
10 Nec incongrue ea hic expendenda est quæstio, an implorare queat beneficium restitutionis in integrum minor Mercator, qui ob merces creditas ab alio mercatore debitum contraxit, conventusque, dicat circa merces esse deceptum? Negatur, propterea quod peritia cujuscumque artis, quam Minor profitetur, impedit restitutionem in integrum circa negotia ejusdem artis; Confer Odd. *de Restitut. in integr. part.* 1. *quæst.* 23. *art.* 7. Urget & illud, quod hac ratione contrahentes publica auctoritate deciperentur; Adi Zoes. *in Comment. ad Tit. ff. de Minor. n.* 22.

MERCATUS.

1 Mercatus a Nundinis distinguuntur, tam a Doctoribus, quam in Ecclesiasticis Constitut. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 144. in-
2 cip. *Ab eo tempore*, §. 11. Mercatus sunt de rebus minoribus ad quotidianas necessitates pertinentibus, & singulis septimanis a vicinis fiunt.
3 Idem *ibid.* §. 16. Hi prohibentur omnino fieri diebus Festis; Et in dies præcedentes, aut subsequentes transferri jubentur. Idem *ibid.* §. 22.
4 Eaque de re approbatur Decretum Congregationis Concilii *in Ripana Mercatus*. Quacumque 5
etiam immemorabili consuetudine minime obstante, ut resolvit S. Cong. Conc. in Barchinonen. Observationis Festorum. Idem *ibid.* §. 23. *&* 24. Vide *tom.* * *verb. Festa.*

MERCES.

Mercedis causæ, sicut etiam quæ non excedunt summam scutorum 25. judicari possunt a Cardinali Vicario, & a Gubernatore Urbis contra quoscumque, non obstante obligatione Camerali. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 115. incipit. *Romanæ Curiæ* §. 24. Alia ad rem. Vide *tom.* 3. *ad verb. Extractio*. 1

MERCIMONIA.

Mercimonia exercentes super eleemosynis Missarum, Laici excommunicationis, Clerici vero, & Sacerdotes suspensionis pœnam incurrunt. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 22. incip. *Quanta cura*, §. 5. Vide tom. 3. verb. *Eleemosyna n.* 64. & tom. 6. *verb. Missa art.* 2. *n.* 16. ubi affertur dicta Constitutio. 1

MERETRIX.

Meretrix, est mulier, quæ multorum libidini est exposita; *cap. Vidua* 16. *dist.* 34. ibi: *Meretrix est quæ multorum libidini patet*, seu Meretrix est mulier, cujus turpitudo publice venalis est, *cap. Meretrices* 11. *caus.* 32. *quæst.* 4. ibi: *Meretrices esse, & ad Meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publice venalis turpitudo est*, & Glossa *in cit. cap. Vidua. verb. Meretrix*. Unde mulier, quæ unius amore capta illi sui corporis copiam facit, non potest dici meretrix. Faber *in* §. *Scortis*, *Institut. de inoffic. testam.* Menochius *de arbitr. cap.* 428. *num.* 3. Maschard. *de probat. concl.* 1063. *num.* 7. Neque illa, quæ duobus viris se prostituit, etiam quæstus causa, potest meretrix appellari. Abbas *in c. Inter opera in fine de Sponsal.* Bertaz. *consil.* 134. *lit.* C. Vicent. de Franch. *decis.* 68. *num.* 2. Menoch. *Consil.* 16. 1 2 3

Pignatell. *tom. 9. consult.* 27. *num.* 20. cum aliis ibi citatis. Neque pœnæ inflictæ a Jure, vel a Constitutionibus municipalibus contra meretrices locum habent in muliere, quæ uni vel duobus tantum, etiam quæstus causa, sui corporis copiam facit. Vincent. de Franchis *loc. cit.* Pignatell. *loc. cit.* & alii.

4 Principes, & Magistratus possunt sine peccato tolerare Meretrices in suis Ditionibus, & Civitatibus ad evitanda majora mala. Sic S. Thomas 2. 2. *q.* 10. *art.* 11. *in corpor.* his verbis: *Humanum regimen derivatur a divino regimine, & ipsum debet imitari. Deus autem quamvis sit omnipotens, & summe bonus permittit tamen aliqua mala fieri in universo, quæ proscribere posset: ne iis sublatis majora bona tollerentur, vel etiam pejora mala sequerentur. Sic ergo & in regimine humano illi, qui præsunt, recte alia mala tolerant, ne aliqua bona impediantur; vel etiam ne aliqua mala pejora incurrantur, sicut Augustinus dicit in libris de Ordine cap. 4. Aufer meretrices de rebus humanis, turbaveris omnia libidinibus.* Et eadem doctrina traditur ab antiquo Theologo apud S. Thomam *Opusc.* 20. *de regimine Principum lib.* 4. *cap.* 14. citante alium textum S. Augustini, ibi: *Hoc facit meretrix in mundo, quod sentina in mari, vel cloaca in palatio: Tolle cloacam, & replebis fœtore palatium, & similiter de sentina; Tolle Meretrices de mundo, & replebis ipsum sodomia.* Et sic communis Doctorum, & praxis.

5 Hinc quibusdam conditionibus concurrentibus excusantur a peccato qui elocant domos meretricibus. Sic Silvius *in* 2. 2. *q.* 77. *art.* 4. *qu.* 1. *concl.* 5. ubi ad quæsitum; *An etiam excusandi sint qui domos elocant meretricibus?* sic respondet: *Respondeo posse excusari si hæc omnia concurrant; quod & mulieres illæ sint ad meretricandum prorsus resolutæ, & a Republica tolerentur in ea Civitatis parte, in qua ipsis elocatur domus, & peccatum displiceat elocatoribus; His enim positis, justa subest causa negligendi peccatum talium mulierum, neque tenentur elocatores illud impedire.* Ita etiam Quilici *p.* 7. *art.* 4. *num.* 20. Joann. de la Crux 6. *præcept. art.* 1. *dub.* 3. *n.* 7. Matthæuc. *Cautela Confessar. lib.* 1. *cap.* 34. *proposit.* 41. *ab Alexandro VII. damnat. num.* 18. La Croix *lib.* 2. *num.* 290. *& lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1042. & alii. Et ratio est, quia locatio non est proxime ordinata ad fornicationem, sed indifferens, cum supponatur Locatores eis domos locare, non cum intentione, ut in eis peccent,

6 sed ut ibi habitent. Si autem domus essent in aliqua Civitatis parte, in qua ob justam causam non tolerentur a Superioribus meretrices; seu tales essent, ut ex se majorem præberent commoditatem peccandi, seu meretricandi, quia videlicet plures haberent portas, seu essent in loco magis tuto, & hujusmodi, tunc esset illicitum eas Meretricibus elocare, ad quod facit *Novella* 14. *de lenonibus §. Præconizamus, Authent. collat.* 3. *tit.* 1. *l. Non aliter* 7. *ff. de usu, & habitat. l. Si pendentes* 27. *ff. de Ususfructu, & quemadmodum quis utatur.*

Unde publicæ Meretrices possunt ab honestis locis expelli, per *text. in citatis Juribus*, & tradunt communiter Doctores apud Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 87. *num.* 3. Et Paul. de Castro *in l. Casus, Cod. de Testamentis* expresse dicit, quod si aliqua inhonesta mulier veniat ad habitandum in vicinia, ubi similes mulieres non consueverunt habitare, a vicinis, & aliis Civibus expelli possit. Quod & censuit *Sac. Cong. Episc. & Regul. in Civitatis Castelli* 1. *Januarii* 1590. *& in Ravennaten.* 8. *Novemb.* 1593. Quod si præterea sint scandalosæ ac procaces, debent in exilium ejici ad quinquaginta milliaria sub pœna carceris, verberationis, & aliis arbitrio Judicis, ut *in Spoletana* 16. *Januarii* 1601. & *S. Severini* 11. *Julii* 1502. Non obstante quod in Civitate non sit certus locus pro meretricibus deputatus, ut colligitur ex *cit. l. Si pendentes* ubi Glossa *ff. de usufruct. & cit. l. Non aliter* 10. *ff. de usu, & habitat.* Hactenus Pignatell. *loc. citat. num.* 3. Et utinam revera sic ejicerentur, & punirentur, ut harum pœna territæ etiam aliæ sordidam illam artem relinquerent; cum pœna unius metus soleat esse multorum, textu expresso *in l. Ut unius* 1. *Cod. ad Leg. Jul. Repetundar.*

An Meretrix possit recipere, & retinere accepta ratione meretricis, absque onere restitutionis? Vide verb. *Restitutio art.* 3. *a num.* 14. *ad* 16. *& a num.* 21. *ad* 23. ubi concluditur, quod meretrix nedum conventum, & receptum pretium pro concesso turpi usu sui corporis licite recipit, & retinet, sed etiam omni jure etiam Civili in foro externo illud exigere potest, si non ei a Fornicario solvatur. 9

Meretrix potest de lucro ex meretricio accepto, tamquam vere proprio, facere eleemosynam, donationem, & quamcumque alienationem sibi benevisam: quia tale lucrum licet turpiter, & illicite acquiratur, patrato tamen scelere, licite acceptatur, & retinetur, ac possidetur ut vere proprium. Sic communiter Doctores cum S. Thoma 2. 2. *q.* 32. *art.* 7. *ad* 2. ubi expresse dicit: *Quod mulier meretri-* 10

tricium exercens, turpiter agit, & contra Legem Dei; sed in eo, quod accipit, non injuste agit, nec contra Legem; Unde quod sic illicite acquisitum est, retineri potest, & de eo
11 *eleemosyna fieri*. Id tamen debet intelligi solum in casibus, in quibus meretrix tale lucrum seu datum, acceperit a personis potentibus alienare: quia si illud acceperit a personis non potentibus alienare, ut a Filiis familias, Pupillis, Minorennibus, Religiosis, & hujusmodi, tenetur restituere; cum dictæ personæ non possint dominium talis lucri in ipsam meretricem transferre. Vide verb. *Restitutio art. 3. a n. 15. ad 16.*

12 Meretrix absolvi non potest, nisi vere suspectum consortium, & meretricium deserat, *Communis*. Vide verb. *Absolutio art. 2. a n. 11.*
13 *ad 26.* Unde Confessarius, antequam meretricem absolvat, debet ipsam diligenter interrogare, an sit adhuc in actuali meretricio, an domum suspectam mutaverit, omnemque occasionem meretricandi vere dimiserit; an post conceptum de meretricio dolorem, & emissum de cetero non peccandi propositum, adhuc relapsa fuerit? a quo tempore non amplius peccaverit? & hujusmodi: Et si vere in omnibus dispositam invenerit, & se rite, ac vere accusantem de omnibus commissis peccatis quoad numerum, speciem, & circumstantias, quantum sibi possibile erit, cum firmo proposito de cetero non peccandi, nec se occasionibus peccaminosis exponendi, immo eas, quantum erit, evitandi, ac suppositis ceteris, ad validam absolutionem necessariis, poterit, & debebit ipsam absolvere.

14 Et si præ longo tempore sui meretricii sit ei mortaliter impossibile, seu valde difficile explicare integrum numerum, & omnes circumstantias peccatorum, sufficiet quod explicet per quantum tempus meretricium exercuerit, se plus, vel minus, toties per diem, vel hebdomadam solitam fuisse peccare, tam cum personis solutis, quam cum conjugatis: tam cum Clericis, & voto castitatis adstrictis, quam cum simplicibus Laicis: tam cum consanguineis, & affinibus, quam cum omnibus aliis, quibus ad libitum diu, noctuque vivebat exposita, & parata; se omnes, quos potuit, tum verbis, tum factis ad peccandum stimulasse, continuis impuris cogitationibus, lascivis locutionibus, ac obscenis cantoribus deditam fuisse, & hujusmodi; Dummodo tamen in illis peccatis, quæ sunt enormiora, & rarius committuntur, majorem explicet numerum; Unde de istis est etiam a Confessario interroganda; quoties nempe peccaverit cum Religiosis, cum consanguineis, & affinibus? quoties modo præpostero, in vase non naturali ad generationem non ordinato? quoties veneficia, præsertim amatoria, & similes superstitiones ad peccandum adhibuerit? quoties procuraverit abortum, seu prolem occiderit? quoties annuam Confessionem, & Communionem omiserit, aut sacrilege fecerit? & hujusmodi. Et si adinvenerit eam innodatam aliqua Excommunicatione Episcopo reservata, seu cum causa ad Sanctum Tribunal spectante, debebit eam dimittere ad Episcopum, vel ad Inquisitorem respective.

Additiones ex aliena manu.

An datum Meretrici condici possit, ipsi 15
Romani jurisconsulti disputabant. Omnes autem conveniebant haud posse condici, sed non
eadem de ratione. *Labeo* & *Marcellus* ideo 16
datum Meretrici repeti haud posse existimabant, quia utriusque turpitudo versatur, ubi
possessoris causa potior est; *Ulpianus* vero; 17
Sed & quod Meretrici datur (ait in L. 4. §. 3. *ff. de condict. ob turp. vel injust. caus.*) *repeti non potest, ut Labeo & Marcellus scribunt, sed nova ratione, non ea, quod utriusque turpitudo versatur, sed solius dantis: illum tamen turpiter facere quod sit Meretrix, non turpiter accipere, quum sit Meretrix.*

Improbat vero & non immerito *Stryk. ju-* 18
ridic. disp. vol. 11. disput. 17. cap. 1. n. 22. novam hanc Ulpiani rationem: *En conceptum* (ait) *egregium Ulpiani de turpitudine. Concedit involvere turpitudinem Meretriciam vitam agere; sed in acceptione mercedis, cum semel Meretrix sit, nullum agnoscit. Idem est, ac si dicere velles: turpe est esse furem & sacrilegum; sed ubi quis semel fur est, & sacrilegus, non turpiter furatur, & sacrilegium committit. Nunquam prægnantiorem contradictionem inveni. Concedit Ulpianus esse turpe meretriciam vitam agere; quidquid ergo accipitur ex illa turpi causa, omnino turpe erit; non potest enim effectus melior esse sua causa. Sed quid hæc ad allegationem propriæ turpitudinis? Jocaris ni fallor. Pono, Titius pecuniam datam condicit: opponit meretrix exceptionem, accepi mercedem ex justa causa vel titulo, scilicet propter stuprum. An putas meretricem non allegare propriam turpitudinem? Et tamen patronus meretricum Ulpianus hoc negat. Contradicit enim, ut videtur, aliis jurisconsultis, Labeoni, & Marcello, qui ratione saniori ducti existimabant,*

ideo mercedem repeti non posse, quod utrinsque turpitudo versetur, ubi possessoris causa potior est, leg. 8. ff. de condict. ob turp. caus. Expresse enim asserit, solius dantis adesse turpitudinem, non accipientis, & hanc novam rationem ab ipso esse inventam. Confer & *Bruneman. in d. L. 4. §. 3. ff. de condict. ob turp. causam num. 1. & plur. sequent.* improbantem hanc Ulpiani novam rationem.

19 Hinc vero patet, Meretricem etiam sequuta copula petere haud posse promissum. Si enim datum ideo repeti minime potest, quia in pari causa turpitudinis melior est conditio Meretricis possidentis, ex eadem ratione locus esse nequit petitioni promissi, quia & in pari turpitudinis causa melior esse debet conditio promissoris. Accedit, quod frustra quæreretur, an datum repetatur, si non datum peti posset. Adisis & *Bruneman. loco mox citato num. 10. & plur. sequen.* qui *Covarruviam in cap. Peccatum part. 1. §. 12.* contrarium tenentem nominatim censurat.

20 Utrum autem promissio facta meretrici sit ipso Jure nulla, an exceptione doli sit elidenda? Distinguit *Bruneman. ubi supra, n. 8. & seq.* &, *aut turpis causa non est expressa*, inquit *& valet conventio, sed est inefficax ob exceptionem doli, qua probata Reus absolvitur, aut est expressa, & est ipso jure nulla.*

21 Quid si pignus datum præterea sit Meretrici? Pignus retinere haud posse probat *Zoesius in d. l. 4. §. 2. n. 9. de condict. ob turp. caus.* propterea quod adjici pignus nequit obligationi nullæ vel inefficaci.

METOPOSCOPIA, Vide verb. *Superstitio num. 22.*

METROPOLITANUS.

1 METropolitani jurisdictionem ordinariam in suffraganeorum Diæcesibus exercere prohibentur. Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 98.
2 incip. *Inter plures §. 19.* Metropolitanus non potest visitare Ecclesias Cathedrales, aut Diæceses Episcoporum suffraganeorum, nisi de man-
3 dato Concilii Provincialis. Idem *ibid.* Metropolitani jurisdictionem non habent proprio jure in Monasteria sita in Diæcesibus suffraganeorum. Idem *ibid.* §. 19.

METUS.

METus est, instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio, *l. 1. ff. Quod met. caus.* S. Thomas *in 4. sentent. dist. 29. quæst. prima in corpor.* Fagnan. *in cap. Sacris 5. De his, quæ vi, metusve, n. 18.* 1

Metus est duplex, scilicet gravis seu cadens in constantem virum, & levis, seu cadens in virum inconstantem, & qualis sit uterque? Vide *verb. Impedimenta Matrimonii art. 1. num. 99.* 2

Ad metum gravem quatuor conditiones requiruntur, & assignantur. Vid. *d. verb. Impedimenta Matrimonii art. 1. n. 100.* 3

Metus alius est incussus a causa intrinseca, & alius a causa extrinseca libera, & qualis sit uterque? Vide *dict. verb. Impedimenta num. 101.* 4

Insuper metus alius est juste incussus, & alius injuste, & qualis sit uterque? Vide *d. verb. Impedimenta num. 402.* 5

Qualis metus invalidet, seu dirimat Matrimonium, nec ne? Vide *d. verb. Impedimenta a n. 103. ad 107.* & verb. *Matrimonium art. 2. num. 4. 5. 6. 7. & 49.* 6

Metus, & violentia in quacumque ætate incutiantur, reddunt Matrimonium ipso jure nullum, cum tollant libertatem consensus, textu expresso *in cap. De illis 9. de desponsat. impub.* ibi: *Sed cujuscumque sint ætatis, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat,* & concordat *cap. Veniens 13. de Sponsalibus, & Matrimon.* Dummodo tamen talis sit metus, & violentia, ut potuerint cadere in constantem virum; *cap. Veniens 15. & cap. Consultationi 28. tit. eodem* Fagnan. *in cap. De illis 9. & 10.* & ipso teste *Communis aliorum.* 7 8

Mulieri dicenti se contraxisse per metum incumbit onus probandi non solum ipsum metum, sed etiam illius qualitatem, videlicet metum fuisse talem, qui cadere possit in constantem virum; *cit. cap. Veniens 15. & cap. Consultationi 28. de Sponsalibus,* ibi; *Sed de illato metu est cum diligentia inquirendum, & si talis metus inveniatur illatus, qui cadere potuit in constantem virum, erunt non immerito audiendæ.* Fagnan. *in cit. c. Consultationi n. 9.* & alii passim. Metus cadens in constantem virum dicitur mortis periculum aut corporis 9 10

cruciatus; & aliud hujusmodi grave malum; *l. Interpositus*, *Cod. de transactionibus*, *c. Perlatum est* 1. & *c. Cum dilectus* 6. *De his, quæ vi, metusve causa fiunt*; *cap. Si verum* 1. & *cap. Lotharius* 4. *caus.* 31. *q.* 2. Fagnan. *in cit. cap. Consultationi numer.* 10. Cardinal. *ibidem numer.* 1. & *ibi* Glossa ultima communiter recepta.

11 Metus autem vanus non excusat; *l. Metus autem* 2. *ff. Quod met. caus. l. Vani timoris*, *ff. De Regul. Juris*, & *l. Si quis ab alio*, *ff. De re judicata*. Fagnan. *loc. cit. num.* 11. & alii passim.

12 Metus autem quando dicatur vanus, & levis, seu non cadens in constantem virum, & quando gravis, seu cadens in constantem virum, relinquitur arbitrio Judicis; *l. Metus autem*, *ff. Ex quibus caus. major.* Glossa *in d. l. Interpositas*, *in verb. Cruciatus*, *Cod. De transactionib.* Glossa additionalis *in cit. cap. Consultationi verb. In constantem*, Fagnan. *ibid. num.* 12. Abbas *in cap. Cum virum num.* 8. *de regularibus*, & alii apud Menoch. *de arbitr. Judic.*
13 *cas.* 135. *n.* 3. Metus tamen minor magis excusat feminam, quam masculum, ut notat Glossa communiter recepta *in cap. Cum locum* 15. *de Sponsalibus & Matrim. verb. Metus*, per textum *in cap. Indignantur* 4. *caus.* 32. *q.* 6. Fagnan. *in cit. c. Consultationi num.* 14. Butrius *ibidem num.* 4. Card. *num.* 1. Abbas *in* 3. *notab.* Præposit. *num.* 2. Alexander de Nævo *in* 5. *notabil.* Rota *p.* 7. *recent. dec.* 115. *num.* 22. *part.* 13. *decis.* 211. *numer.* 9. & sæpe alibi.

14 Metus mortis violentæ incussus a causa libera extrinseca cadens in constantem virum invalidat Professionem Regularem; *cap. Perlatum est* 1. & *cap. delectus* 6. *De his, quæ vi, metusve causa fiunt*, Fagnan. *in cap. Sicut nobis* 17. *de Regularib. num.* 27. & 27. & Com-
15 munis aliorum. Non invalidat autem dictam Professionem, nec votum irritat metus naturalis, seu ab intrinseco, ut metus mortis in graviter ægroto, ratione cujus non impeditur votum emissum, *cap. Porrectum* 13. *cap. Sicut nobis* 17. *de Regularibus*, *cap. Ex part.* 9. *de conversion. Conjugator.* Fagnan. *loc. cit. n.* 15.
16 & alii passim. Nec dictam Professionem invalidat, nec votum irritat metus mortis accidentalis casualis, ut quando votum Religionis assumendæ fuit emissum ab eo, qui metuebat mortem ex periclitatione navis, ex incendio, mina, peste, aut clade, quæ forsan Deus immittit, ut homines convertantur, ut *cap. Convertimini* 16. *quæst.* 1. *cap. Sanctum est*, *de consecrat. dist.* 4. & *in Authentic. Ut non luxurientur contra naturam* 1. *respons.* & §. 1. *collat.* 6. Fagnan. *loc. cit. num.* 26. & alii.

Ratio autem cur Professionem inficiat timor mortis violentæ incussus a causa libere 17
extrinseca cadens in constantem virum, & non timor mortis naturalis, vel accidentalis casualis, est, quia cum timetur mors illa violenta, metus incutitur ab homine, non a Deo, & contra violentiam hominis Jura assistunt, ut *l.* 1. & *toto titulo ff. Quod metus causa*, & *cit. cap. Perlatum est* 1. & *cap. Cum dilectus* 6. *De his, quæ vi, metusve caus. fiunt*, cum similibus; cum vero timetur mors naturalis, aut accidentalis casualis, timor immittitur a Deo ad animæ conversionem, contra quod non competit restitutio, ut notat Joan. Andreas *in c. Cum virum*, *De regularibus*, & Fagnan. *loc. cit. n.* 28. Nec esset Superior, qui illam dare posset, *cap. Inferior* 21. *distinct.* & *cap. Cum inferior*, *de majoritat. & obedient.* Deus enim non semel per flagella corripit peccatores; *cap. Nabuchodonosor* 23. *quæst.* 4. Et sic distinguit Glossa *in cap. Sicut nobis* 17. *de Regularibus*, *verb. De morte securus*, ubi expresse habet: *Quæritur, quare alias timor mortis impedit monachari, ut c. Perlatum est* 1. *de his, quæ vi, metusve causa fiunt, & non hoc? Respondeo; monachatur ibi, ut evadat mortem corporis, hic non monachatur, ut evadat mortem corporis, sed potius mortem animæ.* Et ita Hostiens. Joann. Andreas, Henric. Boich. cum Fagnan *loc. cit. num.* 28. & ipso teste cæteri alii.

Metus autem, seu timor mortis violentæ 18
ad hoc, ut invalidet Professionem, debet esse ab homine incussus, & ordinatus ad ipsam Professionem extorquendam, juxta textum *in cap. Perlatum est* 1. *de his, quæ vi, metusve causa fiunt*. Unde si quis, ut evadat ul- 19
timum supplicium ob conscientiam scelerum commissorum, aut mortem sibi timens ab inimicis, Religionem profiteatur; nisi aliud obstiterit, est valide professus, licet alias professurus non fuisset, ut articulo diligenter discusso declaravit Sacra Congreg. Concilii, teste Fagnano *in cap. Si quis* 2. *de Regularibus num.* 82.

Metus reverentialis, si præcesserint minæ, 20
vel verbera, aut Pater sit terribilis, annullat Professionem. Sic articulo mature discusso firmavit Rota *decis.* 590. *n.* 2. & 3. *decis.* 720. *num.* 3. *coram Merlino cum aliis in Melevitana Nullitatis Professionis* 3. *Januarii* 1653. §. *Nec dicatur*, & *part.* 3. *recent. decis.* 109. *n.* 2. *part.* 13. *de-*

13. *decis.* 211. *n.* 6. & sæpe alibi, & sic tenet Pignatell, *tom.* 7. *consult.* 77. cum communi alio-
21 rum, Professio dicitur metu facta ex præcedentibus minis, aut verberibus a Patre illatis, etiam sine expresso præcepto. Rota *cit. p.* 3. *dec.* 105. *n.* 2. & *part.* 13. *decis.* 211. *n.* 6. cum
22 plurimis ibi adductis. Insuper Rota *in Tarraconensi coram Merlino*, quæ est decisio 491. inter illius impressas, teste Pignatell. *loc. cit. n.* 2. speciatim firmavit, sufficere solum metum reverentialem etiam absque minis, propter summam libertatem, quam hujusmodi actus requirit, ut ex mente Sacræ Congr. Concilii tuetur Diana *part.* 3. *tract.* 2. *de Regularibus resolut.* 92. Sperell. *decis.* 79. *n.* 28. cum aliis per Rot. *in Burgensi Nullitatis Professionis* 18. *Aprilis* 1649. §. *Quæ omnia, coram Arguellas*, & alii apud Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 31. *n.* 164. & favet *Regul.* 4. *ff. De Regul. Juris*, ibi: *Velle non creditur, qui obsequitur imperio Patris, vel Domini*, quia talis metus reverentialis communiter censetur æquivalere metui gravi. Pontius *lib.* 4. *cap.* 5. Tanner. Lessius, Barbosa apud
23 Gobat *tract.* 9. *num.* 249. In praxi tamen tenendum est, non sufficere solum metum reverentialem ad annullandam, seu invalidandam Regularem professionem. Sic Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 31. *n.* 165. ubi plurimis citatis dicit esse probabiliorem, communiorem & communissimam aliorum. Pirhing. *ibidem num.* 120. Sanchez *lib.* 4. *de Matrimon. disp.* 6. *n.* 7. & 17. cum plurimis ibi adductis.

24 Quæ dicta sunt de Metu circa Professionem, veniunt proportionaliter ceteris paribus dicenda de metu circa Matrimonium, & circa susceptionem sacrorum Ordinum, Vide Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 77. ubi de quolibet respective metu adducit Rotæ decisiones, & plurimos Doctores.

25 Alia de Metu vide verb. *Contractus. Ordo. Professio, Votum, Impedimenta Matrimonii.*

26 Metus electionem inficit ipso Jure, *c. In nomine Domini* 1. §. *Quod pravorum*, §. *Quod si quis contra dist.* 23. cum similibus, Fagnan. *in cap. Orbis* 3. *de Simonia num.* 64. & alii communiter. Vide verb. *Electio art.* 4. *a n.* 51. *ad* 57.

27 Metus gravis, v. g. mortis, mutilationis, infamiæ, aut jacturæ bonorum cadens in constantem virum excusat a præcepto positivo, tam divino, quam humano. Sic non tenetur quis in tali periculo, aut metu ad integritatem materialem Confessionis, ad impletionem Voti, ad observantiam jejunii, ad auditionem Missæ in die festo, & hujusmodi; quia Legislator non censetur obligare cum tanto incommodo; Leges enim positivæ sunt accommodatæ humanæ conditioni, juxta illud *Matthæi* 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve*. Sanchez 1. *moral. cap.* 18. Azor. *part.* 1. *lib.* 1. *cap.* 11. Layman *lib.* 1. *tr.* 4. *cap.* 14. Felix Potestas *tom.* 2. *part.* 1. *num.* 221. & 224. & alii passim.

Nullus tamen metus etiam mortis excusat ab observantia Divini præcepti, cujus transgressio est intrinsece mala; Unde neque ob metum mortis licet fornicari, adulterare, mentiri, & hujusmodi. *Communis*. Neque ullus metus etiam mortis excusat ab observantia præcepti, seu Legis, cujus transgressio est contra bonum commune, quia bonum commune prævalet particulari. *Communis*. 28 29

Additiones ex aliena manu.

Obligationes Metu contractas jure naturæ esse nullas, non est quod dubitetur. Ut enim aliqua oriatur obligatio, satis haud est, ut is, qui se obligat voluntatem habeat se obligandi, sed insuper necesse est, ut is cui acquiritur obligatio, capax sit ejus acquirendæ. In obligationibus autem metu contractis, utut is qui metu se obligat voluntatem habeat se obligandi; is tamen cui obligatio acquiritur ejus acquirendæ haud est capax, quum nemo ex facto suo illicito meliorem suam conditionem facere possit; Confer Puffendorf. 30 31

Legibus vero Romanis placuit distinguere negotia bonæ fidei inter, & negotia stricti juris. In illis se conformarunt juri naturæ, in his autem obligationem nasci voluerunt, sed metum passo remedio restitutionis in integrum subvenerunt. Nec jus Canonicum in totum recessit a jure Romano; Bohemer. *in introduct. in jus digest. lib.* 4. *tit.* 2. *num.* 1. Schaumburg. in *compendio juris digestor. lib.* 4. *tit.* 2. §. I. An autem hodiernis moribus, sublata distinctione hac inter negotia bonæ fidei & negotia stricti juris, nulla indistincte sit obligatio metu contracta? vide apud Strik. *in usu moderno Pandect. lib.* 4. *tit.* 2. §. 2. 32 33

Ut autem de restitutione in integrum, quam concedunt Leges Romanæ, paucis disseramus, sciendum est, quod non omnis metus ei locum facit, sed metus justus, qui dicitur *trepidatio mentis orta repræsentatione mali inevitabilis a Tertio, non jure facta; L.* 1. *L.* 7. *in fin.* & *L.* 8. *ff. Quod metus causa gestum erit.* 34

Requiritur ergo I. ut malum repræsentatum 35 ine-

inevitabile sit. Quocirca in incontinenti imminere non debet, sed sufficit quoque futurum, modo probabiliter certum sit; *L. 2. princip. ff.*
36 *Locati*. Ita tamen comparatum esse debet, ut per metum agens non velit solum, sed etiam possit illud inferre. Metus itaque infamiæ justus non est; *L. 7. princip. ff. quod metus causa*; justus vero est metus mortis, verberum, carceris: *L. 6. §. 1. ff. d. tit. & L. 7. C. eodem L. 13. C. de Transact.* item stupri; *L.*
37 *8. §. 7. ff. d. tit.* De cætero in dijudicanda metus justitia Judicis arbitrium non plene excluditur, qui non ad malum solum repræsentatum, sed ad *affectum quoque, & conditionem metuentis* respicere debet. Adi omnino Voet *in commentar. ad Pandect. l. 4. tit. 2.*
38 II. Requiritur, ut a Tertio malum sit repræsentatum. Sequitur autem hinc, metum reverentialem non esse justum, suspicionem mali inferendi non sufficere, *L. 9. princ. L. 21. princ. ff. d. tit. L. 9. princ. C. eodem*: metum, quem nullæ minæ concomitantur, vanum esse, reales quindecim minas, licet verba non accedant, non vero impliciter verbales metum inferre posse, si ficti atrocitas non sit timenda; *d. L. C. eod. titul.*
39 III. Requiritur, ut malum *non jure* repræsentetur. Aliud igitur, si jure licito repræsentetur veluti in bello, vel a Magistratu, nisi hic modum excesserit, *L. 3. L. 6. §. 1. ff. d. titul.*
40 Hisce autem positis, non solum actio ad repetendum id quod metu extortum est, sed & exceptio ad declinandam obligationem conceditur, nisi accesserit ratihabitio obligationis cessante metu facta; *L. 2. & L. 4. C. d. tit.*
41 Actio datur non solum contra inferentem, sed etiam contra quemvis Tertium rei metu extortæ possessorem, primario quidem *ad rem cum omni casu restituendam*; per accidens vero, si intra annum, vel jure codicis intra quatriennium continuum sit instituta, restitutio vero ad arbitrium Judicis non sequatur, *ad quadruplum*, rei fructus & omnis causæ; *L. 14. §. 7. ff. d. tit.* Sed an hodiernis mo- 42
ribus hoc in casu ad quadruplum agi queat, non conveniunt Doctores. Affirmat *Strik. in us. moderno Pandect. lib. 1. tit. 2.* Negant vero *Gronovvegen. ad L. 9. §. 6. ff. d. tit. Mornac. ad. L. 24. ff. eodem, Gudelin. de jure noviss. l. 3. cap. 12.* Adde *Schaumburg. in compend. digest. lib. 4. tit. 2. §. 7.* ubi quod hæc actio, utpote non amplius hodiernis moribus pœnalis, sit perpetua.

Interest autem, utrum hæc actio instituatur 43
contra Tertium, an contra metum inferentem. Ille tantum tenetur de re extante, & non extincta; *L. 14. §. ff. d. tit.* nec de fructibus perceptis, nisi ex iis factus sit locupletior; *L. 18. ff. d. tit.* Hinc vero de re etiam casu extincta, & de omnibus fructibus percipiendis quoque tenetur, *L. 12. princ. ff. d. tit.* idque quia ab ipso momento, quo rem sibi ex facto illicito habet, in mora restituendi esse intelligitur.

Contra Heredem *qua talem* hæc actio non 44
competit, quia ex facto illicito & famoso oritur. Tenetur tamen Hæres qua possessor rei *actione quod metus causa*, si ad eum aliquod ex facto Antecessoris lucrum venit, *actione in factum; L. 16. §. 3. L. 19. ff. d. tit.* Num de jure canonico detur hæc actio contra Hæredem *qua talem*, *consule Bohemer. in decretal. lib. 5. tit. 17. §. 5.*

FINIS TOMI QUINTI.